
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXIX
F
12
NAPOLI

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYROGRAPHI OPVS.

NVNC DEMVM AB OMNIBVS MENDIS
Purgatum,& pluribus collatis exemplaribus ſuo candori reſtitutum.

INTERPRETE IOANNE BRITANNICO
Viro eruditisſimo, Vna cum IODOCI BADII
ASCENSII Familiaribus explanationibus.
Atq; cum Figuris, & Argumentis in cuiuſq;
Satyræ principio apte appoſitis.

Ineſt præterea INDEX omnium rerum copioſisſimus, quæ in margine ſunt appoſitæ, dignæ notatu, ſecundum ordinem Alphabeticum: ut facilius quæcũq; uolueris inuenire posſis.

Collegij Rolam. Soc. Jesu

VENETIIS apud Franciſcum Bindonum,
& Mapheum Paſinum. Anno a uirginis
partu. M D XLVIII.

Ioannes Britannicus Brixianus Salutem plurimam dicit Senatui, populoq; Brixiano.

Onsiderãti mihi, ãplissimi Patres Brixiani
hoies (ut placet Stoicis) hominũ causa esse
generatos, ut ipsi inter se aliꝰ ꝓdesse possit
alii, in mẽtẽ ueniebat eũ demũ illiberali cen
sendũ esse ingenio, qui omnia, quę aut dice-
ret, aut faceret, aut deniq; cogitaret, nõ ad
aliquã alioꝝ utilitatẽ, sed ad suũ dũtaxat cõmodũ referret.
Nec imerito. Nã (ꝙ & Plato sesit) illud semp nobis i animo
fixũ esse debet, nos nõ solũ nobis, sed patriæ & amicis natos
esse, ut nõ magis nr̃a, q̄ alioꝝ cõmoda quęrẽda sint. Quare
Patres ãplissimi, cũ i toto ætatis meæ tractu omnia tẽpoꝝ
momẽta ad ꝑcipiẽdã doctrinã cõtulerim, usq; sim clemẽ
tia Dei nostri eo ꝑuenisse, ut ex his studiis aliquẽ omnino
retuleri fructũ, putaui opæpretiũ me facturũ esse, si eũ non
solũ ad meã, sed ad cõmunẽ omniũ in literis uersãtiũ utilita
tẽ, & beneficẽtiã cõferrẽ. Sed cũ multa i hac re literaria ex
tarẽt: quæ nõ magis delectabilia, q̄ fructuosa esse uiderẽt:
in qbusq; nõ sine aliqua laude uersari possẽ: existimaui eũ
mihi poetã interp̃tãdũ, cuius doctrina ex omni fere parte
ad nostrã institutionẽ esset accõmodata. Iuuenalis igit Sa
tyras, & si tẽporibꝰ nostris a nõnullis aliis egregie literaris
cõmẽtatoribꝰ, uel cũ magna ipsoꝝ laude enarratæ fuerãt
aggressi sumꝰ: ꝙ omnino animaduerteremꝰ i toto ope mul
ta ab iis, siue icuria q̄dã, siue cõsulta opa ꝓterita esse: ꝙ quę
ipsi forte intelligerẽt, eadẽ & cæteris ꝑspicua arbitrarent:
multaq; etiã lõge aliter exposita, q̄ sensus auctoris exposce
ret. Hocq; eo libẽtiꝰ fecimꝰ, ꝙ Iuuenalẽ eũ esse nouimꝰ poe
tã, qui ueluti flagello, atq; ense peccãtiũ uitia ꝑsequẽs, salu
berrimo carminis sui stilo docet a semita turpitudinũ decli
nãdũ, honestatẽq; apprehẽdẽdã ita, ut in scolis (q̄do adole
scẽtes poeticæ istituẽdi sint) nihil fere utilius, fructuosiusue
legi queat. Ii. enim mihi tũ demũ ꝓbatissimi uidẽt auctores:
quoꝝ doctrina nõ tã ad uoluptatẽ, q̄ ad istitutionẽ nostrã
refert. Cõfido aũt in toto ope ꝓter fortasse tria, aut qua-
tuor ad sũmũ loca: quæ aut ingenii mei imbecillitate, aut
moꝝ ignoratiõe ueteꝝ: nõ intellecta altioribꝰ igeniis eno
dãda reliquo: nihil prorsus relictũ quod a me nõ sit optime
dilucidatũ: multaq; etiã lõge rectius explicata, q̄ ab omni
bus aliis, qui ante me in poetã scripsere. Quod aũt lucubra
tiões meas uobis ãpl. Pa. dicãdas esse cẽsuerim, illud me ma
xime impulit, ꝙ meminerã supioribꝰ ãnis, cũ in Achilleida
Statii, & Satyras Persii cõmẽtarios edidisse: uobisq; nũcu-
pauissẽ alteros: ita uobis placitos, fuisse: ut me non medio-
cris solũ laus & gratulatio uestra secuta sit: sed insup ãplis-
simũ mihi munꝰ publico totius senatꝰ cõsulto decretũ fue
rit. Qua una liberalitate, ita me uobis prorsus deuinxistis, ut
statuerim si qd unquã in his studiis laude dignũ ꝑficerẽ: id ro
tũ uobis tradere atq; dicare. Et cur nõ facerẽ: cũ hæc no-
stra ciuitas bonaꝝ semp artiũ studiis delectata sit, i diesq;
uehemẽter delectet: Quod eni ex hac ciuitate (ut a cultu
diuino exordiar) sãctissimi Episcopi, atq; etiã Cardinales:
Quod uerbi diuini saluberrimi (ut dicunt) Prædicatores:
Quod iurisconsulti, uel ueteribꝰ legũ cõditoribꝰ cõparãdi:
Quot Physici præclarissimi: Quot in omni genere doctri-
næ cõsumatissimi uiri ꝓdiere: Sed qd ꝓbatissimos ciuitatis
mores celebrẽ: cũ ipse Pliniꝰ Iunior fateat ipsã multũ anti-
quæ uerecũdiæ, & frugalitatis retinere, ac seruare: Labo-
res igit nostros ãpli. Pa. quos forte maiori uolũtate, q̄ facul
tate ꝑfecimꝰ, uobis afferimꝰ, obsecrãtes, ut q̄do nihil sit tã
bñfactũ: qd nõ uellicare malignitas possit: eos i tutelã ue-
strã ita recipiatis: ut omnibꝰ ꝑspicuũ sit Britãnicum, om-
niaq; eius opa uobis esse cõmẽdatissima. Quod si a uobis
(ut cõfidimus) fiet, studiũ ꝑfecto nostrũ ad grauiora maxi
me excitabit. Vobis aũt Dñi nostri Iesu Christi clemẽtia in
columitatẽ ꝑpetuã, & salutẽ æternã largiat. Valete.

Iodocus Badius Ascensius Henrico Valuphino artium bonarum professori optimo, ac clarissimæ Lugdunẽsiũ ciuitatis grammatico disertissimo, & amico primario Salutem plurimam dicit.

Vm hisce diebꝰ in ludo tuo Lugduneñ. uiroꝝ
præstãtissime Virgiliana Bucolica accuratiꝰ
interp̃tarere: animaduerti diuinũ illum, ac pla
ne incõparabilẽ artificẽ in quitæ Aeclogę Bu
colica phrasi: amicitiæ ueræ: cuius inter nos
indissolubile fœdꝰ ꝑcussimꝰ, omnes explicuisse numeros.
Quippe i qua sibi Menalcas & Mopsus pastorales illi ami-
ci mutuo cedũt: honores ipartiũt: studioꝝ paritatẽ exhibẽt
cõmunẽ amitũ prædicãt: munuscula cõferũt: & sexcẽta id
genus alia: quæ & pariũt: & augẽt: & conseruãt amicitiã:
nõ oscitabũdus lector offenderit. Quorũ quidẽ omniũ nũc
mihi præsertim in mẽtẽ uenit: cũ memoria repeto: q̄ iucũda
studia: quasq; amicas cõfabulatiões habuerimꝰ. Tecũ ete
nim, ut Persianũ illud citẽ, lõgos memini cõsumere Soles:
Et tecũ primas epulis decerpere noctes: Vnũ opus & requiẽ
pariter disponimꝰ ambo. Is siquidẽ tibi uisus sum: Enniani
quoq; uerbũ adducã: qui cũ sæpe libẽter mẽsã, sermonesq;
tuos, rerũq; tuaꝝ comiter ipartires. Cui res audacter ma-
gnas, paruasq;, iocũq; exprimeres. Tu uero mihi explora-
tissime cognitꝰ es is: de quo sic idẽ poeta subseqt: Doctus:
fidelis: suauis homo: facũdus: suoq; Cõtẽtus: atq; beatꝰ: sci
tus: facũda loquẽs In tẽpore: cõmodus & uerboꝝ uir pau
coꝝ. Multa tenens ãtiqua sepulta: & sæpe uetustas: Quæ
facit & mores ueteresq;, nouosq; tenẽtẽ. Multoꝝ ueteꝝ le
ges, diuũq;, ꝓ rudẽtẽ: Qui multa loquiue, tacereue posset.
Addamꝰ ad has tuas uirtutes quotidiana tua in me bene-
ficia: quæ me sane q; solicitũ habẽt: ut q nesciã: Quæ tibi:
quæ tali reddã pro munere dona. Multo tamẽ solicitiorẽ
haberẽt: nisi animi tui cãdorẽ, libertatẽq; uel i cute cogno
scerẽ. Neq; tamẽ idcirco aut minꝰ debere arbitror: aut ne-
gligẽtius referre conabor, ubi facultas erit. Interea uiroꝝ
optime amice suscipe manu has nostras in Iuuenalẽ tã fa-
miliares explanationes: ut si quæ sint satyricæ musæ, eas
mihi nõ minus offensas uereri possẽ: q̄ Macrobius in priore
de somnio Scipionis libro Eleusinas deas Numenio philo-
sopho sacra eaꝝ reuelaturo offẽsas prædicat: quippe abs
quo se ꝓstitutas cõquerirarent. Nullũ enim uerbũ præter-
misi: cuius aut explanationẽ, aut cõtextũ, siue ordinẽ non
cõsecutus fuerim. Quod non eo tamen animo feci, quo lite
ras bonas ꝓstituerem. Multa etenim bonis ingeniis subri-
lius explananda: multa doctis addẽda: multa studiosis lati
us exponẽda consulto reliquimus: sed quo bonos mores:
uel ex hoc poeta addiscere uolẽtibus aditum facerem. Nã
cõplures altioribus uacantes negotiis: aut propter com-
mentariorum prolixitatem: aut propter auctoris obscu-
ritatem hunc poetã legere recusantes: nunc uno intuitu,
& ordinem & explanationem (si non fallor) libẽter ample
ctentur. Proposuimus autem Ioannis Britannici uiri erudi
tissimi commentarios: ut qui maiora uelint: ad manum ha
beant. Hanc autem opellam nostram incredibili dexterita
te peractam: idcirco nomini tuo nuncupo, atq; dedico: ut
quicũq; eam uidebunt (si qui forte uidebunt) intelligãt re
non solum Lugdunensibus tuis, quos incomparabili eru-
ditionis tuæ beneficio deuinxisti: gratum ac iucũdum esse:
sed uel Ascensio carissimum. Accessit Simonis Vincentii bi
bliopolæ optimi, & utriusque nostrum amãtissimi: cui hãc
operam nauamus: plenum & totis punctis suffragium. Ac
cipe igitur igitur, ut rursus dicam, amica manu uir egregie
exiguum hoc munusculum: non cuius egeas: doctior enim
es, q̄ ut hanc facilitatẽ desideres: sed ut multos mortales in
literatura rudiusculos demereare. Hæc summa est. Vale li
terarum decus. Lugduni. ad. XIII. Calendas Decẽbris. An
no salutis nostræ. M.CCCCXVIII.

ℭ Annotationes quædam Ioannis Britannici in Asinum Apuleii, & Siluas Statii, & non nulla in Plautum.

Vetat mihi in animo Dominice Bonomine,
& Gabriel Cimine, multa quæ apud uarios
auctores, in primisq; Asinũ Apuleii Sermo
nes & Epistolas Horatii, Siluas Statii, &
Plauti Comœdias, uel mendosa, uel parum
curiose a cõmentatoribus explicata, legebã
tur: colligere, ac publicare, ut una cũ cõmẽtariis Iuuenalis
ad cõmunẽ studiosorũ utilitatem imprimerẽtur. Verum in
stantibus impressoribus: quorum studium non minus ple-
runq; ad suum, q̃ ad aliorũ cõmodum festinat: coactus sum
in præsentia maiori huius laboris parte supersedere. Nec
aliud mihi licuit, q̃ paucula quædam apud Apuleiũ & Pa-
pinium annotare: quæ literatis omnino placitura confidi-
mus. Reliqua alias cum plus otii dabitur, prosequemur.
Principium igitur sumemus ab exordio Apulei de asino
aureo. Vbi quæri a multis solet Epigramma ne sit: Et legẽ
dũ At ego: an ut ego. Quare ut utrũq; discutiamus, nemini
uel mediocriter erudito dubium est principium factum
esse de epigrammate ex iambico trimetro, quod octo con
stat carminibus sic.

Vt ego tibi sermone isto milesio
Varias fabellas conseram, atq; aures tuas
Beneuolas lepidulo susurro permulceam,
Modo si papyrum ægyptiam tu argutia
Nilotici calami inscriptam non spreueris
Inspicere, figuras hominum in alias imagines
Conuersas, & in se rursum nexu mutuo
Refectas: ut mireris hic exordior. Legendũq; esse ut ego,
non at ego. ut sit sensus & ordo: Exordior figuras hominũ
conuersas in alias imagines: ut Apuleius conuersus fuit in
asinum: & rursum in se refectas mutuo nexu. nã & in seipsũ
ex asino reformatus est & refectus: mutuo nexu: hoc est al
terna ligatione: ut modo in aliam transeant imaginẽ: mo-
do in pristinam redeant: ut mireris: idest ita conuersas in
alias imagines, & rursum in se refectas: ut mireris: ut possis
mirari: quasi dicat mirum tibi uideri possit ita conuerti: &
rursum in se reformari. Exordior autem hæc: ut ego tibi
sermone isto milesio uarias fabellas conseram: sinq; ratio
nem affert quare exordiatur has figuras mutatas: ut sci-
licet opus cõponat ex uariis fabellis: & pro inde cum dele
cret: ut omnino legendũ sit ut, nõ at. Modo si papyrũ: hoc
est si modo papyrũ ægyptiã non spreueris inspicere illud
addo, fortunaliq; superfluum esse: atq; ideo tollendum: nã
nec uersus dictionẽ patitur, nec fortunæ hominũ in alias
mutantur imagines, sed tantum figure.

Illud præterea legitur in primo. Modico securi⁹: in quo
duo emendanda esse contendimus. falluntur enim qui le-
gunt mordico securius: cum omnino modico securius legẽ
dum sit: ut aduerbium: idest paulo incautius & impruden-
tius, tanquam qui nihil timerem. qui enim nihil timent in
mandendis cibis secure comedunt. ut sit sensus & ordo:
Ego minimo minus interii dum gestio contruncare modi-
co securius offulam grandiorem polentæ caseatæ in con-
uiuas æmulos: emendat etiam legendum est, inter conui-
uas, non, in conuiuas.

In eodem quæri solet an legi debeat cõuectore illo tuo
cum reuera conuector is appelletur, qui eodem uel uehi-
culo uel naui uehatur: & hic Socrates quem conuecto-
rem appellat, non naui uectus sit, sed pedibus iter cum eo
fecerit: quare illic indubitato legendum est conuentore, a
conueniendo: hoc est simul ueniendo sicut aduentorem
alibi appellat, qui aduenit: quem etiam uernaculo sermo-
ne Auantorem appellamus: quasi qui crebro ad officinas
nostras adueniat.

Apud eũdem in primo legitur: Plane quod est mihi sum
me principium: ego diligenter pẽsitatis uerbis arbitror le
gendum præcipuum. ut sit sensus & ordo: Fotis emito istis
nummulis fœnum & ordeum equo, qui me strenue uexit:
quod est mihi summe præcipuum: hoc est quod mihi ma-
ximæ est curæ.

Item in secundo legitur: Quid cum frequẽti sobole spiri
tus cumulat uerticẽ. ubi quærit spiritus ne an aliter legen
dum sit: quare non ignorãdum ab Apuleio capillum spir-
tum in capite capi pro capillo in spiram & reuolutionem
multiplicem collecto & cumulato: quẽadmodum uidimus
in nũmismate Diuæ Faustinæ, cui in capite capillus dupli-
ci ordine in gyrũ ductus cumulatur. a spira deducto uoca
bulo media producta, sicuti a turre turritus: a crine crini-
tus. Est autem spira (ut exposuimus apud Iuuenalem) col
lectio funis in orbem unde & anguem dicimus collectum
in spiram: hoc est gyrum & reuolutionem. Et circulum il-
lum eminentem in basi columnæ.

In eodẽ in tertio legit: Specta denique q̃ paruis, quãq;
futilibus tanta res procuretur Herculis. ubi nos corrigi-
mus herbulis. ut sit sensus: Specta q̃ paruis, q̃ futulibus
herbulis tanta res procuretur sequitur enim anethi modi
cum cum lauri foliis immissum.

Apud eundẽ in tertio sic legitur: Am inquit Vulpinaris
amasio: meq; spõte asciam cruribus meis illidere compel-
lis: Siginer meũ ipsa lupulis conseruo Thessalis: ubi men-
das duas esse tollendas dicim⁹: ut legatur: An inquit Vulpi
naris nõ Am. Item non Siginer, neq; saginer, sed sic agnum
meum. ut sit sensus: An Vulpinaris amasio: meq; compellis
ascia crura mea lædere. sic agnum meum conseruo lupulis
Thessalis: hoc est sic amatorem meum trado meretrici-
bus Thessalis: ut recte metaphoricos dixerit lupulis: quia
agnum nominauerit amatorem.

Apud eundem in tertio sic scribitur: Respicio pilæ me-
diç quæ stabuli trabes sustinebat. In ipso uere meditulio
Hipponæ Deæ simulachrum residens ædiculæ. corrigo
in ipso fere meditulio.

Apud eundẽ in quarto ubi de Cupidine loquit, scriptũ
est sic: Qui malis suis morib⁹ cõtempta disciplina publica
flãmis, & sagittis armatũ per alienas domos nocte discur-
rens. ubi quæri solet, quid tria illa uerba significent contẽ
pta disciplina publica. Quare ut locus omnibus sit perspi-
cuus: ita nos intelligimus Cupidinem nocte per domos
alienas discurrere. & adulteria multa committere contem
pta disciplina publica: idest contemptis legibus: quibus ca
uetur ne tempore noctis cum armis discurratur, neue adul
teria, & id genus flagitia committantur.

Apud eundem in quinto sic legitur: Sed prius, inquit,
senties moriar, q̃ tuo isto dulcissimo connubio caream: ubi
nos legendum esse centies contendimus, & non senties. ut
sit sensus: Ego me centies prius neci tradidero. q̃ tuo isto
connubio caream. ut sit quasi prouerbiale dictum. Nam
sic dicere solemus: Prius millies moriar, q̃ tibi iniuriam
faciam.

Apud eundem in sexto ubi mentio fit de curru donato
a Vulcano Veneri, sic legitur: Lunæ tenuantis detrimento
conspicuum, & ipsius auri damno pretiosum. ubi pro Lu-
næ tenuantis limæ legendum esse dicimus. Nam Apu-
leius ostensurus est currum illum duplici ratione in pre-
tio fuisse: & ipso artificio & materiæ abundantia. ait
ergo currum conspicuum esse detrimento limæ tenuantis:
hoc est detritu, & politione pulcherrimum. pretiosum
autem damno ipsius auri: hoc est iactura magna au-
ri: quasi in quo multum auri fuerit, & ueluti magnum
damnum.

Apud eundem in septimo sic scriptum est: Prætereunte
me Orato fueram aggressus. ubi nos pro prætereunte me:
prætereuntem. & pro Orato Orico. ut dicat Hemus se ag
gressum fuisse procuratorem principis prætereũtem

Orico: hoc ēst prætereuntem & transeuntem iuxta Oricum. Nam Oricum ciuitas est Macedoniæ, quam totam Hemus se uastasse prædicat. Et hæc uera est lectio.

Apud eūdē in septimo legitur: Sed plane cōcinnatū solutū, & solitariū ob indicinæ præmium occupasse, ubi mēdū esse dicimus: ut legendum sit cōcitatum & non cōcinnatū. Nam ille peierauit se occupasse: hoc est apprehendisse asinū, & solutum, & solitarium concitatum ad fugam: ut præmium indicinæ: hoc est indicii consequeretur.

Apud eundem in octauo legitur: In profundā Roman cupidinis sese paulatim nescius præcipitauit: corrigo in profundam ruinam cupidinis. modica enim literarum mutatione commissum est mendum.

Apud eundem in octauo scriptum est: Arreptum seruulum eius, qui causam tāti sceleris luxuriæ suæ præstiterat ubi duo ita corrigimus: ut tollatur eius: & pro luxuriæ uxori legatur. ut sit sensus & ordo: Dominus eorum arreptum seruum, qui causam tanti sceleris præstiterat uxori suæ: ut se suspenderet, in puteumq; se cum infantulo demitteret, alligauit arbori ficulneæ.

Apud eundem in octauo scriptum est: Et ilico me tumida parte deligatum tradidit Philebo: ubi nos corrigimus: & ilico me tomice sparteo deligatū tradidit. ostēdit enim asinus se statim nouo domino traditum, fuisse deligatum capistro sparteo. Nam Tomex restem & funiculum significat. Victruuius in septimo ait asseres tomice religandos. ab eodem tomices ex sparto hispanico commendantur: quod uocabulum deduci uidetur a græco σπαρτίνης τομικῆς idest a sparto.

Apud eundē in nono legit: Asellus iners, & nihilominus morbo detestabili caducus: ubi aliqui alioquin literati falso exponunt morbū comitialem dici, & morbum caducū: quare putaui illud sciendum morbum illum, quo non modo homines, & uaria animantia uexantur, comitialē dici non caducum. Cū caducus is dicatur, qui cadat. morbus enim nō cadit sed homo. unde dicimus & poma caduca, q cadāt. & bona fortunæ caduca, sed nō morbum caducū.

Apud eundē in nouo legitur: Magnas & postremas domino illi fundorū clades annuncians: corrigimus sic: magnas & postremas domino illi filiorum. clades annuncias. Nam tres liberi eius occisi fuerant.

Apud eundem in decimo legitur: Dedi non uenenū, sed somniferum mandragoræ illum. Quid si legatur mandragoræ succum?

Apud eūdem in decimo legitur: Sed bene q utrinque secus sermone prolato, iactare mediū quæritur: corrigimus: Sed bene, q utrinque secus sermone prolato, facto remedium quæritur.

Apud eundem in decimo legitur: Atq; hæc omnia perfacile obediebā: nos corrigimus: obibam. ut sit sensus: Hęc omnia facile faciebam. idest exequebar.

Apud eundem in eodem legitur: Gitato & intorto genere, gesticulatione alacri demonstrabat. lego ego: citato & intorto itinere, & non genere.

Apud eundē in undecimo sic scriptum est: Sopor circūfusus oppressit, nec dum satis consperam. Quid si legatur consopiueram. i. nondum cœperam dormire.

In statiū, apud Papiniū in prima Silua legitur: Nec ferro aut ære laborat sub genio. lego sed genio. ut sit commendatio ipsius Domitiani, qui ut Deus magno esset oneri ipsi terræ. ut sit sēsus: Hum⁹ nō ferri, aut æris pōdere tātū premebatur: quātū pōdere genii: hoc est ipsius Domitiani.

Apud eundem in Epithalamio Stellę legitur: Et de pieriis uocalē fontibus undā. Qui locus. quia siccis (ut aiunt) pedibus præteritur a cōmētatoribus: uisum ē lectorē monēdū: poetā intelligere ab ipsis musis nō solū ignem, sed & aquā in nuptiis adhibitā: hocq; ex ueteri ritu quo illud custodiebat: ut ignis & aqua adhiberent: q a hæ duæ res humanā uitā maxime cōtinēt. unde Valerius Flaccus in ultimo libro: Ignē Pollux, undāq; iugalem Prætulit.

Apud eundē in Tyburtino Vopisci legitur: Anemissas per cuncta cubilia nymphas. nos corrigim⁹ lymphas. ut intelligamus describi lymphas calidas: quæ p parietes cubiculorū mittebantur ad calefacienda cubilia. De quare ita Seneca ad Lucilium: Quid loquar suspensuras balneorum & impressos parietibus tubos, per quos circūfunderetur calor: quo ima simul & summa fouētur æqualiter.

Apud eundē in Soteriis Rutilii Gallici legītur hæc carmina: Tunc Deus Alpini, qui iuxta culmina dorsi Signat Apollineos sancto cognomine lucos. Respicit (heu tanti pridē securus alumni: Progressusq; morans) hinc mecum epidaurea proles: Hinc alti gaudens datur aggrediēda facultas Ingentē recreare uirum tentemus adorti. Quorum sensus cum aliquantulū obscuritatis habeat: uisus est mihi ad cōmunem studiosorum utilitatem illustrandus. Sensus est ergo talis: Apollo, qui iuxta Vercellas ad radices alpiū colebatur. unde Vercellæ Apollineæ sunt nominatæ a Martiale: sentiens Rutiliū Gallicum ægrotare, ad eum uenit, uocato secum filio suo Aesculapio: quem ad præstādā ei ualetudinem mira hortatur arte. Est autem ordo: Tūc Deus, qui signat lucos apollineos sancto cognomine iuxta culmina Alpini dorsi, respicit subaudi Gallicum ægrotantem: aut (quod magis placet) Aesculapium: & ait Hinc mecum epidaurea proles: hinc inquam subaudi ueni. Alti gaudens: corrigo altis gaudens: ut eum sic laudando ad officiū excitet: quasi dicat qui, rebus tātum magnis gaudes: nec nisi uiris primariis: aut (quod non displicet) grauibus morbis opitularis. Datur aggredienda facultas: offertur, iquit, res capienda & digna uiribus tuis, cum sit Rutilius uir magnæ auctoritatis. Tentemus inquit adorti recreare ingentem uirum. reliqua illa: Heu tanti pridem: dicuntur per parenthesim a poeta. quasi qui doleat Apollinem tāti alūni fuisse tam immemorem. Totaq; hæc oratio est Apollinis usq; ad illud carmen: Dixerat inuenīunt posisos & c. Securus negligens & parum curans alumnum suum Rutilium. progressusq; morans: hoc est tardās pgressus ad medēdū.

Apud eundem in eisdem Soteriis legitur: Hunc igitur (si digna loquor) rapiamus iniquo Nate Ioui: ubi per Iouem iniquum intelligimus Plutonem: qui iniquus est, cum tales studeat habere animas. Iouem autem appellari Plutonem docet Ausonius sic: Aut Iouis Elisii, qui catamitus eris. Sic etiam Iunonem dicimus Proserpinam. Papinius in secundo libro de Glaucia: Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.

Apud eundem in eodem legitur: Neufilis flamma caminos Vreret. corrigo uilis flamma.

Apud eundem de pietate Abascantii in Priscillam leguntur carmina. xiii. illic: Sera quidem tanto. quorum sensus cum a commentatoribus silentio prætereatur: & aliqua tamen egeat interpretatione: uisus est mihi explicandus. Sensus est ergo: Scio quidem tardam esse meam consolationem: cum annus iam præterierit: ex quo Abascantius amisit uxorem. Sed tunc inquit in recenti dolore solamen erat flere miserias amici, & cum eo dolore. Quod si uoluissem in ipso primo uulnere, cum amisit uxorem consolari eum, nullo quidem modo potuissem: immo, inquit, ne cantus quidem Orphei uel musarum ualerent mulcere tantum dolorem. Sicq; pietatem Abascantii commendat.

Item in eodem legitur: Sic plena maligno Afflantur iumenta noto: sic alta senescit Imbre seges nimio. lego uineta: & non iumenta.

Apud eūdē in Epicedio in patrē legitur: Tuus ut mihi uultib⁹ ignis Incubuit. Cuius loci sensus est: tres, inquit, mēses præteriere postquam uultus meus rogo tuo calefactus rubuit: ex quo mortuus es: & cinerē uidi tuum oculis

meis humētibus:cū interea nihil prędolore potui scribere.

Apud eundem in eodem leguntur quinq; illa carmina: Cur magis incessat superos, quorum sensum ita explicamus: Poeta ostendit non minore se affici dolore amisso patre, q̄ aut mater, quæ amisit filium, aut uxor quæ iuuenem maritum. leguntur que cum interrogatione. Cur magis incessat superos idest de Diis conqueratur, & contutio afficiat, q̄ ego: Liceat. i. si liceat, si non retineatur.

In eodem sic legitur: Et phrygium silicem. In quo interpretes aiunt poetam intelligere de Hecuba, quæ conuersa fuerit in lapidem: sed cum hoc nullis auctoritatibus possit sustentari, arbitror intelligendum de Niobe: quæ (ut notum est) conuersa fuit in lapidem sipylum. fuit enim ex Sipylo urbe Męoniæ, quæ Phrygiæ contermina est.

In eodem legitur: Saltusq; ingressa uiriles. Non formidata temeraria Chalcide Sappho: lege Leucade non Chalcide: refertur q; ad historiam. Nam ad templum Acciaci, quod in sinu ambratio est, petra prærupta esse ferebatur: unde qui se dimitterent in mare, amoris flamma leuarentur. id egisse Sappho scribit Strabo ex Menandri auctoritate, ideo temeraria q̄ se ex Leucade deiecerit.

Apud eundem in Epicedio in filium legitur: Mens flumine tanto Inferior. cuius loci sensus est: Mens, inquit, mea inferior tanto flumine idest quæ tanto infringitur fletu, & supatur: ac p hoc inferior: nihil reperit dignū quod cātet.

In eodem sic legitur: Infātem lingua nimium, salibusque proteruum. corrigo nimium.

Apud eundem in Epicedio in Glauciam melioris legitur Cum tibi quas uestes: quę non gestamina mitis Festinabat herus. Ego uero corrigo: Quas tibi non uestes, quæ non gestamine mitis Festinabat herus.

Item in eodem legitur: Hunc quanquam Hectoreos cineres, Troiamq; perosus Turribus e Phrygiis esset missurus Vlysses. corrigo flesset.

Item in eodem legitur: Desertas exutus opes: placet magis ut legatur: Desertas exosus opes.

Apud eundem in Epicedio pileti ursi legitur: Qualis bellis iam casside uisa. Parthenopeus erat: corrigo missa: ut sit qualis erat Parthenopeus in bellis casside missa pro demissa: hoc est deposita.

Apud eundem de lachrymis Hetrusci scriptum est: Et inferna regimē timet Acacō urna. lego rigidū pro regimē.

Apud eundē de coma Earini legitur: Haud ullo concussum uulnere torpens De sexu trāsire iubet. corrigo: Haud ullo concussum uulnere corpus.

Apud eundem ad Claudiam uxorem legitur: Cui mite. solum trans æquora uectæ Ipse Dioneæ mōstrauit Apollo columbæ. lego Dionea colombamon Dioneæ columbæ. ut sit augurio columbæ. Constat enim Parthenopen secutam esse augurium columbæ. cum ex Chalcide delata est in Italiam. unde in quarto libro ad Iulium Menecratē: Tu ductor populi longe migrantis Apollo, Cuius adhuc uolucrem lęua ceruice sedentē Respiciens blande felix Eumelis adorat.

Aupd eundem in consulatu Domitiani: Mecum altera saecula condes: Et tibi longæui reuocabitur ara parentis, corrigo Ara Terenti: ut dicat ipsum Domitianum uictorum tam diu: ut usurus sit alteros ludos saeculares, qui centesimo & decimo quoq; anno celebrabantur in campo Martio: in eo loco: qui Terentus dictus est: ubi ara fuit Diti & Proserpinę consecrata. De quibus Valerius lib. secundo. & Festus Pompeius.

Apud eundem in Epulo Domitiani legitur: Non centū insigne columnis: Sed quantæ superos, celumq; Atlante remisso Sustentare queante, super hoc uicina Tonantis Regia. ubi duo corrigimus. ut legamus: Quante superos: nō quam te. In Plautō. Et stupet: ubi scriptuū est super.

Apud Plautum in Captiuis legitur: Nam hoc pene iniquum e comico cotagio: conari desubitontos agere tragœdiam. ubi commentatores male locum intelligētes alii exponunt desobitontos unam esse dictionem, eamq; ueterem. alii alia multa deliramenta astruunt. nos uero corrigimus: Conari de subito nos: ut duæ sint dictiones desubito aduerbium: & nos pronomen. ut sit sensus: Hoc pene iniquum est nos conari de subito agere tragœdiam e comico coragio: hoc est statim ex stilo comico transire ad tragicum. Desubito ergo legendum est & nos: ut fiat distinctio dempta literat. Nec mirum aut una tantum literæ interpositione, aut immutatione, aut ademptione præclara hominum ingenia plerunq; defatigari. Quā multi enim transuersi feruntur apud Amphytrionem in fine comœdiæ: illic: Hec sola sarcam gestat mearum familiarium: ut nos in commentariis Iuuenalis super eo: Sarcophago contentus erit: docuimus legendum esse: Hæc sola sana mihi restat mearum familiarum. Occurrebant præterea multa alia apud ipsum auctorem, quæ ut mendosa castigaturus fueram. Verum cum Plyades noster, quem græce, latineque apprime doctum agnoscimus, id oneris susceperit: ut omnes eius comœdias solertissima diligentie recēseat: omnesq; uersus ad pristinam pedum legem reducat: ac ueluti totum auctorem in aliam iam imaginem conuersum reformet: multisq; adhibitis tum nouis, tum ueteribus exemplaribus iam plusquam tria millia mendorum ex eo sustulerit: cum noua etiam & mirabili commentatione: omnia mihi silentio prætereunda duxi: cum ipse omnibus cumulatissime sit satisfacturus.

Ad Lectorem.

LEctor eum forte in manus absolutos commentarios sumpsissemus: eosq; transcursim legeremus: offendimus nō nullos ab impressoribus commissos errores: sed minutos tamen. Inter quos illi sunt.

In primo commentario ubi mentio fit de Victoria ut Colitur Pax, atq; Fides, Victoria, Virtus: scriptum est mutilato sensu: Eam enim filiam. Tu uero scribe: Eam enim filiam fabulantur Arcades fuisse Pallātis, qui fuit Lycaonis.

Et super ille Pensilibus plumis: Nec illud obstandum: corrige obstabit.

In secundo ubi de mollicie sacerdotum Mineruæ scriptum est: Malum & delicatorum. corrige Mollium.

In tertio scriptum est: Hæc tibi quæ torta uenerunt cōditamenta. Tu distingue & corrige condita meta: ubi metam tortam uasculum intelligit: quo condita coctana mittebantur.

In sexto ubi de serpente argentea fit mentio: scriptum est mutilato & absciso sensu: Dextra parte caput canis exoritur mansueta specie blandientis, pars uero læua ceruicis. Tu adde: Rapacis lupi capite finitur, easq; formas animalium draco connectit uolumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrum. de quo dracone nunc poeta uidetur intelligere: eundem etiam serpentem in imagine Isidis extitisse docet Valerius Flaccus libro quarto Argonauticon: Aspide cincta comas, & ouāti persona sistro.

In undecimo scriptum est: Sonet enim arcæ potentiorum aduersus rapinas. Tu corrige solent.

In tertiodecimo illic: Sed censes te nunc delicias ponendum extra conuiuia. corrige communia.

Item alibi: pannum inuenies positum pro pannis.

Item in undecimo scriptum est Tirynthis oppidum: tu corrige Tiryns.

INDEX

INDEX VOcabulorū omnium in margine poſitorum ſm ordinem alphabeticum.

Fuscinæ

Sacra

F. I N I S.

SAtyra carmen est(ut Diomedi placet)apud Romanos maledicum, ad hominũ uitia carpẽda, comœdiæ priscę charactere compositum: a qua in hoc tantum differt,ꝙ illa iambicis,& euiusmodi uersibus constat, & personis itroductis nouę fere comœdiæ par est: & uitia hominum cum denominatione cõtinet personarũ. In hac Satyra scripserunt, ut Laertius affirmat, Demetrius Tharsensis,& Menippus seruus, ut asserunt Apuleius & Gellius, Cuius libros M. Varro in Satyris sequutus est & eas Menipeas appellauit. Hæc autem: idest Satyra in exametros assurgit libertate simplex, Neq; enim personas aperte nominat. Priscæ comœdiæ princeps & inuentor fuit Susarion Megarensis Tripodiscius Philum filius: qui cum prauæ mulieri coniunctus esset: abeunte muliere in pompa Dionysiorum theatrum ingressus, quatuor cecinit carmina iambica: quæ sola ex omnibus eius scriptis extant: Audite populus Susarion: hæc dicit filius philini Megarẽsis Tripodiscius: malũ sunt mulieres:sed tamen o populares non adest inuenire domum sine malo,Sic enim prima comœdia scõma habebat apertum.Licuit itaq; aperte sic uituperare usq; ad tempora Eupolidis unde Horatius.Eupolis, atq; Cratinus, Aristophanesq; poetæ:Atq; alii:quorum comœdia prisca uirorũ.Si qs erat dignus describi.ꝙ malus,aut fur,Quod mœchus foret,aut siccarius,aut alioquin Famosus multa cum libertate notabant. Sed cum poetæ abuti licentius stilo,& passim lædere ex libidine cœpissent plures bonos: ne quisquam in alterum crimen infamię poneret:lata lege ꝑ Alcibiadẽ siluerunt, Ex prisca igitur comœdia,q̃ maiore lasciuit licẽtia Satyra,quę (auctore Quintiliano libro.x.) tota nostra est,manauit.In qua primus in signem adeptus laudem est Lucilius: qui quosdam (ut scribit Fabius) ita deditos sibi amatores habuit: ut eum omnibus poetis præferre non dubitarẽt :quãuis Horatius(nõ sine tamen suspitione æmulationis)eum in sermonibus suis lutulẽtũ fluere diceret: & aliquid esse quod tollere possis. Secundus post hunc Horatius.qui etiam Lucilio multo tersior, ac purus magis habetur:& ad notãdos mores magis præcipuus. Tertius Persius annumeratur:qui(iudice Fabio) multum & ueræ gloriæ,quamuis uno libro meruit.Quartus uero Iuuenalis habetur: qui & uenustate carminis & Satyræ dignitate seruata ita cõmẽdatur:ut si aliis omnino præponẽdus nõ sit, certe uel eis par habẽdus. Satyrã nomẽ accepisse a uariis causis scribũt, Diomedes grãmaticus,porphyrio,& Acron:idest a Satyra lance,quę infert a uariis,multisq; primitiis in sacra inferebat: & a copia & saturitate rei Satyra uocabatur,Siue a lege Satyra,quæ uno rogatu multa simul comprehendit:ꝙ scilicet & Satyra multa poemata comprehendantur: cuius Satyrę legis Lucilius meminit in primo: Per Satyrã ędilem factũ, qui legibus uiuat.& Sallustius in Iugurtha:Deinde quasi ꝑ Satyrã sentẽtiis exquisitis in deditionem accipitur,Siue a Satyris, ꝙ similiter in hoc carmine ridiculæ res,pudendę q; dicuntur:quę uelut a Satyris Diis siluestribus proferũtur & fiunt: hocq; uerisimilius. Nam in comœdia prisca, quæ in uitia hominũ apertius (ut dictum est) inuehitur, salibusq;,& iocis absoluitur,Satyri introducti sunt Dii siluestres,& procaces iocularia & lasciua inter se iactantes. Hi sunt(ut auctor est Pollux)Satyrus canus,Satyrus impubis, Satyrus adolescens,& Silenus pater,atq; id genus personæ fictæ.A Satyris igitur itroductis Satyra noiata est:quod nomẽ hæc,quæ tota(ut diximus) nostra est, & ab illa antiquiore defluxit, accepit,seruauitq;.Hoc poematis genere Iuuenalis sexdecim scripsit Satyras. De Iuuenale uidetur intellexisse Quintilianus in.x.ubi ait.Sunt nos tractare nonnulli ingenio celebrem quorum fama in posterum clara & illustris emerget.

Iunii Iuuenalis Vita.

IVnius Iuuenalis, quibus parentibus natus fuerit, pro comperto nõ habetur. Ex Aquino oppido Volscorum oriundum fuisse docet ipse in fine tertiæ Satyræ: Et quoties te Roma tuo refici ꝓperãtem reddet Aquino, Temporibus Traiani Satyras suas scripsisse nemo,nisi parum peritus diffitetur.Nec audiẽdi sunt, qui existimarunt eum regnante Domitiano floruisse: cum is poeta scribente iam defunctus fuisset, Quod abunde satis ipse multis in locis indicat. ut illic in secunda Satyra: Qualis erat nuper tragico pollutus adulter. Nam cum ait erat nuper: planissime ostendit eum mortuum fuisse præterea in tam apertam eius reprehensionem uiuentis nõ insurrexisset,Et alibi i eadem Satyra:Cum tot abortiuis fœcundam Iulia uuluam Solueret, & patruo similes effunderet offas. ubi intrepide demonstrat ab eo uiolatã fuisse fratris filiam: quod ne utiq̃ fecisset,si tunc temporis uixisset. Et alibi decessisse apertissime docet: Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem Vltimus,& toto seruiret Roma Neroni.Et alibi:Sed olim Prodigio par est in nobilitate senectus. Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantum. Quibus omnibus satis constat post mortem Domitiani poetam scripsisse.Qua uero ętate,quoue loco mortuus fuerit,cum certi nihil habeatur. aliis inquirendũ relinquimus. Nec aliis assentimur qui eum a Paride histrione,& delitiolo Domitiani in exilium actũ fuisse autumant, & ibi mortuum :deq; eo intellexisse Sydonium Apollinarem,cũ ait:Nec qui cõsimili deinde casu Ad uulgi tenuem strepentis auram Irati fuit histrionis exul. Neq; enim fieri potuit:ut a Paride in exilium missus fuerit:cum Satyras suas (ut diximus) scripserit sub Traiano:& Paris gratia. & auctoritate tãtum ualuerit apud Domitianum. unde cum Sydonius,nec Iuuenalẽ,nec aliũ quenq̃ nominauerit: de quouis alio intelligẽre potuit.

Argumentum Satyrarum Iuuenalis per
Antonium Mancinellum.

Prima docet Satyræ caulas,formamq; libelli.
Qui simulant Curios Satyra patuere secunda.
Ex urbe Vmbritii digressum Tertia narrat.
Quarta quidem Crispinum odit,caluumq; Neronem.
Ganeo quæ tolerat parasitus Quinta notauit.
Sexta hæc insidas mulieres pandit abunde.
Septima demonstrat Romam nil ferre poetis.
Nobilis octaua propria uirtute uocatur.
Turpia qui tolerant Nona carpuntur auari.
Curæ hominum Decima,rerumq; libido notantur.
Arguit Vndecima uates conuiuia lauta.
Bissena arguitur Satyra captator auarus.
Tertia post decimam solatur damna dolentes.
In Decimaquarta dant praua exempla parentes.
Numina diuersa Ægypti Penultima monstrat.
Vltima militiæ felicis præmia narrat.

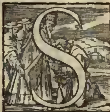
IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA PRIMA.

IN PRIMAM SATIRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Commune argumentum satyricis omnibus adeo caste & plene describitur a poeta in hac satyra, vbi ait. Quicquid agunt homines, votum timor, ira, voluptas. Gaudia discursus nostri est farrago libelli, vt nihil sit preterea requirendum, quod sonantius totum hoc negocium assequatur atque exprimat. Presentis vero satyrę argumentum est. Taxat ineptos poetas sui temporis enumeratione communium thematum & ad satyrã, vt pote ab illis magis alienum poema, & humanę vitę conducibilius se vertit, damnat muliebrem petulantiam, delatores, ignobilium hominum delitias, & eos qui vetularum patrimonia inguine mercabantur. Contra peculatores prouinciarum inuehitur. Contra prostituentes vxores, & auros affectantes cherum studia quam minimo queunt dispendio. Notat etiam sordidam diuitum in muneribus largitionem & accipientium manus decoram submissionem cum profusa aliquorum Luxurie. Vaticinatur similia indicat minores in isdem vitiis versaturos cum nequeant deteriora edere facinora. Denique prescribit quęnam scribenda sint poetis qui malint tuti esse quam ueridici. Tandem concludit uelle in mortuos experiri cum in viuos non liceat.

EMPER Ego auditor tãtum? nunquam ne reponam
Vexat⁹ toties rauci theseide Codri?
Impune ergo mihi recitauerit ille togatas?
Hic elegos? impune diẽ consumpserit ingens
Telephus? aut summi plena iam margine libri
Scriptus & in tergo, nec dum finitus, Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, q̃ mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum

IOANNIS BRITANNICI COMMENTARIA IN SATYRAS IVVENALIS.

IOAN. BRIT. SEmper ego auditor tantum? Temporibus Iuuenalis magna in urbe poetarum copia uigebat: q fere quotidie aliquid recitabant. Ad hos audiendos rogabantur & noti & amici. Vnde scribit Tranquillus Augustum recitantes benigne & patiẽter audiuisse: nec tantum carmina & historias: sed & orationes & dialogos. Horatius item: Hic sponsum uocat: hic auditum scripta relictis Omnibus officijs, Hoc tamẽ multis molestum omnino erat: unde ẽ illud Plinij: Magnũ prouentum poetarũ annus hic attulit: toto mense Aprili nullus fere dies fuit: quo non recitaret aliquis. Iuuat me q uigẽt studia proferunt se ingenia hominum & ostentant: tametsi ad audiendum pigre coitur: plerique in stationibus sedent: tempusque audiendo fabulas conterunt: ac subinde sibi nunciari iubent: an iã recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librum. Et paulo inferius: Nũc otiosissimus quisque multo ante rogatus: & identidẽ admonitus: aut non uenit: aut si uenit: queritur se diem, quia nõ perdiderit, perdidisse. Idem etiã indicat Cor. Tacitus de claris oratoribus loquẽs de poetis: Rogare ultro: & ambire coguntur. ut sint qui dignentur audire: & ne id quidem gratis. Poeta igitur ueluti audiendorũ diuturna carminum alienorum molestia affectus erumpit: nõ tñ tam audiendi fastidiũ indicans suum, q̃ diutinam ignauiam suam accusans: q ipse nihil adhuc scripserit: cũ & ipse possit scribere. Sed cum uaria sint poematum genera, i quibus uersari possit. Satyram ait se uelle potius q̃ aliud genus poematis tractare: adhibita ratiõe: q ampla sibi ad scribendũ suggeratur materia. Principium igitur more satyrico ex abrupto fecit. ut Persius: O curas hominum. Horatius: Qui fit Mecœnas? ¶ Semper: hoc dicit cũ ex nimio audiẽdi fastidio: tũ ex diuturno silẽtio quasi qui magnam ætatis suæ partem per inertiam absumpserit: cũ nihil interea ipse scripserit. ¶ Auditor tantum? subaudi extrinsecus ero. s. alienorum scriptorum & nunq̃ ego sicut cæteri aliquid scribam & recitabo? ¶ Reponã? nõ ignoro a commentatoribus hunc locum uarijs exponi modis: ut alij dicant reponere idem esse quod reficere & resarcire. ut sit sensus: Non ne aliquando scribendo resarciam hoc tempus quod alijs audiendis consumpsi: ita enim poetæ reponere dicuntur. Alij uero reponere idem esse quod scribere. scribendo enim reponimus rem de qua agitur: unde si talia non scripsisset: haud reposita nobis essent: & reseruata. Alij inquiunt repono quandoque est retro appono: & quasi acceptam cœnam restituo. ut siquis mihi hodie cõuiuiũ apponat: ego cras ei reponã large ac liberaliter Reponere: Euomere. Et in hũc sensum hoc uerbo usus est Iuuenalis, cum inquit: Semper ego auditor tantum nunqua ne reponam? ignauiæ enim seipsum accusat: & ut mos satyricorum est, ex abrupto incipit. Semper ne eorum quæ alij apponunt ero auditur nunquã ne ipse aliquid reponam: idest restituam. Quę omnia etsi ex aliqua parte conuenire uidẽtur. Ego tamen hoc sumptum esse a debitore contenderim: qui cum pretium creditori reddit, reponere dicitur unde Seneca in epistola. 82. ad Luciliũ: Ergo nec quod debet creditori suo reponere quisquã scit alius q̃ sapiens. Differentiam enim facit inter referre & reponere. Nã referre inquit est ultro q debeas afferre. Reponere autem est creditori suo tantum reddere, quãtum debeas. Idem libr. 6. de beneficijs: Ideo non est trepidandũ q̃ cito reponamus. loquitur enĩ de beneficio referẽdo. unde Plautus in Persa: Des mihi nummos sexcentos: quos continuo tibi reponam in hoc triduo: aut quatriduo. In ea significatione est etiã illud Horatij in epistola ad Mecœnatem: Inspice si possum donata reponere lætus: hoc est reddere & restituere. Ergo inqt poeta cum alios poetas audiuerim eorumque sim debitor: tanquam qui ab eis multa acceperim: nunquam ne eis reponam: nunquã ne eis reddam quantum acceperim: ac per hoc nunq̃ ne & ego scribam? Reponere rursus capitur quasi pro renouare & reparare: sicut exposuimus apud Persium in ultima satyra: Neu dicta repone paterna: sed hoc nihil ad rem. ¶ Vexatus toties: nam (ut diximus) nõ sine aliqua animi molestia audiebant recitãtes. ¶ Theseide: recitatione Theseidos, i. gestorum Thesei. de quibus multa Plutarchus & Diodorus in. 5. & Ouidius in Meta. Nam Theseus Herculis certaminũ imitator & uirtutum, animum adiecit ad ea certamina, quę laudem & gloriã sibi essent allatura. Filius fuit Ægei & Æthræ Pitthei filiæ aliqui Neptunum eius fuisse patrẽ tradũt. ¶ Codri nomen est poetę sui temporis: quem inferi a Satyra pauperem fuisse ostendit Lectus erat Codro pcula minor. ¶ Rauci (Rauci): clamosi: ut referas ad fastidiũ poetę: quasi, qui nimio eius clamore offensus sit. nam Raucus τὸ μέγα est: ut & pro eo qui sit uoce magna & sonanti ponatur unde Virg. appellat cicadas raucas. i. clamosas, & ualde strepẽtes. Ouidius in Fastis: Ecce rudens rauco Sileni uector asellus: Intempestiuos edidit ore sonos. Virg. Cygnos bene canentes raucos appellat: Dant sonitũ rauci per saxa liquentia cygni. Mar. Perlegat ut tumidus rauca te uoce magister. Porphyrio exponẽs illud in satyr

ris: Rauci: male ait Sulcium & Caprium delatores & causidicos fuisse: & ideo raucos appellatos q contentione iudiciorum clamarent. Et pro eo cui uox sit oblisa & contusa nimio clamore. Quintilianus Et raucas fauces ac latus fatigatū deformi cantico reficere. Solinus de gruibus loquens: Volatus desidia castigat: uocecq; cogit agmen. Ea ubi obraucata est succedit alia. ℾ Impune ergo mihi: ergo inqt alius mihi recitauerit togatas: & alius elegias: & alius alia: & ego non reponam? Sic enim uerbum reponam repetēdum est usq; ad illud: Nota magis nulli domus est sua. ℾ Impune: passim & cū uoluit. Nam impune dicitur sine punitione: & quę sine punitione fiunt, passim aguntur. Vnde Hora. in ultima epistola: Sed mēte recepta Obturem patulas impune legentibus aures. Et in arte poetica: Ne spisse risum tollant impune coronæ. Nam poetæ dicuntur passim scribere, cum diuersi diuersa scribunt. unde illud Horatij. Scribimus in

Comœdiarū genera quatuor

docti, doctiq; poemata passi. ℾ Ille. i. alius. ℾ Togatas. s. comœdias. Erant. n. togatæ & palliatæ: togatæ romane erant ab habitu togæ, quæ romana est: palliatæ uero græcæ a pallio: quod græcorum est. Togatarū autē quatuor sunt genera. sunt. n. togatę quę prętextatę dicuntur: in quibus Imperatores negotia agebant publica, & reges Romani uel duces inducuntur, personarum dignitate & sublimitate tragœdijs similes. Prætextatę autē dicūtur, quia fere regum, uel magistratuum in eiusmodi fabulis acta comprehendūtur: quorum habitus est prætexta. Secundum genus togatarum tabernariæ dicuntur humilitate personarum: & argumentorum similitudine comœdijs pares: in quibus non magistratus, regesue: sed humiles homines & priuatæ domus inducuntur: quę, quia olim tabulis tegerētur comuniter tabernariæ sunt appellatæ. Tertiū genus Attellanæ ab Attella ciuitate Oscorum: in qua primum cœptæ: argumentis, dictisq; iocularibus similes satyricis fabulis græcis. Quartum planipediæ, quę grece dicuntur mimi. dictę ob humilitatem argumenti ac uilitatem actorum: qui nō cothurno, aut socco utuntur in scęna, aut pulpito, sed plano pede. uel ideo q non ea negocia continēt quę in personarum turribus, aut in cœnaculis habitantiū sunt: sed in plano & humili loco. lege Diomedem grammaticū. & Dona. in Teren. ℾ Hic: alius. ℾ Elegos: elegi uersus sunt impariter iuncti: exametro. n. & pentametro constant. Quis autē eorum inuentor fuerit, Grāmatici (auctore Horatio) certant, & adhuc sub iudice lis est. Instituti aūt primo fuerūt deflendo desiderio mortuorū: mox ad amores traducti: sed tñ nomen retinuerūt a flebili cantu: quo olim mortuos deplorabāt. nam ἔλεγος idem est q luctus. unde Sapho: Elegia

Teleph'

flebile carmen. ℾ Ingens Telephus: ingens tragœdia de Telepho. Qui (ut auctor est Dio. lo. in. 5.) Herculis & Auges filius fuit. Hūc Teutrantus rex Mysiæ successorem regni instituit: qui cū bello troiano auidius grecos a Mysia arceret: uite implicitus ab Achille percussus in femore, sinistro: cōsulto oraculo accepit: nullo modo posse sanari: nisi ab eodē repcuteret: a quo uulnus accepisset. Ad Achillem profectus, nouo genere medicinę, & tūc primū excogitatę: hoc est rubigine, siue ab ærea, siue a ferrea cuspide fuerit, sanatus est. Ita enim (auctore Plin. li. a 5. ca. 4. & 34. ca. 15.) depingebatur cū decutiēs ex gladio. hinc nata est fabula: q eadē repercussus est cuspide, qua fuerat ab Achille uulneratus. Ouid. Vulnus Achilleo quæ quōdā fecerat hosti: Vulneris auxiliū Pelias hasta tulit. Alij uero tradiderūt sanatū fuisse non rubigine, sed herbarū remedio per Achillem. unde Claudia. ad Adrianum: Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis. Notat igitur sui temporis poetas, qui lōgo uerborum anfractu & Telephi & Orestis tragœdias scripsere. apud ueteres Actius scripsit fabulam Telephi. ℾ Orestes scriptus. i. tragœdia de Oreste: cuius magnitudinem tantā fuisse satyrice ostendit: ut ne uolumine quidem ipso quāuis extrema paginę parte: & a tergo scripto

Orestes

contineretur. Orestes. n. Agamēnonis Mycenarum regis filius, & Clytemnestræ cū accepisset patrem ab expeditione iliaca reuersum: ab Ægysto adultero, & Clytemnestra interemptum: sibiq; ab eisdē insidias tendi: capta opportunitate utrunq; necauit. Cuius parricidij conscientia exagitatus in insaniam & furorem uersus: uidere sibi uidebatur matrē se ardentibus facibus & serpentibus atris insequentē. unde Virg. Armatam facibus matrem & serpētibus atris, Cū fugit, ultricesq; sedent in limine diræ. Cęterum cū monitu Pyladę, ut furijs liberaretur, Apollinis tēplū ingressus esset: & unde exire uellet: ei furias occurrisse tradit Pacuuius. ad quod respexit Virgil. Vltricesq; sedent in liminę dirę. Omitto quomodo in tauricā regionē: ubi Iphigenia erat sacerdos Dianę peruenerit: indeq; abrepto eius simulachro, cum sorore sua in Italiam Antiam usq; cōfugerit, De Oreste multæ scriptæ fuerunt tragœdiæ. unde Virg. Aut Agamemnonius scænis agitatus Orestes. Orestem tragœdiam cantauit in Scæna Nero, auctore Tranquillo. Orestem autem sic dixit tragœdiam de Oreste: ut alibi Atreum. i. tragœdiam de Atreo: Cuius & alueolos & lenā pignerat Atreus. ℾ Plena iam margine: plena etiā exteriore parte paginæ: quæ solet ad ornamentum libri relinqui uacua. Margo autem capitur pro extremitate omnium rerum: unde dicimus in margine ripæ. Plin. loquens de testudinibus: Sed rostri margines acuti. Apule. lib. 4. Meta. Ripæ fluuialis marginem densis arboribus septam uideo. genere autem muliebri enunciauit uocabulum: cum & masculino inueniatur. Ouid. longo margine terrarum porrexerat Amphitrytes. ℾ Summi libri. i. magni. ℾ Et in tergo: ostendit Plin. Iunior lib. 3. in ea epistola: quæ incipit Pergratum est mihi: ad Macrum: Ea uolumina quæ etiam in tergo scripta fuissent,

Opistographū

Opistographa fuisse appellata: ab ὄπισθεν. i. retro: & γράφω scribo. sic enim scribit. Electorum quoq; commentarios centum sexaginta reliquit epistographos quidem & minutissime scriptos. Vulpia. de bonorum possessione secundū tabulas sic ait: Carthæ appellatio & ad nouam cartham defertur & deleticiam. proinde & si epistographo quis testatus sit: hinc peti potest bonorum possessio. Quod ergo scriptum dicit poeta in tergo: gręci Opistographon appellauere. Quod ostendit & Porphy. apud Horatium in epistolis his uerbis: Nemo te ornabit, atq; describet. Sed aut carie consumeris: aut fient ex te opistographę epistolæ. Nam apud ueteres libri in uolumina complicabantur ita, ut interiori tantum parte scriberentur: dicebanturq; uo-

Volumē

lumina q inuoluerentur. unde Iuue. Quę psaltria penem Maiorem. q̃ sint duo Cæsaris Anticatones. ex quo apparet libros solitos colligi in uolumina: unde contra dicebant euolui, cum explicabantur. Carpens ergo poeta longas poetarum ambages in scribendis fabulis: ostendit non solum tota uolumina interiore parte: sed etiam exteriore contra consuetudinem scribi: cum libri (ut dixi) in uolumina colligerentur, nec scriberentur in tergo. Quod & Martia. ostendit alloquens librum: Ad salariorum curras scrinia protinus licebit: Inuersa pueris arande charta. In tergo igitur. i. exteriore parte membranæ. Inde illud est Sidonij Apollinaris ad Constantinum. iam copiosum te ni fallor pulsat exemplar. Iam uenitur ad margines umbilicorum. Iam tempus est (ut satyricus ait) Orestem nostrum uel supra terga finiri. ℾ Nota magis nulli: tam multi inquit temporibus nostris existunt scriptores qui quotidie opera sua mihi recitēt: ut nulli magis nota sit domus sua: q̃ mihi est lucus Martis: & alia huiusmodi fabulamēta per eos sæpe recitata: ut hoc totum ad multitudinem recitantium referat: quos audiuerat: simulq; ostendat se etiam posse scribere: quando docti & indocti passim scribant. ℾ Lucus Martis: hoc est historia de origine urbis. Nam in luco Martis sacro ad Albam inclusa Rhea ab Amulio patruo: tanquam per speciem honoris sacerdos electa Romulum & Remum urbis conditores: incertum stupro, an ex Marte cōceptos, enixa est. De hoc multa Iustinus lib. 43. Liuius primo ab urbe condita: & Diony. primo. Lucus item fuit Martis in Ponto: ubi uellus aureū seruabatur. Martialis: Custodem scythici fuisse luci. Qui autem Athenis appellatus est Areopagus: non lucus, sed Martis uilla dicitur. ℾ Et Æolijs uicinum rupibus antrum: multi hoc loco dubitant: de quo antro Vulcani poeta intellexerit. Nonnulli enim Hieram putant unam ex septē insulis Æolijs intelligi: quas Itali uno uocabulo Vulcanias appellāt. Nam existimatur natura solis ignea: per occulta commertia: aut mutuari Ætnæ incendia: aut subministrare. Sed cum omnes Deo ignium sacratę sint: Hieram uolunt Vulcano præcipue sacratam: cum plurimum colle eminentissimo nocte ardeat: de hacq; poeta intellexisse. uerum hoc non procedit: cum enim dicit Antrum uicinum rupibus Aeolijs: ostendit antrum ipsum inter septem insulas non numerari: sed segregari ab eis: uicinumq; & proximum esse ita ut de hiera nequaquam sit intelligendū. unde nos exponimus antrum Vulcani uicinum rupibus Æolijs Ætnam mōtem Siciliæ: qui Vulcano sacer est: & ex quo insulæ (ut diximus) aut accipiunt incendia: aut ei subministrant. Estq; uicinus rupibus Æolijs: qui etiā Cyclopes tulit: nunc assiduis ignibus flagrat. Sacrū fuisse Vulcano. docet Soli. his uerbis: Vulcano Ætna sacer est. In Ætnæ uertice hia-

Cratero

tus duo sunt: crateres nominati. per quos eructatus erumpit uapor præmisso prius fremitu per æstuātes cauernarū latebras &c. Sic & Valerius Flaccus in. 2. Argonau. Accipe ait bellis, medięq; ut puluere pugnæ Sit comes Aetnei genitor: quæ flammea gessit Dona Dei: hoc est Vulcani. nam non minus Ætna mons dictus est a poetis domus Vulcani, quam Lemnos & insulæ Æoliæ: unde Valerius Flaccus: Lēnos cara Deo: nec fama notior Ætnę: Aut Lipares demus.

mus. Montem autẽ Ætnam uicinum eſſe Æolijs teſtatur ſic Strabo: Imminet autem Ætna litori Catanenſi & Liparitanis inſulis: quas pleriq; Æolias uocant. Ita ut omnino de Ætna intelligendum ſit: de cuius incendio, rationibuſq; incendij multi ſcripſerant ante Iuue. ſicut Virg. Cuius carmen licet multum mendoſum adhuc extat in quo perpetui ignis multas oſtendit rationes: docetq; a poetis falſo traditum ſedem eſſe Vulcani, his uerſibus: Principio ne quẽ capiat fallacia uatum Sedes eſſe Dei, tumidiſq; e faucibus ignem Vulcani ruere, & clauſis reſonare cauernis. Poetæ enim cecinere Vulcanum in antro Ætnæ habitare. & ex faucibus ſuis ignem eumere. unde Iuue. Ætnam appellauit antrum Vulcani. Ait ergo nulli domum ſuam magis eſſe notam: quã ſibi eſt deſcriptio Ætnæ & eius incendij: quod eſt uicinum rupibus Æolijs. Inſulæ autem Æoliæ ſeptem ſunt numero in freto Siculo Epheſtiæ nominatæ. i. uulcaniæ: Lipare: Hiera: Strõgyle: Didyme: Eriphuſa: Phœnicuſa: Euonymos: dictę ab Æolo: qui ibi temporibus iliacis regnauit.

Solis inſule. 7.

Iodoci Badij Aſcenſij familiariſſima Iunij Iuuenalis Satyrici, eiuſq; interpretum explanatio.

ASCen.

SEMPER ego auditor tantum. Quatuor in hac Satyra proſequitur poeta. Primum ægre ferens quod toties poetas recitãtes audiuerit: nec quicq̃ ſcripſerit: & ita illis uicem quodammodo rependerit: innuit ſibi quoq; ſcribendum eſſe. Deinde animaduertẽs etiam ſe poetices ac oratorię artis peritum: infert ſe quoq; poſſe ſcribere. Tum conſiderans fabulas fere omnes deſcriptas eſſe: & nihil ad bonos mores conducibilius, q̃ uitia reprehendere: quorum tunc prouentus fuit maximus. Nam (ut inquit.) Nil erit ulterius quod noſtris moribus addet. Poſtremo loco animo cõplectens quam utilitatem priſca illa, qua Lucilius gauiſus eſt, libertas bonis moribus attulerit: dolet ſibi præſcriptam eſſe legẽ: cui tamen ſe obtemperaturum concludit. Primũ facit in principio. ſecundum ibi. Nota magis &c. tertium ibi: Cur tamen hoc potius, & quartum ibi: Securus licet & c. Incipit ergo ex abrupto & quadam indignatione animi quippe ægre ferẽtis: q cum ipſe quoq; ſcribere poſſet, hactenus. i. ad medium uſq; ætatis: auditor tantum fuerit. Cohortans ergo ſeſe ad ſcribendũ inquit: Nunquid ſup. ego qui ſum uir peritus fabularũ & artis dicendi ero ſup. tm̃ auditor alioꝝ ſup. recitantiũ opera ſua. Ne. i. an: an nunq̃. i. oe ſemel ſaltẽ in uita. reponã. i. emendatius quid ſcribam: aut ſcribendo illis paria faciam. aut quod debeo rependam. Ego inquã uexatus. i. moleſtia affectus toties Theſeide. i. fabula de Theſeo uulgatiſſima. Codri. i. illius poetę rauci. i. diſſoni ob nimiam recitationem rauceſcentis. q. d. minime. Ego ſup. ero tam patiens tam iners: & tam ignauus: ut ille. i. quiuis poeta uulgaris. recitauerit. i. frequenter pronũciauerit uiro perito. impune. i. paſſim uel libere ſine panã redditione. togatas. i. comœdias factas de togatis. i. de romano populo. & hic. i. alius ſup. recitauerit impune elegos. i. uerſiculos hexametro & pentametro conſtãtes: & de miſerijs mortuorũ aut miſere amantium. uel cõſtruitur ſic Ergo ego auditor tm̃ & ille recitauerit mihi impune. i. paſſim togatas. hic. i. alius elehos. & ingens Telephus. i. maxima tragœdia de Telepho. cõſumpſerit dũ recitatur diem. i. tp̃s unius diei: ſicut Mar. dicit. Auditur toto ſæpe poeta die. Aut Oreſtes. i. tragœdia de Oreſte. ſcriptus. i. conſcripta. & . i. etiam in tergo. i. in dorſo mẽbranę. & margine. i. extremitate libri ſummi. i. membranę ſummę exiſtente plena. q. d. minime gentiũ. hec familiariſſime potui. Ceteꝝ q̃a cõſtitui non ſolũ auctorẽ ipſum: ſed etiã interpretes eius: qui interdũ difficiliores arguuntur explanare: dicã primo loco cur non inuocent Satyrici. Secũdo cur ex indignatione incipiãt. Tertio qua ſpẽ indignationis hic noſter: & qua alij (quos habemus) inceperint: ꝓgreſſurus ad ſingulorꝝ increpationẽ. Nõ inuocãt quidẽ poetę: ſi mõ poetę dicẽdi ſunt Satyrici: q̃a familiori ſtilo de rebus humilib' utpote de hominũ uitijs loquitur. Sed ut monet Flaccus in arte: Nec Deus interſit niſi dignus uindice nodus inciderit: hoc eſt poeta nõ dicet aliq̃d geſtum eſſe opera ſolius Dei: nec inuocabit Deũ: ut dicatur: aut fiat qd' humanis operibus & dici & fieri poſſet. Incipiunt uero ex indignatione q̃dã: qua ſignificãt ſe hoiũ uitia ferre nõ poſſe: ne odio cuiuſpiam: aut maleuolẽtia & petulãtia animi ſcripſiſſe cenſeantur. Quod uitiũ a ſe remotiſſimũ contẽdit Horat. oſtendens ſe ad Satyram ſcribẽdã natũ: nec poſſe dormire ſi nõ ſcripſerit. Nemine inſontẽ uelle lædere. Et quia Satyra eſt carmẽ maledicũ: maluit opus ſuũ ſermones q̃ ſatyras appellare: tametſi fateatur ſe ſatyras ſcribere dicẽs: Sũt q̃bus in Satyra uideor nimis aſper &c. Ideoq; leuiter cũ q̃dã interrogatione: nõ tñ ſine indignatione q̃dã ad amicũ ſic exorditur: Qui fit Mecœnas &c. Perſius autẽ petulãti ſplene cachinno, & acerbiſſimus irriſor: & uehemẽtiſſimus uitioꝝ exploſor ꝑfatiõnẽ a ſcõmate & irriſione incipit dicẽs: Nec fonte labra prolui caballino. Et Satyrã ab exclamatione acerrima: O curas hominũ: o quãtum eſt in rebus inane. Auctor uero noſter Iuue. quãuis oratione ſatis ſuperq; (ſi dicere audeo) ſuauis: aio tñ uehemẽtiſſime in uitia excandeſcẽs incipit ab apoſiopeſi. i. obticẽtia: qua uti ſolẽt uehemẽtiſſime irati: cũ nõ inueniant qd' ſatis malũ minetur: aut imprecẽtur. ut pri. Æneid. Neptunus in uẽtos: Quos ego: ſed motos præſtat cõponere fluctus. Dicitur aũt ab apo ꝓpoſitione græca: & ſiopo uerbo: qd' ſignificat ſileo. Vtitur pterea figurata interrogatione q̃ nullã rñſionẽ nunq̃ meret cõtraria ſunt: & q̃a ſola nõ ſunt: eſt ẽt cõtentio. i. ſniarum repugnãtia: q̃a alios impune recitare. & ſe nunquã contẽdunt. Vtitur ad hoc emphaſi: qua utimur cũ per excellentia aliquid alicui attribuimus: aut ꝑ maius minus excludimus: ad quã ſignificãdã ꝑ nomina cũ uerbis primę uel ſecũdę perſonę neceſſario exprimũtur ſecus. nõ ut: Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis: q̃ſi ꝑ excellentiã. Ego ſum panis uiuus: q̃a nõ alius. Tytire tu patulæ &c. q̃a nos patria fugimus. & Geor. 1. Cũ iam ſacrę deficerẽt ſiluę: q̃a ſi ſacræ ergo potius alię. Et hic ſemper ego auditor tm̃. Ego inquã fabularũ peritiſſimus: q̃a Nota magis nulli domus eſt ſua, q̃ mihi lucus Martis. Si ergo ego: ergo potius alius. Pręterea ut ex ordine dicã ſingula uocabula uidẽtur ſuã uim habere & ſignãter poſita. Semꝑ enim habet uniuerſalitatẽ & antithetũ. Ego emphaſim. Auditor indignitatẽ & contẽptũ. Nam ſi audio a uoce, quę grçce audes dicitur, deducitur: Auditor uidetur eſſe meræ uocis captator: & nihil ad rẽ reſpiciẽs: quo nihil utilius. Tantũ habet uim excluſiuã alterius cõmodi. Nunquã uniuerſalitatẽ in negãdo, & antithetũ ſemper. Tũc aũt elegãter plus ſignificat, q̃ nõ: quãdo ponitur pro nõ: hoc eſt cũ abo aduerbio tẽporis particularis. ut. 2. Æne. Nunquã oẽs hodie moriemur multi. & in Eunucho: Nunquã ædepol quicquã iamdiu &c. Ne præſefert indignãtis interrogationẽ. Reponã utilitatẽ & indignitatẽ. Nã ſi ignominioſum & inglorium eſt non poſſe ponere. i. primũ qd excogitando effingere: quãto ignominioſius erit nõ poſſe reponere. i. iterato ponere: hoc eſt ſcribere uel paria facere. Quo circa altius repetã uocabuli huius naturam. Dicit enim Calderinus ſic: Reponere & impune cũ in uarias ſignificationes accipiãtur: a Iuuenale uſurpata ſunt nõ ſecus q̃ ab Hora. Reponere: reficere: & re ſarcire eſt qd' fuit detractũ. Iuuenalis: Meliora ac plura reponit Perſicus orborũ lautiſſimus. Virgil. Hæc rapta ꝑ uirginitate reponit. Papinius: Qui damna dolẽs aliena repono. infelix lachrymas. ſ. meas q̃s reparo & renouo. Martia. Qui amiſſum ſomnũ in urbe in ꝓuincia reparabat. Ingẽti fruor, improboq; ſomno. Et totũ mihi nũc repono Quicq̃d terdenos uigilauerã ꝑ annos Surgẽtẽ locus excipit. Quãuis quidã Martialis ſenſus nulla habita rõne repono pro ſcribo traduxerit: cũ dormiẽs nihil minus agat, q̃ ſcribat. Inde reponere poetę dicũtur: cũ auditas fabulas ſcribũt. Nã ita tẽpus audiẽdo cõſumptũ reponũt. i. reparãt & ſarciũt. Hor. in arte: Scriptor honoratũ ſi forte reponis Achillẽ. Scriptũ iam. ſ. ab Home. Et ibidẽ. Fabula quę poſci uult & ſpectata reponi. Impune ſine pœna dicitur: quę aũt ſine pœna fiũt, paſſim aguntur. Qua ratione Hora. impune pro, paſſim uſurpauit in arte poetica: Ne ſpiſſe nimũ tollãt impune coronæ. &c. Hæc ille. Geor. Val. ſic: Pono ſcribo plerunq; ſignificat. ut apud Perſiũ: Ecce modo heroas ſenſus afferre uidemus Nugari ſolitos grçce: nec ponere lucos Artifices. Ponere ſculpere & pinguere. Hora. Solers nũc hominẽ ponere nũc Deũ. Nã de ſculptore aut pictore loqtur. Repono aũt reuoco: reprimo: ſiue cohibeo. Statius: Quoties iam torta reponã Fulmina. Repono reddo. Hora. Inſpice ſi poſſum donata reponere lętus. Plau. in Perſa: Des mihi nummos ſexcẽtos: quos pro capite illius pendã: quos tibi cõtinuo reponã in hoc triduo aut quatriduo. Repono depono. Mart. Vllus ſi pudor eſt repone cœnã. Repono reduco & reficio. Virg. in. 2. Georg. Et quantũ longis carpẽt armẽta diebus: Exigua gelidus tantũ ros nocte reponet. Repono ſuperaggero. Idẽ in tertio eiuſdẽ: Atqui non maſſica Bacchi Munera non illis epulę nocuere repoſtę. Repono ſcribo. Horatius. Scriptor honoratum. ut ſupra. ita & hic exponendũ eſt. Hæc ille. Verum ut aperiamus cauſam tãtæ diuerſitatis: Re in compoſitione interdum uacat: ut quãdo compoſitum pro ſimplici accipitur: ut docet Valla. ut redeo pro eo. Interdum ſignificat contrarium ſimplicis: ut quando iungitur dictioni clauſurã: aut uelamẽ importãti. Vnde recludo & claudo: refero & fero: reuelo & uelo: retego & tego: retexo & texo:

Diuiſio Satyræ

Apoſiopiſis

Figuræ q̃bus utitur poeta

Emphaſis

Semper Ego

Auditor

Tãtum

Nunquã

Ne

Reponã

Repono

Impune

Repono

Re ꝑpoſitio

fere contraria sunt. Interdum & id quidem proprie significat iteras
sionem. Ponere autem quid sit notum est. nam interdum ponimus
nummos accepturo eos: aliquãdo escam comesturo. Aliquãdo pos
nimus primã effictionẽ: aut figurã. qđ effingere aut ꝓtrahere uocãt.
Reponere est iterum ponere, seu quia, qui quod accepit reponit: red
dit: & satisfacit: ideo dicũt ꝙ sit reddere: & qui escas unde prompse
rat reponit: tollit eas: dicunt ꝙ sit deponere. Et qui quod positum. i.
semel pictum aut scriptum est reponit, iterato scribit aut pingit: ideo
sic quoq; accipit: & sic de alijs. Si ergo accipit reponã hic. i. reddã.
Sensus est: Ero ne semper auditor? & ita obnoxius ijs: qui mihi sua
carmina recitarunt. ut nunquam reponam. i. faciam illis paria etiã
scribendo saltem: quod scriptum est. Vel in malã partẽ: ut significet
se affectũ iniuria ab improbis recitatoribus: de quibus in uerbo re
citatuerit dicam. & ita uelle repẽdere uicẽ: nec sinere amplius impu
ne eos recitare: ut pro poena quadã sit: & quasi genus uindictæ scri
bẽdo eos cogere audire: nec semper recitare. Sin accipitur pro scris
bo: utroq; modo stat pondus indignitatis. Nã si (ut Tullius inquit)
Acceptor beneficij debet imitari agros feraces: qui longe plus q̃ ac
ceperint, conferunt: q̃ indignũ erit eum, qui semper audiẽdo obno
xius factus est, nunquã reponere. Vel si in malam partẽ: erit lacessi
tũ & prouocatum: immo uexatum toties nihil posse referre. Et si glo
riosius est inuenire q̃ inuẽtis uti. Et ut Horatius in arte inquit: Res
ctius iliacum carmẽ deducis in actus. Quam si proferres ignota in
dictaq; primus. ignominiosissimũ erit eũ q semper audiuerit: immo
audiẽdo uexatus sit: non posse saltẽ reponere. i. emẽdatius quod se
mel scriptũ est rescribere. Emẽdatius dico: quia id operæpretium est
ut laudẽ assequaris. unde Liuius in prologo. 1. Noui semper scripto
res: aut in rebus certius allaturos aliquid se: aut scribendi arte rudẽ
uetustatem superaturos credunt & non immerito: quia nisi melius
scripseris, frustra rescripseris. Nã q̃a facilius est uti inuẽtis: & ea imis
tari: ideo lex amoebœi carminis uult ut sequẽs: aut plus aut contras
Vexatus rium dicat. Sed hæc alias. Vexatus aũt (ut A. Gel. docet) præcipuã
uim habet. Nam frequẽtatiuũ uidetur a uehor: sed quod illius signi
ficationẽ seruat uector uectaris dicitur. Vexari autẽ est uiolẽter huc
Toties illucq; impelli: aut maxima animi molestia affici. Toties aduerbium
Rauci multiplicandi est. Raucũ dissonũ: aut malũ significat poetam. Quin
Theseis etiam Theseide affectanter dixit. Nam noua & inaudita licet nõ fa
de cunde dicta utcunq; delectant: nota aũt rauce & male pronunciata
audientẽ cruciant. Ideoq; Virg. circa principium. 3. Georg. signifi
cat se nolle uulgata dicere his uerbis. Cætera quæ uacuas tenuissent
carmina mẽtes Omnia iam uulgata &c. Nihil aũt uulgatius Thes
seide. i. fabula de Theseo. Nomina enim librorum formantur ut pa
tronimica fœminina ut iliũ ilij ilias. æneus: sic enim græce dicitur:
ænei æneis. Achilleus achillei græce achilleis. Theseus thesei thes
seis. Masculina aũt apud nos contra hñt ei in i longũ: & addũt des:
ut æneides. Virg. Sit satis æneide &c. alibi ab Ænea fit æneades &c.
Hãc fabulã prosequitur Mancinellus. Codri quoq; nomẽ signãter
protulit. Nã aut sui, aut operis sui, aut utriusq; cõtemptũ præsefert.
Si enim dicimus cum Mancinello esse illũ miserũ & pauperẽ poetã
cuius meminit auctor alibi: Lectus erat Codro &c. certũ est uilẽ esse
quia raucũ: & contẽptibilẽ. Sin Georgiũ Vallam secuti: dicimus per
Codrũ argute intelligi quemuis nobilem romanũ: significatur uilis
tas operis eius: quia nobiles laboris impatientes raro bona opera
edunt sed interdũ fragmenta uersiculorũ, quæ Persius per contẽptũ
utens diminutiuo elegidia uocat dicẽs: Elegidia crudi dictarũt pro
ceres. Ratio aũt quare per Codrũ quemuis nobilem intelligat, hæc
est: ꝙ sicut romani nobiles troiugenæ, aut romulidæ uocari gaudes
bãt: ita Athenienses codridæ: ꝓpter nobile facinus eius Codri: cuius
meminit Virg. in Buc. dicẽs: Aut Alconis habes laudes: aut iurgia
Impune Codri. De quo quidẽ facto Georgius Valla loqtur. Impune, siue ut
Calderinus accepit pro passim. i. per singulos fere passus accipiat:
siue ut Mancinellus & Geor. Val. ꝓ eo quod est frustra & incassum
siue in natiua & propria significatione: quæ est sine punitione & pœ
na: mirabilem uim habet. Nam ægre ferendũ est: quod ab alijs pas
sim fit: abs te nusquã posse fieri. Indigna etiã res est te tam stolidũ &
ignauũ esse: ut eorũ uexatio & assidua recitatio sic icassum fiat: & ne
queat te ad scribendũ compellere. Inertis aũt & ignaui hominis est
toties uexatũ rauca recitatione, non sumere uindictam uicissim sua
recitãdo: & sinere alios impune. i. sine pœna recitare. Mutatur autẽ
oe diphthongus in u ut pœna punio: pœnus punicus: mœnia mu
nio. Ergo item habet illationẽ summæ amaritudinis: ut apud Augu
Ergo stũ de testamento Virg. Ergo ne supremis potuit uox improba uers
Mihi bis Tam dirũ mandare nefas? ergo ibit in ignes: &c. Mihi rursus

emphasim habet. Recitauerit: frequentiam. est enim frequẽtatiuum Recita
a re & cito: & insuper uim habet per præpositionem. Significat autẽ rit
summam molestiam propter improbitatem & importunitatem reci
tantium. De qua alibi: Et Augusto recitãtes mẽse poetas. Et Hora.
in epist. Hic sponsum uocat: hic auditum scripta: relictis Omnibus
officijs. Et in fine de arte poetica ostẽdit malos poetas tam auide re
citare: & tam rauce: aut recitando enecent auditorem. Præterea idẽ
in sermonibus ostendit nonnullos præ diuites pecuniam ad fœnus
dare ea lege: ut si soluendo non sint, auditũ ueniant. Erat ergo sum
mæ molestiæ audire ineptorum nugas. Ille in hoc uim habet ꝙ co Ille
piam significat. Est enim idem ac si dicat: Quiuis quantumlibet ine
ptus. Solet habere hoc pronomen significationem rei notissimæ: ut
Alexander ille magnus: Plato ille philosophus diuinus &c. Togas Toga
tas quoq; affectate dicit: per quas humilem compositionem signifi tas
cat. Togatæ enim sunt fabulæ: siue comœdiæ de populo romano
humiliore facili stilo compositæ. dico humiliore: quia de nobilibus
fiebant prætextatæ. Prætexta enim est uestis nobilium romanorum
& toga uulgarium. Vnde per togatos romanos intelligimus. ut. 1.
Æneid. Romanos rerum dominos, gẽtemq; togatam. inde Varro
togatorum. i. romanorum doctissimus appellari solet. Et dicitur tos Toga
ga a tegendo. Est enim uestis oblonga: qua cæteræ teguntur: qua
tempore pacis uti solebant: ideo pro pace poni solet. ut apud Cices
ronem: Cedant arma togæ: concedat laurea linguæ. Et apud Mar.
Claro militiæ Fronto, togæq; decus. Hic. i. quiuis alius. eandẽ uim Hic
habet quam ille. Elegos etiam per contemptũ dixit sicut togatas. Elegos
Nam sicut togatas utcunq; quiuis græcarum literarum imperitus
facere poterat: fiebant enim de argomento ramano ita: ut elegos. i.
uersiculos de mortuis aut misere amantibus. Proprium enim argu
mentum elegiacorum uersuum est querimonia. Vnde Horatius in
arte poetica: Versibus impariter iunctis querimonia primum: Mox
etiam uoti compos sententia clausa est. Eorum autem facillima uis
detur compositio quia secũdo quoq; uersu potest claudi sententia:
& ideo breues sunt & modici contextus. unde Horatius ibidem:
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor: Grammatici certant,
& adhuc sub iudice lis est. Contemnit ergo togatas & elegos pros
pter uilitatem: sequentia propter prolixitatem. Diem consumpserit Dies
pondus habet propter amissionem temporis quo nihil pretiosius
& propter diuturnitatem. Nam sicut diecula pro paruo tempore: ita
dies pro magno capi potest. unde diu aduerbium: uel reuera satis
longum est diei tempus: quod audiendo consumptum dolet. sicut
Mart. Auditur toto sæpe poeta die. Consumi autem est hic sumi: ut
nihil remaneat reliquum. Ingens Telephus. i. ingens tragœdia de Ingens
Telepho: cuius historia materiam tragicis præbuit: sicut tangit Ho Teles
ra. in arte: Telephus & Peleus cum pauper & exul uterq; &c. Plus phus
autem est ingens q̃ magnum. ingens enim dicitur quasi sine gente
. i. genere: quod excedit genus debitæ magnitudinis. & ideo parasi
tus gnato assentator ille apud Teren. in Eunucho: Cuius est de ma
gnis maiora loqui: ubi de Thraso dixerat: Magnas uero Thais age
re gratias mihi? respondit: Ingentis. quod secundum Donatum ibi
dẽ plus est q̃ si magnas diceret. Telephi ergo recitatio: quia fabula
fuit ingens & notissima, tædium peperit. eam Mancinellus recitat.
Plena iam margine: & scriptus in tergo Orestes: amplissimam fabu
lam & uulgatissimam de Oreste significant. unde Virg. in. 4. Ænei.
Scænis agitatus Orestes. Mutat autem genus poeta. Nam margo
solet masculinum poni. sicut apud Stat. 4. Thebaide: Soluerat hes
sperij deuexit margine libri. Præterea Terentius quia Eunuchum
pro fabula accepit: dixit in prologo Eunuchũ genere fœminino, &
Virg. in 5. q̃a cẽtaurũ ꝓ naui dixit: Cẽtauro inuehit magna: hic tñ
dr: Script° i tergo Orestes &c. de quo Calderinus ex usu antiquorũ
hoc ait: qui in pugillaribus membraneis scribebãt ita: ut scripta pos
sent deleri tanq̃ ex tabulis. Qui uero i interiore pagina nõ cõtenti in
tergo scribebãt: dãnabãtur tanq̃ loquaces & nimij. Mar. Scribit in
aduersa Picẽs epigrãmata charta: Et dolet aduerso ꝙ facit ille Deo.
Nota magis nulli: in hac secunda parte ostẽdit auctor se quoq; pos
se scribere: ut potissime historiarũ, fabularũq; peritum & rhetorices
eruditũ. Duo. n. sunt ad poeticen necessaria: res & uerba: sed rẽ nos
uit ex historijs & fabulis: uerba ex in declamationibus rhetoricis.
Sed aiaduertere lector inuidiam & contemptũ eorũ: qui solas fabu
las sectãtur & scribunt: auctorẽ solum fabularũ se peritũ iactare. Cũ
tñ bona & utilia scripturus debet philosophiæ non esse ignarus. ut
Hora. in de arte poetica: Rem tibi socraticæ poterunt ostẽdere chartæ.
Ordo igitur est: Nulli. i. non ulli: ulli sua domus nõ est magis no
ta, q̃ lucus Martis, i. quo filius Martis Romulus a lupa nutritus dici
tur

tur: est sup. notus mihi. Ne uero calumnier a grāmaticulis: q̄bus hęc expono ꝙ datiuū ulli pręcōstruxi: sciant hoc factū oportuisse ut res latiuū suum habeat antecedens: quo sine non haberet locū in con structione. Sed pergamus: & nulli est magis nota domus sua: q̄ an trū Vulcani: in quo Vulcanus dñatur: qui fulminis faber est uicinū rupib⁹ .i. rupturis saxoꝝ. Æolijs: i. q̄bus Æolus rex uētoꝝ regnabat.

partem posuit pro toto: idest ędes Frontonis. Hic est ille Fronto de quo & Mart. Vota tui breuiter si uis cognoscere Marci Clarum mi litię Fronto, togaq; decus. Militauit sub Tito in euersione Hiero solymorum. nam unus fuit ex libertis & amicis eius: de quo multa Iosephus lib. 7. de bello iudaico. Frontonum cognomina a Fron te sunt dicta: sicut Capitonum a capite. auctor est Cice. in primo de

Vulcani. Quid agant uenti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis Plani, conuulsaq; marmora clamant
Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ.
Expectes eadem a summo, minimoq; poeta.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ, priuatus ut altum
Dormiret. stulta est clementia, cum tot ubiq;
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

IOAN. BRIT.

QVID agat uenti: q̄ natura sit uentorum. Horum enim alij sunt frigidissimi: q̄les a septētrio ne spirant. i. n. & reliquos cōpe scūt, & nubes abigūt. Alij humi di: ut Auster: Africus. & p̄cipue

Ventorū natura

Auster Italię. Alij sicci: ut Corus & Vultur. Alij niuales: ut Aqui lo & Septētrio. Grādines Septē trio importat, & Corus. Æstuosus Auster. Tepidi Vulturnus & Fa uonius. Saluberrimus aūt oium Aquilo: noxius Auster & magis siccus. Vētus aūt est (ut q̄dā diffi niūt auctore Sene.) aer fluens in unā partē: q̄a nunq̄ aer tā immobilis est: ut nō in aliqua sit agitatio ne. Victr. uero sic diffinit: Vētus aūt ē aeris fluēs unda cū incerta mo tus redūdātia. De uētis igit multi scripserat: ut Sene. in naturalibus Veteres q̄tuor tatū seruauere p totidē mūdi partes. Ideo nec Home. plures nominat. Mox āt posterior ętas octo addidit: rōne nimis sub tili, & cōscissa. Sūt ergo bini in q̄tuor cęli partibus. de q̄bus abūde li. 2. ca. 47. Pli. Victru. & Gel. (ut diximus) Se. in naturalibus: Ordo aūt talis est ut poti⁹ inferioribus q̄ superioribus ꝯiūgātur. Platani Frō tonis clamant q̄d agant uenti &c. Sicq; ostēdit in ædibus Fronto nis uaria quotidie a poetis recitari. ¶ Quas torqueat umbras Aea cus: aliqui hunc locum simpliciter accipiunt. i. quæ de inferis scri bantur: apud quos Aeacus iudex sit constitutus. Cæterum ad id poeta respicit: qđ scribit Plato in Gorgia suo. sic enim inducit Iouē

Tres iudices apud inferos

loquētem: Constitui tres alios meos iudices: duos quidem ex Asia: Minoem. s. & Rhadamāthum. unum uero ex Europa: Æacum. qui mortuos iudicabunt in triuio. ex quo portāt uię: altera ad beatorū insulas altera ad tartaꝝ. & Asiaticos quidē Rhadamanthus iudica bit. ab Europa igitur qui uenerint Æacus. Minoi autē committā: ut iudicet si quid alijs occultum extat: ut sic iustissime procedat iudi cium: rectaq; sit animaꝝ transmissio. Ait ergo poeta sibi notum es se ex frequenti poetaꝝ recitatione: Æacum iudicem esse apud infe ros: qui animas europeas iudicet triū. ¶ Torqueat: iudicet, & puniat. Ouid. Noxia mille modis lacerabitur umbra, tuasq; Æacus in pœ nas ingeniosus erit. ¶ Vnde alius furtiuę deuehat aurū pelliculæ. i. expeditionem Argonautarum uidelicet unde Iason aureū uellus su stulerit. Cuius rei historia nota est ex Diodoro in. 5. Strabo autem

Veritas, fabulæ aurei uelleris

li. 11. aurei uelleris fabulam sic interpretatur. Apud Colchos torrē tes deferre aurū quod barbari perforatis tabulis, pellibusq; uillosis excipiunt: unde fabulæ ortum est figmētum. De Argonautis autē apud latinos scripsit Vale. Flac. apud Gręcos uero Orpheus prius mox Apollonius. ¶ Furtiuæ: hoc est quę furtim & inscio Æeta sub repta fuit. Nam furtiuū appellamus q̄cquid furtim surripitur. unde Pli. lib. 19. cap. 7. sic scribit: Rutam furtiuam tantam prouenire fer tilius putauit: sicut apes furtiuas pessime. ¶ Quantas iaculetur Mo nychus ornos: pugnam dicit quę fuit inter Lapythas & Cētauros populos Thessaliæ: quę historia ita se habet. Cum enim (ut diximus in Achilleida) Perithous Hippodamiā duxisset uxorem: circumui cinos populos, omnesq; Deos cōuocauit ad nuptias p̄ter Martē. Quare indignatus cētauros iam mero calefactos ad rapiēdam Hip podamiā concitauit aduersus Lapythas: eo certamine ferant Cen tauros deletos fuisse. Sed hoc ueritas habet. Centauros (ut scribit Stra.) aut funditus a Perithoo deletos fuisse: illoꝝ agro prorsus de solato: aut ipsarum nomine gētium, nusquā amplius existente: nec tali eorum conuentu perdurante: si quid tamen adhuc restat adu natum, mentione non insigniri. ¶ Monychus: nomen est proprium Centauri. Ouid. Fecerat attonitos nouares, heu dedecus ingens Monychus exclamat. Luca. Aut te iactantem Monychon ornos. dictio est composita. μόνος enim solus dicitur: & ὄνυξ unguis. equi nos enim pedes Centauri habuisse feruntur. Home. autē sæpe dat hoc epitheton equis: ꝙ solidis sint ungulis & non fissis. ¶ Ornos: Orni arbores sunt quæ maxime in montibus proueniunt. Virgil.

Fronto

Cantando rigidas deducere montibus ornos. ¶ Frontonis platani:

natura Deorum. Est autem sen sus: In ædibus Frontonis quoti die poetę aliq̄d recitāt ita: ut tota domus quotidie assiduis clamo ribus resonet: ac p hoc sciat quę a uarijs poetis tractētur. Nā no biles Romani ædes suas recitan tibus cōmodabāt. unde & alibi: Maculonus commodat ędes. Et Cor. Tacitus de claris Orato. lo quēs de poetis sic scribit: Nam & domū mutuatur: & auditoriū ex truit: & subsellia cōducit: & libel los dispgit &c. Per Platanos aūt ædiū luxū & magnificētiā ōndit. Platanus enim umbrę gratia ex alieno petebat orbe. tam late enim rami uagabātur: ut etiā in scānis patulis arboris epularentur quin decim conuiuæ: adsistentibus etiam ministris: umbræ causa alebā tur. unde illud Virgil. in. 4. Georgi. Iamq; ministrantem platanum potantibus umbras. Tantumq; honoris postea increuit. ut uino in fuso enutriretur: compertum maxime id prodesse radicibus. quod primus excogitauit Hortensius. Lege Plin. lib. 12. cap. 1. A Plata no est possessiuum plataninus: sicut a balano balaninus. ¶ Marmo ra conuulsa: quæ assiduo recitantium clamore ex parietibus con uelli: & labefactari uidentur. Nam potētiorum parietes marmorum crustis integebantur. Sene. ad Lucilium: Vt parietes adiectis trans mari marmoribus fulgeant. & alibi ad eundem: Quid loquar mar mora: quibus templa: quibus domus fulgēt. Primus autem fuit Ma murra Formianus præfectus fabrorum Cæsaris in Gallia: qui Ro mæ crustis marmoreis parietes domus suę in monte Cęlio operuit auctor Plin. libr. 36. cap. 6. ¶ Clamant: resonant: reboant. ¶ Colum næ ruptæ: ita dictum: ut illud Virgil. Et cantu querulæ rumpunt ar busta cicadæ. & illud: Fregit subsellia uersu. & illud: Soluentur risu tabulæ. ¶ Assiduo lectore: assiduo lectoris & recitatoris clamore. ¶ Expectes eadem: cum indignatione legendum, ꝙ non solum do cti scribant sed etiam indocti: iuxta illud Horatij: Scribimus indo cti, doctiq; poemata passim. ¶ Et nos ergo manum: sensus est: Cum docti inquit & indocti scribant: possumus ergo & nos scribere: cum & grammaticem, & rhetoricem didicerimus. Erit autem ordo Er go & nos scribemus: manum enim ferulæ subduximus: & consiliū dedimus Syllæ. Potest etiam alius esse sensus ut sit: Ergo & nos iam grammaticem & rhetoricen didicimus: ut sileamus, & nihil scriba mus: cum omnes, & docti, & indocti pariter scribāt: ut omnino sen sus sit nimia indignatione intercisus. Estq; legēdum ea Interroga tione: qua contrarium uidemur uelle facere, quasi dicat num didici grammaticem & rhetoricen: ut sileam: & nihil scribam: ut omnino hæc extrinsecus subaudiamus. Et ita dictum est: Et nos ergo manū sicut illud impune ergo mihi. ¶ Ferulæ subduximus: idest subtraxi mus: ac per hoc iam a grammaticis eruditi recessimus, ita didici mus, ut subducere manum licuerit. ¶ Ferulę: uirgę qua manus pue

Ferula

rorum feriuntur. de qua Columel. Nec manibus mitis ferulas: nec cruribus æque. & infra: Capparis, & tristes hinulæ, ferulæq; mina ces. Martia. sic in apophoretis: ingratæ nimium pueris, grata q; magistris. Est autem infirmissimum uirgultum fœniculo perquam simile. unde Plin. lib. 13. cap. 22. Folijs fœniculo, inani caule, natu ra eadē quæ anetho, & fructu similis. De hac multa & Theophra. Nulli (auctore Plin.) fruticum leuitas maior q̄ ferulæ. ob id gesta ta baculorum usum senectuti præbet. ¶ Consilium dedimus Syllæ: ostendit (ut diximus) artem oratoriam se etiam didicisse: in qua cū uersaretur, sępe exercitationis gratia suasorias declamauit. Nam in scholis suasoriæ tractandæ proponebantur adolescentibus. Delibe rat Agamemnon: an Iphigeniam imolet, negante Chalcante naui gari posse. Item deliberant Athenienses: an trophea persica tollant, Xerse minitante rediturum se, nisi tollerentur. Deliberat Cicero an promittente salutem Antoni. orationes suas comburat. Item deli berat Sylla an deponat dictaturam promittente Senatu impunita tem. Ait igitur Iuuena. talem declamando suasoriam suasisse Syllæ

ut dictaturam deponeret. nam dare consilium Syllæ est suadere. Quint. lib. 3. Cũ Cice. dabimus cõsilium: ut Anto roget. ¶ Priuatus ut altum Dormiret citra periculũ: hæc erat ratio suasionis: ut deposita dictatura, quã sibi ipse ad centũ & uiginti annos asciuerat: tanq̃ grauissimis solutus curis altius dormiret. Nã Sylla cũ imperiũ eius rogatione Sulpitia trãsferetur ad Mariũ: indignatus ex Asia i Italiã reuersus est: & ante urbẽ aduersariorũ septuaginta amplius millia ad portã Collinã occidit. Ingressus urbẽ q̃tuor millia inermiũ nulla seruata fide in uilla publica interfici iussit. Marij cineres erutos i Tyberim ꝓiecit. Post tantã hãc crudelitatẽ ꝑ summũ animi & corporis cruciatũ expirauit Puteolis: cũ dictaturam deposuisset. morbus aũt quo cõsumptus est, phthiriasis est appellatus. i. pedicularis ἀπὸ τῶν φθειρῶν quos pedes & pediculos uocamus: corpore seipsum erodẽte: & suppliciũ sibi gignẽte: unde est illud Sereni: Sylla quoq; infelix tali languore peresus Corruit: & misero se uidit ab agmine pasci. Quã fœditatẽ ne uisentes intelligerẽt: somno dissimulabat. De quo Pli. ita scribit lib. 7. Age nõ ex tus uitæ eius oium ꝓscriptorũ ab illo: calamitate crudelior fuit: erodẽte seipso corpore: & supplicia sibi gignẽte: qđ ut dissimulauerit: & supremo somno eius, cui imortuus quodãmodo est: credamus ab uno illo inuidiã gloria uictã: ad qđ poeta uideť alludere: cũ ait: Vt altũ Dormiret: eo genere morbi ostẽdit Pli. li. 7. ca. 52. & Apuleius. 3. Floridoꝝ: Pherecydẽ orionis pro faucæ auctorẽ cõsumptũ esse. Alemã ẽt: ut docet idẽ Pli. li. 11. c. 34. ex clarissimis grecię poetis eadẽ infirmitate obijt. ¶ Priuatus: deposito imperio. ¶ Dormiret altũ. i. ꝓfundo somno. Hora. Ter uncti trãsnato Tyberim somno: q̃bus est opus alto. ¶ Stulta est clemẽtia: antipophora est: q̃si aliquis dixerit chartã nõ esse ꝑdẽdã: & ipse rñdeat. Stulta est hęc clemẽtia. i. stulta & ridicula est benignitas tanti facere tã modicã chartæ iacturã. & ita extenuat nõ sine summa animi modestia uires ingenij sui: q̃si sciat paucos fore a q̃bus opus suũ legať. Mart. Scribere uersiculos miseras & ꝑdere chartas. Clemẽtia aũt ꝓprie ẽ lenitas supioris aduersus iferiorẽ: & tẽperãtia ai i ptãte ulciscẽdi. auctor Sen. ¶ Periturę: q̃ scio ꝑiturã: cũ nemo lecturus sit carmẽ meũ. ¶ Cũ tot ubiq; Vatib⁹ occurras: cũ tã multi poetę passi scribãt.

ASCen. ¶ PLATANI. i. arbores illæ a latitudine dictæ. & ꝑꝑ umbras cõsitę. Frõtonis: illius doctissimi, ad quẽ poetę ꝯueniebãt. & quo se ẽt A. Gel. ꝯuenisse testatur. q̃ꝑ & marmora. i. podia marmorea. cõuulsa: hyꝑbolicos dicit. i. exhausta & cauata frequẽti reuerberatione uocis recitãtiũ. & colũnæ marmoreæ in hortis illius deãbulacrũ faciẽtes. ruptę assiduo lectore. i. recitatore. uel tritæ a lectore: q carmina affixa legeret. clamãt. i. referũt & indicãt semꝑ q̃d uẽti agat. q̃s umbras. i. aias Æacus filius Iouis & iudex iefernalis torqueat. & uñ. i. a quo loco: q̃ a Colchoꝝ isula alius: uidelicet Iasõ deuehat. i. subuehat. & capsula auferat auꝝ pelliculę furtiuę. i. aurei uelleris furti subilati. & q̃tas. i. q̃ magnas. ornos. i. tales arbores. Monychus. i. ille cẽtaurus hñs ungulas pedũ solidas more equoꝝ. iaculetur. i. proijciat ĩ hostẽ. Expectes. i. expectare posses. eadẽ. i. easdẽ fabulas iã dictas a sũmo & minimo poeta. Quia ut dicit Hora. in epist. ad Augustu. Scribimus indocti, doctiq; poemata passim, & in poetica: Qui uersus nescit tñ audet &c. Ergo cũ ita sit: q̃ oẽs scribãt. & .i. ẽt: nos subduximus. i. supposuimus secundũ Mãcinellũ: uel subtraximus secũdũ alios. ferulæ. i. ligno ex ferula: quo ꝓceptores triuiales feriũt manũ. i. secũdũ Mãcinellũ. nos tulimus & ꝑpessi sumus ferulas: ut grãmaticẽ disceremus. uel nos (ut Calderinus sentit) metu uerbeꝝ subtraximus ferulæ manũ. q̃ minus placet: q̃ discholi & a studio auersi manũ sic subtrahũt. uel secũdũ Georgiũ q argute sentit: subtraximus ideo q̃ iã i ludo grãmatico emeriti: & satis eruditi nobis uidebamur: qđ maxime ꝯtextui quadrat. uult. n. dicere se grãmatices ꝑitũ euasisse. & nos dedimus Syllę dictatori consiliũ. ut priuatus. i. abiẽs a dictatura. dormiret altũ. i. ꝓfundo & quieto somno: hoc est nos declamauimus sub rhetoricis: & peruenimus ad summã ꝑfectionẽ. nã ꝑfectissimis auditoribus dabatur declamãdũ thema aliquod in genere deliberatiuo summopere arduũ, quale erat: An cõducat Syllæ deponere dictaturã quã sic tenebat: ut rusticus lupũ auribus tenẽs: nã neq; diu tenere poterat. Nullũ. n. uiolentũ est ꝑpetuũ: neq; dimittere ꝓpter crudelitatẽ cõmissam. Vnde tot hostes sibi cõparauerat: ut priuato nihil tutũ foret. Est aũt profundũ nomẽ pro aduerbio. s. ꝓfunde positũ. Cũ igitur occurras. i. quilibet occurrat: sicut & ego. tot uatibus. i. tot poeticẽ profitẽtibus. stulta est clemẽtia parcere chartis perituris. i. ideo nõ scribere: q̃ scripta tua pereãt: ut Mãcinellus sentit. uel potius perituris etiã si nihil scripseris. Nulla. n. inuidia aut impietas est chartas uetustate & carie perituras scriptis: licet nõ sane cõditis occupare. Hæc de textu, redeamus ad ampliorẽ explanationẽ. Nota magis nulli: hiperbole est. Nihil. n. notius cuiquã esse solet domo sua: & tñ sibi notiorẽ dicit lucũ Martis ꝑ quẽ oẽm historiã romanoꝝ intelligit. Est aũt lucus silua incędua. i. quę cędi aut amputari ob religionẽ nõ potest. In locis. n. religiosis: aut ꝑꝑ sepulturã: aut ꝑꝑ numina uisa gẽtiles lucũ faciebãt: quẽ quidẽ a cõtrario sensu a lucẽdo dictũ putãt eo: q̃ minime luceat. alij a luce numinis: q̃ nullus lucus sine numinibus credebať. nec tẽplũ sine luco fiebat

Lucus Martis Lucus aũt Martis uarie exponiť. Nã erat lucus Martis dictus locus ille ubi Romulus asylon ꝯstituit. ut Asconius Pedianus asserit. Erat ꝓterea lucus Martis (ut dicit Varro) i uia Appia Romę iuxta tẽpliũ Iunonis lucinę: q̃ uel a luco illo: uel ab eo q̃ uenientibus in lucẽ ꝓest Lucina dicta est: approbãte Ouid. in. 2. Fastoꝝ sic: Gratia Lucinæ dedit hęc tibi noia lucus: Aut q̃ principiũ tu Dea lucis habes. Est ꝓterea lucus Martis. ubi Remus & Romulus filij Martis a lupa nutriti sunt. ut Liui. in. 1. ab urbe cõdita late declarat. & Vir. in. 1. Æn. tãgit sic: Donec regina sacerdos Marte grauis geminã partu dabit Ilia prolẽ. Quã historiã sic ꝑstrinxit Iustinus lib. 43. Post multos Albanę urbis reges ad postremũ Numitor, & Amulius regno potiti sunt. sed Amulius cũ in ætate potiorẽ Numitorẽ oppressisset, filiã eius Rheã i ꝑpetuã uirginitatẽ: ne q̃s uindex regni sexus uirilis ex genere Numitoris oriret, demersit: abolita iniuria specie honoris: ut non dãnata: sed sacerdos electa uideť. Igiť inclusa in luco Marti sacro duos pueros: incertũ stupro an ex Marte cõceptos, enixa est. Quo cognito Amulius multiplicato metu ꝑ euẽtu: duos pueros exponi iubet: & puellã uinculis onerat: ex quorũ iniuria decessit. Sed futura origini romanæ ꝓspiciẽs pueros lupæ alẽdos obtulit: q̃ amissis catulis distẽta ubera exinanire cupiẽs, nutricẽ se infantibus ꝓbuit. Cũ sæpius ad puulos ueluti ad catulos reuerteretur: rẽ Faustulus pastor animaduertit: subtractosq; ferę inter greges pecoꝝ agresti uita nutriuit. Martios pueros fuisse: siue q̃ in luco Martis enixi sunt: siue q̃ a lupa: q̃ i tutela Martis est nutriti: manifestis argumẽtis creditũ est. hæc ille & plura alia. Sũt tñ q credãt Faustuli uxorẽ meretricẽ fuisse & lupã uocatã: sicut nos locũ meretriciũ lupanar uocamus: sed longũ esset singula ꝓsequi.

Æolus Æolus rex uentoꝝ dictus putať, q̃ cũ (teste Varro.) apud nouẽ insulas Sicilię: & Italię ꝓpinquas tꝑe belli troiani regnaret: ex cõsurgẽtibus nebulis futuros uẽtos ita ueridice ꝓdicebat: ut eos a rudib⁹ sit creditus i sua ꝑtãte habuisse. Pli. li. 2. c. 43. aũt dixit eũ uẽtoꝝ rõnẽ inuenisse. Sũt q cęsa silua dicũt eũ mare uicinũ uẽtis exposuisse: & ob id dict. i uẽtis imperasse. Certũ est eas regiones uẽtos generare plurimos: sicut Ætnã, Siciliã, Vulcani antrũ

Vulcanus fulmina. nã uapores pingues & sulfureos exhalãt. Vulcanũ aũt fabricare Ioui fulmina ob id fingiť. Quid agãt uẽti: sic ostẽdit Geor. Val. i. quos uoluãt turbines cetæ: q̃ alij pestilentes sunt ut Auster.

Venti alij aquas in glaciẽ cõuertũt ut Boreas. alij arborũ & seminũ fœtus educũt ut Zephyrus. hæc & id genus alia apud Arist. in libris metheoroꝝ legas. Motus aũt huius cã prima & ꝓcipua sunt stellę & planetę: sicut Iupiter: q mouet a septẽtrione salubres uẽtos: Sol ab oriẽte: Luna ab occidẽte: Mars a meridie. Signa quoq; uẽtos pariũt. nã tria signa quę hñt calidas qualitates: q̃ ignea triplicitas appellatur Aries: Leo: Sagittarius oriẽtales mouent uentos. Altera triplicitas: Taurus: Virgo: Capricornus terrea: uentos excitat meridianos: quę qualitates habet frigidas & siccas. Tertia qualitates calidas & humidas habet: aeria ab hoc appellata: Gemini: Cancer: Libra occiduos. Tria uero reliqua signa, quę dicuntur aquea triplicitas: qualitates habent pituitosas, uentosq; exuscitant septemptrionales,

Æacus Æacus Iouis & Æginę filius: qui ex Endeide Chironis filia Thelamonẽ & Pelea habuit. tantę dum uiueret fuisse dicitur iustitię: ut apud inferos animaꝝ creditus fuerit a Plutone delectus iudex. unde Hor. Quã pene furuæ regna Proserpinæ: Et iudicãtem uidimus Æacum. Socrates apud Platonem Iouis dicta referens: Ego igitur inquit: ut pote qui ante uos hoc pręuiderim cõstitui iam meos filios iudices duos quidem ex Asia: Minoẽ & Rhadamanthum. unũ uero ex Europa: Æacum. hi ergo posteaquã mortui fuerunt: iudicabunt in prato quodã: ibiq; in triuio: ex quo geminæ extant uiæ. altera quidem ad tartarum. alia uero ad insulas beatorum. & asiaticos quidẽ Rhadamãthus. eos uero q ab Europa uenient Æacus iudicabit. Minoi uero ad id munus iniungam: ut ipse dijudicet si quid alijs ambiguũ fuerit: ut iustissime procedat iudiciũ: recteq; fiat transmissio animorum. In Socratis uero apologia addit etiã Triptolemũ inquiẽs: Qui illic iudicare perhibẽtur: Minos, Rhadamanthus, Æacus, Triptolemus. Hæc omnia Geor. Val. Errat ergo Seruius, qui Europæ filios dicit: quod tñ Diodoꝝ Siculũ asseruisse Landinus affirmat. Stra. dicit Rhadamãthũ antiquissimũ Cretę regẽ fuisse: & primum legibus

Cretenses

Cretēses instituisse. Cuius imitator Minos deinde extitit, fratremq; habuit ex huius imitatione Rhadamāthum appellatū. Sunt q horū iudiciorum officia diuidāt: & Rhadamātho inquisitionē attribuāt. Iuxta illud. 6. Æneí. Gnosius hæc Rhadamāthus habet durissima regna: Castigatq;, auditq; dolos, subigitq; fateri. Quæ quis apud superos furto lætatus inani Distulit in seram cōmissa piacula mortē. Minoi iudiciū, unde Hora. Cū semel occideris, & de te splendida Minos Fecerit arbitria. Æaco uero executionē: Vnde hic quas torqueat umbras. Sed Valla exponit .i. q̄s iudicet. & Horat. dicit iudicantē uidimus Æacū. Oēs nimirū sunt iudices. Quod ideo fictū reor: q̄a credebant idē studiū & exercitiū fore defunctis: qđ fuit uiuentibus unde. 7. Æne. Quę gratia curruū, Armorūq; fuit uiuis: quæ cura nitētes Pascere equos: eadē sequitur tellure repostos. Quia ergo optimi dū uiuerēt iudices erāt: tales nūc quoq; finguntur.

Monychus

Monychus apud Lucanū nō dicitur ornos iaculatus: sed Rhætus. dicit. n. li. 6. Aspe ra te Pholœos frangentē Monyche saxa: Teq; sub æthęo torquētem uertice uulsas Rhœte ferox: quas uix Boreas iuerteret ornos. Oēs autē centauri possent dici Monychi .i. unius uel solidi unguis: quia finguntur a patre media sursum uersus humanā effigiē habere: & deorsum equinā: qđ ideo fictū est: q̄a sunt populi Thessaliæ, qui primi in equis cōspecti de longe uidētibus partim hoīes: partim equi uidebātur. Tāgit aūt poeta breuiter quę a poetis fere describi solēt ut maris tēpestates quas agūt uēti. sicut Virg. 1. Æneí. Aut nauigationes. Vnde alius furtiuæ deuehat aurū Pelliculæ. Aut inferorum pœnas. sicut Virg. in. 6. Vnde hic quas torqueat umbras Æacus. Aut bella. sicut Virg. in sex ultimis libris. & ideo hic Quātas iaculetur Monychus ornos: quas in bello cōtra Lapythas iaculatus est. Aut mirabiles rerum ortus. Vnde hic. Nota magis nulli &c.

Ferula

Ferulæ manū subduximus: qđ sit subducere exposuimus. Ferula aūt uti pręceptores triuiales testatur Columel. dicēs: Ferulæq; minaces minātur. n. scholasticis. & Martia. Testesq; ferulę sceptra pędagogorum. Ingenui tñ uapulabant pellibus anguillarū: ut auctor est Pli.

Sylla

Syllæ historiā sic quoq; colligit Geor. Val. Sylla gētis patriciæ .i. de patrib⁹, seu senatoribus ortus usq; ad quęsturę suę initia uitam libedine: & uino coinquinatā continue produxit. postea Iughurthæ cathenas iniecit: Marium superauit. Cinnę dominatum fregit: Sulpitium proscripsit: Seruum Sulpitij, qui dominū prodiderat de Tarpeia arce p̄cipitari iussit: Mithridatē compescuit: eūq; ex omni Europa: & Eubœa reppulit: & intra auitū regnū coegit. Pugnauit ante urbē ad portam Collinā: ubi Romanorum octoginta millia fusa dicūtur. Mox urbē ingressus: quatuor hostium millia: quę se ei dederāt: nulla fide seruata inermia bellator. s. strenuus occidit. Plurimi quoq; tūc in sontes & qui eius sequebātur nutū: occisi sunt ab hoc naturæ efferato mōstro. Hos quidā supra nouem millia fuisse tradunt. Deinde infamē illam proscriptionis tabulam producit: quā octoginta hostium millia quidā scribunt continuisse. Secunda inde tabula quingētos dicitur habuisse. M. Marium. Caij fratrē necari iussit oculis prius effossis: & deinde mēbris minutim amputatis: Carinatē Marij pretorem iugulauit. Tāta deniq; cædes facta: non ut urbs modo ipsa: sed & cūcta Italia illius cruita rabie ac peste, tremendoq; furore sanguine inundauerit: fortis ad uitia: & ad secura facinora satis strenuus. Fides ei nulla: nullus Dei timor: nullaq; clemētia. Quatuor legiones mariaнæ partis fidē eius fisuram & uanā secutas trucidauit: misericordiā, quæ in ipso nulla erat, frustra implorantes. Quinq; prę nestinorum millia fide prius data trucidauit: & spargi per agros iussit: ut iacerēt insepulta. Quin & aduersus fœminas distrinxit enses. Multorū uirorū abscissa capita ad se iussa deferri spectauit illudens. Caij Marij cineres eruptos sparsit in Tyberim. Sed tādem Dei in se iram sensit ultricem. Cū enim dictaturā: quā sibi asciuerat deposuisset: laruis uexatus sæpe nocturnis: est e lecto aliqn̄ tractus in pauimētum: eūq; aliqn̄ in sublime eleuatum: in terramq; demissum a laruis: semineсem famuli in lectū reportarunt: ac tandē spiritum rabie ac cruore plenū (ut scribunt quidā) uomuit. Alij uitæ exitū fuisse adhuc atrociorē scribūt: erodente. n. se corpore & supplicium gigente cædis & calamitatis multorum uermiculis: quos pediculos dicimus: ferunt absumptum, ēt Sereno docēte sic: Sed q̄s non pareat Pherecydis fata tragœdi: Qui nimio sudore fluens animalia tetra Eduxit turpi miserum quæ morte tulerunt. Sylla quoq; infelix tibi languore peresus Corruit: & fœdo se uidit ab agmine uinci. Hoc de uita & morte eius Georgius. Ne quis autem tardiusculus credat Iuuenalem dedisse ueraciter Syllæ uiuēti consiliū: ut dictaturā deponat: sciat. xii. imperatores inter Syllam & Iuuenalem fuisse: neq; uult dicere qđ pro themate ficto declamauit .i. exercuit ingenium suum in scholis rhetorum: qui artem rhetoricā docebant argumentādo pro utraq; parte: probādo. s. modo quod utile esset deponere, modo quod inutile. Si hęc uerba non intelligis lector, nihil intelligis. Dixi autē difficillimū esse thema: propterea qđ neq; satis commode tenere poterat dictaturā: neq; dimittere: erat autem dictatura summus magistratus: summaq; dignitas post exactos reges supra consules: p̄tores: tribunos equitū: unde imperatores orti: qui perpetuam dictaturam occupabāt. Dicta autē est eo q̄ ex dictamine nullo obsistēte oīa gerebat dictator. Quod aūt dicit: Priuatus ut altū Dormiret. alludit inquit Calderinus ad historiam. nā (ut Pli. scribit) pedicularē morbū in quē incidit Sylla: somno dissimulabat, ne adiret licet Sylla morbo pediculari interierit, tamen alium dormire, ut hic significat, non potest ad hoc accommodari. Valla dicit q̄ profundior in paupere somnus est. Vnde Statius: Inuitat tenues ad dura cubilia somnos. Lucanus: In quorum pectora somno Dat uires fortuna minus. Chartę .i. libro ex chartis. Dicitur aūt græce hic chartes: latine hæc charta. Sunt. n. pluscula noīa alterius generis apud græcos, q̄ apud nos: sed lere terminationē mutāt: ut chataracta: catapulta: margarita: charta: cęra: amphora. Panther & lynther q̄ nos fœminina, ipsi masculina proferūt, sed & antiquorum plurimi apud nos hic lynter dixerūt: Probo & Capro testibus. Frequēter aūt secūda p̄sona p̄ quauis ponitur. ut. 4. Æneí. Migrātes cernas .i. q̄libet cernat. & hic occurras .i. q̄libet occurrat. uel cū ego occurrā. uel loqtur de se: q̄si de alio: cum o tu Iuuenalis occurras: sed primus modus placet.

Cur tamen hoc libeat potius decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.

IOAN. BRIT.

¶ CVR tñ hoc potius: rōnē affert: q̄re potius Satyrā, q̄ aliud poematis genus sit scripturus: ordo aūt erit & sensus: Edā .i. dicā & manifestabo, cur tñ potius libeat mihi decurrere hoc cāpo. ¶ Hoc cāpo hoc genere poematis satyrici: sumpta metaphora ab iis q̄ equos & currus agūt p̄ spatiosos cāpos. (Magnus alūnus: periphasis est

Lucilius

Lucilij: q̄ ex Arūca Rutulorū ciuitate natus: primus apud latinos scripsit Satyrā: In eo mira fuit (ut docet Quint.) eruditio & libertas: atq; inde acerbitas: & abūde salis. natus aūt est anno anteq̄ Carthago iditionē Romanorum p̄ Scipionē redacta est: mortuus quo anno Furius Bibaculus poeta natus est Cremonę: & Cymbri supati sunt a Mario.

Alūnus

¶ Alūnus: is p̄prie dicit: q̄ alitur: Plin. Italia alūna oium terrarum, eadē & parēs. Ouid. Pax nutrit Cererē: pacis alūna Ceres. Non ignoro ab diuo Augu. nominari Iouē alumnū: q̄si q̄ oīa alat. Pli. itē lib. 24. ca. 17. passiua significatione posuit sic: Alia deinde Adamātidē, Armenię, Capadocięq; alūnā. Verū apud auctores tali significatione: aut nunq̄ aut rarēter inuenias: unde fallūtur q̄ putāt Italiā dictā alumnā a Plinio q̄ alat: cū hoc dicat Italiā tanq̄ filiā ab omnibus terris alimenta accipere: eandēq; tanq̄ matrē omnibus p̄bere. sed cū hoc lōge clarius sit q̄ a nobis indigeat explicari, plura nō addemus. ¶ Flexit equos: perstat in trāslatione: q̄a dixit cāpo, equos ergo .i. stilum suū. ¶ Si uacat: si otiū est audiendū. Dicimus. n. mihi nō uacat per impersonale .i. otiū non est. Et ego uaco .i. otiosus sum. &

Vaco

habes otiū. Seneca: Nō uacat mihi uerba dubie cadētia consectari. Et paulo inferius: Nō uaco ad istas ineptias: ingens negociū in manibus est. Vaco itē capitur p̄ operā do. ut Cic. uacat diligenter studijs liberalibus. Item usurpatur pro careo: ut Ego uaco culpa.

ASCen.

¶ CVR tamen &c. Hæc est tertia pars principalis huius Satyræ: in qua auctor ostendit causam cur potius satyram q̄ aliā quauis rē scribere uelit: & ea est quod multa uideat in hominibus uitia: quorum plurima enumerat: quæ potius exagitāda cōcludit, q̄ fabellas fictādas. Ordo est: Tamen o uos auditores: satyrici enim quasi uerbi diuini declamatores: quos prædicatores uocāt ad populū loqui se fingūt. unde & sermones Horatij dictū. igitur tamē .i. tametsi. iam exploratum est quod debeā uelle scribere: & qđ sciā: & quod possim scribere: tamē quia nō cōstat quid mihi potissimū scribēdū sit. o uos auditores mei si uacat .i. si otium uobis est. & si uos p̄scidi .i. beneuoli admittitis rationē quā daturus sum, ego edā .i. expresse dicam. Cur .i. qua ratione: quāobrem libeat sup. mihi decurrere .i. me exerceri potius in hoc campo .i. in satyrica palæstra: per quē magnus alumnus Aurūcæ uel Aruncę .i. Lucilius princeps satyræ nouæ in Aurunca parte Italiæ alitus: ut plures intelligunt. flexit equos sup. suos .i. exercuit uires ingenij sui. de hac metaphora postea dicam. Potest autē hyperbati sequentis ordo esse: difficile est satyram nō scribere.

Cum tener vxorem ducat spado, Meuia thuscum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma,
Patricios omnes opibus cum prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat,
Cum pars niliacæ plebis, cum verna Canopi
Crispinus, tyrias humero reuocante lacernas
Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmæ,
Difficile est satyram non scribere. nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat se?
Causidici noua cum veniat lectica Mathonis
Plena ipso, & post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa
Quod superest, quē Massa timet, quē munere palpat
Carus & a trepido Thymele summissa Latino,

JOAN. BRIT. ℂ CVM Tener uxorem: una est ex rationibus: quare potius Satyrā, q̃ aliud genus carminis sit scripturus. Est enim sensus & ordo: Difficile est non scribere Satyram: cum tener spado ducat uxorem &c.i. difficulter te contineas, quin Satyrā scribas, sequitur. n. Nam qs tam patiens: & illud facit indignatio uersum. Quasi dicat etiam si nolis: non possis tibi tēperare: quominus Satyrā scribas. ℂ Ducat spado: indignatio est in libidinē mulierum: quę cū a Domitiano (auctore Trāquillo) reuocata esset lex Julia in adulteros: mœchis suis nubebant: ne supplicio afficerētur. Inter mœchos aūt erāt & spadones. Mart. li. 6. Quod nubis Proculina cōcubino: Ne lex Julia te notare possit. Non nubis Proculina: sed fateris. & alibi. Cur tm̄ Eunuchos habeat tua Gellia quæris Pannice: uult futui Gellia: non parere: Alibi: At prius o mores & spado mœchus erat. Alibi: Cū sene cōmunē uexat spado dydymus Aeglē. Simul etiā poeta ridet legē ipsam: cui iam excogitata est fraus. Nā cū reuocata sit ad pudoris sanctitatē tuēdā: mulieres impudenter spadonibus nubebant: qbus oblectatæ fuerant. Spado autē & Eunuchus dictiones sunt grecę: idē q̃ significāt, spado nomē est a uitio naturali uel uiolento: Eunucus uero est nomē officij. dicitur aūt Spado a σπάω qđ est auello & aufero: q̃ ab eo testiculi auellātur. Vulpia. ait Spadonū noīe eos etiā cōtineri: qui natura spadones sunt. Eunuchus autē dicitur ἀπὸ τῆς εὐνῆς .i. cubili. & ἔχω custodio: q̃a id genus hominū adhibebāt seruandis cubilibus regū & principum. ℂ Tener: nam spadones molles sunt: & effœminati. ℂ Meuia thuscū: alia indignatio in mulierū impudentiā quæ tpibus Domitia. in uenationes & pugnas theatrales descendebāt. unde Mart. Hæc iā fœminea uidimus acta manu. Statius in Siluis: Stat sexus rudis, insciusq̃ ferri: Et pugnas capit improbus uiriles Credas ad Thanaim, ferumq̃ Phasim Thermodonciacas mouere turmas. Meuia autem nomen est impudicæ mulieris: & pro quacūq̃ impudēti muliere ponitur: quæ in uenationes: & pugnas theatrales descenderet. ℂ Aprum thuscū: emphasim habet: quasi qui cæteris esset ferocior. Mart. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa Iam piger: Ætolę fama secunda feræ. ℂ Nuda mamma: habitū expressit procūbentis in uulnera feræ. sic. n. māmæ e sinu exerūtur. Illud autē est fatuū: quod aliqui ad ritum Amazonū referūt: quę sibi dextram mamillam adurebant. simpliciter. n. locus est accipiendus. ℂ Māma: eadem dicitur & mamilla & papilla & uber. Māmam item ueteres p̄ matre acceperūt: sicut Tata pro patre. Mart. Māmas atq̃ tatas habet Afra: sed ipsa Tatarū dici, & māmarum maxima mama potest. ℂ Patricios oēs: de Cinamo tonsore sui tpis intelligit: qui muneribus mulieris locupletatus est usq̃ ad censum equestrē: mox dānatus in Sicilia exulauit. de quo sic Mart. Qui tonsor fueras tota notissimus urbe: Et post hęc dominę munere factus eques. Sicanias urbes, Ætneaq̃ regna petisti Cinname: cū fugeres tristia iura fori. Qua nūc arte graues tolerabis inutilis annos? Quid facit infelix & fugitiua quies? Non rhetor non grāmaticus: ludiue magister: Non Cynicus: nō tu stoicus esse potes. Vendere nec uocē siculis, plausumq̃ theatris. Quod superest: iterū Cinname tonsor eris. ℂ Patricios: nobiliores denominatos a patribus. Nā cōdita urbe Romulus centū elegit senatores: quibus reip. curā demandauit. hos patres ob uenerationem appellauit. Aucta mox ciuitate: reliqui reges numerum senatorū ampliauerunt: eosq̃ patres conscriptos appellauere. unde hoc postea seruatū est: ut Senatores patres conscripti nominarentur. Qui ergo ex his patribus nascebātur: patricij fuit appellati. ℂ Prouocet: possit opibus prouocare & se superiorē ostēdere. ℂ Grauis: molesta: & minime grata: qualis solet esse iuuenibus. ℂ Sonabat: tondēdo. ℂ Cum pars: indignatur Iuuenalis Crispinum hominem Ægyptiū ex seruili conditione ad censum equestrem esse prouectū. Nā Domitiano fuit gratissimus, eiusq̃ cōsiliorum particeps. eum Iuuenalis ubiq̃ insectatur: & præcipue ea satyra: Ecce iterum Crispinus. e diuerso Martia. laudat: Sic placitū uideas semper Crispine tonantem: Nec te Roma minus q̃ sua Mēphis amet. Ordo autē est. Cum Crispinus pars niliacæ plebis: ut sit expositiue pars. ℂ Pars niliacæ plebis .i. seruus ex plebe. q. d. ex infimo loco apud Ægyptios natus. hincq̃ est potissimū indignatio. ℂ Niliacę: Ægyptię. Nilus. n. fluuius est Ægypti. ℂ Verna: alumnus. Inter seruū & uernā hoc interest: q̃ serui appellantur, qui in potestatē nostram uenerunt, aut iure belli, aut ære comparati. Vernæ uero qui domi ex ancillis nascuntur. nā & ij in seruitute sunt. omnis. n. ancillæ fœtus domini est. Dicti (auctore Festo) q̃ tpe ueris nati suot: q̃ id tempus ad fœturā sit ualde aptū. Inde dicimus uernaculū omne quod itra parietes domesticos alitur: ut gallinā uernaculā: equum uernaculū: & linguā uernaculā. ℂ Canopi: Canopus ciuitas est Ægypti. dicta (auctore Strabone) a Canopo gubernatore Menelai: qui ibi sepultus est. Quinti. docet primo lib. antea Canobon ab Ægyptijs uocitatam. ℂ Ventilet: hinc pendet oīs poetæ fremitus: q̃ homo Ægyptius, & seruili ꝯditione: ea sit mollicie: ut annuli ęstiui sint etiā ei ponderosi. ℂ Ventilet: q̃si refrigeret annulū eximēdo illū e digito: & in aera leuiter iactando. Nā uētilare est ī aerē aliquid iactare. Apul. in Asino aureo: Aureos refulgētes manu mea uētilabā. Inde dicimus uētilare frumentū & uentilabrū instrumētū iactādi frumēti. Vētilare etiā est uentū facere. Tranq. in Aug. Atq̃ etiā aliquo uētilāte cubabat. ℂ Aurū æstiuū .i. annulos quos tēpore æstatis gestabāt. nam eo delitiarū peruenerant Romani: ut annulos haberent alios æstiuos: alios hyemales. ac si dicat leuem bracteam: & filum aureum. nam quod tēpore æstatis per leuitatē gestamus, æstiuū appellamus: ut uestes æstiuas. In annulis autē (ut scribit Pli. li. xxxiii. cap. 1.) alij pondera & magnitudinem auri ostentabant. Alijs plures q̃ unum gestare labor erat. Alij bracteas inserebāt leuiore materia: & p̄pter casum gēmarum totam solicitudinē amputabāt: quibus pro annulis utebātur. per annulum autē aureum ostendit poetaCrispinū equestris fuisse & census & dignitatis. Nam annuli (ut scribit Plinius) distinxere alterū ordinem a plebe: ut semel cœperāt esse celebres: sicuti unica ab annulis senatum tantū. Sed annuli plane medium ordinem, tertiumq̃ plebi, & patribus inseruere. ℂ Humero reuocante lacernas .i. rejectis lacernis in humeros: quasi nimis ponderosis. tali habitu fuisse & Colossum Domitiani ostendit Statius in prima Silua: It tergo demissa Chlamys. Humeri (auctore Plin.) hominis tantum sunt: Armi quadrupedum. ℂ Tyrias: purpureas. nam Tyrus insula fuit Phœnicię: prealto mari septingentis passibus diuisa. Nunc uero (auctoribus Plinio lib. 5. ca. 19. & Quinto Curtio) Alexandri oppugnantis operibus ꝯtinens. Omnis eius nobilitas Conchilio, atq̃ purpura constat. ℂ Lacernas: lacernæ cōficiebantur ex uarijs coloribus: unde apud Martialem in distichis loquuntur lacernæ coccinæ: Si Veneto, prasinoue faues: qui coccina sumis: Ne fias ista transfuga sorte uide. Item Lacernæ beticæ loquuntur sic: Non est lana mihi mendax: nec mutor aheno: Sic placeant tyriæ: me mea tinxit ouis. Lacernæ aūt tum albę: tum purpureæ sumebantur in spectaculis. Martia. Spectabat modo solus inter omnes nigris munus Horatius lacernis: Cum plebs & minor ordo: maximusq̃ Sancto cum duce candidus sederet. Toto nix cecidit repente cælo, Albis spectat Horatius lacernis. Alibi in distichis: Amphitheatrales nos cōmendamur ad usus: Cū tegit albētes nr̄a lacerna togas. Idē in quinto: Edictū domini Deiq̃ nr̄i: Dū laudat modo Phasis in theatro: Phasis purpureis rubet lacernis, & paulo infra: Illas purpureas & arrogātes iussit surgere lectius lacernas. ℂ Gēmę maioris .i. p̄grandē gemmā: ut sit descriptio annuli leuioris bracteæ: cui lapis p̄grandis sit insertus. Appellatione gēmę intelligimus oēs lapillos pretiosos. Sabinus tñ ad uitelliū ait: Gemmas esse perlucide materiæ, uelut Smaragdos: Chrysolitos: Amethystos. Lapillos autē contrariæ superioribus naturę. ut Obsianos: Veiubientanos. Margaritas autem nec gemmis: nec lapillis contineri. ℂ Nam quis tam patiens: quis enim inquit possit pati tantā urbis iniquitatem: ut non moueatur ad scribendum. Est autē ratio: quare sit

Marginal notes: Mamma; Seruus; Verna; Canopus; Ventilare; Ventilabrum; Lacerna; Margarita; Gemma

difficile

difficile non scribere:cũ etiam al a sint notatu grauiora.⁋ Vt teneat
se:tẽperet sibi ne scribat.⁋ Causidici noua : hinc maxime mouetur
poeta ad scribendã satyrã q sub Domitiano frequens: & pene pu
blice accusandi rabies existeret:quæ oĩ bello ciuili grauius togatã
ciuitatẽ cõficeret:adeo aures imperator delationibus patefaciebat:
ut nihil ꝓpemodum tutũ esset:ita:ut delator delatorẽ timeret. Vnde
sic cõqueritur Plin.in Panegyrico de Domitiano: Vidimus delato
rũ iudiciũ:quasi grassator: quasi latronũ:nõ solitudinẽ illi nouerãt:
sed templũ:sed forũ isederãt:nulla iam testamẽta secura:nullus sta
tus certus:nõ orbitas:nõ liberi ꝓderãt. Multi igit̃,iter quos & Cau
sidici,cũ in ea re quæstũ & principis gratiã esse cognoscerẽt:relictis
actionibus forensibus ad delationes se conferebant, ut Matho, &
Põpeius,Falcoq̃ isdẽ tpibus accusabãt:ut alibi notat̃ a Iuue. Sæ
uior illo Põpeius tenui iugulos aperire susurro. Causidicũ fuisse Põ
peiũ ostendit Plinius epistola:q̃ incipit: Consulis an existimem te in
tribunatu causas agere decere. Notat igit̃ oẽs delatores sub ꝑsonã
Mathonis:quẽ ex paupere diuitẽ factũ esse uideri uult quæstu dela
tionũ. Pauperẽ fuisse ostẽdit alibi Iuue. Matho deficit. Martia. Par
ua rogas magnos:sed nõ dãt hęc quoq; magni. Vt leuius pudeat:
sit Matho parua roga. Sed alibi Iuuen. ostẽdit uilẽ causidicũ: Dic tibi
q sis Orator uehemẽs,an Curtius,an Matho. ⁋ Lectica:ea proprie
dicebat̃ lectica:qua gestarent:nõ tam primores uiri, q̃ matronæ.
Instar cubiculi erat:& Lecticarij dicebant̃ serui: q lecticã gestabãt
humeris. græce exaphoꝝ dixere lecticam:q̃ a sex seruis: octophoꝝ
uero:q̃ ab octo gestaret̃. In ea erãt & fenestræ.unde alibi. Clausa le
ctica fenestra. Trãquillus in Augusto: A cœna in lecticulã se lucu
bratoriã recipiebat. Alibi Iuuenalis. Latis specularibus antrũ. nam
antrũ appellat lecticã:cui specularia adhibebant̃. Quemadmodũ
& nr̃a ætate uidimus fœminã quandã primariã gallicã gestari lecti
ca ex corio cocto cũ fenestris:adhibitis specularibus uitreis: ea aũt
gestabat̃ nõ a seruis: sed a duobus equis mediã lecticã intercipiẽti
bus. Lecticã aũt uelis,auleisue circũseptã fuisse docent & Plutarc.
in Eumene sic: Quo accepto Eumenes icitatis lecticarijs:cursu de
latus:ex utraq; Lecticæ parte summouit auleũ:magna lætitia ma
nũ ꝓtendens: Et Mart.lib.ii. Quẽ grex togatus sequit̃ : & capilla
tus. Recensq; sella,linteisq; loris. nã pro lectica sellam poni manis
festũ est. ⁋ Noua:nuper cõparata delationibus:cũ antea esset paup.
⁋ Plena ipso: quasi q cõmodius gestaretur solus:ut delicatus, & lu
xuriosus. ⁋ Delator:de Marco regulo intelligit:q(ut scribit Plinius
in epistolis)oĩum bipedũ fuit nequissimus. Multorũ enim nobiliũ
sub Domitiano cædes molitus fuerat. Cassios enim & Camerinos
accusauit:q sub Nerone interempti sunt. Et hunc(ut ipse refert) tã
Bebius Massa,q̃ Metius Carus ualde timebant . Nã Regulo intẽ
peranter laceranti Herenniũ Senetionẽ:rñdit Carus: Quid tibi cũ
mortuis? Nunqd ego Cassio, aut Camerino molestus sum? quos il
le sub Nerone accusauerat. ⁋ Delator:occultus accusator. nam de
ferre ẽ occulte accusare. Mart. Ecce reũ Carus te detulit: adsit agel
lus. ⁋ Magni amici.i.imperatoris:hoc est iperatoris amici & familia
ris. nã magna amicitia appellat̃ imperatoris:ut alibi poeta: in quo
rũ facie miseræ magnæq; sedebat Pallor amicitiæ. ut ostendat ne
amicos quidẽ imperatoris tutos fuisse a delationibus. ⁋ Rapturus:
absumpturus:nã partẽ bonoꝝ delationibus cõsequebãtur nobili
bus ipsis:aut i exiliũ eiectis:aut trucidatis ab iperatore. ⁋ Nobilitas
te comesa:nobilibus absumptis. & laceratis ab iperatore. Nã(au
ctore Trãquillo)nihil pensi habuit:quin prędaret̃ omni modo. bo
na uiuoꝝ,ãc mortuorũ usq; quaq;, & accusatore, & crimine corri
piebant̃. Satis erat obijci qualecunq; factũ, dictumq; aduersus ma
iestatẽ principis. Hinc est, ut alibi cõquerat̃ poeta: Vnde fit, ut ma
lim fraterculus esse gigantũ. Eius crudelitatẽ in Panegyrico Traia
ni sic taxat Plinius: Cũ nuper imanissima bellua: uelut quodã spe
cu:inclusa:nũc ꝓpinquoꝝ sanguinẽ lamberet:nũc se ad clarissimo
rũ ciuiũ strages,cædesq; ꝓferret. &c. De eius sæuitia sic & Cor. Ta
citus i uita Iulij Agricolæ : pcipua sub Domitiano miseriaꝝ pars
erat:uidere & aspici:cũ suspiria nr̃a subscriberẽtur: cũ denotandis
tot hoĩum palloribus sufficeret sæuus ille uultus & rubor: a quo se
cõtra pudorẽ muniebat ⁋ Quod superest:quod adhuc ab iperato
re nõ est corrosum & correptũ. ⁋ Massa: Bebiũ Massam intelligit &
ipsum delatorẽ. Sensus est aũt: Bebius ipse Massa:q delator erat: de
latorem timebat apud principẽ:q tantopere delatores fouebat. De
Bebio Massa sic Pli. in epl̃a ad Macrinũ. Legati rursus inducti iterũ
me iã præsentẽ aduocatũ postulauerũt: implorãtes fidẽ meã: quam
erãt contra Bebium Massam experti. De Massa Bebio sic meminit
Cor. Tacitus in uita Iulij Agricolæ : Et Massa Bebius tũ reus erat.

Mox nostræ duxere Heluidiũ in carcerẽ manus. ⁋ Carus:delator &
ipse fuit: de quo(ut ante diximus) Mart. Ecce reũ Carus te detulit
adsit agellus. Plin. lib. pri. ad Voconiũ(ut paulo ante dictũ est)eius
sic meminit: Agnoscis eloquẽtiã Reguli lacerat Herẽniũ Senectio
nẽ:tã intẽperanter quidẽ. ut dixerit ei Metius Carius : Quid tibi cũ
mortuis? Nunqd aut Cassio:aut Camerino molestus sum? ⁋ Palpat:
cui munere blandit̃. Nã palpare, siue palpari idẽ est quod blandiri.
Horat. Cui male si palpere recalcitrat undiq; tutus. Lucilius: Hic
ubi me uidet subblandit̃,palpat̃,caput scabit. Inde dicunt̃ Palpones
adulatores. Persius: Ius hẽt ille sui palpo, & palpator ꝓ adulatore.
Plaut. in Mercat. Vt palpator nullus est. Palpatio uerbale motus pal
pandi: Plaut. in Merc. Aufer sine palpationem . Ex palpo cõpositũ
elicio significat. ⁋ Trepido Latino: Latinus mimus fuit: cuius iocis
& uxoris Thymeles mimæ plurimũ delectatus est Domitia. unde
Mart. Qua Thymelẽ spectas: derisoremq; Latinũ: Illa frõte precor.
carmina nr̃a legas. Nã cõstat(auctore Donato in Andriã Teren.)
uiros, mulieresq; solitas agere comœdias. ⁋ Summissa:ad placan
dũ.s. nõ ad coitũ. Ait.n. a superiore quẽ palpat munere non coitu.
Impudicam tñ etiã extitisse in. vi. Satyra innuit illic. Quẽ toties te
xit perituri cista Latini. Ostẽdit aũt poeta: ne ꝑsonã qdẽ gratã ipera
tori fuisse tutã a delationibus. Nã Latinus timẽs delatorẽ:ei clãcu
lo submittebat uxorẽ ad placandũ. Nõ ignoro a nõnullis : q ætate
nr̃a in liberalibus studijs postremas partes nõ ferũt: lõga uerborũ
cõtentione disputatũ: Thymelẽ mimã fuisse: quę itidẽ ut Latinus a
Domitia. populoq; fauorabiliter spectaretur. Sed nõ uxorẽ Latini:
q̃ oĩa cũ friuolis fulciant̃ argumẽtis: nihil uideo cur adhuc potius
uxorẽ Latini nõ credã: q̃ aliã mulierẽ. Cũ ꝓsertim Iuue. ostẽdat ze
lotypũ fuisse Thymeles. Credibilius .n. est Latinũ zelotypũ fuisse
uxoris, q̃ alterius, q̃ corp⁹ uulgaret. Sed cũ res nõ magni sit momẽ
ti, unicuiq; sua sit existimatio. Illud tñ cõstat mulieri nomẽ iditũ ab
arte scænica. θυμέλη .n. pulpitũ: siue scænã signat: & θυμελικός his
strionẽ. nã & ipsa placuit Theatris. Vnde Apuleius i Apologia ap
pellat Choragiũ thymelicũ. i. scęnicũ apparatũ & instrumentũ his
uerbis. Quid.n. si Choragiũ thymelicũ possiderem: nũ ex eo argu
mentarere ẽt uti me cõsuesse Gragidij syrmate histrionis: ubi Cho
ragiũ accipitur pro apparatu: siue instrumẽto scænarum. Nõ me fu
git a Fulgentio Choragium falso interpretari funus uirginale.

Palpo

ASCEn.

⁋ CVM tener uxorẽ &c. uel sicut uerba iacẽt: sed scies lector sen
tentiã nõ fore cõpletam donec dicetur: difficile est satyram nõ scri
bere. Abundantia ergo uitiorũ est prima & potissima ratio unde di
cit: Cũ sup. ita sit. quod spado .i. emasculatus & castratus. tener.i.
mollis & lenis: quasi sine barba, ducat uxorẽ . & cũ Neuia uel Me
uia mulier infamis. figat.i. transfigat uenabulo suo aprũ .i. suem
syluestrẽ. thuscũ.i. ex thuscia: ubi pingues & feroces inprimis sunt
& teneat uenabula.i. cuspidẽ qua uenatores utunt̃, mãma sua exis
stẽte nuda.i. nudata: q dũ manus ad figendũ aprũ eleuatur : cum
sinus sit laxior, nudatur & patesit ex alto spectãtibus mãma sinistra.
& ideo singulari usus est gestũ, habitũq; uenatricis depingens. Et
cũ sup. ita sit quod unus uidelicet Cinamus. quo tondente: dum is
existẽs tonsor me tonderet, barba grauis.i. molesta sonabat pp ha
bilitatẽ & artificiũ tondẽtis: mihi iuueni: & ideo nõ dicam grauis
.i. põderosa: q nõ est iuuenibus barba põderosa, sed molesta: cum
imberbes puellis gratiores sint. Et cũ ita sit quod Crispinus existẽs
pars Niliacæ plebis.i. unus ex seruis Ægyptijs: q a Nilo Romã ad
ducebantur. & cũ ipse Chrispinus uerna.i. seruus uerno tẽpore ex
ancilla genitus Canopi.i. illius ciuitatis in Aegypto. uentilet.i. ex
ponat uento aurũ æstiuũ.i. uirgulas aureas: siue annulos leuiores:
qbus tẽpore æstiuo delicatissimi utebantur. & hoc dignis sudanti
bus. & humero eius reuocante.i. repellẽte lacernas tyrias .i. chla
mydes: aut obolas purpureas ex purpura tyria. quæ pretiosissima
erat: q dibapha.i. bis tincta. nec pro & nõ. & nõ queat sufferre .i.
sustinere. põdera.i. ponderositatẽ & molẽ gẽmæ.i. lapilli maioris in
annulo hyberno. Cũ inquit hæc fiãt: difficile est nõ scribere Satyrã.
Nã pro q: q est tã patiẽs.i. tollerans iniq;.i. scelerose , uerbis Ro
mæ.s. & quis est tã ferreus.i. tam durus : & tam sine affectione: &
quasi improuocabilis ad indignationẽ. ut teneat.i. cõtineat se itra
pelliculam suam: nec satyrã scribat: uel teneat se a risu & indigna
tione. cũ noua lectica.i. hominis noui: q nũq̃ fuit magistratus. lecti
ca.i. gestaculũ in qua portabantur nobiles & prædiuites romani.
Mathonis illius uiri causidici.i. qui causas dicẽdo ad diuitias per
uenerat. ueniat.i. obuiam portetur. plena.i. referta ipso: q pinguis
erat. & cũ sup. ueniat post hũc.s. Mathonem delator magni amici.
nõ solũ parui.i. q ne magno qdem amico parcat.i. Regulus rapturus

rus. cito.i.ppe diē:post paulū: seu paulopost. de nobilitate comesa .i.comesta: hoc est de nobilibus iam fere p delationē deuoratis & cōsumptis illud quod supest.i.reliquū est: hoc est eos q relig sunt: quē delatorē tam īmanem. Massa alius delator: sed minor timet: & quē carus illius etiā delator palpat.i.palpādo placat.i.mollitur per adulationē.tractat munere.i.donis secrete datis.tractū est ab eis: gbus dū eos palpamus.i. dū eis palmas p dorsum ducimus quo dammodo blādimur. ad quod respiciēs Horat.in primo secundi sermonum dixit de Augusto: utēs uoce deponēti cū datiuo Cui male si palpere recalcitrat undiq; tutus. Et similiter Plaut. in Amphitryone: Obseruato te quā blande mulieri palpabitur. Accepit ergo poeta hic actiue: & in actiua uoce cū accusatiuo:

Palpor

Palpo

suas.omnes patricios.i.nobiles ex patribus.i.senatoribus natos. Vel quod uilissimus seruorū ad eas delicias perueniret: ut oneri ei sit uestis purpurea: aut annulus maioris ponderis. Vnde Plinius.de annulis. Alij pōdera eorū ostentāt: alijs plures q̄ unū gestare labor est: alij bracteas inserūt leuiori materia. De mollibus aūt uestibus idē sic: Nec pudent has uestes etiā uiros leuitate usurpare pp onera æstiua: intantū a lorica gerenda discesserūt mores: ut oneri sint ēt uestes. Si ergo hoc uitio dabat teneris utpote nobilibus: quanto magis uilissimo seruorū. Delator: occult' accusator. magni .i.imperatorij.amici.i.(ut prius diximus) ēt pcipui amici sui &c. Represserat autem Domitianus in initio imperij sui delatores: sed postea eosdem ita excitauit: ut sic de eo Tranquillus scribat.

Cum te summoueant, qui testamenta merentur
Noctibus, in cælum quos euehit optima summi
Nunc uia processus, uetulæ uessica beatæ.
Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem,
Partes quisq; suas ad mensuram inguinis hæres
Accipiat sane mercedem sanguinis, & sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut lugdunensem Rhetor dicturus ad aram.

& quē etiā palpat munere Thymele: mulier illa scænica summissa .i.clam & secrete missa. a Latino marito suo trepido.i.præ timore trepidante: tametsi Cæsari admodū carus sit. Sequētia eandē constructionem habēt: ut dicemus. Sed repetamus hanc partē: Cur tamē hoc potius &c. Auctor utitur metaphora.i.translatione cuius lex est: ut sit persistens in uerbis: & cōformis in rebus. Si.n. dixero amicos fictos esse similes hirūdinibus: q̄a ueniēte hyeme.i.aduersitate abesūt: peccabo q̄a dicēdū erit: auolat: quod hirundinū est. Hoc aūt loco q̄a dixerat decurrere cāpo: quod equorū est in curuli certamine: ideo permāsit in methaphoram dicens. Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus. Vtitur aūt signatis uocabulis: q̄a decurrere est incipientiū de carceribus suis currere uel deorsum currentiū. flectere aūt equos est eius: q iam ad metā peruenit. ergo modeste sibi cepturo prius dat: & urbane Lucillo posterius: utpote iā uictori in satyrico cāpo: quē magnū uocat. Et magnū uocamus eū cui similis non est: Vt magnus dominus: & laudabilis nimis: Magnus Alexander: Pompeius: Carolus &c. Amplus aūt est in honore. Clarus sanguine. Altus natalibus: ut miles alto loco natus. Alūnus etiā nutritor dī: licet Valla refragetur: quia Plinius dicit Italiā alumnā. & Plin. Libyam. Sunt aūt q negāt Luciliū Aruncū fuisse: & ideo dicit Valla: quod locutus est p synecdochen accipiendo partem p toto. Auruncā: uel (ut quidā legūt) Aruncam partem Italiæ pro Italia. Probus aūt dicit eū loqui: aut de quodā Turno: aut de Lælio: aut de Silo Satyricis: & Iuuenali contemporaneis: q oēs ex Aurunca fuere. sed sine dubio de Lucillo locutus est: qui si Auruncæ natus nō est. nutritus tamē esse potuit. Non placet aūt ut dicat edam sup. quod scripsit.i.proferā. sed edā: idest eloquar cur Satyrā libeat scribere: & est uerbū cōpositū ab e & do: quod aliquādo accipitur pro dicere. ut in Bucol. Attamē iste Deus qui sit da Tytire nobis.i. dic nobis. Inde edere aliquādo expresse loqui: aliquādo sententiā nostrā e manibus nostris ī lucē dare. ut ī principio carminū Horatij: Mecœnas atauis edite regibus. Hinc liber ēt editur dū emittitur. Cū tener uxorem & c. Lex Iulia grauissime animaduertebat in adulteros: quā Domitianus iam obsoletā In pristinū uigorē uocauit: quāobrem multæ diuites mulieres ijs nupserāt: cū quibus cōsuetudinē uenereā habuerant. Delicatissimæ aūt q̄bus aut parere: aut abortū facere durū erat: habebant rē cū spadonibus.i.emasculatis seu castratis: ut nō parerent: unde Martia. Cur tātū Eunuchos habeat tua Gellia q̄ris Panniche: uult futui Gellia: nō parere. Idem alibi Dyndymo: de quo q̄dā hūc locū intelligūt dictū: Cū sene communem uexat spado Dyndymus Aeglem: Et iacet in medio sicca puella toro. Viribus hic operi nō est hic utilis annis: Ergo sine affectu prurit uterq; labor. Supplex illa rogat p se: miserisq; duobus: Hunc iuuenē facias: hunc Cytherea uirū: Cytherea ne ignores Venus est. Bene aūt poeta uitia molestissime ferēda primo loco taxat. Nam si matrimoniū uocatur: quia mulier ducitur: ut mater fiat: q̄d magis detestandū, q̄ spadonē ducere uxorem: cui genitalia euulsa sunt. Distinguit aūt Vulpianus ponens duplicem spadonem: & dicēs. Si spadoni mulier nupserit, distinguēdū arbitror castratus fuerit necne: ut in castrato dicatur dotem nō esse: in eo q castratus nō est: quia matrimoniū: & dos & dotis actio. Quid ēt plus cōtra officiū & honestatem, q̄ ut mulier in arena: hoc est in publico spectaculo aprū figat: de qua Martia. Hæc iā fœminea uidimus acta manu. Quid præterea intolerabilius q̄ ut uilissimus tonsorū adulatione & delatione ditatus sic ut prouocet.i.ad irā incitet iactando diuitias

Metha phora

Magnus

Amplus

Clarus

Altus

Alūnus

Ede

Bona uiuorum & mortuorum usq; quaq; quolibet & accusatore & crimine corripiebantur. Satis erat obijci qualecunq; factum dictumq; aduersus maiestatem principis.

CVM te summoueant: alia est scribendæ satyræ indignatio: q.s. multi uetularū cōsuetudine locupletarentur. Nam cū uetulis prurientibus officiū suū præstitissent: ab eis postea defraudatis liberis hæredes scribebantur. Mart. Insectans anus: o quantum cogit egestas. quibus uerbis innuit talia adulteria: licet iucunda nō fuissent: fructuosa tamen extitisse. Summoueant: a bonis tuis paternis. Noctibus: nocturno cōcubito. Merentur testamenta .i. bona quæ per testamentū assequuntur. Quos euehit: ordo est. Quos uessica uetulæ beatæ: expositiue optima nunc uia summi processus euehit i cælū. Vessica pruritus & libido. Vetulæ beatæ: diuitis & opulentæ. Papinius in Siluis: iam se (quisquis est) inops: beatus Cōuiuam ducis esse gloriosum. Propter. Noli nobilibus: noli conferre beatis. Euehit in cælum.i.ad excelsissimos opulētiæ gradus pducit, & proinde tanquā Dij habentur. Optima nunc uia: aduerbialiter dictum: quod ulterius gestum sit per ironiam. Summi processus: summi progressus ad diuitias. Vnciolam Proculeius: antiqui (ut recitauimus apud Persium) Patrimonium in duodecim partes diuiserunt ita: ut nomine assis totū cōtineretur. unde dicitur hæredem te reliquit ex asse.i.ex toto. As aūt in duodecim partes diuiditur. Sextantem, quæ sexta est pars assis. Quadrantem, quæ quarta. Trientem, quæ tertia. Quincunx a numero est unciarum. Semis dimidium assis. Septunx a septem & uncia. Bes dempto triente. Dodrans quadrante. Dextans sextante dempto. Deunx dempta una uncia. Vncia aūtem erat minima pars & duodecima assis. Est ergo sensus: Adulteros pro membri sui qualitate: & laboribus accipere præmia Proculeius ergo tanquam male mentulatus unam tantum accipit unciam patrimonij ex testamento: Gillo autem impense Draucus reliquum patrimonij accipit. idest deuncem. quod est totum dempta una uncia: quæ iam debetur Proculeio. per Proculeium autem intelligit uirum bonum, & parum mentulatum, per Gillonem autem bene mentulatum. Quisq; hæres: legendum est cum irrisione Satyrica & adiuuandum gestu. æquū inquit est: ut unus quisq; pro qualitate membri laboribusq; suis accipiet partes patrimonij. Mercedem: expositio est. Sanguinis: nam semen hominis (ut tradunt physici) nihil aliud est, q̄ sanguis concoctus. & ideo mutat colorem. Inguinis: Inguen ab auctoribus accipitur pro parte genitali: tam in mare, q̄ in fœmina. unde Mart. A cessi quoties ad opus: mixtisq; mouemur inguinibus. Tranquillus in Nerone: Virorumq;, ac fœminarū ad stipitem deligatorum inguina inuaderet. Corn. Celsus libro. vij. dicit testiculos depēdere ab inguinibus per singulos neruos. Ouid. in fastis: Et tumidum cornu durius inguen erat. Idem in eodem: Quiq; rubro pauidas inguine terret aues. Palleat: adulteri enim exhausti sanguine intemperato coitu pallent non minus, q̄ qui pedibus anguem calcauere. Vt nudis: ordo est: Et sic palleat: ut pallet ille qui pressit anguem calcibus nudis: aut ut pallet Rhetor dicturus ad aram lugdunensem. Ad aram lugdunēsem: hoc autem est ex historia: Nam Caligula edidit in Gallia Lugduni miscellos ludos: & hoc certamen quoq; græcæ, latinæq; facundiæ: quo certamine ferunt uictoribus præmia uictos cōtulisse: eorundem & laudes cōponere coactos. Eos autem qui maxime displicuissent: scripta sua sponga linguaue delere iussos: nisi ferulis obiurgari.

IOAN. BRIT.

iurgari, aut flumine proximo mergi maluissent. Qui ergo in hoc certamen descendebant: incerti euentus rei pallebant. Lugdunum autem ciuitas est Galliæ: quam nunc uulgo Leonum appellant. quo ter & quater ex Italia & Gallia mercatores singulis annis conueniunt: mutua tractantes mercimonia. Eam condidit Numantius Plancus (ut tradit Euseb.) ubi Arar Rhodano commiscetur: ibi fuit templum ab uniuersis Gallis communi impensa in honorem Augusti Cæsaris extructum aderat & ara dignitatis eximiæ cum titulo gentium sexaginta: quæ singulæ singulas statuas ibidem erexerant. Lege Strabonem in. iiii. ¶ Rhetor: pro oratore posuit. Nam rhetor appellatur: qui Rhetoricam docet. Orator uero, qui secundum artis præcepta loquitur.

Lugdunum

ASCEN. ¶ CVM Te submoueant: aut submoneant. Recitat aliud genus sceleris. ob quod difficile sit Satyram non scribere & se continere: quin aut rideat aut indignetur. Quia uero sententiæ patent. Ordo est. Cum: idest quandoquidem ita sit q; supple ii submoueant: idest clam de loco hæreditatis tuæ depellant & detrudant te: qui merentur testamenta: idest inscribi hæredes matronarum diuitum. noctibus. idest. adulterio & coitu nocturno: hoc est mœchi & adulteri: qui pupillos expellunt hæreditatibus suis: quos optima: idest dexterrima: paratissima: siue facillima uia. Idest ratio summi idest maximi processus ad diuitias suppple acquirendas: uidelicet uesica: idest uulua: siue membrum libidinis. uetulæ idest matronæ prouectæ ætatis: quæ propter speciem non amatur. beatæ: idest bene habentis: hoc est diuitis. euehit: idest exaltat in cœlum: idest per hyperbolem ad summam dignitatem. uel in cælum idest ad domum imperatoriam: ad quam diuités effecti admittebantur. Nam si Domitianus se dominum & Deum iussit appellari: uoluit nimirum & domum suam cælum uocari. Proculeius adulter alioquin uir bonus: habens membrum uirile paruum: habet ex testamento: uidelicet uetulæ. unciolam, idest solummodo paruam unciam: idest duodecimam partem hæreditatis & eam immunitam. sed Gillo uir bene membratus habet deuncem: idest undecim uncias: hoc est undecim partes hæreditatis. Nam quisque: idest quilibet hæres sic institutus. accipit supple partes suas: idest portiones hæreditarias. ad: idest: iuxta mensuram inguinis idest membri uirilis. Voluit dicere: accipit: sed satyrica petulantia: & quodam risu ac morsu subinfer sane: idest certe. iustum est ut accipiat: quia mercedem sanguinis: quia usq; ad sanguinis emissionem ut uetulis placeant, coeunt. omne etiam sperma ex sanguine fit. & propter exhaustum sanguinem palleat sic. ut: idest quemadmodum supple pallet is: qui pressit: idest conculcauit anguem: idest serpentem. nudis calcibus: idest pedibus: a parte totum. aut supple pallet: uel palluit rhetor dicturus: idest qui erat dicturus orationem compositam. ad: idest apud. uel iuxta aram lugdunensem: idest Lugduni ad confluentem constructam. De ijs, qui diuitias fœdo commercio uetularum cumulabant erat Candemus: in quem sic Martialis: Nunc sectaris anus: o quantum cogit egestas. Proculeius secundum Calderinum uir optimus fuit: cuius meminit Horatius in Carminibus dicens: Viuet extento Proculeius æuo: Notus in fratres animi paterni. Is enim eques Romanus tantæ pietatis in fratres fuit: ut bona cum eis iterum æqua portione diuisent: cum bellis ciuilibus attriti pauperes essent. hic autem pro optimo uiro & minime mentulato ponitur. Gillo pro mentulato. Pressit qui calcibus anguem: imitatio est illius secundi Aeneid. Obstupuit: retroq; pedem cum uoce repressit: Improuisum aspris ueluti qui sentibus anguem. Pressit humi nitens &cæ. De Oratoribus Lugdunensibus adde cum Georg. ex commentarijs Cæsaris. Lugduni Galli Oratores quotannis concionem habere solebant: considebant in secreto loco: & controuersias habebant: undiq; conueniebant: eorumq; iudicijs, decretisq; parebant. Disciplina hæc in Britannia reperta: atq; inde in Galliam translata esse existimatur. De ciuitate autem Lugdunensi: unde secundum Plinium tertia pars Galliarum denominata est: ex uarijs auctoribus hæc habeto. Ex Strabone in de situ orbis: Lugdunum in colle conditum: ubi Arar amnis Rhodano commiscetur: tenetur imperio ampliori & supra reliquas, excepta Narbone, ciuitates floret uirorum ordine. Nam & usa magno est illis emporium. Monetam argenteam atq; auream eo in loco Romani signāt duces. Templum etiam ab uniuersis Gallis commune designatum impensa: & Augusto Cæsari dedicatum ante hanc urbem ædificatum esse: ubi fluuiorum est coitio. Adest & ara dignitatis eximiæ: gentium quadraginta numero inscriptum habens titulum: earumq; singularum statua una. Alia subinde locata est ara. Hanc urbem Segosianorum præsidem constat: quæ in Rhodani & Dubidis fluuiorum medio iacet. Reliquæ dehinc gentes urgentes ad Rhenum partim a Dubide: partim ab Arare discernũtur &c. Hæc Strabo. Ex quibus constat Lugdunum olim ut nunc floruisse: & emporium atq; mercatum: monetariumq; ut nunc habuisse. Aram autem cuius hic mentio fit: ubi cœnobium monachorum de ordine sancti Benedicti nunc est: quod Athanacum uocant constructam. Vrbemq; in colle sitam fuisse: cui foro Veneris nomen est: quam deletam incendio fuisse Seneca sic in epistolis testatur. Liberalis noster nunc tristis est: nunciato incendio quo Lugdunensis colonia exusta est. Et infra: Nusquam tam infestum ulli exarsit incendium: ut nihil alteri superesset incendio. Tot Lugduni pulcherrima opera: quæ singula illustrare singulas urbes possent: una nox strauit. & in tanta pace: quantum ne bello quidem timeri potest, accidit. Quis hoc credat. Vbiq; armis quiescentibus cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit: Lugdunum quod ostendebatur in Gallia quæritur. Omnibus fortuna quas publice afflixit: quod passuri erant timere permisit. Nulla res magna non aliquod habuit ruinæ suæ spatium: in hac una nox inter fuit inter urbem maximam & nullam. Denique diutius illam tibi perijsse, quã perijt narro. Et paulo post. Huic urbi ab origine sua cẽtesimus annus est: ætas ne quidẽ homini extrema Plãco deducta. In hanc frequentiam, loci opportunitate conualuit. Quæ tamen intra spatium humanæ pertulit senectutis. hæc ibi. Multa enim & acria bella pro Romanis gessit: unde Cornelius tacitus libro decimoseptimo historiæ Augu. Frustra aduersus Heduos quesita belli causa: iussi pecuniam atq; arma deferre gratuitos insuper commeatus præbuere. Quod Hedui formidine: Lugdunenses gaudio fecere. Sed legio italica & ala taurina abductæ: cohortes. xviii. Lugduni solitis sibi hybernis relinqui placuit. Manlius Valens legatus italicę legionis: quanquam bene de partibus meritus: nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis enim criminationibus infamauerat Fabius ignarum: & quo incautior deciperetur palam laudatum. Veterem inter Lugdunenses, Viennensesq; discordiam proximum bellum accenderat. Multæ insuper clades crebrius, infestiusq; q̃ ut tantum propter Neronem, Galbamq; pugnaretur. Et Galba redditus lugdunensium occasione ire uetuerat. Multus contra in Viennenses honor: unde æmulatio & inuidia: & uno amne discretis connexum odium. Igitur Lugdunenses extimulare singulos militum: & in euersionem Viennensium impellere. Obsessam ab illis coloniam suam adiutos undicis conatus: cõscriptas nuper legiones in præsidiũ Galbæ referendo: Et ubi causas odiorum prætenderant: magnitudinem prædæ ostendebant. Nec iam secreta exhortatio sed publicæ præces irent ultores: exscinderent sedem gallici belli. Cuncta illic externa & hostilia se coloniam romanam & partem exercitus & ꝓsperarum, aduersarumq; rerum socios: si fortuna contra daret: iratis ne relinqueretur, his & pluribus in eundem modum perpulerant: ut nec legati quidem duces partium restringi posse iracundiam exercitus arbitrarentur. Cum haud ignari discriminis sui Viennenses uelamenta & infulas præferentes: ubi agmen incesserat arma genua: uestigiaq; præsentando flexere militũ animos. Addidit Valens tricenos singulis militibus sestertios. Tum uetustas, dignitasq; coloniæ ualuit. & uerba Fabij salutem, incolumitatemq; Viennensiũ cõmendantis æquis auribus accepta. Publice tamen armis multatis: priuatis: & promiscuis copijs iuuere militem. Sed fama cõstans fuit Valentem magna pecunia emptum. Is diu sordidus: repente diues mutationẽ fortunæ mole tegebat. Sic ille. plura alibi legas. Manifestum est autem post incendium prioris urbis in colle (ut diximus) constructæ eam: quæ nunc est inter Ararim, quem Sagonã uocant: & Rhodanũ paulopost cõditã fuisse, quod monumenta antiquissima dijs manibus dedicata: q̃ nũc quoq; passim uisunt, testificant amplissime. Sicut aũt (Cæsare testante) ad priorẽ illã ciuitatẽ cõueniebãt undiq; oratores iudicijs, atq; decretis parituri: ita ad eã q̃ nũc uisitur pulcherrima: undiq; cõueniunt a galliarũ primario archiepiscopo sententiã habituri. Prima. n. illic sedes est. Vt uero cætera transeam: unũ addã inscriptum sarcophago imposito parietibus Fani sancti Petri diuarum monialium Lugduni a parte exteriori: ubi sic aræ huius fit mentio: Ioui. O. M. Q. Ioui optimo maximo. Quintus Adcinnius Vrbici filius: Martinus Sequanus sacerdos Romæ augur ad aram ad confluentes Araris & Rhodani flammen duumuir in ciuitate Sequanorum &c.

Procu-leius

Lugdu-nenses

Lugdu-num

Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira?
Cũ populũ gregibus comitũ premat hic spoliator
Pupilli prostantis? at hic damnatus inani
Iudicio. quid enim saluis infamia nummis?
Exul ab octaua Marius bibit, & fruitur Dijs
Iratis, at tu uictrix prouincia ploras.
Hæc ego non credam uenusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? sed quid magis heracleas,

IOAN. BRIT. ¶ QVID referam quanta: alia indignationis causa: in spoliatores. n. cũ pupillorũ, tum ꝓuinciarũ inuehitur. ¶ Quid referam? qd dicã? quantũ mihi æstuent præcordia: cũ uideã quendã: qui spolijs pupilli locupletatus: eo delitiarũ peruenit. ut lectica magno grege comitũ sequẽte per urbẽ gestetur. Quẽ aũt poeta designet: nulla extat certa historia. Illud falsum est: quod de Cecilio Classico aliqui tradiderunt. In oẽs spoliatores nullo modo dici posse uidetur: cũ dicat hic spoliator: quasi qui tẽporibus suis oibus esset notissimus. ¶ Prostantis: differẽtia est inter ꝓstare, & prostituere. Nam ꝓstare uerbũ est neutrũ absolutũ: & significat turpitudine corporis quæstũ facere. Prostituere autem est actiuum: significatq; (quod proprium est Lenonis) marem uel fœminã publicæ libidini gratia quæstus exponere: unde & scortum ipsum appellamus prostibulũ: uel ꝙ prostet: uel ꝙ ante stabula hæ sedeant: q̃ dicũtur cõi nocabulo ꝓstibula: sicut: ante Alicariæ meretrices appellabantur: in Campania solitæ ante pistrina Alicariorũ uersari q̃stus gra.

Prostare. Prostituere. Prostibulum. Alicariæ meretrices

¶ Præmat populũ: hinc maxime indignatur poeta: ꝙ rapinis pupilli locupletatus: tanto ꝑ urbẽ fastu & pompa icedat. premat ergo calcet & urgeat populũ: cum gestatur lectica. unde & alibi: Et ingenti curret sup ora liburno ¶ Gregibus: comitũ: uel clientũ: uel seruoꝝ. nã comitẽ accipere debemus (inquit Vulpianus de iniurijs) eum q comitetur & sequatur. Et (ut ait Labeo) siue liberũ, siue seruũ, siue masculũ, siue feminã. Et ita comitẽ diffinit: q frequentandi cuiuscunq; causa: ut sequeretur destinatus est. Inter comites utiq; & pædagogi erant.

Comes

¶ At hic dãnatus: indignatur in auaritiã sui tẽporis: cũ publicã: tum priuatã. Cõqueriturq; iudicia uana esse & iniqua. Hocq; maxime ꝑꝑ Mariũ priscũ hoiem Beticũ. Hic. n. cũ Africam prouinciã cui procõsul ꝓfuerat spoliasset. nã ob innocẽtes cõdemnandos, interficiendos et pecunias acceperat: accusantibus Afris, Cornutus Tertullus septingenta millia: q acceperat Marius: ærario inferenda censuit: Mario urbe, Italiaq; interdicendũ. Notat igitur poeta iniquitatẽ sui tpis detestãs maxime auaritiã (ut dixi) & priuatã pariter & publicã cũ id quod ꝓuincialibus restituendũ fuit: in æra riũ sit delatũ. ¶ At hic Marius: adiuuandũ gestu: & eo nsu: quo solemus, rem nefandã improbare, ut sit sensus: Tantũ abest, ut hic Marius, qui cõdemnatus est, solicitudine angatur: ut etiã hilare & splẽdide uiuat: quasi q talẽ condẽnationẽ paruifaciat. Sicq; innuit ex bonis ꝓuincialiũ apud eũ magnã partẽ esse relictã. Ordo aũt est: At hic Marius dãnatus inani iudicio ab octaua hora bibit exul: reliq dõr ꝑ parenthesim. At hic Marius ita dictũ poeta: quasi uiueret, præsensq; esset. ¶ Inani iudicio: inane iudiciũ appellat quod ꝓuincialibus nihil profuerit: cũ eis pecunia nõ sit restituta: sed in ærariũ delata. ¶ Quid. n. saluis infamia nũmis: antipophora est: q̃si aliquis dixerit: Inane iudiciũ nõ est appellandũ o poeta: qñ graui infamia sit aspersus. & proinde respondeat: Quid nocet infamia saluis nũmis? Ironice aũt enũciandũ & uultuose: ut ostendat hoiem improbũ infamia a uitijs nõ absterreri. ¶ Exul: nã (ut dictũ est) urbe & Italia ei interdictũ est in bienniũ. ¶ Ab octaua. i. statim post octauam horam. nã comedisse ante nonã horam. mensæ destinatã hois erat dissoluti & luxuriosi. post nonã igitur comedebãt. Mart. Imperat extructos frangere nona toros. i. lectos discubitorios. unde & Cic. in ultima epi. noni lib. sic scribit: Accubueram hora nona. ¶ Ab: a & ab plerũq; pro post ponuntur. Pli. Cõceptu decimo die dolores capitis. A itẽ elegãter usurpatur: cũ inter partes dissidentes uolumus significare alterutrius ꝓpugnatores, & amicos ut qui a Sylla erãt: in Mariũ arma sumpserũt. & q a me nõ erũt: ergo contra illos ero. In alia ẽt significatione accipit. cũ in seruis munus operamq; discernit. Nam cũ Romani ex seruis suis: alijs uterẽtur ad iter: ut mitterent eos quo liberet: eos appellauere a pedibus: ut ita dicerẽt. uoca a pedibus: trade hoc a pedibus. A pedibus uenerũt ita. ut semp extrinsecus intelligant serui. ut sit: Serui a pedibus uenerũt: & uoca seruos. s. a pedibus: & sic reliqua. Mart. Cur nõ mensa tibi ponit a pedibus? i. cur a te mensa nõ ponit a pedibus. i. seruis a pedibus: ut sit datiuus casus. Eosdem circũpedes appellat Cic. tertia actione in Verrem: Circũpedes aũt hoies formosos & literatos suos esse docebat. Verres ingt seruorũ nomine ab officijs desumpta. Cic. contradicebat suos esse circũpedes. Malcoli fuisse negabat. unde & poeta in. vi. Satyra: Admotũ a pedibus. i. seruis a pedibus. Alijs aũt ad literas exscribendas cũ dictarent: quiq; libellos a supplicibus datos exciperẽt: curamq; haberẽt: illos a manu: hos a libellis dixere. Suetõ. in Cæsare: Philemonẽ a manu seruũ: q necem suam ꝑ uenenum inimicis ꝓmiserat: nõ grauius q̃ simplici morte puniit. Idẽ i Aug. Gallo a manu ꝙ ꝑ epistola ꝓdita denarios quingentos accepisset: crura effregit: Amanuenses etiã eosdẽ appellauit in Nerone. Idẽ in Domitia. Epaphroditũ a libellis capitali pœna condemnauit. Idẽ in Claudio: Suspexit Polybiũ a studijs: q sæpe iter duos cõsules ambulabat: sed ante oẽs Narcissum ab eplĩs: & Pallantẽ a rõibus: hoc est qbus uteretur ad studia sua: hoc est q legerent & ꝑcurrerẽt: cũ studijs uocaret. Græci eos Anagnostas appellant. ἀναγινώσκω. n. idẽ est ꝙ lego: & qui scriberẽt epistolas: quiq; oium reꝝ rationes colligerẽt: ut accepti & expẽsi. ¶ Fruitur Dijs iratis: ille dicit frui Dijs iratis: q licet eos infensos sibi ob scelera habeat: nullã tñ ab ijs sentit punitionẽ: sed interim ꝑ oĩa uitã hilarem agit. Marius ergo licet Deos haberet iratos ob flagitia sua: tamen summa hilaritate uiuebat: nullũ ab ijs sentiẽs incõmodũ. Idẽ etiam dictũ est a Iunone apud Sen. cõquerẽte Herculẽ abuti ira sua: Superat ingt & crescit malis, iraq; nostra fruitur: in laudes suas mea uertit odia. q. d. licet ei irata sim: nullũ tamẽ ex hoc sentit incõmodũ. ¶ Prouincia uictris. q̃ obtinuisti, ut Marius damnaret. Prouincia dicit quasi procul uicta ab Italia. Nam Italia ꝓuincia nõ appellatur: sed q̃ extra Italiã sunt. unde Pli. Iunior: Italicus ne es, an prouincialis? Plin. lib. iii. cap. iiii. de naturali historia scribens de Gallia Narbonensi: Italia, ingt, uerius est, q̃ prouincia. Et idem alibi in xix. loquens de cucumeribus: In Italia uirides & q̃ minimi: in prouincijs q̃ maximi & citrini, aut nigri. Col. lib. iii. Non ꝓuincialis, sed Italicus ager est. Apud Colu. titulus est de natura ꝓuincialium uineaꝝ: ubi itelligit oẽs uineas ꝑter Italicas. ¶ Ploras: pecunia non restituta tibi. Conquerit etiam Sallu. in Iugurthino: ꝓuinciales sæpe spoliari: his uerbis. Non peculatus ærarij factus est: neq; ꝑ uim socijs ereptę pecuniæ: quæ q̃q̃ grauia sunt: tñ pro cõsuetudine iã ꝓ nihilo habent. ¶ Hæc ego nõ credam: sensus est: Ego nõ credam huiusmodi sæculi nostri scelera digna carmine satyrico: quale Hora. multa lucubratione scripsit? ¶ Venusina lucerna. i. carmine satyrico: quo maxime Horat. uitia tpis sui est insectatus. Venusia autẽ ciuitas est in confinio. Appuliæ: & Lucaniæ. Patria Horatij quod ipse ostendit in sermonibus. Sequor hũc Lucanus, an Appulus anceps. Nam Venusinus arat finẽ sub utrũq; colonus. ea sita est in uia Appia. ¶ Lucerna: carmine lucubrato. ¶ Agitem: insequar: nolẽ? ¶ Sed qd magis: tacitã obiectionẽ diluit. Rũdet. n. ijs qui possent dicere: longe satius esse si scriberẽt fabulæ. ¶ Quid magis: subaudi scribã & sectẽr carmie. ¶ Heracleas. i. ærũnas & fabulas de Hercule cõfictas. de quibus multa Diodo. in. v. Heracleas aũt legendũ est: nõ aũt herculeas. ἡρακλῆς. n. græce dr, Hercules latine. & possessiuũ Heracleus penul. prod. hac ratione ꝙ apud græcos Heracleus scribitur per diphthongũ ει: sicut Æneas, & spondæus, & Medæa: quæ diphthongus conuertit in e longã apud latinos. Heracles aũt interpretat Iunonis gloria. ἥρα. n. græce Iuno latine. & κλέος gloria quasi Iunone persequente magnã sit gloriam adeptus.

Venusia

A & ab

ASCEN. ¶ QVID referam &c. Tangit alias causas indignationis suæ sub uario modo dicens. Quid. i. ad quid: ad quã utilitatẽ referam. i. recitẽ: uel enarrem. q. d. ad nullã: cũ notũ esse debeat quãta ira ardeat iecur meũ siccum. i. exsiccatũ ex frequẽti ira: quæ est accensio sanguinis circa cor. cũ hic. i. qlibet utpote Irus aut alius. Credo tamen poetam ingeniosum artificem allusisse: ad nomẽ Iri dicẽtem: quanta ira &c. Spoliator pupilli. i. orbati parẽte. prostantis. i. ad Venerem amore lucri expositi. premit populũ gregibus. i. multitudine comitũ. i. clientem: & seruorũ se comitantiũ. at. i. sed. cũ uideam sup. ꝙ hic. i. alius sit dãnatus iudicio inani. i. parũ reo nocẽti: & nihil actori cõducenti. Quia uero nõ est uerisimile iudiciũ datũ contra furem damnatũ repetundarũ. i. de pecunijs ab actoribus repetitis restituendis parũ illi nocere: efficitur infamis & fur probatus. Respondet ad hoc poeta ironicos: & ex opinione damnatorũ taliũ loquens. Enim pro quia: quid sup. est: aut nocet infamia saluis nũmis. i. dum nummi sint salui. q. d. nihil: & id quidem secundũ eos:

non

non secundum se loquitur poeta : unde uultuose proferendum est quod aūt nihil uideatur noceṙ probat exēplo. Nam Marius priscus exul.i.q exulabat pp spoliationē Africę.ab octaua sup.hora.i. uos luptuosus.indulget genio suo & agit lætū cōuiuiū incipiēs ab hora octaua:cū secundū ritū Romanum solūmodo hora nona inciperēt discumbere:& frangere toros discubitorios. Nam octaua hora palæstris & exercitantibus corpora debebatur. Nec ante nonam licebat meretrici publice prostare. Vnde a Persio nonaria dicta est,quāuis ergo Marius esset dānatus:qa plus surripuerat:q̃ restituerat bibit.i.potat : & lætum uultum agit ab octaua hora: & fruitur.i. ad uoluptatem utitur. Dijs iratis .i. qui ipsi Mario ulsi sunt irati:qa permiserunt ipsum damnari.quē locū:qa aliter itelligo,q̃ alij, sic expono : Marius cum proconsul esset uidebatur Dijs fauentibus oia agere: & tamē pp procōsulatū & magistratus onera erat haud dubie multis curis implicitus: ita ut præ sollicitudine exporrigere frontē & hilarem conuiuiū agere nō posset.dānatus aūt & priuatus magistratu illo uisus est Deos iratos habere: sed fruitur Dijs iratis:qa capit uoluptatē ex dānatione sui.bibit.n. & obsonat libere & secure etiā ab octaua hora.at.i.sed tu prouincia:uidelicet Africa uictrix in iudicio:qa damnatus est Marius plorasqa nihil utilitatis cōsecuta es.Pecuniæ.n.ablatæ : q̃ tibi restitui debebāt, ex auaritia publica senatus in ærariū, seu fiscū conuersæ sunt:quod hodie i multis locis cōspicimus: ubi si qs furē rerū suarū deprehēderit:nihil sibi:sed dño loci recuperauerit. Quia uero talia sunt iniqssima ideo indignabūdus poeta infert.nō credam i.putas q nō credā. q.d.nō debes id putare:qa credo maxime.hæc.i. huiuscemodi scelera digna sup.esse lucerna.i.diligēti lucubratione & aperta taxatione uenusina.i.Horatij:q erat uenusinus:& putas q ego nō agitē.i. psequar hæc:q. d.non debes putare.Sed quid sup. putas ut debeam agitare. Nunquid heracleas.i. fabulas de Heracle.i.Hercule Iunonis gloria: quasi dicat minime.

IOAN. BRIT. ¶ A V T Diomedeas:fabulas. & quæ de Diomede & socijs eius narrant. Nā Diomedes Tidei & Deiphiles Adrasto genitæ filius, Ætoliæ rex: cū bello troiano Venerē trāsfixa manu uulnerasset conantem Ænee filio suo auxiliū ferre:id passus est incōmodi,ut Venus in ultionē sui furorem libidinis Ægialæ uxori eius immiserit. Quæ correpta amore Stheneli cuiusdā calamistrati : quē Diome. domi tanq̃ bonorū suorū gubernatorē reliquerat:cū eo cōcubuit,& ab eo adiuta maritū e bello Troiano redeuntē nō admisit. Ille uero seu ab uxore fugatus,siue pudore uxoris adulteratæ,in Italiam nauigauit ad Daunū regē Appuliæ:ubi Arpos & Beneuentū cōdidit.Mox eū ferūt in insulas, q̃ duæ sunt Diomedeæ appellatæ e regione promōtorij Gargani cōtra Italiā nauigasse:ibiq; nunq̃ uisum socios in fluctibus submersos,in aues esse a Pallade conuersos,q̃ Diomedeæ dñr. De quibus Pli.li.x.ca.xliiii.Oui.Stra. & Soli.Virgi.Et socij amissi petierūt æthera pennis, Fluminibusq; uagantur aues.eas Iuba cataractas uocat.& eis esse dētes , oculosq; igneo colore,cætero cādidas tradēs.¶ Aut mugitū labyrinthi.i.fabulā uulgatā de Theseo.de quo multa Diodo. in.v. & Plutarc.in eius uita.Quæ fabula ita se hēt. Androge' Minois filius, cū Athenas cōsensu oium Atheniensiū cōcessisset regnāte Ægæo: superaretq; Athletas oēs:in amicitiā uenit filiorū Pallātis. At Ægæus ueritus,ne aliqñ a Pallātis filijs pp amicitiā Androgei auxilio Minois pelleretur regno: Androgeū positis isidijs pficiscentē Thebas obtrūcat.Minos accepta iniuria bellū Atheniēsibus indixit. Supatis psperauit:ut.vii.pueros:totidēq; uirgines singulis annis Minotauro,quoad uiueret,uorandos mitterēt.Iter hos cū Theseus mitteretur pcepit Ægæus gubernatori:si Minotaurū superaret filius:ut albis uelis domū rediret:nigris si perijsset. Theseū in Cretā delatum, Ariadne Minois filia,eius pulchritudine capta:occidēdi Minotauri rōnem,Labyrinthiq; egressum docuit. Mugitū igit̃ intellige Minotauri,q in Labyrintho Crethensi custodiebat̃ , quiq; a Theseo fuit interfectus,erat.n.biformi specie. ¶ Labyrinthi : Labyrinthus ædificij genus fuit:quod itinerū ambages,occursusq;, ac recursus inexplicabiles continebat:crebris indītis foribus ad fallendos occursus:redeūdumq; i errores eosdem: Labyrinthos quatuor docet fuisse Plin.lib xxxvi.cap.xiii. Primū in Ægypto. Hincq; tradunt Dædalū sumpsisse exemplar eius Labyrinthi,quem fecit in Creta. Sed centesima tm̃ portionē eius imitatū. Secūdus hic fuit ab Ægyptio Labyrinthus. Tertius in Lēno. Quartus in Italia. oēs lapide polito fornicibus tecti. ¶ Et mare pcussum pucro: hoc est fabulam cōfictam de Icaro , & Dædalo eius patre. Dædalus.n. Atheniēsis fuit (ut scri. Diodo.) Minois filius pclarus architectus, q a patria fugit: dānatus ab Ariopagitis ob hmōi cædem. Talus.n.sorons filius: cū ab eo erudiretur. Ingenij acumine rotam primū figularē adinuenit. Mox cū serpētis maxillā inuenisset:secuissetq; modicū ligni:imitatus serpētis dentiū spissitudinē: serram ferreā excogitauit. Inuenit pterea tornū. Cū igit̃ pluribus i rebus hoibus pfuisset: & proinde celebris eius esset apud oēs fama:ab Dædalo inuidia urgēte interēptus est:qsi ei turpe esset gloria uinci ab adolescēte. Dānationē igit̃ fugiēs i Cretā uenit: Minoi ob artē fuit gratus. Labyrinthū.n.(auctore Plinio) ei (ut diximus) extruxit. Sed cum Pasiphæ Minois uxor tauri pulcherrimi amore deperiret: ei Dædali arte supposita in boue lignea inclusa: decantatū fabulis Minotaurū genuisse fertur Minos iratus: cū eum ad supplicū quæreret: nec is inueniret: pmia inuenientibus pposuit. Dædalus desperata nauigatione: alas sibi a Pasiphæ abscōditus fabricauit,& Icaro filio suo. Sed cū Icarus altius iter, ut adolescens, peteret: liquefacta calore solis cera: laxatisq; alarū cōpagibus in mare decidit. Pater uero in Siciliā ad regē Crocalū delatus est. Percussū igit̃ mare puero: subaudi Icaro, a quo postea Icarū mare denominatū constat. ¶ Fabrūq; uolantem: Dædalū. Sed hæc oia fabulosa sunt. Historia aūt hoc habet: Vela Icarū & maliū: antemnamq; Dædalū inuenisse: & proinde fictum eos uolasse supra mare. Dædalus itē (auctore Plin.lib.vii.cap.lvi.) dicit̃ inuenisse fabricā materiariā: & in ea Serram: Asciā Perpendiculū: Terebram: Glutinū: Ichthiocollā. ¶ Cū leno accipiat fœdā sui tpis auaritiā notat: quo multi mariti pecuniæ cupiditate ducti uxores suas ab alijs tractari permittebant. Idē edocti dissimulare turpitudinis conscientiā : suspiciendo .i.lacunaria: aut stertendo, cū mœchus ingrediebatur . Idem et ab Horatio notatur. Sed iussa corā nō sine cōscio Surgit marito, seu uocat institor, seu nauis Hispaniæ magister . Dedecorū pretiosus emptor.i.qui magno pretio emit adulteria. Sēsus est: Cur hæc ego magis fabulamēta sectēr: cū mihi ad reprehēdendū tam multa obscęna occurrāt: ut maritus uxoris suæ pudicitiā uendat. ¶ Leno accipiat: Domitia.(auctore Tranquillo) probrosis fœminis lecticarū usum ademit: iusq; capiēdi legata hæreditatesq;: nā multi adulteri plerūq; pteritis liberis bona sua relinquebāt mœchis suis. Sed cum postea p legē Domitiani mœche adulterorū suorū bona capere non possent: ea bona maritis: q tanq̃ uxorū suarū lenones erāt relinquebātur. Ait ergo Iuue. Inuentæ legi inuentā fraudem. ¶ Leno.i.ipsē maritus: q dissimulato uxoris adulterio eā tractari ab adultero permittit. Nam leno (auctore Vulpiano) is dicit̃: q mulieres q̃stuarias pstituit: & is q alterius negociationis noīe hoc genus uitę exercet: utputa si qs cauponā exercēs in ea corpora q̃stuaria habeat: ut multi solēt sub ptextu instrumēti cauponi prostitutas mulieres habere. ¶ Si capiēdi.i.qa ius capiēdi legata: & hæreditates sublatū est uxoribus lege Domitiani. ¶ Lacunar: appellatiōe Lacunaris, & laqueatis (nā utrūq; accipimus in eadē significatione) intelligimus tabulata pensilia cœnationū, reliquorūq; ædificiorū. Sene.lib.xiiii. epistolarū: Nec in hunc usum pinus: aut abies deferebat̃ longo uehiculorū ordine uicis intremētibus : ut ex illa lacunaria auro grauia penderēt. Idē in eadem. Hodie utrū tandē sapientiorē putas: q uersatilia cœnationū laquearia ita coagmētat : ut subinde alia facies: atq; alia succedat: & toties tecta: quoties fercula mutent̃. ¶ Stertere: differētia est inter stertere & dormire: ut quicūq; stertit, dormiat. sed nō ois q dormit, stertat. est.n. stertere dormiēdo strepitum p nares emittere. ¶ Naso uigilāti: qa reuera nō dormiat: sed somnū simulet. ¶ Cū fas esse putet: Cornelium Fuscū designare uidet̃: qui puer aurigæ officiū præstiterit Neroni. Nā id in gratiam eius , q eodem

Aut diomedeas, aut mugitum Labyrinthi?
Et mare percussum puero fabrumq; uolantem?
Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi
Ius nullum uxori, doctus spectare lacunar.
Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso,
Cum fas esse putet curam sperare cohortis
Qui bona donauit præsepibus, & caret omni
Maiorum censu, dum peruolat axe citato
Flaminiam, puer Automedon nam lora tenebat
Ipse lacernatæ cum se iactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces

Labyrinthi q̃tuor

Dedalus

Leno

aurigandi studio tenebatur: multi ex nobilibus faciebant. Putabat
.n. Nero pudorem aurigationis suæ tolli posse: cæterorũ nobilium
multitudine aurigãtiũ temporibus postea Domitiani cohortũ præ
torianarũ præfectus: bellũ gessit aduersus Dacos: ubi occubuit. Vn
de alibi. Et qui uulturibus seruabat uiscera Dacis Fuscus marmo
rea meditatus prælia uilla. Nobilẽ fuisse Fuscũ ostẽdit Tacitus his
uerbis: Procurator aderat Cornel. Fuscus ingẽtis ætate clarus na
talibus: post Neronis tempora senatorio ordine deposito se in otiũ
quietis cupiditate cõtulit. Sicq; poeta Fuscũ notat nõ sine summa
indignatione: q cũ fœdam egerit adolescẽtiã: audeat postea digni
tatibus & honoribus se dignũ putare: q̃si poeta innuat homines
tm̃ uitiosos ad honores ꝓuehi & sublimari. Nã (ut diximus) Fu
scus p̃fecturã cohortum p̃torianarũ adeptus est: cũ indignus uide
ri posset iam fœdata adolescẽtia aurigatione. Alij etiã sunt cõmen
tatoresq; nõ de Fusco: sed de Tigillino intelligendũ putent: q Nero
ni gratissimus fuit: & præfectus cohortis p̃torianæ: is ætatẽ suã im
Tigillinus
pudice & libidinose egit. De quo sic scri. Tacitus: Ophonius Tigil
linus obscuris parentibus: fœda pueritia: ĩpudica senecta p̃fecturã
uigilũ & p̃torij & alia p̃mia uirtutũ: q̃ uelocius erat uitijs adeptus:
crudelitatẽ mox: deinde auaritiã & uirilia scelera exercuit: corrupto
ad oẽ facinus Nerone: quædã ignaro ausus: postremo eiusdem de
sertor & ꝓditor. Idẽ paulo iferius sic ait: Tigillinus accepto apud
Sinuessanas aq̃s supremæ necessitatis nũcio iter stupra cõcubinaꝝ
& oscula: sectis faucibus cõcidit. Idẽ alibi: Nedũ ille sænicus Tigil
lino. s. eũ pellicibus suis comitãte arma cõtra cieret. De eo itẽ sic Io
sephus de bello Iudaico: De Nerone referre recusaui: quẽadmodũ
dehonestarit iperiũ nequissimis hoibus Mimphidio & Tigillino: &
indignissimis libertorũ p̃nissa rep. Hinc ergo apparet Tigillinum
gratissimũ fuisse Neroni: & bona sua cõcubinis & pellicibus cõdo
nasse. potuit etiã in gratiã principis aurigare. Sed cũ i ambiguo sit:
de quo poeta potissimũ intelligat. Vnusquisq; si neutrũ hoꝝ ꝓba
bile uisum fuerit: aliqd p se quod ad loci explanationẽ faciat, exco
gitet. Satis est hũc locũ ex ijs esse apud poetã: de q̄bus adhuc q̃reo
Cohors
dũ sit. Cohortis: cohors pars decima est legionis. Nã in legiõe de
cẽ cohortes esse debere tradũt: q de re militari scripsere. Cõstabatq;
equitibus & peditibus: sed maiore semp peditũ numero lege Vege
tiũ, & Modestiũ. Præsepibus. i. equis alendis: si ad aurigationẽ re
feras. si aũt ad stupra ꝯcubinarũ: præsepibus expone Lupanaribus
& pellicibus ipsis. Cic. in pisonem: Veꝝ audis in p̃sepibus: audis in
stupris: audis in cibo: & uino: melius autẽ est referas ad aurigatio
nẽ q bona ipenderit alendis equis. Nã sequit: Dũ peruolat axe ci
tato Flaminiã puer Autumedon. Dum peruolat: cõsumpsit inquit
bona maiorum: dum in gratiam Neronis aurigat: & aurigæ officiũ
præstat ipsi Neroni. Qui (auctore Trãquillo) Sporum suum augu
starũ ornamẽtis excultũ: lecticaq; uectum: & circa cõuentus merca
tusq; Græciæ: mox Romæ circa sigillaria comitatus est identidem
exosculans. Et licet Tranquillus lectica uectũ scribat: potuit tamen
& curru uehi. Dum peruolat: præpositionẽ detractam nomini ad
didit uerbo: ut sit dũ uolat per Flaminiam. Flaminiam uiã quam
Caius Flaminius Lepidi collega deuictis Liguribus ab Roma
Ariminum usq; strauit. Puer Autumedon. i. ipse Fuscus auriga:
siue Tigillinus: ut Autumedonẽ posuerit p auriga qui Diorei fuit
filius & auriga Achillis: unde a poetis usurpari solet pro auriga.
Ouidius Tiphis & Autumedon dicar amoris ego. Ipse tenebat
. i. Fuscus, seu Tigillinus. Cum se iactaret hoc est cũ ipse Nero p
multa lasciuiæ bladimẽta comitaretur Sporũ: & sæpe oscularetur.
Nam iactare se alicui: est seipsum illi dare: ingerere: isinuare. Ami
cæ lacernatæ. i. Sporo: quẽ ideo appellat amicã lacernatam: q eũ
perdite eũ amaret: conatus est exectis testibus etiam in muliebrem
naturã transfigurare: eũ etiã cũ dote & flãmeo p solẽni nuptiarũ ce
leberrimo officio deductũ p uxoꝛ habuit, ergo amicã lacernatã ge
nere fœminino poeta p cauillationẽ appellauit: ac si diceret. amicæ
masculæ: hoc est amicæ quæ uir omnino erat. Nã lacerna uestis est
uirilis: de q̃ antea: Tyrias humero reuocante lacernas. Nõ ne libet
medio ceras implere capaces: aliam affert indignatiõis causam ad
scribendum Satyrã. Non ne inquit etiam in quadriuio: & ꝓpatulo
libeat mihi scribere: q̃si loco minime scriptoribus cõueniẽti: cum
poetæ secreta & se cessus soleant quærere. Cũ iam Regulus: q p fal
sa testamenta est locupletatus: tanto fastu uehatur per urbẽ: ut petu
lantius nihil sit. Sicq; poeta conqueritur in pretio & honore diuita
xat illos esse: q per scelera ad eximias opes peruenere: qualis fuit
ipse Marcus Regulus: de quo supradiximus illic: Magni delatoꝛ
amici. De eo sic Plinius Iunior: Aspice Regulum: qui ex paupe
re & tenui ad tantas opes p flagitia processit: ipse mihi dixerit
cum consuleret q̃ cito sexcenties sestertium impleturus esset: inue
nisse exta duplicata: quibus portendi milies & sexcenties habituꝝ,
& habebit: si modo, ut cœpit, aliena testamenta (quod est impro
bissimũ genus) falsis his quorum sunt illa dictauerit. Hunc laudat
Mart. assentando, cum diues & potens esset. ut ẽt Plinius docet: eũ
dem etiam testamentorũ captatorẽ ostẽdit: oiumq; bipedum ne
quissimũ appellat. Non ne libet: non ne impetus est: Sic alibi: VI
tra Sauromatas fugere hinc libet. Ceras capaces: tabellas ce
ratas: in quibus antiqui scribere solebant. Capaces: amplas: &
quæ multa capiant: cum & materia ampla sit.
C AVT sup. agitem magis Diomedeas. i. fabulas de Diomede ASCEn.
& socijs eius. Aut fabrũ scilicet Dædalũ architectum: aut Icarum
filium eius uolantem. i. fictum a poetis uolasse propter celerem fu
gam. Cum tamẽ leno. i. maritus fungẽs officio lenonis in coniuge
sua. accipiat bona mœchi. i. adulteri cõmitcentis cum uxore sua si
nullũ. i. nõ ullũ. si non est uxori. i. nõ habet uxor ullũ ius capiendi
sup. hæreditatẽ ab adultero: q hoc uetuerat Domitianus & ideo
inscribebantur mariti hæredes: qui erant lenones. i. (ut galli dĩt)
ruffiani. de uxoribus suis dissimulãtes se nescire. Vnde subdit. le
no înquã doctus. i. expertus & cõsuetus spectare. i. frequenter aspi
cere. lacunar. i. cõnexionem trabium: in tabulatis: quæ qdem a so
liditate solaria uocant. Tũc aũt spectabat qñ mœchus coniugem
amplexus deosculabatur. aut doctus stertere. i. stertendo dormien
tem simulare. naso uigilanti. i. ipse uigilans & faciens nasum sterte
re. ad. i. iuxta. calicẽ. i. pocula: q̄bus se potũ simulabat dormire: &
tangit secundũ Mancinellũ præcipue Tigillinũ. Præterea non pu
tem hæc esse digna lucerna uenusina & sequar potius dictas fabu
las. Cum iam dictus leno Tigillinus: aut quiuis alius homo perdi
tus adulatione. putet esse fas sperare. i. merito expetere sibi curam
cohortis. i. præfecturæ p̃torianæ q donabit bona. i. diuitias suas.
præsepibus. i. ad aurigaturã: ut Neroni complaceat alendis. & qui
sup. caret omni censu maioꝝ. i. equis: q nullo patrimonio potens:
sola adulatione ad diuitias ꝑuenit: quas in alendis equis consum
psit: ut Neroni complaceat. Caret ergo censu maioꝝ. i. patrimonio
sup. eo tempore. dũ. i. quo tempore ipse existens puer Autumedon
. i. iuuenis auriga Neronis: sicut Autumedon erat uir fortis & au
riga Achillis. peruolat. i. quasi uolãdo percurrit axe. i. illa parte ro
tarũ citato. i. a parte totũ accipiẽdo: concitatis & cõmotis uelocis
ter rotis. ꝑuolat. i. uolat p Flaminiam sup. uiã. a Caio Flaminio stra
tã. Ideo aũt hoc fecit: q fretus erat auxilio Neronis. Nam tenebat
lora. i. frena equorũ ex corio facta. dũ ipse. i. principalis uidelicet
Nero cuius currus agebat ab eo: sicut currus Achillis ab Autu
medõte iactaret. i. frequẽter se inijceret amicæ lacernatæ. i. in am
plexũ Spori. i. pueri emasculati: quẽ Nero ut uerã cõiugẽ solemniter
duxerat. ergo amicæ lacernatæ. i. induẽdæ ueste uirili. i. masculi: quo
Nero ut muliere abutebat. Pupilli prostantis. ꝓstare est ante lupa Prostare
nar stare: & expectare aduentãtes ad stuprũ: quo in Italia olim pue
ri imberbes ꝓstabant. Prouincia dicta est: q pro. i. añ uicta uel q Prouincia
porro. i. lõge ab Italia uicta. ad quã regendã & tenendã in obedien
tia mittebantur proconsules. Quia uero difficile est aut uictos, aut
lõge positos regere: ideo prouincia pro duro & difficili negocio
sæpe capitur. Venusina lucerna. Probus dicit q Venusii fiebant Lucerna
lucernæ leues: quæ uili pretio uendebantur: & ita secundũ eũ poeta
opus suũ uili cõstare fateretur: sed nihil ꝓcedit. Scimus aũt lucer
nã a luce dici correpta tñ syllaba. Vnde propter tersam & apertam
reprehensionẽ Horatij potuit lucernã dicere. Sed mea sententia est
ut uigiliam & lucubrationẽ horatianã intelligas. Res. n. diligenter
& quasi a peruigilantibus factæ: sicut orationes Demosthenis: di
cunt lucernas olere. Si legis heracleas: est uersus spondaicus. He
racles. n. cũ apud græcos habeat ita: literã primã producit: & secun
dã si uis positione: & tertiã more græco. Herculeius aũt siue Her
culeus dicatur, quia latinũ est, eandẽ corripit. Sicut aũt a Priamus
fit Priameius: ita a noiatiuo Hercules fieri põt Herculeius & ita aut
heracleas aut heracleras legi posse sentit Manci. sed priameius an
tepenultimã producit qdẽ: sed corripit penultimã quõ si herculeas
legatur uersus non constet. lege ergo secundũ Probum heracleas.
Cætera manifeste exposita sunt. Nonne libet medio &c. Alia sce
lera quæ sine satyrica taxatione uidere nõ põt enarrat dicens. Nõ
ne libet. i. placet: cũ quadã animi affectione. iplere scriptura. s. saty
rica. ceras capaces. i. ingentes pugillares uel tabulas ceratas: &
hoc medio. i. in medio. quadriuio. i. loco publico: quo ex quatuor
partibus plures cõueniũt. q. d. manifeste & nemine contradicente.

C QVADRIVIO:

Quadriuio? cum iam sexta ceruice feratur
Hinc atq; inde patens, ac nuda pene cathedra,
Et multum referens de Mecœnate supino
Signator falso, qui se lautum, atq; beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda.
Occurrit matrona potens, quæ molle calenum
Porrectura uiro miscet sitiente rubetam,
Instituitq; rudes melior Locusta propinquas
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid breuibus Gyaris, & carcere dignum,
Si uis esse aliquis, probitas laudatur, & alget.
Criminibus, debent hortos, prætoria, mensas,
Argentum uetus, & stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor auaræ?
Quem sponsæ turpes? & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio uersum
Qualemcunq; potest, quales ego, uel Cluuienus.

IOAN. BRIT. ¶ QVADRIVIO: quadriuia dicútur spacia unde quatuor
uiæ deflectútur: sicut triuia: unde tres. ¶ Cum feratur: hinc est omnis
Quadriuia indignatio. ¶ Sexta ceruice. i. Exaphora: hoc est lectica gestata a sex
seruis: q lecticarij (ut diximus) appellabantur. ¶ Hinc atq; inde pa-
tens. i. cuius latus neutra ex parte sit stipatú: cú solus sit in lectica.
Exaphorum Ná delicati erat, & luxuriosi solú gestari: ut supra de Mathone cau-
sidico. aut reuera patés. i. qui ab
utraq; parte pateret: & conspici
posset. ¶ Cathedra. i. lectica: quá
ét sellam appellát. Mart. lib. iiii.
in Afrú salutanté. Nec ulla ca-
thedra est. Cui nó mane feras ir-
requietus aue. ¶ Pene nuda: pe-
ne uacua: cum in ea nemo esset
præter eú. Nam & littus nudum
in quo nulli sint habitatores ap-
pellamus. Papinius i siluis: Nec
littora pauper Nuda tenes. i. ua-
cua: & sine ædificio. Alij autem
(quod oino placet) intelligunt
nudá. i. detracto uelamento: ut
cóspiciatur. ná lecticæ ita se ha-
bebát: ut ab utroq; latere posset
aperiri. ¶ Multú referés: multum
delitijs Mecœnaté reddés: ac si
dicat: mollis & delicatus: qualis
fuit Mecœnas. cú. n. delicatum
fuisse ostédit Seneca his uerbis.
Quó Mecœnas uixerit notius
est, q̃ ut narrari núc debeat: quó
ambulauerit: quó delicatus fuerit. Nó oratio eius æq; soluta est, q̃
ipse discinctus. Itē nó statim hæc cú legeris, hoc tibi occurret: húc
esse q solutis tunicis in urbe semp incesserit. Nam etiá cú absentis
partibus Cæsaris fungeretur, signú a discincto petebatur. Alibi Iu-
uen. Vestem purpureá teneris quoq; Mecœnatibus aptam. ab Ho-
ratio Malthinus appellantur. μαλθα. n. ceram mollé significat. De-
missis Malthinus tunicis obambulat. ¶ Supino: molli & delicato.
Supinus Mart. Nusquá delitiæ supiniores. i. molliores. Supinus itē pro sup-
bo & erecto ponitur. Persi. Italo q; honore supinus Fregerit Hemi-
nas Areti ædilis iniquas. Supinú ét dicimus cú quis uersa facie ad
cælú cubet. ¶ Signator: signatores ait Pedianus eos esse: q aut testa
mentis: aut causis se subsignabát. Hi aút testes erát: quos septé esse
opportebat: q testamétis signacula iponebát: atq; se subscribebát:
nequá fraus fieri posset. possunt aút oés testes (ut tradit Iustinianus
Imperator) uno annulo signare testamentú. ¶ Falso: aduerbiú est. i.
falso signator. ut sit falsarius signator. ¶ Lautú: delicatú, & diuitem.
Nam lauti appellant: qui in uictu delicatiora & electa lectátur: po-
litiorique culto domestico uiuút. ¶ Exiguis tabulis: modicis testamé
tis. i. q modico uerboꝶ anfractu códita essent: & oia bona uni re-
linquerent, nó adhibita multa scriptione: iuxta quod dictú est illud
in Satyra. xii. Atq; oia soli Forsan Pacuuio breuiter dabit. i. paucis
uerbis cú eum relinquat hæredem ex asse. ¶ Gemma uda. i. annulo
signatorio: q saliua humectatus imprimitur ceræ. Ná multi signaue
re gemma annulo inserta multi & auro tm: ut Claudij Cæsaris prin
cipatu repertú. ¶ Occurrit matrona potés: ita dictú: quasi ei ambu
lanti occurrat matrona uenefica: uel occurrit in mentem mihi ue-
nit. ut sit adest ét matrona uenefica: quæ reprehendenda est mihi.
Et p hanc quamcunq; ueneficam nonnulli intelligi uolút: quæ té-
poribus poetæ ueneficia misceret. Alij uero specialiter de Agrippi
na Claudij uxore: in qua opinione & nos sumus: intelligi uolunt q
(ut scribit Tranquillus) Claudiú maritú medicato sustulit boleto
post adoptatum Neroné. Ná poeta ita plerumq; de mortuis loqtur:
ac si uiuerét, præsentesq; essent: ut de Crispino: Mario Prisco: Ma-
thone causidico. ¶ Potés: utpote Claudij imperatoris uxor & mater
Neronis. Nam matrona semp dicitur de nobilioribus. Sueto. in Ve
spesiano sic ait: Agrippiná timens potenté adhuc apud filiú. aut po
tentisq; (ut auctor est Cor. tacitus) summá rerú ex arbitrio diu mo
derata fuerit. ¶ Porrectura molle calenú. i. uenenú uino iditú. Ná ue
nenú uino misceri tpibus Iuuenalis maxime i usu erat. Martia. Di
ceris hac cælebs factus q̃ter esse lagoena. i. ueneno lagoenæ infuso.
¶ Molle: lene & suaue. Virg. Tunc & mollissima uina. ¶ Calenú: ui-
Cales nú campanú a Calibus ciuitate Campaniæ. de qua Virg. lib. vii.
Quiq; Cales linquunt. Tota. n. Campania (auctore Plinio) optimi

uini est feracissima. ¶ Rubetam: ueneficiú ex rubeta. Ranæ. n. rube- Rubetæ
tæ (ut scribit Plin. lib. viii. cap. xxxi.) & in terra: & in humore uiuút
plurimis refertæ medicaminibus. q deponere quotidie & resumere
pastu dicuntur: uenena tm sibi reseruates. Idé in. xxxii. Sunt quæ
in uepribus tm uiuút: ob id rubetaꝶ nomine, quas Græci phrynos
uocant. grandissimæ cunctaꝶ: geminis ueluti cornibus plenæ ue-
neficioꝶ. Idé libro. xxv. cap. ix.
Sunt & ranis uenena rubetis
maxime. ¶ Viro sitiente: pro sitié
ti: ut sit casus pro casu. sic Oui.
Et fas omne facit fratre marita
soror: pro fratri. Et Virg. Hæret
pede pes. i pedi. & alibi. Nec so-
spite dirú. Optabis nato funus
p sospiti nato. ¶ Locusta. i. ipsa
matrona tanq̃ Locusta magi-
stra. (Est. n. casus ablatiui) Nam
Locusta mulier fuit ueneficij pe
ritissima q iperante Nerone ue-
locissimú & psentaneú uenenú
coxit: quod Británico cœnanti
dedit quo gustato statim conci
dit. ¶ Melior: peritior cæteris.
¶ Instituit: docet. ¶ Rudes ppin-
quas: rudes alias matronas uici
nas. Alludit aút ad historiá. Ná
& Nero Locustæ p nauata ope
ra impunitaté, prædiaq; ampla,
sed & discipulos dedit. ¶ Efferre:
uerbú est funebre. Terentius. Ef
fertur, Imus, ad sepulchrú uenimus. ¶ Nigros: propter uenenum.
¶ Per famam: & populú: endiadyo est. i. per famá populi. ná uarius
solet esse populi rumor orta ueneficij suspitione. ¶ Aude aliquid:
mira excandescétia hoc dictuum: adiuandóq; est gestu: ut & rei in-
dignitas: & indignatio dicétis exprimatur. Non est inquit mirum
si tam multa flagitia fiunt in urbe: cú iam nullus sit in pretio: nisi q
sit impense sceleratus. ut sit sensus: Si uis in urbe Roma in aliquo
esse pretio: aude aliquid digná carcere, aut exilio. unde Plin. Iunior
ad hanc sententiam sic ait. In ea ciuitate in qua iampridem nó mi-
nora pręmia: immo maiora nequitia & improbitas, q̃ pudor, & uir
tus hñt. Sicq; poeta improbos téporis sui mores notat. ¶ Breuibus
Gyaris: hoc est paruis isulis: qualis est Gyarus una ex Sporadibus.
Nam damnati in insulas modicas relegabantur: tanq̃ ad pœnam
grauioris exilij. unde illud in satyra decima: Vt Gyari clausus sco-
pulis, paruaq; Serypho. Titus (auctore Tranquillo) delatores assi-
due in foro flagellis, ac fustibus cæsos, ac nouissime traductos per
Amphiteatri arená: partim subijci in seruos: ac uenire imperauit:
partim in asperrima insulaꝶ aduehi. ¶ Criminibus debent hortos:
dupliciter hic locus exponi potest: ut sit sensus: Romani, inquit, de-
bere uidentur (ut recitauimus ex sententia Plinij) ingentia præmia
improbis, & sceleratis: ut ex eo pendeat: Aude aliqd breuibus Gya
ris: uel sic. quod magis placet: Si inquit improbus, & nefarius fue-
ris: opes & dignitates adipisceris. nam alij scelerati: qui hortos deli
catos. magnifica prætoria: & alia huiusmodi bona possident: debét
ea omnia criminibus: quia adepti sunt illa per crimina & flagitia.
Estq; translatio a debitore: qui creditori debet pecuniam mutuo ac
ceptam. Sic. n. dicimus industriæ magistri: omnem doctrinam tuá
debes. Et patriæ conseruatio Ciceroni debetur. Vnde est etiá illud
Phariani in septimo: Versum heroicú Pythio oraculo debemus.
ut sit sensus: Agnoscimus beneficio oraculi Pythij uersum in he-
roicum nos habere. & illud in octauo: Corporú tutela pecori debe
tur. Tale est illud Iasonis ad Medeam in. vij. Meta. O cui debere sa
lutem Confiteor coniux. erit ergo sensus: Scelerati hoies agnoscút
bona, quæ possident beneficio scelerú se esse adeptos. ¶ Hortos: qui Horti
ad amœnitatem tantú, & uoluptatem parantur: uarijs consiti arbo
ribus, & numero tantú pluratiuo. Hortos magnificentissimos ha-
buit Mecœnas in Exquilijs. Ité Lucullus: in qbus Messalina uxor
Claudij occisa fuit. ¶ Prætoria hoc loco magnifica in agris ædificia
intelligit. unde Tranquillus in Calligula: In extructione prætorio-
rú atq; uillarú. Idem in Tito: Cuncta prætoriorum suorum orna-
menta: operibus, ac templis destinauit. Mart. Ad lapidem Torqua
tus habet prætoria quartum. Prætoriú etiam appellamus impera- Prætorium
toris tabernaculum in castris: unde præfectus prætorij, & Cohors

prætoriana quæ circa prætoriū uigilaret, atq; assideret. ¶ Mensas: citreas intelligit. quæ tantæ erant taxationis: ut tanto auro rependerentur. Mart. Accipe felices athlātica munera siluas: Aurea qui dederit dona minora dabit. ex Athlāte. n. mōte Mauritaniæ mittebantur harū sumptus fœminæ: ut docet Plin. lib. xiii. uiris exprobrabant: cū ipsis luxus margaritarū exprobraretur a uiris. ea præcipuo erant in pretio: quæ caudas pauonū undatim immitterentur. unde Sen. de Tranquillitate: Placet mensa nō uarietate macularū conspicua. ¶ Argentū uetus. i. pocula argentea antiquis (ut ait Seneca) nominibus artificum nobilia. ea & Archetypa dicebantur. αρχαιος. n. antiquū significat. & τυπος formā. Plin. item scribit: Subito ars cælandi argenti exoleuit: sola iam uetustate cēsetur usq; attritis cælaturis: ut ne figura quidē discerni possit. ¶ Et stantem extra pocula caprū: nam uariæ in poculis figuræ excidebantur: maximeq; caper: quod animal sit infensum Baccho. Mar. in. viii. Stat caper in phiala Thebani uellera Phrixi Cultus: ab hoc mallet uecta fuisse soror. Ea aūt uasa Anaglypha sunt appellata ab asperitate & cælaturis eminentibus. ¶ Stantem extra, idest. extantem & cælatura eminentem. Ouidius in Metamor. Sed altius Extentem signis, multæq; in pondere massæ ingentem manibus tollit cratera duabus. Virgilius in. v. Cratera impressum signis. ¶ Quem patitur: alia indignatio scribendæ Satyræ: turpitudinem sui temporis notat. Duo. n. reprehendit: & q; Soceri, ut libidinentur nurus suas pretio corrumpāt. & q; nurus lucri cupiditate socetis suis nefando concubitu obsequatur. Alij uero (quod nō placet) exponunt: deprehendi soceros: q pecunia nurus corrumperēt: ut pueris sui facerent copiā: quibus postea deprehensis ipsi soceri abuterētur. ¶ Corruptor: stuprator. nā corrūpere plerunq; accipitur pro adulterare & stuprare. Tranq. in Cæs. cōstans opinio est plurimas & illustres fœminas corrupisse. Idem in Domitia. Fratris filiā adhuc uirginem nō multo post alij collocatā ultro corrupit. Idem in eodē: Nec defuerūt, q affirmarent corruptum Domitia. & a Nerua successore mox suo. i. stupratū. Corrūpere itē capitur: cū aliquem pretio inducimus ad aliquid inhonestū faciendū. unde dicimus corruptū esse iudicē.

Corrumpere Corrūpere ēt dicimus: cū aliquem a uirtute in uitia deflectimus: unde appellamus mores urbis esse corruptos. i. deprauatos: & a prioribus uestigijs obliquatos. ¶ Auaræ: quæ magis lucro, q̄ pudicitiæ cōsulat. ¶ Quem. s. poetarū. ¶ Patitur dormire: silere, & nō mouēri ad Satyrā scribendā. ¶ Quē sponsæ turpes: quē. s. poetam patiuntur dormire, & nō excitari ad Satyrā: aliud. n. obscænissimam uitiū sui tēporis notat: hoc est uiros uiris nubentes. Nam multi reperiebantur: q solemni nuptiarū ritu nuberent. quod & a Nerone factū fuisse scribit Tranquil. q ita Doryphoro liberto: ut ipsi Sporus denupsit: uoces quoq; & eiulatus uim patientiū uirginū imitatus. Alibi Iuue. Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem. & paulo infra: Quæ causa officij: quid q̄ris? nubit amicus. Spōsas igitur turpes intellige uiros: q uiris nuberēt. ¶ Adulter prætextatus: illud ēt conqueritur poeta: q; pueri in ea ætate: quæ ab omni turpitudine maxime resilire debet: iam adulteria nouerint. quod & ætate nostra nō sine quadā naturę iniuria fieri uidemus.

Prætexta ¶ Prætextatus. i. puer adhuc. Nā prætexta uestis erat: qua pueri usq; ad quartum decimū ætatis suæ annū utebātur. dicta (auctore Macrobio) q; ei purpura prætexteref. amicitiam puerilem prætextatam appellat Mart. Tu mihi simplicibus. Manni dilectus ab annis. Et prætextata cultus amicitia. ut autem prætexta uteretur ætas puerilis. institutum fuit Tarquinij Prisci: qui deuictis Sabinis triumphū egit: filiūq; suum annos. xiiii. natum: q; hostē interfecisset: bulla aurea & prætexta donauit: unde hæc ingenuorum puerorū insignia esse cœperūt. Cum antea instituto Tulli Hostilij tertij Romanorum regis: prætexta esset magistratuum. Bulla uero gestamē triumphantiū sumpto nisi ab Hetruscis superatis. Sed de hoc supra latius dictū est ex auctoritate Macrobij. ¶ Si natura negat: tam multis inquit: tamq; uarijs contaminata est ciuitas uitijs, ut si a natura negatum sit carmen ad ea exagitanda: ipsa tamē animi indignatio carminis faciendi rationē subministret. bene aūt ait: Si natura negat. Nam ex sentētia Democriti poetica natura magis q̄ arte cōstat. In qua persuasione est & Cicero pro Archia. ubi ait: Cæterarum rerum studia & doctrina & præceptus & arte constare: poetam natura ipsa ualere: & mentis uiribus excitari: & quasi diuino quodam spiritu inflammari. Est autem sententia generalis: quam tamen sibi accommodat: ut dicat ipsam indignationem posse uel facile unicuiq; etiā rudi uersum subministrare posse. ¶ Qualemcunq; potest: scilicet facere etiam si nō sit decora elegantia. ¶ Quales ego, uel Cluuienus: sensus est & ordo: Indignatio facit uersum qualemcunq; potest, & talem qualem ego facio, uel Cluuienus facit. Satyrice autem meritū suum se nominando extenuat: ut licentius Cluuienum notet: ut malū poetam sui tēporis. Solent. n. poetæ breuiter & urbaniter p trāsitū hoies notare. ut alibi Lausciam, ut mulierē bibacem, ebriosam notat. Quantū Lauscia bibebat Horatius Damalim: Nō multi Damalis meri Bassum Threicia uincat amysthide.

ASCE ¶ CVM. i. quia ita est q; signator. i. sigilli impressor. falso. i. p falsitatem & dolos imprimens ubi non deberet. quæ fecerat se lautū. i. mundū & splendidū. & beatum. i. bene habentem & diuitem. & secundum opi. uulgi felicem exiguis. i. modicis tabulis supp. testamētarijs. & gemma. i. sigillo insculpto. in gemma uda. i. madefacta saliua ne cera adhæreat. i. qui factus est diues ex hoc q; sigillo suo signauit falsa testamenta uel aliorum testamēta usurpauit sibi: ut Regulus secundū Plin. cum ergo talis falsarius olim pauper & abiectus, feratur. i. portetur iam sexta ceruice. i. hexaphoro: scilicet lectica: quam sex ferebant. patens. i. apertus. ut uideatur ad iactantiam. hinc atq; inde. i. utrinq; siue ab utraq; parte: ac pro & cathedra eius existente sup. pene. i. quasi. nuda. i. discooperta & oibus conspicua. referens. i. repræsentans multū de Mecœnate equite illo amico Virgilij & Horatij: cæterorūq; poetaę bonorum. supino. i. molli: & sibi indulgenti. Sic enim Mancinellus & calderinus pertinaciter asseuerant: Valla cōtra, dicit. n. supino. i. superbo, siue erecto &c. Si uacat audire sententiam nostrā: Pronus & supinus contrario modo se habent. nā pronus est: cui facies in terram icumbit: unde Ouid. Pronaq; cū spectant animalia cætera terras. Supinus autem cui os sublime & ita erecta est ceruix: quod apud Hieronymum signum est superbiæ. Quod autem Calderinus dicit supinū non legi pro elato aut superbo: ne apud Persium quidem dicentē: Italo q; honore supinus: cum ibi pro molli capiatur: longe (quod cum uenia eius dico) oberrat. nam cui nō uero similius uidebitur. quemq̄ honore habito potius superbū & elatū effici: cum id natura uocabuli exigat potissimum q̄ mollem. Quod uero auctoritate Seneca Mancinellus asserit Mecœnate solius molliciei argutum esse & nusq̄ de superbia notatum: fatemur quidem ipsum pro modestia laudatum ab Horatio cum neminem fastidiret: tamen eundem incessum: eundemq; habitum pomposum: quem Mecœnas per molliciem habuit: potuit Regulus aut quiuis altus ex humili fortuna ad diuitias ingentes euectus, ad summam superbiam habere & ideo dixit referens multum de Mecœnate supino. idest recta ceruice: & luxurioso habitu incendente: quia consimilem retulit habitum, & similem erectionem ceruicis: signum maximæ superbiæ in homine humili loco nato: quod in his qui sunt regali prosapia geniti tolerabilius est: qualis fuit Mecœnas: unde in principio carminum Horatij: Mecœnas atauis edite regibus. Sed procedendum est mihi. Occurrit supple cogitationi meæ matrona. i. mulier matrimonio data. potens. i. ualde diues & per diuitias plurimum ualens, quæ porrectura. i. talis quæ debeat porrigere eo q; diues uel porrectura: quando est porrectura: quale illud molle & suaue. miscet, idest commiscet ipsum. rubeta. idest. ueneno rubente. & hoc uiro sitiente. idest, dum uidet uirum sitire. Sitiens. n. auide & sine disquisitione bibit: & ita uenefica mulier captat opportunitatem, ne deprehendatur: & ne frustra conetur. Est autem sic melior constructio, q̄ dicendo sitiente pro sitienti: ablatiuum p datiuo poni. Sunt enim ablatiui in designatione sequelæ positi. posset forte uiro bis construi. semel cum porrectura in datiuo: & semel cum sitiente: & id absolute in ablatiuo. q; pro &. & quædam melior Locusta. i. quædam uenefica peritior q̄ illa prior Locusta quæ erat tempore Neronis. instituit. idest per institutiones suas edocuit propinquas. idest uicinas suas. rudis uel rudes, idest imperitas & ignaras ueneficij. efferre, idest facere exportare per famam & populum, idest fama id notificante & populo patiente hoc est manifeste & impune. maritos nigros. idest, a se ueneno infectos & liuidos effectos. Est autem Locusta nominatiui casus: ut docet ultima syllaba quæ breuis est. Non est ergo ordo melior. i. peritior mulier Locusta, idest q̄ fuerat Locusta melior. idest quædam uenefica peritior, q̄ illa prior. Per excellentiam enim potest Locusta pro uenefica poni. sicut Hector pro uiro forti apud Ouidium dicētem: Ille & multos Hectoras esse putat. Melior autem bonitate artis non morum, idest peritior. Quod autem non sit dictum per enidadema per famam & populum, idest per infamiam populi: sed sicut dixi: per famam & populum. idest. populo sciente & non clamante. immo quodam modo assentiente, patet per sequentia,

Est enim

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus aequor
Nauigio montem ascendit, sortesque poposcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.
Quicquid agũt homines, votũ, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri farrago libelli est.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Maior auaritiae patuit sinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulae, posita sed luditur arca.
Praelia quanta illic dispensatore uidebis
Armigero? simplex ne furor sestertia centum
Perdere? & horrenti tunicam non reddere seruo?

Est enim ac si dicat quis: Qui potest fieri ut populus sciat: & non petat uindictam. & respondeat poeta. tantum abest ut malefici modo puniantur: ut etiam honoribus accumulentur. Vnde infert. Aude .i. audacter effice. aliquid: idest aliquod facinus. dignum in malam partem capitur. breuibus Gyaris: id est exilio in Gyaron: quod est grauissimum. Vel potius distingue, ut tria dicat: Primo dignum breuibus: idest exilio: uel deprehensione ad breuia: id est maria uadosa & scopulis, arenisque plene: unde difficillimus est exitus. De quibus Virgilius in primo Aenidos. In breuia, & Syrtes urget miserabile uisu. Secũdo dignum Gyaris: idest exilio non unius illius insulae ad quam noxij delegabantur: sed plurium. sicut Horatius: Sitris bus anticlis & cae. m...s enim est indignãtes unam ...m in plures efferre. Tertio & dignum carcere: idest incarceratione perpetua. si uis esse aliquid: idest haberi in aliquo pretio: uel esse aliquid: idest effici magnae reputationis. Nam aliquid aliquando magnum quid significat. sicut alibi: Est aliquid sese unius dominũ fecisse lacertae. Et apud Persium satyra secunda: Sese aliquem credens Italo quod honore supinus Fregerit Heminas. Sunt qui legant aliquis: quod idem est. Probitas: idest uir probus laudatur: quia (ut dicit Valerius maximus libro quarto) magno ubique pretio uirtus aestimatur. Virtus enim est tam pulchra: ut etiam a malis laus detur. usque adeo ut Persius pro summa poena malis fieri exoptet uirtutem ut uideant, intabescantque relicta. Probitas ergo: idest uir probus: laudatur etiam ab improbis. & alget: idest frigore conficitur. nemo enim uel trita lacerna uirum bonum donauerit. Sciunt enim multi quid agere debeant: & ita laudant bonos: sed agere nolunt. Vnde dicit Ouidius Laudamus ueteres: sed nostris utimur annis. Ipsi autem diuites debent criminibus suis: utpote per quae eas acquisiuerunt: uel debent criminibus: id est criminosis hominibus: quibus obnoxij sunt propter scelera. quae per ipsos perpetrarunt: uel quorum complices sunt. debent inquam hortos uoluptatis: scilicet causa: arboribus consitos. Praetoria: idest praetoribus digna aedificia: aut forte pretiosa sedilia in hortis constructa: & mensas ex pretiosissimo ligno: aut forte ex marmore. & argentum uetus: id est ueteris caelaturae. uel a uetere & laudato artifice sculptum. uel reuera uetus: quia argentum quo uetustius, eo melius. & caprum: idest signum capri stantem extra pocula: idest eminentem uel signum eminens in exteriori parte poculi: quod inaurari solet: ut tangit Mancinellus: quem patitur & caetera. Affert alias causas indignationis suae: ex quibus infert difficile esse Satyram non scribere dicens, Quem corruptor auarae nurus: idest qui cohortatur eam ut sinat se uiolari. & quae facile assentitur: quia auara. patitur dormire: id est non solicitum esse de Satyra scribenda. & quem sponsae turpes: idest infames & adulterae: uel reuera masculi: qui nubebant uiris: ut sponsae. patiuntur supple dormire. & quem adulter praetextatus: idest puer nobilis adhuc imberbis qui uestitur scilicet praetexta: patitur dormire? quasi dicat neminem. quia si natura negat uersum. idest si quis non est omnino natus ad carmen tamen indignatio de tot sceleribus facit uersum si non elegantem: qualemcunque potest: talem supple quales uersus ego supple facio. uel Cluuienus minus eruditus poeta ille facit. Credo iam omnia etiam mediocri ingenio fretis constare: sed quia imbecillioribus hanc operam narro: repetam pauca. Ceras capaces dicit: quia in tabulis ceratis antiquitus scribebant potissimum carmina componentes: ut delere possent. Quadriuium est locus publicus: quo quatuor uiae concurrunt. eo autem populus conuenire consueuit publica carmina auditurus quae uulgares poetae composuerant. Vnde in Bucolicis: Num tu in triuijs indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen. Gemma uda: idest madefacta ne cera adhaereat. Nobiles enim & praediuites sigillum, siue (quod uulgo dicunt) signetum: in gemmis insculpi fecerant. Corruptor nurus: uidelicet socer. Causa uero ob quam nurũ suã corrumpi uelit: non est auaritia: quia tunc diceret corruptor auarus:

Quadriuium

sed longe turpior, quam Calderinus sic recitat: Vxores a uiris coactae pueros molles in adulteria alliciebant: ut ijs deprehensis uiri abuterentur. unde Martialis ad Gallum: Subdola famosae moneo fuge retia moechae: Leuior o conchis Galle cytheriacis. Idem alibi: Vxorem nolo Thelesinam ducere: quare? Moecha est: sed pueros dat Thelesina uolo. Eadem de causa dixit & praetextatus adulter. Nec uacat quod dicit: Nurus auarae: quia cum uxor fit iam prouecta: facilius nurus: id est uxor filij pueros allicit. Nec alliceret tamen: cum non sit filia: sed nurus: unde non posset honeste cog: nisi esset auara. Turpes sponsae: idest masculi. Nam si meretrix nubat, non ob id erit turpis: idest inhonesta sponsa: quia honestior est quam prius. Per transitum autem tangit more satyrico ineptitudinem Cluuieni in carmine. Quod autem mutauit numerum dicens: Quales ego: metrum fecit uel respexit ad pluralitatem: subauditur autem uersus: quia qualis quantus & caetera. uolunt conformari cum sequenti. Addamus ad ea quae Mancinellus dicit ibi. Si natura negat: quod poeta uidetur imitari Virgilium in Bucolicis dicentem: O mihi tam longe maneat pars ultima uitae Spiritus: & quantum sat erit tua dicere facta. Non me carminibus uincet nec Thracius Orpheus: Nec Linus: huic mater quamuis atque huic pater assit & caetera. In quibus Virgilius non praefert se Orpheo, Lino & Pani: sed dicit se tam uberem habiturum materiam: ut pulchritudine eius fretus non possit ab illis uinci. Sic etiam Iuuenalis non dicit sibi negatum a natura carmen: sed quamuis esset negatum: dicit se posse uersum conficere ex indignatione tot scelerum: & ex hubertate materiae. unde subdit quae sequuntur.

¶ EX quo Deucalion: sensus est & ordo: Quaecunque uitiorum genera ualuerunt inter mortales: ex quo genus humanum instauratum est a tempore Deucalionis: uotum: scilicet ira: timor: & caeteri affectus: sunt farrago & materia nostri libelli. Pollicetur se de omni genere uitiorum esse dicturum: quae inter mortales uiguerunt: usque a temporibus Deucalionis. ¶ Deucalion ascendit montem: nota est fabula carmine Ouidij. Temporibus enim Deucalionis & Pyrrhae eius uxoris diluuium fuit: quo uniuersus orbis submersus est. Deucalion uero solus cum Pyrrha in cacumen montis Parnasi fugiens illic tamdiu fuit: quoad aequor desedit. Mox cessante diluuio in planum descendentes: oraculum Themidis de instauratione humani generis consuluerũt: acceperuntque ossa matris post terga iacienda: sic enim posse genus humanũ recuperari. Cum igitur diu anxij fuissent ubi nã possent ossa matris inuenire. Demũ intellexit Deucalion terram matrem esse omnium rerum: lapides uero ossa terrae dici. Itaque cum ab utrisque lapides iacti essent post terga: qui a uiro iacti sunt in uiros: qui a mulier in foeminas conuersi sunt. Sicque humanum genus est reparatum. Veritas uero alia est. Nam (ut scribit Iustinus libro undecimo) Amphitedonis Athenarum regis temporibus aquarum illuuies maiorem Graeciae partem absumpsit: superfuere quos refugia montium coeperunt. aut ad regem Thessaliae Deucalionem ratibus euecti sunt: a quo propterea genus humanum conditum dicitur. ¶ Montem: Parnasum. ¶ Nimbis tollentibus: imbribus aequor augentibus. Nimbi sunt proprie imbres repentini, praecipites, & improuisi. Pluuiae uero sunt iuges. ¶ Sortes: oracula Themidis. ¶ Caluerunt anima: secundum eos locutus est: qui igneam animam esse dixerũt. ¶ Quicquid agunt homines: omnes inquit animi affectus quibus hominum mentes perturbantur & sic a ratione discedunt: sunt farrago & argumentum operis nostri. ¶ Votum: desiderium, & appetitio alicuius boni. Poeta alibi: Quid tam dextro pede concipis: ut te Conatus non poeniteat uotique peracti. ¶ Timor: opinio magni mali impendentis. ¶ Ira ex philosophis quidam (ut scribit Seneca in primo de ira) dixerunt iram breuem insaniam esse, unde Horatius: Ira breuis furor est. Alij uero (ut scribit Cicero in Tusculanis) Iram libidinem esse ulciscendi eius: qui uideatur fecisse iniuriam. Seneca in secundo de Ira ita diffinit: Ira est concitatio animi ad ul

IOAN. BRIT.

Deucalionis & Pyrrhae fabula

Veritas fabulae Deucalionis

Nimbus

Pluuia

Votum

Timor

Ira

Volu- tionem uoluntatis iudicio pergentis. ¶ Voluptas: duplicem ſcimus
ptas eſſe uoluptatem & honeſtam, & inhoneſtam. Honeſtam: cum illam
ponimus ad demonſtrandam animi hilarem affectionem. ut ſi di-
camus: Ex lectione Plinij nõ ſolũ fructũ: ſed & mirificam cepi uo-
luptatem. Inhoneſtam: cum ex turpi aliqua re dicimus nos uo-
Gaudiũ luptatem ſummam cepiſſe. ¶ Gaudia: ſcribit Seneca ad Lucilium:
Gaudium niſi ſapienti non contingere. eſt enim (ut inquit) animi
elatio ſuis bonis, uiribuſque fidentis. uulgo tamen ſic loquimur: ut
dicamus magnum gaudium nos ex illius conſulatu: aut ex nuptijs
aut ex partu uxoris percepiſſe: quæ adeo non ſunt gaudia: ut ſæ-
pe initia futuræ triſtitiæ ſint. gaudio autem iunctum eſt non deſi-
nere: nec in contrarium uerti. Itaque cum dicit Virgilius: Et ma-
la mentis gaudia. diſerte quidem dicit: ſed parum proprie. Nullum
enim malum gaudium eſt: uoluptatibus hoc nomen impoſuit. &
quod uoluit expreſſit. Cicero in quarto Tuſculanarum appellat
gaudium: cum animus ratione mouetur, placide atque conſtan-
ter. Cum autem inaniter & effuſe animus exultat: tum illa lætitia
geſtiens: uel nimia dici poteſt: quam Stoici ita diffiniunt ſine ratio-
ne animi elationem. ¶ Diſcurſus: animi noſtri uagationes: quibus
ad uarias rapimur cupiditates. Nam hominum mentes rationis
oblitæ tranſuerſę feruntur: quæ plerunque magis nocent, quam
proſunt. poteſt etiam in rebus honeſtis diſcurſus exiſtere. Diſcur-
ſus ergo ad animum: non ad corpus referas, ut ſit: Ipſi affectus &
perturbationes animi: quibus quaſi quibuſdam furijs mens homi-
nis nunc huc: nunc illuc agitatur. poteſt etiam referri ad labores
matutinos ſalutandi potentiores. per uerbum enim diſcurrendo
ſalutandi officium peragebant. Martialis libro ſeptimo: Diſcur-
Aue ſus uarios: uagumque mane: & faſtus & aue potentiorum. Idem
alibi: Et matutinum portat ineptus aue. Seneca in libro de Tran-
quillitate ſic ſcribit: Circuncidenda eſt conuerſatio qualis eſt ma-
gnæ partis hominum domos, & theatra, & fora pererrantium. un-
de ſequitur: Sportula: deinde forum: iuriſque peritus Apollo: At-
Farrago que triumphales. ſed prior ſententia magis placet. ¶ Farrago: ma-
teria & argumentum. metaphoricos autem dictum. Nam Farra-
go proprie eſt id quod ex pluribus ſatis pabuli cauſa datur iumen-
tis. dicta ſecundum Varronem quod primum in ferracea ſegete
ſeri coepta: aut quod ferro cæſa ſit. ¶ Libelli noſtri: operis noſtri.
¶ Et quando uberior: ſubaudi fuit, quam nunc & ætate noſtra: ac
ſi dicat nunquam fuere plura uitia ad reprehendendum. ¶ Vitio-
rum: ideſt animi prauitatum. ¶ Maior ſinus: metaphora ſumpta a
nauigantibus: quorum uela quanto maiorem explicant ſinum: tan-
to maiorem uim uentorum excipiunt. ¶ Alea quando: ſubaudi ma-
gis uexauit, uel habuit, uel aliquid tale. In alea ſunt Talus, Teſ-
ſera, Alueolus, & omnia id genus: quæ in uarietate fortunæ con-
ſiſtant. Eſt enim alea ipſe caſus, ſiue euentus ludi. Plautus in Cur-
culione: Talos poſcit ſibi in manum: prouocat me in aleam, ut ego
ludam. Ouidius de nuce: Quatuor in nucibus non amplius alea
tota eſt. Martialis: Alea parua nuces: & non damnoſa uidetur, un-
de & Alea aliquando pro fortuna & euentu ponitur. Liuius: Nec
tam celebrem aleam uniuerſi certaminis timens. ſic etiam illud Pli-
nianum de Cicerone: Extra omnem aleam ingenij poſitus: ideſt ex-
tra omnem ſortem & euentum ingenij: ut non poſſit euenire: ut
quiſquam ſit Cicerone præſtantior. ut ſi metaphora ab alea: ideſt
ludis: qui omnes ſunt in fortuna & caſu. Apuleius in quarto Me-
taphora. Ancipitis Machinæ ſubijt aleam: id eſt fortunam & du-
bium euentum: ¶ Neque enim loculis: tanto inquit ſtudio aleæ te-
nentur: ut in ludum deſcendant: non cum modica pecunia: ſed to-
Loculi ta arca. Loculi enim capſulæ ſunt: & receptacula nummorum &
annulorum: & id genus pretioſarum rerum. Alibi: Gemmaque
princeps Sardonycos, loculis quæ cuſtoditur eburnis. Horatius
in ſermo. Vt hæres iam circum loculos, & claues lætuſque, ouanſ-
que curreret. Apuleius in quarto Metamorphoſios: Iubet decem,
aureos (ut ipſe habebat) ex loculis annumerari. Fiebant ex ebore
& ligno. Martialis: Hoc niſi de flaua loculos implere moneta Non
decet: argentum uilia ligna ferant. Ii autem, ut modio, in arca con-
tinebantur. Loculis etiam alia ſeruar. legimus. ut illud apud Pli-
nium in ſeptimo: Pollicem Pyrrhi in dextro pede cum reliquo cor-
pore cremari non potuiſſe tradunt. Conditumque loculo in tem-
plo. Loculo etiam efferri mortuos docet Diuus Lucas in euange-
lio: Noli flere, & acceſſit & tetigit loculum: ideſt ipſum pheretrum.
¶ Caſum tabulæ ad dubium ludi euentum. nam huiuſmodi ludi,
fortunæ, & caſu (ut diximus) ſunt ſubiecti. Caſum autem a
cadendo dicimus: quod omnis caſus poſitus ſit in fortuna, nam
in tabulam iacti tali caſu efficiunt: aut Venerem: aut Canicu-
lam: aut aliud punctum: ſicque cadere dicitur punctum, quod
fortuitu non induſtria uenit, unde Terentius in Adelphis: Qua-
ſi cum ludas teſſeris: ſi illud maxime quod eſt opus: iactu non
cadit. illud quod cadit forte: id arte, ut corrigis: ideſt quod euenit.
Cicero libro primo de diuinatione: Quatuor tali iacti caſu Vene-
rem efficitur: non etiam centum Veneris: ſi quadraginta talos ie-
ceris caſu futuros putas? Idem alibi: Dixi multa de caſu ut uene-
reum eſt. ¶ Tabulæ: luſoriæ ſcilicet in qua iaciuntur tali fritillo. alio
uocabulo ipſam tabulam alueolum appellamus. ¶ Prælia quanta:
an rixas & altercationes: quæ ſæpe inter colluſores oriuntur. Vn-
de eſt illud apud Tranquillum in Auguſto: Nos mi Tiberi quin-
quatrijs ſatis iucunde egimus. Luſimus enim per omnes dies fo-
rumque aleatorium calefecimus. frater tuus magnis clamoribus
rem geſſit. Ouidius item in tertio de arte amandi loquens de ludis:
Ira ſubit deforme malum: lucetque cupido: Iurgiaque & rixæ, ſol-
licituſque dolor. Crimina dicuntur, reſonat clamoribus æther: In-
uocat iratos & ſibi quiſque Deos. An aſſiduum ludentium certa-
men: quemadmodum Virgilius nocturnos concubitus prælia uo-
cauit. ¶ Diſpenſatore armigero exiſtente illic armigero: hoc eſt ſer-
uo armigero: qui officium præſtat diſpenſatoris domino ludenti.
Nam armigeri ſerui erant: qui dominum ſuum ſequentes, ſcutum, Armi-
reliquaque arma gerebant. Plautus in Caſſina: Potius quam illic ger
ſeruo des armigero nihili atque improbo. Et paulo poſt eundem
ſcutigerulum appellat ſic: Qui (malum) homini ſcutigerulo dari
iubet. Tranquillus in Auguſto: Germanorum manum uſque ad
cladem Marianam inter armigeros circa ſe habuerat. Ait nunc
poeta eum fungi officio diſpenſatoris: utpote qui ludenti domino
nummos ſubminiſtret. Nam diſpenſator e ſeruis elegebatur, qui Diſpen-
æs diſpenſabat, curamque habebat uniuerſæ rei domeſticæ. de ſator
quo illic ſenſit Iuuenalis: Et qui diſpenſet frangit ſibi: eum græci
Oeconomon appellant. unde ab ære diſpenſando dictus eſt. Nam
pecunia pendebatur. unde & Stipendium æs quod dabatur mili- Stipen-
tibus dictum: quod ſtipem pendebant. & ſic Diſpendium: quod dium
in diſpendendo ſolet minus fieri, damnum ſignificat. Contra com- Diſpen-
pendium eſt lucrum. unde Diſpendioſus damnoſum: Compendio- dium
ſus lucroſum ſignificat. ¶ Simplex ne furor: an non inquit ille cen- Cõpen-
ſendus eſt extra omnes rationis terminos: qui centum ſuſtinet ſe- dium
ſtertia ludo Aleæ perdere: & ſeruum frigentem negligit nec ueſtit.
¶ Seſtertia: Seſtertium primum fuit quarta pars denarij: quo tempo-
re quindecim decuſſes is ualebat: hoc eſt decem aſſes. ſit autem a ſe-
mis & tertium: eo quod contineat in ſe aſſes duos & dimidium ter-
tij. dicimus etiam genere maſculino ſeſtertios. ¶ Horrenti: frigenti.
Perſius: ſcis comitem horridulum trita donare lacerna.
¶ E X quo Deucalion & cætera. Oſtendit quam facile ſit Saty-
ram ſcribere præſertim temporibus ſuis: quia uberrimam farragi-
nem: ideſt materiam ex multis & diuerſis uitijs accumulatam, quę
Satyræ debetur, nunc quilibet habere poteſt. Nam Satyricus po-
teſt taxare omnia uitia a diluuio Deucalionis uſque ad tempora
ſua: & ita ſi nulla uitia nunc committerẽtur: non deeſſent argumen-
ta Satyræ. & inſuper tanta nunc eſt inquit copia uitiorum. ut ma-
ior neque unquam fuerit: neque futura ſit. Ordo eſt: Votum: ideſt
deſiderium boni futuri. Timor: ideſt metus de malo futuro. Ira: de
iniuria illata. Voluptas: de delectabili præſenti. Gaudia, diſcurſus:
ideſt quæuis aliæ commutationes & perturbationes animorum:
immo quicquid homines agũt ex eo tempore: quo Deucalion aſcẽ-
dit nauigio montem Parnaſum. & hoc iumbis: ideſt aquis & uen-
tis tollentibus: ideſt eleuantibus. æquor: ideſt mare prius æquum,
& popoſcit: ideſt exquiſiuit a Dea Themide. ſortes: ideſt reſponſa
quomodo reparare poſſet genus humanum. q̃ pro &. & ſaxa mol-
lia: ideſt mollificata. & in carnem uerſa. caluerunt: ideſt callida: hoc
eſt uiuentia facta ſunt. paulatim anima: ideſt ſpiritu uitali. Et pyr-
rha coniux Deucalionis oſtẽdit maribus: ideſt maſculis natis ex la-
pidibus proiectis ab ipſo Deucalione. puellas: id eſt fœminas nu-
das & productas ex lapidibus a ſe iactis: tota inquam illud eſt far-
rago: id eſt accumulata & undique congeſta materia libelli noſtri:
id eſt compoſitionis modicæ cuiuſlibet Satyrici. Non enim de ſe
tantum loquitur: ſed de quocunq; Satyrico. Vtitur autem diminu-
tiuo aut pro primitiuo: aut quia reſpexit: quod Satyrici in una re
non perſtent: ſed de uitio in uitium ſaliant more Satyrorum. Et cũ
ita ſit: de quocunque uitio ſcribere poſſumus: quando ſupple fuit:
uel ab eo quod ſequitur: quando patuit uberior: ideſt maior copia
uitiorum, quam ſupple: quaſi dicat, nunquam. Et quando ſinus:
ideſt

idest receptaculum auaritiæ: patuit maior: id est extensior, quam nunc? quasi dicat nunquam: Et quando alea: idest ludus aleæ: plus fuit maior quam nunc? Neque enim itur: idest iam uulgo progreditur ad casum tabulæ: idest ad ludum fortuitum in tabula: ubi alea uel talo luditur. & hoc loculis: idest erumena: & (ut dicunt) bursa comitantibus: idest insequentibus. hos: idest huiusmodi tam auaros animos: sed luditur scilicet a plerisque area posita: idest deposita ad ludum. Quanta: idest quam magna: quasi dicat maxima prælia: idest maximas rixas & concertationes. uidebis: idest quilibet qui illic erit uidere poterit. Ponitur enim secunda persona pro quauis: & indicatiuus pro optatiuo: aut subiunctiuo: hoc est uidebis: pro quiuis uideat: idest in illo ludo supple cum dispensatore armigero: idest qui gerit arma domini sui: uel dispensatore existente armigero & dicente. Est ne simplex: idest modicus furor? quasi dicat minime immo multiplicissimus furor est te perdere in ludo aleæ centum sestertia: idest ceues duas libras & semis. Sestertius enim uel sestertium est nummus: qui olim erat dipondius: id est duorum pondo uel duarum librarum & semis. Consuetudo enim Romanorum sicut & aliorum quorundam adhuc est: erat semis præponere: & significabat dimidium deesse ei quod sequebatur ut semisestertius: & per syncopam sestertius. Et non reddere: idest non dare a ccipiendo compositum pro simplice. uel non reddere: idest nō restituere: eo quod tunicam suam domino præstiterit seruus amissa tunica sua. Vel non reddere: id est persoluere quam promisisti: & debes mihi seruo tuo horrenti: idest frigore contrementi. tunicam: idest interiorem uestem: qua carere non possum. Vel legamus generaliter: Est ne simplex furor quemuis dominum perdere centum sestertia: & non reddere seruo horrenti tunicam? quasi dicat minime simplex est: immo quam maxime multiplex. & intelligitur: Id tamen mihi facis. Horrere est aut subito timere: aut frigore quodam modo tremere. unde Persius: Scis comitem horridulum trita donare lacerna. Repetamus nunc pro imbecillioribus pauca uocabula. Ex quo: idest postquam uel post quod supple tempus: sicut dicimus ex illo: idest post illud sup. tempus. & ex meridie fit uespera: idest post meridiem. Non enim dicit circunstantiam causæ materialis. Nimbi: nimbi enim uidentur nubes uentis permixtæ in aere sicut procella in aquis: & ita pro utrisque accipitur. Æquor dicitur ab æqualitate: & ita etiā terra ęqua: idest plana & non aspera Æquor a Virgilio appellatur. ergo erat æquor priusquam nimbi tollerent: idest eleuarent. Nam tollere etiam educare significat. ut in Terentio: Quicquid peperisset decreuerunt tollere. Sortes etenim in hac significatione singulari caret. & est genus diuinationis: sed hic accipitur id quod præcessit pro eo quod secutum est. Nam Themis ex sortibus responsa dedit: & ea poposcit Deucalion. Paulatimq; anima: quidam animis: quidam uero animas legunt. Sed reperi in bonis codicibus anima. Caluerunt: & uenit caluerunt a calesco calesco: quod est frequentatiuum. & non a caleo cales. ut docet significatio. Laurentius Valla: autem ne quid erres: docet in sco non carere præteritis: sed ea usurpare a perfectis sui primitiui: salua significatione ipsum in sco: quæ non est connotare inchoatio

Quis totidem erexit uillas? quis fercula septem
Secreto cœnauit auus? nunc sportula primo
Limine parua sedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
Suppositus uenias, ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies, iubet a præcone uocari
Ipsos Troiugenas. nam vexant limen & ipsi
Nobiscum: da prætori, da deinde tribuno.
Sed libertinus prior est, prior inquit ego sum.
Cur timeam, dubitem ue locum defendere? quis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestræ
Arguerint, licet ipse negem, sed quinq; tabernæ
Quadringenta parant. quid confert purpura maius
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Coruinus oues? ego possideo plus
Pallante, & Licinis, expectent ergo tribuni.
Vincant diuitiæ, sacro nec cedat honori
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos sanctissima deuitiarum
Maiestas, & si funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nūmorum ereximus aras,
Vt colitur Pax, atq; Fides, Victoria, Virtus,
Quæq; salutato crepitat Concordia nido.
Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat,
Quid faciet comites, qbus hinc toga, calceus hic est,
Et panis, fumusq; domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturq; maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur uxor.
Hic petit absenti notā iam callidus arte
Ostendens vacuam, & clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est inquit, citius dimitte, moraris?
Profer Galla caput. noli vexare, quiescit.

nem secundum eum: sed passionem intrinsecus prouenientem. Caluerunt ergo: idest intrinsecus: id est a uirtute intrinseca calida facta sunt. utpote anima: idest per animam. saxa mollia: idest iam mollificata & quasi in carnem uersa. Et maribus ex Deucalionis lapidibus formatis. per quod innuit: quod etiam sacra scriptura attestatur: uirilem sexum ante fœmininum productum esse: & fœmininum in adiutorium & sola: idē masculini datum. & ideo ostendit maribus puellas: nudas autem quia iam recenter productas. Nudum est quod nunquā tegitur: nondum autem erant tectæ. Nudatum uero quod coo peritur: unde facies dicitur nuda & caput nudatum. Alea aliquādo accipitur pro dubio euētu. Vt hic extra aleam belli aut inuidiæ: idest extra periculum constitutus. Bene dicit itur per uerbum impersonale: quod (ut docet Seruius) generalitatem importat: quasi dicat ab omnibus fere. Armiger non est uir belliger: qui in armis bella gerit: sed minister eius qui ubi pugnādū non est: gerit arma quædam ut hastam & galeam: & omnia similia arma: quæ hominibus conueniunt ad se protegendum: & corpus suum ab hostibus defendendum. Lusuri autem curabāt adesse armigerum ne a perdentibus obruerentur. Nudum Nudatū Alea

IOAN. BRIT.

QVIS totidem erexit uillas: nimium & multiiugum in extruendis uillis luxum notat. nam non una contenti uilla plures extruebant: marmoribusq; adornabāt. Villa proprie est ædificium erectum ruri. Plinius Neque fundus uillam quærat: neq; uilla fundum. Quis fercula septem an luxum ciborum & lauticiam priuatam insurgit. Sic Seneca: Deinde ad cœnas lautica transfertur. & illic commendatio ex nouitate: & sola ordinis commutatione captatur. Est ergo sensus & ordo: Quis auus fuit: idest quis ex antiquis, tam luxuriosus: uel in cibis: uel ædificijs: ut nunc pene omnes sunt? ex frugalitate igitur & simplicitate antiquorum damnat luxuriam, & ciborum, & ædificiorum sui temporis. Nam frugalitas antiquis fuit (auctore Valerio) quasi quædam mater bonæ ualetudinis inimica luxuriosis epulis: & aliena nimiæ uini abundantiæ: & ab omni immoderato Veneris usu auersa. Septem fercula: idest septem iura. Dicitur autem ferculum a ferendo, Prisciano teste libro quarto. per quod uas ipsum epularum proprie intelligitur. hic uero iura accipimus. Cœnauit secreto? non conqueritur quod in propatulo non cœnent: quod ab antiquis factitatum est usq; ad nos temporibus Iuuenalis: & multo ante desiuerat: sed quod intra priuatas ędes multiiugæ, luxuriosæque, & lautæ parentur cœnæ. Secreto ergo: idest in domo priuata. Est autem Iuuenalis sensus: Quod quamuis antiqui illi luxuriarentur: nullus attamen fercula septem cœnabat uti suo seculo agebatur. Valerius item libro secundo ait: Quod maximis uiris prandere & cœnare in propatulo uerecundiæ non erat: nec sane ullas epulas habebant: quas populi oculis subijcere erubescerent. Septem fercula: uaria & diuersa ciborum genera. numerum posuit finitum pro infinito. Commendatur Augustus a Tranquillo quod cœnam ternis ferculis: aut cum abundantissime senis præberet. Appellatione autem ferculorum intelligimus epulas generali uocabulo. Horatius: Multaque de magna superessent fercula cœna. Seneca detestans luxum sui temporis Villa Fercula

Hodie utrum tandem sapientiorem putas: qui uersatilia cœnationum laquearia ita coagmentant: ut subinde alia facies: atq; alia succedat. & toties tecta quoties fercula mutentur: hoc est epulæ. Fercula etiam appellantur quæcunque feruntur in pompa triumphorum ludis, & sacris. unde Cicero in Officijs: Cauendum est ne tarditatibus utamur in gressu mollioribus: ut similes pomparum ferculis esse uideamur. Tranquillus in Cæsare Pontico triumpho inter pompæ fercula trium uerborum prætulit titulum, ueni, uidi, uici.

Sportula

¶ Nunc sportula primo: consueuerant diuites Romani: ut liberalitatem, & munificentia suam ostenderent: ad rectam cœnam admittere pauperes clientes: a quibus comitati fuissent.

Recta cœna

Rectam uatem cœnam intelligo: quod apud diuitem splendide & laute cœnarent. Sequitur enim: Votaque deponunt quanquam longissima cœnæ. nam cum dominis cœnare consueuerunt. unde Tranquillus in Nerone ait: Publicæ cœnæ ad sportulas sunt redactæ. Sed cum ea consuetudo forte fastidiosa uideretur: rectam cœnam renocauit Nero ad sportulam. Postea uero Domitianus sportulam ad cœnam rectam. unde Martialis libro octauo: Premissa est nobis sportula: recta data est. Verum apparet id non seruatum mortuo Domitiano, cum poeta hæc scripsit. Dabantur igitur obsonia plerunque, & pecuniæ ex sportula. unde Tranquillus in Domitiano ita scribit: Atque inter spectacula muneris largissimum epulum septimontiali sacrorum quidem die senatui: equitique patiaris plebei sportellis cum obsonio distributis. Martialis: Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum. Cæterum sportula non dabatur tantum ex priuato: quantum etiam ex publico uectigali clientibus & pauperibus: dabaturque etiam in nuptijs. Apuleius in secunda Apologia: Quippe ita placuerat in suburbana uilla potius: ut iungeremur: ne ciues denuo ad sportulas conuolarent. Cum igitur hanc tantum pauperes captarent: conquentur Iuuenalis: nunc tantam esse Romanorum auaritiam: ut & nobiles diuites & magistratus eam quoque captare non pudeat. Spartæ autem & Sportellæ, & Sportulæ (auctore Asconio Pædiano) erant receptacula: in quibus nummi seruabantur. denominatæ a sparto herba iberica. ex qua conficiebantur. Plautus in Menechmis: Sportulam cape, atque argentum: eccos tris nummos habes. ¶ Verum sportula non tantum pro receptaculo nummorum: quantum etiam pro muneribus, quę clientibus (ut diximus) darentur, ponitur. ut sit continens pro contento. ¶ Nunc: hoc tempore: hac ætate nostra auarissima. ¶ Parua: conqueritur poeta imminutam esse prioris sportulæ liberalitatem.

Toga

¶ Primo limine: primum ædium ingressu. ¶ Turbæ togatæ. i. quam uiliores & pauperes clientes deberent capere. Nam (ut scribit Asconius Pedianus) toga communis habitus fuit & marium, & fœminarum. iuxta quod appellauit Virgilius: Romanos gẽtem togatam. Sed postea prætexta honestorum tantum fuit. toga uiliorum. unde pauperes clientes: ut uiles cum ibant salutatum, sumebant togam. Martialis: Mane uel a media nocte togatus ero. Eiusdem distichon est in Apophoretis: cui inscriptio est toga: Si matutinos facile est tibi rumpere somnos: Mentita ueniet sportula multa toga. ¶ Ille tamen: qui sportulam dispartitur. ¶ Faciem prius inspicit: hinc apparet sportulam non omnibus pauperibus: sed tantum ijs consueuisse dari: qui in officio fuissent circa diuitem. faciem etiam intuetur: an ex clientibus sit: qui cum domino salutauerit. ¶ Suppositus: subditicius. & loco alterius positus. ¶ Falso nomine: expositio est subditicij. ¶ Agnitus: ex clientibus domini. ¶ Iubet a pracone uocari: hinc est omnis poetæ indignatio: quod sportula nunc nobilioribus erogetur: quæ antea dumtaxat dabatur (ut diximus) pauperibus.

Præco

¶ A præcone: Præco is dicitur: qui iubente magistratu: clara & elata uoce aliquid ad populum enunciat a præciendo.

Curio

Idem etiam dicebatur Curio. Martialis in epistola secundi libri: Epigrammata Curione non egent. ut sit: Epigrammata non egent uoce aliena: cum per seipsa se aperiant & manifestent. Apuleius in primo limine hoc eodem uocabulo utitur. Non quidem curiosum: sed qui uelim scire: uel cuncta, uel certe plurima: ut sit sensus: Non sum quidem præco: qui uelim quæ audiuerim uulgare. quo more (ut dixi) clara uoce enunciat iubente magistratu ad populum. ¶ Ipsos troiugenas: satyrica indignatione dixit ipsos: quasi quos rei pudere deberet. ¶ Troiugenas: nobiliores quasi quorũ origo sit a Troianis: ironicos autem dictum. ¶ Vexant: celebrant, & frequentant. ¶ Et ipsi: quasi dicat & ipsi, quos pudor rei absterrere deberet. ¶ Nobiscum: scilicet clientibus.

Prætor

¶ Da prætori: uerba sunt dispẽsatoris. Veteres omnem magistratum cui pareret exercitus prætorem appellauerunt: quod præiret exercitui (teste Varrone) a quo & in castris tabernaculum ducis prætorium est appellatum: & porta prætoria in castris: qua exercitus in prælium educitur: quia initio prætores erant qui nunc consules: & ij bella administrabant.

Pretorium
Pretoria porta

Eum etiam (ut tradit Liuius libro quinto) prętorem dixerunt: qui ex patribus creatus ius in urbe diceret: penes quem magistratum omnis publici, priuatiq; iuris potestas: ut & nouum ius condere & uetera abrogare facultas esset. Idq; ob magistratus honorem ius honorarium est uocatum. Cum tamen regia illi essent insignia: ut apparatu consulibus par uideretur: lictores non amplius sex habuit. de quo Pomponius de origine iuris sic scribit: Prætor creatus est cum consules auocarentur bellis finitimis. neq; esset qui in urbe ius redderet. Isq; urbanus est dictus: quod in urbe ius diceret. Post aliquot deinde annos: non sufficiente eo prætore: quod multa turba etiam peregrinorum in ciuitatem ueniret: creatus est & alius prætor: qui peregrinus appellatus est. Capta deinde Sardinia: mox Sicilia, & Hispania: deinde Narbonensi prouincia: totidem prætores: quot prouinciæ in ditionem uenerant, creati sunt. Cicero in secundo de legibus. Iuris disceptator: qui priuata iudicet: iudicariue iubeat, prętor esto. Iuris ciuilis custos esto. huic potestati parento.

Tribunus

¶ Tribunos: tribunorum duo extitere genera: tribuni scilicet plebis: & tribuni militum. Tribuni militum dicti sunt: quod terni ex tribus tribubus. Ramnium, Lucerum, Titiensium olim ad exercitum mittebantur. Tribunorum autem militum officium est milites in castris continere: ad exercitationem producere: claues portarum suscipere: uigilias interdum circuire: frumentationibus commilitonum interesse: frumentum probare: mẽsurę fraudem coercere: delicta castigare: principijs frequenter interesse: querelas commilitonum audire: ualetudinarios inspicere. ex his etiam erant Tribuni: qui dicebantur ærarij: ab eo (ut scribit Varro) quod attributa illis erat pecunia: quam militibus redderent. Idq; quod attributum erat dicebatur æs militare.

Aes militare

De tribunis ærarijs sic Tranquillus in Cæsare: Tribunos ærarios quod erat tertium: scilicet genus iudicum sustulit. Tribuni plebis in monte sacro a plebe creati sunt: qui eam defenderent: cum plebs a patribus secessisset. anno fere decimoseptimo post reges exactos. De tribunis multa leges apud iurisconsultos: Liuium: Vegetium: Appianum: Modestum: Varronem Festum: Gellium: & Plutarchũ. ¶ Sed Libertinus prior est: uerba sunt Iuuenalis Libertinum more satyrico ridentis: qui magistratui non solum se ęquet: sed etiam pręponat: a diuuandum autem est pronunciatione. Libertinus autem generaliter est accipiendum: idest ipsi Libertini. Nec mirum libertinos eo potentię dignitatisq; fuisse prouectos. Nam (ut scribit Plinius libro. 37. capitul. 17.) prætoria ornamenta a senatu decreta sunt iubente Agrippina Claudij Cæsaris liberto: ut cum laureatis fascibus remitterentur illo: unde pedibus cretatis aduenissent. ad quod omnino poeta respexit. unde sequitur: Vincant diuitiæ: sacro nec cedat honori Nuper in hac urbem pedibus, qui uenerat albis. ¶ Prior est: se potiorem magistratu facit. sequitur enim: Prior ego sum. Libertini dicuntur (auctore Caio de statu hominum) qui ex iusta seruitute manumissi sunt. ¶ Defendere locũ: tuen locum meũ: sicq; poeta moraliter ostendit homines per diuitias efferri in superbiam. ¶ Natus: subsudi sim. ¶ Ad Euphratem: in Armenia: idest: ex seruili sim conditionem.

Euphrates

Nam Euphrates fluuius est (auctore Strabone) qui ex euphrate monte Armeniæ defluit in mare Rubrum. prius tamen Babyloniam per medium diuidit: & Tygri cõiunctus Mesopotamiam facit: illinc serui multi mittebantur. ¶ Molles quod in aure fenestræ Arguerint: idest quam rem: scilicet me natum esse in Armenia: siue Capadocia: quæ sunt cõterminæ. Arguerint molles fenestrę: idest ostenderint & probauerint. i. mollia aurium foramina. Nam in Oriente (ut scribit Plinius lib. 11. ca. 37.) uiris aurũ gestare in auribus decus existimabatur. Idem in procemio. libri duodecimi: sic ait loquẽs de unionibus: Ad hoc excogitata sunt aurium uulnera. unde & diuus Hierony. ad Principiam uirginem sic: Illæ etiã solẽt auribus perforatis rubri maris pretiosissima grana suspendere. quę autẽ ad ornamenta aurũ gestabantur Inaures appellatę sunt.

Inaures

Pli. lib. 9. cap. 55. Antonia Drusi murenę quam diligebat inaures addidit. Plautus in Pœnulo: Quia inceuunt cum annulatis auribus. Vnde & in pentatheuco Mosę sic scriptum est: Dixitq; ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum, filiorumq; & filiarum uestrarum auribus, & afferte ad me. unde & Apuleius in libro de dogmate Platonis: Platonem quoq; puerum in auribus gestasse aurum sic scribit: Auri tantum reliquit, quantum puer nobilitatis insigne in auricula gestauit. ¶ Licet ipse negem: etiam si uelim ipse negare me ex seruili conditione esse & Armenium.

¶ Sed

¶ Sed quinq; tabernæ: hinc stultam hominis & elationem ostendit: qui diuitijs & bonis tantum fortunæ gloriatur. Quinq; inquit sunt mihi tabernæ: quæ parant mihi quadringenta: idest quæ ex uectigali & prouentu reddunt mihi quadringenta: scilicet sestertia: quæ summa erat census equestris. qui enim eam summam habebant inter equites romanos numerabantur Tiberij edicto. ut scribit Plinius libro trigesimotertio capitulo secundo: Qui constituit ne cui ius gestandi annuli aurei esset: nisi cui ingenuo ipsi, patri, auoq; paterno sestertia quadringenta census fuissent. & lege Iulia theatrali in quatuordecim ordinibus sedendi. Romæ autem quædam ædi-

Quinq; tabernæ

ficia quinq; tabernæ appellantur iuxta forum: ædes septem dictæ sunt. Liuius ab urbe condita libro trigesimosexto: Pluribus simul locis circa forum incendium ortum. Eodem tempore septem tabernæ: quæ postea quinq; & argentariæ, quæ nunc nouem appellantur arsere. ¶ Quid confert purpura maius: sensus est: Nobilis ipse qui per prætextam designatur (Nam, ut diximus ex auctoritate Pediani, prætexta erat honestorum: idest nobilium toga uirorum. Et ut ostendit Plinius, pro maiestate pueritiæ erat prætexta. & curam: .i. senatores distinguebat ab equite) qd cōfert, .i. qd affert, qd inuenit quod maius optet, quam ego possideo. si ipse nobilis: qui per Coruinum designatur: ad paupertatē redigatur: idest quid inuenit ipse nobilis & senator: si pauper sit, quod maius possit sibi optare: quam quod ego possideo. quasi ostendat non solum se censum equestrem sed etiam senatorium suis opibus superare. Nam cum census equester esset quadringentorum millium ut diximus: senatorius erat (auctore Tranquillo in Augusto) octingentorum: quam tum summā cum Augustus ampliasset: duodecies centies sextertium taxauit. Videturq; poeta alludere ad M. Valerium Coruinum: qui ad centesimum annum uitam perduxit: exactaq; iam ætate in agris, oues co-

Purpura

luit. ¶ Purpura: idest equestris dignitas quæ uestibus designatur purpureis. ¶ Purpura: idest prętexta. quę ideo prętexta dicebatur: quod purpura (auctore Macrobio) prætexeretur. Purpura autem piscis est ex genere concharum: ex cuius faucibus liquor (ut scribit Plinius) elicitur aptus ad tingendas uestes. Murex item eiusdem generis est: & conchilium. ostrum etiam in eadem significatione accipimus. Virgilius: Tyrioq; ardebat murice læna. Idem: Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro. Iuuenalis: Horum ego non fugiā conchilia: idest uestes purpura tinctas. ¶ Si custodit oues: si in paupertatem prolapsus est: ut pascendæ sint sibi oues alienæ. ¶ In agro

Laurentum

Laurentij: Laurentum oppidum fuit prope Lauinium in antiquo latio. de quo Strabo libro quinto: Sunt præterea magna illic campi æquora & pascuis apta. Vtque Liuius libro primo ostendit: Lauini quoq; incolæ Laurentes dicebantur. ¶ Conductas: non pro-

Coruinus

prias sed alienas. ¶ Coruinus: nobilis, qualis fuit familia Coruinorum: quæ cognomen sumpsit a Valerio Coruino: qui consule Camillo Furij Camilli filio, singulari dimicās certamine aduersus præferocem Gallum: eum confecit adiuuante coruo: qui galeæ Valerij insidiens, unguibus & rostro in gallum insiliebat ita: ut parta uicto-

Pallas

ria Valerius Coruinus sit cognominatus. ¶ Pallante: Pallas ex arcadia fuit (auctore Tacito) libertinę conditionis: quem unum & Narcissum alium libertum adeo dilexit Claudius (auctore Tranquillo) ut decreto quoq; senatus non præmijs modo ingentibus: sed & quæstorijs, prætorijsq; ornamentis ornari libenter passus sit. tantum præterea acquirere & rapere, ut querente eo quondam de fisci exiguitate non absurde sit dictum abundaturum, si a duobus libertis in consorcium reciperetur: eum postea Nero ueneno sustulisse creditus est: quod immensam pecuniam longa senecta teneret. Tacitus etiam libro duocimo scribit Pallantem Claudij libertum fuisse: eiusq; auctoritate adoptionem in Domitium: idest Neronem festinatam: qui obstrictus Agrippinæ ut conciliator nuptiarum ipsius scilicet Agrippinæ & Claudij: ac mox stupro eius illigatus stimulabat Claudium consuleret reipublicæ, Britannici pueritiam robore circundaret & cætera. Nam ei Claudio consentiente senatus decreuit sestertium centies quinquagies. Lege epistolam Plinij iunioris ad Montanum. Hic habuit fratrem nomine Felicem: quem Claudius destinauit ad Iudæos: qui & eorum prouinciam cum Samaria & Galileam & per eum procuraret. Iosephus. ¶ Et Licinis: plurali

Licini

est usus: quoniam plures hoc nomine diuites fuere. Licinum diuitem fuisse ostendit Persius illic: Nunc Licini in campos: nunc Crassi mittit in ædes. Iuuenalis alibi: Dispositis prędiues amis uigilare cohortem Seruorum noctu Licinius iubet attonitus Pro electro, signisq; suis, phrygiaq; columna. Eiusdem sic meminit Seneca in epistolis: ubi notat eos qui assidue suum statum uariant. Licinum diuitijs: Apicum cœnis: Mecœnatem delitijs prouocat. Eum unum (ut diximus apud Persium) fuisse ex Augusti libertis, principis indulgentia præ diuitem placet intelligere. Scribit enim Tranquillus sic: Multos libertorum in honore & usu maxime habuit: ut Licinium Enceladum: aliosq;. Non ignoro Crassum (auctoribus Valerio, & Plinio) cognomento diuitem primum omnium Romanorum diuitem fuisse. Sed nunc de diuitibus qui pauloante fuissent loquitur. Fuit & Licinorum domus inclyta & diues. Plinius libro tertio epistola ad Marcum ita ait: de Plinio scilicet auunculo suo: Referebat ipse potuisse se cum procuraret in Hispania uendere hos commentarios Laertio Licino quadringentis milibus nummum & cætera. Et Tacitus libro decimoquarto: Licinum Gabulum prętura functum scribit. & libro uigesimo: Marcum Licinum consulem. Et libro decimoseptimo: Licinum Proculum Othonis familiarissimum, atque prætorij perfectum. ¶ Expectant ergo tribuni: uerba sunt Iuuenalis indignantis impudentem & petulantem superbiam in homine seruili. ¶ Ergo: cum diuitijs affluam. ¶ Vincant diuitiæ: adiuuandum pronunciatione & irrisione. Nimirum inquit diuitiæ præferri debent. Horatius quoque Satyra tertia libri secundo sic ait: Omnis enim res uirtus, fama, decus, diuina humanaque pulchris Diuitijs parent: quas qui construxerit, ille clarus erit: fortis: iustus: sapiens: etiam rex. ¶ Honori sacro:

Honor

idest tribuno. Nam ueteres lata lege sanxerunt: ut tribuni inuiolabiles sacrosanctiq; haberentur statuendo, ut qui Tribunum læsisset: eius caput Ioui sacrum esset: familia ad ædem Cereris uenum iret. eum autem hominem sacrum appellauere: quem populus iudicauit ob maleficium: & qui eum occidit parricidij non damnatur. Nam lege tribunitia cauetur siquis eum qui sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Siquis ergo tribunum: ut sacrosanctum uiolasset: morte pœnas pendebat. Sacrosanctum dicebatur (auctore Festo) quod iureiurando interposito erat institutum: ut siquis uiolasset: morte pœnas penderet. ¶ Nuper: idest qui non diu ue-

Nuper

nit in urbem. Nam nuper dicitur de longiori tempore. ut illud Liuianum in epistola: Nuper diuitiæ auaritiam, & abundantis opes, desiderium per luxum, atque libidinem pereundi, perdendique omnia inuexere. Hoc enim potuit esse supra centum annos: ex quo luxus & libido urbem inuasere. Cicero in secundo de Natura Deorum: Atque illa mirabilia, quod ea quæ nuper: idest paucis ante sæculis, medicorum ingenijs reperta sunt. De breuiore etiam tempore dicimus, ut de anno, uel mense, uel diebus paucis, ut si dicam: Cremonæ, quæ nuper in ditionem Venetorum uenit, studia uirtutum maxime coluntur. Plinius. Marc. Perpenna, & nuper Lucius Volusius Saturninus omnium quos in consulatu sententia rogauerant superstites fuerunt. Item Cicero in rhetoricis ad Herennium: Et quoniam nuperrime dictum facile memoriæ mandatur. ¶ Pedibus albis: pedibus cretatis: idest argentea creta illitis: per quod uænalem fuisse ostendit. Nam (ut scribit Plinius libro trigesimoquinto capitulo decimosexto) Est quoddam genus cretæ, quæ argentaria appellatur: nitorem argenteum reddens: est & uilissima: & qua pedes uænalium seruorum transmare aduectorum denotare instituerunt maiores. Vnde Tibullus: Barbara gypsatos ferre catasta pedes. Ouidius in amoribus: Ne tu siquis erit capitis mercede retentus: Despice gypsati nomen inane pedis. ¶ Quandoquidem: adiuuandum pronunciatione: idest quandoquidem diuites pro Dijs ipsis habentur. ¶ Maiestas sanctissima: subaudi est: idest colitur. & in maxima est ueneratione. Nam Cicero libro secundo de Oratore ait: Si maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit: qui exercitum hostibus populi Romani tradidit. ¶ Maiestas appellatur secundum Valerium honor sine hono-

Maiestas

re. Magna enim erat Catonis maiestas etiam sine honore: idest sine dignitate aliqua. Ergo maiestas honor est siue amplitudo & dignitas quædam, per quam hominem ipsum in ueneratione habe-

Pecunia

mus. ¶ Pecunia: uocatiuus est casus. dicta a pecude quod nota pecudis feriretur. auctor est Plinius. ¶ Funesta: exitiosa. Nam multis exitio est: dum aut paratur per pericula: aut custoditur domi. Dicebat Socrates (Laertio teste) Opes atque nobilitatem non solum nihil in se habere honestatis: uerum & malum omne ijs oboriri. Et Iuuenalis Satyra decima: Sed plures nimia congesta pecunia cura Strangulat: & cuncta exuperans patrimonia census. Vnde & Plinius ait aurum ad perniciem uitæ repertum. ¶ Vt colitur Pax:

Pax

antiqui enim (ut docet Cic. in. 2. de natu. Deo.) eas res quarū maior uis erat: ut Fidei, Mentis, Virtutis, honoris, Pacis, Opis, Salutis, Concordię, Libertatis, Victorię, Deorum nomine appellauit, quia

uis erat tanta: ut sine Deo regi non posset: unde ipsa res Deorum nomē obtinuit. quo ex genere Cupidinis, & Voluptatis, & lubētinę Veneris uocabula consecrata sunt uitiosarum rerum: neque naturalium. sicq; utilitatum magnitudine constituti sunt ei Dij, qui utilitates quasque gignebant, atq; his quidem nominibus, quæ paulo ante dicta sunt, quæ uis sit in quoque declaratur Deo. Paci templum erexit magnificentissimum Vespasianus, & Titus filius. Auctor est Plinius, Iosephus, & Tranquillus, Domitianus auxit. Papinius in Siluis: Et Pacem propria domo reponit. In eo uasa templi Hierosolymitani & uniuersa donaria constituere, atq; uniuersi teste suas illuc diuitias quasi in thesaurum congerebant. opus fuit cūctorum tota urbe maximum, atq; pulcherrimum. temporibus autem Commodi imperatoris totum de improuiso exarsit. Herodianus.

Fides

¶ Atq; Fides: Numa Pompilius Fidei solemne instituit. ad id sacrarium flamines bigis curru arcuato uehi iussit: manuq; usq; ad digitos inuoluta rem diuinam facere. ad quod Virgilius respexisse uidetur illic: Cana Fides. significantes Fidem tutandam, sedemque eius etiam in dextris sacratam esse. Cicero autem in libro de natura Deorum scribit Fidem in Capitolio ędificatam proxime a M. Æmil. Scauro: ante autem ab A. tulio Collatino erat Fides consecrata. Videto etiam Satyra. 13. in principio. Fides (ut scribit idem Cicero in partitionibus) est firma opinio. Vnde dicimus fidem christianam: id est firmam opinionē de Christo corde ea credimus, quę oculis non cernimus. Vnde diuus August. scribit fidem uirtutem esse, qua creduntur, quę non uidentur. dicta (ut idem Cicero est auctor in Officijs) a fio: quod id fieri debeat: quod promissum est. Fides item est fida mandatorum executio. Et Seneca epistola octogesimanona inquit: Fides sanctissimum humani pectoris bonū est: nulla necessitatē ad fallendum cogitur: nullo corrumpitur præmio. Vre inquit: occide: non prodam. Templum Fidei fuisse in Capitolio ostendit Cicero in tertio officiorum his uerbis: Qui igitur iusiurandum uiolat: is fidem uiolat: quam in Capitolio uicinam Iouis optimi maximi: ut in Catonis oratione est: Maiores nostri esse uoluerunt.

Victoria

¶ Victoria: templum in honore Victorię extructum fuisse ab Arcadibus in colle Auentino docet Dionysius in primo libro: a quibus & sacrificia eidem sunt constituta. Eam enim filiam fabulantur Arcades fuisse Pallantis, qui fuit Lycaonis.

Virtus

¶ Virtus: uirtus est affectio animi constans, conueniensq; laudabiles efficiens eos: in quibus est. Tullius libro quarto Tusculanarum & libro quinto ait: Bonum autem mentis uirtus est: ergo hac beatam uitam contineri necesse est: hinc omnia quæ pulchra, honesta, pręclara sunt uirtuti ascribuntur. Virtuti autem & Honori Marcellus separatis ædibus simulachra statuit: ut Valerius libro primo ostendit. Liuius autem libro uigesimo nono sic ait: Ædem Virtutis eo anno ad portam Capenam. M. Marcellus dedicauit: Septimodecimo anno posteaquam a patre eius primo consulatu uota in Gallia ad Clastidium fuerat. Vtque Cicero libro secundo Tusculanarum ait: Virtus ex uiro appellata est. Viri autem propria uirtus maxime est fortitudo: cuius munera duo maxima sunt: mortis, dolorisq; contemptio.

Concordia

¶ Concordia: nonnulli in hac persuasione ferunt Concordiam sub imaginē Ciconię coli. Inter quos fuit Georgius Merula præceptor meus uir eruditissimus: qui in Commentarijs suis sic scriptum reliquit: Ciconia auis est: quę (ut Diuus Ambrosius scribit) Romano usu pia uocatur: ob hanc uidelicet causam: quod ciconiarum pulli parentibus iam senio confectis & longa ętate inualidis, & opem, & alimenta ministrant in mutuam compensationem. Nam & gręci antipelargosim retributionē appellant: deducto uocabulo a ciconia, quam illi pelargon dicunt. Prouerbium gręcum est: antipelargin pro referre gratiam. Vnde in regum sceptris superne ciconiem figurabant: inferne uero hippopotamum: quippe significantes uim iustitiæ parere: quando hippopotamus animal sit uiolentissimum. Ciconiam autem esse auem piam his uerbis indicat Petronius Satyricus: Ciconia etiam grata peregrina, hospita, pietatis cultrix. quod & Solinus confirmat his uerbis: Eximia illis inest pietas. Etenim quantum temporibus impenderint fœtibus educandis: tantum & ipsæ a pullis suis inuicem aluntur. Angelus uero Politianus in miscellaneis suis scribit Cornicem eam esse: qua Concordiæ effigies representaretur. cuius uerba hæc sunt: Cornices, inquit Helianus græcus scriptor, qui libro de animalibus tertio de hac aue scribit, inter se fidissimæ sunt. & cum societatem inierint, maximo se opere diligunt. Neq; id genus animalia uideat quisquam licenter misceri & temere: quin hoc quoq; dictitant qui res istiusmodi callent: altera extincta comparem uiduā degere. Cæterum id quoq; audio ueteres in nuptijs post hymenaeū cornicem inuocare: signumq; id Concordiæ dari ijs consuesse: qui liberorum quærēdorum gratia conuenissent. tum qui sedes auium & uolatus obseruant, inauspicatum esse captantibus auguria: dicunt unius tantum cornicis obsequium. Sic ille. additq;: Sed in numismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ manifestam prorsus imagunculam nuper mihi Laurentius Medices ostendit cum titulo ipso Concordiæ. non possem huic opinioni non suffragari: nisi id obstaret quod cornix rostro non crepitat, quod facit ciconia. Nam (ut scribit Plinius) fuere qui ciconijs linguas non esse confirmarēt. unde rostro tantum crepitant. Solinus Plin. secutus sic scribit: Aues istas ferunt linguas non habere: sonum autem quo crepitant: oris potiusquam uocis esse. unde Ouidius in Metamorphosi: Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro. quid de hac historia sentiendum sit: alij dijudicent. Ego uero puto locum simpliciter esse accipiendū: ut dicat Romæ coli Concordiam, quæ cum a nido nostro: hoc est domicilijs nostris discedit: magnos faciat strepitus. nulla etiam illic potest esse quies: ubi Concordia non est. Ergo salutato nido: hoc est destituto domicilio. Nam salutare domum dicimur: & cum uenimus: & abimus. unde dicimus: Ille abijt non salutato hospite. Et ille abiens mihi salutem dixit: hoc est uale. unde Cicero ad Volumnium ultima epistola septimi libri ait: Ego uero multam salutem, & foro dicam & curiæ, tecumq; uiuam multum, & cum omnibus nostris amatoribus. Concordię autē ædem a diuersis Romanorum extructam fuisse constat. eam enim uouit Camillus: ut scribit Plutarchus in uita eius his uerbis: Postridie autem congregati decreta tulere: ut Concordiæ (quemadmodum Camillus uouerat) in foro: & in concione ingens pro rebus bene gestis templum moliretur. De quo Ouidius primo Fastorum: Cādida te niueo posuit lux proxima templo: Qua fert sublimes alta moneta gradus. & paulo infra: Furius antiquum populi superator Hetrusci Vouerat: & uoti fecerat ille fidem. Postea uero Cn. ille Flauius scriba Appij Cæci Annio Libertino patre genitus: qui dies fastos publicauit: æream fecit in Græcostasi, qui tūc supra comitium erat. Incidit q; in tabula ærea eam ędem trecentum quatuor annis post Capitolinam dedicatam. Hæc Plin. lib. trigesimotertio. De ea sic Liuius libro nono: Flauius scriba ædem Concordiæ in Area Vulcani summa inuidia nobiliū dedicauit. ex quo apparet ędem illam Concordiæ Capitolinam fuisse eam: quam iuxta templum Iunonis Monetæ (ut dictum est testimonio Ouidij) Camillus uouerat. Tertium templum Concordiæ Tiberius dedicauit: auctor est Tranquillus.

¶ Sed cum summus honor: auaritiam sui temporis taxat: & maxime prætorum auaritiam carpit: quorum quidem honor summus erat. tantum etenim aucta erat prætoris auctoritas: ut quod prætor ipse dixisset, ob ipsius honorem ius honorarium uocaretur. hinc & Ouidius libro primo Fastorum ait: Verbaq; honoratus libera prætor habet. Vtque ostendimus etiam auctoritate Festi: Initio prætores erant, qui postea consules: & bella administrabant. Præterea de honore Cicero de claris oratoribus sic ait: Honos præmium est uirtutis iudicio, studioq; ciuium delatum ad aliquem, qui eum sententijs & suffragijs adeptus est. Is mihi & honestus & honoratus uidetur.

Ius honorarium

Sensus enim est: Si diuites, inquit, & magistratus, qui sportulam captauere, finito anno computant quantum lucri sibi attulerit sportulæ ratio. quid facient comites: quasi dicat in hoc comites magis occupati esse debebunt. utpote quibus tota uita inde pendeat. ¶ Summus honor: prætor & tribunus propter illud: da prætori: da deinde tribuno. ¶ Computet: dinumeret & subducat. ¶ Quid referat: quid emolumenti afferat. ¶ Comites: clientes & togati. Nam (ut diximus) comites ij dicuntur secundum Labeonem: qui frequentandi cuiuscunq; causa: ut sequerentur, destinati sunt. ¶ Hinc: ex ratione sportulæ. ¶ Toga est & calceus: ex sportula enim omnia sibi coemebant: quæ & ad uictum & cultum pertinerent. Vnde Martialis libro tertio Sportula nulla datur: gratis conuiua recumbis: Dic mihi quid Romæ Gargiliane facis? Vnde tibi toga est: & fuscæ pensio cellæ: Vnde datur quadrans, unde uir es Chiones? ¶ Fumusq; domi: satyrice fumum dixit ligna uiridia: ex quibus magna uis exit fumi. nam talia pauperi emenda sunt. ¶ Densissima lectica: nouam captandæ sportulæ notat artem. multi enim mariti collocatas in lecticis uxores suas: aut languidas aut pręgnantes circumducebant. multi etiam lecticas uacuas simulantes in ijs esse coniuges ægrotas: eoq; modo sportulam captabant. ¶ Densissima: id est frequens lectica: ut ostendat id fieri a multis: non autem multis stipata. ¶ Centum quadrantes: id est sportulam ipsam: ex qua (ut diximus) dabantur interdum nummi. Martialis: Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum Inter-

dum

dum obsonia: ut diximus ex testimonio Tranquilli. ¶ Sequiturq́ʒ
maritum. s. existens in lectica. ¶ Maritum: pedibus praecedentem.
¶ Hic: alius. ¶ Absenti: uxori. ¶ Arte nota: fraude iā oībus manifesta.
¶ Sellam: lecticam. Tranquillus in Nerone: Interdiu quoq́ʒ clam ge
statoria sella delatus in Theatrum. Idem in Othone: Tunc abditus
propere muliebri sella in castra contendit: ac defficientibus lecticas
rijs laxato calceo restitit. Nam instar (ut diximus) cubiculi erat. ut
alibi: Namq́ʒ facit somnū clausa lectica fenestra. Tranquillus in Au
gusto: A coena in lecticulam se lucubratoriam recipiebat. ¶ inquit
Galla .s. maritus. ¶ Galla mea est. s. uxor. Galla item est arbor grandifera.
Galla etiam instrumentum est sutorium: cuius ita meminit sutor qui
dam apud Macro. cum interrogaretur quo artificio se tueretur: urs
bane respondit. Gallam subigo. Galla item nominatus est pater Ma
sinissae regis Masiborum. ¶ Citius dimitte: uerba mariti ut cito dimit
tatur erogata sportula. ¶ Moraris. i. si moraris ad dandam sportulā
ait citius dimitte nos: uel morans cum interrogatione, & leni incres
patione. ut sit maritus, qui leniter increpet dispensatorem q̄ nimis
cunctetur ad dandam sportulam. ¶ Profer Galla caput: uerba dispē
satoris uolentis uidere, an sit intus Galla. ¶ Noli uexare: dicit maris
tus noli uexare: noli inquietare: dormit enim lassa.
ASCen. ¶ QVIS totidem erexit uillas: taxat luxuriam. i. superfluitatē Ro
manorum in extruēdis uillis. i. domibus rusticis. Villa enim nō est
(ut Galli dicunt) urbs aut oppidum: sed quęuis domus in agro po
sita. Item taxat luxuriam coenarum & impudentiam in sportula pe
tenda. Id enim etiam hodie contingit: ut qui prodigaliter & immo
deste sua consumunt ac profundūt: aliena impudenter petant, sicut
Sportula quid is de quo Sallust. Profusus sui: appetens alieni. Sed ne quis duriuss
culus, licet Mancinellus aperte dicat, adhuc ignoret quod sit spor
tula: altius repetam. Romani praeter cęteros mortales glorię & ho
norum cupidi: ut multis noti & conspicui essent: constituerunt clien
tibus & familiaribus: qui prima luce uenirent se salutatum: & saluta
tos deducerent in forum, centenos quadrantes: quos in sportula al
seruari iusserunt. Nam & sporta & sportella & sportula receptaculū
est elemosynarum seu munerum. sed accipiendo continens pro cō
tento, pro munere ipso accipitur. sed coeperunt diuites pro sportus
lis rectas coenas dare. Nero autem constituit: ut centū quadrantes:
& non coena recta. i. plena daretur. Vnde duabus primis horis diei
occupati erant in salutandis diuitibus: sicut dicit Mart. Prima salu
tantes atq́ʒ altera suscipit hora. Coeperunt enim ditissimi quiq́ʒ salu
tatoribus suis ampliora munera dare. Vnde multi diuites prima lus
ce ditiores se salutatum ibant: & magna munera eripiebant e fauci
bus pauperum clientū & familiarum: & eadem pro parte suis salus
tatoribus impertiebant. quod ęgre fert poeta: eo q̄ nō habeant ras
tionem dignitatis suę. Nam cum uilissimis hominibus libertinae cō
ditionis sępe contendere: & nonnunquam ab eis uinci non erubue
runt. Contra luxuriam. i. abundantiam & superfluam amplitudinē
uillarum: quae granaria aut possessiones a gallis uocantur: erat lex
censoria (ut dicit Plin.) pręcipiens ne Romani plus uetrerēt q̄ ara
rent. i. ne plus occuparent ędificijs: quorum aream uertunt. i. scopis
mundant ministri, q̄ ararent. Contra superfluitatem autem mensa
rum institutum erat: ut publice coenarent: quia antiqui uolentes fru
gales haberi comperti sunt in secreto prodigaliter uixisse. Potest au
tem textus hic dupliciter legi: Aut quod ipsi antiqui etiam in secre
to quidam coenauerint: sed non tot fercula. Aut quod ipsi non coe
nauerint: ut nūc primo modo construitur sic: Quis auus. i. quis an
tiquorum erexit totidē uillas: ut sup. nunc erigunt. q. d. nullus. Quis
auus. i. quis antiquorum coenauit. i. coenando consumpsit. secreto:
.i. in loco occulto. septem fercula. i. septem genera ciborum: quae
seorsum afferuntur: ut nunc sup. coenant. q. d. nullus. quia licet quō
dam etiam in secreto cęnauerunt: non tamen septem fercula. Secū
do modo sicut etiā dicat nullus: quia aui (licet atatui & proaui fors
te in secreto coenauerint) neq́ʒ in secreto coenauerunt: neq́ʒ tot fers
cula. Sportula. i. elemosyna centum quadrantum. parua. i. exigua.
sedet. i. sita est. nunc. i. postquam Nero coenas rectas ad sportulas re
uocauit. Cuius contrarium postea fecit Domitianus. sed nondum
fecerat in primo limine. i. in primo introitu domus: ne intromissorū
litigia domino molestiae sint. sed inquam rapienda. i. uiolenter occ
cupanda turbę togatae. i. Romanis: qui non salutabant: neq́ʒ sportu
lam petebant nisi togati essent. & ideo nobiles purpura dimissa tos
gam salutaturi accipiebant: & postea dimittebant. quod conquerens
tur Mar. dicens: Quid faciam Romae cui non licet esse clienti: Dimi
sit nostras purpura uestra togas. Ille tamen quem noscis: uidelicet
balneator, seu custos balneorum secundū Martialem inspicit priusq̄

quam det faciem tuam. & trepidat. i. cū timore disquirit. ne. i. ut nō
uenias ad sportulam. suppositus. i. clam loco alterius positus. & pos
scas nomine falso. i. simulato & non tuo: quod tibi uerum nomen
est. Tu agnitus. i. postquam fueris inspectus & bene notus: accipies
sup. sportulam & non prius. Turpe autē merito esset nobilem a bal
neatore inspici: & agnosci. Iubet autem balneator auctoritate domi
ni sui. Ipsos troiugenas. i. nobiles Romanos: qui iactant se de illis
Troianis: qui cum Aenea in Italiam profugi uenerant originem tra
here. uocati a praecone. i. a publico proclamatore. Vsq́ʒ adeo eos
non puduit sportulam petere: quia tamen hoc minus uerisimile uis
detur, addit. Nam pro quia, &. i. etiā. ipsi troiugenae. i. a Troia oriū
di nobilissimi Romani. uexant. i. pulsant & frequentant cum mole
stia. nobiscum. i. sicut & nos pauperes. limen. i. illud transuersum in
pede hostij. ubi dictum est sportulam sedere. uexant inquam limen
porrigentes manum & clamantes. praetor sic: Da praetori sup. spor
tulam suam. Deinde dicit tribunus: Da tribuno sportulā suam. Sed
libertus alicuius diuitis: ut Crispinus ille, de quo dictū est: Cum ius
esse putet &c. enim pro quia: est prior. & dicitur per parēthesim. Vel
lege potius sic: Sed libertinus prior est. i. sed ponamus quod aliquis
libertinae conditionis est prior. tunc ipse inquit: ego sum prior. i. ans
te praetorem & tribunum. Priori autem debebatur sportula: quia ta
men uerisimile est quod debeat praetori aut tribuno cedere: quod il
li potest etiam ab astantibus dici: subdit ipse dicēs: Cur timeam aut
dubitem defendere. i. protegere meum locum: quē occupo iure pręs
uentionis: quamuis sum sup. natus ad. i. iuxta Euphratem. i. fluuiū
illum in Mesopotamia secundum Georgium: uel in Capadocia se
cundum Calderinum. unde quia tot serui Romā concesserant: Mar
tialis capadocas posuit pro seruis dicens: Quid te capadocum sex
onus esse iuuat. Vel secundum Mancinellum in Assyria: & omnes
uerum dicunt: quia ad omnes alluit Euphrates. Propter dictum tas
men Martia. placeret Calderinus nisi uideretur poeta de eodem loc
qui cū dicet Aegyptius atq́ʒ arabarches. unde intelligi placet de Ara
bia. quod. i. quam eem. s. me natum esse ad Euphratem. fenestrae. i.
aperturę seu fissurę in aure. i. quas habeo in auriculis meis more pa
trię. arguerint. i. probauerint arguendo mendacium contradicētis:
quamuis. i. tametsi. ipse. i. ego met. negem. i. uelim negare: quasi dis
cat ego egregie fateor sum libertinae conditionis. Potest autem esse
ut is de quo loquitur poeta in aliquando ostentauerit fissuras auris
cularum ad gloriam: quia illis probauerit se tanquam captus esset
in aures: siue aurum in auriculis gestasse: quod ingenuitatis signū
est. Non est autem (ut docet Laurentius Valla) auricula parua aus
ris: sed chartilago illa, quę eminet ad aures: in qua erant fissurae: non
in aure. Libertinus uero secundum eundem est adiectiuum & abs
solutum. Vnde non debeo addere dum dico hic libertinus est cuis
ius sit: quia idem est. ac si dicam: hic est libertinae conditionis. & est
tam manumissus, q̄ ex manumissis natus. sed libertus est substans
tiuum & relatiuum. Nec plene ponitur sine correlatiuo, aut subies
cto eius: ut hic libertus Neronis. Et omnis libertus manumissus est
hic igitur in aure dicitur pro auricula. & libertus pro eo quod est.
libertinus diceretur: si legeretur. Sed libertus enim prior est: prior
inquit &c. Vnde docti legunt: Sed libertinus prior est &c. Quia ue
ro libertinus de utroq́ʒ dici potest: & speciale habemus pro manus
misso: cepit quod Suetonius dicit generale illud pro altero capi: ut
uidelicet is libertinus dicatur qui patronum non habet: sed ex has
bente patronum: hoc est manumisso natus est. sed redeo ad ordis
nem uerborum: Sum igitur inquit libertinae conditionis: & ob eam
inferior q̄ praetores: & tribuni: & caeteri nobiles Romani. sed quins
que tabernae, quas ego scilicet possideo in foro. parant: idest coms
parant mihi singulis annis quotannis quadrigenta supple sestertia:
idest cēsum equestrem, per quem recipior in quatuordecim primos
gradus theatri. ut postea dicetur: Quid optandum: idest inter ea
quae sunt optanda. purpura: idest nobilitas eorum quibus concedis
tur purpura. confert maius: idest accumulatius bonum: quasi dicat
nihil cum ex illis habeat & honorē & diuitias. Non potuit poeta dis
cere magis propter metrum: magis enim corripit primam. Nec lati
na lingua patitur duo adiectiua simul construi sine coniunctione:
ideo non dixit: Quid maius optandum: sed diuisit. Si: idest & si, ids
est quamuis Coruinus: idest ille nobilis custodit in agro Laurenti:
idest in antiquo latio terra fertilissima. oues conductas: idest alienas
ad hoc conductas: ut diues uideretur. quod dictum est non ex sen
tentia poetę sed ex scommate & irrisione petulantis hominis ex ser
uili conditione. Quod si re uera ita intelligi placet: quod Coruinus
custodiat. expone. i. quod faciat custodire: oues cōductas dimidio

Ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum.
Spotula. deinde forum, iurisq; peritus Apollo,
Atq; triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius, atq; arabarches,
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt ueteres, lassiq; clientes,
Votaq; deponunt, quanquam longissima coenæ
Spes hominum, caules miseris, atq; ignis emendis.
Optima siluarum interea, pelagiq; uorabit
Res horum, uacuisq; toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit, sed quis feret istas
Luxuriæ sordes? quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum?
Pœna tamen præsens, cum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum Pauonem in balnea portas,
Hinc subitæ mortes, atq; intestata senectus.
It noua, nec tristis per cunctas fabula cœnas
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

lanę & foeturę: quia Coruinus quidē pascua habuit pinguia: sed caruit ouibus: & ideo alienas ad ęquas portiones pascēdas susceperat. licet ergo ille ingt agrū sine pecore habeat: qd hoc ad me? ego possideo plus Pallāte. i. quā Pallas ditissimus libertus Claudij: & Licinia illis diuitibus. Quidā sequentē locū diuersis attribuūt: ut dicat Libertinus ille qui hactenus locutus est: ergo cū ita sit quod affluā diuitijs: & sim ditior ēt tribunis: tribunū expectēt donec sup. accepero & sequētia dāt poetę: qa tñ oia dependēt ab illud ergo: qd illatiue seu continuatiue ponitur. mallē omnia poetę dare: ut satyrice cōcedat: qd maxime negandū eēset. ergo si ita est: q tu tā diues es: iustū est sup. (& hoc p ironiā intellige) ut tribunū expectēt & diuitię sup. uincant dignitatē: nec pro & nō. & q is, qui uenerat nuper. i. superioribus annis. in hanc. i. nostrā urbē Romanā. pedibus albis. i. gypsatis. qd' signū serui uenalis est. nō cedat. s. nō det locū honori sacro. i. dignitati tribunitię: q̄ sancta & sacra: i. ueneranda est. iustū inquā est, quandoquidē. i. quoniā ita est. q maiestas. i. summa dignitas diuitiarū sup. est sanctissima. i. maxime inuiolabilis inter nos Romanos. s. Etsi. i. quāuis o pecunia funesta. i. funeꝶ causa plurima. nō dū habitas. i. coleris tēplo. i. fano uel ędificio tibi sacrato. & q̄uis nullas. i. nō ullas. nō ereximus adhuc ullas aras nummoꝶ. i. ad honorē nummorū ut. i. quemadmodū. Pax colitur. i. ueneratur, & adoratur in templo Pacis. atq; pro &. Fides colitur: idest adoratur in templo Fidei. & Victoria in templo Victorię. & Concordia quę crepitat. i. ore suo (nam rostrū negant dici nisi fuerit incuruū) crepitū seu sonitū facit. nido salutato. i. dū nidus salutatur. Colebatur. n. in forma Ciconię: uel Cornicis. ut bone recitat Mancinellus. Sed cum summus honos: hic iteꝶ redit poeta ad castigandā ineptā petitionē sportulę: cū res uilissima sit: cū nō cōtineat: nisi centū quadrātes: quibus pręstabat una cœna recta. Vnde Mart. postq̄ Domitianus instituit pro centū quadrātibus cœnā rectā in sportulā dari Inquit: Centū miselli ualere quadrātes. Lautissima. n. sportula nō dabat nisi cētū quadrātes: ut hic dicitur. unde idē Mar. Dat baiana mihi quadrātes sportula centū. & tñ prętores & tribuni nō habētes rationē dignitatis suę: tā auide petebant eas: ac si res magna esset. Vnde indignatur poeta dicens: Sed demus sup. quod re magna licet publico & nobili cū priuato & paupere cōtrouersiā agere: tñ sup. nō licet p sportula: quia cū ita sit quod summus honoris. i. summus magistratus cōputet qd. i. quātū pecunię sportula referat. i. reddat ei anno finito. & quātū addat rationibus. i. redditibus: & prouētibus: siue uectigalibus solitis: hoc est cū nobilissimi annumerēt sportulā ad diuitias suas quid faciēt comites. i. sequaces & cliētes: qui comitātur gratia sportulę. i. quantū illi poterūt habere? quibus sup. comitibus. toga. i. uestis exterior tegēs interiora indumēta mœchanicis forte artibus apta. est hinc. i. ex hac sportula. calceus. i. indumentū pedū est hinc. i. ex alia. & quibus est hinc panis. i. domui omne nutrimentū necessariū. & fumus. i. omne quod necessariū est ad ignē, seu decoctionē: hoc est cū cliētibus (nō sunt autē cliētes satellites, siue apparitores: gallice sergēs: sed qui se fidei & tutelę alicuius diuitis & potētis commiserunt) comitibus, seu familiaribus nihil detur nisi ex sportula: & tñ dominus cōputet sportulā iter redditus suos annuos qd faciēt ipsi. i. quomodo poterūt uiuere. quia lectica dēsissima. i. in qua fertur uir amplissimus indignitate: uel i qua fertur mulier ęgra aut grauida cū prole maxima. nō petit nisi centū quadrāte. i. uigintiquinque asses: q si quadrātes tūc uocauerūt: quos nūc quatrinoa uulgus italicū uocat: nō sunt nisi uigintiquinq; albi minores monetę gallicanæ. Quod autē debeat potius intelligi de lectica in qua ferūtur plurimi liberi siue Infantes: patet quia dicit: que pro &. uxor languida. i. ęgra. uel pręgnās. i. grauida sequitur maritū. & circūducitur. i. ducitur in circuitu: ut respiciatur eius miseria. hic. l. alius: qui non habet coniugem pręsentem: ut tamen sportulā habeat: petit absentū. i. pro coniuge absente: tanquā præsens esset in lectica. & hoc facit callidus. i. subtilis & astutus. sed arte iam nota. i. cognita distributori: ostēdēs. s. pro coniuge. i. loco coniugis. quā fingit esse in sella. i. in lectica in qua sedere posset (dicitur enim a sedendo sella quasi sedla) sellā uacuā & clausam. Iungit cū quadā cōfidentia ad ipsum distributorē, seu elemosynariū: ut nō fiat inquisitio. Galla mea. i. uxor mea: sic uocata. est sup. in hac lectica clausa. dimitte. i. da mihi portionē & sportulā meā: & sine me abire. cū autē id statim nō faceret dispēsator dispēsans: ait petitor. moraris? detines me hic. Ille autē sciēs astutiam qua multos depꝛhēderat uacuas cadelas aduexisse simulātea se coniuges aduehere, inquit: O Galla p fer. i. pduc & extolle caput sup. tuū. Ad quod marito dispēsator noli uexare. i. molestare eā. quiescit. i. capit requiē post longā infirmitatē. Repetamus pauca. Pedibus albis. i. cretatis uel gypsatis: quod signū est serui transmarini & uęnalis. Vnde Ouid. Nec tu quisquis erit capitis mercede retētus: Despice gypsati nomen inane pedis. Et Tibullus: Barbarea gypsatos ferre catasta pedes. Gypsum autem Galli uulgo plastrū uocāt. Funesta pecunia: quę funerum sępe causa est. unde. 3. Æneid. Polidorū obtruncat, & auro. Vi potitur: quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames. quid non cogis: quasi dicat ad nihil non cogis. Et dicitur funesta a funere. Funus autem de funibus ceratis quæ cremantur dum cadauer ducitur.

¶ IPSE dies signauā pariter & auaritiā diuitū Roma. carpit. qui hoc modo diē cōsumerent: ut cliētibus semper comitātibus primo sportulā captarēt: mox in forū ut otiosi trāsirēt: ubi statua fuit Apollinis eborea. unde sequi? Iurisq; peritus Apollo. Et statuę oium triūphales: quę per multū otiū uiserentur: ut per Apollinē & statuas triūphales solū forū intelligas Augusti: in quo oia hęc erant. Sicq; per summā indignationē diuitū (ut diximus) notat auaritiā: qui circūductis per uaria urbis loca cliētibus, tā ingrati sint: ut ne quidē eos in cœnā, quā summis uotis sperauerāt, inuitēt: sed eos omni spe cœnę destitutos a se amittant. ? Distinguitur: diuiditur. ? Pulchro ordine: ironicos. ? Sportula. s. petitur. ? Deinde forū. s. Augusti: quod is inter publica & plurima opera extruxit cū ęde Martis ultoris. Fori extruēdi causa fuit hoium & iudiciorū multitudo: quę uidebatur non sufficiētibus duobus etiā tertio indigere. Itaq; festinātius: nec dum perfecta Martis ęde publicatū est: cautūq;: ut separatim in eo publica iudicia: & sortitiones iudicū fierent. Hæc Sueto. ? Iurisq; peritus Apollo: forū ipsum Augusti (ut dixi) intelligit. Nā ibi statua Apollinis eborea fuit. ut docet Plin. li. 7. ca. 53. Vnde facete poeta peritū iuris Apollinē nominauit: quasi qui assidue lites audiēdo iuris factus esset peritus. Nō placet ut itelligas de tēplo Apollinis: quod extructū fuit (auctore Trāquillo) in ea parte palatij: quę a fulmine desiecta fuerat. Vbi Colossus erat Apollonis ęreus quinquaginta pedū in bibliotheca tēpli: sed de foro (ut diximus) Augusti. Ibi. n. & nō in tēplo Apollinis, iura redebant. Et illic erat statua (ut dictū est) Apollinis eburnea ita: ut uideretur potuisse iura ciuilia discere. Ad quod etiā respexit Horat. loquēs de Garrulo tracto i ius: Sic me seruauit Apollo. i. iudices sedētes in foro Augusti. ? Atq; triūphales: s. imagines petūtur. ac per hoc ipsum forū Augusti. Nā ibi (auctore Trāquillo) statuas omniū triumphali effigie in utraq; fori sui porticu dedicauit. Legimus tñ & in alijs foris ante Augustū statuas poni solitas. unde Scipio Nasica (auctore Pli.) statuas quas sibi quisq; per ambitionē i foro ponebat, sustulit. ? Inter quas: indignatur poeta, quod inter statuas triūphales, quę nō solū in foro: sed etiā passim per totā urbē erectę erant, Crispinus Ægyptius & cōditionis libertinæ statuā triūphalē habuit. Nā de Crispino intelligere omnino uidetur, cū sequatur Aegyptius atq; arabarches. ? Nescio quis: satus

IO AN
B RIT

contumeliose

contumeliose dictũ nescio quis: q̃si uilis & ignobilis. ¶ Ægyptius atq; arabarches: bene aũt dixit Ægyptius atq; arabarches. Nam Ægyptus & Arabia conterminæ sunt ita: ut poeta uideatur nescis te recte discernere patriã eius: dictumq; est cũ contemptu patriæ: q. d. undecunq; fuerit patria ei fuit barbara: & ipse uir barbarus. ¶ Arabarches: Arabũ princeps: irrisione dictũ. aut princeps Arabũ: hoc est seruoꝝ: q essent Romæ ex Arabia. ita etiã Cicero ironicos quendã appellat Arabarches in quadã epistola ad Atticũ: Vellem & te ex Theophane respicere: quonã animo in me sit Arabarches. ¶ Titulos: imagines cũ titulis & inscriptionibus suis. ¶ Non tantũ meieris fas est: hinc maxime apparet poetæ indignatio. est. n. sensus: Adeo inquit statua illa Crispini contẽnenda est: ut nõ solũ uris na respergenda sit: sed etiam spurciori re. Tali. n. nota affici solent quæ maxime contemnentur. unde Tarentini alterũ ex legatis Ros manorũ urina resperserunt. Nero item (auctore Tranquillo) in lus dibriũ religionis Deam Syriã urina contaminauit. ¶ Meiere: dicis mus: & meiere & mingere. Persius: Extra meiete, Discedo. Iuuenas lis: Et fusco iam micturiente. a mingo. Horatius: Veniant mictum atq; cacatũ. ¶ Vestibulis: a domo diuitis recedũt: quos comitati sũt per multos labores. hincq; est oĩs poetæ indignatio. Vestibulũ aũt qd fuerit docet sic Gellius in noctibus atticis. Qui domos amplas antiquitus faciebant: locũ ante ianuam relinquebant: qui inter fos res domus & uiã medius esset. In eo loco qui dominũ eius domus salutatũ uenerãt, priusquã admitterentur cõsistebant. & neq; in uia stabant: neq; intra ædes erant. Ab illa grãdis loci consistione: & quasi quadã stabulatione uestibula appellata sunt spatia grandia ante fores ædiũ relicta in quibus starent, qui uenissent priusquam in domũ intromitterentur. ut ue in cõpositione ualde significat. Vt illud Horatij: Ve pallida lecto Desiliat mulier. Et apud Varronẽ in re rustica: Quod quæ postea cõcipiũt, fiunt uegrandes atq; imbes cillæ. Persius: ut ramale uetus uegrandi subere coctũ. alij uero a ue stiendo dictũ putãt uestibulũ: quod primas partes ædiũ uestiat. uel a Vesta Dea, cui oĩs ædiũ introitus sit cõsecratus. De uestibulis ẽt sic meminit Vitru. in. vi. Cõia aũt sunt, qbus etiã inuocati suo ius re de populo possunt uenire. Virg. Vestibulũ ante ipsum. primoq; ĩ limine Pyrrhus. ¶ Lassi: longa erratione dum comitantur diuitem.

Cliens

Patronus

¶ Cliẽtes: dñr quasi colentes: qui patricios colant a quibus defendũ dunt. patroni autẽ dicti q̃si patres. Clientelas & patrocinia instituit Romulus. ¶ Veteres: hinc conqueritur maxime Iuuenalis: q̃ in ue terem clientem & familiarẽ sint tã ingrati. ¶ Deponunt: abijciunt. ¶ Cœnæ. s. rectæ. ¶ Quanquã longissima. i. q̃ sibi in aĩo diu aluerũt. ¶ Spes hoĩum: acclamatio poetæ ĩ miseriã clientũ: q diu sperauerãt

Caules

se apud diuitẽ cœnaturos. ¶ Caules: caulẽ accipimus sæpenumero pro brassica: sed generale est uocabulum: significat enim scapum ipsum in herbis & leguminibus. dicimus. enim caulem ciceris: caulem fabæ, & caulem betæ. idest. scapum ciceris: fabæ: & betæ. ¶ Interea: dũ pauperes clientes infeliciter cœnãt domi suæ. ¶ Optima siluarũ: in sordidam gulã Romanorũ insurgit: qui opiparas sibi solis cœnas pararẽt: nullo prorsus adhibito: nec cliẽte nec para sito. ¶ Vorabit: indignatione satyrica dictũ quasi magnus helluo.

Rex

¶ Rex horũ: rex alias regnatorẽ: alias diuitẽ significat: alias nomen habet: ut hoc loco ad aliqd dictũ ad significandos clientes: q ęque, ac parasiti dñum sequũtur ut cœnent. Nam sicut parasitus est regis: & libertus patroni: ita rex est parasiti: & patronus liberti. Vnde Terentius: Nemo pro merito gratiam regi refert. Parasi. apud Plau. in captiuis ita loquitur: Nam postq̃ meus est rex potitus hostiũ. appellat. n. parasitus Philopolemũ regẽ suũ: apud quẽ sæpe cœnabat. Terent. alibi: Regem pro diuite posuit. Regẽ me esse oportuit. i. diuitẽ. ¶ Vacuis toris: lectis discubitorijs: Nam antiqui tribus stratis lectis epulabant. Horatius: Sæpe tribus uideas lectis cœnare quaternos. Terent. Dedit lectulos pedibus ligneis faciendos, ubi potestis uos. Martialis: Imperat extructos frangere nona toros. ¶ Vacuis: qa solus cœnat: ut sordidus. ¶ Nã de tot pulchris: hoc dictum est in profundam gulã, & luxuriã ciborũ. est. n. sensus: Tam laute; tantoq; impendio epulantur diuites Romani: ut una cœna absumãt patrimonia. Vnde Seneca in detestationẽ gulæ sic clamat: Nũc cõuiuiorũ uigebit furor, & fœdissimũ patrimoniorũ exitium culina. ¶ Vna mẽsa: una cœna. ¶ Orbibus latis: mensis citreis orbiculatis. de quibus supra illic: Prætoria mensas. ¶ Antiquis. i. q̃ fuissent multorũ p successionẽ dñorũ. Vnde Seneca: Placet mensa nõ uarietate macularũ cõspicua: nec per multas elegantiũ dominoꝝ successiones ciuitati nota. ¶ Nullus iã parasitus erit: ita, inquit, diuitũ auaritia adoleuit: ut soli tantũ cœnent & laute & delicate: neq; ullo adhi

Parasitus

bito parasito: q sæpe ioci causa a diuitibus ĩ cœnã admittebatur. sit autem parasitus a παρά quod est iuxta: & σῖτον cibus. est. n. is qui nobiles & potentes sectatur gratia gulę: paratusq; ad oĩa assentari. unde apud Terentium de Gnatone parasito: Quicquid dicũt laudo: si negant nego: aiũt aio. Inde est parasitor uerbũ. Plau. in Amphy. Amãti parasitor, hortor, asto, admoneo, gaudeo. Et aũ supparasitabor patri. ¶ Sed qs ferat istas: nõ cessat cõqueri poeta diuites Romanos auaros pariter esse & luxuriosos. auari inquit sunt pauperibus cliẽtibus, qbus nihil dãt. luxuriosi uero sibi, qui tã delicatis, tamq; pretiosis epulis saginantur. mouet aũt poeta nihil magis esse uitandũ, q̃ istam luxuriæ & sordidũ turpẽ societatẽ. ¶ Sordes: auaritia: cũ nihil dant cliẽtibus. Sordidi appellantur auari. Sũpta metaphora a sordibus uestiũ: q̃ nõ minus hoĩum uita auaritiæ morbo cõmaculetur, q̃ uestimenta maculis & sordibus. Nam sordes ꝓprie opponuntur mundiciæ & lauticiæ. Vnde Terentius: Harũ uidere ingluuiem, sordes, & inopiã salus est adolescẽtulis. Vnde ẽt sordere apud ueteres usurpatũ est pro sordidũ esse. Actius in Ægystho: Cui manus materno sordet sanguine sparso. Sordere etiam capitur pro eo quod est putere, & male olere. ut illud Virgilianũ: Sordẽt tibi munera nostra. i. tibi putẽt & sordida uidentur. s. fœda & immũda. Poni aũt sordidus pro auaris docet sic Cic. ad Atti. Propter quosdam sordidos hoĩes, q beneficia Cæsaris uendũt. Horatius: Sordidus a tenui distabit uictus ofella. & alibi. Sordidus ac diues populi contemnere uoces. ¶ Luxuriæ: tantæ lauticiæ & tanti apparatus, cum uentrẽ suum pretiosis & multiiugis cibis opimet. ¶ Quanta est gula: acclamatio in derisionem gulæ: quasi diues non possit sibi uentrẽ implere: cũ oĩno modicæ rei sit capax: nisi integrũ aprũ sibi appunat. Seruilius Rullus (ut scribit Plin. libr. viii.) pater eius Rulli: q in Ciceronis consulatu legẽ agrariam ꝓmulgauit: primus Romanorũ solitũ aprum epulis apposuit. ¶ Totos: integros. Tiberius tamen (auctore Trãquillo) ut parsimoniã publicã exemplo quoq; iuuaret, dimidiatũ aprũ apposuit. ¶ Animal propter ꝯuiuia natum: ueluti acclamatio in detestationẽ gulæ: quo uno uitio nihil putat homini turpius. & ideo multo carmine id insectatur: q̃si ingt aper ob nullã aliã sit natus rem, q̃ ut delicata de se præbeat pulpamenta. Videtur ad id respexisse quod scribit Varro in. ii. de re rustica. Suillum pecus donatũ a natura dĩt ad epulandũ. ¶ Natum: quasi ad hoc specialiter genitũ & inuentũ. Horatius: Natis in usum lætitiæ scyphis Pugnare Thracũ est. ¶ Pœna tamẽ præsens: q̃si punitionẽ desideret poeta tantæ gulæ. sed pœna ingt ab eis nõ abest. nam ex nimia repletione cõtrahũt morbos: qbus ẽt moriũtur. Tale etiã est dictũ apud Pliniũ loquentẽ de ebrietate: Hinc Pallor, & genæ pendulæ, oculorũ ulcera, tremulæ manus effundẽtes plena uasa. Et q̃ sit pœna præsens, furiales somni, & inquies nocturna. Sene. ad Luciliũ: Multos morbus multa fercula fecerũt. ¶ Præsens: subita & præsentanea: q̃ non diu sit expectanda. Vnde præsentissimũ periculũ: præsentissimũ uenenũ. i. subitũ & præsentaneũ: quod statim. s. occidat. præsens ẽt significat, nõ modo quod est huius tẽporis, sed ẽt alterius. Quintilianus loquẽs de Cicerone iam mortuo ait: Postea uero q̃ triumuirali proscriptione consumptus est: passim q oderant q inuidebant, qui æmulabantur, adulatores ẽt præsentis potentiæ nõ respõsurũ inuaserunt, ergo præsentis potentiæ, q̃ tũc erat præsens, ut præteritũ respiciat. ¶ Cũ tu deponis amictũ: cũ in balnea descendis. Nam tũc ex nimia repletione & cibo crudo in balneis uis morbi inopinata obrepit. iuxta aũt balnea locus erat qui græce Apodyteriũ latine uero spoliatorium uocabatur: ἀποδύω. n. idẽ est quod exuo. ubi q balnea ingressuri erant: uestes deponebãt apud Capsariũ: qui (ut scribit Vulpianus) mercede seruanda in balneis uestimenta suscipiebat. ¶ Turgidus: nimia repletione. Æmulatio est persiana: Turgidus hic epulis, atq; albo uentre lauatur. ¶ Crudũ pauonẽ. i. inconcoctum: nõ perfectũ in stomacho. Nam crudũ dicimus quod ad maturitatem non peruenerit: ut poma cruda. Et quod coctũ nõ sit: ut caro cruda. Martialis: Accusas, rumpisq; coquũ: tanquam oĩa cruda Attulerit. Crudũ item hominẽ qui cibum non conficiat. Hora. in sermonibus. Namq; pila lippis inimicum & ludere crudis. Crudũ etiã cibũ, q nõ conficiatur in stomacho. in qua significatione hoc loco accipit poeta. Cic. lib. ix. ad Pætum: Satius est hic cruditate, q̃ istic fame. s. perire. Columel. in pri. libro. Mox deinde ut apti ueniamus ad ganeas, quotidianã cruditatem laconicis excoquimus. Plinius: Igitur balneas ardentes his temporibus medici qdam instituerũt: qbus persuasere cibos cõcoqui ita: ut nemo nõ minus ualidus exiret obedientissimi efferũtur ad sepulchrũ. Cic. ad. Cas. Ferũt P. Syllam alij a latronibus interfectum

Sordes

Sordere

Sordid⁹

Ad epulandum

Præsens

Apodyterium

Crudum

alij cruditate.i.crapula & cibo nō concocto. Cruditates aūt scribit Macrobius euenire aut q̄litate succi i quē cibus uertitur: si non sit aptus humori: q corpus obtinuit: aut ipsius cibi multitudine: nō sufficiēte natura ad oia q̄ cōgesta sunt cōcoquenda. Crudū ergo pauonē appellat: quē ob nimiā epularū ingurgitationē concoquere nō potuit. Sen. ostendit cruditatem capi pro nimia repletione cum ait. Ede citra cruditatem. Bibe citra ebrietatē. Et Cic. in Catone: Caret ergo senectus & uinolentia & cruditate. ꝩ Pauonē: primus Hortensius augur (ut scribit Pli. lib. x. cap. xx.) posuit pauonem cœna

Cœna adijcialis

adijciali. Nā ita appellabaᷓ cœna p̄ ōt. ficti: auctore Festo. De q̄ Macro. & Varr. de re rust. lib. iii. Primus inq̄t Hortēsius pauones augurali adijciali cœna posuisse dr. Eandē ēt adipalē appellauere. ꝩ In balnea: nā Romani ante cœnā (auctore Celso) exercebanᷓ: post eā exercitationē balnea ingrediebātur. Appianus mentionē faciēs de Catone, sic ait: Circa uesperā e balneo ad cœnā trāsit. Apuleius in x. li. de Asino aureo: Qui cū se refecturi clausa cællula balneas petissent. Et idē in. vii. Disposita cœnula balneas obeūt. De hac consuetudine plura diximus apud Persium illic: Turgidus hic epulis. ꝩ Hinc subitę mortes: subaudi sunt ex nimia epularū igurgitatione. Hinc monet poeta frugalitate nihil esse nec laudabilius, nec utilius multosq; ex nimia cibi & crapulæ intēperantia mori. ꝩ Intestata: nō

Intestatus

facto testamēto: quia morte repētina intereunt. Intestatus autem uidetur dici nō tantū is q testamentū nō fecit: sed etiā is q testamento liberis suis tutores nō dederit. quantū. n. ad tutelā ptinet, intestatus est. Auctor Paulus de legitimis tutoribus. ꝩ It noua fabula. i. recens & subitus rumor dissipaᷓ per oia cōuiuia. Nā in cōuiuijs de uarijs & nouis rebus solet esse sermo. Hora. Fabula quāta fui cōuiuiorū. ꝩ Nec tristis: sine aliqua doloris significatione. nemo. n. est q de eo aliquā præ se ferat tristitiā: q̄a nihil p testamentum legauerit: sicq; poeta miserā humanæ fragilitatis cōditionē ostendit. ꝩ Ducitur:

Ducere

uerbū est funebre. i. ad bustū fertur. Virg. Et tristia funera ducunt. Persius: Nerio iā tertia ducitᷓ uxor. ꝩ Plaudendū: in quo magis lætitiæ q̄ doloris ostenditur significatio: cū nihil sit relictum, unde possint tristitiam simulare. ꝩ Iratis amicis: quia nihil relictum sit. Horatius in sermonibus: Adde iratum patruum, uicinos. Irascuntur enim cum omnia per luxum sint absumpta. Persius. sed cœnam funeris hæres Negliget iratus q̄ rem curtaueris.

ASCEn. ℂ IPSE dies pulchro &c. Per ironiā dicit romanos diuites pulchre obseruare officiū singularū horarū: quia institutū erat narrāte Martiale ut prima hora & secūda fierēt salutationes: tertia adiretur forū: & eū ordinē obseruabant: sed in fraudē clientū: q̄a non redibant tēpestiue domū: ut sportulā clientibus darent. Vtcūq; intelligant alij: ego sic intelligo: ut Romani magistratus q præerant iuris dicēdo, prima luce fuerint salutatū ditiores. unde debuerint redire domū suā. ut a suis salutarētur: q eos in foribus pstolabātur: sed recta ibant ad forū, ubi ius dicebanᷓ: & ita miseri clientes q sperauerāt salutādo se morituros sportulā: ex q̄ sibi cōpararēt lautā cœnā: uidētes q̄ dñi nō redirēt deposita spe ieiuni & famelici abibant. Non ergo intelligo quod sportula primū petaᷓ a clientibus. sed ab aduocatis clientulorū: nec quod cliētes deduxerūt aduocatos suos in forū: sic. n. iam sportulā meruissent. sed quod aduocati illi diuites priusq̄ clientes poterāt aduenisse: abiuerint salutatū & petitū sportulā: nec rediuerint donec tēpus salutandi esset transactū: & ita miseri clientes famelici redibant. & princeps salutatorū. i. q plurimos diuites salutauerat post abitū illorū lautissime cœnabat. & id q̄dem solus: quod signū summæ gulositatis est. cuius pœnam incidētaliter subiungit dicēs: quod ex tali uoracitate sæpe in balneis subitæ fiebāt mortes. Ordo est. Ipse dies. i. officiū diurnū distinguiᷓ pulchro ordine rerū: q̄a ad res ad quas institutus erat dies seruato ordine. Sportula: sup. petiᷓ a diuitibus primū: & hoc duabus horis: deinde Apollo iurisperitus. i. q̄a est iuxta forū iudiciale: uel q leges Lycurgo dictitasse dr sup. petitur: sed melius priori modo pp hoc quod sequitur. Atq; pro &c. & triūphales sup. statuæ decretæ triumphatoribus. & positæ ad forū iudiciale sup. petunᷓ. inter q̄s sup. triumphales statuas nescio q̄s. q. d. indignus q noieᷓ a me. Ægyptius ex Ægypto. atq; pro &. arabarches. i. princeps seruorū ex Arabia. ad cuius effigiē. i. statuā ad eius similitudinē effictā. nō est tm̄. i. solum modo. fas. i. licitū. meiere. i. mingere, uel urinā spargere. sed supple: quod pp honestatē pulchre subticuit: & ergo honor si auribus tuis lector ēt cacare, aut oleū facere. ausus est habere titulos. i. iscriptionē nominis sui. Et ita periphrasi. i. circūlocutione quadā fori augusti. p transitū taxat more satyrico Crispinū: q ex infimo loco ad eā gloriā ut illic statuā haberet malis artibus prouectus est. Cū ergo deberēt salutatis alijs redire domū: ut a suis salutati in forū deducerentur: recta ibant in forū. & ita cliētes. i. familiares: aut in fidem & tutelā eorū cōmissi: ueteres lōga obseruātia & fide cogniti: & lassi ex lōga statione uel expectatione abeunt. i. discedūt. a uestibulis. i. locis ad standū & obseruandū ante fores diuitū idoneis. erant. n. defensi illic stantes a Sole & imbribus. sed nō erant intromissi: q̄a foris sub tecto tn̄ stabant. unde uestibulū pōt dici a ue particula: quę

Vestibulum

aliqn̄ diminuit: & stabulo: q̄si sit paruus locus ad standū: sicut in tēplis sæpe hmōi loca uidemus: q̄ ēt uestibula ꝓprie dr̄. Abeunt ergo uestibulis & deponunt uota. i. desideria sua: uel spes suas. Potest tn̄ esse ut uotā iam destinauerint in aio: si sportulā ipetrauerint: q̄ deponūt. q̄q̄. i. licet spes longissima. i. lōgissimo tp̄e per meritum concepta (nō. n. speramus ꝓprie sine merito) hoium. i. quā etiam illi, q hoies sunt habēt: cū tn̄ maiora sperare debent: sit sup. spes cœnæ. Mancinellus sic exponit. Et deponūt uota cœnę: q̄q̄ longissima & deinde per acclamationē additur spes hoium. Acclamatio autē

Acclamatio

fit quoties ad id quod dictū est acclamare cogimur pp mirabilitatē eius. sicut pri. Ænei. Virgi. postq̄ retulerat q̄ prius Æneas passus esset: & q̄d supi permiserūt destrui ut Roma cōstrueretur: acclamat dicēs: Tantæ molis erat Romanā condere gentē. Est ergo hic secūdū eā acclamatio: ut sit: audete q̄ sit spes hoium. uel sic: o spes hominū sup. uiles & inanes. Potius diceremus appositionē: ut sit: Deponūt uota longissimæ cœnæ: uota dico existētia spes hoium. Idē Mancinellus intelligit: ut ex quadrantibus sportulæ emant clientes cibi caules & reliq. Sed ego intelligo ut sportulā nō habuerint: nec sperauerint habere cœnā a salutatis. Nō. n. uerisimile est ut usq; ad horā. x. a prima illic steterint: sed sportulā: unde unā duntaxat cœnā cōparare possent sperauerāt: opiparam tn̄: qua spe fraudati, coacti sunt emere holuscula & ignē ex proprijs pecunijs. Habēt quidā codices hoi ut sit: ignis emēdus est homini miseris. i. pro miseris domesticis. uel ut Georg. Val. accipit: Spes homini supp. hæc mauet &c. Sed q̄a plures hoium legūt: accipiamus sic: Clientes abeūt uestibulis lassi, & deponūt uota. i. desideria sua. desiderauerāt. n. habere bonā cœnā ex centū quadrantibus sportulæ: q̄q̄ spes longissima hominū sit supple spes cœnæ. i. q̄q̄. nō sperauerint nisi unā cœnā ex tot laboribus, tamen illusi sunt. & ita ignis emendus est. i. lignū unde fiat ignis emēdū est miseris. i. debet emi ab ipsis miseris: & caules. i. holuscula: accipiendo speciem pro genere: & partem p toto. nam caulis ea pars herbæ est, unde se producit foliū. Caules igitur supple emendi sunt. Est enim hippozeugma. i. ab īferiore. Rex horum. i. princeps. i. qui plurimas sportulas sibi acquisiuit: uel q eos ita pro libito regit: uel reuera quē sperauerāt habere regē. sicut secūdo Aenei. Chorebus dicitur gener Priami: quia fore sperauerat. Rex autē est dominus conuiuii: ut sæpe apud Martia. inuenies. Rex ergo horum. i. q debebat eis dare unde cœnam haberēt: uel saltem eos ad cœnā inuitare. uorabit. i. ingurgitabit. interea dū ipsi miseri cōparant sibi holuscula. i. optima sup. obsonia siluarum & pelagi. i. q̄ in siluis & pelago possent cōparari. i. optimas feras & optimos pisces. & iacebit. i. procumbet. tantū. i. solūmodo. ipse uullo accepto in sup. toris uacuis. i. lectis discubitorijs: quos ternos habebā: unde tricliniū dictū est: & singuli quatuor cōuiuas capiebāt. unde Hor. primo sermonū: Sæpe tribus uideas lectis cœnare quaternos. Iacebit unquā tantū ipse. i. nullo cōuictore adhibito. nam comedunt supp. pleriq;. hoc. n. moris est ut quoties ad generalitatem referimus uerba sine suppositis ꝓferamus: ut ita aiunt: Vrbem qui dñt Romā. Nunquid de spinis colligent uuas &c. Comedūt ergo iam fere omnes diuites patrimonia. i. omnes diuitias: quas ex successione patris obtinuerūt. una mensa. i. in una cœna: uel in uno obsonio. sicut apud Horatiū uidere licet de ijs, q ex canoris & pretiosis auiculis cibū: & q ex unionibus maximis potum sibi comparauerunt. comedunt ergo sic: ut supple. nihil relinquant de tot pulchris & latis & tam antiquis orbibus. idest. mensis rotundis ex citro factis: aut forte argento: aut ebore: aut de tot uasculis rotundis: aut orbibus: quæ scissoria uulgus appellat. Pulchris. & quod ad pretiū facit: & antiqs: quod ad cantatē. Vnde maxime damnandi tales sunt: q cōgesta forte multo sanguine & sudore: & diu coseruata non sine maxima anxietate a maioribus: una mensa cōsumunt. Nec placet ut dicamus de tot orbibus. i. ex tot orbibus: quasi ex orbibus intelligamus eos cibos capere: q̄a tunc reliqui essent orbes: nec intestati morerentur. Nam potior sensus est subaudiendo quod dixi: uel nihil subaudiendo sic: Comedūt una mensa patrimonia a tot pulchris & latis: & tā antiquis orbibus. i. licet parentes eis reliquerint tot pulchros &c. Comedunt tn̄ totū

patrimonium

Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat
Posteritas, eadem cupient, facientq; minores.
Omne in præcipiti vitium stetit. vtere velis,
Totos pande sinus, dicas hic forsitan, vnde
Ingenium par materiæ? vnde illa priorum
Scribendi quodcunq; animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Pone Tigillinum, teda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum qui ducit arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, uehatur
Pensilibus plumis, atq; illinc despiciat nos?
Cum ueniet contra, digito compesce labellum,
Accusator erit, qui * uerbum dixerit hic est.
Securus licet Æneam, rutulumq; ferocem
Commitas, nulli grauis est percussus Achilles,
Aut multum quesitus Hylas, urnamq; secutus.
Ense uelut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa,
Inde iræ, & lachryme. tecum prius ergo uoluta

patrimonium una mensa. Nullus parasitus .i. sectator & adulator cibi gratia erit tã .i. quando ita uiuere uolũt. uel post quã ita uiuere instituerũt. Sed qs ferat. i. patiat æquo animo istas sordes .i. tam cõtemnendas fœditates luxuriæ .i. quas ipsi luxu suo. seu luxuria .i. nimia superfluitate sumptus faciũt. qbus tamen se lautos putẽt appellandos. Et quidẽ artificiose dictũ: sicut in sequẽti Satyra: Cum sis inter socraticos notissima fossa cinædos. nihil n. est socraticis magis cõtrariũ, q̃ ut cinædi sint. & tamen qa illi q cinædi erant se socraticos iactabant cõiunxit repugnantia. Similiter & hic: Sordidus. n. proprie dicitur auarus: nõ audens quicq̃ exponere pro lautiore uita. Luxuria autẽ dicitur ubi est superfluitas in amictu, aut uictu, aut corporis ambitione etiam i segetibus. Quomodo ergo dixit sordes luxuriæ? Certe quod in eisdem sunt. Sordidi. n. merito dicũtur. qa nullũ admittãt clientulũ aut parasitũ. Luxuriosi autẽ in summo plu: qa una comedũt patrimonia mensa. Et ideo acclamat poeta per indignationem satyricã. Quãta est gula. i. uoracitas hominũ: uel quanta .i. quã magna est gula .i. ea pars hominis: qua cibus ingurgitatur? q. d. oportet sit quã maxima: utpote quæ ponit sibi .i. ubi nullo admisso. totos .i. integros apros animal p appositionem. q. d. apros dien existentes animal natũ pp cõuiuia .i. cõmissationes. cũ tamen cõuiuia honestiora sint a cõuiuendo dicta. Et potest esse sensus: ut damnet cõsuetudinẽ eorũ: qui ex apris epulũ dabant: quasi sine eis epulũ dari nõ possit. Vel ut damnet eos q animal natũ .i. a natura productũ pp cõuiuia .i. ut plures simul uiuãt: ponũt sibi solis. Primus aũt aprũ solidum apposuit epulis Seruilius Tullius: ut auctor est Plinius. Pœna tñ supp. est præsens .i. in prõptu uel psto: siue quã primũ insequẽs: sicut uenenũ dicit psens quod quã citissime necat

Præsens & Deus uel amicus præsens: q quod petit quã ocyssime confert. Pœna ergo .i. uindicta uel punitio est præsens .i. statim sequitur. .ñ .i. qñ. tu sic uoras cibos. deponis amictus ut intres balneũ postero die q̃ pauonem uoraueris: uel laurus ad aliam cœnã properes. & cũ tu turgidus, i. habens uentrẽ inflatũ: portas pauonẽ crudũ .i. in

Pauo digesto in stomacho tuo i balnea. Est. n. caro pauonis difficillimæ digestionis. uñ Sanctus Augustinus de ciuitate Dei li. xxi. cap. iiii. Quis. n. inquit, nisi Deus creator oium dedit carni pauonis mortuæ ne putresceret? Quod cũ auditu incredibile uideretur, euenit: ut apud Carthaginẽ nobis cocta apponeretur hæc auis: de cuius pectore pulpatũ quantũ uisum est decerptũ seruare iussimus. Quod post dierũ tantũ quantũ alia caro quæcunq; cocta putresceret: prolatũ atq; oblatũ nihil nostrũ offendit olfactũ. Itemq; repositum est post dies amplius q̃ triginta: idem quod erat inuentũ est. Idẽq; post annũ: nisi quod aliquãtulũ corpulẽtiæ siccioris & cõtractioris fuit. Hæc ille. Bene ergo hic pauonẽ crudũ dicit: forte tñ pro homine

Crudus crudo. Nam crudus est cui cibus indecoctus & indigestus in stomacho est: cuius aspectus imitis fere est: unde & crudelis dictus. sed & cibũ crudũ uulgo dicimus. Sciens autẽ lautiora cõuiuia Romanis fieri solita postq lauti & uncti in balneis fuerãt: & ita solum modo cœnarũ sumptuosarũ mentio ubiq; fit. nã prandia reprehendebant. hinc .i. ex hac balneatione repleto stomacho. fiunt supple mortes subitæ. & senectus intestata .i. quæ nullũ fecit testamẽtum. Vel quia unde faceret nõ habuit: uel qa subita morte præuenta nõ potuit. Noua fabula .i. fabulatio. it .i. diuulgatur p cunctas cœnas. Funus .i. feretrum, in quo erat cadauer: uel ipsum cadauer p laudẽdũ .i. cũ plausũ accipiendũ ducitur .i. effertur ad sepulchrum. amicis .i. ab amicis. iratis. Itẽ utitur antithetis .i. cõtra positis. Nam irasci de re plaudenda nõ est uero simile. Sed uarie respõderi potest: uel ut amici uideantur irati sub psona .i. sub inuolucro capitis quod caputium uocant: attamẽ sibi plaudant: quod ita mortuus sit, antequã omnia consumpserit. Nam ut in ueteris mimi prouerbio est apud A. Gelliũ hæredis luctus sub psona risus est. uel ut funus plaudendũ dicatur ab aliis helluonibus: qbus plaudendũ erat in tam uoracis hominis morte. & amici irati sint: ppterea qa parum reliquerit. Vel reuera plaudendũ amicis: qa iã mortuus sit. iratis: qa nõ prius.

IOAN. BRIT. ¶ NIL erit ulterius: adeo inqt inter mortales emersere uitia ut putẽ nihil addi posse ulterius a posteris. Eadem sententia est & Claudiani in Eutropiũ: Nil adeo fœdũ est: quod nõ exacta uetustas Ediderit: longiq; labor cõmiserit æui. ¶ Moribus: uitiis. est enim uocabulum medium. dicimus. n. bonos mores, & malos mores. ¶ Minores: numero pluratiuo & genere masculino posteri dicuntur. ¶ In præcepti: in sublimi. quasi omne uitiũ emerserit ex imo in altum. ¶ Vtere uelis: hortatur seipsum poeta ad scribendum. sumpta metaphora a nauigantibus: qui nacti prosperum uentum pandunt uelorum sinus, quasi dicat explica librum tuum: & utere stilo tuo ad scribẽdum nactus huberem materiam. ¶ Dicas hic forsitan idest possis fortasse dicere unde sit mihi ingenium par materiæ quasi dicat materiam esse uberiorem, q̃ ingenio suo possit explicari. ¶ Simplicitas: monitorem introducit antiquam illam scribendi libertatem non esse poetis: quæ olim fuit & Lucilio & Horatio. Nam ante libertatem occupatam ab imperatoribus: Lucilius mira carminis acerbitate nominatim etiam hominum uitia carpsit. de quo sic Horatius: At qui primores populi arripuit, populumq; tributim. Persius Secuit Lucilius urbem: Te Lupe, te Muti, & geminum fregit in illis Omne uafer uitium ridenti Flaccus amico Tangit, & admissus circum præcordia ludit. ¶ Simplicitas: libertas: scribendi: quia simpliciter amoto omni uelamento carpebantur uitia delinquentium. nam simpliciter ille dicit, qui libere & aperte dicit quod sentit. ¶ Priorum: scilicet Poetarum. ¶ Cuius scilicet simplicitatis: idest libertatis. ¶ Non audeo dicere nomen: ita inquit libertas scribendi periit: ut non audeam eam nominare: quasi nefas sit. Nam ea non audemus nominare, quæ fœda, abominandaq; sint. sicq; infelicem suorum temporum notat conditionem: cum omnino sublata libertate omnia nutu imperatorum gererentur. ¶ Quid refert: adeo inquit tutum fuit Lucilio libere loqui & scribere: ut parui penderit irasceretur ne Mutius Scæuola an non. qp scriptis suis libere esset notatus: libere enim loqui poterat: quia libertas nondum oppressa erat ab Imperatoribus. ¶ Quid refert? quid inquit prodest. ¶ Ignoscat dictis: idest scriptis & carminibus, quibus proscissus erat. ¶ Mutius: nam Mutium Scæuolam insectatus est Lucilius: & quendam Lupum: ut diximus apud Persium: Secuit Lucilius urbem: Te Lupe: te Muti. ¶ Pone Tigillinum: potuit inqt libere & impune Lucilius notare uitia: quia libertas a Tyrannis adhuc occupata non erat. uerum modo si uolueris hominem potentem & gratum imperatori notare: qualis fuit Tigillinus Neroni: non erit tibi tutum: quia afficieris supplicio. ¶ Pone: scribe & nota. ¶ Tigillinum: idest hominem patientem & gratum imperatori: qualis (ut dixi) fuit ipse Tigillinus Neroni. de Tigillino dictum est supra illic: Cum fas esse putet curam sperare cohortis. ¶ Teda lucebis in illa, idest: ardebis quidem uiuus: quemadmodum multi imperante Nerone arserunt. Existimo id genus supplicii designari: de quo Seneca ad Lucillum his uerbis: Cogita hoc loco illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam. quicquid aliud præter hæc commenta est sæuitia. Qui enim afficiebantur, induti tunicam illam intextam & illitam fomentis ignium: alligati palo adurebantur. Talem tunicam appellat Iu

Minores

* Alis uerum

uenalis molestam illic: Tunica punire molesta. aliud genus non absimile supplicii notatur a Vulcatio Gallicano in uita Auidii imperatoris his uerbis: Primus etiam id supplicii genus inuenit, ut stipitem grandem poneret pedum octoginta & centum: & a summo usq; ad imum damnatos ligaret: & ab imo focum apponeret: incensisq; aliis alios fumi cruciatu timore etiam necaret. ☞ Teda: illo igne. Nam teda arbor est resinam desudans. & ideo apta ad comburendum. Ouidius in Heroidibus: Ardet ut ad magnos picea teda Deos. De ea lege. Plinium. ☞ Qua stantes ardent: aut quia alligabantur stipiti circumiecto igne: aut quia (ut scribit Seneca) stipes per medium hominem adhigebatur: ut per omnes artus emergeret. ☞ Et latum media: ordo est. Lucebis illa teda, qua ardente stantes qui fumant fixo gutture. Et qua ardet ille, qui ducit sulcum latum in media arena. Nam multi in media arena theatri cremabantur. Tranquillus in Caligula: Attellanæ: poetam ob ambigui loci uersiculum media amphitheatri arena igni cremauit. ☞ Ducit sulcum: aut quia forte unco trahebantur: aut ꝙ damnati, & in media arena alligati stipiti pedibus sulcum faciebant: circum se uoluentes terrore ignis admoti. Aliqui legunt deducit: ut sit sensus. Si Tigillinum notare uolueris: afficieris eo supplicio, quo ardent stantes. Et frustra laboras. ac si dicat notatio & reprehensio tua nihil omnino proficit: aras enim sterilem arenam. ut illud. Et litus sterili uersamus aratro. ut ad prouerbium illud græcum alludat: quod de his dici solet: qui in difficili re laborant: ἄμμον μετρεῖς. hoc est arenam metiris. Alii uero legunt. Et latum media sulcum qui ducit arena. ut sic exponas: Ardebis in illa teda, qua stantes ardent. & qua ardet ille, qui ducit sulcum media arena: ut conueniant primo sensui. ☞ Qui dedit ergo tribus: cum indignatione legendum & adiuuandum gestu. Est enim sensus & ordo. Ergo qui tres patruos suo ueneno sustulit, uehatur pensilibus plumis. ut sit quasi concessio. idest in deliciis securus uiuat & poetas contemnat quandoquidem nulla eis concessa est libertas notandi uiuentium flagitia. De Tigillino autem intelligit: ut sit responsum ad illud Pone Tigillinum: Nam is homo omnium nequissimus tres patruos ueneno (ut scribit Probus) necauit. ut eorum hæreditatibus potiretur: substratisq; annulis: & falso tabulis signatis, hæreditates summo scelere consecutus est. Nec illud obstabit ꝙ iam Tigillinus sub Othone mortuus esset. Nam poeta non secus de mortuis loquitur, ꝗ si uiuerent & præsentes essent. ut per taxationem scelerum præteritorum moneat recte uiuendum

Aconitum

esse. ☞ Aconita: uenena. Nam aconitum omnium uenenorum ocyssimum, herba est: quæ in saxis nascitur. & ut sensit Ouidius: spuma Cerberi respersa fuit: cum ad superos tractus est ab Hercule. dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης idest a caute. unde Ouidi. Quæ quia nascuntur dura uiuacia caute Mortales aconite uocant Plinius, item ait dictum ꝙ in nudis cautibus: quas aconas uocant, nascuntur nullo iuxta ne puluere quidem nutrientes. Solinus uero

Pensilia

ab Acone portu Heracleæ. ☞ Pensilibus plumis: Lectica in qua erant lecti plumei: pensilia appellantur omnia: quæ in aere pendent aut columnis: aut alia re supposita & sustentante. ergo & lectica pensilis ꝙ seruorum humeris sustentetur. Vuas pensiles dicimus quæ suspendantur: & hortos pensiles qui in sublimi sint. Seruius tamen ait plumas pensiles dici molles. Et contra molles pensiles. ut illud Virgilii: Pilentis matres in mollibus. ☞ Digito compesce labellum: uerba sunt monitoris suadentis poetæ tacendum esse: affore accusatorem illi qui dixerit uerum. ut sit sensus: O Iuuenalis silentium tibi fac indicas. nam profecto non deerit tibi accusator, si uerum sequi uolueris tuis carminibus: qui dicet hic est o Imperator: idest hic est ille qui hominũ uitia notat. ☞ Qui uerum tacitæ occurrit responsioni. potuisset enim dicere accusabitur tantum qui mendatio usus fuerit: & falso aliquem notauerit: immo inquit accusabitur etiam qui uera dixerit. ut legendum sit uerum & non uerbum. ☞ Securus licet Aeneam: sensus est: Potes inquit sine aliquo periculo tuo historias scribere: quales commemorantur de Ænea & Turno Rutulorum duce. ☞ Committas: uel carmini tuo & operi mandes. uel (quod magis placet) scribendo

Committere

committas: idest componas & in certamen deducas. Nam committere est aliquem cum aliquo in certamen deducere. Suetonius in Augusto: Spectauit autem studiosissime pugiles: & maxime latinos non legitimos: atq; ordinarios modo: quos etiam committere cum grætia solebat. Martia. Cum Iuuenale meo quæ me committere tentas. In q̃ significatione uidetur accepisse alibi Iuuenalis cum ait: Committit uates. quasi dicat in certamen poetas deducit: quasi alter cum altero de uirtute carminis certare possit. Committere item accipitur pro tradere. ut illud: Committo me tuæ fidei: idest trado. Et illud Terentianum: Ouem lupo commisisti. Committere etiam pro confligere & certare liber secundus Machabeorum: Rex commisit cum Iuda, & superatus. Qui ergo huiusmodi historias & bella scribunt committunt: & in certamen deducunt Imperatores cum Imperatoribus: cum describunt eos simul pugnantes. ☞ Nulli grauis est percussus Achilles: nemo inquit offenditur, si de Achille uulnerato & huiusmodi historiis scripserit. Achilles autem percussus fuit a Paride in templo Apollinis tymbrei: cum illic amatam Polyxenam uxorem accepturus esset. insidiis enim Paridis post simulachrum Apollinis latentis occisus est. fingitur id factum Apolline arcum tenente. unde Virg. Dardana qui Paridis direxti tela, manusq;. Corpus in Æciadæ. ☞ Aut multum quæsitus Hylas: subaudi a superioribus grauis est. Nemo, inquit, offenditur si talia a poetis describuntur. Hyles Tio-

Hyla fabula

damantis regis Driopum fuit filius: quem Hercules cum Argonautis nauigans rapuit: patre eius prius obciso: ꝙ poscenti sibi cibum denegasset. Sed cum Hercules Hylam ad Ascanium flumen misisset ad auriendam aquam: a tribus Nymphis ob pulchritudinem in fontem raptus est. Eum diu multumq; quesitum, cum Hercules non inuenisset, sacra instituit ubi Hylas solemniter clamaretur, ad quod illud dictum est a Virgilio: Hinc adiungit Hylam nautæ quo fonte relictum Clamassent: ut littus Hyla Hyla omne sonaret. fictum autem est nomen a uerbo ὑλάω: quod est resono & latro. Viodorus uero & Strab. secuti magis historiam scribũt Hylã Herculis comitem unum fuisse. ex Argonautis: qui in Bithynia iuxta Prusiadem urbem perierit. ubi in memoriam eius festa quedam celebrabantur. in quibus per montes uagi ac saltantes Hylam uocabant. Valerius uero Flaccus libro tertio argonauticon narrat ab Iunone Herculi infensa: cum is in silua una cum Hyla remum sibi quæreret, Dryopem unam nympharum conuentam, monitamq; ut Hylam puerum formosissimum qui per saltus & fontem eius uagaretur ad se raperet. Idq; ut facilius fieret, ceruum suscitauit: quem illico conspectum Hylas insequitur hortante Hercule. ceruus fugiens puerum protraxit ad fontem: Et intactas leuis ipse superfugit undas. puer amisso ceruo, cursuq; defatigatus ad fontem stetit: bibentem Nympha ad se sub aquas traxit. amissum quærebat Hercules rursus Hylam. & rursus Hylam per longa reclamans auia. ☞ Quæsitus: scilicet ab Hercule. ☞ Ense uelut stricto: dissuasio est ne scribat a terrore periculi imminentis. Solet inquit auditor quem scelerum conscientia exagitat: quoties a poeta notatur, affici rubore ꝙ uitia sua detegantur: proindeq; in reprehensorem incenditur ira: quod identidem etiam accidit temporibus Lucilii quoties infremuit in uitia hominum. ☞ Lucilius: qui primus apud latinos (ut diximus) hoc ge-

Lucilius

nus Satyræ scripsit. Et tanta carminis acerbitate multos etiam nominatim est insectatus: ut ueluti gladio secuisse uitia dicatur a Persio: Secuit Lucilius urbem: Te Lupe te Muti & genuinum fregit in illis. ☞ Rubet auditor: sceleris conscientia afficitur rubore, ac proinde ad uindictam inflãmatur. ☞ Mens frigida criminibus: quasi deficiens & pene mortua criminum conscientia. ut solet

Præcordia

corpus frigere cum mortuum est. ☞ Præcordia: dicuntur proprie membranæ illæ, quas græci phrenas appellant: quibus exta homini ab inferiore uiscerum parte separantur. dicta præcordia: quia cordi pertensa sunt. Hæc ex Aristotele de animalibus, a quo & Plinius eadem: uerum largo modo ab auctoribus plerunq; accipiuntur pro corde, & iis quæ cordi sunt proxima. ☞ Inde & lachrymæ: subaudi sunt ex reprehensione scelerum suorum. & hæc est item dissuasio a terrore periculi consequentis. Sic Persius: Vide sis ne maiorum tibi forte limina Frigescant: sonat hic de nare carina Littera. Qui enim notantur, ex indignatione iram concipiunt, prorumpuntq; in lachrymas. Horatius. Qui me commouit melius non tangere clamo: Flebit. & insignis tota cantabitur urbe. flebit enim quia sentiet se notari. ☞ Tecum prius: consilium est: quid sit ei agendum. ☞ Voluta: cogita & considera.

ASCE

℄ NIL Erit ulterius &c. Hic incipit ultima inter principales partes huius Satyræ: in qua poeta sic procedit. Primo ostendit omnia uitia tempore quo motus est ad Satyram scribendam fuisse in summo gradu ita: ut posteri nihil noui sceleris excogitare possint. & ergo cohortatur se in secunda persona: tanquam alium dicens: Vtere uelis & pande totos sinus: idest plenam operam in scribenda Satyra. Verumtamen quia non uiuorum, sed mortuorum

uitia

.uitia licitum erat nominatim carpere: ideo inducit ad imitationem Persii monitorem: & dicit: Quia omnia quæ non regnant uitia: carpere non possum expresso nomine eius: qui ea commisit: quod tamen præsupponere uideor. Et ex quo per hoc infero mihi scribendum esse tu quisquis ades admonitor uel castigator: dicas mihi hoc loco: unde o Iuuenalis fiet tibi libertas scribendi quicquid uelis: sicut facta erant prioribus ut Lucilio & Græcis? quasi dicat nullo pacto fiet tibi. Ad quod poeta more irascentium ex arte rhetorica cum respondere nequeat ad interrogata: id enim lata lege cautum erat. ne quis famosum libellum edat: obijcit aliam quæstionem dicens: Cuius non audeo dicere nomen: quasi dicat nullius non audeo immo cuiuslibet audeo quod confirmat exemplo Lucilij qui Mutiū reprehendebat paruifaciēs an ignoscat, nec ne. Ad quod admonitor. Quæris cuius nomen non audeas dicere. Pone solummodo Tigillinum: idest quemuis pessimum & uilissimum hominem: sed magnum adulatorem: & imperatori carum sicut erat Tigillinus Neroni: tu statim ad supplicium traheris quo modo quidam martyrum sanctorum a Nerone trahi iussi sunt. Vt enim dicit Calderinus: duo genera suppliciorum erant apud antiquos: aut enim puniebantur more maiorum: hoc est pendentes e furca nudis corporibus: & cæsi uirgis usque ad mortem: ut Tranquillus interpretatur: aut ad schalas Gemonias trahebantur: hoc est inserto guttur: unco producebantur in arenam ubi postea pendentium crura frangebantur: & iniecto igni ardebat. hoc genus supplicij in Claudio commemoratum est a Suetonio Tranquillo: & Nero exercuit in christianos: quibus ardentibus in usum luminis usus est. Nouum excogitauit Domitianus: qui faces per obscœna immitti iubebat. Hæc ille. Ad hoc autem obiectum admonitoris respondet poeta. Si ita est quod supplicium de me sumeretur: permittam ergo homicidam pessimum in malitijs suis gloriari & nos despicere. Immo dicit admonitor: cum obuiam forte uenerit: digito compesce labellum: ne uerbum siue bonum siue malum dixeris: quia accusator aderit. sed si uis scribere. Satyram esse potens securus: licet committas libro tuo antiquissimos heroas & principes: & apud Latinos aut Troianos, Æneam & Turnum: apud Græcos Achillem. qui percussus: idest postquam occisus est nulli grauis est. & etiam Hylam, quamuis sit multum quæsitus. Respondet poeta, uerum quidem est. quod id securus faciam: sed non tam utilis reipublicæ aut bonis moribus. nam quis fructus sequetur si mortuos carpam? quasi dicat: nullus. At cum Lucilius mordaci uerbo quasi ense stricto uitiosos profligauit uiuentes erubuerunt, & alij uerit. sunt. peccare. Respondet admonitor: uerum quidem dicis: sed lachrimæ & iræ nascebantur: & adhuc nascerentur. inde: idest ex illa manifesta reprehensione. & ita constitues tibi multos inimicos. cogita ergo hæc priusquam feceris. Nam si quem prouocans ad pugnam & iam in arena, seu loco ad hoc constituto galeatus prodeas: tunc tardum esset nimis, si iste duelli pœnitere cœperit. Respondet poeta bene mones: & ergo ego experiar quid libertatis mihi concedatur in eos, qui in uijs publicis sepulti sunt: quasi dicat in mortuos. Ac si uelit dicere se scripturum esse in sequentibus in mortuorum uitia. Quod subtilissime facit: quia non est dubium quin multa scribat in Domitianum & eius adulatores: si ut Persius in Neronem. sed sicut Persius quædam inserit: ut possent ad alium referri: ita si quis ea quæ Iuuenalis scribet in Domitianum scripta affirmauerit possit dicere potestatum esse se nihil scripturum nisi in sepultos. Et hæc sententia meo iudicio est. Scio uerum esse quod comicus dicit: Quot capita tot hominum sententias. Spero tamen fore, ut multi peritorum in nostram ierint. Nam filum Satyræ sic optime nectitur. Ne tamen de inuentis meis glorier: ordinem familiarem dumtaxat repetam, qui huiusmodi est. Nil supple uitiorum. erit ulterius idest ultra ea quæ modo fiunt. quod posteritas addat: idest quod posteri. siue qui post nos uenturi sunt. addant: idest addere possint nostris moribus: idest institutis: siue modo uiuendi qui pessimus est. Minores supple in tempore: idest posteriores nostri. cupient supple facere & facient eadem supple facinora: quasi dicat nihil noui aut cupere, aut facere poterunt: & quia quodammodo minus est cupere tantum quam cupere & facere: cum plus & peius sit cupere malum, & non facere: quam facere & non cupere: ideo præposuit quod minus est. sicut Virgilius in sexto Æneidos. Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti. Omne uitium idest semel fuit. in præcipiti .i. in supremo uertice: unde daret præcipitium. Vertex enim a uertendo eo quod cum altius ascendi nō possit, illinc uertendum sit. & præceps est quod sic capite priore, siue anteriore. sicut qui altius quam datum est arti, aut naturæ ascendere uolunt. Quia autem omne uitium stetit in præcipiti. idest iam consumatum est supremo gradu suum utere o Iuuenalis (cohortatur enim ut dixi, seipsum) uelis. & pande: idest aperi, & expone uentis totos sinus. idest incuruaturas tam uelorum, quam antemnarum: hoc est nauiga pleno uento. quod est naua plenam operam ad Satyram scribendam. Nauare autem est cito & multum ad optatum perducere: eo quod nauibus cito & multa & longe plura qui curribus ad portum perducimus. Naues autem tunc maxime procedunt quando habent fluxum secundum. idest sequentem & a tergo. & ideo secundare dicimus pro fortunare aut prosperare. Item quando utimur remigio & uento. unde qui pleno cursu se aliquid facturos pollicentur: dicunt se usuros uelis & remis. Verumtamen ubi bonus est uentus: non est opus remigio. & ideo quia plus proceditur uentis: aut uelis quam remis dixit utere uelis: & pande totos sinus. Sinus autem est omnis angulus inuolutus: capax alicuius rei: ut sinus maris: sinus uelorū: sinus oculorum: sinus etiam uestium potissimum in pectore. Nam gremium inter femora dicitur. Nec placet ut sint uerba admonitoris: quia iam primum introducet monitorem dicens: Tu quisquis admonitor forsan dicas hic. idest in hoc loco: hoc est ad hoc quod significaui mihi toto conatu scribendum esse: eo quod iam maxime regnant uitia, præsupponens quod ea possem reprehendere. dicas in quam o Iuuenalis. unde sup. ubi detur ingenium par. idest. sufficiens materiæ si scribere supple. liceret. & unde supple fiet tibi. simplicitas: idest uniformitas & indifferentia, siue mera libertas scribendi quodcunque: idest quamcunque rem: siue quodcūque peccatum liberet supple scribere animo flagrante. idest dum animus flagrat. idest ardet excandescit contra uitia. quasi dicat & liceret scribere omnia uitia, quæ nunc regnant: non sufficerent utres ingenij: & si sufficerent, non liceret propter legem latam. Ad quod Iuuenalis querens cum indignatione: quia dictum erat simplicitas: quasi auderet hos notare & non illos. Cuius non audeo dicere: idest aperte infamare nomen? quasi dicat nullius non audeo, immo cuiuslibet audeo. Quid enim refert: idest quid interest an Mutius Albutius, uel (ut quidam dicunt) Scæuola, quem Lucilius carpsit dicente Persio: Secuit Lucilius urbem: Te lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis. An inquā Mutius ignoscat: idest ueniam det Lucilio an non: idest an quiuis nobilis ignoscat mihi an non? quasi dicat nihil refert an quiuis nobilis reprehensus a me ignoscat an non? sicut non retulit an Mutius ignosceret Lucilio an non. Et non intelligas quod Iuuenalis uelit reprehendere Mutium, sed quemuis similem. nec quod aduersarius siue admonitor loquatur de Tigillino: qui erat tempore Neronis: sed de quouis adulatore sic caro imperatori Domitiano, sicut Tigillinus Neroni. De quo Suetonius sic: M. Ophonius Tigillinus obscuris parentibus: fœda pueritia: impudica senecta: præfecturā uigilum & prætorij & præmia uirtutum, quæ uelocius erat uitijs adeptus crudelitatem mox deinde auaritiam & uirilia scelera exercuit corrupto ad omne facinus Nerone &c. Dicit ergo admonitor: rogas cuius non audeas dicere nomen. Non solum audeas ponere Mutium: idest uirum nobilem & potentem: sicut erat Mutius. sed pone: idest describe solummodo Tigillinum: idest quemuis uilem hominem & sceleratū: carum tamen imperatori: sicut erat Tigillinus Neroni. tu lucebis: idest lucidus & inflammatos stabis in illa: idest nota & famosa. teda: idest ligno pingui cito & clare ardenti: cui affixi erant, Legitur autem residuum tribus modis. Nā Calderinus & Valla dicunt quod media arena sit nominatiui casus: & licet media in ultima corripiatur, excusator: quia est ultima dictionis & prima tertij pedis: sicut ibi: Omnia uincit amor, & nos cedamus amori. Et ita ordo secundum eos est. Tu lucebis in ea teda: qua ardent stantes: qui fumant gutture fixo per uncum quo tracti sunt: uel per ensem suppositum. & supple qua media arena deducit: idest deducendo facit in se latum sulcum: idest latam fissuram. Mancinellus dicit non nominatiui, sed ablatiui casus esse: uerum licet subaudiatur quæ: numerus non quadrat. Ego autem potius legerem fumat. ut sit: Qua stantes ardent: & is supple qui fum. e fixo gutture: & is qui deducit latum sulcum in media arena. adhæreo tamen primæ sententiæ. Respondet poeta: Ergo si ita est quod nō audeam etiam uilissimum hominem notare dum uiueret. Tigillinus supple & quiuis alius similis Tigillino, qui dedit tribus patruis: idest fratribus patris sui ut hæreditatem haberet. aconita: id est succum illius herbæ uenenosum uehetur: idest finetur per me uehi. & exaltari in plumis pensilibus: idest plumarijs in lectica pen

Nauo

stili fultus, atq; despiciat: idest deorsum cum contumptu uidebit nos illinc: idest. ab illis plumis, seu illa lectica. Immo inquit admonitor: cum talis ueniet contra tibi: idest obuiam. compesce: idest concluide, uel comprime digito labellũ: ne quid supple. loquaris: quia qui dixerit uerbum idest si quis est qui dixerit uerbum. accusator erit: idest aderit supple dicens. hic est o imperator: qui supple hoc dixit.

Hæc, animante. tuba galeatum sero duelli
Pœnitet. experiat quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atq; Latina.

Vel si legis uerum sic: quia accusator erit dicens: hic est qui dixit uerum: idest qui dixit aut te adulatorem: aut imperatorem perditũ, aut aliquid simile quod uerum est, non tamen dicet te

Fabule uerum dixisse: sed mentitum esse: dicet uerum dixeris. Est in fabellis uulgaribus: cum quodam tempore leo rex syluarum ægrotaret: lupum illi attulisse arietem pinguem: & ita læte acceptũ: & deductũ per regiam omnem: quę ossibus & pellibus prędarum fœda erat: interrogatumq; an ne bene oleret, respondisse q; non. ob quod indignatus rex illi pellem a scapulis detraxit: & ita sanguinolentum exeuntem aduentãti urso occurrisse: & illi casum suum exposuisse: quem cum ursus uitare uellet: cõtra dixisse q; bene oleret. ad quod rex: alter, inquit, uestrum mentitus est. & cum nesciam uter: parem penam dabitis. Itaq; illi quoq; pellem detraxit: quam rem ubi uulpes intellexit, quæ pullum afferens, regem quoq; uisebat: finxit se cum similiter interrogaretur: tantum piscatui incubuisse: q; præ

Sentẽtia reumate nihil olfaceret. itaq; salua euasit. Quod cum cæteri admirarentur: in domibus, inquit regum, neq; uerum, neq; falsum dicere licere noui: tacens ergo euasi. Licet ergo uerum dixeris: immo si quiduis uerum dixeris, accusaberis. sed securus supple esse poteris. idest. sine cura: quia extra periculum. licet committas: idest inferas carminibus tuis Æneam filium Veneris & Anchisæ: & caput Romani generis: aut Rutulum ferocem dum uiueret: qui ægre tulit q; a Iunone manibus Ænee ereptus esset. Achilles fortissimus græcorum filius Thetidis & Pellei regis Thessaliæ. percussus: idest occisus a Paride & Deiphebo in templo Apollinis. nulli pro non & ulli non est grauis: idest molestus ulli, qui dum uiuebat, molestissimus erat omnibus Troianis: & etiam Agamemnoni imperatori exercitus græcorum. Et melius exponitur percussus, idest occisus, q̃ reprehensus: imo magis proprie dixit percussus, q̃ si occisus: dixisset q̃si manu diuina tactus. dicente Virg. Phœbe graues Troiæ semper miserate labores. Dardana qui Paridis direxit tela, manusq;. Et Hylas: puer dilectissimus Herculi. quæsitus multum & secutus urnam: idest submersus cum urna. nulli grauis est quãuis Herculem uindicem habeat. Respondet poeta: quasi dicat. id uerũ esse: sed minoris utilitatis esse mortuorum uitia notare, q̃ uiuentiũ: quia quoties Lucilius satyricus ille, qui apud Romanos primus Satyram nouam scripsit ueteri tamen libertate ardens: idest acri & ardenti uerbo insectans uitiosos adhuc uiuentes, uel uitia recitãs. uelut: idest sicut ense stricto: idest nudato uel euaginato. infremuit: idest fremitum ore indignabundo dedit auditor cui mens est frigida: idest timore & tremore perculsa. criminibus: idest ob crimina. rubet supple in facie & præcordia: idest interiora circa cor sudant. culpa: idest præ culpa. tacita idest latente. Dicẽs quomodo sudant præcordia: si mens est frigida. Respondeo mentem esse frigidam, non cor: & metaphoricos non simpliciter, sed criminibus. Si enim uirtus dicitur ardens ut. vi. Æneidos. Aut ardens euexit ad æthera uirtus. unde caritas ignis est. Bene dicuntur uitia frigida. etiam potest fieri naturaliter ut præcordia sudent: & cætera membra fere frigeant. q. d. Et ob id multi cauerunt peccare. Quia (ut dicitur in epistolis Horatij) Oderunt peccare boni uirtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Respondet admonitor inde. idest. ex hac re: quia timent & ægre ferũt reprehẽdi: iræ oriuntur & lachrimæ. & ergo uoluta. i. frequenter uolue & cõsidera.

¶ HÆC: aut quæ tibi proposui pericula: aut quæ sequuntur s. animante tuba. ¶ Animante IOAN. BRIT. tuba: proponit exemplum alieni incommodi, ne idem patiatur: & sibi caueat. Est enim sensus: Militem inquit qui se stimulante tuba in aciem immisit: consilij sui pœnitet, sed sero: quia aut uulneratur: aut interficitur: sicq; apte similitudinem accommodat poetæ: ne idem patiatur. alij legunt. Hæc animæ ante tubas &c. Sero pœnitet: sera pœnitentia parum prodest. ¶ Duelli: idest belli. unde & perduelles apud ueteres dicebantur hostes. Ex duello factum est bellum: ut scribit Fabius lib. Perduelles pri. ¶ Experiar: uerba poetæ ad monitorem. Si uiuos inquit notare sine periculo non potero: experiar quid mihi liceat in mortuos: Et ita pollicetur se tantum de mortuis dicturum. Vnde illud sciendum a poeta nullum potẽtem uirum nisi nomine mutato, fictoq; nominari. ¶ Flaminia & Latina: pleræq; uiæ fuerunt celebres: quæ ab urbe procul ducerent. ut Latina: Appia: Valeria: Æmilia: Flaminia. In duabus autem ex his: scilicet in Latina & Flaminia sepeliebantur mortui: extructis sepulchris ab utroq; latere uiarum. unde extant multa epigrammata ad uiatores. Et Iuuenalis alibi: Clusosæ ueheris dum per monumenta Latinæ. Via Latina media Via latina erat inter Valeriam & Appiam. Ad Casinũ oppidum coniungitur Appiæ. ab Capua decem & nouem distans stadijs Flaminiam strauit C. Flaminius uictor Ligurũ e Roma per Thusciam & Vmbriã usq; Ariminũ. M. uero Lepidus collega Flaminij in cõsulatu reliqua usq; Bononiã & ex ea in Aquileiam. Hæc Strabo in quinto.

¶ HÆC tecum priusq̃ supple scribas: aut quemuis ad irã pro- ASCen. uoces. quia pœnitet galeatum. i. qui iam ab armigero galeam accepit: ut congrediatur cum hoste sero. i. nimis tarde. tuba animante. i. classicis instigantibus animos: hoc est quando tuba iflatur ad dandũ animos cõflicturis: & ita uidetur melius stare, q̃ animæ uel aia ante tubam. ut sint uerba monitoris. sicut Hora. in principio secundi Sermonum introducit Trebatium sibi consulentem melius esse: ut nõ scribat, q̃ scribendo quemuis maiorũ lædat. melius inquam est ut sint uerba monitoris, q̃ poetæ ad animũ suum loquentis: quia sequẽtia uerba sunt poetæ dicẽtis. Ergo quod sup. periculosum sit quemquam uiuentium prouocare: ego experiar quid concedatur: idest permittatur. in: idest cõtra illos quorum cinis. i. urna in qua reliquiæ sunt. tegitur. i. sepelitur. in supp. Flaminia supple uia. & Latina supple uia: quæ erant stratæ lapidibus! & multorum diuitum monumentis ornatæ: hoc est in mortuos, ut prius exposuimus. Et hæc est prima Satyra.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SECVNDA.

CARPITVR HAC SATYRA PROBITAS SIMVLATA SECVND

IVVENALIS

IN SECVNDAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Vltra Sauromatas. Hac Satyra eos insectatur: qui cum obscenissime uiuant, dissimulata morum prauitate altos castigant: & quandam præ se ferunt bonitatem. quod hominum genus est improbissimum. Verum eos in primis taxat: qui per summam naturæ iniuriam more mulierum nupserunt. Ait igitur poeta cum talia hominum monstra ferre non possit in animo sibi esse extrema orbis partes petere.

VLTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliqd de moribus audent
Qui Curios simulant, & bacchanalia uiuunt,
Indocti primum, quanq̃ plena omnia gypso
Chrysippi inuenias, nã perfectissimus horum
Si quis Aristotelem similem, uel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.

Satyra secunda. Vltra Sauromatas.

IOAN. BRIT.

Sauromatæ — LIBET: impetus est. ſ Sauromatas: quos latini Sarmatas, græci (auctore Plinio) Sauromatas appellãt. populi sunt inhabitantes loca circa Meotidem paludem spacio quindecim dierũ Oceanum uersus: regio arboribus uacua est. origine ducũt ex Amazonibus & Scythis. De ijs Herodotos lib. iiii. Dyonisius Halicarnaseus, Plin. Lucius Florus, Strabo, Ouidius in Ponto suo, & Tristibus. ſ Glacialem Oceanum: idest septentrionalẽ: quasi ubi nulla sint mortalium domicilia. Oceanus autem appellat

Oceanus — omne mare quod ambit terram. ſ Audent de moribus: subaudi loqui, disserere, aut aliquid tale tanq̃ uiri boni. ſ Qui Curios simulant: q simulant se ea esse cõtinentia & bonitate: qua fuit Curius Dentatus: qui Terna agri iugera uiritim populo diuidens: sibi deinde totidem constituit: dicens neminem esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitũ aurũ offerẽtibus: cum ipse in foco rapa torreret: malo, inquit, hæc in fictilibus meis esse, & aurum habentibus imperare. Cũ interuersæ pecuniæ argueretur: cadũ ligneum: quo uti ad sacrificia cõsueuerat in mediũ protulit: iurauitq; se nihil amplius de præda hostili i domũ suã cõuertisse. ſ Bacchanalia uiuũt: p bacchanaliter. no

Sacra bacchanalia — mẽ p aduerbio. i. more uersantiũ i Bacchanalibus: q̃ sacra nocturi urbe & eiaculo celebrabantur a maribus & mulieribus. ibi stupra pmiscua ingenuorum & fœminarũ erant, pluraq; erãt uirorũ q̃ fœminarũ. de iis Liu. lib. ix. de bello maced. sic: Bacchanalia sacrũ græcũ, & qdem nocturnũ scelerũ oĩum maximũ seminariũ. Ibi. n. horrenda dictu fiebant. ſ Indocti primũ: cũ sint, ingt, indocti. neq; ullã operam pstent uirtuti: uolũt tñ uideri magna eruditione & sapia. hñt. n. domũ uarijs pñorũ imaginibus refertã. ut uirtutis uideant cultores. Docti. n. exornantes bibliothecas suas operã dabãt: ut clarissimorũ uirorũ imagines haberẽt. Vnde Ci. i. vii. libr. epistolarũ ad Fab. Galliũ scribit: ut signa sibi emat ad ornandã bibliothecam. Martialis itẽ sic scribit Initio. ix. libri ad Toraniũ. Aue mi Torani frater carissime. Epigrãma quod extra ordinẽ paginarum est ad Stertiniũ clarissimũ uirũ scripsimus: qui imaginẽ meã ponere in bibliotheca sua uoluit. Plin. Iunior in epl'a ad Iuliũ Seuerũ sic scribit Herennius Seuerus uir doctissimus magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipũ tuorũ Cornelij nepotis, & Titi arij: petitq; si sunt istic, ut esse credibile est, exscribenda pingẽdasq; delegem. ſ Gypso Chrysippi. i. statuis Chrysippi est gypso. Nam ex gypso figuræ ducuntur. Est aũt calci nõ absimile. de quo Plinius

Chrysippus — lib. xxxvi. ſ Chrysippi: Chrysippus Solensis seu (ut alij dicunt) Tarsensis Apollonij filius, Zenonis siue Cleanthis fuit discipulus. ut Valerius uero scribit, Cleanthis pceptor ingeniosus qdem, & acutissimus in omni genere orationis: & subtilitate disputandi adeo acer, ut illud iactatum sit, Deos si dialectica uti uellent, non alia usuros q̃ Chrysippea. De eo multa Laertius, & Valeri. Maximus. Et nos plura recitauimus apud Persium illic: Inuentus Chrisippe tui finitor aceruι. ſ Nam perfectissimus horum subaudi est. Est autem ironia. ut sit sensus: Existimat se perfectissimum omnium: modo sibi emerit statuam, aut Aristotelis: aut alteri' philosophi ad bibliothecæ suæ exornationẽ.

ſ Aristotelem: Aristoteles Platonis fuit discipulus peripateticæ sectæ princeps. Alexandri magni præceptor. Dicimus Aristotelem per e in penultima non Aristotilem. quod docet deriuatio Aristotelicus & non Aristotilicus. ſ Aristotelem similem. idest statuam similem ipsius Aristotelis: hoc est: quæ — Aristoteles

Aristotelem reddat. ſ Pittacon hic unus fuit ex septem sapientibus Mitylenæus: qui a Mitylenis sumptus dux aduersus Athenienses singulari certamine Phrlnonem ducem rete obuolutum interemit. ſ Archetypos Cleanthas: idest antiquas Cleanthis imagines. Opera. n. antiquis nominibus artificum nobilia archetypa sunt appellata: quasi quæ principali: essent forma & figura ἀρχὸς enim principẽ significat: & τύπος: formã, siue figuram. Ea enim In prætio fuisse ostendit (ut diximus i priore Satyra) Plinius his uerbis: Subito ars cælandi argenti exoleuit: sola iam uetustare cẽsetur usq; attritis cælaturis ne figura discerni possit. ſ Cleanthas: accusatiuus est græcus. Clean — Pittacus

thes philosophus fuit stoicus q Zenonis scholæ successit: quam postea Chrysippo reliquit. Inopia. urgente noctu ex puteis ad irrigandos hortos Atheniensiũ aquam hausit: qua mercede interdiu studijs liberalibus uacabat: unde a græcis Phreantles est appellatus. idest hauriens puteos. Nam phrear græce puteũ significat latine: & antlao haurio. De hoc Seneca ad Luciliũ: Patricius Socrates non fuit; Cleantes aquam traxit & rigando horto locauit manus. — Cleanthes

ſ Pluteum: posuit pro bibliotheca. Sic Persius: Nec pluteum cedit, nec demorsos sapit ungues. qua significatione uidetur accepisse Sydonius cum ait. Hic libri affatim in promptu uidere te crederes: aut grammaticales pluteos: aut Æthnei cuneos: aut armaria extructa bibliopolarum & bibliothecarum. — Pluteus

Festus Pompeius scribit pluteos numero pluratiuo fuisse crates corio crudo intectas: quæ solerent opponi militibus opus facientibus: quas militares appellarent. Nunc etiam tabulæ significare: quibus aliquid præsepitur. Possumus ergo intelligere aut bibliothecas, aut pinacothecam: idest repositorium tabularum pictarum. Nam per totam domum ostentabant tales imagines tanquam bonarum artium cultores. unde dixit. Quanquam plena omnia gypso. Victruuius tamen in Architectura sua libro quinto: ostendit: pluteum id esse quod inter superiores, & inferiores columnas est. — Plutei; Pinacotheca

Fronti nulla fides. quis enim non vicus abundat
Tristibus obscænis? castigas turpia, cum sis
Inter socraticos notissima fossa cinædos.
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum, sed podice leui
Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.
Rarus sermo illis, & magna libido tacendi,
Atq; supercilio breuior coma, verius ergo,
Et magis ingenue Peribonius. hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, incessuq; fatetur.
Horum simplicitas miserabilis, his furor ipse
Dat ueniam. sed peiores, qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti
Clumen agitant. ego te ceuentem Sexte verebor
Infamis Varillus ait, quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

IOAN. BRIT. FRONTI nulla fides: subaudi habenda est. Sic Mart. Nolito fronti credere, nupsit heri. Talis est sententia Luciani in Timone: οὐκ ἔτι πιστευτέα τῷ ἀπὸ νῦν· πάντες ἀχάριστοι καὶ πόνηροι: non amplius credendū cuiq̄ presentiū: omnes ingrati & scelesti. Est enim sensus: Multi seueritate supercilij summā pre se ferunt bonitatē, cū turpissimis omnino sint moribus. & ideo inqt: Fronti fides nulla habenda est.

Prouerbium

¶ Quis.n. quis inquit in urbe locus est: qui nō abūdet hoibus seueris: eisdemq; obscœnis .i. ijs qui tristi supercilio graues & cēsorij uideri uolūt: cū sint obscœnissimi, & fœdissimis moribus.

Vicus

¶ Vicus: uici in urbe fuerūt supra mille. dictiq; sūt a uia (ut scribit Varro) q ab utraq; parte uiæ sunt ędificia. a uico fit uicinus & uicinia, uicos ēt appellamus ipsas uillas: hoc est pagos. ¶ Castigas turpia: hic omnis est poetę indignatio: q cū ipse sit sęduss imus aliena castiget uitia: ut ostendat id, quod ait Cic. in Salust. Oportere hoiem omni carere uitio, qui in alterum paratus est dicere. ¶ Notissima fossa: notissimus paticus, q draucis abutaris, a quibus fodiaris. ¶ Socraticos cinędos: inter eos qui cū sint patici & uitiosissimi: de moribus differūt more Socraticorū: uolūtq; uideri philosophi Socratici. Nā Socrates primus (ut recitauimus apud Persiū auctore Cic. in Tuscu.) fuit: qui e cęlo philosophiā deuocauit: & in urbibus collocauit: & in domos etiam introduxit: coegitq; de uita & moribus bonis & malis quęrere: cum antea philosophi in rerū natura perscrutāda essent occupati. cū igitur hi de moribus loquerent̄. Socratici uidebā.

Cinędus

¶ Cinędos paticos: κινεῖν qd' est moueo: καὶ αἰδοῖα pudenda. ¶ Hispida mēbra occurrit illis, qui possent dicere eos ex cultu corporis uideri & bonos & seueros. Verū, inqt, est mēbra hirsuta & pilosa promittere seueritatē in illis: sed re uera cinędi sunt & turpissimi. ¶ Promittunt: prese ferūt. ¶ Atrocem: seuerū: & ab omni turpitudine abhorrentē. ¶ Podice: podex capitur pro circulo anni. Hora. in odis: Hiatq; turpis inter aridas nates podex uelut crudę bouis. & Ausonius: Sed q & elisu plātaria podice uellis. ¶ Leui: depilato. Nā leue appellatur cū habet primā lōgā: quod sine pilis est. Macro. Leue aūt est mulierū corpus q̄si naturali frigore densetur.

Marisca

¶ Mariscę tumidę: metapho. ulcera innata ex turpi attritu mariscas appellat. Nec sine ratione. Nā (ut auctor ē Celsus) i sede ulcus nascit̄ simile fungo & iō medici fungū appellauere. iuniores uero ficū. ex genere aūt ficorū est Marisca. Colu. & ex eo Plin. Ficos mariscās i loco cretoso serito. Mar. Infanti melimela dato, fatuasq; mariscas. ¶ Ridēte: q a turpitudinis cām nouit. ¶ Rarus sermo: illis subaudi ē. i. raro loquūt̄: quo seueriores uideāt̄. multiloqū.n. hoiem leuitatis arguit.

Libido

¶ Libido: cupiditas & magnū tacēdi desideriū. Nā libido p̄ter tritā illā & notā significationē: hoc est Veneris pruritū: capit̄ p cupiditate & ueluti appetitu: siue uolūtate. ut hoc loco. Et apud Terētium in Hecyra: Neq; libidini tuę aduersabor. Itē infra: Potius q̄ aduersum animi tui libidinē esset cū illo nupta. Et apud Plin. in. 7. Quis hunc iure felicē dixerit periclitatū ad libidinem inimici: hoc est ad arbitriū: uoluntatē: & nutū inimici. Cic. in Tuscu. li. 3. ita diffinit uocabulū: Altera cupiditas: q recte uel libido dici potest: quę est immoderata appetitio opinati magni boni: rationi nō obtemperās: uel cupiditas recte dici potest. Vnde in Rhetoricis ad Herēniū pro cupiditate modestię partibus utemur si nimias libidines honoris, pecunię, similiumq; rerū uituperabimus. Atq; supercilio breuior coma: incedunt, inqt, breui capillo ut infamiā uitent: quā solent subire comati. Nam prouerbiū fuit apud grecos: Nullus comatus q idem cinędus nō sit.

Cilium
Supercilium

¶ Supercilio: superciliū dictū est: quod sit supra ciliū est aūt cilium extremus ambitus genę superioris. In superciliis hominis pars animi est: negamus: annuimus: hęc maxime indicant fastus: superbia hic sedē habet. Vnde poeta in carmine obscęno: Carminis incompti lusus lecture procaces Conueniens latio pone supercilium. ¶ Verius ergo: minus inqt Peribonius reprehēdendus est: etsi pudicitiā suā uulgo p̄stituit. id enim facit urgentibus sic fatis: q̄bus aduersari non potest. ¶ Verius ergo: subaudi facit. i. apertius & simplicius amota omni simulatione. ¶ Imputo: ascribo.

Fatum

¶ Fatis: secūdū eos loquitur. ut est apud Senecā: qui aiunt: Ducunt uolentē fata nolentē trahūt. Fatū aūt Chrysippus (auctore Gellio) ita diffinit. Fatū est inquit sempiterna quędā & indeclinabilis series rerū & cathena uoluens semetipsam sese & implicans per ęternos consequētiæ ordines & quibus apta cōnexaq; est. ¶ Morbum: uitiū & turpitudinem suam.

Morbi & uitij differentia

Iurisconsulti differētia facientes inter morbū & uitium tam uana sentiunt: ut non facile intellectu relinquant significatū uocabulorū. Modestinus de uerborū significatiōe scribit morbū tēporalem esse corporis imbecillitatē: Vitium uero perpetuū corporis impedimētorū. ueluti si luscus sit. nā luscus uitiosus est. Sabinus uero refert Labeonē quid esset morbus ita diffinisse. Morbus est habitus cuiusq; corporis contra naturā: qui usum eius facit deteriorē. sed morbū alias in toto corpore accidere dicit: alias in parte corporis morbum esse; ueluti est phthisis, aut febris. partis autē ueluti cęcitas aut pedis debilitas: multaq; addunt alia. Demū alij dicūt uitium esse ppetuum morbū cum accessu & discessu: sed hoc sita ē neq; cęcus neq; eunuchus morbosus est cōtra Labeonis sentētiā. ¶ Horū: taliū qualis est Peribonius. ¶ Miserabilis: digna miseratione. i. cuius misereamur. Nā miserabilis est nō q miseretur, sed cuius nos miseremur quia nomina in bilis desinētia significant potentiam passiuam. ¶ Ipse furor: ipsa amētia. qua uexatur urgentibus fatis: ut prostet. ¶ Sed peiores: sensus est: improbiores inqt sunt ij, qui cū obscęne uitā agunt: aliorū uitia seuerissime reprehēdunt & insectantur. ¶ Talia. s. uitia & turpitudines. ¶ Verbis Herculis. i. grauibus & seueris: q̄libus Hercules usus est cum uoluptatē incusando repulit a se, secutus uirtutē. Nam Hercules (ut est auctor Xenophon in eo libello quē scripsit de dictis & factis Socratis memoratu dignis: quod & Diuus Basilius recitat) cū adolescēs esset: diu multūq; dubitauit: quā uiam teneret uirtutis an uoluptatis. Ambigenti duæ matronę apparuere: uirtus. s. & uoluptas: quarū utraq; sedulo instabat ut se sequeretur. Audita utriusq; cohortatione: incusata grauissimis uerbis uoluptate, uirtutē secutus est. Hi ergo cū turpissimi essent de uirtute multa disputabant: magnaq; uerborū grauitate uitia dānabant: quēadmodum & Hercules uoluptatē damnauerat secutus uirtutē. ¶ Clunem agitāt: obscęna patiuntur & muliebria. ¶ Ego te ceuentē: proponit poeta ridiculam satis cuiusdā Sexti cinędi castigationē: qui cū Varillum alterū cinędū dissimulata sua ipsius turpitudine grauiter increparet: ab eo reprehēsus est: & delusus ut deterior se. sicq; poeta philosophice ostendit oportere alieni uitij correctorē omni prorsus uitio carere. unde sequitur: Loripedem rectus derideat. Est ergo sensus: Varillus infamia tēporibus poetę notissimus: cū a Sexto cinędo reprehēderetur, remordens dixit: Ego ne te ceuentem uerebor cum te non sim deterior.

Ceuere

¶ Ceuentem uerbū est in obscęnis: & patici motant. s. clunem. Ad qd' allusit Persius loquēs de adulatore: An Romule ceues? ¶ Quo deterior te? subaudi sum.

Loripes

¶ Loripedē rectus bonus inqt malū notet: sed non malus. est aūt schema prouerbiale: qd' usurpari solet in eos q cū uitiosi sint: aliena castigant uitia. Loripedem Pli. li. 5. ca. 8. ostendit in India esse loripedes: qui anguium modo ingrediantur & serpant. Vñ loripedē dicimus q tarde incedat, & claudicet. Plaut. in Penulo: Nequicq̄ hos patronos mihi elegi loripedes tardissimos ubi locū correximus. nā procos scriptū est oro patronos. erit ergo sensus rectus derideat aut trahentem corpus per humū, aut re uera claudicantē obtortis pedibus. Vidēturq; dici a loco q pedes habeāt loreos: hoc est molles & obtortos ueluti est lorū molle & obtortum. quos gręci (auctore Plinio) Himantopodas appellarunt. ἱμὰς enim lorū significat, siue corrigiā: πούς pedē. Vnde poeta in Satyra. x. Nec p̄textū rapuit Nero loripedē. Eo q sita serpēdo ingreditur Solinus interp̄tat flexit crurū nisibus ingredi.

Æthiopia

¶ Æthiopē: Æthiopia (ut docet Pli. li. 5.) duplex est. altera circa occasum ad Atlātē montē Mauritaniæ altera circa ortū, Ægypto cōtermina. Æthiopū q uicina Ægypti loca incolunt: alij utra sq; Nili ripas, insulasq; in Nilo sitas habitant. hi Arabiæ proximi sunt: alij mediterraneas tenent regiones uer-

sus Arabiam sitas. Maior pars Aethiopum nigro colore est: de qui bus plurima Diodorus lib. iii. digna memoratu. Dicti autem sunt Æthiopes (Auctore Plinio) ab Æthiope Vulcani filio. Alij uero tradunt nominatos: q̄ sint Solis calore adusti: ab αἴθω quod est uro.

ASCen. ¶ FRONTI nulla fides &cæ. Quia ergo multi se alios simulant q̄ sint: ut. n. dicit Saluator: Veniunt in uestimētis ouiū: intrisecus aūt sunt lupi rapaces. dicit poeta q̄ nō est ɔfidendū fronti. i. apparatui exteriori: qa multi seuerā, castā, & omni ex parte sanctā uitā: in barba prolixa: breui capillo: silēto alto: supercilio seuero: pilosis brachijs & pallio ac baculo p̄ se ferunt: & se habere ostentāt: q̄ foedissima illa sodomitica peccata in se admittūt. Et ita peius peccant tales simulatores, q̄ indocti q̄ simplicitate quadā se nō alios q̄ sint ɔfitētur. Nō q̄ melius sit publice q̄ secrete peccaṙ (Dictū est. n. Si nō caste tn̄ caute) sed qa nō ignorātia aut fragilitate: sed manifesta malitia peccāt. Difficilius. n. est simulare bonū uirū, q̄ eē: q̄tū malū simulare, q̄ eē. & plus laboris sumunt, ut uideātur boni, q̄ boni ut sint: & ita ex deliberatione mali sunt. Ordo est: Nulla fides, i. nulla firma credulitas ē sup. adhibēda fronti. i. appaeatui exteriori. enim pro qa quis uicus. i. eesgio in ciuitate: aut cohabitatio hominū i agro nō abūdat tristibus. i. seueris & rigidis i uultu sup. & obscœnis. i. turpibus in uita. q.d. nullus uicus nō abūdat: immo quilibet abūdat. Et quęrit p̄ idignationē. castigas sup. ne tu turpia. s. facta aliorū. cū sis fossa. i. lacas & scintina nouissima inter cinędos. i. paticos: q̄ patiūtur muliebria p̄ scisū. socraticos. i. qui fingūt se in doctrina socraticos. i. castitatis & aliorū bonorū morū p̄ceptores. q.d. nō te decet id facere: qa nō est ferendū a te, cū amiseris auctoritatē. Mēbra sup. tua hispida. i. pilosa & hirta. & setę durę. i. pili tam magni & duri ut setę porcorū. Sūt enim setę in porcis: uilli in leonibus: lana in ouibus: pilus in equis & hominibus: squāmę & spinę in piscibus: plumę i auibus &c. per brachia. i. quę uidētur circa brachia. p̄mittūt qdē. i. pollicentur nobis in te animū atrocē. i. robustū & uirilē. sed mariscę tumidę. i. ulcera iflata more fatuarū ficuū generata ex foedo & abhominabili coitu, cędūtur. i. incędūtur & aperiūtur ferro tibi. in podice leni. i. in sede naturali depilata ex frequēti subactione. lene est nō asperū & politū: ut qui sine barba sunt lenes dicūtur: & habet primā longā sic. cędūtur medico ridente: qa nouit causam ulceris esse turpitudinē tuā. Rarus sermo & magna libido tacendi est sup. illis. i. eiusmodi uiris. Atq̄ p̄ &. coma. i. capillus. breuior supcilio. i. nō demissus usq̄ ad supercilū est sup. illis. Ergo cū ita sit: q̄ simulāt se caste & sancte uiuere, cū sint turpissimi. Peribonius. i. diuulgator turpitudinis suæ. uel Peribomius cinędus Cybeles matris Deorū: dictus a peri: qd̄ est circū: & bomos ara: q̄si circū arā uersatus. & ponitur p̄ quolibet ex simplicitate peccatū suū prodēte. Verius. i. tolerabilius: qa cōfitenti uerū ignoscere solēt & Dij & hoīes. & magis ingenue. i. ut ingenuū. i. natura liberū decet: qa furū & seruorū est mētiri: ingenuorū ueritatē fateri: neq̄ dissimulare: & aliud in corde: aliud in ore habere: sup. agit aut facit. Ego imputo hūc. i. talē. i. talis uiri uitā fatis. i. iudico q̄ talis sit secutus inclinationē naturę: & q̄ ex simplicitate nō ex malitia peccet: q̄ fatetur uultu & icessu morbū. i. peccatū: qd̄ est aię morbus, & si perseuerat mors. Et simplicitas horū. i. q̄ peccāt: nec tegūt peccata est miserabilis. i. digna miseratione. Ipse furor. i. uiolētus īpetus: cui nesciūt moderari ita ut furere uideāt. dat his. i. huiusmodi ueniā. Sed peiores sup. sunt q̄ inuadūt. i. increpāt & lacessunt talia. i. tale ex simplicitate peccātes: uel talia facta ex simplicitate peccantiū. uerbis Herculis. i. grauissimis qualibus usus est Herculis cōtra uoluptatē se allicere uolētā. & locuti. i. postq̄ disputauerūt de uirtute. i. de fortitudine & castitata agitāt. i. mouēt. dū subigūtur. clunē. i. podicē qd̄ nō decet: qa nemo patiṙ se ab inigore. reprehēdi. Vnde Varillus infamis. i. p̄ turpitudinē uitę infamatus ait ad Sextū uirū i uerbis seuerū, sed cinędū: o Sexte ego uerebor. i. putas ne q̄ ego cū reuerētia timebo te ceuentē. i. artificio se turpitudinē patientē: & posteriora tua motantē. q.d. minime. Nā quo. i. i quo sup. sum deterior. i. minoris dignitatis aut pretij te. i. q̄ tu. q.d. i nullo. & ita nō debes me reprehēdere. decet. n. ut rectus. i. recte incedēs derideat loripedē. i. oblique incedentē: nā loripes in India anguiū more ingrediṙ

Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis caelum terris non misceat, & mare caelo,
Si fur displiceat Verri? homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos? Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu? qui tunc leges reuocat amaras
Omnibus, atq̄ ipsis Veneri, Martiq̄ timendas,
Cum tot abortiuis fœcundam Iulia uuluam
Solueret, & patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur iure, ac merito uitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, & castigata remordent?

teste Plinio. & albus. i. mundus & pulcher Æthiopem. i. foedum & turpem. uel albus. i. bonus Æthiopem. i. nigrum: hoc est malum.

¶ QVIS tulerit: q̄s nō indignet si seditiosus uir: q̄les fuerūt Gracchi: seditiosum reprehēdatṙ Tiber. n. & C. Gracchi fratres Africani superioris ex filia nepotes: utrique tribu. pleb. cū leges agrarias nō sine nobilitatis indignatione tulissent, ęsi fuerunt. Tibe. & Ca pitolio a P. Scip. Nasica fragmēto subselli, C. in ponte Sublicio aut sua, aut serui Euphetri manu. IOAN. BRIT.

¶ Quis cęlū terris: q̄s ira nō ɔfūdatur, & clamet. ut est apud Teren. O terra, o cęlū, o maria Neptuni. Sic. n. faciūt q̄ ira uehemēter incēdūtur. ¶ Displiceat Verri C. n. Verres. Cn. Pōp. & M. Crasso ɔsulibus in Sicilia q̄stor fuit: q̄ per triēniū nemine succedēte tenuit. ubi libidinose, auare, crudeliterq̄ uersatus ē. succedēte tādē Metel. reuersus Romā a Siculis repetūdarū ē accusatˀ. cām egit Cic. cuius actiones adhuc extāt Verrinę appellāṫ. ¶ Homicida Miloni. homicidā appellat Milonē q̄ occiderit P. Clodiū. Nā Miloni cū Clodia summę erāt inimicitię ex eo maxime, q̄ Milo Ci. erat amicissimus. In eo reducēdo enixissime operā nauauerat. Et P. Clodius restituto Cice. infestissimus. In petitione igiṫ cōsulatus Miloni aduersatus est Clodius: & sępe iter se Milo & Clodius cū suis armatorū factionibus Romę depugnauerāt. Proficiscenti p̄terea Miloni Lanuuiū: ex quo erat municipio: occurrit Clodius circa horā nonā paulo ultro bouillas eedies ab Aricia. Vehebaṫ Clodiˀ equo, Milo rheda cū uxore Fausta filia L. Syllę dictatoris. seq̄baṫ eos magnū seruorū agmē: iter quos gladiatores quoq̄ erāt: cū seruis Clodij rixā cōmiserūt: ad quē tumultū cū respexisset Clodius minitabūdus humerū eiˀ Birria unˀ ex gladiatoribˀ rūphea traiecit. Clod. uulneratus i tabernā p̄ximā Bouillis delatus ē. Milo ut cognouit uulneratū Clodiū: cū sibi piculosius illud ēt uiuo eo futurū itelligeret: occiso āt magnū solatiū eēt habiturus ēt si subeūda eēt pœna exturbari tabernā iussit: atq̄ ita Clod. latēs extractus multis uulneribˀ ɔficiṫ. Cadauer eius i uia relictū: qa serui Clodij aut occisi erāt: aut grauiter saucij latebāt. Lege Pędianū, Appianū, Cic. p̄ Milone. ¶ Clodiˀ accuset mœchos: nā Clodius, de cuius ccde mō dictū ē, cū Pōpeiā uxorē Cęs. p̄dite amatet: habitu muliebri gressus ē domū Cęsa. tūc sūmi pōtificis: ubi sacra Bonę Deę: q̄ quotānis i domo pōtificis celebrari ɔsueuerāt nocte celebrabāṫ. Inter mulieres primo latuit: deīde cū p̄ ędes uagareṫ cognitus ē: sublato a mulieribˀ clamore fugit pollutarū cerimoniarū reus factus ē. Sed corruptis iudicibus ē absolutus: licet testimonio Cic. oppugnatus eēt: q̄ affirmauit Clodiū ɔtēdēte se ea die ab urbe p̄cul abfuisse: domi suę (qd̄ uerū fuerat) fuisse. Inde postea pestiferū illud in Cice. Clodij ortū ē odiū: nūq̄. n. destitit Clodius Cic. iseq̄ donec eū tri. pleb. urbe expulit. ¶ Catilina Cethegū: nā L. Catilina uir patricius inita ɔspiratione cū pluribus rēp. opprimere conatus ē. Eius ɔsiliū Cic. ɔsul prudētia sua discussit. Inter ɔiuratos fuit Cethegus uir magnę audacię. Ait ergo poeta itollerādū eē: si Catilina ɔiuratur ipse: & ɔiurationis princeps accuset Cethegū sceleris ɔsciū. ¶ In tabulā Syllę: Sylla primus fuit: q̄ tabulā p̄scriptionis p̄posuit: idq̄ supatis p̄tibˀ Marianis: quē postea triūuiri Augu. Lepidus, & M. Anto. imitati, unusq̄sq̄ aduersarios suos p̄posita tabula p̄scripsit. Itaq̄ poeta eos discipulos Syllę appellat: q̄si imitatores: q̄ idē qd̄ Sylla fecerūt. ¶ Qualis erat Domitia. a crudelitate notat: quē triūuiris cōparcat: & eis ęqde hoium nō absimilem dicit. ¶ Qualis erat: p̄iphrasis ē ipsius Domitiani: q̄ Iuliā Titi fratris filiā, iā Sabino collocatā corrupit: & q̄dē uiuo ēt Tito: mox patre & uiro orbatā ardētissime, palāq̄ dilexit: ut ēt causa mortis extiterit coactę ɔceptū a se abigere. Vñ Pli. Iunior ad Corne. sic scribit: Domitia. ut illustraret sęculū suū exēplo aliquo seueritatis, Corn. Maximillā uestalē uirginē absentē, inauditāq̄ dānasse icęsti: cū ipse fratris filiā incęsto nō polluisset solū: uerūetiā occidisset. Nā uidua abortu perijt. Philostratus libr. 7. scribit Iuliam Domitiani ex filia fuisse neptem. ¶ Tragico concubitu: nefando, qualem tragici scribere solent: qui stupra, Incesta, parricidia, & id genus nefanda flagitia in suis tragœdijs tractant. ¶ Reuocarat leges amaras: nam legem Iuliam, quæ erat contra adulteros lata ab Augusto (ut mox dicemus) reuocauerat. Lege item cauerat ne quis mas castraretur. Ea-

rum

rum legum meminit sic Mart. Ludus erat sacræ cōnubia fallere tedæ: Ludus & immeritos execuisse mares. Vtraq; tu probes Cæsar: populisq; futuris Succurris nasci quos sine fraude iubes. Nec spadotam, nec mœchus erit te pręside quisquā: At prius o mores, & spado mœchus erat. ℉ Amaras omnibus: nam deprehēsi in adulterio ferro puniebantur ex lege Iulia. ut docet Iustinianus in institutionibus. ℉ Ipsi Veneri, Martiq; quasi qui & ipsi in adulterio sint deprehēsi. Nam Venus cum Marte cōcubuit. Vulcanus cum id rescisset, accusante Sole, lectū tenuissimis & adamantinis retibus cinxit: eosq; in amplexibus iacētes & implicatos aperto cubiculo omnibus Dijs prębuit uidēdos. ℉ Abortiuis: abortiuos appellamus im-

Abhorti

maturos fœtus: & ante legitimum tēpus editos. Tarquillus in Augu. Illos senatores: quos uulgus abortiuos uocabat: ad modum pristinum & splēdorem redegit. Pli. in. 14. Ægyptus & ecbolinā habet

Abortus **Vopisc°**

abortiuos facientē. Abortus etiam inuenitur alia significatione pro ipsa. s. abortione. Vnde Pli. in. 7. Vopiscū uno appellabāt e geminis qui recēti utero nasceretur: altero interempto abortu. Idem in eodē

Vulua

Vno abortu duo puerperia egesta. ℉ Iulia: Titi fratris filia. ℉ Vuluā: de uulua Pli. multa scribit li. 11. c. 37. sic: Quod alio nomine locos appellant: hoc in reliquis animalibus uuluam: Hæc uiperæ & intra se parientibus duplex. Oua generantium annexa pręcordijs. Et in muliere geminos sinus sub utraq; parte lateris habet. Funebris quoties uersa spiritum inclusit. Quibus uerbis ostendit Plin. in muliere locos & uuluā dici: idemq; esse. Sed i reliquis animalibus uuluā in tm̄ nō locos. Est autem uulua conceptaculū fœtus in alue: dicta q;

Vterus

fętū inuoluat. uterus idem est qd̄ uulua: idq; nō solū in mulieribus sed etiā in reliquis animalibus. Pli. in. 8. de asinis loquens: Sed insontinens ueterus urinam genitalem reddit ni cogatur in cursum uerberibus a coitu. Vuluam lautæ fuisse gulæ cōstat Hora. in epist. Obeso Nil melius turdo: nil uulua pulchrius ampla. Sed cō duplici nomine appellaret eiectitia. s. & porcaria: meliorē putauerunt eiecto partu q̄ edito. Eiectitia uocatur illa, hęc porcaria. Eijci autē dicitur fœtus cū ante tēpus legitimū emittitur. Edi uero cū tēpore suo. Eiectio differt ab abortu q; illa grādioris fętus est. Abortus quem Gręci ἐκτρωμα appellant intra quadragesimū diē cōtingat. Quod autē Virg. dixerit in equo: Vterumq; armato milite complent. ideo fecit, quia dicturus erat: Scandit fatalis machina muros Fœta ar-

Offa

mis. ℉ Offas. i. frustra carnis: & fœtus immaturos. Nam offam appellamus quicquid in tumorem crescit. unde Iuuenalis in ultima Satyra: Et nigram in facie tumidis liuoribus offam. offam porcinā cum cauda offam penitam dicebant. Pli. appellat offas amygdalas contusas, & in unum cōuolutas his uerbis: Amygdalinū oleū qd̄ aliqui uocant neopum arefactis, & in offam cōtusis exprimitur. Et in. 13. ca. 10 Purgatum enim pomū tundunt, seruātq; eius offas. ℉ Similes patruo: Domitiano, qui (ut dictū est) eā incęstauerat. ℉ Nō ne igitur: sensus est: Merito inquit flagitiosi & scelerati cōtemnunt illos, q cū sint uitiosi dissimulata mox turpitudine repręsentāt Scauros uiros graues & seueros. nam ubiq; a scriptoribus pro uiris seueris & grauibus ponūtur. Iuue. in Satyra. 11. Cum tremerent aūt Fabios, duriq; Catonē: Et Scauros & Fabricios, rigidiq; seueros Cēsoris mores etiā collega timeret. M. n. Æmiliū Scaurū summæ integritatis extitisse illud declarat apud Plin. q; a Vario trib. pleb. postulatus quasi socios & Latium ad arma coegisset, respondit: Scaurus negat: utri potius credendū putatis? potest etiā hic locus referri ad historiā. Nā (ut scribit Sallu.) Æmilius Scaurus ex omnibus cōiuratis nobilis homo fuit: impiger: factiosus: auidus potentię: honoris diuitiarū: cęterū callide uitia sua occultans. ut sit: nōne uitiosi hi cōtemnūt iure fictos Scauros. i. improbos & sceleratos, q uitia sua nō aliter occultāt, q̄ M. Æmilius Scaurus occultauit. ℉ Vitia ultima. i. homines extremorū uitiorū. ℉ Castigata ab ijs qui præ se ferunt quandam morum sanctitatem. ℉ Remordent: contra mordēt: sumptum a canibus: qui alieno lacessiti morsu remordent.

ASCEn.

℃ QVIS tulerit Gracchos &c. Continuat partē superiorem, qua ostendit quod Cic. in Sallust. dicit: Carere debet omni uitio, qui in alterum dicere paratus est. Et progreditur ad reprehēdendum Domitianum, qui cum in adulteros legem reuocauerat Iuliam: Titi fratris filiam quam auidentissime amauit frequētibus abortiuis perire coegit. Valla tamē secutus Probum dicit de Claudio Cæsare intelligi: cuius cōsilio occisa Messalina uxore pudicissima, Iuliā Agrippinā fratris filiam matrem Neronis reuocatā ab insula in matrimonium accepit concesso iure nuptiarum ex senatuscon. quē dicit frequenter abortum appetisse apud Claudiū: ne ex ipso cohæredē Neroni filium pareret: cui pparabat imperium. & paulopost: Certū est Claudium taxari: qui fratris filiam duxit uxorem Agrippinam, occisa uxore Messalina. Agrippina autem erat Neronis mater. hæc ille. Quibus cū Calderino Mancinellus constanter refragatur. Quia uero poeta pollicitus ē scribere in sepultos: posset esse ratio cur Probo consentiremus presertim cum non sit uerisimile ipsum in Domitianum adhuc uiuentem talia ausum fuisse. Verūtamen sicut Persius in Neronē scribit: sic tamē ut de alijs uideatur loqui: sic Iuue. in Domitianū. nā multā sunt quæ de Domitiano dici probant: & potissimum uerba Plinij plurima quæ de Claudio. uel quod non quadret ipsum in principem uiuentē scripsisse: sed dicemus scripsisse nō edisse donec in exiliū missus esset. deinde quia hoc dicit, quod Claudio competit qui adulterio assumptam tot facere coegerat: sed id in fratris filiam Domitianus facere poterat. Tum quod patruo similes dicit offas. i. difformes: qualis erat Claudius usq; adeo: ut Antonia mater eius eum portentum hois diceret: nec absolutū a natura: sed tātum inchoatū: & si quē stultitię arguebat filio suo stultiorē dicebat. Vel possumus dicere patruo similes: quia ex patruo cōceptas & iam formatas ad imaginem patrui. i. fratris patris. solent enim liberi patris effigiem pręse ferre. Offas autem dicit frusta carnis. i. ossa, carnē, & sanguinē, quo embrio coaugmentari debebat. Demū quia dicit nuper: quod de plusculo tpe q̄ dudū accipiendum docet Vallen. Laurentius. & ita de Claudio potius q̄ de Domitiano Verū Vallen. docet secundū modum rei accipiendū esse ita: ut interdū de plusculis mēsibus dicatur. Itaq; in utrūq; dici posset: sed subtiliter i Domitianū dictū accipe. Vltima uitia. i. uitiosi infimæ dignitatis p emphasim. Ordo ē: Quis tulerit. i. passus fuerit, uel sustinuerit, aut tolerauerit: Gracchos uiros illos nobilissimos: sed seditiosissimos. q̄rētes. i. querelā deponētes apud populū de seditione. i. q; alij sint seditiosi. q. d. nemo. Quia nō misceat. i. ɔfundat mixtū inclamādo cęlū terris. sicut in Terentio: O cælum, o terra, o maria Neptuni hoc aūt faciūt maxime irati, qui nescientes qd primū incusent: omnia simul inclamant. quis ergo non commisceat terris cęlum, & cęlo mare. q. d. nemo nō commisceat quia quilibet commisceat si fur displiceat Verri maximo furi. & si homicida Miloni notissimo parricidę, qui Clodiū occidit. Et si Clodius adulter manifestissimus, qui C. Cęsaris uxorem solicitans; & interpellans de adulterio deprehēsus est: accuset mœchos. i. minores adulteros. Nam mœchum non simplicē fornicariū: sed adulterū dicimus. Et si Catilina uir i patriam coniuratissimus & caput coniurationis: accuset Cethegum cōplicē suum. Et si tres discipuli. i. imitatores Syllæ. i. triumuiri, Lepidus, Antonius, & Augustus dicant. s. contra tabulam Syllę, in qua plurima millia hominū proscripta erant. Qualis est cuiusmodi erat. i. quales reprehensor erat aliorū transgredientium legē. quā ipse a se renouatam turpissime transgressus est. Adulter. s. Domitianus: aut si mauis Clodius. pollutus nuper concubitu tragico. i. tam turpi & immani est: ut a tragicis scribi mereatur. Quid enim tragœdia dignius, q̄ filiam fratris abortionibus necare: qui reuocarat. i. iterum in pristinū uigorem uocarat. tunc. i. pauloante leges latas. s. contra adulteros. amaras. i. acerbas & graues omnibus sup. mortalibus: quia tunc oēs erant fere adulteri. atq; timendas ipsi Marti, & Veneri: qui etiam in adulterio deprehēsi erant: hoc est etiam Dijs & Deabus. Plin. autem ad principium secundi naturalis historię dicit: Dementiæ esse credere matrimonia aut adulteria inter Deos fuisse. Poetæ autem aut historiam: aut rem physicam intelligunt: aut mores significant. Tunc enim Mars cum Venere coit, quādo planetarum illorum coitio est: quæ res fulgura excitat & ita Vulcano proditum dicitur adulteriū. Moraliter facile Venus Mar. i. uiro bellicoso coit: quia (ut in. 6. huius dicetur) ferrum est quod amant mulieres. s. libidinosę. cum. i. quando. Iulia solueret. i. aperiret uel laxaret per potiones & ueneficia uuluam. i. receptaculum fœtus. i. loculos, uel (ut dicunt) matricem. fœcundam. i. frequenter concipientem. tot abortiuis. i. immaturis fœtibus. & effunderet. i. extra funderet: & eijceret offas. i. frusta carnis cum sanguine. similes patruo. i. repręsentantes effigiem patrui. i. fratris patris: unde conceptæ erant. uel turpes ut patruus erat. Igitur cū ita sit qd qui uitia reprehēdūt: & mores docēt: & leges sanciūt aut in pristinū uigorē uocāt cōtra reprehēsionē doctrinā & leges turpissime faciāt. Nōne ultima uitia. i. contēptissimi homines uitiosi in ultima dignitate cōstituti. contēnunt iure ac merito Scauros fictos. i. nobiles & factiosos p fictionē uitia sua occultātes: sicut M. Æmil. Scaurus: ut recitauit Mācinellus ex Sallust. & ipsa uitia morsa. i. ipsi uitiosi. castigata. i. reprehensa & per reprehensionem acerbam. remordent. i. uicissim mordent unde morsa sunt: quasi dicat maxime. Ex quo infert quod sequitur.

Non tulis ex illis toruum Laronia quendam
Clamautem toties, vbi nunc lex Iulia? dormis?
At quem subridens, felicia tempora, quae te
Moribus opponunt, habeat iam Roma pudorem.
Tertius e caelo cecidit Cato, sed tamen vnde
Haec emis? hirsuto spirant opobalsama collo
Quae tibi? ne pudeat dominum mõstrare tabernae.
Quod si vexantur leges, ac iura, citari
Ante omues debet Scatinia. respice primum
Et scrutare viros. faciunt hi plura, sed illos
Defendit numerus, iunctaeq; vmbone phalanges.
Magna inter molles concordia. non erit ullum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Taedia non lambit Cluuiam, nec Flora Catullam,
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroq;.
Nunquid nos agimus causas, ciuilia iura
Nouimus? aut ullo strepitu fora uestra mouemus?
Luctantur paucae, comedunt colliphia paucae.
Vos lanam trahitis, calathisq; peracta refertis
Vellera, uos tenui praegnantem stamine fusum
Penelope melius, melius torquetis Arachne,
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleuerit Hister
Liberto, dederit viuus cur multa puellae.
Diues erit magno quae dormit tertia lecto.
Tu nube, atq; tace. donant arcana cylindros.
De nobis post haec tristis sententia fertur.
Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

IOAN. BRIT. ¶ NON tulit: satis urbane poeta inducit mulierem: quae q; uirorũ uitia insectetur. ¶ Laronia: Marti. Laroniam ostendit fuisse diuitem & uiduam: Abnegat & retinet nostrum Laronia seruum: Respondet orba est, diues, anus, uidua. ¶ Clamantem toruum: pro torue. i. terribiliter. nomẽ pro aduerbio. ¶ Lex Iulia: hoc enim clamabat q̃si adulteria &c. flagitia sibi displicerent. Erat enim (ut dictum est) lex Iulia lata ab Augusto Caesare: q̃ temeratores (ut modo diximus) nuptiarum ferro puniebat. Cuius legis ita meminit Suet. Ex integro leges sanxit sumptuariã: & de adulterijs: & de impudicitia de ambitu: de maritandis ordinibus Vulp. quoq; in titulo ad legẽ Iuliã sic inqt: Haec lex data est ab diuo Augu. Nec mirũ appellatã Iuliã cũ ab Augu. sit lata. ꝯstat. n. ipsum C. Octa. Iulio Caesare testamẽto ex dimidia parte heredẽ istitutũ nomẽ C. Cae. sibi absumpsisse. postea rebus cõpositis, & oibus i ꝓuincijs certã formam redactis, Augustus quoq; cognominatus est: & mẽsis Sextilis i honorẽ eius appellatus unde & Iuliũ portũ appellat Sueto. quẽ Augus. effecit apud Baias. Quem portũ Virg. in. 2. Georg. in laudem Augu. Caesa. sic celebrat: An memorẽ portus, Lucrinoq; addita claustra: Atq; indignatũ magnis stridoribꝰ aequor. Iulia qua põto longe sonat unda refuso: Tyrrhenusq; fretis immittitur aestus auernis. Et Hora. in fine quarti libri Carminũ appellat edicta Iulia edicta Augusti sic: Nõ q profundũ Danubiũ bibũt, edicta rũpent Iulia. ¶ Dormis: quae nõ excitaris ad coercẽdos adulteros. ¶ Ad quẽ: intellige clamantẽ. ¶ Subridẽs: parũ ridẽs uelut indignabũda. Nã sub

Sub

in cõpositione plerũq; parũ significat. ut subtristis. i. aliquantulum tristis. Subiratus paululũ iratus. Persiꝰ: Subrisit molle puella. ¶ Subridẽs: subaudi ait. ¶ Felicia tpa: ironicos dictũ. ¶ Opponũt: tanq̃ qui obstes uitijs. ¶ Habeat iam Roma pudorẽ: iam pudore inqt Roma uincatur: ne quid turpe faciat cũ exemplũ habeat tã probatorũ uirorũ: estq; p ironiã pronũciandũ. est aũt pudor timor iustae reprehẽsionis. ¶ Tertius e caelo: licet plures (ut praeclare docet Gel.) fuerint Catones: duo tamẽ magni fuere nois: ut grauissimi & seuerissimi, Cato censorius, qui libros de re rustica edidit, & Cato qui post mortẽ Vticensis est cognominatus. Cuius tanta apud ciues Ro. auctoritas fuit ut etiam orator quidã in dicẽdo, cũ unico testi nõ esse credendũ diceret, nec si Cato inquit is foret, plerũq; etiã ad res incredibiles ꝓuerbij loco rñdebatur: Nec si Cato ipse diceret, fidẽ esse adhibendã, Caeteros quoq; ꝓdigos atq; luxuriosos: cũ qd seuere de cõtinentia loquerẽtur derisiue Catones appellabãt. Et siquis (ut scribit Vale.) sanctũ & egregiũ ciuẽ significare uolebat, sub noie Catonis diffiniebat. recte igitur hũc appellat tertiũ tanq̃ grauẽ & seuerũ censorẽ, q̃si caelitus demissum in terras. Simulq; ad illud allusit, qd' Lactant. meminit illos de caelo cecidisse existimatos quorũ uirtus esset in admiratione. Censoriũ autẽ Catonẽ ostẽdit Sene. ad Luciliũ non minus reip. fuisse utilẽ q̃ Scipio. alter. n. cũ hostibus nostris bellũ, alter cũ moribus gessit. Cũ igit̃ dicitur: Tertius e caelo cecidit Cato: ꝓuerbialis est ironia in uiros ualde seueros, alienaeq; uitae cẽsores.

Pudor

Balsamum

¶ Sed tamẽ unde: haec interrogatio illuc tẽdit: ut ostẽdat illũ esse nequissimũ: quãdo more eiusdẽ & molliũ unguẽtatus sit. ¶ Opobalsama: odores pretiosissimos ex succo balsami. opobalsama enim dicũtur succi balsami. opos. n. succũ significat. Xylobalsamũ aũt appellatur balsami lignũ. Xylon. n. graece lignũ significat latine. Carpobalsamũ, fructus. Carpos. n. fructũ significat. Arbor ipsa balsamũ dicitur: q̃ (ut docet Pli.) incisa uitro, aut lapide osseis ue cultellis

Opobalsamum
Xylobalsamum
Carpobalsamũ

succũ emittit: qui oibus odoribus ꝑfertur: & uni terrarũ Iudaeae arbor concessa. ¶ Hirsuto: hispido & piloso ad dissimulandã molliciẽ. ¶ Dñm: Pharmacopola. ¶ Tabernae: officinae unguẽtariae: quã graeci myropoliũ appellãt. dicta taberna q̃ tabulis claudatur. unde & tabernacula dicta sunt: & inde cõtubernales. ¶ Ne pudeat: ironice dictũ: & gestu adiuuãdũ. ¶ Qd si uexãtur leges: sensus est: Si existimas inqt, ut grauis cẽsor leges esse citãdas i adulteria. In primis lex Scatinia est citãda: q̃ lata fuit cõtra eos: qui muliebria patiebant̃ nã poeta tota Satyra insectatur tale genus hoiũ: ut spurcissimũ: q lege Scatinia puniebant̃: quã Scatinius quidã Aricinus tulit. cuius ita meminit Cic. in. 3. Philippica: Quod aũt municipiũ nõ cõtẽnitis, q Aricinũ tãtopere despicit uetustate antiquissimũ. hic Voconiae: hinc Scatiniae leges. Eius legis sic meminit Auso. scribẽs in mollẽ & effoeminatũ: Scatiniã metuẽs: non metuit Titiã. Lege Scatinia quosdã ex utroq; ordine ꝯdemnauit Domitia. auctor Trãquil. Alij cõtra paedicones statuta talio ꝯtẽdũt, nomẽq; accepisse ab eo. C. Sca. q (auctore Vale. li. 6.) uim filio Marcelli inferre ausus est: & accusante patre dãnatur. Nã leges nomẽ accipiũt a latronibꝰ: nõ autẽ a reis & sontibꝰ. Et tota idignatio poetae est in molles, & patiẽtes muliebria. ¶ Leges ac iura: Lex a iure ciuili hoc modo differt: ut lex sit tanq̃ iuris ciuilis mater. Nã (ut scribit Papinia.) Ius ciuile est q ex legibꝰ, plebiscitis, senatus cõsultis, decretis principũ, auctoritate prudentiũ uenit. Est aũt ius ciuile qd' quisq; populus ipse sibi cõstituit: q̃si ius ꝓpriũ ipsius ciuitatis. Iuris pcepta haec sunt: honeste uiuere: alterũ nõ laedere: ius suũ unicuiq; tribuere. Ius (auctore Celso) ẽ ars boni & aeq. Huius studij duae sũt positiones. Ius publicũ & ꝓuatũ. Publicũ ius ẽ q a statũ rei. spectat. Priuatũ qd ad singulorũ utilitatẽ. Ius nõnũq̃ ꝓ necessitudine ẽt dicimus: ueluti ẽ ius cognationis uel affinitatis. De iure at multa i digestis ex snia Vulpiani, Modestini, Pauli, Cai, Martiani, Papiniani, & ꝓcipue Põp. de origine iuris. Lex aũt ẽ (ut diffinit Arist. i rheto. suis) cõis ciuitatis ꝯsensus: q scriptis ꝓcipit qũo unũ qdq; agẽdũ sit. Nã (ut scribit Mode.) uirtus legis ẽ ĩpare, uetare, ꝑmittere, punire. ¶ Plura: digna rephẽsiõe, q̃ mulieres. ¶ Sed il. occurrit tacitae q̃oni. posset. n. dicere: Quare nõ puniũt̃ si plura scelera cõmittũt: rñdet illos defẽdi, q̃a multi sũt: & alter alteriꝰ utiliũ occultat. nã q malo exẽplo fit a multis, solet ipunitũ eẽ, & quodãmõ desinit esse ꝓbri loco cõe maledictũ, malefactũue. ¶ Phalã. iũ. um. sũpta ẽ trãslatio a re militari: i q̃ pedites se iuicẽ tuẽt̃ ab hoste. Nã phalax (ut a Ser. dissẽtiamꝰ) nõ ẽ ut ipse exponit legio lingua macedo. licet ꝑ q̃dã silitudinẽ apđ Vir. i. 2. ita accipiat: Et iã argiua phalax. sed ꝓprie phalãx ẽ, cũ pedites ita se istruũt aduersꝰ hostẽ, ut pares oẽs ꝯnexis scutis ipetũ faciãt i hostes. Vñ saepe Caesar i cõmẽta. Facta phalãge. Sed q̃a hoc ꝑmũ fuit a Mace. iuẽtũ (ut scribit Li. li. 3. de bel. Mace.) nõ phalãx uocabulũ ẽ macedonicũ. uerba sũt Liuij: Et cohortes iuicẽ sub signis, q̃ cuneũ macedonũ (phalãgẽ ipsi uocãt) si posset ui ꝑrũperẽt, emittebat. unde & Veget. li. 4. de re militari oñdit phalãgẽ ꝯstructionẽ q̃dã eẽ militũ: q̃ mõ cuneatã: mõ q̃drata appellat: q̃ istar cunei & q̃dratae formae cõposita i hostẽ ꝓgrederet̃. Q. ẽt Curt. huius rei sic meminit: Mace. phalãgẽ uocãt peditũ stabile agmẽ uir uiro, arma armis ꝯserta sunt. Pli. li. 7. ait phalãgas significare fustes, qbus Afri ꝑliũ ꝯtra Aegyptios ꝑmi fecerũt. phalãgius, siue phalãgiũ (nã utrũq; dr) ẽ (auctore Pli.) genꝰ aranei. ¶ Vmbone: hoc loco scuto. Vmbo ãt ꝓprie ꝑ media pte scuti eminẽtiore capit̃. ¶ Nõ erit ullũ: nõ iuenies inqt rẽ tã nefãda i sexu foeminco: ut

Taberna
Scatinia lex
Lex
Ius ciuile
Ius publicũ & priuatũ
Lex
Phalãx
Vmbo

mulier

mulier mulierẽ ineat, q̃ iter uiros frequẽti est ī usu. carpit tñ Iuue.
alibi Laupheã & Medulinã q̃ tribades essent inter se: Lenonũ ancil
las posita Lauphea corona Prouocat: & tollit pẽdẽtis p̃mia coxæ:
Ipsa Medullinę frictũ crissantis adorat. Tale mõstrũ libidinis dici
tur Sappho excogitasse: unde mascula est appellata. Hora. in epist.
Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho. ¶ Tædia nõ
lambit Cluuiam: fellatorem notat, qui & lambere & lingere alterum
dicitur. Martia. Linguas non mihi: nam proba & pusilla est. Mulie
res etiam id turpitudinis exercuerunt. Philenem enim notat Mar
tia. Vndenas uorat in die puellas. ¶ Hispo subit iuuenes: nomen fi
ctum infamis. ¶ Subit iuuenes: utrum ad fellandum, an ut ineatur
a draucis. ¶ Vtroq; morbo: utraq; turpitudine nefanda: cũ & fella
ret & pædicaretur. ¶ Nunquid nos agimus: adeo, inquit, impuden
tes estis, ut officia etiã muliebria usurpetis: quod nos non facimus.
Nam nos causas in foro (quod uestrum est) non agimus. Id enim
turpissimum habebatur in mulieribus. Vnde impudentię notantur
Afrania Licinij Buteonis uxor, & Calphurnia, & Amesia, q̃ cau
sas egerint. ut scribit Vale. ¶ Causas: negocia forensia. Nam causa
(ut finit Appollodorus) est negocium omnibus suis partibus spe
ctans ad quæstionem. aut causa est negocium, cuius finis est con
trouersia. Isocrates causam ait esse quęstionem finitam ciuilem, aut
rerum controuersiam in personarum finitarum complexu. ¶ Fora
uestra: tria enim erant fora: ubi iura reddebatur. Papi. in Siluis: Nec
saltem tua dicta continentem: Quæ trino iuuenis foro tonabas.
Mart. Lis te bis decimæ numerantem frigora brumæ Conterit una
tribus Gargiliane foris. De quibus sic Tranquil. in Augu. Fori ex
truendi causa fuit hominum & iudiciorum multitudo: quæ uideba
tur non sufficientibus duobus etiam tertio indigere. horum primũ
appellatum est Romanum: uel uetus. alterũ extruxit C. Cęsar. Papi.
in pri. silua: Cæsarei stat se de fori. Tertium (ut dictum est) erexit
Augustus cum æde Martis Vltoris. Martialis. in. 8. Feroq; triplici
sparsus Ante equos oẽs. i. ante oẽs iudices: q̃ ex equestri ordine eli
gebãtur. Idẽ in. 3. ad Sextũ: Causas inquis agã Cic. disertius ipso:
Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Dicta aũt fora a ferẽdo: qđ
Forum eo lites ferãtur. Fora itẽ appellamus loca: ubi res uęnales exponũ
tur. Vnde dicimus forũ frumentariũ: forũ olitoriũ: forũ uinariũ: ubi
frumẽta, olera, & uina uenduntur. ¶ Luctãtur paucæ: si forte inquit
acciderit: ut mulieres luctentur, paucæ tamen luctãtur. neq; enim
negare potuit. nam alibi a Iuue. notantur: Endromydas tyrias: aut
fœmineum cęroma quis nescit: Aut quis non uidit uulnera Pali:
Coliphiũ Quem cauat assiduis sudibus, scutoq; lacessit. ¶ Coliphia: uocabu
lum est græcum: scribiturq; sic: κωλήφια: & non forma (ut quidam
falso putauerunt) diminutiua. significat autem panem luctatorum
qui uim comedentium membris adderet. κῶλον enim membrum si
gnificat. & ἶφι robur. Plau. in Persa: Coliphia ne mihi incocta detis.
Mart. notãs Philenem impudicissimam: Nec cœnat prius: aut recũ
bit: Anteq̃ septem uomuit meros deunces: Ad quos fas sibi putat
reuerti: Quam coliphia sexdecim comedit. ¶ Vos lanã trahitis: aut
Vellera carminatis, aut e colo ducitis. ¶ Vellera: lanæ dicuntur & lanicia a
uellendo & laniando, eo q̃ ante inuentam tonsuram ex oue lania
Calathus rentur, uellerenturq;. ¶ Calathis: dictio est græca: apud nos non so
lum significat calicem uinarium: ut illud Virg. Vina nouum fundã
calathis aruisia nectar. Et in distichis Mart. Calathi loquuntur: Nos
Satyrus: nos Bacchus amat: nos ebria tigris Perfusos domini lam
bere docta pedes. sed etiam pro genere cistæ ponitur: ut hoc in lo
co. Et Virg. in Bucolicis: Tibi lilia plenis Ecce ferũt nymphæ cala
this. ¶ Melius Penelope torquetis: superatis inquit nendo Pene
lopen ipsam, & Arachnem. utraq; enim lanificij opere laudatur. Pe
nelope Icarij, & Policastæ filia uxor Vlyssis summæ pudicitiæ exem
plo fuit sæculo suo: lanificio & telam texendo absentiam & mariti
desideriũ solabatur, & procos frustrabatur. quibus (ut tradit Ho
me. in Odyssea) promittebat se in matrimonium traditurani: cum
absoluta esset tela. Inde est prouerbium: Tela Penelopes. Erasmus.
Sed quod interdiu texuerat, noctu retexebat. quod tetigit Ouidius
Nec mihi quęrenti spatiosam fallere noctem, Lassaret uiduas pẽdu
la tela manus. ¶ Arachne: puella fuit Lyda: quę (ut ferunt fabulæ)
in lanificio cum Pallade certauit: & cum Deam forte superaret, ab
ea in araneam est conuersa. Hæc (auctore Plinio) linum & retia in
uenisse fertur, filius uero Closter fusum. ¶ Horrida: inculta. ¶ Quale
.s. stamen. ¶ Facit pellex: nam pellices cum seruierint ab amatori
bus deiertę ad stamina, lanificiumq; sese accommodant uictũ quę
ritantes. Vnde Hor. in Odis de turpi anu: Te lanę prope nobilem
Tonsę Luceriã, non citharę decẽt. Pellex proprie appellatur illa q̃

cõsuetudinẽ adulterij cũ eo habet, cui sit uxor. diciturq; pellex nõ Pellex
tantũ uiri: quãtũ etiã uxoris. unde Sallust. in inuectiuis in Ciceronẽ
Filia matri pellex tibi iucũdior, atq; obsequentior q̃ parenti par est.
Dolabella (ut scribit Suet.) obijciẽs Cęsari, q̃ Nicomedi se obscę
ne summitteret, eũ appellat pellicẽ reginę. Horat. loquẽs de Medea
sic scribit. Hoc delibutis ulta donis Pellicẽ, serpẽte fugit alite. Oui.
in. 6. Meta. Pellex ego facta sororis. Idẽ in eodẽ. Sed nõ attollere cõ
tra Sustinet hęc oculos pellex sibi uisa sororis. Idẽ l. 10. Tu ne eris
& matris pellex, & adultera patris. Iustinus lib. 1. Per internuncios
quęrit a filia quę inter regias pellices erat. a pellice fit pellicatus: si
cuti a cõcubina cõcubinatus. ¶ In codice. i. uili scamno. i. trũco. Nã
(ut scribit Theophrastus) ea pars arboris: quę terrę inhęret radix
uocatur: supra radicẽ usq; ad scamnũ arboris codex: siue caudex &
trũcus dicitur. ex scamno exeũt rami, ex ramis surculi. ¶ Notũ est,
cur soli: satis uerecũde Laronia eos insectatur: q̃ draucis abuteban
tur: qualis fuit Hister Pacuuius: q̃ captatione testamentorũ locuple
tatus, libertũ draucũ suũ reliquit hęredẽ. De Histro alibi poeta: Mo
ra nulla per Histrũ Pacuuiũ: quin illud ebur ducaẽ ad aras. Scimus
inquit, q̃re Hister Pacuuius libertũ suũ reliquerit solũ hęredẽ. ¶ Ta Tabulæ
bulas. s. testamenti. Nã tabulę numero pluratiuo dicũtur, q̃bus cõ Tabularium
tinentur contractus & cõuentiones. ut tabulę dotis: tabulę uẽditio
nis: tabulę emptionis, & testamenti. A tabulis fit tabulariũ & tabli Tablinũ
nũ: quorũ utrunq; signat locũ: ubi actus publici cõtinẽtur. De quo
est apud Virg. in Georg. Insanũq; forũ: aut populi tabularia uidit.
Pli. li. 35. ca. 2. Tablina codicibus implebãtur, & monumentis rerũ
in magistratu gestarũ. dicimus autẽ Tablinũ sicuti figlinũ. qđ græ
ci pinacothecam appellant. differẽtia tamẽ illa est, q̃ in pinacothe
cis tabulę pictę. in Tablino rerũ (ut diximus) in magistratu gesta
rũ monumenta contibãtur. De extructione Tablini & pinacothe
cę Victruuius lib. 6. ca. 4. ¶ Cur multa puellę. i. uxori suę adolescẽ
ti. ut. s. turpitudinẽ taceret. ¶ Diues erit magno: illa inquit ingentia
munera consequetur a marito: quę tacebit: cũ is a draucis inibitur.
¶ Tu nube: cũ indignatione dictũ: quasi puella auditis uirorum sce
leribus matrimoniũ aspernetur. ¶ Cylindros: lapillos esse ob lõgos Cylĩdra
ad ornatũ mulierũ ostendit Plin. lib. 37. cap. 6. loquẽs de Beryllis:
qui mira longitudine placebant, & setis elephantorũ religabãtur,
ait enim sic: Cylindros quidã ex his facere malũt q̃ gẽmas: quoniã
est summa commendatio in longitudine. Quidã q̃ anguloles pu
tant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exẽ
pta: additoq; auro repercussa: aut omnino castigata causa p̃spicui
tatis ad crassitudinẽ. Cylindros autẽ appellãt q̃ formati sint ad spe
ciẽ cylindri. i. colũ. qua area ęquari solet. Virgili. 1. Georg. Area
tũ primũ ingenti est ęquãda cylindro. nomẽ autẽ accepit a uolubi
litate. nã κυλίνδω idem est quod uoluo. ¶ Post hęc: scelera uestra cũ
deberetis uos ipsi de uobis sumere suppliciũ. ¶ Cẽsura: animaduer
sio & punitio. nam censores moribus ciuitatis p̃rgerãt. ¶ Coruis: sce
leratis: impuris, & spurcis quales habẽtur coruũ q̃ Leda sequuntur.
& qui ore coire dicũtur. Mart. Corue salutator q̃re fellator haberis.
¶ Colũbas: simplices, & bonos q̃les sũt colũbę. ut sit s̃nia catholica.
¶ NON tulit ex illis &c. Inducit mulierẽ prędiuitẽ reprehenden ASCen.
tẽ uiros: & arguentẽ eos turpitudinis summę. ea autẽ a q̃busdã Lau
ronia: & sic melius stat ratio metri: ab alijs Laronia dicitur. sic q̃dã
ut saluẽt metrũ scribũt Scãtinia, p̃ Scatinia. Dicit ergo poeta sic: Cũ
quidã ex quibus turpiter uiuunt: & tamen alios seuerissime castigãt
forte mulierculas reprehẽderet: & seuero supcilio tanquã magnus
zelator honestatis & fidelitatis matrimonialis frequẽter clamaret.
ubi nunc es lex Iulia: quæ nõ condẽnas istas adulteras? dormis?
Laronia quædam diues & potens ac superba mulier non ualens eũ
patienter audire: sed sicut moris est mulieris primũ eum ironia qua
dã uidetur eum laudare: tanquã sit Catonibus cõparandus. Dein
de manifeste reprehendit eũ, & consequenter omnes uiros: qui lon
ge plura & grauiora uitia, q̃ mulieres cõmittunt: & tamen quia plu
res sunt & fortiores sunt, parcitur uiris, & non mulieribus. Non est
autem institutum, siue intentio poetę dicere qđ lex Iulia cõtra adul
teros & adulteras non est toleranda: sed quod eam debeant execu
tioni mandare: aut curare ut mandetur: quæ tali uitio & maiori uas
cant. Quia ergo peccatum contra naturam, quod dicit plurimos
uiros cõmisisse, peius est, q̃ adulteriũ in mulieribus repertũ: ideo in
nuit q̃ q̃ peius peccant, nõ sufferuntur, dum leuius peccantes ca
stigare uolunt. Quod aũt peccatũ adulterij sit multũ detestabile pa
tet ex lege ueteris testamẽti: qua adulteræ lapidabãt. & ex legibus
Romanis, quibus licebat deprehensos impune corrigere. Quem
etiam Christus dominus noster, qui dixit: Discite a me, quia mitis

fum & humilis corde: qui deprehenſam io adulterio e manibus in
ſidiantium prudenter & clementer liberauit: oſtendit ſummopere
diſplicere ſibi peccatũ adulterij dicẽs Mathei. 5. Dictũ eſt quicũq;
dimiſerit uxorẽ ſuã, det ei libellũ repudij. Ego aũt dico uobis: q̃a oĩs
q̃ dimiſerit uxorẽ ſuã excepta fornicationis cauſa facit eã mœchari.
Quauis ergo ualde graue ſit peccatum adulterij: tamen non ſatis
conuenienter reprehenditur ab eo, qui maiori crimine detinetur.
Non ergo tulit Laronia (de qua in Mancinello uidiſti) quæ non ne
gat mulieres peccare: ſed q̃ tantum peccent. Vnde dicit: Non erit
ullũ exemplũ in noſtro tam deteſtabile ſexu: exemplũ autẽ dicit qđ
quis inſpicit ad hoc ut poſſit imitari. Aliquãdo aũt exemplũ dicitur
grauiſſima punitio: quę ad terrorẽ aliorũ fit. Quia ergo uiros peius
peccare, ſed minus puniri q̃ mulieres uidet. ideo dicit: Dat ueniam
coruis, uexat cẽſura colũbas. Quę metaphora ſumi poteſt uel ex na
tura, uel ex colore. Ex natura q̃dẽ: q̃a corui cadaueribus etiã fœtidiſ
ſimis ueſcuntur: immo interdũ humanis. Colũbę nõ niſi rebus mũ
dis. Ex colore aũt, q̃a corui ſunt nigerrimi: oẽs colũbę autẽ ſæpe al
bę: nunq̃ oĩno nigrę: ſed nigra mala: alba uero bona deducũt: hęc
eſt ſentẽtia. Artificioſe autẽ inducit mulier diues id facere: quia mo
leſtę ſunt uiris mulieres, diuites potiſſimũ reprehenſę quoniã in. 6.
Satyra dicet: Intolerabilius nihil eſt q̃ fœmina diues. At iterũ: Des
prehenſis nihil eſt audacius illis. Quia ergo uerisimile eſt quod mu
lier potẽs a molli uiro & effœminato reprehenſa, cõtumelioſa uers
ba in eum reijceret: & quia melius mulieri q̃ uiro quadret uirorũ tur
pitudinem exprobare: pulchre inducit mulierem diuitẽ & audacem
id facientẽ: de cuius audacia conqueritur Mar. quia ſeruum ſuũ deti
neat. Sunt autẽ quędã uocabula in cõmentarijs, & aliquãdo in tex
tu ſine quorũ intellectione auctor intelligi nõ poſſet: ideoq; licet fœ
Pædicones dißima paucis exponẽda ſunt. Pędicones. n. ſunt maſculorũ concu
bitores: qui agũt. Patici: qui patiũtur. Drauci: bene mentulati, q̃ ope
rã mollibus præſtant. Fellatores, & fellatrices. q̃ & quę pudenda lin
gunt & ſugunt ſed qui patiuntur irrumatores. Tribades mulieres
lier ſe q̃ſi uirile munus prę̃ſtãtes. Sed tranſeamus hæc ſordida quę
melius ignorãtur, q̃ ſciuntur: niſi ut uitentur. Ordo eſt. Laronia mu
lier illa diues & imperioſa. non tulit. i. non tolerauit: nõ perpeſſa eſt
quendam poetę, ſcilicet notum: ex illis uidelicet hippocritis: philos
Tuorũ ſophos ſe dicentibus. tuorum: ideſt fronte ſeuera & immiti, qualem
taurus habet: & quicũq; minãtur. Vnde Horatius alludens ad bo
uem periculum dicit de ſe dici: fœnum habet in cornu & cæte. Nec
me latet omnes, quos quidẽ uidi, aut audiui exponere toruum pro
torue: ſicut notũ eſt apud Virg. legi. ſed ratio cur in eorũ ſententiã
non eã, eſt: quia bene cõuenit ſuperioribus: ubi dictũ eſt: Fronti nul
la fides: ut hominẽ ſeueriſſimam frontẽ & triſtiſſimum ſupercilið ha
bentẽ: toruũ dicat ab intorta frontis pelle, & ſuperducto ſupercilio.
Prę̃terea eſſent duo epitheta aduerbialia ſine cõiunctione: Claman
tem toties toruũ. ſed ea tolerabilia ſunt, dum ſe mutuo determinãt,
ſicut ualde diſerte locutus eſt. Itaq; dici poſſet: Clamantem toties
toruũ. i. torue: quia tamen longius ſe iunctum eſt a participio: & ui
cinius dictioni quẽdã: ego malui ſic conſtruere: quẽdam toruũ cla
mantẽ toties. i. frequẽtiſſime. o lex Iulia quæ lata erat in adulteros:
ubi ſup. es? nunc dormis? quia. ſ. tot adulteras pateris impunitas: &
ita credidit ſe Laronia notatã ab illo philoſopho. Ad qđ ſup. dictũ
philoſophi Laronia ſubridens. i. parũ illuſionẽ, aut irriſionem ridẽs
inquit ſup. O felicia tempora: uel tempora ſunt ſup. iudicanda feli
cia, quę moribus ſup. malis te opponũt. i. cenſorẽ & caſtigatorẽ cõ
ſtituunt. quod per ironiã dicit, & addit p̃ irriſionẽ. Roma habeat iã
pudorẽ. i. uereatur publice peccare: & accepit cõtinẽs pro cõtinẽtis.
Romam pro Romanis. q. d. ſint Romani modo pudoroſi: quia ters
tius Cato. i. ſeueriſſimus morũ cenſor: quales fuerunt duo notiſſimi
Catones Cenſorius: & Vticẽſis. cecidit e cælo quaſi ad mores caſti
gandos demiſſus ſit. Moris autẽ eſt quoties numeros aliquorũ no
tus eſt: ubi quis reperitur illorũ ſimilis numerũ facere augere. ſicut
Horat. in ſermo. Hæc mihi Stertinius ſapientũ octauus: quia ſeptẽ
erãt grę̃cię ſapiẽtes notiſſimi. & ita quidã Sappho, aut diuã Catha
rinã decimã muſarum dicunt. Sed tamen. i. q̃uis ita ſit q̃ ſis tertius
Cato. i. ſeueriſſimus morũ cẽſor. dic ſup. bone cenſor unde. i. abs
quo pharmacopola. i. unguentario. emis hæc oppobalſama. i. hõc
ſuccum balſami: qui pretioſiſſimus eſt. & nõ niſi a mollibus & effœ
minatis ad uſum recipi ſolitus. quę ſpirant. i. ſuauem odorem emit
tunt. & fragrant tibi in ſup. collo hirſuto. i. piloſo & uirili. cum ani
mus ſit mollis & effœminatus. deinde addit, quia uidet eum rubore
forſan perfuſam. q. d. dic audacter unde emis. ne pudeat. i. pudori
ſit tibi monſtrare ſup. nobis dominũ tabernę. i. unguentarium, ſeu
aromatarium, quẽ apothecariũ uulgus appellat. nã taberna eſt ubi
quid uẽdit, quã apothecã uulgus uocat: & officina ubi quid fit: qđ
operatoriũ galli dicũt. Poſtea loquitur ſine ironia: ſed minaciter di
cens. Si ita eſt q̃ leges & iura uexãtur. i. a quolibet prouocantur ne
dormiant? Scatinia ſup. lex, quę lata eſt in pædicones. i. maſculorũ
ſtupratores, p̃pter Carum Scatiniũ pędiconẽ. debet citari. i. ad exe
cutionem uocari ante omnes ſup. alias leges. q. d. nunc plures ſunt
pędicones, q̃ adulteri: aut aliarũ legũ traſgreſſores. & ita debet lex
Scatinia primũ reuocari. o tu bone cenſor reſpice primum uiros. &
ſcrutare. i. diligenter diſquire: quia dicturus eſt poeta quod domi re
dimicula ſumunt frontibus. q. d. non eſt ſatis inſpicere: ſed oportet
reſpicere: & nõ ſolũ reſpicere: qđ eſt ſecũdo loco iſpicere. ſed res pa
tẽtes ad oculos. unde ad miſericordiã refertur. ſicut ibi: Reſpice in me,
& miſerere mei. Et reſpexit humilitatẽ &c. ſed etiã ſcrutari. Scrutare
igitur primũ. ſ. facinora uirorũ. hi. i. uiri faciunt plura ſup. turpia faci
nora, q̃ nos mulieres. ſed numerus. i. multitudo defendit illos. &
phalanges. i. tales protectiones iunctæ. i. cõnexę umbone. i. primo
per umbones. i. clypeorum curuaturas. q. d. quia tam multi ſunt
& tam potẽtes, nihil in eos animaduertitur: quia uiri non puniunt
uiros. Præterea oẽs ſunt eodẽ uitio inquinati: & ita eſt magna con
cordia. i. magnus cõſenſus. inter molles. i. effœminatos: q̃ uiciſſim
agunt & patiuntur. Vllum exemplũ ſup. uitæ: aut etiam ad terrorẽ
punitionis ſi iuſte puniamur. non erit tam deteſtabile. i. execrabile
aut uituperabile. in noſtro. i. fœminino ſexu ſicut ſup. eſt in uirili. &
probat, quia Tædia. i. meretrix illa famoſa. nõ lambit. i. dum oſcu
latur nõ lambit: uel (ut honor ſit auribus) nõ fellat Cluniam. i. aliã
meretricem cõſociam. nec Flora meretrix etiam illa lambit ſup. Ca
tullam commeretricem. ſed Hiſpo uir ille immundus & fellator ſu
bit iuuenes. i. inclinat ſe ad fallẽdum iuuenes. & pallet. i. pallidus fit
utroq; morbo tã fellãdi q̃ pędicandi. ſed fellat & pędicat: uel uiciſ
ſim agit & patitur & ita ſubit. i. ſubintrat ſubagitãdo. ſ. & pallet utroq;
morbo: quia etiam patitur. Et licet dicendo quod ſubit ut fellat: me
lius quadret ſuperiori: Tædia non lambit &c. tamen dicẽdo quod
pædicet & pædicetur: melius quadrat cum ſequentibus: quia qui pę
dicatur muliebria patitur. Vos ergo uiri patimini muliebria: & ita
abutimini officio noſtro etiam turpiſſimo: & nos non uſurpamus
etiam honeſtiſſimum uirilium. Dicit enim: Nũquid nos. i. mulieres
agimus cauſas: aut nouimus ciuilia iura: aut mouemus ueſtra fora
ullo ſtrepitu. q. d. minime. Paucæ etiam noſtrum ſup. luctantur in
arena. ſ. ad ſpectaculum. & paucę comedũt coliphia. i. panes lucta
torum: hoc eſt paucę uſurpãt officia uirilia. At. i. ſed. uos. i. uiri. tra
hitis lana. i. carpitis uel carminatis. & refertis. i. reportatis in cala
this. i. uaſculis ex uiminibus contextis. uellera peracta. i. pexa & car
pta ſeu carminata: ad eos uel ad eas: unde peragẽda accepiſtis. uos
torquetis nendo. ſ. fuſum inſtrumentum nendi: ad quos filum uo
luitur pręgnantem. i. denſum. tenui ſtamine. i. filo unde fiat ſtamen
& hoc facitis melius. i. doctius & artificioſius Penelope. i. quã uxor
Vlyſſis, quæ a textura ſummopere laudatur. & leuius. i. facilius: &
(ut dicunt) habilius & expertius Arachne. i. puella illa Lydia: quæ
Palladem auſa eſt ad certamen in arte texendi prouocare: abs qua
uicta, uerſa eſt in uermem, quem araneum dicimus. & telam eius
araneam quæ adhuc hodie faciliter & leuiter incredibili artificio te
xit. Quia uero de textricibus tantum loquitur: poſſemus ſuperiorẽ
partem ſic conſtruere: Vos torquetis. i. compellitis texendo fuſum
. i. fiſtulam uel cannam inuolutam filo more fuſi: prægnantem te
nui ſtamine: quale ſup. ſtamen facit nendo. ſ. pellex. i. ancilla uel re
uera meretricula: quę cupit eſſe pellex. & ita ne habeat uxor, cuius
pellex eſſe cupit, ſuſpitionem. eſt horrida. i. male ueſtita & frigore
concuſſa: & contremens & reſidens in codice. i. trunco: ideſt ante fo
res ſuas nens: ut e labore ſuo uiuere putetur. Hic accipitur autẽ co
dex in propria ſignificatione. nam ideo capitur pro libro ipſo: quia
in codice ſunt multi libri. i. cortices: in quibus olim ſcribebant. Pro
trunco autem i. parte illa directa uſq; ad ramos ſæpius caudicem
dicimus. Vos ergo facitis officia muliebria. i. trahitis lanam: netis
& texitis. Nec hoc ſatis eſt: quin etiam patimini muliebria. Nam no
tum eſt cur. i. quamobrem. Hiſter uir ille diues, ſed mollis & pati
cus: impleuerit tabulas ſup. teſtamenti ſui. ſolo liberto. i. nomine ſo
lius liberti: nullum cohęredem ei ſcribẽdo: quia. ſ. erat draucus ſub
agitãs eum. & cur uiuus. i. dum adhuc ſanus eſſet dedit multa puel
lę: adeſt uxori liberti ſui: quia. ſ. tacuit & perpeſſa eſt: ut maritus non
ſe, ſed Hiſtrum paticum ſubagitaret. Ego reperio in bonis codici
bus ſolo nec eſt dandi: ſed auferẽdi caſus. & ita licet ſolo nõ legatur
in datiuo. legitur tñ i ablatiuo. Et q̃a Hiſter ideo dedit: q̃a paſſa ẽ talia.

Dicit

Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
Stoicidæ, quid enim falsi Laronia? sed quid
Non facient alii, cum tu multitia sumas
Cretice? & hanc vestem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? est mœcha Labulla.
Damnetur, si uis, etiam Corphinia, talem
Non sumet damnata togam. sed Iulius ardet,
Æstuo, nudus agas. minus est insania turpis.
En habitum, quo te leges, ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid? non proclames, in corpore iudicis ista
Si videas? quæro an deceant multitia testem.
Acer, & indomitus, libertatisque magister
Cretice pelluces. dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures. sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci,
Vuaque contacta liuorem ducit ab vua.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpissimus. accipient te
Paulatim qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus, & toto posuere monilia collo,

Dicit quod uxor etiam pauperis uiri erit diues: quę erit tertia .i. existens tertia in lecto: ita q permittat diutem patronū inter se & maritum draucum. Et hoc dico: quia libertum dicit. Vel potest sic intelligi: Notum est cur Hister dederit puellæ .i. uxori suæ adhuc iuuenculę multa: quia tacuit & permisit libertum habere rem cū marito suo: & ergo mulier erit diues: quę dormit tertia in lecto: ita q uir sit medius: & uxor ab una parte, & draucus ab altera. Tu nube: facit apostrophē ad absentem. Tu quęcunque es quę uis ditari: nube sup. uiro molli. atque tace: quia arcana .i. secreta illa facinora q fiunt in lecto. donant .i. conquirunt uxoribus tacentibus. cylindros .i. lapillos teretes a mulieribus in pretio habitos. Et sententia tristis .s. in adulteras per legē Iuliam lata fiet post hæc .i. post huiusmodi turpissima uirorum facinora de nobis sup. mulieribus. Cēsura .i. castigatio morum dat ueniam .i. ignoscit. coruis .i. pessimis, quales sunt uiri. & uexat .i. molestat. columbas .i. muliercuias ex fragilitate & simplicitate forte peccātes. Et ita conuenientissime dixit colūbas. de quibus dictū est: Estote simplices ut columbę. Et quę in tutela Veneris sunt propter frequentem fœtum. ad quem ex natura instigantur: .q.d. Laronia mulierculas forte reperiri adulteras: quia per simplicitatē forte deceptæ sunt. aut quia ad libidinem proniores ex fragilitate sexus deuictæ. & ita potius ignoscendū illis, q uiris: qui philosophantur: & tamen peccatū cōtra naturam perpetrāt. Nōtum est etiā cur coruos dixit uiros. Omne enim nigrum malum iudicatur. Vnde Horat. in. 1. Sermo. Hic niger est: hunc tu Romane caueto. Preterea corui rapaces sunt sinistræ aues. sed pergo. De his. n. iā satis locuti sumus. Cēsura aūt est cēsorū iudiciū: qd' iustū & seuerū eē debeat: q̄le olim cēsorū fuit.

IOAN. BRIT. STOICIDÆ: impuri & flagitiosi: qui pręferebant stoicorū integritatē: & more stoico de uirtute disputabant: contendentes uirtutem solum bonū esse. dicti ἀπὸ τῆς στοᾶς .i. porticu. Zeno enim in porticu Athenis primus coepit docere. ad quem audiendum discipuli eo confluentes: cum antea Zenonij dicerētur: postea ab ipsa porticu stoici sunt appellati. de qua porticu itellexit Persius noster: Quęque docet sapiēs bracchatis illita medis Porticus insomnis. ubi plu scula de porticu diximus. Stoicidæ: secundum formam patronymicam: sicuti Priamidæ in prima declinatione. Quid falsi subaudi dixit. Sed quid: hoc etiam in mollitiem uirorū dicit poeta: quos uel orantes in impudicitiam mulierum non pudebat uestes tenuissimas induere: ut corpus etiam transluceret. Vnde Plin. in reprehēsionem tantę mollicies sic ait: Nec puduit has uestes. s. bombicinas etiam uiros leuitate usurpare propter onera æstiua. in tantum a lorica gerenda discessere mores: ut oneri sint etiam uestes. Ait ergo poeta: Mulierum impudicitiam accusas, cum ipse tu multo magis fores condemnandus qui ea mollicie alijs sis futurus exēplo. Nō facient alij: argumentū a maiori ad minus.

Multitia Multitia: uestes tenuissimas dictas a mollicie, ut quibusdam placet. ut alijs uero a mulcēdo: q mulcerent: & gratæ essent tenuitate sua. bombicina autē uidetur intelligere: de quibus ex Plinij auctoritate diximus. Nam bombices telas aranearum modo texunt ad uestem, luxumque fœminarum: quę bombicina appellātur, tantę tenuitatis: ut denudet fœminam uestis bombicina. De uestibus multitijs sic meminit Flauius Vopiscus in Aureliano scribente præfecto ærarij Dabis ad editionem Circensium tunicas multitias uiriles decem: lineas ægyptias uiginti: mantelia cypria paria duo. Cretice: aliqui legunt, sed falso, Critice: ut dicant: Tu iudex qui in aliena uita insurgis & notas. Nam κριτὴς iudicem signat. Cicero in epistola ad Dolabellam: ut docet Tranquillus de claris grammaticis: Ego tanquam criticus antiquos iudicaturus sum. Sed animaduertendum est syllabæ rationē repugnare: ut nullo modo legi possit Criticus, est enim prima syllaba breuis. Hor. in. 2. epist. 2. libri: Vt Critici dicunt. Illud autē apud Martialem in. 7. Æqualis liber est Cretice: qui malus est nomen est proprium, legēdūque est Cretice non Critice. Cretice igitur legendū est a Creta: quę primam habet syllabam longam. Vt per Creticum intelligat Æacum. de quo illic: Quas torqueat umbras Æacus. ut sit sensus: Quid non facient alij, cum tu: qui tanquam Æacus iudex & cognitor uitiorum sumas tales habitus uestiū. posset etiam referri ad unum quemque primarium Romanū: quem per Metellum Creticum designaret. ut sit sensus: Quid non facient alij cū tu ex primarijs & principibus ciuitatis sumas tales uestes. Nam Metellus Creticus is fuit: qui Cretam imperio Romano adiecit. Perores: oratione urgeas. nam peroratio fit i fine orationis, qua maxime aduersarius urgetur. In Proculas, & Pollineas .i. in adulteras Proculę & Pollinę similes. Mirante: cum admiratione contemplante: ac per hoc damnante, ut inhonestum habitum. Est mœcha Labulla: sensus est Labulla & Corphinia: quę adulterę sunt: si adulterij admissi cōuincantur in iudicio: maius tamen præ se ferant honestatis studiū: nō enim talem sumant togā ut indecētē habitū. Mulieres enī conuictę adulterij cogebātur togā uirilem indutę in publicū pcedere. auctores sūt Porphyrio & Asconius. Vnde Hora. in Sermo. Quid interest in matrona, ancilla peccesue togata. Contra uero stola erat matronarum. Damnetur: cōuincatur adulterij. Talem togam: tam tenuem uestem: qualia sunt multitia tua. Sed Iulius ardet: introducit Creticū excusantem turpem habitum. Nudus agas: uerba poetæ .i. nudus eas sic te calor urget q̄si i iuuat nō minus turpe esse uti tali corpis amictu, q̄ nudū agere. Minus est insania turpis: rñdet ijs q possent dicere illū iudicatū iri insanū: q nudus ambulauerit. ait ergo poeta: isania minore est digna reprhēsione, q̄ talis habitus. En habitū: indignantis sunt uerba poetę, & insultātis. q. d. o q̄ dignus habitus i quo te spectarēt Prisci Romani illi: q agricolationi intēti erāt: & q paucis annis ante uictores pro repu. crudelia uulnera acceperāt: o q̄ riderēt te, ut ondat illū fuisse futurū ludibrio & priscis Ro. & q pauloante sua tpa p rep. multa pclara gessisset. Modo uictor .i. paucis annis añ .i. nostris fere tpibus: ac si dicat nostro seculo: quo & Augusto Cæs. & alijs imperātibus populus in rebus bellicis se exercuit. Vulneribus crud. .i. p cruda uulnera uictor .i. aspa & crudelia. nā a crudo fit crudelis. Illud uulgus mōtanū: rudis ille populus: q priscis fuit tpibus: q cessantibus bellis agricolationē exercebat, ut de Q. Cincinnato legit & alijs ciuibus Ro. In corpe iudicis: argumētū est a minore ad maius. q. d. si multitia testē nō decēt: multo minus iudicē decebūt. Nā q̄to qs excellētior est: tāto magis eū decet honestatis esse amplexorē: & tāq̄ cęteris uirtutis speculū. Quęro an deceāt. q. d. nō decēt. si ergo nō decēt testē: minus ꝯueniūt iudici. Acer & idomitus: isultat sępe poeta molli uiro. Libertatique magisterij uideatur moxgrauissimus cēsor: & q i libertatē uelit asserere flagitiosos. Nā de aīi libertate itelligit nō corpis. Pelluces: trasluces. cōpositio est a p & luceo: sed mutatur r i l. est. n. ex corrupto & i tegro. Dedit hāc ꝯtagio labē: sumpta est trāslatio a pestilēti aiali: cuius ꝯtactu & ꝯsuetudine reliq̄ aialia facile cōmaculātur. Ergo uitia, ingt, aliena te i hāc labē deduxerūt: & plures i dies deducēt. Vñ Sene. de Trāquil. uitę. Serpūt. n. uitia: & in pximū quēque trāsiliūt & ꝯtactu nocēt. unde & cōtagiū dictū est, & ꝯtagio, & ꝯtages, oīs morbus, q ꝯtactu facile ꝯtrahit. Labē: maculā & uitiū. Labies pprie dicit i uestimētis: sed p trāslationē uitia quoque aīi labes appellamus. Sicut grex: ita ingt, uitia serpēt i unū quēque: ut porrigine unius porci reliquus grex ꝯtaminatur. Grex Qui parū considerate loquūtur: dicunt gregē taptum de mino

ribus intelligi animalibus. Cum constet gregem indifferenter non
solum omni animaliu generesed etiam de hominibus dici. Teren-
tius: Vt me in gregem uestrum recipiatis. Et alibi Iuuenalis: Cũ gre
ge Chaldæo. Seneca ad Lucilium: Elephantorum gregem excellissi-
Scabies mus ducit. Scabie: scabies (auctore Celso) est durior cutis rubicũ
da, ex qua pustulæ oriuntur quædam humidiores, quædam siccio
res. Exit ex quibusdã sanies, fitq; ex his continuate exulceratio pru
riens: serpitq; quibusdam cito, atq; in alijs quidem ex toto desinit:
in alijs uero certo tempore anni reuertitur: quo asperior est quoq;
Porrigo prurit magis, eo difficilius tollit. Porrigine: est autẽ porrigo mor-
bus, quo non solũ porci: sed & homines infestantur. de qua sic Cor
nelius Celsus: Porrigo est ubi inter pilos quædam quasi squammu
læ surgunt. hæ quoq; acutæ resoluuntur, & interdũ madent, sæpius
siccæ sunt, fereq; id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam
in supercilio. Vuaq; contacta: uua enim facile corrumpitur conta
ctu corrupti acini. Sunt aliqui qui legunt conspecta. Fœdius hoc
aliquid: futurum inquit est: ut aliquid etiam in posterum turpius fa
cias hoc amictu: hoc est longe etiam indecentius committas q̃ quæ
per turpem habitum peccasti. Accipient te paulatim: in eam & tu
turpitudinẽ labens: qua inter se sacerdotes Mineruæ uiuunt. Sicq;
poeta descendit in reprehẽsionem sacerdotum quorum collegium
(auctore Tranquillo) Mineruæ in Albano Domitia. instituerat: ex
quo forte ducti magisterio fungerentur: redderentq; eximias uena
tiones: & ludos scænicos. Horũ epulas, luxũ, molliciem scænicã, &
reliqua turpia insectatur: ostenditq; eos nihil differre a mulieribus
colentibus Bonã Deam: aut a sacerdotibus Cotytia celebrantibus
gulamq; eorũ maxime reprehẽdit: qui lautissime epularẽtur. Vnde
& Mart. dapes lautæ Albanæ appellantur. Deniq; indignatur ex sa
cerdotibus quendam cornicini: cuius opera in ludis illis Albanis
utebantur: nupsisse. Omnis ergo poetæ fremitus est in turpitudinẽ
& molliciem sacerdotum Albanorum. Accipient te. s. in consor
tium suum. Qui longa domi redimicula: ostendit eos a mulieri-
bus non esse absimiles: quæ celebraturæ sacra Bonæ Deæ sumũt re-
dimicula. i. ornamenta & uincula capitis conuenientia sexui mulie
bri: & monilia aptant collo. Idem, inquit, faciunt isti sacerdotes in
Albano: ut more mulierum sacrificia colant Bonæ Deæ: & quod
Bonæ Deæ sa- proprium est mulierum sibi usurpent. Nam sacra Bonæ Deæ fiebãt
cra (ut scribit Plutar. in uita Cice. & Cæsaris) quotannis in domo ma-
ximi pontificis pro salute populi Roma. Iis nemini uiro interesse li
cebat a mulieribus tantum celebrabantur. Vnde Cice. in oratione
in P. Clodium sic: Hominemq; eum qui puluinaribus Bonæ Deæ
stuprum intulerit: eaq; sacra quæ uiri oculis ne imprudentis quidẽ
aspici fas est: non solum aspectu uirili: sed flagitio stuproq; uiolaret.
Alij tamen ita interpretantur: non q̃ Bonam Deam illi sacerdotes
colãt: sed q̃ illorum ritus & ludi scænici nihil pene differant a sacris
Bonæ Deæ: quæ mulieres operantur. Deam autem Bonã etiã Maiã
& Terram dixere: eandemq; etiam Faunam, Opem, & Fatuã. Bo-
nam q̃ oium nobis ad uictũ bonorũ causa est. Faunã q̃ omni usui
animantium fauet. Opem q̃ ipsius auxilio uita constet. Fatuã a fan
do q̃ infantes partu editi non prius uocẽ edunt, q̃ attigerint terrã.
ASCen. FVGERVNT trepidi &c. Hic per continuationem quandã
progreditur poeta ad castigandos iudices: & eos qui sententiã mor
tis ferunt: cum sint nobilissimi prodentesq; molliciem suam habitu
quem fœminis molliorem in sede iudiciali habent. De hac autem
re sic ait Aulus Gel. pri. cap. 5. Hortensius omnibus ferme oratori
bus ætatis suæ nisi M. Tulio clarior: qui multa cum mundicia: & cir
cunspecte, compositeq; indutus & amictus esset: manusq; eiusq;
eius inter agendum forent argutæ admodum & gestuosæ: maledi-
ctis compellationibusq; probrosis iactatus est: multaq; in eũ quasi
in Histrionem in ipsis causis: atq; iudicijs dicta sunt. Sed cum Lu-
cius Torquatus subagresti homo ingenio: & infestiuo grauius, acer
biusq; apud concilium iudicum, cum de causa Syllæ quereretur:
non iam histrionem eum esse diceret: sed gesticulariam: Dionysiãq;
eum notissimæ saltatriculæ nomine appellaret: tum uoce molli atq;
dimissa Hortensius: Dionysia inquit: Dionysia malo equidem esse:
q̃ q̃ tu Torquate inelegans agresti aditu difficilis. Sunt autem uer
ba hæc poetæ non amplius Lauroniæ. Ordo autem est: Stoicidæ. i.
philosophi seuerissimi uerbis quidem quales erant stoici: qui nemi-
ni peccanti ignoscebant: sed æqualiter omnia uitia punienda præ-
dicabant: ut docet. 1. Sermo. Flaccus. trepidi. i. festiui ex timore &
uerecũdia. fugerunt Lauroniam. canentem. i. alta & aperta uoce
contra eos proclamantem uera hæc manifesta. i. res ueras & mani-
festas. uera sup. inquit poeta dico. enim pro quia: quia quid falsi sup.

dixit Lauronia. q. d. nihil. & hoc decenter addit poeta ne quis dicat
superiora esse muliebria dicta nihil ueri habentia: sed ex iracundia
duntaxat orta. quæ enim docte loquentes inducunt: non quod uerũ
est semper: sed quod ipsis loquentibus uerum uisum est res loqui fa
ciunt. Sicut Dido decepta dicit. 4. Æneid. Nusq̃ tuta fides. Ne ergo
quis dicat poetam non cõsentire Lauroniæ: approbat dictũ eius di
cens: Quid enim Lauronia falsi? Et deinde subtiliter procedit, quasi
per approbationẽ prioris dicti. Et est locus a minori. Minus enim ue
risimile est in causa criminali esse mollem, q̃ philosophantem. & tñ
iudicem mollem esse conuincit ex habitu, unde dicit. Sed quid alij
non facient. q. d. nihil facient: immo quilibet facient. cum sup. ita sit
q̃ n tu Cretice. i. iudex seuere. sumas. i. assumas. multitia. i. uestem
mollissimam: & pellucẽtem unde singula corporis membra perspi-
ci possent: quæ lubrici se de proceritate corporis iactantes excogi-
tauerunt. Fit autem mihi uerisimile: ut legatur potius Cretice: &
potius a Creta, quam a crite: quia seuerissimi iudices in Creta fue-
re: ut dictum est in prima huius libro. Quas torqueat umbras Æa-
cus &c. Et cum sup. tu portes. i. extremam sententiam: hoc est diffi-
nitiuam sententiã feras populo mirante. hanc quam dico, s. mollissi
mam uestem. Perores inquam in. i. contra Proculas & Pollineas. i.
meretrices & mœchas: quales Procula & Pollinea. Labula illa mu-
lier est mœcha fateor: dãnetur ergo si uis etiã Carphinia adhuc infa-
mior mœcha. ipsa dãnata. i. postq̃ fuerit dãnata. nõ sumet talẽ. i. tã
infamem togam: ut tu sumis peroraturus causas sup. sed sup. dices
forte. Iulius. i. Sol in mense Iulio: uel Syrius ardet. i. ardorem uehe
mẽter facit. ego æstuo. i. calore cõficior. Respondet poeta. agas. i.
eas secundũ Georgium nudus. uel agas sup. rem iudicialem. insa-
nia est minus turpis sup. q̃ mollicies. q. d. potius eligendũ est: ut po-
pulus te insanum q̃ mollem dicant. Alij legunt infamia. & est ordo:
Infamia quam nudus agens incurres: est minus turpis. i. detestabi-
lis, q̃ est ea, quã incurris agens in multitijs. Vnde infert per irrisio-
nem sicut Vir. En agros, & quã bello Troiane petisti Italiam metis-
re iacens &c. En habitum q. d. uide qualem habitum geris. quo. i.
in quo. populus modo. i. pauloante. uictor. i. quasi iam rediẽs ex re
cẽti cæde hostium. & per disciplinam militarem exercitus. & uulne
ribus crudis. i. adhuc hebetantibus & nondũ consolidatis. & illud
montanum uulgus. q. d. quod notum est esse durissimũ & omni as-
suetum: quia in montibus degentes remoti sunt ab his, quæ ad mol
lẽ uitã nauibus aduehũtur. mõtanũ dico uulgus positis. i. repositis
& relictis aratris. audiret. i. audire debeat ferẽtẽ leges & iura. q. d. nõ
decet in tam molli habitu ferre legem, aut militiam, aut agricultu
ram passis: qui omni labori assueti sunt. Quid. i. q̃ rẽ nõ proclames. q.
d. nullã nõ proclames: uel nihil nõ proclames. i. porro: hoc est a lõge
clames. uel q. d. i. cur nõ proclames. si uideas ista. i. istos uituperabiles ha
bitus in corpore iudicis. quæro enim an multitia deceant testẽ: hoc
est an audiendus & accipiẽdus est testis: qui tam molliter uestiatur?
q. d. non: quia talis infamis est. infamis autẽ nõ potest firmũ & ratũ
testimonium perhibere. & si ista non decent testem. o tu Cretice exi
stens uel existere debes acer. i. uehemens uitiorũ castigator & puni
tor. & indomitus. i. nullo munere: nulla præce: nullis minis: nulloq;
fauore a seueritate flectẽdus. Et ponitur indomitus pro indomabili.
Sicut. vii. Aenei. Diues inaccessos ubi Solis filia lucos. inaccessos
lucos dicit non quos nemo accessit: sed inaccessibiles: quos nemo
accedere debeat. Et i Geor. Aut illaudati nescit Busyridis aras. Nõ
erat ergo indomitus de quo loquitur: sed debebat esse. & magister
libertatis: idest qui debebas ut in ciuitate libera unicuiq; ius suum
tribuere: seclusso omni timore & fauore. Tu inquam o Cretice: qui
esse deberes acer, indomitus, & magister. i. princeps & maximus
conseruator libertatis. pelluces: idest per medium habitus tui luces
ut liniamenta corporis tui appareant: quasi dicat minime talis esse
deberes. sed scio unde hic morbus ingruerit. contagio. i. cõmertiũ
& ratio, seu consuetudo, quã habes cum mollibus uiris. dedit: idest
genuit hanc labẽ. i. maculã uel inquinationẽ uitæ. & dabit hanc la
bem in plures: quia plures te secuti idem facient. sicut totus grex
idest congregatio ouium supple cadit. i. moritur uel deterior fit sca
bie: idest propter scabiẽ. unius sup. ouis. & totus grex porcorum ca-
dit porrigine. i. porcorum scabie squãmosa: quæ per squãmas deci-
dit. & ita loquitur de grege ouiũ & porcorum. & dat scabiẽ ouibus:
porriginẽ porcis. uel (quod minus placet) utrũq; porcis. q; pro &.
uua. i. botrus. est cõspecta ab uua. i. existẽs in umbra alterius uuæ
ducit. i. contrahit liuorẽ maculã. i. qualis nascitur ex percussione & nimio Liuor
contactu: aut morsu: & est plũbei coloris. Vnde Tibul. Cũ succos, her
basq; dedi quis liuor abiret: Quẽ facit impresso mutua dente Venus.

Quia

Quia uero qui inuident cum se corrodant. & succum naturalem consumant. talem colorem habent quales qui cōpressi sunt, aut cōtacti uiolenter: ergo liuidi dicitur. Omnis igitur contagio & cōsuetudo malorū parit maculam. Vnde in psalmo. xviii. Cū sancto sanctus eris: & cum uiro innocente innocens eris: & cū electo electus eris: & cum peruerso peruerteris. Dicitur autem contagio: hæc contages: & hoc contagium. Primū ponitur hic. Secundū apud Lucretium: Qui fuerant autē præsto contagibus ibant. & iterum apud Virg. i Bucolicis: Nec mala uicini pecoris cōtagia lædēt. Et in singulari apud Aulū Gellium libro. viii. cap. ii. legitur cōtagio singulariter ubi dicitur. Quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota ser uili cōtagio pollui. Fœdius hoc aliquid &cæ. Progreditur ad reprehendendos sacerdotis: quorū collegium Mineruæ in Albano constituerat Domitianus: ostenditq; fœdissima illorum scelera: atq; hi, qui tam molliter amiciuntur aliquando progressuri sunt. Dicit ergo q amictus quidem fœdus est: sed longe fœdioris uitæ præ se fert iudiciū. de qua re Au. Gellius lib. iii. cap. v. Plutarchus refert Archesilaum uehementi uerbo usum esse de quodam nimis delicato diuite, q ins corruptus tamē. & castus, & per integer diceba ur. Nam cū uocem eius infractam: capillumq; arte cōpositū: atq; oculos ludibundos: atq; illecebræ, uoluptatisq; plenos uideret. Nihil interest, inquit, qbus membris cinædi sitis: posterioribus an prioribus: hunc autem locū Cecropiā soliti bapte lassare Cotytto: a Calderino nō bene intellectum: & a Georgio, Mancinelloq; nō satis explanatū: qui secuti Probum, quædam uocabula non satis integre posuerunt. Angelus politianus ad unguem explicat capi. x. centuriæ suæ: probatus ueterū auctoritate baptas esse fabulam Eupolidis cōtra baptas. q nocturno sacra Cotyttus Deæ impudētiæ: quam psaltriam fuisse Probus dicit: pudentissime colebant: ob quā fabulam (ut Platonius græcus auctor est) ab ipsis baptis in mare submersus est. Est aūt bapte masculini generis: quia uiros significat principaliter: licet etiam fabulæ nomen sit. Cotytto aūt quia psaltriæ aut Deæ impudētiæ nomen: nō dubie fœminini declinatum, sicut cætera greca in o longum: quorum ſm Seruium non habemus nisi genitiuū in us: & accusatiuū in o in nostra declinatione. unde hic legendū est Cotytto: nō Cotytton nec Concytton. Dicta tamen est et Cotys: cū accusatiuū Cotin. Cic. & Strabo ponūt: & genitiuū Cotyos Synæsius. sacra aūt dñr Cotyttia: ut patebit in explanatione nostra. Ordo igitur est: Tu qui tā molliter uestiris. audebis quandoq. i. aliquādo tpe futuro. aliquid. i. aliquod factū. Fœdius. i. obscœnius & turpius. hoc amictu in quo. s. pelluces. nemo fuit repente. i. sine incremēto successiuo turpissimus. hoc est sicut nemo uno īpetu factus est optimus: ita nemo uno turpi facto habet turpissimus: sed paulatim fiet. Nā sup. illi q accipiūt domi. non. n. cum sint sacerdotes sed turpes ut sacerdotes illi: hoc audent in populo, aut in tēplo. redimicula qbus. s. mitræ alligantur, quod molliciei signū est. unde apud Virgiliū uitio datur Phrygibus: hoc est Troianis. ubi dicitur. Et tunicæ manicas & habēt redimicula mitræ. illi inquam, qui sumūt domi redimicula in frōtibus suis: idest. imitātur molles sacerdotes albanos. accipient supple in collegium aut consortiū suū. q paulatim. i. successiue te. & qui posuere. i. apposuere tecto collo monilia. i. ornamēta muliebris colli. i. qui uicissim patiuntur in secreto muliebria: & ita se ornant ornamentis muliebribus.

Contagium
Contagio
Contages
Cotytto

Atq; bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam. sed more sinistro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ
Clamatur, nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt orgia teda
Cecropiam soliti baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tinctum
Obliqua producit acu, pingitq; trementes
Attolens oculos, vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumq; comis auratum ingentibus implet
Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum patici gestamen Othonis.
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat
Armatum, cum iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda nouis annalibus, atq; recenti
Historia, speculum ciuilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis,
Bebriaci in campo spolium affectare palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœsta nec Acciaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor, aut reuerentia mensæ.
Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas, & crine senex phanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum. conducendusq; magister.

ATQVE Bonam: ordo est: Atq; placant Bonam Deam. Abdomine teneræ porcæ: oia, inquit, in sacris Bonæ Deæ faciūt, quæ ad eius cultū pertinēt. Nā sus prægnans ei (ut scribit Macrobius) mactabatur: quæ hostia propria est terræ. Abdomine: idest sumine. Plin. in. ix. cap. xxxvii. ait antiquos uocauisse abdomen, quod nūc sumē. Aristot. lib. pri. de natura animaliū de Abdomine ita scribit: Venter infra pectus est parte priore, eiusq; radix umbilicus est: cui radici pars subiecta in latus utrumq; Ilia dicit. q autem recte subiūgitur sumē est, siue abdomen. Magno cratere: nā in sacris (auctore Macrobio) erat uas uini: quod mellanū appellabantur: & uinum lac dicebatur. Sed more sinistro: sed in ijs sacris contrario se gerunt ritu. Nam cū sacra a mulieribus tantū celebrentur: ipsi cōtra ritū sacrorū eas excludūt: & soli inter se molles & effœminati celebrant. More sinistro: more contrario: cū a mulieribus soleant excludi mares ita: ut ne effigies quidē maris eo in loco sit fas conspici. Nam & picturæ marū uelis integebant. unde alibi: Testiculi sibi conscius unde fugit mus. Varro. n. tradit eam adeo pudicā fuisse: ut extra Gynæceū nunq sit egressa: nec nomen eius in publico fuerit auditū: nec uirū unquam uiderit: uel a uiro uisa sit: pp quod nec uir templū eius ingreditur. Ite profanæ clamatur: iubent inqt magno clamore mulieres abesse. Profanæ: sacer & profanus uocabula sunt cōtraria. Sacrum. n. est (ut Trebatius libr. primo de religionibus refert) quicquid est quod Deorū habetur. unde Virgilius huius diffinitionis memor ubi sacrū nominauit: admonitionem Deorū pene semper adiecit Sacra Dioneæ matri, diuisq; ferebam. Item Sacra Ioui stygio q rite incepta paraui. Profanū omnes pene cōsentiūt id esse: quod extra fanaticā causam sit: q̄si porro a fano & religione secretū. Vnde Cic. ad Herenniū. Locus quærit̄ celebris an desertus: sacer an pfanus: publicus an priuatus, ubi liquido ostēdit uocabula esse opposita. Porphyrio exponēs illud Horatij Odi pfanū uulgus. ait Profanus eos dici, q sacris initiati nō sunt: q fanū intrare nō poterāt. Gemit hic tibicina: nā in eius sacris adhibebantur modulationes & Tibicinæ canentes cornibus. Sed hic, inquit, nō sunt Tibicinæ: non sunt mulieres, sed uiri tantū. Talia orgia: ostendit poeta eorundem sacerdotum molliciem nihil differre a mollicie sacerdotū Deæ Cotyttus. est. n. sensus: Non dissimilia inquit, sunt sacrificia quæ sacerdotes instituti a Domitiano Mineruæ in Albano colunt: ab ijs quæ feruntur ab Atheniensibus culta: quæ Cotyttia appellata sunt. Nam Athenienses instituerāt Cotyttia sacrificia peregrina sumpta a Thracibus: q̄ nocturnis peruigilationibus celebrarentur. In quibus impudica, turpiaq; multa fiebant. De quibus uidetur intellexisse Hora. in Epodis: Inultus ut tu riseris Cotyttiam uulgatā sacrū liberi Cupidinis? Candida. n. sagaminatur Horatio: quia talia sacrificia ei cōmissa ridens diuulgauerit. Cotyttia autem (ut scribit Porphyrio) sacrum Cupidinis esse dicit: quia maleficia hæc quæ per inferna sacra fiunt ad amorē pertineant. unde apparet & hos sacerdotes talia sacrificia ut impudica & ad amorē pertinētia tractare. His ritibus peruigilijsq;: Deam Cotytto præesse uoluerūt: & proinde Cotyttia nominata sunt. Vnde Strabo sic inquit: Athenienses aūt sicuti reliquis in rebus hospitū & externorū studiosi perstiterūt: sic & in Deis. extrema. n. multa suscepere sacra ita: ut in comœdijs cōplura & Thracia & Phrygia decātata sint. Eam tamen Deam alij Cotytto, alij uero Cotys

Abdomen
Profanū
Sacrum
Cotytto

appellauere. Vnde Strab. lib. x. Similia inquit sunt quæ apud Thra
ces celebrantur: quæ Cotyttia & Bendidia. apud quos & Orphica
initiū habuerunt. Ipsam sane Cotyn: quæ apud Edonios colitur: &
eius instrumēta memorat Aeschylus: Sic & Synæsius appellat his
uerbis ὀρχουμένου τούτου ἀνδρὸς ἠμέρου ... καὶ τίκτον
τὴν τῆς κοτυος. Confidens demonstra uirū feminarē statim sodas
lemq́; Cotys. quem locū exponēs Suida: Cotyn Deam colit ait tur
piū præsidem. Alibi tamē idem Synæsius, Cotytto appellat ubi ait:
ἑρμῇ μὲν καὶ ἡρακλῇ ... κατὰ μηδὲν πρέ
πουσι ... : Mercu
rio quidē & Herculi palæstræ præfectis neutiquā congruit. Cotyt
toni aūt & alijs apud Atticos despicatissimis administrat quibus uer
bis declarauit eū (de quo agit) in epistola fœdissimis esse moribus
qui in Cotyttoni inseruiat. Contra igitur hæc nocturna Cotyttia
Eupolis poeta Comicus) ut referunt quidā cōmentatores) Aristo
phania scripsit comœdiā: quam Baptas appellauit, de qua sic Plato
meminit: ubi de comœdiarum differentijs agit: ἴσμεν γοῦν τὸν
εὔπολιν ... τοὺς βάπτας ... εἰς
... βάπτας. Scimus, inquit, Eupolim cum Baptas fa
bulam docuerit: ab ijs ipsis in mare submersum contra quos Ba
ptas emiserat. Lucianus quoq́; in ea oratione: quæ inscribitur ad
ineruditū multos emptitantē libros in hanc ferme sententiam. Dic
mihi, inquit: etiā ne Æschinis orationē aduersus Timarchū legisti:
an uero oia illa scis & nosti singula? Aristophanē uero & Eupo
lim subsisti Baptas integrā fabulā pellegisti? unde etiā Probus sic
scribit: Baptæ comœdia inquit fuit, in qua Eupolis inducit uiros

Baptæ

Athenienses ad imitationē fœminarū saltantes lassare psaltriā Co
tytto. Cotytto apud Athenienses psaltria quā effœminati colūt no
ctu illā adeūtes. De Baptis & Cotytto Angelus Politianus in Mi
scellaneis suis elegātissime disseruit. ❡ Orgia: proprie nūc dr̄ sacri
ficia Bacchi. ὀργιάζω. n. Orgia celebro. Vnde Stra. lib. x. scribit sic:

Orgia

Plurimi igitur græcorū totum cerimoniale negocium, quod Or
gia uocantur: Bacchanaleq́; & choricū & sacrorū mysteria Libe
ro patri attribuerunt. Cæterorū ante Orgia pro oibus cerimonijs ca
piuntur. unde idē Stra. Cybelē præcipuo uenerantur honore, eius
Orgia frequentātes. Orgia putat Euse. de præparatione euāgelica
dicta ἀπὸ τῆς ὀργῆς. i. ira quam aduersus Iouē Ceres suscepit. uerū
postea & aliorū Deorū dicta sunt Orgia ipsa mysteria. unde Orgia
dicimus Veneris: Orgia Corybantiū. ❡ Secreta teda. i. mystica fa
ce. nam noctu talia sacrificia peragebantur. ❡ Baptæ: sacerdotes
molles & effœminati: a quibus Eupolis denominauit comœdiam
suam: a βάπτω quod significat tingo & lauo: q᷑ qui sacris initiabā
tur, lauarentur a qua calida primum. Aristophanes: Primū ex ritu
ueteri me lauerūt. ❡ Lassare: nam in sacris salutātes fictam fortasse
personam Cotyttus lassabāt. Probus (ut diximus) ait fuisse psaltri
am, quam effœminati Athenieśes noctu colūt, eam adeūtes. ❡ Co
tytto: accusatiuus est græcus. ❡ Cecropiam: atticā a Cecrope rege,
qui primus Atheniensium rex regnauit in Attica ante Deucalio
nis tempora: quē omnis antiquitas fabulata est biformē fuisse: quia
primus marem fœminæ matrimonio iunxit. ❡ Ille supercilium: mol
liciē adhuc insectatur in iisdē sacerdotibus: qui more mulierum de
coris essent studiosi. supercilia enim fuligine denigrabant: quod so
litum fieri ostendit Pli. lib. xxviii. ubi ait: Capilli de fluuia Vrsinus
adeps misto Ladano & Iantho continet: alopeciasq́; emēdat, & ra
ritatē superciliorū cum fungis lucernarū ac fuligine: quæ est in ro
stris earū. ❡ Producit: extendit & emendat. ❡ Obliqua acu: calami
stro. ❡ Pingit oculos. n. sibi tingebāt. Plin. in. xi. Palpebræ in genis
homini utrinq́;. mulieribus ēt infectæ quotidiano tanta est decoris
affectatio, ut tingantur oculi quoq́;. Oui. in arte amandi: Nec pu
dor est oculos tenui signasse fauilla: Vel prope te nato lucide. Cid
ne croco. per oculos igitur intellige genas, quæ inficiebātur. unde
diuus Ciprianus in tractatu habitus uirginū de impudicis uiris sic
scribit: Illi docuerunt & oculos circunducto nigrore fucare: & ge
nas mendacio ruboris inficere: & mutare adulterinis coloribus cri
nem &c. Sic & diuus Hieronymus ad matrē & filiam in Gallia cō
morantes scribit: Oculos stibio linit. Imperator Antonius secun
dus (auctore Herodiano) procedebat in publicum pictis oculis i
genisq́; purpureis fatis. ❡ Ille: alius ex sacerdotibus. ❡ Vitreo Pria
po: nihil inquit omittūt, quod ad mollicem, nequitiamq́; pertineat.
Nam & poculis, inquit, utūtur in cōuiuio effigiatis instar inguinū:
quam obscœnitatē notat & Pli. li. xiiii. loquēs de ebrietate: Iam ue
ro quæ uasa adulterijs cælata, tanquā per se parū doceat libidines
temulentia, ita uiua ex libidine hauriuntur. Idem etiam in proœ

mio li. xxxiii. his uerbis: In poculis libidines cælare iuuit, & per ob
scœnitates bibere: panibus etiam p obscœnitatem sic formatis ue
scebantur. Martialis: Si uis esse satur nostrū potes esse. Priapū Ipsa
licet rodas inguina tutus eris. ❡ Reticulumq́;: tegmē est capitis mu

Reticulū

liebris a rete dictū. a cuius similitudine est factū: quali & nostris tem
poribus a matronæ utuntur & aureis & sericis. græce κεκρύφαλος ap
pellatur. De eo sic Lampridius: Matronas aūt regias contentas es
se debere uno reticulo, atq́; inauribus, & bacato monili. genere
masculino protulit Plin. lib. xii, ubi de natura thuris. sic. n. scribit:
Persona adijcitur capiti, densusue reticulus. Nā apud ueteres capil
los puellæ aut humeris diffluētes, aut reticulo collectos gestare cō
sueuerāt. Propertius: Nec de more comæ per leuia colla fluentes:
❡ Scutulata. i. uestes scutulis distinctas: quas galli instituerūt. unde
sic Pli. Plurimis uero licijs texere, q̄ polymita appellant. Alexan
dria instituit, scutulis diuidere Gallia. ❡ Cærulea: color cæruleus in

Cæruleus

ter uiridē & nigrū est: proprieq́; thalassicus. unde poetæ mare, re
liquasq́; aquas cæruleas appellant. Idem etiā dicit color uenetus.
unde Vegetius lib. iiii. de re militari scribit nautas ueste ueneta esse
induendos: & uela nauiū exploratoriarū colore ueneto esse tingen
da. hoc est cæruleo. Nā (ut idē iquit Vegetius) similis est fluctibus

Venetus

marinis ita: ut color cæruleus, & uenetus, & thalassicus idem sit: id
est color similis marinis fluctibus. Thalassam. n. uocāt græci ma

Thalassicus

ri. ❡ Rasa: uestimēta q̄ pilo carerent. Nam absolute positū est rasa &
numero plurali. apud priscos in usu fuit toga rasa & pexa: q̄ cōtra

Rasa

riæ erant. Nam rasa sine pilis erat: pexa uero uillosa. De quibus sic

Pexa

Martia. Rasam tu mihi mitte togā. Et alibi: Togā ue pexam. Plin. itē
scribit: Lanā histriæ, liburniæq́; lino propiorē q̄ lanæ esse, alienā pe
xis, & quā sola ars scutulato textu cōmendat ita: ut bene cōueniat
togæ rasæ: q̄ scutulato textu cōficiebatur. i. breuibus scutis distin
guebatur. ❡ Galbana: galbanū genus est coloris albi: ut aliqui pu

Galbanū

tant & sublucidi. quod mollium & delicatorum fuisse ostendit non
solum Iuuenalis. sed & Martialis: cum hominem muliebriter indu
tum galbanatū appellat. unde etiam idē Martial. mores appellat
galbinos. i. molles & effœminatos. Tunica galbina a colore gal
bano appellat. sic Flauius Vopiscus in Aureliano: Inter hæc fuit
tetricus chlamyde coccea, tunica galbina. Galbinū item (ut scribit
Pli. lib. xii.) arbor est Syriæ in Amano monte similis, ferule resinā
pducens puram & transflucidā. Suetonius in Galba scribit primū
Sulpitiorū cognominatū Galbam: eo q᷑ facibus galbano illitis op
pidum Hispaniæ succenderit. Plin. itē lib. xi. Propolis est odore gra
ui, ut qua plerīq́; pro galbano utanē. ❡ Et per Iunonē domini: oia,
inquit, faciunt q̄ mulierū sunt. ut etiā nō per Geniū: sed per Iunonē
domini iurēt. Nā placuit quibusdā (ut auctor est Sene. ad Luci. lib.
xix. epistola. cxl.) unicuiq́; nostrū pædagogū dari Deū: nō quidem
primarū: sed hunc inferioris notæ ex eorū numero. quos Ouid. ait
de plebe Deos. Stoici uero affirmarūt singulis & Geniū & Iunonē
dari, unde & Pli. lib. pri. cap. vii. sic inquit: Quamobrē maior cælitū
populus ēt q̄ hominū intelligi pōtē: cū singuli ex semetipsis totidem
Deos faciāt, Iunones, Geniosq́; adeptando sibi. Ex quo uidetur in
oleuere mares cōsueuisse per Deos masculos fœminas uero p Deas
iurare. unde modo poetā ait sacerdotes ipsos more fœmineo p Iu
nonē iurare: sicuti iurat, siue imprecatur. Quartilla apud Petroniū
his uerbis: Iunonē meam iratā habeā: si unq̄ me meminerim uirgi
nē fuisse. Licet Socrates apud Platonē i Gorgia iuret per Iunonem

Locus obscurus

ita: ut de hoc adhuc quærendū censeam. ❡ Ille tenet speculū: ex sa
cerdotibus inquit alius tam grande habet speculū: quo se polit, q̄
grande fuit illud Othonis: quo se in acie uidebat. De quo ita & Sy
donius Apollinaris: Post speculi immanis pompam: quo se ille ui
debat. Hinc turpis q᷑ pulcher Otho. Idem alibi: Galbam sternis
Otho speculo q pulcher haben Dū captas, sicq́; p transitū mollicie
Othonis suggillat: qui (ut scribit Tranquillus) adeo mollis fuit, &
mundiciarū muliebriū studiosus, ut uulso corpore & galericulo ca
piti propter raritatē capillorū adaptato & adnexo incederet: & ne
mo dignosceret, quin & faciē quotidie rasitabat: & pane madido,
lacte asinino linebat. Idq́; instituit a prima lanugine ne barbatus
unq̄ esset. ❡ Gestamē: expositio est. hoc equale solebat gestare Otho
studiosissimus formæ. ❡ Patici Othonis. i. patiētis muliebria. Nam
(ut scribit Tranquillus) Neroni cōsuetudine mutui stupri concilia
tus est. ❡ Actoris Aurunci spolia: alia expositio. Hoc aūt Hemisti
chiū Virgilianū in dedecus dicit Othonis: qui nō iā in gentē hastā
more Actoris uiri fortissimi portabat: sed igēs speculū ut mollis &
effœminatus: legendumq́; est ironicos: quasi dicat non iā spolium
ablatum hosti: quale fuit hasta quam Turnus Actori abstulit.

❡ Ille

¶ille.i.Otho.¶Cũ iã tolli uexilla iuberet cũ iã ĩ hostes acies dirige
ret sublatis signis.¶Res memorãda:acclamatio est in densũ Otho
Annales nis:ut sit nõ memorãda,sed supprimẽda.¶Nouis annalibus, atq;
Historia recẽti Historia. Iter annales & historiã hoc interest:q; Annales, quã
tũ potuimus colligere ex uerbis Ciceronis & Gellij, sunt libri cõti
nẽtes res gestas pluriũ annorũ.obseruato cuiusq; anni ordine:un
de & nomẽ accepere. nudi aũt sunt & simplices, ueluti q; cõmenta
rij,q breuiter rẽ cõplectẽtes,materiã pbeãt uolẽtibus scribere histo
riã,neq;.n.affectus mouẽt,neq; alacriores ad rẽp.defẽdẽdã, neq;
segniores ad rẽ pperã faciẽda annales cõmouere possunt. Histo
ria uero est rerũ gestarũ narratio uel demõstratio.dicta ab ἱστορεῖν
quod est idẽ quod narro.uñ Cic.in.ii.de oratore.Erat historia an
naliũ cõfectio: res oẽs singulo⁊ annorũ mãdabat literis põt.max.
efferebatq; in albũ & pponebat tabulã domi:ptãs ut esset populo
cognoscẽdi:hiq; annales maximi nominãtur. Virg.itaq; olim rex
potẽtissimus inducit Æneã tanq̃ põtificẽ dicere. Et uacet annales no
strorũ audire labo⁊.Cũ ergo Æneas, ut pontifex inducat, merito
annales appellat historiam. Historia (ut scribit Gellius) q̃ ratione,
quoue cõsilio gestæ sint res demõstrat. Ex annalibus igit tanq̃ ex
breui,nudaq; materia sumebat historia:quæ rẽ uberius pscribit: q̃
affectuũ plena est. Ergo annales id oĩno sunt, quod historiæ:sed hi
storiæ non oĩno id quod annales sunt:tanq̃ alte⁊ sit speciale nomẽ
alterum generale. sicuti quod est homo, id necessario aĩal est: quod
est aĩal nõ id necesse est ut sit homo. ¶Speculũ ciuilis sarcina belli.
ueluti acclamatio ĩ ptẽptũ tãtæ molliciei:q; iter cætera belli machi
namẽta speculũ quoq; gestaret. ¶Belli ciuilis: bellũ appellat ciuile
Bebriacus uicus quod inter Othonẽ & Vitelliũ gestũ fuit ad Bebriacũ uicũ iter Cre
monã & Veronã:ubi duabus Otho cladibus acceptis superatus ẽ.
De quo bello & loco Plin. meminit lib.x.cap.xlix. Venerũt ĩ Italiã
Bebriacẽ ses bellis ciuilibus trãspadũ & nouæ aues. ¶Nimirũ:insul
tatio est in Othonẽ ut effœminatũ.q.d.rẽ facit mõstruosam Otho:
q imperatores de regno eijcit: & cutẽ more mulierũ curat & polit,
q̃si cõtraria. Nã cũ ab Galba adoptari expectaret: isq; Pisonẽ ptu
lisset, indignatus, ad uimq; cõuersus, eũ a suis desertum interemit.
Galba aũt septimus fuit imperator, q Neroni successit: nullo gradu
cõtingẽs Cæsa⁊ domũ.lege Suetoniũ. De cæde itẽ Galbæ & Otho
nis & pugna Bebriaca meminit Iosep.de bello Iudai.i.v.libro sic:
In medio nãq; Romanorũ foro Galba perẽpto, creatus Otho Im
perator, cũ Vitellio iperãte pugnabat, quẽ germanorũ tunc manus
elegerat. Habito aũt apud Bebriacũ Galatiæ plio cũ Valente & Ce
Cecinna cinna Vitelli ducibus:primo die Otho supauit:altero Vitellii mili
tes, multisq; trucidatis. & aduersæ ptis audita uictoria Otho apud
Brixellũ semet occidit:postq̃ biduũ tres q; mẽses imperium tenuit.
¶Curare cutem:faciẽ (ut diximus) quotidie rasitare, & corpus uelle
re. ¶Affectare:est aĩum habere itentũ ad aliqd habendũ.i. affectu
inhiare ut Gigãtes affectauerũt cælũ.i.aĩum intentũ habuerunt ad
hñdũ cælũ. & Cæsar affectat iperiũ.i.aĩum intentũ habet ad habẽ
dũ imperiũ. ¶Spoliũ palatii: p palatij:ubi sedes erat Iperatorũ. Nam
primus fuit Romulus (auctore Liu.ĩ primo) q palatiũ ubi educat⁹
ipse fuerat, muniji. Sic.n.dixit quẽadmodũ alibi: Purpureus magni
ructaret scurra palati. Et Petroni⁹: Fama uolat, summiq; petit iuga
Palatiũ celsa palati. Ex septẽ.n.collibus urbis fuit palatiũ. unde Cic.in Of
ficijs ait: Cn. Octauiũ pclarũ ædificasse in palatio, & plenã dignita
tis domũ. & inde domũ palatinã appellauerunt domũ imperatorũ.
Dictũ palatiũ uel q ibi pecus pascẽs balare cõsueuerit: & q̃si balan
tiũ.uñ Neuius balantiũ appellat. uel q palare.i.errare pecudes sole
rẽt. uel q ibi Hyperborei filia Palãto habitauerit:q ex Hercule La
tinũ peperit. uel q ibi Pallas Euandri filius sepultus fuerit. uel q ẽt
Palatini & Aborigines ex agro eheatino, q appellat palatiũ, ibi cõ
sederint. uel a Pali pastorali Dea ut scribit Solinus. ¶Et extẽdere pa
nẽ.s.madidũ lacte asinino. Namq; (ut scribit Pli.li.xxviii.) cutẽ in fa
cie erugari & tenere scere, & cãdorẽ custodiri lacte asinino putant.
Proĩde Poppea uxor Neronis quomodocũq; ire cõtigisset, secũ sex
cẽtas asellas ducebat. ¶Quod nec in assyrio fecit:ingt Otho ea ad
curandã cutẽ, & se mollẽdũ ĩ castris:q̃ nec Semiramis regina, nec
Cleopatra fecerũt:ut ostẽdat ipsum ẽt fœminis molliorẽ extitisse.
Mollis.n.ornatus & expolitio cutis uiri nõ ornat: sed mẽtẽ eius in
dicat. unde est illud Ciceronis in Officijs: Ergo & a forma remouea
tur oĩs uiro nõ dignus ornatus. Ouid. Sint pcul a nobis iuuenes
Semiramis ut fœmina cõpti. ¶Semiramis: Nini regis Assyriorũ fuit uxor ma
gni mulier aĩ:q occiso marito, nõ ausa tradere imperiũ filio Nino
adhuc ĩpuberi:nec ipsa palã tractare:mutato habitu cũ filio, regni
moderationẽ suscepit. Hæc Babylonẽ cõdidit:nã cõtẽta acq̃sitos
a marito terminos tueri: Æthiopiã quoq; suo Iperio adiecit: Indis
etiã bellũ intulit:libidinis adeo ipaties, ut adamasse ẽt æquũ feratur.
Ad postremũ cũ cõcubitũ filij petijsset:ab eodem iterfecta est:duos
& trigita annos post Ninũ regno potita:quo tpe ɔstat fuisse Abraã
& Zoroastrẽ magnũ apud Bactrios. ¶Orbe assyrio:in ea parte As
syriæ, ubi Babylon est. Nã Babylon & Nisibis urbes Assyriæ sunt Assyria
maximæ.q̃ aũt Assyria antea dicta fuit postea dicta est Syria terra Syria
rũ maxima, & pluribus distincta nominibus. De qua abunde Plin.
lib.xiii. Et Strabo decimo sexto. ¶Pharetrata: pharetra armata:qua Pharetra
ĩ habitu in bellũ descẽdebat. est.n.pharetra recõditoriũ sagittarũ.
¶Cleopatra: Ægypti fuit regina: soror illius Ptolemæi: qui Põpeiũ Cleopatra
neci tradidit. Eã primo amauit Iulius Cæsar:ex q̃ puerum suscepit
Cæsarionẽ. Mox eã post mortẽ Iulij Cæsaris. M. Antonius ardẽter
dilexit:ex qua liberos dũos suscepit:quos Solẽ & Lunã appellauit.
Eũ postea aduersus Augustũ cũ exercitu pficiscentẽ q̃tuordecim
cũ triremibus secuta est ad Acciũ pmõtoriũ: ubi cõmissa pugna,
uincẽteq; Augusto, ipsa prior cũ suis triremibus aufugit in Ægy
ptũ:quã fugientẽ Antonius relicto exercitu pditus amore cõsecu
tus est. Sicq; Augustus potitus uictoria in Ægyptum secutus est
utrũq;. M. Antonius gladio suo seipsum iteremit: Cleopatra ne ui
ua ab Augusto in triumphũ duceret:admotis corpori serpentibus
mortẽ sibi ɔsciuit. lege Plutarchũ, Florũ, Strabonẽ, & Suet. ¶Mo
sta:q a uicta irã Cæsaris Augusti timebat. ¶Carina acciaca:q̃ pugna
uit apud Acciũ pmontoriũ. Est aũt Epiri pmontoriũ: Augusti co Accium
lonia cũ tẽplo Apollinis nobili, ac ciuitate Nicopoli:q̃ Victoriæ ci
uitas iterpretat. Vnde Pli. & Strabonẽ. ¶Hic nullus uerbis pudor,
aut reuerẽtia: redit poeta ad sacerdotes: de qbus cœperat. Ait ergo
iter ipsos oĩa turpia fieri: nec ullũ existere pudorẽ:quominus & uer
bis & factis utant obscœnis. Nã pudor est ueluti obstaculũ:nequid Pudor
turpe faciamus: unde phi sic diffiniũt: auctore Gellio: Pudor est iu
stæ uituperationis siue rephẽsionis timor. ¶Turpis Cybeles.i.oĩa ob Cybeles
scœna siũt hic.i.iter ipsos sacerdotes:q̃lia fieri solẽt in sacris Cybe ta sacra
leis: ubi turpissima quæq; fiebãt: & pcipue solemni die lauationis
eius in Almone fluuio. Nã (ut scribit Augu.lib.ii.cap.iiii.de ciui
tate Dei) ante Deæ lecticã talia p publicũ cantitabãtur a neq̃ssimis
scœnicis: q̃lia nõ deceret matrẽ ipsorũ scœnicorũ audire. uñ Augu.
subdit illã pinde turpitudinẽ obscœnorũ dicto⁊, atq; facto⁊ scœni
cos ipsos domi suæ pludẽdi causa corã matribus suis agere pude
ret:quã p publicũ agebãt corã Deorũ matre: spectante & audiente
utriusq; sexus frequẽtissima multitudine. ¶Fracta uoce: aut molli
& effœminata, aut ĩ oẽm effusa turpitudinẽ. sumpta trãslatione ab
eqs, q fracto & soluto freno, toto ĩpetu ferũtur. Apul.lib.viii.de sa
cerdotibus Deæ Syriæ: Fracta rauca & effœminata uoce clamo
res absonos intollũt. ¶Phanaticus sexex.i. sacerdos non absimilis
Gallo sacerdoti Cybeleio. Nã phanaticus epitheton est Galli.i.affla Phanaticus
tus numine. nã spiritu quodã uidebantur agi diuino: & futura præ
dicere. uñ Horat. in Satyris: Hũc circũ tonuit gaudẽs Bellona cruẽ
tis. & in Odis: Nõ Dindymene: nõ adytis quatit. Mentẽ sacerdotũ
incola Pythius, Nec liber æq;. Cũ igit quodã furore diuino agant,
caput iactãt, rotãtq; crines. Lucanus in primo: Crinẽq; rotãtes Sã
guineũ populis cecinerunt tristia galli. unde Liuius.lib.xxxvi.sic
scribit. L. Scipionis legatus classem ĩ Europã ad Sextũ opugnandã
traiecit. Iamq; subeuntibus muros phanatici Galli primũ cũ solẽni
habitu añ portã occurrerũt. Lymphatus ẽt & lymphaticus uocat
insaniẽs & laruatus.i.demoniaco spiritu afflatus. Pli. de helleboro. Lymphatus
Medetur ita comitialibus morbis, uertigini, melãcolicis, insaniẽti
bus lymphaticis, elephãtiæ albæ. idẽ l.viii.ca.liiii. Loquẽs de Api Lymphaticus
boue: Hi greges repẽte lymphati futura præcinũt. unde lymphare
quod est uesanũ facere. Vale. Flaccus lib.iii. Deus ancipitẽ lympha
uerat urbẽ. ¶Sacrorũ antistites: dñs & magister taliũ sacro⁊. Tull.
pro domo sua ad põtifices: Aliæ cerimoniæ nobis erũt. alij Antisti
tes Deorũ immortaliũ. ibidẽ. Qui estis antistites & cerimoniarum
& sacrorũ. ¶Rarũ & memorabile magni: ironicos dictũ. q. d. Raro
inuenias tã boni exẽpli magistrũ conducẽdũ mercede ad uoluptas
tẽ gulæ. Nã exemplũ.i.quod nobis ppositũ monet qd nobis fugiẽ Exemplũ
dũ, imitandumue sit. Est. n. (ut difinit Cic. ad Herenniũ) alicuius fa
cti aut dicti præteriti cũ certi auctoris noie proposito. Exemplũ itẽ
dicimus id quo demõstratur in rebus uenalibus, cuiusmodi sit ea
res uænalis unde Cic.ad Herenniũ. Si merces ipsi q uenditãt, aliũ
de exemplũ quæritant mercis: aut si aceruos dicant se tritici habe
re: & eorum exemplũ pugno non habent quod ostendant.
¶ATQVE placat i.ita cõgregant tẽpore nocturno:ut mulie A SCen.
res q̃ placabãt Bonam Deã abdomine .i. sumine porcæ teneræ.i.

Quid tamẽ expectant, phrygio quos tẽpus erat iam
More superuacuam cultris abscindere carnem?
Qudringenta dedit Gracchus sestertia dotem
Cornicini, siue hic recto cantauerit ære.
Signatæ tabulæ. dictum feliciter. ingens
Cœna seder. gremio iacuit noue nupta mariti.
O Proceres censore opus est, an aruspice nobis?
Scilicet horreres, maioraq; monstra putares,
Si mulier uitulum, uel si bos ederet agnum?
Segmenta, & longas habitus, & flammea sumit
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudauit clypeis ancilibus. o pater vrbis
Vnde nefas tantum latiis pastoribus? vnde
Hæc tetigit Grauide tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atq; opibus vir.
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri. vade ergo, & cede seueri
Iugeribus campi, quem negligis. officium cras

suis eximiæ. Sues. n. (sm Donatũ) sacrificio idonei dicebãtur eximii: oues lectæ: boues intacti. placãt inq̃ abdomine & magno cratere. i. uase, quod mellarium uocãt. licet uino impleãt. placant inq̃ Deã abdomine porcæ. i. faciunt oia q̃ mulieres Bonæ Deæ sacrificãtes facere debeãt: sed fœmina exagitata procul, nõ intrat templũ more sinistro. i. peruerso: qa solis mulieribus debebatur: & ita excludendi erãt uiri, unde dicit Ouidi. Sacræ Bonæ maribus nõ adeũda Deę: & ipsi excludebãt fœminas. Ara deæ pater solis maribus. i. uiris: cũ patere debeat solis fœmininis: & clamatur a sacrificulo. s. sicut in cœtu mulierũ clamabatur a præfica. clamatur inq̃ sic: o uos ꝓfanę. i. a fano excludẽdæ, tanq̃ indecẽtes mulieres. ite. i. discedite hinc. tibicina. i. quis psaltria. non gemit. i. nõ facit fœmininũ sonũ, q̃si gemitũ. ullo cornu: qa nulla admittebant: & ita ut pceptũ erat mulieribus ne tibice adhiberetur: & non adhibebãt tibicinã baptæ. i. uiri molles & impudici: qui Athenis peregrina sacra tẽpore nocturno cum omni immundicia faciebãt: cõtra quos Eupolis baptas scripsit. solit. i. consueti olim apud Athenieses. lassare. i. frequẽti sacrificio molestare Cotytto: illã Deam q̃ prius fuerat psaltria: sicut apud Romanos Dea Flora: cui Romani Floraria instituerunt, fuerat meretrix. Cecropiã. i. Atheniensem: hoc est in ea ciuitate: ubi Cecrops olim regnauerat. coluerunt talia Orgia. i. impudica sacrificia: qualia. s. fuerũt Orgia Bacchi. nõ aũt uocabantur Orgia, sed Cotyttia & Bendidia. sed quia Orgia erant Bacchi sacra in quibus, ut prius per Mancinellũ dictũ est, oia obscęna fiebãt. ideo pro obscænis sacrificijs accipit. coluerũt inq̃ secreta teda. i. absconsa lampade: ne a turpitudine arcerent quouis pudore. ille. i. quiuis ex talibus uiris mollibus. produxit. i. extendit. acu obliqua. i. ab hoc incuruata. supercilũ. i. pilum in superiore oculorum cilio. tinctũ. i. intinctum prius. fuligine. i. nigredine fumi ad hoc collecti. madida. i. adhuc humida. ut adhæreat: i. dest cõponit & facit sibi supercilũ nigrũ, quod in muliere placet. & attollens oculos trementes. i. pætos & lubricos: uel timore ne fuco lædantur, depingit. i. cõponit aut fucat eos. Ille. i. alius ex illis, bibit ex Priapo uitreo: q̃si delectetur mẽbro uirili sicut mulier. & implet reticulũ auratũ. i. aurũ intextum habens. ingentibus comis. i. multis & prolixis capillis more mulierum. quem Pannonij, seu Vngari, & Huni, nonnulliq; Alemannorũ assumpserunt. implet inq̃ existẽs indutus scrutulata. i. id genus uestis mulieris cærulea. i. cærulei coloris. aut galbana aliud genus uestis. rasa. i. nõ uillosa. sed tonsa probe. ministro. i. pedissequo iurãte &. i. etiam nõ solũ domino. per Iunonẽ domini. i. per Iunonẽ nõ per Iouẽ: quo dominæ solent: ut minister ẽt dominũ effœminatũ signifi. et ipso nõ refragante. Ille. i. alius: tenet speculũ: appositorie gestamẽ. i. quod erat gestamen. Othonis patici. i. solũ pati muliebria. & hoc tenet pro re egregia: q̃si magnũ sit habere talis uiri speculũ & ideo per aliam appositionem iucũde addit. Actoris Aurunci spoliũ. i. quod sic iactabũde tenebat: ut Turnus apud Virgiliũ hastam ingentẽ Actoris Aurũci spoliũ. i. qua uictoria Auruncũ ingentẽ bellatorem spoliauerat. usitatius dicitur spolia quã spoliũ singulariter. quo sup. speculo. ille. s. Otho. uidebat se armatũ. i. effigiem sui existentis in armis. cũ. i. quando iuberet. i. uellet iubere. iam. i. paulopost. uexilla ad pugnã cõmittẽdam tolli: erat. n. imperator exercitus. Speculũ dico existẽs sarcina. i. quod habebatur in sarcinis ciuilis belli: quod Otho cõtra Vitelliũ gessit. est sup. res memorãda. i. memoriæ commendãda. nouis annalibus. i. per nouos annales. & historia recẽti. s. quæ eo anno, quo talis res gesta sit, scribatur. Nimirũ: qa certe est sup. facinus summi ducis: uel pertinet ad summũ ducem occidere Galbã. i. per hoc ꝓbatur Otho summus dux: qa Galbam occidit. unde magnũ est habere spolia: uidelicet speculũ. & constantia summi ciuis est curare cutẽ. i. polire & leuigare aut fucare more muliebri cutem. & hæc oia per ironiã

dicit. Aduertendũ autem quod pleriq; hũc locũ accipiũt: quasi totus de Othone intelligẽdus sit: utpote q Otho Galbã interfecerit: ut speculũ eius haberet. dicit ẽt Valla: q hic dictum est Bebriaci in campo pro Bebriaco pp homeoteleuton. & q Palati sit genitiuus huius nominis Palatus. dicit. n. quod illud spolium prius Galbæ mortuo Palatus sustulerat: quod sublatũ ipsi Palato infamiori postea ab Othone fuit. Erat. n. ut inqt, Galba mollior quã Otho. Ego aũt, ut oĩa de Othone intelligenda, potiusquam de ciuibus Romanis cõcedam: malim dicere spoliũ Bebriaci palati pro palatij. i. quod Otho a Galba affectauit in cãpo Bebriaci palati. i. ubi erat imperator: & ita palatiũ imperatoriũ: qa sic in cãpo ciuilis belli, ut in palatio mollissime uixit. Ordo igitur est: Et summi ciuis est affectare in campo sup. bellico spoliũ Bebriaci palati. i. palatij. s. speculũ. & extẽdere digitus panẽ madidatũ lecte asininoin faciẽ: ut cutis firma & uiuida sit. quod. i. qua rem. Semiramis regina Babylonię: quamuis esset tã lasciua, q equũ usq; ad coitũ amauerit: ut dicit Plinius. pharetrata. i. armata: qa gessit uiriles habitus simulãs se filiũ suũ esse. nõ fecit in orbe assyrio. i. oppido babyloníco. nec Cleopatra regina Ægypti. Mar. Antonij triumuiri amica, mœsta propter amissam uictoriã: ferit in acciaca carina. i. qua in acciaco mari: ubi ab Augusto uicta est utebatur: hoc est: licet Semiramis & Cleopatra mulieres fuerũt: tamẽ cũ bella gererẽt: nec speculo nec fuco usæ sunt. hic. i. in hoc collegio sacerdotũ: aut potius (ut dixi) qui sacerdotes imitantur in turpitudine uitæ, nullus est honor aut reuerentia mensæ. hic est libertas turpis Cybeles. i. q̃lis erat apud gallos Cybeles sacerdotes turpissimos. & libertas loquẽdi uoce fracta. i. effœminata est hic & senex phanaticus. i. delirus, aut ad fanũ pertinẽs albo crine. i. canescens. antistes. i. præses sacrorũ existens rarũ & memorabile exẽplũ. gutturis magni. i. maximus deuorator ciborũ. & magr ꝯducẽdus. i. q talibus ꝯducat est sup. hic. i. q talia sacra colebãt, antistitẽ moribus suis cõsentaneũ cõducebãt. & ita nõ tam de collegio albanorũ, q̃ de immundis Romanis loquitur poeta.

¶ QVID tamen expectant: ex quo inquit uitam agunt obscœnam, & muliebrẽ: nec magis indigẽt genitalibus q̃ Galli: qui castrati erãt: quandoquidẽ nubũt. quod ergo expectant, cur nõ castrentur, & per oia similes sint cybeleis sacerdotibus: quos i reliquis imitantur. ¶ More phrygio: more gallorũ sacerdotũ Cybeles: qui testa samia (auctore Pli.) uirilitatem sibi amputabãt ad imitationẽ Atys pueri: quẽ Cybele impudice dilexit: q cũ castitatẽ suam. Deę promisisset: eamq; cõmisso stupro cũ nympha Sangaritide nõ seruasset: & Dea irata supplicium de nympha sumpsisset: correptus furore: & putãs domos, ruere solitudinẽ petijt: & per summa Diodymi mõtis Phrygiæ discurrẽs: arrepto lapideo cultro seipsum castrauit. unde Oui. Ah pereãt partes q̃ nocuẽ mihi: Ah pereãt dicebat adhuc, onus inguinis aufert: Nullaq; sunt subito signa relicta uiri. Catullus tamẽ aliter scribit puerũ: cum ex aqua Galli fluminis Phrygiæ bibisset, in furorẽ ex aquæ natura cõpulsum, silice se castrasse. Tandẽ e mõte in uallẽ præcipitatus in arborẽ pinũ cõuersus est. ¶ Phrygio: nã Phryges Troesq; prope Ida habitantes (auctore Strab.) Deã præcipuo uenerãtur honore. eius Orgia frequentantes. ¶ Carnem superuacuam: superfluã. & minime necessariam: quando oia muliebriter agant, & nubant. sicq; per irrisionem a poeta dicitur. ¶ Cultris: nõ ferreis, sed lapideis. Nã silice (ut diximus) uirilia sibi amputabant. ¶ Quadringẽta dedit: notat poeta mares sui tẽporis, quo multi frõte inuerecũda nubebãt. unde Marc. Barbatus rigido nupsit Callistratus Afro: Hac qua lege solet nubere uirgo uiro. Nupsit & Nero Doryphoro liberto, & Neroni Sportus. auctor Trangl. ostẽdit ergo ex sacerdotibus Gracchũ nobilem, & potentem uirũ nupsisse, oiaq; fecisse, quæ in nuptijs etiã uirginalibus fieri solẽt: ut dotem etiam dederit marito. ¶ Quadringẽta sestertia: ac si dicat

IO AN B RIT.

Galli sacerdotes

tantam

tantam dotem, quæ capiat etiam summā equitis Ro. Neq;.n. quisquam haberi poterat inter equites romanos, qui summā quadringentorū sestertiū nō habuisset. ¶ Gracchus: unus ex sacerdotibus nobilis & potēs: quales fuerūt Gracchi. Nam Graechorum familia nobilitate præstabat, & potētia. ¶ Sestertia: Sestertiū primō fuit (ut diximus in superiore Satyra) quarta pars denarij: quo tpe quindecim decusses is ualebat: hoc est decem asses: fit aūt a semis & tertiū: eo q cōtineat in se asses duos & dimidiū tertiū. Declinatur ēt genere masculino Sestertius. ¶ Cornicini, siue hic recto cantauerit ære: hoc infamiā & dedecus est nubentis. Nam ille, inquit, cui nupsit: fuit aut Cornicen, aut Tubicen: ut ostendat parē oi no ex ea re trahi infamiam. N i castris legio habet tubicines, cornicines, buccinatores. Tubicines ad bellū uocāt milites, & rursum receptui canentes reuocant. Corniciens, & buccinatores erāt ornamētū totius legionis in ingressu cōfictus, & eius reditu. Q uoties ad aliqđ opus exituri sunt milites soli tubicines canūt, & soli milites ad signa eoꝝ obtemperant: quoties mouendi sunt signa cornicines canunt: quoties pugnatur & tubicines, & cornicines pariter canūt. unde illud ēt Ouidij in Metamorphosi: Nō tuba directi, nō æris cornua flexi. ¶ Signatæ tabulæ: subaudi sunt. Nam matrimoniū non fiebat sine publica scriptura. unde alibi poeta: Si tibi legitimis pactam, iunctamq; tabell s. Non es amaturus. Tabulæ aūt numero tantū plurali dūr uenditionū, emptionū dotiū, & id genus cōtractuū. unde Tabulariū locus ubi reponūtur ipse tabulæ. & Tabularius ipse tabulaꝝ scriptor, & notator: quē uulgo notariū appellamus, de quo ēt pauloante diximus. ¶ Dictū feliciter: subaudi est. ut sit feliciter cedant nuptiæ ita.n. dici solebat in nuptiarū celebratione. Tranquillus in Domitiano: in reducēda post diuortiū uxore acclamari a uis dix libenter domino & dominæ feliciter. Romani.n. causa boni ominis (ut docet Cic. in libro de Diuinatione) in oībus rebus agendis: quod bonū, faustū, felix, fortunatumq; esset, præfabantur. ¶ Sed et: ponitur. ¶ Censore opus est: turpitudinē rei hac ambigua percunctatione aggrauat. q.d. flagitiū esse nihilominus dignū castigatione q̄ expiatione. ¶ Censore: q mores corrigat. Nam censor ꝑerat moribus ciuitatis. De quo ita Plutarchus in uita Pauli Æmilij. Censura maxime oium magistratuū reuerētię est: plurimaq; potestatis cū in alijs rebus tū maxime ad morū emendationē. Nam e senatu remouere pōt: equitibus auferre equos: notare infamia: censum agere: lustrū condere: Asconius Pædianus: Regendis moribus ciuitatis censores quinto quoq; anno creari solebāt. hi prorsus ciues sic notabant. ut qui senator esset eijcerētur senatu: qui eques Ro. equū publicū perderet: q plebeius in Centū tabulas referetur: & æranus fieret: ac p hoc nō esset in albo centuriæ suę. ¶ Haruspice: qui sacrificijs expiet tantum nature portentū. Haruspex enim, is dicebatur: q inspectis extis uictimę futura prædicebat: portēta q sacrificio expiabat: denominaturq; ab haruga. i. uictima, & haruga ab ara .i. stabulo. ¶ Scilicet horreres: cū ea interrogatione legendū est qua increpamus male intelligētes: q.d. hoiem nnbere multo monstruosius est: q̄ si bos agnū pareret, & mulier uitulū. ¶ Segmēta ornamēta esse muliebria declarat Valer. Maximus libr. v. capite de gratis Permisit quoq; his purpurea ueste & aureis uti segmentis. Iuxta quod dixit Seruius: Segmentū esse monile, & ornamentum gutturis. Q uod ēt Sydonius cōprobare uidetur his uerbis: Et illam fartantis ebriam succis inter crepitantia segmenta palmatā conuenustauit. quibus uerbis ostendit ornamenta esse, quæ cōstarēt aut argento & auro: aut margaritis: aut pretiosis lapillis crepitantibus. Iuuen. Et segmētatis dormisset paruula cunis. Pli. lib. vi. ca. xxxiii. ostendit: Segmenta significare circulos his uerbis: Plura autē sunt segmēta mūdi, quæ nostri circulos appellauere: græci paralelos. uocabulū autem deductū est a secando sicut & segmina. ¶ Longos: muliebres. ¶ Flammea: flammeū uelı genus erat coloris luthei quo caput nouæ nuptæ uelabatur. Martialis lib. xi. Prælusere faces: uelarūt flammea uultus. ¶ Sacra ferens: noblem esse ostendit sacerdotē, q nupsit. Nam Salij sacerdotes Martis ex nobilioribus tantum creabantur sicq; ostendit poeta eū qui in monte Albano sacerdos sacra Mineruæ ministrabat, & nupserat: antea Martis sacerdotem extitisse. ¶ Q ui sudauit clypeis ancilibus: hoc est clypeis: q̄ ancilia sunt appellata. de quibus talis extat historia: Regnante Numa Pōpilio e cælo in terrā decidit breue scutū ex ære dictū ancile: quō undiq; esset recisum. unde Ouid. in Fastis: Atq; ancile uocant, quod ab omni parte recisum est: Q ua q; oculis spectes angulus omnis abest. Et una uox edita oium potentissimā fore ciuitatem: quādiu id in ea seruaretur. Rex igitur ne furto locus esset: adhibito fabro Mamurio iussit ad illius similitudinem undecim alia scuta fieri simulq; misceri: ne celeste internosci posset: adhibitiq; sunt sacerdotes Salij duodecim: qui Ancilia ferrēt: ac per urbē irent carentes carmina cū tripudiis, solemniq; saltatu: unde & nomen accepere. Ii aūt Marti erant cōsecrati. eorū primus præsul uocabatur: aucto re Pli. Ancilia aūt nomen est tertiæ declinationis. legitur tamē & ancilū & anciliorū: sed illud ratione analogiæ: hoc aūt auctoritate defenditur. sic etiam uectigalium & uectigaliorum: Saturnalium & saturnaliorum: multaq; id genus. ¶ Arcano loro: q nulli alij liceret fere & pertractare q̄ Salio. ¶ O pater urbis: exclamatio est qua & rei indignitas, & indignatio poetæ exprimitur. ¶ Pater urbis. s. Mars: ex quo & il a Rhea Numitoris filia nati sunt Romulus & Remus urbis conditores. ¶ Vnde nefas tantū: subaudi est. i. tanta morū prauitas ut uir uiro nubat? ¶ Latijs pastoribus: Romanis, qui a pastoribus originē traxerūt: & q oium antea uoluptatū ignari fuerunt: ut rudes & agrestes pastores. De quibus scribit sic Varro Romanū uero populū a pastoribus esse ortū, quis nō dicit? quis Faustulū nescit pastorem fuisse nutricū? qui Romulū & Remū educauit. nō ipsos fuisse pastores obtinebit? Sicq; poeta fœdam sui temporis molliciem notat. ¶ Hæc urtica: hic libidinis pruritus. ut etiam nubant. ¶ Gradiue: Mars, uel qa gradatim & per ordines eatur in bellū, uel a uerbs græco γραδαινειν: quod est uibrare: q in bello hastæ uibrentur. ¶ Nepotes: posteros. ¶ Q uereris patri. i. nec quereris apud Iouem p atrē tuū de luxuria & mollicie Romanorū. ¶ Vade ergo: acri indignatione dictū. ¶ Campi seueri: campi Martij: in quo comitia fiebāt, & magistratus creabatur: militesq; noui exercebantur: ut dicemus Illic: A ut uulnera Pali. ¶ Q uem negligis: quem minime curare uideris. ¶ Officij: ad irrisionē cōtemptumq; tempore rū facit hoc dicit: qbus multi abiecta uerecūdia nubebant. Introducta est persona q̄ ostdat operā sibi dandā esse uiro nubenti. ¶ Officiū nemini dubiū est officiū dictū esse ab efficiendo ut id sit: quod unusquisq; teneatur efficere. unde Cic. librū suum de Officijs inscripsit: q ibi docet qd in oi rerū actione sit efficiēdū. Est ergo sensus. Quodā mihi negocio (quasi debitū, & quod teneatur efficere) est mihi peragendū. Tranq. in Calligula: Liuiā Horestillā. C. Pisoni nubentē: cū ad officiū & ipse uenisset, ad se deduci imperauit.

¶ Q VID tamen expectant &c. cū ita sit, ingt, q ornant se more muliebri: q patiūtur muliebria: quare nō demū sibi uirilia amputant more sacerdotū Cybeles, qui Galli dicti a Gallo fluuio: secundū plures præsertim, q nubūt & afferūt dotem pro onere matrimonij sustentando: & id publice cū oī solennitate debita: & a iure aps probata: quod maximū monstrū est. Ordo est: Tamen cū ita sit q in habitu & opere sint mulieres, quid expectant. i. attendūt, qd eos facit differre quod facere deberet: hoc est quos erat iam tempus. i. tempestiuū abrumpere. i. uiolenter afferre, carnem superuacuam. i. uirilia membra: quibus nō utuntur cū patiantur muliebria, cultris sup. lapideis. sicut et circuncisio a Iudæis fiebat. & ergo dicit abrūpere nō abscindere. more Phrygio. i. more sacerdotum Cybelles Phrygiæ. i. troianæ. Gracchus. i. diues & nobilis. sed paticus nubens pro muliere. dedit quadringenta sestertia. i. censum equestrē. dotē. i. in dotem uel pro dote. dedit inquam cornicini. i. cantanti cornu. siue. q. d. ut nō mentiar. hic. i. is cui dedit cantauerit recto ære. i. tuba magna. Tabulæ nuptiarū scilicet & dotis signatæ sunt a notario publico. dictū ab omnibus q aderant. feliciter supp. cant incepta. i. nuptiæ: quod Galli dicunt: bienostre uous soit: ingēs coena sedet. i. multi cœnātes: ut i nuptijs discumbūt. noua nupta. i. ille nobilis & diues: quem Gracchū uocauit. & qui pro fœmina nupsit iacuit in gremio mariti. i. nuptiæ omnino cōsomatæ sunt. licet natura & sexus refragentur. & ideo exclamans dicens: O proceres. i. o optimates, qui onera ciuitatis sustentatis. & eius periculo prospicere & occurrere debetis. an opus est nobis censore: ut rā turpes mores arceant. aut extirpent an haruspice. i. extra ad aras ispiciētē quo opus est quoties monstra, aut portēta, prodigiaue euenerant. Scilicet horreres. i. cū horrore times & putares esse maiora mōstra. i. res quæ contra naturam, aut præter consuetudinem fiunt, monstrantur. si mulier humani. s. generis ederet. i. pariendo emitteretur uitulū: uel si bos ederet agnum, quæ res pro monstris & portentis maximis habitæ sunt. q. d. minime deberes horrere: aut putare esse maiora monstra, q̄ q uir uiro nubit. Frequenter.n. utimur Scilicet quando cū ironia quadā: aut indignatione interrogamus, & responsionem negatiuam petimus sicut. ini. Æneidos: Scilicet is superis labor est: ea cura quietos Solicitat. ut autem scias esse maximum monstrum: ostendit ea contigisse, q̄ maxime repugnant natu

Marginal notes (left): Sestertiū; Tubicen; Cornicen; Buccinator; Tabulę; Tabularium; Tabularius; Censor; Haruspex; Segmēta; Flammeum; Ancile. (Right): Salij; Officiū; ASCen.

Primo Sole mihi peragendum in ualle Quirini.
Quae causa officii? quid quaeris? nubit amicus,
Nec multos adhibet, liceat modo uiuere, fient,
Fient ista palam, cupient & in acta referri,
Interea tormentum ingens nubentibus haeret,
Quod nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget, steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest in pixide condita Lyde,
Nec prodest agili palmas praebere luperco.

re & officio: ut uidelicet uir patricius: & ob id maxime nobilis tam obscena patiatur. ut salius. i. sacerdos Martis, qui nõ nisi strenuus & apprime nobilis esse debet: utpote qui ancilia Martis arma gestare meruerit sumat flammea: & caetera nobilissima mulierũ indumẽtat & ut hi qui ab agrestibus pastoribus, qui rapinis uiuebant: utpote a Remo & Romulo, eorumq; complicibus originem duxerint: tã molles fiant, ut muliebria passuri, ut mulieres soleniuter nubãt. Ostẽdit ergo causam quare maximũ portentũ esse putet dicens, is q ferens. i. portans sacra nutantia. i. res sacras nutantes prae põdere. loro. i. corrigia. corio arcano. i. secrete apposito. sudauit clypeis ancilibus: i. circũcisis ad morẽ ancilis de caelo lapsi tẽpore Numae. sumit. i. ultro nullo cogẽte, aut praebente assumit sibi segmenta. i. talia ornamẽta mulierũ, & longos habitus, & flammea. i. tales uestes rubeas: quibus noua nupta nubebat. i. tegebatur. O Gradiue. i. o Mars pater urbis. s. romanae. q Romulum. s. urbis conditorem genuisti: de qua re dicit sic Liu. in praefatione primae Decadis: Si cui populo licere oportet cõsecrare origines suas: & ad Deos referre auctores: ea belli gloria est populo Romano: ut cũ suũ, cõditorisq; sui parentẽ Martẽ potissimũ ferat: tam hoc gẽtes humanae patiãtur aequo animo: q̃ imperiũ patiũtur &c. o Gradiue inquã pater urbis romanae. unde. i. qua occasione, uel quo auctore tantũ nefas ut uir nobilissimus nubat. sup. natũ ex pastoribus latijs. i. a durissimis & martijs uiris ortis. & unde haec urtica. i. prurigo libidinis. tengit tuos nepotes. i. a te descendentes p denominationem a Romulo. Ecce tanq̃ res inaudita: uir clarus genere, atq; opibus, traditur id matrimoniũ. s. uiro. Nec. i. & non. quassas. i. frequenter concutis in signũ indignationis galeam, quae est in capite tuo. nec pulsas terram cuspide quae est in manu tua. Nec quereris. idest querelam facies patri. idest Ioui: quia si queratis tales fulmine sterneret. uade ergo & cede iugeribus: idest amplis spacijs seueri campi: idest ubi seuerum dari debet iudicium: in quo tu stas: & qui a te Martius dictus est. & quem: idest cuius officium tu negligis.

IOAN. BRIT.

¶ P R I M O Sole: primo ortu Solis. ¶ In ualle Quirini: utrum ad templũ Quirini: de quo meminit Pli. lib. xv. cap. xxix. Inter antiquissima namq; delubra habentur Quirini: hoc est ipsius Romuli. an ad portũ Quirini. i. Romuli: quo multi cõueniebant. Martialis lib. xi. Vicinã pete porticũ Quirini. Turbam non habet otiosiorem Pompei uel Agenoris puella. Quirinus aũt dictus est Romulus, siue ab hasta, quae Quiris a Sabinis dicebatur, qua semper armatus incedebat: siue a Curibus ciuitate Sabinorũ, quos percusso foedere i urbẽ recepit, populumq; a Curibus Quirites uocauit: ipsiq; post mortem eũ pro Deo coluerunt. Quirinumq; appellauerunt. unde Ouid. in Fastis lib. ii. Proxima lux uacua est, a tertia dicta Quirino: Qui tenet hoc nomen Romulus ante fuit. Siue q hasta Quiris priscis est dicta Sabinis: Bellicus a telo uenit in astra Deus. Siue suo regi nomen posuere Quirites: Seu quia Romanis iunxerat ille cures. ¶ Fient: fient: quasi cũ suspirio dictũ. ¶ In acta referri: hoc est ut describantur in libris actorum. Nam negocia tã priuata q̃ publica: hoc est, quae ad remp. pertinebãt, in libris describebantur: q libri actorũ dicebãtur. quod probe dicet Iuuen. in. ix. Satyra cũ ait: Et libris actorũ spargere gaudes Argumenta uiri. ex quo liquido apparet acta nõ dici ipsos libros, sed negocia & gesta ipsa. quae libris mandabantur. Inde Tranq. in Tiberio: interim cum in actis senatus legisset dimissos: ac ne auditos quidẽ quosdam reos. Idem in Caesare: Fuerat animus coniuratis corpus occisi in Tyberim trahere: bona publicare: acta rescindere. i. libros quibus gesta Caesaris cõtinerentur. Idem i Caligula. Quibusdam absentium maritorum nomine repudium ipse misit, iussitq; in acta referri. De hoc uberius in. ix. Satyra dicemus ille. Et libris actorum spargere gaudes Argumenta uiri. ¶ Interea tormentum ingens: dum sunt inquit matrimonio coniuncti: nullam tamen ex matrimonio capiunt uoluptatẽm: sed ingentem dolorem & animi cruciatum: quia cum nuptiae institutae sint gratia prolis: & liberi sint pignus amoris inter uirum & uxorem: nequeunt parere, & partu mariti amorem retinere. ¶ Sed melius: ironicos, quasi poeta eorum modis gaudeat. ¶ Quod nil animis: sensus est: In animo quidem habent: idest cupiunt concipere: sed natura uetat. Ordo est Natura nil iuris, nil potentiae indulget animis: idest uoluntatibus & animi desiderijs. Nam eorum animus est, & uoluntas ut concipiant. ¶ In corpora: scilicet gignenda in utero. ¶ Steriles: sine liberis. dicuntur a στερῶ quod est priuo. ¶ Turgida Lyde: aliqui hoc ad aranea referri existimarũt. Alij uero ad mulierem unguentariam. ut legatur sic uersus: Turgida nõ prodest condita pixide Lyde: idest Lyde mulier unguẽtaria turgida uentricosa nõ prodest subaudi sterili pixide cõdita: idest unguentis plena. ut sit a cõdio quartae coniugationis. Qui autem ad araneam referunt, ita exponunt. Lyde turgida: idest aranea tumens in uentre: condita in pixide: idest inclusa in pixide, non prodest sterili. Scribit enim Plinius libro undecimo ex araneis, qui phalangia dicuntur, tricenos uermiculos parere. unde existimatur gestare araneam inclusam pixide: quasi foecunditatis exemplo prodesse sterilibus & fieri foecunditas. Sed cum contra uideatur sentire. Idem Plinius. xxix. ex auctoritate Cecilij. x. ubi sic scribit. Tertium genus est eodem Phalangi nomine araneus lanuginosus grandissimo capite: quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo: alligatiq; mulieribus ceruina pelle ante Solis ortum praestant ne concipiant. de hoc adhuc quaerẽdũ censeo. ¶ Lyde: si de aranea intelligis: Arachne puella fuit Lydia quae cum Pallade in lanificio ausa cõcertare: a Dea in araneã multis cõcisa uerberibus est cõuersa. unde nunc poeta Lyde posuit pro aranea. Prima autem (ut scribit Plinius libro septimo) reperit linum & retia. Et eius filius Closter fusos in lanificio. ¶ Pixide: dictio est graeca, capitur autem pro uase (ut scribit Quintilianus libro octauo) cuiuscunq; materiae: quo uase unguenta, uenena, aliaq; id genus medicamenta reconduntur. ¶ Agili luperco: lupercalia ludi erant: in quibus luperci per lasciuiam discurrentes pellibus se inuicem cedebant. De origine lupercalium uaria ab auctoribus traduntur. Sed quod sensit Ouidius in Fastis sequemur: Romani, inquit, beneficij memores: quod lupa nutriendis infantibus Romulo & Remo praestitit: templum illi ad ficum ruminalem extruxerunt: quod lupercal est appellatum. Venit ad expositos mirum lupa foeta gemellos: Illa loco nomen fecit, locus ipse lupercal: Magna dati nutrix praemia lactis habet. Eius templi sacerdotes (auctore Varrone) luperci dicebantur. rem diuinam nudi agebant: nec in templo solum: sed per uicos urbis, ac compita discurrentes: sed praeter sacerdotes licebat omnibus tam uiris, q̃ mulieribus ludos celebrare. unde scribit Plutarchus. M. Antonium nudum in lupercalibus curru per urbem fuisse uectum a matronis: & uirginibus omnia membra nudatis. nudos autem fuisse lupercos docet & Virgilius libro octauo Aeneid. Hic exultantes salios, nudosq; lupercos. ut autem a nudis lupercalia celebrarentur, hinc orta est ratio: Cum in honorem Panos ludorum solennitas celebraretur, pecora Romanorum subito a latronibus rapta sunt. Illi abiectis uestibus latrones insecuti, animalia recuperarunt. ob rem a nudis prospere gestam permansit consuetudo, ut nudi lupercalia celebrarent. mense autem Februario post brumã celebrabantur. Erat mos ut luperci discurrentes pellibus obuias quasq; foeminas uerberarent existimantes talibus uerberibus foecundas fieri: unde & Crepi sunt dicti (auctore Festo) a crepitu pellicularum, quem faciebant uerberantes. De his autem Liuius in primo. Plutarchus in Romulo. In M. Antonio. In Caesare. In Problematis: Varro. Diuus Augustinus. Valerius libro secundo: ubi de institutis antiquis scribit, sic tradit: Lupercalium mos a Romulo & Remo inchoatus est, tunc cum laetitia exultãtes: q ijs auus Numitor rex Albanorum eo loco ubi educati erant, urbem condere permiserat: sub monte Palatino, hortatu Faustuli educatoris sui: quem Euander Argeis consecrauerat. facto sacrificio, caesisq; capris, epularum hilaritate ac uino largiore prouecti. diuisa pastorali turba cuncti ouinis pellibus immolatarum hostiarũ iocantes gesserunt. Aliqui uero putarunt dicta lupercalia a lupis arcendis: q tali sacrificio (quod in honorẽ Panos Dei Arcadici celebrabatur)

Quirinus

Quirites

Quires

Cures

Acta

Locus poetae obscurus

Lupercalia

Luperci

lupi

lupi a pecoribus arcerentur. ⁋ Præbere palmas: uerberandas, ut fiant fœcundæ. Nam id putabant maxime ad fœcunditatem pertinere. unde Ouidius: Nupta quid expectas: non tu pallentibus herbis. Nec prece, nec magico carmine mater eris. Excipe fœcundæ patienter uerbera dextra: Iam socer optatum nomen habebit aui.

ASCen. ⁋ EST enim sup. qui dicat te audiente officium. i. obsequium debitũ amico est mihi peragẽdum. i. debet a me peragi cras in ualle: idest porticu Quirini: a Romulo sic dicta. Et interrogat quis hoc audiens. Quæ causa officij sup. est ibi? Ad quod ille indignatus respõdet quia rem no tam nesciat. Quid quæris: idest percunctaris: ac si nescias. amicus nubit: & nõ adhibet multos quia uiro nubit. sed liceat: idest licitũ sit. modo uiuere ista: idest huiusmodi fœdissima facinora: fient. fient palam. & cupient referri. i. redigi. in acta. i. i publica instrumẽta interea tamẽ dum sic uiri uiris nubunt. ingens tormentũ: idest causa magni tormẽti. hęret. i. adhæret. & connectit nubentibus sup. uiris. q. s. nequeunt parere: & retinere maritos suos dominæ ad pellices diuertantur. Sed melius. i. decentius supple est q nil. idest non aliquid. q inquam natura non idulget aliquid iuris: idest q nõ concedit aliquid iuris animis in corpore: idest q non sint mulieres perfectæ in corpore. pariendo: scilicet prolem sicut sunt in animo: qa hoc uellent: sed frustra: quia moriuntur steriles. & Lyde: idest aranea quæ olym Lyda puella fuit. turgida. i. turgidos faciens: condita: idest pro condimentis posita in pixide: idest in uasculo ex buxo facto: nõ prodest ill s. & tamen araneorũ quorundam fertilium medicamentum fœcunditatem afferre a quibusdam creditur. uel (ut Politianus. c. xlvi. dicit) legitur sic: Turgida non prodest condita pixide Lyde. & construitur sic: Lyde: idest mulier illa, aut similis. turgida: idest crassa & huiusmodi medicamẽta uenditans. non prodest illis pixide condita. i. postq condiuit illis pixidem Nec prodest illis præbere Luperci sacerdoti ialı. agili. i. mense Februario per ciuitatem discurrenti: cuius percussio fœcunditatem afferre credebatur, ut Mancinellus recitat.

OAN. BRIT. ⁋ VICIT & hoc monstrum: hactenus de sacerdotibus: nũc uero de nobilitate polluta ludis gladiatorijs & opera scænica. Nam tẽporibus poetæ cum Domitianus edidit pugnas uirorũ & mulierũ, multi nobiles illic pstiterũt operã: unde poeta in Satyra. viii. in eosdem. Quanti sua funera uendãt. Quid refert, uendunt nullo cogente Nerone. Nã Nero (ut scribũt Tranquillus & Eusebius) exhibuit ad ferrũ quadringentos senatores, sexcentos equites Ro. Domitiani uero tempore nobiles nõ coacti, sed iam antea sub Nerone educati inter ludos scænicos, spõte in theatrũ ueniebant quod Iuuenalis cõqueritur ẽt alibi: Cytharœdo principe natus Nobilis nec ultra qd erit nisi ludus? Per Gracchũ autẽ, ut supra diximus: Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotẽ: nobilẽ ubiq & potentem intelligit. alibi: Cum Graccho iussus pugnare secutor. Nã Gracchorũ domus nobilitate pstabat & potẽtia populari seditione cõparata. Dicẽdo aũt poeta: Vicit & hoc mõstrum: oñdit turpius qdẽ esse uix ad artẽ scænicam descendere, & digladiari, q̃ nubere neq .n. quicq̃ existimabat flagitiosius q̃ ludis scænicis, arenaq fœdari. unde ut ignominiosum iuuentus q̃ probris copia coopta fuisset, senatusconsulto scænicis artibus & arenæ solita est teneri. Tranquillus in Tyberio: Ex iuuentute utriusq ordinis pfligatissimus qsq quominus i opera scænæ, arenæq edẽda senatuscõsulto tenerent,

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustrauitq fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catulis, Paulisq minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus, his licet ipsum
Admoneas, cuius tunc munere retia misit.
Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atq una transire uadum tot milla cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nõdum ære lauantur.
Sed tu uera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, manesq Camilli?
Quid Cremeræ legio & Cãnis cõsumpta iuuentus,
Tot bellorum animæ? quoties hinc talis ad illos
Vmbra uenit, cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum tedis, & si foret humida Laurus.
Illuc heu miseri traducimur. arma quid ultra
Littora Iuuernæ promouimus? & modo captas
Orcadas? ac minima contentos nocte Britannos?
Sed quæ nunc populi fiunt uictoris in urbe,
Non faciunt illi quos uicimus, & tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse tribuno:
Aspice quid faciant commercia ueneratʹ obses.
Hic fiunt homines. nam si mora longior urbem
Indulsit pueris, nonnunquam deerit amator,
Mittentur braccæ, cultelli, frena, flagellum.
Sic prętextatos referunt Artaxata mores.

famosam iudicij notã sponte subibant. Vñ Cor. Tacitus: Cautũ seuere ne eqtes Romani ludo & arena polluerent. ⁋ Vicit: superauit rei turpitudine. ⁋ Hoc mõstrũq q uir nuberet uiro. Mõstrũ appellat quicqd est pter naturã. a monstrando, q aliqd futurũ monstret terrificũ. Mõstrũ ⁋ Fuscina: telũ erat retiarij. Nã gladiatorũ alter dicebatur retiarius. alter mirmillo siue secutor. Fuscina Retiarius fuscinam & rete gestabat, quo mirmillonẽ implicitũ caperet. uñ interius. Retiarius Cuius nunc munere retia misit. Mirmillo Nam i summitate galeæ mirmillonis, q aduersus retiarũ pugnabat, pisscis erat effigiatus: in quẽ retiarius rete immittens dicebat: piscẽ peto, nõ te peto. Fuscina itẽ instrumentũ est ferreũ instar tridẽtis ad capiẽdos pisces. a fuscina p diminutionẽ fit fuscinula: quod in ueteri testamẽto numerat inter receptaculo ignĩũ sic: Fuscinulas, tridentes, uncini, & batylla. Fuscinula Et in lib. pri. regũ sic: Habebat fuscinulã tridentẽ in manu: & mittebat eã in lebetem: & quod leuabat fuscinula sibi tollebat. Tunica ⁋ Tunicati: tunica uestis erat (auctore Marcello) sine manicis. ea utebant gladiatores retiarij: ut fortassis ad dimicãdum essent expeditiores. Trãquillus in Caligula. Retiarij tunicati qnq numero gregatim dimicãtes sine certamine ullo totidẽ secutoribus succubuerant cũ occidi iuberent: unus resumpta fuscina omnes uictores interemit. ⁋ Generosior Capitolinis: nã Capitolinorũ familia nobilissima fuit Capitolini. ducta origine ab M. illo Mãlio, q Capitoliũ a Gallis obsessum seruauit. Nã quadã nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes deiecit: patronus a ciuibus appellatus. Verũ postea cũ affectati iperij reus factus esset de saxo Tarpeio præcipitatus est. Et cautũ neqs ex ea familia Mar. appellaretur: q is regnum occupare conatus, necatusq est. ⁋ Marcellis: Marcellorũ familia duobus maxime Marcellis claruit. altero quintũ consule: altero q Hannibalẽ uicit. de quibus Plutarchus. ⁋ Catulis: nam Catulorũ familia fuit antiquissima: principiũq nobilitatis accepit a Qu. Catulo Luctatio: qui primo bello punico trecentis nauibus aduersus Carthaginenses perfectus: iter Siciliã & Africã ad Egates insulas sexcentas eorũ naues commeatibus & alijs oneribus impeditas, duce Himilcone deuicit, fineq bello imposuit. Fuit item Q. Catulus Luctatius tẽporibus Syllæ & Marij: q triũphante Mario ex Teutonis: ex Cimbris ipse triumphũ gessit. de quo in. viii. Satyra pleraq dicemus. hic ille fuit a quo (ut testatʹ Cic. in oratione de signis) Capitoliũ nõ solũ de dicatũ, sed etiã magnificentius restitutũ q̃ antea fuit: cũ incẽdio absumptũ fuisset quadringentis & qndecim annis post dedicationẽ eius factã ab Horatio puluillo consule. unde est illud Martialis in. v. Et laudãt Catuli Iulia templa senes De quo ẽt sic Trãqllus in Cæsare: Primo præturę die. Qu. Catulũ de refectione Capitolij ad disquisitionẽ populi uocauit rogatione pmulgata. ⁋ Paulisq minoribus: pauli nobilitatẽ acceperũt ab eo Paulo Æmilio: quẽ Pythagoræ (auctore Plut.) discipulũ fuisse arbitrantʹ. Ille. n. primus dictus Æmilius ἀπὸ τῆς αἱμυλίας. i. a collogo & cõuersatione: cuius lepore grauissimus erat. Duo aũt fuere Pauli: q maxime familiã illustrarũt: quox alter infœlici plio apud Cannas duce Varrone, maluit mori ex uulnere q̃ fugere cũ liceret. Pauli duo Alter uero eius filius Persam regẽ Macedoniæ deuicit: duxitq in triũphũ cum uxore & liberis: huius filius a Scipionis filio Africani superioris adoptatus Carthaginẽ deleuit. Hos igitʹ posteriores minores itelligimus: nõ iam uirtute: sed tpe: quẽadmodũ dicimus Scipionẽ maiorẽ: & Scipionẽ minorẽ. ⁋ Fabijs familia fa- Fabij

Quosdã Caligula (ut scribit idẽ Tranquillus) obsides dilexisse fertur commercio mutui stupri. Mollior: effœminatior. Ephebis: nã ἔφηβος puber dicitur: ἐφηβεύω pubesco: ἐφηβεία ętas est prima adolescentię. Indulsisse: exhibuisse: in turpe obsequium. Ardenti tribuno: impatienter amanti. Aspice quid faciant: ueluti exclamatio poetę tangentis mores sui sæculi.

Obses

Obses: is est qui a patria principibus dari solet cũ honore custodiẽdus de fide seruãda. unde Festus Põpeius ait obsidem dictũ quasi ob fidẽ.i. ppter fidẽ: qa ob fidem patrię pręstandã datur. Hic fiunt hoies: ironicos.i. hic fiunt hoies scelerati. Nã si mora longior: sensus est: Si forte pueri externi diutius Romæ mãserint statim aderunt, qui eos amẽt, mittãtq; munera, quibus soleãt delectari etiam domi suæ. Talibus.n. rebus facilius q̃ pecunia uidentur capi posse. Aliqui ita exponunt: Mittẽtur bracę, cultelli: peri omittentur & relinquentur uestimenta quallibus in patria utebantur & studia exercendorum equorum: & uirilis disciplina dediscetur: reportabuntq; in patriam mores Romanos perditissimos. placet magis intelligas ab amatore adolescẽtulis obsidibus mitti talia munera, quibus in patria sua delectantur: sicq; muneribus corruptos in omnem turpitudinẽ Romanam labi, dosmumq; & in patriam tales mores Romanos ecportare.

Braccæ

Braccæ: braccas scribit Diodo. esse uestes, quas Galli ad terrorem intonsas & uarij coloris ferunt. Easdemq; græcos anaxiridas uocare. Cor. item Tacitus a Diodoro non dissentiens ait sic. At Cecinna uelut relicta post alpes sæuitia ac licentia modesta agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia, & coloniæ in superbiam trahebãt: q; uersicolori sagulo Braccas barbarũ tegmẽ indutus togatos alloqueret. Braccas itẽ docet Suet. in Cęs. uestes esse, cũ ait Gallos Cęs. i triũphũ ducit. Idẽ i curia Galli braccas deposuerũt, latũ clauũ sumpserũt. Flauius Vopiscus in Aureliano: Inter hęc fuit Tetricus braccis gallicis ornatus. Flagellũ: quo eq excitat ad cursũ. diminutiuũ est a flagro. Sic: per commercia romanorum; & longam moram manendi in urbe.

Prætexta ta

Mores prætextatos: aut mores Ro.i. qualibus instructi sunt nobiles Romani: cum prætexta habitus fuerit Romanorum: & (ut testatur Asconius) honestorum: & toga uiliorum. unde Sene. ad Luci. Parem autem Deo pecunia non faciet: Deus nihil habet. prętexta nõ faciet, Deus nudus est. Prætextam itẽ diximus uestem fuisse, qua pueritiæ ętas utebatur usq; ad quartumdecimum annum. Erat etiã magistratuũ: sed non tribunorum. unde apparet tribunũ nõ fuisse magistratũ. Aut mores prætextatos.i. sordidos & obscęnos. unde Sueto. in Vespa. Erat. n. dicacitatis plurimæ & sic scurrilis: ac sordidę: ut ne prętextatis quidem uerbis abstineret. Nã prętextatum sermonem ueteres dixerunt obscænũ per antiphrasin; ab eo dictũ q prætextatis nefas sit obscęno uerbo uti. Alij dici existimant, q cũ in nuptijs a Sponso & sponsa prætextę deponerentur a multitudine puerorum obscęna clamatẽtur. Macrob. item in 2. Satur. prætextata uerba obscæna esse ostendit his uerbis: Hæc nobis sit literata lætitia, & docta cauillatio. Vicem planipedis Subulonis impudica & prætextata uerba iacientis.

Artaxata

Artaxata.i. in prouincias suas. Artaxata autem numero tantum plurali urbs est maioris Armeniæ sita iuxta Araxem fluuium, caput gentis, eo imperante Nerone Corbulo cum bellum aduersus Tiridatem regem Armeniæ gereret deleuit, æquauitq; solo, quia teneri non poterant sine ualido præsidio ob magnitudinem mœnium.

ASCen. ¶ VICIT & hoc monstrum &c. Reprehendit ardentissime nobiles Romanos, qui sicut olim coacti erant a Nerone: ita nunc sponte gladiatorio munere se polluebant. unde dicit Calderi. Temporibus Iuue. Domitianus edidit pugnas uirorum & mulierũ: multiq; nobiles illic præstiterunt operam. unde ipse alibi in eosdem: Quanti sua funera uendant Quid refert? uendunt nullo cogẽte Nerone. Scribit in Vitellio Tacitus: Cautum seuere: ne equites Romani ludo & arena polluerentur. Et Tranquillus Neronem scribit exhibuisse ad ferrum quadringentos senatores, & sexcentos equites Romanos. Domitianus uero non coegit: sed illi educati sub Nerone inter ludos scænicos, sponte in theatrum ueniebant: quod Iuue. alibi cõqueritur sic: Citharœdo principe natu Nobilis: hæc ultra quid erit nisi ludus. Per Gracchum autem omnem nubilem & pręppotentem intelligit. q autem dicit, q fuscina Gracchi, qua in arena usus est, uicit monstrum: uirorum nubẽtium sane intelligi debet. Vnde scies uitij grauitatem duobus modis pensitari posse: aut in eo, qui id habet, aut in alijs. Manifestum autem est uitium sodomiticum longe grauius esse committentibus q̃ scænica.i. iocularia uitia: & histrionica in nobilibus. uerumtamen, quia illi secrete faciebat: licet dicat eos publice nupturos: uidetur minus perniciosum & pauciores scandalizare: q̃ uitia illa nobilium, quæ in publico spectaculo fiebant. ob quam causam dicit poeta: q licet dicatur, immo persuadeatur eis q nullus sit infernus: tamẽ deberent honestius uiuere ea de causa, qua maiores eorum honeste uixerũt: quod cum non faciat, multos trahunt in errorem. Vnde exclamauit dicẽs: Aspice quid faciãt commercia. Ordo est: Fuscina.i. iaculum retiarij: hoc est rete, quo secutorem caperet. Gracchi.i. nobilissimi uiri tunicati.i. qui erat tunicatus.i. qui ueste sine manica indutus ut expeditior esset, usus est. uicit &.i. etiam. hoc monstrum uirorum nubentium.i. & quidam sup. gladiator.i. gladio dimicans publ. ce. generosior.i. clarioris generis Capitolinis.i. nobilibus illis a Capitolio defenso nominatis. & Marcellis: & Paulis minoribus.i. Pauli Æmilij nepotibus: & Fabricijs & omnibus spectantibus ad.i. apud Podium.i. illum locum altiorẽ in theatro. unde nobilissimi ludos deorsum spectabant. lustrauit.i. circuiuit. fuga.i. fugiendo, mediam arenam.i. locum publicum arena stratum. Licet tu admoneas ipsum.s. Neronẽ olim. uel nunc Domitianũ: cuius munere misit tunc tetia uerbis sequentibus. Nec pueri.i. non solum uiri prudentes non credũt sed ne pueri quidem: nisi qui nondum lauantur ære.i. pretio: hoc est nisi qui tam parui sunt, q cum parentibus balnea ineant, non exigitur ab eis pecunia. credunt esse aliquos manes.i. inferos & regna subterranea.i. infernas quæ sub terris esse dicuntur. & contum.i. hastam longiorẽ, qua nautæ utuntur: & nigras ranas in gurgite.i. uoragine. stygio illius paludis infernalis a tristitia dictæ. atq; tot millia, quot a Virg. in 6. m. nuuntur transire uadum Stygiæ paludis. una cymba.i. scapha seu nauicula. sed tu puta eẽ uera quæ dicta sunt: uel puta q illud q ambo Scipiadæ.i. ambo Sciriones senserunt. & Fabricius & manes Camilli. & q legio.i. multitudo occisorum Cremerę.i. apud Cremeram fluuium Thusciæ. ubi trecenti Fabij occubuere. & iuuentus.i. multitudo iuuenum Romanorum. consumpta.i. occisa ab Hannibale. Cannis.i. apud Cannas Appulię uicum. Et q tot bellorũ animę.i. quæ in tot bellis a corporibus migrauerunt. puta inquam oia esse uera. Habet Hierony. noster consimilẽ sniam: qua pbat ea quę de pęnis iferni & de difficultate salutis nræ a sanctis dicta sunt nõ esse friuola: nec ad terrorẽ tantũmodo dicta: qũ si ipsi sensissent q p delitias ad ęternã uitã ingredi potuissent. nunq̃ tã aspere & tã caste uixissent: nec p fidei ueritate mori uoluissent. Sic ergo dicit Iuue. licet nũc stulti dicãt nullos esse manes: & q̃ de inferis dr̃, esse ficitia qd & Macrob. & multi alij philosophi, sicut Epicurus, q docuit aias cũ corporibus interire senserũt dicentes nõ esse aliũ locũ inferorũ, q̃ ubi nũc sumus. tñ uerisimile est oẽs illos Romanos nobilissimos & clarissimos uiros q ultro p patria mortui sunt bene sensisse de statu post mortẽ: in quo pro bene actis præmia & p peccatis supplicia reposita credebãt. Et ideo quoties talis umbra.i. aia taliter uiuentiũ & credẽtiũ uenit hinc.i. ex hac uita ad illos.i. defunctos. ipsi oẽs cuperẽt lustrari.i. expiari uel purgari. si quã.i. aliqua sulfura darent.i. cõcederent ad purgationem. cum tedis.i. lignis pinguibus. unde facile fit ignis. & si laurus humida.i. humoris & uiriditatis plena foret.i. esset eis. Credebant.n. gentiles sicut & nos quosdam animas purgari per ignẽ: sed & quasdã per aerẽ & per aquã. Vnde Virg. in 6. Alij panduntur inanes Suspensæ ad uentos: alij sub gurgite uasto Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni: Heu nos miseri traducimur illuc.i. ad inferos. Credebant enim Elysios campos.i. locum beatorum esse apud inferos. qd.i. ad qd nos.i. Romani promouimus.i. extendimus, aut porro mouimus arma.i. bella gessimus. ultra littora Iuuernæ.i. regionis inter Britanniam & Hispaniã & Orcadas paruas.i. illas insulas in Oceano tacentes. & Britannos: quos Anglicos uocant maxime circa Hiberniam. contentos minima nocte. Sed illi quos uicimus non faciunt suppl.ea scelera, quæ fiunt nunc in urbe populi uictoris. & tamen unus Armenius Zalates nomine existens mollior cunctis ephebis.i. adolescentibus adhuc imberbibus. dicitur se indulsisse.i. ad libidinem exposuisse tribuno ardenti sup. libidine. Aspice quid commertia.i. conuersationes faciant. Zalates uenerat Romam obses.i. uas. hic.i. Romæ fiũt homines. hoc dicit per ironiam. q.d. uenerat uir, & rediit mulier. Nã si longior.i. prolixior mora. indulsit.i. affectuose cõcessit pueris urbem.i. Romam. amator.i. corruptor & cõcubitor masculorum nõ deerit unq̃.i. aderit statim. Braccæ.i. talia indumenta talibus pueris pro more patriæ grata. & cultelli & frena & flagellum ad impellendum equos: quod pleriq; omnes faciunt adolescentes: aut equos alere &c. Et ipsi sic corrupti per dona referunt.i. reportant Artaxata.i. ad illam urbem maioris Armeniæ. mores prætextatos.i. prætextatorum: hoc est nobilium Romanorum pręcipue adolescentiũ.

Satyra Tertia. Quamuis digressu.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA TERTIA.

IN TERTIAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quãuis digressu. Reprehensurus poeta hac Satyra uarijs urbis uitia, illud in primis conqueritur nullum esse in urbe locum uiris bonis: sed tantũ peregrinis, maximeq́ grecia, seruilibus, assentatoribus. Introducitq́ Vmbricium haruspicem sui temporis amicum suum parantem ob prauitatem morum ab urbe discedere: cui ad notanda uitia dat partes suas. Ait ergo poeta: Quamuis non possum non commoueri quod amicus meus Vmbricius ab urbe discedat tamẽ habita discessus ratione laudo eius consiliumq́ quod relicta urbe Roma statuat migrare Cumas.

QVAMVIS digressu veteris cõfusus amici,
Laudo tamẽ vacuis qđ sedem figere Cumis
Destinet, atq; vnum ciuem donare Sibylle.
Ianua Baiarũ est, & gratum littus, amœni
Secessus, ego vel Prochytã pppono Suburrę
Nam quid tam miserum, & tam solũ vidimus, vt nõ
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula sæuæ
Vrbis, & Augusto recitantes mense poetas?

IOAN. BRIT.

Confundo

CONFVSVS: subaudi extrinsecus sim, ut sit q̃si uis sim totus perturbatus & commotus. Nam cõfundi est cõtristari & commoueri. Vale. lib. 3. Alcibiades interrogauit Periclem auunculũ qd ita tantã in multa cõfusione gereret. ¶ Amici Vmbricij. haruspicem fuisse docet Pli. li. 10. ca. 4. ¶ Destinet: statuat, paret. Alias mittere signat. ut alibi: Destinat hoc monstrum cymbæ, linicq; magister Pontifici summo. Destinare itẽ attribuere ut: marmora destinata sunt tẽplo Dianæ. i. attributa.

Destino

Cumæ

¶ Cumis: Cumæ i Cãpania ciuitas est: quę antiquitate cũctas & Italię & Siciliæ urbes antecellit: quam Hippocles Cumęus, & Megasthenes Calcidẽsis condiderunt: qua ex re Cumæ nuncupãtur a Cumęis: q ex Euboia uenerant. Nõnulli Cumas ob κῦμα. i. fluctus nomen duxisse memorãt. littus. n. proximũ frequẽtibus abũdat tergoribus, qbus illisæ fremunt uñ. Hęc Stra. li. 5. Ibi Sacellũ (auctore Solino) fuit Sibyllæ: quæ Cumęa est cognominata.

Sibylla

¶ Vacuis: non tã plenis hoiũ q̃ est Roma: ut sit honesta ratio illic habitãdi. ¶ Sibyllæ: nã illic (ut dixi) sacellũ habebat Sibylla. Nomẽ est aũt officij nõ propriũ. Nã antiqui Sibyllas appellauere oẽs puellas, q̃ numine afflatę Deorũ cõsilia enunciarẽt σιοῦς. n. Deũ significat: & βουλὴ consiliũ: quasi σιοῦς βουλή. ¶ Ianua Baiarũ. i. Cumæ ciuitas est ianua Baiarũ: ut euntibus Baias ab urbe Roma necesse sit trãsire Cumis: & ita est tanq̃ quædã ianua q̃ excipiat: & emittat proficiscẽtes ad oppidũ Baias. Eo multi Ro. tpe æstatis animi causa migrabãt. Ibi. n. erãt calidæ aquæ, & ad uoluptatẽ & sanãdos morbos accommodatissimę. Hora. Nullus in urbe locus Baijs plus cet amœnus. Baias, inqt Seneca ad Luciliũ, sapiens uir nunq̃ eliget, q̃ diuersoriũ uitiorũ esse cœperũt. illic sibi plurimũ luxuria p mittit.

Baiæ

Baiæ aũt ciuitas est Cãpaniæ a socio Vlyssis Baio illic sepulto denoiatæ. Silius Italicus: Primores ad sunt Capuæ: docet ille tepentes Vnde ferant nomen Baię, comitẽq; dedisse Dulychiæ puppis stagno sua noĩa mõstrat. ¶ Et gratũ littus. i. totus ille tractus littoralis, q est inter Baias, & Cumas amœnissimus est. Nã de Cumęo littore intelligit: cũ dicat Cumas esse ianuã Baiarũ & littus amœnũ. Illud deniq; constat omniũ sigdẽ nõ modo Italię tñ, sed pene toto orbe terrarũ pulcherrimã Cãpanię plagã esse: nihil hospitalibus mari. Hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, tepẽtes fontibus Baię, Lucrinus & Auernus, q̃dã maris hostia: hic amici uitibus mõtes. ¶ Ego uel Prochytã pppono Suburrę: antipophora est. q̃si aliqs dixeris Cumas locũ esse desertũ & parũ frequẽtatũ, & ip se respõdeat: Ego etiã Prochytã. q. d. uilissimũ quẽq; locũ pppono Suburrę regioni urbis Ro. frequẽtatissimę. Nã Prochyta insula est in littore Cãpano, de qua ita Pli. Inarimes mõs fuit, q terrę motũ passus alterã fudit insulã: q̃ Prochyta ab effusione dicta est. Nã pcheo effundo significat. Oui. Inarimẽ, Prochytãq; legit. Stra. in. 6. sic scribit: Prochyta & Pithecusę auulsę de terra ptes sunt, eodẽ modo & Capreę. ¶ Suburrę: ac si dicat amœniori ẽt loco urbis. Nã regio erat (ut diximus) celebratissima i urbe. ¶ Nã qd tã misex: rõ q̃re pluris faciat hęc loca tã deserta q̃ Romã. Nã qd igt tã solitariũ uidimus: ut nõ sit lõge meli' illic eẽ q̃ Romę: ubi quotidie multa uarij generis picula & incõmoda oibus imminent, pcipueq; paupibus.

Prochyta

¶ Tã solitũ: solitariũ & desertũ. ¶ Horrere incẽdia: q̃ creba i urbe uidebãt ñ sine multorũ calamitate. Nã ipante Nerone. 132. dom', Insulę q̃tuor, sex diebus (ut scrib. Sene.) arsere. ¶ Lapsus assiduos: assiduas ędificiorũ ruinas. ¶ Sęuę urbis: magnę. aut sęuę, ubi quotidie sęua multa acciderẽt. ¶ Et Augusto recitãtes mẽse poetas: subaudi extrinsecus audire. Nã & hoc iter alia urbis incõmoda ↄnumerat refert. n. ad fastidiũ audiẽdi poetas passi recitãtes. ut dicat: Nihil gdẽ tã solitariũ est, tãq; desertũ, quo nõ putes eẽ deteri' pp̃ eu urbis icõmoda: ubi horremus icẽdia: deniq; cogimur audire poetas recitãtes ẽt mẽse Augu. q nobis occurrẽtes uelit audiri. Mẽse ãt Aug. dixit ex stomacho. q. d. eo tpe quo Ro. migrãt. ut sit sensus: Ciuitas nõq̃ ẽ adeo ciuibus exhausta, qn semp hẽat poetas, q mẽse Aug. cũ oẽs fere migrarũt recitatione sua te uexent. Nã (ut diximus) initio operis non sine molestia audiebantur.

ASCEN.

Quãuis digressu. In hac tertia Satyra poeta (ut ĩqt Calderi.) rep̃hẽsurus accerbitate satyrica ciuitatis romanę uitia: ex hoc p̃fert q bonis uiris locus nõ sit i urbe: sed tñ pegrinis & seruilibus assẽtatoribus: Vmbriciũ suę ętatis uirũ optimũ & haruspicẽ migrãtẽ itroducit: eiq; suas dat ptes ad urbis icõmoda exponẽda. Dicit ergo pmo q mœstus gdẽ & pp digressionẽ amici sui Vmbricij: sed tñ eũ laudare & ↄsiliũ ei', q pponat habitare Cumis nõ iã populosis, nec tãtis incõmodis, ut ciuitas Roma. ẽ, pssis. Quia ĩ multis locis sũt iucũdi & amœni secessus, quos p̃ferat uico R. pop. imo poeta dicit se malle habitare i insula desertissima, sicut erat Prochyta, q̃ i Suburra. nã nulla solitudo, aut uastitas, seu desertio loci ẽ tã misera, aut tã molesta cuiq̃ ut icõmoda ciuitatis & picula q̃ ex pte enarrat. Vñ ordo ẽ: Quãuis ego sup. sũ ↄfusus. i. pturbatus aio. digressu. i. pp digressum amici mei Vmbricij haruspicis: tñ ego laudo q destinet. i. intẽdat. figere. i. firmare. sedẽ. i. mãsionẽ. Cumis. i. i ea ciuitate antiq̃ssima: q̃ ẽ i Cãpania Italię. atq; destinet. i. aio pponat. addere. i. adiũgere Sibyllę. s. Cumanę: q̃ Cumis residebat. unũ ciuẽ. i. ciuitatis ei' habitatorẽ: uidelicet seipsũ. ianua. i. itroitus Baiarũ ẽ littus gratũ. i. utile & cõmodũ. & secessus amęni. i. receptacula a pplo seposita lõge amęnissima. q. d. nõ eẽ op' ut qs Ro. maneat: cũ tã amęni sit secessus i Cãpania: ut Cumis & Baijs. Et si nõ essẽt secessus tã amęni: tñ igt ego pppono. i. anpono Suburrę. i. regioni illi roma. uel uico ciuita. ro. sub muro terreo lõge celeberrimo. Prochytã isulã puã & desertã an Misenũ iacẽtẽ. nã qd uidim' tã misex, & tã solũ. i. desertũ. q. d. nihil ẽ tã misex ut nõ credas sup. eẽ deterius

terius .i. peius, licet ꝓprie sit minus bonū horrere īcēdia: & assiduos lapsus tectoꝝ ac mille ꝑicula sęuę urbis: & poeta recitātes mēse Augu. quo tñ cęteris gymnasiis ꝑꝑ intēsum cauma uacat o ꝓceditur. Innuit itaq; qđ in principio primæ Satyrę diximus: nihil molestius esse q̄ raucos & ineptos poetas audire. quorum tanta erat impudentia: ut etiā sub æstiuo calore unū quemq; solicitarent ad audiendū.

minaret, subtexuit: Sęuęq; petunt Tritonidis arcē: Sub pedibusq; Deę, clypeoq; sub orbe teguntur. Festus uero sic ait: Delubrum dicebant fustem delibratum: hoc est decorticatum: quem uenerabātur pro Deo. Asconius item Pædianus sic scribit: Sunt etiam qui delubra ligna delubrata .i. decorata pro simulachris Deorum more ueterum posita existiment, sed male. Illud tamen constat. Delubra poni generaliter pro tēplis, unde Plin. lib. 36. Durat Cyzici delubrum, quo filum aureū cōmissuris omnibus politi lapidis subiecit artifex. ¶ Omnis arbor iussa est pēdere mercedem: hinc ex summa indignatio poetę. q; etiam ob auaritiā loca sacra Romani profanaret locando ea Iudæis. ¶ Pendere mercedem: soluere. Nā penso ære & nō numerato debitum soluebant. ¶ Populo .s. Romano. ¶ Omnis silua .i. omnes Iudæi habitātes in silua. ¶ Eiectis camœnis: quibus lucus erat sacratus. Camœnæ autē dicuntur musæ, quasi canenæ a canendo. ¶ In uallem Ægerię .i. in lucum, de quo diximus camœnis consecratum: & in quo simulabat colloquium habere Numa cum Ægeria. ¶ Et in speluncas: in specū, de quo dictum est. ¶ Dissimiles ueris: naturalibus non similes. Nam quæ ex topho antea erant: aucta Romanorum luxuria & ambitione, marmoribus sunt adornata. ¶ Numē aquæ: fontis. ¶ Quanto prę stantius esset .i. excellentius & proinde præsentius: si in natura sua mansisset. & non marmore incrustatum esset. ut ostendat Deos rebus humanis non capi: sed bona, synceraq; hominum uoluntate gaudere. unde ait Sene. ad Lucilium: Cogita Deos cum propitij essent, fictiles fuisse. ¶ Clauderet undas: strueret. ¶ Violarent tophum: nam uis inferri uidetur topho: qui ex hoc loco suo detruditur appositis marmoribus. ¶ Tophum: tophus lapis est leuis & cauernosus. ¶ Ingenuum: ubi natum. unde & Lucretius: Ingenuos appellat fontes ibi natos: nec aliunde ductos. Vnde mare, ingenui fontes, extremaq; longe Flumina suppeditant. translatio est ab ijs qui liberi nati sunt. Nam ingenuus dicitur, qui ut statim natus est, liber est, siue ex duobus ingenuis matrimonio constante editus est, siue ex libertinis duob', siue ex altero libertino & altero īgenuo, lege Iustinia.

Camœnæ

Toph'

Ingenu'

ASCEN.

¶ SED dum tota cohors &cæ. Describit locum quo conuenerat Vmbricium: & id non sine acerbitate satyrica in auaritia Romanorum: qui sanctissima loca & musis olim consecrata Iudæis locabāt. Legendum puto: Sed dum: quia cum subiunctiuum efflagitat in sensu quo hic poneretur cum autem non tam congruit. Nam ordo est Sed interea dum tota domus .i. omnes supellex Vmbricij per quod significatur uir continens, & minime auarus componitur .i. simul ponitur in una rheda .i. uehiculo humili. ipse Vmbricius substitit .i. parum stetit expectans aduentum rerum suarum: ad ueteres arcus, quos Romulus lateritios fecerat. Fiebant autem arcus lapidei sicut in pontibus ad memoriam triumphi aut uictoriæ egregię unde hos factos dicit Calderinus ob memoriam Horatiorum tergeminorum: de quibus est. Liuius libr. 1. Et ad id iuxta Capenam sup. portam madidam propter fontes & aquæ ductus illic existentes: & fontinalia festa, quæ illic celebrari consueuerunt puteis coronatis, & sparsis floribus in fontes. constitit inquam hic .i. in eo loco ubi .i. in quo loco. Numa Pompilius .s. secundus Romanorum rex, & uir religiosissimus: qui cum uxore sua Ægeria nympha dicebat se habere nocturna colloquia super sacris ab se institutis: ut reuerentia maior haberetur eis pro numinis auctoritate. constituebat sup. colloquendi tempus amicæ nocturnæ .i. qua cum tempore nocturno amicorum more locutus est .i. familiariter: & hoc tempore suo. Nam nunc, inquit, nemus .i. secessus ille & locus a nemine propter religionem omnium habitatus sacri fontis: in quo erat sacer fons. & delubra .i. templa Deæ illic constructa locatur Iudæis: quorum post destructionem Hierosolymæ: Nusquam certa domus: requies & nulla labori. unde dicit. quorum supellex .i. tota utensilium collectio: est sup. cophinus: in quo infantes & pauca supellex ad uictum necessaria reponebantur: & fœnum in alimentum iumenti. omnis enim arbor .i. quilibet locus minimus: in quo ad arborem alligari potest equus aut mulus, est iussa nunc a senatu pendere .i. ad pensum dare hoc est persoluere populo Romano mercedem .i.

Fontinalia

Sed cum tota domus rheda componitur una,
Substitit ad ueteres arcus, madidamq; Capenam,
Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fœnumq; supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & eiectis mendicat silua camœnis.
In uallem Ægerie descendimus, speluncas
Dissimiles ueris. quanto præstantius esset
Numen aquæ, nitidi si margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum uiolarēt marmora tophum?

IOAN. BRIT.

¶ TOTA domus: tota supellex domestica Vmbricij ¶ Rheda: genus ē uehiculi. uocabulūq; ē (auctore Quin. li. 1.) gallicū, sicut & petoritū quoꝝ altero, hoc est Rheda, usus ē Cic. altero Hora. in Satyris: Atq; caballi pascēdi, ducēda petorita. Est āt & petoritū genus uehiculi q; uulgo carr. dr. Auctor Porphyrio. ¶ Substitit: restitit expectās Rhedā. ¶ Ad ueteres arcus: ali q̄ itelligūt arcus quos Romulus ꝯstruxerat lateritios: quos postea Ro. florentes opibus i marmoreos mutauerūt ne ꝯditoris sui memoria periret possemus ēt ītelligere arcus tergeminoꝝ Horatioꝝ q ad portā Capenā erāt: ubi & cāpus eoꝝ erat. Mart. Capena grādi porta, q̄ pluit gutta, Phrygiæq; matris Almo q̄ lauāt ferrū, Horatioꝝ q̄ nitet sacer cāpus hocq; mel'. nā ait Vmbritiū substitisse ad portā Capenā iuxta q̄ erat cāpus tergeminoꝝ cū arcubus. Locū etiā fuisse Romę: qui diceretur sub ueteribus, docet Plin. lib. 35. sic: Hinc Marci Crassi oratoris ille lepos agentis sub ueteribus, cum testis compellatus instaret. Eiusdem meminit & Plautus in Curculione: Sub ueteribus ibi sunt, qui dāt, quiq; accipiunt. ¶ Madidamq; Capenam: Capena porta erat: quæ etiam Appia (ut auctor est Frontinus de aquæ ductibus) dicta est: per quam itur Capuam. Propertius: Armaq; cum tulero portæ uotiua Capenæ. ¶ Madidam: ideo quia (ut scribit Probus) super eam erat aquæ ductus. Quod & Martia. comprobare uidetur carmine antedicto: Capena grandi porta qua pluit gutta. ¶ Hic pro illic substitit. ¶ Vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ: Numa Pompilius secundus post Romulum rex Romanorum, quo efficacissimum Deorum metum rudi & imperitæ multitudini incuteret: simulauit se congressus nocturnos, connubiumq; habere cū Ægeria Dea: eius monitu nō modo rempu. administrare: sed etiam quæ acceptissima Dijs essent sacra instituere, sacerdotesq; suos cuique Deorum præficere. Erat autem lucus extra portam Capenam, quem mediū ex opaco specu fons perenni rigabat aqua: ubi nympha habitare ferebatur: eo Numa se persæpe sine arbitris uelut: ad cōgressum Deæ inferebat: camœnis eum lucum sacrauit: q; earum sibi concilia cum coniunge sua Ægeria essent, & soli Fidei solemne instituit. Ait nūc poeta lucum illum & delubra musis sacrata Iudęis mendicis locari. Et sic auaritiam sui temporis flagellat: quæ ætiam ex tanta inopia exigeret & paupertatem ostendit Iudęorum, qui euersis Hyerosolymis a Vespasiano per orbem profugi mendicare cogebantur: & edicto Domitiani pulsis urbe necesse fuit colere siluas. ¶ Amicæ nocturnæ: nam noctu congressum cum ea simulabat. ¶ Quorum cophinus: subaudi est. adeo, inquit, pauperes sunt Iudæi, ut nihil aliud habeant, q̄ cophinum & fœnum. nam fœni fasciculum gestabant & cophinum. unde in Satyra sexta: Cophino fœnoq; relicto. Cophinus autem uocabulum est græcū: apud nos (auctore Priscia.) corbem significat. Sydonius de eo ita meminit: Ordinis res est, ut Ægyptius Pharao incedat cum diademate, Israhelita cum cophino. ¶ Sacri fontis nemus: nam fons ex opaco specu medium (ut diximus) lucum rigabat perenni aqua. Sacrum autem fontem appellat, aut quia omnes pariter fontes sacri habentur unde Horat. Nunc ad aquæ lene caput sacræ: aut quia Numa (auctore Plutarcho) non solum camœnis lucum & prata, quę circum erant, sacrauerat: sed & fontem ipsum, qui sacris uestalibus uirginibus erat constitutus. ¶ Delubra: camœnis antea a Numa consecrata. Delubrum. Var. lib. 8. rerum diuinarum, ut recitat Macrob. li. 3. Satur. ait alios existimare in quo præter ædē sit area assumpta Deū causa: ut est in Circo flaminio Iouis statoris. Alios in quo loco Dei simulachrum dedicatum sit. & adiecit: Sicut locum in quo figerent candelam candelabrum appellatum: ita in quo Deum ponerent nominatum delubrum: de quo ita accepit Virg. in. 2. At gemini lapsu delubra ad summa dracones Effugiūt. & ut mox simulachrum ug...

Arcus ueteres

Capena porta

Cophinus

Delubrū

Silua pretium locationis & silua a silendo. uel sylua ab hyle.i. congerie materię primæ dicta, mendicat.i. turpem stipem a miseris Iudęis efflagitat. aut silua: idest habitans in silua Iudæorum populus mendicat. & hoc camœnis.i. musis & cæteris nymphis electis: idest uiolenter exclusis aut expulsis. Nos ergo ut possemus .s. habere proxius colloquium: longa enim est Satyra: descendimus in uallem Ægeriæ, ubi erat fons Ægerię sacer. & ad sup. speluncas.i. antra Dearum dissimiles ueris .i. longe distantes ab illis naturalibus a natura exhaustis: cū iam sint manu exhaustæ cum ars imitetur naturam non præstet. unde dicit quanto: quasi dicat multo præstantius esset numen aquę.i. sanctitas propter præsentiā numinis. nullus enim fons credebatur sine numine. si herba illic nascens clauderet.i. circundaret uel potius sepiret undas.i. aq̄s fontales. uiridi.i. uirenti. margine.i. extremitate. & marmora, quæ nunc sunt per artem polita & illic constructa. non uiolarēt .i. corrumperent, & minus religiosum redderent. tophum.i. lapidem scabrum illic nascentem unde dicit ingenuū: quasi dicat inde genitum. uel non adulteratum, ne fuco aut arte simulatum quod ingenuorum est.

Hic tūc Vmbricius quādo artibus inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here q̄ fuit, atq; eadem cras
Deteret exiguis aliquid, proponimus illuc
Ire, fatigatas vbi Dædalus exuit alas,
Dum noua canicies, dum prima, & recta senectus,
Dum superest Lachesi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria, viuant Arturius istic,
Et Catulus, maneant qui nigrum in candida vertūt,
Queis facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluuiem, portandum ad busta cadauer.
Et præbere caput domina uænale sub hasta.
Quondam hic cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæq; per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter, inde reuersi.
Conducunt foricas. & cur non omnia? cum sint
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari.

IOAN. BRIT. ¶ HIC: pro illic. ¶ Tunc Vmbricius: subaudi dixit. ¶ Quādo artibus: sensus est: Ex quo nullus iam locus est uiris bonis ī urbe: nec iam ullus fructus sequitur labores: & omnia iam in deterius labuntur: statui migrare Cumas. Sic & Martia. libr. 3. ostendit uiro bono nullum esse locum in urbe: Quid faciam suade, nam certum est uiuere Romę: Si bonus es, casu uiuere Sex te potes. ¶ Viris honestis: uiris honestas artes exercentibus. ¶ Nulla emolumenta: nulla utilitas: nullus fructus laborum nostrorum est. ¶ Res hodie minor est uidentur enim omnia per processum temporum in deterius labi. unde Horatius: Damnoso quid non imminuit dies? ¶ Hodie: dicitur hodie quasi hoc die: ut inquit Asconius lib. 2. Verrinarum. ¶ Here: pro heri. Quinti. ostendit magis dicendum here quam heri. Inquit enim Here nunc e litera terminamus. At ueterum comicorum adhuc libris inuenio: Heri ad me uenit. quod idem in epistolis Augusti, quas sua manu scripsit, atq; emendauit, deprehendetur. ¶ Deteret: diminuet. ex consequenti: quia quæ deteruntur comminuuntur. ¶ Dædalus exuit alas: Cumas intelligit, ubi Dædalus fugiens Minoem, condidit templum Apollini. Virgilius: Dædalus ut fama est fugiens Minoia regna Pręp̄etibus pennis ausus se credere cælo, Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos: Calcidicaq; leuis tandem superastitit arci. Redditus his primum terris, tibi Phœbe sacrauit Remigium alarum, posuitq; immania templa. Dædalos autem ingeniosos interpretatur. Dædalo tamen orno, uario. De Dædalo uero latius Diodorus lib. 5. ¶ Dum noua canicies: subaudi est. Canicies homini tantum est & equo. Auctor Plin. Ordo est: Cedamus patria dum noua canicies. ¶ Dum prima, & recta senectus: anno quadragesimosexto initium senectutis maiores nostri esse uoluerūt ut inquit Cice. Gel. item libr. 9. cap. 28. ait: q Tubero scripsit Seruium Tullium regem populi Romani: pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim. Atq; inde ab anno septimodecimo: quos idoneos iam esse reipublicę arbitraretur milites scripsisse: eosq; ad annum quadragesimumsextum iuniores: supraq; eum annum seniores appellasse. ¶ Recta non curua. ¶ Dum superest: dū adhuc aliquid uitę mihi superest. ¶ Lachesi: Lachesis una est ex tribus parcis: quę uitam humanam summa disponere concordia dicuntur. Vna enim earum dicitur nere uitam hominis. Altera filum ipsum uitę colligere. Tertia abrūpere. unde bene poeta dixit quod torqueat.i. neat. Lachesis etiam interpretatur protractio secundum quosdam: ab aliquibus sortiens: quia de nobis sortiatur. Lachos.n. sors dicitur: lachano autem sortior. Cur uero tria fata sunt latius uide Apule. in fine libri de Mundo. De Lachesi sic Martia, Nil adijcit

Lachesis

penso Lachesis, fusosq; sororum Explicat, & semper de tribus una necat. ¶ Bacillo paruo baculo. Est autem diminutiuū & generis neutri. Cic. de finib. bonorum & malorum: Vt bacillū aliud est inflexū & incuruatū, aliud ita natum. Apule. in. 1. lamine. 1. libri metamor. Qua bacillū inuersi teli ad occipitium per inguen subit. ¶ Cedamus patria mira idignatione dictum. ¶ Viuat Arturius: Catulus & Arturius noma sunt uilissimorum hominūq; ex humili fortuna ad summas peruenerāt opes. Vmbricius nūc cōqueritur in urbe tales homines fauorabiliores esse q̄ honestos. Meminit Euse. de temporibus cuiusdā Arturij medici Augusti quē ait naufragio perijsse post uictoriā acciacam. ¶ Maneant qui nigrū in candida uertūt: acribile dictū. improbos autē & uersutos hoies designat: qui uirtutē in uitiū & uitiū in uirtutē uertunt. Nam per nigrū malū accipere debemus. Hora. Hic niger est: hunc tu Romane caueto. Albū uero pro bono. Persius Per me equidē sint omnia protinus alba. unde est illud Ouidij de Autolyco in. 11. Metamor. Candida de nigris, & de candētibus atra. Sicq; poeta ostēdit tale genus hoium gratius esse. uñ & Terē. in Phor. Hic pretiū nūc est q recta praua faciūt. ¶ Queis facile est ędē ꝯducere designat cū portitores, tū alios uilissimæ rerū coēptores: q habētur infames ob uile lucrū, qđ sectātur. Nō.n. eos pudet ꝯducere ædes reficiēdas, flumina purgāda, & uectigalia portus. ¶ Queis: pro qbus. ¶ Eluuiē: sordes quę per cloacas, aut fluminā labūtur, & residere solēt. ab eluēdo dictę. Nam residētes eluūtur aqua dilabēte. ¶ Cōducere portus.i. portoria redimere, quę in portu exiguūtur. unde & portitores sunt nominati: q uectigalia exigūt ad portus. qua significatione ita accipit illud Virg. Portitor ille Charon. de hoc uberius dicemus infra: Quē porrigat ore trientē. ¶ Portandū ad busta cadauer: libitinarios designat, q cadauera sepeliēda cōducebāt. Nā in tēplo Libitinę ea uēdi solebat, q̄ ad sepeliēdū mortuū fuisset necessaria. Funera.n. locabāt uñ Pli. a 1. li. loquēs de Scipione Hispano: Asses ergo ꝯtulit populus, ac funus elocauit. hiq; q uēdebāt libitinarij dicebāt, polinctores uero q sepeliebāt. unde Vulp. de institoria actione: Si libitinarius seruū polinctorē habuerit, isq; mortuū spoliauerit, dandā in eū q̄si institoriā actionē. Cūq; ex hac re lucrū sectarētur, mortē multorū optabāt. unde Sene. de Benefic. An tu Aruntiū, & Aterū, & cęteros qui captandorū testamētorū artē professi sunt. nō putes eadē habere, q̄ designatores & libitinarij uota? ¶ Ad busta: bustū ꝓprie dicebatur locus, in quo mortuus erat cōbustus. & bustū dicit q̄si bene ustū. Nūc uero busta dicūtur sepulchra, Festus. ¶ Et p̄bere caput: multi enim patiebātur se uēdi, quod Martianus in digestis de statu hominum sic ostendit: Serui in dominium nostrum rediguntur: aut iure ciuili: aut iure gentium. Iure ciuili siquis maior uiginti annis se ad pretiū participandū uenire passus est. Iure gentium serui nostri sunt: qui ab hostibus capiuntur, aut qui ex ancillis nostris nascuntur. Plautus in Curculione: In Tuscho uico, ibi sunt homines, qui ipsi sese uenditant. Apud Germanos (ut scribit Tacitus in libro de situ Germaniæ) hæc consuetudo seruatur, ut cū in alea omnia amiserint, extremo ac nouissimo iactu de libertate & corpore cōtendāt, uictus uolūtariā seruitutem adeat. ¶ Sub hasta: nam publica auctione ī foro ponebāt hasta: quę p̄cipuum erat signū auctionis, eiq; subuciebātur omnia, q̄ publice uēderētur. Vnde Valerius libro secūdo. Cęterū (auctore Pisone) Scipione Nasica omnē apparatū operis scænicorū subiectū hastæ uenire placuit. Tranquillus in Cæsare: Et bello ciuili super alias donationes amplissima prædia ex auctionibus hastæ minimo addixit. ¶ Domina: q̄si cuius potestati & impio oia essent subiecta in uēditione. ¶ Quōdā hic cornicines. ꝯquerit Iuue. eos q cornicines, & tubicines nō mō Romę, sed ēt i municipijs fuerāt, eo diuitiarū puenisse tpibus suis: ut tāq̄ magnifici & potētes uiri ludos gladiatorios edāt

Eluuies **Portitor** **Libitinarius** **Polinctor** **Bustum** **Sub hasta**

in urbe, cædantq; quos uelint. Nam facile erat eiusmodi homines principum liberalitate locupletari. unde Menecratem citharœdum & Spicillum mirmillonem scribit Tranquillus a Nerone triumphalium uirorum patrimonij ædibusq; donatos fuisse. Martia. Artes uult discere pecuniosas, Fac discat citharœdos, aut choraulas. ¶ Hic cornicines legendum est hic, & non hi, ut sit: Qui hic cornicines quondam fuerunt. i. Romæ & comites perpetui arenæ municipalis: hoc est & in municipijs. ¶ Munera nūc edunt. i. ludos gladiatorios ut potentissimi uiri. ¶ Perpetui: assidui. ¶ Comites arenæ municipalis: nam tubicines nō solum theatris Romanis: sed etiam municipalibus buccas suas locabant: ludis enim canentes tuba seruiebant

Municipia

Municipia (ut Gel. diffinit) dicta sunt, q cum omnino suis iuribus, & legibus uiuerent, munera cum pop. Ro. habebant. i. tanquam Romani habebantur. Sicq; idem fuisse uidentur cum fœdere in ciuitatem accepti. unde Cic. in oratione pro Aulo Cluentio sic dicit: Equitem Romanum in municipio suo nobilem. Festus Pōp. sic scribit: Municipes erant, qui ex alijs ciuitatibus Romam uenissent, quibus non licebat magistratum capere: sed tantum muneris partem: ut fuerunt Cumani, Acerrani, Arcellani, qui & ciues Romani erant, & legione merebant, sed dignitates nō capiebant. Vulpia. uerilcō. proprie, inquit, municipales appellantur muneris participes recepti in ciuitatem, ut munera nobiscum facerent. Sed nunc abusiue municipes dicimus suæ cuiusq; ciuitatis ciues. ut si Brixianus sis, alios ciues Brixianos municipes tuos appelles. Arenam ergo municipalem intelligit: quæ in municipijs esset, quæ munera cū po. Ro. caperent. ¶ Notæ buccæ. i. ipsi tubicines: qui etiam buccinatores

Buccinator

dicuntur a buccis, quas canentes inflant. est enim bucca ea pars oris infra malam, quæ inflatur. Vnde Hora: Quin Iuppiter ambas iratus buccas inflet. ¶ Munera: ludos gladiatorios. nā multi ex infima conditione ad summas opes prouecti, munera gladiatoria ædebant. Martialis libro. 3. Das gladiatores sutorum regulæ cerdo. Quodq; tibi tribuit subula, sicca rapit. Idem alibi: Succensus ad ulibus ede munera clamat Sutor cerdo dedit tibi culta Bononia munus: Fullo dedit Mutinæ, nunc tibi copo dabit. ¶ Et uerso pollice uulgi: de eisdem tubicinibus intelligit, qui cū arte & quæstu suo locupletati sint: nō modo munera edant gladiatoria suis impensis, sed etiam conciliato sibi fauore populi occidāt quem uelint: quales multi in seditionibus interempti fuerunt a potentioribus. ¶ Populariter

Popularis

populo fauente. q. d. omnibus applaudentibus. Nam popularis is appellatur, qui gratus est populo. popularis etiam ciuis: hoc est, qui ex eodem est populo: unde Terētianus ille Samio: Obsecro populares ferte misero atq; innocēti auxilium. popularis etiam qui nobilis non est: sed ex plebe. Plaut. Præstat diuitem esse ac popularem, q̄ nobilem & mendicum. Cice. in. 2. Officiorum: Popularibus enim uerbis est agendum, & usitatis cum loquamur de opinione populari. ¶ Verso pollice uulgi. i. uerso ad se & conciliato fauore uulgi. sequitur enim populariter. i. fauente (ut dixi) populo: hocq; ex prouerbio tractum ostendit Pli. libr. 28. in magicis: Pollices, inquit, cum fauemus premere etiam prouerbio iubemur. unde etiam illud est Horatij in epistola ad Lolium: Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum. Vbi Porphyrio ait per utrōq; pollicem intelligi utramq; manum a parte totū: aut quia qui laudat uehementius manus iungens iungit pollicem cum proximo. ¶ Inde reuersi. i. a ludis gladiatorijs & cædibus hominum. ¶ Conducūt foricas: ad res uiles descēdunt. i. foricas purgādas. foricæ enim sunt latrinæ, in quas uentris

Foricæ

Foria

excrementa deijcimus. Foria enim (auctore Nonio) ueteres dixerunt stercora liquidiora, unde Diomedes Laberius in Paniceis: Foriolus esse uideris, in coleos cacas. ¶ Et cur nō oia: subaudi faciunt sordidissima. ¶ Cū sint q̄les ex humili: quādoquidē sunt ex numero eorū quos fortuna solet p ludū ex humili loco ad altiora puehere.

ASCen.

¶ HIC tunc Vmbricius. In hac parte incipit Vmbricius narrare causam cur migret: quasi interrogatus fuerit a Iuue. cur nolit amplius Romæ residere. & assignando causam oportune recitat uaria uitia ciuitatis Romæ usq; ad finem Satyræ fere. Ordo est: Vmbricius inquit. i. in ualle Ægeriæ. tunc. i. postq̄ illuc perueneramus. quādo. i. quando quidem. nullus locus est sup. in urbe honestis artibus & nulla emolumenta. i. nulli fructus: nullæ mercedes, sup. sunt laborum: quos sumunt. s. honesti. & quandoquidem res. i. possessio diuitiarum un bonis: nihil lucrantis Romæ. est hodie minor, q̄ fuit here. i. heri. & eadem res deteret. i. diminuet consumendo sese cras aliquid exiguis sup. rebus. Non dices sic. & cras. i. crastinum tempus deteret aliquid exiguis rebus: quia tunc uacaret eadem: quod fieri non potest: quia ergo res, inquit, mea in dies Romæ deterior fit. nos proponimus ire illuc: ubi Dædalus faber Atheniensis subtilissimus: qui a Minoe rege captus factis sibi & Icaro filio alis auolauit: unde dixit: Exuit alas fatigatas longo uolatu. s. hoc est proponimus ire Cumas. Vnde Virgilius in Sexto: Dædalus (ut fama est) fugiens Minoia regna Præpetibus pennis ausus se credere cælo Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos: Chalcidicaq; leuis tandem super astitit arce. Hoc est Cumis a Chalcidēsibus conditis. Videtur autem hic non sine causa uti periphrasi. i. circumlocutione: habet enim suum pondus in sententia. Nam si Dædalus uolans & longe terras despiciēs: elegit sibi sedem, & resedit Cumis, tacite creditū est illic optimum & am.enissimum esse locum. Proponimus, inquit, ire Cumas. dum quamdiu sup. nobis est canicies noua. i. prima. i. nō pridem cœpta. & dum senecta est prima. i. in principio sui. & recta. i. sinēs rectum incedere. & dum superest. i. reliquum est. uel restat Lachesi: idest illi Parcæ seu Deæ fatali: quæ uitam hominum, quasi e colo filum trahēs paulatim deducit ad mortem: sup. aliquid roboris. qđ torqueat. i. carpat, aut attenuet: seu fuso inuoluat. & dū ego porto me meis. i. naturalibus pedibus. & hoc nullo baculo. i. paruo & leui baculo subeunte. i. subingrediēte uel sustentante dextrā. Cedamus. i. abeamus patria: non dicit patriæ: quia is patriæ cedit: qui & eam infestam & inimicam habet: Patria autem qui ultro abit. Artorius & Catulus perditi adulatores olim cornicines nunc potētissimi uiuant istic: idest in ista nostra patria. & maneant illi qui uertunt nigrum. i. opera sua mala in candida. i. in bonorum apparatu & ita recipiunt pro malis operibus mercedem bonorum. uel qui uertūt nigrū. i. fortunā aduersam nigro lapillo designatā in cādida. i. bona. uel qui opera imperatoris mala laudāt ut bona. Quis. i. quibus facile est conducere ædem Romæ licet magno constet: & flumina & portus ut maiore pretio locent, unde diuites facti sunt. Item quibus est facile conducere eluuiem. i. uoraginem, & cloacarum immundiciam siccandam. i. emundandam: quasi dicat quorum tanta est auaritia, ut uelint & tantæ apud imperatorem auctoritatis, ut possint etiam inhonestissimorum ministeriorum habere gubernationem: ut uidelicet sine eorum consensu nemo aut cloacas seu latrinas audeat mūdare: aut cadauera comburere. unde subdit: Et quibus facile sup. est conducere cadauer portandum ad bustas idest ad ustrinam: ubi defunctorum corpora comburebantur: & postea cineres in uasculum (quod ab urendo urna dicitur) collecti condebantur in loco, quem bustum quasi bene ustum dicebāt. qui autem tale munus habebant, dicebantur libitinarij. Et quibus facile est præbere caput uænale sub hasta domina: idest cuius auctoritate præco uendit: & q̄ dominos emptores facit. Potest aūt dupliciter intelligi aut sicut Mancinellus: ut sit: Quibus est facile præbere suum caput uænale sub domina: idest qui non timent, cum nō sint soluendo, aut soluere non possint pretium conductionis publicarum rerum uēdi sub asta publica licitatione: aut qui tam auidi sunt lucri, ut se uænales exhibeant: aut certe quibus facile est præbere caput seruorum uænale sub asta domina: idest qui etiam uenditionibus publicis præsunt. Hi de quibus loquor Artorius & Catulus qui supple fuerunt quondam cornicines: idest canentes cornu more histrionum, dum gladiatores, aut consimiles in arena exercebantur non quidem Romæ ubi peritiores erant: sed in municipijs. unde dicit: Et qui supple fuerunt quondam comites perpetui: idest continui arenæ municipalis: idest gymnasij: ubi lanistæ, aut cæteri ludij sese exercebant. & buccæ notæ: idest habentes buccas: quibus cornua inflabant notas per oppida. i. loca clausa mœnibus. edunt idest distribuunt nunc munera supple gladiatoria: id est qui erant ministri gladiatorum: nunc eorum præfecti sunt. & occidunt populariter: idest per populum & passim. & hoc tamen pollice uulgi uerso: idest fauore subtracto & in odium uerso. Quam sententiam Politianus. cali. ponit. Videtur tamen maior uis esse in sententiā Calderini, qui intelligit uerso pollice uulgi: idest conciliato uulgo & populi fauore: quasi dicat nunc tantum sublimati sunt ut populus, etiā dum male populo faciunt, eis faueat: quia populus qui stupet in titulis & imaginibus, ut Hora. dicit, fortuna sequitur. & ipsi reuersi inde: idest ex populi cæde. conducunt foricas: idest latrinas purgandas. & cur non omnia supple faciant, & uilia, & sublimia. cum sint supple tales quales fortuna, quoties uoluit iocularí: idest ioculariter & sine ratione agere, extollit ex humili: idest ex re humillima: hoc est infima & humi sita. ad magna fastigia: idest ad summitatem & magnam altitudinem rerum: idest diuitiarum & honorum. Et quia ipse talis non est: nec esse uelit: ideo innuit sibi Romæ non esse locum. Vnde subdit quod sequitur.

Quid Romæ faciam? mentiri nescio, librum
Si malus est, nequeo laudare, & poscere, motus
Astrorum ignoto funus promittere patris
Nec volo, nec possum, ranarum viscera nunq̃
Inspexi, ferre ad nuptam quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norint alii, me nemo ministro
Fur erit, atq; ideo nulli comes exeo, tanq̃
Mancus & extinctæ corpus non vtile dextræ.
Quis nunc diligitur nisi conscius? & cui feruens
Æstuat occultis animus, semperq; tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet unq̃
Participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui verrem tempore, quo vult,
Accusare potest, tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodq; in mare voluitur aurũ,
Vt somno careas, ponendaq; præmia sumas
Tristis, & a magno semper timearis amico,
Quæ nunc diuitibus gens acceptissima nostris,
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. Non possum ferre Quirites
Græcam vrbem, q̃uis quota portio fecis achææ

IOAN. BRIT. ¶ QVID Romæ faciam? uerba sunt Vmbritij. ¶ Mentiri nescio: antipophora. i. nec simulare, nec dissimulare noui: sicq; conditionẽ sæculi sui taxat: quasi aliter agi uita non queat. ¶ Librum si malus est: assentari se dicit nescire: quod multi in gratiam diuitum & nobilium faciebant: qui laudibus alienis delectati laudatores cõducebãt & cœnis & muneribus. unde Persius: Calidũ scis ponere sumen: Et comitẽ horriduiũ trita donare lacerna: Et uerũ inquis amo, & uerum mihi dicito De me quis populi sermo: Hora. Laudato carmina uecors. Idẽ I poetria: Vt pręco ad merces turba q cogit emẽdas: Assentatores iubet ad lucrũ ire poeta Diues agris, diues positis in fœnore nũmis. ¶ Et poscere: per adulationem transcribendum: tanq̃ q mirabiliter placeat. ¶ Motus astrorũ ignoro: ut possim futura prædicere. hoc aũt dicit ut oñdat magos & Chaldęos qui futuri cognitionẽ profitebãtur & id genus hoies Romę grata, & auctoritate apud omnes ualere: ac per hoc dites fieri. uulgo. n. consulebantur. unde poeta in sexta Satyra: Chaldęis, sed maior erit fiducia, Quicquid dixerit astrologus credet a fonte relatum Ammonis. Horatius in odis: Nec Babylonios tentaris numeros. ¶ Funus ꝓmittere patris: iniquitatem ostẽdit filiorũ sui temporis, qui mortem parẽtum mulus plerũq; optabant uotis: inquirebantq; a diuinatoribus. unde Ouid. Filius ante diem patris Inquirit in annos. ¶ Ranarum uiscera nunquã inspexi: ut ex ijs aliquod pararem ueneficium. sicq; ostendit tale hominũ genus in urbe esse, & gratum & fauorabile. Nam ex uisceribus ranę: hoc est liene, iecinore, corde, lingua, & officulo multa ueneficia fieri posse tradit Plin. lib. 32. Nam inter alia docet ex officulo, quod sit in sinistro latere amorem concitari, & iurgia addito in potionem, Venerẽ alligatum simulare. ¶ Ferre ad nuptam: alij, inquit, internuntij sint ad ꝯciliãda adulteria: ego uero hoc nõ fecero. Nemo enim erit adulter me ministro. i. sequestro & medio. ¶ Mittit munera intellige & literas. ¶ Mandat: hoc est uerba & mandata. ¶ Me ministro: me auctore conciliatore, & internũtio. Cic. in Lælio: Vt aut libidinos ministri aut adiutores essent ad iniurias. ¶ Fur erit. i. adulter. Nam & furtum adulterium appellatur. Propertius: Nolim furta pudica tori. ¶ Atq; ideo nulli comes exeo: sensus est. Et quia tales inquit artes mihi nõ placẽt: discedo ab urbe nulli comes. i. sine comite ac per hoc solus q̃si qui a cunctis repudier: tanq̃ mancus & tanq̃ corpus inutile extincta dextra. i. tanq̃ homo iners: nullius pretij, nulliusq; ingenij, ut pote qui nouas uiuendi artes, ut cæteri nõ calleam: & ita quod animi est, trãstulit ad corpus. Extincta ergo dextra. i. extinctis ingenij

Mancus uiribus. legendumq; est extincta dextra nõ extinctæ dextræ. ¶ Mãcus: dicitur quasi manu carens. ¶ Nisi conscius: nisi qui secreta diuitis scelera nouit. ¶ Feruens: coniunge feruens occultis & tacendis. ¶ Æstuat: agitatur taceat ne an proferat uspiam. ¶ Nil tibi se debere putat: nõ eris inquit gratus, neq; acceptus illis: quorum secreta honesta noueris. sed tantummodo ijs, quorum scelera tibi nota erunt afficieris eni muneribus, ne secreta eorũ reueles. ¶ Verri: sensus est: Ille erit carus uiro scelerato & furi, q̃lis fuit Verres, qui potest furti eum accusare. Nam Verres (ut dictum est superiore Satyra) quæstor Siciliam per trienniũ tenuit: ubi libidinem, auaritiam crudelitatemq; exercuit. succedente tandem Metello repetundarum postulatus est a Siculis. Eam causam egit Cice. pro Siculis. Adhuc extant actiones, quæ Verrinæ appellantur. ¶ Tanti tibi non sit opaci: etsi, inquit, conscij scelerum diuitis afficiuntur muneribus ut taceant: tamen tu noli quærere ut diuitis secreta scias: ne semper solicitus sis: & nequeas dormire: ueritus ne aliquando tibi obijciat: q ea patefeceris: quorum eras conscius. ¶ Tagi: Tagus Hispaniæ est fluuius

Tagus auriferas habens arenas. ¶ Opaci: umbrosi propter arborũ densitatẽ in ripis, Martia. Æstus serenos aureo frangens Tago Obscuris umbris arborũ. ¶ In mare uoluitur: defertur ex fluminũ profluuio. ¶ Vt somno careas: nã dormire nequit solicitus ne aliquo afficiatur incõmodo a diuite. ¶ Præmia ponẽda quę postea cogaris ei reddere. ¶ Timearis: ne eius scelera patefacias. ¶ Amico magno: diuite & potẽte. Alibi ante. Magni delator amici. ¶ Quę nũc diuitibus: oñdit poeta in urbe uiros bonos nõ esse gratos: sed tantũmodo uersutos assentatores, scelerũ ministros, & id genus hoies. sed si quæras q maxime grati sint, sunt inqt Gręci. h. n. acceptissimi sunt diuitibus, & tota ciuitas Gręcis referta est. ¶ Quos: fugiã deuitẽ, habeã odio. ¶ Nec pudor obstabit: Pudor pudor iqt nõ me impediet quominus aperte dicã, q̃ sentiam de Gręcis. Est. n. ita dictũ quasi aliquis monuerit: nõ te pudebit tã insolenter Græcos insectari. Pudor aũt est metus iustę reprehensionis. ¶ Quirites: Romani. Nã q Quirites orationem habebãt ad populũ, Romanos Quirites appellabãt a Curibus ciuitate Sabinorũ sunt dicti Quirites: ex qua acciti Titus Tatius, & Numa Pompilius Romæ quandoq; regnantes. A Quiritibus fit quiritare, qd' idẽ Quiritare est quod clamare, quo usus est Apul. & Plau. ¶ Græcã urbẽ: mores Gręcorũ: quibus tota ciuitas corrupta est. Vnde ait inferius: Omnia nouit Gręculus esuriẽs. ¶ Quamuis quota portio: quamuis sit minima pars gentis Gręcæ: ac si dicat: Græcorum uitia adeo sunt magna, ut uel pauca multitudo eorũ possit etiã urbẽ corrũpere. ¶ Quota: minima. Plin. in. 3. ubi de Italia & Roma mẽtionẽ facit ipsi de ea iudicauere Gręci: genus i gloriã sui effusissimũ: quotã partẽ ex ea appellãdo Gręciã magnã. Alibi Iuue. Hęc quota pars scelerũ. Mart. li. 8. Pars quota Parrhesię labor est mareoticus aulę. Quotus itẽ nomẽ est qd' numerũ re- Quotus fert, sicut quot. Hora. Tu quotus esse uelis rescribe. Pli. li. 11. c. 37. Munũ iecusculis fibrę ad numerũ Lunę dierũ in mẽse ꝯgruere dicũtur, totidẽq; & inueniri quotũ eius lumẽ sit. Mart. lib. 9. Scis quota de libyco littore puppis eat. i. quot naues eant. ¶ Fecis: I cõtẽptũ est gręcorũ. q. d. sordidę & uilissimę gẽtis: sic & Pli. li. 29. Medicos græcos fecẽ appellat: Ne fecẽ quidẽ aut inscitiã eius turbę arguamus, ipsorũq; intẽperãtiã in morbis. ¶ Achææ: secundũ gręcã declinationẽ dixit. Nã & Achiuũ dicimus. ae diphthõgo in i productã cõuersa, & u digama interposita. Est aũt dictio deducta ab Achaia, q̃ pars Achaia est Pelopõnesi incipiẽs ab Isthmo. antea Ægialos uocabatur ꝓpter urbes in littore per ordinẽ dispositas αἰγιαλὸς enim littus significat.

ASCen. ¶ QVID Romę faciã. q. d. nihil cũ nihil sciã, aut scire uelim eorũ quę nũc Romę i ꝓtio sunt. ego nescio mẽtiri, sicut faciũt adulatores & bonorũ delatores. & nequeo laudare librũ. i. scripta diuitũ. si est malus. i. si sunt inepta. & nequeo laudãdo librũ malũ, poscere ipsũ ab eo, q eũ fecit. ego ignoro motus astrorũ ut futura canã. & nec uolo nec possum ꝓmittere libens sup. funus. i. mortẽ patris diuitis. s. & rigidi. ego nunq̃ inspexi uiscera ranarũ q̃ rubetę dicũt: ut inde uenenũ extrahã. Alij norũt. i. nouerũt. q. d. ego nõ noui ferre. i. portare ad nuptã, q̃ adulter mittit, & q mãdat. nemo erit fur me ministro. i. me ministrante, uel existẽte ministro atq; ideo ego nulli ex eo comes. i. nõ egredior cũ aliquo ad malũ facinus ꝑpetrãdũ. & q̃a nemo Romę iã bonũ facit. ego sum tanq̃ sup. essem mãcus. i. cui mẽbrũ deẽ. & tanq̃ corpus non utile. i. inutile dexteræ extinctæ. i. emortuæ. i. cuius dextera ẽ mortua. Quis nũc diligit nisi ꝯscius. i. q scit secreta facinora. Et cui aius feruẽs. i. incẽsus ęstuat. i. ardet occultis semp tacẽdis. q. d. nemo ẽ ãt sententiose dictũ, q aius ꝯscij ardet. uel q̃a difficile est tacere: uel quia nota mala incitat ad similia. is qui fecit te participẽ. i. ꝯsciũ secreti honesti. nil. i. nõ aliqd nõ putat se debere aliqd ille sup. erit carus Verri. i. furi diuiti, sicut Verres erat qui potest accusare Verrem tempore quo uult omnis arena Tagi. i. fluuij Lusitaniæ seu Hispaniæ, qui aureas habet arenas. opaci. i. densi & turbulenti propter tales arenas: & aurum quod uoluitur in mare per

Tagum

Tagum & similes fluuios. non sit tibi. i. nō reputetur a te tanti sup. pretij esse. ut careas somno: quia conscius tanti sceleris. & ut tristis sumas prēmia ponenda. i. quæ merito deponi debeant. & ut timearis semper a magno amico. i. unde ea præmia sumpsisti. timearis in quam, ne eius scelera reueles. Ego properabo nunc fateri, quæ gēs sup. sit acceptissima nostris. i. Romanis diuitibus. & quos, sup. homines ego fugiam sup. si essem diues ut illi pcipue. i. præter alios. fatebor inquā nec pudor obstabit: quamuis sit dedecus ciuitati quæ est patria mea. o Quirites. i. o Romani. ego non possum ferre. i. æquo animo tolerare urbē græcam. i. romanā ubi tot Græci: & fere oēs græco more uiuūt. quamuis quota portio. q. d. minima portio fecis. i. turpissimæ gentis Acheæ. i. Grecus sit Romę: hoc est pauci quidem Greci respectu aliorū obscęnorū sunt Romę. & tū tota urbs grecissat.

Iam pridē Syrius in Tyberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad Circum iussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit rechedipna Quirine,
Et cęromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, ast hic Amidone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabādis
Æsquilias, dictumq; petunt a vimine collem,
Viscera magnatum domum, dominiq; futuri.
Ingenium uelox, audacia perdita, sermo
Promptus, & Isæo torrentior. ede qui illum
Esse putes? quemuis hominē secum attulit ad nos
Grammaticus, rhetor, geometre, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magnus, omnia nouit
Græculus esuriens, in cælum iusseris, ibit.
Ad sūmā nū Maurus erat, neq; Sarmata, nec Thrax
Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis,

IOAN. BRIT. IAM pridē in Tyberim: nō solum inquit Greci in urbem uenere: qui diuitibus sunt acceptissimi: sed etiā aliæ gentes barbaræ ex Syria in urbem nouos gētis suæ mores inuexerunt: sicq; Vmbritius indignatur peregrinos gratiores esse: qui non uirtute, sed nouis delitijs & artib⁹ placeant: simulq; ostēdit Romanos ex quo ad summum diuitiarum culmē peruenere, in omnem ita luxum prorupisse: ut ex peregrinis omnia etiam uoluptatū blādimenta perdiscerent. unde in sequentibus: Prima peregrinos obscæna pecunia mores Intulit: & turpi fregerūt sęcula luxu.

Orontes. Orontes: hoc est ipsi Syrij, qui ad Orontem habitant. Est enim fluuius, qui Syriā ab Antiochia diuidit. dictus ab Oronte, qui primus eas ponte iunxit. Legendumq; est Syrius. prima. n. corripitur. Tibullus: Alba palestino sancta columba Syro. Et ante Iuue. Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe. Sirius uero cum p sidere ponitur primā habet longam. Virg. Tū steriles exurere Sirius agros. Tyberim: Romā. s. Linguam: sermonem Syrium, quem dicāt Romani. Et mores. s. patrios. Et cum tibicine chordas Obliquas & instromēta musica, qbus placeāt. Nā per chordas obliquas intelligimus citharā: cui chordæ intendūtur obliquę. i. obtortę: aut obliquę pro forma citharę: ut ostēdat nō solū tibię, sed & citharę cantū a barbaris introductum. Citharœdi. n. apud Romanos extitere, q lyras septicordes eburneas, & quę barbita dicitur, intendebāt. Dionysius. Tympana gētilia: quibus domi suę utūtur.

Gentilis. Nā gētilis dicitur eius. i. ē gētis: ut hoc in loco. gētiles itē dicūtur (auctore Cic. in topicis) q inter se eodē sunt nomine ab ingenuis oriūdi: quorū maiorū nemo seruitutē seruiuit: & qui capite diminuti nō sunt. Iussas prostare puellas: pręter alia inqt turpia in urbē etiā inuexerunt puellas quęstuarias, quę prostant ad Circū maximū: ubi ędificiū erat ad id accōmodatū. Propertius in. 2. li. Et quas Euphrates, & quas mihi misit Orontes Me capiāt nolim furta pudica tori.

Prostare. Prostare autē dicitur mulier, quę turpitudine corporis quęstū facit. Ite: cū indignatione legendū: ite uos ad libidinandū: quibus gratę sunt meretrices istę barbarę. uel ite uos ad spectādas puellas meretricias saltātes, q delectamini ludis.

Lupa. Lupa: meretrix, quasi quę ad rē nō minus sit auida: q lupa ad cibū. Barbara: non gręca, sed Syria.

Mitra. Mitra picta: ornamētū erat capitis nō modo Lydorū & Phrygū, sed & Assyriorū. Herodotus loquens de Assyrijs: Assyrij capita crinita habētes mitris redimiūt. Virg. de Phrygibus: Et nūc ille Paris cū semiuiro comitatu Meonia mētū mitra, crinēq; madentē Subnixus rapto potitur. Ait Seruius pileū fuisse curuū, de quo pēderet buccarū tegmē. Rusticus ille tuus. s. Romanus, q superioribus sęculis summa frugalitate uiuebat, & agricolationi intētus erat. ducta origine (ut diximus) a pastoribus. Sumit rechedipna. i. In gymnasiis uersatur & palęstra, ubi sumit rechedipna. i. uestes peregrinas post exercitationē cū desudauit. Sicq; indignat cōtagione Grecorū, Syriorūq; Romanā iuuentutē corrūpi, in Gymnasiisq; exerceri: ubi (auctore Pli. lib. 35. ca. 12.) animorū uires perderētur. ita enim scribit de mollicie palestrę. Plura de hac parte nōn sum dicturus, nō Hercules magis, q de terrę usu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus nostra corpora, uires q; animorum perdidit.

Rechedipna. Rechedipna: uestis est, de qua mentionē facit Atheneus lib. 6. dipnosophiston, cum de parasitis loquitur. Plutarchus itē mentionem facit in symposiacis. In quodā codice est Trechedipna. Quirine. Romule, de quo supra: In ualle Quirini.

Ceroma. Et ceromatico. i. uncto ceromate. est eni unguētum athletarū. fit ex oleo & terra in speciē luti: quod ostēdit Seneca ad Luciliū loquēs de uita iustosa: Tantū luti tota uia fuit, ut possum uideri nihilominus nauigasse. Totum athletarum fatū in illo die perpetiendum fuit. A ceromate nos haphe accipit in crypta neapolitana. A ceromate igitur a luto per similitudinē. Marti. lib. 5. Et castigatum libycę ceroma palæstræ. i. ipse palestrita Antęus ceromate pāctus castigatus est ab Hercule. De ceromate intellexit Pli. 14. loquēs de ebrietate uitāda: Ad hęc pertinēt peregrinę exercitationes; & uolutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandę ostētatio. qbus uerbis athletaꝝ certamen designauit. nam athletę (ut diximus) luto. i. terra oleo mista ungebātur. quorum mos erat ceruicem dilatare, pectus exporrigere. unde illud est quod sequitur: Et lōgum inualidi collum ceruicibus ęquat Herculis antęum procul a tellure tenētis.

Niceteria. Niceteria: insignia uictorię pugilum: qui in Gymnasio alios uicissent. νίκη enim uictoriam significat. Hic alta: redijt ad Græcos, quos ait ex diuersis Græciæ locis in urbem uenire, inserētes se domibus diuitū: ubi assentatione, alijsq; artibus se gratos reddūt.

Socyon. Sicyone: Sicyon urbs est Achaię. itē urbs i Laconia: unde Laconia dicta est Sycyonia. isula est etiā i mari Ægæo ɔtra Epidaurū: q altā esse & eminentē docet Pli.

Amidon. Amidone: Amidon insula est inter Sporadas, & ciuitas Peoniæ.

Andros. Andro: Andros isula est ex Cycladibus cū oppido eiusdē nominis. dicta postea Cauros, deide Antādros.

Samos. Samo: Samos insula in mari Icario, ubi Iuno maxime colebatur.

Trallis. Trallibus: Trallis oppidū Phrygiæ, a qbus fit possessiuū Trallianus. Cic. in oratione pro Flacco: Vidi ego in quodam iudicio nuper Philodotū testē Trallianū. Ex magno terræ motu ɔsederāt eo anno: quo Cornelius Gallus Forouiliēsis ppria manu se interemit.

Alabanda. Alabādis: Alabāda oppidū Ioniæ: quā Apollonius molō cistā inuersam appellauit scorpionū plenā. Nā eorū illic est copia. hoies sunt molles, & psaltriæ multę: ut scribit Strabo. ab Alabādis possessiuū fit Alabādēsis. Cic. in epist. ad Thermū: Quare peto a te, ut & eos & Alabādēses iubeas ecdicos Romā mittere. fit etiā Alabādicus: ut est apud Pli. lib. 37. ca. 7. de carbūculis: Alabādicos in orthosia caute nascētes. Victruuius uero lib. 7. Alabādos uocitat.

Æsquilie. Æsquilias. i. collē Æsquilinū. Nā i urbe septē fuere colles. de qbus sic Tibullus: Carpite nūc tauri de septē mōtibus herbas. Æsquiliæ dictę sunt secūdū Varro. aut ab excubijs regijs; aut q excultæ sint a rege Tullo. unde Ouidi. in Fastis: Adde q excubias ubi rex Romanus agebat: Qui nūc Æsquilias nomina collis habet. Collē a uimine. i. Viminalē denominatū a Ioue Vimeneo: q ibi aræ sint, &

Viminalis. ibi nata uimina fuerint. Festus Pōp. ait portā Viminalē & collē appellari: q ibi uiminū fuisse silua uideatur. Viscera magnarum domuum: apposito est: hoc est qui artibus suis in diuitum familiaritatem se insinuant, eorumq; secreta condiscunt. Dominiq; futuri: tam callidi inquit sunt, ut a diuite in amicitiam & familiaritatem recepti: quasi domini omnia in domo moderentur. Ingenium uelox: ad omnia solers & promptum. Torrentior Isæo: uberior copiosior. sumptū a torrēte, qui magna fertur aquarū ubertate. Nam

Isæus. Isæus orator fuit. de quo Plin. in epist. ad nepotē. 2. lib. Magna Isęū fama pcesserat, maior inuētus est, summa est facultas, copia, ubertas, dicit semper ex tempore &c. fuit item Isęus alter præceptor Demosthenis. Ede quid illum: hoc quasi argumenti loco positum ad

Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit: fultusq; toro meliore recumbet
Aduectus Romam, quo pruna, & coctana uento?
Vsq; adeo nihil est, quod nostra infantia cælum
Hausit Auentini baca nutrita sabina?
Quid quod adulandi gens prudentissima, laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi nullum, ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis.
Miratur uocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare, sed illis
Creditur, an melior cum Thaida sustinet, aut cum
Vxorem comœdus agit, vel, Dorida nullo
Cultam palliolo; mulier nempe ipsa uidetur,
Non persona loqui, uacua, & plana omnia dicas
Infra uentriculum, & tenui distantia rima.

probandum ꝙ uersuti sint Græci ad omnia. Ait ergo: Dic quid cēs
ses. Cesse græcũ hominem: quasi dicat: iam astutus tamq; uafer est:
ut nulla sit prorsus ars, quam ipse non profiteatur. secum enim at
tulit omnem hominem. i. omnia profitetur: quæ homo possit face
re & scire: Erit enim grammaticus, rhetor. unde est illud apud Se
necam in secundo controuersiarũ: Hoc autem uitium aiebat Scau
rus græcis declamatoribus tra
ctum: qui nihil & non promise
Grāmaticus rint sibi & penetrauerint. ꝑ Grā
maticus: subaudi est. grammati
cus autem circa curam sermo
nis (ut scribit Seneca) uersatur.
& si latius euagari uult circa hi
storias: iam ut longissime fines
Rhetor suos pferat circa carmina. ꝑ Rhe
tor: qui rhetoricam docet, & qui
Orator præcepta artis tradit. Orator ue
ro qui secundum pręcepta agit.
Geometres ꝑ Geometres: primæ est declina
tionis. Estq; is qui numeros, mē
surasq; persequitur, & supputat,
qua ratione cōstent cęlestia, quę
illis sit uis, quæue natura. unde
Hora. de Archyta Tarētino geo
metriæ perito: Te maris & terrę,
numeroq; carentis arenæ Men
Aliptes sorem cohibent Archyta. ꝑ Ali
ptes: is erat qui descendentes in
balnea, quiq; palęstritas i Gym
nasio ungebat. ἀλείφω: quod est
ungo, uellebatq; alas. unde Seneca ad Lucillum: Aliptũ cogita te
nuē & stridulā uocē. quo sit notabilior subinde exprimentē: nec un
quā tacentē: nisi dũ uellit alas: & aliũ ꝓ se clamare cogit. Cic. ad Lē
tulũ ostēdit unctiones i las solitas fieri ab Aliptis ad corroboranda
corpora, cũ ait: Sed uellē nō solũ salutis meę, quemadmodũ medici
Augur sed ut Aliptę est, uirũ & coloris rationē habere uoluissent. ꝑ Augur
qui futura ꝑnoscit ex auiũ obseruatione. unde aliqui ab auiũ garri
tu ductũ putāt: alij uero ab augēdo. Ouid. Sācta uocāt augusta pa
tres, augusta uocātur Templa sacerdotũ rite dicata manu Huius &
auguriũ depēdet origine uerbi: Et quodcũq; sua iugiter auget ope.
Schœnobates ꝑ Schœnobates: ille dicitur, qui ꝑ funes ambolat. σχοῖνος. n. funē si
gnificat: & βαίνω ascēdo, & uado. Latini uero funabulũ dixere. q̃ di
ctione usus est Terēt. in Hecy. Funābuli expectatio accessit. Et po
pulus in funābulo aium occuparat. primus Messala usus, & iā ꝑ la
tina recepta. pro funābulo dixit Apule. funerepũ. unde ubiq; apud
ipsum pro funepeus siue funereplus, correximus funerepus. ut di
ctio sit deducta a fune & repo. qđ ita scribēdũ sit innuit Apule. i. 1.
Funerepus Floridorũ: ubi scriptũ est Funereplus pro funerepus: ut omnino fu
nerepos appellemus & nō funepeos: cũ a fune & repo deducatur. si
cut dicimus funābulũ a fune & ambulo: & pinnirapũ a pinnio & ra
pio: bustirapũ a busto & rapio. quo usus Plaut. in Pseudolo. Fœdi
fragũ a fœdere & frago. Legirupā a lege & rũpo. quo idē Plau. usus
Magus est in Pseudolo. ꝑ Magus: lingua Persarũ magus est, q nostra sacer
dos, q rite sciat & calleat leges cerimoniarũ, fas sacrorũ, ius religio
nũ. Siquidē Magiā Plato interpretatur artē esse Dijs immortalibus
acceptā, colēdi eos ac uenerādi pergnarā piā. s. & diuini sciētē, iam
inde a Zoroastre & Ormace auctoribus suis nobilē, Cęlitũ Antisti
tā, quippe inter prima regalia d ocetur: nec ulli temere inter Persas
ꝯcessum est magnũ esse, haud magis q̃ regnare. Et Cic. in. 1. de diui
natione: Et in Persis augurāt & diuināt magi: qui ꝯgregātur in fano
cōmentandi causa: atq; inter se alloquēdi. Nec quisqua rex Persarũ
potest esse: qui nō ante maiorũ disciplinā, scientiāq; perceperit. Mo
re uero uulgari is ꝓprie magus existimatur, qui cōmunione loquē
di cũ Dijs immortalibus ad omnia, quę uelit incredibilia quadā ui
cātaminũ polleat. Hęc ex prima Apuleij Apologia. ꝑ Græculus esu
riēs: Gręculus, inqt, premēte rerũ egestate omniũ rerũ scientiā pro
fitebitur. ꝑ In cælũ iusseris, ibit: affirmabit etiā (si iubeas) se in cælũ
uolaturum: hoc q dicit respiciēs ad Dædalũ Atheniēsem: qui (ut di
ximus. 1. Satyra) uolauit per aerea, sibi & filio Icaro fabricatis alis.
ꝑ Ad summam: ad collectionē: ad conclusionē. Sic Cic. in epist. Sũ
ma huius epistolæ hæc est. Plin. ad Septitiũ clarũ: Potes cœnare ap
paratius apud multos, nusquam hilarius, simplicius, incautius, in
summa experire. ꝑ Non Maurus erat: uult probare exemplo Dæda

li facile esse Gręco uolare in cælũ. ꝑ Maurus: Mauritānia posita est Mauritania
in extrema parte Africę occidentē uersus, ubi mons est Atlas. ꝑ Sar
mata: Latini Sarmatas appellant, quos Græci Sauromatas. populi
sunt Scithiæ, loca iuxta Tanaim & Meotidē paludē icolētes. de qui
bus ante. ꝑ Thrax: Thraces populi sūt septētrionales: quoꝝ plerīq; Thraces
iuxta amnē Strymonē usq; ad ponticũ hostiũ, atq; Æmũ mōtē habi
tāt. Quidā etiā Propontide siti
plęriq; uero ad Hellespōtũ. de q
bus abūde Stra. li. 7. ꝑ Qui sum
psit pennas. i. Dædalus. de quo
supra: Et mare percussum puero
fabrumq; uolantem.
ℭ IAM pridem in Tyberim: ASCen.
cōtinuat eundē sermonē. Orō
tes: fluuius ille Syrus. i. fluens in
Syria. defluxit Tyberim fluuiũ
romanũ: hoc est mores syrorum
traducti sunt Romā per seruos.
Nā Syrus uexit secũ linguā sy
rorum & mores & chordas obli
quas cithararũ cũ tibicine. nec
nō. i. etiā. tympana gētilia. i. gē
tis suę propria. & uexit secũ puel
las iussas prostare. i. pro foribus
suis stare ad meretriciũ suũ quæ
stũ ad Circũ i fornicibus. s. Ite. i.
discedite a me, & ab oibus hone
stis Romanis. quibus grata. i. ac
cepta est lupa. i. meretrix. barba
ca. i. peregrina & barbaris mori
bus. picta mitra. i. habēs mitrā ī capite pictā more gētis patrię suæ.
O Quirine: ille tu' rusticus, q colit rura populi tui sumit nūc reches
dipna. i. peregrinas uestes, qbus in gymnasiis utebātur. & fert. i. ge
stat collo cęromatico. i. unguēto tali pfuso. niceteria. i. pmia relata
ex uictoria. hic. i. aliquis uiliũ hoium sup. petit Æsquilias. i. collē illũ
Romę. & collem dictum a uimine. i. Viminalem. & hoc Sicyone. i.
ciuitate illa Achaiæ relicta. hic. i. alius. Amidone ciuitate Peoniæ
relicta. hic. i. alius. Andro illa insula relicta. & ille. i. alius. Samo illa
insula relicta. hic. i. alius. Trallibus illa urbe Carię: aut Alabādis il
la urbe minoris Asiæ sup. relictis. petũt inquā Æsquilias: & uimina
lē collē ubi multi diuites habitabāt. existētes futuri uiscera. i. itestina
q̃uis uiscera sint quæuis caro intra cutē: & futuri domini magnaꝝ
domuũ. Ede. i. eloquere: dic expresse qd putes sup. esse illũ: cui sup.
est ingeniũ uelox: & audacia ꝑdita. i ꝑ quā ipse ꝑditus dicitur. & ser
mo prōptus. i. paratus & expeditus. & torrētior. i. abūdantior in flu
xu: Iſęo oratore illo clarissimo & promptissimo. talis sup. attulit ad
nos quēlibet hoiem. i. seipsum: q est omnis homo: grāmaticus rhe
tor: geometres: pictor: aliptes. i. unguentarius: augur q garritũ auiũ
obseruat: schœnobates super cordas ambulās: qui ideo aliquādo a
latinis funābulus dicitur medicus: magus: omnia enim nominat se
cundũ iactantiā suā Gręculus. i. homo Græcus. esuriēs ibit in cęlũ
si sup. iusseris. Ad summā. i. ut summatim dicā, & uno uerbo expli
cē. nō erat Maurus, neq; Sarmata: neq; is qui sumpsit pennas erat
Maurus: aut Sarmata. i. Dædalus uel Icarus fili' eius. nō erat Mau
rus neq; Sarmata. nec qui sumpsit pennas: idest uolauit. sed natus
est in medijs Athenis ubi philosophi plurimi.
ℭ HORVM ego nō fugiā cōchylia: inter alias causas sui ab ur IOAN.
be discessus unā hāc ꝑcipuā esse ostēdit: q negi ferre Græculos, qui BRIT.
nup ex Græcia aduecti ita suis artibus locupletati sunt: ut nūc iter
primores urbis habebāt. Nā purpurati incedūt: priores etiā testamē
ta signāt: honoratiore loco discūbūt. ꝑ Cōchilia: hoc est uestes ꝯchy Conchylium
liatas: qbus induti in publicũ ꝓcedūt tanq̃ nobiles Ro. Nā cōchyliũ
piscis est ex genere cōcharũ, sicut purpura & murex. ex his aũt pi Purpura
scibus elicebat liquor ille tā ꝑtiosus ad tingēdas uestes. Iulius Cæ Murex
sar (ut scribit Trāqllus) ꝯchyliatę uestis usum ademit, nisi certis ꝑ
sonis & ętatibus. Plin. lib. 9. Cōchylia & purpuras ois ora atterit: q
bus eadē mater luxuria paria pene etiā margaritis ꝑtia fecit. & in
fra: Concharũ ad purpuras, & cōchylia eadē quidē est materia. Ali
bi i. 5. mentionē faciēs de Tyro: Nunc ois eius nobilitas cōchylio
atq; purpura ꝯstat. Cōchiliũ ēt ca primus ꝓ oi pisce ꝯcha ꝯtecto. Se
ne. li. 14. epi. 1. Quātulũ ex tot ꝯchylijs tā lōge aduectis p istũ stoma
chũ iexplebilē labit. Ergo ꝑ ꝯchylia uestes itellige ꝯchyliatas & pur
pureas. ꝑ Me prior ille: sūma idignatione ꝓnūciādũ. ꝑ Signauit, s. te
stamēta.

stramenta. ℣ Fultusq;:sustentatus. ℣ Meliore toro:meliore & honoratiore parte triclinij. Nã posita mẽsa cõuiuæ duobus aut tribus lectis discũbentes epulabãtur. Vnde nõ solũ lectos ipsos: sed & locũ & Biclinium & tricliniũ appellauere ubi comedebant a numero lectulorum. xxviii. n. lectũ significat. ℣ Aduectus Romam: causas undiq; colligit indignationis: q. d. Romã nõ uenerũt honesto aliquo negocio aut nauigio: sed ut rerũ uiliũ mercatores, & illiberalis lucri sectatores: uenerũt. n. inquit Romã eo uento. i. ea naue q̃ pruna & coctana aduecta sunt: ac si dicat onerata & plena uiliũ merciũ, quales ex Syria uehuntur: unde pruna damascena & coctana ueniunt: non aũt Romæ nati sunt. Sic Papinius in Siluis lib. ii. de Glaucia puero loquitur: Nec mistus pharijs uenalis mercibus infans. ℣ Pruna: intellige damascena: quæ ex Damasco urbæ Syriæ sicca uehebantur. De quibus sic Plin. lib. xiii. Syriæ peculiares habet arbores. In ficorũ autem genere caricas & minores eius generis, quæ coctana uocãt. Itẽ pruna in Damasco mõte nata. Martialis de coctanis. Hæc tibi quæ torta uenerunt condita menta. Si maiora forẽt coctana, ficus erant. ℣ Vsq; adeo nihil est: antipophora: quasi aliqs dixerit: nõ ne prodest uos esse natos Romæ: & ipse respõdeat: usq; adeo nihil est. i. minime quidem prodest. i. in tantum nihil est. ℣ Hausit cælũ Auẽtini: nutrita sit Romæ ubi collis est Auẽtinus. partem posuit pro toto. est aũt Auẽtinus dictus secũdũ Varronẽ: aut ab auibus, q̃ eo se a Tyberi ferrent: aut a rege Auentino Albano, q ibi sepultus fuit: aut a b aduentu hoium, quod cõmune ibi Latinorum templũ fuerit: aut ab aduectu. Nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus. ℣ Baca sabina: cibis italicis: at per hoc Romanis: ut sit species pro genere. Sic Horatius: Quod mare Dauniæ nõ decolorauere cædes. i. cædes italicæ per hoc Romanę. p bacam aũt intelliga oẽm fructũ omneq; esculentũ. Nam appellatione bacæ intelligimus fructus q in arboribus dispersius & rarius nascuntur: ut sunt fructus lauri, fructus oleæ, corni, loti, myrti, lentisci, similiumq;. ℣ Sabina: nõ Sabini & Romani cõmune habuere imperiũ. Vnde Romani Quirites sunt appellati, de quibus supra. ℣ Quid: subaudi dices si aliud de Græcis grauius addidero: q. s. artificio adulationis, quo nihil est turpius, oẽs excipiunt & fallaces sunt. de qbus ita Cic. ad Quin. fratrẽ in. ii. uolumine ad Atticum: Atq; etiã e Græcis ipsis diligenter cauendæ sunt quædam familiaritates præter holum perpaucorũ: si qui sunt ueteri Græcia digni. Sic uero fallaces sunt permulti, & leues diuturna seruitute ad nimiam assentationem eruditi &c. ℣ Et longũ inualidi collũ: hoc sumptũ est ex Athletis qbus mos erat in Gymnasiis collũ dilatare. Vnde Sen. lib. ii. epistolarũ ad Luciliũ: Stulta est. n. mi Luci & minimẽ conueniens literato uiro occupatio exercendi lacertos: & dilatandi ceruicẽ: ac latera firmãdi. Plin. lib. xiiii. cap. ultimo loquens de ebrietate uitanda sic scribit ut ante diximus: Ad hæc pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio i cœno, ac pectorosa ceruicis repandæ ostentatio. ℣ Æquat: Græcus, inquit, adulando: collũ etiam inualidi amici æquat. & comparat Herculi, qui collũ dilatabat, cũ Antæum lacertis apprehensum sublimem teneret: ut dicat p adulatione uirũ etiã imbecillũ per oĩa Herculi fortissimo simillimũ. ℣ Antæum nam Hercules secundũ laborem cõsumans, Anteum filium terræ in Libya hospites palęstra superantem occidit. Nam is cum ab Hercule in palęstra superaretur, simulato casu terram matrem suam manibus cõtingebat a qua uires ei suggerebant. Hoc cognito Hercules amplexibus hominẽ ita retinuit: ut nec manibus: nec pedibus terram cõtingeret: sicq; coactus est aiam reddere. ℣ Miratur: plus est, q̃ si dixisset laudat. sic enim aliqua facta qui assentatur, mirantur tan q̃ præclara quæda & noua. Sic Terentianus ille Gnato: Et eorũ ingenia admiror. ℣ Vocem angustam: exilem non clarã, ueluti suffucatam. ℣ Qua deterius: nam talis uox maxime damnabatur. de qua ita scribit Quint. lib. xi. Vox aũt ultra uires urgenda non est: nam & suffocatur sępe: & maiore nixu minus clara est. & interim elisa in illum sonũ erumpit: cui Græci nomen ab immaturo gallorum cantu dederunt. quod autem nomen dederint Græci adhuc quærendum est: licet non defuerint qui interpretati fuerint βραγχὸν. i. raucitatem quod cũ auctoritate careat, satisq; insipidum sit, nullo modo probandum ducimus. ℣ Ille. s. Gallus. ℣ Quo marito: nam gallinarum est maritus. ℣ Hæc eadem: antipophora, possumus, inquit, & nos hæc facere quæ faciunt Græci p assentationẽ: sed nobis non tam creditur q̃ illis: ac per hoc Inquit: non tam apti sumus ad assentandum. ℣ An melior: cũ interrogatione legendum: qua ostendit ad oĩa esse aptissimũ Mimum, siue meretricis personæ, siue matronæ, siue Deæ sit sustinenda in actione fabularum.

Carica
Coctana
Auentinus
Baca
Antæi fabula
Miror
Locus Iuuenalis obscurus

℣ Thaida: personam meretricis, qualis est apud Terentiũ. ℣ Agit: nam agi proprie dicuntur fabulæ: q̃ cũ in scænis representantur: non sine & mentis & corporis agitatu pronunciãtur, unde actor; qui gestũ uultus & corporis agit: unde tũ ipsa pronũciatio, tũ oratio quæ habetur, tum oratio scripta actio appellatur. Cicero actionẽ alias quasi sermonẽ, alias eloquentiam quidam corporis dicit. Idem tamen duas eius partes facit: quæ sunt eædem pronunciationis uocem atq; motũ. Quint. lib. xi. Pronũciatio a plerisq; actio dicitur. sed prius nomen a uoce, sequens a gestu uidetur accipere. ℣ Comœdus: is est qui fabulas agit. Comicus qui scribit, sic Tragœdus & Tragicus. ℣ Dorida: personam Doridis Deæ marinæ. Nam Doris Oceani & Tethyos fuit filia, uxor autem Nerei. ex quo peperit Thetidem Achillis matrem olim etiã nympharũ mater dicitur. ℣ Nullo palliolo cultam ornatã nullo uelamẽto: Nam Deæ marinæ nudæ fingebantur. Statius in. ii. lib. syluarũ. Nudamq; per undas Dorida montani cupierit prendere Panes. palliolum aũt cõis est uestis, tam uirorũ q̃ mulierũ. Martialis: Hanc uolo quæ facilis, q̃ palliolata uagatur. Idẽ alibi: Succida palliolo uellera quinq; petit. Sueton. in Clau. Palliolatus nouo more præsedit. unde palliolatim aduerbiũ quo usus est Plau. Palliolatim amictus sic incessi ludibundus. Caper grãmaticus ostendit uelũ fuisse capitis cum ait: Vir ducit, mulier nubit, qa pallio obnubit caput suum, genasq;. Lampridius scribit: Matronas regias contentas esse debere unico pallio auro sparso. Flauius uopiscus in Aureliano: His accedit q̃ ex palliolo purpureo: quod Soli sui tẽporis imperator obtulerat, sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibet. ℣ Mulier nẽpe ipsa uidetur: adeo bene inquit, mulieres reddit Græcus: ut putes mulierem ipsam esse quæ loquatur non personatũ mimũ. Nã mimi. quo liberius omnia peragerent, personas induebant. Tranquillus in Nerone. Tragœdias quoq; cantauit psonatus Heroum, Deorumq;. item Heroicũ ac Dearũ personis effectis ad similitudinẽ oris sui: Est autem psona uelamentũ oris. dicta a personando: q̃ facit uocẽ clarescere & resonare. Vox. n. nõ uaga, neq; diffusa in unũ tantũmodo exitũ collecta. coactaq; magis canoros, clarosq; sonitus facit. Lege Gelliũ. Æschylus eam primus inuenit. Horatius: Post hunc personæ, pallæq; repertor honestæ Æschylus: & modicis instrauit pulpita tignis. ℣ Vacua & plana: tam bene inquit personam mulieris sustinet: ut non solũ uoce: sed et toto corporis habitu uideatur mulier. Nam ueretrum ita habet depressum & planũ: ut uiri formã habere nõ censeatur. Rñdet autẽ ijs, qui possent dicere quomodo potest personã Doridis nudæ sustinere. cũ sexũ masculũ occultare nequeat. immo inqt probe. Nam ita plana & uacua habet oĩa inter femina: ut mulier indubitãter censeri possit, nisi tenuis desit rima. ℣ Infra uẽtriculũ: infra ipsum uẽtrẽ ubi pubes est. ℣ Distãtia q̃ tantũmodo distant a sexu fœmineo paruula rima: q. d. genitalia uiri p omnia similia sunt genitalibus muliebribus. cum sint admodũ depressa: & inter femina abscondita: nisi q̃ in mulieribus tenuis est rima.

Agere
Actio
Comœdus
Comicus
Tragœdus
Tragicus
Doris
Palliolũ
Personæ

℃ HORVM ergo &c. Pergit Vmbricius recitando ineptias & uitia intolerabilia uilissimorũ hoium: qui per adulationem & nefas ad diuitias & dignitatẽ peruenerũt: & dicit. nõ fugiam. i. debeã nõ fugere q. d. maxime. conchylia. i. cõchyliatam uestem. horũ uidelicet uilissimorũ hoium: qui qa mollibus & pretiosis induuntur, uolũt bonis uiris pferri. unde subit. ille. i. netissimus cornicẽ & histrio. signabit sup. testamentũ prior me. i. priusq̃ ego: ubi in testimonium uocati fuerimus. & ipse fultus. i. sustentatus & molliter sedens. recumbet in meliore toro. i. habebit honestiorem recubitũ in conuiuijs q̃ ego. ille inq̃ aduectus. i. qui aduectus est uænalis ex Syria Romam: eo sup. uẽto quo coctana. i. fici minores & pruna. quæ in Damasco mõte sup. aduehuntur uel aduecta sunt. Vsq; adeo. i. in tantũ est. i. reputatur a Romanis. nihil. i. nullius momẽti: q̃ nostra infantia nutrita baca. i. fructu minutæ arborũ nõ dense crescentis ut sunt bacæ oliuarũ & cornorũ. sabina. i. e sabina Romã uænali allata: hausit cælum. i. cõcepit aerem & spiramẽtũ Auentini supp. collis. i. q̃ nos nati & nutriti sumus in ciuitate Ro. quia illi aduentitij serui & histriones pferuntur nobis antiqs ciuibus & ingenuis, ingenueq; in ciuitate Romana educatis, qd sup. dicã: q̃ gens prudentissima. i. peritissima adulandi laudat sermonẽ indocti amici & laudat faciem amici deformis. & æquat. i. æquiparat & æqualiter laudat longũ collum amici inualidi. i. quæ prolixa. sed laxa & inualida habet membra. æquat inquã ceruicibus Herculis tenentis procul a tellure. i. a terra matre eius. Antæum gigantẽ, q quoties deuictus ab Hercule defatigaretur: terrã matrem contingendo uires resumpsit. quod tandem animaduertens Hercules, eum subleuabit

ASCen.

Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hœmo,
Natio comœda eſt, rides: maiore cachinno
Concutitur, flet ſi lachrymas aſpexit amici,
Nec dolet igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit endromydem, ſi dixeris, æſtuo ſudat.
Non ſumus ergo pares, melior qui ſemper, & omni
Nocte, dieq; poteſt alienum ſumere uultum,
A facie iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructauit, ſi lectum minxit amicus,
Si trulla inuerſo crepitum dedit aurea fundo.
Præterea ſanctum nihil eſt, & ab inguine tutum,
Non matrona laris, non filia uirgo, neq; ipſe
Sponſus leuis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum ſi nihil eſt, aulam reſupinat amici.
Scire uolunt ſecreta domus, atq; inde timeri.
Et quoniam cæpit græcorum mentio, tranſi
Gymnaſia, atq; audi facinus maioris abollæ.
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Diſcipulumq; ſenex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapſa eſt penna Caballi.

& ita membra eius cõfregit. ſubleuãdo autem cum frontem ei ãpplicaret: ceruices extendit bene dico ceruices: quia (ut auctor eſt Quintilianus) Hortenſius primus ceruicē ſingulariter dixit. Miratur. i. cũ admiratione laudat uocē anguſtam. i. ſtridulam & exilem amici. qua uoce nec ſonat deterius. ideſt peius & diſſonantius ille ſupple maritus. ideſt gallus. quo marito gallina mordetur: ideſt qualem habet gallus dum gallinam mordet. licet. ideſt licitum eſt: hoc eſt non eſt aliqua lege uetitum nobis laudare hæc eadem. quæ illi laudant. ſed creditur. i. fides adhibetur illis. ſ. græculis. an melior ſupple ſit comœdus. i. actor comœdiarũ. cum. i. quãdo, ſuſtinet. i. repreſentat. Thaida. i. perſonam meretricis. uel cũ agit uxorē. i. matronam honeſtã. uel cum agit Dorida. i. nymphã cultam. nullo palliolo. i. nudã ſicut ſunt nymphæ maris. nēpe. i. quia ipſa mulier uidetur. ſ. quã repreſentat: uidet́ loq. nõ ipſa perſona. i. non comœdus pſonatus. i. facie muliebri adulterina tectus. & tu q audias eũ ſic loq. dicas oĩa eſſe infra uētriculũ. i. in loco mēbri uirilis. uacuo. i. ſine membro uirili. & plana: ideſt nõ extantia. cũ non ſit ibi mentula. & diſtantia. ideſt ſeparata. aut fiſſa tenui rima: ideſt modica fiſſura. qualem habent mēbra muliebria. hoc eſt: dicas eum cunnum: non mentulã habere, & ita plane mulierem non uirum eſſe. Et ita dicit q comœdi quidē ita agũt perſonã cuiuſlibet mulieris: cũ ipſi ſint uiri. ſiue nudæ ut nymphæ. ſiue molliter ueſtitæ, ut meretricis. ſiue honeſtæ: ut uxoris. ut quilibet credat ipſasmet mulieres loqui & tamen optimi comœdi non tam bene agũt perſonas ſuas repreſentãdo quãlibet mulierem, ſicut Græculi illi adulatores ſuos agũt adulando, ut in ſequēti dicam. Hæc Doris huius Doridis uel Doridos eſt filia Oceani: & accipitur interdum pro mari ſicut ibi. Doris amara ſuam non intermiſceat undã. Diximus prius comœdũ eſſe, qui comœdiam agit. & comicũ, qui eam ſcribit q aũt dicit nullo pallio: ad hoc reſpexit, q comœdiæ fere ex græco ſunt argumento. & tales palliatæ dicuntur: quia more græco in palliis agebãtur. Eſt enim ueſtis utriuſq; ſexus apud Græcos. ſicut toga apud Romanos: ſed pro muliebri ſæpe palla legitur.

IOAN. BRIT. ¶ NEC tamen Antiochus: licet, inquit, hi omnes fabularũ actores feliciter omnia repreſentent: tamen illic non ſunt mirabiles: adeo omnibus notũ eſt eos eſſe agendi peritiſſimos. Nã Antiochus, Stratocles, & Demetrius, & Hœmus nomina ſunt comœdorũ. de Demetrio & Stratocle Quintil. lib. xi. ſic: Maximos actores comœdiarũ Demetriũ & Stratoclē placere diuerſis uirtutibus uidimus. Sed illud minus mirum: q alter Deos & iuuenes, & bonos patres, ſeruoſq;, & matronas, & graues anus optime alter acres ſenes, callidos ſeruos, paraſitos, lenones, & oĩa agitatoria melius ſunt. n. natura diuerſa. Nam uox quoq; Demetrii, iucundior, illius acrior erat De Hœmo alibi Iuuen. Mollius Hœmo, quamq̃ & Carpophoro.

Natio ¶ Natio: iſta græca. Natio aũt dr̃ græcus an barbaros: patria, Athe-
Cognatio nienſis an Lacedæmonius: Cognatio, qbus maioribus, quibus cõ ſanguineis Cic. auctor eſt lib. pri. Rheto. ueter. ¶ Comœda eſt: ita inqt ad fabulas agendas eſt apta: ut id a natura habere uideatur. ¶ Rides: q̃ periti ſint græci ad adulandũ oſtendit multis modis. Eſt
Cachinnari ergo ſenſus. Si rides ipſe ſtatim tibi applaudēdo ridet. ¶ Cachinno: ſolutiore riſu. eſt. n. cachinnus riſus immoderatus a quo eſt cachin-
Cachinno no uerbũ: quo utitur Tranquillus in Veſpaſiano: Nec illam quicq̃ aliud q̃ cachinnaſſe ferunt. Cic. in. iiii. Tuſculana. oſtēdit cachinnũ eſſe rephenſibilem, cũ ait: Vt ſi ridere conceſſum ſit, uituperetur tamen cachinnatio. Et cachinno nomē tertiæ declinationis. ¶ Nec
Endromys dolet: quãuis inqt fieat: nõ tamen dolet. ſunt. n. oĩa to eo ficta. ¶ Endromys dem: ueſtis eſt gallica: q̃uis nomē ſortita ſit græcũ: ad arcendũ frigus ſumebatur. Martialis: Hanc tibi ſequanicæ pinguē textricis alumnã. Quæ lacedæmoniũ barbara nomē habet. Aſpera ſed gelido nõ aſpernenda Decēbri: Dona peregrinã mittimus Endromyda. Ea utebãtur in Gymnaſio & Theatro poſt ludorũ exercitationē: ne luſores calefactĩ refrigeſcerēt. Vnde Martialis: Ne madidos intret penetrabile frigus in artus: Neue grauis ſubita te premat iris aqua. Ridebis uentos hoc munere tectus, & imbres. ¶ Non ſumus ergo pares. Ergo, inquit, cũ gens græca adulandi ſit peritiſſima: idq; mihi minime placeat non ſumus pares. i. ego longe ſum diſſimilis a natura Græcorũ. ¶ Alienũ ſumere uultũ: ſed ille, inqt, primũ in adulatione obtinet locũ: qui uultu ſuo fecit alienos exprimere affectus. ut aliqñ in gratiã diuitũ triſtitiã gerat: aliquãdo lætitiã. Tales. n. ſunt uerſutiſſimi. uñ Terentius. Vultus quoq; hoium fingit ſcelus. ¶ A facie iactat manus: ſolēt. n. adulatores utraq; manu faciē amici adulãdo demulcere. Videturq; ad id alludere: quod antiqs Græciæ (ut auctor eſt Pli. lib. xi.) in ſupplicãdo mētũ attingere mos erat. ¶ Laudare paratus: ſenſus eſt. Græcus ad oĩa uerſutus, ſi amicus ructauerit, aut lectũ minxerit, aut crepitũ uentris emiſerit, paratus eſt hæc oĩa tanq̃ ſaluaria laudare. ¶ Si lectũ minxit amicus: locus hic corrigendus eſt nam legendũ eſt lectum nõ rectũ. eſtq; imitatio Horatiana, q ſic ſcribit in ſermone tertio: Cõminxit lectũ potus. lectũ aũt diſcubitoriũ intellige. ¶ Si trulla
Trua trua uas eſt ſm̃ Varronem: quo aqua e culina in lauacrinã fundebant: dictæ a traiiciendo: q p eam aqua traiiciatur: a qua Trulla p
Trulla diminutionē dicta a ſimilitudine truæ: q̃ q magna & hæc puſilla. in-
Truleũ de ẽ Truleũ aliud uas aquariũ. a quo uocabulo deflexit Apicius
Detrullare uerbum detrullare. quod eſt de trulla in trullam diffundere. Trullã itē capi pro uaſe potorio ita docet Scæuola iuriſcõſultus de auro & argento legato. Poculum aureũ Seiæ dulciſſimæ: quod elegerit fidei hæredũ cõmitto ut dent: quæro cũ in hæreditate nõ ſint niſi Trullæ. Scyphi, Modioli, Phialę: an Seia de iis ſpeciebus eligere poſſit. reſpõdi, cũ oĩa potui parata pocula dicuntur, poſſe eam ex iis eligere. Plinius lib. xxxvii. cap. ii. Titus Petronius conſularis moriturus inuidia Neronis principis, ut menſas eius exhæredaret trullã murrinã. ccc. ſeſtertiis emptam fregit. Horatius in Satyris: Qui ueientanũ feſtis potare diebus Campana ſolitus trulla, uappamq; profeſtis. De trulla alio genere uaſis crebra fit mentio a Catone in re ruſtica: Trulla itē appellatur inſtrumentũ illud, quo fabri parietarii utuntur ad extruendos parietes, tectoriaq; leuiganda & complananda. uñ uerbũ trulliſſare apud Victruuiũ. Cũ ergo trulla pro duplici genere uaſis accipiatur: hinc fit ut diuerſis etiam ſenſibus locus exponatur. Aliqui. n. dicũt græcũ laudare cũ crepitus fit ſordidus alui decidentibus in trullam, q̃ inuerſo fundo exci-
Trulliſſare perentur. Aliqui laudare cũ crepitus fit bibendo iuerſo fundo trullę. Ego uero neutrã ſecutus ſententiã, ita interpretor, ut ex conſuetudine uetere, & quaſi prouerbio dicatur: Græcus paratus eſt laudare ſiue recte miogat, ſiue pedat. Nã metaphoricos omnia ſunt accipienda. i. ſi trulla. i. uenter diuitis dedit crepitum: hoc eſt pepedit. ¶ Inuerſo fundo: nam tunc uas dicit́ habere fundũ inuerſum: cum os ima ſpectat & fundũ ſublimia. Ventris ergo os. i. anus ima ſpectat, fundũ uero ſuperiora. Nam proprie crepitũ uētris appellamus ſonitũ illũ: q exaudit́ nõ emiſſis tamē ſordibus. ubi uero ſonitus nullus exauditur, appellamus flatũ uentris. Suetonius in Claudio: Dicitur ẽt meditatus edictũ: quo ueniã daret: & flatũ, crepitumq; uētris in conuiuio emittendi: cum periclitatũ quendã præ pudore ex continētia reperiſſet. Nec Mirũ quidē eſt Trullam uos poni pro uentre: quãdo talibus metaphoris crebro utantur poetæ. Nam & carmen extat ex Apollinis oraculo apud Plutarchũ in uita Theſei in primo limine: in quo pedem pro membro genitali, & utrem pro

ventre

uentre posuit sic: Neue prius uir magne pedem: qui propinet utri
Soluas, cecropidū q̃ sacram accesserim urbē: quod sane carmen li
benter in mediū attulimus: atq; ēt exposuimus: ꝙ eius sensus ut ob
Sanctū scurus multorū sæpe ingenia defatigauit. ¶ Præterea sanctū: nulla
inquit illic tuta est castitas: ubi Græcus uersatur. Sanctū dr̄ (aucto
re Martiano de re diuina) quod ab iniuria hominū defensum atq;
munitum est: ut hoc loco. i. nihil est quod sit munitū & defensum
ab iniuria Græcorū. Macrobius etiam ait sanctū dici sacrū & reli
giosum, & omni obseruatione iuiolatū. ¶ Ab inguine libidine Græ
Inguen corum. Inguen pro parte genitali tam in mare, q̃ in fœmina acci
pitur. de quo diximus in prima Satyra. ¶ Filia uirgo: illa proprie di
citur uirgo, quæ nunquā nupsit. ¶ Ante pudicus: qui pudicus ante
erat q̃ Græcus in eius domo uersaretur. ¶ Spōsus leuis adhuc. i. ad
huc sine pube qui adhuc inferiora pube nō uestiuerit leuis, .n. pri
ma producta significat sine pilis. ¶ Aulam resupinat amici: si nihil
Resupinare inq̄t est horū quod agat: resupinat aulam. i. oīa q̃ in domo sunt euo
luit, & euertit scrutans secreta dn̄i, seq̄tur, n. scire uolūt secreta do
mus. Statius in. vij. Theba. Aut Cyrrham tauris, Anemonamq; su
pinat. i. arat & euoluit. Vnde Actius in Antigona ut tradit Marcel.
Quid agis, perturbas rem oēm, ac resupinas sorori. Statius item ī
ix. Theba. Te quoq; sublimi transnantem flumina curru: Dum so
cios Pharsale petis supinat ademptis Dorica cuspis equis. i. euertit.
Propertius: Nec mora cū totas resupinat Cynthia ualuas. i. peruer
tit & prosternit. Resupinare item accipitur ꝓ erigere & eleuare Se
neca. Qui per pronū eunt, resupinant corpora: qui in arduū incli
bunt. Plinius loquens de gruibus: ait eas resupinato collo bibere:
ueluti per fistulam infundentes aquam. Et alibi de columbis & tur
turibus ita scribit: Propriū generis eius & turturū cum bibant, col
la non resupinare, large bibere iumētorū modo. ¶ Inde timeri a do
minis ne secreta reuelent: ac ꝑ hoc cōseq̄ ecrū gratiā & munera. ta
les. n. dubitātur. Martialis: Vis fieri diues Bithynice, conscius esto.
¶ Et quando cœpit: quandoquidē, inquit, de Græcis facta est n en
tiouolo Gymnasia. i. certamina gymnica prætereamus, quasi quæ
Gymnasia leuiora & tolerabiliora sint præ aliis, q̃ ab iis fiunt. sic ꝙ poeta ꝑ trā
sitū ostendit exercitationes gymnicas damnandas esse: quarū usus
a Græcis in urbē inuectus iuuentutem Romanā eneruauit. Nam
(ut scribit Plin.) iuuenes se exercendo & ungēdo animi uires per
diderūt. Gymnasia (ut docet Cic. in. ii. de oratore) instituta sunt a
Græcis causa exercitationis: a γυμνάζω quod est exerceo. in quibus
postea philosophi cœperūt differere & philosophari unde & Gym
nastica appellatur disciplina exercitationis: quā laudat Plato unde
in. v. de repu. fœminas quod iubet exerceri gymnastica. ¶ Maioris
Abolla abollæ: abolla uestis fuit qua & philosophi uterentur de qua Mar
tialis loquens de Cynico ph̄o. Cerea quem nudi tegit uxor abolla
grabati. Seruius exponēs illud Virgilianū: Duplicem ex humeris
reiectamictum. ait duplicē amictū esse abollā: qua philosophi &
milites uterētur. De qua ēt Horat. intellexisse ui, cū ait loquens de
Diogene: Contra quē duplici panno patientia uelat. Nonius Mar.
ait uestem esse militarem. Iuue. alibi ostendit esse senatoriam: Ra
pta properabat apolla Pegasus. Ergo maioris abollæ. i. nō militā
ris, sed philosophicæ, & ideo maiores & grauioris auctoritatis: ut
sit: Audi quæ fecerit Græcus ph̄ius uir magnæ auctoritatis. ¶ Stoi
cus occidit Baream: excandescit poeta in perfidiam Græcorū: ostē
dens & eos q studia sapientiæ profitentur pecunia corrūpi ad per
niciem uel amicorū & familiariū: notatq; P. Ægnatiū, q falso testi
monio pecunia corruptus Baream Soranū amicū circumuenit. Nā
cum Tonus Seninus eques Romanus Baream Soranū accusasset
per calumnias Neroni, ꝙ detecta cōiuratione Pisoniana, nihil pro
consul in Asia minore ex cōi utilitate fecisset: immo seditiones in
prouincia aluisset. Nero ī eū cōmotus est. Itaq; cognitione senatui
mandata, accitaq; Seruilia filia, quæ & ipsa facta est rea, ꝙ pecuniā
dilargita esset ad deuotiones & ueneficia pro salute patris. Addu
cti testes sunt, quorū unus. P. Ægnatius emptus ad opprimendū,
amicū Bareā Soranū falso testimonio oppugnauit. Sorano igitur
& Seruiliæ filiæ datū est mortis arbitriū. fuerat autem P. Ægnatius
cliens Sorani. Lege Corn. Tacitū in Nerone. ¶ Stoicus. i. P. Ægna
tius Stoicæ ph̄iæ professor. Nam (ut scribit Cornelius) auctoritatē
stoicæ sectæ præferebat habitu & ore ad exprimendā imaginem
honesti exercitij. Stoici denominati ἀπὸ τῆς στοᾶς. i. porticu ī qua
(ut diximus ante) commorantes disputabant. ¶ Occidit Baream
falso testimonio scilicet. ¶ Discipulūq; senexe hinc maxime ī dignā
tur poeta ꝙ magister discipulū oppressert. ¶ Nutritus in illa: natus
in Bœotia ad Heliconē montē: ubi equus Pegasus Neptuni & Me
dusæ Gorgonis (auctore Higino) filius. ut alij uero tradūt ex Me
dusæ sanguine & ceruice a Perseo resecta ꝓcreatus, ad Heliconem
montē deuolauit: ubi ungula saxū feriēs aperuit fontē q Caballinus
latine, græce uero Hippocrene est dictus. ¶ Pēna Caballi. i. Pegasus **Pegasus**
equus alatus hic aūt est quē Bellerephon (auctore Strabone) de
prehendit potantem ad Pirenem fontem in Acrocorintho: quoq;
usus est ad interficiendam Chymæram in Lycia. Plinius ait equos
pennatos & cornibus armatos Pegasos uocari. de quibus etiam
uidetur intellexisse Cicero in oratione pro Quintio: O hominem
fortunatum, qui eiusmodi nuncios, seu pegasos habeat.
¶ NEC tamen Antiochus. Sententia superius diximus. depen **ASCen.**
det. n. cū superiore. uult. n. dicere ꝙ ipsi græculi sunt censores co
mœdorū: & sunt comœdi optimi. quia optime ꝑsonas suas adulā
do agūt ita licet ꝙ comœdius agat mulierē: ut ipsemet loq credās:
tamen Antiochus optimus ille comœdus non erit mirabilis. i. ad
miratione dignus illis, uel illic. i. apud illos aut Stratocles: aut De
metrius cū Hœmo molli. i. effœminata uoce, quæ ēt comœdi & mi
mi sunt. non sunt supple mirabiles illis: q̄a natio eorū est comœda
. i. natura sunt idonei ad parasitos & adulatores agendos: cum nō
solū ueri uideantur. sed ueri sint. Si supple tu rides, talis concutitur
maiore cachinno. si cōspexit lachrymas amici: ipse flet etiā cū eiula
tu. nec. i. & nō tamen nō dolet. si tu ꝑoscas tempore brumæ i. quo
dies sunt breuissimi & frigus urgere solet. igniculū. i. modicū ignē
accipit endromydē. i. uestē uillosam & densam & crassam, q̃ in ma
ximo frigore utebātur in Gymnasiis. Si tu dixeris æstuo. i. æstu So
lis afficior uel caleo satis ille sudat. i. dicit se sudare. ergo cum nos
talia facere non possumus, non sumus pares. i. sufficientes expecta
tioni molliū Romanorum, uel æquales illis adulatoribus. melior. i.
magis idoneus ad hanc rem. sup. est qui potest semper. & pro: idest
omni nocte & die sumere uultum alienū. i. uoluntatis & affectio
nis suę iudiciū facere in uultu ad affectionē alterius cui assentatur.
& q pōt iactare manus a facie in signū admirationis & doloris in
terdū summi. & paratus laudat si amicus diues bene. i. libere ructa
uit. dicit. n. id salubre esse & sanitatis iudiciū: si amicus minxit re
ctū. i. directū: quod signū fortis & nō impeditæ calculo naturæ est.
& si aurea trulla dedit crepitū dum ebibit amicus. & hoc fundo in
uerso. i. sursum uerso. dum. n. ebibimus, fundū poculi sursum uer
timus. Vult Mancinellus ructationem & mixtionem in conuiuijs
a diuitibus fieri. & ita trullam accipi pro poculo auro: non pro ua
sculo quo excrementa excipiunt. Calderinus tamē de uasculo tali
intelligit eo ꝙ Martialis intelligit in Bassam: Ventris onus misero,
nec te pudet, excipis auro. Nec me mouet ꝙ trulla fere pro uase ui
nario accipiatur: q̄a luxuriosus homo: q auro excipit excrementa
uentris: etiam proculo ad hoc uti posse. plus autem mouet ꝙ dicit
fundo inuerso quab sursum uerso: ut dixi. Quia tamen non est ue
risimile ꝙ ad mensam mingant: ego potius & libentius dicam ꝙ ta
les adulatores sequantur diuites: ēt quando secedunt ad opus ege
stionis: & ꝙ trulla facit crepitū: aut dū ille largiter egerit: aut dū bō
dum ualidiorem emittit: & hoc fundo inuerso. i. a parte interiori
uerso: uel ex onere resultante. aurū. n. flexibile est & sine dubio te
nuis bractea unde talis trulla cōficitur. Præterea: idest præter per
diā adulationē qua patresfamilias decipiūt nihil est ubi tales sunt.
sanctū. i. inuiolatū. & nihil est tutū ab inguine. i. a pudendis illorū
q̄bus oīa conātur polluere. Matrona laris: idest domus: hoc est ma
terfamilias nō est tuta. filia adhuc uirgo nō est tuta: neq; ipse spon
sus, cui uidelicet uirgo desponsata est. adhuc leuis. i. imberbis: &
filius pudicus ante. i. priusquam tales uenerint in domū. Et si nihil
est horū ꝙ polluat, neq; matrona, neq; filius, neq; filia, neq; gener,
neq; nurus, resupinat. i. subuertit ꝑm Manci. & Geor. dicit enim
Geor. Valla sic: resupinat. i. subuertit. Resupinare. n. honeste ab Ice **Resupinare**
pto reuocare uel ꝑcutere signat. Actius in Antig. Quid agis pertur
bas rē oēm ac resupinas sorori. Est aūt resupinare caput postq̄ de
clinaueris, sursum eleuare: q̄o galline bibūt. Qui ergo rem ꝑturs
bat iam eleuando, iam deprimēdo, is proprie resupinat. hoc igitur
loco resupinat. i. inuertit disquirēdo singula: unde sit acquisitum &
ad quem usum: ut cognoscat uitam amici. Aula præterea est quæ
græce aule dicitur: idest regia: q̄a uero paterfamilias rex in familia
sua dicitur: & dominus conuiuij in conuiuium ideo potest hic capi
pro tota domo, cuius ipse rex est. sicut & rusticus in Bucolicis Vir
gilianis tugurium regna uocat dicens: Post aliquot mea regna ui
dens mirabor aristas. Et id q̄dem mihi hoc loco plus placet, q̃ ut ac
cipiam aulam pro ea parte domus: quā uulgus salam uocat. Cau
sam aūt quare aulam resupinat est: quia omnes tales nosse uolunt

secreta domus: at p inde timeri. Primum.n.non cessant indagare, donec norunt. & postq̃ nouerint si exigantur, aut nõ tam bene ac cipiantur ut prius, minantur se ea reuelaturos. Et qñ.i.qñ mentio græcorũ cœpit supp. fieri. transi Gymnasia.i. exercitia: palæstras.s. & gladiaturas, ludosq;, & certamina gymnica: hoc est præteri huiusmodi mimos, & cantatrices, atq; gladiatores. & audi facinus maioris abollæ. uel sic. transi supple ad Gymnasia literaria. & audi facinus maioris abollæ.i. uestis plicatæ talaris. s. Stoicus.i. Ægnatius pfessus stoicã sectã: occidit p falsum testimoniũ & delationẽ Bareã. & ipse existẽs delator occidat amicũ Bareã. & ipse senex nutritus i illa ripa, ad quam delapsa est pẽna Gorgonei Caballi.i. equus alatus ex Gorgonis.s. Medusæ a Perseo interfectæ sanguine natus.i. iuxta Heliconẽ nutritus occidit discipulũ.s. Toriũ Seninũ: & ita ẽ eodẽ Ægnatio mallẽ intelligere cum Calderino, q̃ ut delator sit Ægnatius, & senex Heliodorus: ut Probũ sensisse uolũt. Fabula explanatur ad unguẽ a Mãcinello.

Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protógenes aliquis, uel Diphilus, aut Erimanthus,
Qui gentis uitio nunquam partitur amicum,
Solus habet, nam cum facilem stillauit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæq; ueneno,
Limine summoueor, perierunt tempora longi
Seruitii. nusquam minor est iactura clientis.
Quod porro officium, (ne nobis blãdiar) aut quod
Pauperis hic meritum: si currit nocte, togatus
Currere, cum prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem iubeat dudum uigilantibus orbis,
Ne prior Albinam, aut Modiam collega salutet.
Diuitis hic serui claudit latus ingenuorum
Filius, alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ, uel Catienæ,
Vt semel, atq; iterum super illam palpitet, at tu
Cum tibi uestiti facies scorti placet, hæres;
Et dubitas alta Chionen deducere sella.

IOAN. BRIT. ¶ NON est romano in ea, inquit, domo ubi aliqs habitat & conuersatur Græcus: nullus Ro
Protogenes manus habitare põt. Nã ide falsis Græci criminationibus eliminatur. ¶ Protegenes: aliquod Græcus. species pro genere nõia propria & conuenientia græcis. Protegenes aũt interpretat' q̃si primus-
Diphilis genitus. Protogenes pictoris meminit Pli. lib. vii. ¶ Diphilus interpretatur amicus Iouis: ἀπὸ τοῦ Διὸς.i. Ioue, & φίλου amore. ¶ Erimanthus dici põt, q lites disseminãdo diuinat: ἔρις.n. lis dicit': & μάντις diuinus uates: hoc est q suis diuinatiõibus lites disseminat. ¶ Facilẽ stillauit in aurẽ: imitatio Horatiana, Præceptũ auriculis hoc instillare memẽto. ¶ Limine summoueor: a familiaritate & amicitia diuitis reiicior. Nam a poetis limen pro amicitia poni docet Seruius illic apud Virg. de Turno: Se limine pelli. ¶ Seruitij: seruitutis meæ, qui tanq̃ seruus in obsequijs & negocijs sui diuitis. ¶ Nusq̃ minor est iactura clientis. adeo, inqt. parua habetur amissio clientis Romæ, ut nusq̃ sit minor. ¶ Quod porro officiũ: sed ne forte, inquit, nobis uidear nimis blandiri & rationes nostras nimiũ tueri, q nihil nobis, sit, quod agamus in gratiã diuitũ & potentũ. Id tñ nobis pauperibus relictũ est negocij: ut diuitibus officium salutandi occupatissimus comites o ó sine multo labore & animi anxietate. Sicq; ostẽdit pauperis clientis in urbe difficilẽ esse uitæ rõnem. qñ eius labores maximi sint inanes estq; legendũ cum interrogatione. ¶ Quod meritũ pauperis: quod beneficiũ est, quod possit pauper diuiti pstare: ut inde aliqd utilitatis cõsequat'. ¶ Si currit nocte. subaudi diues ut salutet: Alibi legitur si curet nocte. ¶ Togatus currere.i. hoc est officiũ paup's currere togatus.i. ut sumpta toga diuitẽ comitetur. Nã diuites ante se habebant (ut diximus) clientes togatos: q appel
Anteambulones labant' ante ambulones. Habebãt etiã q pone sequebatur dicebantur aũt cliẽtes togati, qa toga erat uiliorũ, quã in officio salutandi sumebãt mane. unde Mar. lib. iii. ad Candidũ: Exigis a nobis operã sine fine togatã: Non eo libertũ, sed tibi mitto meũ. Et alibi: Mane uel a media nocte togatus ero. Obseruandũ est autẽ genus locutionis: ut dicat currere togatus, nõ aũt togatũ. Sic ẽt apud Virg. in. xi. de Camilla: Et Æneadũ pmitto occurrere turmæ. Solaq; tyrrhenos equites ire obuia cõtra. Hocq; est ex rõne ueræ latinitatis, quæ in his uerbis absolutis a parte posteriore sibi no atiuũ ascisci: ut ego curo uiuere iustus. Et officiũ tuũ est ire obuius patri. Vnde Terent. in Andr. Quæ sese inhoneste optauit parare diuitias: potiusq̃ in patria honeste paup uiuere. ait.n. paup nõ pauperẽ. Quare audiẽdi non sunt q legunt togatũ, q̃si uerbo absoluto nominatiuus adiũgi nõ possit a parte posteriore. ¶ Cũ ptor lictorẽ impellat: nã & magistratus nõ pudebat ut hæreditates captarẽt, salutare potissimũ uiduas diuites, & orbos. Sex aũt lictores prætorẽ: duodecim consulẽ pcedebant cũ fascibus uirgaꝝ & securi colligata. Plut. rc. rationẽ quærẽs q̃re fasces uirgaꝝ cũ securibus ligatæ præferrentur

ait: signũ fuisse nõ oportere magistratus iracũdiã pcõptã ac dissolutã esse, aut q a uirgarũ dissolutio mora & tarditate irã frangit, & impetũ moderatur. Sed malitia qñ partim medicabilis est, partim curari nõ põt: uirgæ quod mutari põt, corrigũt: secures autem quod emẽdari nõ põt, abscindũt. ¶ Lictorẽ. scribit Valgius Rufus appel Lictor unde
latũ a ligãdo, q cũ magistratus populi Ro. quẽpiã uerberari iussisset, crura eius & manu ligari, uti tincq a uiatore solita sint: itaq; qui ex collegio uiatoꝝ officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Cice. in oratione p C. Rabirio: Lictor, inqt, colliga manus. Festus uero ait aligando, q fasces uirgaꝝ ligatos imperãtibus magistratibus gerit. Tyroni uero Ciceronis liberto a lino uel licio deriuari placuit. ¶ Or Orbus
bis: orbus dĩ proprie, q & oculis & liberis priuatus est. Et filius ẽt qui parentibus sit priuatus. Terent. Orbæ q pximi sunt ijs nubãt. Persius Quis potior iudex, puerisue qs aptior orbis. Inde est orbitas & orbare uerbũ Orbitas
quod est aliqua re cara priuare. Orbare
Orbis aũt, aut uiris, aut uiduis uigilãtibus iam luce appropinquãte. ¶ Ne prior Albina imitatio est Horatij in sermonibus. Ne prior officio quisq̃ respõdeat urge: Siue Aquilo radit terras, seu bruma niualẽ Interiorẽ diem gyro trahit, ire necesse est. ¶ Albinã & Modiam: anus diuites & orbas. ¶ Diuitis hic serui: conqueritur poeta iniquã tẽporũ conditionẽ incidisse: ut ingenui sint togati & comites hoium diuitũ libertinæ cõditionis. ¶ Claudit latus: comitẽ se præbet. Nã illi, dicũtur claudere, siue tegere latus, q externus aliquẽ comitãtur, ut sit honoratior. Horat. in sermonibus. Ne tegã spurco damæ latus: ordo aũt est: Filius ingenuoꝝ claudit latus diuitijs serui.i. illius q nuper seruus fuerat: nũc aũt libertinus: hyperbolicos aũt dicit diuitis serui ex nimio stomacho, quasi qui adhuc õleat seruitutẽ. ¶ Hic.s. Romæ. ¶ Alter.n. ex libertinis, inqt, sunt alii qui adeo diuites: ut donẽt Caluinæ uel Catienæ mœchis quantũ tribuni militares accipiũt ex stipẽdio. ¶ At tu s.o Iuuenalis. p quẽ oẽm intelligit Romanũ pauperẽ. ¶ Scorti uestiti uestibus ornati ut pulchrius appareat. ut sic ostẽdat uix licere pauperi cõducere turpẽ meretricẽ. ¶ Chionẽ: nomẽ meretricis. Chion aũt græce niuẽ significat. in Chion
cuius nomẽ hoc disticho iocatus est Martia. Digna tuo cur sis, indigna q; noie dicã: Frigida es, & nigra es, nõ es, & es Chione. Idem in tertio de Chione: Vnde datur quadrans, unde uir es Chirones.
¶ NON est Romano cuiq̃ locus. Eandẽ rẽ psequit' Vmbricius ASCEN.
ostendens nullũ esse quæstũ Romæ bonis ciuibus, postquã recepti sunt tot græculi. Ordo est: Locus.i. gratia ut recipiaris a quouis diuite in familiarẽ nõ est cuiq̃ Romano. hic.i. Romæ ubi regnat aliquis Protogenes.i. pictor egregius & adulator: uel q ex serulis domo natus principiũ est generis & nobilitatis suæ. uel Diphilos.i. aliquis Ioui carus: hoc est adulator græcus imperatori carus. aut Erimanthus.i. litis & cõtrouersiæ uates: & nuncius. hoc.n. interpretãtur hæc græcorũ propria: quæ interpretamenta posui: q a consona sunt rebus. qui.s. Protogenes: Diphilus: aut Erimanthus: nunq̃ impartitur.i. partẽ facit amico & ideæ habet.i. possidet quæ per adulationẽ acquirit solus. & hoc uitio gentis.i. secundũ q gẽtes i patria illius sunt uitiosæ: uel q uitiũ est patriæ. Tales aũt Maro apud inferos in tormentis & plurimos esse dicit in. vi. sic. Nec partẽ posuere suis, quæ plurima turba est. Nam p quia cũ.i. post q̃. stillauit.i. infudit in aurẽ pricipis. s. faciliẽ. s. ad audiendũ exiguũ.i. modicum de ueneno naturæ. sup. propriæ. & patriæ q̃ omnibus illis cõis est. ego summoueor.i. p delationẽ expellor limine.i. a domo diuitis, cui diu seruierã. & tẽpora longi seruitij perierũt: quia nullũ emolumentum mihi attulerunt. iactura.i. damnũ. clientis.i. amici familiaris in clientelã addicti: nusq̃.i. nõ usquã non est.i. nõ reputatur usq̃ minor sup. q̃ Romæ. hoc est omnino paruũ sit Romæ dãnum clientuloꝝ q exigũtur sine occasione legitima nulla mercede reposita. Porro. Nã certe quod officiũ, aut blãdiar nobis.i. ut dicã ueritatem

licet

Da testem Romæ tam sanctum, q̃ fuit hospes
Numinis Idei, procedat, uel Numa, uel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam.
Protinus ad censum, de moribus ultima fiet
Quæstio, quot pascit seruos, quot possidet agri
Iugera, q̃ multa, magnaq; paropside cœnat.
Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca,
Tantũ habet & fidei, iures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atq; Deos, Diis ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam præbet, causasq; iocorum
Omnibus hic, idem, si fœda, & scissa lacerna,
Si toga sordidula est, & rupta, calceus alter
Pelle patet, uel si consuto uulnere crassum,
Atq; recens linum ostendit, non una cicatrix.

ficet nobis damnosa sic) quod meritũ.i.præmiũ. aut merces pauperis est hic.i.Romæ.q.d. nullũ, si ipse cliens pauper curret nocte.i.ante lucẽ.togatus.i.in toga salutatũ: cũ ita fit q̧ ptor impellat lictorẽ.i.ministrũ publicũ qui fasces ipsius fert: currere. & iubeat ipsum ire pcipitẽ. & hoc orbis.i.liberos nõ habẽtibus.uigilãtibus dudũ.i.paulo prius. Ne collega.i.cõpetitor sportulæ ad idem munus missus. salutet prior Albinã, aut Modiam ditissimas illas matronas & orbas filiis igenuoꝝ. claudit.i.cõprimit cõtinuãdo se illi. claudit inq̃.hic.i. hoc concursu latus serui diuitis.i.eius, qui ser uit diuiti. Sed quare diuites sportulã petũt. Nã alter sup. diuitum donat Caluinæ uel Catienę mœchis illis: tñ sup. quãtum tribuni militũ accipiunt in legione.i.dũ stipendia faciũt. ut palpitet.i.palpitationes ueneres & luxuriosas faciat super illã. semel, atq; iterum.i. semel aut bis. At tu.i. qcũq; es: nõ.n. ad Iuuenalẽ loquit. cũ.i.qñ. facies scorti.i. meretricis. uestitu.i. optimis uestib⁹ cultæ placet tibi. hęres & dubitas Chionẽ meretricẽ optĩe cultã deducerẽ.i. decrsũ ducere alta sella.i.excipere eã cũ descẽdit de sella: q.d. non debes dubitare, & hoc ironice. Mordet aũt eos, q meretricibus i publico obsequũtur.

JOAN. BRIT. ℭ D A. Testem Romæ: cõqueritur Romæ fidẽ nõ haberi pauperibus, licet uiri boni sint: sed diuitibus tantũ licet sceleratis. Est ergo sensus. Si testẽ produxeris tã sanctũ, tamq; iustũ q̃ fuit Scipio Nasica, Numa Põpilius, & Metellus, nulla ei fides habebit̃ nisi diues sit. nã statim pcunctantur quo censu sit. de moribus aũt (quod primũ esset inquirendũ) nulla fit mẽtio. ¶ Hospes numinis Idæi.i. Sci-

Cybelis nomina — pio Nasica, q hospitio Cybelẽ excepit: quã & Rheã, & Matrẽ Deoꝝ, & Vestã & Deã phrygiã magnã. a locis aũt Idæã & Dindymenam & Phylenã & Pessinuntiã nominauerũt. Græci ministros eius nũcupant uno uocabulo Curetes: eosdẽ & Corybantes uocãt. lege Stra-

Curetes Corybantes — bonẽ. De cuius historia ita Liuius li. xxviii. Oratores Ro. Pergamũ ad regem uenerũt. Is legatos comiter acceptos Pessinuntem in Phrygiã deduxit, sacrumq; iis lapidẽ, quẽ matrẽ Deũ esse incolæ dicebant tradidit, & deportare Romã iussit, quẽ Tyberi aduectum Scipio Nasica optimus, uir a senatu iudicatus, p portam Capenam duxit in urbem, eamq; hospitio excepit: qm ita responsum habebatur, ut numen id ab optimo uiro reciperet, cõsecraretur q;. & cũ Nasica tẽplum ei uouisset. Metellus incepit, Augustus pfecit. Vnde Ouid. Illa sedens plaustro porta est inuecta Capena: Spargũtur iunctæ flore recente boues. Nasica excepit, tẽpli nõ extitit auctor: Augustus nunc est, ante Metellus erat. De simulachro Cybeles quod cælitus demissum cõstat multa scribet Herodianus lib. pri. ¶ Vel: ẽt quasi Numa longe fuerit sanctior Scipione. Numa enim Pompilius ob inclytam eius religionem ex Curibus ciuitate Sabinorum accitus est Romam, & creatus rex secundus post Romulum sacra plurima instituit: ædem Vestę cõfecit: Virgines uestales elegit Flãmines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem: Salios Martis sacerdotes, põtificem maximũ creauit. ¶ Seruauit trepidã: L. Metellum intelligit, q orbatus luminibus incendio amissis exegit senectã cum ex æde Vestæ ardenti pontifex palladiũ raperet memorabili causa: sed euentu misero. Tribuit ei (auctore Plinio) populus Ro. quod nunq̃ ulli aliĩ ab cõdito æuo, ut quoties in senatũ iret, curru ueheretur ad curia, magnũ & sublime, sed pro oculi datum. ¶ Ex æde flagranti.s. Vestę. ¶ Mineruã: palladiũ.i. ipsius Deę simulachrũ. Nam Palladẽ & Mineruã eandẽ esse dixere ueteres. ipsum aũt Palladis simulachrũ Romani occultũ: nemini q; uidendũ colunt, immotumq; usq; ad eã diẽ conflagrationis, ex quo ab Ilio aduectum fuit. ¶ Protinus ad censum: subaudi deuenit̃, ut interrogẽt quantas possideat opes. ¶ Quot pascit seruos: hoc aũt est ex luxu Romanorũ, q(ut scribit Pli.) tantam seruorũ multitudinẽ habebãt: ut iustũ exercitus numerũ diceres. Pudẽtilla uxor Apulei (ut ipse docet in ii. Apologia.) seruos haud minus quadringẽtis donauit filiis suis.

Paropsis — ¶ Quã multa q̃ magno ciborũ luxu cœnet. Paropsis. n. hoc loco p uase escario positũ est ut apud auctores tam græcos q̃ latinos sæpe usurpatur ⲁ παρὰ καὶ ὄψον.i. ad cibum. Licet proprie paropsis genus sit iuris auctoribus Polluce & Eustachio. Vnde Plautus in Pseudulo: Terrestres pecudes, aut cecimandro condio, aut paropside. ubi liquido ostendit Plautus genus esse iuris & cõdimenti. ¶ Iures licet & Samothracum: licet, inquit, pauper per Deos iurset peregrinos, & romanos: existimatur omnino uti mendacio,

Samothraces Dii — ac p hoc esse periurus. per Deos Samothraces Deos penates intelligit, quos ex Samothracia insula maris Ægæi Phrygiam Dardanus, & ex Phrygia Aeneas in Italiam peruexit. Dionysius Halicarnaseus scribit in primo libro. Deos penates duos fuisse adolescentes ligneos sedentes, ac pila tenentes ueteris artis opera, multaq; subdit de Samothracia ex sententia Callistrati & Satyri. De Diis ipsis intellexit Virg. in. ii. Hos cape fatorũ comites, his mœnia quęre. Pleraq; ẽtde ipsis tradit Macro. ¶ Et nostroꝝ aras per Iouẽ Iunonem, & Palladem. Nã ii præcipue ab Romanis colebantur, Diiq; magni sunt appellati. ¶ Cõtemnere fulmina: creditur, inquit, pauper non timere Deos, ac per hoc securus esse ad periuria. ¶ Quid q̧ materiam: proponit poeta aliam pauperum miseriam q̧ omnibus sint de ridiculo. ¶ Hic idem scilicet pauper.

ASCen. ℭ D A testem Romæ &c. Ostendit uirtutem Romæ non esse in pretio, sed solas diuitias: q̧ etiam Horat. in epistolis sic dicit: Hos solos aiunt sapere & bene uiuere. Quorũ conspicitur nitidis fundata pecunia uillis. Ordo est Da Romæ esse tam.i. tantũ sanctũ. q̃.i. q̃ iũum sup. sanctus fuit hospes.s. Scipio Nasica. numinis Idæi, quod in Ida silua troiana colitur.i. Cybeles. procedat.i. ueniat in conspectũ Romanorũ uel.i. ẽt Numa secundus rex Romanorum uir religiosissimus. uel ille sup. qui seruauit supple incolumen Mineruam Deã illã trepidam.i. in periculo existentẽ ex æde.i. templo eius. flagrãti.i. ardenti: hoc est Luc. Metellus: q Palladiũ.i. Palladis simulachrũ ab Troia auectũ ignibus subripuit. ptinus.i. statim sup. aspicietur ad cẽsum.i. ad redditus & uectigalia: aut diuitias, quas possidere pmittebãtur a censoribus ultima quæstio.i. inquisitio fiet de moribus. quæret̃.n. sup. primũ quot seruos pascit: quot iugera agri possidet, & q̃ multa. & q̃.i. quantũ magna paropside.i. uase ad cibos coquẽdos cœnat. uulgo dr̃ parapsis: sed q̃a dicitur a para & opson: & in cõpositione solet pcedens uocalis elidi: ideo periti scribũt parapsis. Quisq; habet tantum fidei.i. tanta cuiq; fides adhibetur: quantũ nummorũ seruat in sua arca. licet tu iures.i. iurãdo in testimoniũ accipias aras.i. Deos, q colunt̃ in aris Samothrachũ.i. populorũ Samothracæ. & aras nostrorũ: idest Romanorum: hoc est licet tu qui es pauper iures per Deos aduectos ex Samothracia: & per Deos, quos Romani potissimũ celebrant: tamen nihil sup. habebitur ubi fidei: quia pauper credit̃ cõtemnere fulmina. qbus Iupiter malos terret. atq; pro & Deos. & hoc ipsis Diis ignoscentibus: idest nolentibus scire, aut factum pauperum dissimulantibus, quasi qui non attendant ad facinora pauperũ. Quid supp. dicendum de hoc, q̧ idem uidelicet pauper præbet hic.i. Romæ omnibus materiam & causas iocorũ.i. irrisionum per iocos. si lacerna.i. uestis oblonga & uirilis quã forte a patrono quiuis habuit dono sit fœda & scissa. toga.i. uestis exterior cæteras tegens. sit sordidula.i. modicũ sordida. tolerabilior.n. est immũdicia i ueste interiori: in q̃ pauperes laborãt, q̃ i exteriore: in q̃ in populo uersant̃. & ideo dicit si fœda est lacerna: & si toga sordididula est. nõ sine causa utens diminutiuo. & si alter calceus patet.i. ut ab eis, pelle rupta.i. detrita uel si nõ una.i. multiplex cicatrix.i. uestigiũ rupturæ ostendit linũ.i. lineũ filũ crassum.i. densum. uel (quod tamẽ minus placet) pice inuolutũ. atq; recens.i. recẽter adhibitũ. & uulnere consuto.i. fissura & ruptura consuta: dixi minus placere q̧ ideo crassum filum dicat: quia pice inuoluatur: q a quanto minus diligentiæ adhibuerit: tanto maior est causa irrisionis. præterea ideo dicit filum recens: quia adhuc album: & ita plus eminens, q̃ si detritum colorem picis, aut corii accepent: & ita paupertatem, non uitia deridebant.

Nihil habet infelix paupertas durius in se.
Quam quod ridiculos homines facit exeat inquit,
Si pudor est, & de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, & sedeant hic
Lenonum pueri quocunq; in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos iuuenes, iuuenesq; lanistæ.
Sic libitum uano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor? atq; puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur hæres?
Quando in consilio est ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt, quorum uirtutibus obstat
Res angusta domi. sed Romæ durior illis
Conatus, magno hospitium miserabile, magno
Seruorum uentres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negabit
Translatus subito ad Marsos, mensamq; Sabellam,
Contentusq; illic ueneto duroq; cucullo.
Pars magna Italiæ est (si uerū admittimus) in qua

IOAN. BRIT.

EXEAT inquit: q̃ infelix sit pauper ab exēplo etiam theatri ostēdit. Conqueritur.n. q̄ cū antea in theatro oēs promiscue sederent: theatralē nunc illam spectādi promiscuam licentiā in cōtemptū pauperū esse sublatam. Lucius.n. Roscius Otho tribunus plebis legē tulit: ut in theathro quatuordecim ordines spectandi gratia equitibus tm̄ Romanis darent̃. ii aūt in ordinem equestrē transibant: quorū cēsus quadringentorū fuisset sestertiū. multi ergo uiri boni & nobiles: q aut ad integrū illū cēsum nō peruenissent: aut forte aliquo casu decidissent iubebant̃ magno dedecore oībus fere spectaculis surgere ab hīs, qui ꝑerant. Tota indignatio est in Domitianū, qui legē Othonis tēporū uetustate pene abolitā restituit: quod Trāqllus ostēdit his uerbis: Licentiā theatralem ꝓmiscuā iniquitate spectādi inhibuit. De puluino equestri, .i. ex q̃tuordecim gradibus theatri q̄ & equestria dicebant̃. Sen. in. vii. de bñficijs: Equestria omniū eqtū romanoꝶ sunt. Et idē Sed cū in theatrū ueni si plena sunt equestria & iure habeo locū illic, q̄a mihi sedere licet. Trāquillus in Caligula: Vt equestria ab infimo quoque occuparentur, popularia dicebantur ubi plebs sedebat. Tranquillus in Domitiano: Et q̄a pars maior intra popularia deciderat. Puluinū aūt equestrē appellat sedilia ipsa theatri ad similitudinem fortasse puluini plumei q̄ nō aliter in sedilibus requiescimus toto corpore sedentes, q̃ in puluinis reposito capite. Nā puluinus dicitur q̃si plumimus: eo q̄ plurimis refertus sit. ꝑ diminutionē dicimus puluillū. puluinū et appellamus in hortis partē eminētiorē. Columel. in. xii. Spicæ alij liratim seri debent: ut in puluinis positæ minus infestentur: unde fit puluinatus. Pli. lib. xiii. Præterea cæsum a dorso puluinato. i. eminētiore. dici a nautis puluinū itē scri. Ser. Dorsum hoc ē arenā duriorē q̄ euntibus & remeātibus fluctibus densatur in modū saxi. A puluino uidēt deduci puluinaria, q̄ plerunq; pro tēplis ponebant̃: q̄ ꝓprie dicant̃ lectuli, q sterni in tēplis cōsueuerūt. Cice. in oratione de haruspicū rñsis sic: Hostemq; eū, qui puluinaribus bonæ Deæ stuprū intulerit: unde et imperatoribus tanq̃ Dijs tribuitur. ut illic apud Iuue. Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem. Surgat: Martialis: Quadringēta tibi nō sunt Cherestrate, surge Lectius ecce uenit. Nā Lectius & Oceanus ꝑibus Domitiani præfecti fuerunt seruādo ordini. Cuius res. i. ille surgat cuius census. Nō sufficit legi nō tantus est quantū iubet lex Roscij Othonis. Et sedeant hic: hoc dictū ex summa indignatione poetæ. sedeat, īngt, hic i quatuordecim gradibus turpissimus q̄sque modo diues sit. Lenonū pueri uilissimi quiq; uel cinædi, q lenonibus seruiuerūt: aut pueri lenonū .i. filij lenonū nā puer nō solū ad ætatē refert̃, sed & ꝓ filio accipit̃: ut illud: Tuq; puerq; tuus. & ꝓ seruo Terēt. in Andr. Cōuerti puerū Chremetis. Multi. n. ex ignobili cōditiōe & ad opes summas & dignitatē equestrē peruenerāt oibus delitijs affluentes. Vñ legimus apud Pli. li. xiiii. ca. iii. quēdā ex seruis Neronis solitū unguēto lauari imitatū. C. principē q idem fecerat. Lenones dñr (auctore Vulpiano) qui quæstuaria mancipia habent: sed & q in liberis quæstū hunc exercent in eadem causa sunt. siue aūt hoc principaliter negociū gerūt, siue alterius negociationis accessione utuntur. utputa si caupo fuerit uel stabularius & mancipia talia habuit ministrantia: & occasione ministerij quæstū facientia. Lenocinū facere nō minus est, q̃ corpore q̃stū exercere. Fornice: lupanari, & loco fornicato q̃lia domicilia solent inhabitare scorta. Alibi: Nudū olidu stans fornice mancipiū. Nitidi lauti & splendidi opibus. Plaudat: nā spectatores in theatro plausu uictoribus fauebant: excipiebātq; in theatrū principes de q̄bus bene sentiebāt: de q̄bus aūt male, sibilo. Vnde Horat. loquēs de Auaro: Populus me sibilat, at mihi plaudo Ipse domi, simul ac nummos contemplor in area. Præconis: præco a præcinendo est dictus. Est. n. is qui clara uoce edicta magistratuū: quiq; pretia rerū in publicis uenditionibus pronunciat. Inter pinnirapi: ordo duplex esse pōt. ut sit unus: Filius nitidi præconis plaudat inter iuuenes cultos pinnirapi: & iuuenes lanistæ. i. inter eos q ex gladiatoribus ad magnas opes ꝑuecti sunt & nūc sedēt ut nobiles in q̃tuordecim: ut exponas iuuenes ꝓ filijs. Alter uero sic: Filius ꝑconis hic plaudat, & iuuenes pinnirapi, & iuuenes lanistæ plaudāt inter cultos. i. īter cōptos & nitidos, ac ꝑ hoc diuites Romanos & equestris ordinis. Pinnirapus aūt dictio est cōposita ex duobus corruptis: ex pinna & raplo sicut apud Plaut. in Pseud. Bustirapus: signatq; retiariū alterum ex gladiatoribus: qui pinnam, & summitatē galeæ mirmillonis immisso rete capiebat: cū cantaret: piscē peto. nō repeto: q̄d me fugis galle: nā mirmillonicū genus armaturæ gallicū est: ipsiq; Mirmillones aūt galli uocabantur. in quorū galeis piscis effigies inerat: quod genus pugnæ institutū fertur a Pittaco uno ex septē sapiētibus: q aduersus Phrinonē dimicaturus ꝓpter cōtrouersias finiū q̄ erāt inter Atticos & Mitylenæos, rete occultato impediuit Phrinonē. Lanistæ: genitiuus est casus. lanistæ, lanij, laniones denominati sunt a laniādo: sed ita inter se differūt: ut lanij siue laniones dicant̃, qui carnes uenditent populo, easq; concidant & laniēt. unde Apuleius lanienā formauit uocabulū: quod ꝓ cruciatu & ueluti quadā laniatione sæpe posuit. Plaut. uero in Epidico lanienā appellat locū ubi pecudes mactantur a lanijs, his uerbis. Defessus sum quærere per medicinas, tōstrinas, in gymnasio, atq; in foro, per myropolia, & lanienas. Lanistæ uero erant q gladiatorū familias habebant uenales, easq; digladiari docebāt. unde Tranq. in Cæs. Tyrones neq; in ludo, neq; per lanistas, sed in domibus ꝑ equites Romanos, ac etiam senatores armorū peritos erudiebat. dicti ergo lanistæ q̄ præessent hoibus laniandis. Sic libitū: subaudi est. cū indignatione dictū: q. d. nulla fuit huius distinctionis honestē causa: sed sic libuit. Sicq; poeta oñdit cōtumeliosam diuitū aduersus pauperes superbiā. Est aūt libet unū ex uerbis quod apud ueteres geminauit ꝑteritū: ut libuit libitū est: licuit licitū est: placuit placitū est: puduit puditū est: nupsit & nupta est: prandit & pransus est: cœnauit & cœnatus est. Et dicimus libet & libent in forma tantū tertiæ personæ in singulari & plurali, sic et licet & licent. Vano: stulto & modicæ prudētiæ: cū id ꝑ nimiā ambitionē fecerit. Virgil. Vane ligur, frustraq; aīs elate superbis. Quis gener: alia est querela paupertatē ubiq; contemni. Nam si ducenda, inquit, uxor est repudiatur gener nisi opibus par sit puellæ: sicq; ostendit holum fortunā nō uirtutē quæri. Censu minor: q diuitijs nō sit par puellæ. Quando in consilio est ædilibus: cōqueritur poeta: pauperē ab oi reipu. administratione, & cura tanquā nulli rei aptū arceri a magistratibus. Quando, inquit, est in cōsilio ædilibus? q. d. ædiles q minimi sunt magistratus, quiq; res minimas in urbe curāt, siq̄d cōsilio publico facturi sunt, pauperē in consiliū nō admittūt. Nā ædiles præerant mēsuris. ut in sequētibus. Et de mensura ius dicere uasa minora Frangere. Et minimi erant magistratus: adolescentes prima commēdatione creabantur. Cic. legū secūdo. Suntoq; ædiles curatores urbis, annonæ, ludorumq; solenniū ollisq; ad honoris: amplioris gradū primus accessus esto. Erit ergo argumētū a minore ad maius. ut sit sensus: si a minore magistratu paup contēnitur: multo magis a maiore. Perq; poeta sæculū suum inscitiæ dānat: quod hoies tantū excensu cōsiderandos putet. Hincq; est illud Plinij in proœmio. xiiii. libri. Postquā senator cēsu legi cœptus, iudex fieri censu, magistratū ducemq; nil magis exornare q̃ census, pessum ire uitæ pretia, omnesq; a maximo bono liberales dictæ artes in cōtrariū cecidere. Agmine facto: damnat ex nimia indignatione cōsiliū priscorū pauperūq cū per seditionem in montē sacrū secessissent: in urbem

Roscius otho

Puluinus
Puluinar

Puer

Leno

Lenocinium facere

Præco

Pinnirapus

Bustirapus

Mirmillones

Lanistæ
Lanij
Laniones

Libuit & libitū est

bem tũ hortatu Agrippæ redierũt:cũ debuissent omnino migrare. Plebs enim cum tributum & militiam tolerare non posset a patribus secessit in montem: qui postea ob id sacer est dictus. Et cum inde reuocari nequiret, Meneuius Agrippa legatus recitata fabula Æsopi: qua ostenduntur artus homani a uentre discordasse: moxq; cum omnia ob discordiam deficerent, in gratiam rediysse: sic populum cum senatu reconciliauit: creatis tamen tribunis plebis, qui libertatem suam aduersus superbiam nobilitatis defenderent. ¶ Migrasse: ita abiuisse, ut nunquam redirent in urbem. ubi tanto sunt contemptui. ¶ Olim: superioribus temporibus. ¶ Facto

Agmen agmine: omni collecta multitudine: uel facto impetu, Nam agmen sermo est polysemus: significat enim impetum. ut illud Virgilianũ Illi agmine certo Laocoonta petunt. Et multitudinem: ut Vocat agmina sæua sororum: etiam exercitum incidentem agmen uocamus. ¶ Haud facile emergunt: sententia est generalis, qua ostendit cum ubiq;, tum maxime Romæ difficile esse pauperi emergere e miserijs: est autem translatio a naufragis: quibus difficile est ex profundo emergere in aquarum superficiem. ¶ Rex angusta domi: tenuis facultas rei domesticæ. ¶ Virtutibus obstat: impedimento est: licet optimis artibus sint instructi. ¶ Illis: scilicet pauperibus. ¶ Durior: difficilior. ¶ Magno hospitium: ratio est quare ad felicitatem durior sit conatus Romæ. Magno: subaudi constat. dicimus enim magno, paruo, plurimo, & minimo absolute: cum uerbis significantibus pretium sunt adiuncta sed non tanto & quanto: uerum tanti & quanti, pluris & minoris. Liuius libro secundo primæ decadis. Magno illi ea cunctatio stetit. Valerius: Magno ubiq; uirtus æstimatur. ¶ Hospitium: domus conducticia. ¶ Miserabile: quod te etiam possit ad misericordiam mouere.

Miserabilis Nam miserabilis ille est: qui sua miseria nos ut sui misereamur mouet. Vnde Ouidius monet amantem ut se miserabilem puellæ ostentet: idest ita plenum erumnarum: ut puella eius misereſcat: Vt uoto potiare tuo miserabilis esto. ¶ Fictilibus cœnare pudet: conqueritur ita auctum esse per diuitias omnium rerum luxum: ut pauperes etiam pudeat cœnare in fictilibus: ne sint ludibrio: ut sit sensus: Pauperem, inquit, pudet cœnare fictilibus Romæ. quod negabit esse turpe si ad Marsos, mensamq; Sabellam se contulerit: ubi crassioribus etiam contentus erit uestibus: ut ostendat urbem Incolentibus magna ambitione, magnoq; luxu omnino uiuendum. Hocq; melius q̃ ut ad historiam referas: legendumq; est: negabit, & non negauit.

Cucull' ¶ Cucullo: genus est uestis uillosæ ad arcendas pluuias & frigora. Columella libro primo, capite octauo. Cultam, uestitamq; familiam magis utiliter, q̃ delicate habeat, munitam diligenter a uento, frigore, pluuiaq;: quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, centonibus confectis, uel sagis cucullis. Sidonius eius ita meminit: Per quos nocturnalem cucullum: quo membra confecta ieiunijs inter orandum, cubandumq; dignanter tegare transmisi. quamq̃ nõ opportune species uillosa mittatur hyeme finita: iamq; temporibus æstatis appropinquantibus. Iulius Capitolinus in uita Veri: Vagabatur nocte per tabernas & lupanaria obtecto capite cucullione uulgari uiatorio, Diuus Hieronymus ostendit cucullum tegmen esse capitis, scribens sic de monachis. Edentes autem cucullis capita sua uelent, ne alter alterum aspiciat manducantem nec loqui quidquam liceat dum manducant. Cucullus item genus est auis. de qua Horatius

Color uenetus in Satyris: Magna compellans uoce Cucullum. ¶ Veneto: coloris ueneti: Est enim marinis fluctibus similis. Vegetius in re militari: Ne tamen exploratoriæ naues candore prodantur: colore ueneto qui marinis fluctibus est similis uela tinguntur: nautæq; uel per noctem. sed etiam per diem facilius lateant exploratores. Eum colorem aliqui putant illum esse, quem blauum dicimus, quo uestes uiliores tinguntur. Martia. Si ueneto, prasinoq; faues: qui coccina sumis: ¶ Duro: crassiore lana. ¶ Pars magna Italiæ ostendit poeta longe minori impensa alibi uiui q̃ Romæ.

ASCen. ¶ NIL habet infelix. Ostendit iterum paupertatẽ Romæ haberi summo ludibrio: & esse fere intolerabilem: quia quos miserari deberent Romani irrident sed (ut dici solet) Est misero peius derisio, q̃ dolor eius. Ordo est: Paupertas infelix: idest quæ secundum opinionem Romanorum infelices facit: cum tamen Lucanus eam dicat: Munera nondum intellecta Deum. nil: idest non aliquid habet durius in se, q̃ q; facit homines ridiculos: idest deribiles. Tristissimũ autem est in publico irrideri: & a sede occupata explodi: q; etiã in euangelio Luc. xiiii. Saluator ita docet: Cum inuitatus fueris ad nuptias nõ discumbas in primo loco: ne forte honoratior te fuerit inuitatus ab illo: & ueniens is, qui te & illum uocauit: dicat tibi: da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouissimum locũ tenere. hic autem non reprehenduntur pauperes, q; in theatro in. xiiii. primis gradibus aliquando sedebant: quia is locus potuit eis cõgruere: cum sint ingenui: & ob uirtutem longe honorabiliores, q̃ libertinę conditionis: aut turpi quæstus homines: & forte parentes eum locum tenuerant: & ipsi priusquam lex esset reuocata: ne quis non habens censum equestrem sederet illic. cẽsus autem equestris continebat. cccc. sestertia. quæ quia sordidissimæ uitæ homines possidebant is q praerat theatro: eijciebat pauperes de honesta domo. & dabat locum diuitibus etiam infamibus: quod reprehendit Vmbricius. Ordo est: Theatinus supple inquit. is supple cuius res. i. possessio nõ sufficit: idest nõ satis est legi. i. qui nõ habet censum equestrem. exeat & surgat de puluino: idest sedili puluino instrato equestri: idest debito habentibus censum equestrem. si pudor: idest uerecundia est supple aliqua in eo. & pueri lenonum, qui ex turpi quæstu meretricularum diuites facti sunt. nati in quocunq; fornice: idest prostibulo sedeant hic & filius nitidi. i. pene culti præconis. idest rerum uenalium laudatoris & nunciatoris. plaudat: idest plausum det hic iter cultos iuuenes pinnirapi: idest retiarij gladiatoris: & inter iuuenes lanistæ: idest eius: qui gladiatores docet: & eos aliquando ad spectaculum exhibet cum periculo capitis eorum: hoc est sedeant hic filij eorum, qui ad censum equestrem peruenerunt turpibus artibus & infami quæstu. & exeant boni ciues: quia pauperes. Sic enim libitum supple est. Othoni uano: idest stulto secundum Seruium: uel leui iudicio: qui distinxit uos sic. ut: scilicet sedes diuitijs non uirtutibus concederentur. Sed non solum Otho ad diuitias respexit. nam quis gener: idest uolens esse gener: Idest maritus filiæ. impar: idest minor. censu: idest dote: & sarcinulis: idest ornamentis seu mundo muliebri puellæ. placuit hic: idest Romæ. quasi dicat nullus. quis pauper scribitur. s. in tabulis testamentorũ. hæres: quasi dicat nullus. Quando est pauper supple ædilibus: idest cum ædilibus in concilio: quasi dicat nũquam. tenues: idest pauperes. Quirites populi: idest Romani. debuerant olim: idest a multo tempore. migrare. i. discedere mutatum habitationem: & hoc facto agmine: sicut olim in mõtem sacrum secesserant: quasi dicat uiso q; nulla spes lucri aut honoris est nunc pauperibus Romanis. ipsi debuerant olim cum adhuc fuerant potentes, & cum primum inceperãt opprimi a diuitibus migrare. i. discedere a Roma: & alio se transferre. sed nunc serum est: quia non auderent colligere manum contra potentes ita subacti sunt. Illi quorum uirtutibus obstat: idest detrimentum aut impedimentum facit res angusta. i. arcta & modica, quã habent domi. aut. i. nõ. emergũt. i. ex obscuro & ignobili statu: quasi ex aquis caput extollunt ad maiora sublimati. sed durior conatus. i. molitio ad uictum quæritandum est illis Romæ q̃ alibi: hoc est miserabiliores & afflictiores sunt pauperes Romæ q̃ alibi quia hospitium miserabile quale fuit Codri: est sup. uel constat magno pretio. & uentres seruorum constant magno. & cœnula. i. parua cœna ipsius patrisfamilias. frugi. i. frugalis: magno supple constat. Fictilibus cœnare pudet. Ostendit quare durũ sit pauperibus Romæ residere: q̃a neq; diuitias acquirere possunt: neq; in paupertate uiuere sine irrisione permittunt: quia uitio nunc datur cœnare in fictilibus: q; tamen non erat pudori olim clarissimo dictatori: q de Samnitibus triumpharat. Deinde progreditur ad detestationẽ pompæ, q̃ fit Romæ in ludis & publicis spectaculis: cũ talis alibi non fiat. & quia oẽs uolũt diuites uideri: licet multi pauperes sint: ideo durissimam agunt uitam: quia nihil miserius in hoc mundo, q̃ pauper superbus, & elato animo: quia neq; habet, neq; petere audet. Concludit itaq; omnia magno constare Romæ: cum ne mendicare quidem cum commodo tuo sine pretio possis. Ordo est: Pudet etiam pauperes cœnare. i. cœnam facere in sup. fictilibus. i. terreis uasculis a figulo factis, quod. i. quam rem negauit esse turpe. is sup. uidelicet Curius dentatus: qui translatus est subito. i. ex improuiso: cũ in agro suo araret ad Marsos populos illos Italiæ. & ad mensam Sabellam. i. qua usus est cum a legatis Samnitũ conueniretur. & contentus erat illic. i. coram Samnitibus: cũ tamẽ dictator esset, cucullo. i. indumẽto capitis rustico: quo uinitores & piscatores & etiã milites unũtur cõtra sæuitiã cæli. Vnde dicit ueneto. i. marini coloris: uel quo piscatores Veneti utunt. & duro: idest crassi fili. Et non solum tunc dictator duro habitu uestiebatur: sed etiam hodie in multis partibus Italiæ uestitũ contemnunt luxuriẽ: unde dicit. Si admittimus uerum: idest si uolumus q; uerum est fateri magna pars Italiæ est in qua.

Nemo togam sumit nisi mortuus, ipsa dierum,
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas. tandemq; redit ad pulpita notum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.
Equales habitus illic, similemq; uidebis
Orchestram, & populum, clari uelamen honoris.
Sufficiunt tunicæ summis ædilibus albæ.
Hic ultra uires habitus nitor, hic aliquid plus,
Quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id uitium est. hic uiuimus ambitiosa
Paupertate omnes, quid te moror: omnia Romæ
Cum pretio, quid das, ut Cossum aliquādo salutes:
Vt te respiciat clauso Veiento labello:
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis uænalibus. accipe, & illud
Fermentum tibi habe, præstare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia seruis
Quis timet, aut timuit gelida Præneste ruinam:
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tyburis arce:
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. nam sic labentibus obstat
Villicus, & ueteris rimæ cum texit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.
Viuendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, iam poscit aquā, iam friuola transfert

IOAN. BRIT.

NEMO sumit togam: ista non uiuitur ambitione: ut clientes togati adsint diuitibus salutantibus ut fit Romæ. Nam (ut diximus supra) toga erat uitiorū: quæ sumebatur a clientibus cū ibant ad salutandū. supra: Si currēt nocte, togatus Currere. Nisi mortuus: nam toga ornabantur mortui. Martia. Aut pallens toga mortui tribulis. Ipsa dierum Festorum: ordo est & sensus: Tu uidebis, ingt, habitus æquales & orchestram similem & populū. i. similem in municipijs: si quando maiestas dierū festorū colit theatro herboso &c. i. nullam uidebis differentiā inter senatores & plebeios: ut est Romæ. Vt oia referas ad parē habitū uestiū: ut nulla inter eos sit p uestes distinctio: sed nobiles & plebei sint similes. Per

Orchestra

orchestrā aūt designat senatores & nobiles. Nam orchestra locus erat in scæna, ubi senatores sedebāt: De qua Victru. his uerbis. In orchestra aūt senatorum sunt sedibus loca designata: & eius pulpiti altitudo sit ne plus pedū quinq;, uti q orchestra sederint, spectare possint omniū agentiū gestus. Nam scænici artifices suas per orchestra pstant actiones: sicuti scribit Victruu. in. v. de architectura. ὀρχήστρα apud græcos idem est quod salto. Aequales illic habitus: æquas lia oibus uestimēta ita: ut senatores a plebeis habitu uestium nō distinguantur ut fit Romæ. Vnde ὀρχηστής. i. saltator: & ὀρχηστρίς saltatrix: & ὀρχήστρα. i. orchestra. Nā purpura (ut scribit Pli. li. ix.) distiguit ab equite curiā. Est. n. prætexta senatorū. Ea ē: fuit magistratuū, & pueritię. de q alibi ubenus.

Theatrū

Theatro herboso: nā in municipijs theathra in pratis ex cespite plerūq; extruebant. Vnde Propertius: Curia prætexto quæ nunc nitet alta senatu: Pellitos habuit rustica corda patres. Buccina cogebat priscos ad uerba Quirites: Centū illi in prato sæpe senatus erat. Nec sinuosa cauo pendebāt uela theatra: Pulpita sollennis nō oluere crocos. Theatrū aūt græcū est a θεάομαι quod est inspicio: latine spectaculū dicit. Ad pulpita: nā e regione theathri extruebatur scænæ & pulpitæ ad cōmodū spectantiū lege Victruu.

Exodiū

Notū exodiū: sæpius recantatū. Nam (ut scribit Liu. lib. vii. ab urbe cōdita) exodia ridicula fuere intexta uersibus: quæ iuuentus inter se more antiquo iactare cæpit: eaq; conserta sunt fabulis potissimum attellanicis. quod genus ludorum ab Oscis acceptum tenuit iuuentus. Alibi poeta: Vrbicus exodio risum mouet Attellanæ. Tranquillus in Tiberio: Vnde nota in Attellanico exodio proximis ludis assensu maximo excepta percrebruit. dictum exodium ab ἐξ & ὁδοῦ: quasi extra uiam & cantilenam institutam, & numerum aliorum uersuum. Cum rusticus infans: pueri enim qui una cū matribus spectabant, ludiones personatos expauescebant. ueros autem solitos ferri spectatuum docet Plautus in Penulo: Nutricis pueros infantis anniculos domi, ut procurent, neuq; spectatum afferant. Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame. Neue esurientes hic quasi hædi obuagiant. Hiatum: os ipsum. Personæ:

Persona

psona indumentum est oris. dictum a personando: q uocem in unum coactam, collectamq;. emittens sonitus clariores, magisq; sonoros, faciat. Earū histriones subant in agendis fabulis. Æschylus primus tragœdis cothurnos, Syrma, & personā dedit. De quibus sic Horatius in poetica: Post hunc personæ, pallæq; repertor honestæ Æschylus, & modicis instrauit pulpita tignis. Docuit magnumq; loqui nitidiq; cothurno. Pallentis: terrificæ. Sufficiunt tunicæ: sensus est In municipijs non omnes uiuunt ea ambitione, qua in urbe: ut omnes habeant in Theatro tunicas albas: sed tantum ædiles: qui ludis præsunt. Romæ autem omnes spectantes lacernas habent albas. Martialis. Et plebs & minor ordo, Maximusq; sancto cum duce Candidus sederet. Idem in distichis de lacernis. Amphiteatrales non commendamur ad usus. Clari uelamen honoris: appositio est: scilicet albæ tunicæ, quæ sunt uelamē clari honoris: hoc est quæ lacernæ dantur ædilibus, qui ludis præsunt. Nam ędiles fuisse in municipijs paulo ante ostendimus. Hic ultra uires: tanta, ingt, in urbe uiuitur ambitione, ut unusquisq; etiam supra uires studeat ornatui. Nitor: splēdor subaudi est. Habitus: uestitus. Hic: scilicet Romæ. Aliquid est plus q̃ est satis: tantus est rerum luxus ut plus etiam faciant. q̃ oporteat. Interdum aliena sumitur arca: alibi: Vt spectet ludos conducit Ogulnia uestem: Conducit comites, sellā, ceruical, amicas. Ambitiosa paupertate: ut cū simus pauperes, uelimus uideri diuites & alicuius pretij. Est enim ambitio honoris cupiditas. Omnia cum pretio: deest fiunt. Quid das: conqueritur tantā esse diuitum superbiam: ut pauperes in amicitiam suam non admittant nisi p multa munera: p Cossum aūt & Veientonem intelligit nobilissimū quemq;: Nam Cossorum familia nobilis fuit. De Veientone Fabricio alibi Iuuen. Et cum mortifero prudens Veiento Catulo. Alibi: Accepta rude cœpisset Veiento uidere. Fabricij Veientonis meminit Plin. in. iiii. epistola, uixit sub Domitiano & Nerua. Salutes: admitaris, ut uisites & salutes. Clauso labello: superbiam ostendit potentis: q ne salutātem quidē resalutet. Ille metit barbam: eo miseriæ uentū est, inquit, ut si forte puer diuitis, aut barbam, aut capillū deponat: statim pauper in gratiam diuitis mittit munera, ut. s. diem festū celebret. Nam qui barbam, aut capillū deponebant, solēni quodāmodo alicui numini dedicabant. Suet. de Nerone: Inter Buthysiæ apparatū barbam primam posuit, conditā in aureā pixidē & ptiosissimis margaritis adornatā Capitoliū cōsecrauit. Martia. Hos tibi Phœbe uouet totos a uertice crines Encolpus dñi Centurionis amor. Idem loquēs de Earino liberto Domitiani: q Æsculapio crines suos in pixide aurea recōditos misit, sic scribit. Accipe laudatus iuuenis Phœbei crines: Quos tibi Cæsareus donat habere puer. Et alibi: Cōsiliū formæ speculum dulcisq; capillos: Pergameo posuit dona sacrata Deo. Ille. i. alius diues metit barbā amati. s. pueri. Amati: quē habet i delitijs. Hic: alius. Plena domus libis. i. statim pauperes, ut gratiā domini ineant. donāt liba, & alia q̃ puer deinde uendat: & peculiū sibi cōparet. & augeat. sequit. n. Cogimur augere peculia seruis. Libis. libū genus erat placentæ: quod offerebat Dijs. dictū a libādo. Ouid. Nōie ab auctoris dūt libamina nomen: Libaq; quod sanctis pars dat inde focis. Mittebant igit: liba: qsi q̃ die festo Dijs offerrentur. Cato in re rustica docet cōfecturā eius sic: Libū hoc modo facito: casei pōdo. ii. in mortario bene disterat: ubi bene distriuerit, farinæ sigilineæ librā: aut si uoles tenerius esse, selibrā similaginis solū eodē indito, permiscetoq; cū caseo bene: ouū unū addito: & una bene permisceto: inde panē facito: folia subdito: in foco calido sub testa coquito leuiter. Accipe & illud: accipe, inquit, & illud malū: unde tibi sit indignandū & irascendū: sumpta translatione a fermento quod intumescit. Illud ferment: illā indignationem. Præstare tributa clientes: & hæc est idignatio, q ēt clientes & familiares dūi cogūtur in gratiā eius dare munera seruis q grati sint ei. Quod & Hora. in Satyris sic meminit: Difficiles aditū primos habet, haud mihi deero: Muneribus seruos corrumpā, nō hodie, si exclusus fuero, Desistam, tēpora quærā. Alij legunt: Præstant tributa clientes.

Ambitio

Barba prima alicui numini dedicabatur

Libum

Peculia.

Peculiũ

Peculia: peculiũ ait Vulp. dictũ quasi pusillã pecuniã, siue patrimoniũ pusillũ: quod seruus domini permissu separatũ a rationibus dominicis habet: deducto inde si quid dño debet. Cęterũ apud auctores peculiũ pro omni patrimonio identidem capi manifestũ est. Pli. lib. 33. Romę simulachrum ex ære factũ Cereris primũ reperio ex peculio Sp. Cassij: quem regnũ affectantẽ pater ipsius interemerat. Seruis cultis: dilectis a domino. Cic. in Paradoxis: An eorũ seruitus dubia est: qui cupiditate peculij nullã conditionem recusant durissimæ seruitutis? Quis timet: a cõtrario per comparationẽ ostendit cõmodius habitare pauperem foris, q̃ in urbe. Pręneste gelida ita dixit ut Virg. Aciẽ Pręneste sub ipsa Straui. ut genere fœminino protulerit referens adiectiuum ad urbẽ, nõ ad nomen urbis quod generis est neutri: oppidum est (ut scribit Stra. in. 5.) in conspectu Romę situm in colle. nomen autẽ accepit (auctore Solino) a Præneste Vlyssis nepote Latini filio: uel (ut placet Festo) q̃ pręstet mõtibus is locus: quo conditum est. uel ἀπὸ τῶν πρίνων. i. ab ilicibus, quarũ magna illic est copia. Eam ciuitatem docet Virg. ædificatam fuisse ab Cęculo filio Vulcani. Nec Pręnestinæ fundator defuit urbis Cæculus. gelidam autem appellat, quia in monte sita est.

Præneste

Volsinij

Gabij

Volsinijs: oppidum Hetrurię. Strab. Cęterum in mediterranea pręter iã dictas urbes extant Arretium, Perusia, Volsinij, Sutrium. Gabijs: Gabij (auctore Strab.) extant in uia Prænestina siti: ubi Latomiæ sunt. Simplicicibus: ex historia simplices appellat: q̃ Tarquinius superbus cũ uirtute superare Gabios nõ posset, dolis aggressus est. cum enim uelut posito bello fundamentis templi faciẽdis, alijsq; urbanis operibus intentum se esse simularet, Sextus filius eius, qui minimus erat, transfugit ex composito Gabios, patris in se sæuitiam intolerabilẽ conquerens, iam ab alienis in suos uertisse superbiã: se quidẽ inter tela & gladios patris elapsum, nihil usq; sibi tutum nisi apud hostes Tarquinij credidisse. Et ne errarent, imminere ijs bellũ quod positũ simulatur, & per occasionẽ eũ incautos inuasurum. Benigne itaq; a Gabinis excipitur: duxq; cõstituitur aduersus patrem qui mox monẽte patre primoribus urbis partim interfectis partim in exilium actis Gabios in manũ patris tradidit. Ergo simplicitate sua capti sunt. Proni Tyburis: oppidũ est non longe ab urbe Roma sitũ in monte: quod conditum fuit a tribus fratribus Tyburto, Catillo, & Cora, quos Virg. argiuos fuisse ostẽdit. Catillusq; acerq; Coras argiua iuuentus. Horat. itẽ: Tybur argeo positũ colono. De

Tybur

Tybure ita Stra. li. 5. In Romę uero cõspectu sunt Tybur, Præneste, & Tusculũ. Tybur quidem Herculeum est. Proni: penduli uersus in suspicientes ruituri. Nos. s. pauperes. Vrbẽ. i. domos urbis. Fultam: sustentatã ac per hoc ueterẽ, & iam casus minantẽ. Tibicine: sustentaculo. Nam tibicines (auctore Festo) in ædificijs dici existimãtur a similitudine tibijs canentiũ: qui ut cantantes sustineãt ita illi ædificia teneant. Itaq; apparet Tibicinẽ capi pro omni sustentaculo: ut apud Ouid. in. 4. Fasto. Hæc modo uersabat stantẽ tibicine telam: a grãmaticis etiã tibicines appellãtur particulæ, qbus uersus replẽtur. Sic obstat: p sustẽtacula. Labẽtibus. i. tectis: q̃ in eo sunt; ut labi uideãtur. Villicus: seruus ille, q ruris curã habebat uillicus appellatus est. Cũ texit hiatũ: ordo est & sensus: Et iubet dormire securos pendente ruina, cũ texit hiatũ ueteris rimę. i. ubi rimosos parietes operuit & texit: ut cũ particula aduerbiũ sit tẽporis. Pẽdẽte: pro impendẽte & imminẽte. Vbi nulla incendia: elegãter ostẽdit in urbe crebra & horrẽda incẽdia oriri nõ sine summo pauperũ dãno. Nã plerũq;, inq̃t, iam cœpto incẽdio diues, q inferiores ędiũ partes tenet, bona sua ab igne trãsfert: cum interea pauperẽ ignis absumit ignarũ: utpote q domus supiora incolat. Nã inq̃linis & pauperibus supera domus locabãt. Mart. Et trib' habito scalis, sed altis.

Tibicen in ædificijs

Villicus

ASCen. NEMO sumit togam nisi mortuus: quia toga non sumitur nisi ab otiosis, aut quibus pudori est uestis uilior in qua laborant. mortuorum autem corpora in toga ad sepulchra portabantur. & si ipsa maiestas. i. festiuitas, aut solẽnitas dierũ festorum colitur. i. celebratur uel exornatur. quando. i. aliquando in theatro. i. ædificio ad spectandum facto. nõ quidem marmoreo, sed herboso: quia ex herbis & frondẽtibus ramis in agris & municipijs Italię sibi similitudinem theatri extruebant. & si exodium. i. carmẽ ridiculum & rusticum in fine a iuuentute rustica decantatũ. i. notũ, tritum, & usitatũ, nõ recẽter factũ: sed repetitum singulis annis redit. i. redijt. propter syncopẽ enim pducit syllabam ultimam. tandẽ peracto. s. anno ad pulpita, q̃ plures petunt ubi sedebant canentes. cum. i. quãdo. infans rusticus non assuetus talibus spectaculis: formidat in gremio matris illic sedentis. hiatũ. i. rictũ & aperturã deformẽ oris personæ. i. personati. pallentis. i. fęcibus ora pallida habentis, uel pallentis timore ne forte erret in re, quam ratio facit. uel reuera personę. i. adulterinę & ex cortice factę pallentis non bene coloratę: sed uetustate albicantis. tu uidebis. i. quilibet uidere poterit illic. i. in illo herboso theatro habitus ęquales. i. nihil discriminis habẽtes. & uidebis Orchestrã. i. locum ad saltandum aptum. iuxta quã Romę erãt senatorum sedes. & populum similem. i. similiter ornatum: quia frondibus & herbis: non tapetibus Orchestram: aut uestibus populum. & tunicæ albę, cum cæteri pullis, seu (ut dicunt) griseis uterentur sufficiunt. i. sufficienter explent summis ędilibus, qui ludis illis præerant. uelamen. i. cooperimentum clari honoris. i. in signum summi honoris. Nitor. i. splendor habitus. ultra uires. i. facultatẽ sumitur hic aliquãdo ex aliena arca. i. per usuram aut furtum. & aliquid existens plus q̃ satis est. i. superfluum sumitur. hic. i. Romę aliquando ex arca aliena. Id autem uitium est commune. Nos omnes uiuimus hic. i. Romæ. paupertate ambitiosa. i. superba & honoris cupida. Sed quid o Iuuenalis, uel quiuis auditor. quid. i. ad qd moror. i. teneo te uerbis. Omnia sup fiunt Romę cum pretio. i. nihil fit Romę gratis. qd das. i. dare cogeris ianitoribus. s. ut salutes. i. admittaris ad salutandum aliquando Cossum uirum illum nobilem & prædiuitem. quasi dicat dimidium lucri tui. & quid das ut Veiento uir ille superbus & diues respiciat te dum eum salutas. s. clauso labello. i. nihil tibi loquens, sed forte capite annuens. ille. i. aliquis ex familiaribus domus diuitis. metit. i. radit ad primam barbam. amati supple pueri a domino forte ad turpitudinem. & hic. i. alius deponit crinem amati pueri. & ita, quia celebrant eum diem: quo primum raditur & tondetur. domus illa diuitis est plena libis. i. cibarijs uænalibus. & propterea nos miseri clientes ut simus in gratia: cogimur afferre obsonia & munera: quæ Persius uocat Marci monumenta clientis. uel emere liba & dare pueris & familiaribus. Vnde dicit: Accipe: idest intellige & habe tibi. &. i. etiam. hoc fermentum: idest feruidæ iræ incitamentum: uel (ut alij intelligunt) sunt uerba clientis ad eum cui porrigit dicens: accipe & habe illud fermentum: idest illa liba calida tibi. sed non placet: quia fermentum in malum accipi solet. fermentum autem est, quia clientes prestant diuitibus tributa: idest coguntur quasi tributarij singulis annis munera offerre. & nos cogimur augere cultis: idest ornatis forte quibus dominus abutitur seruis peculia: idest quod extra potestatem dominorum habent. Quis timet aut timuit gelida Præneste ruinam? alia ponit incommoda & pericula urbis ex ruinis domorum, & incendijs frequentibus: quæ in alijs ciuitatibus non timentur: quia non contingunt. Vnde dicit: Quis timet modo, aut timuit unquam ruinam in Præneste ciuitate illa gelida. i. frigida: quia est in montibus sita. quasi dicat nemo. Est autem Præneste oppidum Thusciæ. dictum (si Festo credimus) q̃ locus in quo situm est montibus prestet: & ita cum ae diphthongo prima eius scribitur. Seruius autẽ uult a prinu. i. ilice, quæ illic abundat cognominatum. Conditum preterea est (teste Festo) a Cæculo Vulcani filio: dicente Virg. in. 8. Nec prenestinę fundatur defuit urbis. ubi de Cęculo loquitur. Solinus autem a Prenesto Latini regis filio sic appellatũ scribit. Seruius preterea & Priscianus dicunt etiã hęc Prenestis dici. quod Geor. Val. negat dicens: hic gelida & ipsa apud Virgilium qui dicit: Præneste sub ipsa. referri ad generalitatẽ. q. d. sic ipsa ciuitate & gelida ciuitate: aut quis timet &c. Volsinijs. i. apud Volsinios in Hetruria: positis inter nemorosa iuga. i. montiũ colla sub uertice existentia. aut Gabijs simplicibus: idest non dolosis. aut in arce: idest castro sublimi Tyburis: illius oppidi proni. i. in decliuo positi. ita ut longe uenientibus ruẽti simillimum esse uideatur. quis inquam illic ruinã, aut timet, aut timuit: quasi dicat nemo. Nos autem colimus urbem fultam: idest sustentatam magna parte: quod dicunt pro magna parte sui. tenui. i. fragili. tibicine. i. fulcro siue sustentaculo. Nam uillicus: idest custos uillæ rusticus scilicet. obstat sic. i. per fulcra & sustentacula, aut trabes suppositas domibus supple labentibus: idest quæ laberentur nisi subueniret. & contexit hiatum: idest aperturam & foramen ueteris rimę. & iubet nos sup. securos: idest existentes sine cura dormire: uel iubet dormire securos: hoc est secure. ruina pendente. i. imminente. Sensus ergo est: quando diuites Romani habent domos ruinosas quas locauerunt & uident ruinam imminere: aduocant uillicum ex agro ut trabem ferat ad sustentandum domum. & ut contexat. i. obstruat hiatum ueteris rimæ ne uideatur. & abiens dicit dormite securi nihil iminet periculi: iam satis habet sustentaculi: non posset ruere. Propterea dicit Vmbricius. uiuẽdum est. i. uiuere decet illic ubi nulla sup. sunt incendia. & nulli metus sunt nocte. Romę autem assidue sunt aut incendia, aut metus habendi. ne sint iam. i. aliquando.

IOAN. BRIT. ❡ VCALEGON.i.dñs domicilij tui: q̄ subter te habitat in pri-
mis tabulatis: alludit aūt ad carmē illud Virg. Iā pximus ardet Vca-
Friuola legon. ❡ Friuola: etiā uilissima queq̄, & fragilia. a frio uerbo: quod
significat aliq̄d attrectando in puluerem, & partes minutas conuer-
tere. quo uerbo sæpe utitur Pli. ut est illud in. 13. ubi loq̄tur de pal-
Friare mis: In ipsa quidē Æthiopia friatur hęc tāta est siccitas, & farinę mo-
do spissatur in panē. Idē in. 12.

Vcalegon, tabulata tibi iam tertia fumant.
Tu nescis, nam si gradibus trepidatur ab imis
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles vbi reddunt oua columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli sex
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
Cantharus, & recubās sub eodem marmore Chiron
Iamq̄ vetus græcos seruabat cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nihil, vltimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & frusta rogantē
Nemo cibo, nemo hospitio, tectoq̄ iuuabit.
Si magna Arturi cecidit domus, horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor.
Tunc gemimus casus vrbis, tunc odimus ignem,
Ardet adhuc, & iam occurrit qui marmora donet.
Conferat impensas, hic nuda, & candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
Phecasianorum vetera ornamenta Deorum.
Hic libros dabit, & forulos, mediamq̄ Mineruam,
Hic modium argenti, meliora, ac plura reponit
Persicus orborum lautissimus, & merito iam
Suspectus, tanq̄ ipse suas incenderit ędes.

Friatū amomū appellat.i. contri-
tū. Idem in eodem loquēs de la-
dano Id quoq̄ terrenū est friabi-
le. ❡ Ab imis gradibus: ab imis
scalis, & primis tabulatis. ❡ Te-
gula sola tuetur.i. q̄ habitat in su-
prema parte ędiū sub tegulis. de-
Cœnacula signat aūt cœnacula q̄ superiores
partes domus dicunt: quæ inq̄-
linis locari cōsueuerāt. Vnde ali-
bi: Rarus uenit in cœnacula mi-
Columbæ unde les. ❡ Colūbę: nā in culminibus
solēt columbę habitare, & a cul-
minibus sunt denominatę. ❡ Le-
ctus erat Codro: ostendit Vmbri-
cius pauperem ubiq̄ infelicem
esse exēplo Codri. Nā si pauper,
inquit, bona sua aut incēdio: aut
alia calamitate amiserit, neminē
inuenit, a quo iuuet. At si diues
ardeat, statim p̄sto sunt q̄ subue-
niāt. ❡ Lectus. subaudi discubito-
rius. Nā & uasa cōmemorat ptī-
nentia ad tricliniū. ❡ Codro pau-
p fuit poeta tragicus. de quo ini-
tio operis: Rauci Theseide Co-
dri. ❡ Procula minor: tā modicus
ut uix caperet Proculā uxorē di-
scumbētē. ❡ Vrceoli sex: uasa sex
potoria, quæ i abaco sena trīn re-
poni ostendit poeta. Vnde Plin.
li. 37. ca. 2. de Pompei triūpho: Vasa ex auro & gēmis abacorū no-
uē. Cic. in. 5. Tuscu. Abacosq̄ q̄ plures ornauit argēto, auroq̄ cę-
lato. q̄bus uerbis colligitur abacū mēsam esse, ubi uasa escaria, po-
toria ue reponerēt. Vnde Pli. eodē lib. & cap. Abacis etiā, escarijsq̄
uasis inde expetitis. Et paulo infra eodē capite: Murrina humorem
putant sub terra calore densari: amplitudine nusq̄ paruos excedūt
Abacus abacos. Ausonius: Fama est fictilibus cęnasse Agathoclea regem.
Atq̄ abacū samio sępe onerasse luto. Abacus itē appellat planicies
superior quadrata capitelli in colūna: cui ad singulos angulos sub-
sunt suę uolutę. De quo sic Vitru. Tāta sit altitudo capituli cū aba-
co: abaci latitudo ita habeat rationē: ut quanta fuerit altitudo, tāta
duo sint diagonia ab angulo ad angulū. Dictio autē est deducta a
gtō gręco abacos. Capit itē pro tabula in qua calculatores & geo-
metrę numeros & figuras designāt. Persius nec q̄ abaco numeros.
Eaq̄ etiā fiebat ex marmore appellabat delphica. sequitur eni: Sub
Delphica eodē marmore Chiron.i. sub delphica, ita eni exponit Porphyrio
apud illud Horatianū: Et lapis alb⁹ Pocula cū cyatho duo sustinet.
De qua mensa delphica ita meminit Cic. in. 6. Ver. Pretereo q̄ iste
mēsas delphicas e marmore, crateras ex ęre pulcherrimas ex oīb⁹
Cantharus ędibus sacris Syracusis abstulit. ❡ Cātharus: gręcum est uocabulū
estq̄ genus uasis potorij ansati. de quo sæpe apud Plautū fit mētio:
ut illic in Pseudolo: Datur cātharus bibi. qd' Virg. (auctore Macro-
bio) propriū Liberi pris poculū assignat Sileno: Et grauis attrita pē-
debat cātharus ansa. ponit ēt (eodē auctore) p genere nauigij. ❡ In-
Chiron fra.i. abacū.i. sub abaco & mēsa marmorea erat & cātharus. ❡ Chi-
ron: aliq intelligūt Chironē marmore sculptū sustinentē delphicā.
sed melius est intelligas opus cōpositū de Chirone: ut planius pau-
pertas Codri ostēdat: q̄ ne q̄dē haberet cōmoda librorum suorum reposi-
toria. Chiron autē centaurus fuit Saturni ex Phillyra filius. Nā (ut
scribit Aratus) Saturnus cum per Thraciā filiā filiū Iouē q̄reret, in
equū cōuersus cum Phillyra cōcubuit, inde natus Chiron: q̄ priore
parte speciē habebat hois: posteriore uero eq. Nauigauit (teste Or-
pheo) cū Argonautis: quorum etiā fuit medicus: & usum multarū her-
barū inuenit, inter quas & cētaureā. Achillis magister fuit. Ad hūc
in mōte Pelio cū diuertisset Hercules, & sagittas eius manibus mira-
būdus ptractaret: e manibus una sanguine Hydrę lernęę tincta in
pedē decidit: cuius uulnere cū angeret, miseratione Deorum in cęlū
post nouē dies est trāslatus inter astra. Vnde Ouid. in Fastis: Nona
dies aderat, cū tu iustissime Chirō Bis septē stellis corpe cinctus eras.
De hoc ergo a poetis fabula cātata erat. Multa ēt apud Achilleida.
Statij diximus. ❡ Mures opici: hoc aūt p lusum dicit q̄si rudes & bar-
bari: nec q̄ latine sciāt. unde Sy-
donius: Turbida & pces & opica
trāslatio: deducto uocabulo ab
Opici populi Opicis populis Cāpaniæ q̄ eā re-
gionē priscis tpibus tenuerunt.
De q̄bus Stra. li. 5. sic scribit: An-
tiochus sane relīq̄t scriptū hanc
olim ab Opicis regionē habita-
ta fuisse. Istos aūt Ausonios ap-
Osci pellatos: hīdē ēt uocati sunt Osci
de q̄bus sic Festus Pomp. Opicū
quoq̄ inuenimus p Osco. Opi-
cos ēt populos antiq̄ssimos Ita-
liæ fuisse docet sic Thucydides
in. 6. Siculi aūt ex Italia (ibi nāq̄
habitauerāt) fugiētes Opicos, in
eandē insulā traiecerūt. De Opi-
cis itē meminit Diony. Halicar.
pri. li. Thucydidē secutus. Opi-
cos ergo siue Oscos rudes & in-
cultos fuisse docet Titinius poe-
ta his uerbis: Osce & uolsce fa-
bulant, nā latine nesciūt. Voca-
bulū ergo usurpabat ad expro-
brādā uerā latinitatis ignorātiā
unde & in. 6. Saty. appellat mulie-
rē opicā: q̄si latine nescientē illic
Opica mulier Atq̄ opicę castigat amicę Ver-
ba unde extat & illud dictū Cato-
nis in græculos: Nos Spurios di-
cūt & Opicorum cognomēto dede-
corāt. Ausonius Eunus Syrisc⁹
Opicus inguinū ligurritor Opicus magister, sic eū docet Phyllis. Alij dicūt
Opicos appellari eos, q̄ gręce nesciāt, licet latine nō sint indocti: ut
p lusum mures poeta appellat Opicos: q̄ carmina gręce rodebāt, q̄
nec itelligebāt. in q̄ opinione uidetur esse Gel. lib. x. ca. 16. ubi sic scribit:
Percūctāti cuipiā q̄ literarum & uocū gręcarum expers fuit, cuiusnā li-
ber, & q̄ de re scriptus eēt. Et paulopost subdit: Tūc ille Opicus uer-
bis meis inchoatis & icōditis adductus. ❡ Nil habuit Codrus: eo, igt,
paupertatis redactus erat, ut nihil oīno hēret. Et tn̄ illud nihil totū ami-
serit: nec inuenerit alicūde calamitati suę subsidiū: adeo paupertas ife-
lix est. At si, igt, diues aliquo fortunę ipetu de feliciore statu deijcia-
tur: statim hēt suppetias amicorum paratas. ❡ Vltimus aūt Ærūnę cu-
mulus sed hoc, igt, ē oium miserrimū, q̄ q̄rēdo, petēdoq̄ nihil inue-
nit. ❡ Frustra rogantē: melius ē frusta cē nomē, q̄ frustra aduerbiū.
❡ Si magna Arturi: hic tota ē idignatio poetę: q̄ hoies uel scelera-
tissimi modo diuites sint, magis respiciāt, q̄ paupes honesti. Nā su-
pra: Illic uiuāt Artori⁹ istic & Catulus, maneat q̄ nigrū i cādida uer-
tūt: ostēdit Arturiū & Catulū uilissimos fuisse, & sceleratos hoies: q̄
p scelera essent locupletati. per Arturiū igit' diuitē quēq̄ & facinoro-
sū itelligit. Alij legūt Astyrij. ❡ Horrida mater: subaudi ē.i. mulieres
Romanę squallidę hāc q̄si cōmunē casum lugēt: quēadmodū cōstat
Pullus & publicas calamitates sępe luxisse. ❡ Pullati: subaudi sunt.i. atrati,
& uestes lugubres induti. pullū. n. nigrū significat. Virg. Ne macu-
lis infuscet uellera pullis. Tranq̄llus in Augusto Sāxitq̄ ne q̄s pul-
latorum media caue a sederet. Pullū ēt appellamus nouellū. Horat. in
Pullulare odis: Gaudeat pulla magis atq̄ myrto. unde ēt dicimus arbores pullu-
lare: cū ramos nouellos exerūt. Pli. lib. 16. Senescūt uelociter uites
aquaticę, sed e radicibus repullulāt. ❡ Differt uadimonia pretor: dif-
fert dictionē iuris, siue sponsiones sistendi se in iudicio, ac per hoc
iura ipsa. Vadimoniū uocabulū q̄dē occursu freq̄ues est apud au-
Vadimonium ctores: sed difficile intellectu. uarijs. n. modis usurpari ab scriptori-
bus dubiū nō ē. Videt aliq̄n capi posse p spōsione ad certū diē sistē-
di se i iudicio: uel p se uel p aduocatos. ut i orone Ci. p Quītio. dat
itelligi: ubi lōga ē altercatio de uadimonijs: altera pte dicēte fuisse
sibi uadimonia deserta: altera uero nequaq̄ a se fuisse facta. q̄ signi-
ficatiōe uidetur accepisse Tranq̄llus in Caligula, ubi sic ait: Vt litigatorum
plerisq̄

plerique occurrere absentes ad uadimoniũ nõ possẽt cã caderẽt:q̃
si ad sponsionẽ factã sistẽdi se i iudicio ad diẽ cõstitutũ. Aliqñ p citatio
ne i ius. Pla. i Cur. Vbi tu es, q me uadat' es uadimonijs uenereis.
.i. q me citasti i iudiciũ citationib' uenereis. Val. li. 3. Nã cũ oppidũ
Babiã circũsederet Sci. tribunal suũ adeũtes i ęde, q̃ itra mœnia ho
stiũ erat uadimoniũ i posterũ diẽ facere iussit. Se. li. de ira: Quid si pp
usurã, aut millesimã ualetudinari' fœnerator distortis pedib' & ma
nib' ad cõparãdũ nõ relictis clamat: ac p uadimonia asses suos i ip
sius morbi accessionibus uidicat: hoc ẽ ascisset & cõsegt p citationes
& iura forensia. unde & Porphyrio i Horatiũ sic scribit. Horatiũ cõ
sulit, an pmittat attestari iniecta manu extracturus ad ptorẽ: q uadi
monio nõ paruerit: hoc est citationi. Idẽ Porphyrio alibi refert se in
cidisse in hoiem molestũ: neque se ab eo auellere potuisse: nisi aduers
sarius superuenisset: a quo uadimoniũ sibi dictũ est. i. citatio in ius.
Capi ẽt uidetur p iurisdictione. Liui. lib. 33. Pretores quoque iurisdi
ctio erat tribunalia ad disciplinã publicã posuerunt: eo uadimonia
fieri iusserũt: ibique eo anno ius dictũ est. Gel. li. 7. Tũ e militibus, q i
iure apud eũ stabãt, interrogauit qspiã ex more i quẽ diẽ, locũque ua
dimoniũ pmitti iuberet. ubi liqdo apparet uadimoniũ poni pro ius
risdictione: ut sit quo die, quoue loco uelit ius dicere. Macro. in. i.
Satur. Cõperẽdini dies sunt, qbus uadimoniũ licet dicere. Pli. li. 7.
Bebius iudex dũ uadimonium differri iubet, mortuus est: hoc est di
ctionẽ iuris. Sene. lib. 7. epist. ad Luci. Tã ridicule facio, q̃ ille q se
uicisse se putat: cũ uadimoniũ distulit. Idẽ lib. 1. Nõ uideor tibi plus
pdesse, q̃ cũ ad uadimoniũ aduocatus descenderẽ. Apul. uero li. x.
pro effectu posuisse uidetur, cũ sic scribit: Promissę libidinis flagitat
uadimoniũ. q. d. effectũ. i. ut efficiat qd' promisit. Idẽ li. 11. Iamque dies
aderat diuino destinatus uadimonio. hic uidet' poni uadimoniũ p
promissione: quasi Deus pmisisset ei pristinę formę recuperationẽ.
¶ Tunc gemimus. i. ardẽte Arturio hoie diuite. ¶ Tũc odimus ignẽ
tunc, ingt, ignẽ detestamur tanq̃ rẽ dãnificã. ¶ Hic subaudi ab infe
rioribus dabit. ¶ Signa cãdida: simulachra marmorea cãdida. ¶ Eu
phranoris: Euphranor & Polycletus Athenienses fuere. de qbus mul
ta Plin. ambo statuarij mirę celebritatis. Euphranoris est Alexãder
Paris: in quo laudat' q oia simul intelligantur: iudex Dearũ, amator
Helenę: & tñ Achillis interfector. Lege Pli. li. 33. ca. 8. ¶ Vetera ors
namẽta: subaudi dabit ab inferioribus. ut dixi. i. q̃ antea diu fuerãt
in tẽplis Deorũ. ¶ Deorũ Phecasianorũ: huius loci duplex potest esse
expositio: Alij enim Deorũ Phecasianorũ legunt. i. Deorũ quos Phe
casii sacerdotes colebãt. Nã Phecasios sacerdotes fuisse ostẽdit Ap
pianus lib. de bello ciuili loquens sic de M. Antonio: Calciamenta
candida qualia Atheniensiũ sacerdotes & Alexandrinorum, quos
Phecasios uocant deferre cõsueuerunt. A calciamentis igitur, quæ
phecasia dicebãtur, apparet tales sacerdotes esse denoiatos. Calcias
menti meminit Sene. lib. 7. de beneficijs: Pythagoricus qdam eme
rat a sutore phecasia. Item ad Lucilũ: Siquidẽ palliatũ aut phecasia
tũ cõspexeris. Diuus quoque Hiero. cõtra Iouinianũ ita ingt de Phe
casianis: Bactrianis ad hoc ipsum nutritis obijciũt senes, q cũ Ales
xandri prętectus Phecasianorũ emẽdare uoluisset, pene amisit peos
uinciã. Alij uero ex ueteri codice (quorũ sensus magis mihi placet)
nõ Phecasianorũ Deorũ legẽdõ putant: sed hic asianorũ: ut hęc partis
cula hic qnquies, nec etiã sine ornatu rhetorico repetatur. ut dicat:
hic. i. alius dabit signa candida. Alius aliquod pręclarũ Euphrano
ris, aut Polycleti. Alius uetera ornamenta Deorũ asianorũ. Alius li
bros & forulos. Alius modũ argenti &c. ut per uetera ornamenta
Deorũ asianorũ intelligamus signa: aut tabellas pictas: aut uasa au
rea siue argentea. qbus rebus Deorũ tẽpla ornari solent: ac p hoc sa
tyrice ostẽdit Romanos ob auaritiã tẽplorũ expilationibus nõ par
cere. unde legimus apud Plutar. Syllã quæ in donarijs ornatissima
& pretiosissima fuerant, tũ ab Epidauro, tum ab Olympia, tum ex
Delphis datis ad Amphictyonas literis Dei pecunias ad se deferri
iussisse. Quę furta, quęque expilationes, q̃ & publice & priuatim fies
rẽt monet Cic. ad Q. fratrẽ his uerbis: Pręclarũ est enim summo cũ
iperio fuisse in Asia triẽnium sic ut nullũ te signũ: nulla pictura: nul
lũ uas: nulla uestis: nullũ mãcipiũ: nulla forma cuiusquã: nulla cõdis
tio pecunię: qbus rebus abũdat ista puincia: ab summa integritate
cõtinentiaque deduxerit. Cęsar (ut scribit Trãquillus) in Gallia fana
tẽplaque Deu donis referta expilauit. ¶ Et forulos: armaria & reposi
toria librorũ. Sueto. in Augu. Libros Sibyllinos delectu habito cõ
didit duobus forulis auratis sub palatini Apollinis basi. Fori uero
dicuntur tabulata nauiũ ab eo qd' incessus ferant. Hæc Ser. in Vir.
lin. 4. Implessemque foros flãmis. ab Apul. uero li. 4. capit' p sedilib'
ubi sic scribit: Hi simili lauacro refoti, inter foros sociorũ sese repos

Phecasii sacerdotes Phecasia

Fori

nunt. Tũc sorte ducti ministeriũ faciũt, estur, ac potatur incondite.
¶ Mediãque Mineruã: mediam statuã Mineruę ad exornandã biblio
thecã. ¶ Persicus orborũ lautissimus Persicus, Pactius, Gallita, & La
renia p nobilibus & ditissimis orbis ponũt. ¶ Reponit: reparat, & q̃
si lucrifacit & recondit. eadẽ significatione posuit. Quintil. lib. 2. lo
quẽs de animalibus: Quinetiã reponere i hyemẽ alimẽta uidemus.
¶ VCALEGON. i. quis uicinus tuus: sicut Vcalegon erat ui
cinus Æneę. de quo ipse apud Virg. in. 2. dicit: Iam pximus ardet
Vcalegon poscit. i. efflagitat aquã ad extinguẽdum incendiũ. iã. i.
aliquãdo. s. quãdo uidet extingui nõ posse. transfert. i. in alium locũ
fert. friuola. i. res friuolas & fere cõfractas. & iã. i. statim. post tertia
tabulata, q̃ uulgus solaria uocat. fumant tibi. i. detrimentũ tuum. &
tu qui es in altiore parte domus sub tecto locatus nescis. nam si tre
pidatur. i. trepide curritur pp̃ter incendiũ imis gradibus. i. in infi
ma parte domus. ille ardebit ultimus. i. res ardebit ultima: & forte
etiã ipse: quem sola tegula tuetur. i. defendit a pluuia. ubi columbę
molles. i. uenereę & salaces. reddunt. i. pariunt uel ponũt oua. Pro
bat exẽplo dicens: Lectus erat Codro. i. Codrus habuit lectum nõ
qdem triclinarem: quia dicetur statim: Nil habuit Codrus: hoc est tã
pauper erat, ut nihil dictus sit habuisse: nõ est autem pauperis habe
re triclinium: nec uerosimile q qs lectos triclinares sub tegulis col
locet. Intelligemus ergo de lecto, i quo cubabat: qa dicit quod erat
minor Procula: per quã uxorẽ eius intelligo. ut sit sensus: q tam bre
uis fuerit is lectus ut Procula nõ tota super eũ cubaret: sed pedibus
extensis excederet. erat ergo lectus Codro minor. i. breuior: Procu
la uxore eius. & sex urceoli. i. parua uascula ad aquam hauriendã
& ea fictilia erant Codro ornamentũ abaci. i. thesaurorũ repositorij
uel tabulę ad hoc constructæ, ut pocula &c. uasa sustineat. Græce
dicitur hęc abax huius abacos. Vnde latinus nominatiuus hic ab
acus ei. qa ergo p ornamẽto abaci nõ habebat nisi sex uascula ters
rea signũ est summæ paupertatis. Nã apud Hor. in de arte poetica cũ
dicit: Amphora cœpit Insti. tui currẽte rota, cur urceus exit, urceus
ẽ uas paruũ & fictile. & tñ hic diminutiuo utit'. Pręterea puus cãtha
rus. i. uasculũ ansatum ad potandũ & Chiron. i. opus de Chirones
ut intelligit Calderinus. uel statua Chironis: ut intelligit Man. quod
minus placet. Quid enim tã pauperi cũ Chironis statua: uel (ut ego
intelligo) Chiron. i. opus Chironis in medicina & potissimũ in chi
rurgia: ad quã artẽ se cõtulerat Codrus paupertate coactus: quod
significat poeta dicens. Iamque uetus &c. qa gręcos libellos. i. poetas
& philosophos græcos & carmina diuina: qd' ironice dicit. nã prius
dixerat poeta: Rauci Theseide Codri &c. repo suerat in cista, tanq̃
non amplius eiusmodi rebus uacaturus: ut ergo paucis iterũ dicã:
accipiamus sic. & cantharus paruulus erat in ira sup. abacum. i. pẽ
debat sub abaco. sicut in Bucolicis dicitur, Et grauis attrita pende
bat cantharus ansa. & Chiron. i. opus Chironis erat sub eodẽ marmo
re. i. marmorea mẽsa: qa uetus cista seruat. Iamque. i. a plusculo tpe.
libellos gręcos quos abiecerat. & mures opici. i. cauernosi. uel res
uera barbari: ut Osci, q nõ abstinebãt a re tã diuina: rodebãt carmi
na diuina: si de carminibus Codri intelligimus (ut mihi placet) dis
ctũ est ironice. si de carminib' gręcorũ poetarũ: merito diuina appel
lant. Codrus nihil habuit. i. pauperrimus erat usque adeo: ut oẽs eũ ni
hil habere dixerint. unde sequitur: Quis. n. negat eũ. s. nihil habere
q. d. nemo. & tñ ipse infelix pdidit illud totũ nihil ita: q eeuera peni
tus nihil haberet. aũt. i. sed. ultimus. i. summus. cumulus. i. incremẽ
tũ uel agregatũ. ęrũnę. i. perditionis & calamitatis sup. erit qd' nemo
iuuabit cibo: nemo hospitio: & nemo tecto Codrũ nudũ rogantẽ. i.
petentẽ more mẽdici. frusta. i. fragmẽta panis. & sic nõ solũ melior
est uersus: sed ẽt sensus: qa aliter unũ bis diceret: qa idẽ est frustra ro
gare: & nullũ eũ iuuare. Si magna domus Arturi. i. Arturij de quo
dictũ est: Viuant Arturius istic, Et Catulus. cecidit uel incendio uel
ruina. mater uidelicet Roma est sup. horrida. i. inculta, & q̃si tremẽs
pre tristitia tanti casus. & proceres. i. primores ciuitatis sunt sup. pul
lati: hoc est nigris uestibus induti ptor differt. i. in aliũ diẽ extendit
uadimonia. i. fideiussiones & alias obligatiões. nos gemimus. i. de
ploramus tacite oẽs tunc casus urbis. & nos odimus. i. odio psequi
mur tunc ignem, quo factum est tale incendiũ. & sciat tyrunculus
grãmatice odimus media breui esse. est enim in uoce preteriti tpis:
sed hic psentis in significatione. nã uenit ab odi. odio odis eni non
reperies nisi semel apud Ciceronẽ de Orato. odias. domus eius ar
det adhuc etiam occurrit sup. aliquis, qui donet marmora ad rędi
ficandam pretiosam & regalem domum. & sup. alius qui conferat
impensas. & hic. i. alius dabit nuda & candida signa. i. imagines nu
dorum corporum ad uiuum excisas in candido: utpote pario mar

ASCEn.

Si potes auelli circensibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum.
Hortulus hic, puteusq; breuis, nec reste mouendus,
In tenues plantas facili diffunditur haustu.
Viue bidentis amans, & culti villicus horti,
Vnde epulum possis centum dare Pythagoreis:
Est aliquid quocunq; loco, quocunq; recessu,
Vnius sese dominum fecisse lacertæ.
Plurimus hic æger moritur vigilando, sed illum
Langorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti stomacho. nam quæ meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in vrbe.
Inde caput morbi rhedarum transitus arcto
Vicorum inflexu, & stantis conuitia mandræ
Eripiunt somnos vrso, vitulisq; marinis.
Si vocat officium turba cedente vehetur
Diues, & ingenti curret super ora Liburno,
Atq; obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus,
Namq; facit somnum clausa lectica fenestra,
Ante tamen veniet, nobis properantibus obstat
Vnda prior, magno populus pmit agmine lumbos
Qui sequitur, ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter, at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox vndiq; magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.

more. hic. i. alius. dabit aliquid pręclarũ. i. aliquod pręclarum opus Euphranoris & Polycleti. i. illorũ artificũ in statuis sculpẽdis & pingendis peritissimorũ appositorie dabit inquit aliquid præclarũ exis stens uetera ornamẽta Deorũ Phecasianorũ. i. quos sacerdotes Phecasii. i. Athenienses, & Alexandrini coluerunt. hic. i. alius. dabit libros & forulos. i. thecas seu capsas. in quibus libros reponat: & mediam Mineruam. i. uetus æs habens imaginẽ Mineruę sed contritã: uel reuera mediã Mineruã: quã Deam sapiẽtię in bibliothecis ponebãt in tabula altiore, ubi media. i. usq; ad mediũ corporis procul uidentibus tota credebatur: uel sic media ut statuas sanctorum medias in aris ex argento reponi uidemus. hic. i. ali' dabit modiũ argẽti. Persicus uir ille diues lautissimus orboꝝ. i. lautissime & delicatissime uiuens inter orbos. i. liberis carẽtes: quia enim liberis carebat oẽs hęredipetę. i. hęreditatis petitores mittebant optima quęq; cibaria ad eũ: ut inescarẽt eũ. huic aũt cõbusta erat domus: sed p dona captatoꝝ reponit. i. resarcit, reficit reac cumulat plura & meliora sup. bona. & ipse est iam merito suspectus, tanquam ipse incenderit suas ædes: ut scilicet meliora ac plura reponeret, quod & fecit.

IOAN. BRIT. ¶ S I potes auelli circensibus: notat populum Roma. qui ludis circensibus: ita delectabatur: ut nihil illi maiori curę esse uideretur. unde alibi: Atq; duas tm̃ res anxius optet Pana & circenses. alibi: Totam hodie Romam Circus capit. Item alibi: Illa mœstitia est caruisse anno circẽsibus uno.

Circus maxim' unde — Ludi magni & romani

Nam ij ludi. qui tanta omnium spectabantur delectatione: In Circo maximo fiebant. Vnde & nomen sortiti sunt. Idem etiam appellati sunt Romani & magni. Circo autem qui maximus dicitur, Tarquinius priscus (ut docet Liui. lib. 1.) Romæ primus locus designauit in quo ludos longe instructius, opulentiusq; fecit q̃ priores reges. Circum autem maximum dictum esse scribit Varro, ꝙ circum spectaculis ędificatis ibi ludi fiunt: & ꝙ ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt. Maximus autem appellatus est. ꝙ amplitudine longe maior esset q̃ Circus intimus, & Circus Flaminius. Nam (ut scribit Pli. li. 36.) longitudine fuit trium stadiorũ, latitudine unius, sed cum ędificijs quaternum iugerum. Capiebat aũt ducenta & lx. millia hoium sedentiũ. Ludi autem instituti fuerunt in honorẽ Cybeles magnę Deorũ matris: qui uocabulo grę co dicti megalenses, latino magni: ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρὸς hoc est a magna matre. Vnde est illud apud Iuuena. in. 11. Satyr. Interea Megalesiacę spectacula mappę Idęũ solẽne colunt. Asconius tñ Pędianus ait: Ludos magnos esse appellatos, ꝙ magnis impẽsis sint dati. tunc primũ ludis impẽsa sunt ducẽta millia nummũ. uel ꝙ Dijs magnis. i. laribus urbis Romę dati sint: qbus aiunt raptas Sabinas esse. ut uideat̃ ppter hoc dicere Virg. Magnis circensibus actis. nã & circẽses ludi sunt. Ijdẽ etiã plebei sunt appellati: ꝙ initio ueris stato, solẽniq; die celebrabãtur magno totius plebis studio & delectatione. unde ait alibi At mihi pace Immensę, nimięq; licet si dicere plebis. Et alibi: Atq; a plebeis longe megalesia. Plebeios autem ait Asconius appellatos ꝙ exactis regibus pro libertate plebis fecerunt: aut p reconciliatione plebis.

Ludi circenses

Ludi etiã circẽses in honorẽ Cereris celebrabant̃. Vnde Cor. Tacitus lib. 16. de Nerone principe loquẽs: Tandẽ, inquit, statuere circẽsiũ ludoꝝ diẽ: q Cereri celebrat̃, exequi destinata: qa Cęsar rarus egressu, domoq;, aut hortis clausus ad ludicra Circi uẽtitabat. Et paulopost: Vtq; circensiũ cerealiũ ludicrũ pluribus equitũ cursibus celebraret̃. Oui. in. 4. Fast. Circus erit pompa celeber, numeroq; Deoꝝ: Primaq; uentosis palma petet̃ equis. Hic Cereris, ludi non est opus indice causa. De quibus etiã Iuue. intellexit. 14. Saty. illic. Ergo omnia Florę: Et Cereris licet, & Cybeles aurea relinquas, illic ut de ijs aliquid uberius dicat̃: quatuor exhibebant̃ aurigarũ factiones denominatę a q̃tuor diuersis pãni coloribus, qbus ipsi agitatores induti erant. De qbus sic Sydonius Apollinaris: Micant colores albus & uenetus, Virens, rubensq; uestra insignia cõtinent. Ministri ora & lora manu, iubasq; totas Cogũt flexilibus latere nodis, Horaturq; obiter, iuuatq; blãdis Vultus plausibus & uoluptuosum. Dictãt quadrupedãtibus furorẽ, Impellunt, trepidãt trahunt repugnant, Ardescunt, saliũt, timẽt, timentur. Nã spectatores diuerso currentibus aurigis fauebãt studio, alijq; aliũ hortabant̃ ad uictoriã. unde est illud apud Pli. ad Caluisiũ: Nũc fauent pãno, pãnum amant. Et si in ipso cursu nõ mediocri certamine hic color illuc, hic huc trãsferatur, studiũ, fauorq; transibit. & repente agitatores illos, equos illos quos pcul noscitãt, quorũ clamitant nomina relinquet, tãta gratia, tãta auctoritas in una uilissima tunica. Quibus uerbis ostendit Plin. tãto studio coloribus Romanos diuersis fauisse non homines, sed colores ipsos, qbus induti erãt, adamarent ita: ut si colorũ mutatio facta esset in ipsis agitatoribus, & ab una factione ad alterã trãslata, itidem & fauorem spectatorum trãsiturũ: ut plane ostendat illos non personis, sed coloribus fauisse. Prasinæ: hoc est uiridi factioni, Caligula & Nero ita addicti, deditiq; fuerunt: ut Caligula cœnaret ĩ stabulo assidue: & maneret: uiciesq; sestertiũ agitatori cythico ptulerit. Nero uero inter discipulos cũ quereret̃ quõdã tractũ Prasinũ agitatorem: & cũ a magistro obiurgaretur de Hectore tracto, se loqui ementitus sit. Venetę uero factioni adeo fauit Vitellius: ut quosdã de plebe ob id ipsum ꝙ uenetæ factioni clare maledixerat, interemerit. Mart. in Distichis de Prasino & Veneto mentionẽ facit: Si Veneto, prasino ue faues qui coccina sumis: Ne fias ista trãsfuga ueste uide. Nã coccinatus p transfuga haberetur qui relictis prasino & ueneto ad purpurei pãni factionẽ abiret. Iulius Capitolinus in uita Veri sic scribit. Circensiũ tantã curã habuit ut frequẽter puincialibus literas cũ eorũ & miserit & acceperit: deniq; ẽt presens & cũ Marco sedẽs, multas a Venetianis passus ẽ iniurias: ꝙ turpissime contra eos fauerit. Nã & uolucri equo prasino aureũ simulachrũ fecerat, qd' secũ portabat. Duas etiã Domitianus Circẽsibus grę cũ factiones aurati, purpureiq; pãni ad quatuor pristinas addidit. Trãquillus in Domitiano. Est ergo sensus: Si potes, inqt, relinq̃re istos ludos circẽses, qbus tota ciuitas tãtope delectat̃, optime, trãquilleq; habitabis in Cãpania. ¶ Sorę: Sora, Fabrateria, & Frusino oppida sunt Volscoꝝ ĩ Cãpaniã a Fabrateria fit Fabraternus. ¶ Tenebras: locũ tenebrosum & obscurũ. Sensus est: In alijs Italiæ oppidis tanti tibi poteris parare domũ optimã, quãti Romę cõducis domiciliũ tenebrosum. ¶ Hic: pro illic in oppidis. s. ¶ Puteus breuis: nõ pfundus. sic etiã dicimus aq̃s breues non altas, nõ pfundas. Talẽ puteũ p̃cipit & Columel. habendũ: Aut fons illachrimet putei nõ se de profundi. ¶ Viue bidentis amans: satius, inquit, est agricolationi uacare, q̃ habitare intra urbem iter tot uiuendi difficultates, & molestias. Ergo amans bidentis. i. rei rusticæ, & in primis cultus hortorũ. ¶ Bidentis: bidens genus est sarculi. ¶ Pythagoreis: Pythagoras cum carnibus abstinendum doceret, legumine, oleribusq; uescebatur: ut mortales ad faciliorem assuefaceret uictũ: & cibos semper parabiles. quod institutũ discipuli seruauere. De quo plura illic dicemus: Ventri indulsit, nõ omne legumẽ. Faba abstinuisse docet Cic. in. 1. de diuinatione: quasi uero & cibo mens non uenter infletur. ¶ Est aliqd: uenusta suasio: operępretiũ, inqt, est alicuius rei, uel uilissimæ

In c… bus fa… ones a… rigarũ … tuor

Sora — Fabrateria — Fabraternus — Aqua breuis — Bidens

ſimæ dñri ſe facere: ut oīno oſtẽdat lõge melius eſſe in loco deſerto habitare, q̃ in urbe. ⁋ Vnius lacertæ: unius (ut dici ſolet) uermiculi: hocq; melius, q̃ ut ad menſuram referas terræ. ⁋ Plurimus hic æger: aliud incõmodũ affert pauperũ. Plurimi, inq̃t, moriuntur cõtracta ęgritudine ex noctibus in ſomnibus. Nã pauperes in ea, in qua parte ędificũ diuitis habitãt: q̃ publicis eſt ꝓxima uijs ut dormire nõ queant nimio & iumentoꝝ & plauſtroꝝ ſtrepitu: ſicq; iterrupto ſępe ſomno, in ęgritudines lętiferas incidũt. Hoc etia conqueritur Mart. Numerare pigri dãna quis poteſt ſomni. item alibi Otia me, ſomnuſq; iuuãt, q̃ magna negauit Roma mihi. ⁋ Cibus impfectus nõ concoctus in ſtomacho, q̃ cauſa eſt langoris. ⁋ Quæ meritoria: loca meritoria dĩr, quę mercede locãtur inquilinis a merẽdo. unde & tabernę meritorię ipſa ſtabula dñr: hoc eſt caupone. Nam mereri eſt cauſa q̃ſtus aliq̃d operari: unde & meretrices ſunt appellatę, ꝙ turpitudine corporis ęs merent. Merceſq; ꝓmiũ appellat, qđ dat ꝓ laboribus ſuſceptis a merẽdo. Inde etia dñr pueri meritorij: qui aut ſpõte ſua, aut iubẽte dño proſtãt, turpiq; q̃ſtu æs merẽtur. Vnde & Sueto. in Caligula appellat uehicula meritoria, q̃ mercede locãtur. ⁋ Magnis opibus. i. diuites & potẽtes dormiũt, q̃ ſibi de loco remoto proſpiciunt. ⁋ Inde caput morbi ſubaudi eſt ꝙ. ſ. nõ dormiunt. ⁋ Rhedarũ trãſitus: ratio ſomni interrupti. Nã trãſitus inq̃t, rhedaꝝ ĩ arcto uiaꝝ inflexu adimunt ſomnũ. ⁋ Arcto inflexu uicorum: uici adeo coniuncti obliquiq; erãt: ut difficilẽ trãſitũ uehiculis darent. Tacitus: Arctis itineribus hucq; & illuc & enormibus uicis q̃lis uetus Roma fuit. Vnde Nero auctore Tranquillo) offenſus anguſtijs & flexuris uicoꝝ incẽd t urbẽ: ꝙ autẽ uici obliqui eſſent: docet Liui. in fine. 5. lib. ab urbe cõdita his uerbis. Feſtinatio curã exemit uicos dirigẽdi: dũ omiſſo ſui, alieniq; diſcrimine in uacuo ędificãt. ea eſt cauſa, ueteres cloacę primo ꝑ publicũ ductę: nũc priuata paſſim ſubeant tecta: formaq; urbis ſit occupatę magis q̃ diuiſe ſimilis. ⁋ Conuicia ſtãtis mandræ: hoc eſt conuicia, quæ fiunt mandræ ſtanti & remorãti. nam genitiuus mãdræ ſtat paſſiue. genitiui enim ponuntur & actiue & paſſiue. ut ſi dicam: Verbera magiſtri ꝓſunt pueris. i. uerbera quæ infligit magr̃e. & quia magiſter agit actiue ponitur genitiuus: paſſiue uero uerbera puerorum. i. quæ pueri patiuntur. Cõuicia ergo mandrę. i. quę mulio facit in mandrã ſolẽt. n. muliones multis conuicijs & minis agere iumenta. Cõuiciũ dicitur (auctore Volpia.) uel a cõcitatione, uel a cõuentu: hoc eſt collatione uocũ. cũ. n. plures uoces in unũ cõferũtur, conuiciũ appellatũ q̃ſi ꝯuociũ. Feciſſe ꝯuiciũ dĩ nõ tã is q̃ uociferatus ẽ, uerũ is quoq; q̃ cõcitauit ad uociferationẽ alios: uel qui ſubmiſit ut uociferetur. nõ tñ omne maledictũ conuiciũ eſt, ſed id ſolũ quod cũ uociferatione dictũ eſt, & ſiue unus, ſiue plures dixerint conuiciũ eſt qđ in cœtu dictũ eſt Quod autẽ nec in cœtu, nec uociferatione dicitur, conuiciũ nõ ꝓprie dicit̃, ſed infamãdi cauſa dictũ. ⁋ Mandrę: græcis iumentorũ ſtantis. ſignificat enim mãdra multitudinẽ iumentoꝝ. Martia. li. 5. Vixq; datur lõgas multoꝝ uincere mãdras. ⁋ Eripiũt ſomnos urſo: oẽs quos adhuc uidi codices legũt Druſo: ſicq; cõmentatores Druſum exponunt pro hoĩe ſomniculoſo. Ego uero urſo legendũ cõtenderim: hac maxime ratione, ꝙ cũ dicat ſomnum eripi uitulis marinis: recte ꝓcedat, ut de alijs belluis, q̃ alte dormiunt loquatur, q̃ de hoĩe. Nam urſi (ut ſcribit Pli. li. 8. ca. 36.) primis diebus bis ſeptenis tã graui ſomno ꝓmunt: ut ne uulneribus q̃dẽ excitari queãt. ⁋ Vituliſq; marinis: q̃ phocę dicũtur. quo aĩali nullũ grauiore (auctore Pli.) premit ur ſomno. Virg. Sternũt ſe ſomno diuerſo in littore phocę. ⁋ Si uocat officiũ: aliud ẽt incõmodũ ꝓponit pauperũ. Nã ſi forte aliquo eundũ ſit ita officio poſtulãte: diues ſup ora pauperũ lectica feretur ſine aliquo eius incõmodo: ſed cũ magna pauperũ pernicie qui a ſeruis lecticarijs, cæteraq; ſeruoꝝ turba pro ſternuntur, conculcanturq; pedibus in luto. ⁋ Curret ſup. ora. i. ſublimis in lectica uehetur ſupra capita hominum. Vnde Sene. ad Luci. loquens de diuite ſic ait: Quos ſupra capita hominum ſupraq; turba delicatos lectica ſuſpẽdit. Pli. in Panegyricis Traiani luxũ & ſuperbiã ſui temporis damnans ſic ſcribit: Ante te principes faſtidio noſtri, & quodã ęqualitatis metu uſum pedũ amiſerãt. illos ergo humeri, ceruiceſq; ſeruoꝝ ſup ora noſtra uehunt. ſic. n. diues nec ſolũ in urbe, ſed ẽt foris geſtabatur. Sene. itẽ ad Luci. Nõ turba ſeruorũ lecticã tuã per itinera urbana, ac peregrina portantiũ. Cic. in. 2. Philip. At iſte operta lectica latus eſt ꝑ oppidũ, ut mortuus. ⁋ Ingẽti liburno: ingenti & ꝓcero lecticario. Alibi: Tarde ueniſſe liburnus Dicitur. Nam ex Liburnia quę Dalmatię eſt cõtermina, magnæ ſtaturę mittebãt ſerui. uñ alibi: Primꝰ clamante liburno Currite. ⁋ Atq; obiter: hinc eſt indignatio Vmbricij: ꝙ cũ ipſi pauperes in itinere luto prouoluãtur: diues tãto otio geſtet: ut etiã in lectica legat, & dormiat. ⁋ Obiter. i. ſimul & una. ut ſit ſenſus: Curret, inq̃t, ſuper ora & ſimul leget aut ſcribet. ſic etiã alibi: Verberat, atq; obiter faciẽ linit, & audit amicas eodem ſignificatu ubiq; accipitur. Pli. li. 37. Libet obiter uanitatẽ magicã hic quoq; coarguere. Idẽ in eodẽ: Nec uero id ſolũ agemus: ſed ad maiorẽ utilitatẽ uitę obiter coarguetur magorũ infanda uanitas. Idẽ li. 33. Illud quoq; obiter indicari conuenit: hoc eſt ſimul & una. ⁋ Iotus: nã (ut diximus) lectica erat inſtar cubiculi. unde Plin. li. ulti. natu. hiſto. cubiculũ uiatoꝝ appellat: qđ alibi Iuue. ſatyrice appellauit antrũ. ⁋ Ante tñ ueniet: licet, inquit, legat, aut ſcribat, aut dormiat cũ multo otio: tñ nos ẽt ꝓcedet. ⁋ Vnda multitudo q̃ undã maris imitatur in tumultu. Virg. in. 2. Geor. Mane ſalutantũ totis uomit ędibus undã. ⁋ Aſſere duro: aſſeres ligna dĩr oblonga, utputa pali, particę. Vnde Cęſar in. 2. li. de bello ciuili ait: Aſſeres. n. pedũ duodecim cuſpidibus ꝓfixi. Hircius lib. 4. de bello alexãdrino: Aſſeres remorũ uſum obtinebãt Sueto. in Caligula: Ad primũ tumultũ lecticarij cũ aſſeribus accurrerũt. Cato in re ruſtica: Duobus aſſerculis appoſitis parieti. q̃bus Gallinę in nidũ poſſint irrepere. Victru. in. 7. Aſſeres directi diſponãtur inter ſe ne plus ſpatium habentes pedes binos, & hi maxime cupreſſei, ꝙ abiegni a carie & uetuſtate celeriter uitiantur. Idem lib. 5. Deinde inſuper ſub tegulas aſſeres ita prominentes, uti parietes proiecturis eorum tegantur. dicti aſſeres ꝙ aſſideant parietibus, trabibuſq; ut Feſtus ſcribit. ⁋ Tignum: ſcribit Vulp. appellatione tigni cõtineri omnem materiam ex qua ędificiũ cõſtet, uineęq; neceſſaria. unde quidam aiunt tegulam quoq; & lapidẽ & crementa, cęteraq; ſi qua in ędificijs ſunt utilia. Tigna. n. a tegendo dicta ſunt. hoc amplius & calcẽ & arenã tignorũ appellatione cõtineri: ſed in uineis etiã tigni appellatione oĩa uineis neceſſaria cõtinentur. utputa perticæ, pedamẽta. unde ẽt fabri tignarij appellãtur, q̃ ędificia extruũt. ⁋ Metretã: uas certę cuiuſdã menſurę. Mart. Plurimus hiſpanas miſit tibi nauta metretas Cato in re ruſtica: Ahenũ unũ habeat, qđ capiat metretas triginta. Diuus Ioannes in euãgelio ſcribit ſic: Erãt lapideę hydriæ ſex capiẽtes ſingulæ metretas binas, uel ternas. ⁋ Magna planta. i. pedibus magnoꝝ militũ ꝓcerior & patior. Nã & alibi appellat grãdes ſuras milites ipſos magnos & proceros. ⁋ Pinguia crura luto: ſub audi extrinſecus ſunt ⁋ Clauus militis: milites caligas geſtabãt multis clauis ſubfixas. uñ alibi Iuu. Cũ duo crura habeas offendere tot caligatos Millia clauoꝝ. Claui autẽ, q̃bus caligę ſuffigebantur, caligares dicti ſunt. Pli. li. 9. Piſces exiſtũt ſquãmis cõſpicui crebris atq; ꝓacutis clauoꝝ caligariũ effigie. Cuius calciamẽti ita meminit Ioſephus in. 7. de bello Iudaico loquens de cęde Iuliani Hecatontarchi: Calceos namq; habẽs creberrimis atq; acutis (ut cęteri ſolẽt milites) clauis fixos: dũ ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret labitur, magnoq; cum armoꝝ ſono deiectus in tergũ fugiẽtes reduxit. Vale. li. 9. loquẽs de luxuria exercitus regis Antiochi ſic ſcribit: Magna ex pte aureos clauos crepidis ſubiectos habuit Caligã Diuus etiã Hierony. ſcribens ad Geruntiã oſtẽdit genus eſſe calcei, cũ ait: Apoſtoli toto orbe peregrini, nõ æs in zona, non uirgã in manu, non caligas habuere in pedibus. Feſtus ait: Clauata dicũtur aut ueſtimenta clauis intexta, aut calciamenta clauis infixa. Quo calciamenti genere noſtris etiã temporibus Turci gentes barbaræ, Græciq; ſtratiotę utuntur. Calceos enim multis clauis habent ſuffixos. ⁋ Hæret: figitur. ⁋ In digito: ſcilicet pedis dum calcatur.

Meritoria
Merces
Meritorij pueri
Cõuiciũ
Mandra
Obiter
Aſſeres
Tignum
Faber tignarius
Metreta
Caliga
Clauus
Caligares
Clauata

⁋ SI potes auelli &c. Niſi inquit eſſet friuola: & inanis delectatio: quia in Circenſibus ludis, cęteriſq; ſpectaculis Romę, quę fiunt capiantur illi, qui alioquin in tanta miſeria Romę uiuunt: poſſent eo pretio quo Romę uix cœnacula ſub tecto: aut locum obſcuriſſimũ in aliquo angulo abſtruſo in unum annum conducunt: in oppidis multis Italię emere domum cum aprico aere & horto: unde holuſcula ſibi, ſuiſq; emant: & ibidem ſane uiuere & quieti: cum Romę ſi non alia de cauſa, uel ex ea langorem contrahant: quod noctu prę moleſtijs requieſcere uetiti, cibum non digerant. nam ueſperi plurimi negociatores moleſtant, mane ſalutatores. Ordo eſt: Si tu quiſcunq; es, qui Romę paupertate & miſerijs cõficeris. nõ enim hoc contra Iuuenalem dicit: ſed ſecundam perſonam pro qualibet poſuit. SI tu igitur potes auelli Circenſibus. i. a ludis curulibus: qui in Circo fiebant. unde Circenſes dicit. optima domus paratur. i. cõparatur: emitur tibi ſore in ea urbe Italię nõ longe ab Arpino. aut Fabraterię. i. in ea urbe, quæ eſt in uia Latina. aut Fruſinone: etiam urbe In uia Latina. paratur inq̃ tanti. i. tanto pretio. quanti. i. quanto pretio. tu conducis nunc Romę tenebras. i. tenebroſam domum in unum annum. i. ad uſum unius ſolius anni. hortulus exiſtens ſup.

ASCen.

Nonne vides quanto celebretur sportula fumo?
Centum conuiuę, sequitur sua quemq; culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Seruulus infelix, & cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ modo, longa coruscat
Sarraco veniente abies, atq; altera pinum
Plaustra vehunt, nutant alte, populoq; minantur.
Nam si procubuit, qui saxa ligustica portat
Axis, & euersum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus, quis mēbra, quia ossa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer
More animæ. domus interea secura patellas
Iam lauat, & bucca foculum excitat, & sonat vnctis
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros varie properantur, at ille
Iam sedet in ripa, tetrumq; nouitius horret
Porthmea, nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

hic in alijs oppidis Italię. que pro &. & puteus breuis.i.breui spatio distans.nec mouendus.i. exhauriendus.reste.i.chorda.sed sup. mano.diffunditur.i.dispergitur facili haustu quia manuali.in plātas tenues. uiue igitur amans bidentis.i.agriculturæ quæ bidente fit. & uillicus.i.custos in uilla horti.i.suo tempore elaborati. unde .i.ex quo horto possis dare epulum.i. solemne conuiuium centum Pythagoreis .i. de secta Pythagorę: qui uetuit esum carnium ut plurimi dicunt. Aliquid.i.res non contemnendam est fecisse sese dominum unius lacertæ .i. tanti loci, quantum una lacerta occultare solet: in quocunq; loco & quocūq; recessu. Plurimus ęger moritur hic.i.Romę uigilando.i.propter nimias uigilias. sed cibus imperfectus.i.indigestus. hęrens.i.adhęrens stomacho ardenti.i.febricitanti.peperit.i. protulit illum languorem: unde.s.moriūtur. Nam quę meritona.i.(ut quidam dicūt) hospitia publica, siue caupone, uel potius officinæ, in qbus mechanici operantur. admittunt.i.permittunt somnū.i.dormitionem. q.d.nulla. Dormitur.i.dormitio fit in urbe magnis opibus uel ꝓ tio magnarū opum: quas dare oportet uolentibus habere cubiculum quietū: uel ab his qui magnas opes possident: & magnas domos. Caput.i.origo morbi est sup. īde.i.ex hac re. ꝙ trāsitus rhedarū.i.curruū.in arcto.i.angusto flexu. uicorum.i.regionū urbis. & cōuitia.i.mutua maledicta.mandrę.i.mulionis ducētis mandrā .i.gregē mulorū ducentiū rhedas. stantis.i.impediti procedere. Eripiunt somnum Druso homini illi somniculoso. & uitulis marinis.i. phocis solitis grauissimo somno opprimi . si officiū.i.magistratus, uel publicū negociū.uocat.i.requirit diuitē adesse. ipse diues uehetur & curret.i.magno cursu trāsferetur super ora.i.facies miseroꝝ. & hoc in ingenti liburno.i. curru tam impetuoso & celeri.quiete tamē pro his qui insunt procedēte: ut naues liburnorū solent. & hoc populo cedente.i.locū dante.uel dic liburno.i.uehiculo. sed placet similitudo nauium liburnorū. dicit enim. atq; pro &. ipse sup. diues leget obiter.i.dū in itinere est uel scribet uel dormiet intus.i.in ipso uehiculo: aut lectica, quę potest esse in hexaphoro: aut in uehiculo. namq; pro quia. lectica clausa fenestra.i.habens fenestrā clausam facit somnū: & licet dormierit: tamē ante ueniet.quia ei ceditur. sed unda.i.turba populi p modū undę defluens prior.i.quę ante nos est. obstat nobis properantibus.i.dū properamus. & populus qui sequitur nos, premit lumbos nostros magno agmine.i.multitudine agminatim procedente: & acta a primis. alter.i.unus ex illis. ferit.i.percutit nos. duro assere quo lectica portatur: aut palo quem in manu portat. at.i.sed. hic.i.alius. incutit capiti tignum.i.magnum lignū, quod possit esse tignū uel asserem. & tignū in notis significatis accipiamus: ut dicamus asserem & tignum uehi ad constructionē domorū. sicut in marmoribus postea dicet. quod & hic diceré: nisi diceret poeta ferit & incutit quod manibus fieri uidetur. ille aūt.i.alius incutit capiti. metretā.i. mēsurā liquidorū, quā secū fert. Cura mea fiūt sup. pinguia.i.crassa & cænosa luto. & calcor.i. suppeditur undiq; a magna planta equorum.s. & clauus .i.calcar uel tibiale clauosum militis insidentis equo. sic enim manus ad calcaria eius extenditur dum latere progredimur. hæret.i.infigitur mihi in digito.

IOAN. BRIT. ℂ NONNE uides: cōfirmatio est pauperes nimia multitudine in itinere cōculcari. ℣ Quanto fumo: nonne inquit uides quāta sit multitudo petentiū sportulā, ut demōstret mirū nō esse si pauper in itinere elidatur. Nā obsonia quæ distribuebāt ex sportula miro hoīum cōcursu & studio petebāt: utq; ea calida cōseruarent, cū foco domū ferebātur a seruis. Sene. ad Luci. Tumultus coquorū ipsos cū obsonijs focos transferentiū. hoc.n. iam luxuria cōmenta est: ne quis intepescat cibus nequid palato iam calloso parꝝ ferret: cœnā culina ꝓ sequitur. hinc igitur ait poeta: Sequit' sua quęq; culina. ℣ Centū cōuiuę: subaudi adsunt, q sportulā celebrent. ℣ Corbulo.i. uir fortis & ualidus, qualis fuit Corbulo, is.n. tēporibus Neronis rebus in Armenia gestis claruit. de cuius uiribus Cor. Tacitus sic: Ne si ad capiēdas copias Syriā intrauisset Corbulo, oīum ora i se uerteret. Corpore ingēs erat, & supra experientiā, sapientiāq; ēt ualidus. Ordo ē & sensus: Corbulo uir fortis & ualidus uix ferret tot uasa ingētia & tot res īpositas capiti suo: quot portat seruulus infelix recto uertice. Legendū aūt ē quot & nō quas. ℣ Seruulus infelix: pathos a miserabili labore. ℣ Vētilat: hoc ē cursu facit centū ignē. ℣ Scindūtur: hoc totū refertur ad incōmodū pauperis, q nimia hoium turba ubiq; conculcat'. ℣ Tunicę sartę: mō.i. pauloante domi cōsutę, & refectæ. ℣ Abies: spēm posuit ꝓ genere.i. lignū maximū. sic Sene. detestās luxuriā urbis li. 13. epist. 2. Nec in hūc usum pinus, aut abies deferebatur lōgo uehiculoꝝ ordine uicisintremētibus ut ex illa lacunaria auro grauia pēderent. ℣ Coruscat: nutat & tremit. ℣ Sarraco: genus est uehiculi. infra in. 5. Saty. Frigida circū agunt pigri sarraca Bootę. Sidonius: Mille graues sarcinæ ad ꝓ diū ex oppido ducię: Nulla sarraca, nulla esseda subuehendis oneribus attrahebant'. ℣ Nutant alte. s. plaustra uehētia pinū.i. tremūt. deductū ab ijs, q capite nutāt. Apu. loquēs de asino: Et occipio nutāti capita claudere. ℣ Populo: qsi pauperibus. ℣ Nā si ꝓcubuit sensus est: Si forte, inqt, plaustrū, quo magnę lapidū moles uehunt' ꝓcubuerit sup pauperes: ita eoꝝ corpora atterūt', ut nulla qdē inueniant' mēbra. ℣ Axis: partē posuit ꝓ toto.i. plaustrū ipsum. ℣ Saxa ligustica.i. marmora lunēsia, q̄ i Liguria excidebant', tālę magnitudinis, & pōderis, ut fortuito casu hoies obterētur. Æmulatio ē Horatiana: Torquet nūc lapidē, nūc ingēs machina tignū: Tristia robustis luctant' funera plaustris. ℣ Mōtē: hyperbole est.i. ingēs saxū. ℣ Quid supest de corporib'. q.d. nihil. cū iterrogatiōe legēdū. ℣ More aiæ: ita corpus paupis obterit': ut de eo nō plus cōspicias, q̄ de aia q̄ nusq̄ apparet. ℣ Interea: dū expectat'. aut (qd' magis placet) natura cōcessit. ℣ Domus: familia. ℣ Secura nihil de dño timēs. sed sine ali q̄ cura, cū eū incolumē putet. ℣ Iā lauat patellas: ad rē diuinā faciendā. nā patella uas erat fictile sacrificijs faciēdis aptū. post.n. rē diuinā lauabant', anteq̄ cœnarēt. patella ēt accipit' ꝓ quocūq; uase escario. Persius: Quę tibi summa boni ē uncta uixisse patella. Hora. Nec modica cœnare times holus oē patella. Patella aūt & patina dicta sunt a patulo. sūt.n. ꝓprie uasa, q̄ patula sūt.

Patella

℣ Bucca: ea ps oris īfra malā, q̄ inflat' bucca appellat'. Vñ Hor. Quin Iuppiter ambas iratus buccas inflet. Inde fit buccina.i. tuba. & buccinator.i. tubicē. & buccella siue buccea.i. q̄tū cibi ore capias.

Sarraci

Bucca

Buccina

Buccinator

Buccella

℣ Vnctis strigilibus: de strigilib' multa diximus apd Persiū illic: Puer & strigiles Crispini ad balnea defer. Instra.n. erāt ferrea, qb' i balneis utebāt' ad detergēdū sudorē a strigēdo.i.a radēdo dicta. uñ Pli. dū distrigit', tergiturq;, audiebat aliqd aut dictabat. Scri. Suet. Augu. læsisse cutē nimio strigilū usu. Apule. in. 1. limine. 2. lib. Florid. Strigilē, & ampullā, cęteraq; balnei utēsilia oundinis mercari nō inficias eo. Illud obseruandū est a Iuue. primā produci: q̄ Persius corripuit illic: Puer & strigiles Crispini ad balnea defer. Nec mirū qñ ēt alia uidemus ab auctoribus diuersis poni modis. Nā Persius primam syllabā ꝓduxit in hoc uerbō rudere: cū dixit: Pecuaria rudere credas: q̄ Ouid. corripuit. Vt rudit a scabra turpis asella mola. aliqd legūn Strigibus, & pleno cōponit lintea gutto. per cōcisionem.i. ut periclis pro periculis. ℣ Vnctis. s. oleo. quominus cutem lęderent. ℣ Cōponit: parat. ℣ Lintea: quibus corpus madidum ex balneis siccabant. ℣ Gutto: guttus uas ex cornu, erat denominatum a gutta. nam guttatim oleum fundebat lauantibus se in balneis. Id etiam prima ęstimatione fiebat ex cornu rhinocerotis. inde idem dicitur rhinoceros. De hoc Marti. Gestauit fronte modo me iuuencus: Verum rhinocerota me putabis. Guttus item uas erat ligneum, quo in sacris utebantur, uinum guttatim fundens. de quo ita Varro: in sacris remāsit guttus & simpuiū.

Guttus

℣ Intēr

¶ Inter pueros.i.filios mo\~i gr\~eco, quos παιδας uoc\~at.¶ In ripa: Sty
gis, quã dicũt aias trãsire uectas cymba a Charõte portitore. Vir.
Nouitius Corpora uiua nefas Stygia uectare carina.¶ Nouitius: nouitius ap
pellatur in oi arte rudis & nouus: & qđ nuperrime inuẽtũ sit nouis
tium dicitur. unde Pli. li. 13. appellauit mensas citreas nouitias, his
uerbis: Home. de mẽsis tñ tacuit: & alias nullus ante Ciceronianam
Porthmea uetustior memoria est: ex quo nouitię apparent.¶ Porthmea.i.Cha
routẽ, q portitor apud inferos est. Virg. Portitor ille Charon. Porth
Porthmeus mos.n. significat fretũ. Et porthmis porthmidis nauiculã. Et porth
meus trans fretatorẽ: hoc est qui hoies nauigio traducit. Petronius
arbiter satyricus: Vix nauta Porthmeus Sufficiet simulachra uirũ
traducere cymba. ubi locus est emendãdus. nã scriptũ est Protheus
pro porthmeus.¶ Nec sperat cœno si: nõ sperat, inquit, qui ita mor
tuus est posse a Charonte traijci: hoc Ideo quia dicũtur aias eoꝝ, q
insepulti iacuerint, ultra Stygiã paludẽ nõ transuehi. Sed illis erran
dũ centũ annos circa ripas. eoq; tpe completo, quasi legitimo curs
su uitæ humanæ, traduci a Charonte. unde Virg. Portitor ille Cha
ron, hi quos uehit unda sepulti: Nec ripas datur horrendas, nec rau
ca fluenta Transportare prius, q̃ sedibus ossa quierunt. Centũ errãt
annos. uolitantq; hæc littora circũ: Tunc demũ admissi stagna ex
Alnum optata reuisunt.¶ Alnũ: cymbã, q̃ fit ex alno arbore.¶ Cœnosi gur
gitis.i. Stygiæ paludis. Virg. Turbidus hic cœno, uastaq; uoragi
ne gurges Æstuat.¶ Porrigat ore trientẽ: finxerunt Græci (auctore
Diodoro) aias mortuorũ ad inferos transire, ultraq; Stygiã (ut di
ximus) paludẽ transuehi. unde Ægyptij id representãtes corpora
mortuoꝝ p fluuiũ, & Acherusiã paludẽ ad sepulchrũ mittebãt. Na
uis qua uectabãtur, uaris appellabatur: hęc apud græcos epibatra.
Obolũ dabant mortuo dandũ portitori: cui nomẽ inditũ est ab in
colis Charon. Huius superstitiosæ opinionis meminit & Apule. li. 6.
de asino aureo, his uerbis: Apud inferos Charon est expetens por
toriũ: sic ad ripã ulteriorem futili cymba deducit cõmeantes: & in
ter mortuos auaritia uiuit. Ex quo manifestissime apparet portito
res proprie dici, q portoria & uectigalia exigunt: qua significatione
ita accepit Virg. in. 6. cũ Charontẽ portitorem appellauit: quasi qui
ab oibus trãseuntibus obolũ exigat. deflexumq; est uocabulum a
Portitor portu, q ibi portitores cõsidant exigentes uectigalia, quæ ab ipso
Portoriũ portu portoria etiã sunt appellata. Terẽ. in Phor. Sed epistolã audi
ui delatã esse ad portitores ubi Donatus docet portitores esse magi
stros tributoꝝ, qui in portu inferendarũ reꝝ, & efferendaꝝ uectigal
exigebãt Plau. in Asina. Iam ego hũc portitorẽ priuabo portorio.
Ci. in li. 2. epist. ad Atticũ: Illa causa publicanoꝝ quantã acerbitatẽ
afferat socijs intelleximus ex ciuibus, q nuper in portorijs Italię tol
lendis, non tã de portorio, q̃ de nõnullis iniurijs portitorũ querebã
tur. Idẽ in oratione de lege Agraria cõtra Rullũ: Si intolerandũ est
hos decem uiros portitores oibus oium pecunijs cõstitui. Idẽ in. 1.
Officio. Primũ improbãtur hi questus, qui in odia hoium incurrũt,
ut portitorũ, ut fœneratorum. Portitorẽ etiã dicimus ipsum gerulũ
a portãdo. Colu. de cultu hor. Mox ubi nubigenę Phrixi, nec porti
Triens tor Helles.¶ Trientẽ: obolum. capitur etiam triẽs pro uase potorio.
Martia. Cum potes amethysinos trientes, & nigro madeas opimia
no Persius: Calidumq; trientem, Excutit e manibus.
ASCEn. ¶ NONNE uides q̃to celebretur sportula fumo. Impedimẽta uia
rũ ostẽdit Romę plurima esse & impunitate & tumultu petẽtiũ spor
tulã. & ita pgreditur ad taxandã huiusmodi importunitatẽ dñoꝝ,
q seruos suos cũ periculo uitę cogũt p medios tumultus populi &
occursus uehiculorũ pcipitãter currere cũ onere maximo: unde sæ
pe mortẽ incurrũt. Ordo est: Nonne uides q̃to fumo.i. festinãtia &
tumultũ: unde a lassis halitus fumosus emittitur. uel q̃to fumo ma
nãte ab igne obsonijs ne frigescãt supposito. sportula celebretur.i.
frequẽtetur a diuitibus p seruos & clientes. unde aduertendũ in. 1.
Satyra dictũ est: sportulã esse portionẽ centũ quadrantũ: q̃ in spor
tula afferebãtur: ut darẽtur cliẽtibus postq̃ salutauerãt. sed Domi
tianus instituit p illis centũ quadrãtibus cœnã rectã dari, quã diui
tes per seruos afferri curauerãt: ut hic narratur. dicit ergo cẽtũ cõ
uiuę sup. sunt unius diuitis sportulã dantis.i. centũ petũt p seruos
sportulã & quęq; cõuiuaꝝ, seu petentiũ sportulã. sequitur sua culi
na.i. supellex, qua opus est ad culinã.i. coquinã obsonioꝝ ut cali
da reportẽtur. Corbulo.i. uir fortissimus, q̃lis erat Domitius Corbu
lo. uix ferret.i. portaret tot ingentia.i. ualde magna uasa: & tot res
impositas capiti suo uel seruuli: quas ipse seruulus pusillo. s. corpo
re portat uertice recto.i. erecto. ne. s. effundantur iura. & uentilat.i.
uẽto inflat ignẽ cursu.i. currendo. ignem dico suppositũ lebeti aut
paropsidi: hoc est uasculo in quo obsonia sunt. Tunicæ illius serui
& sartæ.i. consutæ modo.i. pauloante: ut honestior appareret. scin
duntur.i. dilacerantur ab alijs prementibus & stipantibus. abies.i.
talis arbor uidelicet sapinus, qua ad constructionẽ ędificioꝝ utun
tur. coruscat.i. resplendet longe. & hoc sarraco.i. uehiculo firmissi
mo ueniente: atq; altera plaustra (ergo sarracũ quoq; plaustrũ) ue
hunt pinũ.i. arborẽ pręlongam. & huiusmodi arbores nutant.i. ex
tremitate sua sicut hoies capite motum annuenti faciũt: & minãtur
populo. Nam si axis.i. currus sed tñ primũ axis: qui portat saxa ligu
stica.i. de Liguria. procubuit.i. pstratus est & infractus. & fudit mõ
tem.i. saxa ingentissima instar montis. inuersum.i. per agmina tur
barũ. quid superest.i. reliquum est de corporibus. q. d. nihil: quia ob
teruntur in minutum puluisculũ. quis inuenit.i. inuenire potest mẽ
bra, quis ossa, q. d. nemo. omne cadauer uulgi obtritũ a saxis perit
.i. euanescit. aut ad nihilũ redisse uidetur. more animę.i. spiritus uita
lis. quia Iuue. separat animã ab animo. uult.n. aiam esse oibus ani
mãtibus: aiam solis hoibus. Quia si Vmbricius aium intelligit: dic.
comparationẽ in hoc stare: q sicut aia hois sic oppressi, licet non re
digatur in nihilũ: non tñ apparet: sic & corpus eius. uel loquitur se
cundũ epicureos docẽtes aiam perire cũ corpore. sed istud nõ pla
cet, qa iã dicet sic oppressum apud inferos sedere in ripa orantẽ. ut
trãsuehatur. Domus.i. familia. sed poteris dubitare cuius sit familia
an diuitis, q seruũ emisit: an ipsius serui. Videtur qđ diuitis: qa dictũ
est quod infelix seruus portat tot uasa: nimirum domini: & ita uidet
quod domus ipsius diuitis expectans aduẽtum sportulę, paret ua
sa ad eam recipiendã. Verũtamen, quia dicit patellas per diminutio
nem: & q bucca non folle excitat foculum non locũ: manifestũ est
q de serui domo loquitur: quia diuitũ domus nõ sunt sine igne. Ca
pit aũt foculum pro paruo igne. continens pro contento. Ad illud
aũt quod diximus: seruum emissum a diuite: & ita aduentũ eius ex
pectari: duplex est responsio: aut quia partẽ sportulę clientuli domũ
suam referre solebant: aut quia de alio nunc loquitur, dictũ.n. est q
centũ erant conuiuę. inter quos erant & clientes sportulam pro se
petentes, nam ea clientibus debebatur. horum ergo unũ dicit nunc
oppressum, & domum eius aduentum expectare. ordo igitur est:
Domus.i. familia illius, cuius cadauer contritũ est existens secura.i.
sine cura & anxietate nihil sciens de morte eius, iam lauat patellas:
quibus excipiat sportulam: aut partẽ eius. & excitat.i. uiuificat. buc
ca.i. inflatora oris. foculum.i. paruum ignem. & ipsa domus sonat
.i. resonat. strigilibus.i. instrumentis illis curandę & stringendę cutis
in balneis. unctus.i. oleo perfusis. & componit.i. suo ordine ponit lin
tea: quibus madida corpora siccẽtur. & hoc gutto.i. uasculo ex cor
nu: unde guttati oleum distillabat. existẽte pleno sup. olei. hęc.i. hu
iusmodi ministeria properantur.i. properanter fiunt uane. inter pue
ros.i. inter domesticos aut filios eius. at.i. sed. ille uidelicet cliens, cu
ius cadauer sic contritum & insepultum est. sedet in ripa Acheron
tis, aut Stygis petens traduci: sed non traducendus. quia quorum
corpora insepulta sunt, centum errant annos. ut dicitur. 6. Æneid.
& ipse nouitius.i. de nouo accedens. horret.i. cum horrore expectat
tetrum.i. terribilem & immanem. porthmea.i. portitorem, seu trans
uectorem Charonta. s. de quo Virg. in 6. Æneid. Portitor ille Cha
ron &c. nec sperat alnum.i. cymbam, aut scapham ex alno arbore,
in aquis plurimum durante. gurgitis cœnosi.i. lutosi & immundi.
nec habet trientem.i. quartam partem assis, quem porrigat ore ipsi
Charonti. & ideo solebant mortuis sub lingua trientem ponere prę
tium transuectionis. Et hæc ex gentilitate potissimum ægyptiaca
conficta sunt. Videtur autem poeta potissimum respicere ad uerba
Virgilia. 6. Ænei. ubi innuitur quod insepulti nõ traducãtur ad ul
teriorem ripam: utpote quamdiu animę corporibus essent obnoxię
dicit enim sic Sibylla ad Æneam: Anchisa generate: Deum certissi
ma proles: Cocyti stagna alta uides, Stygiamq; paludem. Dij cu
ius iurare timẽt, & fallere numen. Hæc omnis, quam cernis inops,
inhumataq; turba est. Portitor ille Charon: hi quos uehit unda se
pulti: Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Transportare
priusquam sedibus ossa quierunt. Centum errant annos uolitantq;
hæc littora circum: Tum demum admissi stagna exoptata reui
sunt & cæ. Vbi Seruius dicit q ideo centum errant annos quia illi
sunt legitimi humanæ uitæ. Quia autem exponit inops: idest sine
pulueris iactu non ab omnibus accipitur. Nam sunt qui accipiant
inopem eum dici, quem Iuuenalis hic dicit, qui non habet quem
porrigat ore trientem. Hęc autem omnia de humatione corporum
& de exequijs persoluẽdis humana pietas excogitauit: ne ferarum
more insepulta iacerent hominum corpora quamq; rem auxit gẽ
tilium quoq; superstitio.

Respice nunc alia, ac diuersa pericula noctis,
Quod spatium tectis sublimibus, vnde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa & curta fenestris
Vasa cadunt, quanto percussum pondere signent,
Et lædant silicem, possisq; ignauus haberi,
Et subiti casus improuidus, ad cœnam si
Intestatus eas, adeo tot fata, quod illa
Nocte patent vigiles te prætereunte fenestræ.
Ergo optes, votumq; feras miserabile tecum,
Vt sint contentæ patulas effundere pelues.
Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde supinus.
Ergo non aliter poterit dormire, quibusdam
Somnum rixa facit, sed quamuis improbus annis,
Atq; mero feruens, cauet hunc, quem coccina læna
Vitari iubet, & comitum longissimus ordo,
Multum præterea flammarum, atq; ænea lampas.
Me, quem Luna solet deducere, vel breue lumen
Candelæ, cuius dispenso, & tempero filum,
Contemnit. miseræ cognosce prooemia rixæ,
Si rixa est, vbi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra, stariq; iubet, parere necesse est,
Nam quid agas, cum te furiosus cogat, & idem
Fortior, vnde venis exclamat, cuius aceto,
Cuius concha tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede vbi consistas, in qua te quæro Proseucha.

IOAN. BRIT. ¶ RESPICE nunc alia: monet q̃ multa immineāt pericula ambulanti per urbē nocturno tēpore: ut sit suasio deserendū esse urbē ingruētibus tot incōmodis. ¶ Quod spatiū: subaudi sit. i. interuallū a tectis sublimibus ad terrā. Nā (ut scri. Victruuius) cū areæ cōplanatę recipere nō possent tantā multitudinē ad habitandū in urbe: ad auxiliū coacti sunt Romani ad altitudinem ędificioꝝ deuenire. Sene. in Declamationibus cū indignatione sic scri. Quid in immensam erecti altitudinē paries les lucē nō impediūt? Ergo Vmbricius ait ex altitudine ędificiorū formidāda eē pericula, ne ex iactu testarū feriatur pauper nocturnus. ¶ Testa: appellatione testę intelligimus oīa fragmēta uasoꝝ fictiliū, utpote serię, urceoli, urnę, tegulę, & id genus, ipsaq; etiā uasa itegra. ut illud: Pictęq; incūbere testæ. testas ēt dicimus cōchas pisciū. onde Pli. Solertia est inaniū ostrearū testis se cōdere. ¶ Curta: aliqua ex parte mutilata. ¶ Ignauus: parum prudēs. ¶ Ad cęnā. i. si forte apud amicū eas cœnatū. ¶ Intestatus: nō tm̃ is (ut diximus supra) q testamentū nō fecit dicitur intestatus: sed ēt (auctor Paulo de legitimis tutoribus) is, qui testamēto liberis suis tutores nō dederit: quātū. n. ad tutelā pertinet intestatus est. ¶ Tot fata: tot mortes. ¶ Ergo optes: cū tanta tibi immineant pericula: possis ergo optare: ut e fenestris tm̃ i caput tuū fundātur sordes, q̃ matulis excipiunt: modo a reliqs p̃iculis sis tutus. ¶ Cōtētę: subaudi fenestræ. ¶ Pelues: uasa, p̄prie sūt ad lauādos pedes ut docet Var. Verū hic ponit̃ p quocūq; uase. ¶ Ebrius, ac petulans: iuuētus, inq̃t, Romana lasciua & temulēta tp̄e nocturno p urbē uagatur: obuiosq; pauperes uario uexationis genere afficit ita: ut si forte ea nocte aliquē nō ceciderit prę dolore nequeat dormire. Sicq; petulātiā, nimiāq; iuuētutis lasciuiā notat: periculaq; & incōmoda quę in urbe patiuntur pauperes ostēdit. Legitur apud Sueto. Othonē solitū uagari noctibus, atq; inualidū quēq; obuioꝝ: uel potulētū corripere: ac distēto sago impositū in sublime iactare. Nero quoq; post crepusculū accepto pileo popinas inibat, circūq; uicos uagabatur ludibundus a cœna redeūtes uerberare, ac repugnantes uulnerare, cloacisq; demergere assueuerat. ¶ Patitur noctē: ordo est: Patitur noctē Pelidæ lugēns amicū. i. eo afficitur dolore, q nullū uerberauerit, quo afficiebatur Achilles ob cędē Patrocli, quē Hector (ut scribit Home. ulti. lib. Iliad.) interemerat. uersus est talis de Achille lugēte Patroclū: Nunc lateri incūbens iacuit: mox deinde supinus Nūc cubat in faciē: nunc recto pectore surgēs Versat mēbra toro. ¶ Pelidę: Achillis filij Pelei & Thetidis. ¶ Amicū: Patroclum. ¶ Quibusdā Somnū rixa facit: lętantur. n. scelere p̄petrato: sicq; quiete dormiūt. Vnde ē illud Salamonis in prouerbijs: Non. n. dormiūt nisi cū malefecerint & nō capitur somnus ab eis nisi supplantauerint.

Rixa Altercatio ¶ Rixa: inter rixā & altercationē hoc iterest: altercatio. n. est cōtentio uerboꝝ, quę cōstat aut intētione, aut depulsione ut docet Quintil. in. 6. unde illud apud Traquillū in Cęsare: Triduoq; p irritas altercationes absumpto in prouinciā abijt. i. per irritas uerboꝝ cōtentiones. Rixa uero ipsa pugna & cōcertatio. Vnde Iuue. infra: Si rixa est ubi tu pulsas: ego uapulo tm̃. Hęc tñ ab auctoribus plerunq; cōfundūtur. unde est illud apud Terēt. in Hecy. Propterea hęc rixa est hoc est discordia cū uerboꝝ cōtētione. Sed quāuis improbus: sensus est Licet, inquit, iuuenis sit: & mero calefactus: cauet tñ si cui occurrat potēti & diuiti: quasi ostēdat non esse tō tanta petulātia: ut oēs pariter feriat, sed tm̃ miseros & inopes: sicq; poeta moraliter docet, solā paupertatem ubiq; esse ludibrio. ¶ Cauet: uitat, intactūq; relinquit. ¶ Quē coccina lęna. i. hoiem coccinatū ac per hoc diuitē. Nā uestes coccinę in magno erāt pretio & nobilioꝝ. κόκκος enim grææ granū latine significat: & κόκκινος rubrū, qui ex grano inficitur. Pli. li. 22. c. 2. ostēdit coccū tanq̃ herbā dicatū imperatorijs paludamētis. ¶ Ordo comitum: hunc hoiem potentē & diuitē designat: qui multis stipatus clientibus ambulet. ¶ Atq; ænea lampas. i. candelabrū Corinthiū quod p̄tiosissimū erat, ideoq; tm̃ ditioribus dabat̃. Vnde illud est apud Plin. li. 34. de candelabris: Nec pudet tribunū militū ea salarijs emere cū ipsum nomē a candelaꝝ noīe impositum appareat ubi Pli. aperte docet tribunū pudere debuisse, q cādelabrū Corinthiū talēto mercatus fuerit: quātum erat (auctore Stra. lib. 11.) tribuni militaris stipēdiū. i. sestertij quiquaginta: qui cētū uiginti quinq; libras ualerent: q̃bos uide licet talētū cōstat.

Vestis coccinea

Æs corinthium Æs aūt Corinthium dicebatur, qd' æquali portione auro & argēto miscebat̃. Lege Pli. li. 9. cap. 40. & lib. 33. ca. 2. Eius aūt mistura inueniēdæ cā fuit icēdiū ipsius ciuitatis Corinthi. Nā cū ciuitas a L. Mumo cōsule ex senatuscōsulto diruta fuisset: quia ibi legati Romanoꝝ uiolati fuerāt, infinitū auri, argētū, ęs, & ferrū i cōflagratione incēdij cōfusum est & cōmistum: unde fluxit nouū genus metalli. ad cui' similitudinē mistura eiusmodi ab eo tp̄e ęs Corinthium, uel uasa Corinthia dicūtur. De candelabro Corinthio ita Mart. Noīa candelę nobis antiqua dederunt: Non norat parcos uncta lucerna patres. M. Varro inquit: Cadelabra a candela, in ijs. n. funiculi ardētes figebantur. ¶ Candelæ: bene aūt, inquit, candelę. Nam (ut est auctor Festus) candelis pauperes, cereis locupletes utebātur. ¶ Filum: funiculū ipsum cera obuolutū. Bene aūt expressit ridiculā pauperis industriā in parsimonia reꝝ. solent. n. pauperes digitis extendere candelā: quasi nō plus sit arsura, q̃ ipsi digitis extenderint. ¶ Cōtemnit: ordo est: Ille improbus contēnit me quem Luna solet deducere &c. ¶ Cognosce prēmia: corrigēdus est locus. legendum enim est prooemia: nō prēmia: ut & metri ratio stet, & sensus recte procedat. Nā operęprētiū, inquit, est cognoscere quale sit pugnę principiū. Neq;. n. inchoata est pugna. sequitur. n. Stat contra, starīq; iubet. ¶ Prooemia: initia & principia. Nā qd' principiū latine, uel exordiū dicitur: maiore quadā ratione Gręci uidētur prooemium nominasse: deducto uocabulo a citharœdis: qui pauca illa, quę āntequā legitimum certamen inchoent, emerēdi fauoris gratia canūt, pooemium cognominarūt. πρὸ enim ante: & οἴμη cantū significat. unde & oratores ea quę priusquā causam exordiātur, ad cōciliādos sibi iudicū animos preloquūtur, eadē appellatione signarūt.

Candelabrum

Prooemium

¶ Furiosus: quasi furiosus. ¶ Cuius concha tumes: insultat pauperi quasi qui uilibus ubiq; cibis pascatur. apud quem, inquit, uentrem tuum faba impleuisti? contumeliose, superbeq; enunciādum est. cōchis autem ea est, quam fabatiam uiridem appellat Apitius. ea cōdiebatur liquamine, oleo, coriandro uiridi, cumino, & porro concisso. ingrati est saporis, nisi bene condita fuerit. Vnde Marti. in male cœnantem: Et bene si cœnas conchis inuncta tibi est. Alibi: Si spumet rubra conchis tibi pallida testa. Inter fabatias, Apitius ait, bacanas elixas minutatim concidendas ruta, apio uiridi, porro, aceto, oleo, liquamine careno uel passo modico. unde fit ut putem fabam uiridem appellari apud nos corrupto uocabulo bazianam. Aliqui dicunt conchem simpliciter dici fabam, quæ ueluti concha cortice tegitur, & cum ea coquitur, quod non fit in fresa.

Cōchis

¶ Sectile

Dicere si tentes aliquid, tacitus ue recedas,
Tantundem est, feriunt pariter, uadimonia deinde
Irati faciunt. libertas pauperis hæc est,
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
Nec tamen hoc tantum metuas, nam qui spoliet te
Non deerit, clausis domibus postq̃ omnis ubiq;
Fixa cathenatæ siluit compago tabernæ.
Interdum & ferro subitus crassator agit rem,
Armato quoties tutæ custode tenentur
Et Pontina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanq̃ ad uiuaria currunt.
Qua fornace graues, qua non incude cathenæ?
Maximus in uinclis ferri modus; ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & sarcula desint.
Felices proauorum atauos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub regibus, atq; tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures subnectere causas,
Sed iumenta uocant, & Sol inclinat, eundum est.
Nam mihi commota iamdudum mulio uirga
Innuit, ergo uale nostri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoq; ad eluinam Cererem, uestramq; Dianam
Conuelle a Cumis, Satyrarum ego (ni pudet illas)
Adiutor gelidos ueniam caligatus in agros.

Porrum sectile. Porrum capitatũ. Sutor. ¶ Sectile porrum: nam antiqui ita porri naturam distinxerunt: ut alterũ sectile: alterũ capitatũ appellarent. Legito Pliniũ lib. xix. cap. vi. ¶ Sutor: sutorem nominauit ut uilem & pauperē. Nã sutor cum absolute enunciatur, illũ signat, q calceos suit. possumus & eũ appellare, qui uestes, & alia suit: si sic coniungamus. Sutor uestiarius: Sutor pellicarius. Sutor utrearius. ¶ Veruecis: differentia est inter ueruecem & arietē: nã aries appellatur, qui oues init: ueruex uero, qui castratus est: quasi qui natura sit uersa. Sic i porcis uerrē dicimus: q scrophas init: Masalē uero, cui testes sint exempti. Ite in eqs appellamus canterios, q castrati sint, licet Apuleius lib. iiii. & viii. de asino aureo etiam asinũ canteriũ appellet. quo uocabulo etiã dicimus tigna i ædificiis. Vitruuius: Et canterii prominētes ad extremã subgrũdationē: supra cãterios templa. Caput aũt ueruecinũ in apophoretis inter cætera munera mittebatur pauperibus. Martialis: Mollia Phrixei secuisti colla mariti. Ebrius igitur consuetudinis memor interrogat pauperē p ludibriũ: apud quē caput ueruecinũ comederit. ¶ Elixi: aqua & liquore cocti: uel a lixa, ut sentit Nonius Mar. i. aqua, quã sic ueteres appellauere: uel (ut placuit Varroni) a liquore. ¶ Aut accipe calcē: intellige ipsum pauperem ab ebrio cũ hæc diceret percussum fuisse. ¶ Proseucha: locus ē ubi solēt mēdicãtes sedere stipē rogãtes προσεύχεσθαι: quod est orare. Et est uocabulũ quod forte nusquã alibi inuenias apud latinos auctores. Angelus Politianus scri. se legisse apud Cleomedem in. ii. libro circularis inspectionis aduersus: Epicurũ disserentem hoc modo: Ex iis nonnulla e lupanaribus ascita, quædam simillima his, q̃ in cerealibus a fœminis dictitantur, alia uero ex media pro seucha, atq; ab iis ipsis, qui illic mendicant desumpta.

Veruex. Aries. Verrem. Maialem. Cãterios. Proseucha.

ASCen. ¶ RESPICE nunc alia. Recitat alia incõmoda ciuitatis Romanæ. p̄sertim tēpore nocturno, quo ex altissimis fenestris deiiciunt sæpe in capita transeuntiũ testas ac pelues plenas immunditiarũ: & quandoq; ipsas testas. Præterea discurrunt petulantes & ebrii quemlibet molestantes & percutientes: nisi magistratus fuerit: abs quo abstinent quantumuis ebrios ac improbos se simulent. Ordo est Respice nunc alia ac diuersa pericula noctis. respice. s. q. i. quale, & q̃ altũ sup. est spatiũ sublimibus tectis. unde. i. e quibus. testa. i. uas terreũ & patēs deiectũ cũ imundiciis. ferit. i. incutit cerebrũ trãsire uolentiũ. respice iquã quoties uasa rimosa. i. fissa & curta. i. fracta: qbus pars est ablata. cadant supp. de fenestris: & quanto pondere signent & lædant silicē. i. lapidē durissimũ pauimēto platearum. tu possis haberi ignauus. i. inutilis ad salutē tuã: & ad debitũ opus negligēs & iprouidus subiti casus: si eas ad cœnã intestatus. i. priusq̃ testamentũ feceris. adeo. i. intantũ supp. tot fata. i. genera mortis, uel uiæ tibi ad mortē paratæ. quot fenestræ uigiles. i. uigilantiũ. patent. i. apertæ sunt. te p̄tereunte. i. qñ tu p̄teris. Ergo optes sup. mœrito, & feras tecũ uotũ miserabile. i. desideriũ miserũ. ut sup. fenestræ hoc est, q sunt illic, ubi patēt fenestræ sint cõtenti. effundere. i. effundendo euacuare pelues patulas. i. amplas & capaces. & sup. nõ deiicere ēt ipsas testas fissas aut fractas. Ebrius, aut petulãs. i. lasciuiēter unũquēq; molestãs. q nullũ. i. nõ ullũ. q nõ cecidit. i. pcussit forte ullũ. dat pœnas. i. se tormētat. & patit noctē Pelidæ. i. Achillis: q erat filius Pelei lugētis amicũ. s. Patroclũ. i. talē noctē habet, qualē Achilles dr̃ habuisse lib. ult. Iliados apud Home. audita morte Patrocli amici sui carissimi: cũ quo apud Chironē educatus fuerat. Is. n. audita morte eius, cupidus uindictæ non potuit quiescere: sicut nec petulãs, q nullũ pcussit põt quiescere pp desideriũ futuræ noctis:

q̃ aliquē pcutiat. unde dicit q talis cubat. i. psternit se. nũc. i. aliqñ in faciē, & deinde mox. i. pauloposte. cubat supinus. i. faciē sursum habēs. ergo nõ poterit dormire aliter, q̃ p malũ alterius. qa rixa facit qbusdã somnũ: sed quis sup. sit improbus annis. i. propter iuuenilē ætatē. q̃ imperita rex & improba est. & feruens mero. i. uino puro. tñ sup. cauet. i. euitat hunc. i. eũ, quem læna. i. chlamys. coccina. i. purpurea. iubet uitari. & quē lõgissimus ordo comitũ. i. comitãtiũ. & p̄terea quē multũ flãmarũ. & lampas. i. candelabrũ. ænea. i. ex ære Corinthio factũ supp. iubeat uitari. sed contemnit me. i. pauperē, ut ego sum, quē Luna. i. claritas & splēdor Lunæ solet deducere. uel breue. i. modicũ lumen candelæ. cuius. s. candelæ. ego dispenso. i. distribuo & tempero filũ. quod in medio est: ne cito consumat quod in circuitu est. Cognosce prooemia. i. præludia, exordia, & incitamēta rixæ. si qdem rixa est sup. dicēda. ubi. i. in qua. tu. i. aduersarius meus quisqs est. pulsas. i. pcutis me. & ego uapulo. i. percutior tm̃ & nõ percutio. q. d. nõ est proprie rixa q̃ inter litigãtes & æqualiter se defendētes nõ est: sed magis molēta oppressio & degrassatio: si tamen rixa dicenda est: accipe eius sceptionē ille improbus stat cõtra sup. te. i. opponit se tibi. & iubet stari. i. ut stetur a ueiētibus necesse est parere. i. obedire. nã quid agas. i. agere debeas: aut possis. cũ furiosus & idē fortior te cohat. q. d. nõ possis aliud facere q̃ obedire. exclamat unde ue nis. cuius aceto tumes. i. ubi cũ miseris bibisti uinũ acetosum. cuius ɔcha. i. faba uiridi tumes. qs sutor calciamentorũ aut uestimentorũ ueterũ: comedit tecũ porrũ sectile. i. diuisum & sectũ. nõ capitatũ: quod minoris est q̃ capitatũ. & labra ueruecis. i. arietis castrati. elixi. i. bulliti. q cibus uilis est & miserorũ. Nil mihi respondes: aut dic supple, quod peto, aut accipe calcem. i. ictum calcanei. ede. i. loquere, dic expresse. ubi cõsistas. i. habites, in Proseucha. i. in quo tugurio. ego quero. i. quærere debeam te, si opus esse opera tua. Non absurdum esset si Proseucham acceperis pro domo: in qua Deo seruitur: sed occulte sicut Iudæi & Christiani tũc temporis. Proseuchas. i. secreta oratoria habebant: & utrorumq; religio despectui Romanis erat.

IOAN. BRIT. ¶ PARITER feriũt: siue rideas, siue taceas. ¶ Irati: q̃si irati uel luti accepta graui iniuria. ¶ Vadimonia faciũt. nõ satis, inqt, est q eos grauiter ceciderint: sed ultro ēt tanq̃ grauiter læsi uadimonia faciunt: hoc est eos citant ut cõstituto die adsint iudicio. De uadimoniis abunde dictũ est pauloante. ¶ Libertas pauperis: ironicos: imo mera seruitus: q tot malis sit obnoxius. ¶ Pulsatus: ordo est. Pulsatus & pugnis concisus rogat & adorat ut sibi liceat inde reuerti domũ. ¶ Cõpago: cõpaginem dicimus, & compagũ a cõpingendo. i. coniungendo. Ouid. Cõpagine ceræ. Iuuen. Molli cõpage soluta. ¶ Crassator: crassari dicit̃ supra modũ sæuire, unde crassari latrones dicũtur uias obsidētes. ¶ Agit rem: conficit. i. latrociniũ exercet, & homines ferro cædit. ¶ Pontina palus: paludē Pontinã Strabo scribit fuisse in Cãpania, quam destinauerat (auctore Suetonio) Iulius Cæsar siccare. ibi erant loca opportuna latrociniis. ¶ Gallinaria pinus. i. silua Gallinaria, quæ (auctore Strabone) erat in sinu Cumano. Eiusdem nois est insula: de qua ita Varro in. iii. de re rustica loquēs de gallinis feris: Ab his gallinis dicit̃ insula Gallinaria: q̃ est in mari tusco secundũ Italiã cõtra montes ligusticos. Est aũt ordo & sensus: Crassatores quoties silua Gallinaria & Pontina palus armato præsidio tenentur ad arcenda latrocinia: ueniunt Romã, ubi ferro hoies aggrediunt̃, & spoliant. ¶ Sic: cũ sibi p custodias non liceat latrocinia in siluis exercere. ¶ Huc. s. Romã. ¶ Ad uiuaria: ad parati

Cõpago. Crassari. Pontina palus. Gallinaria silua. Viuaria.

eſcam. Nã uiuaria dicuntur loca ubi animalia ſiluestria, piſces, co-
cleæ, oſtreæ, & id genus conchylia hñr ad ſaginã. ¶ Quia fornace
tãta eſt latronũ multitudo: ut nulla ſit fornax. in qua nõ fabricētur
uincula ad eos uinciendos. ¶ Qua fornuce. i. in qua fornace non
fiunt graues cathenę. ¶ Maximus modus ferri .i. maxima copia &
Modus maximus numerus ferri. Nã modus ponit̃ aliqñ (ut hoc in loco) ꝑ
copia & mẽſura. Valer. in capite de ſenectute: Maſiniſſa rex Numi-
diæ hunc modũ exceſſit. ſ. annorũ. Tranq. in Cæſ. Frumentũ quo-
ties copia eſſet ẽt ſine mõ, menſuraq́ꝫ ꝑbuit. Plaut. in Aul. Agri res
ligt ei nõ magnũ modũ. Sene. ad Lucill. Modus certa mẽſura eſt.
Marra ¶ Marra: genus eſt ligonis. Columella de cultu hortorũ: Contun-
Ligones dat marra, uel fracti dente ligonis. Poeta in penultima Satyra: Mar-
Sarculi ris & uomere laſſi Neſcierunt primi gladios extendere fabri. ¶ Sar-
cula: ligones a ſariendo, i. fodiendo. Nec tu putes eſſe diminutiuũ.
Nam multa ſunt q̃ diminutiua uidentur, & non ſunt: ut cubiculum:
ſarculũ: cœnaculũ: crepitaculũ: ſtragulũ. ¶ Felices proauos: per com-
paratione priorũ temporũ, quibus reges imperabant, oſtendit tem-
pora ſua eſſe infelicia: quibus contingat tam multa ſcelera fieri in
urbe: ut plures non ſufficiãt carceres ad punitionẽ reorũ: cũ unus
tñ olim ſufficeret. Nam (ut ſcribit Liuius) Ancus rex, cũ res Ro-
mana aucta foret, & facinora clandeſtina fierent, ad terrorẽ incre-
ſcentis audaciæ, media urbe imminentẽ foro carcerem ædificauit.
¶ Regibus: q prius imperiũ tenuerant, ſeptem aũt fuere. Romulus,
Nũma Pompilius, Tullus Hoſtilius, Ancus Martius, L. Tarquini⁹
Priſcus, Seruius Tullus, Targnius Superbus. ¶ Tribunis: hoc eſt il-
lis tẽporibus, qbus reges & tribuni nõ plebis, ſed militũ oia admi-
niſtrabant. Tribunos. n. itelligit militum, quos Romulus primus
creaſſe fertur: cũ tres equitũ cẽturias, quarũ opera in oi reipub. diſ-
crimine uteret̃, adſcripſit. Dicti aũt tribuni ꝙ terni ex tribus tribu-
bus Ramnenſium. ſ. Tatienſium, & Lucerum, electi cum exercitu
Sæculũ ad expeditiones mitterent̃. ¶ Sæcula: appellatur ſeculũ ſpatiũ centũ
annorũ. deducta origine a ſequendo le: eo ꝙ ſequat̃, atq́ꝫ in ſe res
Carcer uoluat̃. auctor eſt Varro. ¶ Carcere: carcer dictus, q̃ſi coercer, a co-
Carceres ercẽdo. Carceres uero numero plurali dĩr loca, unde curtus emit-
tuntur ad curſum. Poſſumus tamẽ & carceres dicere numero plu-
rali pro locis, in qbus rei coercẽtur ſi plures ſunt: ſicuti ẽt dicimus
ædes multa. i. tẽpla multa. licet ædes numero plurali domũ ſigni-
Iumentũ ficent. ¶ Sed iumenta uocãt iumenta, inqt, onuſta ſunt: ut iam me
uocẽt huic. Iumẽtorũ appellatione exiſtimo intelligi alalia: q̃ ho-
minẽ iuuẽt dorſo ſuo: ut equũ, mulũ, aſinũ. unde (auctore Vulpia-
no) iumẽtoꝝ appellatione boues nõ cõtinẽtur: ſed pecoris appella-
tione cõtinebunt. Idẽ ſenſit Mart. de legatis tertio: Iumẽtis legatis
boues nõ cõtinẽtur. Cui aſtipulari uidetur & Plin. lib. xvi, ubi ait:
Folia fraxini iumẽtis mortifera, cæteris ruminantiũ innocua. ubi
docet iumẽta ſeparari a ruminãtibus. de qbus ẽt ſic lib. xxiii. capi-
te ultimo. Bubus, iumẽtiſq́ꝫ utiliſſimũ cicer. Au. Gellius ait iumẽta
denolata a iungẽdo. Columella a iuuando, ꝙ noſtrũ laborem uel
Mulo onera ſubuectãdo, uel arãdo iuuẽt. ¶ Mulio: appellat̃, q mulos cli-
tellarios, ſiue quadrigarios agit. Plin. de uiris illuſtribus: Mulionẽ
cunctantẽ, ſuper ipſum corpus carpentũ agere ꝑcepit. Martia. lib. ix.
Nec pigri rota quaſſa mulionis. ¶ Te ꝑperantẽ refici. i. te cupientẽ
recreari. Imitatio eſt Horatiana: Me quoties reficit gelidus degen-
Aquinũ tia riuus. ¶ Aquino: oppidũ eſt Volſcorũ in uia Latina: iuxta quod la-
bitur Melphis fluuius ut ſcribit Stra. li. v. ¶ Tuo. i. patriæ tuæ. ¶ Prope-
Ceres ratẽ: feſtinantẽ tanq̃ urbis incõmoda fugientẽ. ¶ Cererẽ Eluinam:
Eluina opinio eſt in agro Aquinati fontẽ fuiſſe Eluinũ denoiatũ. adhuc. n.
Ceres incolæ Eluinum fontem appellant: iuxta quẽ adhuc quædam tem-
Eleuſina plorum ueſtigia cõſpiciũtur. Aliq uero legũt: Me quoq́ꝫ Eleuſinam
Cererem, ut ſit epitheton Cereris: cuius tẽplũ fuit in Eleuſina ciui-
tate ſita inter fines ſoli Attici & Megarici: unde Eleuſina appellata
eſt Ceres. De qua ſic Apuleius lib. ultimo. Mrta. Regina cæli ſiue
tu Ceres alma frugum parens originalis, quæ repertu lætata filiæ,
uetuſtæ glandis, ferino remoto pabulo, miti cõmonſtrato cibo, nunc
Eleuſina glebam ꝑcolis. Eius ſacrificia non modo illic celebraban-
tur: ſed & i Italia diuerſis locis. Neapoli culta fuiſſe docet Papinius
in Siluis: Hei mihi ꝙ tm patrias ego uertice frondes: Solaq́ꝫ calci-
dicæ cerealia dona coronę. Te ſub teſte tuli. ¶ Veſtramq́ꝫ Dianam:
quã. ſ. illic colitis. ¶ Ni pudet illas. ſ. me talẽ eſſe adiutorẽ: quaſi non
idoneũ utpote, q rebus militaribus ꝑ habitum, q̃ poeticis aptior eſ-
Caliga ſe uideat, ſicq́ꝫ modeſtiam ſuam cõmendat. ¶ Caligatus: caliga ge-
Caligati nus fuit calciamenti militaris: unde Caligula imperator Germani-
milite ci filius cognomentũ accepit a caliga, q in caſtris natus eſt. Vnde
eſt illud apud Auſon. & Caius cognomẽ caligæ cui caſtra dederũt,
a caliga dicti ſunt milites caligati. alibi poeta in ultima Satyra. Of-
fendere tot caligatos millia clauoꝝ. Nã caligæ clauis ferreis (ut an-
te diximus) ſuffigebãtur. unde claui caligares appellabãtur. Iuſti. lib.
xxxviii. loquẽs de luxuria Antiochi ſic ſcribit: Argenti certe, auriq́ꝫ
tñ ut ẽt gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentq́ꝫ ma-
teriã, cuius amore populi ferro dimicant. Hanc ẽt conſuetudinem
tẽporibus noſtris (ut ante diximus) ſeruãt & Græci & Turci mili-
tes: ut calceos multis ſuffixos clauis geſtẽt. Vmbricius ergo habitu
militari oñdit ſe uenturũ ad Iuuenalẽ: in agrũ Aquinatẽ. ut proinde
mirũ uideri non debeat ipſis Satyris, ſi non ſatis idoneus adiutor
uiſus fuerit, cũ habitu non poetico, ſed ſtratiotico uenerit.

¶ DICERE ſi tentes. Perſequitur inceptũ. Ordo eſt: Si tu tentes. i. coneris aliquid dicere, ue pro uel. recedas tacitus. i. tacens. tantundem eſt. i. in idem redit fuerint. n. ſup. tules pariter. i. uniformiter dicentẽ uel tacentẽ. deinde. i. poſtq̃ te percuſſerũt ipſi. irati. i. ſimulantes ſe iratos faciũt uadimonia. i. uadẽ abs te poſcũt, priuſquam ſinant te abire. pro iniuria quã te dicũt ſibi intuliſſe. hæc eſt libertas. i. liberſtus pauperis. q̃o gaudet i ciuitate Romana pauper: ꝑ ipſe pulſatus rogat. & ipſe cõciſus. i. cõfuſus & cõcuſſus pugnis. adorat. i. ſupplex precat̃: ut liceat ſibi: inde. i. ex eo loco reuerti cũ paucis dentibus. cęteris. ſ. excuſſis. Nec tamen tu metuas tantũ hoc. i. percuti. Nam non deerit: immo præſto erit, qui ſpoliet te. clauſis domibus: ideſt poſtquam domus mentoriæ ſunt clauſæ. & poſtquam ois cõpago. i. cõpactio, cõglutinatio, & ex aſſeribus clauſura. tabernæ. i. apothecæ ut dicũt. uel cauponæ. cathenatæ. i. cathena munitæ. fixa. i. firma. ſiluit. i. ſilentiũ fecit ubiq́ꝫ. Graſſator. i. uiolentus obſeſſor agit rẽ. i. latrociniũ: immo homicidiũ ſuum interdũ. & . i. etiam. ferro. i. armis ferreis. quoties palus Pontina, q̃ eſt in antiquo Latio. & pinus. i. ſilua pinorum: Gallinaria ſit dicta. quæ loca ſunt inſidijs latronũ apta. tenentur tutæ. i. tutos facientes, qui tranſeunt cuſtode armato. Sic oẽs latrones currunt inde. i. ex illis locis. huc. i. Romã. tanq̃. i. ſicut, ad uiuaria, i. loca uictũ abũde ſufficiẽtia. ſunt. n. ubi nutriũtur quęuis aialia ad uictũ ſpectãtia, ſiue in aquis, ſiue in terris. Nam in ſequenti Saty. dicetur. Depaſtuq́ꝫ diu uiuaria Cæſaris. Verumtamen M. Varro apud Aulum Gellium dicit ꝙ uillaticę paſtionis tria ſunt genera: Ornithones. Leporaria. Piſcinæ. Ornithones ciuium uolatiliũ. Leporaria omnium greſſibilium non ſolũ leporũ: & ea nunc uiuaria appellamus: ſed docti olim roboraria dicebant a tabulis roboreis, qbus ſepta erant. Piſcinæ nũc quoq́ꝫ piſciũ ſunt. Appiaria quoq́ꝫ nunc dicuntur loca, in quibus ſit ſunt alueí apũ: ſed Gellius negat apud eos, qui incorrupte locuti ſunt: illud uocabulum reperiri. Qua fornace &c. Quia (ut dictum eſt) Romã latrones concurrunt: q pluimi ſunt dicit tot cathenas fieri oportere: ut merito timeas ne ferrum deſit inſtrumentis ruſticis fabricandis: unde dicit felices fuiſſe priſcos Romanos, qui uiderunt Romã contentam uno carcere. non ꝙ deteſtetur copiam cathenarũ. aut cuſtodiarum noxiorũ: ſed uim & abundantiã malorum: pro quibus eas fieri expediret. deinde cũ iam aduenerit mulio uale; diſcit Iuuenali: & ita Satyra cõcluditur. Ordo eſt: Qua. i. in qua fornace, & q̃ incude. i. ferro duriore ſupp. quid aliud cuditur: graues cathenæ nõ ſup. fiũt. q. d. in nulla. Vnde maximus modus. i. maxima mẽſura ferri eſt ſupp. in uinclis. i. uinculis faciẽdis, ita ſup. ut timeas. i. quis merito timeat. ne uomer. i. pars ferrea aratri, q terram uomit. & ne marræ, & ſarcula inſtrumẽta, qbus terra fodit & colit̃. deſint ſup agricolis. tu dicas atauos. i. penultimos aui noie appellandos. ꝑauorũ. i. auorũ eſſe felices. & illa ſæcula eſſe felicia, quę uiderunt quoſdã ſub regibus atq́ꝫ tribunis: hoc eſt cõſulibus Romã eſſe contentam uno carcere. Ego poterã his iam dictis cauſis ſubnectere. i. ſubſequẽter apponere alias & plures cauſas: quare. ſ. diſcedã. ſed iumẽta quæ trahunt rhedam rerũ meaꝝ: uocat ſupp. me: hoc eſt q ꝑcedũt ſignificãt mihi ꝙ ſeq debeã. & Sol inclinat ſup. ſe eundũ eſt. i. ire oportet. Nã mulio. i. rector mulorũ. innuit. i. ſignificat mihi. iamdudũ. i. iam & paulo prius. uirga. i. flagello mulorũ. commota. i. quaſſato. ergo o Iuuenalis uale. exiſtẽs memor noſtri, & quoties Roma reddet. i. reſtituet quaſi debitum Aquino tuo: ideſt patriæ tuæ. te properantem. ideſt. feſtinantem. refici. i. recreari. conuelle. i. cõpelle, & abſtrahe a loco grato utpote a Cumis quoq́ꝫ. i. etiam. me ad Cererem eluinam: ideſt ad templum Cereris eluinę a fonte Eluino ſic dictæ. qui ab aluendo dictus putatur: ꝙ illic eluerentur. i. purgarẽtur. & ad ueſtram Dianam: ideſt quam uos Aquinates colitis in luco Minturnenſi. ego adiutor Satyrarum. i. adiuturus te Satyras ſcribere. ni. i. niſi pudet ſupple ſcribere illas: quoniam caligatus in agros gelidos. i. frigidulos: & ideo caligatus.

ASCEN.

Satyra

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA QVARTA.

IN QVARTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Ecce iterum Crispinus, & cæt. Hic est ille Crispinus Aegyptius, qui (ut diximus in prima Satyra) ex seruili conditione ad equestrem dignitatem Domitiani indulgentia prouectus est. Eum poeta ut flagitiosum & spurcissimum hominem ubiq; lacerat. Contra Mart. semper adulando laudat: Sic placidum uideas semper Crispine Tonantem: Nec te Roma minus, quam tua Memphis amet. Eum igitur lune. insectatur, & quod adulter, & stuprator sit notissimus: & quod gulæ indulgentissime obsequatur. quorum uitiorum alterum ex altero pendet. Hincq; nactus occasionem poeta satyricos aculeos: tum in crudelitatem: tum in gulam Domitiani distringit: eum irridens quod iusta imperatoriam dignitatem nimium contulerit studium ad piscem condiendum. super quo etiam senatorum consilium tentatum fuerit. Hocq; usq; ad extremum Satyre cum summa indignatione & morsu persequitur.

Ecce iterum Crispinus, & est mihi sæpe uocandus
Ad partes, monstrum nulla uirtute redemptum
A uitiis, ager, solaq; libidine fortis,
Delitias uiduæ tantum aspernatur adulter.
Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum uectetur in umbra,
Iugera quot uicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minime corruptor, & idem
Incestus, cum quo nuper uittata iacebat
Sanguine adhuc uiuo terram subitura sacerdos.

Satyra quarta. Ecce iterum.

IOAN. BRIT.

Ecce iterum: bene autem iterum. nam & ante (ut diximus in prima Satyra) taxatus est ut mollis & delicatus. ⁋ Sæpe uocandus: nam & alibi eum notabit ut mollem: Et matutino sudans Crispinus amomo. ⁋ Ad partes .s. operis mei. sumpta ē trāslatio a comœdijs, ubi dicunt̃ personę primas & secūdas partes agere. apud Terentiū in Eunucho: persona Parmenonis primas partes habet. Secundæ sunt Chereæ. Tertiæ ad Phædriū spectant &c. ⁋ Monstrum. expositio est .i. Crispinus adeo cibus inhæsit uitijs: ut tanquā naturæ quoddā sit mōstrū. ⁋ Nulla uirtute: sumpta est metaphora a captiuo: q̃ ære se ab hostibus redimit, ne in eorum sit manibus. Ergo Crispinus nulla uirtute unquā potuit se redimere a uitijs; qui in eorum esset potestate tanq̃ seruus. q. d. cū in eo essent plura uitia: nulla tñ fuit uirtus, q̃ facit ut leuiora uitia esse uideantur. ⁋ Æger: pusillis uiribus & animi & corporis. ⁋ Fortis: ualidus. ⁋ Sola libidine: sola impudicitia. ⁋ Delicias uiduæ: nullo, inquit, adulterij genere abstinet, præterq̃ uiduæ: ut ostēdat illū iucundiora tñ sectari adulteria. nā qui uiduas, aut anus sequebant̃, id lucri gratia faciebant. Martialis: Nunc sectaris anus, o quantū cogit egestas. ⁋ Quid refert igitur: si Crispinus, inqt, tam fœdis moribus est: qd agit̃ prodest ei possidere diuitias: & in lātis uitā suā agere delicijs: quandoquidem nemo malus sit felix. Ita aūt de Crispino loqtur, ac si uiueret: cū omnino hæc poeta scribēte esset uita functus. neq; .n. (ut diximus) uiuos nota, sed mortuos. ⁋ Quātis porticibus q̃ magnificis gestationibus, aut uehatur mulis, aut lectica gestetur. nā Romani ad oēm luxum, oēmq; profusi intēperantiā gestationes: extruebant in hortis, ubi aut lectica gestarentur, aut in umbra iumētis ueherētur & tēpore puluio. Plin epistola .iii. ad Caninium Rufum: Quæ illa mollis & tam gelida gestatio. Idem ad Galā: Gestatio buxo, rore marino, ubi deficit buxus, ambit. Et paulo inferius eadem epistola: Adiacet gestationi interiore circuitu uinea tenera, & umbrosa. ⁋ Iumenta: mulas. de iumētis satis superiore diximus

Forum

Satyra. ⁋ Vicina foro .i. urbi. nā forum sæpissime ab auctoribus usurpatur pro urbe. ut illic: Cedere namq; foro iam non deterius, q̃ Aesquilias a feruenti migrare suburra. unde etiam dicimus forum Liuij, forū Iulij, forum Cornelij, forū Voconij: hoc est ciuitatem Liuij, Iulij, Cornelij, Voconij quod ibi esset forū .i. locus negociationis denominatus ab eorū nominibus: q̃ ea fora custodienda curarūt. aut reuera hortos intelligit: quos ad amœnitatē habebant potētiores in medio ferme urbis, & uicinos foro. ⁋ Nemo malus felix: sententia est generalis: quæ tamen Crispino accommodatur. Est .n. sensus: Parū prodest Crispino in tantis fuisse delitijs: cum nemo malus sit felix. neq; .n. ulla in scelere pōt esse felicitas. semper .n. malus cōscientiæ stimulis feritur, q̃ .n. bene uiuit. beatus est & felix, q̃ male cōtra. unde Eusebius in lib. de pparatione euangelica sic ait, Puto neminē, q̃ male uiuat esse felicē. ⁋ Minime corruptor .i. Crispinus minime ē felix: q̃si sit epithetō Crispini ut dicat̃ corruptor & incestus. Nam a generalitate ad specialitatē transit .i. ad Crispinum. De corruptore diximus prima Satyra illic: Corruptor auaræ nurus. ⁋ Idem incestus: idest: & idem qui est incestus infelix est. Incestus autem dicitur, qui stuprū committit, & incesta mulier. Vnde Seneca in declamationibus: Incesta est ēt sine stupro, q̃ cupit stuprū. Incestū aūt gñe neutro dicimus ipsū stuprū. ⁋ Cū quo: apparet Crispinū cū uirgine Vestali concubuisse: quā moris erat uiuam, ex numæ Pōpilij instituto, in subterraneū specū defodi, si incesti cōuicta esset. Erat aūt cubiculū illud subterraneū ad portam Collinā cū lecto strato lucerna ardēte, primitijs rex, q̃ ad uictum spectāt: hoc est pane, aqua, & lacte: ne uirgo tanta religione sacra dimittu illuc uideret̃ ut fame periret. ipsa uiua imposita feretro ferebat̃ p forū magno silentio & horrore. ubi peruentū erat ad cubiculū illud: deposito feretro: solutis uinculis: pōtifex arcana q̃dā pcatus eā educebat: deinde collocabat in scalis: quibus in domū descēdebatur: & sta tim se auertebat: tū humus iniiciebatur. Strupatores eorum in comitio uirgis cædebant̃. Illic .n. iubente Domitiano, cæsus fuit Celer eques romanus cui Cornelia Maximilla obijciebatur: q̃ cū uerberaret̃ in hac uoce perstitit: Quid feci? nihil feci. De ijs lege Plutarchū in Numa: & Plin. in epla ad Cornel. Minutianum. & Diony. lib. ii. Sed nō dicit poeta uirginem id supplicij fuisse passam: sed tali supplicio cōsueuisse affici, q̃ cōuicta fuisse uñ seqtur. ⁋ Subitura terrā: quasi si accusata, conuictaq; fuisset adulterij. Hincq; est indignatio poetæ, q̃ cū Domitianus (auctore Philostrato) tres uirgines Vestales interemerit, q̃ a rē cū uiris habuisse culparent: cū oporteret eas castas, atq; intactas illæsem & ignē ppetuum custodire, in Crispino idē scelus dissimulauerit. seqt̃ .n. ⁋ Alter si fecisset, idē caderet sub iudice mox: sicq; poeta non iam Crispini nefaria scelera, q̃ Domitiani iniq̃ morū correctionē insectatur. Duplicē in problematis causam Plutarchus affert: quare uirgines uiuæ defoderētur: aut q̃ mortuos urunt. quod illis tribuere iniustū iudicarent, q̃ nō diligenter ac sancte sacrū ignem custodissent. Aut q̃ corpus maximis, ac sanctissimis religionibus consecratum interficere, & mulieri sas

træ manus afferre nefas putauerunt. Rationem igitur inierunt, qua subterraneo specu defosso obrutæ sua sponte morerentur.
Vitta ¶ Vittata: erat.n.uitta cõmune quoddam capitis sacerdotale ornamentum Papinius in Siluis: Et enthea uittis, Atq; hederis redimita cohors. ea etiã capiti uictimæ in immolatione adhibebatur. Vnde sic loquitur Sinõ ille Virgilianus, tanquã uictima ars destinata. Mihi sacra parari: Et salsæ fruges: & circũ tẽpora uittę. Matronarũ gestamẽ etiam fuit. Oui. Este pcul uittæ tenues insigne pudoris. ¶ Subitura terrã si cũ alio q̃ cum Crispino incestũ cõmisisset.

flagitiosus fuerit Crispinus, cuius, quiuis grauissimũ hoc fuerit scelus, tamen turpiora etiã sup sunt. ¶ Caderet sub iudice: hinc ondit q̃ carus principi Crispinus fuerit: quẽ tãti sceleris reũ nõ punierit: cum alios grauiter puniret: si idem fecissent. nam Celerem equitem Romanũ (ut diximus) cui stuprũ Corneliæ obijciebat, in comitio uirgis cecidit: cũ in hac uoce perstaret: Quid feci? nihil feci. ¶ Sub

ASCen. Ecce iterum Crispinus adest. In hac quarta Satyra (ut Caldesinus scribit) poeta accusaturus Domitianum crudelitatis gulæ & auaritiæ a Crispino orditur: in quo & principe notat, nã Domitianus incestũ uirginũ Vestaliũ (ut scribit Trãquillus) uarie & seuere coercuit. Papin. Pulchrius an tacita uigilet face troicus ignis. ¶ Atq; exploratas iam laudat Vesta ministras &c. tamẽ Crispino adultero notissimo, & uirginis uestalis stupratori ignoscebat. Tendit aũt principaliter Satyra in adulatores perniciosissimos: ad quos taxãdos iucũde inducit epulũ ex rhõbo factũ: quia uero semel Crispinũ notauerat in prima Satyra cũ diceret: Verna canopi: posset qs dicere: q; nimis auide in eũ inueatur: ideo dicit poeta: q; uitia eius meruerunt ut sæpe notetur & reprehẽdatur: cũ uirtutis nihil uitiorũ habebat plurimum.

Sed nunc de factis leuioribus, & tamen alter I
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum.
Nam quod turpe bonis Tityo, Serioq;, decebat
Crispinum, quid agas, cum dira, & fœdior omni
Crimine persona est: mulum sex millibus emit
Aequantem sane paribus sestertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio ulterior magnæ si misit amicæ,
Quæ uehitur clau so latis specularibus antro.
Nil tale expectes, emit sibi, multa uidemus,
Quæ miser, & frugi non fecit Apicius hoc tu
Succinctus patria quondam Crispine papyro,
Hoc pretium squammæ: potuit fortasse minoris
Piscator, q̃ piscis emi. prouincia tanti
Vendit agros, sed maiores Appulia uendit.
Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
Induperatorem: cum tot sextertia partem
Exiguam, & modicæ sumptam de mergine cœnæ
Purpureus magni ructaret scurra palati,
Iam princeps equitum, magna qui uoce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros!
Incipe Calliope, licet hic considere, non est
Cantandum, res uera agitur, narrate puellæ

iudice morũ: cũ indignatione ait iudice morũ: quasi qui uitiorũ iustus non sit uindex: hocq; ex historia dictũ esse uidetur. Na susce pta morũ correctione licentiam theatralẽ promiscuã iniquitate spectãdi inhibuit: incesta uirginũ Vestaliũ a patre suo & fratre neglecta uarie & seuerẽ coercuit. Tranquillus. quin & Martialis adulando censorẽ morũ appellat sic: Censor maxime, principumq; princeps. ¶ Morũ. i. uitiorũ. est. n. τὸ μέσον. ¶ Nam quod turpe bonis adeo, inquit, Crispinus gratus erat pricipi: ut quod in alijs turpe, i Crispino pulchrũ princeps censeret. ¶ Quid egas: quid facias nisi obijcias homini scelesto sua scelera: cũ sit omniũ fœdissimus. ¶ Fœdior oi crimine: p fœda. ut sit cõparatiuũ pro obsoluto. i. turpis oi uitio: p omne uitiũ. ¶ Mulũ: piscis est marinus. de quo multa Plin. libr. ix. cap. xvii. dictus a colore mulleorũ calciamentorum. ut tradit Fenestella, auctore Plinio. Mulei
Mulus
a ũt erãt calei regũ Alborum: & post patriciorũ. a mulando. i. su
Mulei calcei
mendo dicti. auctor Festus. De calceis etiã Muleis sic ĩ uita Aureliani meminit Vopiscus: Calceos muleos, & cereos, & albos & hederatios uiris omnibus obtulit &c. Gulam autem Crispini exagitat: qui ex seruili conditione in tantũ diuitiarũ cumulũ fu prouectus: ut mulũ sex millibus nummũ emere nõ dubitauerit. ¶ Æquantẽ sane: ironicos: q.d. nõ est mirũ si tot millibus nummũ piscem emit. q pendebat libras sex p numero sestertiorũ: cum neget Plinius multũ inueniri, q põdere duas excedat libras. Horat. in Satyris ostendit triũ librarũ inuentum, cum ait: Laudas insane trilibrem Mulũ in singula, quẽ minuas pulmẽta necesse est. Seo. lib. xv. epl'arum ad Luciliũ docet mulũ ingẽtis formæ põdo quatuor librarũ Tiberio imperatori donatũ fuisse: quem in macellũ: cũ deferri, & uenire iussisset, ab Publ. Octauio quinq; sestertijs emptũ. ad quod poeta hoc loco respexisse uidetur. Constat etiam (ut Samonicus refert auctore Macrob.) Asinium Celerem uirũ consularem mulum unũ septem millibus nummũ mercatum fuisse. Macrobius tradit & Mutianus (ut refert Plin.) mulum octoginta librarũ captũ fuisse in mari rubro. Sestertius autẽ mille
Sestertius
nummos ualebat. Nam quod ait Plinius Asiniũ Celerem sestertijs octo mulum emisse, Macrobius tradit pretiũ fuisse octo miliũ nummum. dictus autem sestertius, quod semis tertius. Varro & Priscianus. ¶ Vt perhibent: periphrasis est assentatorũ Crispini: qui eum excusantes dicũt mulũ fuisse librarũ sex. ¶ Cõsiliũ laudo ironia est. Est uero sensus: Si Crispinus emit mulũ ut captaret hæreditatem, aut mitteret amicæ: eius cõsilij certe non est ratio damnanda. sed in gulam, inquit, emit suam. ¶ Artificis. i. Crispini. ¶ Præcipuam caram in tabulis: præcipuam hæreditatem & præcipuũ legatũ testamenti: quod in tabulis ceratis notabatur. unde adhuc dñr tabulæ testamenti & tabulæ dotis, omnisq; cõuentionis. ¶ Senis orbi. i. senis diuitis & sine liberis. ¶ Est ratio ulterior: ironicos. q.d. ratio est melior:
Tabulæ
si misit magnæ amicæ. i. diuiti, aut ut eã captet: aut ut ab ea ametur. ¶ Antro clauso. i. lectica, q instar cubiculi (ut diximus ante ex testimonio Plinij) fiebat cũ fenestris. unde superius: Clausa lectica fene
Lecticæ cũ fenestris
stra. ¶ Latis specularibus: in qua lectica sunt specularia ad arcendos uentos & lucem accipiendam. Nam specularia sunt quæ fenestris adhibentur. dicta a speculando quemadmodũ & speculũ: quæ
Specularia
fieri

Minime .i. nullo modo. est. n. aduerbiũ negãdi, sed minimũ superlatiuum a
Minimũ parũ aut paruũ: unde q minime felix est: felix nõ est. Qui minimũ, felix quidẽ est: sed in minimo gradu. minime igitur felix est corruptor sup. uirginũ. & idẽ. i. ẽt. incestus. i. corruptor. uestaliũ. i. monialiũ. cum quo sacerdos uittata. i. monialis Deæ Vestæ consecrata & uittis ac uelo ornata iacebat. nuper. i. abhinc cõplures dies. cũ sup. adderetur a quibusdam, aut aliquid simile (aliter enim non bene quadret: imperfectum tempus iam iacuit potius diceret) uittata in quam sacerdos cum eo iacebat. subitura. i. quæ secundum legem subire & subintrare debeat terram sanguine adhuc uiuo: idest ipsa adhuc existens uiuens. sic enim Numa instituerat.

prehẽdatur: cũ uirtutis nihil uitiorũ habebat plurimum. Ordo est: Ecce. q.d. uide quomodo ex improuiso non quęrenti, nec de eo cogitanti. Crispinus adest. i. occurrit mihi scripturo Satyram. iterũ. i. secundario: qa semel de eo scriptũ est. Alij legunt & est, sic: Ecce Crispinus iterũ sup. occurrit. & est uocãdus sæpe mihi. i. a me. ad partes sup. operis mei. i. ad Satyras existens monstrũ nõ redemptũ a uitijs: quorũ seruitus pessima est: quia Qui facit peccatũ seruus est peccati. nulla uirtute: & ergo monstrũ: quia monstrũ est nullã uirtutẽ habere, quã uitijs opponas. existẽs itẽ æger. i. imbecillis cõtra uitia: sed fortis sola libidine: quia magnanimitatẽ præ se fert in libidine. nã ipse adulter aspernatur tantũ delitias uiduæ, quas q̃ pauperes sunt, quæstus gratia sectantur. habet ergo in libidine hoc fortitudinis: q; ipsa libido nõ uincatur ab auaritia. Potius uestales formosas & iuuenculas, q̃ uiduas etiam diuites unde lucrum habere posset, sectatur. Quid igitur refert. i. qd ad rẽ facit. i. ad hoc ut bonus & beatus sit. quantis. i. q̃ magnis, & q̃ lõgis porticibus fatiget iumẽta, dũ ab eis uehitur. & in quanta umbra nemorũ. i. arborũ in hortis uoluptuosis cõsitarũ: qui qdem horti tam magni sunt, ut nemus facere uideantur. uectet. i. frequenter uehatur: & quot iugera. i. quot iugerũ fundos emerit uicinã foro. & ita i eo loco ubi carissima sunt. & quot ædes emerit sup. uicinas foro. q.d. nihil: qa nemo malus est sup. felix. & si nemo malus felix est, minime supp. felix est

IOAN. BRIT. ¶ SED nunc de factis leuioribus: hoc dictũ est: ut ostendatur q̃

fieri cõsueuerunt, aut ex charta, aut tela, aut uitro. Sen. lib. iiii. natu
raliũ: Itaq; quiuis cœnationem uelis ac specularibus muniant: &
hyemem multo igne doment. Idem ad Luciliũ in epla octuagesis
maseptima: Quante aũt aliquis rusticitatis damnat Scipionẽ: q̃ nõ
in caldario suum latus specularibus diem admiserat: q̃ non in
multa luce decoquebat. Idẽ lib. xiiii. Quædã nostra demum pros
disse memoria scimus: ut specularium usum plucẽte testa clarũ trans
mittentiũ lumẽ. Mart. in. viii. Pallida ne cilicũ timeat pomana brus
mã. Mordeat & tener fortior aura nemus. Hybernis obiecta notis
specularia puros Admittũt soles, & sine fece diẽ. Pli. lib. xxxvi. scri
bit ex auctoritate Iubæ I Arabia esse lapidẽ uitri modo trãslucidũ,
quo utũtur p specularibus. Idem lib. xv. de pomis seruãdis sic scri
bit. Septẽtrionalibus fenestris sereno die patere: Austros speculari
bus arcere: quod de lapide speculari intelligas nõ placet. ¶ Emit. i.
in gulã tuã. Hincq; est tota poetæ indignatio. ¶ Multa uidemus:
subaudi Crispinũ fecisse. ¶ Miser & frugi Apicius: I cõparationẽ Cri
spini Apicius, q (ut scribit Plin.) oium nepotũ fuit altissimus gurs
ges, & maius ad oẽm luxũ ingeniũ erit miser & modestissimus. hic
Apicius est ille Apicius, de quo ita Seneca ironicos ad Elbiã matrẽ: Sed mi
nus beate uiuebat dictator nr: q Sãnitũ legatos audiuit, cũ uilissis
mũ cibũ in foco uersaret, q̃ Apicius nostra memoria uixit: q in ea
urbe ex qua aliqñ phi, uelut corruptores iuuentutis abire iussi sunt
scientiã popinæ pfessus disciplina sua sæculũ infecit: cuius exitum
noscere operæpretiũ est: cũ sestertiũ millies in culinã cõgessisset. Cũ
tot cõgiaria principũ, & ingẽs Capitoli uectigal singulis comessas
tionibus hausisset: ære alieno opressus rationes suas tũc primũ cos
actus inspexit: superfuturũ sibi sestertiũ cẽties cõputauit. & uelut in
ultima fame uicturus in sestertio cẽtiẽs si uixisset ueneno uitã finis
uit. ¶ Hoc tu Succintus patria: urget poeta Crispinũ hac interroga
Papyrus tione, qua solemus delinquẽtes rephendere. ¶ Patria papyro: Ægy
ptia papyro. Ægyptius. n. fuit Crispinus, ut dictũ est. Na i Ægypto
papyrus multa nascit. est. n. palustris herba: ex q̃ texunt nauigia,
& e libro uela, tegetesq;, nec nõ uestes, stragulaq; conficiũtur. præ
parãtur ẽt ex ea chartæ diuisæ acu in prætenues, sed q̃ latissimas
phyliras. ¶ Hoc pretiũ squãmæ: s. emisti. i. hunc piscẽ tãti emisti: ge
minauit aũt hoc ad maiorẽ indignationẽ. ¶ Potuit fortasse: hoc est
in gulæ exaggerationẽ Crispini. Ostẽdit. n. pretiũ piscis tm̃ fuisse: ut
Prouincia piscator tantidẽ nõ uenderet. ¶ Prouincia tanti. i. puincia tanti uen
dit agros & latifundia: quãti Crispinus emit piscẽ. ¶ Sed Appulia:
lõge ẽt maiores agros Appulia uẽdit. ut sit sensus: In prouincijs:
hoc est extra Italia tãti emes agros, quãti emit piscẽ Crispinus. sed
in Italia lõge ẽt maiores emas. Nã prouincia (ut i prima Satyra ex
posuimus) proprie dr extra Italiã, quasi procul uicta q̃ & pcuratos
rẽ accipiebat. Plin. de Gallia Narbonẽsi loquẽs: Italia uerius q̃ pros
uincia. Et Plinius Iunior in epistolis: Prouincialis es, an Italicus?
¶ Quales tũc epulas: argumẽtũ a minori ad maius: Si Crispinus,
inqt, Domitiani scurra ausus est tãt sibi piscẽ emere: qd putemus
factũ ab ipso imperatore in paradis cœnis. sicq; poeta senim in re
prehensionẽ gulæ Domitiani descendit. ¶ Induperatorẽ pro impes
ratorẽ. sic alibi. Et barbarus induperatoribocq; ideo fit, qa impera
tor stare nõ põt in uersu exametro, nec pẽtametro. ¶ Tot sestertia:
hinc apparet sex sestertiũ fuisse summã. ¶ Partẽ: expositio est. i. quæ
sestertia fuissent minima pars cœnæ, uel modicæ ipsius Iperatoris.
¶ De margine: de extremitate: nõ pretiosioribus obsonijs imperato
ris: sed de exterioribus & uilioribus tantũ. ut oñdat: quantus fuerit
Scurra principis luxus in cœnis. ¶ Scurra. i. Crispinus: quẽ in cõtemptum
scurram aulicũ appellat. Est aũt Scurra q in gratiã potẽtũ risum ca
Purpureus ptat ab auditoribus nõ seruata dignitatæ personæ Græci βωμολό
χον appellãt. ¶ Purpureus: pp id: Crispinus Tyrias humero reuocã
Purpuratus te lacernas. Purpureũ aũt dixi pro purpurato. dicimus. n. purpus
reũ pannũ, purpureã uestẽ a colore. purpuratũ uero hoiem purpus
rea ueste indutũ. ¶ Palati: pro palatij. sicut ante: Spoliũ affectare pa
lati. quod ad palatũ referas nõ placet. oñdit. n. Crispinũ ut uilissimũ
hoiem efficio scurræ fungi. ¶ Ructaret: inuidiose: hoc est comedes
ret. ¶ Iã princeps equitũ: ad cẽsum. n. equestrẽ indulgẽtia Domitia
ni puenerat. ¶ Municipes: conterraneos. i. Ægyptios. De municipe
dictũ est ante: Et municipalis arenæ. ¶ De merce fracta: nõ integra,
Silurus sed quos minutatim uẽderet more uilissimi cetarij. ¶ Siluros: siluri
pisces in Nilo tantũ natant: & in Nilide lacu iuxta mõtẽ inferioris
Calliope Mauritaniæ. Plin. ¶ Incipe Calliope: in irrisionẽ Domitiani inuocat
musas: ut q auxilio diuino egeat ad exprimendã piscis magnitudi
nẽ: cũ a poetis nõ sint inuocãda numina, nisi occurrẽt aliq difficili
& grãdi materia. ¶ Calliope: q̃ bona uox interptat. καλὴ. n. bonã
ὄψ uero uocẽ significat. ¶ Licet hic psidere: antipophora ẽ. possent
. n. dicere musæ. Nolumus i hac re ficta: tempus atterere. & ipse rẽs
deas: potestis profecto hic sedere & imorari. ¶ Nam cantandũ non
est. i. nõ est more uatũ fingendũ aliqd. Res enim uera agitur.
¶ SED nunc de factis &c. Nũc inqt de factis leuioribus Crispini ASCEN.
loquimur. Maiora aũt erũt qñ de eius delationibus loquemur: quis
bus optimi uiri interempti sunt: q̃ res reip. magis pniciosa fuit. Pos
sumus quoq; sic intelligere: ut sit: Sed nũc: hoc factũ Crispini repus
tat esse de leuioribus peccatis: nõ q̃ leue sit: sed qa leue reputatur
a Domitiano in ipso Crispino, cũ in alio fuisset letale. Ordo est. Sed
nũc loqmur sup. q̃ potius dicerem. q̃ locuti sumus: qa nõ grauius
peccatũ est gulositatis, de q̃ nũc loquit, q̃ incesti. Loqmur igit de le
uioribus sup. peccatis aut facinoribus Crispini, locuturi postea de
maioribus. Vel sic: Sed sup. hoc factũ Crispini reputat nunc de les
uioribus. & tamẽ si alter fecisset idẽ caderet. i. mortẽ oppeteret sub
iudice mox: uidelicet Domitiano. Dico, inqt, q̃ hoc leue reputatur
in Crispino. Nam illud quod foret turpe Tityo & Serio, uel Seio ut
multi legũt. bonis. i. reipublicæ utilibus eqtibus, decebat Crispinũ:
qd agas. i. qd facias cõtra. cũ. i. qa. ita est, q̃ dira psona Crispini. i.
ipse Crispinus est fœdior oi crimine: & hoc hyperbolice. nã empha
tice diceret de Crispino q̃ sit ipsa luxuria, aut ipsum scelus: sed hys
perbola est cũ dicit, q̃ fœdior sit oi crimine. Incipit aũt ostẽdere uis
tia eius. Primũ gulositatẽ dicẽs: Ipse Crispinus emit mulũ. i. talẽ pis
cẽ, quẽ uulgo barbionẽ, aut barbonẽ dñt. a barba inferioris labri.
sex millibus sup. nummũ æquantẽ. i. æquiparantẽ. sane. i. certe sex
sestertia: q̃ singula mille nũmos ptinẽt. paribus libris. i. sicut sex mil
libus emit: q̃ faciũt sex sestertia. ita pendebatur sex libris. ut. i. sicu
ti. perhibẽt. i. attestãtur assentatores, q loquunt maiora de magnis.
Ego laudo cõsiliũ. i. industriã & artẽ artificis. s. Crispini si abstulit. i.
callide acqsiuit sibi. tãto munere. i. p tã delicatũ & magnũ piscem.
præcipuã ceram. i. principalẽ partẽ in tabula testamẽti. senis orbi. i.
nõ habẽtis liberos. Dicit aũt laudo pro laudarẽ. & abstulit pro abs
tulisset: nisi (quod mihi uerosimile sit) hæc uerba sint psonæ itrodu
ctæ ridentis & dicẽtis. ego laudo cõsiliũ artificis. si qdẽ abstulit. &c.
Et ratio ulterior. i. ultra ia dicta: q̃re potuit prudenter mulum tanti
emisse. si misit magnæ. i. p̃diuiti amicæ. q̃ uehit latis. i. amplis specu
laribus sup. lapidibus. in antro clauso. i. q̃ latissima domũ aut portis
cũ ad delitias suas solis specularibus lapidibus ornatã habet: sed
seclusam a populo, ut quietior sit. & ita uidetur ab his, q igredi nõ
põt a parte, q̃ uiã publicã respicit aurũ clausum. & ita intelligi potest
uehi in porticu sua sicut iam de Crispino dictũ est. & p hoc signifis
catur ditissima. Respõdet poeta. Nil tale expectes. i. nõ debes aliqd
tale expectare. quia ipse emit sibi. i. ad gulã suã. Nos uidemus mul
ta fieri gratia gulæ q̃ nõ fecit Apicius homo pditissima sui tẽporis
gula. miser & frugi: aut ironicos hoc dicit: aut miser & frugi respes
ctu Crispini: aut miser, qa ad inopiã redactus sibi uisus est. cum tũ
supra cẽties sestertiũ adhuc possideret. & frugi. i. utilis his, quibus
centies sestertiũ reliqt mortẽ ueneno oppetẽs. ut Seneca scribit. Ex
clamat ergo poeta contra Crispinũ dicẽs: O Crispine an ne tu quõ
dã succinctus. i. succinctum uestitus. papyro. i. ueste facta ex pellicu
la & mẽbranula papyri. i. cannæ grandioris. patria. i. q̃ plurima na
scitur in Ægypto, q̃ est patria tua. fecisti supp. hoc inquam hoc. i.
tam enorme pretiũ squãmæ. i. piscis quẽ pp speciẽ q̃ squãma nosci
tur: nõ pp saporẽ tanti emisti. & est imitatio Horatij in sermonibus:
q dicit quosdã apetere pauones: nõ pp saporem: sed propter colos
rẽ, seu pp plumas: cũ tamẽ plumas nõ comedant: sicut nec Crispis
nus squãmas muli ipse piscator, q cepit aut uẽdidit piscem, potuit
fortassis emi minoris. i. minori p̃tio q̃ ipse piscis: Prouincia utpote
Africa, aut alia ubi ager carus est uẽdit tãti. i. tanto p̃tio agros, q
satis sunt ad familiã unã alendã quãti sup. emisti piscẽ. sed Appulia
quæ est pars Italiæ: uẽdit etiã agros tãti: sed maiores q̃ prouincia.
Quales tunc &c. Si, inqt, tanti cõstat gula uilissimi hois: quãti erit
imperatoris Domitiani. q. d. maximo pretio: qa sanguine multorũ,
ut in descriptione cœnę ex Rhombo capto & Domitiano oblato
cõsequẽter prosequit, ostendẽs adulatorũ pnitiosissimũ malũ. Ors
do est: Quales epulas putemus. i. putare debeamus, ipsum indupe
ratorẽ. i. imperatorẽ Domitianũ: p epenthesim. n. causa metri iters
posuit du. glutisse. i. tanq̃ rẽ dulcẽ ingurgitasse, aut deuorasse. glys
kys. n. dulce est. tũc cũ. i. qñ. purpureus. i. purpura indutus. scurra. i.
captator risus ex turpibus uerbis nõ habita ratione psonæ suæ. pa
lati. i. palatij magni: qa imperatorij: uidelicet Crispinus. ructaret. i.
usq; ad ructationẽ ingurgitaret. tot sestertia. i. sex: q multa sunt p
parte cœnæ talis hois, unde dicit p appositionẽ. tot sestertia supple

exiſtẽtia.exiguã.i.modicã partẽ.& ſumptã de margine.i.de ex reſ
ma parte modicæ cœnæ reſpectu aliarũ cœnarũ eius. ſcurra dico
olim ſupp.iam princeps.i.magiſter equitũ,q ſolebat uendere ma
gna uoce:more eorũ,q in pagis & minoribus oppidis piſces uæna
les nunciant ſe habere.ſiluros.i.piſces i Nilo frequẽtes. municipes
.i.ſecundũ Mancinellũ in eo municipio captos,unde Criſpinus.uel
(ut dixi)uænales i mũcipijs,& uiliores q̃ quos Romæ uendere poſſet.Vnde addit.de merce fra
cta.i.putrida.uel accipiendo cõ tentũ pro cõtinente.i.de corbe manco & rupto. Incipe callio
pe &c.Quia dictũ eſt,q̃les tunc epulas.q.d.pretioſiſſimas:deſcri pturus qualẽ piſcẽ Domitianus
glutiuerit:inuocat nimiũ facete muſas:q̃ſi uero rem tatã ſine nu minis auxilio exequi nõ poſſet.
Et id oẽ facit cũ ſcõmate.i.ama ra irriſione.o Calliope dulcis uo cis Dea,quę heroida.i.maxima
quæq; ſcripturis auxilio eſſe ſo les.incipe ſup.mihi rẽ memora re,quã dicere paro licet.i.licitũ
eſt.conſidere.i.deſcẽdere ut ſe deã,& getẽ captã. hic.i.i hac re quã dicere paro. alij hñt cõſiſte
re.i.retinere curſum uenæ ſaty ricę:& grauius dicere.unde ſub dit.nõ eſt cantandũ.i.nõ opor
tet cantare tanq̃ iocularia aut fa buloſa,q̃a res uera agitur.

Pierides,proſit mihi uos dixiſſe puellas.
Cum iam ſemianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus,& caluo ſeruiret Roma Neroni;
Incidit adriaci ſpatium admirabile rhombi
Ante domũ Veneris,quã dorica ſuſtinet Anchon.
Impleuitq; ſinus,neq; enim minor hæſerat illis,
Quos operit glacies mæotica,ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad hoſtia ponti
Deſidia tardos,& longo frigore pingues.
Deſtinat hoc monſtrum cymbæ,liniq; magiſter
Pontifici ſummo. quis enim proponere talem,
Aut emere auderet? cum plena & littora multo,
Delatore forent, diſperſi protinus algæ
Inquiſitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitiuum dicere piſcem,
Depaſtumq; diu uiuaria Cæſaris,inde
Elapſum ueterem ad dominum debere reuerti,
Siquid Palfurio,ſi credimus Armillato.
Quicquid cõſpicuũ,pulchrũq; ex æquore toto eſt,
Res fiſci eſt,ubicunq; natat,donabitur ergo
Ne pereat,iam letifero cedente pruinis
Autumno,iam quartanam ſperantibus ægris.
Stridebat deformis hyems,prædamq; recentem
Seruabat tamen hic properat,uelut urgeat Auſter.
Vtq; lacus ſuberant,ubi quanquam diruta ſeruat
Ignem troianum,& Veſtam colit Alba minorem,
Obſtitit intranti miratrix turba parumper,
Et ceſſit, facili patuerunt cardine ualuæ.
Excluſi expectant admiſſa obſonia patres

IOAN. BRIT. ❡ PIERIDES: a Pieria ru pe Theſſalię,q̃ eſt eis cõſecrata.
Pierides unũ ſic Strabo lib.x.Nã Pieria & Olympus & Pimpla & Libetrũ quondã loca fuere Thracię,ubi
muſæ excultæ fuerũt.❡ Dixiſſe puellas:quod appellauerim puel las hoc mihi apud uos proſit.
Nã poetæ q̃ſi blandiẽtes muſas appellant modo puellas: modo nymphas hoc eſt ſpõſas. Virg.
Nymphæ noſter amor Libetri des.νύμφη.n.ſpõſam ſignificat.❡ Cum iam:cũ imperaret,inquit, Do
mitianus crudeliſſimus accidit ut rhombus miræ magnitudinis ca ptus fuerit in ſinu adriatico iuxta Anchonẽ.hinc plauſiſſime cõſtat
Iuuenalẽ Satyras ſuas nõ ſcripſiſſe ſub Domitiano,q iã mortuus erat.❡ Laceraret Flauius orbẽ:oſtendit poeta Domitianũ eo crude
litatis euectũ:ut nõ modo urbs: ſed uniuerſus orbis eam ſenſerit. Fuit.n.(ut ſcribit tranqllus)nõ ſolũ magnæ,ſed & callidę inopina
tæq; ſæuitiæ.❡ Caluo Neroni.i.Domitiano quẽ a morũ ſimilitudi ne appellat alterũ Neronẽ.Sic & Virgil.Paridẽ noiauit p Ænea:Et
nũc ille Paris cũ ſemiuiro comitatu.❡ Caluo erat.n.(auctor Trãqil lo)adeo caluus,ut caluitio offenderet,in cõtumeliaq; ſuam trahe
ret,ſicui alij ioco uel iurgio obiectaret.ſic & ab Auſonio appellatſ Securus frater,quẽ Caluũ dixit ſua Roma Neronẽ.❡ Spatiũ admi
Rhõbus rabile.i.Rhombus miræ amplitudinis.Eſt aũt Rhombus (ut do cet Plinius) ex genere piſciũ planorũ.Mart. Quamuis lata gerat
patella Rhombũ:Rhombus latior eſt tñ patella. Rhombus item in ſtrumentum eſt incantatorum figura quadrata ſolida: cuius late
ra omnia ſunt æqualia:anguli uero obliquiqui ſi in terra iactetur, uoluitur ad ſimilitudinem fere cylindri:utebantur eo maleficę mu
lieres,& præcipue in Theſſalia ad deducendã Lunam.Mart.Quæ nunc theſſalico Lunã deducere Rhõbo.Idẽ.Numerare q̃s pigri dã
na poſſit ſomni:Dicere quot æra uerberẽt manus urbis:Cũ ſecta Colcho Luna uapulat Rhõbo.Propert.Deficiũ magico torti ſub
carmine Rhõbi.De quo Rhõbo Theocritus i Æcloga Pharmaceu tria ſic meminit iducẽs mulierẽ amatorẽ ſuũ ad ſe uertere cupiẽtẽ.
χὼς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας,
ὣς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέραισι θύραισιν.
Hoc eſt:Et ut uertit hic Rhõbus æneus,ita ille ex amore ad me uer tat.unũ liquido apparet Rhõbũ inſtrumentũ fuiſſe æreũ: non autẽ

(ut quidã putauerũt)ex licijs,ſiue filis cõfectũ.❡ Ante domũ Vene ris.i.ante ædẽ Veneris.Ibi.n.cultã fuiſſe Venerẽ oſtẽdit Catullus:
O q̃ cæruleo creata põto:Quæ ſanctum Idalium uroſq; apertos. Quæq; Anchona,Gnidũq; harundinoſam colis. ❡ Quã Dorica
Anchon ſuſtinet Anchon. Doricam appellat,q̃a a Syracuſanis cõdita fuit,q a Græcis oriũdi ſunt.Nã cũ Dionyſii tyrãnidẽ fugerẽt in Italia,i
ora Galliæ Ciſalpinę,iuxta Cimmeriũ pmõtoriũ ipſam urbẽ cõ diderũt.Strabo ſic inqt lib.v.Vr bes uero habet,ex q̃bus Anchõ
Græca ciuitas eſt,a Syracuſanis cõdita Dionyſii tyrãnidẽ fugiẽ tibus:ſita in pmõtorio incluſum cõplectẽte portũ.❡ Sinus:ipſa re
tia.❡ Illis:cõiunge cũ minor: ut ſit ſenſus:Rhõbus nõ erat ma gnitudine inferior illis.ſ. Rhom bis:aut alijs piſcibus:q ad mæo
Mæotis ticã paludẽ nutriunt.Nam (ut ſcribit Plinius)piſces in Mæoti ca palude conglatiata p hyemẽ fiunt pingues:q reſoluta i pontũ
exeũt.❡ Mæotica: Mæotis palus eſt.quã efficit Tanais.ea i pon tũ effundit.auctores Plin.& Me la,& alij geographi.❡ Rupta So
libus.i.æſtiuo calore reſoluta.
Hoſtia ❡ Ad hoſtia: hoſtia appellamus fluminũ exitus.unũ dicimus hoſ tia Nili,& hoſtia Tyberina,cũ i mare irrũpunt,hoſtia aũt pon
ti.i.ad hoſtia ipſius paludis,quæ exeũt i pontũ.❡ Torpẽtis:frigo re cõglatiati.❡ Deſidia tardos lõ ga mora factos ſegnes.❡ Deſti
Deſtinat nat.deſtinare eſt ſtatuere.ut Imperator grauiſ ſupplicio affecit mi lites:q deſtinato die nõ affuiſſẽt
.i.cõſtituto. Deſtinare itẽ delibe rare,& q̃ſi mẽte agitare. ut hoc loco: ut ſit deſtinat.i. deliberat
ſubaudi mittere. Trãquillus in Iulio Cæſare:Ia de ornanda,in ſtruenda q; urbe. Itẽ de tuendo
ampliandoq; imperio plura ac maiora in dies deſtinabat. Dici mus et lapides deſtinatos tẽplo Martis hoc ẽ iã paratos ad templũ
Martis.❡ Hoc monſtrũ:hunc mõſtruoſum piſcẽ.❡ Magiſter.i.piſca tor.❡ Cymbæ:nauicula eſt piſcatoria ❡ Lini.i.retis, qđ ex lino fiat. Cymba
❡ Põtifici ſummo:hoc eſt Domitiano,quẽ ironicos põtificẽ ſummũ appellat:hocq; ex hiſtoria.Nã is(ut docet Pli. i epiſtola ad Cornel.
Mutianũ)eſt Corneliã Maximillã uirginẽ Veſtalẽ inceſti reã uiuam defodere cuperet,ut ſeculũ ſuũ eiuſmodi exemplis illuſtraret,i uil
lã Albanã reliquos põtifices cõuocauit.Et ſummi põtificis iure eã abſentẽ,& inauditã dãnauit.Nam uirginũ Veſtalium punitores(ut
ſcribit Dionyſius)ſunt põtifices. Domitianus ergo tanq̃ põtifex Põtifex
eam dãnauit.Põtifices dñr a põte & facio. Nã ab ijs Sublicius eſt unde
factus primũ,& reſtitutus ſæpe.❡ Proponere uænũ exponere. ❡ Cũ plena:ratio eſt q̃re nemo auderet,nec uẽdere,nec emere,q̃a ubiq;
ſint delatores.❡ Et littora.i.ẽt littora,nedũ alia urbis loca. ❡ Inquiſi tores algæ.i.maris,in cuius littoribus multa alga paſſim eiecta eſt. Alga
Alga.n.eſt herba marina,q̃ ex pfundo eijcitur.❡ Agerẽt: accuſa rent piſcatorẽ,q piſcẽ eſſet expiſcatus elapſum ex uiuarijs Cæſa
ris.Viuaria ſunt(ut diximus ſupra)ubi cõtinentur uel aues uel pi Viuariũ
ſces uel feræ,q̃ dũtaxat ad uictũ ſpectãt.Na Romani habebãt ubi pi ſces incluſos paſcebant.Plin.De manu paſcunt piſces in pluribus
qdem Cæſaris uillis lege & Macro.apud quẽ multa de uiuarijs, & ſtagnandis piſcibus referunt.❡ Cæſaris:Domitiani. ❡ Si qd Palfu
rio:ſenſus eſt & ordo:Quicquid ex mari eſt pulchrũ & pretioſum, id oẽ eſt fiſci.i.imperatoris,ſi credimus Palfurio & Armillato,qui in
gratiã iperatoris p calumnias & ſacrilegas iterpretationes multa fiſco uindicabãt.Fuit aũt Palfurius Sura(ut auctor eſt Probus)cõ
ſularis uiri filius.ſub Nerone luctatus eſt cũ uirgine lacedæmonia in agone:poſtea a Veſpaſiano ſummotus e Senatu tranſiit ad Stoi
cam

cam ſectā:in q̄ cū eloquentia præcelleret, Domitiano familiaritate
coniunctus, delationem acerbiſſime exercuit. De quo ita meminit
Tranq. in Domitiano: Sed et Capitolino ētin cunctos ingenti con
ſenſu p̄cantes, ut Palfuriū Surā reſtitueret pulſum olim ſenatu, ac
tūc de oratoribus coronatū, nullo rñſo dignatus, tacere tñmodo
iuſſit uoce p̄conis. ¶ Armillato: de hoc Tragllus ſic: Armillatus pro
Armillati — ceſſit in publicū, & eandē ſententiā habuit. Armillati aūt dñr, qui
armillis ornati ſunt. Propert. metaphoricos canes armillā geſtantes
armillatos appellat: Atq; armillatos colla moloſſa canes. Eſt.n. ar
milla torquis argenteus, ſiue aureus, q̄ circa brachiū geſtabat. Ar
Armillū — millū uero eſt (auctore feſto) uas uinariū in ſacris. dictū q̄ armo.i.
Fiſcus — humero deportet. ¶ Fiſci.i. iperatoris. Nā (ut diximus) fiſcus recep
Cōfiſcare — taculū eſt nūmorū & p̄prie principis. ut hoc loco ēt poeta accipit
grariū uero publicū eſt, populiq; Ro. quod Plinius euidēter oñdit i
Sportæ — Panegyrico Traiani: At fortaſſe nō eadē ſeueritate fiſcū, qua æra
Sportulæ — riū cohibes. Idē in eodē: Locupletabāt & fiſcū & ærariū nō tā Voco
Sportellæ — niæ & Iuliæ leges. Quinetiā iuriſcōſulti titulo negd in loco publi
co fiat hoc idē declarās his uerbis: Res fiſcales q̄ſi propriæ & priua
Sacci — tæ principis ſunt. Trāquillus itē in Auguſto diſtinguere ui ærariū
Sacculi — a fiſco his uerbis: Tertio uolumine cōplexus eſt quantū pecuniæ
Saccelli — in ærario, & fiſcis eſſet. Idē in Veſpaſiano: Sūt q opinent eū ad ma
Crumenæ — nubias, & rapinas neceſſitate cōpulſum ſumma ærarij, fiſciq; inos
pia. uſi Trāqu. in Auguſto: Nā eam ſummā & cōfiſcatā ſemp, re
Manticæ — poſitāq; habuerat. A noīe fit uerbū ɔfiſcare.i. ad fiſcū principis de
Maruſpia — ferre. Nūmorū aūt receptacula erant Sportæ, Sportulæ, Sportellæ,
Sacci, Sacculi, Saccelli. Et Crumenæ, Manticæ, Maruſpia: ita Fiſci,
Fiſci — Fiſcinæ, Fiſcellæ. Spartea ſunt utēſilia ad maioris ſummæ pecunias
Fiſcinæ — captēdas. auctor Pædianus. ¶ Donabit ergo: uerba poetæ ſubſannā
Fiſcellæ — tis talē legū īterp̄tationē. ¶ Ne pereat. ſ. piſcator. ¶ Iā letifero: ſenſus
Spartea — eſt. Et ſi iā tēpus erat hyemale: ut facile piſcis frigore cōſeruari poſ
ſet: tñ piſcator ueluti urgēte Auſtro: quo ſpirāte facile corrūpuntur
Pruina — obſonia, ad imperatorē feſtinat cū piſce. ¶ Cedente pruinis.i. hye
mi: quo tēpore maxime cadunt pruinæ. dictæ aūt pruinæ q̄ſi peru
Autumnus — rinæ ab urēdo: q̄ in agris oia urāt, atq; abſumāt. ¶ Autūno: Varro
putat Autumnū dictū ab augendo: q̄ eo tpe præcipue hoium res
augeant: coactis agrorū fructibus. ¶ Letifero. mortalibus p̄nicioſo.
ſolet.n. Autūnus pp temporū mutationes eſſe grauis, & peſtilens.
tunc.n. uentus Auſter flat, quo maxime morbi generant: uñ eſt il
lud Horatij: Fruſtra p Autūnos nocentē Corpori metuemus Au
ſtrū. Idē alibi: Pomifero graue tps anno. ¶ Iā quarta nam: in fine.n.
autūni ſolēt febres tertianæ in q̄rtanas mutari. ¶ Sperantibus: decla
mato p cōtrariū.i. timētibus. Virg. Nūc ego ſi potui tm̄ ſperare do
lorē. ¶ Deformis appellatur a poetis hyems deformis, q̄ oia frigo
Auſter — re, & niuibus deformia uideant. ¶ Auſter: nā (ut diximus) eo flante
(ut docet Plinius) obſonia corrumpunt. Horatius: At uos præſen
tes Auſtrico coquite horū obſonia. eſt aūt uentus q a meridie flat,
Notus — qui græce Notus dicitur: ἀπὸ τῆς νοτίδος .i. ab humiditate. ¶ Vtq;
Lacus — lacus ſuberāt: aut ita dictū eſt. ſicut illud apud Cæſarē in. iii. cōmen
tario: Quod hyems ſuberat hoc facere neglexerūt. aut hypallage
Albani — eſt.i. poſtquā piſcator lacubus ſuberat, q Albani uocant. Nam al
ba (auctore Dionyſio) inter mōtem excelſum, atq; lacū magnū &
profundū extructa eſt æq; diſtans ab utriſq; h. q̄ erant tanq̄ muri
uix expugnabilem eam reddētes. De lacu ſic Cic. in primo de Diui
natione: Quid q̄ in annalibus habemus ueiēti bello. cū lacus Al
banus p̄ter modū creuiſſet: quendam ad nos hoiem nobilē profu
giſſe. Eius etiam meminit Valer. in primo: Subito lacus Albanus
ſolitū ſtagni modū exceſſit. De lacubus Albanis ſic ēt meminit Ho
rat.: Albanus p̄pe te lacus Ponet marmoreā ſub trabe cypria. Vn
de ſit ut putē apud Virgiliū in. vii. mendū eſſe: ubi oñdit Niſum &
Locus Virg. — Euryalū peracta multorū cæde in caſtris Rutulorū perueniſſe ad lo
cos, qui Albani ſunt dicti: ita ut ad lacus Albanos, nō locos legen
Ignis — dū contenderim. ¶ Ignē troianū.i. colit ritus Veſtæ in cuius tēplo
Troianus — perpetuus ignis aduerſabatur a ſacris uirginibus. ¶ Troianū: nam
id inſtitutū ſeruandi ignis initiū habuit a Troianis, cum in Italiam
Æneas penates uexiſſet, & ignē æternū Veſtæ. unde Virgi. Sacra,
ſuoſq; tibi cōmendat Troia penates. Hos cape fatorum comites.
Idē alibi: Veſtāq; potentem, Æternumq; adytis effert penetralibus
ignē. Papini. An tacita uigilet face troicus ignis. Pōt. Maximus cu
ſtos erat uirginū Veſtaliū, q̄ cuſtodiūt ignē perpetuū ut ſcribit Plu
tar. Vnde & Papin. loquēs de patre docēte Neapoli, ſic inquit: Sub
te Dardanius facis explorator opertæ. Nam fax ſiue ignis cinere
opertus ſeruabatur. Quæ uero Deā colebāt uirgines quatuor prin
cipio erāt eligētibus eas regibus ad ea, q̄ cōſtituerat Numa legitī

ma: poſterius aūt pp multitudinē ſacrorū miniſteriorum, q̄ p̄ficiunt
ſex factæ ſunt apud Deā uitam agentes. Vnde ſcribit Trāquillus
teſtamentū Auguſti, apud ſex uirgines ueſtales depoſitū fuiſſe. Tri
ginta annos neceſſe eſt eas manere innuptas, & caſtas ſacrificia
peragētes ex lege: quo in tēpore opus eſt eas decē annis diſcere: de
cē ſacra perficere: decē ultimis alias edocere. Lege Dionyſiū. Lo
tos antiq̄ſſima arbor fuit in urbe, q̄ capillata dicebat. ad quā uirgi — Lotos
nū ueſtaliū capillus deferebat. Plin. lib. xvi. cap. ultimo. ¶ Veſtā mi
norē: ad differentiā templi, quod Romæ ab Numa Pompilio extru
ctū fuerat uouū, & rotundū, & maius. ut ſcribit Plutar. in uita Nu
mæ. ¶ Alba diruta: nā poſt ſuppliciū ſumptū de Metio Suffecio Al
banorū duce, Alba imperante Tullo Hoſtilio diruta eſt. Tēplis tñ
Deū (ut ſcribit Liui. ita.n. edictū ab rege fuerat) tēperatū eſt. Alba
nis in urbē Romā admiſſis, mōs Cœlius inhabitādus traditus eſt,
ſicq; Albæ ruinis duplicatus eſt numerus ciuiū. Albā (auctore Dio
nyſio) condidit Aſcanius filius Æneæ. Annos durauit poſtq̄ ɔdita
eſt q̄ngētos minus tredecim. ¶ Alba: deſcribit aūt locū ubi Domitia — Alba
nus quotānis i Albāo q̄nquatria Mineruæ celebrabat: cui collegiū
iſtituerat ſacerdotū. ¶ Valuæ.i. poſtes a uoluendo, q̄ in cardinibus — Valuæ
uoluant. Propert. de tēplo Apollinis palatini: Et ualuæ lybici nobi
le dētis opus. ¶ Patres.i. ſenatores, q in Albano erant cū iperatore.
¶ ET o Pierides.i. o muſæ. puellæ.i. adhuc uirgines & puræ. nar — ASCEn.
rate mihi beneuolæ ſup. rē. & proſit mihi dixiſſe uos puellas. Cum
.i. quādo. ultimus Flauius.i. Domitianus, q nūc eſt ultimus de Fla
uiorū gēte laceraret.i. crudelitate ſua tyrannica diſſecaret orbem.i.
mundū. ſemianimū.i. ſemiuiuū, & ſemimortuū. & Roma ſeruiret.i.
in ſeruitutē redacta obediret. Neroni caluo.i. Domitiano ſic agno
minato. ſpatiū.i. amplitudo & magnitudo. admirabile.i. admiratio
ne dignū. rhōbi.i. talis piſcis. adriatici.i. nutriti in mari Adriaco. in
cidit.i. a caſu portū aut ſinū intrauit ante domū i. ædem Veneris:
quā domū Anchō ciuitas illa Dorica.i. a Doricis condita. ſuſtinet
.i. cōſeruat. & impleuit ſinus.i. angulos & curuaturas maris iuxta
portū. enim p quia. hæſerat.i. adheſerat. uel retibus uel littoribus &
arenæ pp magnitudinē. nō minor.i. exiſtens nō minor illis, quos
glacies meotica.i. meotis paludis, q̄ eſt in ſuperiori Aſiæ parte. ope
rit.i. tegit. tota hyeme. & pingues facit. & ipſa glacies rupta.i. ſolu
ta. tandē.i. p longam hyemem. effundit.i. exponit Solibus.i. calori
Solis. ad.i. iuxta. hoſtia.i. receptacula fluuiorū. pōti.i. illius maris.
torpentis.i. ſtagnantis, & tarde aut parū refluētis. effundit inq̄ tar
dos.i. minus agiles. deſidia.i. pp ſeſſionē, & infundo hæſionem: &
pingues lōgo frigore. magiſter cymbæ.i. nauiculæ. & lini.i. retis li
nei. deſtinat.i. adiudicat deberi ſummo pōtifici, Domitiano. ſ. hoc
mōſtrū.i. in uiſæ magnitudinis rhombū. enim pro quia. qs auderet
p̄ponere.i. uænalē an cōſpectum ementiū ponere: aut ſi p̄poſitus
eſſet, qs auderet emere talē ſup. piſcē. q.d. nemo eſt: cū.i. quādoquidē
ea littora: in qbus captus erat. forēt.i. eſſent. plena multo delato
re.i. occulto accuſatore. & cū inquiſitores algæ.i. qd cū alga herba
illa uiliſſima. quā mare proijcit mercīū aut nauiū ad littus proijcia
tur. diſperſi protinus.i. ampliter. p omnia gerēt. ſ. litem.i. contende
rent in iudicio cū remige. ſ. piſcatore. nudo.i. paupere. nō dubitatu
ri.i. tales q̄ nō dubitēt dicere piſcē illū fugitiuū ſup. eſſe.i. q effugeſ
rit ex piſcina imperatoris: & depaſtū eſſe diu uiuaria Cæſaris. & ip
ſum elapſum inde.i. ex uiuarijs: hoc eſt piſcinis Cæſaris debere re
uerti ad ueterem dñm.i. poſſeſſorē Domitianū. ſ. Quinetiam ſi nos
credimus quid.i. aliquid Palfurio & Armillato. qcquid eſt conſpi
cuū & pulchrū in toto æquore. eſt res fiſci.i. pertinet ad fiſcū.i. ad
menſam iperatoris. ubicunq;.i. in quocunq; loco, ſiue publico, ſiue
priuato natat. ergo quia retinen tute non poteſt rhombus tātus,
donabitur ſup. iperatori ne pereat.i. corrūpatur: q alius emere nō
auderet. & hoc potius q̄ ne perdatur: q ablatus fuiſſet. propterea
dico q ſequitur iā letifero &c. ironice.n. dicit hoc. q.d. æquū eſt ut
donetur cito: q iam finis eſt autumni: & frigus incipit urgere. q.d.
nō opus eſt ut tantū properetur. Pōt tñ ſic intelligi, & forte melius.
donabitur ergo ne pereat: q uēdere nō auderet præcipue ea tēpe
ſtate, qua diu cōſeruari poſſet: & ad imperatorē icorruptus aduehi.
ſi.n. alio tēpore uendidiſſet, potuiſſet dixiſſe: q incorruptū attuliſſe
nō potuiſſet. Dic igitur ne pereat, cū iuſte auferatur a delatoribus,
& a nullo audeat emi. & huc autumno letifero.i. letū: hoc eſt mor
tē afferre ſolito. cedēte.i. locū dante. iam pruinis.i. (ut galli dicūt)
gelu albo: uel materiæ roris cōgelatæ: quod intenſi frigoris ſignū
eſt. & ægris ſperantibus.i. timentibus ſicut ptr. Æneī. At ſperate
Deos memores fandi atq; nefandi. iam quartanā ſup. febrem, quæ
in fine Autūni, aut annalis aut mortalis iudicatur. hyems.i. tempe

stas hyberna.deformis.i.formositatē anni: hoc est frōdes & flores delens.stridebat.i.uentorū stridorē dabat.& seruabat.i. pseruabat a putrefactione.prædā recentem.i.nō solitā.& tū hic uidelicet miser piscator properat.i.festinat portare rhombū illū ad imperatorē, tanq̃ Auster uentus ille tepidus & humidus urgeat.i. impellat timore corruptionis. Vtq; lacus &c. Ostēdit q̃uo oblatus est piscis.

Itur ad Atridem,tunc Picens accipe dixit
Priuatis maiora focis,genialis agatur
Iste dies,propera stomachum laxare saginis,
Et tua seruatum consume in sæcula rhombum,
Ipse capi uoluit,quid apertius:& tamen illi
Surgebant cristæ.nihil est.quod credere de se
Non possit,cum laudatur Diis æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura.uocantur
Ergo in concilium proceres, quos oderat ille,
In duorum facie miseræ,magnæq; sedebat
Pallor amicitiæ primus clamante Liburno,

Ordo est. Vt.i.postq̃ lacus, qui erant sub mœnibus Albe suberant sup, piscatori .i. poqstuam superauerat lacus, & appropinquarat Albæ ubi tunc Domitianus in collegio sacerdotū erat. ubi.i.in quibus lacubus: Alba quamq̃ diruta.i.deleta a Tullo Hostilio:tamen supp.seruat ignē troianum,qui perpetuus erat & colit Vestam Deam uirginitatis q̃ per ignem signatur.minorem .i.quā Romæ a Numa coli iussa est.turba miratrix obstitit paruper.i.paruo tēpore piscatori intranti.i.uolēti intrare.& cessit .i. locū dedit.ualuæ.i.ianuæ.patuerūt.i.aptæ sunt. apportāti .s. facili cardine.i.reuolucro earū.patres.s.senatores exclusi expectāt obsonia admissa.i.rhombūq; quē pluris q̃ patres faciebat imperator.

IOAN. BRIT. ¶ A D Atridem:ad Domitianū.nam ut Agamēnon oium græcorū ducum uoluit imperator appellari: ita Domitianus non solum dux ducū,& princeps principū,sed etiā Deus. aut appellauit Atridē a crudelitate,ut quando Neronē etiam dixerit:ostendat in oibus Neroni similē fuisse. ut sit:Itur ad Atridē.idest ad Neronē alterum qui matrem suam interemit Agrippinā,sicut Orestes Atrei nepos & Agamemnonis filius matrē suā Clytemnestram.¶ Tunc picens .i.piscator de Piceno agro, qui rhombum cœperat. aut reuera nomen est propriū,sicut apud Martia. Scribit in aduersa Picens epigrammata charta. ¶ Maiora.i. pretiosiora q̃ priuato conueniant homini:quasi dicat digna tantum principibus. ¶ Iste dies agatur genialis:hic dies celebretur summa cū uoluptate. Nam tunc Genio operam dare dicimus, cum animi relaxationem sequimur. Persius: Indulge genio, carpamus dulcia, nostrum est quod uiuimus. ¶ Laxare stomachum: hoc dictum est per irrisionem a poeta in exprobrationem gulæ: ut sit Stomachum tuum extende, atq; imple.nam quæ implentur, laxantur, & extenduntur. ¶ Sagini:
Sagino Sagina idest pisce saginato.nam sagino idem est quod pinguefacio. unde Sagina pro pinguitudine accipitur. ¶ Seruatum in tua sæcula: aperta & manifesta adulatio,quæ omnibus fere grata esse consueuit. Vnde Seneca ad Lucilium: Quicquid in nos adulatio sine pudore congessit tanquam debitum præhendimus: optimos nos esse, sapientissimos affirmantibus assentimur: cum sciamus illos multa mentiri: adeo quoq; indulgemus nobis, ut laudari uelimus in id, cui contraria tam maxime faemus. Mitissimum ille se ipsis in supplicijs audit: in rapibus liberalissimum: in ebrietatibus ac libidinibus temperatissimum. Sequitur itaq;, ut ideo mutari nolimus. quia nos optimos esse credimus. ¶ Quid apertius: scilicet ista adulatione. ¶ Surgebant cristæ: translatio a Gallis sumpta, quibus cristæ eriguntur: quod alacritatis est indicium: idest Domitianus licet cognosceret manifestam esse adulationem: mira tamen afficiebatur lætitia: & sibi placebat talia audiendo. ¶ Nihil est: ualde. enim aures principium adulationibus delectantur. Vnde Alexander Macedo prædicantibus se Iouis esse filium, aliquando credidit ita. ut cum in India uulnus accepisset, magnumq; sentiret dolorem: Omnes, inquit, iurant me esse ipsius filium, sed uulnus hoc hominem esse me clamat. ¶ Cum laudatur Dijs æqua potestas: ex historia est. Nam tantæ fuit stoliditatis & arrogantiæ, ut cum audiuisset se nominari Deum: per libellum statim edixerit, ne alia præfatione appellaretur. unde Martialis in quinto: Edictum domini, Deiq; nostri. Et ipse Domitianus cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam sic cœpit: Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Vnde institutum post hac ut ne scripto quidem, ac sermone cuiusquam appellaretur alter. ¶ Sed deerat: in irrisionem principis hoc fingit poeta, eius luxum, & gulam notās. ¶ Deerat: idest tantus erat piscis: ut nulla extaret patina, quæ eum coquendū integrum caperet. ¶ Pallor: idest timor. ab eo quod præcedit id quod sequitur. Nam timorē pallor sequitur. Multi enim ob

principis crudelitatē pallebant.unde ita scribit Cor. Tacitus in uita Iulij Agricolæ, ut ante diximus: Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat, uidere & aspici, cū suspiria nostra subscriberentur, cū denotandis hoium palloribus sufficeret sæuus ille uultus, & rubor, quo se contra pudorem muniebat. ¶ Amicitiæ magnæ.i. imperatoriæ. Vnde prima Satyra: Magni delator amici: idest imperatoris. quam & miseram appellat ab effectu, ꝙ infeliciores fierēt, qui eam sequerētur. ¶ Pegasus: iurisconsultus fuit celeberrimus temporibus Vespesiani: a quo & urbi præfectus fuit: ut Pomponius in origine iuris est auctor. Verū illū suspirio quodam satyrico nō præfectum urbis sed uillicum appellat: iuuenes urbem Romam iam principum sæuitia ita deformatā, atq; desertam: ut iam potius rus, q̃ urbs uideri queat. unde bene subdit. ¶ Anne aliud tunc præfecti? quasi dicat non est mirum me uillicum appellasse Pegasum: quia tunc præfecti aliud nihil erant, q̃ uillici quasi non ciuitatis, quæ iam nulla erat, sed ruris præfecti: qui proprie uillici appellantur. Nam Romani inter seruos rei rusticæ desti- Villicus natos, uill cos appellarunt. qui totius uillæ curam gererent, totiq; familiæ imperarent. Bubulcos uero quibus cura esset arandi, & serendi. Mediastinos uero qui reliqua ruris opera peragerent: utpote qui scrobes effoderent, fossas purgarent, fruges legerent, & reliqua id genus opera rustica. Columellam. Præfectura autem urbis omnia omnino sibi crimina uendicauit: nec tantum ea, quæ inter urbem admittuntur, uerū ea quoq; quæ extra urbem intra Italiā. Lege iurisconsultū lib.pr. Digestorum. οἰκονόμος aūt tam pecuniæ, Econo- q̃ frugum, & oium quæ dominus possidet, dispensator est. ¶ Abol- mus la: de abolla dictū in tertia Satyra. ¶ Liburno.i.seruo Nomenclatore, qui in senatum patres uocaret: nam (ut diximus ante) ex Liburnia serui proceræ staturæ mittebantur, & proinde dominis grati. superius. Et ingenti curret superiora Liburno.

¶ I T V R ad Atridem: idest terrificum & magnanimum imper- ASCen. ratorem Domitianū, qui Agamemnoni comparandus est. & hoc ironice. uel (ut Manci. dicit) tanquam ad Orestem Atridem nepotem, & matris interfectorem. tunc Picens adulator ille dixit. O imperator accipe obsonia maiora. idest excellentiora. focis priuatis idest qui debeant coqui in focis priuatorum. iste dies agatur genialis. idest sicut is in quo Genio. idest Deo naturæ indulgeri solet: hoc est natalis, quo uoluptati & libidini maximam operam dabāt. propera laxare. idest euacuare. saginis: idest pingui pistrino. uel potius laxare: idest recreare, & laxum reddere stomachum tuum saginato pisce. & consume rhombum seruatum a fatis scilicet. imnid est usq; ad tua sæcula: quod patet. quia ipse uoluit capi. quid apertius inquit poeta posset mentiri? uel sunt uerba Picentis. quod apertius q̃ capi uoluisse. quasi dicat nihil. & tamen cristæ: idest spinæ surgebant illi: scilicet rhombo præ indignatione ꝙ captus esset. uerum nihil est quod potestas æqua: idest æqualis Dijs: idest Domitianus, qui se dominum & Deum uoluit appellari: idest cui persuasum est ꝙ Deus esset, non possit credere de se cum laudatur. Sed deerat &c. Inuenta est poetæ occasio describendi sæuitiam Domitiani: & perfidiam adulatorum: & quam quisq; apud Domitianum uitam ageret. ideoq; recenset consilium procerum dicens ipsos uocatum ad hoc: ut disquirant quo pacto piscis ille coqui debeat, aut apponi. non enim habebatur uas satis capax: nec dignum uidebatur talem piscem concidi. Ordo est. Sed mensura patinæ: idest uasis patentis in quo piscis apponeretur, deerat pisci. proceres ergo uocantur in concilium: idest concionem ad capiendum consilium. quos proceres ille: scilicet Domitianus oderat. & in quorum facie sedebat: idest apparebat cum uocati essent. pallor in signū timoris. miseræ, quæ miserū exitum habebat. & magnæ.i. imperatoriæ amicitiæ. Pegasus uir ille Albanus positus.i. cōstitutus. modo.i. paulo ante. uillicus.i. tanq̃ uillicus.i. gubernator uillæ. quamuis esset p̄fectus urbi.s. Albanæ. attonitæ.i. perculsæ: q̃si tonitru Iouis edicto Domitiani. pperabat.i. properanter currebat primus. & hoc abolla ueste tali rapta.i. celeriter accepta. & Liburno.i. præcone ex Liburnia clamante.

IOAN. BRIT.

IAM sedet. s. imperator. Anne aliud tunc praefecti. i. subaudi erant, quam uillici? Quorum. s. praefectorum. Optimus. s. erat. Interpres legum. i. ipse Pegasus legum peritus, & iuris optimus & sanctissimus erat. Tractanda inermi iustitia: & si, inquit, sanctissimis erat moribus: tamen saeuitiam Imperatoris ueritus, putabat non omnia sibi agenda, ut iustitia postulabat, sed ad nutum & uoluntatem principis omnia esse moderanda, sicque moraliter docet principes assentatoribus delectari: assentatoresque eis semper praesto esse, qui ex stultis fatuos reddunt homines. ergo iustitia inermi. i. debili & modica. Venit & Crispi: hic est ille Vibius Crispus orator, qui (ut scribit Quintilianus) delectationi natus cuidam (auctore Tranquillo) interroganti esset ne quis intus cum Caesare Domitiano: non absurde respondit: Ne musca quidem. unde poeta iucundam senectutem appellat, quod facetus esset. Consueuerat. n. Domitianus initio principatus sui quotidie sibi horarium sumere: nec quicquam amplius quam muscas captare: ac stilo peracuto configere. Maria ac terras: sensus est: Crispus moribus principis se optime accommodabat ut per omnia assentaretur. Sed nemo unquam utilior comes Imperatori fuisset totum orbem regenti: si ei licuisset per saeuitiam principis omnia libere loqui. legendumque est cum interrogatione. Illa clade & peste: hoc est Domitiano, qui communis erat quaedam omnium pernicies. Damnare saeuitiam. i. scelera hominum aut (quod magis placet) libere accusare & coarguere. Saeuitiam principis, quae more saeuissimi tyranni uerum audire nolebat, unde sequitur: Sed quid uiolentius aure tyranni? Cum quo de pluuiis: sensus est: Imminebat mortis periculum amico: si quid forte locuturus de rebus incertis aliquid dixisset: quod eius uoluntati fuisset aduersum. Fatum: mors. Pendebat: in ambiguo erat: ueluti sunt res pendulae in ambiguo ne cadant. Ille: Crispus. Contra torrentem: illi dicuntur contra torrentem niti, qui contendunt eos uincere, quos nequeunt. est autem metaphora prouerbialis ab iis, qui contra torrentem natare nituntur. nam torrens magno impetu ferri consueuit: hoc est nunquam imperatoris uoluntati refragratus est. Nec ciuis erat: efferatam Domitiani crudelitatem ostendit, cum nemo esset, qui libere loqui auderet. Sic. i. per hanc ingenii comitatem. Octogesima solstitia. i. octoginta annos quibus in aula principum est uersatus. Nam etsi in anno duplex est solstitium brumale & aestiuum: cum tamen absolute ponitur, pro aestiuo tantum intelligimus. ergo quot solstitia dicimus, totidem annos intelligimus. Vnde Virgil. Humida solstitia, atque hyemes optate serenas Agricolae. hic enim intelligimus de solstitio aestiuo. Sic etiam apud Columellam: Sunt quaedam loca, quae solstitiis minus concalescunt: sed frigoribus hyemis intolerabiliter horrent. ita: ut semper solstitium absolute positum aestiuum intelligatur. Contra uero brumale solstitium non dicimus absolute: sed semper solstitium brumale. Est autem solstitium aestiuum. 8. Calen. Iulii. die, quo tempore remeare ad interiores Sol incipit circulus. de eo sic Pli. li. 18. ca. 27. Iulii uero longissima dies totius anni, & nox breuissima solstitium conficiunt. Hyemale uero. 8. Calend. Ianuarias. die, quo tempore Sol altiores incipit circulos petere. dictum autem solstitium, quasi Solis statio. Tunc enim Sol stare uidetur. His armis: sensus hic est & ordo: Acilius eiusdem aeui properabat. proximus. i. secundus post Crispum. tutus in illa aula his armis. i. pari arte & paribus moribus & assentationi

Solstitiũ

Currite iam sedit, rapta properabat abolla
Pegasus, attonitae positus modo villicus vrbi.
Anne aliud tunc praefecti? quorum optimus, atque
Interpres legum sanctissimus, omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iustitia, venit & Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium, maria, ac terras, populosque regenti
Quis comes vtilior, si clade, & peste sub illa
Saeuitiam damnare, & honestum afferre liceret
Consilium? sed quid violentius aure tyranni?
Cum quo de pluuiis, aut aestibus, aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem, nec ciuis erat, qui libera posset
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hyemes, atque octogesima vidit
Solstitia, his armis, illa quoque tutus in aula.
Proximus eiusdem properabat Acilius aeui
Cum iuuene indigno, quem mors tam saeua maneret,
Et domini gladiis iam festinata, sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus,
Vnde fit, vt malim fraterculus esse gigantum.
Profuit ergo nihil misero, quod comminus vrsos
Figebat numidas albana nudus arena
Venator. quis enim iam non intelligat artes
Patricias? quis priscum illud miretur acumen
Brute tuum? facile est barbato imponere regi.
Nec melior vultu quamuis ignobilis ibat
Rubrius, offensae veteris reus, atque tacendae.
Et tamen improbior Satyram scribente cinaedo.

bus. Hic est ille Acilius Glabrio quem postea (ut scribit Tranquillus) supplicio affecit una cum Saluidieno, & Orfito, quasi molitores nouarum rerum. fuit etiam iisdem temporibus Acilius Rufus uir consularis. de quo Plin. in epist. ad Vrsum: Censuit Acilius Rufus consularis designatus inquisitionem Bithyniis dandam. Illa aula: tam saeui principis. est autem aula sedes & domicilium imperatoris & tyranni. unde fit aulicus qui in aula uersatur, & tyranni est contubernalis. Cum iuuene indigno: aliqui de Eluidio filio Eluidii, quem Domitianus interemit, putant intelligendum: quod quasi scenico exodio sub persona Paridis & Oenones diuortium suum cum tractasset. sed cum plurimos literemente nulla extat historia quis fuerit iuuenis, qui cum Acilio properabat. Festinata. i. iuuenibus mortem acerbam & festinatam appellare solemus, quasi quae ante tempus festinet. Vnde festinata legendum est: non autem destinata. uersus enim breuis est in destinata. recte autem poeta mortem (ut dixi). festinatam appellat, quae iuuenem opprimat quasi quae celerius festinet quam conueniat. Gladiis domini. Domitiani. sed olim. i. superioribus temporibus: quibus Domitianus imperabat. Hicque apparet Iuuenalem Satyras suas non scripsisse sub Domitiano. Sensus est: Tam multos, inquit, Domitianus efferata quadam crudelitate ciues interemit: ut in prodigio haberetur, si quem in urbe offenderes senem nobilem & patricium. Prodigium autem dicitur (auctore Festo) uelut predictum quod praedicat. Vnde & Cic. li. 2. de natura Deorum ait: Ostenta, monstra, portenta & prodigia dicta quod ostendant, monstrent, portendant, praedicant. Vnde fit ut malim: cum igitur, inquit, imperator in nobilitatem tam atrociter saeuiret (nam ut scribit Eusebius, multos in exilium ex nobilibus misit, & occidit): maluerim fraterculus esse gigantum: qui terrae filii fuerunt. i. ignobilis, & obscurus, quam patricius & nobilis. Nam qui obscuro genere essent orti: quasi quorum parentes ignorarentur: filii terrae appellari consueuerunt. quare Lactant. Firmianus lib. 1. diuinarum Institutionum sic inquit: Minutius felix in eo libro, qui Octauius inscribitur sic est argumentatus Saturnum cum fugatus esset a filio, in Italiamque uenisset, Caeli filium dictum: quod soleamus eos, quorum uirtutes miremur: aut eos, qui repentine aduenerint de caelo cecidisse dicere terrae autem eos esse filios, qui ignotis parentibus sint nati. Vnde & Tertulianus in Apologetico de Saturno loquens sic scribit: Dictus autem Terrae & Caeli filius, quia ignoti uel inopinato apparentes de caelo superuenisse dicuntur: ut terrae filios uulgus uocat, quorum genus incertum est. Cic. ad Atticum. 2. libr. Sed haec ad te scribam alias subtilius. Nam neque adhuc satis mihi nota sunt: & huic terrae filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. Fraterculus: satis lepide se fraterculum, & non fratrem dicit: utpote qui sentiat tantae moli giganteae se parem non esse. Gigantum: gigantes (ut fabulosa prodidit antiquitas) ex imis terrae uisceribus nati sunt immanissimo corpore: qui cum conati essent e sede caelesti Deos deturbare: tam acriter utrinque pugnatum est: ut Dii in Aegyptum usque fugati sint: quam demum parta uictoria gigantes perdiderunt. Berosus uero Babylonicus historiam persequens scribit in Syria circa Lybanum fuisse Enos urbem maximam gigantum, qui uniuerso orbi dominabantur ab occasu Solis ad ortum. Hi uastitate corporis ac robore confisi inuentis armis omnes opprimebant,

Aula
Aulicus
Prodigiũ
Gigãtes
Enos

libidiniq; inseruientes inuenerunt papiliones, & instrumenta musica, & omnes delicias, Mãducabãt homines, & procurabant abortus, in edulium q; preparabant, & commiscebantur matribus, filiabus, sororibus, masculis, & brutis, & nihil erat scelus, quod non admitterent, contemptores religionis & Deorum. unde & Macrob. li. 1. Satur. gentem quandam impiam uocat, Deos negantē. & ideo existimatam Deos pellere de cęlesti sede uoluisse. horum pedes in draconum uolumina desinebant: quod significat nihil eos rectum, nihil superum cogitasse, totius uitę eorum gressu atq; processu in inferna mergente. ¶ Profuit ergo: putabat, inquit, se per studium uenationis theatralis, quo & ipse imperator maxime delectabat posse sęuitiam eius effugere: ac proinde feras in arena conficiebat: ut placeret, simulq; se ipsum fatuum ostendebat: quippe qui & nudus idem efficeret. sed nihil inquit ei hoc profuit: quia tales artes iã nouerat Imperator. ¶ In Albana arena: nam & in Albano: ubi quotannis quinquatria Mineruę celebrabat: feras conficiendas exhibuit:
Numidia ipseq; centenas uarij generis confecit. auctor Tranquillus. ¶ Numidas libycos. Nam Numidia pars est Africę imperio Masinissę clara. dicta Numidia a pascuorum fertilitate. nam nomi pascua, siue pabulum significat. o igitur conuersa in u fit Numidia. Inde Vrsi feroces mittebantur. Plin. lib. 8. sic inquit: Annalibus notatum est Domitium Ænobarbum ędilem curulem Vrsos Numidicos centum, & totidem uenatores Æthiopas in Circo exhibuisse. Miror adiectũ Numidicos fuisse, cum in Africa Vrsos non gigni constet. Et miror Plinium negare Vrsos gigni in Africa: cum cęteri scriptores nasci affirment. Solinus: Numidici ursi forma cęteris prestant. Martia. Et freno libyci domantur Vrsi. Virg. lib. 5. Horridus in iaculis & pelle libystis Vrsę. Idem lib. 8. Et tultum spolijs, & pelle libystidis Vrsę. ¶ Nudus: depositis uestibus: ut esset expeditior. & quasi quandã stultitiam. ¶ Quis iam non est, inquit, opus his artibus principem seduci: qui simulatam nobilium noscit stultitiam. ¶ Brute: Brutus ut auũculi sui Tarquinij superbi sęuitiam uitaret, cum ab eo omnem nobilitatis indolem excerpi, interq; cęteros etiam fratrem suum, qui uegetioris ingenij erat, interfectum animaduerteret, obtusi se cordis esse simulauit: eaq; fallacia maximas uirtutes suas texit. Ait ergo poeta: Rudi illa ętate facile potuisti Brute principes decipere. Sed nunc, inqt, nemo esset qui artes istas tuas nõ nosceret. ¶ Acumen priscum: hoc est prudentiã & sagacitatem illam priscam. i. quã
Imponere priscis usus fuisti temporibus. ¶ Imponere: seducere. Nam impono cum datiuo tantum iungitur, efficiturq; neutrum: idemq; est, quod seduco & decipio. Seneca ad Lucilium: Oculis nostris imponimus. i. oculos nostros decipimus. Plin. epistola ad Proculum: Si modo mihi non imposuit recitatio tua: leges enim suauissime & peritissime.
Impostura inde fit etiã impostura. i. deceptio. ¶ Regi: Tarquinio superbo. ¶ Barbato: nam romani quadringentis & quadraginta quatuor annis intonsi fuerunt, cum tonsores nõ haberent. eos postea Ticinius Mena ex Sicilia in urbem adduxit. Olim tonsores non fuisse significãt antiquorum statuę, q pleręq; habent capillum & barbam magnã. auctor Varro lib. 2. de re rustica. ¶ Nec melior: nec lætior, sed pari tristitia. ¶ Quamuis ignobilis: hinc ostendit nimiam Domitiani crudelitatem, qui in omnes pariter sęuiret, tã nobiles, q̃ plebeios. ¶ Rubrius: hic Rubrius temporibus fuit Domitiani, ut ipse ostendit poeta. sed historia minime est nota, quomodo reus fuerit offensę ueteris & tacendę. Itaq; de hoc adhuc querendum censeo. quæ autem
Locus obscurus ab alijs afferuntur ex testimonio Taciti de Rubrio Gallo, aliog; Rubrio, qui in coniuratione Pisoniana deprehensus est, non placent: cum ad rem poetę minime sint accõmodata. ¶ Et tamẽ improbior: licet, inquit, Rubrius ignobilis esset, & humili loco natus, tamen improbior fuit Nerone ipso, qui Satyram scripsit in Quintianum, appellauitq; eum mollem, & effœminatum: cũ ipse esset cinędus. Nam nupsit Doryphoro seruo, ut scribit Tranquillus, sicut ipsi Sporus. Tacitus eum appellat Pythagoram, quem Tranquillus Dorypho
Doryphorus rum: ea forte ratione a Tranquillo Doryphorus appellatur, quem proprio nomine dicit Tacitus: q satelles fuerat Domitiani. nã Gręci dicunt Doryphorum satellitem ab hasta ferenda: quæ Dory gręco uocabulo nominatur. Quod autem Nero in Quintianum scripserit, sic prodidit Tacitus Quintianus molli corpore infamis, & a Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias ultum ibat. Ergo cinædo scribente Satyram. i. Nerone: qui carmen probrosum scripsit in Quintianum, cum & ipse esset cinædus: carmen etiam Elegiacum scripsit. Mart. lib. 9. Ipse tuas etiam ueritus Nero dicitur aures: Lasciuum iuuenis cum tibi lusit opus Scripsit etiam Iliada, auctores Tranquillus, Tacitus, & Eusebius.

¶ O Proceres sup. currite: i. celeriter uenite ad cõsilium. nam sup. ASCE
imperator sedit. i. iam locum cœpit. Graphice autẽ expressit uocẽ clamantis, & trepidantis. non enim multis uerbis utitur. & tanq̃ de nouo nõ dicit quis sedit, neq; qui currant. dico Pegasus uillicus: & si dicas q prefectus esset. respondet: Anne prefecti urbis aliud sup. erãt tunc q̃ uillici? Vel sic: an ne prefecti tunc aliud sup. faciebant, q̃ Pegasus qui properabat. q. d. non. quorum. s. prefectorum, hic. s. Pegasus erat sup. optimus, atq; sanctissimus interpres legum. q̃q; putabat omnia esse tractanda iustitia inermi. i. sine ui & potẽtia. & hoc temporibus diris, quia tempora essent dira: quibus nõ liceret in malos imperatori caros rigorem iustitiæ exequi. iucunda senectus Crispi. i. ipse iucundus senex Crispus. uenit & c. i. etiã. cuius mores erãt sup. tales, qualis facundia. i. dulces & amabiles. & ingenium mite. i. benignum & placidum. unde Statius: Lumina nestorei mitis prudẽtia Crispi & c. Quis sup. esse posset comes utilior Domitiano supra gentĩ maria, terras, at populos. i. imperium Romanum ea continẽs si liceret sub illa clade & cęde, quã Domitianus in bonos exercuit, damnare sęuitiam & ferre honestum consilium. q. d. nullus. sed qd est sup. uiolentius aure tyranni. s. Domitiani. q. d. nihil, utpote cum quo fatum. i. mors. amici. i. quem simulabat sibi amicũ: locuturi de pluuijs, aut ęstibus. aut nimboso. i. uento so uere & autumno. s. i. de dispositione temporis. pẽdebat. i. imminebat. igitur quia sciebat ea non licere. nunq̃ direxit brachia contra torrentem. i. fluuium tempestuosum: hoc est nunq̃ quicq̃ egit contra uiolentiam Domitiani. nec erat sup. aliquis tũc temporis ciuis. uel nec ipse Crispus cum haberet mite ingenium nõ erat talis ciuis, qui posset proferre libera uerba animi & impendere uero uitam. i. qui uellet dicendo uerum, obire mortem inferendam a tyranno. Hæc omnia possunt ironicos legi: quia Tacitus Crispum inter claros magis: q̃ inter bonos habendũ censet. Sic. i. per assentationem, aut per dissimulationẽ. ipse Crispus uidit multas hyemes, quia octoginta. & octogesima. i. octoginta solstitia sup. ęstiualia: hoc est octoginta annos: quos (ut accuratius eloqueretur) in hyemes & ęstates diuidit. sicut Virg. in. 1. Æneid. triennium dicens: Tertia dum Latio regnantem uiderit ęstas Ternaq; transierit Rutulis hyberna subactis. Accipit hic solstitia pro ęstiualibus, sicut Virg. in Buco. Solstitium pecori defendite. Nã si bina solstitia quadraginta annis dederit: iam non erit senex uidit inquam octoginta solstitia, tutus his armis. i. uel hac comitate, uel hoc silentio & dissimulatione. quoq;. i. etiam. in illa. i. tam sęuissima aula. Acilius uir ille eiusdem ęui properabat proximus sup. Crispo cum iuuene indigno, quem tam sęua mors ut passus est. & quæ destinata. i. addita illi est gladijs domini: idest Domitiani. maneret. i. certissime futura expectaret. Dicit Calderinus hunc quoq; Acilium uocatum: quem quis si latere Mancinellus dicit. sed quia (ut Seruius docet) quoties patris & non filij nomẽ exprimitur: eodem nomine fuisse credendi sunt: facile in sententiam Calderini concessero: etiam si filius eius non fuerit: nisi Valla Domitium appellaret. Sed senectus in nobilitate est olim: idest iam multis annis. par idest similis. prodigio: hoc est prodigium creditur nobilis senex: quia (ut etiam dicitur Eccle. x.) Omnis potentatus breuis uita. Et Saty. decima dicturus est poeta: Ad generum Cereris sine cæde & uulnere pauci Descendunt reges, & sicca morte tyranni. Vnde: idest quia de re fit: ut ego malim esse fraterculus: idest de genere gigantum: qui filij terræ sunt: & ideo ignobiles: utpote quorum parentes ignorentur. Quando enim specialia nescimus, ad generalitatem recurrimus: & ideo filij quorum parentes sunt ignoti: dicuntur (auctore Seruio) filij Neptuni secundum eos, qui omnia ex humore pro- Filij Neptuni
creari dicunt. sicut Tales Milesius. unde illud. 4. Georgicorũ Oceanumq; patrem rerum. Qui uero ex terra potissimam originem homines trahere dicunt: sicut & fides habet: dicunt quorum parentes ignoti sunt esse filios terræ. unde Persius Satyra sexta: Presto est mi- Filij terræ
hi Manius hæres Progenies terræ: quære ex me: quis mihi quartus Sit pater: haud prompte dicam: tamẽ adde etiam unum: Vnum etiam terræ est iam filius. Dicit autem fratereulus per diminutionem: quia non affectat molem corporis gigantei: sed ignobilitatem ut tutus sit a persecutione tyrannorum: respectu igitur gigantum paruus sit. Ergo cum mori debuerit: dicit enim Valla, q cum Acilij filium Domitianum Domitianus occidisset: ipsum Acilium, quo pœnas sentiret seruauit incolumem. Nil fuit misero. i. Domitio iuueni, q uenator ipse nudus. i. inermis, ut Domitiano eius rei studioso placeret. figebat comminus: idest de prope. ut dicunt idest ense ursos numidas: idest magnos & feroces: quanti & quales sunt in Numidia parte Libyæ in arena Albana. Quis enim non intelligat

iam

tam artes patricias:idest patriciorum: hoc est ex patribus seu senatoribus ortorum. artes:idest calliditates: qui se infames exhibeant: & ob id stultos: & saeuitiam tyranni euitarent: quasi dicat nemo: quia quilibet intelligit id eos ea gratia facere o Brute quis miretur illud tuum priscum: idest priscis temporibus mirandum. acumen: idest ingenium tuum: quo Tarquinij Superbi superbiam euitasti: quasi dicat nemo. sed facile est imponere: idest fraudem facere, aut imponere falsam opinionē regi barbato:scilicet Tarquinio superbo eo tempore nato: quo reges Romani barbati, & intonsi erant:sed nunc per quam difficile esset callidos tyrannos latere aut circumuenire. Nec melior uultu: describit reliquos ad conciliū citatos. Vnde ordo est: Rubrius Gallus quamuis ignobilis:tamen sup. non ibat ad consilium melior:idest confidentior uultu,ꝗ:scilicet ille iuuenis:quia uterque pallebat timore: ex sceleris ueteris, atque tacendae offensae. duplex est huius offensę expositio:aut stupri:quod scelus ꝑ turpitudine nimirum tacendum est: aut (ut Mancinellus sentit contra Calderinum) offensae tacendae:idest quam incurrit:quia non tacuit pro Flauio Sabino contra Cecinnam. Et quamuis supple non melior esset: hoc est tantundem timebat tñ erat improbior:idest impudentior. cinędo:idest mulicbria patienti. scribente Satyram:idest carmē maledicū i alios; qđ iprobissimū ē.

Montani quoque venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera, saeuior illo
Pompeius tenui iugulos aperire susurro,
Et qui vulturibus seruabat viscera dacis
Fuscus marmorea meditatus praelia villa.
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunquā visae flagrabat amore puellae,
Grande,& conspicuū, nostro quoque tēpore, monstrū,
Caecus, adulator, dignusque a ponte satelles,
Dignus aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque deuexae iactaret basia rhedae.
Nemo magis rhombum stupuit, nam plurima dixit
In leuum conuersus, at illi dextra iacebat
Bellua, sic pugnas Cilicis laudabat,& ictus,
Et paegma,& pueros inde ad Velaria raptos.
Non cedit Veiento, sed vt phanaticus oestro
Percussus Bellona tuo diuinat,& ingens
Omen habes inquit, magni, clarique triumphi,
Regem aliquem capies, aut de temone britanno
Excidet Aruitagus, peregrina est bellua, cernis
Erectas in terga sudes?hoc defuit vnum
Fabricio, patriam vt rhombi memoraret,& annos.

JOAN. BRIT. MONTANI quoque uenter adest:de Curtio montano intelligit. de quo multa apud Tacitum leguntur, cum uilem fuisse causidicum ostendit in. 11. Satyra. Dic tibi qui sis Orator uehemens, an Curtius, an Matho. Dictum autem satyrice: Quoque uenter adest:ut ostendat hominem corpulentum fuisse, & epulis intentum. unde eum in sequentibus ostendit magnam edendi habuisse peritiam, cum ait: Nulli maior fuit usus edendi. Abdomine: Pli. li. 11.
Abdomen cap. 37. ut diximus in secūda Satyra docet abdomen ab antiquis
Sumen uocatum, quod nunc sumem. Et Crispinus:scilicet adest. Sudans
Amomū Amomo matutino: idest unguento perfusus matutino. Est autem Amomum genus fruticis prouenientis in Syria, cuius uua in usu est frutice uenoso, palmi altitudine, carpiturque cum radice. Ex eo unguentum fit preciosissimum. unde Plinius: Omnia autem acutiora fiunt costo amomo, quae maxime nares feriunt. Vnguento etiam quod dicebatur regale, inter alia adhibebatur etiam amomū:
Matutinum Matutino non placet ut exponas orientali: sed quo mane ungeretur. matutinum autem dicimus a Matuta Dea:idest Aurora. Quantum uix redolent:studiose hoc dicit in Crispinum, quem ubique ut luxuriosum & mollem lacerat. Duo corpora:nam mortuorū corpora perungebantur. Plini. Vnguentorum quoque honos ad mortuos pertinere coepit. Persius noster: Ossa inodora dabit. Pompeius:subaudi a superioribus adest. Tēporibus Domitiani multi (ut diximus) quaestus causa ad delationem se contulerant. inter quos & Pompeius. Sed cū temporibus Domitiani plures extiterint eiusdem nominis, de Pompeio Rufo possumus intelligere. de quo ita Plin. in epistola ad Cornelium Minutianum: Quineuiam duo consulares Pompeius Rufus & Libo frugi laeserunt Norbanum testimonio tanquā apud iudicem sub Domitiano Saluij liberalis accusatoribus affuisset: Damnatus & in insulam relegatus est. Licet etiam (ut diximus in. 1. Saty.) intelligere de Pōp. Falcone. de quo idē Pli. Cōsulis an existimāte i tribunatu causas agere decere. Aperire iu-
Juguli gulos: figurata locutio. s. ad aperiēdos iugulos. Iuguli aūt, siue iugu-
Jugula la (utroque n. legitur apud ꝓbatissimos auctores) sunt illa duo ossa, quae ab utroque humero trāsuersa extēdūt supra summitatē pectoris ubi desinit collum, & ubi coniunguntur ueluti lacunam quandam efficiunt, quae quo maior est, eo excellentius in homine ingenium in

dicat. unde Zophyrus physognomon, qui se profitebatur hominū more, naturasque ex corpore, oculis, uultu, fronte pernoscere, stupidū esse Socratē dixit, & bardū, quod iugula cōcaua nō haberet: obstructas eas partes & obturatas esse dicebat. Ibi locus est maxime caedi obnoxius. Lucanus: Iugulumque senilem Cōfodiam. hinc fit uer-
bum iugulo: quod non modo gladio: sed & morbo occidere signi- Jugulare
ficat. Celsus lib. 3. Nam quartana neminem iugulat. De iugulo ita scribit Celsus lib. 8. Iugulum uero si trāsuersum fractum est, nonnunquā per se rursus recte coit: & nisi mouetur sanari sine iunctura potest. Nonnunquā uero maximeque ubi motum est elabitur, fereque id quod a pectore sub id quod ab humero est in posteriorem partē inclinatur. Et paulo infra: A dextro uero iugulo si id fractum est ad alam sinistram a sinistro ad dextram. De iugulo item sic Aristoteles lib. 1. Cōmunis colli & pectoris pars iu-
gulū est. Iugula uero genere foe- Jugula
minino signum celeste esse docet Varro i ligua latiali. de quo meminit Plau. in Amphytrione Neque Iugula, neque Vesperugo. Tenui susurro: minima delatione: ut notet Domitianū, qui minimam ob rem quocunque accu-
sante ciues damnabat. Medita- Meditari
tus prelia uilla: hoc est qui i animo suo prelia pertractauerat in uilla sua. Aut qui exercuerat ꝓelia in uilla, tentans quid posset efficere aduersus hostem. Nam meditari accipitur pro cogitare: & mēte pertractare. ut illud Horatij: Nescio quid meditans nugarum. Terēt. Meditata sunt mihi omnia mea incommoda. Item pro exercere. ut illud Quintiliani: Declamatio est forensium actionum meditatio. i. exercitatio. Plin. in Panegyricis Traiani: Cum in illa meditatione campi militaribus turmis imperatorum puluerem, sudoremque misceres. ubi accepit meditationem pro prolusione. Sic meditari pro proludere. Sic Virg. contra proludere accepit pro meditari: Aut sparsa ad pugnam proludit arena. i. pręmeditatur. Sic Cicero: Si mecum i hac prolusione nihil fueris. i. in hac pręmeditatione certaminis. Iosephus de bello Iudaico ait meditationes dici cōflictus sine sanguine: prelia uero meditationes esse cum sanguine. Et Fuscus: subaudi adest. Est enim Cornelius ille Fuscus, qui temporibus Domitiani pretorianę cohortis prefectus bellum gessit aduersus Dacos: a quibus in pręlio est occisus. Lege Tacitum. Mar. de eo ita scribit lib. 6. Ille sacri lateris custos, Martisque togati: Credita cui summi castra fuere ducis. Hic situs est Fuscus, licet hoc fortuna fateri: Non timet hostiles iam lapis iste minas. Grande iugum domita Dacus ceruice recepit: Et famulum uictrix possidet umbra nemus. Vulturibus: bene autem uulturibus. cadauera enim adeo auide sequuntur, ut triduo ante, aut biduo uolare eo, ubi cadauera futura sunt, tradantur. Plin. lib. x. Prudens Veiento: Veientonis & Catulli Messalini Caeci mentionem facit Pli. epist. ad Sempronium Rufum: Sic coenabat Nerua, cum paucis Veiento recumbebat proximus, atque etiam in sinu. Dixi omnia: cum hominem nominaui, incidit sermo de Catullo Messalino qui luminibus orbatus ingenio suo mala cęcitatis addiderat non uerebatur, non erubescebat, non miserabatur. Sępius a Domitiano non secus ac tela, quę & ipsa cęca & improuida ferūtur, in optimū quęque contorquebat. De huius nequitia, sanguinarijsque sententijs in cōmune oēs super coenā loquebantur. Hic ergo poeta mortiferū Catullū appellat, ut delatorē & nocētissimū hoiem. Veientonē autem appellat honorifice prudētē. neque .n. usquā apparet eū fuisse malū, sed doctū & familiarē Neruae. est aūt Fabricius ille Veiento uir senatorius, de quo in. 6. Satyr. intellexit poeta ubi ostēdit Hippiā uxorē eius, relicto marito per impudicitiā gladiatorē a beūtem ab urbe in Aegyptū usque fuisse secutā. Nunquā uisę: ordo est: Qui flagrabat amore puellę nunquā uisę. erat .n. (ut

dictū est) luminib⁹ orbatus. Grāde: expositio ē. Satelles dignus
hoc ē dignus q ad pōtes mēdicaret, in qbus solēt ꝓsidētes paupes
stipē a traseuntibus petere. Sene. In Subliciū pontē me trāsfer, & in
ter egenos abige, nō ideo tamē me despiciā, ꝙ in illoꝝ numero cō
sedero, qui manū ad stipē porrigunt. Iuue. in sequentibus: Nulla cre
pido uacat nusq̄ pons. Idē alibi: Inuitatus ad hæc aliqui de ponte
Satelles negabat. In alio codice legit: Dirusq; satelles. Satelles: ironice sa
tellitē, quasi pontis custodē appellauit nam satelles ꝓprie is appella
tur, q ad custodia principis assistit. Vnde Cecilius Ciprianus i epist.
ad Donatū: Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas, sit licet
satellitū manu septus, & clausum ac ꝓpe tectū latus numeroso stis
patore tutetur. Aricinos. i. q stipē peteret ab iis, q Ariciā uehūtur.
Nā Aricię, q̄ sita est i cliuo in Appia uia post Albanū montē, lucus
Arthemisium fuit Dianę, qđ Arthemisiū appellauere: quo magna populoꝝ multi
tudo confluebat: ꝓpter quod mendici in eo cliuo sedentes mendis
cabāt. Rhedæ deuexę: est. n. cliuus iuxta Ariciā. Mart. Debet Ari
cino cōuiua recūbere cliuo. Magis stupuit: q̄ ip̄se Catullus Messa
linus. Sic pugnas Cilicis: Cilix nomē fuit gladiatoris, cui⁹ pugnas
Pægma simili adulatiōe laudabat. Et pęgma: pęgmata machinamēta erāt
lignea, q̄ in triūphorū pōpa ferebātur. eo artificio cōpacta, ut ꝑ se
surgerēt ueluti ramos exerētia. Sene. ad Luciliū de artibus liberali
Ludicrę artes bus: Ludicre sunt artes, q̄ ad uoluptatē auriū atq; oculoꝝ tendūt.
his annumeres licet machinatores q pęgmata ꝑ se surgētia excogi
tēt & tabulata tacite in sublime crescentia. Marti. Et crescūt media
pęgmata cęlsa uia. Iosephus itē lib. 7. de triūpho Vespasian & Tis
ti loquens sic scribit: Maxime aut erat stupor machinaꝝ, q̄ portabā
tur, siue pęgmatū fabricatio. ꝓ quorū magnitudine timēdū, uirib⁹
portantiū occurrētes timebāt. multa. n. in tertiū nidū, quartūq; sur
gebāt. & magnificentia fabricę cū admiratione delectabāt. De qui
bus sic Claudianus de cōsulatu Mālii Theodosii: Vel q More auiū
sese iaculātur in auras. Corporaq; ędificant celeri crescentia nexu:
Quorū cōpositā puer augmentatus in artē Emicet, & uictus plātæ
uel cruribus hęrēs: Pendula librato fugat uestigia saltu. Mobile pō
deribus descendat pęgma reductis. Pęgma aūt dictio est gręca, q̄
pagamētū significat: ἀπὸ τοῦ πηγνύειν: quod est pāgere. Et pueros
. s. laudabat residētes in pęgmate. Inde raptos. i. ex pęgmate fini
tis ludis ablatos, aut raptos, mox stupratos. De qbus uidet intelle
xisse Diuus Augu. li. 2. sic dicēs. Veniebamus nos etiā aliqñ adole
scētia ad spectacula, ludibriaq; sacrilegiorū spectabamus arreptis
tios audiebamus symphoniacos, ludos turpissimos, qui Diis, Dea
busq; exhibebātur. ubi uidet (ut diximus) per arreptitios intellexis
Velaria se pueros arreptos ad stupra. Ad Velaria: Velaria loca erāt ubi ue
la reponebātur. q̄ ad ornādū theatrū tenebātur. nō sum nescius &
Velaria poni ēt ꝓ ipsis uelis: nisi mēdū ē apud Papiniū In Siluis li. 1.
Iā Velaria lintea ploebāt. Nā illic in plerisq; codicibus legit: Bella
ria adorea pluebāt. Non cedit Veiento. i. i adulatione, & piscis lau
datione non cedit Messalino. ac si dicat lōge uehementius adulat.
Phanatici Vt phanaticus: Phanatici ꝓprio epitheto dicebant sacerdotes Cy
beles, siue Bellonę, q ueluti Deę numine afflati, caput & comas ro
tabāt, iactabāt q;, futuraq; ꝓdicebant. Lucanus in. 1. Crinēq; rotā
tes Sanguineū populis cecinerūt tristia Galli. Quintil. li. 9. Iactare
caput, & comas rotare phanaticū est. Lāpridius in Heliogabalo: Ia
ctauit aūt caput inter ꝓcisos phanaticos, & genitalia sibi deuinxit.
Porphyrio ita scribit i Hora. Affirmat aūt nō magis matris magnę
aut Apollinis numine instinctos furere, q̄ eos, qui iracūdia sunt in
citati. Hora. in Poe. Aut phanaticus error, & iracūda Diana. Iidem
Enthei Enthei etiā dicebātur: q̄si diuini & Deo pleni. Papinius i Siluis: Eat
Enthea uittis: Atq; hederis redimita cohors. Mart. Spadone cū sis
euiratior fluxo: Et cōcubino mollior cęleneo: Quē sectus ululat ma
tris Entheę gallus. Nā sacerdotes Cybeles furore correptis in sacris
ululatu reqrebāt Athyn: quē olim Cybele amauerat. De sacerdoti
bus Bellonę sic & Lactāt. li. 1. de institutione diuina. Percussus tuo
Oestrus œstro o Bellona. i. tuo furore correptus. Oestrū gręci (ut auctor est
Festus) appellant furorē. οἰστρᾶν. n. idē est, qđ insanio. Vnde Oestrū
Asylus etiā accepere gręci ꝓ eo, quē latini Asylū dixere. i. Tabanū. est. n.
genus uiolētę muscę, quę i furorē armēta agit. Virg. in. 3. Georgi.
Est lucos Silari circa illi, cibusq; uirentē Plurimus Alburnū uolitāsi
cui nomen Asylo Romanū est: Oestrū graii uertere uocantes. Sem
per acerba sonās, quo tota exterrita siluis Diffugiūt armēta. Hic er
go Oestrū pro furore poeta posuit. Statius li. 1. Thebaidos: Tēpus
erit cū laurigero tua fortiter œstro Facta canā. Idē in Siluis de Ges
nethliaco Lucani: Docto pectore cōcitauit Oestro. Pli. li. 11. c. 16.
Nascūtur aliqñ extremis fauis apes grādiores, q̄ cęteras fugāt, Oe
strus uocatur hoc malū. Et idē ca. 28. eiusdē libri: Quibusdā aculeus
in ore: ut Asylo, siue Tabanū dici placet. Sene. ad Luciliū: Hūc quē
gręci Oestron uocant, pecora peragentē & totis saltibus dissipantē
Asylū nostri uocabāt. qbus uerbis ostēdit uocabulū Asylū interiis
se: & Oestron in usu remansisse. Bellona: Dea est belli. Sensit Apu
leius in Metamor. sua Cybelen, Bellonā, & Isidem easdē esse Deas,
eosdemq; sacerdotes, q suo cruore in earū sacris rem diuinā facies
bant. Nā gladiis humeros sibi, & lacertos feriētes, & capitis agitas
tione discurrebant: & ueluti numine Deę afflati agebātur, pręedica
bātq; futura. Et Bellona: uocatiuus est casus. ut sit ordo: Veiento
ut phanaticus percussus tuo Oestro o Bellona diuinat. Diuinat: Diuinare
ꝓdicit, est enim diuinare qđ futurū sit, ꝓdicere. Regē aliquē capies
hinc argumētatur, diuinatq; eū capturū aliquē regē barbarū, & pe
regrinū: q a piscis sit ꝑegrinus & spinis armatus, ut reges casside cri
stata armantur. Excidet de temone Britanno. i. capietur in bello
& de curru deiicietur. Nā Britanni curribus utuntur in bello: ut au
ctor est Cęsar in cōmentariis, quos Couinos (auctore Pomponio Couinus
Mela uocabant. Lucanus: Et docilis rector mōstrati belga Couini.
Qđ Britanni curribus in bello uterentur indicāt & Propertius sic
Hybernię Getę pictoq; Britannia curru. Et cor. Tacitus in uita
Aricolę loquēs de Britānis: Quędam nationes & curru præliant.
Aruiragus: rex Britānię. Sudes: metaphoricus appellat pinnas: Sudes
cū sudes dicantur pali. Hoc defuit unū Fabricio: ita, inquit, reliq̄
per assentationem prędixit: ut aliud nihil restaret, q̄ ut cōmemoras
ret patriam piscis: & quot annos esset natus: sicq; tantam assentas
tionem, apprehensoremq; eius subsannat.
VENTER Mōtani. i. Curtii. i. ipse Curtius mōtanus uētro sus ASCEN.
& pinguis tardus ꝑꝑ pinguedinē abdñe. i. summe adest. quoq;. i. ēt
& Crispinus, de quo iam i pricipio huius Satyrę dictū est. sudās. i.
distillās amomo. i. unguēto ex floꝛ amomi. matutino. i. oriētali. ubi
. s. Sol matutino tp̄e oritur. sudans sup. tm̄ q̄tū olēt uix duo funera
. i. cadauera diuitū, q opobalsamo amomo & eiusmodi cōdiri soles
bāt. Pōpeius. i. Falco sęuior. i. cū sęuitia peritior apire. i. facere inter
dicere. leui susurro. i. modica delatione. iugulos. i. guttura multorū
sup. aderāt. Et Fuscus meditatus ꝓlia in uilla marmorea. i. summo
otio & trāq̄llitate. q seruabat uiscera. i. cadauer suū uulturib⁹. i. auib⁹
illis rapacib⁹. Dacis. i. i Dacia existētibus. ubi oppssus ē sup. aderat.
Et cum mortifero. Eandē rem prosequitur. Ordo est: Veiento prus
dens. i. callidus: qui sciebat impatore uti: & uitam suam diu conser
uare sup. aderat. ꝙ diu uixerit patet ex carmine Statii de bello Ger
manico: ubi sic dicit. Lumina Nestorei mitis prudētia Crispi: Et Fas
bius Veiento potentem signat utrūq; Purpura ter memores imple
runt nomine fastos &cę. aderat inquam cum Catullo. s. Messallino
cęco. sed mortifero. i. adulationibus & delationibus mortē ferente
qui flagrabat. i. ardebat amore puellę nunq̄ uisę: q a cęcus erat. exi
stens grande & cōspicuū monstrū nostro tempore. q a cęcus adula
tor. & dirus. i. crudelis. satelles. i. apparitor. assecla. i. ꝯtinuus comes
Domitiani. a ponte sup. assumptus: uel q negtiam suā uisus est a pō
te, ubi mendici sedent, deduxisse. dignus qui mēdicaret ad. i. apud
axes. i. currus Aritiam tendētes, aut inde redeuntes. & qui iactaret
. i. de longe daret. blanda basia. i. blanda uerba qualia qui basia da
re uolunt habent. rhedę. i. uehiculo tali. de uexæ. i. deorsum uectæ:
hoc est in cliuo positæ: cū urbs sit in colle sita. nemo magis stupuit
rhombū, q̄ ille cęcus. nam ille conuersus in leuā sup. partem dixit
plurima de rhombo. at. i. sed bellua marina sup. s. rhombus. iacebat
illi dextra. i. iacens erat dextra. est. n. nominatiui casus. & ipse lauda
bat sic. i. adulatorie & ipudenter. pugnas, & ictus Cilicis. i. illius gla
diatoris ex Cilicia, quē nō uidebat. & laudabat sic pęgma. i. talem
fabricā: aut machinam ligneam in qua ludebat. & laudabat sic pue
ros raptos ad stuprū. s. inde. i. ex pęgmate. ad Velaria. i. ad loca i q
bus uela seruabātur. Veiēto nō cedit ipsi. s. Catullo cęco. sed diuis
nat. i. futura ꝓdicat. ut. i. quē admodū. phanaticus. i. is qui ꝓest pha
no. percussus o Bellona. i. Minerua, q̄ inuētrix es belli tuo œstro. i.
tuo stimulo furoris. quo percussi inter sacrificādum proprii sanguis
nis effusione explicabāt ꝓsentia, & uaticinabātur futura. s. Lactāt.
diuinat ergo & inquit: o imperator tu habes ingēs. i. ualde magnū
omen. i. portentū & indiciū magnū triūphi. tu capies aliquem regē
aut Aruiragus rex Britānię excidet de temone. i. regimine. Britan
no. i. regni Britānię. alludit aūt ad curros, qbus tūc utebātur Britā
ni in ꝓlio. sed ꝙ regem capiendū significat: patet ex magnitudine
eius. dictū. n. est, ꝙ erat maior priuatis focis: & ꝙ Britannū qui ex
tra mundū regnare dicitur: potius q̄ uicinū patet: q a bellua est pere
grina. i. externa. ꝙ autem omen belli sit constat: quia o imperator

tu cernis ſudes:ideſt ſpinas,quæ repreſentant ſudes præuſtas, quę ſunt ruſticorum arma. erectas in terga:ſi de tergo piſcis loquitur: magis grammatice diceret In tergo:quia non uidetur habitudo ac cuſatiui caſus:ſi de alijs loquitur:dic in terga: ideſt contra terga obſtantium.omnia ergo quæ de rhombo dici poſſent conſecutus eſt. ſed hoc unum defuit Fabricio,ſcilicet Veientoni:ut memoraret patriam,& annos rhombi.

Quid nam igitur cenſes,conciditur?abſit ab illo
Dedecus hoc Montanus ait,teſta alta paretur,
Quæ tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ,ſubituſq; Prometheus.
Argillam,atq; rotam citius properate,ſed ex hoc
Tempore iam Cæſar figuli tua caſtra ſequantur.
Vicit digna viro ſententia,nouerat ille
Luxuriam imperii veterem,nocteſq; Neronis
Iam medias,aliamq; famem,cum pulmo falerno
Arderet,nulli maior fuit vſus edendi
Tempeſtate mea,Circeis nata forent,an
Lucrinum ad ſaxum,Rutupinoue edita fundo
Oſtrea callebat primo deprendere morſu.
Et ſemel aſpecti littus dicebat echini.
Surgitur, & miſſo proceres exire iubentur
Concilio,quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos,& feſtinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid,toruiſq; Sicambris
Dicturus,tanq̃ diuerſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola penna.
Atq; vtinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſæuitię,claras quibus abſtulit vrbi,
Illuſtreſq; animas impune,& vindice nullo,
Sed periit poſtq̃ cerdonibus eſſe timendus
Cœperat,hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

IOAN. BRIT. ¶ QVIDNAM igitur cenſes:uerba ſunt Iuuenalis: Quid putas,inquit, decretum fuiſſe de piſce coquendo. ¶ Conciditur: uerba perſonę itroductę reſpōdētis. ¶ Abſit ab illo:uerba poetę recitantis ſententiam Montani. ¶ Dedecus hoc:ſcilicet ut concidatur. ¶ Teſta:patella ſictilis in qua integer coquatur. ¶ Tenui muro:quæ ſummæ ſit tenuitatis. (Murus) laus eſt figuli in conficiēdis uaſis ea ducere tenuia.Hyperbolicos murum appellauit: cum murus proprie ſit qui publica ambiat,ut ciuitatē.Paries uero priuata,ut domos. (Paries) ¶ Orbem ſpatioſum:ideſt quæ ſpatioſa ſit & apprime capax. ¶ Debetur Prometheus: inueniendus eſt, inquit, optimus & prudens figulus:qui fingat patinam:qualis fuit Prometheus,qui ex limo hominem (Prometheus) finxit inanimatum, & inſenſibilem: ſed beneficio Mineruæ in cęlum aſſumptus,ignem ex radijs Solis furatus eſt, eumq; pectuſculo hominis applicans animatum reddidit. Higinus:Ouidi. & Fulgentius dictum autem uoluere Prometheum,quaſi προμήθειαν: quod nos latine prouidentiam dicimus. Sapientia enim eloquentiaq; ſua a beſtiarum uita in ciuilem homines trāsformauit ¶ Argillam atq; rotam: Argilla ge- (Argilla) nus eſt terræ,unde fingūtur uaſa. ¶ Rotam:ſcilicet figularem. Eam inuenit Anacharſis Scythes,ſiue Chorebus Athenienſis.ut Plinius li.7.& Laertius Diogenes tradunt. Quamuis ſcribat Sene.ad Lucilium figuli rotam apud Homerum inueniri. ¶ Sententia : ſcilicet Montani.Digna uiro:ac ſi dicat: Talis fuit ſententia,qualis uir:qua ſi qui cibis optime conditis delectaretur. Corpulentum enim fuiſſe & magni uentris ſuperius oſtendimus. ¶ Nocteſq; Neronis:non eſt inquit,mirum ſi tam grauem tulit ſententiā decoquendo piſce:q3 callebat q̃d impatores:ſupiores & præſertim Domitius Nero facere conſueuerint in parandis obſonijs. Nā Nero (ut auctore eſt Trāquillus)epulas e medio die ad mediam noctem protrahebat : refotus ſæpe calidis piſcinis, ac tempore æſtiuo niuatis. ¶ Aliamq; famem:ideſt quomodo nouam aliam famem poſſet ſibi excitare: cum ex nimia repletione cibi & potus ſtomachus arderet: ac ſi dicat nouerat delicatis pulmentarijs , lautioreq; apparatu ciborum ſtomachum refocillandum. ¶ Cum pulmo arderet.ideſt nimia crapula ferueret. ¶ Falerno:uino campano auſtero. ¶ Maior uſus edendi:maior peritia ī ciboꝝ delectu q̃ ipſi Montano:q primo morſu callebat ex quo littore mitterentur, educataq; fuiſſent oſtrea. ¶ Circeis:ideſt (Circei) in Campania iuxta Circeos eſſent nata. Circei.n. oppidū eſt Campanię. Horatius: Oſtrea circeis Miſeni oriuntur echini.ordo autem eſt: Montanus callebat deprehendere primo morſu an oſtrea nata forent Circeis:an ad ſaxum Lucrinum:an edita eſſent fundo Rutupino. ¶ Ad ſaxum Lucrinum:hoc eſt in lacu Lucrino.nam illic prima fuit oſtreorum commendatio primuſq; Sergius Orata (ut ſcribit Plin.libr.9.) optimum ſaporem Lucrinis adiudicauit. alibi capta in Lucrinum aduehebantur,ut illic ſaginarentur. Idem Plinius auctor. Martialis: Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino. Lacus autem Lucrinus in Campania eſt . ¶ Saxum:ideſt rupes Lucrinas. ¶ Rutupino fundo:ideſt ex mari Britannico . nam oſtrea Britannica inuenta fuere poſt Lucrina. Plin.lib. 9. Nondum Britannica ſeruebant littora cum Orata Lucrina nobilitabat. Ex extremis enim maris tractibus quærebantur piſces. Vnde Vitellius in delicatione patinæ ſuæ : a Carpathio uſq; freto Hiſpaniæ per nauarchos ac triremes piſces cōquiſiuit. Sene. Non eſt neceſſe perſcrutari profundum:nec ſtrage animalium uentrem onerare:nec conchylia ultimi maris ex ignoto littore eruere. ¶ Rutupino Rutupinum autem Britannicum ſignificat ab oppido littorali : quod docet Ptolemæus libro.2. ubi ſcribit Canticorum urbem eſſe Rutupinas. Lucanus At uaga cum Tethis, rutupinaue littora feruent: Vnda Caledonios neſcit turbata Britannos. ¶ Oſtrea:piſces ſunt concha in- (Oſtrea) cluſi. Ouidi.libro. 5. Faſtorum: Oſtreaq; in conchis tuta fuere ſuis. ¶ Echini:ſunt Echini ex genere cancrorum: in quibus ſpinæ pro pedibus, Ingredi his eſt in orbem uolui . Echinus etiam (Echinus) capitur pro theca illa ſpinoſa caſtanearum. Echineis uero piſcis (Echineis) eſt paruus:quem remoram latini dixerunt . Naues uelis plenis euntes retinere dicitur,ſi carinis hæſerit. auctor Plin.lib. 9. Lucanus: Non puppim retinens Euro tendēte rudētes In medijs echineis aquis . ¶ Semel aſpecti:quē ſemel aſpexiſſet. ¶ Miſſo:pro dimiſſo. ¶ Concilio : ſenatoribus. ¶ Arcem Albanam:bene autem (Arx) arcem appellauit. Nam (ut auctor eſt Aſconius) arx dicitur uel ſedes tyranni , uel editus in ciuitate & munitior ad ſalutem ciuium locus. Vnde Virg. Quo res ſumma loco Panthu, quam prehendimus arcem ? ¶ Traxerat:hoc uerbo oſtendit eos inuitos ſequi imperatorem ob eius ſæuitiam. Seceſſu enim Albano maxime delectabatur. ¶ Attonitos anxios : & qui ſibi timerent ob eius crudelitatem . ¶ Tanquam de Cattis : legendum eſt de Cattis non Getis ad hiſtoriam enim reſpicit. Nam de Cattis, Daciſq; poſt uaria prelia duplicem triumphum (Catti) egit. Tranquillus & Euſebius auctores. Statius libro. 1. Siluarum: Das Cattis, Daciſq; fidem. Eutropius de expeditionibus Domitiani ſic ſcribit: Expeditiones quatuor habuit:unam aduerſus Sarmatas: alteram aduerſus Cattos. duas aduerſus Dacos . Sunt autem Catti populi Germaniæ Sicambris finitimi:qui indigentia laborant auctor eſt Strabo lib.7. Eos inchoare ab Hericino ſaltu ſcribit Tacitus . ¶ Sicambris: Germaniæ ſunt populi inter Rhenum & Albin (Sicambri) flumen:ſiti ad Oceanum. de quibus multa Cęſar in commentarijs: & Tacitus in libro de ſitu Germanię. ¶ Toruis:terribilibus. a terrēdo quaſi terui. ¶ Epiſtola anxia : hoc eſt quæ res afferat triſtes & calamitoſas. ¶ Penna præcipiti: hoc eſt quæ per auem eſſet allata. Nā cum celeriter aliquid nunciandum eſſet didicere antiqui auibus literas alligare: quas uolantes perferebant. Plin.de Columbis ſic ſcribit libro.x. Quin internunciæ in magnis rebus fuere , & epiſtolas annexas earum pedibus obſidione Mutinenſi in caſtra pertulere, D. Bruto mittente. Quid uallum & uigilum obſidio, atq; etiam retia amne ꝑtenta profuere Antonio,per cælū eunte nuncio? ¶ Atq; utinam his potius: utinam,inquit, tempora imperij ſui potius conſumpſiſſet ī his nugis,nec abſtuliſſet nobiles & illuſtres ciues. ¶ His nugis:his deliberationibus quales fuerunt de coquēdo piſce. ¶ Quibus: ſcilicet temporibus. ¶ Abſtulit: necando:ſcilicet. ¶ Illuſtres animas: nobiles & illuſtres ciues. Complures enim ſenatores, in ijs aliquot conſulares interemit. ex quibus ciuicam cerealē in ipſo Aſiæ pro conſulatu Saluidienum: Orſitum: Acilium: Glabrionem:quo prius exilio inſulari mulctatos interemit,quaſi nouarū rerum molitores. Cęteros leuiſſima quemq; de cauſa. Ælium Lamiam : Saluium Coccianum: Metium Pomponianum: Salluſtium Lucullum: Iunium Ruſticum: & multos alios. Lege Tranquillum de eius ſęuitia, & Euſebium. ¶ Impune:nullo exiſtente , qui tantam crudelitatē ulciſceretur. ¶ Sed perijt poſtq̃ ſenſus eſt: Dum ſæuit in nobilitatē,

hunc & illum necando: nemo inuentus est, qui eum interimeret: sed postq̃ coepit sanguine plebeio manus suas contaminare: statim inuentus est interemptor. Nam a Stephano Domicillæ Flauiæ procuratore, Partheniocp cubiculario cæteris conspiratis cunctantibus est occisus in cubiculo. De Parthenio tanquam cubiculario Domitiani sic meminit Mart. Musæ Parthenium rogate uestrum: Admittat timidam, breuemcp chartam Intra limina sanctioris aulæ. Nosti tempora tu Iouis sereni. lege Tranquillum. Cerdonibus. hoc est plebeis & uilissimis hominibus. nam Cerdo is appellatur: qui artificio & lucro uictum quærit. κέρδος enim lucrum significat. κερδαίνω lucror. Causam aũt mortis eius in hũc maxime modũ exortá esse docet Philostratus in Apollonio Tyaneo. Interfecerat Domitianus Clementem uirum consularem, cui propriam sororem matrimonio desponderat, palam etiam dixerat post tertiam, quartamue diem ipsam quocp ad uirum esse profecturam. Stephanus igitur mulieris libertus, cuius nomen figurã ursi pridem in cælo portenti significabat nã corona græce Stephanos dicitur: siue de interfecto Clemente cogitans: siue omnium Romanorũ ciuium conditione miseratus tyrannum interficere proinde aggressus est: atcp olim Atheniensium liberrimi fecerant. Is igitur breuem gladium in sinistræ manus brachio collocans, manum tanquam fractam multis fascijs circumligauit, inde tyranno a foro ubi ius dixerat redeũti, obuiam procedens: opus mihi est, inquit, o rex secreto quædam tibi referre: audies autẽ ex me res magnas, atcp mirabiles. Cumcp tyrannus colloquium non abnueret, in porticũ, quę regiæ adiacebat illum deduxit. Tunc Stephanus non est, inquit, mortuus (ut arbitraris) Inimicissimus tibi Clemens, sed uiuit adhuc; egocp id optime scio: & ipse est qui nunc aduersus te irruit: clamantis adhuc regis, & ab ea quę audierat perturbati, Stephanus ab aligato brachio gladium educens, femur perfudit uulnere, quod ad subitam mortem inferendam non sufficeret, sed quod diutius cruciatum extinguere tandem possit, cum nullis medicamentis esset curabile. Ille uero & alioquin robusto corpore, & annos ætatis quińcp supra quadraginta natus, propter uulnus minime deiectus est, apprehẽsocp Stephano superincumbens eruere oculos nitebatur: & faciem aureo calice, qui forte sacrorum causa astabat, pertundens, Palladem ut sibi ferret auxilium, inuocabat. Audientes autem clamorem corporis custodes, aliquo modo illum opprimi cognouerunt uniuersi ico accurrentes, cum iam pene exanimatum offendissent, aliquot illatis uulneribus interfecerunt. Hoc nocuit: scilicet sæuisse in cerdones, & homines tenuis fortunæ. Madenti cęde Lamiarum: hoc est cæde nobilium. Nam Lamias posuit pro omnibus nobilibus, respexitcp ad historiam: Ælium enim Lamiam interemit ob suspiciosos & ueteres & innoxios iocos. Auctor Tranquillus. Lamiæ genus duxerunt ab Lamo, qui (ut tradit Homerus in odyssea) Caietæ regnauit. Silius: Et regnata Lamo Caietæ. Horatius: Æli uetusto nobilis ab Lamo.

ASCen. ℭ QVID nam igitur censes. Hic explicatur causa concilij. Dictum enim est: Sed deerat pisci patinæ mensura. uocantur ergo ad conciliũ proceres. dicitur ergo a Veientone aut alio cõsultante. qd nam igitur censes. i. iudicas de hoc pisce faciendum esse: cõciditur: idest nonne, quia deest mensura patinæ, debet concidi: idest in particulas diuidi? Montanus ille, qui dictus est uentrem ab domine pinguem habere: tanquam primus gulæ procerum: affert primam sententiam: & ait hoc dedecus: idest hæc contumelia, & hæc indignitas absit ab illo: scilicet pisce tam nobili: ut concidatur. sed testa: idest uas terreum paretur: idest fingatur, quæ colligat spatiosum orbem: idest capacem rotunditatem: tenui muro ut leuius & melius coquatur. magnus & subitus: idest subito inuentus, uel subito operãs Prometheus: idest figulus peritissimus, qualis erat Prometheus. debetur patinæ: idest ad patinam fingendam. properate: idest properanter afferri curate. citius argillam: idest tenacem terrã, atcp rotam, qua currente fingat. sed o imperator ne forte aliquando similem defectum patiaris. figuli sequantur ex hoc tempore: id est post hac tua castra. Vicit digna uiro: urbane Domitianum reprehendit, qui talibus uiris acquiescebat. Ordo est: Sententia digna uiro: scilicet Montano epuloni uicit: idest approbata est, ille enim expertus aut conuictor habitus nouerat ueterem luxuriam: idest abũdantiã in cibo: uestitu: Venere: aut eiusmodi re aliqua, in qua luxus est, quo omnes fere imperatores a Suetonio peccasse notantur. & nouerat iam medias noctes Neronis, quas solitus est Nero ĩ comessationibus traducere. & aliam: idest nouam & exquisitam famem. cum pulmo arderet: idest flagraret, æstuaret. falerno: idest uino Falerni montis ardentissimo quo digerente cibos appetitus excitabatur: nulli, inquit, poeta maior usus: idest experientia edendi fuit mea tempestate: idest tempore meo, q̃ sup. Montano. quia callebat: idest callide sciebat. deprendere: idest internosse: & comprehendere primo morsu ostrea. an forẽt: idest essent. nata: idest procreata. Circeis: idest mari apud Circeum montem. an ad saxum Lucrinum. an forent edita: idest extracta, aut procreata fundo Rutupino: idest Britannico. & dicebat littus: idest locum natiuum, aut educatiuũ. echini: idest illius piscis de genere cancrorum. semel aspecti: idest postq̃ semel aspexerat. Est autem ecchinus piscis de genere cancrorũ spinosus: ad cuius similitudinem coopertoria, seu calices castanearũ etiam echinos appellant: & quæcuncp in eorum similitudinẽ quid includunt. Echineis autem huius echineidos pisciculus est nauem ingentem detinẽs: unde remora latine appellari potest: auctore Dona. super illud in Andria Terentij: Manebo nequid uestrum remorer commodum. Iucunde autem & diserte dicit: quidnam igitur cẽses? quæ uox est attoniti & incerti consilij? ut te nescientis uisa difficultate rei quid dicẽdum sit: quasi de re censoribus digna? uidetur autem declinare in eam sententiam ut concidatur: uiso quod non est patina satis ampla: quæ omnia ironicos per poetam efficta sunt: quia licet sex librarum fuisset rhombus: facilis repertu fuisset tanta patina. Sed ut perditam gulam Domitiani, & eius conuictorum significet: dicit ipsum etiam fictilibus usum: quia in fictilibus cibus non contrahit saporem reprobum. Sententia digna uiro: quia cum esset maximus lurco: idest deuorator. dedit sententiam se dignam: Lurco ut integer seruetur quod ad gulam spectat. Sicut in prima dictum est: Quanta est gula, quæ sibi totos Ponit apros. Surgitur &c. Vrbane admodum ostendit quomodo dimissum est concilium: & simul amare taxat Domitianum, qui in re nulla summa maturitate consilij usus est: & in re grauissima: utpote procerum interemptione, nulla. unde dicit q̃ qui passim, & nullo uindice nobilissimos quoscp interemit, tandem perijt cum cœperit esse timendus cerdonibus: id est uilissimis quibuscp. quod dictum uidetur, quasi cum nihil de nobilitate dereliquerit, in cerdones: idest uilis quæstus gratia operatores sæuitiam suam extendisset. Ordo est: Surgitur sup. ab omnibus. & proceres iubentur exire concilio misso: idest demisso. quos proceres magnus dux uidelicet Domitianus: quod per ironiam dicit: quia dux erat epulonum. traxerat: idest celeriter aduenire compulerat. in arcem Albanam: ubi templum Vestę erat attonitos: idest quasi tonitru repentino percussos & coactos festinare, tanquã sup. esset dicturus aliquid de Getis, & Sicambris toruis: idest ferocibus populis illis in extremis oris feræ Germaniæ. Virgil. etiam producit primam de dictione Getæ dicens: Mortem contemnunt laudato uulnere Getæ. sed idem poeta omnes pedes hexametri uersus a breui inchoasse notatur. & tanquam epistola anxia: idest anxietatis index & significatrix. uenisset: idest apportata esset a diuersis partibus orbis præcipiti penna uidelicet columbæ. aut alterius auis ad hoc edoctæ & emissæ in extrema obsidione. atcp utinam Domitianus supple dedisset potius his nugis: idest huiusmodi rebus nullius. tota illa tempora sæuitiæ: quibus abstulit impune: idest sine punitione, & nullo uindice. claræ urbi scilicet Romæ, quæ per illustres animas clara erat. nam dicendo claras illustrés animas: duo essent epitheta uitiose coniuncta: quia sine coniunctione. Sed ipse perijt quia interemptus est a coniuratis ministro quodam Stephano uocato. ut dicit Sueto. postquam cœperat esse timendus cerdonibus: idest mechanicis lucro intentis: hoc scilicet se timendum fecisse: nocuit Domitiano madenti sanguine Lamiarum: idest nobilium, quales erant Lamiæ: e quibus quædam Ælium nomine interemerat.

FINIS.

Satyra Quinta. Si te propositi.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA QVINTA.

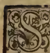
IN QVINTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Si te propositi. Multi temporibus poetę amicitias nobilium & diuitum sequebantur, & uilissimis quibusq; officijs cęnas captabant. In quo uitę instituto uersantem Trebium amicum suum poeta monet, deterretq; ne tale genus uitę sectetur, ostendens superbe, contumeliosęq; a diuitibus accipi pauperes. Sicq; notat auaritiam sui temporis.

I te propositi nōdum pu
det, atq; eadē est mēs,
Vt bona summa putes
aliena uiuere quadra,
Si potes illa pati, q̄ nec
Sarmentus iniquas
Cęsaris ad mensas, nec
vilis Galba tulisset,
Quamuis iurato metuā
tibi credere Testi.
Ventre nihil noui frugalius, hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit aluo,
Nulla crepido uacat? nusq̄ pons, & tegetis pars
Dimidia breuior? tanti ne iniuria coenæ?
Tam ieiuna fames? cum possit honestius illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini?

IOAN. BRIT.

I te ꝑpositi nondū pudet. ordo est & sensus: O Trebi ego nihil noui frugalius uētre. q.d. modicis potes esse cōtentus. Sed tā putemus hoc ipsum modicū: quod potest sufficere inani aluo defecisse tibi: nōne potes mēdicare? hoc iustem dico: Si te non pudet propositi, ut uelis sequi mensas nobilium: & si potes pati quæ nec Sarmētus, nec Galba scurrę tulissent: quamuis tibi iurato: q.s. non te pudeat, & possis ferre tot contumelias, nō audeam credere. Sicq; ostendit tolerabilius esse mendicare, q̄ contumeliosas sequi mensas nobilium: ubi tanto excipiunt ludibrio. Potest etiā alio modo nec improbando exponi: ut sit sensus & ordo: Ego o Testi metuā tibi credere quāuis iurato. i. te ut hominē nequā putauero: proindeq; nulla i re tibi fidem habuero: si nōdum te pudet propositi: si adhuc tibi placet sequi mensas nobiliū: & pati turpes illas contumelias, quas nec Sarmentus, nec Galba scurrę tulissent. Nam qui talia sectātur: cōtemnēdi omnino sunt: nec digni quibus ulla in re etiam iuratis fides habeatur. unde cū indignatione subdit uētre nihil noui frugalius. q.d. nullā habes causam honestam, quare hoc uitę institutum sequaris: cum natura hominis modicis sit cōtenta. neq;. n. est quicq̄ frugalius uētre: hoc est moderatius: & quod pauciora q̄rat. Sed q̄a posset dicere Trebi⁹ quid si illa pauca deficerēt: satius est, inquit, mendices. ¶ Nondum pudet: ut uelis mēsas nobilium sequi. ¶ Aliena q̄dra: aliena mēsa & repositorio alieno. nā quadra repositoriū appellatur a forma quadratum: ubi incisa reponuntur obsonia: quod ostēdit Virg. in Æneid. Patulis nec parcere q̄dris Fatalis crusti. ac si dicat repositorijs. Capitur & quadra pro frusto ueluti q̄drato: ut est apud Martialē. Cū mittis, turdūq; mihi, quadrāq; placentę Bucellas misisse tuas te Pontia dicit. quadrā ergo. i. frustū placētę, q̄dratū. Hora. i epist. Et mihi diuiduo findetur munere quadra. Sene. de beneficijs: Quis beneficiū dixit quadrā panis: aut stipē æris abiecti: aut ignis accēdēdi factā potestatē? Mart. lib. 12. in Vacerrā: Nec quadra deerat casei tolosani. ¶ Nec Sarmētus iniquas: Sarmentus eques fuit Romanus scurrilitate notissimus: ac propter hoc Augusto Cęsari gratissimus. de quo meminit sic Horat. in Saty. Nunc mihi paucis Sarmenti scurrę pugnas, Messiiq; ciceri: Musa uelim referas. Eius ēt meminit Plutar. in Antoniō. ¶ Galba: itē scurra. Mart. Ille suo felix Cęsare Galba uetus. alibi: Qui Galbā salibus tuis, & ipsum posses uincere Testiū caballū. ¶ Tibi iurato: hoc est qui iuraueris. In actiua est significatione. Est. n. ex his uerbis neutris, quę antiquitas duplici inflexit pręterito: ut prādi prāsus: cœnaui cœnatus: placui placitus: nupsi nupta: iuraui iuratus. Cic. in Offi. Cū uero iurato snia dicēda est. Hora. in epist. Per sanctū iuratus dicat Osirim,

Quadra

Iuro

Credite. ¶ Testi: uocatiuus est casus. Necesse est itelligamus Trebiū Testiū uocitatū eē. ¶ Nulla crepido: nullū saxū: nullus locus eminēs ubi solēt mēdici ꝯsidere. Nā crepido capit̄ ꝑ loco excelso, & summitate excelsi loci. unde Sene. ad Luciliū. ¶ Nusq̄ pōs: nā i pōtibus mēdicare solēt pauperes. unde in priore Saty. Dignus a pōte satelles. & alibi: Inuitat⁹ ad hęc aliqs de pōte negabit. Itaq; calligabit si uastā altitudinē i crepidine eius cōstitut⁹ despexerit. ¶ Et tegetis ꝑs ē aūt teges genus straguli nō absimile storeæ. de q̄ sic Var. in re rustica lib. 1. Sic fiūt de canabi, lino, iunco, palma, scirpo: ut funes, restes, tegetes. Idē in. 2. Diligentioris tegeticulis subiectis oues tōdere solēt: ne q̄ flocci intereāt. Idē in. 3. Sed ꝑ columbarijs in pariete mutulos, aut palos in ordine, supra quos tegeticulę canabinę sunt impositę. uñ & poeta in. 6. Saty. Ausa palatino tegetē ꝑ ferre cubili: hoc est stragulū lupanaris lecto imperatorio. Pli. lib. 13. & lib. 14. Papyri uela, tegetesq;, necnō & uestē, atq; stragula ac funes cōtexūt. ¶ Tanti ne iniuria cœnæ: est ne tāti faciēda cœna illa iniuriarū plena: ut debeas pati tot cōtumelias: cū fames tua tā ieiuna possit honesti⁹ illic & tremere &c. ut legendū sit possit, & nō possis: cū uersus aliter stare nō queat. ¶ Fames ieiuna: hoc est: quā uix satiare possis ac ꝑ hoc semper uidetur esse ieiuna. ¶ Illic: in locis mēdicantiū. ¶ Sordes farris canini. i. panē sordidū caninū: hoc est q̄ datur canibus. Var. in re rustica: Panē hordeaceum canibus dandū putat.

Crepido

Teges

ASCEn.

I te ꝑpositi nōdū pudet. In hac quīta Saty. poeta duo facit: notat īprudētiā ingenuorū: qui uilissimi scurrę cœnas diuitū sectabātur uilissimas: & auaritia atq; iniquitatē diuitū: q̄ tales cœnas cliētibus & familiaribus apponi iusserāt: cū ipsi delicatissimi uiuerēt. Ordo est secundū Calderinū O Trebi ego nihil noui frugalius. i. modestius & tēperātius uētre sup. tuo. tā puta hoc ipsū qd' sufficit inani aluo defecisse sup. tibi. ut necesse sit aliunde petere. nulla crepido. i. abrupti saxi altitudo. uacat. i. uacua ē cęteris mēdicis, ut illic sedeas, & mēdices. & pōs. i. sedes i pōte nusquā uacat. & pars tegetis. i. teges. mutilata. i. abrupta breuior dimidia sup. parte integra tegetis. nulla inquā teges. i. ꝓtectio a pluuia iā q̄ mēdices. uacat. q.d. plurima adhuc loca uacāt: in q̄bus potius tibi mēdicandū esset. & hoc si te nondū pudet ꝓpositi: atq; eadē mēs est sup. tibi: ut putes summa bona uiuere aliena quadra. i. pane in quadrā scisso. unde scissoriū uulgus uocat sup quē panē diuites obsonia pingula incidūt, q̄ ꝑꝑ a mēdicis amatur. & si potes pati illa sup. opprobria, & illas ꝯtumelias & iniurias: quæ. s. opprobria: nec Sarmētus scurra ille tulisset. i. pati uoluisset ad mēsas Cæsaris. s. Iulij. iniquas. i. si fuissent iniquæ: hoc est inęq̄les. nec Galba scurra ille uilis tulisset, q̄q̄ metuā tibi testi iurato. i. postq̄ iurasses hoc testificātū ꝑ iuramētū credere tāti sup. est &c. hūc ordinē innuit Calderinus: q̄a tā nimis lōgus ē & intricatus: dicamus.

ex ordine textus sic: O Trebi, uel tu quicũq; es Trebij similis: qđ potius mihi placet: si te nondũ pudet ꝓpositi: atq; si eadẽ mẽs ẽ tibi: ut uiuere aliena quadra putes esse summa bona. si potes pati illa: q̃ nec Sarmẽtus, nec Galba uilis tulisset ad mensas Cęsaris iniq̃s. i. si fuissent iniq. q̃ quãuis metuã. i. formidẽ id credere tibi Testi iurato. i. iuramẽto astricto. q̃a ego nihil noui frugalius. i. parcius uẽtre tuo. & ita putẽ ꝙ potius famescas, q̃ talia patiaris. sed puta hoc ipsũ qđ sufficit inani aluo defecisse. i. pone casum, ꝙ illud modicũ, quo uẽter tuus ɔtẽtus est. desit tibi ita: ut necesse sit aliũde petere. nulla crepido uacat? nusquã põs & tegetis pars dimidia breuior. i. uacat ne aliq̃s locus ubi potius mẽdices: q̃ cœnulas supboꝝ secteris. nã est ne tãti tibi iniuria cœnę. i. reputas ne tãtũ ualere iniuriosã cœnã: & est ne tibi tõc sup. tã ieiuna fames? cũ. i. qñ. poscis. i. exigis, cupis tremere. i. cũ timore sedere honestius illic. i. in cœna iniuriosa diuitũ. & mordere sordes. i. reliq̃as immundas farris canini. i. panis duri & immũdi: & quẽ ne canes quidẽ esse uellẽt. de quo dicit infra. Ecce alius q̃to porrexit murmure panẽ: Vix fractũ solidę iã mucida frusta farinę. Quę genuinũ agitẽt nõ admittẽtia morsum. Ego hãc interp̃tationẽ ab alijs nõ accepi. nã (ut uidistis) Mãcinellus legit possis a possum. qđ sine dubio fieri nõ põt q̃a ultimã apud oẽs ꝓducit. ego legerẽ potius possit: ut fames tua possit. i. tu famelic⁹ possis. Sed q̃a uerosimile ẽ ꝙ uiri honesti potius amabãt iniuriosas cœnas diuitũ sectari, q̃ publice mẽdicare: & ẽt tã in põte, q̃ in cœna diuitũ sordes canini farris dabãt: ergo lego & legẽdũ nõ dubito poscis: & expono illic. i. apud iniuriosam cœnã. Vnũ obest mihi: ꝙ cũ i hac signatione apud alios raro i dicatiuo iũgit: sed tñ nõ ɔuincor: q̃a si nusq̃ in ea significatione i q̃ hic accipi uidet a Iuue. indicatiuo iũgit. qđ nolim ɔcedere tñ cũ qñ idẽ est ꝙ qñ passim indicatiuo iũgit: nõ exposui: cũ. i. quãdo, ut si fames est tibi cum poscis. uel iungitur cum sequentibus ut sit. cũ. i. quando tu poscis. i. requiris & exigis tremere illic honestius. i. cũ maiori honore, q̃ sup. in ponte &c. Primo fige loco &c.

Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum,
Fructus amicitię magnę cibus, imputat hunc rex,
Et quamuis rarum, tamen imputat. ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcitra lecto,
Vna simus ait, votorum summa, quid vltra
Quęris? habet Trebius propter qđ rumpere somnũ
Debeat, & ligulas dimittere solicitus, ne
Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.

IOAN. BRIT. ℂ PRIMO loco fige loco: ꝓponit incõmoda & ɔtumelias, q̃bus afficit i cœnis diuitũ. putat, inq̃t, diues amplissimã tibi laborũ mercedẽ rependisse: si tibi unã dedit cœnã. ℱ Fige: pone, & statue iã hoc. ℱ Primo loco. s. ɔtumeliarũ. ℱ Fructus amicitię: ordo est: Cibus ẽ fructus magnę amicitię magnam amicitiã appellat diuitis: sicut Post hũc magni delator amici. & alibi: In quoꝝ facie miserę magnęq; sedebat Pallor amicitię. i. iperatorię, & potentis hoĩs. ℱ Rex: diues. de quo. 1. Saty. diximus: Rex hoꝝ. Imputat: obiectat. Sene. de benefi. Ministeriũ ẽ serui, quẽ ɔditio sua eoꝝ loco ꝓposuit, ut nihil eoꝝ, q̃ p̃stat imputet supiori. ℱ Et quãuis raꝝ. s. cibũ. licet, inq̃t, te raro uocet ad cœnã: id tñ tibi imputat, & obijcit. ℱ Ergo duos: ordo ẽ: Ergo diues ait simus una. ℱ Tertia culcitra: tertius lectus. ternis. n. lectis cœnabãt antiq̃: uñ (ut alibi ante diximus) tricliniũ grę ce appellat: nõ solũ ipsi tres lecti: sed & loc⁹ ipse ubi cœnabãt. Hor. Sępe trib⁹ uideas lectis

Culcitra cœnare q̃ternos. Culcitra aũt appellatur ꝙ aut plumis, aut tomẽto repleat, & iculcet. Cic. in. 3. Tusc. Expiamus huic ęgritudinẽ, quo modo? collocemus i culcitra plumea. Lãpridius in Anto. Heliogabalo: Nec cubuit i accubitis facile, nisi his q̃ pilũ leporinũ haberent aut plumas pdicũ subalares sępe culcitras mutãs. ℱ Votoꝝ summa: exclamatio poetę cũ tñ uanos clientũ labores: tũ i sui tpis auaritiã: hęc est, inq̃t, summa uotorũ. i. uotoꝝ & desideriorũ tuoꝝ merces & retributio. ℱ Quid ultra Queris: hęc i densũ ipsius clientis mõne hoc magnũ ẽ p̃miũ: q̃d ultra ẽ q̃rẽdũ cũ hoc sit satis? ℱ Habet Trebius: ironicos legũt. cũ capiat, inq̃t, tãtã mercedẽ Trebi⁹ habet sane, qđ

Ligulas debeat rũpere somnũ, & seq diuitẽ i officio salutãdi. ℱ Ligulas dimittere solicitus: nã q̃ ꝓperabãt ad salutãdũ nõ poterãt se colere. unde Mart. li. 3. Horridus ut primo semꝑ te mane salutẽ: Per mediũq; trahat me tua sella lutũ. Ligulas: Festus Põp. ligulã scribit esse ptẽ q̃dã i calceo ad similitudinẽ linguę exertę. hãc ꝓperãtes demittebãt. erat

Ligula etiã genus gladij Ligula. Gel. Ligulã itẽ accipimus ꝓ genere mẽsurę, & coclearis ꝑ diminutionẽ a ligua eiusdẽ signationis. Pli. li. 20. ca. 33. Sũt q̃ comitialibus morbis dãdũ putãt liguę mẽsura. est. n. instrumẽtũ ad similitudinẽ coclearis: nisi q̃a coclear cõcauũ est: ligua uero plana est: & oblõga in speciẽ linguę. Mart. In Distichis de ligula diminutiuo: Quãuis me ligulã dicãt equitesq;, patresq;: Dicor ab indoctis ligula grãmaticis. ℱ Peregerit orbẽ: officiũ salutãdi p̃fecerit. ℱ Sideribus dubijs: ut adhuc nõ facile cognosceret an dies, & lux uicina foret. ℱ Aut illo tẽpore. i. iam appropinquãte die: quo tẽpore plaustrũ peregit cursum suũ in septẽtrionẽ. Propertius: Cũ iã Flectãt Icarij sidera tarda boues. ℱ Frigida sarraca. i. plaustra septẽtrionalia. ℱ Bootę. i. bubulci. Nã q̃ de astrologia scripserũt: tradũt septẽ stellas esse i cęlo, ex quibus duę, quę pariles & maximę in uno loco uidẽtur, ꝓ bobus haberẽtur. Reliquę uero quinq; figurã plaustri simularent: & qđ proximũ est his signũ Bootẽ appellari uolũt. ℱ Pigri: hoc est ex ratione sperę dictũ. nã cũ modico flectat gyro circa polũ septẽtrionalẽ: nec lõge discedat: ideo piger uocat.

ASCen. ℂ PRIMO fige loco. Mãcinellus legit. finge. i. cogita. alij fige. i. fixũ pone in animo tuo. docet aũt cœnas diuitũ esse aspernãdas multis de causis. primo ꝑꝑ iacturã & damnũ, qđ ex eo sequitur. nã cliens nõ habet aliã mercedẽ ꝓ intolerabili labore, q̃ unã cœnã, & eã uilissimã. Ordo est: Fige. i. pone primo loco inter iniurias & causas contemptus cœnę: ꝙ tu iussus discumbere. i. ad mẽsam diuitis sedere. capis solidam. i. integrã mercedem ueterum officiorum. i. obsequiorum, & ministeriorum. nam fructus. i. utilitas. & lucrum magnę amicitię. i. familiaritatis cũ diuite est sup. cibus. i. cibatio in una cœna. rex. i. diues dominus cõuiuij. imputat. i. exprobrat tibi hunc cibum. s. & quia exprobratio fieri solet in ingratos, qui sępe & multa beneficia acceperũt: nũquã aliqua referentes. ideo ne forte putes cliẽtes sępe accipi: aut ad cœnas uocari addit, Et quamuis rarum sup. det cibũ. tamen imputat eũ, uel imputat hunc cibũ: & q̃uis rarũ tamen imputat eũ Ergo si libuit. i. si libidine: non ratione, nec gratitudine ductus uoluerit. accire. i. aduocare post duos menses. clientem. s. te neglectum. ne tertia culcitra cessaret. i. otiosa esset. lecto existẽte uacuo: hoc est ut infimus triclinij lectus esset plenus: & ut conuiuium esset plenũ. Erant enim in triclinio (ut prius dixi) tres lecti. unde Hora. 1. Sermo. Sæpe tribus uideas lectis cœnare quaternos. Erãt tamẽ lecti minores qui ternos capiebant. in quorũ primo dominus solus sedebat: adhibitis sex alijs. De quo triclinio sic dicit Mar. Septem signa capit, sex sumus adde Lupum. ut. s. adimpleatur triclinium. Nõ ergo pro tuo cõmodo: sed ex libidine sua. & ne tertia culcitra. i. tertius torus culcitra tectus uacaret. si libuit inquã te accire. ipse ait. i. dicit ad te. simus una. i. simul in una cœna. summa. i. consumatio. & plenitudo uotorum. i. desideriorum tuorũ sup. haec est. quid queris ultra? q. d. nihil. Trebius habet. pro tu Trebi habes. Mutat personã: uel quia prius de alio Trebij simillimo locutus est: qđ mihi absurdum non uidetur, uel quia moris est quando in nomine utpote noto & nobili uis quædam est relicto pronomine transire ad ipsum etiam persona mutata: ideo ad Trebium locutus in secunda persona: nunc q̃si de Trebio loquatur in tertia persona dicit: Habet Trebius &c. Sic. 5. Æneid. Nisus de se loquitur dicens: Quæ munera Niso Digna dabis: primam merui qui laude coronã. Niso dicit: quasi cuius nomẽ tanq̃ uictoris iam omnibus innotescebat, priusquam ceciderat Sic hoc loco Trebius, qui præ se fert ingenuitatem habet hoc dicto propter quod debeat rumpere. i. interrumpere somnos. & dimittere ligulas. i. partem calciamenti cooperientem pedis summitatem factam in modum linguę. Nam a lingua diminutiuũ esse uolunt. solent autem diminutiua syllabam corrumpere: quæ elementa abijcit: ut ofella ab offa. tigellum a tigno. sigillum a signo. figulus a fingo. ligula a lingua &cæ. Debeat inquam dimittere ligulas solicitus, ne tota turba salutatrix. i. salutantium peregerit orbem: idest ne iam cęteri salutatores omnes diuites salutauerint, quos per orbem: idest circuitum adhibant. In prosa dixisset: Ne turba salutatrix peregerit totum orbem. & hoc sideribus dubijs: idest in diluculo: cum iam sidera cum luce certant. aut illo tempore, quo frigida sarraca: idest plaustra septentrionalis: quæ tempore frigido uidentur. Bootæ, qui Arctophylax: idest ursæ custos dicitur. pigri: idest tarde se mouentis. circumagunt: idest circumuectunt se.

Qualis cœna tamen?uinum quod succida nolit
Lana pati,de conuiua Corybanta uidebis
Iurgia proludunt,sed mox & pocula torques
Saucius,& rubra deterges uulnera mappa,
Inter uos quoties,libertorumq; cohortem
Pugna saguntina feruet comissa lagena
Ipse capillato diffusum consule potat,
Calcatamq; tenet bellis socialibus uuam
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico,
Cras bibet albanis aliquid de montibus,aut de
Setinis,cuius patriam,titulumq; senectus
Deleuit multa ueteris fuligine testæ,
Quale coronati Thrasea,Heluidiusq; bibebant
Brutorum,& Cassii natalibus,ipse capaces
Heliadum crustas,& inæquales beryllos.
Virro tenet phialas,tibi non committitur aurum,
Vel si quando datur,custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, unguesq; obseruet acutos,
Da ueniam,præclara illic laudatur iaspis,
Nam Virro (ut multi) gemmas ad pocula trãsfert
A digitis,quas in uagine fronte solebat
Ponere Zelotypo iuuenis prelatus Hyarbæ.
Tu Beneuentani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor,ac iam
Quassatum,& rupto poscentem sulfura uitro.
Si stomachus domini feruet uinoq;,ciboq;,
Frigidior geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem uobis poni modo uina querebar,
Vos aliam potatis aquam,tibi pocula cursor
Getulus dabit,aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem.
Cliuosæ ueheris dum per monimenta Latinæ,
Flos Asiæ ante ipsum pretio maiore paratus,
Quam fuit & Tulli census pugnacis,& Anci.

IOAN. BRIT. ¶ VINVM quod succida nolit Lana pati: cõqueritur nõ idẽ uinum apponi cõuiuis.sequitur.n.ipse capillato diffusum cõsule potat. Eadẽ ẽt est q̃rela apud Plinĩ in.xiiii.loquentẽ de Catone redeũte cũ triũpho ex Hispania:Non aliud, inq̃t, uinũ bibi q̃ remiges , in tantũ dissimilis istis q ẽt cõuiuis alia,q̃ sibimetipsis ministrãt,aut procedẽte mẽsa subijciũt. ¶ Succida: ea dicit lana succida,q̃ succisa ex oue nondũ est lota:dicta a sudore. De quo ita Varro in re rustica lib.ii. Tõsure tẽpus īter æquinoctiũ uernũ, & solsticiũ, cũ sudare inceperint oues. a quo sudore recẽs lana tõsa succida est appellata. ¶ Corybãtha uidebis: iã inq̃t, putabis de cõuiua porˀtuna ministrãtũ uexatione esse insanũ & furentẽ:q̃les erant Corybantes:q ita sunt appellati : q̃ inter saltandũ capita iactarent, quod coryptin dr̃ : quos Betarmonas uocat. Homerus: Euge age Phæa cũ Betarmones cgregii adsunt. Hinc q capita saltando iactãt, & numine aspirãtur, & furijs agitant corybantiare dicimus. ii aũt existimant iidem fuisse,qui & Curetes Iouis ĩ Creta educatores:q qa alendi Iouis curã gesserũt,Curetes nominati sunt. Nã dñr in Ida mõte cũ Iupiter īfans nutrirer, ne uox eius uagiẽtis audiret a Saturno,tympana & cymbala pulsasse. De q̃bus multa Strabo in.x. Alij uero tradũt Corybãtes dictos esse a pupillis oculorũ,siue genis,q̃s græci κόρας uocãt:q ipsi cũ custodes essent Iouis,nõ modo excubare,sed etiam apertis oculis dormire cogebãtur.huic natum uicio ex fabula uocabulũ : ut q leporũ modo somnũ caperent, oculis patẽtibus ita noiarẽtur. Seru.lib.iii. ¶ Iurgia: uerbo℞ cõtẽtiones. Inde est iurgare & obiurgare nõ sine differẽtia:ut iurgare sit uerbis cõtẽdere, & ueluti altercari. Obiurgare uero reprehẽdere. Vñ est illud apud Apul. ĩ prima apologia: Rhetori iurgãti, an philo obiurgãti. Rhetor.n.ĩ actione causarũ uerbis contendit, ac pstrepit:philus uerõ hoium delicta obiurgat. ¶ Præludũt.pcedũt tanq̃ futuræ pugnæ pludiũ. Alibi legit Proludunt. ¶ Torques:in ministros a q̃bus pulsatus fuisti. ¶ Mappa:genus est mãtilis ad usum mẽsurarum. Horat.in ep̃lis loquẽs de conuiuis sic: Varius mappa cõpescere risum Vix poterat. Idẽ in Ep̃lis:Ne turpe toral ne sordida mappa, Corruget nares. & (ut alibi in sequentibus dicemus) cum publice ostendebatur : erat signũ futuro℞ ludorũ Circensium:Interea megalesiacæ spectacula mappę. ¶ Rubra: q̃ ex uulnere facta est rubra. ¶ Lagena: uas tam uinariũ q̃ aquariũ. ¶ Sagũtina: hoc est fictili a Sagunto ciuitate Hispaniæ:uñ uasa fictilia pulcherrima mittebant. Martialis: Ficta saguntino Cymbia malo luto. Ea qa fictilia erãt, & tanq̃ modici ptii apponeba ntur pauperibus cõuiuis. Martia. Quæ non solicitus teneat, seruetq; minister: Sume Sagũtino pocula facta luto. ¶ Ipse. s. diues. ¶ Diffusum: expressum, quod postea in uasa diffundi solet in usum totius anni. Vnde Plin.lib.xiiii. Protopũ appellatur a quibusdam mustũ spõte defluẽs,anteq̃ calcent uuæ:hoc ptinus diffusum lagenis suis deferuere passi. Et alibi: Vt statim dicemus uina q̃ eo anno diffusa sunt in ducentissimũ annũ seruata fuerũt. Idẽ: Alibi diffusa, ita.x. die obtulerãt. Apuleius lib.ix. de asino aureo: Cõcurrit unus e cælla uinaria nunciãs oẽ uinũ,quod olim diffusum fuerat in omnibus dolijs feruẽti calore rebulire. ¶ Cõsule capillato: uinũ opimianũ intelligit. Nã Lucio Opimio consule,quo tpe Caius Gracchus tribunus plebis agrariæ legis pmulgator interẽptus est: cæli tempeties fulsit: quã cocturã uocant Solis opere : tanta uini fertilitate & pstantia: ut q̃ eo anno diffusa sunt: in ducentesimũ annum seruata fuerint: redacta in speciẽ mellis asperi: ita ut nõ sit mirũ ad tẽpora usq; Iuuenalis perdurasse.auctor est Pli.lib.xiiii.cap.iiii. ¶ Capillato: antiquo: nã antiqui intonsi incedebãt & capillati. ¶ Calcatã.i. uinũ quod exit ex uuis calcatis & pressis. Horatius. Et plo domitã Caleno,tu bibes uuã. ¶ Bellis socialibus.i.quo tpe fuit bellũ sociale:quod ob hãc causam excitatũ est. Nã cũ senatus (auctore Liuio li.septuagesimo: & septuagesimoprimo) impotãtiam equestris ordinis in officijs exercendis ferre nollet: ei uniti cœpit:ut ad se iudicia trãsferrẽtur. M. Liuius Drusus tribunˀ plebis causam senatus suscepit . Itaq; ut maioribus uiribus eã tueretur socios, & Italicos populos spe ciuitatis Romanæ solicitauit. hisq; adiuuãtibus p uim legibus agrarijs, frumẽtarijs latis, legẽ quoq; iudicialẽ tulit: ut æqua parte iudicia penes senatũ & equestrem ordinẽ essent. Cũ deinde promissa socijs ciuitas pstari nõ posset. Irati Italici defectionem agitare cœperũt: pter quod M. Liuius Drusus ẽt senatui iuisus factus, uelut socialis belli auctor, incertũ a quo, domi occisus est. Cõtra aũt matrẽ & parẽtẽ suã urbem, oẽ Latiũ, atq; Picenũ, Hetruria ois, atq; Cãpania, postremo Italia consurrexerunt. Eo bello nihil unq̃ fuit calamitosius. ¶ Amico Cardiaco.i. laboranti dolore stomachi: καρδίαν. n. stomachũ dixerũt ueteres græci : auctore Gal.lib. q ĩscribit medicus: ubi sic scribit : [Greek illegible] dispositio autem cardiaca nõ sic denominata est, q dolor circa cor esse cõtingat; sed qm̃ cardiã antiq stomachũ uocabãt. cardiacis autem uino optimo maxime succurritur unde Plin.lib.xxiii. Cardiacorũ morbo unicã spẽ in uino esse certũ est. id aũt morbi genus nihil aliud est, q̃ nimia imbecillitas corporis: q stomacho languẽte immodico sudore digerit. Hæc Celsus.lib.iii. Seneca ad Luciliũ: Bibere & sudare uita Cardiaci est. Plin. ait : Corpus eius cremari nõ posse, qui tali morbo perierit. ¶ De montibus Albanis: uinũ albanũ intelligit prædulcæ. Albanæ.n. uuæ urbi uicinæ pdulces sunt:ut scribit Plin.lib.xiiii.cap.vi. & ut scribit Columella: In nobilitate uini principatũ obtinẽt uites Marsici: Surrentiniq;, & Albani, atq; Cecubini agri. ¶ De setinis : diuus Augustus setinũ ptulit cunctis. dictũ a Setia ciuitate Campaniæ . Martia. Pendula pontinos, q̃ spectat Setia campos: Exigua uetulos misit ab urbe cados. ¶ Titulũ: inscriptionẽ, q̃ uasis adhiberi solet. ¶ Multa fuligine: multa nigricie. Nam fuligo dr̃ nigricies ois, q̃ ex fumo puenit, q̃si fumigo. Apuleius in prima apologia: Parietes fuligine deformatos ait.i. fumigatos. ¶ Veteris testæ: uasis. Horat. Quo semel imbuta est recẽs seruabit odorẽ Testa diu. Nam apud ueteres uina uasis fictilibus condebantur, obturabãturq; gypso. lege Plin.lib.xiiii. unde sæpe est apud poetas uasa lini: ut illud Terentianũ: Vasa omnia releui.i. aperui remoto gypso. est.n. releui præteritũ a relino. Appellatione aũt testæ intelligimus & uasa integra, & uasorũ fragmenta. ¶ Thrasea, Heluidiusq; bibebãt: adeo uterq; libertatis studiosus fuit: ut natalem diẽ Brutorũ & Cassii, q patriã a tyrannis liberauerãt.

Succida lana
Corybãtes
Betarmones
Corybãtiare
Curetes
Iurgare
Obiurgare
Mappa
Lagena
Protopũ
Causa belli socialis
Cardiacus
Setinum uinum
Fuligo

rent summa poculorũ hilaritate celebraret. Petus Thrasea Patauis
nus fuit, cui Nero (ut Tacitus scribit) infensus ualde factus est: qꝺ
.s. senatu egressus esset, cũ de Agrippina referretur: & qꝺ Iuuenaliũ
ludicro parũ expectabilẽ operã ꝓbuisset. ea. n. offensio altius penes
trabat: ꝗa idẽ Thrasea Patauij, unde ortus erat, ludis cæsticis a Troia
no Anthenore institutis habitu tragico cecinerat. Die quoq; quo
ꝓtor Antistius Sosianus ob factitata in Neronẽ probrosa carmina
exilio mulctatus est, mitiora censuit, obtinuitq;. & cũ diuini honos
res Poppeę decernerentur, spõte absens funeri non interfuit. Nec
Poppeam Deã credidit, ob q̃ Nero stimulãte Capitone Cossutiano
Thraseæ inimico eũ ad necẽ cõpulit, uenis. n. utriusq; brachii exci
sis uitã cũ sanguine amisit. Talibus uerbis usum Capitonẽ Cossus
tianũ tradit Tacitus cõtra Thraseã: Frustra Nero Cassium amouis
sti, si gliscere & uigere Brutorũ æmulos passurus es. Nam Cassium
Longinũ iusserat interfici hac una causa, qꝺ in uetere gentili stems
mate Cassii ꝑcussoris Cæsaris imaginẽ retinuisset. Thrasea aũt fuit
socer Heluidij. de quo ita Tacitus: Heluidius Priscus regione Itas
liæ Terracinæ municipio, Cluuio patre, ꝗ ordinẽ primipili duxisset
ingeniũ illustre altioribus studijs, iuuenis admodum dedit, non ut
pleriq;, ut nomine magnifico segne otium uelaret, sed quo firmior
aduersus fortuita rẽpu. capesseret doctores sapiẽtiæ secutus est, ꝗ
sola bona ꝗ honesta: mala tñ q̃ turpia: nobilitatẽ, cæteraq; extra
aium: neq; bonis, neq; malis annumerabat. Quastorius adhuc a
Peti Thrasea gener delectus e moribus soceri, nihil æq; ac liberta
tẽ hausit, ruina soceri in exiliũ pulsus a Nerone Apolloniã cõcessit,
ut Galbæ principatu rediit, Marcellũ Epriũ delatorẽ Thraseæ accu
sare aggreditur. Hic postea Vespesianũ in studio libertatis offendit:
ut putaret id optante auunculo Claudio pristinũ libertatis statum
posse reuocari: quo noie reus, ac præter spẽ absolutus est. Hi ergo
duo Thrasea & Heluidius Brutorũ æmuli fuerũt in tuenda liberta
te. Hæc aũt historia inserta est a poeta nõ tã ut bonũ uirũ designas
ret, q̃ inuidiã Domitiani, ꝗ (ut tradit Suetonius) Iuniã Rusticũ nes
cari iussit: qm̃ Peti Thraseæ, & Heluidij laudes ediderat, appellaues
ratq; eos sanctissimos. Præterea eadẽ d̃ causa Philos oẽs ab urbe ex
pulit, & Heluidiũ Heluidij filiũ sustulit. De Thrasea & Heluidio sic
scribit Corn. Tacitus in uita Iulij Agricolæ: Legimus cũ Aruleno
rustico Petus Thrasea, Herẽnio Senectioni Priscus Heluidius lau
dati essent, capitale fuisse, neq; in ipsos modo auctores, sed i libros
quoq; eorũ sæuitũ, delegato triũuiris ministerio: ut monimẽta clas
Coronati in conuiuijs rissimorũ ingeniorũ in comitio, ac foro urerẽtur. ¶ Coronati: nam
in solẽnibus conuiuijs Romani epulabatur coronati. sumpta cons
suetudine ab Ionibus populis Asiæ, ꝗ unguenti, coronarumq; in
cõuiuio dandarum. & secundæ mẽsæ ponedæ consuetudinẽ haud
parua luxuriæ instrumẽta (ut tradit Valerius) repererunt. Verũ eũ
morẽ hoies prius accepisse uidẽtur a Promethec: ꝗ cũ ab Ioue uin
culis liberatus fuisset in mõte Caucaso coronã habuisse fertur: ut se
uictorẽ impune peccasse diceret. Itaq; hoies in maxima lætitia, uis
ctoriaq; coronas habere cõstituerũt. Idq; maxime in exercitatios
nibus, cõuiuijsq; est custoditũ. Lege Higinũ. ¶ Brutorũ & Iunij sci
licet, ꝗ Tarqniũ Superbũ eiecit post stuprũ Lucretiæ. Et Decij qui
una cũ reliqs cõiuratoribus Iuliũ Cæsarẽ in senatu ꝓfodit. ¶ Cassiũ:
nã & Cassius unus fuit ex iterfectoribus Cęsaris studio libertatis.
¶ Ipse capaces: ordo ẽ: Ipse Virro tenet phialas expositiue capaces
Electrũ crustas heliadũ & inæquales beryllos. Sicq; designat Electrum: ex
quo uasa potoria magni pretij fiebãt. id aũt erat auꝝ ubi quinta ar
genti portio inerat. Nã cũ oi auro insit argentũ uario põdere: alibi
dena: alibi nona. alibi octaua parte. Vbicũq; argẽti quinta portio:
idẽ Electrũ uocatur. ut scribit Plin. lib. xxxiii. cap. iiii. Ex electro in
Lindo insula Rhodiorũ Helena sacrauit calicẽ Mineruę mãmę suę
mẽsura. Electri natura est ad lucernarũ lumina clarius argẽto splẽ
dere. uerũ hoc loco id poeta ꝓsequit, quod græci mendaciorũ affe
ctatores finxerunt: quod nostri postea imitati sunt. Phaetontis ful
mine icti sorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis Ele
ctrũ oibus annis fundere iuxta Eridanũ amnẽ, quẽ Padũ uocam⁹.
& Electrũ appellatum, qm̃ Sol uocitatus sit Electros. Quod esse
falsum Italiæ testimonio patet. neq;. n. in Italia ex arboribus fluere
electrũ cõstat. licet Ouid. græcos imitatus dixerit: Deq; ramis ele
ctra fluũt, quæ lucidus amnis Excipit. & nuribus mittit gestãda la
tinis. Vñ & Mart. lib. iiii. græcos secutus ita dicit: Flẽtibus Heliadũ
ramis dũ uipera serpit: Fluxit i obstantẽ succina gẽma ferã. Quæ
dũ miratẽ pingui se rore teneri: Cõcreto riguit tecta repẽte gelu. Nã
succino siue Electro illo ex arboribus distillãte aĩalia plerunq; cor
ripi falso poetæ nostri tradiderunt, creditũ est, q̃ ita iclusa ꝑpetuo ui
uere uidebant. Martialis i eodẽ lib. Et latet & lucet phaetõtida cõs
dita gutta: Vt uideatur apis nectare clausa suo. Heliadũ igit̃ .s. soro
rũ Phaetõtis: q̃ i arbores populos secundũ fabulas fletu nimio mu
tatæ sunt: ex ꝗbus electrũ fluat, & ide calices fiãt, Helios. n. Sol ap
pellat̃. Verũ fabulã poeta historiæ immiscet. neq;. n. ex succino il
lo, quod Electrũ ẽt appellatũ est, uasa potoria fiebat: cũ id (si Plinio
fides habẽda est) nusquã reperiat̃: sed ex Electro illo, cui quinta ar
gẽti portio inest. uñ seqtur. ¶ Tibi nõ cõmittitur aurũ: unde male
hũc locũ accipiũt, ꝗ ex succino illo uasa fieri crediderũt, cũ nusquã
īueniri id moneat (ut diximus) ꝗ de ipso Electro multa differit lib.
xxxvii. cap. ii. ¶ Inæqualesq; Beryllos: nã Berylli, alijq; lapides pre Beryllí
tiosi pocul s aureis iserebatur. Berylli aũt coloris sunt crystalli, sed
crassioris. de hoc Martialis. Et felix niueũ pustula uincit ebur. Inæ
quales dixit: ꝗa (ut testat̃ Plin. lib. xxxvii.) sex angulari forma polie
bant̃: ut color repercussu angulorũ excitaret̃. Hos aũt mittit India.
¶ Tibi nõ cõmittit̃ aurũ: hinc apparet phialas illas ex auro nõ gum
mi fuisse. ¶ Virro: nomẽ fictũ diuitis. ¶ Qui numeret gẽmas: gẽma
tos calices itelligit. Nã poculis (ut modo diximus) aureis gẽmæ ins
serebant̃: & ꝓcipue smaragdi, qui scythici dñr. Plin. proœmio libri,
trigesimitertij: Nec hoc fuit satis, turba gemmarum potamus, &
smaragdis teximus calices, ac temulẽtiæ causa tenere Indiã iuuat.
Martialis Gẽmatũ scythicis ut luceat ignibus aurũ: Aspice quot di
gitos exuit iste calix. ¶ Gẽmas isertas .s. calici. ¶ Da uenia ironicos.
nõ est, inqt, mirũ si tã accurate custodiũt pocula. nã illic sunt Iaspis
des ꝓtiosi, ꝗ merẽtur custodiri, sicq; imoderatã sui tp̃is luxuriã tas
Iaspis xat, & nimias delicias. ¶ Iaspis: lapis est, ꝗ uiret, & sæpe transflucet.
plurimæ ferũt eã gẽtes: & i agro nostro Brixiano maxima est uarij
gẽis copia. Sed cũ diuersorũ sit colorũ: optima est illa, q̃ purpuræ
quicq̃ habet. secũda q̃ rosæ. tertia q̃ smaragdi. ¶ Nã multitãta, inqt,
est lautitiæ affectatio apud Romanos: ut multi lapidibus ꝓtiosis, ꝗ
in digitis gestãdi sunt, calices ornẽt. ¶ Quas in uaginæ: solebat, ins
qt, Æneas Troianus talibus lapillis nõ pocula, sed uaginã gladij
adornare. ut p Æneã intelligas oẽm antiquitatẽ, quã cõdita delitijs
penitus fuisse abhorrentẽ: ut sic mollitiẽ sui sæculi danet. eleganter
aũt Æneã noiauit: utpote a Romani originẽ traxerũt: ac si dicat eos
a uestigijs maioꝝ multũ declinasse. ¶ In frõte uaginæ: in supficie &
parte exteriore uaginæ. allusit aũt ad illud Virgil. Stellatus iaspide
fulua Ensis erat. ¶ Iuuenis: Æneas. s. ¶ Prælatus Hyarbæ. quẽ Dido
Hyarbæ: regi Libye i amore proposuit. Spreto. n. Hyarba nupsit
Æneæ. ¶ Zelotypo: ꝗ ita amat, ut timeat ne ꝗs amore suo fruatur Zelotypus
Zelotypus est. Zelotypia diffinitur a Chrysippo: ægritudo animi
ex eo ꝓueniẽs, quod timeas ne adsit alteri qđ cũ nemine uelis has
bere cõmune. deductũq; uidet̃ ἀπὸ τοῦ ζήλος .i. amore: καὶ τύπτε
ται .i. ferire: eo qꝺ Zelotypus assiduo amoris aculeo ꝑcutiat̃. ¶ Tu
Beneuẽtani sutoris: tu cũ uoles bibere: calices nõ habebis aureos:
sed uitreos & deformes. Nã Vatinius qdã Beneuentanus sutor uis
trearius fuit: cuius calices uitrei & deformes erãt. Mart. Vilia sutos
ris calicẽ monimẽta Vatini Accipe, sed nasus longior ille fuit. De
Vatinio ita scribit Corne. Tacitus loquẽs de Nerone: Apud Benes
uentũ interim cõsedit: ubi gladiatorium munus a Vatinio celebre
edebat̃. Vatinius iter fœdissima eius aulæ ostẽta, fuit sutrinæ alum
nus, corpore detorto. facetijs scurrilibus, primo inter cõtumelias as
sumptus, dehinc optimi cuiusq; criminatione eo usq; ualuit, ut gra
tia, pecunia, ui nocendi inter maximos emineret. Poeta aũt in con
temptũ Vatinij fœdissimi hois calices: eius noiat magis, q̃ alterius
opificis: ¶ Nomẽ sutoris: nã calices uatiniani appellabatur a nomi
ne ipsius Vatinij. ¶ Nasorũ quatuor: quatuor rostrorũ ut sit descri
ptio uasis. Nã ita ꝓtensus quatuor rostris instar nasorũ fingebãtur.
uñ est illud (ut modo diximus) Martia. in distichis: Vilia sutoris cali
ces monimẽta Vatini Accipe: sed nasus lõgior ille fuit. ¶ Poscentẽ
sulfura, nã uitrũ euptũ sulfuratis ꝑmutabatur. Martia. Qui pallẽtia
sulfurata fractis Permutat uitris. Statius in Syluis li. ii. Quiq; com
minutis ꝑmutat uitreis gregale sulfur. ¶ Decocta: aq̃ cocta absolus Decocta
te dr̃ decocta. Scribit Pli. li. xxxi. cap. iii. Neronis principis inuentũ
esse decoquere aquã: ultroq; demissam in niues refrigerare: ita uos
luptas frigoris cõtingit sine uitijs niuis. Vnde Mart. Nõ potare ni
uẽ, sed aquã potare rigentẽ. De niue cõmenta est ingeniosa sitis.
Sen. lib. xv. ad Luciliũ, Quid tu illã æstiuã niuẽ nõ putes callũ ins
terioribus obducere? appellat autẽ niuẽ æstiuam, qua decocta res
frigerabat̃. Didicerũt. n. luxuria mõstrante Romani (ut docet Sen.
ad Luciliũ) niues tp̃e æstatis locis subterraneis cõseruare. uñ Plin.
lib. xix. Seruat̃ algor æstibus, excogitaturq; ut alienis mẽsibus nix
algeat. ¶ Pruinis geticis: hoc est scythicis. ac ꝑ hoc frigidissimis, ubi
ꝑpetua

gpetua sunt frigora. Nam Getæ populi sunt Scythiæ. ¶ Non eadē:
ordo est: Ego mō q̄rebar uina poni uobis nō eadē q̄ ponebant do
mino: sed eandē aquā cū diuite nō potatis. ¶ Vos aliā potatis aquā:
frequēs est cōquestio apud Martialē clientes paribus cū domino
nō excipi dapibus: ut illud in. iii. lib. in Pōticū: Cū uocor ad cœnā
non tam uænalis ut ante: Cur mihi nō eadē, q̄ tibi cœna datur? Pli.
iunior itidē cōqueritur i epistolis. Sic & Plin. senior lib. xix. capi. iiii.
Heu prodigia uentris, mirę esset nō licere carduis pecori uesci, non
licet plebei. Aquæ quoq; separātur, & ipsa naturæ elemēta ui pe
cuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciē potāt, pœnasq; montiū in
uoluptatē gulæ uertūt. ¶ Cursor: nō delicatus pincerna. sed qui in
ter seruos est cursor, & q officiū habet eūdi quocunq; missus fue
A pedibus. rit a dño. ii ēt A pedibus dicebātur. Martialis: Cursorem sexta tibi
Rufe remisimus hora Carmina, quē madidū nostra tulisse reor. Idē
in tertio. Sed tuta fœno Cursor oua portabat. nā mira erāt pedum
pnicitate. Spartianus in uita Commodi scribit eū cursoribus suis
exēplo Cupidinū alas frequēter apposuisse: eosq; uentorū noībus
sæpe uocitasse. Boreā aliū, aliū Notū, & itē Aquilonē, aut Circiū, cæ
terisq; nominibus appellās. Et indefesse, atq; inhumaniter faciens
cursitare. ¶ Getulus: ex Getulia Africæ regione. Manus ossea, idest
Æthiops ipse osseus. nā Æthiopi manus & reliq̄ corporis membra
sūt exilia & sine pulpa. ¶ Nolis occurrere: uereris. n. ne manes eēnt
Monimenta alicuius, q ex bustis exissent. Monimēta: sepulchra dicta a monēdo,
q̄ moneāt nos, & maiorū nostrorū & nos esse mortalis; uñ & moni
mēta dicimus, q̄cunq; nobis memoriā alicuius rei relinquūt. ¶ La
tinæ: de uia Latina dictū in calce primæ Satyræ. ¶ Flos Asiæ. i. for
mosissimus pocillator ex Asia: Inde. n. pulcherrimi habebant ser
ui. ¶ Quā fuit cēsus: nec mirū tanti seruū emi: cū scribat Pli. lib. vij.
cap. xii. M. Antoniū duos pueros eximios forma mercatum fuisse
ducētis sestertijs. ¶ Census Tulli pugnacis: pluris, inqt, seruos mer
cant, q̄ fuerint opes Tulli Hostilij tertij Romanorū regis, q Romu
lo ēt ferocior fuit: unde pugnacem appellauit. de eo sic Virg. in se
xto: Cui deinde subibit Otia, q rumpet patriæ, residesq; mouebit
Tullus in arma uiros: & iam desueta triūmphis Agmina, quem
iuxta sequitur iactantior Ancus. Nam Ancus Martius quartus
Ancus Martius fuit Rex a Romulo, nepos Numę Pompilij ex filia, æquitate & reli
gione auo similis. Hi autem pauperes fuere reges.
ASCen. ¶ QVALIS cœna &c. Describit iniquitatē cœnæ. primo quia
uilissima apponebantur cliētulis: secundo quia lautissima & maxi
me opipara domino secundū fauit ibi: Ipse capillato. Ordo est hic:
Tamen quamuis sup. tantopere cœnā sectaris: q̄lis sup. est ipsa cœ
na: q. d. uilissima. qa uinū supp. apponit in ea quod lana succida. i.
q̄ sudante oue tonsa est. nolet pati. i. imbibere ut mādet tā crassum
& immixtū est. Tu uidebis. i. quilibet uidere poterit: corybanta. i.
Corybantes aliquem raptum furore effectū quasi corybanta. de conuiua: idest
effectū malignitate uini ex eo, q uenerat ut esset conuiua. turgia. i.
cōtumeliosa uerba iurgiorū incitamēta, proludūt. i. pugnā tanquā
proludia præcedunt. sed tu saucius. i. uulneratus ab eo, cui cōuitia
dixeris: uel a furētibus & ebrijs. torques. i. impellis & prohjcis in ad
uersariū tuū. mox. i. paulopost iurgia illa. pocula. i. uasa potoria. &
de terges uulnera supp. mappa. i. mātili. rubra. i. sanguinolēta, uel
sanguine tincta. Quoties pugna cōmissa inter uos. s. cliente & pa
rasitos & cohortem libertorū ipsius domini. nam serui. nō accum
bunt. lagena saguntina. i. fictili ex luto saguntino: q̄ a Sagunto
Hispaniæ oppido Romā aduehebatur. feruet. i. feruide fit. q. d. fre
quentissime. & ita neq; bene, neq; quiete accipiebantur. Ipse capil
lato. Ostendit e diuerso lauticias cœnæ dominorum. nam sicut
(Seruio teste) plena alicuius rei cōmendatio, atq; laudatio fit: ex
præsentia bonorū eius & absentia malorū, q̄ alijs insunt: ita plene
uituperatio ecōuerso. ex præsentia malorū, quę habet ex carentia
bonorū, qbus caret. Ordo est: Ipse. s. dominus & rex cōuiuij: potat
. i. abunde bibit supp. uinū diffusum. i. quod diffuse & abunde pro
uenit. consule capillato. i. intonso: & p hoc antiquissimo. uirtus au
tē uini ex diuturnitate eius cōprobatur. quod & Cic. in lib. de ami
citia attestatur his uerbis: Amicitiarū esse debēt sicut aliarū rerū so
cietates: ueterrima quæq; ut ea uina, q̄ uetustatē ferūt, esse debent
suauissima &c. Hinc quoq; Virgil. Æneid. primo. Impletur ueteris
Bacchi, pinguisq; farinæ &c. Et ille tenet tuā. idest liquorem uuæ.
. i. uinum opimianum. calcatum. i. calcibus expressum. bellis socia
libus: idest dū essent ea bella, q̄ socialia & Marsia uocantur. nam L.
Opimio consule cū Brachius tribunus plebis interemptus est: tem
peries quædam fuit: q̄ coctura dicitur: tanta uini feruilitate, & pstan
tia: ut quæ eo anno diffusa sunt in ducentesimū annū fuerint ser
uata: redacta in speciē mellis: ut scribit Plinius. tenet ergo. i. habēt
in potestate: ut bibat talem uinū. nunq̄ missurus: idest cōcessurus.
cyathū. i. poculū illud amico cardiaco. i. cordis dolorē: q sitim gene
rat patienti. tenet inquā nunc: quia bibet cras alqd supp. uini: idest
aliquod uinum de montibus albanis: aut de setinis supp. qui sunt
iuxta pontinos campos. cuius supp. uini senectus. i. uetustas. dele
uit. i. amouit multa fuligine. i. mucore aut situ nigro ueteris testæ:
qa in testis uinū olim seruabant: siue in serijs: idest terreis uasis, nō
in ligneis. deleuit inquā patriam. i. inscriptionem de qua patria es
set: & titulum eius. scribebant. n. ad uascula illa pice obturata & in
multos annos reposita: continentē patriā: & nomē & pretiū uini: q
iā uetustate amotus aut offuscatus erat. q̄le supple uinū Thrasea &
Heluidius libertatis amatores: & tyrānorum inimici solebāt supp.
bibere, uel tenere. coronati. i. habētes coronas pāpineas in capite,
quas sumebāt, q egregie potare decreuerāt. natalibus. i. in die nati
uitatū Brutorū. & Cassi. i. Cassij libertatis uindicū. nā Iun. Brutus
reges exegit. Decius aūt Brutus cū Cassio impatores exigere cona
tus Iulium Cæsarem occidit. ipse Virro: idest uir diues rex conui
uij. tenet crustas Heliadum: idest uasa quæ ex electro cauabantur.
quod quidem electrum fit ex lachrimis Heliadum: idest filiarum
Solis, & sororum Phaetontis qui cum fratris mortem nimium im
patienter ferrent, in arbores mutatæ sūnt. aut alnos, aut populos.
unde species electri distillare dicitur. tenet inquam capaces: idest
ualde amplas crustas: idest corticum electra sudantium particu
las. Heliadum: idest filiarum Solis. & tenet Beryllos: idest lapides
tales inæquales. itē Virro tenet phialam: idest pateram. Aurum: id
est poculum, aut aliud uasculum aureum non committitur tibi
qui conuiua pauper es. uel si aurum datur quando: idest aliquan
do. custos: idest obseruator est supple affixus ibidem. qui nume
ret gemmas: idest pretiosos lapillos: qui sunt in uasculis illis au
reis, Et qui obseruet: idest diligenter custodiat ne furentur. ungues
aduncos: idest rapaces: quibus gemmas abradere possis: da ue
niam: idest ignosce istiusmodi luxuriæ. iaspis: idest lapillus talis. præ
clara: idest pura & multum perlucida. laudatur illic: idest i cōuiuijs
diuitum, uel potius in poculis. Nam Virro uir ille diues transfert
gemmas: idest lapillos pretiosos a digitis ad pocula: ut multi sup.
faciūt. gēmas dico, q̄s. i. q̄les. iuuenis, s. Æneas. prælatus supple ab
Elysa, q̄ Dido dicitur sm Virgilium: Hyarbæ duci illi zelotypo. i.
primō zelū tenenti solebat ponere in fronte uaginæ. i. incapulo,
seu manubrio ensis, uel in summa parte uaginę. Dicitur enim. iiii.
Aeneid. de ense Ænęę: Stellatus iaspide fulua Ensis erat. Solēt. n.
mortales, qbus maxime oblectantur plurimū exornare. Bibaces er
go & Bacchi pceres pocula sua gēmis exornāt belligeri uiri ensem
suum &c. Tu uero cliens siccabis: idest ebibendo siccum reddes
cum non sit satis uini in eo. calicem: scilicet uitreum. quatuor na
sorum. i. plurimæ deformitatis sicut Vatinio uitriario ex Beneuen
to unus nasus multum difformitatis afferebat. siccabis dico cali
cem quatuor nasorum habentem nomen sutoris Beneuentani: id
est ipsius Vatinij. a quo calices uitrei Vatiniani dicti sunt. & siccā
bis calicē iam quassatū. i. concussum, & dissolutum. & poscentem
sulfura. i. requirentem cōmutari pro sulfure: & hoc uitro rupto. Si sto
machus dñi feruet uino & cibo. i. febricitans est. aqua supp. deco
cta: idest artificiosę facta. frigidior pruinis geticis. i. q̄ sunt apud
Getas: ubi plurimæ & diutissimæ sunt niues. petitur supp. pro eo.
Non eadem uobis poni modo uina querebar. Non tantū inquit, in
uino quod dominus conuiuij optimū, clientes pessimum bibunt,
discretio est: sed ēt in aqua & pane: & multo maxima in seruis, seu
ministris. Ordo est: Ego querebar. idest conquerebar. modo. i. pau
loante. non eadem uina poni. i. apponi, uel proponi uobis & dño
uerū quod intolerabilius est: uos potatis aliam aquam: q̄ ainde co
ctam. cursor Getulus. i. niger. quales sunt Getuli. dabit tibi pocula.
aut ossea: idest macilenta manus. in qua n̄ si ossa & nerui uidentur
mauri. quē uulgo morum dicūt, nigri in colore. & is supp. cui no
lis occurrere per mediā noctē. dū ueheris per monimēta. i. sepul
chra Latinę supp. uiæ. cliuosæ: idest dependētis. uel illic ubi cliuosa
est: & sepulchra sunt quia crederes spiritum, aut manes defuncti es
se. Flos Asiæ: idest pulcherrimus iuuenis ex Asia: sicut erat Gany
medes raptus in pincernam Iouis, ministrabit sup. ante ipsum: uide
licet dominum. paratus. i. comparatus & emptus maiore pretio q̄
fuit census: idest thesaurus, & possessio Tulli. s. Hostilij tertij regis
Romanorum. pugnacis: idest bellicosi. qui animos Romanorum
tempore Numæ resides & otiosos in arma excitauit. & census An
ci: idest Anci Martij quarti regis Romanorum.

Inter murena natātes In patina porrecta. De squilla sic scribit Aris-
stot. lib. iiii. de animalibus. Crusta aūt intectorū genus primū locu
sta cui proximū genus alterū est, quē cāmarū uocant: tertiū genus
Aspara-gus — squilla est. quartū cancer, &c. ¶ Distendat: ipleat. ¶ Asparagis: aspa-
ragi dicti sunt q ex asperis uirgultis legunt: & ipsi scapi asperi sint,
nō leues. nisi dictio sit græca: nā ἀσπάραγος dr̄. hæc Varro ¶ Qua
cauda: quasi q̄ maxime expetit. Nā in squilla & locusta cauda opti-
mi habebat saporis. Fuisse aūt lautæ gulæ docet Suidas q scribit
Apiciū eo cibi genere bona cōsumpsisse, & eius auiditate i Africā
nauigasse. ¶ Despiciat: deorsum aspiciat cū sublimis a ministro fera-
Cammarus — tur. sequitur enim: Excelsis manibus sublata ministri. ¶ Cāmarus:
est ex genere piscū (ut diximus) crustatorū: cuius meminit & Mar-
tialis: Concolor in rubra cāmare lance rubes. De eo sic & Lampris-
dius in Heliogabalo: Primus fecit, Isitia de piscibus, primus de
ostreis & lithostreis, & huiusmodi marinis cōchis & locustis & cās-
maris & squillis. ¶ Cōstrictus ouo: cāmari. n. imixti ouis coqueban-
Cœna feralis — tur. ¶ Cœna feralis: expositio est. i. cœna q̄ſs mortuis dabat. Vnde
Apul. in. iiii. Floridorū: Exclamauit uiuere hoiem, pcul ignes amo-
Fera mors — lirent, rogū demolirent, cœnā feralē a tumulo ad mensam referēt.
Ferā. n. ueteres mortē appellauere. ¶ Venafrano: subaudi oleo. To-
Venafranū oleū — tus. n. ager Venafranus bonitate olei cōmendat. Vnde illud Plis-
nianū: Et uulgo principatū in hoc quoq bono obtinuit Italia toto
orbe, maxime agro Venafrano. est aūt Venafrū oppidū Cāpaniæ.
Venafrū oppidū — De oleo uenafrano Mart. Hoc tibi campani sudauit baca Venafri
Vnguentū quoties sumis, & istud olet. Varro in re rustica: Quod
far cōferam cāpano, quod triticū appulo, quod uinū falerno, quod
oleū uenafrano? ¶ Pallidus caulis: nā brassicæ pallescētes fastidium
mouebāt. Vnde ut uiriditatē custodirēt, cū nitro coquebant. Mart.
Ne pallentes moueant fastidia caules: Nitrata uiridis brassica fiet
aqua. ¶ Olebit laternā. i. oleū q̄le laternis solet indi. Nā in usum lus-
cernarū pessimū paratur. laternā aūt posuit p lucerna. ¶ Vestris als
ueolis: satyrice appellauit patinas paupis alueolos. Nā alueoli dr̄r
uasa pprie ex ligno excauata: sic ēt in sequētibus alueolos appella-
uit: Cuius & alueolos & lænā pignerat Atreus: ubi locus est corris
Alueolus — gēdus: nā pro Alueolis Albiolos legit: Ergo uestris alueolis. i. ues-
stris patinis uilibus & ligneis. Alueolus itē capit p tabula lusoria.
Varro: Quales sunt tesseræ, gbus in alueolo luditur. Vocabulū au-
tē deductū est p diminutionē ab Alueo. uñ Valer. lib. viii. loquens
de Scæuola: Alueo quoq & calculis uacasse interdū dr̄. licet illud
ēt diuersa significatione accipiat. nam & pro uase ligneo ponitur:
Solium — quod alio noie soliū appellamus: eo utebātur in balneis: unde Cic.
in iiii. Rhetoricorū ad Herēniū: Deinde ubi u sum est ut in alueum
descēderet. Alueus itē capitur p concauitate fluminis, uñ dicimus
alueū Tyberis: alueū Padi. ¶ Canna micipsæ. i. quod ex Numidia
Romā uehitur. Nā Micipsa Massanissæ filius Numidarū fuit rex: q
mortuus regnū tribus filijs reliquit: Ad herbali, Hiempsali, & Ius-
gurthæ fratris filio: quē in filiū adoptauerat. ¶ Canna acuta prora
. i. nauis. Hoc aūt dicit, q(ut scribit Pli. lib. vii. cap. lvi.) naues fiūt
utiles in Nilo ex papyro, & scirpo & harundine. simulq ad id res
speritq in India harūdines sunt tantæ pceritatis: ut ex singulis in-
ternodijs nauiculæ fiant, q̄ alueo nauigabili ternos interdū homi-
nes ferāt. Auctores sunt Pli. li. vii. cap. ii. Solinus, Diodorus, Mela.
¶ Cū Boccare: tantus, ingt, est fœtor olei ut nemo Romæ lauetur
Boccar — cū Boccare hoc est cū Numida aliquo. Boccar aūt (ut scribit Liui.
lib. xxix. ab urbe cōdita) rex fuit Mauroꝝ, fuitq tpibus Massanissę
Massanissa — regis Numidiæ: pro quo nōc poeta intelligit oēs Numidas & Mau-
ros. ¶ Tutos a serpētibus: tāta, ingt, est uis tetri odoris olei: ut serpēs
tes ipsi fugētur. ¶ Mulus erit: piscis est marinus. de quo in superiore
Corsica — Satyra. ¶ Corsica: insula est in mari ligustico. alio nomine appellata
Cyrnus — Cyrnus. uñ Virg. in Buco. Sic tua Cyrneas fugiāt examina taxos.
Tauromi-nium — ¶ Rupes Taurominitanæ: hoc est Sicilia ipsa. Nā Tauromiuiū op-
pidū est Siciliæ nō longe a Messana. olim Naxus uocitatū. auctore
Solino. ¶ Quādo ocratio est q̄re tā ex longinquo Petantur pisces:
qm̄, ingt, iā mare nostrū piscibus est exhaustū. dū gulæ tantopere
inseruimus. Vnde & Seneca detestās gulā sic scribit ad Luciliū: Vi-
de quantū rerū p unam gulā transiturarū permiserit luxuria, terras
rumq, marisq uestatrix. Val. Maximus lib. ix. loquens de luxuria
sic ait: Inde ab Oceani littoribus attracti pisces: inde infusę culinis
Macellū — arcæ, censibusq edendi & bibēdi uoluptas reperta. ¶ Macello scru-
tante: hoc est piscatore maria quæq uicina explorāte. Macellū. n.
posuit p piscatore. Est aūt Macellū locus ubi obsonia uenduntur.
dictū (ut sensit Donatus in Terentiū) a mactādis pecoribus. ut alij
uero tradūt a Macello quodā, q exercebat in urbe latrociniū, quo

Macellarij — dānato, censores Æmilius & Furius statuerūt, ut in domo eius obs-
sonia uēderētur, a quo Macellarij dicti sunt, qui obsonia uenderēt.
Lanij — nō aūt q pecora mactarēt. ii enim Lanij & Laniones sunt appellas-
Laniōes — ti. & Laniena locus ubi mactarentur. de quo plura ante. ¶ Nec pati-
Laniena — tur: scilicet gula. ¶ Tyrrheuum: Thuscum, & Romanum.
ASCen. — ¶ ASPICE &c. Ostendit quomodo diuersa obsonia diuersis
mode domino, & clientibus apponuntur. Ordo est: Aspice q̄: ide-
est quantum, longo: idest extento & exporrecto pectore minister
distentat: idest a se & potissimum a facie ne naso fœdasse putetur,
extensam teneat lancem: idest patinam, Mancinellus legit disten-
dat: idest impleat. sed minus placet: quia distendi non est simplis-
citer impleri: sed cum extensione: quæ lanci non conuenit: sicut
uberibus & faccis. Alij præterea legunt: qua fertus & cæt. ut sit
qua supple lance squilla fertur & cæ. Plures legunt quæ: ut sit aspis-
ce quæ. idest qualis & quanta squilla: idest piscis sic dictus: & aspis-
ce quibus asparagis: idest herbis talibus pro condimento circums-
positis: quasi dicat delicatissimis utpote altilibus, sunt enim dus-
plices: siluestres qui proprie asparagi sunt: quia dicuntur secun-
dum Varronem ab asperitate loci, in quibus nascuntur: uel quia
ex asperis uirgultis legantur: & altiles qui in hortis aluntur. septa:
idest circundata. & qua: idest quali, & q̄ longa cauda despiciat
conuiuia: idest uos conuiuas in imo sedentes: quos despicit tas-
lis squilla: quia non dignetur talibus anteponi. & despicit: quia
ab alto quodammodo respicit. cum: idest quando. uenit sublata:
idest sublimata: sursum lata: siue exaltata manibus ministri.
sed cammarus pisciculus ille de genere locustarum uilis saporis.
ponitur: idest præponitur tibi constrictus: idest constrictus. dimis-
dio: idest dimidiato ouo: quod appositum est pro condimento:
ut dicunt interpretes. Vel cammarus constrictus: idest compres-
sus ex decremento eius. ouo eius existente dimidio: idest ad dimi-
dium usq constricto iam descrescente Luna. habet enim piscicus-
lus ille oua, quæ ut succus eius, & quicquid habet pulpæ cum
Luna crescente crescunt: & decrescente decrescunt. Rubet aus-
tem cammarus coctus. Vnde Martialis: Concolor in nostra cams-
mare lance rubes. Georgius Valla scripsit grammarus: sic enim
uulgo profertur: sed plures per c scribi uolunt. sicut Caius: Lys-
curgus: Cneus: amurca: quæ ubi c habent: per g efferuntur.
Cammarus ergo constrictus & iam quasi languens: ouo eius exis-
stente dimidio: ponitur tibi feralis: idest letalis cœna. uel quia cam-
mari stomacho & capiti nocent. uel quia tunc maxime quando
decrescunt mortiferi sunt. uel quia talis cœna mortuos decet & lus-
gentes eos. ponitur inquam in exigua patella. ipse: scilicet domis-
nus perfudit piscem: qui sine oleo satis saperet. uenafrano sup-
ple oleo quod maxime laudatur. at: idest sed hic caulis, qui exis-
stens pallidus: idest hoc olus pallidum: idest languens: uel caulis
lactucæ uetustate languentis: & pallidæ, qui affertur tibi misero.
olebit laternam: idest præ se feret odorem olei: quod quia uilissi-
mum & insipidissimum in laternis comburi debeat. illud enim
supple oleum datur uestris alueolis: idest uentribus. quod canna
idest: naticula facta ex canna. uel quod in doliolo facto ex cans-
na aduehitur. micipsarum: idest numidarum, qui per Micipsam
regem nobilitati sunt, & inde denominati subuexit acuta proras:
idest in acuta naui: hoc est non oleum oliuarum: quia tali saltem
bono caret Africa: sed ex quibusdam seminibus: quod fœdum &
insipidum est propter quod supple oleum nemo lauatur Romæ.
cum Boccare: idest cum quouis Numida etiam ditissimo: licet es-
set Boccar eorum rex: quia cum in patria soliti sunt inungi oleo
illo grauissimi odoris: adhuc cum corpora eorum calefiunt, illud
olent. non autem est uerosimile q Romæ ubi est copia optimi olei
Boccar oleo patriæ suæ uti uelit: quod etiam oleum facit homis-
nes tutos ab atris serpentibus: qui grauitatem eius ferre non pos-
sunt. Mulus: idest piscis delicatus sic appellatus. erit domino: ide-
est dominus habebit mulum: quem Corsica insula illa misit: aut
quem rupes Taurominitanæ: idest rupes quæ sunt iuxta Tauros-
minum oppidū Siciliæ sup. miserunt: quādo: idest quandoquidem
ita est q omne mare nostrum. i. italicum est peractum: idest expisca-
tum & iam defecit. i. piscibus euacuatū est. dum gula. i. gulositas
nostra sæuit. i. uehementissima crescit. & hoc macello. idest quolibet
piscatore in macello uendere solitu. scrutante. i. inquirēte. assiduis
idest quibus continue utitur, retibus. proxima supple maria. nec
patitur piscem Tyrrhenum: idest maris Tyrrheni quod inferum
dicitur crescere. ergo: idest ea de causa prouincia: idest regio longe
posita, & a romanis procul uicta.

Instruit ergo focum prouincia, sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia uendat.
Virroni murena datur, quae maxima uenit
Gurgite de siculo, nam dum se continet Auster,
Dum sedet, & siccat madidas in carcere pennas
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longae cognata colubrae,
Aut glacie aspersus maculis Tyberinus, & ipse
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediae cryptam penetrare Suburrae.
Ipsi pauca uelim, facilem si praebeat aurem,
Nemo petit, modicis quae mittebantur amicis
A Seneca, quae Piso bonus, quae Cotta solebat
Largiri, namq; & titulis, & fascibus olim
Maior habebatur donandi gloria, solum
Poscimus, ut coenes ciuiliter, hoc face, & esto,
Esto (ut tunc multi) diues tibi, pauper amicis.
Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
Altilis, & flaui dignus ferro Meleagri
Fumat aper, post hunc raduntur tubera, si uer
Tunc erit, & facient optata tonitrua coenas
Maiores, tibi habe frumentum Aledius inquit,
O Libye, disiunge boues, dum tubera mittas.
Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectas, & χειρονομοῦντα uolanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia, nec minimo sane discrimine refert
Quo gestu lepores, & quo gallina secetur,

IOAN. BRIT. INSTRVIT ergo focum: cum mare, inquit, nostrū piscibus sit exinanitū: ergo ex prouincijs & longinquis locis petitur: sicq; poeta gulam sui tēporis notat. Quae etiā a Seneca his uerbis taxatur. Quod dissolutus delitijs stomachus uix admittat ab ultimo petatur Oceano: uomunt ut edant: edunt ut uomant. Instruit focū: in causa est ut pisces habeantur ad coquendum. Illinc: ex prouincia. Lenas: pro auaro captatore ponitur: ut Aurelia pro orba diuite: cui multa mitterētur munera. uterq; aūt fuit temporibus Iuuenalis. ut Gallita & Pactius. Captator: hoc ē q muneribus alienas opes captat. Aurelia uendat: nā lucri cupiditate munera uēdebat. Virroni: ipsi diuiti. Murena Murena: anguillae similis est. in freto siculo capitur. Macrobius. li. iii. Accersebantur, inquit, murenae ad piscinas nostrae urbis abusq; freto siculo. Lautae habebantur gulae adeo ut Licinij Crassi Murenae sint cognominati, q hoc pisce effusissime sint delectati. Lege Plin. lib. ix. Columellā, & Macrobiū lib. iii. Nā dum se cōtinet: nō uerētur, inquit, piscatores quiescentibus uentis in mari siculo, licet periculoso piscari: ut ostēdat nihil intactū relinqui ad indomitā gulā explendam. Auster: Austrū posuit pro oībus uentis. In carcere: fabulā miscet. Nam uenti in Aeolijs insulis, in quibus tēporibus Iliacis Aeolus regnabat, in carcere ab eo coercen dicebantur. Vergil. Aeoliam uenit, hic uasto rex Aeolus antro Luctātes uentos, tēpestatesq; sonoras Imperio premit: ac uinclis & carcere frenat. Lina temeraria: hoc est temerarij piscatores utētes retibus. Charybdim: in freto quod est inter Italia & Siciliā scopulus est Scylla: itē Charybdis: mare uorticosum: ambo clara saeuitia. Charybdis aūt Peloro promontorio adiuncta est. De scylla & Charybdi plura referemus in decima quinta Satyra. Cognata colubrae: quasi eiusdem generis scribit Plin. lib. x. cap. xxiii. Murenas in terram elapsas serpentibus cōmisceri: sed de anguilla hoc non legitur apud Plinium uerū poeta sequitur opinionē uulgarem, qui credit serpentes, & angues coire cum anguillis. Aut Tyberinum: lupū piscem intelligit, qui in Tyberi stercore pasceretur & immūda esca inter cloacas urbis. Et licet hoc loco Iuuenalis Tyberinū piscem ut uilem pauperi apponi dicat. Varro tamē (ut tradit Macrobius) pisci Tyberino palmam tribuit his uerbis in libro rerum humanarum. xi. Ad uictū optima fert ager Campanus frumentū, Falernus uinum, Cassinas oleū, Tusculanus ficū, mel Tarentinus, piscē Tyberis. Nam oēs ex hoc amne pisces maximū honorē tenuerunt apud prodigos, in primisq; lupus, qui inter duos pontes captus esset. quod et Horatius indicare ui: in Satyra q incipit: Quae uirtus, Lupus hic Tyberinus an alto Captus hiet: pontem inter iactatus, an amnis Hostia sub Tusci. Columella li. ix. capi. xvi. loquens de piscinis sic scribit: Doctaq;, & erudita palata fastidire docuit fluuialē lupū, nisi quem Tyberis aduerso torrēte defatigasset. quibus uerbis docet lupum Tyberinū in pretio fuisse. Verū forte tēporibus Iuuenalis talis piscis in pretio nō erat: tēporū longinquitate mores, ut fit mutantes: sicut & aetate nostra anguillae: quae tēporibus poetae in minima erāt aestimatione, mensis nostris sunt gratissimae lupos etiā marinos laudat Plin. lib. ix. his uerbis. Luporū laudatissimi qui appellantur lanati candore, mollitiaq; carnis. hunc piscē graeci appellant λάβρακα: aspersus maculis. Nam lupi pisces maculis uariegati inueniebantur, sicq; minoris aestimationis. unde Columella lib. ix. cap. xvii. ubi de positione piscinae mentionē facit: Tum etiam sine macula (nam sunt & uarij) lupos includamus. Eos nos esse putamus, quos Lupus uulgo appellant lucios. dictos lupos ab eorū uoracitate. nam reliquos pisces insectātur. uū Columella eodē libro lupos rapaces appellat. Glacie: per hyemē. uidenī. n. maculis frigore aspergi. Vernula: alūnus. Cloaca: nā tota urbs pensilis erat cloacis corriuatis septē amnibus a M. Agrippa sordes urbis in Tyberim deferentibus, lege Liuiū & Plinium libr. xxxvi. cap. xv. Pinguis cloacā torrēte: hoc est pinguis sordibus fluētibus p cloacas. Est. n. cloaca (auctore Vulpiano) locus cōcauus p quē colluuies, & immūdiciae urbis fluant. Cloacae aūt appellatione & tubi & fistulae cōtinentur. Ad salubritatē ciuitatū, & ad tutelā ptinet, ut cloacae purgent & reficient, nā & cęlū pestilēs & ruinas minant immundiciae cloacarū. Torrēte: hoc est (ut scribit Plinius) cursu pcipiti torrentiū modo fluēte. Cryptam: cauernā, & loca riparū excauata: q piscis depascens perscrutatur. Vū Lucilius acer & uiolentus poeta eūq̄si liguritorē catillonē appellat. s. qui proxime ripas & stercus insectaretur. Proprie aūt Catillones dicebātur, qa ad polūctū Herculis ultimi cū uenirēt, Catillos liguriebant. Catillones Crypta aūt dicta est a κρύπτω: quod est occulto. Suburrae regio erat urbis celebratissima: de qua alibi ante. eo aūt ait piscis stercus sectantes puenire. Ipsi pauca uelim: uelim, inqt, ipsum Virronē paucis aloqui, si me uelit auscultare. Nemo petit: sensus est: Nemo, inqt, petit a te Virro ut in pauperes clientes tā munificus sis, q̄ fuerūt Seneca, Piso, & Cotta in amicos suos, quos multis donis prosequebātur. sed ut coenes ciuiliter & cōmunibus epulis cū eis, & nō discretis. A Seneca: Senecā diuitē fuisse & liberalē in amicos scribit Tacitus: apud quē legi est de uita, & nece eius. Piso bonus: multi extitere Pisones. uerū de C. Pisone illo intelligit, q amicus & familiaris fuit Senecae, q q; auctor fuit cōiurationis in Neronē, a quo dicta est coniuratio illa Pisoniana. C.Piso De eo ita scribit Tacitus: Namq; facundiam tuēdis ciuibus exercebat: largitionem aduersus amicos: & ignotos quoq; comi sermone & cōgressu. Vnde a poeta & liberalis & bonus appellatur. hic postea obijt detecta coniuratione p Milichium Senem libertū abruptis brachiorū uenis. Cotta: hic est ille Cotta, de quo in Satyra: Et spes & ratio. Quis tibi Mecoenas Quis nūc erit aut Proculeius, aut Fabius: Quis Cotta iterū, qs Lentulus alter. Namq; & titulis: adeo, inquit, liberales & munifici erāt i amicos, q ueteres gloriosius esse in hoie putarēt liberalitatē exercere, q̄ dignitates adipisci. Vnde Sallustius in Catilinario commendans mores ueterum romanorū sic scribit: Magisq; dandis q̄ accipiendis beneficijs amicitias parabant. Titulis: honoribus, qui per titulos & inscriptiones ostēdebātur. Vū Pli. lib. vii. loquens de Pompeio: Postea ad tota maria, & deinde ad Solis ortus missus, hos retulit patriae titulos. Propertius ultima Elegia: Et domus est titulis utraq; fulta suis: id est honoribus & laudationibus. Fascibus: cōsulatu & pretura: quae dignitates inter alias pcipue habebantur: ut p has dignitates oēs intelligas, Consulē & praetorē lictores praecedebant cū fascibus uirgarū: Consulē duodecim, sex uero praetorē. Coenes ciuiliter. i. ut bonū ciuem decet: cōmunibus. i. epulis & indiscretis. eadē est et expostulatio Martialis aduersus Ponticū: Cur sine te coeno: cum tecū Pōtice coenē: Hoc face & esto: cū indignatione pronunciandū: face hoc, inquit, & tibi cōcessero ut uiuas diues tibi & parcus amicis, ut multi faciunt. sicq; sui temporis hoies sordidos taxat. Iecur anseris Iecur anseris: prodigi & lautae gulae homines inter delicata

delicata obsonia iecur anseris statuerunt. Vnde Plini. lib. x. capite xxii. Iecur fartilibus in magnam amplitudinē crescit, exemptūq; lacte, mulsoue augetur. Nec sine causa in quæstione est: qs primus tantū bonū inuenerit. Scipio ao Marcellus uir cōsularis an M. Sesius eadem ætate eques Romanus: Mart. lib. xiii. Aspice q̃ tumeat magno iecur ansere maius. Docuit Apicius saginare anseres fico carica & facie extinguere. ℓ Altilis. Gallinā intelligit, quæ alebatur ad saginā. Deliaci corpere gallinas saginare: unde pestis exorta opimas aues, & suopte corpore unctas deuorādi. Quod postea lege Flauia prohibitū est. qua cautū est, nequid uolucrū proponeretur, præter unam gallinam, quæ nō esset altilis. Pli. ℓ Par: crassitudine. ℓ Dignus ferro Meleagri. i. tam pdigosa magnitudine, q̃ fuit is, quē Meleager Calydonius interemit. nota est fabula. ℓ Flaui: flauus

Flauus color: color (ut scribit Gellius) est ex albo, rufo, & uiridi cōcretus. unde flauam appellamus Cererem: alludentes ad frumenta, quæ in agris flauescere dicuntur cum maturescunt. Verum hoc loco flauum intelligimus pulchrū & formosum: sicuti poetæ sæpe in hac significatione usurpāt. ut ante: Et flauā cui det mandata puellam. ℓ Post hunc. i. aprū. ℓ Tubera in genere fungorū numerant. Mart. Rumpimus altricē summo de uertice terram. Tubera bolletis poma secunda sumus. Ea undiq; terra circūdata nascuntur: nullisq; fibris nixa aut saltē capillamentis: neq; terræ cohærent: cortice & includūtur: ut plane nec terrā esse possimus dicere: neq; aliud q̃ terræ callū. Laudatissima quæ Africæ crescūt: cū fuerint imbres autūnales & tonitrua crebra tunc nasci dicūtur maxime & tonitribus: nec ultra annū durare: tenerrima aūt uerno tēpore esse. ℓ Radūtur: utrū purgantur abraso cortice, cum apponuntur. an raduntur. i. euellūtur ex terra sarculis. ℓ Si uer tunc erit: ordo est & sensus. Aledius inquit: o Libye habe tibi frumentū: ac si dicat: frumētum ego non curo: modo mihi mittas tubera: hoc inq̃ dicit: si uer tunc erit, scilicet cum tubera apponuntur: & si tonitrua optata facient maiores cœnas. Nam tunc (ut diximus auctore Plinio) dicuntur nasci si imbres fuerint autumnales & tonitrua crebra: tenerrima sunt tēpore uerno. Vnde poeta dixit: si uer erit. ℓ Aledius inquit: Aledium aliq dicūt equitem Romanū fuisse luxuriosum, quem pro homine guloso hic accipit. ℓ Disiunge boues: per me, inquit, frumentū non feres. Nam ex Libia frumenta mittebanť. Vnde Sidonius: Arma

Cyniphs: Calybs; frumenta Lybies, Campanus lacū. Ouidius in Ponto: Cyniphiæ segetis citius numerabis aristas. Cyniphii enim populi sunt Africę. Pli. lib. xv. ostendit Africā frugū fertilē esse his uerbis: Oleū ac uinū inuidit tantū Africæ, satisq; gloriæ in messibus fecit. Columella in quarto de re rustica: Mysiam, Libyam largis aiunt abundare frumentis. ℓ Structorem interea: aliam proponit cōtumeliam ut undiq;, inquit, habeas q̃ doleas structorem peritissimū incidendorum obsoniorum spectas, qui mira manuum, reliquiq; corporis agilitate ministret domino. Sicq; conuiuiorum luxuriam lautitiamq; sui temporis flagellat. Quod facit & Seneca his uerbis in libro de breuitate uitæ. Conuiuia me Hercule non posuerim inter uacantia tempora, cum uideam q̃ soliciti argentum ordinent, q̃ diligenter exoletorum suorum tunicas succingant, q̃ suspensi sint, quomodo aper coquo cæsus exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in frustra nō enormia, q̃ curiose infelices pueruli ebriorum sputa detergant.

Structor: Structor autem is dicitur, qui curam habet struendæ mensæ. unde illud est Virgili. Cura penum struere. ℓ Saltantem: ut optime agilem. ℓ χειρονομοῦντα: participium est ἀπὸ τοῦ χειρονομεῖν quod

Chironomon: significat manibus gesticulari. ut sit ordo & sensus: Tu spectas structorem saltantem, & manibus gesticulantē: ac per hoc ī oībus agilē. ℓ Donec peragat dictata magistri: donec omnia incidendo exequatur, quæ didicerit a magistro ita: ut nihil prætermittat, quod ad decoros incidendi gestus pertineat. Nam in urbe erant qui arte incidendorū rite obsoniorum docerent per uaria animalia formata ex ligno, ut latius dicemus in Satyra undecima. Et tota sonat ulmea cœna suburra.

Dictata: ℓ Dictata: dicuntur numero pluratiuo q̃cunq; in omni genere scientiæ, tam liberalis, q̃ ludicræ traduntur discentibus. Horatius ad Loliū: Sic iterat uoces & uerba cadentia tollit, Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere. Persius: Ten' cirratorum centum dictata fuisse. Pro nihilo pendas. Tranquillus in Cæsare: Tyrones per senatores armorum peritos erudiebat præcibus enitens ut disciplinam singulorum susciperent, ipsiq; dictata

Dictare: exercentibus darent. Deductum est uocabulum a dictare: quod est aliquid (ut dixi) in omni genere scientiæ discendum tradere. ℓ Nec minimo sane discrimine refert magnam, inquit, putant esse

differentiam, quo gestu singula obsonia incidantur, decoro ne an rustico more. Vnde illud est Plinij loquentis de gallinis: Postea culinarum artes inuenerunt: ut clunes spectentur: ut diuidantur in tergora: ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent. Sic Seneca (ut pauloante diximus ad Lucilium) Alius pretiosas aues scindit, & perpectus, & clunes certis ductibus circumferens cruditam manum in frustra excutit. Et alibi Seneca de breuitate uitæ cum uideam q̃ suspensi sint, quomodo aper a coquo cæsus exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant, quanta arte scindantur aues in frustra non enormia.

¶ INSTRVIT focum: idest sufficit uel administrat, quibus focus: idest culina instruitur: hoc est obsonia præbet. illud ergo quod Lenas captator hæreditatis scilicet emauit de diuitibus orbis. & quod Aurelia diues & orba uendere cogitur ne corrumpantur obsonia data. sumitur illinc: idest ex prouincia. Virroni murena datur. Prosequitur inceptum ostendens inæqualitatem obsoniorū. Ordo est. Murena: idest talis piscis delicatus. datur: idest apponitur Virroni: uiro diuiti & domino conuiuij. quæ existens maximas uenit: idest aduecta est. de gurgite: idest de mari uorticoso Siciliæ. Nā dum Auster: uentus ille aquosus. continet se. idest non flat. & dum auster sedet & siccat in carcere. idest in antro Aeolio. de quo dicitur pri. Æneid. Illa se iactet in aula Aeolus: & clauso uentorum carcere regnet. pennas, quibus uolat madidas: idest pluuijs immixtas idest dum siccum: hoc est serenum est quiescente Austro, qui Siculo mari infestus est. lina: idest uela linea. temeraria. i. nimium audacia: hoc est nautæ nimium temerarij uela pandentes, contendunt mediam Charybdim: idest uoraginem illam in mari Siculo: quia in medio eius piscantur murenas. Anguilla piscis uilis & uulgaris correspōdens murenæ. manet. idest expectat uos. interea dum murena domino apponitur. anguilla dico cognata: idest eiusdem speciei: aut quæ secundum uulgus nata creditur ex eodem. Aut tyberinus supple. piscis in Tyberi captus. aspersus maculis glacie: idest glaciei, uel aspersus maculis glacie: idest propter glaciem. uel in glacie. & ipse existens uernula riparum: idest uerno tempore natus in ripa uel alumnus riparum. & existens pinguis. cloaca: quam latrinam dicunt. torrente: idest in Tyberim effluente. Et solitus penetrare. idest pene intrare. cryptam. idest meatum absconsum & subterraneum. per quem sordes in Tyberim defluunt. suburræ: idest illius uici populosissimi. uel accipiendo a parte totum. ipsius Romæ mediæ. & perpenetrans usq; ad sterquilinia. Ego uelim supple dicere pauca ipsi Virroni aut consimili diuiti: si præbeat aurem facilem ad audiendum. nemo petit ea quæ mittebantur a Seneca: scilicet Annęo Seneca uiro bono. de quo statim dicam. amicis modicis. i. modicum habentibus. idest. pauperibus: uel etiam in modico: hoc est iam nemo petit a te: quæ Seneca mittebat etiam ad modicos & uulgatiores amicos: quia maiora mittebat, q̃ nunc quispiam audeat petere. nemo etiam nostrum supple petit quæ Piso scilicet Cn. Piso Senecæ socius bonus: idest beneficus. & quæ Cotta bonus solebat largiri: idest largiter conferre amicis, & plebi Romanæ. namq; pro quia. maior gloria donandi habebatur olim fascibus & titulis. i. magistratibus fasces & titulos habentibus: sunt autem fasces uirgæ colligatæ: quæ portabantur a lictoribus post eos magistratus: qui animaduersionem in corpus habebant. & ideo pro summis honoribus accipiuntur. nos poscimus solum ut cœnes ciuiliter: idest more ciuium: quibus epulæ & uictus dum cōuiuunt, debent esse communes & consimiles. & face: idest fac hæc: idest cœna ciuiliter. & esto: esto inq̃ ut multi nunc sunt supple diues tibi. i. ad commodum & uoluptatem tuam. & pauper amicis: idest ad bonum & utilitatem amicorum. idest in cæteris sis parcus erga alios. & largus in te. nos nō petimus aliud pro labore nostro: nisi ut ciuiliter cœnes. Iecur magni anseris ponitur supple ante ipsum. & altilis. idest uolucris ad esum alta: ut gallus gallinaceus: aut gallina: aut similis par: idest æqualis in magnitudine anseribus supple ponitur ante ipsum. & aper dignus ferro: idest cuspide & uenabulis Meleagri: idest illius fortissimi uiri ab Æneo geniti: qui aprum a Diana irata Calydoniæ agris immissum interemit. Meleagri dico flaui supple in colore: talis enim ab Homero appellatur. fumat: idest fumans. & adhuc calidus ponitur ante ipsum. uult ergo dicere q̃d domino anteponitur aper æqualis & par sui, seu porco Aetolo. tubera, idest radices illæ capitatæ & inflatæ: quæ ex terra effodiuntur. & quia acidæ sunt appetitum prouocant. ideo dicit tubera raduntur. idest parantur: ut apponantur. post hunc scilicet aprum. si quidem tūc cum talis cœna fiet, erit uer. & si tonitrua optata a gu

ASCEn.

Duceris planta, uelut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foris, si quid tentaueris unquam
Hiscere, tanq̄ habeas tria nomina, quādo propinat
Virro tibi, sumitq; tuis contacta labellis
Pocula quis uestrum temerarius usq; adeo, quis
Perditus, ut dicat regi bibe? plurima sunt, quae
Non audent homines pertusa dicere laena
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dis
Et melior fatis donaret homuncio, quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus.
Da trebio, pone ad Trebiū, uis frater ab illis
Ilibus? o nummi uobis hunc praestat honorem,
Vos estis fratres, dominus tamen, & domini rex
Si tu uis fieri, nullus tibi paruulus aula
Luserit Aeneas, nec filia dulcior illo.
Iucundum & carum sterilis facit uxor amicum,
Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat, simul ipse loquaci
Gaudebit nido, uiridem thoraca iubebit
Afferri, minimasq; nuces, assemq; togatum
Ad mensam, quoties parasitus uenerit infans.
Villibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino, sed qualem Claudius edit,
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
Virro sibi, & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore,

losis facient coenas maiores: idest augebunt tuberibus: quae secunda poma apud Martialem appellantur sic: Rumpimus altricem summo de uertice terrā. Tubera boletis poma secūda sumus. Ales dius: idest uir gulosus & tuberum appetens ait. O Libye habe tibi frumentum: idest serues tibi frumentum: nolo ad nos frumentum tuum: mittas & eius procreandi causa tubera crescere prohibeas disiūge ergo boues supp. aratorios: qbus arant in pluribus partibus mūdi: idest dissolue ab aratro. dum: idest donec uel dummodo. mittas ad nos tubera: idest nō petimus frumentū tuum dummodo tubera habeamus.

Seneca uita ac mors

Quia de Seneca dicere pollicitus sum: dicam ea quae Georgi. Valla in commentarijs suis habet, quae huiusmodi sunt: Anneus Seneca propter ingentes opes, animiq; mores excellentissimos Neronis inuidiam meruit: haud dubie cito periturus: nisi se ptisicum simulasset. Et (ut Tacitus scribit) cū nō potuisset impetrare ut Neroni opes, quas in eius imperij exordio fuerat assecutus, cunctas legaret: prioris tum potentiae instituta cōmutauit: prohibuit ut minus opprimeretur inuidia: salutātium coetus uitauit: comitatus raro per urbem quasi ualetudine infesta: aut sapiētiae studijs attineretur. Et (ut scribunt quidam) prae nimio studio. quasi cōfectus erat. hic (ut inquit Probus) sub Claudio quasi cōscius adulteriorum Iuliae Germanici filiae in Corsicā relegatus: post triēnium reuocatus est: qui etsi magno desiderio Athenas intenderet ab Agrippina tamē erudiēdo Neroni in palatium adductus: saeuum, immanemq; natū & sensit cito, & mitigauit. Inter familiares dicere solitus: non fore saeuo illi leoni: quin gustato semel hominis cruore ingenita redeat saeuitia. Huic postremo quod habitus esset inter conscios coniurationis Pisonianae: Nero per tribunum ultimam necessitatem denuociauit. Hic interitus amicorum animos, quibus iam eius casus lachrymas exciuerat: ad firmitudinem reuocauit: rogitans ubi praecepta sapientiae: ubi tot per annos meditata ratio aduersum imminentia: cui praeterea ignota sit Neronis saeuitia. Neq; aliud superesse post matrem, fratremq; interfectos: q̄ ut educatoris, praeceptorisq; necem adijceret. Deinde sibi uenas praesecans, crurumq; uenēs abrumpens, & durante tractu, latitudineq; mortis hausto ueneno: & postremo calidae aquae stagnum introiens exanimatus est haec ille. Epitaphium eius huiusmodi legitur: Cura, labor, meritum, sumpti pro munere honores Ite: alias posthac solicitate animas. Me procul a uobis Deus euocet: licet actis Rebus terrenis: hospita terra uale. Corpus aura tamen solemnibus accipe saxis: Namq; animam caelo redimus: ossa tibi. Structorem &c. Sicut ostenso diuerso potu adiecit diuersitatem pincernarum, ita nunc ostensis diuersis cibarijs. superaddit structorem, qui gestu manuum nimium festino singula obsonia ante dominum membratim concidit. Ordo est: Interea dum tubera raduntur domino: ut appetitum prouocent: tu affectus iniurijs & misere acceptus. spectas: idest spectare potes: ne qua indignatio desit tibi supple. qui tantas delitias domini uideas cū tu uix pane satureris. structorem .i. parandae mensae ministrum & dispensatorem. saltātem .i. quodam tripudio corporis ante dīm seruientem. & chironomonta .i. manuū legē, quo motu moueri debeant, obseruantē. cultello uolanti .i. agiliter in manu uersante: donec ipse peragat .i. persequatur. omnia dictata .i. praecepta magistri .i. praeceptoris eiusmodi artis. erant .n. postea dicet poeta, qui eam artem profitebantur. & dabant in coena ulmea .i. lignea. Nā omne genus altiliū in ligno formatū habebāt: & docuerūt discipulos eius modi alt.. ha ligneo cultro membratim dissecare. Nec refert, inquit, poeta p ironiā. sane .i. certe minimo immo maximo discrimine .i. maximū discrimen, seu differentiā habet: quo gestu lepores seu supple secentur .i. diuidantur. & quo gestu gallina secetur.

IOAN. BRIT.

¶ DVCERIS planta: alia dissuasio fugiendas esse tales coenas, nam illud etiam inquit, tibi adest periculum: ut si forte uelis aliquid intercoenandum loqui, tanquā & tu sis nobilis: illico foras arripiaris per pedes. ¶ Cacus: nota est historia apud Liuium, Dionysium, Eutropium, Cacum fuisse pastorem ferocem uiribus qui captus pulchritudine boum quas Hercules ex Hispania Geryone interempto Romam abegerat, surripuit eas: cumq; auertere eam praedam uellet: ueritus ne uestigia quaerentem dominū ad speluncam ducerent, auersas boues caudis in speluncam traxit. Hercules tali furto elusus, cum inde discederet cū reliquo armento, & boues quaedam ad desiderium (ut fit) relictarum mugissent, reddita inclusarum ex spelunca boum uox Herculem conuertit, Cacum in spelunca latitantem magna ui correptum pedibus extraxit. Virgil. Abstractaeq; boues, adiurataeq; rapinae Caelo ostenduntur, pedibusq; informe cadauer Protrahitur. ¶ Hiscere: loqui, & os aperire ad loquendum. quod cum sit ab hio hias debuit facere hiasco. ¶ Tanquam habeas tria nomina: tanquam & tu sis nobilis. Nam nobiles & ciues Romani ostendebantur, nomine praenomine, & cognomine. ut M. Tullius Cicero. C. Iulius Caesar. Idq; multis fuit frequens. Vnde Ausonius de ternario numero: Tris equitum turmae: tria nomina nobiliorum. quod alij exponunt tria nomina: idest sis fur, non placet. nam non tria sunt nomina: sed tres tantum literae. unde bene Plautus in Aulul. appellat furem hominum trium literarum. Quae item a Politiano super hoc loco narrantur argutius sunt excogitata. q̄ ut hoc loco conueniant. De nomine, praenomine, & cognomine ex auctoritate Eutropij apud Persium nonnulla commemorauimus: ubi ostendimus eo temporum, quo Latius Sabinorum rex una cum Romulo regnauit. & unus populus Romani & Sabini facti sunt. Romanos ad confirmandam coniunctionem nomina Sabinorum suis praeponere consueuisse nominibus: & inuicem Sabinos Romanorum ita: ut per tria nomina intelligendus omnino sit nobilis Romanus: qui praeter praenomen & nomen asciscebat & cognomen: aut a maioribus partum: aut ab aliquo accidente acquisitum. Vnde & Quintilianus sic scribit lib. vii. Propria libera, quae nemo habet, nisi liber praenomen, nomen, cognomen. ¶ Quando propinat. diues, inquit, tam superbus est, ut nunquam tibi poculum suum porrigat ad bibendum: neq; tuum accipiat si porrigas. Nam propinare est pprie poculum porrigere, & praebere ad bibendum. Martialis: Qui nulli calicem tuum propinas: Humane facis Herme, non superbe. Trāquillus in Tiberio: Ignotissimum quaesturae candidatum nobilissimis anteposuit ob epotam in conuiuio propinante se uini amphoram: hoc est porrigente & praebente. Nec solum propinare ad potionem refertur, sed etiam ad alia. unde Iulius Capitolinus in M. Antonio: Vt parte cultri ueneno lita uuluam inciderit uenenatam, partem fratri edendam propinans. Plinius libr. xx. capite. xi. Quidam, inquit, ad uuluae dolorem radicem cum uino dulci propinant. Vnde & Terentius metaphoricos dixit in Eunucho: Hunc ego uobis comedendum & dendendum propino: hoc est trado & praebeo sicuti pocula praebētur bibēda: πίνω .n. idem est quod bibo. Ordo aūt est: Virro quādo propinat tibi pocula plurima sunt

Cacus

Hiscere

Asciscebat

Propino

sententia

sentètia probatissima, per quam ostendit q̃ infelix sit ubiq; pauper.
Homines, inquit, qui tegula sunt tributa, & per hoc pauperes, non
audent inter diuites loqui. habentur enim fatui. ¶ Quadringenta:
uenuste mores humani generis explanat, apud quod homines nõ
pro meritis uirtutũ: sed pro qualitate fortunæ tantũ sunt fauorabi
les. Vt sit sensus: Si tu qui nunc ob paupertatem diuiti es ludibrio:
forte aut Deorum, aut alicuius hominis beneficio diuitias magnas
sortirens: statim diuiti esses acceptissimus: te statim ille summa bene
uolentia complecteretur. ¶ Quadringenta. s. sestertia: quæ summa
erat equestris ordinis. Mart. Quadringenta tibi non sunt Chærestra
te: Surge Lectius ecce uenit. ¶ Aut similis: ordo est: Aut homuncio
similis Dijs. s. liberalitate. ¶ Homũcio ab hoie sunt quatuor diminu
Homul⁹ tiua: homulus: homululus: homuncio: & homũculus. ¶ Et melior fa
Homulu tia q̃ melior uideret, & tibi magis ppitius, si tibi id diuitiar; largiret,
lus q̃ ipsa fata: hoc est ipsi Dij, qui te pauperem fecissent. ¶ Da Trebio:
Homun uerba sunt diuitis ad ministrum, quem poeta introducit ita locutu
cio rum, si cliens suus daretur. ¶ Vis frater: attende q̃ beneuola sit inui
Homun tatio. ¶ Ilibus: ilia (auctore Celso) dicuntur pulpamenta, quę inter
culus coxam & pubem imo uentre posita sunt. ¶ O nummi: acclamatio
Ilia poetæ subsannantis prauos sui tẽporis mores. Blanditur inquit nũ
mis, non homini. ¶ Dominus: licet hic, inquit, diues tam superbus
sit in te, facile tamen in omne tibi obsequium flectes: eris q; ei domi
nus, & rex. nã te ut cliens colet, si tibi nulli erũt liberi. ¶ Paruulus Æ
neas. i. paruulus filius. allusio est ad illud Virg. in. 4. Æn. Si quis mihi
paruulus aula Luderet Æneas. ¶ Filia dulcior illo. s. filio. Nam p aẽ
tibus filię sexus imbecillitate sunt magis cordi. ¶ Vxor sterilis uxor
inquit, quæ liberos nullos parit, facit tibi diuitem amicũ. ¶ Sed tua
nunc Mycale: sed quãuis, inquit, Mycale uxor tua pariat nunc. s.
cum sis locupletatus: non te penitus aspernabitur: sed tecum una
gaudebit tuis liberis, munuscula iubebit afferri. ¶ Nunc dum factus
es diues. Nam dum pauper est cliens, nullã sentit diuitis in se huma
nitatem, nec i filios. ¶ Et pueros tres. i. tergeminos. potest enim mu
lier uno partu tres parere. supra prodigiosum est. Plin. lib. 7. Terge
minos nasci certum est Horatiorum, Curatiorũq; exemplo. supra
inter ostẽta adducitur. ¶ Loquaci nido: loquacibus puerulis: ut sunt
auiculæ garrulę in nido. est enim sumptum ab auibus. ¶ Thoraca:
Thorax thorax græca est dictio, signatq; pectus. Plin. Thoracẽ, inquit, pur
gant, bilem detrahunt. & plerunq; capitur pro ueste, quæ forte pe
ctus tantum muniat, ut hoc loco poeta accipit. Sueto. in Augusto:
Thorace laneo & fœminalibus & tibialibus muniebat. Arist. li. 1.
de natura animaliũ: Thoracẽ eã partẽ in corpore hominis appellat
quę a collo ad pudenda usq; trunca pertendit. ¶ Minimasq; nuces
Asses .i. auellanas. ¶ Assemq; rogatum: asses uariati fuerunt. nam libra
les antea fuerant: postea Hannibale urgente Qu. Fabio maximo di
Denari⁹ ctatore unciales facti sunt. In militari stipẽdio semper denarius pro
Parasitus decem assibus datus est. Pli. ¶ Infans parasitus: similis parasito qui
libenter mensas sectetur. Nam parasiti hi dicuntur, qui mensas no
Fungi bilium sectantur causa gulæ. ¶ Fungi ancipites: periculosi. sunt
enim inuenti plerunq; letales: ut docet Plini. Seneca ad Luciliũ:
Quid tu illos boletos uoluptarium uenenum nihil occulti operis
facere iudicas, etiam si præsentanei non fuerunt. ¶ Vilibus amicis:
.i. infimis & pauperibus. ¶ Boletus: ex genere fungorũ est: olim Ro
mano palato gratissimus: eo cum Claudius maxime delectaretur,
ab Agrippina eius uxore per hanc occasionem dato ueneno ne
catus est. Vnde sequitur. ¶ Sed qualem Claudius edit: de hoc mul
Claudius ta Tacitus, & Sueto. ¶ Claudius: quintus fuit Romanorum impera
Agrippi tor pater Britannici. ¶ Vxoris: Agrippinæ. Agrippinas duas extis
næ duæ tisse perspicuum est. Ex quarum altera C. Caligula: ex altera Nero
princeps, nati sunt. uterq; humano generi perniciosissimus. Germas
nicus ex Agrippina filia Agrippæ suscepit filiam Agrippinam: ex
qua & Domitio Nerone, natus est Nero princeps: quem Claudius
ducta in matrimonium Agrippina sibi filium adoptauit. qui mox
sublato opera matris Claudio boleto medicato imperium occupa
uit ueritusq; Britannicum, ne quandoq; apud hominum gratiam
paterna memoria præualeret ueneno sustulit.

ASCen. ¶ DVCERIS planta &c. Aliud genus contumeliæ: quod ne lo
quendi quidem libertas sit clientibus: nec cum domino compotan
di, aut conuiuandi familiariter. Ordo est: Tu duceris: idest extrahe
ris planta. i. per plantã. uelut. i. sicut. Cacus filius Vulcani, qui bo
ues Herculis uenientes ex Italia abegerat: ut dicit Liu. i. 1. & Virg.
in. 8. uelut ergo Cacus ictus. i. pcussus & occisus ab Hercule: & ex
tractus ex antro: quomodo in ipsum boues per caudas intraxerat,
ne uestigia intrantium, sed exeuntiũ apparerent. Verba uirgiliana
sunt: Pedibusq; informe cadauer Protrahitur. & tu pões. i. pones
ris. & derelinqueris foris. i. extra domum. sunt enim futuri tempo
ris indicatiui modi. duceris. i. poneris: quia mediam producunt. di
co autem poneris. i. deponeris &c. quia si intelligas exponeris: iam
diceret foras pone ergo foris: tanquam habeas tria nomina. i. ac si
esses libertus eius, & sumpseris duo nomina eius ad tuum: & ita ha
bueris tria nomina. si tentaueris. i. conatus fueris unquam hiscere
.i. mutire. i. etiam summisse dicere. quid. i. aliquid. Audiuistis expla
nationem Mancinelli, eandem quam Calderinus habet. Sed Ange
lus Politianus uir diuino ingenio, & incredibili studio præditus cen
turiæ suæ cap. 31. eam, quam nos posuimus innuit: probans irre
fragabilibus auctoribus libertos patronorum nomina habere. quo
modo dictum autumat a Persio: Exit Marcus Dama. i. qui Dama
fuerat solũmodo appellatus. incipit iã manumissus Marcus appella
ri noie patroni sui. Ostẽdit pterea testamẽtarios siue hęredes testã
istitutos testatorũ nomina habere: & nõ oẽs nobiles: nec solos tria no
mina habere. Si quis dicat hęc quidem uera esse: sed non continuo
Iuuenalem sic intellexisse: conuincetur, si contextum animaduertit.
Nam ad id quod dicit: Duceris planta: dat exemplum Caci dicens:
Sicut ictus ab Hercule Cacus sup. protractus uel ductus est. & ad
id quod sequitur: Et ponere foris. subdit exemplum dicẽs: Tanquã
habeas tria nomina. i. tanquam existens libertus eius habeas tria
nomina. & ita fueris illi iure patronatus obnoxius: nec audeas q̃cq̃
quã ploqui: cũ tñ sis ingenuus ex ingenuis natus. nõ ergo ordo est:
Si qd tẽtaueris unq̃ hiscere: tanq̃ habeas tria noia sed ponere foris
tanq̃ habeas tria noia.. Vnde nisi hęc sola optima & clarissima esset:
potius sequerer primã expositionem Vallæ dicentis: Ponere foris
tanq̃ habeas tria nomina. i. uocent te græci tribus nominibus inci
pientibus a K. apud nos a C. i. Cretensem: Cilicia: Cappadoca. Nã
pessimi serui Cretenses: Cilices & Cappadoces produntur. sed non
procedit: & comicis potius q̃ satyricis: Plauto q̃ Iuuenali tale com
mentum quadret. Quin adeo sententia ueluti ex uno poetę stoma
cho orta indicat: quod poeta intellexit clientem a diuite illo tracta
ri ac si esset libertus eius. subdit enim. Quando propinat Virro tibi
tanquam amico: & quando sumit pocula contacta tuis labellis: q̃si
dicat nunquam. cum non amicorum aut familiarium suorum, sed
libertorum loco te habeat. Quis uestrum. i. ex uobis est supple usq;
adeo. i. intantum temerarius: quod uulgo dicitur præsumptuosus:
quis usq; adeo perditus. i. nullius pensi: aut discretionis. ut dicat re
gi bibe. q. d. nemo. Plurima sunt quæ homines læna. i. chlamyde,
uel (ut uulgo dicitur) mantello. pertusa. i. detrita. i. qui uilibus & de
tritis induuntur: non audent dicere: hoc est, ideo non habes aucto
ritatem loquendi: quia pauper & pannosus es. Sed si quis Deus, ut
Hercules, aut Mercurius, aut similis Dijs. i. homo beneficus & libe
ralis Deo beneficentissimo in hoc ut cunq; comparandus: quo uer
bo poeta, si animaduertemus egregie liberalitatem laudat. uide
tur enim qui diuitias suas dat, eas contemnere prę amicitia aut hu
manitate: & ita facere quod Euander ad Æneã. 8. Æneid. dicit: Au
de hospes cõtemnere opes, & te quoq; dignum Finge Deo. Man
cinellus intelligit similem Deo esse heroas. Et de homine dici quod
sequitur. & si homuncio. i. minimus hominum. melior. i. benignior
in te. fatis. i. q̃ fata: quæ te pauperem dereliquerunt. Ego sic cõstruo
Si quis Deus aut similis Dijs & melior fatis donaret tibi quadrin
genta supp. sestertia. i. censum equestrem. quantus. i. q̃ magnus tu
homuncio. i. qui nunc reputaris homuncio, fieres: quasi dicat ma
ximus. & quantus amicus Virronis fieres ex nihilo. i. qui nullo gra
du amicitiæ ei modo cõiunctus es. diceret enim tũc Virro: da Tre
bio: pone ad Trebium. o frater Trebi uis ab ipsis ilibus. i. intestinis
pinguibus piscium. Ad quod poeta: O nummi. ipse Virro præstat
uobis hunc honorem: uos estis fratres eius. tamen si tu uis fieri do
minus. i. obtinere multa obsonia a captatoribus unde facias conui
uia: & rex domini. i. illius qui te accipiet: ita quod maior sis ĩ domo
eius q̃ ipsemet. Nullus Æneas paruus. i. nullus filius, qualem Dido
ex Ænea ante obitum eius desiderat. 4. Æneid. luserit tibi in aula. i.
in atrio tuo existens dulcior illo uidelicet Virrone captatore. nec fi
lia dulcior illo eodem luserit tibi. sic melius intelligitur, q̃ ut filiam
dicas dulciorem filio. Vxor sterilis. i. infœcunda facit amicum iucũ
dum & carũ sup. captatoribus. Sed licet Mycale tua. s. uxor pariat.
& fundat tres pueros i gremiũ patris. i. in gremiũ tuũ. simul. i. stati.
postq̃ ipse dñs diues i q̃ se simulat amicũ tuũ gaudebit nido loq̃ci
.i. garrulitate tergeminorũ filiorũ. ipse iubebit afferri thoraca. i. uestis
mẽtũ pectoris. uiridẽ. i. uiridis coloris: quo puer oblectetur. & mini
mas nuces. i. auellanas fructũ coryli. & assem rogatũ a puero. quo

ties infans,i. filius tuus adhuc īfans. parasitus. i. incipiēs amare mēsas alienas more parasitoꝝ. uenient ad mēsam eius: hoc ē q̄ tibi orbo maxima quæq; munera mitteret. nō dabit trium liberorū parēti quicquam: nec liberis tuis etiam iucundis & delectabilibus nisi uilissima quæq;. Vilibus ancipites &c. Hactenus ostensum est quomodo prior mensa diuersa sit domino & clietibus, cæterisq; ad cœnam uocatis tam in uino, & pane, q̄ i obsonijs, & ministris. nūc ostendit differentiā secundæ mēsæ: quam pomorum Ser. esse docet. & dicit q; uilibus amicis anteponitur fungus cum periculo eorum uitæ & domino boletus. domino item poma præstantissima: amicis uilissima. neq; id tam ex auaritia dominorū, q̄ ex malignitate eorum fit. gaudent. n. miseros clientes ridere: & se eorum dominos ostentare. Ordo est: Fungi. s. uilli. ancipites. i. dubitandi: quia cum periculo uitæ sumuntur. interemerūt. n. aliqn̄ totas familias. unde (ut uitentur a pueris) rustici nōnulli panem Diaboli uocant. nascitur in pratis & locis pinguibus periculosi. habēt caput maius reliquo corpore. Vnde Plau in trinummo. Sicophanta latissimo galero tecum: de fungino genere esse dicit: & materia eorum est lanugo, seu mucor terræ. fungi igitur ancipites potissimum suilli: qui parum rubent: ponentur amicis uilibus: boletus, qui etiam de genere fungorū est sed delicatissimus ponet sup. domino. sic & Mart. Sunt tibi boleti: fungos ego sumo suillos. sed sup. talis boletus ponetur domino, quales Claudius imperator edit. i. comedit. ante illū. s. boletū uxoris. i. quem uxor eius Agrippina ei anteponi curauit post quem nil amplius edit, quia eo intoxicatus est: hoc est boletus non uenenosus nec uenenatus. Item Virro. i. dominus conuiuit. diues. s. iubebit illa poma dari. i. ut illa poma dentur & reliquis Vironibus. i. Vironi in diuitijs & lauticijs similibus. quorum s. pomorum. tu pascaris. s. uel oblecteris. sicut. 1. Æneī. Atq; animum pictura pascit inani. uel reuera pascaris. i. reficiaris solo odore. Nā odore uehementi obsoniorū, qui ea concoquunt, sic pascuntur: ut minus comedāt. famelicus ēt suauissimo odore ad tēpus reficitur: licet nō p̄stet solidū nutrimentū. Nec intelligo (ut Valla) poetā hoc dicere uelle: quia tu q̄ cōuiua es de illis pomis: non nisi odorē habeas: sed q; si ea odorare dent: tātæ fragrātiæ sint, ut uel solo odore pascaris.

IOAN. BRIT. ¶ QVALIA perpetuus: nā antiqtas (auctore Pli. li. 19. ca. 4.) nihil prius mirata est, q̄ & Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi. (Alcino') Alcinous enim rex fuit Phæacum, qui hortos habuit perpetuis fructibus uirentes. auctor est Homer. in. 7. Odysseæ Nā (ut ille scribit) pyrum pyro succedebat, & malum malo, uua uuæ, & ficus fico. Vnde est illud Papinij: Vos quoq; qui nūquam uacui prouistis ad æthera rami. ¶ Autumnus perpetuus. perpetuum dicit autumnum, quia perpetui (ut diximus) fructus uirerent, sicuti cæteræ arbores autumno poma sua ferunt. ¶ Phæacum: Corcyrēsium. Nam (Corcyra) antea insula appellata est Corcyra a uirgine Cyrcyra rapta a Neptuno. (Phæacus) Ex his natus est Phæacus: a quo Phæaces sunt denominati. (Phæaces) Ex Phæaco Alcinous q̄ Vlyssem in Ithacā deduxit. ¶ Sororibus Afris (Horti Hesperidum) in insula Mauritaniæ finxerunt poetæ hortos esse Hesperidum mala aurea ferentes, quos custodirent Ægle, Heretusa, Hesperetusa, & Draco peruigil. Hesperi autem illæ dicuntur filiæ fuisse, qui Atlantis frater fuit, & Iapeti filius. Ea poma Hercules fertur occiso Dracone abstulisse. Fabulosum id totum ostendit Pli. li. 5. ca. 1. his uerbis: Nec præter oleastros aliud extat ex narrato illo nemore: minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia de ijs prodita &c. ¶ Tu scabie frueris mali: pomum, inquit, tibi datur scabiosum: quale comedit miles in aggere. uidetur autem poeta pomum illud intelligere, quod milites in aggere castrorum serebant. De quo ita Pli. li. 15.

Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat,
Credere quæ possis surrepta sororibus Afris.
Tu scabie fruere mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma, & galea, metuensq; flagelli,
Discat ab hirsuta iaculum torquere capella.
Forsitan impensæ Vitronem parcere credas,
Hoc agit, vt doleas, nam quæ comœdia? mimus
Quis melior plorante gula? ergo omnia fiunt
Si nescis, vt per lachrymas effundere bilem
Cogaris, pressoq; diu stridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris,
Captum te nidore suæ putat ille culinæ,
Nec male coniectat. quis enim tam nudus, vt illum
Bis ferat Hetruscum puero si contingit aurum?
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro?
Spes bene cœnandi vos decipit. ecce dabit iam
Semesum leporem, atq; aliquid de clunibus apri.
Ad nos iam veniet minor altilis, inde parato,
Intactoq; omnes, & stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic vtitur, omnia ferre
Si potes, & debes, pulsandum vertice raso
Præbebis quandoq; caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

cap. 14. Peregrina sunt Zinziphia & Tuberes: quæ & ipsa non pridem uenere in Italiā. hæc ex Africa: illa ex Syria. Sextus Papinius quē cōsulē uidimus primus, utraq; attulit. Diui Augusti nouissimis temporibus in castrorū aggeribus sata: bacis similiora, q̄ malis: sed aggeribus præcipue decora: quoniam & in tecta iam siluæ scandūt. (Zinziphia Tuberes) De tuberibus satis in Italia. sic Mart. Non tibi de libycis tuberes, & a pyrinis ramis: De nomentanis sed damus arboribus. Aut reuera omne aliud pomū modici saporis intelligit: quod milites plerumq; deficiente copia cōmeatus cogūtur comedere. Vnde & Cælius lib. 8. ad Cice. Quid nūc tibi nostri milites, q dūrissimis & frigidissimis, deterrima hyeme bellum ambulando confecerūt, malis orbiculatis esse pasti uidētur. Aut enim ipsum militem rodere pomum in aggere: non autem pomum illic natū. ¶ Qui tegitur parma: periphrasis est peditis: cuius arma sunt parma & galea. ¶ Ab hirsuta capella: hūc locum uarijs exponi modis a commentatoribus nō ignoro. ut alij dicant ab hirsuta capella. i. ab amento caprino, quod hastæ uibrandæ alligatur. Alij a sago cilicino, quod ex pilis hircinis texebatur: cuius usus esset & in nauibus & in castris. Alij a pharetra, quæ pelle caprina solet integri, ex qua iacula promuntur. Alij a capella hirsuta. i. post tentorium ex caprarū pellibus confectum: quod non placet: quasi tentoria non alijs pellibus quam caprinis: & non bubulis potius integarentur. Ego uero expono ab hirsuta capella. i. ab hirsuto Cēturione: quem ideo capellam appellat, q; Centuriones ut homines robusti toto fere corpore hirsuti sint, fruticantibusq; pilis sub alis odorem hircinum oleāt: quod ex sudore, nimijsq; laboribus prouenire solet. tales autem ad militiā idonei putabantur. Vnde & Persis: Hic aliquis de gente hircosa Cēturionum. Iuuena. Sed caput intactum buxo, naresq; pilosas Adnotet, & grandes miretur Lælius alas. Hocq; maxime placet: ut referas illud Discit ad magistrum ipsum. Nā Centuriones nouos milites erudiebant. neq; enim conuenit militem discere ab amento q̄si amentum dictata tradat: ut duplici ratione capellam appellet Cēturionem: & q; odorem hircinum oleat: & hirsutus sit ut capella. Nec mirum capellam hirsutam capi pro Centurione: cum alibi in ultima Satyra Bardiacum cucullum calceum militarem & suras grādes ponat pro milite & Cēturione: cum ait: Bardiacus iudex datur hæc punire uolenti Calceus & grandes magna ad subsellia suræ. Ita ut uerus sit sensus, per capellam hirsutā designari (ut diximus) Centurionē. ¶ Iaculum torquere: nam tyrones in castris uarijs exercebantur modis. Cice. in. 2. Offic. loquens de filio sic ait: Magnam laudem ab exercitu consequebare: equitando: iaculādo: omnia militari labore tolerando. ¶ Forsitan impensæ: Virro, inquit, tam contumeliose te non tractat, q; impensæ parcat: sed ut te urat. nam maximam capit uoluptatem ex dolore tuo. ¶ Nam quæ comœdia Comœdiæ enim & mimi iocis suis plurimum delectant: sed ex ijs, inquit tantam non capit uoluptatem, quantam capit ex mœrore tuo, quo ex gula afficeris. ¶ Mimus: genus est fabulæ parum a comœdia distans: unde mimographi appellantur mimorum scriptores. (Mimus Mimographi) Eorum argumenta maiore ex parte stuprorum continent actus. Laberius eques Romanus mimos scripsit donatos a Cæsare quingentis sestertijs & annulo aureo, sessu i quatuordecim. ¶ Presso molari: nam ex nimia indignatione dentibus frendimus. molares autem ultimi sunt dentiū, qui ꝯtruncatos prioribus cibos atq; cōfractos subigūt & molunt. (Molares Maxillares) Vnde & molares uocati sunt: ijdem & maxillares. Molares etiam appellamus lapides, quibus frumenta molūtur in pistrinis. Bilem: coleram, cuius motu ostenditur animi indignatio. ¶ Tu tibi liber homo: per sententiam alienam urbane ostendit hominem

aliquo

aliquo uitio laborantem ex dogmate Stoico seruum esse:cum in po
testate sit uitij, & non sua. Tu, inquit, per modicam prudentiam pu
tas te liberum esse & conuiuã regis: sed ille te seruũ gulæ agnoscit.
Nidor ¶ Nidore odore. Nam nidor idem est quod odor ex quacũq; re pro
ueniens, sed maxime ex combustis. Virgilius: Galbaneoq; agitare
grues nidore chelydros. Idem illi ingens barba reluxit, Nidoreq;
ambusta dedit. Cicero in Pisonem paulisper stetimus in illo ganea
Culina rum tuarum nidore atq; fumo. ¶ Culinæ: coquinæ. Nam culina di-
cta est a colendo, quasi colina, q; ibi ueteres colerent ignem locus
pistorem domus. auctor est Nonius. ¶ Quis enim tam nudus sen
sus est: Quis, inquit, est aut natus liber, aut libertinæ conditionis
tam pauper, qui possit ferre tantam huius mensæ superbiam & con
tumeliam: quasi dicat nemo ferat nisi idem seruus sit. ¶ Ferat bis il-
lum: ut cum semel expertus sit: iterum uelit experiri. ¶ Si contingit
Bulla aurum Hetruscum: idest si natus sit liber & ingenuus. Nam bulla
aurea, quod insigne erat in speciem cordis dependens a collo ge-
stabatur a pueris usq; ad quartumdecimum ætatis annum. Hetru-
scum autem appellat quod Tullius Hostilius tertius Rex Roma-
norum debellatis Hetruscis sellam curulem, lictoresq;, & togam
pictam, atq; prętextam, quæ insignia magistratuum Hetruscorum
erant, primus ut Romæ haberentur, instituit. Sed prætextam illo sę
culo pueriles non usurpabat ætas. erant enim, ut cætera quæ enu
merauit, honoris habitus. Sed postea Tarquinius Priscus de Sabi-
nis triumphum egit: quo bello filium suum annos quatuordecim
natum q; hostem manu percusserat: & pro concione laudauit: &
bulla aurea, prætexta q; donauit: insigniens puerũ ultra annos for
tem præmijs uirilitatis & honoris. Nam sicut prætexta erat magistra
tuum: ita bulla erat gestamen triumphantium: quam in triumpho
præ se gerebant: inclusis intra eam remedijs: quæ crederent aduer-
sus inuidiam ualentissima. Hic deductus mos, ut prætexta & bulla
in usum puerorum nobilium usurparentur ad omen, & uota conci
liandæ uirtutis: ei similis cui primis in annis munera ista cesserunt:
Sed bulla aurea cum prætexta ingenuis tãtũ concessa est pueris: li-
bertinorum uero filijs locum tantum: & prætexta, quæ duo hoc lo
co poeta tetigit. de bulla & prætexta legito Macrobium in primo
Saturnalium, & Asconium Pædianum. ¶ Altilis: gallina saginata.
ut dictum est supra. ¶ Minor: imminuta a Varrone, qui partem eius
comedit. ¶ Inde: ob eam rem: q; speretis aliquid ex ijs habituros.
¶ Ille sapit reuera, inquit, Virro sapiens est: nec possum non lauda-
re, qui te ita tractat. si potes. i. quando potes ferre tot contumelias.
& debes: scilicet ferre. dictumq; est non sine stomacho & indigna-
tione a poeta. ¶ Pulsandum uertice raso: eo, inquit, propter gulam
paulatim peruenies: ut passurus sis etiam more parasitorum uerbe-
ra. Nam parasiti dum mensas nobilium sectabantur: multis uerbe
ribus, alijsq; contumelijs afficiebãtur. Vnde parasitus ille apud Te
rentius in Eunucho: At ego infelix neq; ridiculus esse: neq; plagas
pati possum. Sic & parasitus Plautinus in captiuis ait: Et hic quidẽ
Hercle, nisi qui colaphos perpeti potest parasitus, frangiq; aulas in
Flagrũ caput. ¶ Vertice raso: quem tibi in ludibrium abraserint. ¶ Flagra:
Flagellũ plagas illatas tibi per flagrum. idem enim est flagrum quod flagel-
lum: sed hoc per diminutionem: illud uero principale. Tranquillus
in Othone: A prima adolescentia prodigus, ac procax adeo: ut sę-
pe flagris obiurgaretur a patre. Illud sciendum flagrum & flagellũ
usurpari ab auctoribus non solum pro plagis, & uerberibus, sed
etiam pro ipsis instrumentis quibus uerberamus. ¶ Dignus: totum
cum indignatione pronunciandũ. dignus quidẽ es talibus cõtume
lijs, & tali amico, a quo ita tracteris, quando animo sis tam seruili.
ASCen. ¶ QVALIA sup. poma. autumnus perpetuus: idest maturitas
perpetua pomorum, ac si semper esset autumnus: quo tempore hic
poma maturescunt. Phæacum idest illorum populorum: quorũ rex
Alcinous erat. Scribit eni Homerus. 8 Odyssee: q; Alcinous Phę
cum rex hortos habuit perpetuis fructibus uirentes: in quibus py
rum pyro succedebat & cæ. Phæaces autem a Phæace Neptuni &
Cyrcyrę filio dicti sunt. ut scribit Dion. sup. ea iubebit dari poma
quæ possis credere esse subrepta: idest clã ablata sororibus Afris. i.
Hesperidibus: quæ poma aurea propter fertilitatem terræ habuisse
a græcis finguntur: uel quia oues optimam lanam ferentes habue-
runt. eodem enim uocabulo quidam græcorũ & poma & oues uo-
canĩ uidelicet mela. Tu quidem de pauperibus amicis frueris: idest
cum delectatione præ inedia uesceris. scabie mali. i. pomi: hoc est
pomo scabioso & fere siluestri. q; is sup. qui tegitur parma: idest bre
ui scuto & galea. qui metuens flagelli: idest formidans percuti uite:
ex ea enim erat flagellum, quo milites cedebantur. discit torquere
idest uibrare: aut impellere iaculum: idest hastam. amentatam: idest
amento: hoc est chorda inuolutam. a capella hirsuta: idest a loro ca
prino. uel e pharetra caprina: hoc est corio caprino facta depromp
tum telum. uel ipse uestitus ueste ex pilo, aut lanicio caprino con-
fecta: qua nautæ & milites contra sæuitiam cęli utuntur. non enim
a pluuia penetratur, uel a bellicis tormentis, uel alijs quibusuis mo
dis intelligas. dummodo periphrasticos: idest descriptiue. tyronem
idest nouitium militem intelligas: qui ideo metuens flagelli dicitur
quia sine commeatu a militia discedere non audebat. & propterea
dicit poeta: Tu fruens scabie mali: quod is qui &c. i. tyro uel nouus
miles a castris discedere non ausus. rodit adhuc immaturum in ag
gere sup. castrorum. ubi quædam poma seri Mancinellus satis reci
tat. Forsitan impensæ. causam tam uilis cœnæ dicit esse non auari
tiam dominorum, sed petulantem malignitatem, qui suos irridere
gaudent. Ordo est: Tu forsitan, credas Virronem parcere impensæ
idest cauere ne multum impendat. sed erras sup. quia ipse agit: idest
prætendit hoc. ut: scilicet doleas & fleas. & ita sibi spectacula in mẽ
sa prębeas. nam quę comœdia subest melior: idest delectabilior gu
la plorãte: idest quam cum homo gulosus ploratio ipsa cœna ex in-
dignatione & quis mimus: idest sermo ad imitationem: & ad uerum
factus & habendus: atq; agendus cum gestu corporis est sup. me-
lior gula plorante, quasi dicat nulla & nullus. Quia nõ potest quic
quam esse uero similius, q̃ ipsum uerum. dum autem plorat talis
conuiua: nõ iam ut mimus agit & representat plorantem: sed est ip se
met plorans. Ergo si nescis. omnia fiunt a domino ea intẽtione sup.
ut tu per bilem: idest amaram iram: quam prouocat bilis. cogaris ef
fundere lachrymas: idest ut te faciat plorare. uel melius ut non sit
transpositio in textu. ut cogaris effundere: idest extinguere bilem. i.
iracundiam tuam per lachrymas. quia mulieres & molli animo bi-
li per lachymas iracundiam & dolorem mitigant. unde Ouid. Ex-
pletur lachrymis. egeriturq; dolor. & ut cogaris diu stridere mola
ri sup. dente: quo cibus molitur presso: idest cõstricto in signum oc
cultę iracundię. Tu uideris tibi homo liber: & cõuiua regis: idest di
uitis uiri: & multum erras: quia ipse putat te esse captum: & ita man
cipium ac seruum suum nidore. i. exhalatione & odore ciborũ suæ
culinæ. nec coniectat male: quia reuera animum seruilem gens. n.
pro quia. quis sup. est tam nudus: idest pauper & inops. ut ferat: idest
toleret: patiatur. bis illum: idest talem dominum irrisorem, quasi di-
cat nullus. siquidem aurum Hetruscum: idest bulla aurea, quam ex
Hetruria primum Romam Tullus Hostilius transtulit. & quæ inge
nuis tantum pueris concessa est si ergo aurum Hetruscum contigit:
idest datum fuit ipsi puero: idest cum esset puer: idest si sit ingenuus
uel si tantum nodus: idest bulla non aurea: sed coria ex loro facta
cordis figuram habens. unde dicit: Et signum de paupere loro con
tigit sup. ipsi puero. i. si fuerit libertinæ conditionis. Spes bene &c.
Pergit. Nam ordo est: Spes bene cœnandi decipit uos. dicitis enim
in animo uestro sup. diues dabit cras leporem semesum: idest semis
comestum: aut aliquid de clunibus apri. Altilis minor: idest gallina
nondum perfecta uel imminuta ueniet: idest dono feretur cras ad
nos. Inde: idest ex ea re, quia leporẽ, & aprum, aut altilem expecta-
tis omnes tacetis. pane existente parato ad hoc: ut comedatur. q; p
& intacto: idest adhuc integro. & stricto: idest imminuto. ablato corti
ce: idest omnino adaptato ut comedatis. uel stricto. i. strictum a bla-
to e mensa a uobis intacto. Aliter sic. Inde postquam sic sperastis exi
stentes domi uestræ: quia dictum est Cras dabit &c. uos omnes ta-
cetis: idest contenti estis. pane parato: idest parabili cito & uulgari.
& intacto quem dominus, qui eum misit non est dignatus contin-
gere. & stricto idest modico, tamen & imminuto. o Trebi ille sapit:
idest sapiens est. qui utitur te sic: idest hoc modo. si tu potes & debes
ferre omnia sup. dura & intolerabilia: sicut serui. tu præbebis quan-
doq; caput tuum pulsandum ab ipso diuite: capite tuo raso more
libertorum eius. nam qui manu mittebantur raso capite accipiebat
pileum. nec timebis iam assuefactus pati dura flagra: idest flagella.
nam diminutiuum a flagro est flagellum. existens dignus his: idest
huiusmodi epulis tam uilibus: & tali amico tam iniquo.

FINIS.

Satyra Sexta. Credo pudicitiam.

IOAN. BRIT.

VDICITIAM moratã in terris .i. mortales diu inter se bene, pudiceq; uixisse. ¶ Saturno rege .i. sęculo aureo, quo tẽpore Saturnus regno ab Ioue filio pulsus, Latio cũ Iano imperauit: tũc enim ętas aurea fuisse dicit: cũ homines post diluuium cacumina mõtiũ tenerent: in speluncisq; uictitarẽt pomis, cęterisq; fructibus agrestibus cõtenti. Vnde est illud Lucretij: Sed nemora, atq; cauos mõtes, siluasq; colebãt: Et frutices inter ɔdebant squallida mẽbra. ¶ Laremq; unusquisq; Deũ domi suę colebat, quẽ Larem familiarẽ appellabãt: eũq; ꝓsidem uocabant: cui canis assistit, & ipse Deus pellibus caninis uestit, cuius rei rationẽ reddit Plutar. in ꝓblematis, & Apul. in lib. de Dæmonio Socratis pleraq; dicit, & nos apud Persiũ illic: Bullaq; succinctis Laribus donata pepẽdit. ut autẽ Lares domi colerẽtur inde ortũ docet Seruius qa apud antiquos mortui in domibus suis sepeliebantur: quos, ut Deos domesticos colere cœperunt & uenerari, Laresq; appellarunt. ¶ Culmo: culmus proprie appellatur ipsa palea: unde culmina domuũ sunt appellata: q prius culmis: hoc est paleis, integerẽtur. ¶ Pellibus uicinarũ ferarum: nam rudes illi antiquissimi ex ferarũ pellibus nõ modo lectos sternebant, sed & uestes sibi cõficiebant. Vnde Lucretius Pellibus & spolijs corpus uestire ferarũ. Propert. Atq; hinuli pellis totos operibat amantes: Altaq; natiuo creuerat herba toro ¶ Non similis tibi: non ea mollicie: nec ijs delitijs. nam & luxu uestium & margaritarũ oblectabatur: ut sæpe conqueritur Propertius: Quid iuuat ornato ꝓcedere uita capillo. Et alibi: Matrona incedit census induta nepotum: sicq; poeta ueteres laudando, uituperat mores sui tẽporis. ¶ Cynthia: Propertij fuit amica. Vnde illud cecinit: Cynthia prima suis miserum me cœpit ocellis. Alibi: Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit. ea Hostia dicebatur: sed Propertius mutato nomine Cynthiam uocauit: ut auctor Apul. in .I. Apologia. ¶ Nec tibi. s. o Lesbia amica Catulli, quę passerculũ (quẽ in delitijs habebant) cũ amisisset multũ fleuit, adeo mollis & delicata erat Vnde Catullus: Passer mortuus est meę puellę: Quẽ plus illa oculis suis amabat. Et i fra: Tua nũc opa meę puellę Flẽdo turgiduli rubẽt ocelli. Ea ꝓprie dicebãt Clod. ut auctor ẽ idẽ Apul. i eadẽ Apologia. ¶ Sed ferẽs: sed q ferret. ¶ Horridior: iscultior, minusq; mollis marito suo. ¶ Ructãte glãdẽ q glãde pascebat. Nã (ut diximus) rudi illa ętate mortales añ usũ tritici agrestib⁹ pomis uescebãt. ¶ Orbe nouo: ętate illa aurea: cũ hoies essẽt noui & recẽs nati. ¶ Rupto ro. cũ ꝓna illa ętate hoies añ factas domos i spelũcis, siluisq; mož ferrarũ habitarẽt: eũq; ex arborib⁹ uetustate cauatis tãq; ex domicilio exirẽt, putabãt ex arborib⁹ eẽ nati. Qđ Virg. sic ꝓleqt Hęc ne mora idigenę Fauni, nymphęq; tenebat Gẽsq; uirũ truncis, & duro robore nata. Quis neq; mos, neq; cultus erat, nec iungere tauros, Aut cõponere opes norãt, aut pcere pto. ¶ Robore: robur arbor ẽ glãdifera. uerũ a poetis sępe capit ꝓ oi ligno, ut est illud: Cape robora pastor. Robur itẽ ponit ꝓ fortitudine. uñ robustũ appellamus corpus .i. forte & ualidũ. ¶ Cõpositiq; luto alusio est ad id, qđ ex luto Prometheus hoiem finxerit q. d. Ex quo hoies cœperũt non ex arboribus nasci, neq; ex luto formari, sed ex parẽtibus ꝓcreari, & ɔnubia sunt instituta, adulteria cœperunt committi.

Ætas aurea

Lar

Culmus

Culmina

Cynthia

Robur

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SEXTA.

IN SEXTAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Credo pudicitiam. Dissuasurus hac Satyra poeta amico suo Vrsidio ne ducat vxorem: ingenti utitur arte. omnia enim uitia, quibus genus fœmineum laborat, commemorat. nihil omittens, quod ad partes dissuasionis pertineat. Deniq; mouet eum omnem vitę potius sortem, quam connubium apprehendẽdam. Talem igitur nactus occasionem adulteria sui temporis acerbitate satyrica insectaturus irridensq; legem Domitiani: qua adulteria prohibuerat: tantam mulierum esse impudicitiam dicit, ut ostendat reuoluta seculorũ origine ab ętate usq; argẽtea mortales adulterii flagrasse. Illud autem unum monendum putaui: ut interpretaturus hanc Satyrã summa vtatur reuerentia: ne adolescentuli, quorum mentes facile ad vitia fascinantur, turpia audiendo aliquo se flagitio contaminent.

CREDO pudicitiã Saturno rege moratam
In terris, visamq; diu, cũ frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignẽq;, laremq;,
Et pecus, & dominos cõmuni clauderet vmbra
Siluestrem montana torũ cũ sterneret vxor
Frondibus, & culmo, vicinarumq; ferarum
Pellibus, haud similis tibi Cynthia, nec tibi cuius
Turbauit nitidos extinctus passer ocellos,
Sed potanda ferens infantibus vbera magnis,
Et sæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe nouo, cæloq; recenti
Viuebant homines, qui rupto robore nati,
Compositiq; luto nullos habuere parentes.

ASCen.

Redo pudicitiã &c. Secũdũ Calderinũ argumẽtũ huius sextę satyræ hmõi est: Adulteria q lege ꝓhibuerat Domitianus tota Satyra insectat poeta: & legẽ irridẽs, q cõtẽnebat. & notãs tẽpora sua. Monet aũt Posthumũ Vrsidiũ q de uxore ducẽda tractabat: oẽm uitę sortẽ cõnubio ꝓferẽdã esse immo et mortẽ: & eã q dẽ turpissimã: qa suspẽdio pagẽdã. nõ q cõnubia dãnet: sed qa intolerabiles Romæ sint uxores tũ pp intolerabilẽ superbiã. Vñ multa mulierũ uitia recitat: repetitaq; sęculorũ origine, ostẽdit nullũ uitiũ appetisse prius mortales q adulteria. Scribit idem Calderinus q tres Ioues fuerunt. duo theologi nati in Arcadia quorũ alter erat filius ætheris & Proserpinę frater. alter filius Cęli & pater Mineruę. tertius Saturni fili⁹ a quo ipse Saturnus expulsus, cũ Iano in Latio regnauit ętate aurea: ut Hesio. docuit. Homerus uero (si Platoni credimus) sęculũ aureũ designauit i Cyclopib⁹: quos scribit post diluuiũ mõtiũ cacumina tenuisse: in speluncisq; uictitasse: fructibus sponte nascẽtibus. Ordo est: Ego, inqt, Iuue. credo qdẽ pudicitia .i. ɔiugalẽ castitatẽ. moratã sup. esse in terris iter hoies. s. Saturno rege .i. regnãte uel existẽte rege: hoc est dũ regnaret i Latio, & uisam diu cũ .s. qñ. spelũca .i. cauerna i terra, aut rupibus exhausta: aut manu: aut natura frigida: nullis plumis. s. fulta: & in terra quę frigida & locata. ꝓberet sup. mortalibus paruas domos .i. domicilia modica. que pro &. & cũ spelũca clauderet cõmuni .i. una eadẽ umbra .i. coopertura. s. testudine speluncæ ignẽ & Larem .i. Deũ familiarẽ: qui in foco colebat. & pecus, cũ cubilia aut stabula non haberent. & uidet respexisse ad Polyphemũ, quẽ Virg. 3. Æneĩ. dicit oues i antro suo habuisse. & quem Homerus dicit aurea ętate fuisse. & dños .i. patresfamilias. & cũ uxor montana .i. in montibus habitans. sterneret .i. ęqret. & strueret torũ .i. lectũ a tortis herbis dictũ. frondibus .i. arboribus

Ioues tres

Ætas aurea

folijs

Multa pudicitiæ veteris vestigia forsan,
Aut aliqua extiterant,& sub Ioue,sed Ioue nondũ
Barbato,nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius,cum furem nemo timeret
Caulibus,aut pomis,& aperto viueret horto.
Paulatim deinde ad superos Astræa recessit
Hac comite,atq; duæ pariter fugere sorores.
Antiquum,& vetus est alienum Posthume lectum
Concutere,atq; sacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea sæcula mœchos.
Conuentum tamen,& pactum,& sponsalia nostra
Tempestate paras,iamq; a tonsore magistro
Pecteris,& digito pignus fortasse dedisti.
Certe sanus eras,vxorem Posthume ducis?
Dic qua Tisiphone?quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?
Cum pateant altæ,caligantesq; fenestræ?
Cum tibi vicinum se præbeat Æmilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus,illud
Nonne putas melius,quod tecum pusio dormit?
Pusio qui noctu non litigat?exigit a te
Nulla iacens illic munuscula,nec queritur,quod
Et lateri parcas,nec quantum iussit,anheles.

foliis:quæ propriæ frondes sunt. & culmo .i.calamis segetum.qui
quia sternuntur stramina a plerisq; uocantur. & pellibus ferarum
uicinarum:quia inter eas uersabatur. Existens supple haud.i.non.
similis tibi o Cynthia amica Propertij.de qua ipse in principio sic:
Cynthia prima suis miserum me cœpit ocellis: Contactum nullis
ante Cupidinibus.nec similis tibi o Lesbia amica Catulli. cuius ni-
tidos ocellos passer extinctus.i.
mortuus.turbauit lachrymis. sicut approbat Catullus ipse. Sed
ferens ubera potanda non solũ
fugẽda:ergo magna,& magnis
infantibus qui tunc magni erãt
quando materno lacte nutriebã-
tur:quod potius dicere, q̃ quod
ideo magni dicantur:quia secũ-
dum Hesiod. primo sæculo ho-
mines centum annis sub matris
imperio steterant:quia non sem
per fugebant. Vult autem poe-
ta duo ostenderet humano ge-
neri utilissima: utpote quo me-
dio pudicitia conseruari posset:
quia eodem quo tũc seruata est
.s.labore:uigilia:neglectiore cul
tu liberorum proprijs mamillis
educatione,frigore, & parco ali
mento:quia (ut dicit Comicus)
sine Cerere & Baccho friget Ve
nus: idest sine cibi & potus co-
pia nulla est luxuriæ potentia.
hęc autem omnia latius explica
bit poeta in hac Satyra ibi: Ser-
uabat castas humilis fortuna La
tinas &cę.item quo pacto uali-
diores sint infantes: quia si ma-
terno lacte nutriantur. De qua
re Phauorinus philosoph' apud
Aulum Gellium lib. 11.capi.T.
multa notatu dignissima profert. inter quæ hæc sunt ad matrem,
quæ filiæ nutricem procurauerat uerba Oro te mulier sine eam to-
tam ac integram esse matrem filij sui. Quod est enim hoc contra
naturam imperfectum,atq; dimidiatum matris genus:peperisse:ac
statim a sese abiecisse? Aluisse in utero sanguine suo nescio quid qd
non uideret:non alere suo lacte quod uideat iam uiuentem:iam ho
minẽ:iã matris officia implorantem. An tu quoq; putas naturam
feminis mammarum ubera quasi quosdã uenulos uenustiores nõ
liberorum alendorum: sed ornandi pectoris causa dedisse? & alia
multa quæ illic uidenda sunt. priscis ergo temporibus naturam se-
cutæ suos fœtus alebant. unde dicit hic q magnis infantibus uxor
montana ferebat,existens sæpe horridior.i.aliquantulum horrida:
.s.frigore concussa marito ructante glandem. qua tunc, scilicet &
aqua uescebantur.ut Boetius attestatur. & Virgil. Georgicorũ.1.
his uerbis: Liber & alma Ceres uestro si munere tellus: Chaoniam
pingui glandem mutauit arista:Poculaq; inuentis acheloia miscuit
uuis. Quippe quia certe homines uiuebant tunc aliter. orbe:idest
globo mundi existente nouo. & cælo recenti: idest recenter a terra
cęterisq; elementis dirempto secundum gentiles: & secundum nos
recenter a Deo creato. Sed aduertendumq; cum una quæq; gens
antiquitatis gloriam lubenter sibi uendicet:ut Arcades secundum
Statium: & gens italica secundum Virgil. quæ asserit suos indige-
nas .i.hoies nõ aduenas. sed inde.i.ex eo loco genitos:ea tẽpestate
fuisse: q̃ Ianus Saturnũ accepit. & id in exordio mũdi.cũ tñ constet
adueniente Saturno,uel quo tempore eum aduenisse dicunt.mul-
tos populos i multis regionibus fuisse:sed poetice fingit poeta sub
Saturno illo mũdum fuisse nouum,& populum nouũ:cuius (quia
creationem capere non poterant) dicebant ex cęlo & terra.i.uirtu
te cælesti:quasi ex putrefactione genitos. quia uero in cauatis ar-
boribus residebant,fictum est quod gens illa sit duro robore nata.
ut Virg.dicit:& Statius his uerbis: Arcades huic ueteres astris, Lu
naq; priores: Agmina fida datis:nemorum uos stirpe etgẽti Fama
fatos; cum prima pedum uestigia tellus Admirata tulit nondum ae
ua,domusq;,nec urbes,Connubijsq; modus:quercus,laurisq; fere
bant Cruda puerperia:ac populos umbrosa creauit Fraxinus:& fę

ta uiridis puer excidit orno &c. Viuebãt ergo aliter tũc hoïes, q na
ti robor rupto ut eniteret. & q cõpositi luto nullos babuet parẽtes.
¶ MVLTA pudicitiæ:primis,inquit, temporibus ętatis argen IOAN.
teæ cum Iupiter regnaret,homines sancte & pudice uixerunt, exi- BRIT.
stente adhuc Ioue impubere:sed iam barbam producente, cęperũt
paulatim adulteria committi. ¶ Vestigia pudicitię:hoc dictum est ex
sententia eorum: qui crediderũt
pudicitiam Deam fuisse honesta
tis, quæ cum inter mortales uer-
saretur, uideretq; se contemni,
stupraq; ubi cõmitti, aufugisse
fertur cum Iustitia in cęlum. Ve Vestigia
stigia enim dicuntur simulachra
pedum.unde est uerbum inuesti Inuesti-
gare q̃si per uestigia aliquid quę gare
rere. ¶ Græcis nondum paratis Græci
iurare .i.cũ adhuc homines ma perfidi
gna uiuerent synceritate:nec ad
huc essent aliqua periuria:quorũ
primi uidentur fuisse Gręci inuẽ
tores. nam semper perfidos fuis
se,& habitos indicat Plau.in asi
naria: Cætera quæ uolumus uti,
gręca mercamur fide.i.stati enu
merato pretio,quia aliter Gręcis
non creditur. Tullius itẽ in ora
tione pro Flacco loquẽs de Grę
cis sic ait: Testimoniorũ religio-
nem, & fidem nunquam ista na
tio coluit. ¶ Per caput alterius sic
enim iurare consueuerunt anti-
qui. unde & Ascanius sic iurat
apud Virgil. Per caput hoc iuro
per qd pater ante solebat. ¶ Ape
to horto.i.cum unusquisq; ui-
ueret horto aperto non clauso:
neq; enim fures timebantur. ue
rum postea (ut scribit Plin.) sæ-
ua latrocinatio cœpit præfigere aspectus hortorum. ¶ Astræa:satis Astræa
urbane ostendit poeta iustitiam, tanquam hominum sceleribus of
fensam,una cum pudicitia in cælum euolasse. De ea sic & Valerius
Flaccus: Terrisq; relictis Inuocet assiduo saturnia sidera quæstu.
Astręa autem dicta est iustitia,q Astręi gigãtis ea Aurora filia fuit.
¶ Hac comite.i.pudicitia. hoc autem est ex uersu Hesiodi: qui scri
bit pudorem & iustitia ætate antea ænea in cælũ ascendisse. ¶ Duæ
sorores: Iustitia enim, & Pudicitia sorores fuerunt. ¶ Antiquum &
uetus est:aperte ostendit Vrsidio ducendam non esse uxorem:quan
do iam antiquum sit adulteria committi: sicq; utitur dissuasione a
uituperatione rei. ¶ Genium sacri fulcri.i. religionem matrimonij. Genium
nam Genium Deum appellabant:qui uim obtineret rerum omniũ
gignendarum. Aufidius Genius,inquit, Deorũ est filius & parens
hominum: ex quo homines gignuntur. propterea Genius meus no
minatur,quia me genuit. In honorem Genij lectus nuptialis ster-
nebatur:qui genialis nominabatur. Laberius uero ait Genium Deũ
esse generis uentri parentem.unde illud est: Indulge Genio. & ge-
nialis agat uestre dies. Alij dixerunt Genium esse uniuscuiusq; loci
Deum. Apul. uero ait in lib. de Deo Socratis Animum humanum
dum in corpore nostro situs est, Dęmonem nuncupari,quẽ lingua
nostra Genium uocare possumus: quonia is Deus,qui est animus
sui cuiusq;,quanquam sit immortalis: tamen quodam modo cum
homine gignitur. De Genio plura diximus ex sententia Censorini
apud Persium illic: Fũde merum Genio. ¶ Fulcri.i.lecti. nam fulcra Fulcra
dicuntur ipsa ligna:quæ lectum fulciant & sustineant. Vnde & Si-
donius sellarum equestriũ ligna fulcra appellat his uerbis: Alij sella
rum equestrium madefacta sudoribus fulcra resupinant. ¶ Sacri:ue
nerandi. ¶ Conuentum:hominum multitudinem & cœtum a conue Conuen-
niendo:sicut cœtus a coeundo. ¶ Sponsalia:nuptiarum contractũ, tus
qui fit per stipulationem & sponsionem. Nam qui uxorem ducturus Cœtus
erat ab eo,unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium Sponsa-
ductum iri. Qui daturus erat itidem spondebat daturum:his contra lia
ctus stipulationum, sponsionum sponsalia dicebantur. Tum quæ Sponsa
promissa erat sponsa appellabatur,qui spoponderat ducturum spõ Sponsus
sus. ¶ Iam pecteris: iam poliris & cõmeris: ut eas cultior ad spõsam.

Pignus: annulum, quem sponsus puellę digitō induit. De quo more ita scribit Tertullianus: Aurum nulla norat praeterquam unico digito, quem sponsus oppignerasset pronubo annulo. Plini. tamen li. 33. scribit temporibus suis solitum annulum mitti ferreum sponsae, eumq; sine gemma. Certe sanus eras: ac si dicat, nunc sine controuersia desipis, qui de uxore ducenda cogites. Vxorem posthume ducis: ea interrogatione legendum, qua ne aliquid fiat, inhibemus. Qua Tisiphone: quo furore, qua uesania agitaris? Nam per

Furię tres

Tisiphonem omnes furias infernales intelligit, quę tres a poetis finguntur ad tormenta scelestae mentis, & insaniam mouendam destinatę. Vnde & Orestes furijs infernalibus agitatus. Quibus colubris idem dixit. nam furijs infernalibus dantur serpentes pro crinibus. Ferre potes? potes ne iquit cogitare de ducēda uxore, cū ad necē multae sint tibi uiae? ac si dicat: longe satius esset tradere senecę q̄ cōnubium appetere. Vnde extat carmen illud Cratetis e grçco in latinum uersū ab Erasmo in prouerbijs: Coniugium sequeris, quanta hic te cura sequetur? Desolatus eris, si sine coniuge eris. Si tollis sobolem, multo educenda labore est. Hoc autē est ex prouerbio, quo uti solemus in summa rerum desperatione. Sic & Terent. in Phor. Opera tua res mihi ad restim redijt planissime. Vllam dominam: facete autem uxorem dominam appellat: quasi quę marito imperet. Saluis tot restibus: cum possis uitam tuā laqueo finire. Cum pateant altae fenestrae: unde te possis praecipitare. Caligantes: quae nimia altitudine sua caliginem oculis obijciant. Æmilius pons: unde te des pręcipitem. Nam pons Æmilius est in uia Flaminia distās ab urbe ultra primum lapidem. idem Miluius est dictus: quē Scaurus Æmilius (ut auctor est Plin. de uiris illustribus) in censura fecit.

Æmilius pons Miluius pons

Aut si de multis: sed si, inq̄t, tibi nullo modo placet oppetere mortem: nonne putes melius puerum habere: qui tecum dormit? q. d. illud uitę institutum tibi magis est tenēdum, q̄ ducere uxorem. Pusio dormit: illud attendendum est, ꝙ dormit dixit, non dormiat. Innuit enim Vrsidium turpiter pueros adamasse. Non possum hoc loco turpe poetae consilium non detestari: qui eo cęcitatis peruenerit ut ea probet, quae ab omni honestate sint penitus soluta. Quare illud maxime interpretantibus poetam seruandum esse censeo: ut cū in talia inciderint, aut illa in totum praetereant, aut si quid dicēdum rati fuerit, tali modestia legat, ut auditor a tali turpitudine penitus se auertat. Pusio: pusum (ut auctor est Varro) puerum dixerunt, & pusam puellam. unde pusio pusillus puer. quo uocabulo sępe utitur Diuus Hieronymus in epistolis ad Furiam de uiduitate seruanda sic scribit: An uereris ne proles Furiana deficiat, & ex te parens non habeat pusionem, qui repet in pectore. Et alibi ad Saluinam: Nebridius pusio patrem quaerentibus exhibet. Cic. in. 1. Tuscul. Pusionem quendam Socrates interrogat quaedam geometrica de dimensione quadrati. Ad ea sic ille respondit ut puer. Apuleius li. 9. At uero adulter bellissimus ille pusio, inclinatā dolio pronam uxorem fabri super incuruatus secure dedolabat. Lateri parcas: ꝙ nō coeas. latera enim nimio libidinis usu offenduntur. Vnde Martia. Rumpis Basse latus, sed in comatis, Vxoris tibi dote quos parasti. Apule. lib. 8. Metamor. Sed diu uiuas, & dominis placeas, & meis defectis lateribus consulas. Sunt enim in lateribus renes: quos ait Varro ita dictos quasi riui ab ijs obscęni humoris oriantur. Quātum iussit: nec tam assiduus sis in coitu q̄ iussit.

Pusus Pusa Pusio Pusillus

ASCen. ¶ M V L T A pudicitiae &cę. ostendit quomodo pudicitia prima defecit. i. dereliquit mortales: & ꝙ parum apud eos mansit: ut ex ordine capies: qui talis est: Multa uestigia ueteris pudicitię forsan: aut si non multa: saltem aliqua extiterat. &. i. etiam. sub Ioue. i. sub ętate argentea. sed Ioue nondum barbato. i. priusquam Iupiter esset barbatus. & grçcis nondum paratis iurare per caput alterius: dicit grçcis nondum paratis tanq̄ perfidis & periuris. ut quibus nunq̄ deest testimonium: nec testis prętio iurare paratus. unde cępit fides eis a negociatoribus minor haberi: cogebaturq; praesenti pecunia omnia mercari. unde Pla. in Asinaria: Caetera quibus uolumus uti, graeca mercamur fide: hoc est tradito pratio e uestigio: ꝙ uero addit per caput alterius: secundum interpretes huius loci intelligendū est graecos potissimum in testimonium per caput alterius iurare solitos: ut pater per caput filij: quasi per salutem eius: quod uidetur pulchre significasse Iulius Ascanius li. 9. dicens: Per caput hoc iuro: per quod pater ante solebat. q. d. Ego nūc more italico per hoc. i. per meum caput iuro: per quod pater meus Æneas cum grecissaret iurare solebat ante, sup. q̄ in Italiam uenisset. sed huic loco meo quidem iudicio (nam ab alio non accepi) non male quadraret: si dixerimus graecos tunc per caput alterius: ut Saturni, aut Iouis iurare incepisse: ubi eos Deos esse effinxerant. q. d. cum Iupiter & Saturnus pro mortalibus haberentur: nec Iupiter per flagitia & adulteria apud graecos meruisset: ut p Deo haberetur: & per eius caput iurarent. & cum nemo timeret caulibus & pomis: nam fruges nondum inuentę erant. i. holeribus & fructibus arborum furem. & cū sup. quilibet uiueret horto aperto. i. non clauso contra fures. i. cum nemo decerperet quod non plantauerit. Quia (ut Pli. scribit) saeua latrocinatio coegit pręfigere aspectus hortorum: quinetiam post inuentam frugem: ubi fures quod non seuerant, metere inceperūt, inuentae sunt leges. & ideo uocat Virg. Cererem. 4. Æneid. legiferā dicens: Legiferae Cereri &c. Astręa. i. uirgo Astręi filia: quae iustitia dicta est. De qua Virg. in Buc. Iam redit & uirgo, redeunt & saturnia regna. & Ouid. Victa iacet pietas, & uirgo caede madentes Vltima caelestum terras Astraea reliquit. recessit a mortalibus. s. paulatim: quia secundum Ouid. ultima deinde increscente. s. perfidia ad superos: ad quos omnes insti tendunt. hac. s. pudicitia comite. i. comitante secundum Iuue. cum tamen secūdum alios multo ante discessent pudicitia, q̄ iustitia. atq; duae sorores. s. iustitia & pudicitia fugere. i. fugerunt pariter o Posthume. antiquum & uetus est sup. institutum concutere. i. conturbare, uiolare. lectum. i. torum alienū. per adulterium. s. atq; contemnere Genium. i. Deum generationis. & sacri. i. matrimonialis, fulcri. i. lecti, qui genialis dicitur. ponit autem partem pro toto. quia fulcrum est, quo lectus fulcitur. & bene dicit sacri: quia matrimonium legitimum sacramento fit: aut quia de iure lectus matrimonialis sacer. i. inuiolabilis sit. Ætas ferrea protulit. i. produxit. mox. i. paulo post. omne aliud crimen praeter adulteriū. s. sed saecula argentea uiderunt primos mechus. i. adulteros: quia inter Deos etiam adulteria fuisse afferuntur: quod magnae dementię Plin. adiudicat. Ponit autem Iuue. more latinorum tres tantum ętates. Latini enim poetę considerantes omne saeculū: aut mere bonum: aut partim bonum: partim malum: aut mere malum uocauerunt primum aureum: secundum argenteum. & tertium ferreū. Graeci autem in illo mixto gradus considerantes ponunt quatuor: aureum tempore Deorum, quo nullum penitus uitium erat: argenteum quoq; tempore Deorum: sed paucis obrepentibus uitijs inter mortales: aereum tēpore heroum, qui semidei putati sunt: & ferreū inter homines, qui natura proni ad malum sunt. Et tamen q̄uis prima fuerint adulteria & ea nunc plurima sint. tu o Posthume paras. i. praetendis conuentum sup. amicorum. & pactum. i. modum contrahendi matrimonium. & sponsalia. i. sponsionē de futuris nuptijs nostra tēpestate. i. nostro tēpore: in quo tot regnāt adulteria. tu. n. pecteris iam a tōsore magistro. i. ut in die nuptiarum honestior sis comā exornari facis a tonsore perito. & fortasse dedisti digito puellae pignus. i. annulū: qui ſm Pli. olim ferreus erat: q statim pactae mittebatur. certe nunquid sanus eras cū. s. sponsalia firmares: tu ne uxorem ducis Posthume. dic qua Tisiphone. i. furia infernali te impellēte? Tres. n. sunt Tisiphone: Megera: Alecto. dic quibus colubris. i. serpentibus: quos furiae pro capillis habent. & quos eis quos furere uolunt, inijciunt. exagitare. i. exagitaris: hoc est furiaris & in furorem raperis. potes tu ferre. i. tolerare & pati ullam dominam. i. uxorem tibi dominaturam. sed & graeci & latini coniuges dominas uocant. tot restibus. i. tot chordis & funibus: quibus te posses suspendere saluis. q. d. rem incredibilem mihi facis. & pote ferre dominam cum altae fenestrae & caligantes. i. oculos obscurantes: ne forte retraharis ab incepto terrore mortis. pateant. i. apertae sint tibi ad pręcipitium. ut rupturus collum te pręcipites. & cum pons Æmilius. i. a M. Æmilio Scauro constructus. prębeat se tibi ut te pręcipites submergendum. aut si nullus exitus uitae. s. de multis, qui multi sunt placet tibi nonne putas melius esse ꝙ pusio. i. puer paticus. i. impudicus. dormit tecum. qui non litigat noctu, sicut uxores solent qui iacēs illic in loco noto: utpote inter brachia tua (ut turpiora taceā) nulla munuscula exigit a te: ut uxores exigunt. nec queritur. i. conqueritur ꝙ parcas lateri supp. tuo debitum subtrahens. nec pro & non. & ꝙ non anheles. i. amplexeris eum quantum iussit. i. uoluit, sicut uxor. Haec autem omnia hiperbolice dicta sunt & satyrice a poeta nimium auide adulteria & fastigia mulierum execrante. nā qui sancte & caste loqui uellet, non consuleret maiora mala incurrere ad minus euitandum: sed malus malum est sese interimere, q̄ uxorem etiam adulteram pati. pessimum autem crimen est masculis abuti: & ita non debemus poetae auscultare: nisi quatenus adulteria detestetur. modus enim detestandi non ex sententia poetę: sed hyperbolicos ponitur. q. d. omne tibi malum tolerandum: & omne facinus etiam turpe perpetrandum esse potius, q̄ uxorem ducas.

¶ SED

Sed placet Vrsidio lex Iulia, tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus turture magno,
Mulorumq; iubis, & captatore Macello.
Quid fieri non posse putes, si iungitur ulla
Vrsidio? si mœchorum notissimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capistro?
Quem toties texit perituri cista Latini.
Quid? quod & antiquis vxor de moribus vlli
Quæritur, o medici mediam pertundite venam.
Delitias hominis Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Iunoni cæde iuuencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula, necte coronam
Postibus, & densos per limina necte corymbos.
Vnus Iberinæ vir sufficit ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.

DAN. ¶ SED placet Vrsidio lex Iulia: hæc ironicos legenda sunt. Non
IRIT. est, inquit, mirum si Vrsidius cogitat de ducenda uxore. nam non
uult adulterij damnati. lex.n. Iulia lata erat contra adulteros, qua
cautum erat, quo pacto adulteri deprehensi puniendi essent. ¶ Tol
Tollere lere: hoc loco educare. Teren. Quicquid peperisset decreuerunt tol
lere. Vale. li. 8 loquens de C. Licinio Hoplomacho: Quoniam hære
ditatem absumere, q̃ hæredē ma
luit tollere. ¶ Hæredem dulcem:
dulcem filium. Virg. Nec dulcis
natos Veneris, nec premia nos
tis. ¶ Cariturus: quia captatores
habentibus liberos munera nō
mittunt: sed orbis tantum diuiti
Turtur bus. ¶ Turture. hoc loco de aue
magis intelligēdum est, q̃ de pis
sce. Nam turturē lautæ gulę ins
dicat fuisse Mart. Cum pinguis
mihi turtur erit, lactuca ualebit
Et cocleas tibi habe: perdere no
lo famem. Item alibi: Aureus im
modicis turtur de clunibus ims
plet. Idem alibi: Et cōcubino tur
turum nates donat. Nam quem
græci trigona appellant. i. turtu
rem: latini pastinacam dicūt ma
rinam. in cuius cauda prę sentis
simi ueneni radius extat. ¶ Mas
gno: pingui & amplo. ¶ Mulo
rumq; iubis. i. mulis iubatis &
barbatis. Nam (ut scribit Plin.)
gemina barba insigniuntur labro inferiori: sunt enim pisces maris
Macellū ni. de quibus ante dictū est. ¶ Et captatore Macello. i. omnibus obs
sonijs, quæ in Macello ueneunt. Nam Macellum appellarunt locū,
in quo omnia, que ad uictū pertinebant, uendebantur. de quo plu
scula superius. ¶ Captatore: per quod hæreditates captantur. nam
huiusmodi muneribus captantur diuites orbi. ¶ Quid fieri nō pos
se. q. d. si Vrsidius uxorem ducit: putauero omnia uel prgter naturā
fieri posse. iuxta illud Virg. Mopso Nysa datur, quid non speremus
amantes? Iungentur iam griphes equis, & quoq; sequenti. Cum cani
bus timidi uenient ad pocula damæ. ¶ Mœchorum notissimus: qua
si cui ciuitatis adulteria sint manifesta. ¶ Ora stulta. i. ipse stultus. fi
gura est synecdoche. ¶ Toties texit: qui sæpe in adulterijs est depre
hensus. ¶ Cista: nam adulteri superueniente marito sic solent occul
tari. unde Hora. An turpi clausus in arca: Quo te dimisit peccanti
Latinus Conscia herilis: Contractum genibus tangas caput. ¶ Latini: Lati
nus (ut diximus in. 1. Satyr.) mimus fuit temporibus Domitiani:
qui cum timeret delatores: ne falsis criminationibus apud principē
accusaretur: is uxorem suam. Thymelem submittebat. unde supra
Et a trepido Thymele submissa Latino. Ideo poeta ait perituri: quia
semper uerebatur: ne delationibus periret. ut sit epitheton perpetuū
Latini. ¶ Quid quod & antiquis: hoc risu & gestu iuuandū est. ¶ Me
Media diam uenam: hoc est haurite sanguinem ex uena media: quæ ferri
uena solet in delirio. Physici. n. tradunt in brachijs tres esse uenas descē
Basilica dētes ab epate: quarū una basilica, altera cephalica appellat̄. tertia, q̃
Cephali in medio harū est, media dicitur, siue nigra, siue cōmunis, quę in fu
ca rore & delirio tenui solet. ¶ Delitias hominis: acclamatio, in derisum
Vrsidij: qui postulet & quærat mulierem antiqua illa bonitate: cum
nō inueniatur. ¶ Delicias hominis: ac si dicat delicatum hominem:
qui putet se extra cōmunem fortunā ponendū ut habeat, q̃ alij ha
bere nō possunt ut alibi de Caluino: Te nunc delicias extra cōmus
ne censes Ponendū. ¶ Tarpeiū limen adora: sensus est. Supplex, in
quit, fac ad aras Iouis & Iunonis accedas: quasi gratias acturus. si
Capitolis mulierē inueneris pudica. ¶ Tarpeiū: Capitolinū. Nā mons Capito
nus mōs linus ubi ędes erat Iouis, mōs ante Tarpeius dictus ē a uirgine ue
Tarpei⁹ stali Tarpeia, quę ibi a Sabinis necata armis & sepulta, eius nomi
Rupes nis reliqt monumentū. inde etiā appellata est rupes & saxū Tarpeiū
tarpeia unde noxij pcipitabantur. hūc antea montē Saturniū appellatū ꝓ
diderunt, & ab eo late Saturniā terrā. ¶ Auratam: nam uictimæ ma
iores (ut Plin. scribit) cornibus auratis dūtaxat immolabantur. be
ne aūt Iunoni ait iuuencā mactandā. Iuno. n. nubētibus pręesse di
citur. Virg. Iunoni ante oēs, cui uincla iugalia curę & alibi: Pro nu
ba Iuno. Colebatur item Iuno iugis in uico iugario. ut est apud Li
uium libro ab urbe condita: quod scribit Festus ita appellatum, q

nubere coniungeret. ¶ Capitis: partē posuit pro toto. i. corporis pu
dici. ¶ Paucę adeo Cereris: tanta, inquit, libidine mulieres flagrant:
ut paucę inueniātur matronę pudicę: quę dignæ sint sacra Cereris
administrare. per matronas. n. castas Thesmophoria. i. sacra Cere Thesmo
ris legiferę celebrabantur. unde ita scri. Diony. in. 1. Et sacrificia fa phoria
ciebant per fœminas & nephalios: hoc est sobrios: ut lex est grgcis.
Ea aūt sacrificia per nouem dies
celebrabantur a matronis sum
ma per eos dies castimonia. un
de Oui. in. x. Meta. Primitias fru
gū dant spicea serta suarū: Perq;
nouem noctes Venerē, tactusq;
uiriles in uetitis numerant. Ce
res autē Thesmophores appella Thesmo
tur: quasi legifera. Θεσμός. n. les phores
gem significat. prima. n. (ut tras
dunt auctores, inter quos Plin.
in. 7. & Diodo. in. 6) leges inue
nit. De cuius sacris ita Liuius:
Sacrum anniuersarium Cere
ris intermissum est: quia nec lu
gentibus facere id fas est: nec ul
la illa tēpestate matrona luctus
expers fuerat. Diodo. quoq; tra
dit Cereris misteria antiquitate,
castimoniaq; apd oēs homines
uulgata fuisse. Cic. i Verrinis do
cet quemadmodum sacra Cere
ris per mulieres castas & uirgi
nes conficiebātur. ¶ Pater oscu
la: nam ex ueteri instituto affines occurrentes osculo excipiebant.
unde Pli. li. 14. sic scribit: Cato ideo propinquos fœminis osculum
dare, ut scirent an temetum olerēt. de hoc more item Plutarchus in
Problematis disputat. ¶ Timeat oscula: ut impudica. ¶ Vnus Iberis
nę: ita loquitur poeta quasi Vrsidius respōdeat Iberinā uno uiro cō
tentā. pronunciatiue legendū. ¶ Extorquebis. difficulter obtinebis.
¶ SED placet Vrsidio &c. Sed forte, inquit, poeta lex Iulia placet A SCon.
Vrsidio. i. approbat legem latam cōtra adulteros: nō uult amplius
esse adulter: sed generare legitimos liberos: sed id fieri non posse ui
detur. potissimum cum sit maximus adulter: & uxorem castam pes
tat: qualem etiam si ipse castus esset, difficillimum esset reperiri. & ita
progreditur ad uitia mulierum notanda. Ordo est: Sed sup. dicas.
lex Iulia lata contra adulteros placet Vrsidio Posthumo, ipse cogi
tat. i. animo cōcipit tollere. i. educare dulcem hęredem. i. legitimos
filios: qbus nihil dulcius. cariturus. i. existēs eo animo: ut ob hoc ca
rere uelit. magno. i. pingui. turture. i. aue potius q̃ pisce. utrūq; aūt
significat turtur: sed pro pisce tamen masculini est generis: pro aue
autem fœminini. & iubis. i. barbis. & anteriore parte oris mulorum
. i. illorum piscium in delitijs habitorum a Macello captatore. i. om
ni obsonio: quod a captatoribus e Macello ad ipsum mitti solebat.
sed innuit poeta id non esse uerisimile. nam quid, inquit, putes non
posse fieri. q. d. nihil. Aduerte autē grammatice q nun uulgo dicit
si possibile est maiores: qui caste atq; latine locuti sunt semper dixis
sent si fieri potest. si ulla. i. quęuis una qualiscunq; uitę. est enim dimi
nutiuum ullus ab uno. iungitur. i. sit coniunx Vrsidio. Vt si t notissi
mus olim mœchorum. i. adulterorum. porrigit. i. porro & ultro pręs
bet iam ora stulta. i. desipiētia. capistro. i. freno. maritali. i. matrimo
niali, quem cista Latini perituri. i. qui timebat delationibus perire.
unde in. 1. dicta est a trepido Thymele summissa Latino. texit. i. ab
scondit toties. aduētante. s. ipso Latino. quid sup. dicendum est de
hoc. q uxor de moribus antiquis. i. casta & pudica quæritur. illi. s.
Vrsidio. O medici pertundite mediam uenam. quam mediam, aut
mediarum dicunt. ut. s. Vrsidius leuetur ab insania, qua nunc agita
tur. delitias hominis. i. hominem deliciosum. non expressit o, quia
(ut Valla docet) ubi minor est excandescentia & res leuiori subs
icitur. ponitur tamen accusatiuus tanquam ab eo rectus: ut sit o
delitias hominis: hoc est o q̃ delitiosus est hic homo. uel quas deli
tias habet &c. O Posthume adora pronus. i. prostratus in terram li
men Tarpeium. i. introitum arcis Tarpiæ. ubi Iouis, Iunonis, & Mi
neruę templum est. & cęde. i. macta, sacrifica Iunoni. cui (ut Virg.
dicit) sunt uincla iugalia curæ. iuuencam. i. uitulam. auratam. i. au
rata cornua habentē. si matrona pudici capitis cōtigerit tibi. Adeo
. i. in tantum sup. sunt modo paucæ mulieres dignæ contingere. i.

Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno
Viuentis. viuat Gabiis, vt vixit in agro,
Viuat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus? aut in
Speluncis? adeo senuerunt Iuppiter, & Mars.
Porticibus ne tibi monstratur fœmina voto
Digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
Quod securus ames, quodq; inde excerpere possis?
Chironomon Ledam molli saltante Batillo.
Tuccia vesicæ non imperat, Appula gannit
Sicut in amplexu, subitum, & miserabile, longum
Attendit Thymele, Thymele tunc rustica discit.
Ast aliæ quoties aulæa recondita cessant,
Et vacuo, clausoq; sonant fora sola theatro,
Atq; a plebeis longe Megalesia, tristes
Personam, thyrsumq; tenent, & subligar Acci
Vrbicus exodio risum mouet Attellanæ
Gestibus Autonoes, hunc diligit Ælia pauper.
Soluitur his magno comœdi fibula, sunt, quæ
Chrysogonum cantare vetent, Hispulla tragœdo
Gaudet, an expectas, vt Quintilianus ametur?
Accipis vxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambrosiusq; choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos.
Ornetitur postes, & grandi ianua lauro,
Vt testudineo tibi Lentule conopeo,
Nobilis Euryalū, aut mirmillonem exprimat infans.

tractare uittas. i. serta ornantia. Cereris. i. illius Deę propter raptum filię Proserpinę eius adulteria & incontinentiam detestantis. & ob id non nisi a castis tractabilis: hoc est igitur paucæ sunt admodū castæ hoc tempore: quarum oscula pater non timeat. qui non nisi castæ & honestę castitatis signum pręse ferentia desiderat: cū iam omnes fere lasciuissima basia conferant. Necte coronam postibus. uerba sunt congratulantis Vrsidio & dicētis. o Posthume necte postibus tuis coronā. i. corona postes domus tuæ, sicut faciebant qui uxores ducebant. & necte gradibus limina densos corymbos. i. hederam cum corymbis: quę fructus eius sunt. i. instrue domum frondibus. & exhibe te paratum nuptijs tuis inuenta est enim tibi uxor. Nā unus uir sufficit Iberinæ mulieri illi in urbe agenti, quam ducere poteris. Respōdet poeta. Tu ex torquebis. i. cū difficultate ipetrabis ab ea. ocyus. i. citius illud: ut. s. hæc sit contēta uno oculo, q̄ sup. uno uiro.

IOAN. BRIT. ¶ MAGNA tamen fama est iterum introducit Vrsidium ostēdentem in agris quandam inueniri, quę honeste uiuat. ¶ Viuat Fidenis: uerba Iuuenalis ad Vrsidium, quibus colligit non tam facile in urbibus, q̄ in agris pudicitię locum esse: sed tamen & in locis agrestibus & mōtanis multa per libidinem flagitia committi. legantur autem pronunciatiue: Viuat Gabijs, ut uixit i agro: ac si dicat: Non ita uiuat in urbe ut uixit ruri.

Gabij ¶ Gabijs: ciuitas Latij: ubi (ut scribit Dionysius) Romulus & Remus eruditi sūt.

Fidenæ ¶ Fidenis: urbs Latij. ¶ Et agello cedo paterno: & particula indignationem sæpe exprimit, ut illud Virgil. Et quisquam numen Iunonis adoret? quasi inuitus assentiat in agris caste degi. ut sit: cōcedo quidem ita esse ut dicis: q̄ in agro quædam bene uiuat: sed quis tamen affirmet in agris nihil inpudicum agi? ¶ Adeo intartum: ita ne. ¶ Senuerunt Iupiter & Mars: per Iouem & Martem omnes mœchos intelligit. i. am Iupiter & Mars (ut ex poetarum monimentis colligitur) mulierum maximi fuere stupratores. ¶ Porticibus ne tibi: percurrit poeta locos: quo frequentes mulieres conueniebant: ut erat porticus Liuiæ: Porticus Pōpeia Theatrum. Vnde Ouid. in. 1. de arte amandi: Tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra: Cum Sol herculei terga Leonis adit. Nec tibi uitetur, quæ priscis sparsa tabellis Porticus, auctoris Liuia nomen habet. Est ergo sensus: Inuenies ne in his locis tantopere celebratis a mulieribus aliquā, quę honesta sit & digna uoto tuo. ¶ Spectacula: theatra. nam & mulieres ad spectādos ludos in theatra cōfluebant unde Ouid. in eodem: Sic ruit ad celebres cultissima fœmina ludos: Spectatum ueniunt, ueniunt spectentur ut ipsę. ¶ Cuneis. sedilibus theatri.

Cuneus Nam cunei dicuntur sedes Theatri. Virgil. Nuncius Anchisæ ad tumulum, cuneosq; Theatri incensas perfert naues Eumelus. Tranquillus in Augusto: Prętextatis cuneum suū & proximum pædagogis assignauit. Quidam uero non uulgares mathematici contendunt cuneos proprie appellari uias illas (nam multę sunt) quibus itur & in Orchestram: quę in ima parte Theatri humi posita est: & in partes theatri superiores. Cuneus etiam dicitur quo scinduntur ligna, & ordo in exercitu. ¶ Chironomon: ita, inquit, mulieres sæculi nostri in libidinem sunt profusæ: ut uel lasciuę saltationis spectatione pruriant & corrumpantur: unde Ouid. de remedio amoris: Corrumpunt animos citharæ, cantusq;, lyręq;: Et

Chironomia uox, & numeris brachia mota suis. ¶ Chironomon Ledā: Leda nomen est fabulę nominatæ a Leda matre Helenæ: quæ chironomia repręsentabatur. i. manuum gesticulatione a χειρ quod est manus: & νομος lex. quibusdam enim ueluti pręscriptis motibus & nutibus taciti saltabant. quorum alij appellabantur subiti: alij longi miserabiles alij. De quibus illic sensit Claudianus: Qui lætis risum salibus mouisse facetus: Qui nutu, manibus loquax. Nā omnes fabulæ (auctore Luciano) adhibitis tibicinibus in scęna saltabantur: ut Leda Antiopa, Andromache, Cyclops. Tranquillus in Nerone: Ac nouissimo die uouerat histrionem saltaturum, Virgilij Turnum. Cic. in. 2. quęstionum academicarū: Qui primo inflatu tibicinis Antiopam esse aiunt. aut Andromachem. Horat. Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat. Iulius Capitolinus in Galenis sic scribit: Cyclopa etiam luserunt omnes arenarij ita, ut miranda quædā & stupenda monstrarent. Ausonius in saltatorem ineptum: Decepta felix casus immiscuit artis Histrio saltauit, qui capanea ruit Idem q Nioben saltauit saxeus, ut tum Spectator ueram crediderit Nioben. In Canace uisus multo felicior ipsa: Quod nō hic gladio uiscera dissecuit. Idem de eodē: Daphnem & Niobē saltauit, simius idē Ligneus ut Daphne, saxeus ut Niobe. Tranquillus in Caligula: Pātomimus M. Nestor tragœdiā saltauit.

Tuccia ¶ Tuccia uesicæ nō imperat. i. Tuccia mulier pudica: qualis fuit Tuccia uirgo uestalis: q̄ cribro sumpta aqua ex Tyberi uirginitatē suam probauit. non temperat. i. non compescit titillatum libidinis spectando ludos: ac per hoc docet mores non modo turpia audiendo: sed etiam uidendo facile uel in bonis corrumpi. Vnde Massilięses debita laude fraudandi non sunt: qui in scænam nullum adytum mimis dederūt q̄ eorum argumenta maiore ex parte stuprorum continent actus: ne talia spectandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumeret. unde & Diuus Cyprianus in epistolis suis sic scribit: Adulterium dicitur dum uidetur: & quæ pudica fortasse ad spectaculū matrona processerat, de spectaculo reuertitur impudica. ¶ Batillo: mimo saltante Ledam chironomon. i. dū spectat Batillum mimum saltantem fabulam Lędā ubi molli opus erat saltatione. nam Batillus (ut diximus in commen. Per.) Mimus

Batillus fuit de quo & Persi. Tris tamen ad numeros satyri moueare Batilli. Batillus item puer fuit dilectus ab Anacreonte poeta, ut ostendit Apuleius in floridis. & Horatius: Non aliter samiū dicunt arsisse Batillo Anacreonta Teium. Batilli item populi septentrionales, auctore Ptolemæo.

Batill Batillum item instrumentum est ferreum, quo utimur ad usum ignis. Horatius: Prætextam & latum clauū, prunęq; batillū. ¶ Appula gannit Sicut in amplexu: Appula nomen est mulieris, quæ inquit ad pruritum mouetur, & uoci, murmure libidinē exprimit: ac si esset in amplexu hominis dum spectat talem saltationem. ¶ Subitum ordo est: Thymele attendit subitum & miserabile & longum, nomina enim sunt (ut diximus) gestuum: qui motu manuum fiebant in saltatione. ¶ Thymele: mulier quæ saltationis oblectabatur: θυμέλη proprie dicitur pulpitum, scęna. θυμελικός histrio. de Thymele autem in prima Satyra uberius diximus. ¶ Rustica: rudis & imperita, aut uere rustica & pagana. ut ostendat non modo mulieres urbanas, sed & rusticas spectaculis lasciuis corrūpi. ¶ Attendit: diligēter obseruat ut discat. ¶ Ast alię quoties: sensus est: Quoties, ingt, ludi theatrales cessant: & ludi circenses sunt longe a plebeis: hominesq; negocijs forensibus sunt occupati: mulieres per multū otium ornamēta histrionica cōtrectant. Est aūt ordo: Alię tristes tenent personā, & thyrsum, & subligar Acci: quoties aulęa recondita cessant: & quoties fora sola sonant clauso Theatro: & quoties Megalesia sunt longe a plebeis. ¶ Aulæa recondita. i. uela quod ornamenta scænæ: ac per hoc ipsi ludi scænici: in quorum

apparatu sunt ipsa aulæa & uela:cũ ad ornatum, tũ ad Solẽ arcen-
dũ. Vnde Hora.in Episto. Quatuor haud plares aulæa præmunt
in horas. Cessant:submota sunt. Sola fora. s.iudiciaria. nam tria
erant fora Romæ, ut docet Tranquillus in Augusto, qui cum duo
nõ sufficerent:tertiũ extruxit. Clauso Theatro: finitis ludis. clau-
so igitur Theatro quantũ ad ludorũ celebrationẽ: non φ mulieres
nõ ingrederent: & instrumenta illa scænica pertractarent otiosæ:
Megale- taliumq; rerũ ualde studiosæ. Megalesia:ludi erant Circenses, q
sia in honorẽ magnæ matris celebrabant. dicati a Iunio Bruto: quod
docet Liuius his uerbis: Marc. Iunius Brutus ædẽ magnæ matris
Deũ in palatio dedicauit. & ludos ob eãdẽ dedicationẽ factos me-
galesia appellauit. μεγάλη.n.magna dr. μεγάλιος magnus. Tales
ergo ludi magna cũ uoluptate totius ppli celebrabant. De qbus
Iuue.infra: Interea megalesiacæ spectacula mappæ. Idæũ solemne
colũt:similisq; triũpho Prædo caballorũ prætor sedet: ac mihi pace
Immensæ, nimiæq; licet si dicere plebis. Totã hodie Romã Circus
capit. Longo a plebeis. subaudi sunt. i. quoties ludi circenses, q in
gratiã plebis maxime exhibebant, sunt a plebeis. i. pfecti sunt: &
plebei a ludis discesserũt. nã (ut diximus) initio ueris statо, solẽniq;
die celebrabant: magno totius plebis studio & delectatione. unde
ait: Ac mihi pace Immẽsæ, nimiæq; licet si diceret plebis. Et alibi:
Nã q dabat olim impiũ, fasces, legiones, oia, nũc se Continet, atq;
duas tantum res anxius optat Panẽ & Circẽses. Eos plebeios ap-
pellauere ẽm Asconiũ Pædianũ, φ exactis regibus p libertate ple-
bis fecerũt: aut p recõciliatione plebis. Tristes: qa priuatæ sint ea
Persona ludorũ uoluptate. Tenẽt: ptractant. Personã: idumentum faciei.
psona aũt dicta est a psonãdo: qm tegmẽ illud oris, & capitis una
tm uocis emittendæ uia purũ, & magis claros, canorosq; sonitus
facit. Hæc ex Gellio. Thyrsum: hasta iuoluta Pãpinio: qli utebant
Bacchæ in sacrificijs Liberi pris Talia. n. oia i Theatro cõseruabã
Subligar tur. Subligar idumentũ quo histriones ad uelãdas ptes corporis
Subliga- iferiores utebant. Idẽ subligaculũ dicebat. Cic. in Officijs suis: Scẽ-
culum nicorũ qdẽ tantã hẽt ueterẽ disciplina uerecũdiã, ut in scæna sine
subligaculo prodeat nemo. Nã (ut scribit Diony.) certatores scæ-
nici in ludis uersabant reliq parte corpis nuda circũ pudẽda uela
ti. Acci nomẽ est histrionis. Vrbicus: aliud uitiũ notat in mulieri
bus, Capiunt, inqt, amore scænicorũ cãtãtiũ. Sed cũ ii fibulati uo-
cẽ suã uendãt in recitatione tabularũ: cogunt accepto ptio solue-
Fibula re fibulas suas, ut coeãt cũ eis. Nã cãtores scænici ut gratiorẽ con
seruarent uocẽ ifibulabant. duplex aũt fuit fibulæ genus. Indumẽ-
tũ. s. quo nõ solũ utebant ad iguina tegẽda, sed ut ẽt a coitu cõpri-
merent. uñ est illud Mart. Menophili Penẽ tã grãdis fibula uestit: Vt
sit comœdis oibus una satis. Hũc ego credideram (nã sępe lauamur
in uno) Solicitũ uoci parcere Flacce suæ. Dũ ludit media populo
spectante palæstra: Delapsa est misero fibula, uerpus erat. Erat te-
nuissimũ filũ siue æneũ, siue argẽteũ: quod pputio ab utroq; latere
sup glãdẽ pforato addebatur. Id aũt fiebat tũ uocis cõseruãdæ, tũ
ualetudinis gratia. quod docet Cor. Cel. lib. vii. Placet magis intel
ligamus de hoc gñe fibulæ, q̃ de indumento. hoc. n. mõ uox ma-
gis seruari põt, q̃ p indumentũ, quod facile & solui & deponi põt.
Exodia Vrbicus: nomẽ scænici. Exodio: exodia (ut docet Liu. li. vii. ab
urbe cõdita, & ut diximus in. iii. Satyra) ridicula q̃dã erant itexta
uersibus, q̃ in scæna cãtabant. Verba Liuij hæc sunt: Iuuẽtus hi-
strionibus fabellarũ actu relicto ipsa iter se more antiquo ridicula
intexta uersibus iactare cœpit: uñ exodia, q̃ exodia postea appella-
ta, cõsertaq; fabellis potissimũ attellanis sunt. Ergo exodio attella-
Atellanæ næ. i. ridiculo inserto fabellæ attellanæ. nã attellanæ fabulæ, dictæ
fabulæ sunt a ciuitate Oscorũ Attella. Vbi primũ cœptæ argumentis, di-
Attella ctisq; iocularibus similes satyricis fabulis græcis. De ijs Diome-
des, & Donatus in Terẽ. Gestibus Autonoes: dũ psonam Auto-
noes sustinet in agenda eius fabula. Nã Autonoe filia fuit Cadmi
Thebarũ regis, & mr Actæonis cõuersi i ceruũ, & a canibus discer-
Auto- pti. De Autonoe ergo scripta erat fabula. Hunc diligit: hinc est
noe indignatio poetæ, φ delectatæ cãtu oim scænici stati in amorẽ eius
incidunt. Aelia paup. i. mulier nobilis & paup: ut oñdat non mi-
nus paupes mulieres, q̃ diuites libidinis æstu flagrare. Nã familia
Aeliorũ fuit pauprima. Eodẽ. n. tpe sexdeci fuere Aelij Tuberones
in unis ædibus: qbus unus tm fuit fundus in agro Veiẽte, & in Cir-
co maximo, & flaminio spectandi locus. q̃ qdẽ loca ob uirtutẽ pu-
blice donata possidebãt. hæc ex Valerio lib. iiii. cap. de pauptate.
Fibula comœdi: qua utit comœdus, ut dictũ est. Soluit ab ijs. i.
ab illis mulieribus ad coitũ. Chrysogonũ: nomẽ citharœdi fictũ a
poeta respiciẽte ad Chrysogonũ illũ citharœdũ, q tpibus Alcibia-
dis in eius naui tãta arte remigũ manus dirigebat: ut cũ illi remorũ
pulsum cũ Chrysogoni cantu cõiungerẽt iucũdã audiẽtibus redde-
sẽt harmoniã. Chrysogonus aũt interptari põt semẽ aureũ. Nam
χρυσὸς aurum γόνος semen significat. Cantare uetẽt, sunt aliæ, in-
qt, i causa ne Chrysogonus cantet. factus. n. est raucus nimia libi
dinis cõtinuatione. Tragœdo: uiro scænico, ut ostendat mulieres
libenter sequi coitus uirorũ inhonestorũ. uñ sequit. An expectes
ut Quintilianus ametur. q. d. mulieres uiros sapiẽtes & doctos nõ
amãt: utpote q a tali turpitudine abhorreãt. Quintilianũ aũt posuit
p omni uiro sapiẽte, & docto. Accipis uxorẽ. i. uxorẽ ducis: de
qua liberos suscipiẽt uiri citharœdi. nã Echion & Glaphyrus noĩa
sunt citharœdorũ. Martia. Plaudere nec Cano, plaudere nec Gla- Glaphy-
phiro. Glaphyrus aũt interpretat festiuus, iucũdus, astutus, ornat', rus
politus. Fiat pater: suscipiat liberos. Choraules: tibicen, q in cho- Chorau-
ro fistula canit, nã χορὸς dr tripudium, cœtus, chorus. αὐλὸς tibia les
fistula, & αὐλέω tibia cano. Ambrosius. interpretat diuinus & im- Ambro-
mortalis. Longa per angustos: hæc oia p ironiã legẽda sunt. Si- sius
mus, inqt, læti, & in signũ lætitiæ nuptialis ornemus ædes lauro:
ut tibi infantẽ pariat uxor tua ex gladiatore. Figamus pulpita: in
nuptiarũ. n. celebratione talia fieri solebãt per urbẽ: ut res ludicras
agerẽt. Ianua lauro: nã tota domus in nuptijs ornabant. Apul. in
asino aureo lib. iiii. Domus: tota lauris obsita: tedis lucida constre-
pebat Hymenæũ. Statius in nuptijs Stellæ: Fronde uirent postes, &
feruent cõpita flãmis. Infans nobilis. i. q filius tuus putabit & no-
bilis. cũ tñ gladiatore natus erit. Exprimat: represẽtet, referat simi-
litudine, & oibus oris liniamẽtis gladiatorẽ. Euryalũ: nomẽ est re-
tiarij alterius ex gladiatoribus. alter. n. mirmillo appellabat. de qui-
bus plura diximus in. ii. Satyra illic: Vicit & hoc monstrũ tunicati
fuscina Gracchi. Tibi Lentule: tibi o Vrsidi Posthume, q lanista ui-
deri poteris, cũ domus tua repleta erit filijs gladiatoribus. Nã Len-
tulus Batiatus cognominatus lanista fuit caput nobilissimus. Ex
cuius ludo q̃tuor & septuaginta gladiatores pfugerũt: q seruis ad
uexillũ, auxiliumq; uocatis Chryso: Spartaco: & Enomao ducibus
crebris exercitus Romanos cladibus affixerũt. Auctores Plutarc.
in uita M. Crassi. Liuius lib. xcv. ab urbe cõdita: L. Florus. Appia-
nus Alexandrinus. Conopeo: lecto tuo. Nã conopeũ uelũ pprie Cono-
appellatur quo maxime Alexãdrini utunt ad arcẽdos culices. Ex- peum
tẽdi. n. circa lectũ quaq̃ uersum cõsueuit: quia ibi ex Nilo culices
abundãt. κώνωψ culex dr. De quo ita Horat. Inter φ signa tur-
pe militaria Sol aspicit conopeũ. Varro in. ii. de re rusti. loquens de
mulieribus comitãtibus pastores. sic ait: Quæ ostendũt sætas no-
stras: q̃ in conopeis iacẽt dies aliquot esse mucidas & contemnen-
das. Testudineo: nam lecti testudine, citro, & ebore ornabãtur.
MAGNA tamen fama est. Cõtra illud quod dictũ est de Ibe- ASCEn.
rina muliere in urbe agẽti: φ potius cõtenta sit uno oculo, q̃ uno
uiro: obijcit mulier in agro degens: ut significet ne in agro quidẽ
esse pudicitia. Odo est. Tamẽ. i. q̃uis. sup. Iberina nõ sit casta. ma-
gna fama est. i. bona cõmẽdatio & opinio cuiusdã uiuẽtis rure pa-
terno. rñdet: poeta uiuat Gabijs ut uixit in agro. q. d. id efficere nõ
posses: ut etiã in minimo oppido casta uiuere possit: sicut in agro
forsan uixit: quia eã nemo rogauit. Vt uiuat Gabijs aut Fidenis. i.
in illis oppidulis Italiæ. non supp. uiuet ut uixit in agro. sed cedo. i.
cõcedo ubi ut sup. uiuat in agello paterno: tñ qs affirmet. nil. i. nul
lũ opus ueneretũ actũ esse in mõtibus, aut in speluncis. q. d. nemo
uñ infert adeo. nunqd adeo. i. intantũ. Iuppiter & Mars. i. potentes
adulteri: quales Iupiter & mars. i. dñi pagorum. & milites in agris
subinde uersantes senuerũt. i. impotẽtes ad rẽ ueneream effecti sunt:
ut qs audeat uiuẽtẽ in agro castã affirmare. q. d. non. Et si non est
casta affirmãda, q̃ ex agro in urbẽ uenit: ut Iberina: nec q̃ in agro
paterno adhuc uiuit: q̃renda est urbana. nõne ergo fœmina digna
tuo uoto. i. desiderio: hoc est casta & pudica monstrat tibi in portici-
bus. i. amplis domibus in ciuitate Romana porticũ habẽtibus. q. d.
nõ. an. spectacula. i. Theatra. quo nobiles & ignobiles conueniunt
ad spectandũ. habẽt totis cuneis. i. receptaculis & sedibus suis sup.
aliqd. i. aliq̃ fœminã. quod. i. quã. ames. i. amat possis. securis. i. sine
cura & formidine de incõmentia eius. & quod possis excerpere. i.
diligere tibi inde. i. ab oibus illis: quasi dicat nõ quod probat Thu-
scia. i. mulier a Thuscia. nõ imperat. i. nõ moderatur uesicæ. i. non
potest continere quin mingat. Batillo. i. mimo, & (ut dicunt) io-
culatore & saltatore illo molli. saltante. i. dũ Batillus mollis saltat.
Ledã. i. saltationẽ illã sic uocatam. Chironomõ. i. gesticulatricẽ, &
q̃ seruata lege manuum fit. & est actiũ græcus communis generis.
Appula. i. mulier ex Appulia. gannit. i. uocem uulpis emittit, sicut

Nupta ſenatori comitata eſt Hippia Ludium
Ad Pharon,& Nilum,famoſaq; mœnia Lagi,
Prodigia,& mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus,& coniugis,atq; ſororis
Nil patriæ indulſit,plorantesq; improba natos,
Vtq; magis ſtupeas,Paridem,ludosq; reliquit.
Sed quamquã in magnis opibus,plumaq; paterna,
Et ſegmentatis dormiſſet paruula cunis,
Contempſit pelagus, famam contempſerat olim,
Cuius apud molles minima eſt iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus,lateq; ſonantem
Pertulit Ionium conſtanti pectore,quamuis
Mutandum toties eſſe mare.iuſta pericli
Si ratio eſt,& honeſta,timent,pauidoq; gelantur
Pectore,nec tremulis poſſunt inſiſtere plantis.
Fortem animũ preſtant rebus,quas turpiter audẽt,
Si iubeat coniux,durum eſt conſcendere nauim.
Tunc ſentina grauis,tunc ſummus uertitur aer.
Quæ mœchũ;ſequitur,ſtomacho ualet, illa maritũ
Conuomit,hæc inter nautas & prandet,& errat
Per puppim,& duros gaudet tractare rudentes.

ſup.emitteret in amplexu.i.ſi amplecteretur ad coitum.Thymele.i. quis mulier ſcænicis & hiſtrionibus delectata.attẽdit.i.animaduer tit.ſubitũ ſup.genus ſaltãdi.miſerabile.i.exile.& longũ.i. prolixũ. & Thymele dico ruſtica.i.adhuc imperita ſaltandi diſcit. tunc.i. qñ ille ſaltat,ſic attẽdẽdo ad ſingulos motus eius.hę mulieres q̃ nõ ſita dudũ i urbẽ uenerãt.diſcunt diligẽter gñia ſaltationũ. & nimio gaudio afficiunt ſaltãte Batillo.

Aſt.i.ſed.quoties aulæa.i.ueſtes uarijs floribus, aut imaginibus intertextæ:q̃ in Aula Attali primũ inuentę dñr:& in theatris ad muros dependẽt: ſimiles tapetibus,q in ſcabellis ſubſternunt. aulæis aũt Theatrũ ornabatur quoties ludi agebãtur . quoties ergo aulæa recondita. Ideſt. repoſita ceſſant . ideſt quoties ludi non amplius exhibentur . & quoties ſola fora in q̃bus ius dr̃, ſonãt.theatro.i. loco ſpectaculorũ clauſo. & megaleſia.i.magnę Deoꝝ matris:uidelicet Cybeles. ludi ſunt ſup.lõge a plebeis ſup ple ludis.i. poſt lõgiſſima interualla exhibentur poſt plebeios ludos.uel(ut alij intelligũt) ſunt lõge.i.nõ exhibẽtur plebeis ſup ple heibus.aliæ ſup.mulieres.i. urbanæ ludis illis aſſuetæ: illẽtes triſtes.tenẽt.i.tractant, & induũt.pſonæ.i.tegmẽ.oris .i. faciei.cuiuſlibet effigiẽ hñs (quã falſã.i.nõ ſuã faciẽ galli uocãt) & thyrſũ.i.haſtã pãpinis inuolutã. & ſubligar.i.quo uirilia tegũtur.ne iter agẽdũ ihoneſtius nudẽtur. Acci.i. Accijllius mimi.i.ipſæ iter ſe imitant mimos:quod plus eſt q̃ adhuc diſcere . Praterea Iterea dũ ludi publici nõ fiũt:Vrbicus mimus ille mouet riſum iter mulieres.exodio.i.laſciuo & ieiũto carmine:quo i fine feſtorũ ruſtici uti ſolebãt & geſtibus Autonoes fabulæ ſic dictæ.atellanæ.i. de gñe Atellanaꝝ. Aelia matrõa illa romana paup q̃ nõ poſſet comœdi cõſuetudinẽ ipetrare.diligit hũc.ſ.Vrbicũ exodioꝝ cãtorẽ: & ita ſemiruſticũ.ſed fibula:q̃ ligabãt pudẽda actoꝝ comœdiaꝝ:ut a coitu p quẽ rauceſcerẽt,abſtineãt.comœdi.i.actoris comœdiarũ: ſoluitur ad coitũ.ſ.his.i.ab alijs.ſ.diuitibus.magno.i.magna mercede.ſunt ſup.aliæ q̃ uetent p frequentẽ coitũ Chryſogonũ cantorem illũ cantare.Hiſpulla.i.matrona illa,gaudet tragœdo.i.actore tragœdiarũ.an expectas ut Quintilianus .i. uir bonus & doctus ut Quintilianus erat,ametur. q.d. id fruſtra faceres . Tu quicunq; Romæ uxorẽ ducis:accipis uxorẽ de q̃ Echion uir illæ citharœdus .i.cithara canens.aut Glaphyrus.i.alius citharœdus . aut chorauſes.i. iflator tibiæ:hoc eſt tibicen.Ambroſius.i.adhiberi ſolitus cũ Ambroſia.i.bellarijs & dulciarijs peracta cœna. & hoc potius diſcerẽ,q̃ propriũ eſſe uiri.fiat pater.i.q ab illis corrũpẽda ſit. figamus .i.ponamus firmiter.lõga pulpita in q̃bus nuptiarũ ludi agatur. p anguſtos uicos.i.p eos,q p̃ multitudine populi anguſti fiant.aut p angiportũ poſtes domus noſtrę ornẽtur ſup.frõdibus.& ianua ornetur ſup.grãdi lauro.i.faciamus oia ptinẽtia ad ſolẽnitatẽ nuptiaꝝ: ut o Lentule uir Romane,diues,& ſenatorius, infans nobilis, quẽ uxor tua iam noua nupta pariet.exprimat.i.repreſentet expreſſe aliquãdo.Euryalũ.i.retiariũ ſimilẽ Euryali aut mirmillonẽ.i.gladiatorẽ aduerſariũ eius more gallico armatũ:quẽ retiarius capere tentat cantãs:Piſcẽ peto:te nõ peto:cur me fugis galle? habebat .n. mirmillo piſcẽ in galea.exprimat inquã Conopeo.i.ſub uelo,quali ad arcẽdos culices Ægyptij utebant . teſtudineo.i. camerario i morẽ teſtudinis icuruato. teſtudinẽ aũt uoco,quã galli uoltã.i.curuaturã circũuolutã.Et hoc potentẽ innuit:ſed oia per ironiam dicit.

IOAN. BRIT. ℂ N V P T A ſenatori:exemplo Hippiæ oſtẽdit primarias mulieres intẽperãtiæ crimine nõ carere. Nã Hippia uxor Fabricij Veientonis uiri ſenatorij tpibus Domitiani. de quo Plin . meminit in epiſtola ad ſempronũ Rufum:relicto marito,ſecuta eſt gladiatorẽ abeuntẽ ex urbe in Ægyptũ. De hoc Veientone itellexit ante in Satyra.Ecce iterũ Criſpinus:Et cũ mortifero prudẽs Veiento Catullo.

Vir.n.fuit(ut diximus) ſenatorius,Neruæ familiariſſimus.ℂ Ludiũ carmẽ eſt hypermetrũ ſicut illud: Veniet q pulmẽtaria cõdiat. Vir. Hæc finis fandi ſolio cũ Iuppiter aureo. Ludij & Ludiones dñr hiſtriones,& uiri ſcænici a ludo nominati.ſic & Ludię dictæ ſunt mulieres pari modo ſe in ſcænis exercẽtes.ℂ Ad Pharon:Pharos inſula eſt oppoſita Alexandriæ:eiq; ponte iuncta.de q̃ egregie ſcribit Cæſar i cõmẽtarijs ſeu Oppius pro eo:Et Ioſephus in.v. de bello iudaico. Euſdẽ nõis in ea eſt ẽt turris,ex q̃ faces exerunt tpe noctis indicates ibi portum eſſe nauigantibus. ℂ Famoſaq; mœnia Lagi.i. Alexãdriã, q̃ i Ægypto eſt : ubi & Pharos & Nilus ſunt. ut illud oñdat mulierẽ ad Ægypti oras nauigaſſe. Mœnia aũt Lagi Alexãdria itelligit. Nã Ptolemęus,q Alexãdro ſucceſſit,Lagi fuit filius. uñ & Lagidarũ imperiũ cœpit:quod poſt multos annos mortẽ Cleopatrę euerſum fuit.ℂ Famoſa:infamia. aut qa(ut teſtaſ Strabo)oẽs poſt tertiũ Ptolemeũ male uixerũt delitijs corruptio : oium uero peſſime q̃rtus & ſeptimus & ultim⁹ Auletes:aut qa ibi Põpeius pſide occiſus ſit a Ptolemæo : aut qa in propinquo Canopi ſit foſſa nocte,dieq; cymbarũ plena: i q̃bus mulieres & uiri ipudẽter canũt & laſciuiũt. Sic.n. & Cæſar apud Luca. in. vij. appellat regna famoſa ignaua & imbellia:eũ hortatur milites aduerſus Pompeianos:Ite per ignauas gentes , famoſaq; regna. Famoſum itẽ in bona partẽ plerũq; eſt legere apud auctores. Apuleius in.xi. metamor. At ille uir alioqn grauis & ſobriæ religionis obſeruatione famoſus.ℂ Canopo damnãte pdigia.i.Canopo laſciua alĩõ probante mores urbis.ut ſit ſenſus:Licet Canopitani laſciue & turpiter uiuerẽt,dãnabant tñ,inq̃t,mores Romanos & tantã impudiciciã,ueluti prodigioſam:qſi q tm̃ flagitiũ ipſi nõ cõmitterent.Canopus aũt nomẽ accepit(auctore Strabone) a Canopo Menelai gubernatorẽ: q ibi ſepultus fuit.diſtat aũt ab Alexandria centũ & uiginti ſtadijs:de q̃ ẽt in prima Satyra.Nil patriæ indulſit, nihil penſi habuit:quominus patriæ ſuæ dedecori eſſet.nullũ habuit patriæ reſpectũ:quominus id ageret:debuit.n. ratione patriæ tanto ſcelere abſtinere.ℂ Plorantes ordo eſt:Improba reliq̃t natos plorantes.ℂ Vt magis ſtupeas:magis mireris.publicã aũt Romanorũ(quod ſæpe facit)deſidiã taxat,q tantopere ludis ſcænicis,circẽſibuſq; delectarentur.q.d.illud maxime eſt mirandũ:qño ſi ẽt filios relinqueret,ludos circenſes relinquere . potuerit.ex q̃bus tantã uniuerſi caperent uoluptatẽ.ℂ Paridẽ:hoc eſt ludos ſcænicos. Paris.n. Pantominus fuit tẽporibus(ut ante diximus)Domitiani,ei acceptiſſimus. ℂ Ludos.ſ.ſcænicos,& circenſes:quibus tota ciuitas tenebatur:alibi : Si potes auelli circenſibus.ℂ Sed q̃q̃ in magnis:licet,inq̃t, molliter in domo paterna eſſet educata:contẽpſit tñ labores , & maritima tædia.ℂ Cunis: cunæ & incunabula dñr lectuli puerorũ. uñ & Cunina Deã ueteres colebant:q̃ pęeſſet cunis & infantulis.ℂ Segmentatis:q̃ multis ornatæ fuiſſent ſegmẽtis Nã ſegmẽta ornamenta fuit muliebria.ut docet Val.lib.v.cap.de gratis.ergo cunæ talibus ornatæ erãt ſegmẽtis:aut reuera circulis & zonis q̃buſdam diſtinctæ & pictæ,Nã Plin.lib.vi.cap.xxxiiii.oſtendit ſegmenta ſignificare circulos his uerbis:Plura ſunt aũt hũc ſegmẽta mundi,q̃ noſtri circulos appellauere:græci paralellos.nomen aũt deductũ uidetur a ſecando.i.diuidẽdo & diſtinguẽdo de ſegmẽtis plura diximus ante in.ii. Satyra.ℂ Cõtempſit pelagus:neglexit duros labores & pericula maris.ℂ Famã cõtempſerit olim:nõ mirũ,inq̃t,eã mare contempſiſſe q̃ iam famam flocciſecerit:ut oſtendat eas mulieres,quæ pudicitiam ſuam iminuere, ad oia eſſe audaciores,q̃ honeſtas,nihil q; expaueſcere,quod bonis eſſet formidabile. ℂ Cuius.ſ. famæ, ℂ Minima eſt iactura.i.cuius minimã putant eſſe iacturã , & minimũ damnũ,cũ eam amiſerint.ℂ Molles cathedras,i.apud fœminas, quæ

Pharos

Canop⁹

Cunæ Incunabula Cunina dea Segmẽta

Qua tamen exarsit forma? qua capta iuuenta est
Hippia? quid uidit, propter quod Ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur
Cœperat, & secto requiem sperare lacerto,
Præterea multa in faciem deformia sicut
Attritus galea, mediisq; in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli
Sed gladiator erat, facit hoc illos Hyacinthos,
Hoc pueris, patriæq;, hoc prætulit illa sorori
Atq; uiro. ferrum est, quod amãt. hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento uideri.

quæ molliter & otiose sedẽt in cathedris, nihil operis facientes. ¶ Tyrrhenos fluctus: mare inferũ dictũ, ꝙ littus Thyrrhenũ radat. Nã mare a locis, q̃ alluit, nomẽ accipit. ut Siculũ ga Siciliã. Rhodiũ ga Rhodũ. Ioniũ ga Ioniã radit. ¶ Ioniũ. s. fluctũ a supiore. ¶ Constanti: forti: & minime trepido. ¶ Iusta pericli: si forte, inqt, nauigandũ sit aliq̃ iusta & utili causa mulieres statim timẽt, nequeuntq; ferre nauigationẽ. ¶ Durũ est: durũ ipsę putãt & laboriosum. ¶ Tũc: cũ maritus iubet: & honesta est causa nauigationis. ¶ Sentina: nauis fundũ: quo tota decurrit aqua. a sentiẽdo dicta, ꝙ maxime putet & sentiat. Sallu. in Catil. Hi Romã sicut aq̃ in sentinã cõfluxerãt. Cic. in Catone maiore: Alij p foras cursitẽt: alij sentinã exhauriãt. Vale. li. ii. cap. de Disciplina militari ut accepisse p ipsa aq̃, q̃ i fundo nauis corrupta teterrimi est odoris: ut facile nauigãtibus nauseã moueat. sic. n. scribit: Hac turpi & erubescenda sentina uacuefactus exercitus noster. ¶ Vertitur aer: aeris quędam uertigo oculis oboritur. ¶ Illa: subaudi, quæ maritum sequitur nauseat, & uomit. ¶ Hæc. i. q̃ sequitur mœchũ. ¶ Rudentes: funes nauium dñr rudẽtes: ꝙ fluantibus uẽtis rudere uidentur. Rudẽtes

ASCEn. ¶ NVPTA senatori comitata est Hippia Ludiũ. Crede poetam Ludiũ scripsisse: & hypermetrũ. i. superabundantẽ mẽsurã uersus in una syllaba fecisse: q uersus tunc uitiosus nõ est: quando syllaba abũdans p uocalẽ sequentẽ absumit: sicut hic sequitur: Ad Pharon &c. Arbitror pterea Hippiæ nomẽ fictitiũ sicut Thusciæ & Appuliæ. Hippos. n. equus & equa græce dr: unde Hippiã pro equa, cuius ardentissima est coitus libido, nõ absurde posuerit. nõ inficias tñ eo qn p Veientonis uxore accipi possit. in hac aũt damnat mulieres senatorias. non gradatim ad crimina progreditur: ut quæq; . n. nobilissima est: ita maxima libidine agitatur. quod licet facile est in poeta uidere tñ iis, q imbecilles habẽt oculos aperiã. Concedit poeta in agro pãno morantẽ castã posse dici: sed nõ mansurã Thusciã & Appulã, q̃. s. in urbẽ uenerãt iã discere & obseruare saltationes: q̃ prima uia ad ipudicitiã est. matronas aũt & cæteras urbanas ẽt scænica idumẽta tractare, & comœdos, mimosq; adamare usq; ad impudicã consuetudinẽ. Hippiã uero mulierẽ senatoriã deserto marito Ludiũ p maria, ac terras insecutã. Messalinã uero imperatoris coniugẽ insatiabili libidine exarsisse. Ordo est: Hippia mulier equina libidine ardens. nupta senetori. i. Fabricio Veientoni. comitata est Ludiũ. i. histrionẽ, & (ut dicũt) ioculatorem ac mimũ. ad. i. iuxta: uel usq; ad Pharon. i. insulã illã oppositã Alexãdriæ in Ægypto & Nilũ fluuiũ Ægypti. & mœnia famosa. i. pp scelera defamata. Lagi. i. regis Alexãdriæ q Alexãdro successit. & hoc Canopo. i. illa pte Ægypti. ubi maxima erat lasciuia (dicẽte Statio: Curue therapnei lasciuia tota Canopi) dãnante: i. reprobante. prodigia. i. prodigiosa scelera. q̃lia sunt q̃ cõtra naturã fiũt. & mores uerbis. s. romanæ hoc est q a in canopo detestabãt mores Romanos, tanq̃ prodigia scelerũ licet hoĩes ibi lasciue uiuerẽt. tñ cõtulerũt sese ad Alexãdriæ mœnia ubi mores romanos damnauerũt: quapp ea famosa. i. infamia dicit: sicut famosam uocamus meretricẽ. Illa uidelicet Hippia imemor. i. oblita domus suæ & cõiugis. atq; sororis. nil indulsit. i. pietatis aut amoris cõtulit patriæ, q̃ tñ ex natura nobis carissima esse cõsueuit. & ipsa iproba. i. ab oibus improbãda. religt natos. i. plẽ suã plorãtes. & (ut magis stupeas) religt Paridẽ Pãthominũ illũ. & ludos circenses, qbus magis q̃ liberis afficiebatur. Sed quamq̃ ipsa paruula. i. cũ esset adhuc ualde parua dormisset in magnis opibus. i. diuitijs. & pluma paterna. i. molli lecto i domo pris. & cunis. i. cunabulis. segmẽtatis. i. circulis & fascijs pretiosis circũligatis. i. q̃q̃ esset mollissime, & tenerrime educata. tñ sup. contẽpsit. i. paruipẽdit, & leue reputauit. pelagus. i. periculũ: grauitatẽ odoris: & oẽm laborẽ maris. nõ loquor dicit de fama eius. nã ipsa contempserat olim. i. multo ante. famã suã. i. nomẽ bonũ. cuius sup. famæ iactura. i. amissio & pditio. est. i. reputatur & existimatur. minima. i. minimi momẽti, & nullius (ut dicunt) importantiæ. apud molles cathedras. i. sedes molliũ & ditissimorũ: hoc est diuites paru faciũt si famã amittũt. & est siilis locutio illi prius habitæ. Nusq̃ minor est iactura clientis. igitur quãdoquidẽ spretis oibus, q̃ Romæ oble ctare possent. & paruipẽsis oibus, q̃ eã fuga retrahere possent. comitari uoluit Ludiũ ipsa ptulit cõstãti pectore. i. cõstanti aio, & ualido corpore ad finẽ usq; tulit. i. ppessa est. fluctus Tyrrhenos. i. maris Tyrrheni. & ptulit Ioniũ sup. fluctũ. i. maris Ionij. sonantẽ. i. undarũ impetu crepitantẽ. late. i. ampliter. q̃uis mare esset toties mutandum. i. q̃uis deberet toties intrare nouũ habitũ maris. quẽ uix nautæ sine uomitu ferũt. Si rõ periculi pro periculis hoc est quare debent obire periculũ, est iusta. tũc ipsæ mulieres timẽt & gelantur. i. pallore & tremore indicãt se gelari. pectore existente pauido. i. meticuloso. nec possunt insistere. i. firmiter stare plantis. i. pedibus, tremulis. i. p anxietate trementibus, & titubãtibus seu uacillantibus. sed præstẽt. i. exibẽt eũ præstãtia fortẽ. i. uirilẽ. & constantẽ aĩum rebus, quas audent turpiter. i. cũ dedecore. Si cõiux. i. maritus. iubeat cõscẽdere nauẽ tũc est eis durũ. Et sentina. i. exhalatio, quæ est in sentina. i. profundo nauis est grauis. i. grauis odoris. ad uomitũ prouocans & tũc summus aer uertit. i. tũc dñt ꝙ aer, q in summitate sua uertitur p se fert tẽpestatẽ maximã. Ea uero quæ sequitur mœchũ. i. adulterũ ualet. i. ualida stomacho: nec timet sentinã grauem. Illa q̃ maritũ sequit. conuomit. i. uomitu conspuit maritum. Hæc quæ mœchũ sequtur prandet inter nautas. & errat. i. currit huc illuc læta & petulãs p puppim. i. p summitatẽ nauis. ubi nauarchi. i. gubernatores sedent & gaudet tractare. i. contingere duros rudentes. i. chordas: quibus malus & uela colligantur.

¶ QVA tamẽ exarsit forma? hac interrogatione acrius lacerat Hippiã ꝙ nõ forma, q̃ nulla erat in hoĩe: sed q a arma tractaret secuta sit gladiatorẽ. ¶ Ludia: nã (ut diximus) ut Ludij & Ludiones dicebãtur uiri scenici, ita & mulieres Ludiæ appellãbãtur. Trãqͥl. in Augusto: Histriones aut ẽt triuiales ex circo Ludios interponebat, aut frequẽtissime aretalogas. ¶ Nã Sergiolus: ratio quare in homine nihil esset quod amaretur. nã oẽm, inqt, formã exuerat. barbã. n. totũ guttur uestientẽ radebat. ut ostendat illũ grandioris fuisse ætatis. Sed quia gladiator erat. placebat admodum. nam tales putant Hyacinthos: hoc est formosos & gratiosos: qualis fuit Hyacinthus puer dilectus ab Apolline, quẽ cõstat ludentẽ disco a Borea irato, ꝙ magis Apollinẽ amaret, iteremptũ, mutatũq; ab Apolline in florẽ nois sui. Sergiolus aũt nomẽ fuit gladiatoris forma diminutiua p cõtemptũ. ¶ Requiẽ. i. missionẽ q̃ gladiatoribus dabat, cũ aliquo fuissent debili membro. Mar. Nup eũ Mynno peteretur missio læso. donabãt. n. rude. Vñ seqt hic: Sergius idẽ Accepta rude cœpisset Veiẽto uideri. Sic attritu gallea. i. cõtusus multo attritu galeę & deformat⁹ ita ut mirũ uideri possit ꝙ ab Hippia sit dilect⁹. ¶ Gibbus: eminẽtia & tumor nã gibbus nascit i q̃cũq; parte corporis ¶ Sed gladiator erat: adiuuãdũ gestu. ¶ Hoc: ꝙ esset gladiator. ¶ Hoc pueris, pr æq; pluris. inqt, fecit hoc quod gladiator, s. esset, q̃ filios, q̃ pñã, q̃ sororẽ, q̃ maritũ quos oẽs p gladiatore cõtẽpsit, atq; religt. ¶ Ferrũ est quod amãt: amãt, inqt, eos ꝙ arma ptractẽt, ut uiros ad coitũ ualidos. ¶ Cœpisset Veiẽto uider: si forte, inqt Sergius gladiator rudẽ accepisset. i. missionẽ ipetrasset: statim ab Hippia derelictus esset, sicut & Veiento maritus: nam illũ alterũ Veientonem existimasset. ut ostendat illum tantũ placuisse, quia arma tractaret. ¶ Accepta rude: rudis uirga erat, qua gladiatores impetrata missione donabantur erat enim signũ missionis artis gladiatoriæ. unde Horatius metaphoricos ait: Spectatum satis & donatum iam rude Quæris Mecænas iterum antiquo me includere ludo. Cicero in secũda Philippica: Tan bonus gladiator, rudẽ tam cito accepisti.

ASCEn. ¶ QVA tñ exarsit forma &c. Ne qs facile ignoscat Hippiæ ut pote pulchritudine & uenustate captæ ostẽdit poeta nihil uenustatis in eo fuisse, quẽ secuta est: Imo mulieres potius ferrũ, q̃ formã uirorũ amare. Ordo est Et tamẽ q̃q̃. s. mirandũ sit, ꝙ sic aufugerit. qua forma. i. formositate. & q̃ iuuẽta. i. iuuenili ętate eius quẽ secuta ẽ. exarsit. i. inflãmata est Hippia. qd uidit sup. tã delectabile & placidũ in Sergio gladiatore, quẽ secuta est pp. quod sustinuit. i. ppessa ẽ. dici. i. appellari p diffamationẽ. Ludia. i. Ludij: hoc est ioculatoris coniux uel amica: q̃ prius erat senatoris. q. d. id scire non possum. nã Sergiolus. i. imitator Sergij. uel (licet Valla neget) sit p diminu

IOAN. BRIT. Ludij Ludiones Ludiæ

Hyacinthus puer

Gibbus

Rudis

Quid priuata domus, quid fecerit Hippia curas?
Respice riuales diuorum, Claudius audi,
Quæ tulerit. dormire uirum cum senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnas meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una,
Et nigrum flauo crimen abscondente galero
Intrauit calidum ueteri centone lupanar,
Et cællam uacuam, atq; suam, tunc nuda papillis
Constitit auratis titulum mentita Lyciscæ,
Ostenditq; tuum generose Britannice uentrem.
Excepit blanda intrantes, atq; æra poposcit,
Mox lenone suas iam dimittente puellas
Tristis abit, sed quod potuit, tamen ultima cællam
Clausit adhuc ardens rigidæ tentigine uuluæ.
Et lassata uiris nondum satiata recessit,
Obscurisq; genis turpis, fumoq; lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.
Hyppomanes, carmenq; loquar, coctumq; uenenũ,
Priuignoq; datum. faciunt grauiora coactæ.
Imperio sexus, minimumq; libidine peccant.
Optima sed quare Cesennia teste marito?
Bis quingenta dedit, tanti uocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer ẽ, aut lãpade feruet.
Inde faces ardent, ueniunt a dote sagittæ.
Libertas emitur. coram licet innuat, atq;
Rescribat uidua est locuples, quæ nupsit auaro.

tionẽ dictũ, ut neq; formosum, neq; pulchrum dicat. cœperat iam priusq̃. I. eã adduceret. radere guttur. i. habere plenã barbã, & seniũ attingere. & cœperat sperare requiẽ. i. missione a munere gladiatorio. & hoc lacerto. i. brachio eius secto. i. diuiso pp rupturã, aut fracturam ossis. Quando. n. in munere publico impotẽtes effecti erãt, remittebãtur. unde sperabãt statim absolui ab officio gladiatorio pp annositatẽ, & imbecillitatẽ & ita qa pusillus erat & senex & cõfractus: nõ potuit esse pulcher. pterea i, insup. nõ erat formosus: qa hẽbat sup. multa deformia: uel mul a deformia sup. erãt ei. i faciẽ. i. ad deformitatẽ faciei: uel deformãtia faciẽ: uel cõtra decorẽ faciei. aliter diceret I facie. si. ut. s. q erat attritus galea circa frontẽ & tẽpora. & ingẽs gibbus. i. tumor ex pcussione. s. erat sup. ei in medijs naribus. & acre. i. asperũ & grauiter urgẽs. malũ. i. incõmodũ. ocelli. i. partis oculi. stillãtis. i. fluẽtis semper ex lippitudine. s. Sed quãuis. s. nec pulcher esset, nec formosus: tamen erat gladiator. hoc. s. esse gladiatorem: facit illos. s. deformes & senes Hyacinthus. i. pulcherrimos iuuenes secundũ iudiciũ taliũ mulierũ Hyacintho I florẽ sui nominis cõuerso similes. ipsa. s. Hippia prætulit pueris. i. liberis suis, & patriæ, & sorori, atq; uiro hoc. s. habere gladiatorẽ. qa uerũ est quod amãt sup. tales mulieres. Et reuera ingeniũ mulierũ ad uetita inclinatũ est ut quæ p sexum ab armis arcentur: aio ad ea applicentur. Hinc fictum Martis & Veneris adulterium, hinc Romulus ex Marte satus. hic hastæ ludi mulierum iudicio submittũtur. Sergiolus cœpisset uideri Veiento. i. tãtæ dignitatis & honoris, quãtæ erat Veiento senator & maritus eius. accepta rude. i. postq̃ accepisset rudẽ, q̃ donabantur emeriti milites. Est. n. rudis q̃dam uirga lõga sine ferro, q̃ dimittũtur gladiatores ab his, qui pp uetustatẽ, experientiã quadam habẽt: & ita recte iudicare possunt: sed non uires quapropter amplius exercere nõ possunt unde emeriti dicuntur.

IOAN. BRIT. ¶ RESPICE riuales: uult poeta ostẽdere non modo priuatas mulieres sed & primarias, principũq; uxores intẽperãtes, impudicasq; esse. hocq; probat exẽplo Messalinæ uxoris Claudij Cęsaris. de qua ita scribit Pli. lib. vii. Cæsaris societas in coitu, homini ppe nulla. Messalina Claudij Cæsaris cõiux regalẽ existimãs palmã, certã elegit nobilissimã ex pstitutis ancillã mercenariæ stipis, eamq; die, ac nocte superauit qnto & uicesimo cõcubitu. Et Tacitus: Iam Messalina facilitate adulteriorũ in fastidiũ uersa, ad incognitas libidines profluebat. ¶ Riuales diuorũ: Cæsares intelligit, q rerũ domini æmuli quodãmodo Deorũ habebantur. uñ extat illud: Diuisum imperiũ cũ Ioue Cæsar habet. Põt esse alius sensus & melior. ut hoc dicat. Respice riuales imperatorũ: hoc est amatores augustæ: qui. n. uxores imperatorũ amãt, riuales sunt. ĩperatores diui nominãtur. Diuos. n. dicimus ex hoĩbus factos, quasi q diẽ obierint. unde diuos ĩperatores uocamus. Deos uero ppetuos. Riuales aũt dñr ppric (auctore Vulpiano) q p eundẽ riuũ aquã ducũt. inter quos de eius usu sæpe oritur cõtentio. uñ metaphorice nõ solũ amatores dicimus riuales, q̃si in unũ amorẽ deriuãtes, & de amoris usu contendentes sed ẽt in oĩ arte æmulos & eiusdẽ rei studiosos, illos dicimus riuales, q pari aĩorũ affectu ad aliqd habẽdũ studiũ suũ conferunt. uñ Horat. in poetica: Quin sine riuali, teq; & tua solus amares. ¶ Claudius: qntus fuit a Iulio Cæsare ĩperator: Britãnicũ ex Messalina suscepit: ab Agrippina boleto medicato sublatus est. ¶ Quæ tulerit: quãta opprobria passus sit ex adulterijs Messalinæ uxoris suæ ĩpudicissimæ. ¶ Dormire uirũ: ordo est Meretrix Augusta linquebat. s. uirũ: cũ senserat eũ dormire. ¶ Meretrix Augusta: Cæsarea. nã Cæsarũ uxores dicebãtur Augustæ. ¶ Linquebat: subaudi Augusta
maritũ domi, & in cubili. ¶ Tegetem: stragulũ lupanaris. de tegete aũt diximus in primo limine qntæ Satyræ. ¶ Cubili Palatino: ĩperatorio. nã imperatorũ sedes & domiciliũ erat in palatio. ¶ Cucullos: cucullus genus est uestis uillosæ. de quo abunde diximus in. iii. Satyra illic: Veneto, duroq; cucullo. idẽ ẽt cucullio dicebat. ¶ Comite ancilla: cũ ad fornicẽ meretriciũ descẽderet, nã unã tñ secũ habebat ancillã: ut uulgaris uideretur fœmina. ¶ Crinẽ nigrũ: nã matronis capillus flauus nõ dabatur, sed niger tñ: cõtra flaua coma meretricibus. ideo Virgi. uolẽs ostẽdere Didonẽ ĩpudicã ait: Nõdũ illi flauũ Proserpina uertice crinẽ Abstulerat. ergo Messalina ne agnosceretur, galero nigrũ texit. ¶ Galero: galerũ, siue galerus, genus est pilei. Virgi. Et tẽperat astra galero. Idem: Nec Arcadij bene protegit umbra galeri. eo peculiariter utebãtur põtifices. uñ Apul. in prima Apologia: Verũtamẽ hæc Diogenẽ, & Antisthenẽ pera & baculus, quod regibus diadema, qd ĩperatoribus paludamẽtũ, quod põtificibus galerũ, quod lituum auguribus. uñ & Gell. de flamine Diali: Is solũ galere habet albũ. Galero post crepusculũ arrepto solitus est Nero popinas inire, circũq; uicos uagari auctor Tranqllus. A galero fit p diminutionẽ galericulus p paruo pileo. sed accipitur ẽt pro coma ex alienis capillis cõpacta istar galeri: q̃ nõnulli utũtur ad dissimulandam capillorum raritatem: quod fecit Otho. pro quo ita Tranquill. Vulso corpore galericulo capiti pp raritatẽ capillorum adaptato & annexo, ut nemo dignosceret. Eundẽ ẽt capillamentũ appellauit Tranqll. in Caligula his uerbis: Ganeas atq; adulteria capillamẽto celatus, & ueste lõga noctibus obiret. licet capillamẽtũ alias p capillo accipiatur. ut illud apud Apuleiũ in. ii. de Asino Aureo: Tãta est deniq; capillamẽti dignitas: ut q̃uis auro, ueste, gẽmis, oĩq; cętero mũdo exornata mulier icedat, tñ nisi capillũ distinxerit, ornata nõ possit uideri. Et p silitudinẽ Pli. rel qq; auctores in fœniculo, anetho, & ferula capillamẽta appellãt ipsa folia, q istar capillorũ sint. A galero ẽt denoiatur auis galerita gallico uocabulo. ẽt legioni nomẽ dedit alauda ut scribit Pli. lib. xi. ca. xxxvii. Varro eũ appellat galericũ, q in capite habeat apicẽ ¶ Lupanar: fornicem meretriciũ. a lupis dictũ. meretrices. n. dictæ sunt lupæ, q non minus ad q̃stũ sunt auidę, q̃ lupi ad cibũ. ¶ Calidũ: nimia frequẽtia celebratũ. Veteri cẽtone. i. cũ cẽtone ueteri: quo cęllã sterneret. Nã cẽtones ex pãnis laneis diuersoꝝ colorũ: aut lanis i unũ cõdẽsatis, atq; ɔsutis cõficiebant. i usum ẽt castrorũ erãt sicut & cilicia & Cẽtonarij dicebãt, q cẽtones cõficerẽt. uñ & i Fastis legimus collegiũ, cẽtonariorũ. Stra. lib. vii. de centonibus sic facit mentionem: Nomades etenim tentorijs utũtur centonũ instar pilo cõtexus in plaustris ui tam degẽtes. Cæsar in cõmentarijs ubi de expugnatione Massiliæ loquitur, sic ait: Centonesq; iniecerũt, ne aut tela tormẽtis missa tabulationẽ perfringerẽt, aut saxa ex catapultis latentiũ discuterent: De centonibus sic meminit Cato in re rusti. Quotiescunq; tunicã, aut sagam dabis, prius ueterã accipito. unde centones fiunt. Centrones dñr carminæ, q ex diuersis locis, sensibusq; concinnantur: q̃les sunt centrones Probæ Falconiæ, quos ex uarijs uersibus Virgilij ɔposuit. Et Ausonius epigrãmatũ nõ icelebris scriptor de uersibus Virgilij Centronẽ nuptialẽ cõposuit, diffiniuitq; quid sit huiusmodi Centro ad Paulũ: Et si pateris ut doceam docendus ipse, Cẽtro qd sit absoluam. Varijs de locis, sensibusq; diuersis quædam

carminũ

Cucullus
Cucullio
Capilli nigri
Galerus
Galericulus
Galerita auis
Alauda auis
Centro

carminis structura solidatur in unũ uersum, ut coeāt aut casi duo,
aut unus & sequēs cũ medio. Nam duos iunctim locare ineptum
est. ⁋ Atq; suam: quā sibi elegit ubi pstaret. ⁋ Papillis: mãmis: nã dis
cimus papillas, mamas, mãmillas, ubera pro eodem. ⁋ Auratis: pul
chris, uel auro exornatis. ⁋ Mētita titulũ: nã cellis meretricijs adhi
bentur inscriptiones, & noĩa sua. Martia. Intrasti quoties inscriptę
limina cellæ. Seneca in secũda cõtrouersia: Deducta es i lupanar,
Lycisca accepisti locũ, ꝓuĩ est cõstitutũ, titulus inscriptus est. ⁋ Lycisca: nos
mē est propriũ meretricis. Mart. Facere in Lyciscam Paule me iu
bes uersus. ⁋ Britãnice: nã (ut diximus) Britãnicus ex Messalina &
Claudio natus est: quē primo germanicũ, mox Britannicũ cognos
minauit. eũ uicesimo imperij die, inq; secũdo cõsulatu natum sibi
paruulũ ēt tum & militibus ꝓcõcione manibus suis gestans, & ple
bi pspectacula gremio aut ante se retinēs assidue cõmendabat. hũc
postea Nero ab Agrippina matre edoctus, ueneno p locustã tēpe
rato sustulit in cœna. hæc Tranquillus. Vētrē tuũ: ubi cõceptus fui
sti & edisti. ⁋ Aera stipē. Seruius rex primus fuit, q æs signauit. eũ
antea rudi Romæ uterent. Signatũ est aũt nota pecudis, unde di
cta pecunia. Hęc ex Pli. ⁋ Tristis abit: nõ expleta libidine sua. ⁋ Qđ
potuit. i. quod sibi p lenonē licuit. nã ut esset oium ultima ad egre
diendũ, nõ est a lenone denegatũ. ⁋ Adhuc ardēs: adhuc libidine
æstuans. ⁋ Tentigine: ardore & pruritu libidinis ab extēdendo: cũ
uirilia extenduntur. unde in carmine obscœno: Turpe quidem di
ctu: sed ne tētigine rũpatr. ⁋ Vuluæ: hoc loco abusiue posuit uuluo
pro parte geniali. De uulua autem diximus abunde in. ii. Satyra.
⁋ Rigidæ: extentę & erectę. Virgi. in Buc. Tũ rigidas motare cacu
mina qrcus. ⁋ Nondũ satiata: nã libido nunq̃ satiatur, & extincta
reacenditur. usu crescit, & (ut diximus ex auctoritate Pli.) cæte
Genæ ris facietas in coitu, hmõi nulla. ⁋ Genis: malis hoc loco. nã genæ
proprie dñr palpebræ superiores & inferiores, q̃ oculos tegunt, &
tutantur. Extremũ ambitũ genæ superioris antiq cilliũ uocauere, un
Supcilliũ de & supcilia. infra oculos malæ hoi tm̃ sunt: q̃s prisci genas uoca
bant. Hæc ex Plinio, & Cic. de nat. deorũ. ⁋ Obscuris: & fumo lucer
Puluiar næ & crebris osculis. ⁋ Ad puluinar: ad lectum mariti. Puluinaria,
ꝓprie sunt lectuli, q (ut scribit Seruius) i tēplis sterni ꝯsueuerũt i ho
Lectister nore Deoꝝ: unde lectisternia nũcupãtur i illis simulachra Deorũ re
nia cũbētia collocabant. dicta aũt puluinaria: q̃si pulminaria: plumis. n.
Puluina aut tormēto replebant: abusiue ergo hoc in loco puluinar posuit p
ria lecto: aut qa imperatores tanq̃ Dij habebant. ⁋ Odorē lupanaris:
Prostibu nõ exponas prostibuli, sed fœtiditate meretricũ. Nã prostibulũ non
lum pro loco accipimus, sed pro ipso scorto. ⁋ Hippomanes, carmenq;
loquar: narrabo, inqt, nũc ueneficia, q̃ ab ipsis mulieribus ptractan
tur, q̃ ēt ipsis adulterijs sunt grauiora, legēdaq; sunt pronũciatiue.
Hippo manes ⁋ Hippomanes: carũcula est, q̃ magnitudine caricæ nascit in fron
te pulli eqni colore nigro, quod statim edito partu fœta deuorat,
alioqn partũ ad ubera nõ admittit, siqs præceptũ habeat. hoc autē
est amoris ueneficiũ. Hippomanes itē ostēdit Virg. in. iii. Georg. esse
se uirus quod ab inguine equæ defluit, cũ amoris agitatur furore.
Hic demũ Hippomanes uero quod noie dicũt Pastores: lentũ distil
lat ab inguine uirus. Hippomanes. quod sæpe malæ legere nouer
cæ. Ex hoc aũt parabãtur multa ueneficia. dictumq; ut ab hippos
quod est equus: & mania furia & insania quædã. nã tũc legit cum
equæ furore agitant, & amores appetũt. ex quo uocabulũ est egre.
sicuti subare dñr sues, cũ libidine incēdũtur. De Hippomane mul
ta Aristoteles lib. vi. de natu. aialũ. & Columella inqt: Veneno in
ditũ est nomē Hippomanes, quod equinæ cupidini simile mortali
bus amorē accendat. ⁋ Carmē: incantationes & uerba malefica, q̃
ueneficijs addi solēt, unde Virg. Hippomanes quod sæpe male lege
re nouercæ: Miscueruntq; herbas, & nõ innoxia uerba. ⁋ Coctũq;
uenenũ: coquitur. n. cũ parat ad necē hois. uñ Nero coegit (ut scri
bit Tranquillus) locustam corã se in cubiculo uenenum, quo sustulit
Britãnicũ, coquere: quod iterũ, ac sæpius recoctũ porcello obiecit.
⁋ Priuigno: dictus est priuignus q ante, q̃ nouerca nubat, & in no
Priuis gnus uã familiã eat ꝓgenitus sit. pri enim antiq (aucto. Festo) ponebãt
p præ. ⁋ Faciũt grauiora q̃ sint adulteria. ⁋ Impio sexus: hoc est in
firmitate sexus fœminei: quo ad omne flagitium facile impellũtur.
⁋ Minimũq; libidine peccant: si reliq̃, inqt scelera uoluens conside
rare, minimũ est, quod peccãt libidine, & re uenerea. ⁋ Optima sed
quare Cesennia? affirmas, inqt Vrsidius, o Iuuenalis oēs mulieres
esse impudicas. At uero audio Cesenniã ut bonã & honestam lau
dari a marito. Sed eam, inqt, laudat: nõ sit bona, sed q grandē attu
lerit dotã. Sicq; ostēdit poeta notãs auaritiã sui tēporis, mulieres cē
seri nõ ex moribus, sed ex dote & diuitijs. ⁋ Bis quingenta: mille
uel sestertia uel talenta. ⁋ Tanti uocat ille pudicam: ob illam inqt
dotē, uxorem suã probat, & honestã, pudicamq; uocat. ⁋ Nec phas
retris. Veneris macer est. si uxorē, inquit, suam diligit: amor ille nõ
prouenit ex aliquo libidinis ardore: sed a dote quam tulit. ⁋ Phare
tris. i. sagittis cupidinis: q filius ueneris est, & pharetratus pingit.
eidē ēt dantur faces, qbus amantes incenduntur. ⁋ Inde: ab mille se
stertijs. ⁋ Libertas emitur: iuxta illud Plautinũ in Asinaria: Argentũ
accepi, dote imperiũ uēdidi, dotē accepi, libertatē uendidi. Nam ma
ritus q grandē accepi dotē, est uelut uxoris seruus. ⁋ Coram: pñt,
inqt, uxor diues præsente marito amatoribus suis, & innuere & scri
bere. neq; n. is quicq̃ audet mutire. ⁋ Vidua est locuples: mulier, in Vidua
quit, q̃ grandē tulit dotē, ex arbitrio oia in domo mariti agit: ac si
maritũ nõ heret. Vidua dicta est, q a uiro sit diuisa & separata. Nã
iduare hetrusca ligua (auctore Macrobio) ē diuidere. uñ uidua, q̃si
ualde idua. i. ualde diuisa. aut uidua quasi uiro idua. i. diuisa.
⁋ QVID priuata domus &c. Progreditur (ut dixi) p gradus di ASCEn.
gnitatis ad gradus scelerũ: ut q dignitate maxima utpote impera
toria polleat: sceleris damet fœdissimi. loqtur. n. de Messalina Clau
dij Cæsaris uxore: de qua p Mãcinellũ dictũ est Ordo est: Curas. i.
Curiose scrutaris o Posthume: uel o lector. quid domus priuata. i.
senatoris q se magistratu abdicauit: uel q̃ priuatus magistratu res
pectu imperatoris dici posset: & quid Hippia fecerit. q. d. non de
beas hoc curare. unde sequitur Respice riuales. i. q ad eundē torũ
cõiugalē ut tauri ad eundē riuũ tēdũt: hoc est adulteros. Diuorum
. i. imperatorũ: q se Diuos inscribũt: hoc est uide quales & quot adul
teros acceperit domus imperatoria. & audi q̃. i. q̃lia opprobria: &
quas cõtumelias Claudius imperator ille tulerit. i. ppessus sit. uxor
eius. s. Messalina. cũ. i. quãdo. senserat uirũ. i. maritũ suum Claudiũ
imperatorē dormire. ausa pferre cubili. i. thalamo. palatino. i. impe
ratorio. in palatio impatoris existēti. tegetē. i. tuguriũ. lupanar. Nã
lupanaria: hoc est domũculæ meretriciæ fere tegetes sunt: hoc est
sine tabulatis: solũmodo a pluuia tegētes. & ipsa meretrix. i. p mer
cede corpus exponēs libidini. Augusta. i. imperatoris Augusti con
iux. ausa sumere. i. sua spõte capere. cucullos. i. cooperimēta capi
tũ. nocturnos. i. qbus utebãtur cognosci nolētes tempore noctur
no. linquebat. i. delinquebat. aut linquebat. i. peccabat sm̃ Manci.
uel sm̃ Geor. Val. linquebat sup. maritũ. & hoc una ancilla nõ am
plius comite. i. comitãte eam. q galero. i. cooperimēto caput i mo
rem galeæ circũdante. flauo. i. flaui coloris: quales sunt capilli fere
meretricũ. abscõdente. i. occultante. nigrũ crinē ipsius imperatri
cis: q̃ more matronarũ nigros capillos habebat: p quos ne agnos
ceret matrona nõ meretrix esse, abscõdit eos galero flauo, ipsa in
trauit sup. cũ centone. i. panno laneo & uilloso: ueteri. i. ne asperũ
esset iam detrito: sup quē turpitudinē suã faceret. lupanar. i. prosti
bulũ ubi lupæ. i. meretrices prostãt: calidũ ex frequētia eorũ: quos
Lycisca meretrix ante aduentũ eius susceperat. uel. calidũ ex fomē
tis Lyciscæ. uel ordo est. Intrauit lupanar calidũ ueteri cētone. idē
est quod cēto calidũ tenuerat: sed nõ placet. Sensus. n. est: q fecerat
Lyciscam meretricem nobilissimã, & a multis petitã exire. quæ lo
cũ calidũ fecerat. unde sequit. & intrauit cellam uacuã. i. euacuatã
a Lycisca. atq; suam. i. quã ipsa ad suũ usum cõduxerat: sed inter
diu Lyciscæ cõcesserat & tũc. i. postq̃ intrauerat. cõstitit. i. in prosti
bulo stetit. nuda papillis auratis. i. habēs nudas papillas auro in cir
cuitu redimitas mētita. i. p mēdaciũ pfigēs cęllę suę titulũ Lyciscę
. i. illius famosæ mulieris. & o Britãnice generose. s. q ut generosus:
qa imperatorũ domo natus: a pře Claudio ostētari populo solebas.
ostendit. i. detexit rem cũ ea habere uolētibus. uētrem tũ. i. unde tu
p natiuitatē egressus eras. & ipsa excepit blãda. i. blãdiens intrãtes
ad se. s. causa stupri ne crederetur non esse meretrix. Et ipsa abit. s.
recedit mox. i. paulopost tristis. & hoc lenone. i. magistro meretricũ
iã dimittente ut. s. dormitũ eãt. suas puellas. i. quarũ ipse, aut dñs,
aut gubernator erat. sed quod potuit sup. fecit: qa ipsa clausit cel
lã existēs ultima: & ipsa recessit ardens. i. estruēs. tentigine. i. pruri
gine uuluæ. i. cunni. rigidæ. s. p libidinē inflati. & lassata. i. fatigata
uiris. i. fututoribus. sed nõ satiata. i. exsaturata. & ipsa turpis. i. im
mũda. genis obscuris. i. denigratis. fuligine. i. cõtactu & halitu fre
quenti amplexantium. & fœda fumo lucernæ. idest lampadis: ad
quam recipiebat pecuniam tulit: idest portauit odorem lupana
ris. i. pstibuli. ad puluinar. s. imperator sicũ rediret ad lectum eius.
Hipppomanes &c. tangit alia scelera mulierũ q grauiora dñr, q̃ q̃
p libidinem cõmittũt. Ordo est: Loquar. i. describã uel debeam ne
describere modo. hippomanes. i. ueneficia amatoria mulierum, q̃
faciũt phippomanes. i. carunculã quã ab inguine equa pripiũt. &

Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si uerum excutias, facies non vxor amatur.
Tres rugæ subeant, & secutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes, oculiq; minores,
Collige sarcinulas dice libertus, & exi,
Iam grauis es nobis, & sæpe emungeris, exi
Ocyus, & propera, sicco uenit altera naso.
Interea calet, & regnat, poscitq; maritum
Pastores, & ouem canusinam, ulmosq; falernas
Quantulum in hoc, pueros omnes, ergastula tota,
Quodq; domi non est, & habet uicinus, ematur.
Mense quidem brumæ, cum iam mercator Iason
Glausus, & armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
Myrrhina, deide Adamas notissimus. & Berenices
In digito factus preciosior, hunc dedit olim
Barbarus incestæ, dedit hunc Agrippa sorori,
Obseruant ubi festa mero pede Sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.
Nulla ne de tantis gregibus tibi digna uidetur?
Sit formosa, decens, diues, foecunda, uetustos
Porticibus disponat auos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina

carmē.i.incantatoria, & sm Virgiliū, nō innoxia uerba. & uenenū coctum.i.tēperatū & admixtū dulcibus cibis. & datū a nouercis.s. priuigno.i.filio mariti ex alia uxore eius nato. ipsæ mulieres coactæ iperio sexus.i.naturæ muliebris, q̃ impatiēs, supba, & uindictæ appetēs ē. uñ alibi dicit poeta: Vindicta nemo magis gaudet, q̃ fœmina. faciūt grauiora sup. peccata iā dictis. forte ordo eē posset: ipsæ mulieres coactæ p maliciā..i. faciunt grauiora iperio sexus.i. q̃ sexus earū fragilis: & ad libidinē pronus iperet: qa peccant minimū.i. p minima parte libidine .i.p libidinē. Optima sed quare Cesennia, uel Cæsonia &c. Quia ostēsum est in oi genere mulierū difficillimū reperire pudicā, quā secure ames: posset qs obijcere & Cesenniā & Bibulā, q̃ ambæ ēt a maritis ut pudicæ: & castæ laudantur. Respōdet poeta φ altera pp dotē casta esse perhibetur: altera pp formā: & ita innuit nullā pp pudicitiæ uirtutē amari. utriusq; aūt mariti miserrima est cōditio: qa alter libertatē castigandæ uxoris pp dotē, q̃ illa imperiū sibi uendicauit, amisit: alter meretricio amore p maritali uxori cōglutinatus: eiusq; forma captus. submittit colla iugo. De his q dote libertē uendūt est illud Plautinū. Vxorē cepi: dote imperiū uēdidi. Et illud Menandri, qd Au. Gellius li.ii. ca. xxiii. sic latinū fecit: In aurē utramq; q̃do qdē dotata est, cubet. Re cōfecta magnifica: & negocio incly to. Et paulopost. Me miserū, q Cleobulā duxi: & talēta decē: Nanā mulierculā: cuius supbia adeo itolerabilis est &c. Si qs nescit qd sit i utrāq; aurē cubare: sciat mulierē pauperē, & ob id morigerā uiro facrē semp aduersā nō auersam habere. & ita in unā aure cubat. superbā & diuitē tā auersam, q̃ ad uersam p libito: & in utranq; aurē cubat. De pulchritudine captis sexcēta sunt unicuiq; ad manū exēpla. Quis.n. nō audiuit? Adā, Sansonē, Loth, Dauid, & Salomonē fœmina decepit: qs modo tutus erit? Sed ne in re manifesta te lector morer. Ordo est: Sed supp. forte quæras quare Cesennia uel Cæsonia: sit sup. optima.i. optimorū iudicata morū. marito teste.i. attestāte. Respōdet poeta. q.d. ideo dicta est optima: qa dedit his qngenta supp. sestertia.i. bis censum equestrē. & ille uidelicet maritus. uocat tanti. q.d. p tanto seu pro tanta dote uxorē pudicā. nec pro hoc nō. & non est macer.i. exhaustus & emaceratus pharetris.i. iaculis, q̃ in pharetris sunt Veneris .i. amoris, aut feruet.i. ardet. lampade.i. teda aut flāma Veneris. habet.n. Cupido Deus amoris in altera manu iacula, qbus uulnerat nondū captos. & i altera flāmas: qbus incensos inflamat. quod respexit Vir. dicens in principio quarti Æne. Vulnus alit uenis: & cæco capit igni. Talis ergo maritus: nullo Veneris: sed dotis amore captus est. Faces.i. flāmæ amoris ardent inde.i. a dote. & sagitte.i. iacula amoris ueniunt inde.i. a dote. Libertas sup. peccādi & non obediēdi uiro emit a muliere per dotē: & uēditur a uiro. Sequentia Calderinus nō exponit. Man. & Valla intelligūt sic. licet.i. licitū est, ut amator. sup. innuat.i. nutu adulteriū cōmittat corā sup. marito: & rescribat ad coniugē adulter se uenturū, qa sępe (ut dicit Hora.) nō sine cōscio surgit marito. locuples sup. mulier, q nupsit auaro est uidua.i. tā libera ac si esset uidua. & ita essent hæc dicta contra superbiam, & licentiā, ac libidinē mulierū. Ego uero credo posse intelligi dicta esse in auaritiā uirorū. ut sit. licet.i. quāuis. maritus innuat.i. se cōsentire significet pprio nutu. corā.i. in psentia cōstitutus corā: tabellarū scriptore seu notario. & rescribat.i. ppria manu, & proprio scripto attestetur cōtraxisse matrimonium. tamen supple locuples.i. prædiues mulier, q̃ nupsit auaro. est uidua: idest carens marito. ex quo enim non mulierem: sed dotem amat: non soluit debitum ei: & ita est quasi uidua: idest a uiro diuisa.

Cubare i utrāq; aurem

JOAN. BRIT. CVR desiderio: ostendit ēt mulieres diligi nō pp pudicitiā: sed pp formā. Si uerū excutias: si uerū perscuteris. Facies.i. forma ipsa, & pulchritudo. Tres rugæ subeant.i. si in senectutē declinet, & iam rugosa fiat. Cutis arida: q̃ exhausto succo laxior fit & flaccida. Et sæpe emūgeris: φ solet esse molestū. Catullus de amica Formiani sic ait: Nec lōgis digitis, nec ore sicco. Interea: dū apud maritū est. Calet: nō friget, inqt, in domo, sed prompta & calēs ad oia tractanda. uñ sequitur: Regnat .i. ex arbitrio oia administrat & iperat. Ouē canusinā: appulā. nā lanā appulā pcipuæ fuisse nobilitatis indicat Pli. his uerbis: Lana aūt laudatissima appula: & q̃ in Italia græci pecoris appellat: alibi italica. Canusiū āt oppidū est Dauniorū in Appulia. de lana aūt canusina ita Plinius Hispania nigri uelleris pcipuas habet: Pollētia iuxta alpes: Canusiū rutuli, quas erythras uocant. ἐρυθρὸς .n. rubrū significat hinc est canusinatus canusi. nō indutus uestē. Mar. Canusinatus nostro syrus assere sudet. Et Tranquil. i Nerone: Canusinatos muliones appellat. Vlmos falernas.i. uineta cāpana. Nam ager Falernus in Cāpania est. dictus (ut scribit Scilius Italicus) a Falerno agricola: q primus eas uites coluisse dr. Secūdā nobilitatē Falerno uino dedit Augustus: cū sentinū unū cūctis ptulisset. Martialis. Scelus est iugulare falernū: Et dare cāpano toxica sæua mero. Nigri coloris fuisse indicat Martia. Cādida nigrescūt uetulo crystalla falerno. austerū fuisse docet Persius: Indomitum quod despumare falernum Sufficial. Quantulū in hoc: poscit, inqt, minimū i hoc.i. p dictis, ac si dicat hoc minimū est p alijs, q̃ petet. Oēs pueros: magnū seruorum gregē. s. poscit. quod plus est q̃ prædicta. Ergastula tota. s. poscit .i. seruos oēs ad opus faciendū destinatos. in cōpedibus u incti. n. tenebant. unde alibi: Squalidus in magna fastidit compede fossor. de qbus sic. L. Florus: Seruitia (proh nefas) & ergastula armant. Plinius: Coli rura ergastulis pessimū est: ut quicquid agitur a desperantibus. Apul. in prima Apologia: Quindecim hoies liberi populus est: totidē serui familia: totidē uincti ergastulū. Ergastulū ēt capitur pro loco in quo serui tenent in uinculis, uñ illud apud Plin. Mox Marius Cinna a dominatione reuocatus: ruptis ergastulis exercitū fecit. Columella in primo de re rustica sic: Optimæ solutis seruis cellæ meridiē æquinoctialē spectātes fient: uinctis q̃ saluberrimū, subterraneū ergastulū, plurimis sitq; id angustis illustratum fenestris, atq; a terra sic editis: ut ne manu cōtingi possint. Et idem in eodē. Ergastuli mācipia recognoscant. Ab ergastulo fit ergastularius: diciturq; is q ergastulis præest. de quo ita Columella in primo: Vt ergastulis magis obnoxij. Ergastulū aūt dictū est: uel ἀπὸ τοῦ ἔργου.i. ab opere. στέλλω mitto φ ad opus faciendum mitterētur. uel ab ἐργάζομαι: quod significat operor. Vnde & Ergasterium quod significat officinā. Et ergastes operariū. uel ab εἴργω quod ē prohibeo, claudo, impedio, detineo. Et habet uicinus: iportunitatē, inuidiamq; mulieris attende, q̃ doleat se nō habere quod habet uicinus. Mense qdē brumæ: nauigauit, inqt, maritus imperante uxore ēt tpe hyemali: quo ingentia nauigātibus pericula iminent, & frigora obstat. Brumę: pars est ea hyemis: in q̃ dies sunt breuiores. Mercator Iason: Iasonē posuit pro oi mercatore. alludēs ad Iasonē Thessalū, qui nauigauit Colchos ad uellus aureū rapiendū. Clausus: subaudi est.i. domi se continet: clausum, pp frigora & uentos sæuientes. Casa candida: niuibus candicans, quod indicat hyemē sæuire. Armatis: ad nauigandū paratis & instructis. nā appellatione armorū intelligimus instrumenta cuiuslibet artis. Chrystallina. s. uasa, q̃ in magno erant pretio. Chrystallū fit (auctore Plinio) gelu uehemētiore cōcreto. nec alibi certe q̃ ubi maxime hybernæ niues rigēt: glaciēq; esse certū est. unde & nomē græci dedere.

Canusiū
Lana canusina
Canusinatus
Ager falernus
Ergastulum
Ergastularius
Ergasterium
Bruma
Crystallum

ci dedere, nã κρύος gelu significat. κρυσταίνω cõtraho. unde cryſtallũ gelu cõtractũ. ¶ Maxima myrrhina.i.maxima uaſa ex myrrha. Lucanus: Nõ erigit ægros Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus: Nõ auro, myrrhaq; bibunt. Mart. Si calidũ potas ardenti myrrha falerno: Cõuenit & melior fit ſapor inde mero. Oẽs (ut tradit Pli. myrrhina mittit humorẽ ſubterra putãt calore ↄdẽſari. ¶ Adamas notiſſimus: Adamas maximũ in rebus humanis habet ꝑtiũ inter gẽmas. diu nõ niſi regibus, & ijs admodũ paucis cognitus, & quo carior teneaꝛ adamãti. Magi putãt nomẽ ĩpoſitũ ab eo ꝙ impetus hoſium & iracundias domet. Hæc Pli. q multa de Adamãte ſcribit li.xxxvii. ¶ In digito Berenices.i.q factus eſt notus geſtatiõe Berenices ſororis Agrippæ. Agrippa rex Iudæorũ: q regnũ poſt mortẽ Tiberij adeptus eſt: moriens filiũ reliqt Agrippã noĩe ſeptẽdecim annorũ: & filias tres: Druſillã: Mariã & Berenicem: quæ Herodi patruo iuncta fuit matrimonio. Hæc poſt mortẽ Herodis multo tpe uidua fama diſcurrẽteq; cũ fratre coiret: ſuaſit Polemoni regi Lyciæ ut circũciſus eã haberet uxorẽ. Sic.n.iudicabat falſas oblocutiones poſſe mõſtrari. Hæc ex ult.lib. Ioſephi antiquitatis iudaicæ. Ait ergo poeta hũc Agrippã barbarũ dediſſe adamãta ſorori ſuæ inceſtæ: ut unam tantũ intelligas, nõ duos Berennices. ut ſit ordo: Agrippa barbarus dedit hunc ſorori inceſtæ. nec illud moueant ꝙ bis repetaꝛ dedit. Nã hoc ſæpe fit apud poetas. Virg. Teq; adeo decus hoc æui, te conſule inibit. ¶ Dedit hunc.i.hoc genus lapilli.i. adamanta. ¶ Obſeruant ubi.i.i terra Iudæorũ. eſt.n. periphraſis terræ iudaicæ. ut ſit Dedit hũc adamãta ſorori ſuæ illic, ubi reges obſeruãt feſta Sabbata pede nudo.i.i Iudæa. ¶ Sabbata: Sabbatũ lingua Iudeorum requiẽ ſigñat. Nã Moſes Damaſcena patria antiq̃ repetita, montẽ Synai occupauit. quo ſeptẽ dierũ ieiunio per deſerta Arabiæ cũ populo ſuo fatigatus: cũ tandẽ ueniſſet, ſeptimũ diẽ more gentis Sabbatũ.i. diem quietis appellatũ in omne æuum ieiunio ſeruauit: qm̃ illa dies famẽ eis, erroreq; finierat. De More aũt meminit Strabo, Corn. Tacitus, Trogus: ergo obſeruãt feſta Sabbata.i. celebrãt & ieiunio & oĩum operum intermiſſione quieſcunt .n. & ieiunant. De ieiunio Tranquillus in Auguſto: Et rurſus ne Iudæus quidã mi Tiberi tã diligẽter Sabbatis ieiuniũ ſeruat, q̃ ho die ego ſeruaui. uñ Iudæi dicti ſunt Sabbatarij. ¶ Mero pede.i. nudo. Nã Iudæi pedibus nudis ſacra ſua peragunt: q̃ a Tertulliano & Hieronymo nudipedalia dr̃. uñ Io. in. ii. lib. belli Iudaici ſic ſcribit: Berenice regina, ut Deo uota ſolueret pro ſalute Hieroſolymã uenit: & pro more patrio hoſtijs cæſis: capilliſq; deraſis nudipes ante tribunal ſtetit. Egſippus uero in. ñ. belli Iudaici libro tradit Berenicem ſororẽ Agrippe regis ad templum religionis cauſa ueniſſe atq; Feſtũ præſidem Syriæ obſecraſſe ne acerbiſſima cæde in populum deſæuiret. Aſtabat.n. nudis pedibus religioni inſeruiens. ¶ Senibus: porcis: ſeneſcunt ex lege Moſis porci apud Iudæos. ut ſcribit Tacitus: qa Iudæi carne porcina abſtinẽt. unde Auguſtus Cæſar cum audiuiſſet inter pueros: quos in Syria Herodes rex Iudeorum intra bimatum iuſſit interfici, filium quoq; eius occiſum, mira urbanitate fertur dixiſſe: Melius eſt Herodis porcum eſſe, q̃ filium. ¶ Vetus clementia: uetus Iudæorum benignitas, qui ex ueteri. Moſis inſtituto carnem ſuillam non comedũt. Clementiã autem appellat: ꝙ cũ poſſint dentibus ſuis in porcos ſæuire, non ſæuiant. Eſt.n. clementia (ut diximus in prima Satyra ex diffinitione Senecæ) temperantia animi in poteſtate ulciſcendi: & lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem. ¶ Nulla ne de tantis: alia interrogatio ad Iuue. qua omnino reſpõdens Iuuenalis cõcludit: nullã extare mulierem: quæ ab omni parte ſit perfecta. Nam licet, inqt: oĩa adſint mulieri: quæ maxime in muliere perfecta eſſe debent. ut ſit formoſa, decens, diues, fœcunda. nobili genere pudica, uno uitio laborauit, quod omnibus his bonis ꝑponderabit, erit.n. ſuperba. ¶ Fœcũda: q̃ pariat. contra dr̃ ſterilis, q̃ non parit. ¶ Porticibus.i. ſit nobilis & generoſa nam in atrijs ſtẽmata locabãtur.i. imagines cereæ maiorũ ordine digeſtæ in ſingulis armarijs. de quibus multa illic: Stẽmata qd faciũt. ¶ Intactior: cõtinẽtior q̃ fuerint Sabinæ mulieres, quę anteq̃ a Romanis imperãte Romulo raptæ ſint, in iura maritorũ pudiciſſimæ ſũt habitæ. Atq; ẽt ea ꝓbitate: ut cũ ex Romanos liberos ſuſcepiſſent: oborto bello ex iniuria raptarũ iter Romulũ & Tatiũ ducẽ Sabinorũ: ipſæ iter pr̃es & maritos mediæ intercedentes utriſq; pacis conficiendæ cauſam attulerint. ii enim poſtea regnũ cõſociarunt. unamq; ciuitatem ex duabus fecerunt. De his Liuius pri. lib. ab urbe condita. Ouid. in. iii. Faſto. Cum raptæ ueniunt iter patreſq;, uiroſq;: Inq; ſinu nato, pignora cara tenẽt: Vt medium campi ſciſſis tenuere capillis: In terram poſito procuebere genu.

Adamas

Agrippa

Sabbatũ

Sabbatarius. Nudipedalia sacra

Clemẽtia

Stẽmate

¶ Dirimente: diuidente. nam interuentu earum oĩa ſedata ſunt.

ASCEn.

¶ ITEM poſſes quærere: cur Sertorius ardet.i. inflammatur. deſiderio.i. cõcupiſcentiæ Bibulæ.i. illius mulieres formoſæ. Si tu excutias: ideſt excutiendo inquiras. uerũ.i. ueritatẽ. & eſt metaphora a uaſis, aut a ueſtibus, quorũ ualor excutiẽdo cognoſcitur. facies.i. formoſitas, aut ſpecies uxoris amatur a Sertorio: non ipſa uxor. Probat: qa ponamus ſup. quod tres rugæ.i. corruſcatiões, & reuolutiones ſeu pellice pellis laxæ. ſubeãt.i. ſubſequãtur. aut ſubſequẽter ueniãt in faciẽ Bibulæ, & cutis arida i. are facta: iã ſucco deficiẽte. laxet.i. laxam faciat, & extendat ſe, & dẽtes fiant obſcuri. & oculi cõtecti deformi pelle, aut conſumpti ſenio. fiant minores.i. contractiores. Libertus ſupp. Sertorij dicet iuſſu eius ad Bibulam. Colligo ſarcinulas.i. mundũ muliebrẽ, ſeu ornamẽta tua. nõ.n. attuliſti dotẽ: hoc eſt migra, & quære aliũ maritũ. & exi, qa tu es iã grauis .i. moleſta nobis. & tu emũgeris.i. naſo diſtillante dum mungeris, .i. moleſta nobis. & tu emungeris.i. naſo diſtillante dum mũgeris, exauris, & conſumeris. exi igitur ocyus.i. celeriter. Ponitur enim cõparatiuum hoc aduerbium ſæpe pro abſoluto. Nam abſolutum apud latinos non eſt græce aũt dr̃ ὠκὺς uelox. & propera.i. properanter faceſſe hincne forte cũ detrimẽto tuo hic offendaris: quia altera ſup. coniux patroni mei. ſicco naſo.i. habens naſum ſiccum, & nõ diſtillantem. uenit.i. iam aduenit ad nos. eſt.n. præſentis temporis. ex hoc aũt loco manifeſte confirmatur id quod diximus ibi: coram licet innuat & cæte. uidelicet illud dictũ eſſe Inauarum: qui dote contentus mulierem q̃ſi uiduam facit. Nam ſicut hic maritus captus pulchritudine, faciem, non uxorem amaſſe probatur ex eo: ꝙ extincta forma mulierem ipſam exigit: ita ſuperiori loco dotem non uxorẽ amaſſe, qa eã quaſi uiduã ſecubare ꝑmittit. licet matrimonium ſolemniter contraxerit. debemus ergo totũ textum inſpicere, ut recte interpretemur. Interea calet, & regnat. Loquitur de ea cuius forma maritus captus eſt tãtiſper, dum uiget. Ordo eſt: illa aũt formoſa & conſcia formæ atq; inde ſupba. calet.i. ſucci & boni ſanguinis plena formã: q̃ a foruo.i. callido (ſm Donatum) dicta eſt. fouet & nutrit. uel calet.i. frequẽter amatur: ſicut friget quę negligitur: aut negligenter agit. & regnat in domo mariti. & poſcit maritum.i. exigit a marito amplexatus eũ in lecto. paſtores & ouẽ canuſinã, q̃ optima eſt. & ulmos.i. albores illa falernas.i. in Falerno mõte Cãpaniæ italicæ uitibus ornatas. ſed quantulum.i. quantũ modicũ eſt ſup. in hoc.i. in huiuſmodi petitione. q. d. minimum eſt reſpectu aliarũ petitionũ poſcit.n. oẽs pueros.i. ſeruos familiares mariti. & tota ergaſtula.i. ſeruos uinctos. & in ergaſtulis.i. officinis ſeu operatorijs ſeruorũ operãtes. & poſcit ut ſup. Id quod nõ eſt domi mariti: & quod uicinus habet, ematur ſibi a marito, & quidem certe menſe brumæ.i. quo eſt bruma: hoc eſt breuiſſima tẽpeſtas diei. hoc eſt December. cum.i. quando Iaſon.i. audax etiam & temerarius mercator, qualis erat Iaſon: q primus naui lõga uſus, cũ in inſulã Colchon ad acquirendũ aureum uellus nauigauerat. clauſus ſup. eſt iam ꝑꝑ gelu & glaciem. & cũ.i. qñ. caſa.i. domus ruſtica. candida.i. niue conſperſa. obſtat.i. per terrorem obſtaculum præbet. nautis armatis.i. armis ſuis.i. inſtrumẽtis & indumẽtis nauticis inſtructis. tunc ſup. grãdia.i. magna ſup. uaſa cryſtallina.i. ex cryſtallo facta tolluntur.i. extorquẽtur uiro ꝑ mulierẽ uel afferũtur ad mulierẽ a marito de longiſſimis regionibus ꝑ mediũ mare congelatũ. & maxima ſup. pocula myrrhina.i. ex myrrha facta. tollunt ſup. deinde Adamas lapis, ille notiſſimus & factus pretioſior in digito Beronices illius reginæ uxoris Herodis.i. quia Beronice eam portauit. Declinaꝛ autem Beronice Beronices. Barbarus.i. Herodes patruus Beronices dedit hunc cõſimilem ſeu talem. inceſte.ſ. Beronice uxori ſuæ. & Agrippa dedit hõc.i. cõſimilem ſorori ſuę Beronice. & ita duos habuit. alterũ ab Herode: alterũ ab Agrippa. Non.n. eſt uero ſimile ꝙ illũ eundẽ adamãtem maritus hic uxori emat: qa non de uno: ſed de quotis loquiꝛ pulchritudine uxoris capto & eius imperio ſubiecto. & ita licet hiſtoria permittat de eodẽ intelligi: locus hic nõ patitur. Illic aũt dedit ubi reges obſeruãt Sabbata mero.i. nudo pede. ſ. in Iudæa. uel mero.i. ſolo dede. qa ſolum modo ab opere ceſſent: & ẽt ab itinere lõgo. Nã iter Sabbati apud Iudæos modicũ eſt. Sacrilegũ aũt eſt Iuſtinũ, qui ex Trogo multa cõtraria ueritati effert, ſeq: relicta ſacræ ſcripturæ ueritate. Et ubi uetus clementia indulget.i. indulgenter parcit ſenibus porcis. Nõ ideo ſenibus quaſi iunioribus nõ indulgeat: ſed quia cũ nõ comedantur: ad ſenium illic permittantur uiuere. Loquitur ergo de Iudæa: uñ de Antiocho & Cleopatra abſurdum eſt intelligere. Nulla ne de tantis gregibus. Cõcludit nullã eſſe ducendam Vrſidio: aut

Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.
Quis feret uxorem, cui constant omnia? malo,
Malo Venusinam, q̃ te Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis uirtutibus affers
Grande supercilium, & numeras cũ dote triũphos.
Tolle tuum precor Hãnibalem, uictũq; Syphacem
In castris, & cum tota Carthagine migra.
Parce precor Pæan, & tu depone sagittas,

.n. īpudica: aut fœda: aut īdecēs: aut paup: aut sterilis: aut ignobilis erit: aut his cõtraria ita ut sit ex oī parte ꝑfecta: sed uitia illa habēs nõ est amabilis: & dotes illas naturæ: fortunæ: & morũ habēs: nõ est ꝓp superbiã tolerabilis etiã si inueniri posset. Ordo est. Ne. i. an. nulla de tantis gregibus. i. cõgregationibus mulierũ: ut modo dictũ est: uidetur tibi digna: qua uxorē ducas. q. d. uideo q̄ nõ. Sed si aliqua formosa in facie & reliquo corpore: decēs ī moribus: diues in fortunis: fœcunda in partu & disponat. i. ꝑ ordinē successiõis ꝗ̃si ꝑ stēmata ponat. i. pingi aut sculpi faciat, auos. idest maiores suos. uetustos. i. longa generatione ꝓductos: ī porticibus sup. suis: hoc est sit. nobilissima: nec dudũ nobilitata: sed ab antiquis simils nobilitatē trahens. sit intactior sup. a uiro. i. castior & suo latior oī Sabina sup. muliere. dirimēti. i. q̃ dirimit. & interrũpit bellũ inter Romulũ & Tatiũ. De quo ex lib. primo primę Decados liuianæ sic collegit Valla: Cũ equestri Neptuno ludos finitimis populis Romulus indicasset: circũhabitantes cũ uxoribus: liberis: totaq; familia: ad urbē uelut ad rem nouã, & simul ad ludos cõuenere: tũ ad spectacula intētis aduenis, raptæ uirgines: & in matrimoniũ a parētibus prius Romanis negatũ, abductæ sunt: q̃rũ parētes uindictã sumpturi Romã petũt: & cæteris fusis: tandē Sabini duce Tatio instructiores cõgrediũtur. Vex cũ aliquãdiu acerrime utrinq; pugnatũ esset: resq; Romana supior uideret: Sabinæ mulieres, quarũ ex iniuria bellũ ortũ erat: crinibus sparsis, scissaq; ueste: uicto malis muliebri pauore: ausæ se īter tela uolãtia īferre ex trãsuerso impetu facto, dirimere infestas acis: dirimere iras: patres hinc: hinc uiros orãtes: ne sanguine nefãdo soceri, generiq; respergerent: effecerũtq; ut pacatis animis in unã ciuitatē coirent: un̄ q̄ Tatienses dicti Romani a Tatio: sicut Quirites a Romulo, uel eius hasta. Diremerũt ergo bellũ Sabinæ. & (ut Pli. ī ep̄lis docet) laudant Sabinæ a castitate, sicut Patauinæ a frugalitate. Sed q̃res forsan q̃õo ītactas dicat, q̃ raptæ iã matres effectæ erãt. Ad hoc scies poetã innuere intactã dici, q̃ tãgi noluit, licet uiolētiã sit passa. Castitatis aũt certissimũ indiciũ est amor in maritos: quē ille uehementē ostēderũt. Si igit̃ sit mulier formosa: decēs: diues: fœcunda: nobilis: pudica: quæ supple est.

IOAN. BRIT. ¶ RARA auis in terris: hoc carmen per parenthesim est dictum. est grue ueluti prohibitũ. unde & Persius: Quando hæc rara auis est, siquid tamen aptius exit Laudari metuã. q. d. rarã inuenias. q̃ his ornata sit bonis. ¶ Cigno nigro: q̄a cygni, q̃ aues sunt marinæ, cãdidissimi sunt. ¶ Quis ferat uxorē, cui cõstãt oĩa: q. d. eã ex tãtis bonis insolentem, superbamq; fieri. ¶ Quis ferat: q̄s possit ferre & sustinere mores eius: q̃ postea ita superbiat. ¶ Cui constant: cui suppetunt & adsunt: Virgi. Postquã cuncta uidet cœlo constare sereno. ¶ Omnia: q̄lia prædiximus. ¶ Malo Venusinã: ostēdit poeta mores mediocris mulieris plerunq; esse faciliores, q̃ potētis & nobilis matronæ. Malo. n. ingt uxorē mulierē Appulã, q̃ romanã generosam: q̄lis fuit Cornelia Africani supioris filia: q̃ ex Tyb. Graccho duos suscepit Gracchos: C. & Tiberiũ: q̄ eloquētia iuxta ex popularitate freti, leges agrarias reipu. perniciosas ꝓmulgarũt. Hanc aũt poeta in exēplũ superbiæ matronarũ nominat q̄ frequēter (ut scribit Plutarchus) gauderet facta Scipionis patris cõmemorare & iactare. Eam in tantũ dilexit Gracchus maritus: ut salutē eius suæ ꝓtulerit: & ipsa defuncto eo, Ptolemæi regis nuptias spreuit. Ex Graccho duodecim suscepit liberos: sed eã fortuna ad duos redegit. Lege Senecã in cõsolatione Albinæ. ¶ Malo. s. uxorē. ¶ Si affers supercilũ: hoc est si te superbã ꝓstas in tantis uirtutibus & bonis tuis. Nam in supercilio hoīs grauitas cõsistit, & sedē habet. unde poeta ille carmē obscænũ scripturus: arcet a se lectorē grauē & seuerũ: Carminis incõpti lusus lecturæ procaces: Conueniens latio pone supercilium.

Supercilium. Supcilia aũt appellamus, q̃ supra oculos pilis uestita sunt, q̃ natura hoī dedisse uidetur: ut sudorē a capite & fronte defluentem repellant: in q̃ opinione est Cicero in libro de natura Deorũ. ¶ Cum magnis uirtutibus: nam insignis fuisse probitatis: declarat Valerius: q̄ matronæ campaneæ: quæ ad eam diuerterat ornamenta sua pulcherrima ostentanti, dixerit: cũ filios suos a schola redeuntes uidisset: & hæc sunt, inquit, ornamenta mea. Eam etiam magnę fuisse eruditionis Quintilianus ostendit his uerbis. Nam Gracchorum eloquentiæ multum contulisse accepimus Corneliam matrē:

cuius doctissimus sermo in posteros quoq; est epistolis traditus. ¶ Triumphos: & paternos & maiorum tuorum. Scipio enim pater eius deuicta Carthagine: quã tributariã fecit, amplissimũ, nobilissimumq; egit triumphum: quem Qu. Terentius Culeo senator pileatus secutus est. ¶ Tolle tuum precor Hannibalem: aufer, inquit, istas de maioribus tuis iactationes de uictoria Hannibalis & Syphacis. Nam Hannibal, quē Carthaginenses multis Scipionis uictorijs in dispēsationem acti ī auxiliũ publicæ salutis ex Italia reuocauerant, ex Italia se xtodecimo anno discedens, cũ pacem per colloquium cũ Scipione cõponere tentasset: nec de conditionibus pacis conuenisset: a Scipione acie uictus est: a quo & Syphax Numidiæ rex: qui se Afris coniũxerat, captus est & cum nobilissimis Numidis, & infinitis spolijs Romam missus fuit. ¶ Cum tota Carthagine: discede, inquit, cum ista tua iactatione Carthaginis uictæ a patre tuo. Cuius historiæ series ita se habet: Carthaginenses primum magnam partem maris tenuerunt, inde Siciliam, Sardiniam, Corsicam, aliasq; insulas imperio occuparunt. Septingentis deinde annis Romani ex quo urbem Romam condiderunt. Siciliam Carthaginensibus abstulerunt, inde Sardiniam. Secundo autem punico bello Hiberiam omnem: Pœni Italiam omnem duce Hannibale depopulati sunt. Romani cõtra Scipione superiore duce Carthaginem ceperunt, reddideruntq; tributariam. post facta sunt fœdera, quæ ad quinquaginta usq; annos perdurauerunt. Post tertium inchoatum bellum, Scipione inferiore duce Carthago subuersa est. ¶ Parce precor Pean: Niobe Tantali filia uxor Amphionis Thebani quatuordecim filijs fœcunda mulieres cœpit Thebanas increpare sacrificantes Latonæ: sibi nõ Latonæ facienda esse sacrificia: seq; ei sobolis numero & claritate esse anteponendam, Apollo & Diana materna contumelia indignati, filios Niobes ante portã urbis ludentes ad unum sagittis confixerunt. Mater aũt in sypiliũ saxũ cõuersa est. auctor Ouid. in Meta. De ea sic & Cic. in. iii. Tusku. Niobe fungitur lapidea ꝓp æternum credo in luctu silentiũ. Amphion autem pater motus pietate: cum filios cerneret sagittis configi, clara uoce clamauit: Parce precor Pæan filijs, qui pn̄s in te Commeriti sunt. Ipsam aũt matrem quæ uos iniuria affecit occidite. De numero filiorum Niobes mira propemodum, atq; adeo ridicula (auctore Gellio) tradita sunt a græcis. Nam Hom. pueros, puellasq; eius bis senos fuisse tradidit. Euripides bis septenos. Sappho bis nouenos. Bacchilides & Pindarus bis denos: quidã alij tres solos fuisse tradiderũt. quorũ oium diuersas sentētias ne uni magis, q̃ alij sese addiceret, appellatione gregis cõplexus ē. Iuu. hãcq; Niobes fabulã cõmemorat: ut mulierũ supbiã notet: q̃ multorũ sæpe malorũ causa fuit. Ordo aũt est: Amphiõ clamat: o Pæan parce ꝑcor. ¶ Pæan bene aũt Pæana appellauit. Nã cũ Solis duo maximi effectus sint: alter quo calore tēperato mortaliũ uitam iuuat: alter quo iactu radiorũ nõnunq̃ pestiferũ immittit uirus: duo eademq; cognomina circa singulos effectus proprijs enunciationibus signant: appellantes Deũ ἰήϊον, atq; παιᾶνα quæ cognomina utriq; effectui sunt apta: ut sit ἰήϊος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι .i. a sanãdo. & Pæan ἀπὸ τοῦ παίειν .i. a feriẽdo. sagittis. n. ferire dr̄, tanq̃ Deus sagittarius: quod ideo fictũ ē: q̄a (ut scribit Macr.) iactu radiorũ nõnunq̃ pestiferũ immittit uirus. Ideo aũt simulachra Apollinis arcu, & sagittis decorãt: ut ꝑ sagittas itelligat̃ uis emissa radiorũ.

Historia Carthaginis uictę

De numero filiorũ Niobes

Pæan

ASCen. ¶ RARA auis in terris: sicut phœnix: qui unus dumtaxat reperiri dicitur: & simillima cygno. i. olori nigro. Quis ferat: idest tolerare possit uxorem, cui omnia iam dicta constant. idest simul adsunt. q. d. nemo unde infert. Malo. idest magis uolo: malo inquam Venusinam. i. mulierem ex Venusio inter Appulliam & Lucaniã. qualis, licet ignobilis & pauper sit. optanda ab Horatio perhibet. q̃ te o Cornelia mater Gracchorum: quæ casta: nobilis: & fœcunda perhiberis. i. q̃ similem tui. si affers cum magnis uirtutibus tuis grande supercilium. i. superbiam. & numeras in dote triumphos maiorum tuorum: uidelicet Scipionum. Ego precor. i. precarer si mihi uxor esses: & nobilitatem tuam obijceres. tolle Hannibalem ducem Carthaginensium tuum. i. ad gloriam generis tui deuictũ. & Syphacem regem illum etiam uictum a Scipione maiore. & migra: idest recede a me cũ tota Carthagine. idest cũ tota gloria Scipionum

plorum: quorũ alter Carthaginem tributariam fecit: alter deleuit. Parce precor Paean. Hoc loco ꝙ intolerabilis sit superbia mulierũ probat, quam ne Dij quidem inuitam dimiserunt. ut ostendit exẽplo Niobes: quæ Latonæ matri Apollinis & Dianæ propter fœcunditatem praeferri uoluit: sed filij eius ab Apolline: filiæ a Diana in ultionem matris interempti sunt, uidetur autem ideo inferre hoc exẽplum quasi innuat ambos Gracchos filios Corneliæ: qui per seditionẽ sublati sunt, propter matris superbiam occulto Dei iudicio sublatos. Facit autẽ hic Amphion exclamationẽ contra uindictam in liberos factam: cum ĩ matrem fieri debeat. Ordo est: Amphion pater liberorum clamat. O Paean. i. o Apollo. ego ꝓcor: parce sup. pueris: quos Homerus sex mares: & sex fœmellas dixit. Eurypides autem. 14. Sapho. 18. Pindarus. 20. & ita incertus est numerus, cum alij tres solum ponant. & tu o Diana depone sagittas.

IOAN. BRIT. ¶ NIL pueri faciũt: græca imitatione pueros pro filijs posuit. Hora. Dicã & Alcidẽ, puerosq; Ledæ. Nã quemadmodũ apud græcos παῖς pro puero, ut ad ætatem referas, ponitur, & pro seruo & filio: ita apud latinos puer pari modo ponitur. Tales græcorum imitationes ostendit Hora. non esse improbandas, si raro & parce fiãt. sic. n. scribit: Et noua, fictaq; nuper habebũt uerba Fidem si græco fonte cadant Parce detorta. Qua de re in commẽtarijs Hora. copiosius dicemus. ¶ Contrahit: tẽdit. Arcus. n. cornua contrahuntur, cum sagitta extenso neruo mittitur. ¶ Extulit

Efferri: occidit. Nam efferri proprie dicũtur mortui, cum ad busta feruntur. ¶ Ipsumq; parentem: Amphio

Amphiõ: nẽ. Hũc tradunt fabulæ Iouis ex Anthiopa filiũ fuisse: quẽ Pli. li. 7. scri. citharã inuenisse: primũq; cithara cũ uoce cecinisse. unde fictũ est dulcedine cãtus ad muros Thebanos extruẽdos saxa traxisse. Hora. Dictus & Amphiõ Thebanæ conditor urbis Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda Ducere quo uellet. ¶ Dũ sibi: ordo est:

Latona: Dum Niobe uidetur sibi nobilior. ¶ Gente Latonæ: Apolline & Diana: qui filij fuerunt Iouis & Latonæ, uel gentẽ Latonæ. i. genere & maioribus Latonæ: quæ filia fuit Cæi ex gente Tytanum. Ouidi. in. 6. Meta. Genitam Tytanida Cæo. ¶ Alba scropha: ad scropham

Alba: Aeneæ respexit: quæ Lauinij uno partu (ut scribit Varro) triginta edidit porcellos albos: quod portendebat futurum: ut Lauinenses post triginta annos oppidum Albam conderent: quæ ab Ascanio ædificata, Alba latina lingua græca Leuca. discretionis autem causa distinxit eam ab urbe altera eiusdem nominis: figuram urbis nomini adiungens. & est uelut compositum iam nomen ex ambobus Alba longa. i. Leuca macra. Hæc Diony. Huius suis & porcorum simulachra ab Æneа in publico posita fuerunt: & corpus matris a sacerdotibus: quod in salsura fuerat demonstrabatur. ¶ Quæ tanti grauitas? monet poeta hominem nulla mulieris grauitate, aut forma adduci debere: ut ducat uxorẽ, a qua quotidie iurgijs, cõtumelijsq; onerandus sit, sicq; ostendit nullam mulierem iuxta dictum Terẽtianum inueniri: quæ uitio careat. ¶ Quæ grauitas est tibi tanti. i. tãti ne facies grauitatem, aut formã in muliere: ut uelis quotidianis iurgijs, cõtumelijsq; esse obnoxius? ¶ Imputet se tibi: ut semper tibi insultet. ¶ Huius. n. rari boni: licet, inquit, mulierem inuenias grauem & formosam: quod bonum rarum est & magnum: tamen inde tibi nulla erit uoluptas: quia plena erit iurgij & contentionũ: quæ nunq̃ te sinat esse quietum. Hæc autem per parenthesim legũtur. ut sit ordo & sensus: Quæ grauitas & forma est tibi tanti: ut imputet se tibi: quoties corrupta animo supbo habet plus aloes, q̃ mellis. ¶ Huius

Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem
Amphion clamat, sed Pæan contrahit archum.
Extulit ergo gregem natorum, ipsumq; parentem,
Dum sibi nobilior Latonæ gente uidetur,
Atq; eadem scropha Niobe fœcundior alba.
Quæ tanti grauitas? quæ forma, vt se tibi semper
Imputet? huius enim rari, summiq; uoluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo
Plus aloes, q̃ mellis habet, quis deditus autem
Vsq; adeo est, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat? inque dies septennis oderit horis?
Quædam parua quidem, sed non tolerãda maritis.
Nam quid rancidius, q̃ quod se non putat ulla
Formosam, nisi quæ de Thusca græcula facta est?
De Sulmonensi mera Cecropis, omnia græce,
Cum sit turpe magis nostris nescire latine.
Hoc sermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta, quid ultra?
Concumbunt græce, dones tamen ista puellis,
Tunc, etiam quam sextus & octogesimus annus
Pulsat, adhuc græce. non est hic sermo pudicus
In uetula, quoties lasciuum interuenit illud
Ζωὴ, καὶ ψυχή modo sub lodice relictis
Vteris in turba, quod enim, non excitat inguen
Vox blanda, & neq̃? digitos habet. ut tamẽ omnes
Subsidant pennæ, dicas hæc mollius Aemo
Quamq̃ & Carpophoro facies tua cõputat annos.

boni: ꝙ sit grauis, pudica, & formosa. ¶ Rari: quod raro inuenias ut in muliere sit forma pariter & pudicitia. Iuue. Rara est adeo cõcordia formæ: Atq; pudicitiæ. ¶ Summi: neq;. n. quicq̃ q̃ potest eẽ maius in muliere q̃ ut formam pudicitia & honestate uenustet. ¶ Nulla uoluptas: subaudi est. ¶ Corrupta turgens. ¶ Plus aloes: plus amaritudinis. Nam aloe gustu amara etiam graui odore est. Ex India laudatissima affert. sed nascit & in Asia. Est. n. frutex quidã. prouerbialis est prouerbiũ quo utimur, cũ uolumus significare plus mali, q̃ boni eẽ. Pli. li. 26. ¶ Quis tã deditus: quis tã addictus ẽ uxori suæ. ¶ Vt nõ horreat: ut nõ habeat odio? ¶ Septenis horis: plus etiam q̃ dimidia parte diei: adeo importuna est & querula mulier semper uiro aduersatrix. ¶ Quædã parua quidem. s. commemorabo: referam. uel quid tale. Attentionem captat, cum dicat serem paruam esse dicturum. ¶ Sed non tolerãda maritis reprehẽdit mores mulierum sui temporis: quæ ut uiderent blandæ æmulatione Laydis meretricis, uerba græca usurpabant: quibus etiam turpia inferebant. ¶ Non toleranda maritis quæ mariti ut turpia pati non debent. ¶ Quid rancidius? quid putidius. ¶ De thusca: de romana muliere & latina. contermini. n. sunt Romani & Thusci. ¶ Græcula: ironicos per diminutionẽ dixit. ¶ De sulmonensi: de italica

Aloe

Sulmo: Nam Sulmo oppidum est in Pelignis: patria Ouid. a Solemo Æneæ socio dictũ. Oui. in. 4. Fast. Serus ab Iliacis & post Antenora flammis Attulit Æneas in loca nostra Deos. Huius erat Solemus Phrygia comes, unus ab Ida: A quo Sulmonis mœnia nomen habent. Et Silius Italicus Nomine rheteo Solemus iam dardana origo: Et phrygio genus a proauo, qui sceptra secutus Æneæ claram muris fundauerat urbem: Et sese dictam Sulmon celebrata colonis Mox italis: paulatĩ attrito nomine Sulmo. ¶ Mera: pura. ¶ Cecropis: Atheniẽsis a Cecrope: qui in Attica regnauit. De quo in. 2. Satyra illic: Cecropiam soliti baptæ lassare Cotytto. Et quia græcorum quinq; sunt linguæ: Ionica: Dorica: Aeolica: communis: & Attica: quarum omnium Attica elegantissima habetur: ideo meram Atheniensem satyrice appellauit: deridens etiam inane mulierum studium: quæ etiam in omnibus negocijs affectent sermonem græcum. ¶ Omnia græce: subaudi loquuntur. Ironice autem hæc dicũtur: ostenditq; turpe etiam tantopere linguam peregrinam affectari. ¶ Hoc sermone. s. græco. ¶ Pauent: affectus. oẽs exprimũt. ¶ Quid ultra? subaudi dicam. ¶ Concumbunt græce: non modo græco sermone sed & turpi concubitu æmulantur. ¶ Dones tamen ista puellis: sensus est: Potest quidem hoc tolerari, si puellæ faciunt: uerum in uetula muliere turpissimum est. hinc autẽ est omnis poetæ indignatio: ostendit enim eam anum intra pudicitiæ terminos non contineri quæ sermone græco obscœno utatur & domi & foris. Nam oratio. uniuscuiusq; interioris sensus indicium est. ¶ Tunc etiam: acri rep̃hensione hæc dicũtur a poeta. Est. n. sensus: Tunc etiam octogenaria græce loqueris: nec te pudet? ordo est: Tunc etiam adhuc græce subaudi loqueris: non exponas concumbis. nam de sermone græco conqueritur. sequitur. n. Nõ est hic sermo pudicus. illud lasciuũ. s. quod sequitur græcum. ¶ Ζωὴ, καὶ ψυχή. i. uita & anima. sunt. n. uerba blanda & meretricia: quibus impudicæ mulieres utuntur in coitu. Vnde & Mart. lib. x. reprehendit Læliam: ꝙ græcis uerbis uteretur in Venere: Ζωὴ, καὶ ψυχή lasciuum congeris usq;. ¶ Modo relictis sub lodice: indignatur poeta ꝙ anus non modo in concubitu domi. sed etiam foris astante multitudine utatur uerbis græcis lasciuis. ¶ Relictis modo sub lodice: hoc est uteris in propatulo præsens

Si tibi legitimis pactam, iunctamq; tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Causa, nec est quare coenam, & mustacia perdas
Labente officio, crudis donanda, nec illud,
Quod prima pro nocte datur, cum lance beata
Dacius, & scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas vxoria, deditus vni
Est animus, submitte caput ceruice parata
Ferre iugum. nullam inuenies, quæ parcat amanti,
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis,
Et spoliis. igitur longe minus vtilis illi
Vxor, quisquis erit bonus, optandusq; maritus.
Nil vnquam inuita donabis coniunge, vendes
Hac obstante nihil, nihil, hæc si nolit, emetur.
Hæc dabit affectus. ille excludetur amicus
Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.
Testandi cum sit lenonibus atq; lanistis
Libertas, & iuris idem contingat arenæ,
Non vnus tibi riualis dictabitur hæres.
Pone crucem seruo, meruit quo crimine seruus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi
Nulla vnquã de morte hominis cunctatio longa est.
O demens, ita seruus homo est? nil fecerit esto,
Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

se turba uerbis relictis modo sub lodice .i. quibus paulo ante usus fuisti in cubili. Nam lodices opertoria ostendit esse lecti. Mart. in Distichis: Nudo stragula ne toro paterent: Iunctæ nos tibi uenimus sorores. coniunctę enim uidentur totum lectum operiri. ¶ Quod. u. non excitat inguen Vox blanda, & nequam: hæc omnia coniunctim legantur. ostendit poeta huiusmodi uerbis obscęnis pruritum maxime excitari. unde est illud apud Persium: Cum carmina lumbum intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima uersu. ¶ Et nequã lasciua. A nequam (auctore Gel.) nequitia fit. Antiqui. n. nequã appellabãt hoiem nihili: neq; rei, neq; frugis bonę: ut prodigũ libidinosum, inutilem, improbũ scelestum. Est. n. nequitia (ut scribit Donatus) proprie libidinosa inertia. dcã ꝙ nihil queat: nulliq; rei apta sit. Vnde & nugę ꝙ nihil agant: uel a nõ agẽdo. unde est illud Terent. Si illum potest, qui alicuius rei est: etiã eũ ad nequitiam abducere. ¶ Digitos habet: hoc aũt disiunctũ a superioribus legendũ est. Est aũt confirmatio dicti precedẽtis. q. d. quid opus est uerbis: uox ipsa lasciua habet digitos. i. nõ minus inguina obscęnis uerbis & lasciuis excitantur, ꝗ digitorũ & manuũ palpatione. ¶ Vt tñ oẽs subsidant pennę: licet, inquit, inguina quiescãt & iaceant: tñ ueluti digitis pertractata eriguntur. Est autem metaphora sumpta ab auibus, ꝗ cõpositis alis & pennis sedent. ¶ Dicas hęc mollius Aemo: sensus est: Licet, inqt, tu uetula hæc uerba dicas lasciuius etiã, ꝗ Aemus, & Carpophorus: cõmœdi in scęnis res lasciuas pronũciant: tñ nunquam iuuenili uideberis ætate. Nam facies tua se uetulã esse ostendit. ¶ Mollius Aemo: mimi in scęnis lasciua, & mollia plerũq; pronũciãt: qbus facile spectatores mouẽtur. Vñ Massilięses (auctore Valer.) nullũ aditũ in scęnã fabulis ꝗ mimi dũr, dederũt: ꝙ eoꝝ argumẽta maiore ex parte stuprorũ cõtinent actus: ne talia spectãdi cõsuetudo, ẽt imitãdi licentiã sumeret.

Lodices. Neq̃. Nequitia. Nugæ. Carpophorus.

¶ NIL. n. pueri faciunt. configite ipsam matrẽ. s. Niobẽ superbã sed Pęan contrahit. i. utraq; manu simul. i. in diuersum trahit arcũ & extulit. i. efferri ad sepulchrũ fecit gregẽ. i. multitudinẽ natorũ. & ipsum parẽtẽ A. s. mphionẽ. dũ. i. qñ. Niobe uidetur sibi nobilior. gẽte. i. generatione Latonę matris Apollinis & Dianæ: atq; dũ eadẽ uidetur sibi fœcũdior Socropha. i. sue alba: ꝗ cũ in Italiã Æneas ueniret, triginta capitũ foetus enixa iacebat. Alba solo recubãs, albi circũ ubera nati: ut dicit Virgi. In. 3. Quæ grauitas moꝝ. s. mulieris ęstimatur ne tãti. & ꝗ forma. i. pulchritudo, aut formositas æstimatur tanti. ut ipsa imputet. i. extollat in exprobrationẽ tui se tibi. q. d. merito nulla. n. pro quia. nulla sup. est uoluptas eius summi & tan boni: quod est habere mulierẽ prudentẽ & formosam. quoties. n. ipsa est corrupta supbo aĩo: ipsa habet plus aloes. i. amaritudinis. ꝗ mellis. i. dulcedinis, aut delectationis: quis autẽ est usq; adeo. i. intantũ deditus. i. addictus & indulgẽs uxori, ut nõ horreat, & oderit i dies. i. per singulos dies. septenis. i. septẽ horis illã, ꝗ affert. i. extollit laudibus propter prudentiã, facũdiã, aut formã. q. d. nullus. Bene uitę auctor septenis: quia cũ distributione. q. d. singulis diebus septẽ horis. sed non tam uenuste posuit si Vallę credimus in dies: quod sine argumento fm eũ poni nõ uult. Posuit ergo hic sicut alibi sępe pro quotidie. Quędam parca quidem. Taxat lasciuiã sermonis mulierũ quę cum iam uetustissimę sint: utuntur tñ adhuc greco sermone ut blandiores sint. Nã sermo grecus plus blanditiarũ, ꝗ latinus habet. Principiũ aũt huius textus a Geor. Valla & Mancinello sic intelligitur. Ego sup. referam: aut narrabo modo quędam parca. i. ignobilia secundum Vallam. uel quædam modica & exilia uitia respectu aliorum. sed tamen non toleranda. i. ea quę non debeant tolerari a maritis. Aliter sic intelligitur. Quędam sup. mulierum est parca quidem. i. non est magnifica, & sumptuosa, aut superba. sed non est tolerãda maritis: quia est in sermone lasciua & morosa. nam quid est sup. rãcidius. i. corruptius, ꝗ ꝙ ulla sup. mulier nõ putat se formosam: nisi quæ facta est de Thusca Gręcula. i. nisi quæ solebat Thusca lingua, quę ipsi uernacula est loqui: nunc gręca loquatur. & nisi quę facta est Cecropis. i. Atheniensis, siue Attica. Nam sermo atticus pfertur cęteris. de Sulmonensi. i. de Italica. omnia sup. dicunt nunc gręcę. cum sit. i. reputetur. magis turpe nostris nescire sup. grece ꝗ latine. uel sic. cũ. sit. i. reputetur. nostris. i. latinis. turpius nescire supp. dicere omnia græce ꝗ latine. ipsę pauẽt. i. pauorem suum exprimunt hoc sermone. & effundunt iram, gaudia, curas. i. omnem affectionẽ animi. hoc. s. gręco sermone. & effundunt cuncta secreta. i. omnes conceptiones animi hoc sermone. quid ultra sup. pgrediar singula recitando: ipsę concumbunt gręce. i. dum concumbũt gręco sermone utuntur. uel cõcũbunt lasciue more græco. sed pp sequentia prior expositio placet. dones. i. concedas ista. i. gręco sermone ad omnia. uti puellis. i. iuuenculis. tu ne etiam o uetula sup. quam annus sextus & octogesimus pulsat. i. senio & lãgore uexat, adhuc sup. loqueris & cõcumbis gręce. hic. i. huiusmodi sermo gręcus. non est pudicus. i. honest' i uetula. quoties illud lasciuum zoe. i. anima profertur autem gręce zoi: quia scribitur per ita litera: quæ apud nos in e mutatur. Kai. i. &. profertur autẽ Ke. quia ai diphthongon proferunt ut nos ae. psyche. i. anima. profertur etiã a gręcis psychi quia ẽt ita habet in fine. & tu uteris modo. i. alıqñ. uerbis relictis. i. ꝗ relinqui debeãt. sicut Diues inaccessos &c. i. inaccessibiles. uel cuiusmodi. reliquisti sub lodice. i. stragulo seu coopertorio lecti. in turba. i. uulgo. Quod perniciosum est. quod enim inguen. i. membrũ libidinis non excitet sup. huiusmodi sermo? Nam uox est sup. illi blãda. & habet digitos nequã. i. luxuriosos incitatores ad Venerẽ. Nisi dicas uox blanda & habet digitos. i. tantum excitat inguina, quãtum digiti nequam. tamen demus sup. ut omnes pennę. i. uires naturę: quibus se membrum erigat. subsidant. i. ad imũ cadant. neq; surrigere possint. & quãquã dicas hæc. i. huiusmodi uerba. mollius. i. effractiore & effœminatiore uoce Aemo & Carpophoro: illis mollissimis mimis & histrionibus: tamen sup. o uetula facies tua computat. i. enumerat nobis annos sup. tuos. i. licet uox tua se iuuenculam iudicet: facies tamen rugosa te uetulam censet.

Ascen.

¶ SI tibi legitimis: dissuasurus poeta Vrsidio ne ducat uxorem: argumento utitur bipartito: quo eum ita uincit, & ligat: ut facile possit intelligere uxorem non esse ducendã. Ait enim aut uxorẽ amaturus es, aut non. Si non amaturus es, quare uis frustra cõsumere nuptias, & sumptũ facere cum tuo maximo dispendio. Si amaturus es multa patieris incõmoda, eris q; ueluti seruus. ¶ Tabellis legitimis: dotalibus. Nam tabulæ, siue tabellæ numero tantum pluratiuo dicuntur, quæ omnes uenditionum, emptionum, dotium, testamentorum, & id genus contractus contineant. ¶ Legitimis: nam matrimonium est non modo per leges diuinas: sed & humanas constitutum. legitimus enim deducitur a lege & tueor: sicut finitimus a fine æditimus, siue æditus ab æde & tueor. Lege Gellium. ¶ Cœnã: nuptialem. s. quæ non sine magno plerunq; sumptu paratur. ¶ Et mustacia: Iuuenalis in genere neutro appellauit mustacea: quę Cato in re rustica in genere ꝓtulit masculino his uerbis: Mustaceos sic facito: farinę siligeneę modiũ unus musto ꝯspgito, Anisũ, cyminũ, adipis põdo duo, casei librã, & de uirga lauri deradito, eodẽ addito: & ubi defrixeris, lauri folia subt' addito, dũ ꝯcoques. Et Pli. li. xv. scri. genus eẽ lauri: ꝗ Leneus grãmaticus mustacẽ appellat: ꝙ mustaceis subijceretur.

IOAN. BRIT. Tabulæ Tabellæ Legitimus Æditimus Mustacia

subijceret.ad q̃ alludēs dixit Cic.ad Atti.de Bibulo:In eodē A mas
mo cœpit laureolā in mustaceo q̃rere. Palladius itē os̃dit genus esse
panis cū ait:Panes ex eo breuissimos admodū facies musteos.Cap
grāmaticus ait mustacea & mustaceos dici,genusq; eē panis.〈 Do
nanda crudis: uidentur mustacea iuuare stomachum: ideo ait do
nanda crudis:hoc est,qui non facile concoquunt.Ordo est: Donā
da crudis labente officio.〈 Labente officio.s.nuptiarum.nam in fi
ne nuptiarum & cœnæ nuptialis donabantur mustacea conuiuis
adhuc discumbentibus.Nam ad officium ille dicitur uenire:qui ue
nit ad nuptiarum celebrationem.Vnde Tranquillus in Caligula:Li
uiam Borestillam C.Pisoni nubentem: cum ad officium & ipse ue
nisset:ad se deduci imperauit. Vnde Iuuena.in.2. Satyra loquens
de nuptijs ait: Officium cras primo Sole mihi peragēdum in ualle
Quirini:Quæ causa officij?qd q̃ris?nubit amicus.〈 Nec illud.i.nec
est quare pdas illud.〈 Quod datur pro prima nocte.i.munera quę
dabantur sponsæ a marito pro prima nocte.i.munera quę dabans
tur sponsæ a marito pro prima nocte:idest nuptiali:ueluti depos
itæ uirginitatis præmia.〈 Cum lance beata:cum hoc loco aduerbiū
est temporis.ut sit: quod datur, cum Dacius & Germanicus radiat
in lance beata,& auro scripto:hoc est in lance diuite ampla, & aus
rea,& cælata.Nam poculis imago imperatorum effigiebatur.〈 Da
cicus:aut Traianus,quo Imperante poeta scripsit,quem cōstat(au
ctore Diony.) deuicto Decebalo Dacorū duce Dacicum, appella
ri cœpisse.aut reuera Domitianus a Dacis,quos deuicit duce Ruti
lio gallico. Statius in Siluis in Epithalamio Stellæ : Dacas quæ est
Daci gloria maior Exuuias , laurosq; dabit celebrare recentes. Et alibi:
Depositam Dacis pereuntibus urbem Pandere. Daci populi sunt,
qui supra Istrum habitant Germaniæ oppositi.〈 Germanicus:idem
Domitianus qui Germanos deuicit.auctor Tranquillus.Frōtinus
In.1.Strategematon:Imperator Cęsar Domitianus Augustus Ger
manicus eo bello, quo uictis hostibus cognomen Germanici me
ruit.〈 Si tibi simplicitas uxoria altera est pars argumēti: Si uxorius
es,inquit,& simplicitas illa.uxoria.i.stolidum illud obsequium uxo
rium est tibi.i.si tam simplex es, ut uelis in omnibus obsequi uxos
ri tuæ:submitte caput.ut sit ordo:Submitte caput,si est tibi illa sims
plicitas uxoria:idest si tibi illa mulierositas:idest cupiditas fœmineę
uoluptatis, quam græci (ut auctor est Cice. in Tuscula.) γυναικο
μανίαν appellant.〈 Deditus uni est animus.i.si animus tuus est dedi
tus uni.i.soli uxori.〈 Submitte caput:inclina caput.i.serui ēdum ti
bi est.sumpta translatione ab armentis,quæ iugum ceruicibus ex
cipiunt 〈 Ferre iugum:ferre seruitutē. 〈 Amanti.s.uiro:hoc est qui
eam uehementer amet.q.d.quanto magis a marito amatur : tanto
magis ei aduersatur & molesta est.& hoc dicit,quia præcessit: Si ti
bi simplicitas uxoria.i.si uoles esse uxorius.〈 Ardeat ipsa licet:hoc
cum inferioribus rectius cōiungitur.ut sit ordo:Vxor gaudet tor
mentis & spolijs amantis mariti:licet ipsa ardeat.i.licet & ipsa impa
tienter amet maritum,tamen gaudet eius tormentis. nam ei in om
nibus est molesta & grauis & inimica sationibus:neq; enim parcit
spolijs 〈 Tormentis amantis:ac si dicat omnibus mariti incommo
dis.〈 Igitur longe minus utilis: sensus est: Vxor quanto humanios
rem habebit maritum:tāto ei damnosior erit, & magis importuna,
Ordo est: Vxor erit minus utilis illi.s.marito:quisquis erit bonus &
optādus maritus.〈 Hæc dabit affectus:faciet,inquit, ut maritus sit
affectus.i.ita dispositus, ut ipsa uolet: hoc est ut præ se ferat lætitiā,
aliquando tristitiam,interdum metum,nonnunquam spem. Nam
oportet maritum imperio eius obtemperare. Affectus enim sunt ip
sæ animi commotiones.〈 Cuius barbam.i.quem domus tua uidit,
cognouitq; a tenera usq; ætate: quo tempore cœpit barbam emit
tere.〈 Testādi cum sit aliud incommodum proponit Vsidio:ut des
terreat eum ne ducat uxorem. Lenonibus ,inquit,& lanistis,gladia
toribusq;.q.d.uiris criminosis & sordidissimis libertas est licetq; ex
arbitrio suo testamentum cōdere:quod tibi non licebit: quia uxor
uolet eos tantum testamento scribi,quos uoluerit, & præcipue riua
Lenones les tuos:hoc est amatores suos.〈 Lenonibus: lenones dicuntur nō
solum,qui questuaria mancipia habuerint:sed & qui in liberis quæ
stum hunc exercent,in eadem causa sunt. Accipimus & illum Le
nonem,qui alterius nomine hoc uitæ genus exercet:si quis caupos
nam exercens , in ea corpora quæstuaria habeat:ut multi assolent
sub prætextu instrumenti cauponij prostitutas mulieres habere. di
cendum est hunc quoq; lenonis appellatione contineri.Hęc Vulp.
Lanistæ 〈 Lanistis:lanistæ ij dicebantur,qui familias habebant gladiatorum
quos optime ad digladiadum institutos priuatis ,publicisq; perso
nis uendebāt.dicti q; uiris laniandis pręessent. 〈 Arenæ.i.ipsis gla
diatoribus:qui in arena digladiabantur.unde & arenarij dicti sunt.
〈 Non unus:sed multi heredes dictabuntur ab uxore. Nam dictare Dictare
est,cum unus dicit, & alter scribit. unde sunt dictata numero tantū Dictata
plurali omnia quæ in quacunq; arte alicui monstrantur, ut discat.
〈 Riualis: amator:ut diximus pauloante. 〈 Pone crucem seruo:ostē
dit poeta superbam uxoris importunitatem: quæ odiosum imperet
occidi seruum,uel innocētē. Sunt enim uerba uxoris ad maritum.
〈 Meruit quo crimine seruus:uerba mariti: Quid,inquit,seruus cō
meruit ut cruci affigatur?〈 Quis detulit?quis accusauit?Vnde de Delator
latores accusatores dicimus occultos.〈 Audi nulla unquam:nun
quam,inquit,maritus mors hominis acceleranda est. 〈 Nulla cun
ctatio:nulla mora:nulla dilatio est longa de morte hominis. Lento
enim gradu ad hominis necem gradiendum est. Est autem senten
tia catholica.〈 O demens:uerba uxoris appellantis maritum fatuū
qui putet seruum esse hominem. Interrogatio est cum reprehensio
ne:ac si dicat Putas ne tu seruum hominem?〈 Ita:hoc modo ut tu
reris. nam illum appellauit hominem : cū dixit de morte hominis.
〈 Nil fecerit:attēde supbiā mulieris q̃ etiā immerentē postulet occidi.
Œ S I tibi legitimis &cę.Iterum probat non esse ducendam uxos ASCen.
rem , utitur autem huiusmodi argumentatione . aut amabis uxos
rem,aut non amabis. si non amabis nulla est ratio ducendi:si amas
bis torqueberis,quia nulla est quæ parcat amanti. Ordo est: Si non
es amaturus coniugem pactam & iunctam tibi tabellis:idest instru
mentis legitimis: idest super hoc legitime confectis . nulla uidetur
causa ducendi sup.eam.nec est quare perdas cęnam:idest epulum
nuptiale:quod expensis mariti datur.nec est sup.ratio quare perdas
mustacea:idest digestiua fercula.donanda:idest quæ donari debeāt
iam officio supple nuptiali: seu celebritate labēte:idest declinante ad
exitum. crudis:idest quę dones stomachum oneratum cibis haben
tibus post cęnam ut laxetur & exoneretur. Nec est sensus quē Geor
gius Valla affert ut sit:Licet eam non sis amaturus: non est tamen
causa quare quæ in nuptijs eueniunt iucunda amittas: immo sens
sus est quem diximus .si non amabis: nulla est ratio quare tales exs
pensas facis:& perdas mustacea:nec cur perdas illud sup. donum,
quod datur a marito nouæ nuptæ pro prima nocte: idest pro uirgi
nitatis flore prima nocte uiolando. cum idest quando. Dacius (si
cut Mancinellus in antiquis codicibus repertum dicit) sed analos
giæ magis congruit , & consuetior est lectio Dacus : Idest imago
Domitiani Dacorum uictoris.& Germanicus idest imago eiusdem
Germanorum uictoris.radiat:idest radios emittat.auro: idest signo
aureo.scripto:idest insculpto lance beata.i.beatam faciente:quia ar
gentea aureis signis ornata. Vel melius beata.i. bene hoc est mul
tum pecuniæ habente, seu continente.Sensus ergo est:Cur tantum
expendas,ut tūc moris erat pro nuptijs & prima nocte eius, quam
non es amaturus. Sed sup. si simplicitas uxoria est tibi:idest si sims
pliciter unam uis,quam ames.& animus est deditus uni scilicet con
iugi:submitte caput tuum & hoc ceruice existente tua parata ferre:
idest portare & pati iugum:idest subiectionem. Nullam enim inues
nies quæ parcat amanti,sup. marito:idest quæ sinat se ab eo amas
ri.licet ipsa ardeat: idest redamet, & uehementissimo amore illi res
spondeat . quia quælibet mulier naturaliter gaudet de tormentis
amantis:idest se iactat & gloriatur in hoc quod uidet maritum amo
re sui torqueri, & gaudet spolijs:idest uirum amatorem spoliari.Igi
tur quisquis erit:idest esse uolet. bonus:idest uerus & legitimus:hoc
est syncero amore concibatus & propterea optandus maritus:uxor
erit longe minus utilis illi, q̃ supp.non bono:quia durior erit illius
conditio,q̃ non amantis . Nil unquam inuita &cæ. Ostendit quale
imperium exerceat mulier,quæ sentit se amari,in amatorem. Ordo
est: Tu nil donabis q̃ coniuge inuita : idest nolente & repugnante:
idest non audebis aliquid cuiquam donare, si coniux noluerit. & tu
nihil unquam uendes hac : scilicet coniuge obstante : idest contra
stante:hoc est dum obstat. & si ipsa nolit nihil emetur a te: hoc est si
ipsa renuat:nihil audebis aut donare,aut uendere, aut emere. Quin
etiam hæc scilicet uxor dabit affectus : idest affectiones animi tui.i.
nullum audebis amare, aut odisse,nisi quem ipsa uolet. ille:idest no
tissimus amicus. iam senior:cuius barbam uidit tua ianua:idest qui
in amicitia tecum consueuit.excludetur supple a te imperante uxo
re, ne forte hęres inscribatur cum uelit lenonem potius & lanistam
cum quo rem habeat hæredem inscribi. Vnde cum libertas testan
di:idest recipiendi testamentum: sit lenonibus. uel cum nunc cuili
bet sit libertas :idest libera potestas testandi: idest legandi per testas
mentum bona sua lenonibus atq; lanistis:idest magistris gladiato
rum. & cum idem iuris:idest eadem libertas contingat arenæ: idest

gladiatoribus in arena uersantibus: non unus: immo plurimus ri ualis: idest eiusdem tori uidelicet tui petitor hoc est adulter: dictabi tur scilicet ab uxore hæres: idest quem tu scribas hæredem. præter ea si libuerit coniux tua dicet: pone seruo: scilicet huic, aut illi crucem. & si respondeas: quo crimine meruit seruus supplicium: quis testis est eius criminis. quis detulit: idest indicauit crimen eius. aut

Imperat ergo viro, sed mox hæc regna relinquit,
Permutatq; domos, & flammea conterit, inde
Aduolat, & spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti,
Quinq; per autumnos, titulo res digna sepulchri.
Desperanda tibi salua concordia socru,
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti,
Illa docet missis a corruptore tabellis
Nil rude, nil simplex rescribere, decipit illa
Custodes, aut ære domat, tunc corpore sano
Aduocat Archigenen, onerosaq; pallia iactat.
Abditus interea latet, & secretus adulter,
Impatiensq; moræ pauet, & præputia ducit.
Scilicet expectas, vt tradat mater honestos,
Aut alios mores, q̃ quos habet? vtile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

quis accusauit eum? audi: nulla cunctatio. i. mora, aut deliberatio longa est de morte hominis apud mulierē. Dicit enim: O demens: idest o male sane: qui rationem exigis de morte serui. Est ne supple seruus ita: idest intantum. homo: idest reputandus homo: & non potius pecus: ut ergo debeam rationē assignare: quare ipse mori debeat. esto: idest permittamus uerum esse quod non meruerit crucem: quid tum post ea? ego uolo hoc scilicet crucifigatur. ergo iubeo sic. uoluntas mea sit pro ratione. i. satis sit quia sic uolo. siue iuste, siue iniuste.

IOAN. BRIT. ¶ SED mox hęc regna reliq̃t: aliud recitat mulieris uitium: q̄d aptum est ad dissuadendū ne ducat uxorem. Nihil, inquit, pensi habere relicto p̄mo marito aliis multis nubere. Scribit Seneca: Mulierē quę multis nubit, multis displicere. ¶ Relinquit regna: domicilia mariti ubi ueluti domina regnauit. ¶ Flammea conterit:

Flámeū crebro nubit. Nam flammeum genus erat ueli coloris lutei: quo nouæ nuptæ caput cooperiebatur. De quo Pli. lib. 21. cap. 8. Lutei ui deo honorem antiquissimum in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. A flammeo flammearij dicuntur a Plauto in Aulu-

Flámearíj laria: qui flammea conficiunt. ¶ Inde aduolat. i. a nouo marito discedit: & ad priorem reuertitur. ¶ Ornatas. s. lauro. ut supra: Ornentur postes & grandi ianua lauro. ¶ Vela: aulæa, peristromata. ¶ Adhuc uirides. i. qui adhuc non aruerūt: adeo cito ab eo marito auolauit. ¶ Sic: crebris matrimonijs. ¶ Crescit numerus. s. maritorū. ¶ Sic fiunt octo mariti: sic peruenitur ad numerum octo maritorum concessum. Nam ad octauum usq; maritum licebat nubere. supra autem adulterium putabatur. Vnde Martialis tanquam adulteram notat lib. 6. Thelesinam: quæ decies nupserat: Aut minus, aut certe non plus tricesima lux est: Et nubit decimo iam Thelesina uiro. Quæ nubit toties non nubit, adultera lege est. ¶ Quinq; per autumnos: per quinq; annos ¶ Titulo res digna sepulchri ironicos & pronunciatione adiuuandum. ¶ Titulo sepulchri. i. inscriptione. Nam in sepulchris inscribi solebat quot maritos uxor habuisset. Martialis: Inscripsit tumulo septem celebrata uirorum Se fecisse Cloe: quid pote simplicius? ¶ Desperāda tibi: alia dissuasio: nullam fore concordiā in ea domo: ubi sit socrus: sed semper lites & iurgia. ¶ Salua socru: salua matre uxoris: quæ docet eam spoliare maritum. ¶ Nudi mariti: qui ad paupertatē redigitur nequitia uxoris edoctæ a socru. ¶ Nil rude: nil rusticum: sed politum & limatum. ¶ Nil simplex: nil stolidū, sed callidum, & artis plenum. ¶ Decipit illa: ambiguum utrum socrus, an uxor decipit custodes. Nam mariti sæpe uxoribus suis adhibebant custodes: quos aut simulato langore, aliaue ratione decipiebant: aut pecunia corrumpebant. Videnturq; magis omnia respectius socrui conuenire: quasi quæ per eam ægritudinem filiam ad se rationabili causa possit accire: cum interea ibi adulter lateat expectās filiā. ¶ Aere domat: p̄mio corrūpit. ¶ Corpore sano: cū sit sana, simulata ęgritudine uocat Archigenē. i. medicū. Archigenē posuit p̄ quolibet medico. Nam Archigenes medicus fuit græcus celeberri-

Archigenes mus: cōtra quē Galenus sępissime in libris suis inuectus est. Legendumq; est Archigenen: ut sit accusatiuus atticus, ut stet ratio carminis. ¶ Onerosaq; pallia iactat: induitur, inquit, socrus uestes onerosas, quales induunt ægroti: eaq; uestium ostentatione ęgritudinem simulat: ut filiā ad se spē officij traductam adulter ibi abditus ineat. Iactat ergo. i. ostendit dum induit ea. Horatius: Illis dum se nimiū quærenti iactat ultorem. ¶ Interea: dum medicum aduocat. ¶ Præputia: præputium appellatur ipsa pellis, quæ glandem tegit in membro genitali: quod Iudęi circuncidunt. unde appellatur Apella ab Horatio: Credat Iudæus appella. i. sine pelle. idem etiam recutiti dicuntur a cute restituta post circuncisionem. ¶ Scilicet expectas: monet poeta illum uehemēter errare, qui speret ex impudica matre nasci posse filiam bene moratam. ¶ Vtile porro: matri, inquit, inhonestæ utile est obscænis alere filiam moribus. Inde enim quæstū facit.

¶ IMPERAT ergo uiro, sed mox hęc regna relinq̃t &c. Eandem rem continet. Ordo igitur est: Ergo ipsa imperat. i. dominatur uiro imperās quicquid factum uoluerit. sed ipsa reliquit mox. i. paulopost. hæc regna. i. domum huius mariti cum quo regnauit. & permutat domos. i. ad alium maritum accedit. & cōterit frequenti usu flammea. i. uestes nuptiales: quia sępe ducitur. Vel conterit. i. dissecat flammea, quibus ducebatur ad illum maritum: tanquam aspernata matrimonium eius. Et aduolat. i. celeriter quasi uolans abit. & repetit uestigia lecti spreti. s. prioris mariti. quem spernens ad hunc uenerat. & linquit. i. deserit fores istius secundi mariti ornatas. s. frondibus pauloante. & linquit uela pendentia. i. aulæa suspensa in die nuptiarū. & linquit in limine domus ramos adhuc ui- ASCen.

rides. i. nōdum arefactos. ¶ Et sic. i. hoc modo crescit numerus maritorum. & sic fiunt octo mariti per quinq; autumnos. i. quinq; annos quia singulis annis semel autumnus est. quæ res est digna titulo sepulchri. i. ut inscribatur sepulchro talis mulieris. Quia enim gloriosum erat mulieribus multis uiris bonis nupsisse. per hoc enim significabantur multis per uirtutem, aut quamuis dotem placuisse: ideo nonnullæ eandem rem sarcophago inscribi fecerāt. Est ergo hic amara irrisio: quia non per iustas nuptias tot maritos habuit: sed per superbiam contemnens hos: propter pulchritudinē amata est ab alijs. Si non diceretur: Spreti repetit uestigia lecti. ego dicerem talem tot maritos aut ueneno, aut alio modo sustulisse: quia non erat tam libera potestas mulieri possidendi, sicut uiro repudiandi. Desperanda tibi &c. Aliud malum matrimonij q̄ socrus. i. mater uxoris eam corrumpit, & ad malum erudit. Ordo est: Concordia cum uxore tua est desperanda tibi. salua. i. superstite socru. i. matre uxoris tuę. illa, uidelicet socrus docet filiam suam coniugem tuam gaudere spolijs mariti nudi: idest nudati, uel male uestiti. illa docet filiam rescribere ad mœchos nil rude, & nil simplex: idest artificiose. illa decipit custodes a marito ad custodiam uxoris constitutos. aut si non potest decipere. domat: idest corrumpit eos. ære: idest pecunia. tunc: idest quando fallere uult. aduocat: idest ad filiam corpore sano: id est sanum corpus habentem tanquam ad ægrotantem uocat. Archigenen: idest medicum illum aut similem. & iactat: idest abijcit pallia onerosa: quasi ea filia sustinere non possit. interea autem dum semotis custodibus uisitatur a medico. ipse adulter, qui expectat abitum medici, latet abditus & secretus. & ipse impatiens moræ: idest non potens ferre moram, quam medicus aut custodes faciunt. pauet ne uideatur. & ducit: idest tractat. præputia: idest uirgam suam: ut post abitum rem uenercam expedite perpetret. Hic autem uersiculus secundum Probum in multis non est. Scilicet expectes: ironicos: quasi dicat non debes expectare ut mater tradat filiæ honestos mores, aut alios, quam quos habet. Porro: de est sane. utile: id est in usu est: uel commodum est. inde enim uestitur & uiuit. Vetulæ turpi: idest infami. producere: id est educare filiolam turpem. Est enim plebeius uersiculus de meretrice: Puta quod ei sit filia, puta. ut enim Satyra decimaquarta: per totam fere docebitur. liberi maximopere imitantur mores parentum: & ideo consulit ibidem dicens: Si quid turpe paras, nec tu pueri contempseris annos: Sed peccaturo obsistat tibi filius infans. Non est uerisimile ut filia ab ineunte ætate turpibus matris suæ moribus imbuta honestior fit: præsertim cum nec mater quidem ad honestatem eam cohortetur: sed potius ab ea dehortetur.

¶ NVLLA

Nulla fere causa est,in qua non foemina litem
Mouerit,accusat Manilia,si rea non est.
Componunt ipsæ per se,formantq; libellos,
Principium,atq; locos Celso dictare paratæ.
Endromydas tyrias,& foemineum ceroma
Quis nescit?aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat assiduis sudibus,scutoq; lacessit,
Atq; omnes implet numeros dignissima prorsus
Florali matrona tuba, nisi siquid in illo
Pectore plus agitat,vereq; paratur arenæ.
Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit a sexu?vires amat,hæc tamen ipsa
Vir nolet fieri,nam quantula nostra voluptas?

IOAN. BRIT.

Causa

NVLLA fere causa est: alia dissuasio. Mulierem non pudere agere causas forenses: quod (ut diximus in.2. Satyra) ignominiosum erat. Causa autem est (ut finit Appollodorus actore Quintil. negocium omnibus suis partibus spectans ad quęstionē. aut causa est negocium: cuius finis est controuersia. In qua foemina non mouerit litem: in qua aliquid non inueniat de quo possit litigari: ac perinde causam suscipiat agendam. Manilia: Maniliā posuit pro quacunq; muliere litigiosa respiciens ad eam Maniliam meretricem: quę Hostilium Mancinum ędilem curulem lapide nocte percussit. Qua de re Hostilius ei diem ad populum dixit, uulnusq; ex eo lapide ostētabat Manilia uero ad tribunos plebis prouocauit: apud eos dixit: Mancinum cum ui irrūperet in ędes suas lapidibus depulsum. Hæc ex Gellio. Accusat si rea nō est Scimus in iudicio accusatorem esse & reum: & utrinq; litem contestari. At ergo poeta: si Manilia non est rea.i. si ab alijs nō est in iudicium uocata: ipsa alios uocat. sicq; impudentiam ostendit mulieris, cui necesse est si ab alijs in iudicio nō infestatur, alios infestare. Hic est uerus sensus. Libellos: quibus petunt, aut negant quos

Dicas

Libellus

græci dicas appellant. Vnde Terent. Grandem tibi impingam dicam.i. causam & libellum. Per se nullo adhibito pragmatico. Nā pragmatici sunt illi, qui litigantibus libellos dictant. De quibus plu

Pragmatici

ra in.7. Satyra illic: In fœdera pragmaticorum. Principium: exordium, uel insinuationem. Atq; locos: loci dicuntur ex quibus argumenta eruūtur: ut scribit Cic. lib.2. de oratore. Et in Topicis ait: Quod cum peruestigare argumētum aliquod uolumus, locos nosse debeamus. Nam cū omnis quęstio duas habeat partes: affirmationis unam: alteram negationis: ex utraq; parte semper est defensio. hic.n. partes affirmantis: ille uero negantis defendit: uterq; argumenta ad partes suas tuendas perquirit: quæ argumenta petun

Loci

tur ex locis & sedibus suis. Sunt.n. loci sedes ipsorum argumentorum, Argumentum autem (auctore Quintil. lib.5.) est ratio præstans probationem, qua colligitur aliud per aliud: & quę quod est dubium per id quod dubium non est, confirmat. Parate dictare Celso. q.d. optimæ oratrices, quæ etiam possint ipsi Cornelio Celso acutissimo rhetori dare documenta. Nam dictare est tradere quod alius aut scribēdo, aut alio modo se exercēdo excipiat. Vnde apud Plin. libr.7. illud est: Cæsar uero epistolas tantarum rerū quaternas pariter librarijs dictare. Tranquil. in Nerone: Vt facile appareret nō

Dictare

translatos, aut dictam te aliquo exceptos. Dictare etiam dicuntur magistri, cum discipulis legunt. Horati. in Satyris A o tua demens

Dictata

Vilibus in ludis dictari carmina malis. Vnde dictata dicuntur numero tantum plurali quæ traduntur in omni arte immitanda & discenda. Horat. Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere. Persius: Ten' cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas? Celsus. o. temporibus Augusti floruit scripsitq; de re militari, rerustica, medicina, ratione dicendi. cuius rhetoricen multis in locis damnat Quintil. Et lib.12. scribit eum fuisse mediocri ingenio: & tamen dignum proposito suo. ex omnibus eius scriptis nihil aliud q̄ de medicina nobis relictum est. iniuria enim temporum reliqua periere. Endromydas tyrias: alia item dissuasio ducendam non esse uxorem: notat.n. impudētiam mulierum, quę omni prorsus deposita uerecundia, æmulatæ uiros in ludis gymnicis exercent. Soli.n. uiri, hiq; etiam mollissimi in gymnasia descendebant. mulieres uero impudentissimæ, eas artes exercebant sumpto more a Lacedæmonijs apud quos mulieres nudæ exercebantur cum uiris. & nudatio illa uirginum apud Lacedæmonios nihil habebat turpe. uerecūdia.n. aderat, petulantia aberat, sed simplicem quandam consuetudinem & robustitatis studium efficiebat. Hæc Plutarc. in Lycurgo. cuius exercitationis meminit & Ouid. in Heroidibus: More tuę gentis nitida dum nuda palæstra Ludis: & es nudis fœmina mista uiris. En

Endromys

dromydas: Endromys uestis erat peregrina crassiore lana, longioreq; pilo: quæ ex Gallia mittebatur: licet nomen haberet græcum. ea antiqui ad arcendum frigus, pluuiasq; utebantur. Vnde poeta ante: Igniculum brumæ si tempore poscas Accipit endromydem. Eam etiam post certamina athletæ induere solebant, ne refrigescerent. Mart. loquens de Endromyde: Hanc tibi Sequanice pinguem textricis alumnam: Quę lacedęmonium barbara nomē habet. Sordida sed gelido non aspernanda Decembri Dona peregrinam mittimus endromydem. Seu letum ceroma teris, trepidumue trigona, Siue harpasta manu puluerulēta rapis: Plumea seu laxi partiris pondera follis: siue leuem cursu uincere quęris Atham. Ne madidos intret penetrabile frigus in artus: Neue grauis subita te premat Iris aqua. Ridebis uētos hoc munere tectus, & imbres: Nec sic in tyria syndone tutus eris. Tyrias purpureas. molles, & nō crassas quales ab alijs ferebātur. sicq; sui temporis luxum notat. Foemineū ceroma quis nescit.i. quis nescit mulieres in gymnasijs exercen: ubi ceromate perunguntur Nā ceroma (ut ante in.3. Saty. diximus) genus erat unguēti ex oleo & terra in speciem luti: quo ungebantur in ludis gymnicis. Aut quis non uidit: notat aliā in mulieribus impudentia: quę more tyronum in campo Martio se exercerent ad palum ibi defixum. Nam (ut scri. Vegetius de re militari) tyrones non tantum mane, sed etiam post meridiem exercebantur ad palos. quos singulos singuli defigebant in terram ita: ut nutare non possent: & sex pedibus eminerent. Contra illum palum tanq̄ contra aduersarium tyro, nec non & gladiator crate & claua ueluti gladio se exercebat & scuto: ut nunc quasi caput aut faciem peteret: nunc ab lateribus minaretur: interdum contenderet poplites & crura succidere, recederet, insultaret, insiliret, & quasi præsentē aduersarium, sic paulum omni impetu, omni bellandi arte tentaret. Sudibus.i. clauis ueluti gladio. Scuto: crates qua loco scuti utebantur. Nam ex uimine scuta texebant. Implet omnes numeros.i. omnia ad plenū peragit: quę talis exercitatio posceret. sic.n. dicimus cum aliquid perfecte factum uolumus ostendere. Sene. de benefi. Magnus luctator est qui omnes numeros, nexusq; perdidicit. Dignissima prorsus: hoc dictum est ingenti stomacho a poeta, ut sit sensus. Hęc, inquit, mulier quę calcata omni uerecundia, se exercet ad palum in campo Martio: dignissima quidem est quę meretricio more exerceat ludos florales: hoc est dignissima est, quę inter impudicas mulieres numeretur: quū tam impudenter sese habet. Nā meretrices in ludis floralibus: qui adhibito sonitu tubæ & magno populi concursu celebrabantur, corpora sua nudabant. Flora

Floralia

.n. (ut diximus ex auctoritate Lactan. apud Persiū: Nostra ut floralia possint Aprici meminisse senes) meretrix fuit quę cum ingētes opes arte meretricia cōparasset: po. Ro. moriens hæredē reliquit cū magna pecunia: ex cuius annuo fœnore suus natalis dies celebraretur editione ludorū, quos appellāt floralia. sed cū senatui flagitiosum uideretur ab ipso noīe argumentū sumi: placuit impudēdę rei q̄dā dignitas adderetur. Deāq; finxerūt esse, q̄ floribus p̄sit: eāq; oportere placari, ut fruges cū arboribus, aut uitib' bene, p̄sperecq; florescerent. Eum colorē secutus, in Fastis Oui. nō ignobilē nymphā fuisse tradidit: q̄ Cloris sit uocitata: eāq; Zephyro nuptā quasi dotis loco id accepisse muneris a marito: ut haberet oium floꝝ ptātē. Celebrabātur ergo illi ludi cū oī lasciuia conuenientes memoriæ meretricis. Nā p̄ter uerborū licentiā, q̄bus obscęnitas ois effundiē exuūtur ēt (ut diximus) uestibus populo flagitāte meretrices. Hęc Lactāt. in.1. diuinaꝝ institutionū. Tuba: nā adhibita tuba ludi (ut diximus) celebrabātur a meretricibus. N. si sigd in illo: hoc ironicos est p̄nunciandū, adiuuandūq; gestu. Est, inquit, digna: q̄ inter meretrices habeatur: nc forte se p̄parat ad ueꝝ certamē & gladiaturā. nā (ut recitauimus ex sitla Vegetij) nō modo tyrones, sed ēt gladiatores ad palū se exercebant: ut per simulatā pugnā, uerā dimicādi disciplinā cōdiscerēt. Verę arenę: uerę gladiaturę quę in arena exhibebatur. unde & arenarij appellati sunt gladiatores. Quē p̄stare potest: colligit poeta illam mulierē, quę quasi cōtempto sexu foemineo, uirilia sibi usurpat officia, pudicā esse non posse, legendūq; est quadā cum exclamatione. Quę fugit a sexu: incerta distinctio utrū superioribus iungatur: ut sic dicas: Mulier galeata: quæ fugit a sexu: quē pudorem potest p̄stare.i. quā honestatē potest exhibere?

An sic legendũ sit: Quę fugit a sexu, uires amat. i. quę muliebria officia relinquit, & uirilia sectatur, uidetur appetere uires & fortitudinẽ uiri: hoc est ut sit fortitudine uirili. ut sit sensus: Vellet quidẽ uiro similis esse uiribus, & fortitudine: sed tamẽ nollet in sexum uirilem transire: cũ lõge maiorẽ intelligat esse uoluptatem sua, q̃ uirilẽ. ¶ Fugit a sexu: abhorret a sexu fœminino. i. repudiat quæ mulierũ sunt, & quæ mulieribus conueniunt. ¶ Quantula: minima.

Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat
Balteus; & manicæ, & cristæ, crurisq; sinistri
Dimidium tegmen, vel si diuersa mouebit
Prælia, tum felix ocreas vendente puella.
Hæ sunt, quæ tenui sudant in Cyclade, quarum
Delitias, & panniculus bombicinus vrit.
Aspice quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeæ curuetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat, q̃ denso fascia libro,
Et ride scaphium positis cum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæci ve Metelli
Gurgitis, aut Fabii, que Ludia sumpserit vnquam
Hos habitus? quando ad palum gemat vxor Asyli?

ASCen. ¶ N V L L A fere causa est &c. Ostendit mulieres uirorũ officia quantum possunt sibi usurpare. Nã & lites agũt in foro: & in arenã gladiatoriam. Ideoq; dictum opinor Saty. 2. ex ore muliebri: Nunquid agimus causas &c. Et iterũ: Luctantur paucę: comedũt colliphia paucę. Ideo paucæ quia nonnullæ (ut hic dicitur) luctãtur: q̃ aũt illic mulier negat mulieres causas agere, non est contra hũc locum: quia ibi loquitur ex persona Laronię: hic est propria. Neq; hic dicit q̃ causas publice agant per se: sed q̃ libellos componunt forte per aduocatos offerendos. Ordo est: Nulla est fere causa in qua fœmina nõ mouerit: idest excitauerit, aut inuenerit si uellet. litem. i. occasionem litigandi. Manilia. i. quęuis mulier Maniliæ similis. accusat. i. habet partes accusatoris, si ipsa non est rea. i. si non debet habere partes defensoris. Id autem potius dico, q̃ cũ Mancinello: si non est aliqua rea. quia uult si ipsæ mulieres non accusentur, q̃ accusent. Ipsæ mulieres componunt, & formant per se, i. sine auxilio uirorũ libellos. i. formam petendi aut accusandi per actorem offerendam paratę. i. promptæ & edoctæ. dictare. i. ad scribendum a se inuentum pronunciare. Celso: Cornelio. s. uiro illi oratori & studioso. pricipiũ. i. exordium, atq; locos rhetoricos. ¶ Quis nescit. q. d. nemo: quia quilibet modo uidit endromydas. i. uestes quibus gladiatores utuntur. sunt. n. densæ. & ita defatigatis contra infridationem circumponuntur. mulieres aũt uiris delicatiores habebant eas tyrias. i. purpureas. & quis nescit cęroma. i. unguentum: quo ungebantur palestritę ut corpora glabra: & contra uentum ac sudorem nimium munita haberent. fœmineum. i. quo fœminæ palęstram exercentes ungebantur. aut quis non uidit uulnera. i. trãsfixiones pali factas in palo. i. poste aut trunco erecto. quem palum mulier sup. cauat. i. perforat, assiduis sudibus. i. perticis aut lanceis nõ ferratis & lacessit. i. puocat scuto, ut cõtra feriat, atq; implet oẽs numeros. i. oĩa ad artẽ militarẽ spectãtia tã i gestu, q̃ i agressione & defensione hoc ẽ ẽt mulieres exercẽt se i arte militari more tyronũ. implet inquã oẽs numeros matrona existens dignissima prsus. i. porro uersus: hoc est oĩno. tuba florali. i. ut per tubam ad floralia uocet & ita cũ cęteris floralia agẽtibus denudet: nisi si quid plus agitat. i. cõcipit in illo pectore. s. gladiaturam, q̃ floralia agẽtis. & paratur. i. disponitur. ueræ arenæ. i. ut aliquando ueram pugnã in arena exerceat. Quem honorẽ. i. quã honestatem potest mulier galeata pręstare. q. d. nullum utpote quę fugit a sexu. i. ab officio sexus muliebris & amat uires. i. robur uirorũ. & tamen hæc ipsa quæ sic uirilia exercet: nollet fieri uir. Nam quantula. i. quantum parua. est nostra uirilis uoluptas respectu muliebris. q. d. minima est.

IOAN. BRIT. ¶ Q V A L E decus: indignatio est in mulierẽ arma pertractãtem: & in contemptũ mariti: ac si dicat, q̃ pulchrũ, q̃q; decorũ ornamentũ uideas: si forte instrumẽta stratiotica uxoris publica auctione uęnundẽtur. uel si acciderit tibi: ut cũ aliquo tibi sit pugnãdũ: tunc. n. eris felix puella: hoc est uxore tua uendẽte ocreas: ac per hoc arma sua. poteris. n. iis cõparatis armari. ordo autẽ est: Si fiat auctio rerũ coniugis. ¶ Ocreas: posuit ocreas pro oĩbus armis. sunt aũt ocreæ crurum armaturæ dictæ quę ocreę quasi ob crus. Titus Liu. in. 1. Decade loquens de Seruio Tullo: Nec de armis gcq̃ mutatũ: ocreę tñ ademptæ. legendũq; est ironicos, & gestu adiuuandũ: quale, inquit, ornamentũ rerũ uideas, si auctio cõiugis fiat: si publica auctione, Balteus, & manicę, reliquaque arma uxoris uẽdãtur. Nã auctio appellatur uenditio: q̃ publice fit ab auctu ptij: qui fit a circũstantibus. unde & Actuarium appellatur additamentũ ptij. Plau. in mercatore: Actuariũ adiicito, uel mille nummũ plusq̃ poscet. ¶ Balteus cingulũ militare ex corio a quo arma depẽdebãt pugnatoria. dictũ

Ocreæ

Auctio

Actuarium

Balteus

(ait Varro) a bullis quibus erat distinctum. ¶ Manicæ: quæ ad manuum conseruationem gestantur aduersus pugnãtes manicę sunt dictę: eas ẽt manicas appellamus: quibus manus aduersus uim frigoris muniuntur. unde Pli. Ad Marcum: Ad latus notarius cum libro & pugillaribus: cuius manus hyeme manicis muniebãtur. manicas item dicimus uincula: quæ manibus iniiciuntur. Virg. Manicas, atq; arcta leuari Vincla iubet Priamus. ¶ Cristę: quę gestari solent in uertice galeę. ¶ Dimidium tegmen: hoc autẽ dictũ ex more Ætolorũ: qui (auctore Macro.) in bellũ uno tantummodo pede calciato descẽdebãt. quod institutũ Vir. imitatus ait li. 7. de Hernicis: Vestigia nuda sinistri Instituere pedis: crudus tegit altera pero. Dimidiũ autẽ dixit: quia a pede usq; ad genu crus tñ integebatur: reliqua uero pars nuda erat, scuto eam tegente. ¶ Sinistri cruris: bene aũt sinistrũ ait armari. nam in pugna crus semper sinistrum protẽditur: ideoq; munitur. ¶ Hæ sunt quę tenui: risu satyrico subsannat mulieres: quas ait in turpi facinore nullũ prsus sentire laborẽ: in opere honesto sudare: quas, inquit, uides tã fortiter arma pertractare: illę sunt q̃ uel leuium gestamine uestiũ sudãt ac si dicat. hic est ille sexus mollis & delicatus: cui etiã leues tunicæ sunt onerosæ: & tñ arma ut leuia sine ullo labore ptractat. ¶ Cyclade: uestis est muliebris tenuissima & rotunda: unde nomẽ: cyclos. n. græce circulũ significat latine. de cyclade Proper. Quæ modo per uiles inspecta est publica noctes: Hęc nunc aurata cyclade signat humũ. Lampridius in Alexãdro sic scribit. Matronas regias cõtentas esse debere cyclade: q̃ sex unciis auri plus nõ haberet. Cyclades etiã insulę sunt i mari Ægęo dictę q̃ in orbẽ & circulũ iaceãt. ¶ Pãniculus bõbicinus: pannus & uestimẽtũ confectũ ex bombice coa. Nã bõbices uermes sunt in Assyria: qui telas araneorũ modo texũt ad uestẽ, luxũq; fęminarũ, q̃ bõbicina appellatur eas telas mulieres retorquere, rursusq; texere didicere tãta materię tenuitate, ut denudet fœminas uestis bõbicina. unde Mar. Fœmineũ lucet sic per bõbicina corpus. ¶ Aspice quo fremitu. hoc ẽt risu satyrico pnunciandũ: Aspice, inquit, q̃ strenue ex disciplina tractãdorũ armorũ feriat palũ, tanq̃ aduersariũ. nã ad palũ (ut diximus) exercebãtur. unde sequitur Quando ad palũ gemat uxor Asyli? ¶ Quo fremitu: qua uociferatione. nã (ut scribit Cic. in. 2. Tusc.) in stadio cursores exclamant, q̃ maxime pñt: ut se intẽdant ad firmitatẽ: faciũt idẽ cũ exercẽtur athletę. Pugiles uero ẽt, cũ feriunt aduersariũ iniectis cæstibus ingemiscũt: nõ q̃ doleãt, animoue succũbãt: sed quia in pfundenda uoce omne corpus intẽditur: uenitq; plaga uehemẽtior. hic igitur Iuuenalis ait eam in ferendo fremere: hoc est uoce intonare. ¶ Perferat. i. ferat in palũ. ¶ Ictus mõstratos: dictatos a magistro. ¶ Quanto pondere curuetur: ac si dicat: nõ est mirũ si ualde incuruatur: quia onerosa est galea. ¶ Quãta. q. d. q̃ fortis & ualida. ¶ Sedeat poplitibus expressio serẽtis ictũ qui genibus nititur incuruatis. nã poplites pprie dicũt genuũ ꝯcauitates. ¶ Quã dẽso fascia libro. i. aspice q̃ dẽso libro. i. dẽso uolumine uestiũ fascia adsit ipsi mulieri. nã fasciis succinctę mulieres ludebãt. Mart. Harpasto quoq; Subligata ludit. ¶ Et ride: hoc ita superioribus cõiungit: ut sit sensus: Aspice & ride, q̃si q̃ diuersa faciant. ridiculũ enim est eas arma tractare. & mox depositis armis in scaphiũ mingere. Est. n. scaphiũ (ut Iulius Pollux tradit) uas fœminarũ in quod mingerent. Vulp. de auro & argento legato scaphii sic meminit: Scaphia habita uẽtris causa nõ puto argẽto legato contineri: quia argẽti numero nõ hñr. dictio aũt est a gręco deducta. nã σκάφη uas concauũ, & peluim significat. Victru. tñ li. 8. ostendit scaphiũ nõ solũ esse uas ad usum uẽtris: sed etiam ad alios usus aptũ his uerbis: Scaphium æreum, aut plumbeum, aut peluis ex his quod erit paratũ: idq; intrinsecus oleo ungatur &c. ¶ Et ride: sic. n. poetæ ridendo notant uitia. Horatius in prima epistola: quid puer, ride, mutat cœnacula, lectos. ¶ Dicite uos neptes Lepidi: hi tres: Lepidus, Metellus, & Fabius gurges fuere uiri grauissimi. Horum poeta citat neptes ut mulieres seueras, & ex parentibus seueris natas, rogatque nunquid temporibus suis talia mulierum extiterint monstra: ut deposito omni pudore, in publico ad palum

Manicæ

Bombices

Poplites

Scaphiũ

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo,
Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cum simulat gemitus occulti conscia facti.
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Vberibus semper lachrymis, semperq; paratis
In statione sua, atq; expectantibus illam,
Quo iubeat manare modo, tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumq; labellis
Exorbes, quæ scripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mocchæ.
Sed iacet in serui complexibus, aut equitis. dic,
Dic aliquem sodes, dic Quintiliane colorem.
Hæremus. dic ipsa, olim conuenerat inquit,
Vt faceres tu quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi, clames licet, & mare cælo
Confundas, homo sum. nihil est audacius illis
Deprensis, iram, atq; animos a crimine sumunt.
Vnde hæc monstra tamé, vel quo de fonte requiris?
Præstabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parua sinebat

sum exercerentur: sicq; sui temporis uitia flagellat: ostendens om
nia in deterius labi. ¶ Lepidi: de M. Æmilio Lepido intelligit: q prin
ceps senatus a censoribus lectus anteq̃ expiraret, præcepit filijs le
cto se strato sine linteis, sine purpura efferrét: in reliquum funus ne
plus q̃ æris denos consumerent: imaginum specie: non sumptibus
nobilitari maximorum uirorum funera solere. is bis consul fuit: pó
tifex maximus: & censor collega
Fuluij Flacci: cum aduersus eú
graues inimicitias exercuisset:
eas ut simul censores enunciati
sunt: in campo deposuit. ¶ Cęcis
ue Metelli: Metellum illum intel
ligit: qui orbam luminibus exe
git senectam amissis incédio: cú
ex æde Vestę ardétu pontifex pal
ladium raperet, memorabili cau
sa: sed euentu misero. Tributi ei
(auctore Plin.) popu. Ro. quod
nunq̃ ulli alij ab códito æuo, ut
quoties in senatú iret, curru ue
heretur ad curiam: magnum &
sublime, sed pro oculis datum.
de hoc diximus i. 3. Saty. ¶ Gur
gitis Fabij: hic é ille Fabius gur
ges: qui aliquot matronas ad po
pulum stupri damnatas pecunia
mulctauit. ex quo mulctaticio
ære Veneris ædem: quæ prope
Circum est: faciendam curauit.
filius autem fuit illius Qu. Fabij
césoris: a quo in quatuor tribus
redacta est turba forensis. unde
nomé fuit Fabio maximo datú
Iure ego citat nepotes Fabij gur
gitis. utpote ex eo natas: qui uitia mulierum exosus fuerit puniues
ritq;. ¶ Quæ Ludia: q̃ mima fecerit id p tátá impudentiá: ꝙ fit a ma
tronis nostri sęculi. ¶ Hos habitus. i. tales habitus athleticos & gla
Asylus diatorios. s. ¶ Qñ ad palum gemit uxor Asyli: q. d. maiore uerecú
dia uiuit mima & uxor gladiatoris, q̃ matronę nostri téporis. neq;
enim Ludia ad palum exercetur sicuti matronæ. Asylus gladiato
ris nomen est. Bene autem gemit, quia (ut diximus) pugiles cum
feriunt aduersarium ingemiscunt: non ꝙ doleant, animoue succú
bant: sed quia in profundéda uoce omne corpus (ut dixi) intendit.
ASCen. ¶ QVALE decus rerum &c. Prosequitur eandem rem ostendés
mulieres sibi omnia arma, atq; indumenta gladiatorum, ac militú
comparasse. Loquitur autem ironice in principio alludens ad mun
dum muliebrem. i. ad ornaméta mulierum. nam mundus ornatus
dicitur. Ordo igitur est Quale decus. i. qualis ornatus sup. fieret uel
exponeretur. si auctio. i. si uenditio publica sub hasta per auctioné
pretorum. rerum. i. ornamentorum, & larcinularum coniugis fiat,
q. d. pulcherrimum, & id per ironiam. Esset enim balteus. i. cinctus
ra militaris. & manicæ. i. armaturæ manuum. & cristæ. i. ornamen
ta galearum. & dimidium tegmen sinistri cruris: quomodo Vir: Her
nicos armatos in bellum prodijsse dicit. uel si mouebit diuersa præ
lia: ut opus sit utriusq; cruris tegmine. tu sup. eris tum. i. tunc quá
do fiet auctio talis felix. puella uendente: quia puella uendit ocreas
. i. crurú armaméta: unde pretium obtineas. hę. i. huiusmodi mulie
res, quæ armis interdum induuntur, & gladiaturam exercent. sunt
quæ sudant. i. quæ se quasi præ teneritudine & imbecillitate mulie
bri simulant sudare. in tenui cyclade. i. ueste tenuissima, quam cir
cumponunt sibi. & quarum delitias. i. uoluptates, uel potius quarú
delitias. i. delitiosum corpus. panniculus. i. modicus & tenuissimus
pannus bombicinus. i. ex uermium, qui bombices dicitur, tela có
fectus: uulgo sericum uocat: sed Seres lanam ex arború folijs car
punt. urit. i. excitat, si uoluptates dicis: uel comburit præ pondere, si
delitiosum corpus. Aspice quo fremitu talis, cui uestis tenuissima
oneri est, perferat. i. perfecte & ad optatum ferat. ictus monstratos
a lanista, seu magistro gladiaturæ. & aspice quo pódere galeæ ipsa
curuetur. & quanta. i. quam extensa & magna poplitibus. i. in po
plitibus, & suris. Sunt autem poplites nerui post genua: & surę illæ
carnosæ pulpæ post tibias. sedeat. i. inclinet se dum euitat ictus: hoc
est uide quanta crura habeat. & q̃ neruosos poplites dum sedet. i.
in ipsos incumbit ad euitandum ictus. Man. dicit quanta. i. q̃ parua
quod ad artem spectat: ut. s. sciat se in modicum globum contrahe
re: dum ictus euitet. sed ubi paruitatem significare solet: utitur poe
ta diminutiuo: ut iam patuit ibi: Sed quantula nostra uoluptas. Prę
terea sensus poetæ est ostendere ipsam habere crura non exilia, sed
uirilia. & deesse tantum membrum uirile. unde subdit: Et ride posi
tis &c. hoc est ride dum muliebri more mingis. Quinetiam uidetur
structura esse. Aspice quanta. i. q̃
densa fascia. i. ligatura uestium
& q̃ déso libro. i. uolumine & im
plicatione uestium. sedeat. i. im
plicetur poplitibus &c. sed meo
iudicio melius q̃dret: ut mulier
sedeat q̃ fascia. quia uidetur re
spexisse illud. 1. Æner. Nuda ge
nu, nodoq; sinus collecta fluen
tis. Et ita ordo & sensus est: Aspi
ce quanta. i. quantú magna ipsa
sedeat poplitibus. i. incumbat in
genua: quæ nuda habet: ut popli
tes uiriles uideantur. & q̃ denso
libro. i. uolumine uestium: ut fa
scia sup. sit illi circa gremio. i. fe
mora. Et ride cum. i. quádo. sca
phium. i. uas, quo utuntur mu
lieres admingendum. sumitur a
tali muliere. & hoc armis positis
. i. depositis. Ideo autem ridebis
quia quem in armis uirum iudi
ces, mingentem mulierem cen
seas. Vos nobilissimæ mulieres
neptes Lepidi: & Metelli cæci. i.
dum Mineruam flagráti ex ęde
reciperet excæcati. aut gurgitis
Fabij. i. nobilissimorum uirorú.
quæ Ludia. i. uxor histrionis & gladiatoris sumpserit unq̃ hos habi
tus, quos sumitis. q. d. nulla. quando gemit. i. fremit. uel lassata ge
mitú facit. uxor Asyli. i. illius gladiatoris ad palú quę ictibus lacess
sat: & fatiget: sicut uos: quasi dicat núquá & ita ifamiores illis estis.
¶ SEMPER habet lites. alia dissuasio. Séper, inquit, lites & iur IOAN.
gia marito sunt sentienda: ut nullus sit ne in lecto quidé locus quie BRIT.
tis. lis proprie appellatur inimicorum concertatio. Iurgium autem Lis
beneuolorum & propinquorum. Cic. in li. de rep. Iurgare ergo lex Iurgium
putat inter se uicinos non litigare. ¶ Minimum dormitur. i. modicú
& parum dormitur. ¶ Tunc grauis illa uiro aliam notat exquisitam
in muliere maliciam: quę cum amatore suo cumfuerit: uerita ne ma
ritus mali de se sentiat: aut suspicetur: ipsa ultro maritum per fictas
lachrymas accusat: totaq; est i suspirio & gemitu ut dissimulata pra
uitate eum decipiat credentem ex uehementi in se amore id fieri.
¶ Tunc grauis: ordo est illa tunc grauis & molesta uiro accusans eú
& peior tigride orba: cum conscia facti occulti. i. adulterij sui admis
si simulat gemitus. i. simulat suspiria, ac perinde se mariti zelotypá
probat. ¶ Orba tigride: tigris animal est quod Indi & Hircani ferút, Tigris
uelocitatis tremendę: & tum maxime ablatis fœtibus sæuit præci
pua seueritate in littore: cum raptor in naue se contulerit: a celerita
te nomé accepit. nam tigris lingua persica sagittá significat. ¶ Aut
odit pueros: consuetudine græca pueros pro seruis. i. insectatur ser
uos ut adulterij ministros. ostendit quomodo grauis sit uiro. nam
quo irata ei uideatur: omnia in domo perturbat: ut grauiter offen
sa. ¶ Aut ficta pellice plorat: aut fingit se plorare propter pellicé suá Pellex
nam pellex ea appellatur: quæ cú eo cubat: cui uxor sit. de qua plu
ra illic diximus: Residens in codice pellex. ¶ In statione sua: hoc est Statio
in sede sua. Nam statio appellatur omnis destinatus ad standum ex
cubandumq; locus: sępe etiam statio ponitur pro ipsis custodibus.
ut illud apud Tranquillum in Nerone: Sed adiuuante uulgi preces
etiam statione militum, quę tunc excubabat representaturú se pol
licitus est. inde etiam dicuntur milites stationarij. Statio item pro ip Stationa
so officio standi. ut illud apud Valerium: Voluntaria statione & cor rij
pora & animos corroborabant. Albi: Antea senatus assiduam sta
tionem eo loci peragebant. De quo uocabulo plusculadicemus in
. 11. Satyra illic: Stationes, omne theatrum. ¶ Expectantibus illam
. s. mulierem, & dominam suam. ¶ Quomodo iubeat manare: osten
dit poeta q̃ facile sit mulieri lachrymas emittere: quæ tibi libuit eas
fundit: nec minus in re ficta, q̃ in uera unde illud est Ouidij: Credis

dimus lachrymis, an & hæ ſimulare docentur? Hæ quoq; habent
artes, quaq; iubentur eunt. Teren. Hæc uerba una me hercle falſa
lachrymula extinguet? ¶ Tu credis amorem: inſultat inſciciæ mariti
Curruca — nimis creduli. credis, inquit, hoc fieri, quia te amet? ¶ Curruca pla-
ces: ignominioſe curruca appellat maritum: quaſi qui alienos edu-
cet liberos pro ſuis uxorem q; ſuam ab alijs poſſeſſam amplectatur.
Nam curruca (ut ſcribit Ariſto. lib. 6. de natura ani.) auis eſt: in cu
ius nido cucullus parit oua: quæ curruca ut ſua fouet, excludit, &
educat. Parit item interdum in nidis minimorum auiũ, & oua quæ
aliena reperit, edit: maxime uero nidos palumbinum petit: quarum
oua eſu abſumens ſua relinquit. ¶ Quę ſcripta: ac ſi dicat impudica
Scriniũ — & amatoria, adiuuandumq; eſt geſtu. ¶ Scrinia: ſcrinium proprie ap
pellatur, ubi & ſcripta & unguenta reponũtur. Pli. li. 13. Caſtris Da
rij regis expugnatis in reliquo eius apparatu Alexander cœpit ſcri-
nium unguentorum. Horat. in epiſt. Calamum & chartas & ſcrinia
poſco. a ſcrinio dicuntur ſcriniarij: qui ſcrinijs præſunt. ¶ Mœchæ. i.
Zeloty-pus — uxoris tuæ, quæ mœcha eſt. ¶ Zelotypæ: quæ ſe zelotypam ſimulat
nam zelotypus proprie appellari poteſt: qui ita amat ut ſolicitus ſit
Zeloty-pia — ne quis amore ſuo perfruatur. Et zelotypia diffinitur (ut ante dixi-
mus) a Chryſippo ægritudo animi ex eo proueniens, quod timeas
ne adſit alteri, quod cum nemine uelis habere commune. Quam
diffinitionem ſequitur Cic. in. 4. Tuſcu. ſic: Zelotypia ægritudo eſt
ex eo q alter quoq; patiatur eo, quod ille ipſe concupiuerit: uides
turq; uocabulum deduci ἀπὸ τοῦ ζήλου. i. amore καὶ τύπτεσθαι. i.
uerberari: q zelotypus aſſiduo amoris malleo pulſetur. alij tamen
dictum uolunt quia ζηλοτυπέω idem eſt quod æmulor & inuideo.
¶ Sed iacet in ſerui complexibus: oſtenſurus eſt mulierem non mo
do ad omnia uitia eſſe pronam: ſed in flagitio deprehenſam mira
ſe etiam audacia defendere. Si, inquit, forte accidat ut eam inuenias
in complexibus, aut ſerui, aut equitis ita: ut ne ſummus quidẽ ora-
tor eloquentia ſua queat rem tueri: ipſa, inquit, facile & ſe ſtatim
tuebitur. ¶ Dic Quintiliane: Quintilianum poſuit poeta pro ſummo
oratore: qui temporibus Domitiani floruit: ſcripſitq; libros de inſti-
tutione oratoria qui ad nos peruenerũt urbis fuit magiſter primus
qui mercedem publicam accepit e fiſco. ut ſcribit Euſebius. Docuit
etiam nepotes Domitiani. Mart. Quintiliane uagę moderator ſum
mæ iuuentæ Gloria romanæ Quintiliane togę. ¶ Aliquem colorem
. i. dic facti rationem. Nam græci chorma appellant quod nos colo
rem. i. rationem, quæ factum excuſat. unde Quinti. lib. 3. Sed dan-
dus illis deformibus color. Seneca in. 3. declamationum: Manife-
ſtus eſt adoleſcentis color: ut dicat ſe auctoritate patris oppreſſum.
Idem in. 6. de controuerſia. 2. libri: Colore hoc uſus eſt latro pro pa
tre puellæ. non miſericordia motam ſed libidine. & ideo non eſt be
neficium. Idem in ſequenti controuerſia: Alio colore uſus eſt. dixit
enim: non iram illam patris fuiſſe, ſed calliditatem. Quæſtio quæ ſi-
ne colore eſt conſiſtere nequit, hoc modo. C. Vatienus ſiniſtræ ma-
nus digitos ne bello italico militaret, abſcidit: reus eſt læſę reipub.
Hic quoniã color facti non inuenitur: cauſa nequit conſiſtere: ſicq;
defenſio ſubuertitur. Vnde iucunde poeta interrogat Quintilianũ
tanq̃ optimum rhetorem: ut cauſam hanc defendas, & facti rationẽ
afferas. ¶ Hæremus: uerba Quintiliani. Certe, inquit, hæremus. i. am
bigimus quo pacto rem tam euidentem poſſimus defendere. ¶ Dic
ipſa uerba Quintiliani: quaſi dicat cum nos id neſciamus dic tu
ipſa o mulier. Illud obſeruandum eſt hoc pronomen ipſe iungi pri-
mę pſonæ, ſecũdæ, & tertiæ: ut ipſe feci, ipſe feciſti, ipſe fecit. ¶ Olim
conuenerat: arguta defenſio mulieris. ¶ Mare cęlo: ſolent enim par
citi ita clamando elementa ciere. ut illud Terentianum: O cœlum,
o terra, o maria Neptuni. ¶ Homo ſum: crimen a ſe remouet in ſe-
xus imbecillitatem transferens: ut ſit homo ſum. i. mulier ſum. & p
inde nec mirum ſi aliquando a recto tramite declino: quando cu-
iuſq; ſit hominis errare. ¶ Vnde hæc monſtra tamen: forte, inquit, re
quiris unde hæc tanta mulierum ſcelera proueniant. ex nimio in-
quit otio, nimioq; rerum luxu hæc ſunt: quod per ſequentia indi-
cat. nam cum Romani paupertate & bellis, inquit, premebantur,
ſumma in urbe uigebat pudicitia & probitas. unde eſt illud Sallu-
ſtij in Iugurthino: Metus hoſtilis in bonis artibus ciuitatem retine-
bat: q̃re elegãter ſequit: Præſtabat caſtas &c. Verum ijs oibus amo
tis incõmodis luxuria inualuit: mores totius ciuitatis corrupti ſunt.
Sicq; poeta monet ĩ delitijs periclitari honeſtatẽ. Vñ illud eſt Oui.
Quęrit Ægyſt⁹ q̃re ſit fact⁹ adulter: In prõptu cã ẽ, deſidioſus erat.
ASCen. — ¶ S E M P E R habet lites. Aliud incommodum matrimonij ex ui
tio mulierum: q ne noctu quidẽ requies ſit. Ordo eſt: Lectus in quo
iacet nupta. i. coniux legitima. habet ſemper lites & iurgia alterna.
. i. altercationes. dormitur. ſ. a uiro. minimum. i. pro minima parte
noctis ĩ illo. ſ. lecto. illa. ſ. uxor. eſt tũc grauis. i. moleſta uiro. & ipſa
eſt tunc peior tigride orba. i. cui ablati ſunt catuli. tunc dico. cum
. i. quando ipſa conſcia occulti facti ipſius mariti ſimulat gemitus:
hoc eſt quando incipit gemiſcere: quia ſimulat ſe ſcire adulterium
uiri aut aliquod deteſtabile factum. & hoc potius dico q̃ ut de pro
prio facto intelligam: non ignarus q mulieres cum peccauerint,
priores litigent, ne uiris ſit obiurgandi locus: ſed hoc faciunt, quan
do deprehenſæ ſunt. hic autem dicitur occulti conſcia facti: hoc eſt
facti ipſius uiri: quod ipſe putet occultum eſſe. & ipſa tunc aut odit
pueros. i. familiares. aut plorat pellice ficta. i. ſimulata. i. ſimulans
ſe pati pellicem. plorat dico lachrymis uberibus. i. exuberantibus
ſemper, uel exiſtentibus ſemper uberibus. i. abundantibus. i. para-
tis ſemper in ſua ſtatione. i. in loco ubi ſtant: donec iubeantur ef-
fluere, aut excurrere: ſicut curſuri ad ſtadium ſtant in ſua ſtatione,
parati ſigno dato excurrere. unde ſubdit atq; expectantibus illam
. i. iuſſum eius: quomodo ipſa iubeat eas manare. i. diffluere. Tu au
tem qui putas eam plorare: quaſi ex zelotypia: cum ploret ex mali-
tia: credis amorem eius in te. & tu curruca. i. ſimilis curruca aui: q a
ſicut illa oua aliena utpote cuculli fouet: ita tu liberos alienos: aut
ſaltem coniugem: quaſi nidũ ad quem adulteri accedant. Galli per
uerſo officio uocant eum cuculũ: qui alienos liberos fouet ut ſuos
cum cucullus magis proprie uocetur: qui ad alienum nidum. i. to-
rum accedit. & curruca, quem modo cucullum uocant. places tibi
. i. ſuperbis infortunijs tuis. & beatum te putas, aut gratularis tibi
tunc. ſ. quando uides coniugẽ plorare. & exorbes. i. ſorbendo exic
cas fletum. i. lachrymas illius labellis tuis. tu inquam lecture. i. qui
lecturus es. quæ. i. qualia ſcripta, & quot tabellas adulterorum. i. ſi
ſcrinia. i. capſæ & ciſtæ. mœchæ. i. coniugis tuæ adulteræ zelotypę
. i. fingentis ſe de te zelotypa retegantur. i. aperiãtur. Sed iacet &c.
Nec ſolum, inquit, hoc mali eſt: q occulte mœchentur. & tamen te
adulterij inculent. quinetiam in adulterio deprehenſæ obiurgandi
& ſe purgandi colorem inueniunt: quem ne Quintilianus quidem
optimus declamator inuenire poſſet. Ordo eſt: Sed coniux tua ia-
cet: hoc eſt ponamus q inuenias eam iacentem in complexibus ſer
ui: aut equitis: quæ ſup. ut a: aut ratio eſt excuſandi eam o Quintilia-
ne optime orator dic, dic ſodes: blandientis interiectio. i. ſi audes.
dic in quam aliquem colorem. i. aliq̃ rationem, qua ueriſimiliter poſ
ſet excuſari. Reſpondet per fictionem poetę Quintilianus dicens:
Hæremus. i. nos oratores dubitamus, an poſſit inueniri ratio. unde
poeta ad mulierem deprehenſam dicit: Dic ipſa. i. tu quæ deprehen
ſa es. ipſa inquit. i. dicit ad uirum. Conuenerat. i. conueniens & bo-
num uiſum erat tibi olim: ut tu faceres quod uelles. & accederes ad
quam uelles me ſpreta. nec non: accipiamus duas negationes pro
una. ut ſit: & ego nõ poſſem indulgere mihi: quaſi dicat id æquum
non eſt: quia ſi tu placitum tuum feciſti, facio iam meum. uel ſic: Cõ
uenerat. i. conuentum & pactum fuerat inter nos olim cum. ſ. aliam
plusq̃ me amares. ut tu faceres quod uelles. necnon. i. & etiam. ut
ego poſſem indulgere. i. bonos dies, & mollem, delitioſamq; uitam
dare mihi. licet. i. licitum eſt. permiſſo tibi, uel licet. i. quamuis cla-
mes. i. clamando in ultionẽ uoces & confundas mare cælo: ſicut
irati ſolent tamen ſup. ego ſum homo. ideſt perſona humana. q.
d. ſum fragilis & ad libidinem prona. non poſſum ſecubare
ſemper: ut imagines lignę aut lapideæ: & ita ſi tu tibi induliſti:
ſine me mihi quoq; indulgere. nihil eſt, inquit poeta, audacius. i.
animoſius. & magis temerarium illis deprenſis. i. in adulterio in-
uentis. Nam deprehendimus in facto: reſcimus poſt factum. dicit
autem deprenſis propter metrum. nam deprehenſis non ſtaret. Et
ipſæ mulieres ſumunt iram, atq; animos a crimine: ideſt ſecun-
dum magnitudinem peccati ſimulant ſe ultro iratas. Vnde hæc
monſtra tamen. Oſtendit cauſam tantæ luxuriæ ut cognita uite-
tur. Ordo eſt: Tamen cum licet uerum: admirabile tamen ſit
tot uitia in una ciuitate eſſe. tu requiris: id eſt quilibet dubitans
requirere poteſt unde ſupple ſint uel prouenerint hæc monſtra: id
eſt monſtruoſa ſcelera: quæ contra naturam & ſexum fiunt. & de
quo fonte: id eſt de qua origine. Reſpondet poeta primum oſten-
dens cauſam oppoſitæ uirtutis, ſcilicet pudicitiæ. quia oppoſito-
rum eadem eſt diſciplina oſtenſo enim quod paupertas, labor,
uigilia, ſobrietas. & huiuſmodi ſint cauſæ continentiæ: patebit
quod diuitiæ, otium, dormitatio, crapula, & ebrietas ſint cau-
ſæ incontinentiæ. dicit ergo ſic: Fortuna humilis: id eſt modica re-
rum poſſeſſio. præſtabat: ideſt exibebat quondam latinas: ideſt mu
lier in Latio caſtas.

¶ LABOR

Tecta labor, somniq; breues, & uellere thusco
Vexatæ, duræq; manus, ac proximus urbi
Hannibal, & stantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala, sæuior armis
Luxuria incubuit, uictumq; ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Histros,
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos,
Atq; coronatũ, & petulans, madidumq; Tarentum.
Prima peregrinos obscæna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu
Diuitiæ molles, quid enim Venus ebria curat?

IOAN. BRIT. ℭ LABOR: nam dum uarijs intenti laboribus paupertatẽ tuebantur ultijs carebant. unde sapiẽter dixit Oui. Otia si tollas, periere Cupidinis artes. ⸿ Vellere thusco .i. lanificio. ⸿ Thusco: aut quia

Thusc° in uico thusco lanificiũ exercebatur. Thuscus aũt uicus fuit in urbe: quo itur ad uelabrũ: ubi cõsistebant unguentarij & lenones. unde est illud Hora. in Satyris: Vnguentarius ac Thusci turba impia uici. quod magis placet: qa ex Hetruria urbi uicina lanificium habebatur: ut intelligas nõ solũ in uico thusco: sed p totã ciuitatẽ tunc mulieres lanificio, cæterisq; honestis artibus intentas fuisse. ⸿ Ac proximus urbi Hannibal .i. belli qualia Hãnibal gessit aduersus Romanos. Hannibal aũt post Cannensem cladem ad Arnienẽ fluuiũ tria milia passuũ ab urbe castrametatus est: quo tpe ploratus (auctor Liuio) mulierũ nõ ex priuatis solũ domibus exaudiebant: sed undiq; matronæ in publicũ effusæ circa Deũ delubra discurrebãt crinibus sparsis aram uerrẽtes: nixæ genibus supinas manus ad cælũ ad Deos tendentes, orantesq; ut urbẽ Romã e manibus hostium eriperẽt, matresq; Romanas, & liberos paruos inuiolatos seruarẽt. ⸿ Stãtes in turre collina: nã senatus censuit ut Hãnibale proximo urbi: cõsules ponerẽt castra inter portã Collinã & Æsquilinã. Consules, senatusq; in castra uenerũt: ibi de summa reipu. cõsulatum.

Collinã Collinam autẽ dictam scribit Varro a uarietate colliũ: quã Quirinalia habuit collis. ea. n. porta ad Quirinalem ducebat. ⸿ Nũc patimur: ex nimio, inqt, otio multa nunc mala patimur. Luxuria. n. urbem inuasit: q̃ grauius qdem q̃ bellum omnẽ honestatẽ expugnauit: Illud sciendũ ulcisci dici de amico & inimico: ut ulciscar patrem meũ: hoc est uindictam sumam de ijs, q patrem meũ læserunt:

Vlcisc° & ulciscar pcussores patris. ⸿ Victumq; ulciscitur orbem sumit. inquit, uindictam, & suppliciũ de Romanis: q totũ orbẽ uicerũt. q. d. satius fuisset si totũ orbẽ nõ superassent, ne luxuria urbẽ occuparet. ⸿ Nullũ crimẽ abest quo, inqt ciuitas imperio, & opibus aucta est: oẽ genus sceleris caæteri cœptũ est. uñ et Tit. Liuius sic scribit in prologo suo: Quanto rerũ minus, tanto minus cupiditatis erat. Nuper diuitiæ auaritiã, & abundantes uoluptates desideriũ per luxũ, atq; libidinẽ pereundi, perdendiq; oĩa iuexere. ⸿ Hinc: nõ solũ, inqt, mores urbis p luxũ corrupti sunt: sed & aliæ ciuitates urbia exemplo luxuriant. ⸿ Hinc .i. ex Roma. ⸿ Fluxit. s. luxuria. ⸿ Ad Histros: Histri ex littore Illirico i Italiã uenientes occurrũt: ab ijs ait Festus Põpeius appellatus esse histriones: q primũ illinc uenerint ut inde appareat eos molliter uixisse. Liuius tñ in. vii. primæ Decadis & Tacitus & Valer. lib. ii. de antiqs institutis Ludiũq; thusco uerbo histrio appellatus est ex Hetruria Romã primũ accitũ cõtendunt. ⸿ Syba-

Sybaris ris. oppidũ est Calabriæ nõ longe a Crotone cõditũ ab Achiuis inter duos amnes Cratidẽ & Sybandẽ: a quo cognomẽ habuit auctor Strabo lib. vi. Bene aũt ait luxuriã ad Sybaritas defluxisse. Nã cõstat eos luxu, delitijsq; notabiles fuisse. Vnde Philo Hæbreus in uita Mosæ comœdias inqt, & Sybariticas neqtias cõponẽtes: hoc est poemata lasciua. Strabo eodẽ libro scribit Sybaritas adeo luxuria, delitijsq; intẽperãtes defluxisset oi illa felicitate intra septuaginta dies a Crotoniatis exuti fuerint, & debellati. De Sybaritis sic & Quintil. lib. iii. Frugalitas apud Sybaritas forsitan odio foret. unde apud græcos pŕuerbium est: συβαρ τικὴ τράπεζα: hoc est Sybaritica mensa: quod dicebat de cõuiuio laute apparato. Suidas refert Sybaritas instituisse: ut equi ad tibiæ cantũ saltare cõdiscerent. Et Sybaritas luxuriosos appellatos. ⸿ Hinc Rhodos & Miletos: casua

Rhodos sunt noiatiui. s. luxuria Rhudia, & Milesia. hinc est. s. ex urbe Roma nata est: Et exẽplo urbis Rhodij: & Milesij luxuriare didicerũt. Rhodos aũt insula est maris Lycij cognominata a Rhodo Neptuni filia ex sorore Telchinũ. Bene aũt Rhodon & Mileton nolauit. Nã oẽs fere populi oriẽtales, maximeq; Asiatici oĩ rerũ luxu affluxerunt: uñ est illud Valerij in secũdo: Spartana ciuitas seuerissimis Lycurgi legibus obtemperãs, aliqñdiu ciuiũ suorũ oculos a cõtemplanda Asia retraxit: ne illecebris eius capti, ad delicatius uitæ genus prolaberentur. audierant. n. lautitiã Ide: & immmodicos sumptus: & oia nõ necessaria uoluptatis gr̃a fluxisse, quod & Liuius affirmat lib. ix. de bello Macedonico. Milatos: ciuitas est Ioniæ patria Thaletis phi in Asia minore: eã cõdidit Miletus filius Solis & Pasiphaes. Oui. Spõte fugis Milete tua, celeriq; carina Ægeas metiris aqs, & i Asidε terra Mœnia cõstituis posuoris habẽtia nomẽ. ⸿ Tarentũ: ciuitas Calabriæ. ⸿ Coronatũ & madidũ: hoc ideo dicit: qa ibi cõuiuia luxuriosa agitabant: in qbus sumebant coronæ. Cõsuetudinẽ aũt cœnandi cũ coronis Iones primi repperisse traduntur. auctor Valer. in. ii. de mollitie Tarẽtinorũ sic: Finẽ profectio fruẽdarũ opũ: qbus ad inuidis diu abundaueras Tarẽtina ciuitas qsiuisti. Sidonius: Ipsaq; perijt, trepidauerat uncta Tarẽtus. Hora. in epl̃is: Sed uacuum Tybur placet: aut molle Tarentũ .i. luxuriæ uacãs. fuerunt. n. opulẽtissimi Tarẽtini: quod Valeri. li. ii. (ut diximus) docet Macr. li. iii. Saturn. scribit Tarentũ ligua Sabinorũ molle significare. uñ & nux tarẽtina dr̃: quæ ita mollis est ut uix attrectata frangatur. item qdã oues tarẽtinas dñt: hoc est molles. ⸿ Petulãs: ad id respexit: quod nõ modo p superbiã res Romanorũ i portu suo captas reddere noluerunt: sed alterũ ex legatis: qa a senatu missi fuerãt ad eas repetendas urina respersennt. Põt etiã huius loci alius esse sensus: ut sic legamus: Hinc fluxit ad istos. Et Sybaris colles: ut sic exponamus: Hinc: hoc est ex pace, nimioq; otio & abundantia luxuria Sybaritana, Rhodia, Milesia, & Tartelina fluxit ad istos colles. s. urbis nostræ: quasi cũ cõtemptu d dĩt ad istos: qsi q oẽm aspernari deberẽt luxũ & molliciã. ut sic itelligamus: Mores peregrinos a Romanis esse acceptos, postq̃ diuites & in otio esse cœperunt. unde sequitur: Prima peregrinos obscura pecunia mores Intulit. ⸿ Prima peregrinos: ostendit nimia diuitiarũ abundãtia urbis mores corruptos esse: ciuitas. n. oĩ orbe subacto in oẽm prorupit luxũ. Est ergo sensus Pecunia ipsa .i. ampla patrimonia & diuitiæ multæ fuere causa: ut mores peregrini & luxus in urbem inueherẽtur. ut siquid apud nationes peregrinas ad luxũ esset: id oẽ Romani usurparent. uñ illud in. iii. Satyra: Iam pridẽ in Tyberim Syrus defluxit Orõtes. Et linguã & mores cũ tibicine chordas Obliquas: nec nõ gentilia tympana secũ Vexit: & ad Circũ iussas pstare puellas. Ex Asia. n. (ut docet Liu. li. ix. de bello Macedonico) luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Asiatico inuecta in urbẽ est. Inde primũ lectos æratos, uestem stragulam ptiosam, plagulas, & alia textilia, & quæ tũ magnificæ supellectilis habebãtur, monopodia, & abacos Romam adduxerũt. Tunc Psaltriæ, Sambucistriæq;, & cõuiualia Ludionũ oblectamẽta addita epulis: epulæ quoq; ipsæ: & cura & sumptu maiore apparari cœptæ. Tũc coquus uilissimum antiquis mãcipiũ, & æstimatione & usu in pretio esse. ⸿ Obscœna pecunia: q in causa est: ut hoĩes rebus obscœnis idulgeãt. & dictũ est ea affectu utẽtis. nã p se neq; bona: neq; mala est. sic & Virgi. mala falcẽ appellauit. ⸿ Quid. n. Venus ebria curat: sententia est gñalis: plata tamẽ nũc propter luxum, intemperantiamq; mulierum. ut sit sensus: Nemo, inqt, locuples, diuitijsq; abundans, honestatis rationẽ habet. Omnia enim per summum luxum, intemperantiamq; agit: ut per Venerẽ ebriam intelligas effusum in omnem luxum otium hominis ebrij: idest diuitijs repleti: qui plenia intemperantiæ uelis ad omnes & animi & corporis defertur uoluptates.

ℭ ET labor .i. assidua operatio. nõ sinebat .i. pmittebat. tecta parua .i. humiles domos. cõtingi .i. pollui uitijs. & somni breues. & manus mulierũ duræ ac uexatæ .i. exercitatæ. uellere .i. lanitio. thusco .i. in Thuscia nascẽte. & Hãnibal dux Carthaginensiũ, & inimicus Romanorũ, pximus urbi. s. Romæ. & mariti stantes .i. excubantes in turre Collina. nõ sup. sinebãt parua tecta cõtingi uitijs. sed nos patimur nũc mala .i. incõmoda lõgæ .i. diuturnæ pacis: p quã otiũ & sopor: & ex illis luxuria producta sunt. uñ sequit'. luxuria sæuior .i. nocẽtior & immanior armis .i. bellis. incubuit .i. inuasit ciuitatẽ. unde incubatores dñr tyranni: q occupãt regna aliena. & luxuria ulciscitur orbem .i. mundũ uictũ a Romanis .i. fecit ultionẽ p mũdo uicto: qa uincit uictores. Nullũ crimẽ, & nullũ facinus libidinis abest romanis. s. ex quo sup. tpe .i. post quod tẽpus paupertas Romana perit .i. perijt. est. n. syncopa, ut docet ultima syllaba q̃ ideo ASCEN.

Inguinis,& capitis quæ ſint diſcrimina neſcit.
Grandia quæ mediis iam noctibus oſtrea mordet,
Gum perfuſa more ſpumant unguenta falerno
Cum bibitur concha,cum iam uertigine tectum
Ambulat,& geminis exurgit menſa lucernis.
I nunc,& dubita qua ſorbeat aera ſanna
Tullia,quid dicat notæ Collactea Mauræ.
Maura Pudicitiæ ueterem cum præterit aram,
Noctibus hic ponunt lecticas,micturiunt hic,
Effigiemq; Deæ longis ſiphonibus implent,
Inq; uices equitant,ac Luna teſte mouentur.
Inde domos abeunt,tu calcas luce reuerſa
Coniugis urinam magnos uiſurus amicos.
Nota Bonæ ſecreta Deæ,cum tibia lumbos
Incitat,& cornu pariter,uinoq; feruntur
Attonitæ,crinemq; rotant ululante Priapo
Mænades,o quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus,quæ uox ſaltante,libidine,quantus
Ille meri ueteris per crura madentia torrens.
Lenonum ancillas poſita Laufella corona
Prouocat,& tollit pendentis præmia coxæ.
Ipſa Medullinæ frictum criſſantis adorat.
Palmam inter dominas uirtus natalibus æquat.
Nil tibi per ludum ſimulabitur,omnia fient
Ad uerum,quibus incendi iam frigidus æuo.
Laomedontiades,, & Neſtoris hernia poſſit.

producitur.Et crimem libidinis & luxuriæ fluxit hinc.i. a romanis ad Iſtros.i.illos populos in extremis oris Italiæ primos illyrici littoris.Et colles Sybaris.i.illius ciuitatis inter duos fluuios ab Achiuis cōditæ: & maximæ opulētiæ,atq; luxuriæ.hinc eſt ſup. Rhodos .i.luxuria Rhodiorū. Si dixeris: hinc luxuria fluxit & Rhodos: malus erit uerſus:q̄a in accuſatiuo ultima produceretur.& ſi depoſueris & ut ſit hinc Rhodos: iā prima cōtra ꝯſuetudinē ꝓducitur. unde Hora.in Carm. Laudabūt alij clarā Rhodon & Mytilenē. Et Luca.lib.viii. Claraq; relinqt Sole Rhodō.ubi clara uocatur Sole ꝑꝑ dictū Solini a Mācinello recitatū. Poſſumus ergo hic legere: Hinc ad Rhodon & Miletos.faciēdo ſpōdaicū uerſum: quē Iuuen.ſæpe facit.aut ut Hora.Hinc ad Rhodon & Mytilenen. & forte ita ſcriptū reliqt: q̄a m̄ti codices habēt. Hinc & Rhodos: legamus ſicut accepimus. Et hinc eſt ſup.Rhodos.i. luxuria Rhodi. & Miletos .i. luxuria Mileti. & Tarentū coronatū .i. inter potandum coronis ornatum. & petulans: idest laſciuum. madidum: idest uino , unguentoq; diffluēs.Prima peregrinos. Oſtēdit qd caſtitatē pſtit: nunc qd eam expulit docet: dicens q̄ pecunia & rerū copia , ꝑ quam otiū & inde luxus cōſecutus eſt. Ordo ē:Pecūia obſcæna.i.q̄ obſcænos facit : uel q̄ ſcæno obuoluta ē:dū e uiſceribus terræ extrahit̄:fit.n. (ut dn̄t ſancti) ex luto indurato. Sed melius eſt dicere epithetū ab effectu.Nā poetæ diligētes epitheta ꝓ locis accōmodat.quod priuſq̄ pergā latius in hoc exēplo declarabo. Meminerimus ergo tripliciter ſolere apponi epitheta: idest. adiectiua ſiue appoſita:ut ad diſcretionē faciendā.ut.iii.Æneı. Et phrygiæ mclis mur mōtibus Idæ.ad excludenda Idam cretēſem . Aut ad ꝑpetuā rei naturā ſignificandā ſic cælū ꝓfundū & mare ueliuolū &c.a Virgilio dr̄. Aut ab effectu ut mors frigida:frigus pigrū &c. ab eodē dn̄r. Hic ergo aut ꝑpetua pecuniæ natura eſt:ut obſcæna ſit : q̄a ſcæno extrahitur.aut q̄ potius credo epithetū eius ab effectu ꝓ loco datū eſt.Nam in prima Satyra ubi oſtēdit ꝑ delatores amore pecuniæ multorum funera procreari.dixit: Et ſi funeſta pecunia tēplo Nondū habitas. Hic uero ubi docet q̄ obſcænam uitā induxit: obſcænā uocat Virg.aūt in.iii. Æneı.cōſiderās duo:alteꝝ q̄ amore pecuniæ filius Priami occiſus eſſet.& fides uiolata execrabiliter:alteꝝ q̄ nulla res ad imania ſcelera tā cogat,q̄ fames extrema:q̄ ēt i propria mēbra ſæuire nōnunq̄ ſubegit. dicit: Quid nō mortalia pectora cogis Auri ſacra fames: Sacra dixit.i. execrabilis : ſicut ſacer ignis dr̄.Pecunia igit obſcæna.i.ꝑ quā uita obſcæna orta eſt Romanis.intulit in urbē.ſ.prima.i.ꝑm Mancinellū primū . uel reuera prima.i.ante oēs alias res q̄a potuerunt plures res mores externos intuliſſe: utpote cōmercium peregrinorū.frumenti,uiniq; copia aliūde aducta:lōga apud externos mora aut belli , aut negociationis gratia . Tædium aſperioris uitæ & deſiderium indulgentioris & multa alia.Ideo dicit q̄ pecunia prima intulit peregrinos .i. externos: & ob id barbaros & ineptos mores. & diuitiæ molles .i. molles facientes.nam paupertati aſſueti duri dicuntur. unde dictū eſt. Dardanidæ duri &c.Poſt longā.ſ.fuga & uarios labores. eſt ergo ēt epithetū ab effectu q̄a molles efficiūt.fregerunt.i.corruperunt ſecula.i.ea tēpora:q̄bus creuerat turpi.i.fœdo luxu . hoc eſt ueſtiū, ciborū,& cæteraꝝ rerū ſuperfluo uſu.quid.n.curat Venus.i.luxurioſa mulier.i.ipſa luxuria. ebria.i.ebrietate adiuta.q.d.nihil.

Epitheta

IOAN. BRIT. ❡ INGVINIS, & capitis:mulier,inqt,q̄ delicatis repletur cibis: uinoq; multo inebriatur:unguētis delibuta precioſis nō diſcernit tanto rerū luxu rationē impediente,qd interſit inter fellationem & coitū:hoc eſt turpius ne ſit crimen fellationis, an coitus.ſicq; multiplicē mulierū ſui tēporis impudicitiā flagellat: ac ſi dicat oia hæc indifferēter agūt:nulla turpitudine abſtinent.unde & Horat. carmine lyrico oſtendit ꝑ uinolentiā, licitā, & illicitam libidinē exercere. Monet Sithonius nō leuis, cuius Cum fas, atq; nefas exiguo fine Libidinū diſcernūt auidi: Alij aliter ſentiunt:ut exponant mulieres eo impudentiæ deueniſſe:ut nullū faciant diſcrimē inter honeſtū & turpe: ut non magis eas pudeat oſtēdere mēbra pudibūda, q̄ caput:quod inter alia membra primū obtinet locum, ſed prior ſenſus magis placet. Ordo autē eſt : Mulier q̄ medijs noctibus oſtrea mordet:neſcit q̄ ſint diſcrimina inguinis & capitis.i. inter inguen & caput:ut ꝑ inguen intelligas naturalē coitū : ꝑ caput fellationē cū unguenta perfuſa mero falerno ſpumāt.❡ Mordet: comedit.❡ Oſtrea:piſces ſunt cōcha intecti: Venerē, ſi comedantur,excitāt.❡ Vnguenta perfuſa .i.immixta uino & epota . nā in tantū unguentorū luxuria adoleuerat:ut nō ſolū ijs linerentur: ſed ēt biberēt.unā Pli. lib. xxxi. ita ſcribit. At Hercules iam q̄dā ēt in potu addūt: tantiq; amaritudo eſt:ut odore prodigo fruātur:ex utraq; parte corporis exteriore.ſ. & interiore. ❡ Cū bibit̄ cōcha: hyꝑbolicos .i. grādi poculo. ❡ Cū iam uertigine tectū: uidētur.n. oia ebrio in uertiginē agi : cōgeminariq; lucernæ. Horatius: Vt ſemel icto Acceſſit furor caput , numeruſq; lucernis. Sene. ad Luciliū loquēs de ebrio: Adijce illā ignoratem ſui:dubia & inexplanata uerba: incertos oculos: gradū errantē: uertiginem capitis: tecta ipſa mobilia uelut aliquo turbine circumagente totam domū.Cice. in.ii. de diuinatione.Nam nauigantibus moueri uident̄ ea q̄ ſtant: & quodā obtutu oculorū duo ꝓ uno lucernæ lumina . Qui dicam inſanis:qd ebrijs,q̄ multa talia uideātur.unde eſt illud Apollonij Tyanei: Videmus. n.ebrietate correptos geminam Lunam:geminum Solem ſeſe uidere arbitrari.❡ I nunc & dubita: honeſta eſt inhibitio ꝑ conceſſionē:ut oſtēdat minime dubitandū eſſe. Sic & Mart. in octauo:I nūc & dubita uates an diligat ipſos.Iuuenalis alibi:I nūc & uentis aiam cōmitte. Cū hæc,inquit, in mulieribus uitia eſſe cognoſcas, dubitabis quo contemptu, quaq; irriſione habeāt aram Pudicitiæ,cum iuxta illam præteceunt: Eſt ergo cum indignatione legendū:I nūc Poſthume Vrſidi: & dubitata ſanna.i. q̄ oris diſtorſione Tullia rideat aram Pudicitia.q.d.non debes dubitare. Pudicitiā a mulieribus miris modis contēni, quā pręcipua ueneratione colere deberent. Eſt enim Sanna irriſio, quæ fit quadā oris & naſi diſtorſione, unde ſubſannare.i.irridere & notare. Perſius. Poſticæ occurrite ſannæ.i.irriſioni,quæ fieri ſolet poſt terga.❡ Sorbeat aera.idest ore diſtorto & hianti reſpiret in contemptū Deæ. ❡ Collactea: hoc loco nomen eſt propriū. Alias collactea illa eſt (auctore Capro) q̄ eodē lacte nutrita eſt.❡ Quid dicat . quā multa ignominioſa in ipſam pudicitiam effundat.❡ Cū præterit: hoc aūt dicit: quia cū deberet ex uetere inſtituto arā prætereūdo uenerari, ſubſannat & irridet. nam apud antiquos hic mos cuſtodiebatur: ut non ſine ſumma ueneratione templa ꝑterirētur. unde eſt illud apud Apuleium in prima Apologia: Si fanū aliquod ꝑtereat: nefas fiebat adorandi gratia manū labris admouere. ❡ Noctibus hic ponunt. ſ. ad aram Pudicitiæ. ❡ Implēt effigiē Deæ: mingētes Deam lotio reſpergunt: quā cōtemnūt,ut impudicæ & honeſtatis aduerſatrices, ſicq; cum ſuperioribus conueniunt magis,q̄ intelligas fellatione dici. ut oſtendat poeta mulieres tantū ab omni honeſtate reſilire:ut ipſam quoq; Pudicitiam: quā præcipue colere deberēt: miris modis contemnant:

Oſtrea

San na ſubſanare

Collactea

temnant: & sacra quoq; Bonæ Deæ impudice celebrent. ¶ Longis
Siphones siphonibus: siphones ꝓprie dicunt fistulæ & tubi & cannæ ex quas
cunq; materia. unde liquida fluere possunt. Corne. Cel. Prodest etiã
aduersus tardam concoctionem uinũ frigidũ bibere: & post cibũ
magnã potionem, sed (ut supra dixi) ꝑ siphonem. qbus uerbis des
clarat fistulã & siphonẽ idem significare. nam pauloante dixerat
duos cyathos ꝑ tenuẽ fistulã bibãt. Pli. lib. ii. de aqua in summa iu
ga erũpente. Quo spiritu acta & terræ põdere pressa siphonũ mos
do emicat. Per siphones igitur longos uesicæ meatus intelligit: ex
Siphunculi qbus urina exit. Inde ꝑ diminutionem siphunculi dicuntur. Pli. ad
Apollinarem: In hoc fonte crater: circa siphunculi plures miscent
iucundissimum murmur. Et paulo infra: E stibadio aqua uelut ex
pressa cubantiũ põdere siphũculus effluit: cauato lapide suscipitur.
¶ Inq; uices equitant: hinc apparet Dei haberi contemptu: i cuius
cõspectu turpissima quæq; pagant. Expressit aũt tribades mulie
Tribades res: hoc est fricatrices. a τρίβω: quod est frico, siue tero: qualis fuit
Sappho: ut ipsa fatet, & Porphyrio docet. quod genus sceleris pris
mo instituisse dñr Lesbiæ mulieres. Vnde apud Aristotelem λεσβι
ζειν: idest agere. ¶ In uices: ut altera alteram ineat. Pli. lib. vii. An
Androgynos drogynos constat utriusq; esse naturæ inter se uicibus coeuntes.
Alibi Iuue. Nec faciant uicibus. ¶ Coniugis urinã: quã emisit ante
effigiẽ Pudicitiæ. ¶ Magnos uisurus amicos. i. ex consuetudine ro
mana amicos salutaturus matutino. ¶ Nota Bonæ secreta Deæ: ita
inferuntur a poeta: q. d. mirũ est q̃ sint et obscæna, quæ i sacris Bo
næ Deæ fiunt a mulieribus, estq; adiuuandũ gestu. De Bona Dea
dictũ est in secũda Satyra: Atq; Bonam teneræ placant abdomine
porcæ. ¶ Secreta Bonæ Deæ: secreta aũt dicit: quia (ut auctores
sunt Macrobius. & Plutarchus in Cæsare & Cicerone) horũ sacrorũ
ritus arcani fuerunt: cumq; celebrarentur, uiris interesse non lice
bat, ea tantũ i domo summi pontificis noctu a mulieribus celebra
bantur. ¶ Cũ tibia lũbos: sic illud Persii: Cũ carmina lumbũ intrãt.
Nam lasciuo cãtu, & sono libido maxime excitatur. In his enim sa
cris ad tibiam (ut ait Plutarc.) saltabãt mulieres, multa bacchana
libus similia peragẽtes. uñ supra. Nullo gemit hic tibicina cornu.
¶ Vinoq; fertur: licet in his sacris uino uterentur tamẽ lactis nomi
ne nuncupatur: & uas mellarium. auctor est Macrobius. Ordo est
aũt: O quantus ardor cõcubitus est illis mẽtibus: cũ tibia incitat lũ
bos: & mænades attonitæ cornu & uino feruntur. i. agitantur, & ras
Bacchanalia piũtur. ¶ Crinemq; rotant: caput agitãt. ¶ Vlulante Priapo. uult om
nino ostẽdere poeta i sacris Bonæ Deæ, oia fere fieri a mulieribus:
q̃ fieri cõsueuerãt in bacchanalibus: in qbus (ut diximus in. ii. Saty
ra auctore Liuio) uiri & mulieres nõ gratia sacrorũ, sed cõcubitus
cõueniebãt. nã ibi stupra erãt promiscua ingenuorũ & fœminarũ
tũ inter se, tũ cũ maribus. ibi aderant sacerdotes Priapi & Cybeles:
multiq; ululatus cymbalorũ, & tympanorũ, & id genus instrumẽ
torũ musicorũ. per quod ait poeta ululãte Priapo. i. sacerdote Pria
pi edente sonos & ululatus musicis instrumẽtis: hoc aũt faciebant
ne quiritantis uox ꝑ uim stuprũ patientis exaudiret. De qbus bac
chanalibus sic meminit Diuus Augusti. li. xviii. de ciuitate Dei:
Et tñ eius uelut Dei noie per immũdos Dæmones bacchanalia sa
cra, uel potius sacrilegia sunt instituta. de quorum rabiosa turpitu
dine post tam multos annos sic senatus erubuit: ut in urbe roma
Mænades na esse ꝓhiberet. ¶ Mænades: eas Mænades appellat: q multa bac
chanalibus similia pagerent. Nam Mænades dicuntur Bacchæ a
μαίνομαι: quod idẽ est quod furo. ¶ Cõcubitus: genitiuus est casus
¶ Quæ uox: q̃ impudica. ¶ Saltante libidine: titillãte pruritu & ure
dine. ¶ Quãtus torrẽs: hyperbole est. i. quãtus discursus spermatis
collecti ex nimio haustu uini. ¶ Lenonũ ancillas: carpit mulieres tri
bades sui tpis: cõquenturq; q in iisdem sacris Bonæ Deæ: cum co
rona seruãtibus uirginitatẽ daret: nũc ꝓponat tribadibus. ¶ Lau
fella: nomẽ mulieris ipudicæ & ebriosæ. de qua alibi. Quantũ Lau
fella bibebat. ¶ Ancillas lenonũ: puellas lenonũ ꝓstitutas. ¶ Prouos
cat: quasi melius libidinatura. ¶ Coxæ pendẽtis: nã q̃ succũbit, subli
mi coxa excipit tribadẽ incũbẽtẽ. ¶ Ipsa. s. Laufella. ¶ Adorat frictũ:
hoc aũt dicit: qa genibus incuruat ad frictũ. ¶ Medullinæ crissans
Crissari tis: mouẽtis se ad turpitudinẽ. nã crissari mulierũ est: sicuti ceuere
Ceuere uirorũ. ¶ Palmã inter dominas uirtus natalibus æq̃t cũ inter mulie
res, inqt, cæteris in rebus, honestisq; officiis nobilitatis rõ habeba
tur, ita, ut semꝑ nobiliores præponant: in hoc tñ obscœno libidi
nis flagitio uictoria & corona tã ignobili, q̃ nobili indifferẽter das
tur: prout quæq; melius libidinata fuerit: nulla prorsus illic habita
ratione nobilitatis. ergo inqt, nullũ illic hĩ discrimen iter mulieres,
sed uirtus. s. libidinãdi & coeundi inter dñas. i. q̃ exercet iter ipsas
mulieres: æquat palmã. i. facit ut ipsa q̃ uictrix sit: æquet natalibus
. i. nobilitati. nã ꝑ natales numero pluratiuo nobilitatẽ itelligimus. Natales
unde Corn. Tacitus loquẽs de Cornelio Fusco ait: Corne. Fuscus
ingẽs ætate: clarus natalibus. Sen. ad Luciliũ. Cõditor ille iuris hu
mani, nõ natalibus nos, nec noium claritate distinxit. ¶ Laomedõ
tiades. i. Priamus Laomedõtis filius. ꝑ Priamũ aũt & Nestora oẽs
extremæ senectutis intelligit: speciẽq; pro genere posuit. ¶ Hernia: Hernia
Græci enteroclen & epiplocelen uocãt (auctore Celso) quod nos
herniã. Est. n. cũ intestinũ, aut omentũ in sinũ testiculorũ, quẽ Græ
ci oscheon, latini scrotũ appellãt, descẽdit. quo uitio senes maxime Oscheõ
laborãt. ¶ Nestoris: Nestor Nelei regis Pyli fuit filius: qui (ut tradit Scrotũ
Homerus) tertiã hoium ætatẽ uixit. unde Ouid. in Metamor. Vixi Nestor
Annos bis centũ: nũc tertia uiuit ætas.

¶ QVIA nescit q̃ sint discrimina. i. q̃ sint differẽtiæ inguinis. i. ASCEn.
mẽbri genitalis. & capitis. s. horis. hoc est tã facile inguen q̃ caput
denudat: uel sicut os uino, ita genitalia libidini exponit. denique non
plus reuerẽtiæ capiti, q̃ genitalibus exhibet eo. s. q mordet iam nos
ctibus sup. existẽtibus mediis grãdia ostrea: q̃ Venerẽ prouocant.
cũ scilicet. i. qñ unguẽta ꝓfusa mero. i. puro. falerno. i. uino Faler
ni mõtis. spumãt. i. efferuẽt, qa (ut dicit Hieronymus) uenter mero
æstuans facile despumat in libidinẽ, & cũ. i. quãdo. bibitur. s. ab om
nibus illic existentibus. concha. i. amplo uase. & cũ tectũ. i. summis
tas domus ambulat. i. ambulare uidetur. uertigine. i. ꝑ uertiginẽ:
idest capitis ebriosi girationem. & cum mensa exurgit. idest exur
gere uĩ. cũ lucernis geminis. i. quæ uident geminæ: cum singulæ
sint. Et postq̃ uideas Romæ tanta immodestiã & tantos excessus in
cibo & potu. dicit poeta figurate, præcipiẽs quod fieri non debere
innuit, sic. I: hoc est uade, & dubita. q. d. nisi stolidus fueris nõ dubi
tabis: sed facile ꝑcipies qua. i. quali. sanna. i. narũ sonoritate. Tul
la fellatrix illa, seu cunnilinga. sorbeat. i. auide inspiret, & recipiat
ꝑ nares. aera. i. aerẽ. dum os in fœdo illo opere occupatũ habet. &
quid. i. q̃ libidinosum uerbũ. Collactea illa mulier: uel Tullia. Colla
ctea. i. q̃ simul est lactata cũ Maura. dicat Mauræ illi mulieri. qa tñ
nomen a patria deductum uidetur: ideo multi uolunt q Maura sit
nomẽ ancillæ. & Collactea propriũ matronæ. sed nõ conuincit: qa
Galla etiã patriũ uidet: & tñ matronis cõuenit. Præterea dicit notæ.
quod de ancilla nõ diceret. notæ ergo. i. familiari: uel ꝑ crissationẽ
cognitæ. cum. i. quãdo. Maura præterit. i. ꝑtransit ueterem arã Pu
dicitiæ. quod iterũ probat non esse ancillam: qa ancillæ domi dice
ret. Quid aũt dicat ostẽdit ex eo quod faciũt ad arã Pudicitiæ di
cens. Matronæ sup. ponũt hic. i. apud aram Pudicitiæ. noctibus. i.
tpe nocturno. lecticas in qbus se reponant. & mictunũt. i. cũ pru
ritu mingũt hic. & implent effigiẽ. i. simulachrũ Deæ. lõgis sipho
nibus. i. fontibus mingentium mulierũ longo tẽpore durantibus:
uel meatibus uesicarũ suarũ: qbus ad micturã utũtur. quasi sipho
nibus longis. i. canalibus, q & tubi dñr ꝑ quos aqua emittitur: &
equitant crissando in uices: idest uicissim dũ se mutuo subagitãdo
fricent. Vnde Tribades græco uocabulo a Martiale dicuntur. &
mouẽtur. i. agitantur. Luna existente teste. i. tempore nocturno, cũ
a numine præterq̃ a Luna se uideri putãt. inde. i. ex tali cõfrictione
(id. n. dicitur, licet Valla neget) seu crissatione: per quã semẽ emise
rũt. abeunt domos ad maritos. s. suos. & tu q maritus es uisurus. i.
qsurgis ut uisas magnos amicos. i. diuites & potẽtes. iã luce reuer
sa. i. tempore matutino. calcas. i. pedibus conculcas sm Mancinel
lũ. urinã ꝯiugis: quã dimisit i tẽplo ad quod noctu solæ mulieres cõ
ueniũt, interdiu et uiri. unde dicit q calcas urinã uisurus in tẽplo.
Dictũ. n. est mictuniũt hic. Idẽ fere dicit Georgius Valla. sed longe
subtilior & textui magis quadrãs est sententia Calderini: sic dicẽtis:
Tu calcas urinã cõiugis. i. cũ uis surgere ad salutãdos diuites ami
cos: tu forte uis prius coire cũ uxore: sed nihil spermatis in ea repe
ris. Nam exhausit lũbos nocturno tẽpore cũ aliis mulieribus. Tu
igitur tantũ calcas eius urinã, & nõ sperma. Hæc ille. Quibus obs
stat uerbũ calcas: quod a calcibus qbus coitus nõ fit nimirũ dedu
citur. Vnde mea sententia est: tu uisurus: idest dum prima luce surs
gis ut uisas & salutes magnos amicos, qui sportulam dant: calcas
urinam coniugis: quam ebria & prurigine ardẽs ex crissatione pro
tenta dereliquit ante lectũ tuum: ad quem se ex sacris recepit. Nota
Bonæ secreta Deæ &c. Ad grauissima mulierum scelera progredi
tur: quæ contra naturam in locis sacris committebant. Ostendit au
tem in ea re se satyricum esse. nam olim cum Satyræ agerentur, in
troducti erant Dii siluestres, quos Satyros uocant: qui cum essent
lasciui & petulci, gaudebant turpissima quæq; scelera exprobrare.
Cæterum honestus, & pudicis auribus ea res indigna est. Nam his

cet ideo recitantur huiusmodi peccata, ut uitentur: tamen facilius uitari possunt ab ijs, qui ea nõ legunt: neq; in legendis occupatos habent animos. habent.n. ipsa carnalia uitia occultum uenenum: quod dum uitandum prædicatur, penetrat: quo circa paucis rem ab alijs explanatam percurrã. Ordo est: Secreta sup. sacra q̃ olim secrete cũ nõ scelere fiebãt Bonæ Deæ sic uocate. sunt sup. nota. i. manifesta. modo. i. postq̃. Fescennia mulier Hispania: ꝓdidit ac indicauit. uel nota sunt secreta Bõæ Deæ. i. nos scimus q̃lia sint, quia scelestissima. cũ. idest. quando. tibia q̃ in sacris utendum erat sed ipsæ ad libidinem abutebantur. incitat: idest commouet ad libidinem lumbos: in quibus est libido maxime in uiris: & cum mulieres feruntur. idest agitantur cornu & uino. idest quando more bacchantium post potum cornu inflant. & ad sonum eius agitantur. & cum ipsæ mænades. i. furiosæ mulieres: quasi Baccho sacrificantes: quæ furorem simulabant. rotant. idest in gyrũ uoluunt. crinem: idest capillos suos dissolutos. & hoc Priapo illo Deo hortorum & fertilitatis: quã sub spẽ membri uirilis colebant. ululante: idest cum ululatu resonante: non q̃ Deus sit ululans: sed q̃ nomen eius dum inuocatur a mulieribus ululatũ ciet. O quantus: idest q̃ uehemẽs quasi dicat uehementissimus ardor concubitus inest supp. tunc: quando imago Priapi portatur a potis mulieribus: & eius numen aduocatur. quæ: idest quas lis uox: quasi dicat lasciuissima. & hoc libidine: idest tentigine: uel libidinis Deo saltante: idest exiliente: uel nutante dum sic nutatur a mulieribus. quantus: idest q̃ magnus est supple. ille: idest notissimus. torrens: idest subito inundans riuus seu fluxus. ueteris meri: idest uini uix in urinam conuersi & fluentis per crura mulierum madentia: hoc est q̃ abunde putas per impatientiam libidinis in tripudiatione urinam emitti ab illis potis mulieribus. Laufella. idest matrona illa infamis. prouocet ad certamen sodomiticæ libidinis: ancillas lenonum: idest prostitutas. & hoc corona posita: idest constituta uictrici. uel corona pampinea, qua in sacris utebantur. posita: idest deposita. sed prior modus propter frequentia præstat. & tollit: idest aufert ut uictrix. præmia: idest præmiationem: scilicet coronam constitutam coxæ: idest femoris. pendentis: idest quam artificiose pendendo præmium meruit. inferior enim. idest succumbens. superiorẽ: hoc est incumbentẽ sublimi coxa, ut dicit Calderinus, excipit. Et ipsa Laufella adorat: idest sm Calderinum & Mancinellum fricando & incumbendo, & genua apte disponendo peragit. Vel secundũ Georgi. Val. adorat. i. laudat & colit tanquam rem diuinã. ut uero sententiam meã dicam: scias secundũ Vallam adorare esse motu corporis ut genuum flexione, aut nutu capitis honorem exhibere. uñ crucẽ domini, inquit, prudentes adorant: fatui orant. Sensus autem poetæ est: quod dum Laufella est incumbens: tunc ipsa est uictrix: sed succumbens fatetur se uictam a Medullina, quæ tam artificiose incumbit, ut frictum eius adoret. i. ueneretur totius corporis agitatione. Ordo igitur est: Ipsa Laufella tribas & incubatrix peritissima adorat: idest supplex ueneratur toto corpore frictũ. i. confricationẽ Medullinæ. i. illius matronæ, crissantis. i. apte dum incubit se motãtis. uirtus. i. cõstantia & potentia crissandi æquat. i. æquiparat: æq; laudatam facit. palmam. i. uictoriam in tali certamine. natalibus. i. generositati & nobilitati generis: q̃ q̃ alto loco nati sumus obtinemus. caret aũt nicho natales sic singulari. Aequat dico inter dominas. i. potentes matronas. Nil simulabitur. idest. effingetur ibi ad ludum. idest. simulachrum libidinis. omnia supple opera illa carnalia fient ad uerum, cum uero coitu. quibus Laomedontiades. idest Priamus Laomedontis filius. frigidus nuo: idest senio. possit incendi. i. inflammari ad libidinẽ. &

Tunc prurigo moræ impatiẽs, tũ fœmina simplex,
Et pariter toto repetitur clamor ab antro.
Iam fas est, admitte uiros, dormitat adulter.
Illa iubet sumpto iuuẽnem properare cucullo.
Si nihil est, seruis incurritur, abstulerit spem
Seruorum, ueniet conductus Aquarius, hic si
Quæritur; & desunt homines, mo ra nulla ꝑ ipsam,
Quo minus imposito clunem summittat Asello.
Atq; utinam ritus ueteres & publica saltem
His intacta malis agerentur sacra, sed omnes
Nouerunt Mauri, atq; Indi, quæ Psaltria Penem
Maiorem, q̃ sint duo Cæsaris Anticatones,
Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi uelari pictura iubetur,
Quæcunq; alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hoium contemptor numinis, aut quis
Simpuuium ridere, Numæ, nigrumq; catinum!
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat! sed nunc ad quas non Clodius aras!
Audio quid ueteres olim moneatis amici.
Pone seram cohibe, sed quis custodiet ipsos
Custodes! cauta est, & ab illis incipit uxor.

gbus hernia. idest, sacculus testiculorum Nestoris. idest. illius ulti qui secundum Homerũ iam tertiam ætatem uixerat: hoc est mentula eius quamuis sit præ senio iam ita contracta: ut hernia. i. sacculus ille laxior effectus emineat, possit incendi.

IOAN. BRIT.

TVNC: cum oia aperte peragũtur omni amota simulatione. Prurigo: libidinis excitatio, oisq; uredo. Tũ fœmina simplex: tũc inqt simpliciter oia agit mulier neq; turpitudinẽ aliquo pudoris uelamẽto tegit. Repetit clamor: a fœmina expetente adulterũ. A toto antro: ab loco sacrorũ occultiore. Iã fas est: uerba mulierũ libidinis ĩpatiẽtiũ, uocãtiũq; uiros intra ædes sacrorũ. Dormitat adulter. i. si adulter dormit: nec uenit: illa iubet iuuenem ad se aliũ accersi. Cucullo: cucullus genus est uestis. de quo abunde dictũ est in. iii. Satyra: Veneto, duroq; cucullo. Si nihil est: subaudi amantiũ. Seruis incurrit. i. ad seruos recurrũt ut cum eis libidinentur. Aquarius: alij tradũt Aquariũ illũ dici, q aquã coquo ministrat: quod hois est uilissimi. Aquariũ etiam accipi ꝓ eo q publice aquam uẽdit: ut Romæ & Venetijs hodie fit. unde Cælius ad Ciceronẽ: Nisi ego cũ tabernarijs & aquarijs pugnarẽ, ciuitatem ueternus occupasset unde & Aq̃rium appellamus signum in zodiaco humectũ & imbricũ. nam Sole in eo existẽte, pluuiæ cadũt in terras. Iulius uero Frontinus de aquæ ductibus ostendit illum dici Aquariũ. qui curam habet aquarum ducendarũ per urbem. sic. n. scribit: Cuius rei fraus Aq̃riorũ est: quos aquas ex priuatis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehẽdimus. Alibi: Nouus autem Anio uitiabat cæteras aquas: nã cũ editissimus ueniat & in primis abũdãs defectioni aliarũ succurrit imperitia Aquariorũ deducẽtiũ in alienos eius specus. Aquarioli aũt ducebãtur mulierũ ĩpudicarũ sordidi affectæ. Apule. in. ii. apologia. Hisce auditis exacerbatus Aquariolus iste uxoris suæ ita ira extumuit. Atq; utinã ritus: dolet poeta in mulieribus tantã esse libidinis uredinẽ: ut Deorũ etiam tẽpla profanẽt pudicitiam contemnant: in sacris Bonæ Deę nulla turpitudine abstineãt. Ritus ueteres: sollẽnia uetera sacrorũ non uiolarent. Publica sacra: q̃ pro salute populi Ro. celebrabant. Plutarchus. Mauri: Mauritania ĩ extrema est parte Africæ ad occidentẽ ad montẽ Atlãtem. Indi: ppli sunt ad orientẽ siti ꝓpe Oceani refluxus, & Solis exortus, est enim sensus: Orientales pariter & occidentales nationes nouerũt q̃ Psaltria tulerit Pene maiorem, q̃ sint duo Anticatones Cæsaris illuc. i. ubi sacra Bonæ Deæ celebrantur. Psaltria: quæ optime canit. a psallo. i. cano. unde psalmus. i. cãtus. & psalteriũ instrumentũ musicũ. q̃s psaltrias græci dixerũt, latini fidicinas appellarũt. Penẽ: ueretrũ. Penis dicit a pendendo. Nam Penẽ (auctore Festo) caudam uocabãt. uñ offam porcinam cũ cauda offam penitam dicebãt. nunc uero Penis capitur pro membro uirili: sicuti etiã cauda salax. Duo Cæsaris Anticatones: Cicero libellũ in laudem Catonis Vticẽsis scripserat. Contra Cæsar indignatus duos libros scripsit: quos appellauit Anticatones. de gbus ita Suetonius in Cæsare relıqt. & de Analogia duos libros: & Anticatones totidem: in gbus cõplexus est crimina q̃plurima ĩ Catonẽ. De Anticatonibus etiam Cicero intellexit quadã epistola ad Atticũ sic scribẽs: Qualis futura sit Cæsaris uituperatio cõtra laudationẽ meã ꝑspexi ex eo libro: quẽ Hircius ad me misit: in quo colligit uitia Catonis. uocabulũ est aũt cõpositũ ex græco & latino: Nã dictiones (auctore Quintiliano in primo) ex peregrino & nostro cõponunt: ut Epitogium & Anticato. Epitogiũ est aũt genus uestis quod togæ superinducebatur. ex ἐπὶ, præpositione græca, & toga formatũ est. Anticato uero ab ἀντὶ: quod est cõtra, & Cato. sic aũt dico duo libri in uolumen unum complicati erant. & cõuoluti specie tereti. unde & uolumina

Cucull⁹
Aq̃rius
Aquariolus
Mauritania
Indi
Psaltria
Psalmus
Psalteriũ
Fidicina
Penis
Offa penita
Epitogiũ
Volumẽ

uolumina sunt denominata: ut diximus latius in prima Satyra. Cui uolumini modo Penem illū cōparat poeta. Vnde fugit mus: tantæ pudicitiæ ferunt Bonam Deam fuisse (auctore Macrobio) ut extra Gynæceum nunquā sit egressa: nec nomē eius in publico fuerit auditum, nec uirū nunquam uiderit, uel a uiro uisa sit. ꝓpter quod nec uir templū eius ingreditur. unde Tibullus: Sacra Bonæ maribus nō adeunda Deæ. Et Propert. Fœmineæ loca clausa Deæ, fontisq; piādos Impune & nullis sacra retacta uiris. & (ut testatur Seneca) ita mares ab eius sacris arcebāt: ut picturę quoq; aialium masculorū cōtegerent. Ostendit igit̃ poeta i brutis maiorem esse pudorē, q̃ in mulieribus: q̃s nō pudeat ueretra in sacra Bonæ Deæ inferre: unde fugiāt ipsi mures: tanq̃ qui sciant ea sacra omni amota uirili figura celebrari cōsueuisse. Et quis tunc hominū: ut sit sensus: Priscis tēporibus tāta ueneratione colebātur Dij: ut nemo unq̃ ausus sit eorū ritū cōtemnere. Nūc aūt ita ludibrio hñr: ut in omnibus tēplis obscęnissima quæq; fiant. Numæ: q secundus post Romulū rex Romanorū sacra plurima instituit: ædē Vestæ cō fecit: uirgines uestales elegit: Flamines tres: Dialē: martialē: qrinalē: Salios Martis sacerdotes: i sacris fictilibus usus est.

Simpuuium Simpuuiū: uas cuius usus erat in sacris. dictū a sumēdo: ut scribit Varro.

Catinū Catinū: uas a capiēdo dictū.

Patella Patellas fragiles. i. fictiles a frangēdo. nam & patella uas erat, quo ēt utebantur in sacris. unde scribit Valerius. C. Fabritiū patellā Deorū & salinū habuisse Æmiliū quoq; Pappū addit cū hæreditatis noīe ea accepisset, religionis causa a se abalienanda nō putasse.

Collis Vaticanos Vaticano: collis Vaticanus est appellatus: q eo potitus sit populus Romanus, uatū rñso expulsis Hetruscis. Sed nūc ad quas nō Clodius aras: subaudi accedit. p Clodiū intelligit oēm adulterū. nam Clodius (ut diximus ex auctoritate Plutarchi i uita Cæsaris, & Ciceronis in .ii. Satyra) captus amore Pōpeæ uxoris Cæsaris, sumpto habitu muliebri domū Cæsaris summi pontificis ingressus est: ubi sacra Bonæ Deæ celebrabant: sicq; ausus est nulla habita sacrorū reuerētia ea polluere. Sed nūc. i. temporibus nostris. Audio qd ueteres: intelligo, inquit, o amici ueteres quid nunc moneatis me. s. mulieres custodia in castitate posse cōtineri.

Olim Olim: tria tpa cōplectitur: pñs ut hoc in loco: & præteritū. ut illud Horatij: Olim truncus erā ficulnus inutile lignū: futurū: ut illud Virgilij: Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Olim itē pro interdum nōnunq̃ ponit: ut illud Horatianū: Vt olim dāt crustula blādi Doctores. Quis custodiet ipsos Custodes? monet poeta nec mulierē tutā esse a custodibus: qñ ab ijs ipsa incipiat. Martialis: Sed positus custodibus ingens Turba futurorum est, ingeniosus homo es.

ASCEn. Tunc prurigo monæ impatiēs &c. Loqtur de eadē re: uidelicet de libidine ad quā excitat: dū sacra bonæ Deæ iter se tpe nocturno agūt. Ordo est. Prurigo. i. tētigo: incitatio libidinis. est impatiēs moræ. i. pati nō pōt dilationē. tūc. i. qñ sic ꝓuocatæ sunt p ebrietatem: tripudationē: Priapi inuocationē: & cunctationē: & summopere p crissationē. tunc est sup. qualibet fœmina simplex. i. sm cōmentarios imprudēs: nō simulata: sed fatua nesciēs libidinē suā tegere. uel simplex fœmina. i. cōfitens se fœminā esse, & nihil uirile agens: sed uirū desiderās. Et clamor repetit̃. i. iterat̃. pariter. i. simul ab oibus in toto antro, ad quod crissaturæ ꝯuenerāt. Clamor aūt erat hmōi ad sacerdotē mulierē custodē ne qs uir accedat obseruantē: qa Ouidius. Sacra Bonæ maribus nō adeūda Deæ. Admitte iā, quasi perfectis sacris, uiros. est. enim fas. Adulter solitus uenire in fine sacrorū ad nos: ubi sup. morat̃? modo dormitat? illa. i. una ex eis sic ipatiēs. iubet p ancillā iuuenē ꝓpere. i. celeriter uenire cucullo sumpto: ne cognoscat̃. & si nihil est sup. iuuenū. i. si ancilla nō pōt inuenire iuuenē paratū coire cū dña. incurrit̃. i. incursus fit a dña seruis. i. in seruos: qbus uis infert̃: ut coeāt. & si sup. abstuleris spē seruorū. i. dixeris seruos occupatos esse in rebus domini: nec tūc inueniri posse quēq; q futuat. aquarius. i. solitus mercede cōstituta aquā iferre cō

ductus ad Venerē peragendā: ueniet ad dñam. & si hic. s. aquarius. quærit̃. i. nō possit facile reperiri. & si hoīes cuiusq; cōditionis sint, desunt. nulla mora. i. nulla dilatio est sup. p ipsam. i. q̃tum est in ipsa dña hoc est si inueniri posset. quo. s. ut. minus. i. nō. summittat. i. supponat Asello clunē: ut ab Asino subagitetur. Atq; utinā, inqt poeta, ueterū ritus sacrorū. s. a maioribus Romanis ut a Numa instituti & nō peregrini ut Bacchanaliū, aut sacrorum Bonæ Deæ: quos luxuria Romana a græcis accepit, & saltē publica sacra. i. quæ fiūt ꝓ salute reipu. agerent̃ intacta his. i. hmōi malis. i. sceleribus. sed oēs Mauri, atq; Indi nouerunt. quæ. i. q̃lis. Psaltria. i. mulier instrumētis musicis in sacris psallēs, q̃ inquā: qa uir uidelicet Clodius, & nō mulier. intulerit illuc. i. in ædē Bonæ Deæ. uel ubicunq; sacra Bonæ Deæ fierēt: qa Clodius in domū Cæsaris in habitu Psaltriæ ingressus est. intulerit ergo. i. in illū locū. unū. i. a quo loco. mus conscius sibi testiculi. i. sciē: se testiculos uirilis sexus hre, fugit. intulerit dico Penē. i. caudā uirilē maiorē q̃ sint duo Anticatones Cæsaris. i. libri quos Cæsar anti. i. cōtra Catonem scripsit: q sane magni erant. & affectate utitur hac cōparatione: ut manifeste Clodiū notet nō sine taxatione Cæsaris: & intulerit ēt illuc: ubi pictura quęcunq; imitata est figurā alterius. i. uirilis sexus. iubet̃ uelari. i. occultari. ut Sene. quoq; attestat̃. Ecqs, i. en qs. q. d. nullus hominū erat sup. tūc apud maiores Romanos cōtemptor numinis. i. diuinitatis aut qs erat tūc ausus ridere. i. irridere. simpuuiū. i. modicū calicem. Numæ. q. d. nullus. i. quo Numa i sacris usus ē. & ut istituit. Geor. Val. legit nō simpuuiū aut simpulū: sed uel simpiniū a simpino uerbo græco: quod est simul bibo. uel sumpiniū sm Varronē a sumendo u no: sed sic secūda produceretur. Vñ legi ut plures cum Mancinello simpuuiū. & catinū. i. uas illud fictile. nigrū. ex terra nigra. & patella fragiles: qa fictiles: de mōte Vaticino: ubi fiebāt. sed nunc ad quas aras nō est. sup. Clodius. i. similis Clodio. in habitu muliebri iter matronas: ut eas corrūpat cōuersatus. q. d. ad nullas nō est quia ad omnes est. Ego audio quid uos amici ueteres. i. maiores nostri moneatis olim dicātes. oppone adulteris. s. seram. & cohibe supple. uxorem & filias: sed quis custodiat modo ipsos custodes: quasi dicat nemo. quia uxor est cauta: idest callida bene sibi cauēs ne prodatur a custodibus scelus suum. & incipit ab illis. s. custodibus adulterium, ne postea ab eis accusetur.

EADEM libido: oēs, inquit mulieres pauperes iuxta & diuites in libidinē ruunt. Pedibus q̃ cōterit. i. quæ lecticariis gestatur: sed pedibus suis ambulat ac p hoc pauper. Nec melior subaudi est, q̃ diues mulier. Atrum: nigrū. Vehitur ceruice. i. gestatur lectica a seruis Syrijs. Longorū: procerorū: nā lecticarij quærebantur magni & proceri. Vt spectet ludos: aliud uitiū notat in mulieribus q. s. ambitiosę sint, q̃uis pauperes uolūt enim diuites & nobiles uideri. Sellam: lecticam intellige: quam ideo conducit, ut nobilis & potēs uideatur. Sellam aūt poni ꝓ lectica docuit ante Iuuē. Ostendēs uacuam & clausam pro cōiuge sellam. Nutricem: nam inter ancillas Romani diuites & nobiles habebāt nutrices liberorū suorū. Flauam puellam: pulchram. nam (ut diximus ante) poetæ flauū pulchrū appellant. uñ Horatius: Phyllidis flaua decoret parentes: Alibi: Si flaua excutitur Cloe: hoc est pulchra. Hæc tamen argenti: licet, inqt, mulier modicas possideat diuitias: tñ quodcūq; argenti paterni superest. i. quodcunq; est ex censu maiorū suorū, donat athletis. Athletis: pugilibus. nā ἄθλος certamen significat [illegible] uero certo. Leuibus: politis & sine pilis, ac p hoc iuuenibus. Nam leue dicimus quod est sine pilis. Macrobius: Leue aūt est: mulierū corpus, quasi frigore naturali denset̃. Nouissima uasa: q̃ est extrema fuerūt ex cēsu maiorū. Multis res angusta domi. subaudi est. licet, inquit mulieres multæ sint paupes: nullo tñ paupertatis pudore retinent̃: quominus sint ꝓdigæ: modūq; fortunarū suarum excedāt. nā ille dī pudorē paupertatis nō hre: q nō timet ne reprehen

IOAN. BRIT.

Flauus

Athletæ

Leue

Iamq; eadem summis pariter, minimisq; libido,
Nec melior, pedibus silicem quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum uehitur ceruice Syrorum.
Vt spectet ludos, conducit Oculina uestem,
Conducit comites, sellam, ceruical, amicas,
Nutricem, & flauam, cui det mandata puellam.
Hæc tamen argenti superest quodcunq; paterni
Leuibus athletis, ac uasa nouissima donat.
Multis res angusta domi est, sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit hæc, posuitq; modū. tñ utile quid sit
Prospiciunt aliquando uiri, frigusq;, famemq;
Formica tandem quidam expauere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem fœmina censum,
Ac uelut exhausta rediuiuus pullulet arca
Nummus, & e pleno semper tollatur aceruo,
Non unquam reputant quanti sibi gaudia cōstent.

Sunt quas Eunuchi imbelles,ac mollia semper
Oscula delectent,& desperatio barbæ,
Et quod abortiuo non est opus,illa uoluptas
Summa tamen,quod iam calida & matura iuuenta
Inguina traduntur medicis,iam pectine nigro,
Ergo expectatos,ac iussos crescere primum
Testiculos,postq̃ cœperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus
Conspicuus longe,cunctisq; notabilis intrat
Balnea,nec dubiæ custodem uitis,& horti
Prouocat a domina factus spado.dormiat ille.
Cum domina,sed tu iam durum Posthume,iamq;
Tondãdum Eunucho Bromium committere noli.

Pudor datur paupertatis,si quid ultra modũ facultatũ fecerit.Nam pudor est timor iustæ reprehẽsionis.⸿Ad illũ modũ:ad illã mensurã rerũ, quã dedit ei paupertas.Nõ uiuit ꝓ qualitate facultatũ.⸿Prospiciũt
Recidiuus uiri.s.ꝓdigi.⸿Recidiuus:recidiua ꝑgama appellat Virg.q̃ post casum sint restituta.⸿Sic nũmus recidiuus q̃si q renascat postq̃ iã pe
Rediuiuus rierit.In uetustis codicibus legit rediuiuus:quod ex uetusto renouatũ significare ostẽdit.Fest. Ergo nũmus rediuiuus, q̃si qui renouet & reuiuiscat.⸿Exausta: exinanita.⸿Pullulet.sumpta metaphora a satis,q̃ cũ e terra,siue arbore exeũt, pullulare dñr.
Pullulare deducto uocabulo a pullo.i.: nouello.Horatius pullam appellat myrtum, quæ nouella sit. ⸿Non reputant:nõ cõsiderãt q̃ magno constent uoluptates:q̃s capiunt ex libidine sua.

ASCen. ⸿IAM q; eadẽ &c. Ostendit luxuriã & libidinẽ cõem eẽ omnibus mulieribus Romanis.Ordo est. Eadẽ.i. consimilis & coæqualis libido. est iã.i.tẽpestate nostra.pariter.i.cõformiter.summis.i.ꝓdiuitibus mulieribus. & minimis.i. pauprimis. Nec ea mulier paupcula, q̃ cõterit pedibus suis frequẽter eundo silicẽ.i. lapidẽ duꝝ in paumẽto plateaꝝ strastũ.nigrũ.i.lutosum.est melior.i.frugalior, aut castior,q̃ ea q̃ uehit. ceruice.i.humeris.Syrorũ.i.seruorũ ex Syria.longorũ.i.ꝓstantium corporũ.i.q̃ potẽtissima matrona q̃ lectica portatur.Oculina.i.mulier pauper:sed uideri cupiẽs & oculorum captatrix. cõducit uestem ut spectet ludos.conducit comites.i.pedisse quos,q eam sequant. conducit sellam,in q̃ sedeat:cõducit ceruical:sup quod recumbat. cõducit amicas.i.q̃ se amicas simulẽt,& eius tanq̃ diuitijs amicitiã optare cõducit nutricẽ:q̃ foris simulet se liberos eius nutrire:quos ipsamet domi nutrit. & puellã flauã.i. cõptam flauos capillos habentẽ.cui det ꝓ tẽpe illo mãdata tanq̃ dña.& tñ.i.q̃uis.s. appetat diues uideri,& põpose uestiri.hoc donat athletis .i. pugilibus. leuibus.i.imberbibus.quodcunq;.i.qcquid argenti paterni.i.uasis argentei ex patrimonio derelictũ.superest.i.reliquũ est ipsi & uasa nouissima.i.ad nouissimũ custodiẽda:utpote i qb' sacra pagebãt:acerrã & salinũ.aut huiusmodi. Quia uero dixit diuitias luxuriã intulisse & nũc quasi iã paupes esse:uideretur nõ recte dictũ ꝙ eadem libido sit summis & minimis:qa deficiẽte causa deficit effectus. Ad hæc respõdet poeta ꝙ paupes qdem nũc sint ꝑ libidinem effectæ. sed nullæ seruant pudorẽ. & uerecũdiam decentẽ pauperes: usq; adeo nũc sunt oẽs corrupti.Ordo: Res angusta.i. modica suppellex.est multis domi.i.multæ habẽt parũ diuitiarũ in domo sua:sed nulla habet pudorẽ i. pudicã uitã pauꝑtatis.i: q̃lẽ pauꝑtas merito faceret.nec sup.ulla metit se ad illũ modũ:quẽ hæc.s.pauꝑtas dedit .i.generauit & posuit.& tñ.i.q̃uis mulieres oẽs sunt ꝓdigæ:uiri prospiciũt aliqñ q d sit utile.& qdã uiri expauere.i.timuerũ tãdẽ post lõgã.s.egestatẽ frigus & famẽ & hoc formica magrã.i.exemplo suo mõstrãte.de q̃ ꝑterea q̃ Mãcinellus affert sunt plebei uersiculi: Dũ calor est,& pulchra dies formica laborat:Ne pereat dũ nix uenerit alta fame.Et illud Prouer.vi.Vade ad formicã o piger. & considera uias eius:& disce sapiẽtiã. Quæ cũ nõ habeat ducẽ, nec ꝑceptorẽ, nec principẽ:parat i æstate cibũ sibi:& cõgregat i messe qd' comesdat. Sed fœmina ꝓdiga.i.porro agẽs.i.profundẽs & dilapidãs sua nõ sentit cẽsum.i.thesauꝝ peuntã.a e ꝓ & nõ reputat.i. recogitat, respicit unq̃.q̃u.i.q̃ magno pretio,cõstẽt.i. cõparent sua gaudia. uelut.i.pinde ac si nũmus.i.pecunia ad numerãdũ apta. rediuiuus .i.postq̃ extinctus esset reuiuiscẽs. pullulet.i. per se crescat in arca exhausta a muliere.& quasi numma tollatur .i. auferatur semper e pleno:& non imminuto aceruo:idest cumulo pecuniarum.

IOAN. BRIT. ⸿SVNT q̃s:alia mulierũ ipudicitiã notat:qd' eunuchis delectet ea.s.rõne ut uoluptates sentiãt:& nõ cõcipiant. uñ illud est Mart. Cur tñ Eunuchos hẽat tua Gellia q̃ris Panice:uult futui Gellia,nõ parere.⸿Imbelles:sunt.n.ueluti mulieres.⸿Mollia:q̃si muliebria:cũ Eunuchi sint.⸿Despatio barbæ:barbã.n.Eunuchi nõ ꝓducũt: qd' fieri scribit Macr.inopia caloris.Calor.n.ẽ q pilos creat, uñ Eunuchis desunt:quorũ naturam nullus negauerit frigidiorẽ esse,q̃ uiri. ⸿Et quod abortiuo:alia cã qd' spadonibus delectetur:qa nõ concipiãt:ac ꝑ hoc abortiuos nõ faciãt. De abortiuo dictũ est s.ii. Saty. ⸿Illa uoluptas Sũma tñ est ueluti antipophora:q̃si aliqs dixerit quã uoluptatẽ ptit cape ex hmõi Eunuchis:cũ sint male mẽtulati.sed sũma,igt,est uoluptas.qa nõ utunt Eunuchis nisi q castrati fuerũt in ætate adoltiore,ut matura habuerit genitalia.⸿Inguina:ordo est: Inguina matura.i.q̃ creuerũt ad legitimã mẽsurã.⸿Tradunt medicis:ut ide testes excidãt.⸿Pectine nigro.i.pubescẽte.⸿Ergo expectatos:mulieres,inqt,spadonibus delectant,sed eos nõ iubẽt prius castrari, q̃ ad ætatẽ maturã ꝑuenerint. Domitianus tñ mares castrari uetuit:& spadonũ, q residui erãt,apud mãgones ꝑtia
Heliodorus moderatus est.⸿Rapit Heliodorus:nomẽ medici.interptat donũ Solis.⸿Tõsoris dãno: qa nõ lucrabit.nã eum nõ tõdebit, cũ barbã(ut diximus) nõ ꝓducat. ⸿Cõspicuus:Penis magnitudine.nã i balneis bene mẽtulati a cinnædis obseruabantur.Ordo aũt est,& sensus: Spado factus a dña.i. q castratus fuit imperãte dña.lõge cõspicuus & notabilis cũctis.i.quẽ oẽs ut ꝑcipuũ spadonẽ & obseruẽt. itrat balnea, & prouocat Penis magnitudine ipsũ Priapũ.i. põt certare cũ Priapo de
Priapus magnitudine mẽbri.⸿Custodẽ uitis & horti.i.Priapũ:qui(ut scribit Diodorus i qnto)nõ solũ in urbiũ tẽplis: sed i agrestibus quoq; locis tãq̃ uineaꝝ,atq; hortorũ custos colit:fructuũ fures castigãs.cui Deo sacra cũ risu & ludo fiũt:sicuti ẽt Dionisio patri.Nã antiq fabulãtur eũ filiũ fuisse Dionisii & Veneri:ea ratione,qd' q uino idulgeãt. sint natura ad Venerẽ prõptiores. Asserũt nõnulli priscos illos cũ uellẽt hoium pudẽda occultius noiare Priapũ dixisse: Omitto multa alia q̃ a Diodoro diffusius ꝑscribũt.⸿Dormiat ille Cũ dña potes, inqt,tolerare,ut Eunuchus,q castratus fuit ætate iã adulta dormiat cũ dña:sed cũ puero a te dilecto & iã maturo ne quaq̃.⸿Bromium
Bromius puerũ tuũ formosũ:q̃lis fuit Baechus:q Bromius est appellatus ἀπὸ τοῦ βρέμειν.i.a crepitu & sonitu:q ẽi tonitru cõtigit cũ natus est.

ASCen. ⸿Sunt q̃s &c. Carpit delitias & uoluptates mulierũ.quæ oia pro libidine agũt Ordo est:Sũt sup.mulieres:q̃s Eunuchi.i. emasculati. q testiculos nõ hñt.& idcirco ibelles ad gñationẽ ipotẽtes.& oscula semp mollia.i.sine asperitate barbæ.& desꝑatio barbæ delectẽt. & quod nõ est opus abortiuo sup.partu.i.ut faciãt abortũ, quẽ potius facerẽt,q̃ maturũ partũ ederẽt.sed cũ nõ cõcipiãt, nõ est opus abortiuo.illa tñ uoluptas est.i.reputatur a talibus mulieribus summa.ꝙ inguina.i.uirilia mẽbra.traditur medicis.i.chirurgicis euellẽda.matura.i.quãdo sunt matura.i.pertigerunt iustam mensuram ad generandũ.& hoc iuuenta existente iam calida.i.ad coitũ apta. & pectine nigro.i.pube existẽte nigra,qa pubes añ barbã uenit: q̃ nigrescẽte barba statim nasceretur.si nõ euellerent testiculi. ergo cũ ita sit ꝙ nõ appetẽt alios:Heliodorus ille castrator ꝑitus.rapit.i.extrahit:euellit.damno.i.ad damnũ:uel cõ damno.tonsoris sup. barbæ:quã eunuchus nõ habet,tñ.i.solũmodo.testiculos expectatos ad maturitatẽ.s. ac iussos crescere primũ.i.anteq̃ euellantur. postq̃ cœperũt esse bilibres.i.duarũ librarũ. Talis autẽ iuuenis factus spado a dña.i.ad uotũ dñæ.itrat balnea cõspicuus.i. spectabilis lõge & notabilis ꝓ magnitudine mẽtulæ cũctis. & ꝓuocat.i. ꝓuocare potest non dubie sup.de uictoria.i.cõfidenter.custodem uitis & horti .i.Priapũ, q propter magnitudinem mẽbri uirilis Helesponto eiectus erat.De quo Hora.in Sermonibus:Olim truncus eram ficulnus:inutile lignũ:Cũ faber incertus scamnũ faceret ne Priapum.Maluit esse Deum:Deus hinc ego furũ, auiũq; Maxima formido &c. Ille talis.i. mollis & bene metulatus . dormiat o Posthume cũ dña .i.cum uxore tua: qa libenter admittet eũ. sed o tu Posthume noli cõmittere.i.destinare.Eunucho.i.ut fiat Eunuchus.Bromium seruum tuum iam durũ.i.uirilẽ & robustũ & iam tondendum.i. barbatũ.nõ autem formosum ut Bacchum.q.d. amitteres operam & impensas tuas:qa uxor tua nollet cum tali dormire.Non uult ergo poeta dicere id quod Mancinellus:ꝙ uidelicet etiam cum Bromio uxor dormire uellet,sed mere oppositũ.& cõsulit ut non alium uxori castrari faciat,q̃ abs quo eam i supponi uellet. innuit aũt melius esse ab Eunuchis,q̃ ab adulteris subagitari coniugem illius.

Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem uendentis prætoribus, organa semper
In manibus, densi radiant testudine tota
Sardonyces, crispo numerantur pectine chorde,
Quo tenet Hedymeles opā dedit, hūc tenet, hoc se
Solatur, gratoq; indulget basio plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nomini, alti
Cum, farre, & uino Ianum, Vestamq; togabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere, quid faceret plus
Aegrotante uiro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? stetit ante aram, nec turpe putauit
Pro cithara uelare caput, dictataq; uerba
Protulit (ut mos est) & aperta palluit agna.

O AN. BRIT. ¶ SI gaudet cantu: uaria mulierum studia percurrit poeta earum
semper flagellans impudicitiam: si mulier, inquit: citharœdis & can
toribus delectatur: nullus est, qui durare possit, ita defatigantur
continuo cantu. ¶ Nullius fibula durat. i. nullus adolescens infibu
latus pōt iam diutinum canendi laborem perferre. Infibulabantur
enim adolescentuli (ut diximus paulo ante): inter dum ualetudinis,
interdum uocis conseruandæ
gratia: frequens enim coitus fa
cit ut adolescens raucescat. Eius
infibulationis rationem hanc
scribit esse Celsus: ut cutis quæ
supra glandē est extendatur: no
teturq; utrinq; lateribus. attra
mento: qua perferatur si glans
a notis libera est, is locus ido
neus fibulæ est: tum qua notæ
sunt cutis acu filum ducēte tran
suitur: eiusq; fili capita iter se de
ligant: quotidieq; id mouetur:
donec circa foramina cicatricu
læ fiant: ubi hæ cōfirmatæ sunt
exempto filo: fibula additur: q̄
quo leuior eo melior est. Erat. n.
annullus tenuissimus argēteus,
siue aureus. Alij interpretantur
q̄ mulieres pretio corrumpant
citharœdos & cantores ad coitum: & sic fibulam soluere cogan
tur: quod falsum est. nam non amat eos mulier ut coeat: sed uolu
ptatē capiat ex cantu. nam in sequentibus ait: Sed cantet potius, q̄
totam peruolet urbem. Supra uero taxauit eas q̄ citharœdos ama
rent ad coitū: Soluitur is magno comœdi fibula, sunt quæ Chryso
gonū cantare uetent. Ergo poeta notat hic mulierem quæ studio
citharœdorū canentiū teneretur. ¶ Vocem uendentis prætoribus:
prætores enim, qui ludis præerant adolescentes emebant, qui can
Organű tica peragerent. ¶ Organa: instrumētū est musicū habens (auctore
festo) chordas. ¶ Densi sardonyces. tota, inquit, cithara laudibus
Onyx prætiosis adornata est. Onyx gemma est: cui nomen est cō unctū
cū Sarda alio lapide. Nam (ut Suidas ait auctore Plin.) Onyci can
dor est unguis humani similitudine. Item Chrysoliti & iaspidis &
Sardonyx Sardę uñ noie societas oritur. Sardonycē Ptolemæ⁹ a Sardonyce
monte Indiæ deriuari scribit, ea usus est primus superior Africa
nus. auctor est Plin. de quo diximus latius: apud Persium illic: Et
natalitia tandem Cum sardonyce albus. ¶ Testudine: idest cithara
quā Mercurius primus (teste Eratosthene) ex testudine fecit: quāq;
postea Orpheo, siue (ut alij uolunt) Apollini tradidit: cū ab eo con
tra dono Caduceum accepisset. ¶ Numerantur: percutiuntur. nam
Pectine numerari uidentur, cum feriuntur, plectro. ¶ Pectine: pecten latine:
idest quod græce dicitur plectrum, quo chordæ feriuntur. Virgi.
Plectrű Atq; eadē digitis iam pectine pulsat eburno. Plectrum autem di
ctum est a πλήττω: quod est percutio: q̄ chordæ eo percutiantur.
Hedymeles Quo. s. pectine. ¶ Hedymeles: nomen fictum citharœdi. nā ἡδὺς
significat suauem & μέλος cantū. ¶ Operam dedit. scilicet cantui.
¶ Hunc tenet: scilicet pectinē. ¶ Quædam de numero Lamiarum
Lamus rex .i. nobilium & potentiorum: qualis fuit familia Lamia, quæ nobis
lissima fuit deducta origine ab Lamo: qui formiarum rex fuit in
Campania. De quo Horatius: Heli uetusto nobilis ab Lamo: Quā
do & priores hinc Lamias ferunt Denominatos, & nepotum per
memores Genus omne fastos. & cætera. ¶ Cum farre & uino do
cet Cato in re rustica ca. cxxxiii. quō Iano sacrificaret his uerbis: Ia
no struem cōmoueto sic: Iane pater te hac strue commouenda bo
nas p̄ces te precor uti sies uolens propitius mihi, liberisq; meis do
mo, familiæq; meæ. Mactus hoc ferto, postea uinū Iano dato sic:
Iane pater uti te strue cōmouēda bona p̄ces bene p̄catus sum eius
dem rei, ergo macte uino inferiori esto. Oui. in primo Fastor: Ara
mihi posita est paruo cōiuncta sacello: Hæc adolet flammis cum
strue farra suis. ¶ Vestamq; rogabat: de Vesta: abunde dictū est su
perioribus Satyris. ¶ An Capitolina togabat: ingt, mulier quædam
de nobilioribus ianū & Vestam facto sacrificio: an Pollio citharœ
dus: cuius cantu delectabatur futurus esset uictor in certamine ca
pitolino. ¶ Quercū capitolinā. i. coronā auernā, q̄ dabatur uictori
in certamine capitolino. Mart. O cui Tarpeias licuit contingere
quercus. & alibi. Quod pro Tarpeię frōdis honore potest. Nam
Domitianus (auctore Tranqu.) instruit quinquennale certamen
Capitolino Ioui triplex. musicū, equestre, gymnicum, & aliquanto
plurium q̄ nunc est coronatorū. Certabatur et prosa oratione græ
ce, latineq; ac p̄ter citharœdos, chorocitharistæ quoq; & Psallocis
tharistæ. ¶ Fidibus. s. suis. ¶ Quid faceret non plus, ingt, anxia esset
pro salute mariti ægrotātis: aut filij, q̄ est p cithara: hoc est p ipso
citharœdo. ¶ Velare caput nā qui rem diuinam faciebant ex ueteri
instituto caput uelabant, unde
apud Virg. Helenus uates præ
cipit sic Æneæ: Purpureo uelare
comas adopertus amictu: Ne
qua inter sanctos ignes in ho
nore Deorum Hostilis facies oc
currat & omnia turbet: Hunc
socij morem sacrorum: hūc ipse
teneto: Hac casti maneant in re
ligione nepotes. De hoc ritu sa
crificandi multa scribit Plutarc.
in Problematis. ¶ Dictataq; uer
ba: ab aruspice. s. qui uouenti
uerba dictabat. ¶ Vt mos est: sci
licet ut aruspex dictet uerba, q̄
postea proferat qui uotum fa
cit. ¶ Aperta agna: ex cuius ex
tis aruspices futura cognosce
bant. ¶ Palluit: solicita quid exta
portenderent agnæ.

ASCEn. ¶ Si gaudet cantu &c. Alias delitias mulierū taxat: quæ citharœdo
rum captæ amoribus, eis, & eorū instris magno utebant pretio. Est
tñ duplex lectio & sensus hoc loco. Nā alij legunt durat. alij dura
est: quod fere in idē redit. ¶ Alij intelligunt q̄ mulieres cātantibus
abutant. alij q̄ solo cantu, priores sic cōstruunt. Si sup. mulier gau
det cantu. i. in cithara: aut in alio instro canent. fibula. i. cōnexio su
bligaris: qua utebātur ad firmitudinē uocis & lateris nullius uen
dentis prætoribus uocē. est dura sup. satis ut non soluatur. uel du
rat: qa statim p̄posito coitus prætio dissolui. Posterioris sic: Si ma
trona diues gaudet. i. oblectatur. cantu. i. cantilenis suauibus. fibu
la. i. cōnexio subligaris nullius uendentis p̄toribus uocē. i. cantare
conductus a prætore solitus, est dura. i. satis robusta ad tenendum
firmitudinem lateris & uocis ipsius cantoris: quia licet fibula illius
non dissoluatur per coitum: raucescit tamen frequēti cantu. Vnde
subdit. organa: idest instrumenta musica, quæ mulier tangit: ut ad
eā cantor concinat: semper supple. sunt in manibus mulieris. & sar
donices. i. lapilli illi prætiosi, densi: idest dense positi. radiant in tota
testudine: idest cithara ex testudine primum inuenta. Alibi utitur
in fœmineo genere: Cōducta Paulus agebat Sardonyce. sicut Per
sius: Et natalitia tandem cū sardonyce albus. Ideo aūt apponit la
pillos citharæ: qa (ut prius dixi) quisq; ea exornat instrumēta: quos
rum usu atq; operatione oblectat. unde Virro homo bibax pocu
la gemmis ornabat. Æneas bellator optimus uaginā: & hic mulier
cantu oblectata: testudinem. i. citharam suā. chordæ. idest nerui, seu
fides citharæ numerantur: idest per numerum pulsantur seu dispo
nūtur. pectine. i. tali instrumento. crispo. i. crispāte. quia ex pilis fere
conficitur. sunt qui legant crispæ: ut sit crispæ chordæ. quo. scilicet
pectine. Hedymeles: idest suauis ille cātor. dedit aliquādo operam.
ipsa: scilicet mulier. tenet hunc: scilicet pectinem: & solatur se hoc.
& indulget. idest affectuose præbet plectro uidelicet pectini grato
propterea: q̄ eo Hedymeles usus esset. basia: idest lasciua oscula.
Quædam supple mulier de numero Lamiarum: idest nobilium: ac
pro &. alti: idest nobilis & superbi. sanguinis: idest generis. rogabat
idest interrogabat: consulebat ianum & Vestam numina à Roma
nis culta cum farre & uino: idest oblatione ex farre, & uino facta.
an Pollio citharœdus ille deberet sperare quercū capitolinam: id
est coronam quercinam pro uictoria obtenta in certamine Iouis
Capitolino a Domitiano instituto. & an posset ipse promittere sibi
coronam illam fidicibus: idest chordis suis sonoris. Quid faceret
talis nobilis mulier plus uiro ægrotante: idest si uir ægrotaret: qua
si dicat nihil. & quid ipsa faceret plus medicis tristibus ergo filiolo
rum idest propter morbum incurabilem filioli quasi dicat nihil: ip
sa enim stetit ante aram: nec putauit esse turpe uelare caput: idest
uelando sacrificare pro cithara: idest citharœdo. & protulit uerba
dictata a sacrificulo. ut: idest sicut est mos. & palluit: idest pallida ef
fecta est. agna aperta ab aruspice, ut agnosceret futura: quia nihil
salutis significatiuum illic uidit.

Dic mihi nunc quaeſo, dic antiquiſſime Diuum,
Reſpondes his Iane pater? magna otia coeli,
Non eſt (ut uideo) non eſt, quid agatur apud vos.
Hæc de comoedis te conſulit, illa tragoedum
Commendare uolet, uaricoſus fiet aruſpex.
Sed cantet potius, q̃ totam peruolet urbem
Audax, & coetus poſſit q̃ ferre uirorum.
Cumq; paludatis ducibus præſente marito
Ipſa loqui recta acie, ſtrictiſq; mamillis.
Hæc eadem nouit, quid tota fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant, ſecreta nouercæ,
Et pueri, quis amet, quis decipiatur adulter,
Dicet quis uiduam prægnantem fecerit, & quo
Menſe, quibus uerbis concũbat quæq;, modis quot.
Inſtantem regi Armenio, Parthoq; cometem
Prima uidet, famam, rumoreſq; illa recentes
Excipit ad portas, quoſdam facit eſſe Niphatem
In populos, magnoq; illic cuncta arua teneri
Diluuio, nutare urbes, ſubſidere terras
Quocunq; in triuio, cuicunq; eſt obuia narrat.
Nec tamen id uitium magis intolerabile. q̃, quod
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata ſolet, nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni, fuſtes huc ocyus inquit,
Afferte, atq; illis dominum iubet ante feriri,
Deinde canem. grauis occurſu, teterrima uultu

IOAN. BRIT. ¶ DIC mihi nunc quaeſo: hac interrogatione oſtẽdit tales p̃ces indignas eſſe q̃ exaudiantur. ¶ Antiquiſſime Diuum nam habitus eſt antiq̃ſſimus Deorũ. Vnde illud eſt Ouidij in primo Faſtorũ: Me chaos antiq; (nã ſum res priſca) Vocabant. ¶ Iane pater: hoc uerbũ eſt ex ritu, nam i ſacris Ianum geminum, Ianũ patrem, Ianũ Iunoniũ inuocabant. Patrẽ aũt quaſi Deorũ Deũ. lege Macrobiũ libro primo Saturna. ¶ Magna otia cæli: ſubaudi ſunt. ¶ Hæc de comoedis: comoedi & tragoedi dicuntur: q comoedias & tragoedias agũt. **Comoedus Tragoedus Comic' Tragic'** Comici & Tragici q ſcribunt. ¶ Conſulit te. ſ. o Iane. ¶ Varicoſus. in hoie, ut in Perſiũ diximus: Venæ tumeſcentes in uarices cõuertũtur: nec i cruribus ſolum, ſed in toto corpore cõſpiciuntur. unde Celſus ita ſcribit: Præter hoc euenit i quorundam uentribus uarices ſunt quarũ, qa nulla alia curatio eſt, q̃ q̃ i cruribus eſſe cõſueuit &c. **Varices** Varices autem dicũtur ex nimia mora ſtandi puenire. Inde illud eſt Vatini in Ciceronẽ uaricoſũ gloriantẽ ſe humeris Italiæ ab exilio reportatũ. Vnde ergo tibi uarices? Aruſpex igitur cũ exta cõſulit diu ſtando fit uaricoſus. **Aruſpex** Aruſpex dicebatur, q exta pecudũ iſpiceret, ex qbus futura præ noſcebat. ab aruga denoiatus **Aruga** nam aruga dr̃ hoſtia ab hara in qua concludit, & ſeruatur. Hara aũt eſt in qua pecora includũtur. ¶ Sed cantet potius: hinc oſtẽdit poeta mulieres cantoribus, citharoediſq; delectari ut diximus: nõ ut cũ eis coeant: ſed ut ex cantu uoluptatem capiant. Cantet, inq̃t, potius & cũ cantoribus uerſetur q̃ per urbẽ uagetur, ſicq; notat mulieres ambulatrices, q̃ ſemper impudicæ habitę ſunt. Vnde eſt illud p̃ceptũ Catonis in re ruſtica: Mulier ne ſit ambulatrix. ¶ Ferre coetus uirorũ: uerſari magna audacia cum uiris. **Paludamentum** ¶ Cumq; paludatis: paludamẽtũ ueſtis militaris Imperatoria. Apuleius in prima Apollogia: uerumtamen hæc Diogeni & Antiſthenı pera & baculus. quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentũ, quod pontificibus galerũ, quod lituum auguribus. Trangl. in Cæſ. Paludamentũ mordicus trahẽs, ne ſpolio poiret hoſtis. Id aũt aut albũ, aut purpureũ exeuntibus in p̃liũ dari ſolebat. Vnde Valerius lib. primo capite de prodigijs: pullũ Craſſo traditũ eſt paludamentũ, cũ in p̃lium exeuntibus albũ aut purpureum dari ſoleret. ¶ Strictiſq; mamillas: ita coarctatis ut in ſummo natẽt ſinu. **Seres** ¶ Quid Seres: populi Syriæ primi hoium, q noſcant: lanicio ſiluarũ nobiles, pfuſam aqua depectẽtes frondiũ caniciẽ. Coetum reliquorũ mortaliũ fugint, cũ cõmertia expetant. Pli. li. vi. ¶ Quid Thraces: populi ſeptẽtronales. ¶ Regi Armenio, parthoq;: utpote **Comete** imperij Romani hoſtibus. ¶ Cometẽ inſtantẽ: exitiũ minãtẽ: nã cometas græci uocãt, quas nos crinitas ſtellas appellamus horrentes crine ſanguineo, & comarũ modo in uertice hiſpidas. Plinius. ¶ Facit Niphatem iſſe. i. ita rẽ narrãdo diſponit. ut faciat Niphatem iſſe in quoſdã populos: Niphates fluuius eſt Armeniæ. Luca. **Niphates** Armeniuſq; tenens uoluptatẽ ſaxa Niphatem. eſt ẽt mons eiuſdem nois ut ſcrib. Strabo. ¶ Teneri diluuio. i. inundari, & aquis obrui. ¶ Nutare urbes terræmotu quati. ¶ Subſidere: introrſum ire. Ouid. Subſidunt ualles. ¶ Nec tamen id uitiũ: nec illud uitiũ uagandi per urbem, & perſcrutandi res nouas grauius eſt, q̃ q iracũdię & ſęuitię uitio laborat. ¶ Rapere: trahere ui. ¶ Vicinos humiles: hoc eſt pauperes ſi forte interruptus fuerit ei ſomnus per canes eorum. ¶ Exoratata: etiam exoratata. ¶ Solet concidere: uerberare. ¶ Illis: ſcilicet fuſtibus. ¶ Dominum: ſcilicet canis. ¶ Grauis: terrifica.

ASCen. ¶ DIC mihi nũc q̃ſo. Quia dictũ eſt quod q̃dam mulieres conſulunt de ſalute adulterorũ ſuorũ: q̃ſi uero Dij talia curẽt. iucũde alloquit̃ poeta Ianũ p̃cunctans eſt an ne aliud agendũ habeant Dij, q̃ talibus quæſtionibus rñdere. Deinde p̃gredit̃ ad alias petulãtias mulierũ notãdas. Ordo eſt: O antiq̃ſſime Diuũ. i. Diuorũ Iane. qui añ Saturnũ in Italia regnabas: & principiũ, ac ianua rerũ diceris. q̃ſo. i. ſupplex oro. (quod addit ne dux eſſet uerbũ iperãdi dic, quo bis utit̃) dic mihi nũc: poſtq̃ te de talibus cõſulũt mulieres: dic inq̃ o Iane pater Diuũ. rñdes tu his. i. hmõi iterrogationibus mulierũ. q. d. certe ſi hoc facis, magna ſup. ſunt otia cæli. Et ut. i. ſm q̃d uideo. nõ eſt inq̃ quod agat̃. uel melius. nõ ẽ aliq̃d quod agatur apud uos. ſ. Deos cæleſtes. Nam hæc. ſ. mulier cõſulit. i. cõſiliũ poſcit te. de comoedis. i. de ſalute, aut uictoria comoedorũ. i. actorũ comoediarũ. illa. i. alia. uolet commẽdare. i. p̃tectioni tuæ cõmittere tragoedũ. i. actorem tragoediarũ. & ſi oibus aurẽ p̃bueris aruſpex. i. inſpector extorũ. arugæ. i. uictimæ, fiet uaricoſus. i. uaticibus: hoc eſt neruis cõtractis ex lõga ſtatione plenus. Sed cãtet potius ſup. matrona, q̃ peruolet. i. diſſolute uolet p totã urbẽ exiſtẽs audax. & q̃ poſſit. i. ualeat: potens ſit. ferre. i. ſuſtinere. coetus. i. cõuẽticula uirorũ. que pro. &. q̃ ipſa poſſit recta. i. erecta facie: cũ tamẽ pudica mulier uultũ demiſſa p̃fatur: ut de Didone dr̃ prim. Æne. & mamillis ſtrictis. i. cõpreſſis quibuſdã faſcijs a parte iferiore: ut oſtendit Plautus meretrices facere: ut e ſinu exiliãt & pateãt. uel (ut Probus legit) ſiccis. i. uirilibus: nihil lactis maternalis habentibus. loqui cũ ducibus paludatis. i. paludamẽtis ornatibus & hoc marito exiſtente p̃ſte. i. p̃ſentia. ut ſup. iam frequẽs facit, hæc eadẽ aũt q̃ hoc facit, nouit q̃d fiat i toto orbe: q̃d Seres populi illi ad Indos: q̃d Thraces populi ad ſeptẽtrionẽ uergẽtes agãt. Et nouit ſecreta nouercæ. & pueri. i. q̃d nouerca cũ priuignis ſecrete egit. & nouit q̃s amet, & q̃s adulter decipiat̃. & dicet. i. dicere poterit: q̃a ſcit quis fecerit uiduã p̃gnantẽ. i. grauidã. & quo menſe. & q̃bus uerbis. & q̃o quæque ſup. mulieres concũbunt. i. coeunt. Et ipſa uidit prima. i. ante oẽs uiuẽtes. cometẽ. i. ſidus crinitũ: aut (ut dñt) caudatũ. Inſtantem. i. mortem minantẽ. aut, ſi ad ſidus refers. minans. regi Armenio: ideſt Armeniorum. & Partho. i. Parthorum. illa excipit. i. ex ore nunciantũ capit ad portas priuſquam recipiantur in urbem famam & rumores recentes. & facit: ideſt Prædicat Niphatem fluuium illum iſſe. ideſt fluxiſſe. in quoſdam populos & cuncta arua teneri: ideſt obrui & inundari illic. ſ. iuxta, Niphatem. magno diluuio. ideſt inundatione aquarum. & ipſa narrat in quocunq; triuio & cuicunq; eſt obuia. urbes mutare. ideſt ex terræmotu caſum minari. & terras ſubſidere. ideſt in abyſſum abire: hoc eſt talis ſcit omnia & facta & infecta: ut Plaut. in Trinummo de uiris dicit. Nec tamen id uitium. Nunc ſæuitiam & inclementiam mulierum taxat. Ordo eſt: Nec tamen id uitium. ſ. curioſitatis & leuitatis: ac diſſolutionis: eſt magis intolerabile, q̃ q ipſa exorata: ideſt poſtq̃ ſemel eſt precibus placata uel exorata a uicinis malis, ſolet rapere: ideſt ui arripere. & concidere: ideſt flagellare. loris: ideſt ſcuticis, ſeu flagellis ex corio factis. uicinos humiles: ideſt infime conditionis. nam ſi ſomni alti: ideſt profundi & cerebrum quod altum eſt ampliter occupantes. rumpuntur: ideſt interrumpuntur latratibus canum: ideſt ipſa inq̃t ad lorarios ſuos. ideſt. ſeruos, qui uincula & uirgas cuſtodiunt & exercent afferte ocyus ideſt ualde cito huc: ideſt ad me fuſtes: ideſt baculos & uirgas magnas. & iubet dominum. i. poſſeſſorem canis feriri. i. uapulare: aut cædi illis: ſcilicet fuſtibus: & deinde canem. & ipſa grauis. i. moleſta & aſpera ac terribilis occurſu, dum cuiq̃ occurrit. & teterrima. i. toruiſſima, immitiſſima uultu.

¶ BALNEA

Balnea nocte subit, conchas, & castra moueri
Nocte iubet, magno gaudet sudare tumultu.
Cum lassata graui ceciderunt brachia massa,
Callidus, & cristæ digitos impressit Aliptes,
Ac summum dominæ femur exclamare coegit.
Conuiuæ miseri interea, somnoq;, fameq;
Vrgentur, tandem illa venit rubicunda, totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexim,
Dum redit, & terram luto ferit intestino.
Marmoribus riui properant, aut lata falerno,
Peluis olet, nam sic tanq̃ alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit, & vomit. ergo maritus
Nauseat, atq; oculis bilem substringit opertis.

IOAN. BRIT. ¶ BALNEA nocte subit: nam ante cœnam lauabantur. ¶ Chōcas: uasa quibus utebantur in balneis. ¶ Et castra: quasi castra .i. multam supellectilem. quam secum ferat. ¶ Gaudet sudare: gaudet, inquit i balneis lauari strepitu magno & ambitioso. unde titulus epistolæ Senecæ in. 8. talis est ubi notat tumultuosam balneorum luxuriam. ¶ Graui massa: graui alterum pondere. nam qui balnea ingrediebantur, quo facilius sudorem elicerent: ante quam lauarētur, se exercebant: nunc grauiora onera manibus ferendo: nūc alteres rotando, quā rem Seneca ad Lucilium optime ostendit lib. 8. ubi notat tumultuosam luxuriam balneorū sic dicens: Cū fortiores exercentur & manus plūbo graues iactātē: cū laborāt aut laborantē imitātur, gemitus audio, quoties retentum spiritū remiserunt sibilos, & acerbissimas respirationes. Idem alibi ad Lucilium loquēs de exercitationibus: Cursus & cum aliquo pōdere manus motæ. ergo graui massa .i. graui altere: qui aliud nihil est, q̃ massa plumbea. Dictus (Alteres) autem alteres ab ἅλλεσθαι quod est salio. nam saltantes susceptis (Aliptes) alteribus exercebantur. Mart. Alterem facili rotat lacerto. ¶ Aliptes unctor ab ἀλείφω quod est ungo. ungebantur enim, qui uolebant lauari. ¶ Callidus: astutus. nam dum ungit mulierem: genitalia manibus maxime palpat, & percutit. Seneca lib. 8. loquens de strepitu balneorum: Cum in aliquem inertem, ac plebeia unctione contentum incidi: audio crepitum illisæ manus humeris: quæ ut plana prouenerit, aut concaua, ita sonum mutat. Item eadē epistola: Aliptum cogita tenuem & stridulam uocem, quo sit notabilior exprimentem: nec unquam tacentem, nisi dum uelit alas: & alium pro se clamare cogit. ¶ Cristæ: genitalibus. ¶ Exclamare: strepitum facere ex percussu manuum. Vnde Mart. Et pueri lutulenta de palæstra Vncti uerbere uapulant magistri. ¶ Summum femur: summam partē (Femur) femoris. nam femur totam coxam appellamus: hoc ex partē exteriorem, & interiorem uno uocabulo. Apuleius lib. x. Metamor. Nam quidam colonus partem uenationis immanis cerui pinguissimum (Femina) femur domino illi suo muneri miserat, Femina uero tantum partes interiores. Vnde Apul. eodem lib. Nam si faciem tuam mediis eius feminibus emisens, facile percunctaberis quam grandem tibi demonstret patientiam loquebatur autem de Asino. Pli. autem li. 28. Femina atteri, aduriq; equitatu notum est. Apul. in. x. illam titione candenti inter media femina detroso crudelissime necauit. pleruq; tñ femora capiūtur ab auctoribus pro partibus genitalibus. ¶ Cōuiuæ miseri: hoc qui illam domi expectant, cum ea cœnaturi: ut sit tota ipsa familia. ¶ Interea: dum lauatur. ¶ Tandem: post longam ex(Oenophorum)pectationem. ¶ Oenophorum: uas ad ferenda uina οἶνος enim uinū significat: & φέρω porto. ¶ Sitiens magna cum sit bibens. ¶ Quod tēditur quod plenum est. unde & ubera distenta dicimus, quæ plena sunt. ¶ Admotū a pedibus .i. appositū seruis ut pessimū. nā pessimū erat uinū. qui enim uomere uolebant uinū pessimū bibebant qua se dabatur seruis quod appellabant τρέπον quod significat uersionem, quæ .s. stomachum perturbabat. Id uerbum est apud Martialem. bibit ergo tropin, ut uomat. Hoc autem fiebat ut exinanito stomacho maior edendi excitaretur appetentia. De Apedibus autem diximus in. . . Satyra illic: Ab octaua Marius bibit. ¶ Sextarius al(Sextarius)ter .i. duo sextarii. Est autem Sextarius sexta pars congii. Congius (Congius) enim sex capit sextarios. auctor est Prisc. ¶ Ducitur: bibitur. Horat. Ducere nectareos succos. Idem in. 4. carminū: Sed pressum in cadibus ducere Liberum Si gestas. ¶ Ante cibum .i. ieiuno stomacho contra uinum optimum uomitum coercet. Horat. Vel quod fluentem nauseam coerceat Metire nobis cecubum. Vinum, inquit Pli. lib. 23. ieiunos bibere nouitio inuento inutilissimum est. Et lib. 29. cap. 1. Potus ieiunorum, ac uomitiones, & rursus per potationes, ac pilorum euiratio instituta resinis eorum. Vbi manifeste talia medicinæ instituta irridet. ¶ Rabidam ore .i. rabidum appetitum. orexis enim dictio est græca: quæ appetitum significat: ὀρέγομαι enim (Orexis) græce, appeto latine. A Galeno in libro qui inscribitur ὅροι ἰατρικοί: hoc est diffinitiones: quam ad medicinam spectant diffinitur sic: ὄρεξίς ἐστιν πόθος καὶ ἐπιζήτησις: hoc est orexis est desiderium, siue appetitus & inquisitio: pro uomitu etiam ponitur. Pli. ad Priscum de Fannia ægrotante pro uomitu sic scribit: Hoc discrimine implicita est insidens febris, tussis, orexis, summa macies, summa defectio. Iuuena. alibi in sequentibus: Hinc surgit orexis: Hic stomacho bilis nā uinum illum pessimum bibebant ut uomerent: sicq; euacuato per uomitum stomacho, maior esset edendi appetentia. Vnde Seneca: Vomunt ut edāt, edunt ut uomant. Idem Seneca ad Lucilium loquens de intemperantia mulierum: Non minus inquit, potant, & oleo, & mero uiros prouocant. Æque inuitis ingesta uisceribus per os reddunt & uinū omne uomitu remittūt. ¶ Dum redit: Sensus est & ordo: Sextarius alter ducitur .i. hauritur & bibitur ante cibum facturus rabidam orexim .i. rabidam appetentiam dum redit .s. ex stomacho .i. dum remittitur & uomitur. nam sic per uomitum exinanito stomacho appetitus edendi magnus excitatur. ¶ Luto intestino .i. uino luteo quod intestina hauserat. luto enim positum est pro luteo. sic Virg. Croceo mutabit uellera luto. & in sequentibus Iuuena. Incude & loto Vlcano ad Rhetora misit. Quem locum animaduerti sic legendum: & non luteo: primam enim habet longam. Persius: Surgit tibi lutea pellis. Carmen exametrum luteo non admittit duabus extremis longis, & media correpta. ergo luto pro luteo per synæresin. Sicut apud Virg in. 6. Aluo pro Alueo Laxatq; foros simul accipit aluo. Et Teri pro Terei in Bucolicis, Aut ut mutatos Teri narrauerit artus. ¶ Riui: hyperbolicos quasi riui. ¶ Marmoribus: per sola & pauimenta marmorea. ¶ Aut lata falernum Peluis olet est enim sensus: Vomitus uini ut in terram cadit, aut peluī excipitur. ¶ Olet falerno: oleo & acusatiuo iungitur. Horatius, Pastillos Rufillus olet. & ablatiuo. Ouidi. Non arabo noster capillus olet. (Oleo) ¶ Bibit, & uomit Mart. Nec cœnat prius, aut recumbit: Quam septem: uomuit meros deunces. ¶ Tanquā longus serpens: constat enī serpētes uini auidissimas esse auctore Pli. li. 22. & 23. Et idē sic ait in Decu. Serpentes cum occasio est, uinum præcipue appetunt: cum alioquin exiguo indigeant potu. ¶ Maritus nauseat .i. marito stomachus subuertitur & ad uomitum mouetur. Nam nausea proprie appellatur ipsa stomachi subuersio sine tamen uomitu. unde Corne. Cel. lib. 1. Si sine uomitu nausea fuit. Seneca libr. 7. Nausea (Nausea) enim me segnis nec sine exitu torquebat quæ bilem mouet, nec effundit. Nauseo autem unum est ex sex uerbis desinentibus in eo, (Sex uerba in eo primæ cōiugationis) quæ primæ sunt coniugationis: quæ sunt hæc Beo, Creo, Meo, Nauseo, Screo, Laqueo cum compositis. Reliqua uero in eo desinentia secūdæ sunt cōiugationis præter eo & queo cum compositis, q̃ quartæ sunt. ¶ Bilem substringit: sed coleram, inquit, cōpescit conniuēdo.

(ASCen.) ¶ IVBET balnea parari sibi nocte .i. tempore nocturno. & iubet conchas .i. uasa ampla, in quibus lauetur. & castra .i. sarcinulas per modum eorum, qui in castris sunt mouere: quasi ad nouam obsidionem pergat, ita morosa & pomposa cum tot instrumentis balneum intrat. & hoc iterum nocte, ut molestum sit ministris. & ipsa gaudet sudare magno tumultu, dum multos uidet afflictos in obsequio suo. Cum .i. postq̃ brachia eius lassata graui massa .s. plumbea: qua exercebantur in balneis, ceciderunt .i. inclinata sunt. & aliptes .i. unctor. callidus .i. ex industria. errans, & nesciens quomodo ipsi complaceat. impressit cristæ .i. summitati uuluæ erectæ digitos suos & coegit summum femur .i. summam partem femoris .i. inguē dominæ. exclamare: idest crepitum facere. dum manus eius uncta per membra lubrica agiliter rotatur, & ducitur. Cōuiuæ miseri, qui inuitati sunt ad conuiuium: uel ab ipsa uel a domino. urgentur .i. affliguntur interea: dum ipsa sic in balneis lauatur: somno & fame. illa autem uenit tandem .i. post expectationem, rubicundula .i. subrubens ex calore. & sitiens totum œnophorum .i. uas uinarium: quo

Illa tamen grauior,quæ,cum diſcumpere cœpit,
Laudat Virgilium,perituræ ignoſcit Eliſæ,
Committit,vates,& comparat inde Maronem,
Atq; alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.
Cedunt grammatici,vincuntur rhetores,omnis
Turba tacet,nec cauſidicus,nec præco loquantur,
Altera nec mulier.verborum tanta cadit vis,
Tot pariter pelues,& tintinabula dicas
Pulſari.iam nemo tubas,atq; æra fatiget.
Vna laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis.
Nam ſi docta nimis cupit,& facunda videri
Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet.
Cædere Siluano porcum,quadrante lauari.

uinum affertur,ut inde in pocala diffuodatur: quod nimiū pro tot conuiuis capaciſſimum erat quod uas tenditur.i.diſtēditur:imples tur urna plena, admotum,.i.aduolutū. pedibus.i.pueris ſeruis.per quod,inquit Mancinellus, malum uinum uomitum excitans ſignificat. Sed de hoc in fine huius lectionis diſputabo.non enim conſtrar.um illi quod dictum eſt:q̄.ſ.ſitiret illud œnophorum:quia hoc ſolum dicit pro mēſura exprimēda:non q̄ ipſa uinum ex illo œnophero biberet, niſi ut uomat: ſed q̄a maior eſt mēſura uini ſeruorum & familiarum, q̄ dominī & dominæ. Vomitura autem de illo uaſe affe ri ſibi iuſſit.unde ſequitur.de quo.ſ.œnophoro.ducitur.i.extractus ad dominam fertur.alter.i.ſecundus ſextarius:hoc eſt duo ſextarij:q̄ tertiam partem cōgij unius efficiūt ducitur inquam facturus.i.ut faciat. orexim rabidam.i.appetitū uehemētem ex uomitu procreatum, uel uomitum ipſum.dū.i. quādo ipſa redit ex balneis. & ferit.i.uehementer opplet luto.i. oleto, ſeu ſtercore.inteſtino.i.inteſtinis pro fluente. terram.i.dū ore & podice egerit. & riui micturę & uomitus properant:ideſt ꝓperanter currūt.marmoribus:ideſt per parietes domus marmoreę. aut lata peluis in quam recipiunt miniſtri uomitum & urinam eius olet.i.putet. falerno ſup.uino quo deonerari uoluit, ut nouum reciperet. Nam ipſa bibit,& uomit.ſic.i.eodem modo.tanq̄.i. ac ſi longus ſerpens deciderit in dolia.i.ſic dū uult euomit.ut audiret poſtq̄ biberit ſerpentem delapſum & ſubmerſum eſſe in illud dolium unde ipſa bibit.ergo maritus uidens ipſam ſic uomentem. nauſeat.i. nauſea afficitur. & ſubſtringit.i. clam conſtringit ne ipſa percipiat bilem.i. humorem amarum ſellis: qui ex indignatione concitatur. & hoc oculis opertis.i. occluſis.dixi Mancinellum & quem fere ſequitur Calderinum uelle q̄ malum & ſeruorum uinum ſignificet:de quo quid ſentiam paucis explicabo:quia dixi q̄ lata peluis olet falerno:non uideretur abſurdum,ſi illud œnophorum ad motum pedibus.i.a pedibus uel aduolutum pedibus:nō allatum manibus ꝑ magnitudine,ſit repletum falerno,optimo q̄dē uino:qđ nimirū orexim.i.appetitū excitat. Nec obſtat q̄ dicit eā uomere. q̄a acre uinū a calida muliere ſumptū facile uomitū generat:tu legito ut uoles.

JOAN. BRIT. ℭ I L L A tamen grauior: ridendo ait poeta eam maioris eſſe grauitatis:quæ etiam in cœnis diſputet de poetis. Sic Perſius: Ecce inter pocula quærunt Romulidæ ſaturi quid alia poemata narrent. ꝑ Perituræ ignoſcit Eliſæ ita bene hiſtoriam ait ſcriptam a Virgilio de nece Didonis: ut non iraſcatur ei, q̄ ipſa ſibi mortem attulerit, ſed ignoſcat,laudetq; ut ab ea recte factum ut totum ſit in laudem Virgilij qui cauſas necis optime deſcripſerit. ſolemus enim iraſci, & nullo modo ignoſcere cū quis ſe interemerit,nulla exiſtente cauſa honeſta.

Eliſa Dido ꝑ Eliſę.i. Didoni.nam Eliſa nomē fuit proprium. Dido uero Pœnorum lingua uiraginem ſignificat, quod in ignem ſe immiſerit. ꝑ Committit uates: quaſi preſentes in certamen deducit: ut alter cū altero cōcertare poſſit:nec alter altero ſit inferior. Eſt enim

Committere committere idem quod comparare, & in contentionem adducere. Propertius:Et ſua cum antiquæ committit ſcripta puellæ. de cuius ſignificatione uberius illic diximus in. 1. Satyra: Rutulumq; feroces Committas. ꝑ Trutina.i.ſtathera.Idem enim ſignificat.

Trutina Vitruuius libro.xi. Id autem ex trutinis:quæ ſtatheræ dicuntur licet conſiderare:a trutina fit uerbum trutinor Perſius: Atq; exporrecto trutinatur uerba labello.ꝑ Cedūt grammatici,& rhetores: clamoſi ſunt,tamen ſuperantur a muliere ſtrepitu uocis. ꝑ Rhetores:

Rhetor Orator differt rhethor ab oratore:q̄ ille ꝓcepta artis tradit & docet:hic uero ſecuodū præcepta artis loquitur.ꝑ Nec cauſidicus:hoc uult:intelligi:tantum eſſe mulieris clamorem: ut opporteat omnes ſilere dum loquitur etiam qui ſoleant eſſe clamoſi ut cauſidici, præcones, & reliquæ mulieres,ac ſi dicat: Si cauſidici & præcones loquerentur ea dicente non exaudirentur.tantus eſt ſtrepitus uocis muliebris:omnes,inquit,tacebunt, quando incaſſum loquerentur, quia non audirentur.ꝑ Tanta uis:tanta copia uerborum. ꝑ Cadit:

exit excre.ꝑ Tot pariter:tu dicas uocem illam tam ſonoram, tot pelues eſſe, & tot tintinabula.ꝑ Pelues:uas aquarium.in quo uaria Peluis perluūtur.unde & nomen.ꝑ Nemo fatiget tubas:nemo, inquit,ad ſuccurrendū Lunę utatur tubis:neq; alio ſtrepitu quando quidem mulier uoce ſua omnes uincat ſtrepitus.ꝑ Lunæ laboranti:nam(ut ſcribit Plin.li.2.cap.12.) uiri ingentes, inter quos fuit Steſichorus & Pindarus crediderūt Lunam eclypſim, & quaſi mortē pati ex cātationibus: unde ne id Luna pateretur,diſſono crepitu ſuccurrebant. Titus Liuius lib.27.ab urbe condita: Prælium non ſolito modo, clamore, ac tumultu eſt,ſed ad aliorum uirorū, equorum, armorumq; ſonum diſpoſita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cū æris crepitu,qualis in defectu Lunæ ſilenti nocte fieri ſolet,edidit clamorem. ait ergo poeta tam clamoſam eſſe mulierem ut ſine tubis, aliiſq; crepitaculis ſola facile poſſit ſua uoce Lunæ excantationibus laboranti auxiliari:ne excantationes audiat. Lunā ſolere ex cātari docet Virgil. Carmina uel cœlo poſſunt deducere Lunam. ꝑ Imponit finem: non ſolum, inquit, mulier de poetis iudicat: ſed etiam more philoſophi præcepta dat de ratione recte uiuendi, ergo & pro etiam imponit finem & modum rebus honeſtis.i.doret ipſa ſapiens & diffinit quid ſit honeſtum, quam utile, quam pulchrum, pronunciandum eſt riſu ſatyrico. ꝑ Nam ſi docta:ex quo,inquit, ſibi uſurpat officiū uirorū:ut more philoſophi de uirtute & honeſto diſputet: iudicetq; de poetis:debet etiam habitum ſumere uiris ſapientibus congruū & omnia facere,quæ faciunt philoſophi & uiri literati: ſi cupit uideri docta & facunda: ut quemadmodum doctrina uiris parem ſe facit:ita & habitu ſit ſimilis.eſtq; legendum cum riſu.ut manifeſta ſit ſciolæ mulieris irriſio. ꝑ Crure tenus medio:talem etiam habitum Oratoris fuiſſe oſtendit Quintil.lib.11. Tunicæ prioribus oris infra genua paulum poſterioribus ad medios poplites uſq; perueniant.nam infra mulierum eſt, ſupra Centurionum.ꝑ Tunicas ſuccingere: aliqui putant legendum eſſe ſuccidere & non ſuccingere: ut maiorem cum uiris habeat ſimilitudinem: ſi tunica ſit breuiore, & ſucciſa. ꝑ Cædere Siluano porcum: debet, inquit, omnia facere, quæ fieri ſolent a poetis & uiris literatis, qui cum loca ſolitaria quærant & nemora: ubi ſine ſtrepitu commodius poſſit ſcribere. Siluano ſiluarum Deo ſacrificant mactantes porcum: uideturque poeta ad id reſpexiſſe,cum dixit porcum mactandum Siluano quoniam (ut docet Cato in re ruſtica) Marti Siluano in ſilua interdiu in capita ſingula boum uotum faciebant. Nam Martem Siluanum Siluanus appellarunt, cui porcum immolabant. Mulieri ad eam rem diuinam adeſſe non licebat, neque uidere quomodo fieret permittebatur. Vnde nunc poeta per ironiam uidetur hortari mulierem etiam ad ſacrificia, quæ a uiris duntaxat peraguntur. Horatius in epiſtolis, Siluanum placari lacte ſic docet ab agricolis: Tellurem porco Siluanum lacte piabant. De hoc tamen aliquid certius quærendum eſt. Locus obſcurus ꝑ Quadrante lauari: exigua mercede: quam lem perſoluunt pauperes philoſophi. unde Horatius in tertia Satyra irridens ſtoicum ut miſerum & pauperem ait: Quadrantem balneatori daturum:Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

ASCen. ℭ I L L A tamen grauior, quæ cum diſcumbere cœpit & cætera. Taxat alias petulantias & moleſtias mulierum: quæ ſibi ſapientiſſimæ uiſæ, ſolæ loqui uolunt: & de ſummis rebus in conuiuiis iudicare. Ordo eſt: Tamen: id eſt tametſi. multum granis: id eſt moleſta ſit mulier imperioſa & immunda ita euomens ut iam dictum eſt: tamen illa eſt grauior: id eſt moleſtior, quæ cum cœpit diſcumbere: id eſt ad menſam ſedere ut comedat, laudabit Virgilium quod bene ſcripſerit, & ignoſcit: id eſt condolet, uel ueniam dat Eliſæ. quæ & Dido appellatur. perituræ: id eſt cum imprudenter amans perierit. cum quælibet mulier talis uiri qualis Aeneas introducitur, amore capi poſſet. committit: id eſt ſimul in trutinam mittit: hoc eſt comparat. uates: id eſt poetas

latinos

Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes,
Sed quædam ex libris & non intelligat odi
Hanc ego, quæ repetit, voluitq; Palemonis artem
Seruata semper lege, & ratione loquendi,
Ignotosq; mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicæ castigat amicæ
Verba, Solœcismum liceat fecisse marito.
Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil
Cum virides gemmas collo circundedit, & cum
Auribus extensis magnos commisit Elenchos.
Intolerabilius nihil est, quam fœmina diues.

latinos cum græcis. & suspendit io dest sub una parte in una lance. Maronem: id est Virgilium Maronis filium: quem a Vergilijs potius Vergilium, quam a Virga Virgilium appellatum docet Angelus politianus. Atq; suspendit alia parte: idest pro alia parte. Homerum in trutina. i. statera, seu bilance. Virgil. autem doctissimus est poetarum apud latinos, & Homerus apud græcos. Grammatici quoq; officium est de poetis iudicare, & omnes explanare: ut docet Diomedes. cedunt ipsi mulieri. & rhetores, qui artem dicendi docent uincuntur ab ea. omnis turba. i. totum conuiuium tacebit ipsa. s. loquitur. nec causidicus, nec preco loquatur: cum uterq; loquendo uiuat: nec altera mulier. tanta uis: idest tanta uehementia uerborum illius unius mulieris cadit. i. decidit ex oro. ut tu dicas: idest quilibet qui adsit dicat: tot pelues: & tot tintinabula pulsari pariter: ut sup. nulla uox audiat. & ideo nemo fatiget. i. fatigare frustra debet iam cõ. s. talis loquitur. tubas atq; æra idest pelues æreas. & tintinabula. idest cymbala ærea. quia: idest sola mulier. poterit. i. satis sit tinnitu uocis suæ succurrere Lunæ laboranti per incantationem. Credebant enim gentiles quod per incantationem Luna posset e cælo deduci. aut in eclypsim trahi. unde est illud Virgilij I Bucolicis: Carmina uel cælo possunt deducere Lunam. Remedium autem credebant concrepitum peluium. & tintinabulorum: sicut & nos campanarum sacratarum sonitu cõtra aduersam tempestatem utimur. unde Tibullus: Cantus & e curru Lunam deducere tentat: Et faceret. si non æra repulsa sonent. Ipsa præterea sapiens. i. more philosophorum profitens sapientiam. imponit rebus. &. i. etiam honestis finem. i. ostendit & docet inter bona honesta quod sit summum: quasi reiecto bono uoluptatis & fortunæ de bono honesto. de quo stoici: cæteriq; sapientissimi habiti disputant: tantummodo discutiat. nam si ipsa cupit uideri nimis docta & facunda. ipsa debet succingere tenus medio crure: idest usq; ad medium crus tunicas more, scilicet oratorum: hoc est debet etiã habitu se ostendere. & cædere Siluano Deo porcum more uirorũ: cum mulieres Cereri sacrificarent. & lauari quadrante more philosophorum. ut ostendit Horati. de stoico dicens Satyra. 3. Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

IOAN. BRIT. ¶ NON habeat: dicendi genus. non sit ea eruditione, ut ex arte possit dicere: cognoscatq; genera dicendi: quæ tria sunt grande, mediocre, & humile. sic & Martia optat esse uxorem suam: Sit mihi uerna satur, & nõ doctissima cõiux. ¶ Torqueat enthymema: enthymema est syllogismus imperfectus. dictũ ab eo qd in mẽte relinquitur obseruatio unius propositionis hoc modo. Non oportet dari pecunias Aeschini: etenim Pisistratus cum cepisset: tyrannum se fecit relictum est autem in mente: Igitur Æschines quoq; capiens pecunias tyrannum se faciet: hac de causa Iuuenalis curtum dixit enthymema: quod totum non sit explicatum: sed quod pars in mente sit relicta. unde Quintil. ait: Alij enthymema rhetoricum syllogismum: alij imperfectum syllogismum uocauere: quia nec distinctis: nec totidem partibus concluderetur. Enthymema intellectũ unum habet: quo omnia mente concepta significat. Enthymema enim idem est, quod cogitatio siue commentum & commentatio. Quattuor esse instrumenta retulerunt antiqui, per quæ in animis hominũ generatur fides: Syllogismum, scilicet inductionem, enthymema & exemplum quorum duo dialectices sunt propria. Syllogismus, atq; inductio. reliqua autem rhetorices. Est igitur Enthymema genus argumentationis: quo oratores pluribus modis utuntur per simile: contrarium: complexionem: conuersionem: gradationẽ: commutationem: diuisionem: expeditionem: subiectionem: compensationem: & frequentationem. Per simile aut maius aut minus hoc modo enthymema fiet. Si iure occisi sunt Gracchi, & Saturninus, qui in pari causa fuit: iure occisus est. Item si mercede dignatur, qui militem sit tutatus, non ne & qui seruauerit imperatorem? Per cõtrarium, Eum quem nihil accusas, damnas. Bene quem meritum autumas, male mereri iudicas. Per complexionem. Si hominibus mala euenerint, non incusandus est Deus, Nam si boni sunt in aduersa fortuna fient meliores. Sin mali. aut se corrigent, aut iuste punientur. Per conuersionem. Complexioni contrarium enthymema efficitur ita ut superiora diluat. hoc modo. Deus utiq; accusandus est, si hominibus mala euenerint nam si boni sunt, nec castigari debent, nec punitione dignantur. Si mali in aduersa fortuna nõ fient meliores. Per gradationem hoc pacto enthymema formatur. Industria Scipioni uirtutẽ parauit, uirtus gloriam, gloria æmulationem, inimicitiam æmulatio: idustria igit Scipioni parauit inimicos. Per cõmutationẽ ita. Quæ de Pompeio dicuntur dici non possunt. Quę autẽ dici possunt, non dicuntur. Per diuisionem. Quid ego nunc uobis de meis meritis predicem? nam ea si meministis, obtundam. Si obliti estis, nihil mihi credetis. Per expeditionem siue partium enumerationem hoc modo. Necesse est, cum constet hunc quẽ tenes fundum, meum fuisse: ut ostendas aut a me illius causam habuisse aut lõgo tempore præscripsisse. Atqui cum eum fundum uacuum possederim: non potuisti præscribere: nullam præterea a me illius in causam habuisti. Relinquitur ergo eum fundum ad me pertinere. Per subiectionẽ ita. A quo hic ausit suis in periculis auxilium implorare, qui patriæ salutem neglexit? An ab agnatis amicisue. At ij merito illi inimici sunt facti: nec quisq̃ eorum est: qui se huius agnatum, amicũue dici turpe non putet. An se conuertet ad ciues? At illi uelut inutilem, atq; ingratum optimo iure extra fines eijcient. An immortalis Dei fauorem implorabitur? Atq; & Deus ipse ingrati serui preces reiecit, eumq; damnatum tortoribus excruciandum tradidit. Per compensationem. Magnus labor, magna pericula obijciũtur. At immortalis gloria ex his erit consecutura. Per frequẽtationem hoc modo: A quo tandem abest iste uitio: quid est cur iudicio eum uelitis liberare? Suæ pudicitiæ proditor est, insidiator alienæ, cupidus, intemperans, petulans, superbus, impius, in parentes ingratus, in amicos infestus, in cognatos, in supiores cõtumax, in æquos, & pares fastidiosus, in inferiores crudelis, deniq; omnes intolerabilis. ¶ Torqueat: iaculetur in aduersarium. ¶ Rotato sermone. i. celeri & breuibus comprehenso. ¶ Palæmonis: tantæ (ut testatur Suetonius de claris grammaticis) arrogantiæ fuit Rhemius hic Palæmon Vincentinus: ut de se diuinasse diceret Virgilium, cum dixit: Tantũ uicine Palęmon, ut uidelicet poetarũ aliq̃n arbiter fieret, Varronẽ porcũ literarũ appellabat, literas dicebat secũ esse natas, & secũ morituras. ¶ Antiquaria: qui uerba ab usu remota, & pene ex auctorata scrutantur: quasi inde eruditionis famam aucupantes, antiquarij appellantur. Quinti. eos irridet sic: Famam eruditionis affectabãt ut quædam soli scire uiderentur, Cacozelos autem & antiquarios ut diuerso genere uitiosos pari studio spreuit (auctore Tranquil.) Augustus. Nam Cacozeli latine disci posse uidentur mali affectatores, æmulatoresq;. Quintil. lib. 8. ait Cacozelon malam esse affectationem, per omne dicendi genus peccantem. Nam tumidas, & exilia, & prædulcia, & abundantia, & accersitas, & exultantia sub idem nomen cadunt. ¶ Nec curanda uiris: illam etiam, inquit, odi q̃ exquisitæ est diligentiæ circa studia: ut etiam amicæ barbarismos (rem sane minimam) castiget: quod uiris etiam negligendum sit, cum ab amicis tale quid committatur. ¶ Opicæ: barbaræ & ueluti incultæ latinitatis. unde illud est Catonis apud Plin. lib. 29. græculos insectantis: Nos quoq; dictitant barbaros & spurios, nosq; magis q̃ alios Opicorum appellatione fœdant, De Opico dictum in tertia Satyra: Et diuina Opici rodebant carmina mures. ¶ Solœcismum: Solœcismus est (ut docet Cicero ad Herennium) cum uerbis pluribus consequens uerbum superiori non accommodatur. Asinius Capito in literis, quas ad Clodium Thuscum dedit hisce uerbis diffinit: Solœcismus est, inquit, impar & inconueniens compositura partium orationis: cum græcum autem uocabulum sit Solœcismus, an attici homines, qui elegantius locuti sunt usi eo sint quęri solet. Sed non, inquit. Aulus Gellius, neq; Solœcismũ, neq; Barbarismum apud grę corũ idoneos adhuc inuenimus. Nam sicut barbaron ita Solœcon dixerunt. Nostri quoq; antiquiores solœcon sa

Marginal notes: Enthymema — Antiquarius — Cacozelus — Solœcismus

dile Solœcismum haud scio an unquã dixerint quod si ita est, neq; in greca, neq; in latina lingua Solœcismus probe dicitur, a uetustioribus autem latinis Stribiligo dicebatur: a uersura uidelicet & prauitate tortuosę orationis tanq̃ strebiligo quędam. Nam στρέβλω apud græcos torqueo, ac deprauo significat unde & Scribilita appellata est: quod in circuitu ad restis modũ torqueretur: unde a nostris torta appellata est Mar. Circumlata diu mensis scribilita secundis Vrebat nimio sæua calore manus. De Solœcismo autẽ multa tum Quinti. i. 1. tum Diomedes grammaticus. Liceat se ciste marito non sic, inquit, tam docta ut intelligat cum maritus incongrue loquitur. Sic & Martia. (ut diximus) optat esse uxorem suam: Sit mihi uerna Satur & non doctissima coniux. Nil non permittit sibi: mira inquit, est mulierum impudentia, quæ omnia sibi licere putant: quãdos quidem nec eas pudet circa collum gemmas gestare: & auribus uniones suspẽdere. Virides gẽmas: smaragdos intelligit, quibus ait Plinius nihil comparatum omnino uiridius uirere. Commisit auribus: idest suspendit. Vnde Seneca in. 7. de beneficijs: Video uniones non singulos singulis comparatos: iam enim exercitatæ aures oneri ferendo sunt. Elenchos Plinius libro. 9. cap. 35. Vniones fastigiata longitudine elenchos appellat: hos, inquit, digitis suspendere & binos ac ternos auribus fœminarum gloria est.

Stribiligo Scribilita

Eléchus

Interea fœda aspectu, ridendaq; multo
Pane tumet facies, aut pinguia poppæana
Spirat, & hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute, quando videri
Vult formosa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit.
Incipit agnosci, atq; illo tunc lacte fouetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exul hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atq; fouetur
Tot medicaminibus coctæq; siliginis offas
Accipit, & madidæ, facies dicetur, an vlcus?

ASCen. ¶ NON habeat &cę. Prosequitur inceptum. Ordo est: Matrona qua recumbit. i. sedet iuncta tibi per coniugium, seu matrimonium non habeat genus dicendi. i. non sit perita artis dicendi ita: ut sciat in uno genere sermonis uersari: aut non sup. torqueat. i. uiolenter. exprimat ore rotato. i. circumuoluto. & concussa lingua. qua quibus pathos seu affectio exprimenda est uti solent. enthymema curtum. i. succinctum in quo deest altera propositionum: ut fiat syllogismus perfectus. fit autem potissimum expugnãtibus inter se sententijs: & fere per interrogationem, quale est illud: Antonium priuatum ferre non potuistis: hunc imperatorem feretis. nec coniux tua sciat omnes historias: sed sciat quædam ad historiam pertinentia, ne omnino elinguis & ignara rerum sit ex libris alij exponunt ex. i. extra libros: hoc est sine libris. Alij ex libris quos legere permittitur, sed non intelligere ad unguem. unde sequitur: & non intelligat. Odi. i. odio prosequor. hanc. i. eam quæ repetit & uoluit artẽ Palæmonis illius grammatici peritissimi: sed arrogantissimi. & hoc lege loquendi. & ratione loquendi. i. arte grammatica, seruata. i. obseruata semper ab ea: q; pro &. quæ supp. existens antiquaria. i. antiquitatis amatrix. tenet uersus ex antiquis, aut annalibus ignotos mihi. qui mei temporis uerbis utor. Nec pro & non. & quę castigat amicæ. i. alteri matronæ familiari. & amicæ opicę. i. barbaræ adhuc ineptæ uerba quædam minus culta, non curanda. i. non animaduertenda uiris: quia mulieres multis in locis etiam apud barbaros exquisitiores. morosiores: & cultiores sunt in sermone, q̃ uiri. liceat ipsa permittente & non curante uiro facere Solœcismum: idest ineptum & semibarbarum sermonem. hoc autem non dicit poeta: qua si precetur ut saltem parcat marito si uitiose loquatur: sed quia contemnit sermonem uiri. Mulier, cum. i. postquam. circumdedit collo suo uirides gemmas: idest smaragdos. & cum. i. postquam commisit auribus: id est auriculis suis extensis. i. late patentibus magnos elenchos: idest oblongas uniones. nil non permittit sibi: idest omnia permittit sibi. & putat nil supple esse turpe sibi. unde nihil est intolerabilius, q̃ fœmina diues: opibus scilicet confisa suis.

IOAN. BRIT. ¶ INTEREA fœda aspectu: insurgit poeta in mulieres cutem curantes, & faciem expoliẽtes, ut adulteris placeant. Interea: idest mulier dum sibi omnia permittit, indulgetq;, totam faciem domi linit medicamentis & operitur ut tenera & candida cutis fiat: atque ita a marito amplexu & osculis interea fouetur: cum uero ad mœchũ proficiscitur, deponit linteola, & medicamenta, exeritque curatam faciem. Ordo autem est: Interea facies fœda aspectu, & ridenda tumet multo pane: hoc est pane madido lacte asinino. Nam eo lacte cutem in facie erugari & tenerescere, candoremq; custodiri pu

tant, auctor est Plinius. quod fieri solitum ab Othone sic scribit Tranquillus: quod pane madido faciem linere consueuerit. ubi intelligendum panem fuisse lacte asinino maceratum: sicut diximus illic: Et pressum in facie digitis extendere panem. Pinguia Poppæana Spirat: alij poppęana medicamenta esse intelligunt: idest offas panis madidi lacte asinino: ut sit idem bis repetitum: multo pane tumet facies, & pinguia poppæana spirat. Ego uero unguẽta fuisse interpretor his rationibus & quod pinguia dixit, & spirat. Nam unguenti est esse pingue, & suauis odoris. ex pane autem macerato lacte asinino, neque odor ullus habetur, neque pingue. unguentum igitur expone pretiosissimum: quod ipsa Poppæa Neronis uxor adinuenerit, usaque sit. Nam & unguentorum usus fuit apud mulieres ut placerent, sequitur enim: Mœchis foliata parantur. ut ita appellata sint poppęana a Poppęa quemadmodum Cosmiana a Cosmo: & Niceroniana a Nicerote pfectoribus & magistris. Spirat fragrat, & olet. Et hinc miseri uiscant: hic maxime idignatur poeta: qđ mulier se polliat: nõ ut marito placeat sed amatori tantũ. Nam medicamẽta illa e facie non lauat domi: parum curans an placeat marito unde, inquit. labra mariti uiscantur, cum eam osculatur. Lota cute: elotis e uultu medicamentis. Quando uideri Vult formosa domi? cum interrogatione legendum est. ut sit: Nunquam curat uideri formosa apud maritum. Foliata unguenta nardina. nam ea pretiosissima habebantur: quæ ex folijs & spicis nardi fiebant. Vnde Plinius de folio nardi Plura dicere par est, ut principali in unguentis. inde addit: Cacumina nardi in aristas se spargunt, ideo gemina dote nardi spicas, ac folia celebrant. Idem alibi ait: Vnguentum segale appellatum, quod Parthorum regibus ita temperatur. Constat myrobalano, costo, amomo, cinamomo, comaco, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha & cætera. Vnde spicatum unguentum dicebatur, quod ex spicis fieret. De quo Diuus Marcus in euangelio mentionem fecit: Et attulit alabastrum unguenti spicati. ubi loco deprauato legitur pistaci: quod omnino culpa librariorum factum est: qui parum curiosi pistaci pro spicati transmutatis literis scripsere. totidem enim, eædemq; literæ sunt in dictione pistaci, quæ in spicati; itaq; locus est emendandus cum unguentum dicatur spicatum ab ipsis spicis nardi, & non pistacum. Parantur mœchis: ac si dicat: non iam marito. uult inquit, per unguenta placere, & grata esse amatoribus suis. bene autem ait paratur. unguenta enim inuenta sunt ad alienam uoluptatem. etenim qui odorem gerit ipse non sentit. His emitur: idest ab his mulieribus. Indi mittis: ex India enim multi ex huiusmodi odoribus habentur: unde sic Plinius de Costo, & Nardo loquens: Radix & folium Indis ex maxima pretio. Graciles: tenues corpore & non pulposi. sic etiam appellauit Mauros: Et nigri manus ossea Mauri: qui ossa tantum habere uidetur, quam sint exili & macilento corpore: hocq; ratione nimij æstus, qui macilenti causa est, sicut humor pinguedinis. Aperit uultum: amotis linteolis, & medicamentis. Tectoria, ironicos integumenta illa medicamentorum. sumpta metaphora a parietibus, qui tectorijs co operiuntur, ut sint pulchriores. nam tectorium appellatur incrustatio illa ex calce, quæ parietem reddit leuigatiorem. de quo pleraq; diximus apud Persium illic: Tectoria linguæ. Illo lacte: ad illud respicit quod ait Plinius (ut ante diximus) cutem in facie erugari & tenerescere, & candorem custodiri lacte Asinino: notumque quasdam quotidie septingentas custodito numero fouere: Poppęa hoc uxor Neronis principis instituit: balneorum quoque sic solio temperato asinorum gregibus ob hoc eam comitantibus. Exul: tanta, inquit, est decoris affectatio: ut quocunq; etiam migrandum fuerit in erumnis etiam uoluptatibus indulgeat. Axem hyperboreum: idest septentrionales regiones. Solinus scribit Hyperboreos incolere ultra Aquilonem: apud quos mundi cardines esse credunt Domus sunt nemora: in diem arbores uictum subministrant. Dicti Hyperborei: id est Superaquilonares. uetustas enim Hyperboreos uocauit incolas locorum, quę super Scythiam sunt,

Poppæanum

Vnguentum spicatum

Locus deprauatus i euãgelio

Tectorium

Hyperborei

Est operæ pretium penitus cognoscere toto
Quid faciant, agitentq; die, si nocte maritus
Auersus iacuit, periit libraria, ponunt
Cosmetæ tunicas; tarde uenisse liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere somni
Cogitur, hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic scutica, sunt quæ tortoribus annua præstent.
Verberat, atq; obiter faciem linit, audit amicas,
Aut latum pictæ vestis considerat aurum,
Et cædens longi relegit transacta diurni,
Et cædit, donec lassis cædentibus, exi
Intonat horrendum iam cognitione peracta
Profectura domo sicula non mitior aula.
Nam si constituit, solitoq; decentius optat
Ornari, & properat, iamq; expectatur in hortis
Aut apud Isiacæ potius sacraria lenæ.
Componit crinem laceratis ipsa capillis
Nuda humeros Psecas infelix, nudisq; mamillis.
Altior hic quare cincinnus taurea punit
Continuo flexi crimen, facinusq; capilli.
Quid Psecas admisit? quæ nam est hic culpa puellæ
Si tibi displicuit nasus tuus altera leuum
Extendit, pectitq; comas, & voluit in orbem.
Est in consilio matrona, admotaq; lanis
Emerita quæ cessat acu, sententia prima
Huius erit, post hanc ætate, atq; arte minores
Censebunt, tanquam famæ discrimen agatur,
Aut animæ, tanti est quærendi cura decoris,
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altũ
Ædificat caput, Andromachen a fronte videbis,
Post minor est. aliam credas; cedo, si breue parui
Sortita est lateris spatium, breuiorq; videtur
Virgine pygmæa nullis adiuta cothurnis,
Et leuis erecta consurgit ad oscula planta.
Culla ĝiri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum, viuit tanquam vicina marito

sunt, quasi originem Boreæ introrsum recedendo transissent, ❡ Sed quæ mutatis: ordo est. Sed facie quæ inducitur, & fouetur tot medicaminibus mutatis. & accipit offas siliginis coctæ & madidæ: dicetur ne facies an ulcus: Legendum cum interrogatione: quasi dicat ulcus potius dicendum est, ꝙ facies. nam & ulcera eodem modo emplastris, & medicamentis fouere solent. ❡ Offas coctæ siliginis. i. frusta panis cocti, & macerati lacte asinino. nã appellatione offę itelligimus frusta panis, carnis, casei, & huiusmodi rerũ unde dicimus offam porcinam .i. frustum carnis porcinæ unde Iuuenalis Satyra secunda: Et patruo similes effundere offas. Persius item appellauit globum carminum offas illic: Carminis offas ingens. item Plinius inquit, amygdalas contusas, & in offam redactas. ❡ Siliginis: genus tritici ex quo fit panis delicatissimus, de quo plura ante.

Offa — **Siligo** — **ASCen.**

❡ INTEREA fœda &c. Recitat alia in muliere potissimum diuite intolerabilia: q; scilicet suco ut sandice & cerusa: aut lacte asinino: & stercore canino faciẽ illiniens: labra mariti conglutinat ac uiscat mœchis aut adulteris lota & uncta occurrat. Ordo est: Interea dum sic mulier diues omnia sibi permittit & licere putat: facies eius fœda aspectu. i. ad aspiciendum. q; pro &. ridenda .i. irridenda. tumet multo pane intincto. s. lacte asinino: quo cutis firma & nitida efficitur. & spirat pinguia poppæana. i. emittit odorem pinguium unguentorũ, quæ Poppæa Neronis uxor inuenit. & labra miseri mariti uiscantur. i. conglutinantur. hinc idest ab his unguentis. Ipsa autem ueniet ad mœchũ. idest adulterum cute existẽte lota. i. nitida, & tersa a fucco mundata. Quãdo uult uideri formosa domi? in terrogatiue positum est quasi dicat nunquam. sed foliata. i. confectiones unguentorum parantur mœchis. i. dũ ire uult ad mœchos utitur foliatis. Et quicquid uos Indi graciles. i. macilẽti. mittitis huic. i. ad nos: uidelicet Romam: emitur a muliere his scilicet mœchis illis ornata & uncta complaceat uel ut donet: quod minus placet: quia sensus est: domi omnino negligit cultũ, & mundiciam. emit tamen ornamenta quęcunq; ab Indis aduehuntur, ut ornetur exitura ad mœchum. Tandem. i. postquam diu fucata incessit, & fucum mutare uult. aut dõ, uetula efficitur ipsa aperit. i. retegit. uultum. i. faciem. & reponit idest aufert. prima tectoria: idest cooperimenta. sunt autem tectoria proprie incrustationes, quibus muri & parietes ruinosi obteguntur: ut nouam faciem habeant. & ita est iucunda metaphora quia sicut murus ruinosus ex uetustate si tectoria auferantur, cadutus & fissuris plenus apparet: ita facies uetulæ ablato fuco rogosa & tetra: atq; pro &. ideo ipsa fouetur eo lacte scilicet asinarum: propter quod scilicet lac habendum recens: ipsa educit secum asellas comiter: sicut Poppæa facere solebat. si ipsa exul: idest extra solum patrium iens dimittatur ad axem Hyperboreum: idest ad polum septentrionalem: idest licet eundum sit ad extremas oras mundi. Sed ea species supple oris quæ inducitur: idest farcitur & superducitur, atque fouetur tot mutatis: idest uarijs ac diuersis medicaminibus: uel toties appositis: sicut emplastra ulceribus mutari solent. & quæ accepit offas: idest madida frusta siliginis coctæ & madidæ, ut rugæ reficiantur: dicetur facies an ulcus. q. d. uidetur ꝙ potius ulcus.

JOAN. BRIT.

❡ AVERSUS: ab uxore. si forte, inquit, maritus nocte cum ea non concubuerit, indignata sæuitiam in seruos exercet. ❡ Periit libraria: cum enim maritum animaduertere non possit, in familiam sæuit. Libraria autem dicta est a libris, quos dominæ exscriberet. Sic & librarius, qui domino exscribebant. unde Tranquillus in Vespasiano ita scribit: Post uxoris excessum Cenidẽ Antoniæ libertam, & a manu dilectã quondam ubi reuocauit in contubernium &cæ. Amianus Marcellinus de Amanuensi muliere in decimo octauo sic meminit: Quibus literis occulte quantum fieri potuit missis: ancilla quam domina dictante perscripserat exẽplum ferens, chartulam perdidit. Plinius libro septimo loquẽs de Cæsare: Epistolas uero tantarum rerum quaternas pariter librarijs dictare, aut si nihil aliud ageret septenas. Cicero etiam Ciceronis filius ad Tyronem ita scribit: Peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem græcus. multum enim mihi eripitur operæ in exscribendis hypomnematicis: nisi forte uocabulum deducatur a libra: ut libraria ancilla diceretur: quę dispartiendis pensis prę esset. Librariam etiam eleganter dicimus quam gręco uocabulo bibliothecam appellamus. Gellius in noctibus atticis libro quinto capite quarto: In libraria ego & paulus consederamus. Cicero in primo de Legibus: Cuius loquacitas habet aliquid argutiarum: ne id tamen ex illa erudita græcorum copia: sed ex librariolis latinis. ❡ Ponunt tunicas: idest deponunt ut flagellentur. Plautus i Persa: Vbi captum est flagrum, dũ tunicas ponit, quãta afficitur miseria. ❡ Cosmetæ: ancillæ quæ dominam ornant. Nam κόσμω idem est, quod orno. & κόσμος ornamentum. & κοσμητὴ Cosmeta: idest ornatrix. Tranquillus in Claudio: Inducta teste in senatu: hæc, inquit, matris meæ liberta & ornatrix fuit. ❡ Tarde uenisse: increpatur quod tarde uenerit. ❡ Liburnus: seruus. nam ex Liburnia mittebantur serui robusto & procero corpore ut diximus illic: Et ingenti curret super ora Liburno. ❡ Pœnas alieni somni: idest mariti, qui dormiuit, nec uxorem ea nocte attigit. ❡ Hic frangit ferulas: in dorso suo. ita dictum sicut alibi de Mario: Nodosam frangebat uertice suo dum uerberabantur. ❡ Flagellis: nam tortores in seruos flagellis animaduertebant. Seneca ad Lucilium: Audio, inquit, circa horam tertiam noctis flagellorum sonum: quæro quid faciat: dicitur rationes accipere. Romæ flagella uendebantur in Suburra. Martialis: Tonstrix Suburræ faucibus sedet primis Cruenta pendent qua flagella tortorum. ❡ Tortoribus: lorarijs, quos inter seruos habebant, & mercede etiam conducebant. ❡ Annua præstant: annua absolute salaria appellamus, siue alimenta unius anni. Vnde Tranquillus in Tiberio: Sed & peculio concesso a patre, præbitisque annuis fraudauit per speciem publici iuris. Idem in opusculo de claris grammaticis, & rhetoribus loquens de Palemone Vicentino: Quamquam ex schola quadringenta annua caperet. Sic etiam accipimus diurnum pro uictu siue mercede unius diei. Seneca in secundo controuersiarum: Con sora modo omnis fortunæ diurnum petam.

Libraria — **Librari°** — **Liburn°** — **Annua**

Idem: Diurnum accepit, in cetuculo dormit. Diurnum item ac-
cipitur pro libro in quo singulorum dierum rationes notantur, ut in
fra: Et cædens longi relegit transacta diurni. Suetonius in Claudio:
Extat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis, titulisq; operum.
Obiter ¶ Obiter: idest simul. ut sit sensus Verberat & simul faciem linit, &
audit amicas. de quo plura alibi in tertia Satyra: atque obiter leget,
aut scribet. Phoius libro duodecimo: Vt obiter quæque genera odo
rum dicantur. i. simul dicantur. ¶ Faciem linit: medicamentis & fu-
cis excolit. ¶ Audit amicas: cum amicis confabulatur. ¶ Considerat
Vestis cõtemplatur. ¶ Vestis pictæ: uestem Phrygiam forte intelligit quam
Phrygia (ut auctor est Plin.) acu facere inuenere Phryges: unde & Phrygio
nes appellati sunt, qui acu uestes pingunt. Possumus etiam intelli-
Vestis gere uestem attalicam. Nam Attalus rex Asiæ uestibus aurum inte
Attalica xere inuenit: unde Attalicis nomen. hæc Pli. ¶ Et cædens: uerberans:
hoc est dũ uerberat. ¶ Relegit. iter. & sæpius legit, & inspicit. ¶ Trã
uersa: consueuisse Romanos rationem quærere ex seruis suis osten
dit (ut diximus) pauloante Seneca ad Lucilium: audio, inquit, cir-
ca horam tertiam noctis flagellorum sonum: quæro quid faciat, di
citur rationes accipere. Mulier igitur furibunda, & irata recogno-
scens, & diligenter trutinans errata longi diurni, uerberat seruum.
¶ Diurni. i. libri in quo (ut diximus) singulorum dierum rationes
notantur. Vnde Tranquil. in Claudio: Extat talis scriptura in ple-
risq; libris, ac diurnis, titulisq; operum. ¶ Transuersa: ego intelligo
errata & delicta commissa: cum perperam rationes notauerit. unde
dicimus fertur transuersus: cum non recte quispiam incedat. & a re
cta uia declinet. ¶ Et cædit donec: ordo est & sensus: hoc est iubet cæ
di, donec præfectura domus hoc est ipsa domina, quæ tanq̃ præfe
cturam domus gerit: intonat horrendum Exi, lassis cædentibus iã
cognitione peracta. Vbi illud obseruandum est: legendum esse præ
fectura domus non profectura domo: & metri necessitate: & ex ue
tustissimo exemplari. ¶ Præfectura: ironicos. est autem præfectura
uocabulum generale a præficiendo: unde præfecturã urbis: & præ
fecturas militares dicemus: quasi sit quidam magistratus totius do
mus. nã præfectura legi non potest: prima. n. syllaba breuis est. Do
cet iurisconsultus lib. 1. Digestorum: Omnia omnino crimina sibi
uendicare urbis præfecturam: nec tantum ea, quæ intra urbem ad
mittuntur, uerum quoq; ea, quæ extra urbem intra Italiam fiebãt.
¶ Horrendum: pro horrende. nomen pro aduerbio. ¶ Intonat: cla
Phalaris mãt, inquit, horrẽde Exi. ¶ Sicula nõ mitior aula. i. Phalaride Agri
gentinorum tyranno: cuius crudelitatem tantam fuisse constat: ut
præmia nouorum inuentoribus tormentorum proponeret: cui (ut
placeret) Perillus optimus artifex æneum taurum conflauit: ut in-
clusus reus subiecto igne torqueretur. & uox hominis exclaman-
tis mugitum bouis imitaretur. Cæterum Phalaris Perillum nouo in
strumento inclusum supplicio mortis affecit. Vnde Oui. Vt munus
munere penses: Da precor ingenio munera digna meo. Dixerat &
phalaris pœnæ mirandæ repertor: Ipse tuum præsens imbue dixit
opus. ¶ Iam cognitione peracta: iam omnibus rationibus diligen-
ter recognitis, & excussis. ¶ Nam si constituit: ordo est: psecas infelix
componit crimen, si constituit domina. s. cum adultero: & si optat
ornari decentius solito. ¶ Et si properat: & si iam expectatur in hor
tis, aut potius apud sacraria lenæ isiacæ. ¶ Nam si constituit: hac au
tem particula Nam: rationem ostendit feritatis etiam per sequentia.
Sacrariũ ¶ Sacraria: dicuntur loca ubi sacra reponuntur, quæ etiam in ædifi
cio priuato esse possunt: & solent qui liberare ea loca religiosa uo-
lunt, sacra inde euocare. Locus autem sacer dicitur sacratus. Hæc
Vulpianus titulo de rerum diuisione. ¶ Lenæ Isiacæ: Isis Ægyptio-
rum fuit Dea, cuius sacrificia Romam translata fuere. in eius tem-
plo maxima dabatur adulteriorum occasio. Ouid. ad amãtem ait:
Nec fuge Niliacæ memphitica templa iuuencæ: Multas illa facit, q̃
fuit ipsa Ioui. Scribit Iosephus lib. 18. antiquitatum: iuuenem quen
dam nomine Mundum: cum impatienter paulinam quandam ge-
nerosam & pudicam alioquin matronam amaret: sacerdotes Isidis
pecunia corrupisse. qui nouo religionis commento mulierem in tẽ
plum uocarent. hi igitur cum fingerent se per noctem cum Osiride
collocutos, persuasere eam a se desiderari. Eam itaq;, cum in tem-
plum nocte uenisset, iuuenis tanq̃ Osiris compressit: mox cum pe-
tulãtis stuprum ei exprobrasset, mulier marito rem detulit, maritus
Tiberio. Qui indignatus, sacerdotes cum liberta Mũdi, quæ totius
facinoris fuerat conciliatrix, crucibus affixit, templum Isidis euer-
tit, simulachrum eius in Tyberim præcipitauit, iuuenem trans ma
re relegauit, grauiore supplicio dignum nõ iudicans, q̃ amoris im
patientia, & furore deliquisset. ¶ Lenæ Isiacæ. i. lenæ, quæ in templo

Isidis mulierem expectat, conciliatq; adulteria. Templum autẽ Isi- Templũ
dis proximum fuisse campo Martio & Tyberi ostendit Iuuenalis: Isidis
A Meroe portabit aquas, ut spargat in ædem Isidis, antiquo quæ
proxima surgit Ouili. ¶ Componit crinem: notat superbam mulie-
rum uecordiam: quæ cũ ab ancillis ornarentur, essentq; deformes:
offensæ ea deformitate: dum in speculo se inspicerent, ancillas ipsas
pulsarent. Idem etiam notatur, a Mart. in. 1. Vnus de toto peccaue
rat orbe comarum Annulus: incerta non bene fixus acu. Hoc faci
nus Lalage. speculo quod uiderat, ulta est: Et cecidit sæuis icta ple-
cusa comis. ¶ Psecas: nomen fictum ancillæ. [illegible] enim idem est,
quod irroro. nam dominam se componentem irrorat. sumpsit autẽ
ex libris Metamo. Ouidij. ubi eiusdem nominis est ministra Dianæ.
¶ Laceratis capillis: a domina. s. ¶ Nuda humeros. i. habens hume-
ros nudos, & mamillas discissa uesta a domina a qua cæditur. ¶ Al
tior hic quare: uerba dominæ increpantis ancillam. Quod & Sene
ca notat libro de breuitate uitæ his uerbis: Quo excandescunt siqd
extra ordinẽ iacuit: nisi omnia sua in annulos suos reciderit. ¶ Cin Cincin-
cinus: hoc est capillus annulatus: ut dixi modo testimonio Martia. nus
Annulus incerta non bene fixus acu. ¶ Taurea: nomen matronæ fi
ctum a feritate tauri: sicuti Lalage apud Mart. quæ significat uocẽ,
ac per hoc mulierem clamosam & loquacẽ. aut (quod magis pla-
cet) per Tauream genus lori intelligit. nam hoc uocabulo utitur &
Iosephus lib. 2. de bello Iudaico sic: præfecti autem militum cura-
bant comprimere tumultum, & pugnaces quosq; comprehenden
tes taureis ulciscebantur, ac uinculis. unde & Eusebius de tempo-
ribus sic scribit. Tarquinius Superbus excogitauit uicula, taureas,
fustes, latomias, carceris, compedes, cathenas, exilia. Eadem uer-
ba recitat & Eutro. Erit ergo sensus: Crimẽ & error ancillæ ilico ca-
stigat loro, & uerbero. ¶ Punit crimen. i. q̃d ipsa putat, & uocat cri-
men. ¶ Quid psecas: uerba poetæ subsanantis furentem dominam.
¶ Hic: i. hac re. i. cum tu tibi displiceas. indignatur enim & irascitur
ancillis q̃ deformis sit. ¶ Altera leuum: sensus est: Altera mulier est,
quæ cum se comit, & capillum circa caput digerit, aliãs de ornatu
consulit. ¶ Altera leuum: utrum extendit leuum capillum, ac exten
dit & pectit comas, & uoluit in leuũ orbem. ¶ Voluit in orbem: cri-
cum caput multis nodis reuolutionibus disponit. ¶ Est in cõsilio ma
trona: hoc est quod dicit: cum altera extẽdit, pectitq; comas. statim
adhibetur matrona in consilio. nam matronam, & ancillam anum
quasi per ætatem peritiorem consulit de capitis ornatu. est autem or-
do: Matrona, & ea quæ emerita acu cessat admota lanis est in con-
silio. ¶ Emerita acu. i. iam finito munere suendi propter ætatem. eme Emeri-
riti enim illi dicuntur. qui functi sunt munere suo, & uacationẽ ha- tus
bent. Tranquil. in Caligula: Cæterorum increpita cupiditate com-
moda emeritæ militiæ ad sexcentorum milium summam rescidit.
Papinius in Siluis: Cæsar ab emerito iubeat discedere bello. Cice. in
lib. de Senectute: Emeritis stipendijs libidinis, contentionũ &c. Mu
lier enim uetula omisso munere suendi, uitio ætatis capendis lanis
admouetur. unde Hora. de anu. Te lanæ prope nobilem tonsæ Lu
ceriam non citharæ decent. ¶ Sententia prima huius. s. ancillæ uetu
læ ut peritioris. ¶ Minores arte. i. peritia ornandi. ¶ Discrimen famæ:
periculum existimationis & uitæ. ¶ Tanti est quærẽdi. i. tanti faciũt
studium ornandi se. ¶ Ædificat: amplificatio est per irrisionem: qua-
si turrim aliam extruat. ¶ Andromachen a fronte: procero corpore
fuisse Andromachen Hectoris uxorem ostendit Oui. Parua ueha
tur equo, q̃ erat longissima nunq̃ Thebais hectoreo icta resedit
equo. ¶ A fronte: incessum mulierum designat: quæ ore elato ince-
dunt ita, ut a fronte uideantur procere. & a tergo minores. Vnde
est illud Papinij in epitalamio Violantillæ: Celsæ procul aspice fron-
tis honores Suggestumq; comæ. Est ergo sensus: Si a fronte, inquit
& parte anteriore mulierem spectaueris: altissimam dices & alterã
Andromachen, ita est capillorum ordo in capite fastigiatus: a tergo
uero si uideris, cognosces breuẽ esse ita: ut aliam credas. ¶ Cedo: si
breue spacium: iocatur poeta in breuiculam mulierem. cedo inquit
. i. dic mihi quomodo facit tam breui statura: cum mantũ uult oscu
lari: erigit se inquit in plãtas. erit ergo ordo: Cedo. i. dic subaudi ex
trinsecus quomodo facit: cum uult osculari maritum, si sortita est
breue spatium lateris parui: & si uidetur breuior uirgine pygmæa
adiuta nullis cothurnis. & si leuis est. i. minime ponderosa: cum sit
pusilla: consurgit, inquit, ad oscula planta erecta: hoc est ipsa erecta
in plantas: sicq; poeta cauillatur mulieres breuiculas. ¶ Adiuta su-
bleuata. ¶ Cothurnis: calciamentis, qualia fiũt ex cortice suberis in Pygmæ
usum mulierum, ut docet Plin. ¶ Virgine pygmæa. i. breuis staturæ Spitame
quales sunt Pygmæi & Spitamæi dicũtur: eo q̃ ternas spithamas us
longitudine:

longitudine: hoc est ternos dodrantes non excedant. ad extremos Indię fines habitant salubri cęlo, semperque uernanti, montibus ab Aquilone oppositis, quos a gruibus infestari Homerus quoque prodidit: Famaé insidentes arietum, caprarumque dorsis armatos sagittis, ueris tempore uniuerso agmine ad mare descēdere, & oua, pullosque earum alitum consumere aliter futuris gregibus non resisti. Plin. ¶ Nulla uiri cura: interea dum haec, inquit, curat quomodo se ornet, & comat: nullam rerum domesticarum curam habet: quasi ad eam nihil pertinentium. ¶ Nulla cura. subaudi erit.

ASCen. ¶ E S T operę pretium. Ostendit alia uitia mulierum: & potissimū saeuitiam, quam exercent in familiam obseruātissimam offensiuiusculam. Ordo est: Operaepretium: idest pretium & merces operae: idest operationis & laboris. est: hoc est utile & commodum est cognoscere penitus quid mulieres faciāt. & agitēt. i. impellāt alios facere toto die: hoc enim pacto facile uitabuntur. Ostendit autē quid agant dicens: Si maritus iacuit nocte auersus: idest habens faciem auersam ab ea. & non sit eam amplexatus. libraria: idest ancilla, quę pensum librat: hoc est lanipendia. perijt: idest in pessimum discrimen uenit: ut illi perijsse utile sit. Cosmetae: idest ornatrices. ponunt: idest reponunt & restituunt tunicas, quas pro labore peracto acceperant ut in illis dominam comitarentur. Liburnus nuncius aliquo missus: uel lecticarius: uel qui eam in liburno uehere debebat: dicitur uenisse tarde. & cogitur pendere: idest persoluere pęnas alieni somni: idest pro alieno somno. uel quia maritus auersus iacuit dormiēs uel quia domina somnum amisit ex ea indignatio, quod auersus iacuerit: & ita prius solito surexit: Vnde tarde uenisse culpatur liburnus. hic: idest aliquis seruorum frangit ferulas: idest baculos leues: quibus percuti solebant. frangit autem in dorso suo dum percutitur. ille rubet flagellis: idest uirgis factis ex summis ramis arborum hic: idest alius. rubet scutica: idest uirga ex corio. sunt supple diuites mulieres, quae praestent: idest persoluant. tortoribus: idest flagellatoribus annua supple stipendia, siue annuas mercedes ut quādo uellent, & quos uellent caedant. Diues ergo & saeua mulier uerberat: idest uerberare facit. & linit: idest fucat obiter: id est interea faciem suam. & audit amicas confabulantes: aut considerat latum aurum uestis pictae acu scilicet: hoc est opus aliquod Phrygionum: qui gallice brodde urs dicuntur. & ipsa caedens: idest caedere: hoc est uerberare faciens. relegit: idest recognoscit. transacta: idest ratione trāsactorum, longi diurni supple temporis gallice: de la longue iournee. Alij textus habent transuersa: idest non suo ordine facta. Significatur autem ex mera malitia: non ex ira subita: aut commotione animi sic caedere: eo quod quasi tranquillo animo alias res interea agit: quia nimis diu caedere faciat. unde sequitur, & caedit: idest caedere facit. donec intonat: idest per modum tonitrus clamat horrendum: idest horrende & terribiliter. exi supple domum meam: nō amplius reuersurus serue nequam, & hoc facit caedentibus lassis: idest defatigatis: prius non. Ipsa autem profectura: id est egressura domo: iam cognitione scilicet delictorum peracta: est supple non mitior aula sicula ubi scilicet saeuissimi tyranni regnauerunt. sic Mancinellus legit. Georgius Valla legendum docet pręfectura domus. eo quod profectura a proficiscor primam corripiat. Nestor autem putat indifferentem esse legens profectura & eum haud dubie Mancinellus: ut in multis secutus est. Verum si non adducant aliū locum ubi proficiscor primam producat: legerem potius cum Valla praefectura: ut sit Praefectura: id est gubernatio illius domus est supple non mitior aula sicula: idest siciliensi, peracta iam cognitione. Nec mala est continuatio legendo praefectura. nam docet quare prefectura est tam saeua. nam, inquit, se constituit: idest decreuit. & optat ornari decentius solito: idest quam solita est, & properat: idest accelerat & expectatur iam in hortis scilicet uoluptarijs: ad quos conueniebant impudici & impudicae. aut potius apud sacraria: idest repositoria sacrorum. lenę: idest gubernatricis meretricum & eorum magistrae Isiacae: idest quae iuxta domum Isidis residebat. aut quae sacerdos erat eius, aut deriuatiuum pro principali posuit. ut sit: Ipsa Isis lena dicta eo, quod in templo eius fiebant commercia, qualia in domo lenae. dicente Ouidio: Multas Io facit, quod fuit ipsa Ioui. Fuit autem Io: idest Isis Ioui concubina. Plecas: idest ancilla infelix, nuda humeros: idest habens nudos humeros. & existens ipsa: idest quantum ad personam suam capillis laceratis: idest dissectis a domina: aut & incultis: mammillis nudis componit crinem dominae scilicet. Cum ponunt autem irrorando: idest sparsim madefaciendo. unde potius cum Calderine & Valla Psecas, quam cū Mancinello Phecas lego. Nam Psecades sunt minutae partes guttae aquarum. Et hęc Psecas Psecados guttae minuta pars: sicut aurum inter arenam: & ita quia ancillarum nomina, aut a patria, aut ab officio fere finguntur: congruum est: ut compositricis capillorum nomen Psecas dicatur. dum autem sic festinanti componuntur ab ancilla illa misera capilli: & ipsa domina uidet in speculo cirros extantes: indignata dicit ad eam: quare hic cincinus: idest capillus crispus & condensus est altior ceteris. & post hoc dictum inquit poeta. Taurea: idest scutica de pelle taurina. sic secundo Machabeorum septimo legimus: Flagris & taureis cruciatos. punit continuo crimen & facinus capilli flexi: idest cincinnati & incuruati: idest errorem illum, quem ut crimen, & immane facinus punit. unde addit poeta: quasi ad superbam & saeuam illam dominam loquatur. Quod: idest quod peccatum admisit Psecas? quaenam culpa puellae scilicet Psecadis? est hic: idest in hac re: si nasus tuus displicuit tibi: hoc est (quod uulgo dicitur) quid potest ipsa si tu non es pulchra. Altera puella, seu ancilla extendit leuum supple crinem qui est in laeua: id est in sinistra parte: uel leuum supple cincinnum, & pectit comas: non dicit pectinat: quia latinum non est. ut uoluit: idest circunducit in orbem: idest ambitum aut circulum matrona quaedam ex uicinis: quae cessat: idest non amplius laborat acu emerita: idest cuius acus addita est cessationi: propterea quod iam debilitatur uisiua uirtus: & ita inutilis est acus. non dices autem quod matrona sit emerita: quia uersus non staret. esset enim nominatiui casus: & ita ultima corriperetur: quae nunc cum ablatiui casus est, & construitur cum acu, producitur. Praeterea matrona non erat emerita simpliciter: sed tantum secundum quid: quia enim propter debilitatem uisus erat inutilis ad pingendum, aut suendum acu: Ideo erat admota lanis & rudioribus officijs. erat ergo acus emerita non ipsa. derisorie autem dicit quod quae uisum debilitatum habebat: quia propter senium caeteris in componendis capillis prudētior credebatur: ac si maturitate consilij ad eam rem opus esset. Ordo igitur est: Matrona quae cessat: idest non amplius operatur: aut fuit acu emerita: idest requiei quantum ad eam matronam concessa. que pro &. supple quae ad mota est lanis supple carpendis aut nendis. est in consilio conuocato: scilicet ad capillos componendos. & sententia huius scilicet matronae erit prima. & minores: idest inferiores aetate & arte. censebunt: idest iudicabunt post hanc tanquam discriminen: idest periculum famae aut animę: idest uitae. agatur: idest tractetur. Acclamat autem poeta dicens tanti: idest tanto pretio. & tanta aestimatione est: idest habetur. cura: idest accuratio & sollicitudo decoris: idest uenustatis quaerendae: idest inuestigandae. Illa autem anus premit: idest compingit. tot ordinibus: idest fascijs aut tricis capillorum in ordinem constrictis. & aedificatis: idest per modum aedificij exaltat. adhuc caput altum: idest satis exaltatum. tot compagibus: idest connexionibus rerum. quod supple uidebis: idest quilibet uidere poterit a fronte: idest ab anteriore parte capitis: super quam orbes illos circum uoluit. Andromachen: idest longissimam mulierem sicut erat Andromache Hectoris coniux. sed post: idest a parte posteriore. est minor: idest breuior supple multo ita: ut credas aliam supple esse, sed cedo: idest dic. est enim uerbum defectiuum prima breui supple quid faceret. uel cedo: id est da, permitte supple ut caput extollat. si sortita est per naturam breue spatium parui lateris. & si ipsa uidetur breuior uirgine pygmęa quae breuissima est. nullis pro non & ullis. non adiuta: idest si non esset adiuta ullis cothurnis: idest altioribus calciamentis etiam suram ambientibus: quae aut ipsis similia nunc subere subleuata fiūt. & ipsa leuis: idest agilis & modico corpore consurgit ad oscula męchi planta existente erecta: idest sursum directa, dum ipsa talis innititur. Nulla uiri cura. Paulatim progreditur poeta ad superstitionē mulierum damnandam non sine nota uariorum sacerdotum huiusmodi superstitionem praedicantium: sed in principio huius partis continuat usque ad finem superiorem sermonem, quem de mulierum saeuitia in seruos atque ancillas: & de culto nimio ac morositate earum inceperat docens eas paruifacere maritos suos: quantū ad utilitatem eorum Ordo est: Nulla cura uiri: Idest de uiro. fiet interea, dum se tam laute curat nec mentio damnorum, quae uir patitur ex tali sumptu mulieris, fiet, ipsa enim uiuit tanquam supple esset uicina marito, & non uxor proprior ipsi marito, quam reliquae uicinae. hoc solo: idest quantum ad hoc solum quod odit amicos, & seruos coniugis: idest mariti: idest sui ipsa est grauis: idest molesta rationibus: idest secundum Mancinel. & Calde. domesticis, & uiri impensis: quas aggrauat nimio cultu: & ita cum superioribus construitur. ut sit.

IOAN. BRIT.

HOC solo propior: satyrice dictum: hac una te uidetur rerum mariti curam habere, ꝙ .i. odit amicos eius & seruos: cum in cęteris rebus: quasi ad se non spectantibus sit negligentissima. Grauis rõnibus: domesticis. s. cum plus impendat, q̃ ratio familiaris tolerat. Ecce furẽtis Bellonę, matrisq; Deum: stultam superstitionem mulierum multis carminibus insectatur: ꝙ nimis credulæ timeant quę a sacerdotibus Cybeleis, & Isiacis horribiliter pręnũciẽtur.

Cybele
Bellona
Isis

Cybele autem ex sententia Apulei, Bellona, & Isis eadẽ fuere Deæ. Idemq; sacerdotes trium Dearum sacra peragebãt. unde nũc recte eundem Cybeles Bellonę & Isidis chorum inducit. Chorus: cœtus. Bellonæ furentis .i. sacerdotum Bellonæ furentium: nã in eius sacris sacerdotes suo cruore sacrificabant. gladios .n. districtos utraq; manu tenentes sectis pariter humeris & lacertis, & capitis rotatione discurrebant. & ueluti numine Deę afflati agebantur. unde superius: Sed ut phanaticus œstro Percussus Bellona tuo diuinat Horat. in Sermonibus: Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis. Tibullus: Hæc ubi Bellonæ motu est agitata. eã turbã Mart. Entheam appellat .i. phanaticã & numine afflatam. De sacerdotibus Bellonæ Lampridius: Bellonæ seruiẽtes uere execare brachium præcepit studio crudelitatis. Matrisq; Deũ: Cybele. De qua Liui. lib. 29. Oratores Romani Pergamum ad regem uenerunt. Is legatos comiter acceptos, Pessinuntem in Phrygiam deduxit, sacrumq; his lapidem, quem matrem Deum esse incolæ dicebant, tradidit: & deportare Romã iussit: huic sacerdotes galli seruiebãt Eunuchi: q apud Deam se iactantes faciebant cymbalorum, ferramentorumq; iactatorum, ac manuum sonitum.

Galli

Galli autem sunt cognominati sacerdote Deæ a Gallo fluuio Phrygiæ: apud quem Orgia colebãt. simulachrum autem illud Deæ facile Romanis concessum fuit, cõsanguineos se dictantibus, atq; oriũdos ab Ænea Phryge. Ipsum simulachrum cælitus (ut aiunt) demissum, neq; qua sit materia, neq; a quo fabricatum artifice (ut scri. Herodianus) satis constat, neq; plane hominum manibus creditur factum. Hoc igitur decidisse cælitus ferunt in quendam Phrygiæ agrum, cui nomen Pessinũti a casu eius simulachri factum putãt. nam πίπτω cado significat: cuius aoristus secundus est ἔπεσον: unde pessinus nomen tractum est.

Pessinus

Ingens semiuir .i. antistes sacrorum & prefectus gallorum. ordo est: Ingens semiuir expositio facies reuerenda minori, grande sonat. Semiuir: quia Eunuchus. Facies reuerenda: quem cæteri sacerdotes minores uenerantur. Minori obscæno .i. gallo fœdo fœmineo. Nam diuus Augustinus scribit gallos molles contra omnem uirorum, mulierumq; uerecundiam consecratos, madidis unguento capillis, facie dealbata, fluentibus membris, incessu fœmineo per planteas, uicosq; a populis. unde uiuerent, turpiter quæsitasse. Secuit genitalia: uirilitatem enim sibi (ut scribit Pli.) testa samia amputabant in monimentũ Atys ab Dea dilecti. unde Ouid. Venit in exemplum furor hic. mollesq; ministri Cędunt iactatis uilia membra comis. Ad quam consuetudinem alludit Mart. Abscissa est quare samia tibi mentula testa: Si tibi tam gratus Berice cunnus erat. Mollia: proprium est epitheton eunuchorũ. molles enim sunt ueluti fœminę. unde superius: Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia semper Oscula, delectent & desperatio barbæ. Rauca cohors .i. uocis acutæ exilis & muliebris. nam Eunuchi (auctore Macrob.) ita acutæ sunt uocis: ut sępe mulier an eunuchus loquatur, nisi uideas, ignores. Id facere superflui humoris abundantiam tradit, qui arteriam, per quam sonus uocis ascendit, efficiens crassiorem angustat uocis meatũ, & ideo uel fœminis, uel eunuchis uox acuta est: uiris grauis, quibus uocis transitus habet liberum, & ex integro patentẽ meatum. Quintil. lib. 11. ostẽdit uocem exilem esse eunuchis his uerbis: Ne ad spadonum, & mulierum, & ægrorum exilitatẽ uox nostra tenuetur. Cui: antistiti. Tipana plebeia .i. sacerdotes minores & plebei. nam ministri Cybeles, qui eã comitantur, tympana, aliaq; instrumenta pulsabant. Oui. in 4. Fast. Aera Deæ comites, rauca que terga mouent: Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant: Tibia dat phrygos (ut dedit ante) modos. Cedunt: ueneratur. Et cui .s. antistiti. Vestitur bucca .i. os uestitur. nam redimicula a pileo dependebant: quibus maxillæ, & mentum uestiebantur. Nam bucca pro buccis dixit. & proprie bucca (ut alibi diximus) appellaẽ ea ps oris: quæ infra malas inflari solet. unde Hora. Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet,

Bucca

a bucca fit buccea: hoc est frustulũ alicuius rei esui aptę: quantum. s. bucca commode capit. Augustus in epistola ad Tiberium (auctore Tranquil.) sic scribit: In balneo demũ post horam primã noctis duas bucceas manducaui, priusq̃ ungi inceperem.

Buccea

Inde etiã fit buccella in eodem significatu: ut est apud Diuum Ioannem in sacra scriptura sic: Et eũ intinxisset panem, dedit Iudę Simonis Scariothis: & post buccellam introiuit in eum Sathanas.

Buccella

inde etiam est buccellatum genus cibi castrensis & frumentacei: quo Pessenius Niger iubebat contentos esse debere milites omnes. ut scribit Spartianus. De buccellato item meminit Volcatius gallicanus, in uita Auidij imperatoris his uerbis: Et præter lardum. ac buccellatum, atq; acetum militem in expeditione portare prohibuit. Ammianus etiam Marcellinus sic Buccellatum (ut uulgo appellant) humeris imposuit libentium militum.

Buccellatum

A buccea etiam fit buccula: quæ pars est cassidis: quæ prominens buccas ipsas tegit. de qua alibi poeta: Et fracta de casside buccula pendens.

Buccula

Tiara: genus pilei quo peculiariter Persæ utebantur. de quo Herodotus lib. 7. sic: Ex quibus, qui militabant si erant persæ. hunc in modum ornati circa capita gestabant pilea: quos uocant tiaras impenetrabilia.

Tiara

Lunatæ formę indicat fuisse Sidonius in Panegyrico: Flectit Achemenius lunatum Persa tiarã. Seruius quoq; declarans illud Virgilianum: Sacerq; tiaras. Dicit pileũ fuisse phrygium: quo ipsi sacerdotes uterentur: qui in phrygia prius sunt instituti ipsi matri Deum. unde nunc dixit: Et phrygia uestitur bucca tiara: De tiara ita scribit Diuus Hierony. ad Fabiolam: Quartum genus est uestimenti rotundum pileolum: quasi sphęra media sit diuisa: & pars una ponatur in capite. hoc græci, & nostri tiaram, nõnulli galerum uocant. non habet acumen in summo, nec totum usq; ad comas caput tegit: sed tertiam partem fronte inopertam relinqt atq; ita in occipitio uitta constrictus est: ut non facile labatur ex capite. est aũt byssinum, & sic fabre operatũ linteolo, ut nulla acus uestigia forinsecus pateant. Grande sonat: miranda prædicit & grãdia: ut nõ ad uocem claram referas: sed ad faciẽ rei horrẽdã. nã galli sacerdotes Isiaci per urbes cum insignibus suis uaticinantes phanatico

Hoc solo propior, quod amicos coniugis odit.
Et seruos, grauis est rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matrisq; Deum chorus intrat, & ingens
Semiuir obscæno facies reuerenda minori,
Mollia qui rupta secuit genitalia testa,
Iampridem cui rauca cohors, cui timpana cedunt
Plebeia, & phrygia vestitur bucca Tiara.
Grande sonat, metuiq; iubet Septembris, & Austri
Aduentum, nisi se centum lustrauerit ouis,
Et xerampelinas vestes donauerit ipsi,
Vt quicquid subiti, & magni discriminis instat,
In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
Hybernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet, inde superbi
Totum regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus, si candida iusserit Io,
Ibit ad Ægypti finem calidaq; petitas
A Meroe portabit aquas, vt spargat in ędem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit Ouili.
Credit enim ipsius dominę se uoce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Dii nocte loquunt
Ergo hic pręcipuum, summumq; meretur honorem
Qui grege linigero circundatus, & grege caluo
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet vxor
Concubitu, sacris, obseruandisq; diebus,
Magnaq; debetur violato pœna Caducęo.
Et mouisse caput visa est argentea serpens.
Illius lachrymis, meditataq; murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.

natico carmine talia populis uentura minabantur: qualia Sene. in
lib. de beata uita sic irridet: Cũ sistrũ aliqs cõcutiẽs ex ipso mẽtit: cũ
aliqs secãdo lacertos suos artifex brachia. atq humeros suspensa
manu cruentat: cũ aliq̃ genibus p uiã repẽs ululat: laurũq lintea-
tus senex, & medio lucernã die pferẽs cõclamat iratũ aliquẽ Deo-
rũ: cõcurritis, & auditis, ac diuinũ esse cũ inuicẽ mutũ alẽtes stupo-
affirmatis. ¶ Lustrauerit: expiauerit. ¶ Centum ouis: admittebantur
enim oua ad expiationes. Ou. Et ueniat quæ lustret anus, lectũq
locũq Preferat, & tremula sulfur. & oua manu. Apulei. lib. xi. de
Asino aureo loquẽs de naui expiata sic scribit: Sũmus sacerdos te-
da lucida, & ouo, & sulfure solennissimas pces de casto pfatus ore
Xerãpe- q̃ purissime purificatã Deæ nũcupauit. ¶ Et xerampelinas: ad usum
linæ ue- matronaꝝ scribit fuisse Probus uestes ampelini coloris: q inter coc
stes cinũ & muriceum medius est ξηρὸς. n. siccũ significat ἄμπελος uitẽ.
Xerãpeli- itaq xerampelinas coloris esse existimaꝰ: quẽ nũc rosam siccã no
nus co- minamus. Georgius Merula pceptor meus in cõmentarijs suis ita
lor scriptũ reliqt. Has uestes atrabaticas inuenio latine appellatas his
uerbis apud Suidã: Diebus festis, & in uictoria, aut astantibus lega-
tis induebanꝰ tunicas, & clamydes auro ac purpura uariatas: aut
alio quouis mõ ptiosas. in quotidianis uero cõuẽtibus xerãpeli-
Atrabati- nas sic a colore dictas: q̃s uocabat atrabaticas a colore uidelicet.
ca uestis atrũ. n. nigrũ signat. uñ cõuicimus xerãpelinas nigras fuisse. Hæc
ille. Aut reuera itelligit uestes lineas q̃les solẽt gestare sacerdotes.
Ægyptij, nã de sacerdotibus & Cybeleis & Isiacis intelligit. uestes
aũt cõficiebanꝰ ex genere lini: quod xylon appellarunt. de quo ita
Pl. lib. xix. cap. pri. Superior pars Ægypti in Arabia uergens gignit
fruticem: quẽ aliq gossipion uocãt: plures xylon, & ideo lina inde
facta xylina, paruulus est, similemq barbatæ nucis defert fructũ:
cuius in exteriore bõbice lanugo neꝰ. Nec ulla sunt eis ir cãdore,
molliciaue pferẽda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ.
ut itelligas uestes lineas coloris ampelini. & legas xylãpelinas: nisi
forte rõ metri reclamet. nã xylon primã syllabã habet correptã: q̃
tũ rõ plerũq a poetis cõfundiꝰ. sensus tñ prior magis placet. ¶ Do-
nauerit ipsi. s. sacerdoti. Hæc. n. quæstus gratia faciebãt. uñ Cic. in
pri. de diuinatione: Nõc illã testabor nõ me sortilegos, neq eos, q
q̃stus cã ariolanꝰ. agnoscere: nõ Marsũ augurẽ. non uicinos aruspi-
ces, nõ de circo astrologos, nõ Isiacos cõiectores, nõ interpretes
somniorũ, nõ. n. sunt ij, aut sciẽtia, aut arte diuini, sed supstitiosi ua-
tes, ipudẽtesq arioli, aut inertes, aut isani. aut q̃bus egestas ipat,
q sibi semitã nõ sapiũt, alijs mõstrãt uiã: q̃bus diuitias pollicenꝰ: ab
iis dragmas ipsi petũt. ¶ Vt q̃cq̃d subiti: ut siq̃d mali immineat id totũ
eat i tunicas. ¶ Magni discriminis. i. periculi. ¶ Semel: sola hac lustratio-
ne. ¶ Descẽdet. s. mulier ita sacerdote iubẽte. Putabãt. n. se Tyberis
aquã pfundẽtes expiari. Persius. Hæc sancte ut poscas Tyberino i
gurgite mergis Mane caput bis, terq, & noctem flumine purgas.
¶ Timidũ caput. i. ipsa timida. ¶ Totũ agrũ regis supbi. i. cãpũ Mar-
tiũ, q eiecto Tarquinio supbo datus est populo & Marti cõsecratus.
¶ Io cãdida. i. si sacerdos ex Isidis imperio iusserit. nõ. n. ipsa Dea iu-
bet. seqꝰ. n. Credit. n. ipsius dñę se uoce moueri. ¶ Cãdida: aut pul-
chra. aut (quod uerius est) respexit ad id quod uestibus lineis ute-
renꝰ Isiaci sacerdotes: ut statim dicemus. ¶ Io: Inachi Argiuoꝝ re-
Fabula gis filia a Phœnicibus rapta est, ut scribit Herodotus lib. pri. Et ab-
Ionis ducta in Ægyptũ, Osiris cã duxit uxorẽ: quo mortuo regnũ tenuit:
dictaq Isis: post mortẽ habita p Dea eius sacra Romã trãslata sũt.
Tẽplũ iuxta cãpũ Martiũ extructũ fuit: sacerdotes uestibus lineis
induti p urbẽ lugẽtes uagabanꝰ: mox ad lætitiã cõuersi, sacra per-
ficiebãt. id erat monumẽtũ Isidis, q̃ cũ ossa Osiridis a fratre Typho-
ne (ut ferũt) occisi diu q̃sita nõ iuenisset. i maximos prupit luctus.
Vñ cõmoti Ægyptij tã diu ea multo luctu q̃siuerunt quoad iuxta
Syenẽ inuenerũt, q̃bus iuẽtis, lachrymas in lætitiã uerterũt. Ea il-
lic ab Iside mãdata sunt sepulturæ. de quo plura illic recitabuntur
in. viii. Satyra: Populus quod clamat Osiri Inuẽto. mulieres hæc sa-
cra frequẽtabãt. nefasq ijs erat illis diebus cõiũgi cũ uiro. Proper-
tius: Tristia iã redeũt iterũ solẽnia nobis: Cinthia iã noctes est opera-
ta nouẽ. ¶ A Meroe: multas magnasq insulas ambit Nilus: quarũ
nobilissima est Meroe. ¶ Aquas calidas: pars. n. illa Ægypti zonæ
pxima est torridæ. ¶ Portabit: hyperbolicos dixit. i. ẽt ex parte ex-
trema orbis. ¶ Vt spargat: hoc est ex instituto sacri Isiaci. nã in tẽplo
Isidis aq̃ sparsa de Nilo dicebaꝰ, q̃uis simulata foret. Nã q̃ exhiberi
nõ poterãt, simulabanꝰ, & habebanꝰ p ueris. Vñ Vir. Sparserat &
latices simulatos fontis Auerni. ¶ Proxima antiquo Ouili. i. loco ita
Ouile cognoiato in cãpo Martio. Nã Ouile ideo appellatus est locus in
cãpo Martio, q ibi greges ouiũ a Tarquinijs haberenꝰ. fuit. n. eorũ

ager. Hocq magis placet, q̃ ut intelligas de septis: hoc est tabula-
tis: i q̃bꝰ clauderet populus tpe comitioꝝ. Ait. n. antiquo ouili: hoc
est illi loco, q in cãpo Martio antea & priscis tpibus appellatus est
ouile. ubi. s. greges & ouilia habuere Tarquinij: q̃bus postea (ut dixi-
mus) expulsis, cãpus populo datus est & Marti cõsecratus. Inde po-
stea septa illa fabricata fuere: q̃bus populus claudebaꝰ ad dãda suf-
fragia. De quibus sic Spartianus in Hadriano Romæ instaurauit Septa
Pãtheũ, Septa, Basilicã Neptuni. Pli. li. xvi. loquẽs de magnitudine
arborũ: Fuit, inqt & memoria nostra i porticibus septoꝝ a Marco
agripta relicta, De Ouili antiquo in cãpo Martio intellexit & Lu.
in pri. Et miseræ maculauit Ouilia Romæ. i. ipsum cãpũ Martiũ: qui
antea habuerat ouilia Tarquinioꝝ. lege Liuiũ in prima Decade. Stra-
bo quoq mẽtionẽ facit i q̃nto his uerbis: Sylla alios q arma pcece-
rant, ad millia tria: uel (ut alij) q̃tuor in cãpo Martio ad Ouilia co-
actos immissis militibus triduo iugulauit. ¶ Credit. n. ipsius dominę
se uoce moneri: credit, inquit, q̃ a sacerdotibus dñæ a Dea ipsa dicit
ita ab eis psuasa. ¶ Voce dñæ: Isidis. ¶ Et aiam, & mẽtẽ: ironia est in
sacerdotẽ o quã sanctus: inqt, est sacerdos, quãq dignus cũ quo lo-
quaꝰ nocte Dea. Aia est q̃ uiuimus, aius uero quo sapimus. Nam
(auctore Lucretio) ea est mẽs, q & aius. Est. n. aius (auctore Beato Anima
Augustino) substãtia q̃dã rõnis particeps regẽdo corpori accõmo- Animus
data: uñ est illud Sallustianũ: Sed dux. atq impator uitæ mortaliũ
est aius &c. ¶ Ergo hoc pcipuũ: ordo est & sensus: Ergo hic Anubis
derisor. i. sacerdos, Isidis. q ut antistes grege linigero circundatus
currit. i. discurrit. & uagaꝰ p urbẽ, mereꝰ pcipuũ honorẽ apud mu-
lieres. nã supstitioso quodã metu mulieres sacerdotes ipsos Isidis
colebãt. ¶ Ergo cũ mulieres, inqt, credãt sacerdotes colloqui cũ Iside
hte: ergo eos pcipue colunt. ¶ Grege linigero. i. reliq̃s sacerdotibus
indutis ueste (ut diximus) linea. De q̃bus ita Ouid. Nõc Dea linige-
ra colit celeberrima turba. Mar. Linigeri fugiũt calui, sistrataq tur-
ba. Sueto in Othone: Sacra ẽt Isidis sæpe in linea religiosaq ueste
ppalã celebrauit. Apule. i ulti. Meta. loquens de cerimonijs Isiacis
sic scribit: Tũc influũt turbæ sacris diuinis initiatæ uiri, fœminæq
oĩs dignitatis. & oĩs ętatis linteę uestis cãdore puro luminosi. ¶ Gre-
ge caluo: hoc dicit, q̃a caput deradebãt. Vñ Lãpri. de Cõmodo im-
patore sic scribit: Sacra Isidis coluit, ut & caput deraderet. Anubin
portaret. Apul. i ulti. Meta. illæ lympido tegmine crines madidos
obuolutæ: hi capillũ derasi funditus uerticẽ prænitẽtes &c. ¶ Plãgen-
tis populi. i. reliquorũ sacerdotũ q lugẽtes, & lintea ueste amicti ua-
gabanꝰ p urbẽ (ut diximus) in memoriã Isidis. ¶ Currit, discurrit:
uagatur. ¶ Derisor: q̃si q nimis credulũ populũ derideat. ¶ Anubis:
hoc loco Anubin appellat sacerdotẽ Isidis: quando nuncius fit in-
ter mulieres & Isidem: nam Anubin Ægyptij colũt: ut nũciũ inter
superos & inferos. De quo sic Apuleius lib. ult. Meta. Ille superũ cõ-
meator & inferũ, nũc atra, nũc aurea facie sublimis attollens canis
ceruices arduas Anubis læua caduceũ gerẽs. De eo sic & Diodo-
rus lib. ii. Deũ q apud Ægyptios Anubis uocaꝰ, capite fingũt cani-
no: significãtes custodẽ corporis Osiridis Isidis fuisse. Vnde a Vir.
& Ouid. in. ix. Meta. appellaꝰ latrator Anubis: sic & a Propertio:
Ausa Ioui nostro latrãtẽ opponere Anubin. filiũ docet Diodorus
fuisse Osiridis. physici Anubin Mercuriũ putant. ¶ Ille petit. s. sacer- Anubis
dos, q secũ Iside colloquiũ habere simulat. ¶ Veniã. s. mulieri, & uxo-
ri ab Iside. ¶ Cõcubitu: mariti sui. ¶ Violato cadurco: cadurco legẽ-
dũ est, nõ caduceo. nã & syllaba repugnat & sensus nõ pcedit. Ca-
duceus. n. primã pducit. Ouid. Tartara iussus adit sumptis caduci-
fer alis. ergo uiolato cadurco. i. nõ seruata castitate lecti matrimo-
nialis p eos dies: q̃bus sacra Isidis pagebantur. Nã nefas erat (ut
diximus) cõiungi marito. Id aũt nouẽ diebus fiebat. Propertius:
Tristia iam redeũt iterũ solẽnia nobis: Cynthia iam noctes est ope-
rata nouẽ. Nam cadurcũ posuit p lecto. Cadurci. n. populi sunt Gal-
liæ apud quos lini pstantia obtinet. palmã i culcitris ob pcipuũ cã- Cadurci
dorẽ, quod docet Plin. lib. xx. cũ ait. Nullũ est candidius linum, la-
næue similius: sic culcitris pcipuam gloriã Cadurci obtinẽt Gallias
rũ, hoc ad tomenta pariter inuentũ. uñ poeta in sequenti Satyra:
Institor hybernæ tegetis, niueiq cadurci. i. culcitræ cãdidæ. Ergo
uiolato cadurco: uiolato lecto matrimoniali p eos dies: q̃bus sacra
Isidis celebrabantur: & castitas seruanda erat. ¶ Magnaq debetur
pœna: ordo est a superiore. Sic ille petit ueniã quoties magna pœ-
na debetur uiolato cadurco. ¶ Et mouisse caput: hæc ironicos legẽ-
da sunt. & pfecto, inqt, ipse Osiris pcibus sacerdotis annuit. Nam
uisa est serpẽs argentea mouisse caput. i. assensisse. ¶ Serpens argen-
tea: in simulachro. n. Serapis: quẽ Osiridẽ appellãt (ut scribit Diodo-
rus in pri. libro) signũ erat (ut tradit Macrob. pri. Saturnaliũ) tricis- Serapis

pitis aiantis. quod exprimit medio, eodemq; maximo capite leonis effigiē. Dextera parte caput canis exoritur mā|sueta specie blandientis. pars uero læua ceruicis rapacis lupi capite finitur: easq; formas aialiū draco cōnectit uolumine suo: capite redeūte ad Dei dexterā: q̄ cōspicitur mōstrū. De quo dracone nūc poeta uidet̄ intelligere. Eundē ēt serpentū in Imagine Isidis extitisse docet Val. Flaccus li. iiii. argonauticō: Aspide cincta comas, & ouāti pstrepa sistro. Vnde ēt in pōpa Isiaca gestabat̄ Serpēs In imagine Osiridis, de qua meminit Ouid. Pigraq; labat̄ circū donaria serpens: Et comes in pompa corniger Apis erat. Idem in. ix. Meta. Sistraq; erāt, nunq̄q; satis q̄situs Osiris: Plenaq; somniferis serpens peregrina uenenis. ¶ Illius lachrymis. s. sacerdotis. ¶ Meditataq; murmura præstant: cū ironia legenda sunt. Ordo est: Murmura. s. sacerdotis meditata præstant ut Osiris. s. corruptus ansere, & popano non abnuat ueniam culpæ. ¶ Ansere magno: nā sacerdotes carne bubula & anserina maxime uescebant̄. auctor Herodotus. lib. ii. ¶ Corruptus: q̄si more mortaliū muneribus corruptus sentētiā mutet: ut illud apud Persiū: Quę nisi seductis nequeas cōmittere diuis. ¶ Tenui popano: tenui placēta. nam (ut tradit Domitius in cōmētarijs suis ex auctoritate Suidæ) popanū est placēta lata tenuis, & rotūda. Ea (auctore

Popanū Polluce) utebantur in sacrificijs. ¶ Non abnuat: non deneget, non recuset. ¶ Culpæ: crimini muleris, quæ cum uiro concubuit.

ASCen. ¶ HOC solo est marito ꝑpior q̄ uicina: q̄ odit amicos cōiugis: & q̄ supp. grauis est rōnibus eius. Pōt item dici q̄ grauis sit rōnibus. i. sumptibus, quos facit cōsilio sacerdotū. de q̄bus dicturus est. ego uero potius dicerē cū Geor. Valla. rōnibus. i. rationalibus uel ratiocinationibus, & argumētationibus: q̄s affert ex supstitiosa doctrina a sacerdotibus sumpta. Cur uero id potius dicerē duplex est causa: altera q̄a dicit hoc solo. i. hoc uno: cū iam duo sint. altera q̄ melior est cōtinuatio textus: ut illud Ecce furētis sit probatiuū eius quod dixit: q̄ grauis est rōnibus: q̄a. s. supstitiosa est: q̄a infert ecce &c. Ista tñ nō oino cōuincunt, q̄a posset hoc copulatū: q̄ seruos & amicos odit: & q̄ grauis est rationibus: p uno sumi. Et ad continuationē dices: q̄ poeta uoluit ex abrupto rē nouā incipe: quod ēt indicat aduerbiū ecce: quod in rebus ex Isperato obueniētibus poni uult: ut significet̄ iportunus & iprouisus aduētus sacerdotū: q̄ ut cunq; intellexeris: hic certe significat̄. Dicamus sic: Ipsa est grauis. i. molesta uiro rōnibus. i. sūptibus suis. dū uir eationes suas facit: q̄a multa expēdit ēt in supstitione: q̄a ecce &c. Vel grauis est rationibus. i. argumētationibus suis supstitiosis: q̄a ecce chorus Bellonæ. i. Deæ belli, siue Palladis: siue alterius furētis. i. in furorem diuinationis rapiētis. oēs. n. q̄ q̄si numine obsessi, futura prædicebāt: quodā furore capiebātur: sicut de Sibylla dr̄. vi. Æneī. q̄ habere os rabidū, & fera corda. & in eiusdē: Insanā uatē aspicies &c. Et in. ii. de Cassandra: Infelix q̄ nō spōsæ præcepta furētis. Aud erat. Est ergo epithetū ab effectu: ut sit q̄ furētes facit. & chorus. i. cœtus sacerdotū, q̄ Galli dr̄. matris Deū. i. Deorū. s. Cybeles: q̄ ēt furētes facit. intrat. i. ex inopinato ingredit̄ domū uiri ad uxorē. s. & ingēs. i. ualde magnus. semiuir. i. sacerdotū matris Deū præses. q̄ excisis testiculis nō totus uir est. semiuir dico appositone facies reuerēda. i. q̄ habet faciē reuerendā. minori obscœno. i. ꝑpterea q̄ habet mēbrū obscænū minus q̄ alij uiri: q̄a habet solā uirgā excisis testiculis: tñ ēt semiuir dictus est. q̄ secuit. i. itercidit, ut euellat testiculos suos. mollia genitalia. i. forte mollificata: ut facilius scidātur: uel naturaliter mollia. testa rupta. i. cultro petrino, sicut Iudæi circuncidebant. Cui sacerdoti cohors rauca. i. cæterorū sacerdotū ꝑp effœminatā naturā rauce loquentiū, uel assiduo cātu raucescētiū. & cui tympana plebeia. i. quæ a uulgaribus & plebeis sacerdotibus pulsantur. cedūt. i. locū dāt: ut q̄ ab eo uincūtur. iāpridē. i. iam a plusculo tpe. & sup. cuius bucca. i. extremitas oris uestit̄ tiara Phrygia. i. q̄ñe isu ta a Phrygibus. i. Troianis frequētata. Declinat̄ aūt uel hic tiaras huius tiaræ. Sicut apud Virg in. vii. dicentē: Sacerq; tiaras: q̄a oīa ī as primæ masculina sunt. uel hæc tiara: ut hoc loco. Et sonat grāde. i. grāditer: magna uoce. & iubet aduentū Septēbris & Austri. i. Austri septēbrij: q̄ in Septēbri flās febrē generat. metui. i. timeri. nisi. i. nisi. ipsa cōiux lustrauerit. i. purgari fecerit se centū ouis datis. s. sacerdoti illi. & nisi donauerit ipsi sacerdoti ueteres xerāpelinas. s. uestes. i. subnigri coloris. q̄lē habet rosa arida. xeron. n. aridū significat, ut quicq̄d magni & subditi discriminis. i. periculi. instat. i. imminet. illi matronę. eat. i. cōuertat̄ i tunicas, q̄s dederit. idē dūt qui in noie sanctorū utpote Antonij, aut Cornelij, aut Būberti porcellū, aut pullū petūt q̄a ꝑdicūt oē malū, q̄d toti domui datis futurū esset in caput illius aialis quod sancto educat̄ recasurum. Et ut expiet. i. purget & sibi ꝑpitiū faciat totū annū. ipsa descēdet in amnē. i. fluuiū: & imbribus, & niuibus crescentē. hybernū. i. hyemalē. & hoc iam fracta glacie. & merget̄ ter Tyberi. i. in illo fluuio. q̄ p Romā fluit. matutino. i. quo mergitur matutino tpe. credebāt. n. q̄ aquæ fluentes haberēt uim purgādi. un̄ dicit̄. ii. Æn. Donec me flumine uiuo Abluero. & potissimū mane, & in Tyberi ter immersis: sicut hic & apud Persi. quē allegat Māci. & apud Hōra. dicentē: Frigida si puerū q̄rtana reliquerit illo Mane die, quo tu iudicis ieiunia nudus In Tyberi stabit, casus, medicusue leuauerit Ægrū: ex præcipiti mater, delira necabit In gelida fixi ripa: febremq; reducet. Et ipsa matrona abluet. i. purgabit. ipsis uorticibus. i. gurgitibus, seu aq̄s Tybris se uertētibus. captu suū timidū. i. ipsa timida. & inde. i. postq̄. ita lota est erepta. i. repēdo trāsibit nuda & tremebūda ex frigore. s. genibus cruentis. trita. s. pelle. totū agrū regis supbi. i. cāpum Martiū sm̄ Manci. uel potius sm̄ Probū: Tarquiniū cāpū: hoc est insulam Tyberis. nā Tarq̄nius supbus dictus est. Et Io cādida. q̄ i uaccā albā uersa est. uel si sacerdos Isis, siue Isidis. cādida. i. cādidis uestita. iusserit. i. ꝑceperit. ipsa ibit ad finē Ægypti. & portabit aquas calidas petitas. i. acceptas petēdo illuc a Meroe insula illa Æthiopię ut ipsa spargat eas in ædem Isidis. q̄ surgit. i. ædificata est proxima antiquo Ouili. i. ad septa in cāpo Martio. Credit. n. matrona se moneri uoce ipsius dñæ. s. Isidis q̄ñ monet̄ a sacerdote eius: uel q̄a in somnis credit eam sibi apparere, & talia iubere. Vnde q̄d prius dixit: si candida iusserit. In: ēt de ipsa Dea Itelligi pōt. uidisti ea quæ Māci. recitat. En animā & mentē: cū qua Dij. s. Isis. Nā q̄a numina utriusq; sexus potestatē habēt: potuit de Iside dicere Deū: sicut Virgil. de Venere: Descendo ac ducēte Deo. & de Iunone, aut Furijs Nec dextræ errātis Deus abfuit uel conceptione dixit usus plurali uel q̄a ēt alij Dij cū ea loq̄ intelligantur. uel potius ꝑ singulari per inuidiā: sicut comicus de una meretrice: Nō possum ꝑpeti meretricū cōtumelias. & Virg de una naue: Nauibus infandū amissis. En igit̄ animā & mentē cū q̄ Dij loquūtur nocte: hoc est uide an sit uerisimile q̄ Dij loquātur cū tam scelesta muliere. q. d. minime. & tñ ipsa dicit se moneri ab Iside. Ergo cū ita sit, q̄ oēs sint superstitiosę. hic. i. is antistes. meretur ꝑcipuū & summū honorē, q̄ circundatus grege linigero. i. lineis induto. & grege caluo. i. funditus raso populi plāgentis. i. multitudinis. Anubin bouē cū planctu q̄rere solitæ. currit exīstēs derisor Anubis. i. ipsius Anubidos filij Osiridis: q̄ in specie canis, aut cū capite canino colebat̄. currit autē derisor. i. quasi irritator: ut irritatus latratū emitat. ad quē cæteri plangāt. ille. s. antistes Isidis petit ueniā ab Iside: quoties uxor alicuius uiri per soluēs ei nō seruant talia sacra debitū. nō abstinet concubitu diebus sacris, & obseruādis his q̄ supstitione illa captę sunt. Et magna pœna. i. multa, & (ut dūt) emēda debetur caduceo. i. uirgæ, seu signo pacis. i. quod caduceatores. i. pacis internuncij: & Mercurius pacis auctor ꝑp facundiā: q̄ etiā dr̄ Osiris. in sinistra manu portat. uiolato p munerē, q̄ immūda p coitū illud inspicit, aut contrectat. Non est legendū cadurco: licet Probus uelit: sed caduceo ut Mancinellus dicit. nec tñ habet hic primā breuē sed est uersus similis illi in primo Æneidos: Dependēt lychni laquearibus aureis: quātum q̄dem ad ultimū pedē, nec tñ oino: q̄a syllaba abūdās pōt hic assumi p uocalē sequentē: & ita nō est uitiosus hypermeter & in Virgilio cōsumi p sinæresim. Aut est uersus cōstās ex duobus Amphimacheris. i. pedibus habētibus breuē inter duas lōgas: q̄ sint pœna ca. & duceo. sed hæc a grāmatico disq̄renda sunt. Et si argētea serpens, q̄ erat in imagine Osiridis in ara Isidis cōplectēs canē, & lupū. Ridiculū esset hic intelligere de Æsculapio ut Valla. uisa est antistiti. s. mouisse caput in signū indignationis. Mācinellus diligēter a Calderino notata psequitur habet lector historiā ex eo: & nisi tardiusculus es, intellectū huius textus. Vereor tñ adhuc multos nescire q̄d sibi poeta uelit: un̄ licet prolixior fiam, mētem eius q̄ntum mihi patet apiam. Scies igit̄ literarū tyrūcule: poetā uelle dicere Romę fuisse ad cāpū Martiū templū Isidis: in quo erāt sacerdotes oēm ritū Ægyptiorū obseruātes: & matronas romanas in multā superstitionē trahētes: psuadētes eis: nisi Deā muneribus placarent: & eius festis diebus caste uiuerēt: magnū malū eis obuēturū. irata. s. Dea: q̄ tunc irata significātur: q̄ñ insignia quæ secū habebat, q̄tiebat. Credebant. n. supstitiosi illi gētiles q̄ simulachra Deorū, Dearūq; aut caput, aut quod in manu habebat, quaterent quoties idignatione multa afficerētur, un̄ de Palladio. i. Palladis, siue Mineruæ simulachro ab Vlysse uiolato dicit̄. ii. Æne. Nec dubijs ea signa dedit Tritonia mōstris: Vix positū castris simulachrū arsere coruscæ Luminibus flammæ arrectis: salsusq; per artus Sudor iit: terq; ipsa solo

(mirabile

Cum dedit ille locum cophi§no:fœnoq; relicto,
Arcanam iudæa tre§mens mendicat in aurem
Interpres legum Solymarum,& magna sacerdos
Arboris,ac summi fida internuncia cæli.
Implet & illa manum,sed parcius ære minuto.
Qualiacunq; uoles Iudæi somnia uendunt.
Spōdet amatorem tenerum,uel diuitis orbi
Testamentum ingens,calidæ pulmone columbæ
Tractato,Armenius, uel Comagenus aruspex,
Pectora pullorum rimatur,& exta catelli,
Interdum & pueri,faciet quod deferat ipse
Chaldæis,sed maior erit fiducia,quicquid
Dixerit astrologus,credent a fonte relatum
Ammonis,quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

(mirabile dictu) Emicuit,parmáq; ferēs,hastáq; trementē. & poeta supra Saty.ii.ad Martē:Nec galea quassas,nec terrā cuspide pulsas. Sacerdotes itaq; quouis pacto pcipiebāt an festis illis mulier cū uiro rē habuerit:quo cognito accedebāt ad eā cū graui supcilio dicētes Deam omnino offensam:& offensionē significasse: q̄a caduceū & serpētes,q̄ Osiris insignia habet,mota uidissent: declinaf aūt hic caduceus:uel hoc caduceū.Et hic aut hęc serpēs.Vir.I.ii.serpēs amplexus uterq; Lachrymæ illius.s. antistitis p muliere orātis.& murmura .i. facta pconia cū susurro quodā edita meditata ad piationem eius.pręstant .i. efficiunt ut Osiris non abnuat .i.renuat. culpæ.s. mulieris pollutæ: ueniā.i. remissionem.s.quia certe existēs corruptus.i.ad ignoscēdū inductus: sicut iudex dissimulans & uindictam negligens ansere magno, & tenui popano:idest pane in sacrificium oblato.

IOAN. BRIT. ¶ C V M dedit ille locū:sensus est:Vbi inq̄t Isidis,& Cybeles sacerdotes abiere:pstō sunt Iudęi: quorū supstitiosis monitionibus credūt mulieres.Nā iudæa mendicat in aurem arcanā.i. arcanis susurris : quos auribus mulierū instillat:& ueluti legū interpres iudaicarū q̄rit sibi unū uiuat. ¶ Cophino,fœnoq; relicto.i. in silua relicta suppellectile in urbē uenit,

Cophinus

sic iudæorū paupratē ostēdit:q Roma a Domitiano expulsi, nemus urbi uicinū icolebāt:ut diximus in.iii.Satyra illic:nunc sacri fontis nemus & delubra locanf iudæis,quorū cophinus, fœnūq; suppellex:ubi nōnulla de cophino & fœno diximus. illud adijcimus cophinū genus fuisse(ut diximus tñ in.iii.Satyra)cistæ:quod aptissime docet Mart.in.v.Dū te posse negas nisi lato Gellia clauo Nubere,nupsisti Gellia cistiferos:hoc est iudæo.nā & in.vii.scribit ad eādē Gelliā:Nec recutitorū fugis īguina iudeorum.Iosephus in.ii.de bello iudaico canistrū appellat his uerbis:Et canistrū circūferentes stipē eius noīe postulabāt.Cophinorū ēt pro canistris , siue cistis fit mētio in sacra scriptura apud diuū Ioannē.Collegerūt,ergo, & impleuerūt .xii.cophinos fragmētorū.

Iudæi cum cophino

Iudęi ergo,ut mēdici & paupe res cophinū gestabāt:quo stipē,reliq̄q; erogata exciperēt.eodē mō & fœnū,ubi cubarēt.ea.n.erat suppellex eorū: Alij putant iudæos nō tam ex inopia,q̄ ueteri supstitione solitos quocūq; migrarēt secū ferre cophinū,& fœnū. unū Sidonius Apollinaris ait: Ordinis res est ut Ægyptios Pharao incedat cū diademate , Israhelita cum cophino . Dauid rex Israhelitarum sic cecinit in psal. octogesimo αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν κοφίνῳ ἐδούλευσαν .i.manus eius i cophino seruierūt. Tremēs:aut more pauperū tremēs: aut ueluti anxia futuri. ¶ Interpres:subaudi ēst. ¶ Legū Solimarū.i.legū Iudaicarū:q̄s Iudęi a Mose acceperūt in mōte Synai:hoc est testamentū uetus, Solymas aūt appellauit:q̄a,q̄ Hierosolyma dīr, antea Solyma uocabātur.eā condidit rex cognomēto Iustus potētissimus Chananeorū: q fano ædificato Hierosolyma uocauit:cū ante(ut dixi) Solyma dicerent.hieron.n.tēplū significat eā postea Cleodius rex Iudeorum populo Chananeorū pulso colendā suo tradidit.Iosephus:Ciuitas aūt fuit Iudæorū uetustate diuitijs, multaq; religionis ɔseruatione celebratissima: quā Titus secūdo anno pricipatus Vespasiani Septēbris mēsis octauo die funditus sustulit.lege Iosephū libr.ulti.de bello Iudaico.

Solymi Pisidiæ

Solymi itē populi sunt (ut docet Plin.lib.v.(primi Ciliciæ:q post appellati sunt Pisidiæ:quorū colonia Cæsarea eadem Antiochia. ¶ Magna sacerdos arboris.i.siluæ & nemoris. de quo supra: Oīs.n. populo mercedē pēdere iussa Arbor : & eiectis mendicat silua camœnis.alludit tñ ad sacerdotes dodoneos.de quibus Herodotus.li.ii. ¶ Implet & illa manū:aut Iudæa implet sibi manū pdicendo futura:aut illa.s.mulier Romana implet manum Iudææ. ¶ Aere minuto:utputa trientibus & id genus numismatis. ¶ Qualiacunq; uoles:hic Iudeorū fallacias ostēdit:qui p mercedis q̄litate pnūciant futura:oīa.n.ad cōsulētis uotū cōfingunt. quod ēt docet Apule.in.ii. Apologia loq̄ns de Chaldæis. ¶ Sōnia uēdūt:ut mō bona mō mala:quæ p noctē fingūt se habuisse. Illud aūt nō placet q̄d ad somnia referas:q̄ captarētur p se: uel p alijs in tēplo Serapidis I

Conopo. Neq;.n.nūc res agif in Ægypto:nec nūc loq̄tur de Iside: q̄ a Iudæis haud quāq̄ colebaf:sed de Iudæis,q p noctē fingebant se somniare futura p se,& pro alijs. Spōdet:fidē ēt inq̄t, habēt aruspicibus,Syrijs,& Armenijs,sed maiorē Chaldæis.i.astrologis:Ordo aūt est. Aruspex Armenius uel Comagenus spōdet amatorem. ¶ Spōdet : quasi in eius ptāte sit ex uera diuinæ mētis cognitione.

Armeniæ duæ

¶ Ingēs testamētū:ingentē hæreditatē. ¶ Callidæ colūbæ.i. recēs occisæ. ¶ Armenius: duæ sūt Armeniæ maior & minor,de q̄bus multa Pli.lib.vi.& Strabo li. xi. dictā aūt Armeniā (testaf Strabo) ab Armenio quodā ex Armenia Thessalię urbæ : q̄ inter Pheras & Larissam iacet:q cum Iasone in Armenia militauit. Minorē aūt Armenia , maioremq; & Comagenā Cappadocia lęuo suo latere trāsit. ¶ Comagenus: Comagena pars est Syriæ inter montē Taurū & Eupharatē sita.

Aruspex Aruga

¶ Aruspex: dictus est (ut supra diximus)ab Aruga & inspicio. Arugā.n.hoc ē uictimā (auctore Donato in Terentiū) appellauerūt ab hara.i.stabulo. ¶ Rimatur:scrutatur. ¶ Faciet quod deferat ipse.i.pueros nō uerebif ad talia inuestiganda occidere: quod alius si faciat,ipse accuset nā deferre est(ut diximus alibi) occulte accusare.

Chaldæi Magi Philosophi Prophetæ Gymnosophistę

¶ Chaldæis maior erit fiducia:credūt inq̄t,aruspicibus Armenijs:sed magis Chaldæis. Babylonij,& Syrij Chaldæos appellauere:quos Magos Persæ , Philosophos Græci: Prophetas Iudæi, Ægyptij sacerdotes,Indi Gymnosophistas,nos sapiētes uocamus, Galli druidas. auctor Laer. Astrologiæ ptissimi habebātur . multi diuinatione quadā futura predicebāt,malā augurijs,sacrisq;, alijs q̄busdā incātationibus auertebāt,somnia & prodigia iterpretabātur. Vnde Tyberius, Thrasyllū Chaldeū de futuris maxime cōsulebat. Eudoxus Platonis auditor in Astrologia iudicio doctissimorū horum facile princeps scriptū reliq̄t:in pdictione.& in notatione cuiusq; uitæ ex natali die minime esse credendū. quod & Cice. uf sensisse in lib.de Diuinatione:ubi ait: Ad Chaldæorū mōstra ueniamus. Noīat ēt Panetius,q unus ex Stoicis astrologorū prædicta reiecit Archelaū & Cassandrū summos astrologos hoc pdictionis genere nō esse usos. ¶ A fonte relatam Ammonis: ex oraculo Iouis Ammonis acceptū. Duplici, inq̄t,ratione mulier credit quicq̄d ab Astrologo dr ab oraculo Ammonis proficisci. Tum q̄a Apollinea oracula cessauere.tū ēt q̄a humanū genus p seipsum futura noscere nō pōt. Iure ergo tribuit Ioui q̄ pdicūtur ab astrologo:q̄n aliūde futuri rōnē haberi posse nō credit.

Oraculū Iouis in Libya

Oraculū Iouis erat in Libya cyrenaica frequentissimū.cū.n. Bacchus p Libyā exercitū ductaret. Isq; penuria aquarū: ppemodū siti periret rogauit Iouē patrē: ut sibi & exercitui subueniret: itaq; aries q̄dā fortuitu ad milites eius errās puenit:quos cū uidisset in fugā cōuersus est, milites aūt,qui eū cōspicati fuerāt:& si puluere, & æstu pressi uix pgrediebātur: arietē tñ seq̄ cœperūt usq; ad eū locū,q Iouis Ammonis postea tēplo ędificato est appellatus:

Tēplum Iouis

quo cū puenissent, arietē quē cōsecuti fuerant nusq̄ inuenire potuerūt:sed quod magis his fuerat optandū. aquæ magnā copiā i eo loco nacti sunt,corporibusq; recupatis, Libero statim nūciauerūt:q gauisus exercitum ad eos fines duxit: & Iouis Ammonis tēplū cū arietinis cornibus simulachro facto cōstituit,

Ammonis

in eo tēplo centū fuisse aras ostēdit Virg. Tēpla Iouis cētū latis imania regnis. Centū aras posuit. De quo tēplo uf intellexisse Mar. illic Dissimuletq; Deorū cornibus ara freqūes,ut sit freqūes cornibus: hoc est tēplū quod freqūētes.i.centū habet aras cū simulachris facie arietina dissimulet Deū.i.taceat:& nullā de eo mētionē faciat . illic igitur erat Iupiter specie arietis,illicq; dabātur rñsa. Vñ Lysander Lacedæmoniorū dux eo pfectus est:ut tēpli sacerdotes corrūperet. Alij ferūt Iouē forma arietis ideo in Libya coli : q cū impetū gigantū fugeret, Deos omnes in Ægyptū usq; psequētibus cū reliq Dij in uaria se aīalia cōuertissent,ipse se mutauerit in arietē unū est illud Oui.in.v.Meta. Dux gregis dixit fit Iupiter , unde recuruis. Nūc quoq; formatur Libijs est cū cornibus Ammon.de oraculo lege Probū Æmiliū, Higiniū, Diodorū, Herodotū, Strabonē. ¶ Delph

Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exul,
Cuius amicitia, conducendaq́; tabella
Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides arti, sonuit si dextera ferro,
Læuaq́; si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus Geniũ indemnatus habebit,
Sed qui pene perit, cui uix in Cyclada mitti
Contigit, & parua tandem caruisse Seripho.
Consulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te Tanaquil tua, quando sororem
Efferat, & patruos, an sit uicturus adulter
Post ipsam, qd enim maius dare numina possunt?
Hæc tamen ignorat quid sidus triste minetur
Saturni, quo læta Venus se proferat astro,
Qui mensis damno, quæ dentur tempora lucro,

phis oracula cessant: scribit Cice. in. ii. lib. de diuinatione: ideo delphicũ oraculũ euanuisse: quod exhausta sit cælestis cuiusdam spiritus uis: Idẽ ẽt in eodẽ ait: Præterita Pyrrhi tpibus iã Apollo uersus facere desierat. cur ista mõ iam oracula Delphis nõ edũtur: nõ mõ nrã ætate, sed iã diu. Strabo itẽ lib. ix. sic scribit: Hæc itaq́; tẽpestate neglectui dat̃ nõ nihil oraculũ supioribus annis excellẽtissimo in honor̃ habitũ Lucan. Sed siluit, postq̃ reges timuere futura. Et supos uetuere loq. De oraculis deficiẽtibus sic recitat Porphyrius: Ablata est Pythij uox haud reuocabilis ulli Temporibus lõgis, eternum iam cessit Apollo Clauibus occlusus silet ergo riste peractis Discedas patria, & redeas ad limina sacris. Adijciã & illa q̃ Plutarchus de deficientibus. cõscripsit oraculis: Cũ igit̃, ait Ammonius tacuisset: tunc ego ad Cleombrotũ dixi. Narra nobis o amice si placet de oraculis, de q̃bus apud nos p̃clara dicebant̃. Nũc aũt oĩa extincta esse uident̃ &c. lege Eusebium Pãphilum de præparatione euãgelica. Oraculũ aũt (auctore Seneca ĩ primo declamationũ) est uolũtas diuina hoĩs ore enũciata. ¶ Delphis: Delphi opidum est Phocidis regionis pp templũ Apollinis Pythij, & oraculũ uetustate isigne. ¶ Et genus humanũ: qm̃, inq̃t, mortalitas hac una re damnatur q; futura nascere nõ põt. ¶ Caligo: cæcitas, & ignoratio.

Delphi

ASCen. ❡ CVM dedit ille locũ. Reprehẽdit nũc Iudæorũ supstitioni adhęrẽtes. Ordo est: Cũ. i. qñ ille. s. antistes Isidis. dedit locũ. i. abeũdo permisit accessum. Iudæa supple mulier tremẽs ex frigore mẽdicat ad aurẽ sup. applicata: uelut arcana Dei se dicturã significet, uel ut furetur & loculos auferat. & hoc cophino, & fœno. i. cibo iumenti relicto uel in prato, uel in uia publica existẽs interpres legũ Solymarũ. q̃ in ueteri testamẽto habẽtur: & magna sacerdos arboribus. i. q̃ ut mulieres Dodoneæ sub fago mĩsa dat põt. & fida internũcia summi cæli. i. qd sũmũ cælũ uel cæli regnator uelit annũciãs. Illa. i. talis ĩplet. & . i. ẽt manũ sup. suã aliq̃ stipe. sed Iudæi uendũt parcius. i. magis sobrie, q̃ sacerdotes Isidis. & minuto. i. paruo ęre & stipẽdio. q̃lecunq́; somnia uoles. i. q̃lia te uelle putãt. hoc. n. primũ inspiciũt ẽt. hi, quos alij Bohemos alij Ægyptios: alij Sarracenes uocãt. Spondet amatorẽ: hoc q̃dã supioribus cõnectũt ut sit Iudæa spõdet &c. sed melius cõstruit̃ cũ sequẽtibus sic Aruspex. i. hostiarũ inspector. Armenius. i. ex Armenia oriundus: & Comagenus. i ex parte illa Syriæ spõdet amatorẽ tenerũ. i. adolescentẽ mulieri libididinosæ, uel ingẽs. i. ualde copiosum testamẽtũ diuitis sup. uiri. orbi. i. carentis liberis: & hoc mulieri auaræ. pulmone colũbæ calide. i. adhuc palpitãtis & pauloante occisæ tractato ab eo: nã talis aruspex rimatur. i. scrutat̃ p rimas. pectoras. i. exta ĩteriora a pullorũ. & extra catellæ. i. parui canis. & interdũ &. i. ẽt pueri supp. occisi exta rimatur & ipse aruspex faciet id sup. quod deferat. i. clã accuset alios fecisse. sicut q Barię ad filiã ad magicã artem hortati sunt, eã accusauerũt. sed maior fiducia erat Caldæis. i. astrologis: quorũ plurimi fuerunt Chaldæi. ipsæ mulieres credẽt qd astrologus dixerit esse relatũ. i. p̃ rñso reportatũ a fõte Ammõis. i. Iouis arenarij ĩ specie arietis culti. dico Ammonis oracula inq̃t poeta: qm̃ oracula cessant Delphis. i. apud Delphos ubi Apollo rñsa dabat. & caligo. i. ignorãtia & obscuratio futuri. i. de re futura. dãnãt. i. dãno afficit genus humanũ.

IOAN. BRIT. ❡ PRÆCIPVVS tñ: quãto inq̃t scelestior fuerit, tãto maior ei habebitur fides a mulier: q sæpius exul subaudi fuit. i. q sceleratissimus, ac p hoc sæpe missus ĩ exiliũ. Sceleucũ astrologũ signat, cuius cõsilio mors Galbæ (ut scribit Trangl.) dilata fuit ab Othone q eũ aggredi cœnantẽ ĩ palatio statuerat: sed Sceleuci cõsilio res dilata est in aliud tẽpus. apparet autem eũ ex uerbis poeta sæpe exulasse. ¶ Cuius amicitia: nã Othones fuit familiaris. ¶ Cõducẽda tabella: ironicos ait tabella cõducenda: q̃si q̃ dãnanda sit. sic supra Guttuis exemplũ, cõducendusq́; magister: ĩ tabellis aũt mẽbranis. q̃ ex siderũ rõne colligũt, notant̃. Ergo cuius tabella. i. cuius astrologia, q̃ in tabella notat̃ magnus obit ciuis. i. Galba ĩperator. ¶ Obit: iam iugulatus est ad lacũ Curtij in urbe. ¶ Formidatus. Othoni. i. quem Otho formidauit. ut sit Othoni pro ab Othone. Hæc fuit causa: ut Otho Galbã occideret. Sperauerũt. n. fore ut a Galba adoptaretur: idq́; in dies expectabat. sed postq̃ Pisone frugi p̃lato, spe decidit. ad uim cõuersus est. ¶ Inde fides: ex illa re. s. q̃. seq̃tur. i. si in uinculis sæpe fuerit. ¶ Arti: sciẽtiæ, & Astrologiæ. ¶ Si dextera & læua sonuit ferro: si manicis ferreis uinctæ fuere. ¶ Lõgo carcere: diutino. ¶ Castrorũ: si in castris ab imparatore detẽtus est in carcere: aut diu fuit ĩ cathenis q̃ castrorũ sunt carcer. ¶ Nemo mathematicus: sensus est: Nullus scientiæ existimatur astrologus, nisi sceleratus extiterit, & sæpe dãnatus. ¶ Mathematicus: dici põt latine disciplinabilis: q; ad disciplinam maxime spectat mathematicæ, quæ sunt Geometria, Arithmetica, Musica, & Astrologia. Hæ autẽ mathemata proprie dñr: hoc est disciplinæ: q̃a certiores alijs sunt. Mathematicos uulgus (ut scribit Gellius) appellat, q & Chaldei noĩantur. idẽ ẽt genethliaci sunt. n. sideralis sciẽtiæ peritissimi de q̃bus modo ante, & alibi uberius. ¶ Nõ habebit Geniũ. i. nõ existimabitur altæ esse cognitionis & sciẽtiæ. nã (ut dictũ est superius ex auctoritate Apulei) Genius dĩ in corpore humano aĩus uirtute p̃fectus. i. Dæmon bonus: qm̃ is Deus, q est aĩus sui cuiusq́;, quanq̃ sit immortalis, tñ quodãmodo cũ hoĩe gignit̃. ergo nõ habebit Geniũ. i. nõ putabitur esse p̃fectæ uirtutis & sciẽtiæ. ¶ Sed q pene perit: sed ille, ĩquit, habebitur uerus & magnus Astrologus: q tot flagitia cõmiserit: ut uix capitis suppliciũ euaserit: sed q pene damnatus, occisusq́; est. ¶ Cui uix in Cyclada mitti Cõtigit hoc est: q uix impetrauit, ut relegaret̃ potius, q̃ occideret̃. Damnatorũ aũt multi ĩ Cyclades, aliasq́; insulas relegebantur. alibi: Aude aliq̃d breuibus Gyaris, & carcere dignũ. Cyclades. n. insulæ sunt duodecim in mari Aegæo ita dictæ: q; in circulũ sunt positæ. nã κύκλος circulum signat. ¶ Caruisse parua Seripho. i. cui tandẽ cõtigit ab exilio reuocari: cũ in Seriphõ insulã esset relegatus: quod sane grauissimũ erat exiliũ: tũ angusto insulæ spatio tũ quod petrosa est & sterilis multũ: ut illi obijciatur hoc fuisse passam: quod illic Perseus educatus incolas ostenso capite Medusæ in lapides cõuerterit indignatus. q; his adiutoribus Polydectes rex Persei matrẽ ad nuptias cogere uoluerit. Hęc ex Strabone. Est aũt una ex Cycladibus. ¶ Consulit de lento funere: mulierũ scelera sui tẽporis insectator: q̃ nõ modo in mortẽ maritorũ: sed ẽt parentũ & cognatũ inquirerent. Ordo est: Tua Tanaq̃l cõsulit de lẽto funere: & qñ moritura sit mater: cuius funus uideat̃ nimiũ differri. ¶ Ictericæ: Icterus morbus est cũ p totũ corpus bilis suffunditur, q̃ interdũ nigra, interdũ flaua est. Pli. lib. xxvi. cap. xxxi. morbũ regiũ appellat: Morbũ, inq̃t, regiũ in oculis p̃cipue mirari est tenuitatem, densitatẽq́; tunicularũ telle subeũte. arquatũ ẽt appellant a colore arcus cælestis. Regiũ aũt ait Celsus: appellari: q; regio cum breuli apparatu curetur. Varro aũt: q; mulso pretiosissimo remedio curetur. Est aũt ab Ictero aue denominatus. Nam auis, inquit Plin. Icterus uocatur a colore: q̃ si spectet̃ sanari morbũ regiũ tradunt: auem Vero mori. ea esse putatur, q̃ latine Galbula dicitur. ¶ De te. i. de morte tua. ¶ Tua Tanaq̃l: ironicos: uxor tua mulier sane bona & pudica: q̃lis fertur fuisse Tanaq̃l uxor Tarquinij Prisci: q̃ summæ fuit p̃bitatis. scribit. n. Varro lanã cũ colo & fuso Tanaquilis, quæ eadẽ Caia Cecilia uocata est in tẽplo Anci Marci durasse usq́; ad tpa sua: factamq́; ab ea togã regiã uirgulatã in æde Fortunæ: qua Seruius Tullus fuerat usus. Inde factũ est ut nubẽtes uirgines comitaretur colus cõpta, & fusus cũ stamine. prima ẽt texuit rectam tunicã: q̃ simul cũ toga pura tyrones iduũtur: nouęq́; nuptæ. Tanaquilem igitur pro exẽplo pudicæ mulieris & prudẽtis posuit. Quando sororem efferat: qñ moritura sit soror. Nã efferri proprie est mortuorũ: Terẽt. Effertur, imus, ad sepulchrũ uenimus. ¶ Quid. n. maius dare numina possunt: q̃ ut adulter ei sit superstes. ¶ Hæc tamen ignorat: ĩsultat poeta mulieri, q̃ talia tãto scrutetur studio: hoc est, quæ p̃nitiosa sit suis, nec curet, q̃ magis in rem suã sint, qd uelint sidera, aut minentur, aut benigne p̃mittant. ¶ Sidus triste Saturni: sidus

Mathematicus

Caldæi Genethliaci

Cyclades

Icterus morbus regius

Efferri

Sidus Saturni

ſidus Saturni gelidæ & rigẽtis eſt naturæ, & qbus ortu affulſerit maleficiũ, & infelicitatẽ portẽdẽs. Propertius: Et graue Saturni ſidus in oẽ caput, & Ouid. in Ibin: Te fera nequicq̃ placidò ſpondentia Martis Sidera preſſerũt, falciferiq; ſenis: hoc eſt Saturni: q cũ falce figurat. ⁋ Quo aſtro: qua benignitate. nã Veneris ſidus (ut docet Cic. in pri. de diuinatione) cõiunctũ cũ Luna ſalutare eſt pueris in ortu. eos etiã dñt gratioſos eſſe quibus in ortu aſulſerit.

let dare. i. conferre. q. d. nihil. Et tñ hæc. i. huiuſmodi mulier, q̃ conſulit. i. petit cõſiliũ. ignorat qd. i quod malũ. triſte. i. infortunatum. ſidus Saturni. i. illius planetæ minatur. & quo. i. cũ quo aſtro. i. ſidere, aut ſigno, aut planeta. Venus ille planeta pferat ſe. i. oriaſ. lęta. i. fortunata, & benigna. & q menſes dentur dãno. i. ad dãnũ. & q̃ tẽpora dentur lucro. i. ad lucrum: hoc eſt quæ conſulit. quia aſtrologiæ imperita ẽ minus moleſta eſt, q̃ quæ docet. de qua iam dicetur.

Illius occurſus etiam uitare memento,
In cuius manibus ceu pinguia ſuccina tritas
Cernis ephemeridas, quæ nullum conſulit, & iam
Conſulitur, quæ caſtra viro, patriamq; petente
Non ibi pariter numeris reuocata Thraſylli.
Ad primum lapidem uectari cum placet, hora
Sumitur ex libro, ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit.
Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.
Si mediocris erit, ſpatium luſtrabit utrunq;
Metarum, & ſortes ducet, frontemq;, manumq;
Præbebit vati crebrum popyſma roganti.
Diuitibus reſponſa dabit Phryx augur, & Indos
Conductus dabit aſtrorum, mundiq; peritus.
Atq; aliquis ſenior, qui pulica fulgura condit.
Plebeium in Circo poſitum eſt, & in aggere fatum.
Quę nudis longum oſtendit ceruicibus aurum.
Conſulit ante Phalas, delphinorumq; columnas,
An ſaga vendenti nubat caupone relicto,
Hæ tamen & partus ſubeunt diſcrimen, & omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores.
Sed iacet aurato uix vlla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina poſſunt,
Quę ſteriles facit, atq; homines in vẽtre necandos
Conducit, gaude infelix, atq; ipſe bibendum
Porrige quicquid erit, nam ſi diſtendere uellet,
Et vexare vterum pueris ſalientibus, eſſes
Aethiopis fortaſſe pater. mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunq̃ tibi mane uidendus.
Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votaq;, ſæpe

ASCen. ⁋ PRÆCIPVVS tñ eſt horũ. Acrius damnat ſupſtitionem ſumptã ab aſtrologis: quibus ut pernicioſiſſimus quiſq; erat: ita maximã habebat fidẽ. Nam. qui auctor fuerit cõſilio ſuo ſeditionis magnæ. atq; ciuilis belli: & inde in exiliũ miſſus: ſed uincente tandẽ cui uictoriã prædixerit parte reuocatus ſit: is pręcipuus inter eos habitus eſt. i Ordo eſt: Quãuis ſup. oibus magna fides habeaſ: tñ is eſt pcipuus. i. pſtantiſſimus horũ. ſ. aſtrologorũ, qui ſupp. factus eſt ſæpius q̃ cæteri exul. & cuius amicitia. i. p cuius amicitiã. q; p & tabellæ: in q̃ iudicia ſua ſcripſerat. cõducẽda. i. magno ptio iuſpiciẽda ab eo uidelicet Othone cui uictoriã promiſerat: cuius magnus & formidatus Othoni: uidelicet Galba impator obit. i. obijt p ſyncopã: ga ſyllaba ultima producitur. Galba aũt ob Othone interemptus eſt: ut uiſum eſt in. ii. Satyr. Inde. i. ex ea re ſup. habeſ fides. i. cõfidẽtia arti. ſ. aſtrologicæ: ſi dextera ſup. manus: q̃ p &. læua. i. ſiniſtra: ſonuit ferro. i. manicis ferreis & ſi mãſit in lõgo carcere caſtroꝝ. i. i cathenis, q̃ ſunt carcer quẽ in caſtris habẽt. Sũt. n. caſtra exercitus in cãpo domicilia, & munitiones quæ: quia ſæpe mutãtur carcerẽ nõ habẽt ſed pro eo cathenas. Dicit ergo quod detẽtus i cathenis ab eo, cui uictoriã pollicitus erat donec habita fuerit uictoria: ut ſi mẽtiatur in caput eius recidat. poſteaq̃ forte uictoria ſecuta eſt, in ſumma æſtimatione habebatur. Et ideo addit. Nemo mathematicus &c. Iudicio ingt ſupſtitioſorũ ad matheſim: hoc eſt mathematicã ſciẽtiã, q̃ aſtronomiã & ex cõſequẽti quodãmõ aſtrologiã cõplectit: nemo credit natus, aut feliciter aſpiraſ: q hẽbit Geniũ. i. Deũ naturę ſuę dñm horoſcopi. exiſtẽs idẽnatus. i. ſine dãno & periculo uitæ: q̃ſi ad artẽ ptineat ſubijci exilio & grauiſſimis periculis. Sed ſup. erit uerus mathematicus: qui perit. i. perijt. pene. i. q̃ſi. & cui cõtigit. i. pro beneficio magno datũ eſt. uix. i. cũ magna difficultate. mitti. i. relegari in Cyclada. i. in Seriphon unã ex Cycladibus: q̃ ſunt inſulæ exilio deſtinatæ noxioꝝ. Declinatur aũt hæc Cyclas huius Cyclados. & ita in accuſatiuo habet hãc Cyclada. & cui cõtigit tãdẽ. i. poſt lõgũ exiliũ. caruiſſe p reditũ. ſ. Seripho iſula illa parua. i. modica. Videſ aũt affectate dicere caruiſſe quaſi re illi utili: ac ſi præſtaret in exilio manſiſſe, q̃ rediſſe. Cõſulit ictericæ &c. Ab huiuſmodi ergo aſtrologo petũt mulieres omnia: & ſalutem & mortem quorum uolunt. Ordo eſt: Tanaquil. i. mulier aſtrologiæ perita: & rerũ futurarũ pſcia ſicut Tanaql Tarqni Priſci regis Romanoꝝ uxor. tua. ſ. uxor. cõſulit. i. ab huiuſmodi aſtrologo cõſiliũ & iudiciũ petit. de lẽto. i. tardo. funere. i. obitu matris ſuæ. ictericæ. i. ictero: hoc eſt morbũ illũ patiẽtis. ſed cõſulit tamẽ ante. i. prius q̃ de matris morte. de te. i. de tua morte. & cõſulit qñ efferat. i. ad ſepulchrũ ferat. ſororẽ. & patruos. i. fratres patris. an adulter ſit uicturus poſt ipſam. Sperat. n. uirũ ante ſe moriturũ, & adulterũ ſuperuicturũ. Vnde addit. Enim pro qa. qa quid maius pñt numina. i. poteſtas cælorũ, & Deoꝝ, quas aſtrologus cal

IOAN. BRIT. ⁋ MEMENTO ſenſus eſt: Poſthume Vrſidi memento etiã fugere: illam q̃ Aſtrologis adeo dedita eſt: ut iam tanq̃ talis ſciẽtiæ perita cõſulat alijs nihilq; ipſa peragat, niſi ex ſiderũ cõputatione. ⁋ Pinguia ſuccina: nã ſuccina manibus tractabãt matronæ ut bene olerẽt. Iuue. in. ix. Satyra: En cui tu uiridẽ umbellam & ſuccina mittas. Succinũ autẽ humor ẽ q ex arboribus effluẽs denſatur rigore uel tepore. uñ a ſucco ſuccinũ eſt noiatum. de quo plura dicemus in. ix. Satyra. ⁋ Ephemeridas: Sempronius Aſellio (auctore Gellio. lib. v.) ait Ephemeridas eſſe diaria. i. libellos: in qbus ſingulorũ dierũ facta continẽtur. nam ἐφημερὶς diariũ dicitur ἐφήμερος quotidianus. Sed hoc loco poeta accepit p ſupputatione numerorum in aſtris qd quoq; die imineat: quã libello deſcriptã habet matrona tanq̃ aſtrorũ pitiſſima. Pli. Crinas Maſſilienſis arte geminata ut cautior, religioſiorq; ad ſideꝝ mot' ex Ephemeride mathematica cibo dãdo, horaſq; obſeruãdo eũ auctoritate pceſſit. Ouid. i amoribus oſtẽdit Ephemeridas diarias pprie eſſe. i. libros i quibus (ut diximus) ſingulorũ dierum acta cõtineanſ his uerſibus: Inter Ephemeridas melius, tabulaſq; iacerẽt: In qb' abſumptas fleret auarus opes. nã hæc conſuetudo fuit ut unuſquiſq; domeſticã rationem ſibi totius uitæ ſuæ p dies ſingulos ſcriberet: in quo apparet qd unuſquiſq; de reddĩtibus ſuis qd de arte: fœnore: lucroue ſe poſuiſſet: & quẽ itẽ ſumptũ. dãnumq; feciſſet. talẽ igitur librũ Ephemerida appellabãt. i. diariũ, ſiue diurnũ: ut pauloante diximus illic: Relegit tranſuerſa diurni. ⁋ Non ibit: ſiue ingt, maritus caſtra, ſiue patriã petierit, eum uxor non ſequetur admonita Thraſylli: Aſtrologia: quaſi ei periculum immineat, ſi eat. ⁋ Thraſilli: hic enim eſt Thraſyllus ille mathematicus celeberrimus: quẽ ut ſapientiæ pfeſſorẽ cõtubernio ſuo admonuit Tiberius. auctor Trãq. eſt. ⁋ Numeris: ſupputationibus & calculatiõibus q̃ diligẽtiſſime adhibẽtur ab aſtrologis ad habendũ perfectũ futurorũ cognitionem. ⁋ Ad primũ lapidẽ: ẽt ſi breuiſſimũ iter ſit faciendũ. nã Romani miliaria p numerũ lapidũ in uijs defixorũ colligebant: ut ad primum ad quintũ ad nonũ lapidẽ dicerẽt. i. ad primũ: ad quintũ ad nonũ miliariũ. ⁋ Vectari: aut uehiculo, aut lectica ⁋ Ex libro: ex aſtrologia. ⁋ Frict' ocelli. Ordo eſt. Angelus ocelli frictus. i. frictu exaſperatus. q. d. minima re cõſuluit mathematicũ. ⁋ Collyria uarijs modis Cornelius Cel. docet fieri collyria. i. medicamẽta propria oculorũ. Horatius: Oculis Collyria lippis. Columella tñ ait collyria aluo bouis cruditate laborantis immittẽda. ⁋ Geneſi. i. hora qua genita ſit. Nã geneſis geniturã ſignat: quã maxime mathematici cõſiderãt & colligunt ex aſtrologia. ⁋ Aegro licet iaceat: licet, ingt, aduerſa ualetudine laboret: nullũ prorſus putat capiendũ eſſe cibũ, niſi pręfinita prius hora ab aſtrogolo. ⁋ Niſi quã dederit Petoſiris. i. ratio ſiderũ tradita a Petoſiri, qui (auctore Pli. lib. vii.) inſignis fuit aſtrologus. rationẽ aũt dãdi cibi ægrotis, & obſeruandi horas maxime

Succinũ

Ephemeris

Thraſyllus

Collyria

Geneſis

Petoſiris

Instituit (ut pauloante diximus) Crinas Massiliensis ad siderũ mõ-
tus. ¶ Si mediocris erit mulier, inqt, si mediocris sit conditionis in
Circũ descendit ad sortilegos cõsulendos: q minoris sunt auctorita-
Metæ tis: q̃ astrologi. & ꝓinde minori mercede futura ꝑdicũt. ¶ Spatium
duæ in metaꝝ: in Circo. n. metas duas fuisse in subli me erectas õdit Tran-
Circo gl. in Cæsare his uerbis Nã quo laxius dimicaret, sublatæ metæ, in
q̃ earũ locũ, bina castra ex aduersũ cõstituta erant. Idem etiam in
Claudio: Circo uero maximo marmoreis carceribus, auratisq; me-
tis, q̃ utraq; & tophina, & lignea fuerant exculta circũ quas & põ-
pa (ut ingt Varro) Circensis ferebat, & æqui currebãt. septẽ. n. curri-
cula (ut ex Gellio lib. iii. didicimus) erant Circensiũ ludorum solem-
nia de qbus intellexit illic Propti͂us Haud prius infecto deposcit prę-
mia cursu: Septima quã metam triuerit arte rota. ubi errant q inter-
pretãtur equos solitos septies circa metas currere, cũ poeta intelli-
gat ꝑ septimã rotã septimũ currũ. Illic dabant responsa diuinato-
res. Vnde in sequẽtibus: Plebeũ in Circo positũ est, & in aggere fa-
tũ. Nã in Circo maximo circa metas solebant (ut tradit & Acron)
sortilegi cõsidere: q sortes dabãt uulgaribus. Nã altioris dignitatis
hoies erubescebãt fere in ĩjs uulgi circulis uersari. unde Cic. in lib.
de diuinatiõe. Quis. n. magistratus, aut qs illustrior utitur sortibus?
Hora. in Satyris õdit se ut humili loco natũ, nõ erubuisse diuinis
assistere: Fallacẽ Circũ, uespertinumq; peretro Sæpe forũ, assisto di-
uinis. Circũ aũt fallacẽ appellat, q illic sortilatores, diuiniq; hoies
starẽt, q suis sortibus fallisq; diuinationibus cõsultores deciperẽt.
Sors ¶ Sortes ducet: respõsa sumet ex sortibus. Nã sors capit̃ ꝓ fortuito
cuiusq; rei euẽtu: cũ ex urna, aliove uase, aut manibus compressis
educũtur, aut scripta, aut lapilli, aut festucæ, aut alia id genus. quod
probe docet Plaut. in Casina: ubi ait: Situlã huc tecũ efferto & sor-
tes. nã in situlam plenã aquæ sortes ligneas partes conuciebat: isq;
auctor dicebat: cuius sors ad ima delcẽderat. Plaut. Nũ ista, aut po-
pulna sors, aut abiegna est tua? Quid tu curas: qa. n. metuo ne in
aqua summa natet. Inde est sortior: quod est idẽ, quod ducet sortẽ.
Plautus: Conijciã sortes in situlã, & sortiar tibi, & Chalino. Ph. lib.
ii. Sortẽ ꝓ fortuna ponit sic: Adeoq; obnoxię sumus sortis, ut sors
ipsa pro Deo sit: q̃ Deus ꝓbatur icertus. sors ẽt patrimoniũ signifi-
cat: & Dei rũsum. Sortẽ item accipimus pro statu: & (ut sic loquar)
cõditione. Horat. in ep̃lis: Ille cubãs gaudet mutata sorte. Et in pri.
Satyra: Qui fit Mecœnas, ut nemo quã sibi sortẽ: Seu ratio dede-
rit, seu sors obiecerit ulla Cõtẽtus uiuat. De sorte ita scribit Cicero
lib. ii. de Diuinatione: Quid. n. sors est idẽ ꝓpemodũ quod micare,
quod talus iacere, quod tesseras, qbus in rebus temeritas & casus,
nõ ratio nec cõsiliũ ualet: tota inuẽta est: aut ad quæstũ, aut ad su-
Metopo perstitionẽ, aut ad errorẽ. ¶ Frontẽ, manũq;. s. adibit ẽt metoposco-
scopus pos, q frõte inspecta futura ꝑdicũt, & Chiromantas, q ex manuum
Chiro- incisuris uaticinãtur. ¶ Crebrũ popysma: crebrã ptractationẽ. nam
mantis ποππύζειν est manu ptractare adhibito sibilo ad mãsuefaciẽdũ (ut so-
lemus) equos indomitos: ut significet chiromantin diu suspensam
tenere mulierẽ: ut diu illã manibus ptractet. ¶ Diuitibus: mulieri-
bus. ¶ Phryx augur: nã Phryges, Cilices, & Arabes (ut scribit Cic.
in primo de Diuinatione) auiũ significationibus plurimũ obtẽpera-
uerũt: quod idẽ factitatũ in Vmbria se accepisse inqt. ¶ Et Indus:
Bragmanas significat, q (auctore Apuleio. ii. floridorũ) sapiẽtes ui-
ri sunt, Indiæ gens est. quos Strabo lib. xv. scrib. physiologiam, &
astronomiã exercere. Eoꝝ princeps (ut scribit Philostratus) fuit Iar-
cas tpe quo Apollonius Thyaneus discẽdi, uisendiq; studio ad il-
los se cõtulerat. ¶ Atq; aliqs senior: subaudi a superioribus dabit
respõsa. ¶ Atq; aliqs senior. i. aliquis sacerdos. nã quẽ nos seniorẽ,
græci p̃sbyterũ appellãt. ¶ Publica fulgura nam priuata & publica
fulgura extitisse credidit antiquitas. Plinius: Cæterũ existimat non
ultra decem annos portẽdere: priuata p̃terq̃ in matrimonio primo
facta, aut natali die: publica nõ ultra trigesimũ annũ, præterquam
Fulgur in deductione oppidi. Fulgur aũt differt a fulmine, q fulgur est
Fulmen ignis late explicitus. Fulmen uero coactus ignis terrifico impetu ia-
ctus. ¶ Fulgura cõdit: Sen. li. ii. naturaliũ quęstionũ scribit priscos
Romanos, cũ crederẽt nisi fato fulmina nõ decidere: cæsis hostijs,
extructisq; aris, adhibito sacerdote, uelut i ꝓcurationẽ malorũ illa
cõdere. Condi. n. dicebantur cum sacerdos dispersos ignes in unũ
redigeret: & quadam tacita prece terrę conderet, & consecraret. Vñ
Lucanus: Aruns dispersos. fulminis ignes Colligit, & terræ tacito
cũ murmure cõdit. Cato in primo de re rustica: Si de cælo uilla ta-
Bidental cta sciet: de ea re uerba diuina uti fiãt, ꝓcuret. Eũ locũ Bidental ap-
pellarũt, q cæsis bidẽtibus expiatus esset. De quo Persius: Triste ia-
ces lucis, euitandũq; Bidẽtal. scribit Festus Pompeius triũ generũ

esse fulgura, Postularia, Pestifera, Perẽptalia. Postularia uotoꝝ, aut sa- Fulgura
crificiorũ spretã religionẽ desiderãt. Pestifera mortẽ aut exiliũ denũ- trium ge
ciãt. Perẽptalia superiorũ fulgurũ, portẽtorũq; significationem peri- nerum
munt, uel abolẽt. ¶ Plebeiũ fatũ: hoc refertur ad illud Spatiũ metaꝝ.
Nã ait rũsa, q̃ dantur plebeis de fato. i. de ĩjs, q̃ iminent, haberi ex
diuinatoribus, q in Circo uersant̃: quos Cic. in pri. de Diuinatione
astrologos de Circo noiat. Nã fatũ (auctore Sen. in naturalibus)
est necessitas reꝝ oium, actionũq;, quã nulla uis rumpat. ¶ Et in ag-
gere: de aggere Tarqnij Supbi intelligit. de quo ita Plin. in descri-
ptione urbis Romæ: Claudit ab oriente aggere Tarqnij Superbi,
inter ipsa opera mirabili, nãq; eũ muris æquauit, q̃ maxime pate-
bat aditu plano. ¶ Quæ nudis longũ: uilis mulier & infimæ cõditio-
nis: cui nullus fere rubor esse cõsueuit supra uires ornari. Cõsulit. i.
cõsiliũ capit a diuinatoribus an fatis sibi datũ sit: ut relicto caupo-
ne nubat uẽdenti saga. i. sagario. sagũ. n. uestis est militaris. Virg.
Virgatis lucẽt sagulis. Cic. in Philippicis scribit saga sumi solere ĩ
bello, tumultuq;. Trangl. in Cæsare: Cõuiuatũ assidue ꝑ prouincias
duobus tricliniis: uno, quo sagati, palliatiue: altero, quo togati cũ
illustrioribus prouinciaꝝ discumberẽt. Idẽ in Augusto: Cornelius
Cẽturio reiecto sagulo ostẽdens gladij capulũ. A sago dñr ut saga-
rij, q saga cõficiũt. Sago hoies in sublime iactari docet Martia. Ibis Sagum
ab excusso missus in astra sago. Sueton. in Nerone: Solitus inualidũ Sagari'
quemq; obuiũ uel potulentũ corripere, ac distẽto sago ipositum in
sublime iactare. Alij uero sic exponũt: ut sit ꝑiphrasis mulieris pro-
stantis. q̃ cõsulit. i. cõsiliũ dat plebeiæ interrogãti an nubat sagario:
quod aũt mulieres ꝓstitutæ darẽt respõsa, locus ille indicat Plinij
de Nerone lib. xxx. Vtinã ꝑ inferos potius, & quoscunq; de suspi-
tionibus suis Deos cõsuluisset, q̃ lupanaribus, atq; prostitutis man-
dasset iquisitiones eas. ¶ Ante phalas: phalæ (ut scribit Nonius) tur-
res sunt ligneæ. Ennius libro. xv. Malos diffundũt, fiuntq; tabula-
ta, phalæq;. eæ ẽt in Circo apud ueteres ꝑ spectatores ex lignis eri-
gebantur. Festus autẽ ait phalas dictas ab altitudine a phalando:
quod apud Hetruscos signat cælũ. a phalis Seruius ait phalaricã
genus teli denoiatam: quod ex turribus mitteret̃: q̃s phalas dici ma-
nifestũ est de qua Virgi. in nono: Sed magnũ stridẽs contorta Pha-
larica uenit. ¶ Delphinorumq; colũnas: Georgius Merula pceptor
meus uir literatissimus credidit ex uerbis Ioãnis Cassiodori delphi-
nũ colũnas intelligi obeliscos: circa quos luderent Delphini. ait. n.
sic: In Circo Euripus in gyrum agebat̃, reddebatq; imaginẽ uitrei
maris: in quẽ Delphini æquorei influebãt: ubi itẽ erat obelisci: & in
primis ille magnus, quẽ Diuus Augu. in Circo maximo constituit.
Quidã uero tradũt Delphinos duos fuisse fratres nobilissimos: sub
quoꝝ titulo colũnæ erectæ fuerũt. ueꝝ illud mihi placet, ut itelliga-
mus delubrũ. Cn. Domitij: ubi in marmore erãt Nereides supra
Delphinos in Circo flaminio. in Circis. n. uersabant̃ diuinatores: ut
dictũ est. Plin. lib. xxxvi. ca. v. sic scribit: Sed in maxima dignatiõe,
Cn. Domitii de lubro ĩ Circo flaminio Neptunus ipse, & Thetis,
atq; Achilles, Nereides supra Delphinos & cetę, & hippocãpos se-
dẽtes sunt. De delphinibus ita ẽt legimus apud Dionẽ in uita Au-
gusti: Agrippa aquã Romę deficiẽte corruptis canalibus & ꝓprio
sumptu reparauit: & i multis locis urbis aq̃ duct' adiecit. Præterea
oia ædificia publica, oẽsq; uias nihil assumẽs ex publico reficit: clo-
acas deide purgauit & ꝑ eas in Tyberim subnauigauit. & cũ Hip-
podromo aberrare hoies circa numeꝝ cursuũ aiaduerteret, delphi-
nes & opificia in oui speciẽ ꝯstituit, ut ꝑ ea circuitus peridromorũ
ostenderet̃. Possumus ergo itelligere delphines hos in colũnis con-
stitutos fuisse iuxta Circũ maximũ: ubi eq currebant. ¶ An nubat
. i. cõsulit an fatis sibi datũ sit: ut in relicto caupone nubat sagario. Caupo
¶ Caupone: is est q meritoriã tabernã exercet. q̃ & caupona appel-
lat̃ & stabulũ. Caupona ẽt dr̃ mulier, q̃ p̃est tabernæ. ¶ Hę tñ & par- Caupo-
tus iuehũt aũt i matronas, mulieresq; diuites, q̃ medicamẽtis abor- na
tus faciũt. Est. n. sensus: Licet, inqt, hæ plebeæ mulieres anxiæ sint Stabulũ
futuroꝝ, & de nubẽdo diuinatores consulãt, tñ cõcipiũt & pariũt,
foetusq; educunt: matronæ uero & potẽtiores foeminæ aut nõ con-
cipiũt, aut eijciũt cõceptũ partũ medicamẽtis in utero extinctum.
¶ Partus discrimẽ: nã q̃ pariũt in summo uersantur periculo. ¶ For-
tuna urgẽte: rei familiaris angustia cogente: q̃si q̃ ob inopiã liberos
nutricibus alendos tradere nõ pñt. ¶ Vix, iacet: mulier, inqt, q̃ diues
& potẽs est: uix unq̃ iacet in lecto: qa aut nõ cõcipit: aut si cõcipit,
abortiuũ facit. ¶ Lecto aurato: hoc est q̃ i magnis sit opibus, & deli-
tijs. ¶ Tantũ artes huius: nõ est, inqt, mirũ si mulier diues: aut nõ cõ-
cipiat, aut abortus faciat: Nã mira sunt, q̃ possunt artes mulieris ue-
neficæ, q̃ steriles facit matronas, atq; cõducit pueros necandos in

utero

utero matris pmiū.n. poscit a matrona, ut in uētre necet partū, sicq; cōducit.i.mercede sumit.i.opæ ad necādos partus. Albi cōducūt fornicas.i.mercede sumūt id laboris. ¶ Quæ steriles.i.q̄ suis medicamētis, aut mulierē reddit sterilē, aut abortiuū cogit facere. ¶ Gaude infelix.s.marite, q abortū faciat. ¶ Porrige.s.uxori qcqd erit.s.datū ab alia uenefica. ¶ Nā si distēdere uellet.i.si ad legitimū tēpus uellet ferre fœtū in utero: re uera Æthiopē pareret, pindeq; esses pater Æthiopis. ¶ Æthiopis: duplex est Æthiopia orientalis, & hesperia. de qua alibi plura. ¶ Decolor: hęres decolor appellatur, q sit colore uiciato: & qui declinat a priore colore. unde etiam decoloran dicitur id, cuius color uiciatur, & inficitur. Horatius in odis: Quod mare Daunię non decolorauere cędes. Seneca innaturalibus Fulmen, aut colorat, aut decolorat. Discolor uero dicitur diuersi coloris. Concolor eiusdem coloris. Martialis. Concolor in rubra gammare lance rubes. ¶ Tabula scilicet testamenti. ¶ Nunquam tibi mane uidendus. idest cui nolles mane occurrere. ut mali ominis. Albi: Et cui per mediam nolles occurrere noctem. ¶ Transeo suppositos: occupatio est, notat mulieres: quę aliunde petitos partus maritis supponunt. Sensus est: Pręterea, inquit, referre nothos, quos mulieres diuites ementito partu pro naturalibus, & legitimis alūt. ¶ Suppositos. subditicios. Suppositi illi dñr, q ex uxore nati nō sunt, sed p filijs ficto partu marito supponunt. ¶ Gaudia .i. filios ipsos nothos: quos miro gaudio marit⁹, ut suos alit. ¶ Vota.i. filios, quos multis uotis: & summo desiderio cōcupiuit maritus habere. Val. Maximus filios sic uocat his uerbis: Venite igit̄ i manus nostras, pspera parētū uota. ¶ Decepta: desumpta ab uxoribus decipiētibus maritos simulato partu. Decepta ergo expone desumpta, & inde capta. ¶ Sepe: ostendit id frequēter a mulieribus factitatum.

¶ ILLIVS occursus &c. Dānat mulieres, quę se astrologię peritas attestātur, & nihil nisi habito prius ex libris suis iudicio operant. qd' piculosum est: & nunc uiris multis malū. Ordo est: Memēto ēt o Posthume. uitare.i. effugere: occursus.i. cōtractū matrimonialē. uel legamus simpliciter occursus.i. uel solā obuiationē quasi periculosum sit tali occurrisse. illius sup. mulieris: in cuius manibus tu cernis ephemeridas.i. operū singulorū dierū annotationes. tritas.i. frequēti usu attritas. ceu.i. sicuti. succina pinguia.i. arborū distillamina: q̄si ex succo rarū fluētia. ex qbus & monilia & annulos mulieres tūc gestabāt. & nūc rosacea serta, ad q̄ diuæ uirgini salutationes dnt, cōficiūt. q.s. mulier. nullū cōsulit.i. a nullo ɔsiliū petit: & q̄ iam cōsulit.s. uñ cōsiliū ab alijs petit. quę reuocata.i. si fuerit reuocata. numeris.i. calculationibus. uel facie cęli infortunata p numeros Thrasylli.i. illius mathematici dephensa. nō ibit uiro petēte.i. aggrediēte castra, aut patriā. pariter.i. simul cū eo. Nā si placet tali mulieri uectari.i. uehi l lectica, aut curru ad primū lapidē positū in uia publica extra urbē. hora.i. opportunitas tpis. sumit.i. disqritur ex libro astrologię.s. si angulus ocelli frictus.i. fricando attritus, aut rubēs prurit.i. adhuc pruritū facit. ipsa poscit.i. exigit a chirurgico. cellyria.i. emplastra, seu medicamenta oculoꝝ. & hoc genesi .i. genitur ę calculatione. facie inspecta.i. prius uisa. Et licet ipsa iaceat ęgra: nulla hora uidet aptior cibo capiēdo.i. ad cibū capiēdū: nisi sup. ea quā Petosiris.i. astrologus ille ex Aegypto. dederit.i. assignauerit. si ipsa mulier erit mediocris in diuitijs.s. ipsa lustrabit .i. circuibit utrunq; spatiū. metaꝝ.i. circuloꝝ cōstitutoꝝ: ut eos lustrādo sortes educāt. & ducet sortes, & pbebit uati.i. diuinatori. rogāti.i. postulāti p mercede crebrū popysma.i. sonitū cunni ipsius mulieris coeuntis secū, & id melius, q̄ ut de sonitu manuū intelligās. pbebit inquā frōtē: unde p physonomiā aīum & fortunā eius se noscitare dicit. & manū, ex cuius lineamētis p chiromātiā idē facit. Sunt n. supstitiosi hoīes, ut indocti, q manū inspiciētes fata hominū diiudicāt q minoris q̄ astrologi uaticinia, & iudicia uēdūt. sed Phryx.i. hō ex Phrygia. augur.i. augurij peritus. q ex auiū garritu futura prescit. dabit respōsa diuitibus sup. mulieribus. Tāgit aūt poeta uarias diuinationū spēs. sunt aūt duo genera: alteꝝ naturæ: alteꝝ artis. Natura furorē diuinū habet, quo mēs pphetarū rapta est. & somniū: cuius spēs enumerat Macro. in de somno Scipionis. in his sunt uisiones, & reuelationes. Ars autem apud priscos habuit aruspicinam: augurium: auspicium astrologiam: & sortes. Aruspicina ab ara inspicienda dicta: exta: fulgura: & ostenta comprehendit. Nam mactata hostia apud aram: eaq; aperta quomodo cor epar & reliqua exta: idest. itestina extantia sese habeant, inspiciebant. Fulgura ab Ioue demissa putabantur. & aut publica, aut priuata esse ut Mancinel. recitat. Ostenta sunt, quę præter naturam euenientia aliquid futuꝝ ostendunt: quæ ostenta ab ostendendo: monstra a monstrando. portenta a portendendo: & prodigia a prodigendo appellantur: auspicia ab auibus inspiciēdis dicuntur: auguria ab earum garritu, aut gustu. Ad hęc adduntur omina, quæ cum ob aliam causam ab alijs dicta sunt, nos ea ad negocium nostrum transferimus. Astrologia est de astris sermo: ex eorum dispositionibus, quam per astronomiam deprahendimus, futura prædicens. Ad quam cōiecture quę ex elementis sumuntur reduci possunt: ut geomanticæ ex terra: & pyromanticæ ex igni. item quę lineamentis manuum: ut chiromanticę. Sortes uero primum erant priscarum literarum notę in robore insculptę: quæ manu pueri mixtę ut educebantur, futura prædicebant. Omina autem quę artis superstitionem sapiunt: cum ueram artem si ars ulla est, nemo hactenus habuerit. Neq; si quando mira contigisse (ut in Liuio libro primo legimus) continuo ueram artem credemus: sed ea disputare non est huius loci. Tangit autem hęc genera Virgilius libro tertio. Aeneidos dicens: Troiugena interpres diuum, qui numina Phœbi: Qui tripodas Clarij lauros: qui sidera sentis: Et uolucrum linguas & ppetis omina pennę. Nā numina Phœbi & tripodas p furorē diuinū & uisiones sentit. sidera cœli .i. p astrologiā. uolucrū linguas: p auguriū. ppetis omina pennę: p auspicia: ad q̄ omina &c. portēta redigi pñt. Augur ergo Phryx.i. Phrygius, siue Troianus dabit respōsa diuitibus. & Indus.i. aliqs ex India. peritus astrorū & mūdi.i. astrologus cōductus a diuitib⁹ dabit respōsa. atq; aliqs senior.i. pśbyter. q condit.i. sedat. fulgura publica.i. in respu. detrimētū missa. fatū aūt plebeiū.i. mulieꝝ plebeiaꝝ positū est in Circo.i. fornicibus Theatri: uel ubi ludi Circenses fiebāt uel in aggerē Targnij sup.i. depēdet respōsis meretricū, & paupercularꝝ ad Circū prostātiū: aut ad aggerē Targnij. nisi forte geomāticos intelligas, q ex lineis, aut punctis pter industriā terræ icussis futura iudicāt: sed nō placet pp sequētia. unde dicit. Ea quę existens nudis ceruicibus.i. meretricula quę nudat ceruices si pulchras hēt. ostēdit aurū lōgū: uel retiaculū aureū: uel flauos capillos. cōsulit.i. cōsiliū dat, & indicat plebeię.s. interrogāti. ante phalas.i. turres ligneas i Circo spectādi gratia fabricatas. & ante columnas delphinorū.i. ante tēplū Cnei Domitij: ubi delphinibus Dij, Deęq; maris isidebāt in statuis.s. Scies aūt grāmaticæ a gtō in os fieri nominatiuos in us: ut a delphin delphinos fit hic delphinus delphini. & ab elephas elephātos hic elephātus ti. & ita in multis alijs: ut docet Prisci. Cōsulit aūt an mulier plebeia nubat uiro uēdēti saga .i. uestimēta militaria: relicto caupone eius priore marito. nō dicit occiso: qa nobiles & diuites semp crudeliora apud hūc poetā ostēdunt facere, q̄ uulgares. unde addit. Tñ hæ.i. huiusmodi mulieres plebeiæ subeunt discrimē.i. periculū partus. & tolerāt.i. ppetiūtur. oēs labores nutricis.i. pariunt & nutriūt fœtus suos. & hoc fortuna.i. cōditione: hoc est paupertate urgēte. sed puerpa .i. quę pueri i pe perit. iacet uix.i. rarissime in lecto aurato. qa quę lectos auratos habēt: nō pariūt. tñ.i. tā multū pñt artes: & tñ pñt medicamina.i. ueneficia huius.i. huius mulieris, quę fecit sterilē, & quę cōducit.i. cōducta accipit hoīes iā conceptos & formatos, ac animatos fœtus necādos in uētre materno. Legi forsan posset adeq; ut sit.s. artes huius quę facit sup. se sterilē. q̄ p &. cōducit uenefiçā sup. ad necandos hoīes in uentre suo: sed psequamur notiorē uiā, quę prior est. O infelix maritus gaude: q̄ uxor tua abortū facere uult. atq; ipse .i. tu te. porrige e qcqd erit bibēdū.i. noli ei uitare. Nā si ipsa uellet distēdere, & uexare uterū suū.i. maturos partus edere: & extensum habere uētrē. tu esses pueris salietibus.i. emergētibus. uel sic pori⁹: si uellet uexare uterū suum pueris salıētibus: tu esses fortasse pater Aethiopis.i. cōcepti a seruo Aethiope. sicut supioribus annis Neapoli cōtigisse pdicāt: ubi nobilissima matrona Aethiopē edidit: quē pater regi Frācoꝝ filiorū destinauerat. & hæres.i. successor tuus decolor.i. partim patri.i. seruo Aethiopi: partim matri similis: impleret tabulas testamēti tui.s. nunq̄ uidēdus.i. uideri dignus mane: ne omē malū afferret. Credebāt.n. q̄ quę prima audirent, aut uiderent futurę lucis q̄litatē pdicarēt. Ideoq; omnia bona mane dicebant. Vñ salutādi mos exortus: qn manū bonū dicebāt: unde imane ecōuerso malum: & omnia pulchra & læta uidenda afferebantur. Transeo suppositos: Per occupationem dicit se nolle dicere quomodo per mulierum fraudem Spurij, & incertorum parentum pueri pro nobilium liberis educantur: & a miseris uiris heredes inscribantur: Ordo est Ego transeo idest silentio prætereo infantes sup. suppositos.i. cū sint spurij & inuētij clam loco uerorū positos ad latus: q̄si puerpę decūbētis & trāseo gaudia maritorū de illis, tanq̄ de proprijs gaudentium, & uota idest desideria, uel optata euenta.

Ad spurcos decepta lacus, atq; inde petitos
Pontifices salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos, stat fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus, hos fouet omnes,
Inuoluitq; sinu, domibus tunc porrigit altis,
Secretumq; sibi mimum parat, hos amat, his se
Ingerit, utq; suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Thessala uendit
Philtra, quibus ualeat mentem uexare mariti,
Et solea pulsare nates, quod desipis inde est,
Inde animi caligo, & magna obliuio rerum,
Quas modo gessisti, tamen hoc tolerabile, si non
Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. quæ non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant.
Non aliter, q̃ si fecisset Iuno maritum
Insanum. minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus. siquidem unius præcordia pressit
Ille senis, tremulumq; caput descendere iussit
In cælum, & longam manantia labra saliuam.
Hæc poscit ferrum, atq; ignes, hæc potio torquet,
Hæc lacerat mistos equitum cum sanguine patres.
Tanti partus equæ, quanti una uenefica constat.

IOAN. BRIT. ¶ AD spurcos lacus: locũ esse ostẽdit poeta in urbe: ubi pueri in-
certis nati parẽtibus exponerent̃. Vbi aũt fuerit, & q̃re spurci lacus
Lacus spurci — appellarẽt̃, nusq̃ meminimus nos legisse. ¶ Põtifices salios. i. spurios:
q in nobilissimas translati familias põtifices Salij creantur. Salij. n.
Salij — sacerdotes fuere Martis, q in comitijs & sacris ancilia gerentes, ea
demq; gladiolis pcutiẽtes circũsiliebant. Iiq; ex nobilioribus crea
bantur. De quibus plura in .ii.
Satyra retulim⁹. ¶ Scauroꝝ: spe
ciẽ p gñe posuit. i. nobiliũ roma
norũ: quales fuere Scauri de qui
bus in secũda dictũ est abunde.
¶ Laturos noia: nã putabuntur
filij eoꝝ nobiliũ a qbus educa-
Improbus — bunt̃. ¶ Fortuna iproba: dicimus
iprobũ nõ solũ nota signatione
malũ. sed nimis auidũ. nec modi
co cõtentũ ut illud Virgilianũ:
Lauit improba teter Ora cruor.
Et alibi: Improbũ anserẽ appel-
lat cibi auidũ & insatiabilẽ hoc
uero loco fortunã iprobã dicit
. i. iniquam. & idignoꝝ fautricẽ.
unũ. Pli. lib. ii. loquẽs de fortuna:
Sola laudat̃, sola arguit̃, & cum
cõuitijs colit̃. Volubilisq; a ple-
risq; & cęca ẽt existimata, uaga,
in cõstãs, incerta, uana, indigno
rũq; fautrix. Ergo iproba: hoc
est, q̃ nõ ex merito, sed libidine
hoiem amplectit̃. ¶ Stat: adest.
¶ Noctu: talia. n. noctu fere pagi
solẽt. ¶ Arridẽs: aspirãs & blan-
diẽs. ¶ Altis domibus . i. nobili-
bus familijs. ¶ Secretũ mimũ ob
lectamentũ quoddã. nam mimi
nõ solũ pudice in scæna, sed & i
domibus priuatis gesticulationi
bus suis oblectabat. unũ Liu. lib.
ix. de bello macedonico: Tuoc psaltriæ, sambucistriæq;, & con-
uiualia ludionũ oblectamẽta addita epulis. ¶ His se ingerit: infun
dit, infert, implicat. ¶ H. s. s. nothis ¶ Vtq; suos: solẽt. n. uulgo fortu
Alũnus — næ dici filij. ¶ Alũnos: signat eũ q alit̃, & aliqñ eũ q alit. ¶ Hic magi-
cos affert cantus: nũc iruehit̃ i amatoria, & excatationes magicas
mulieꝝ, q uiros ẽt in furorẽ cõpellũt. ¶ Hic. i. alius. ¶ Affert. s. mulie
ri. ¶ Cãtus: carmina, & excantationes, ¶ Magicos: hoc est qbus ipsa
magoꝝ uanitas gloriat̃, oĩa posse effici: hoies in bestias posse mu-
tari. unũ illud Vir. Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis. Et mes
ses i alios agros traduci. ut illud: Atq; satas alio uidit traducere mes
ses. Quin ẽt elemẽta quoq; cõcuti: turbari hoium mẽtes, & sæpe si
ne ullo ueneni haustu hoies interimi. Lunã e cælo deduci: Carmi-
na uel cælo pñt deducere. Lunã. Frigidus in pratis cantando rũpi
Philtrũ — tur anguis. De mago diximus abũde in. iii. Saty. ¶ Philtra: græce,
latine amatoria dñr. φίλτρον amor dr. Est. n. amatoriũ quicquid ad
amorẽ conciliãdũ datur: q uis & furorẽ sæpe moueat. Vñ Oui. Phil
tra mouẽt aios, uimq; furoris hñt. ¶ Thessala: nã i Thessalia (ut pro
be docet Apuleius i Asino aureo) ueneficia plurima exercebãtur.
Ni & Apule. ipse in Thessalia in asinũ reformatus est. unũ & Plaut.
in Amphitryone: Ego pol hodie ulciscar illũ Thessalũ ueneficum:
q puerse uertit fam liæ mẽtẽ meæ. ¶ Solea: qcqd dedi subijcit̃ solea
dr. Cic. i rhetoricis: Et soleæ ligneæ pedibus indutæ sunt. Trangl. in
Solea — Nerone: Soleis mulas argẽteis cal iauit. Est ẽt piscis planus. Et so-
lea capit̃ p eo ligno, sup quo extruit̃ paries craticius. ¶ Pulsare na
tes: Persius. Solea puer obiurgare rubra. Terẽ. Vtinã tibi cõmitiga
ri caput sandalio uideã. ¶ Inde ẽ ex amatorijs. ¶ Desipis: a cõis sen
su declinas. ¶ Animi caligo: offuscatio & cæcitas mentis: ac p hoc
Caligo — ignorãtia. Sic & Seneca: O quãta illos caligo mẽtis: quãta ignorã-
tia ueritatis exercet. Est aũt caligo nebula densissima ima offuscãs.
unũ Trang. in Nerone. Deide tãta coorta caligo est: ut despicere nõ
posset. Tñ hoc est tolerabile: si tñ sensum & rõnis amittas. ¶ Si nõ
Et furere incipias. i. si nõ icipias & tu uexari eo furore, quo uexa-
tus est Caligula iperator: q a Cæsonia uxore amatoria medicamen
to potionatus in furorẽ uersus est, potioni infuso hippomane. ¶ Vt
auunculus ille Neroni subaudi a supiore furuit, i. Caligula: q frater

fuit Agrippinæ matris Neronis. ¶ Frõtẽ tremuli eq. i. carũculã illã,
q caricæ magnitudine (ut dictũ est) i frõte pulli eqni inhæret: quod
Hippomanes — hippomanes appellat̃ ueneficijs aptũ. ¶ Quæ nõ faciet: sensus est:
Quæ mulier nõ faciet quod uxor pricipis fecit? q. d. reliq̃ mulieres
digniores exẽplo cõmotæ idẽ facere nõ uerebunt̃. unũ ẽ illud apud
Virg. in . vii. Neq;. n. leue nomẽ amatæ. ¶ Ardebãt cũcta: Caligula
. n. (auctor Tranqllo) oẽ sæuitiæ
genus uel minima offensa exer
cuit. ¶ Fracta cõpage. i. oĩa sæuis
sime a Caligula fiebant: sumpta
trãslatione a lapsu tectoꝝ. dici-
mus cõpagẽ & cõpaginẽ a com
pingẽdo. i. cõiungẽdo. unũ & cõ-
pactã fistulã dixit Virg. ¶ Nõ ali-
ter: sensus ẽ: Nõ aliter, ingt, totus
orbis cõcussus ẽ furẽte Caligu
la: q eũ regebat, q̃ si Iupiter ĩ sus
eẽt i furorẽ: cuius nutu oĩa regũ
tur. sicq; ostẽdit q̃ta ex ueneficijs
mulieꝝ mala eueniãt. ¶ Boletus
Agrippinę: nã Agrippina mari
tũ suũ Claudiũ Boleto medica-
to, quo gñe cibi plurimũ delecta
batur, sustulit. fuit. n. Agrippina
Neronis mater, & Caligulæ (ut
diximus) soror. Minus nocens:
grauiora, ingt, fuere & pniciosa
magis urbi, q Caligula p furorẽ
fecit, q̃ quæ Claudius. nã is ftã
tim mortuus est post acceptum
boletũ nec illa uenena cuiq̃ fue-
re pniciosa, sicut illa, q̃ data sunt
Caligulæ: q in causa fuere. ut in
oẽs sæuiret. ¶ Vnius senis: nõ. n.
fuit cã Boletus (ut diximus) ut
multi p furorẽ Claudij impato-
ris pirent, sed solus Claudius iã
senex perijt. nã ad sexagessimũ
& q̃rtũ annũ puenerat. ¶ Tremulumq; caput: hoc aũt e ex historia.
capite. n. Claudius fuit tremulo. Tranqllus: Et remisse qd uel serio
agentẽ multa dehonestabãt, risus indecẽs, ira turpior, spumante ri
ctu, humẽtibus naribus, plectra linguæ titubãtia, caputq; tũ semp
tũ in quãtulocũq; actu uel maxime tremulũ. ¶ Descẽdere i cælũ: de
clamauit p cõtrariũ. sic ẽt locutus est Seneca: Postea q̃ Claud. in cæ-
lũ descẽdit. Sic & Statius in Siluis: Nondũ stelligeꝝ senior demissus
i axẽ. ita. n. poetæ plerunq; p cõtrariũ declamãt. ut alibi Iuuenalis:
Iã quartanã sperãtibus ægris. i. timẽtibus sic & Virg. Hũc ego si po
tui tm̃ sperar̃ dolorẽ. ¶ Labra manãtia. i. fundẽtia & emittẽtia. Vñ il
lud notãdũ est apud auctores talẽ iueniri locutionẽ: Fõs manat aq̃
dulcẽ, ut hic & alibi i pen. Saty. Cuius manãtia flet⁹ Ora puellares
faciunt icerta capilli. Et ex fonte manat aq̃ dulcis. Et fons manat
aq̃ dulci, Vñ Pli. lib. xxii. cap. xxii. Caulis fractus copioso lacte ma
nat. Absolute ẽt dicimus ulcera manãtia. ¶ Longã saliuã: q a (ut di-
xi) spumãte rictu erat & humẽtibus naribus. ¶ Hæc poscit ferrũ. i.
hoies in furorẽ p potionẽ uersi arma & ignes ad hoium pniciẽ po
scũt & exercẽt. hoc aũt dicit specialiter pp Caligulã, q (auctore Trã
qllo) equestrẽ ordinẽ & senatoriũ furiẽs lacerauit. quod factũ fuis-
se uideri uult poeta p potionẽ amatoriã ut a supiore dependeat. ut
dicat boletũ Agrippinæ tm̃ nocuisse Claudio potionẽ uero Caligu
le pniciosam toti ciuitati fuisse. ergo hæc potio poscit ferrũ. i. hęc po
tio quã Cæsonia dedit Caligulæ marito, est i causa, ut ferrũ poscat,
& exerceat in cædẽ hoium. ¶ Hæc potio torquet. i. hæc potio est in
causa: ut hoies uarijs cruciatibus afficiantur, & torqueantur a Ca
ligula. ¶ Tanti partus equæ: hũc locũ hucusq; oẽs, quos m hi uidis
se cõtigit, codices ita legerũt: Tãt partus equæ, quãti una uenefi-
ca constat: ita ut nullus prsus eliceret̃ sensus. Ego uero attentiore
examine carmẽ & mentẽ poetæ intuitus, aiaduerti locũ esse de-
prauatũ: & utrobiq; legendũ tãti: ut summa poetæ indignatio ostẽ-
dat̃: ut idẽ sit bis repetitũ p diuersa uerba: ut illud Tantũ artes hui⁹:
tm̃ medicamina pñt. Idẽ. n. est bis repetitũ p diuersa uerba. sic ẽt il-
lud: Tantũ admirari, tm̃ laudare discitos. ac si dicat ex his ueneficijs
& sceleribus mulieris multa mala puenerũt. & hæc ueneficia ma-
gno cõstant q̃ incẽdia, & cædes hoium miscẽt: hocq; totũ dictũ
est

Hippomanes

est propter Cęsoniam.ᛍ Vna uenefica: una Cæsonia.ᛍ Partus equę .i. hippomanes: quod ex fronte pulli equini auellitur ad ueneficia: de quo supra dictum est: quod Cæsonia potioni infudit: unde furore (ut diximus) correptus est Caligula.

ACSen.

☙ DECEPTA .i. illusa. ad spurcos lacus .i. ad Velabrēsem paludē immundā, atq; trāseo pōtifices salios .i. martios, q nō nisi ex nobilissimis utpote patricijs fiebāt petitos .i. assumptos. inde .i. ab illa palude: ad quā expositi a sordidissimis nimirū parentibus & in domū patriciā p mulieꝝ, quæ se grauidas mētiebātur fraudē īportati: ad pōtificalē dignitatē puecti sunt. falsos dico laturos .i. portaturos noīa Scaurorū .i. nobilissimoꝝ uiroꝝ. corpore falso .i. mētito: nomini nō correspōdēte. nā corpus sumpserūt a meretricibus & adulteris: nomē aūt a Scauris, & alijs nobilib⁹ a quorū uxoribus suscepti fuerāt. fortuna iproba .i. improbanda: quia temere & sine ratione agēs. stat noctu arridens .i. annuēs, fauēs quodā blādo risu infantibus nudis .i. oi ope humana destitutis: & nudis expositis. & fouet .i. foscillat hos oēs infantes nudos sinu suo. & porrigit .i. porro dirigit tunc postq̄ sic fouit. altis domibus .i. ad altas & nobiles domos. & parat .i. instituit: pparat sibi. mimū .i. imitatorē gestuū: & (ut dicūt) ioculatorē. secretū .i. nescitū ab hoībus multis. quo .s. ipsa quoties uult iocari: agat nobilē pueꝝ ex spurio: pontificē ex deposito: alto loco natū ex innēticio & forte incerto coitu cōcepto. fortuna igit' amat hos .i. huiusmodi infantulos. & ingerit se .i. totā benignitatē suā īfert ultro. his .s. īfantulis. atq; ipsa ridens .i. arridēs. pducit .i. porro ducit hoc est ad summos honores gradatim ducit suos alumnos a se fctos & altos.ᛍ Hic magicos affert cantus: trāsit ad cōsimilia mulieꝝ mala q̄ nō solū supstitiosas artes didicerunt: sed pniciosissimas. nā & ueneficia, & amatoria plurimę exercuerūt. eas ergo notat non sine uehētiū tacita criminatione. Ordo est. Hic .i. aliqs magus. affert .i. mulieri maritales exponit. cātus magicos .i. magica arte ualētes. hic .i. alius uēdit philtra .i. uenena. amatoria .i. amare faciētia. thessala .i. qualia plurima in Thessalia colligebātur. qbus ipsa mulier ualeat uexare .i. torquere, & in diuersas partes furibundā rapere. mentem .i. rationē mariti sui. & pulsare p libito suo nates .i. clunes eius. solea .i. calciamētis calceis mollioribus suppositis. & pedibus quasi solū pbentibus: quos a parte superiore paꝝ tegūt. q eego o marite tu delipis .i. male sapis .i. insanus es. inde .i. ex huiusmodi ueneficijs amatorijs. & inde .i. ex ijsdem. est supp. caligo .i. obtenebratio. animi .i. intellectus. & magna obliuio eerum: quas tu gesiste: idest fecisti. modo: idest pauloante tamen hoc, scilicet habere intellectum obscuratum & obliuionem rerum. esset sup. tolerabile: idest quouis modo portabile si non incipias. & .i. etiam, uel insuper furere. ut auunculus ille .i. notissimus Neronis .s. Caligula. cui Cæsonia uxor infudit totā frontē .i. totū hippomanes: hoc est totā illā carunculā, q̄ adhæret frōti pulli tremuli .i. recētis nati. q̄ mulier nō faciet sup. illud, qđ principis uxor uidelicet Cæsonia sup. fecit: hoc est si uxor principis ausa est eū amatorio medicamēto in furorē uertere: q̄ erit priuati uiri uxor id nō audēs. q.d. nulla. Oñdit aūt q̄tū malū fecerit Cæsonia dicēs. Cuncta .i. oia ptinētia ad imperiū. ardebāt .i. ueluti igne quodā a furore imperatoris assumebātur: & cūcta ruebāt. cōpage .i. uinculo & colligatione. fracta .i. soluta. respub. n. a principe tota pēdere uidetur. quo ruēte: & illa ruit. nō aliter sup. ruebāt cūcta q̄ sup. totū uniuersum ruisset, si Iuno & soror & cōiux Iouis fecisset maritū: uidelicet Iouē insanū. Si esset hic mihi philosophandi locus: dicerē nō sine magna rōne hoc exemplū esse adductū. Nā (ut dicūt) Iupiter est quodcūq; uides, qđcunq; moueris, Iouis oia plena, Iupiter

Oderunt natos de pellice. nemo repugnet,
Nemo vetet, jam iam priuignum occidere fas est.
Vos ego pupilli moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas, & nulli credite mensæ.
Liuida materno feruent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula papas.
Fingimus hæc, altum Satyra sumente cothurnum
Scilicet egressi finem, legemq; priorum,
Grande sophocleo carmen bacchamur hiatu
Montibus ignotum rutulis, cæloq; latino,
Nos vtinam vani. sed clamat Pontia feci
Confiteor, puerisq; meis aconita paraui,
Quæ deprensa patent, facinus tamen ipsa peregi.
Tu ne duos vna sæuissima vipera cœna?
Tu ne duos? septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis quicquid de Colchide torua
Dicitur, & Progne. nil contra conor, & illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus. sed
Non propter nummos, minor admiratio summis
Debetur monstris, quoties facit ira nocentem
Hunc sexum, & rabie iecur incendente feruntur
Præcipites. vt saxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, cliuoq; latus pendente recedit.

est ille magnus alus mundi: a quo oia & ortū & cōseruatione hñt: proinde si Iupiter insaniret: totū uniuersum periret: ut totū regnū insaniente rege. Et ergo dicit q minus nocuit reipublicæ. Agrippina auferens maritum ueneno: q̄ Cęsonia faciens ipsum furere. Ordo est: Ergo cū ita sit q p furorē principis tota respu. dissoluta sit. boletus .i. uenenum admixtū boleto Agrippinę .i. qđ Agrippina dedit Clau. imperatori marito suo. erit minus nocēs, q̄ sup. philtrū Cęsonię. siqdē .i. quia certe. ille .s. boletus. pressit .i. oppssit, extinxit. pcordia .i. reticulū cor cingēs, in quo est sedes uitæ. senis .s. Claudij p senium cito morituri. & iussit caput ipsius Claudij tremulū, qđ ex natura tremebat ēt ante esū boleti. & labra manantia .i. distillātia. lōgā saliuā: aut more senū: aut certe pro tpe: quia .s. ueneno p uomitū liberari conabat'. descēdere in cælū .i. in oium mortuorū uelamen, siue occultamē: hoc eē asseros: ubi ēt in beatorū receptacula: uidelicet cāpos Elisios fabulata est gētilitas. hæc potio .s. quā Cæsonia Caligulæ dedit. poscit ferrum, atq; ignes .i. exponit oi a ferro & igni: ut exēplis docet Marci. Hęc potio torquet, hæc lacerat pres .i. senatores & patricios uiros mixtos cum sanguine equitū. Tanti partus &c. Illud uidetur mihi potius figurate p acclamationē, q̄ simpliciter dictū. & posse legi bis tāti: ut sit: tāti cōstat partus equę .i. hippomanes, qđ sub ducit' equę partui .i. pullo: hoc est tāto ptio, & tāta sanguinis effusione a natura pducitur partus equę. & tāti .i. tam sęua mercede cōstat una uenefica. uel legēdo quāti sic: tanti .i. tā magna ptio cōstat .i. cōparat' partus equæ: quāti ergo cōstat una uenefica. q̄ .s. mille partus sumpe potest. q.d. maximo. Si qs uelit nō figurate legere. ut sit sensus: Partus equę constat tāti .i. cū tanta difficultate acqritur: quāti uenefica .i. cum quāta uenefica: nihil mihi uerosimile faceret. Nec sic: partus equę est tāti quanti una uenefica qđ cōstat. L. Argurius autē Calderinus exponit: ut p acclamationē, seu epiphonema ꝯiungatur prior pars supioribus: sicut .1. Æneid. acclamat poeta dicēs: Tantæ molis erat Romanā cōdere gentē. Et posterior pars sequētibus cū interrogatione pficiatur: ut sit sensus & ordo: O quāti cōstat una uenefica nam qa mulieres oderūt natos de pellice, iā priuignū occidere fas est &c. Ego tñ sic intelligo. ut sit: cū tanti sup. constet partus equę .i. hippomanes datū Caligulæ: quanti constat una uenefica: quæ mille principes interficere posset. uel sic: tanti constat partus equæ: o quanti cōstat una uenefica occasione cuius exclamationis progreditur ad declarationem eius: ut sequentia docent.

☙ ODERVNT natos de pellice: nō indignat' poeta q oderint natos ex pellice: neq; .n. mirandū est id posse accidere: sed q priuignos, qđ grauius est, necēt. est ergo sensus: Quasi monitor dixerit odio hñt natos est pellice: & ipse ueluti assentiens dicat fateor oderūt, & nemo, inqt, uetet qn oderit nothos. uerū illud grauius est q priuignos iteremunt.ᛍ De pellice: dictū est illic qd sit pellex: Residēs in codice pellex.ᛍ Iam iā non est, inqt, mirandū, imo neq; obstandū q natos ex concubina uiri oderint sed illud grauius ē, q iam priuignos q̄si licitū sit, necāt.ᛍ tā iā est fas: iam putat nullū esse nefas occidere priuignū, sicq; ē ironia.ᛍ Vos ego pupilli moneo: oñdit matres ēt tantę impietatis iueniri ut pprijs filijs nō parrant: sed eos nefarie occidāt: ut nubāt adulteris qđ fecit Pontia, q̄ filios duos ueneno sustulit, ut nuberet adultero.ᛍ Amplior ees: ampla patrimonia.ᛍ Adipata: pinguia edulia & succulenta, q̄si adipe cōdita. unde Cic. de oratore p traslationē adipatę dictionis genus appellat, i. pinguis & succi multi. Hęc sunt uerba Ciceronis: Adsciuerunt suis artibus optimum quoddam & tanq̄ adipatę dictionis genus. Liuida aconita: dixit ab effectu. & Virg. mortē pallidā .i. q̄ pallorem facit.ᛍ Quæ

IOAN. BRIT.

Prægustet peperit ipsa mater. ꝑ Prægustet: anteguſtet. unde perguſtatorē appella-
mus miniſtrū: qui primitias ciborū antequā dñs guſtat: quo ſine ſuſpi-
Papas tione ueneni dñs ſecurius epulis fruatur. ꝑ Papas: ſignificat aliquē
natu grādiorē: q dignus ſit hac honorifica appellatione: qua filij ad
parentes uſi ſunt. Nā papas uenerationis nomē eſt: & patrē ſignifi-
cat. unde fortaſſe & ſummū pōtificē Papā appellamus · ut patrē. nā
Papus & papus auum etiā ſignificat & papazo inuoco auum: ut infantes
faciunt. uerū hoc mihi magis placet: ut exponas ſic: Aliqs timidus
pguſtet pocula & papas: ut duo dicat & potionē & cibū. nā (ut dixi
mus) ēt in Perſiū illic Papare minutū: Papa & bua pro cibo & potu
uſurpata ſunt a pueris. unde Calo de liberis educandis: Cū cibum,
ac potionē buas, atq papas docēt, & matrē mammā, & patrē tathā.
unde & Plau. in epidico hoc uerbo papare uſus eſt ſic: Nouo libers-
to opus eſt, q papet. i. comedat. Bene aūt uſus eſt uocabulo pueris
accōmodato: pupillos. n. & pueros alloquitur: Vos ego pupilli mo-
neo. ꝑ Fingimus hæc: erūt, ingt, fortaſſe q putabunt nos hæc finge-
re: & tanq̄ tragica fabulamēta pſequi: quæ de huiuſmodi cædibus
loquūtur & tractant. Sed nos, ingt, uera agimus: & utinā nō eſſent
quę de manibus dicimus uera. ironicos igit legendū eſt Fingimus
hæc: ut ſit a cōtrario ſenſu nō fingimus. ꝑ Satyra ſumente: uidemur
enim tragici officiū uſurpare: qui talia ſcelerū figmenta ſcribere cō-
ſueuerunt, ut de Medea, quæ filios ſpectāte patre Iaſone iteremit. Et
Progne, q̄ Ityn filiū occiſum appoſuit marito Tereo. ꝑ Cothurnū:
calciamentū tragici. ſed a poetis uſurpat ſæpe pro ſublimi ſtilo: ut
hoc in loco. Virgi. in Buco. Sophocleo tua carmina digna cothur-
no. Mart. Grande cothurnati pone Maronis opus. ꝑ Altū. i. materiā
tragicā. res. n. grādes & altas tractāt Tragœdiæ. ꝑ Finem & legem
priorū. i. ſatyricorū: qui ante me ſcribentes hunc finē, & hunc termi-
nū tenuere: ut ſtilū ſuum non ultra tenderent, q̄ ad res ueras, minus-
meq fabuloſas, quales tragici ſcribere cōſueuerunt. ꝑ Bacchamur
furore poetico ſcribimus, qui ſine furore quodā ſcribere nequeunt.
ꝑ Hiatu ſophocleo: eo ſtilo & ſublimitate, qua uſus eſt Sophocles in
ſcribendis tragœdijs. q. d. ſcribimus res, quæ ſpecialiter tractātur a
tragicis, qualis fuit Sophocles: cū de cæde filiorꝰ tractamus facta a
matribus. ꝑ Mōtibus rutulis ignotū. i. quod quidē carmen nemo un-
quā in Latio ante me cecinit i Satyris ſuis. i. nūquam fuit auditū in
his regionibus tale ſcelus perpetratū fuiſſe: quod a poetis celebrare-
Rutulit tur, ut mater filios proprios necauerit. ꝑ Rutulis: populi ſunt Latij:
qbus Turnus imperauit. ꝑ Cæloq latino: idē fere dixit. Nā Latinus
rex regnū habuit finitimū cum Rutulis. Vnde Diony. lib. 1. ſic ſcri-
bit: Latino aūt qui tūc rex erat cum finitima quadā gente bellū ge-
rēti, qui Rutuli uocantur, nunciātur &c. ꝑ Nos utinam uani: ſubau-
di ſimus. ꝑ Sed clamat Pontia feci: cuperem, inquit, hæc omnia eſſe
uana: ſed Pontia fatetur uera eſſe: ſeque duos filios ueneno necaſſe
duos enim filios ueneno ſuſtulit, ut adultero nuberet. de qua Mart.
Aconitū lib. 2. in Gelliam ſic ait: Mater qua nec Pontia deterior. ꝑ Aconita:
uenena. eſt enim herba naſcēs in ſaxis, cuius ſuccus uim habet ue-
neni efficaciſſimi. De quo diximus in prima Satyra. Qui dedit er-
go tribus patruis aconita. ꝑ Tu ne duos: inſultatio eſt poetę in im-
piam matrem. ꝑ Septē: ſenſus eſt: Adeo impia fuiſti: ut nō ſolū credi-
derim te duos filios potuiſſe occidere: ſed etiā ſeptem, ſi ſeptem tibi
fuiſſent. ꝑ Septem: ſubaudi occidiſſes. ꝑ Credamus tragicis: ſenſus
eſt: Fabuloſa omnino ſunt, quæ a tragicis ſcribuntur de matribus,
quæ necauerint filios: ut de Medea, & Progne: ſed putemus eſſe ue-
ra. tamen in eiuſmodi fabulis nulla mater fingitur: quę filios aliquo
corrupta præmio interemerit, ſed aut propter iram, aut aliquem
Medea duntaxat dolorem. ꝑ De Colchide: quicquid de Medea dicitur a
poetis tragicis. Eam enim ferunt Iaſonem aureum uellus ope ſua
auferentem ex Colchis, decepto patre ſuo Aeeta rege, ſecutā fuiſ-
ſe uſq in Theſſaliam, copulatamq matrimonio cum eo decem ui-
xiſſe annos: ſuſceptis ex eo quatuor liberis. quę poſtea cum accepiſ-
ſet Iaſonem ſe ſpreta, Glaucam ſiue Creuſam filiam Creontis regis
Corinthiorum duxiſſe uxorem, ira percita, regiam Creontis crema-
uit, quo incendio Creon cum Glauca abſumpti ſunt: filios pręterea
ſuos omnes, uno qui aufugit excepto Theſſalo, in ultionem Iaſo-
nis patris iugulauit. Iaſon uxore & filijs orbatus, tantæ impatiens
cladis necem gladio ſibi cōſciuit. ꝑ Colchide: forma eſt patronymi-
ca. Colchi enim. ꝑ Progne: Pandionis regis Athenarum filia, uxor
Terei, Daulia (ut ſcribit Thucydides in. 2. hiſtoriarum) quę nunc
terra Phocidis uocatur, incoluit: tunc a Thracibus habitatam. Ea
Ityn filium ſuū interemit, appoſuitq epulandū Tereo patri. hocq
in ultionem Philomelæ ſororis a Tereo uitiatæ. unde a multis poe-
Daulias tarum in commemorāda Philomela, luſcinia auis Daulias celebra-
tur. Ouidius: in Sappho. Cōcinit Iſmarium Daulis ales Ityn. Idem
in carmine ad Liuiam: Deflet threicium Daulias ales Ityn. ꝑ Nil cō-
tra conor: nolo, inquit, negare id eſſe uerum quod dicitur de Me-
dea & Progne. Nam etiam illæ auſæ ſunt immania facinora. ꝑ Grā-
dia monſtra: ideſt indigna ſcelera nam monſtrum appellamus quic- Monſtr
quid eſt præter naturam. quid enim magis contra naturam, quam
filium a matre necari? ꝑ Non propter nummos: ut oſtēdat longe in-
tollerabilius eſſe facinus: quod lucri cupiditate fit, q̄ ira & dolore.
ꝑ Minor admiratio: ſenſus eſt: Illud nobis minus mirandum uideri
debet etiam ſi ſit nefandum, quod committitur per dolorem & ira-
cundiam a muliere, ſicq cum ſequētibus eſt coniungendum. ꝑ Ira
quæ ab iniuria deſcendit. ꝑ Hunc ſexum ſcilicet muliebrem. ꝑ Fe-
runtur præcipites: ſumpta eſt tranſlatio ab is, qui a ſublimi decidūt
loco: ideſt ad omne facinus ſtimulante iracundia conuertūtur. ꝑ Vt
ſaxa: ſcilicet feruntur in preceps. ꝑ Abrupta: auulſa. ꝑ Quibus: ſcili-
cet ſaxis, ꝑ Mons ſubtrahitur: uidetur enim parte montis labente,
reliqua pars retro cedere. ꝑ Latus recedit: ideſt retro cedit. nam (ut
dixi) latus montis aliqua parte auulſa uidetur retrocedere. ꝑ Pen-
dente cliuo: ideſt prono ſaxo & iam caſuro.
ℭ ODERVNT natos &c. Tranſit ad notāda immaniſſima ue- AScen
neficia, quæ matres in proprios filios ſuos exercebant: & id quidē
gradatim facit. Nam primo quaſi reſpectu maioris ſceleris licitum
ſit: dicit ſic: Permittamus ut matronæ oderint natos de pellice. i. ſpu-
rios in adulterio conceptos: & eos ueneno abſtulerint. nam etiam
fas nunc uidetur priuignos: ideſt filios ex priore coniuge natos ne-
care: quando quidem matres immaniſſimæ interdū etiam proprios
filios necent. Ordo igitur eſt: Matronæ ſupple iam fere omnes ode-
runt natos de pellice: ideſt de concubina durante matrimonio: hoc
eſt ſpurios ſicut & Iuno pellicum prolem ubiq inſequitur. Iſtud au-
tem uidetur quodammodo licitum & tolerabile: cum mulieres ſint
zelotypæ ex natura. unde addit: Nemo repugnet: nemo uetet: ideſt
permittamus omnes eas ſpurios odiſſe. Nam fas eſt: ideſt eo impu-
nitatis malitia mulierum peruenit. ut fas eſſe uideatur. iam iam: id
eſt maxime hac tempeſtate: qua etiam proprios liberos necant. oc-
cidēre priuignum: ideſt filium mariti ex alia coniuge natum. Et er-
go dicit poeta: O pupilli: ideſt matribus orbi. quis: ideſt quibus. res
eſt amplior: id eſt diuitiæ ſunt aliquantulum amplæ. ego moneo:
id eſt adhortor. uos caſtodite: ideſt ut cuſtodiatis. animas: ideſt ui-
tam ueſtram. & nulli: ideſt non ulli. non credite: id eſt non com-
mittite uitam ueſtram. uel non confidite ulli menſæ: quęcunque ea
ſit. quia adipata: ideſt pinguia fercula ex adipe facta. liuida: ideſt li-
uorem: hoc eſt colorem qualem ueneno necti habent inducentia.
feruent: ideſt abundant. uel fermentata ſunt ueneno materno ideſt
a matribus impoſito. Aliquis mordeat ante. i. priuſquam tu. quic-
quid: ideſt quemcunq cibum. illa peperit ſupp. te: ideſt genitrix tua
porrexit ſupple tibi. & papas: ideſt nutricius, uel pater aut qui ſe pa-
trem putat timidus ne inficiatur. prægustet: ideſt priuſquam tu gu-
ſtet. poculum: ideſt potum a matre porrectum. Fingamus hæc &c.
Quia immaniſſimum eſt facinus matrem filios ſuos necare: & ma-
teriam ſatyricam, quæ uera & ueriſimilia duntaxat peccata notat,
tranſcendere uidetur, & ad tragicam fictionem accedere: ideo poe-
ta ne Tragœdiam: non Satyram ſcripſiſſe culpetur: oſtendit ſe rem
uerā, & uere actā notaſſe. Ordo eſt: Nos fingimus. i. componimus.
hæc: ideſt quæ diximus de nece propriorum filiorum. & hoc Saty-
ra ſumente cothurnum altum: ideſt ſtilum ſublimem: qualis tragœ-
dis conuenit, ſcilicet quia: ideſt certe. nos egreſſi ideſt tranſgredien-
tes. finem: ideſt metam & legem priorum ſupple ſatyricorum: Luci-
lij: Horatij: & Perſij. bacchamur: ideſt furentes efflamus grande: id
eſt altiſonum carmen. hiatu Sophocleo: ideſt quo Sophocles uſus
eſt. de quo Virgilius in Bucolicis: Sola Sophocleo tua carmina di-
gna cothurno. Bacchamur inquam carmen ignotum montibus
rutulis. & cælo latino: ideſt quale non prius Rutuli, aut Latini poe-
tæ in Satyra fecerunt. non quia non prius mater filios occide-
rit: ſed quia argumentum: ut non ueriſimile & altius, quam ut
Satyrę conueniret, priores reiecerint. Sed utinam non ſupple eſſe-
mus uani: ideſt mendaces. aut rem non ueram fingentes. ſed Pon-
tia matrona illa clamat. i. aperte dicit: ego confiteor quod ego feci.
q pro &. ego paraui meis pueris. i. filijs. aconita. i. uenena: quę aco-
nita patent deprenſa cum facerem. & tamen licet cognitum erat, q
uenena parauerā. ego peregi facinus. i. necaui eos. exclamat poeta
O uipera. i. ſerpēs ſęuiſſima. tu ne necaſti duos filios una cęna? Tu
ne q̄ mater es duos ſup. necaſti? Reſpōdet Pontia. Septē ſup. necaſ-
ſem una cęna ſi ſeptē fuiſſent. ſi ita ē inquit poeta. credamus tragicis

.i. tragœdiarum

Illam ego non tulerim, quæ cōputat, & scelus ingēs
Sana facit, spectant subeuntem fata mariti
Alcestim, & similis si permutatio detur
Morte, viri, cupiant animam seruare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atq; Eriphylæ,
Mane Clytemnestram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam, & fatuam læua, dextraq; tenebat,
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ,
Sed tamen & ferro, si prægustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina regis.

.i.tragœdiarum (in quibus matres liberos necant) scriptoribus. credamus quicquid ab eis dicitur de Colchide: idest Medea. toruæ .i.crudeli & immiti fronte. de qua Virgilius in Bucolicis: Sæuus amor docuit natorum sanguine matrē Commaculare manus &c. Est aūt patronymicū a patria sumptū: hæc Colchis. huius Colchidis, uel Colchidos. sicut Castalides. Sicelides &c. Et credamus tragicis quicquid dicit de Progne: q̃ etiā patri filium epulandū posuit dicēs: Quod petis, intus habes. quo audito in auē cōuersus auolauit. unde dicit Virgi. in Buco. Aut ut mutatos Terei mutauerit artus: Quas illi Philomela dapes, q̃ dona pararit: Quo cursu deserta petiuerit, &q̃b' añ Infelix sua tecta supuolitauerit alis. Ego inquit poeta, nil conor sup. contra talia dicta tragicorum .i.nō obsto quin credā ea potuisse cōtingere. Et credo q̄ illa. s. Medea & Progne audebāt suis temporibus. grādia monstra .i. mōstruosa. &, contra id quod uerisimile sit, peccata: sed non propter nummos: sicut nunc audent: quia illæ per impatientiam amoris ea perpetrasse dicuntur. Minor admiratio debetur summis monstris: quale est suos natos occidere: quoties ira facit hunc sexū: scilicet muliebrem: qui fragilis est & impatiens iræ. nocentem .i. sontē & culpabilem. & quoties sup. mulieres feruntur .i. agitantur. p̄cipites .i. sine ratione discurrentes. & hoc rabie .i. impatiētia amoris. incēdente .i. īnflāmāte iecur, in quo est sedes amoris. feruntur dico ita ut .i. quemadmodum. saxa abrupta iugis .i. illis particulis mōtis: quę sunt sub uertice eius. quibus supp. saxis. mons .i. pars inferior montis, subtrahitur & latus montis recedit cliuo pendente.

JAN. RIT.

¶ ILLAM ego non tulerim: illa, inquit, scelestissima est habēda: quæ animo minime perturbato, menteq; cogitat, & retractat prius scelus, q̃ aggreditur. Sicq; ostēdit scelera illa grauiora esse, quę certa animi deliberatione, q̃ quæ aliqua mentis perturbatione peragūtur. ¶ Sana: nō aliqua animi perturbatione uexata. ¶ Spectant: quotidie, inquit, spectant in Theatris dum tragœdię aguntur: quemadmodum Alcestis in maritum pia fuerit: quę etiam p̄ eo mortem subire nō dubitauerit. Sed tamen nulla est, quę Alcestin imitetur: hoc est quę maritū suum seruet morte sua: sed potius animā catellæ seruaret: Nam Alcestis cum uir suus Admotus Thessalię rex graui & conclamata ualetudine laboraret, responsumq; esset eū mori oportere: nisi alius pro se moreretur: ipsa sola cæteris propinquis, & amicis id recusantibus p̄ ipso mori sustinuit. De qua Statius in Siluis: Ergo Thessalici coniux pensare mariti Funus. Hanc fabulam aliter tamen narrat Fulgentius. Declinatur autem hæc Alcestis Alcestidis, Alcestidi, Alcestida, uel Alcesti, sicuti Parida uel Parin. ¶ Spectant: subaudi mulieres Romanæ. non autem mariti spectant. coniunge ergo fata mariti .i. mortem mariti. ¶ Similis si permutatio .i. si possint fatum suum fato mariti permutare, potius seruent animam catellæ, q̃si minimi cuiusq; animalis. ¶ Multæ Belides .i. multæ mulieres, quę maritos suos, ut Belides & Clytēnestra occiderunt. ¶ Belides: quinquaginta Beli neptes fuerūt: quæ una nocte totidem maritos, eosdēq; patrueles occiderunt. Belus enim Ægypti rex duos habuit filios, Danaum, & Ægyptum: quorum Danaus quinquaginta habuit filias. & Ægyptus totidem filios. Coactus est Danaus omnes filias dare in matrimonium filijs Ægypti: sed cum uereretur ne a generis suis regno eijceretur mandauit filiabus, ut primitiali nocte maritos suos singulæ necarent. quod quidē omnes fecere, præter Hypermestrā: quę Lyno, siue Lynceo, pepercit. ¶ Eriphyle uxor fuit Amphiarai: quæ capta amore monilis olim a Vulcano elaborati, ut illud ab Argia Polynicis coniunge haberet, uirum suum ne in bellū Thebanum prodiret latentem, indicauit: qui postea in bello Thebano hiatu terrę cum curru absumptus est. ¶ Mane Clytemnestrā: sensus est Nullus erit uicus urbis: in quo nō offendas mulieres occidentes maritos: sicuti fecit Clytemnestra Tyndari & Ledæ filia: quæ Agamemnonem maritum suum ex bello Troiano reuersum adiuuāte Ægystho adultero interemit. nota est historia. ¶ Hoc tantum refert: hoc tantum, inquit, interest: quod Clytemnestra securi maritū suum peremit, sed mulieres romanæ maritos suos tollunt ueneno. sicq; poeta mores sui temporis insectatur. ¶ Insulsam & fatuam: hypallage est: hoc est ipsa insulsa & fatua: quasi quæ minime apta esset ad tractanda arma. ¶ Tenui pulmone rubetæ: hoc est ueneficijs qualia parantur ex rubeta rana. de qua in. 1. Saty. abunde illic: Miscet sitiente rubetam. ¶ Agitur: peragitur, perficitur. ¶ Res .i. ipsa maritorum cædes. ¶ Sed tamen & ferro: existunt, inquit, etiam quæ maritos ferro necent: si forte illi contra uenena aliquod sumpserint Antidotum. ¶ Atrides .i. ipse maritus, qualis fuit Agamēnō Atrei filius. ¶ Si prægustaret pōtica medicamina .i. Antidota q̄lia Mithridates rex Ponti sumebat aduersus uenena. de quorū compositione Plin. libr. 23. c. 9. sic: In arcanis Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem Antidoti e duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano, & qui hoc ieiunus sumat, nullum uenenum nociturum. Cæterum Leneus Pompeius scribit (auctore Gellio) Mithridatem regem Ponti sanguine anatis poeticæ immisso quibusdam medicamentis remedium aduersus uenenum solitum sumere adeo: ut cum non nunquam sumeret uenenum inter epulas: nulla ex parte læderetur: immo & eiusdem generis remedio nomen dedit, ut appelletur mithridaticum. Cornelius uero Cellus lib. 5. docet Antidotum Mithridatis: quod quotidie sumendo dicitur aduersus uenenorum pericula tutum corpus suum reddidisse: multis, uarijsq; uerum compositionibus constare. ¶ Ter uicti: nam primo superatus est a Sylla, mox a Lucullo deinde a Pompeio nocturno prælio lucente Luna a tergo hostibus, a facie Romanis, qua extrema clade accepta coactus est in regnum confugere: ubi per seditionem popularium a Pharnace filio in turre obsessus, uenenū sumpsit. quod cum parum proficeret ad mortem, quia (ut diximus) aduersum uenena multis ante medicaminibus corpus firmauerat, a milite Gallo nomine Bithocco: a quo, ut adiuuaretur petierat, interfectus est.

Antidoti compositio

Mithridaticum

¶ ILLAM ego non tulerim &c. Ostendit poeta multum referre quo animo peccetur, deliberato, an subito furore capto: dicens mulierem intolerabilem esse, quæ tam immane facinus deliberato animo facit. Concludit autem multas malarum: paucas uero bonarum esse imitatrices. Ordo est: Ego nō tulerim .i. nolim pati, aut tolerare illam sup. mulierem maleficam. quę computat .i. simul putat, & cogitat media & opportunitates committendi flagitij & quæ sana .i. non capta uehementi passione amoris: aut alia rabie. facit ingens .i. ualde magnum scelus. Spectant sup. multę mulieres in theatro, aut in picturis. Alcestim .i. fabulam de Alcesti, quæ fuit filia Peliæ regis Thessalię. subeuntem .i. aggredientem, & pati uolentem. fata .i. mortem fatis inferendam: mariti. s. Admeti regis. & si detur ipsis ab Apolline similis permutatio .i. ut morte sua possent differre mortem uiri. ipsæ cupiant seruare animam .i. uitam. catellæ .i. paruæ canis nedum suam. morte .i. per mortem uiri potius, quam ecōtrario. Et ideo multę Belides .i. interfectrices uirorum suorum, quę Belides imitantur .i. neptes Beli. & multæ Eriphyle .i. uirorum suorum proditrices, sicut Eriphyla erat. occurrent .i. obuiam uenient tibi Romæ. & nullus uicus non habebit .i. omnis uicus habebit. mane Clytemnestram .i. interfectricem mariti sui, sicut erat Clytemnestra Agamemnonis. sed enim hoc refert .i. interest inter Clytemnestrā græcam, & eius imitatrices Romanas. quod Tyndaris .i. Tyndari filia Clytemnestra. tenebat læua, & dextera .i. utraq; manu: sed argute læuam præponit poeta: ut imperitiam innuat eius rei mulierem. Bipennem .i. securim duas pennas habentem. insulsam .i. ipsa insulsa, uel insipida: quia non talem, quali Romanæ interficiunt .i. boleto delicato. & fatuam ob eādem causam: quia insulsum cibum fatuū dicimus: uel fatuam, si forte uir animaduertisset scelus fatua esset. At: idest sed. res scilicet necatio uirorum. agitur nūc tenui pulmone rubetæ .i. ranę uenenosę. sed tamen sup. ageretur. & .i. etiam ferro. si Atrides .i. maritus, sicut Atrides .i. Agamemnon, qui erat maritus Clytemnestræ. cautus .i. sibi cauens. prægustaret pontica medicamina .i. Antidotum mithridaticum regis .i. Mithridatis regis Ponti ter uicti a Romanis: qui frequenti usu Antidoti præmunitus: cum uoluit, intoxicari non potuit.

ASCen.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SATYRA SEPTIMA.

IN SEPTIMAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Et spes & ratio studiorum. Hac Satyra Telesinum poetam sui temporis alloquitur, conqueriturq; poetarum, cęterorumq; scriptorum labores inanes esse, quando quidem pro uigiliis suis a ciuibus Romanis nihil prorsus consequantur. Sicq; sui temporis auaritiam exagitat. Solam autem spem in Traiano principe ostendit: quem hoc principio astute laudat & extollit, vt subtiliter eum incendat in omnium scriptorum fauorem. liberalis enim (vt scribit Eutropius) in cunctos fuit publice, priuatimq; ditans omnes, & honoribus augens, ob suam in omnes bonitatem per orbem terrarum Deo proximus, nihil non venerationis meruit, & viuus & mortuus. De quo Plin. in Panagiryco sic ait: Quid vitam? quid mores iuuentutis, quam principaliter formas, quem honorem dicendi magistris? quam dignitatē sapientię doctoribus habeas? ut sub te spiritum, & sanguinem & patriam receperint studia, quę priorum temporum immanitas exiliis puniebat, cum sibi uitiorum omnium conscius princeps inimicas uitiis artes non odio magis, quam reuerentia relegaret. At tu easdem artes in complexu oculis, auribus habes. pręstas enim quęcunq; pręcipiunt, tantumq; eas diligis, quantum ab illis probaris. Vnde illi nullo modo sunt audiendi qui de Domitiano intelligunt. Quomodo enim vlla erat spes poetis habenda in Domitiano, cum is Iouenale Satyras suas scribēte extinctus esset, in principio operis docuimus? Essetq; bonorum altium (ut inquit Pli.) inimicus; quas etiam non odio magis, quam reuerentia relegaret.

T spes, & ratio studiorū
in Cæsare tantum
Solus enī tristes hac tē-
pestate camœnas
Respexit, cum iam cele
bres, notiq; poetæ
Balneolum Gabiis, Ro-
mæ cōducere furnos
Tentarent, nec fœdum
alii, nec turpe putarēt
Præcones fieri, cum desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.

Satyra septima. Et spes, & ratio.

IOAN. BRIT.

PES studiorum.i.quam poetę habent consequendę mercedis ex studijs suis. est enim spes bonarum rerum expectatio. ¶ Ratio: idest omnis ratio, qua mouentur ad scribendum in solo Cæsare Traiano est posita. eo enim cōsilio, & animi ratione scribunt, ut a ciuibus aliquid mercedis & præmij consequantur: sed falluntur inquit. nam solus imperator poetas respicit. Est autem ratio motus quidam celer cogitationis acumine, & solertia constans: qui bonum a malo discernit. Seneca uera ita diffinit: Ratio nihil aliud est, quam in corpus humanum pars diuini spiritus mersa. ¶ Respexit: cum iam: imperator solus, inquit, nostris tēporibus respexit poetas, & reliquos scriptores a cæteris ciuibus neglectos: cum iam ob egestatem cogitarent & in urbe & extra urbē uilissima quæq; subire ministeria ad uitam suam sustentandā. ¶ Respexit.i. fauit. nam eos respicere dicimur, quibus fauemus. Terent. Respice me in secundis rebus tuis: quasi dicat & mihi faue & adiuua. ¶ Idem: Nam Hercle alius nemo respicit nos. ¶ Balneolum: unde uictum consequerentur. ¶ Gabijs: oppidum est in uia Prænestina centum stadijs distans ab urbe. auctor Strabo. ¶ Furnos: ut panem alienum coquerēt: eoq; modo quæstum facerent. ¶ Tentarent: iam consilium caperent. ¶ Præcones: pręconem appellamus non modo, qui clara uoce ad populum edicta magistratuum pronunciat: ut Tranquil. in Nerone: Peregrinatione quidem Græciæ Eleusinis sacris, quorū initiatione impij, ac scelerati uoce præconis summouerētur interesse nō ausus est: sed etiam qui rerum precia in publicis uenditionibus pronunciat. Apul. lib. 8. Ad mercatum producimur, magnaq; uoce præconis pretia singulis nunciantes, equi, atq; alij asini opulentis emptoribus pręstinantur. & Martialis lib. 1. Venderet excultos colles cum pręco facetus. ¶ Cum migraret: ordo est: Respexit cum Clio esuriens migraret in atria: idest cum iam poetæ ob egestatem relictis propemodum musis in ædes nobilium migrarent: quasi illis famulaturi. unde in sequentibus: Quem colis & musarum & Apollinis æde relicta. Martia. ijsdem pene uerbis: in miseriam poetarum sui temporis sic inquit libro tertio: Atria magna colam, uix tres, aut quattuor ista Res aluit, pallet cętera turba fame. ¶ Clio esuriens: idest ipse poeta extrema fame laborans & mendicus. Clio una est ex musis. nouem fuisse ostendit Diodorus, quæ Bacchum sequebantur. ¶ Desertis uallibus: idest relictis musis & carminibus suis, quę dicuntur pangere in solitudinibus, & locis musis consecratis. ¶ Aganippes: fons est in Bœotia. Ouidi. in lib. Metamorphoseō: Hiantea Aganippæ.

Gabij

Præco

Aganippe

ASC.

T spes & ratio studiorum &c. In hac septima Saty. carpit auaritiā pdiuitū Romanorum: qui literarū bonarū studiosis nullā opē contulerunt. commendat præterea imperatoris Domitiani in ea re largitatē uel quia id meruerat: uel quia in reliquis Satyris ipsum damnasse criminari uereatur. Comparat præterea poeticam artem ad alias: innuēs poeticam quidem cæteris multo honestiorem: sed minus lucrosam. Concludit autem miserrimam esse grammaticorum, qui primas literas docēt, prouinciam: eo q pauci iustam mercedem: & ij non nisi coacti persoluant: cum tamen sanctissima sit: quippe unde bonorum morum, sanctęq; uitæ salus atque institutio plurima depēdet. Nam si uerum est, quod dicit in epistolis Horatius: Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu: hoc est si quæ prima discuntur tenacissime hęrēt magna cura adhibenda erit parentibus: ut liberi bonis artibus honestisq; moribus imbuantur: cū tamen nil minus curent. quā rem hic per trāsitum & alibi plene notat poeta. Ordo est: Et spes & ratio: idest tam spes quam ratio: uel tum spes tum ratio: uel simul spes studiorum: idest emolumenti seu lucri: quod ex studio humanitatis quis consequi speret. & ratio: id est occasio recte sperandi est supple tantum: idest solummodo in Cæsare: idest imperatore Domitiano. enim pro quia. quia solus: scilicet Cęsar Domitianus. respexit: id est misericorditer iterum inspexit. hac tempestate: id est hoc nostro tempore. camœnas: scilicet musas carminum inuentrices. tristes: id est squalidas & neglectas: & ob id tristantes. Respicere passim clementer & misericorditer inspicere accipitur. Est enim compositum a re: quod hic iterationem importat: & specio inusitato uerbo, quod significat uideo. Qui ergo semel uidet miserum: nec mouentur uiscera eius super eum. ille quidem aspicit: sed qui motus misericordia iterum aliquid collaturus inspicit: is respicit. Cum: idest quando. poetæ celebres & noti: idest nobiles & clari. tentarent: idest attentarent, prætenderent. conducere Gabijs: id est apud Gabios. balneolum: id est paruum balneum: ut sint balneatores, & inde uictum aucupentur. Nec erant tunc ut nunc in pluribus locis, balnea meretricularum domicilia. & conducere Romæ furnos: in quibus sibi & panem & ligna comparent: dum alijs præstent: aut panem ipsi coquant, magis tamen respicit ad id quod

Nam si Pieria quadrans tibi nullus in arca
Ostendatur, ames, nomen, victumq; Machæræ,
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus œnophorum, tripodes, armaria, cistas,
Halcyonem, Bacchi Thebas, & Terea Fausti.
Hoc satius, q̄ si dicas sub iudice vidi,
Quod non vidisti. faciant equites Asiani
Quamquā, & Cappadoces faciāt, equitesq; Bithynī,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Non tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur post hac, nectit quicunq; canoris
Eloquium vocale modis, Laurumq; momordit
Hoc agite o iuuenes circumspicit, & stimulat vos,
Materiamq; sibi ducis indulgentia quærit.

Calderinus dicit: uti frigentes de furno & balneo loquendo cogitent: ut sit æmulatio illius horatiani: Nec frigus collegit furnus: & balnea laudet: ut fortunatam plene præstantia uitam. Nec pro & non cum supple alij poetæ putarent fieri præcones: id est uenditores rerum cum præconis: id est laudatione earum. non esse supplē turpe: idest inhonestum. Cum: id est quando. Clio: id est musa historiarum inuentrix: hoc est qui uis rerum poeticarum scriptor. esuriens: id est esse seu comedes re desiderans: hoc est famescēs. migraret. i. habitationem transferret. in atria: idest in domos diuitum: ubi atria feruent. & aduentantes recipiant tenui mercede. unde & Horatius: Atria seruantem post cofalle clientem & hæc uallibus Aganippes: idest illius fontis poetis apti: & musis sacri in Bœotia: id est omnibus locis amœnis & congruis ad carmina fingenda. desertis: idest derelictis.

IOAN. BRIT. ℭ NAM si Pieria: sensus est: Si ex studijs & carminibus tuis nullam merdedem consequeris suadeo tibi fias præco, qualis fuit Machæra. ut accipias hoc loco Machæram non pro gladio, sed pro proprio nomine præconis. Sequentia enim de præcone dicuntur. Estq; suasio plena amaritudinis, & indignationis. non ignoro & Machæram nomen esse proprium ducis militum sub Ventidio bellum gerente aduersus

Quadrãs Parthos. ℱ Quadrans: dicitur quarta pars assis: id est unciæ tres. de quo in prima Satyra pluscula diximus illic: Sed Gillo deuncem. Quadrans item genus fuit nummi modici pretij, ut hoc loco. Horatius: Dum tu quadrante lauatum Rex ibis. Martialis: Inuitas centum quadrantibus, & bene cœnas. ℱ In arca Pieria: in musis & carminibus tuis. nam Pierides musæ dicuntur a Pieria rupe Macedoniæ. de qua sic Strabo in nono. Eos qui Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimplian eisdem musis consecrarunt Thraces exclusi se. Pieres autem uocabantur, quibus extinctis, loca hæc Macedones nunc possident. ℱ Commissa quod auctio: potest sic exponi: Vēdas potius commissa: idest tradita ad uendendum: & quod auctio uendit: ut subaudias extrinsecus &. aut sic: Et uendas potius, quod auctio commissa, scilicet pręconi uendit stantibus: scilicet œnophorum & cætera. auctio enim rerum præconi committitur. Ille autem dicitur auctionem facere, qui res aut suas, aut alienas publice uendit. Plautus in Sticho: Hunc auctionem facere decretum est mihi: foras necesse est quicquid habeo uendere. aut quod: idest quam rē:

Auctio idest quæ commissa uendit auctio. Dicitur autem auctio ipsa uenditio, quæ publicitus ab sit augēdo, quod rerū pretia augeantur ab emptoribus, seu uenditoribus. ℱ Oenophorum: uas uinarium. ὄινος uinum φέρω porto. ℱ Armaria: uirum librorum repositoria: idest bibliothecas. Vulpianus de legatis: Bibliotheca legata utrum armarium solum, uel armaria continebantur, an uero libri quoq; contineantur quæritur, an promptuaria armaria. ℱ Tripodes: mensas hoc loco, quæ tribus pedibus sustentantur. alias tripodes capiuntur pro uasis æneis ad aquas calefaciendas. De quibus Homerus libro octauo Iliados sic scribit: Recensebo primum septem tripodas nouos, nunquam igni admotos cum uiginti lebetibus & ipsis nouis ac rutilo fulgore radiantibus. Tripodibus uiri fortes apud Græcos donari solebant. Vnde Horatius: Donarem tripodas Præmia fortium Græcorum. unde & Agamemnon Achilli dono misit Et septem tripodas pondere & arte pares. Vbi expones septem uasa ænea aquaria ad calefaciendam aquam. ℱ Alcynoen Bacchi: id est tragœdiam scriptam de Alcynoe a Baccho poeta tragico, quæ una ex Pleiadibus ex Neptuno peperit Ireum patrem Orionis, ut scribit Higinus. a quo Irea oppidum agri Thebani. Alij Halcyonem legunt: idest tragœdiam de Halcyone: quæ cum Ceycis mariti sui cadauer ad litus eiectum uidisset, in mare se deiecit: qui ab Amphytrite in aues conuersi, in mari per eos dies (ut Plinius & Ouidius scribunt) placido fœtificant. faciunt autem septem ante Brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt, qui dies uocantur Halcyonides. Ea auis alio nomine appellatur Alcedo.

de qua sic Plautus in Penulo: Iam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillam facis, quam mare est olim, cum ibi Alcedo pullos educit suos. ℱ Thebas & Terea Fausti: idest fabulas de Thebis & Laio, quem (ut scribunt Diodorus, & Papinius) filius Oedipus interemit: mox ducta uxore matre Iocasta, gnarus & conscius flagitij perpetrati se ipsum oculis priuauit. nati ex eo Etheocles & Polynices per summā discordiā mutuis se uulneribus confoderūt. De his fabula scripta erat a poetis, præcipue a Fausto poeta sui temporis. ℱ Terea: id est tragœdiam de Tereo marito Prognes cui ipsa Progne Ityn filium epulandum apposuit in uindictam Philomelæ sororis stupratæ. nota est fabula. ℱ Fausti: satyricæ autem ostēdit Bacchum & Faustum uiles fuisse poetas: utpote quorum opera publica auctione uenderentur tanquam uilia. ℱ Hoc satius: melius, inquit, est illiberali hoc quæstu uitam sustētare, quam testimonij religionem contemnere: quod Asiani faciunt. Nam Cicero in oratione pro Flacco: populis Asiæ fidem non adhibendam clamat. De ijsdem ita etiam scribit ad Quintum fratrem: Nullum erit genus in familiaritate cauendum magis, propterea quod & omnes uias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causa faciunt: ut ostendat laudabilius esse uili ministerio uitam degere: quam per inhonestas & malas artes diuitias sibi comparare. Ordo est: Hoc satius est, quam si dicas sub iudice: idest in iudicio, & ante iudicem uidi: quod non uidisti. ℱ Equites Asiani: idest Asiani qui ciuitate donati ad equestrem censum per malas artes peruenerunt in urbe. ℱ Traducit: præbet ridendos: cum nudo pede ambulent. Martialis: Desine si pudor est miseram traducere caluam. In eadem significatione est & illud Iuuenalis: In quo se traducebat: idest præbebat se ridendum. Et illud: Squallentes traducit auos. Propertius: Nec si per totam infamis traduceret urbem. Papinius in Siluis: Nēpe ego sum qui traducor. & Martialis libro sexto: Rideris, multoq; magis traduceris Afer: Quam nudus medio si spaciere foro. ℱ Nudo talo: nudis pedibus, aut ob paupertatem, aut quia mos sit patrius nudis pedibus incedere: sed postea Romam traducti (ut dixi) fiunt malis artibus locupletes. ℱ Cappadoces: Cappadocia finitima est Armeniæ orientem uersus, ad Austrum uero terminatur Cilicio, qui dicitur Taurus. ℱ Bithyni: Bithyniam ab oriente Paphlagones & Mariandini & Epicteti pars terminant, a septentrione mare ponticum. ab occidente Propontis. ad Austrum Mysia & Phrygia. ℱ Altera Gallia: idest Gallogræcia. alteram autem appellat propter Galliam, quæ in occidente est Hispaniæ & Germaniæ contermina, Gallogræcia autem a Galatia dicta est, Paphlagonibus contermina. eam tenuere Galatæ, quorum gentes tres sunt, duæ Tragini, & Tolistobogi a ducibus nominatæ. Tertia a gente, quæ in Celtica est Tectosagies. Transitus in Asiam dux fuisse uidetur Leonorius. Strabo auctor libro duodecimo: Hi autem sunt Galatæ, ad quod scribit Diuus Paulus. ℱ Laborem indignum studijs: sensus est. Et si poetæ, inquit, iam destinauerant ad ministeria, obsequiaq; seruilia descendere omni destituti consequendæ mercedis spe ex laboribus & studijs suis: tamen confidant & bono sint animo: nam omnes studijs suis dignam mercedem consequentur. qui mercedem studijs suis dignam non consequitur: is laborem indignum sustinet. ℱ Eloquium uocale: carmen grande & sonorum. ℱ Modis: modulationibus. ℱ Laurumq; momordit. Imitatio est Horatiana & Persij: Sæpe caput scaberet, & uiuos roderet ungues. Persius: Nec demorsus sapit ungues: Sæpe enim poetæ in faciendo carmine talia solent facere. laurum autem ideo dicit corrodi, quod & lauro coronantur, & in cælla plurimam habent. utpote Apollini consecratam: in cuius tutela sunt ipsi poetæ. ea & triumphantes coronabantur. Ouidius primo Metamorphoseos: Arbor eris certe dixit mea, semper habebunt Te coma, te citharæ, te nostræ laure pharetræ. Tu ducibus lætus aderis, cum læta triumphum Vox canet, & longas uisent Capitolia pompas & cętera. ℱ Hoc agi

Traducere

Cappadocia

Bithynia

Gallogręcia

Galatia

Si qua aliunde putas rerum spectanda tuarum
Præsidia, atq; ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur, lignorum aliquid posce ocyus, & quæ
Componis, dona Veneris Telesine marito,
Aut clude, & positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos, vigilataq; prælia dele,
Qui facis in parua sublimia carmina cælla,
Vt dignus venias hederis, & imagine macra.
Spes nulla vlterior. didicit nam diues auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos.
Vt pueri Iunonis auem. sed defluit ætas
Et pelagi patiens, & cassidis, atq; ligonis.
Tædia tunc subeunt animos, tunc seq;, suamq;
Terpsichoren odit facunda, & nuda senectus.

te: scilicet ut aliquid scribatis, nam tanta principis liberalitas quid aliud sibi quærit, quam ut materiam aliquam ad scribendum eas piatis? ¶ Quærit: quasi dicat prouocat uos, & inuitat ut materiam ad scribendum capiatis.

ASCen. ℭ NAM si nullus quadrans: idest ne minimus quidem nummus (est autem quarta pars assis continens tres uncias) ostendatur tibi in arca Pieria: idest musica, seu poetica: idest si nullus fructus tibi obuiat ex arte poetica ita: ut fame conficiaris. tu ames nomē licet uideatur inhonestum: & uictum licet sit uilis. Machæra: id est quem ex Machæra dominis ferenda: idest ex ense eius portando post eum consequeris. uocaberis enim Machærophoros: id est ensifer. & uiues cum clientibus cęteris: uel sit proprium pręconis. ut Calderinus uult: quod mihi non placet. nec innuit poeta Machæram præconem esse cum dicit: Et uendes potius &c. quia duo dicit: ut sis libentius aut Machærophorus: aut potius præco, quam poeta. Ego potius dicerem nomen. & uictum Machæræ: id est gladiatoris: qui ex Machæra: idest gladij usu uiuit, & nomen sumit. Et uendas potius stantibus: id est circunstantibus: ut emant illud quod auctio: idest publica rerum priuatarum uenditio commissa tibi: cum sis præco. uendit uidelicet œnophorum: idest uas uinarium tripodes: idest mēsas, quales erant ad quas Delphis responsa dabantur. armaria: id est rerum uanarum repositoria. ut in quibus mulieres mundum suum recondunt. cistas: idest scrinia: & capsas in quibus libri, aut alia cælantur. Et Halcyonem: idest tragœdiam de Halcyone. Bacchi: id est illius poetę tragici. Thebas: idest fabulam sic inscriptam sed quę non extat: cum a malo sit poeta composita. & Terea: idest tragœdiam de Tereo in auem conuerso ob esum filij. Fausti: id est illius poetæ. Satius: eligibilius & melius est hoc supple facere: id est res priuatas uendere pro mercede tibi constituta, quam si dicas sub iudice: idest coram eo. sed inferiore loco instans ego uidi: idest te uidisse dicas illud. quod non uidisti: idest quam uendas falsum testimonium. quanquam: idest tametsi. equites Asiani: idest ex Asia. & Cappadoces: idest ex Cappadocia. & equites Bithyni: idest ex Bithynia & supple equites: quos altera Gallia: id est Gallogræcia. traducit: id est Romam transfert stipendia facturos. nudo talo: id est pedibus nudis ob inopiam discalceatis. faciant hoc: id est dicant se uidisse coram iudice: quod non uiderunt. Nemo tamen & cætera. Ostendit omnibus bene scribentibus repositum esse apud imperatorem præmium. Ordo est: Tamen: idest licet pauloante hac omnes poetæ frustra scribentes fere mendicabant: aut mechanicas artes discere cogitabant: tamen nemo cogetur posthac: idest postquam Cæsar respexit ad camœnas: & suscepit poetas, ferre: idest tolerare laborem indignum studijs suis: ut qui nullum attulerit: sicut prius fructum: quia nunc nemo laborabit frustra. quicunq; nectit: id est condit, & componit. eloquium uocale: idest poema sonorum. canoris: idest bene resonantibus. modis: idest uersibus numeris & mensura constantibus. & quicunq; momordit laurum: idest gustauerit dulcedinem gloriæ poetæ laureati: idest quicunq; conatur dignus esse, ut laureetur. O iuuenes: idest quicunq; futuræ gloriæ & mercedis spem habetis, agite hoc: idest conficite carmina uocalia. & sperate lauream: quia clementia ducis: scilicet Domitiani: qui quasi dux, circumspicit: id est ex omni parte tanquam laudem & præmia daturus aspicit. & stimulat: id est instigat, & impellit uos. & quærit sibi materiam: idest occasionem uobis benefaciendi: si scripseritis laudes uirtutum eius.

IOAN. BRIT. ℭ ALIVNDE: Immensam sui temporis auaritiam taxat: totaq; hinc est poetæ indignatio. Est enim sensus: Potes ocyus tua carmina comburere, si aliunde tibi, quam ab Traiano aliquid sperandum putaueris. ¶ Tuarum rerum: tuorum studiorum. ¶ Membrana: paginæ ipsæ. ¶ Tabellæ croceæ: hoc est, quæ tabellis cedrinis coarctatur. ¶ Nam tabellæ ex cedro libris adhibebantur: quod cedrus (auctoribus Theophrasto, Vitruuio, & Plinio) æternum duret. Itaq; & simulachra Deorum ex ea factitauerunt. Horatius: Speramus carmina fingi Posse linenda cedro: & leui seruanda cupresso. & Martialis libro quinto: Nunquam grandia nec molesta poscit Quæ cedro decorata, purpuraq; nigris Pagina creuit umbilicis. ¶ Marito ueneris. i. Vulcano qui pro igne accipitur. ¶ Telesine: ad Telesinum (ut diximus) Satyram scribit. ¶ Tinea: uermis est, qui uestes & chartas corrodit maxime Plin. lib. 11. cap. 34. ait in lanis, & ueste puluerem creare tineas. Easdem etiā docet li. 16. ca. 16. rodere & ligna, terrestresq; tantum esse. Teredines uero grauissimo ad portionem capite rodere dentibus: sentiriq; tantum in mari: nec aliam putat teredinem proprie dici. ¶ Pertunde: sermo in compendium redactus. i. sine libros sic recōditos tinea potius perforari, & absumi, q̄ ut mittas ad aliquē unde nulla sit tibi spes. ¶ Hederis: hedera poetæ coronabantur. Virgili. Pastores hedera crescentem ornate poetam. De hoc lege & Plinium. ¶ Imagine macra: non solum poetis, sed & fere omnibus, qui aliquod egregium facinus edidissent, statuæ ab antiquis erigebantur. Hocq; ab Atheniēsibus manauit: qui primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis publice posuerunt statuas: eo anno, quo Tarquinius expulsus fuit regno. Excepta deinde est res (auctore Plin.) ab toto orbe terrarum humanissima ambitione: unde & poetis imagines non solum publicitus, sed & priuatim a studiosis ponebantur. Vnde Mart. ad Auitum statuam sibi ponentem edit carmen subscribendum: Hoc tibi sub nostra breue carmen imagine uiuat: Quam non obscuris iungis Auite uiris. Lactātius poeta in ede camœnarum (ut scribit Plin. lib. trigesimotertio) maxima forma statuam sibi posuit: cum is breuisculus esset. Statuam item Carthaginenses Apuleio (ut ipse testatur in tertio Floridorum) posuerunt. ¶ Macra: macillenta & pallente. nam poetæ ex nimio & assiduo studio pallore conficiuntur, & macie. ¶ Auem Iunonis: periphrasis est pauonis. Nam cum Argus Iunonis pastor, quem centum oculos habuisse Ouidius refert, a Mercurio interfectus fuisset, abscisso capite Argi oculos in cauda pauonis Iuno collocauit, eamq; auem in suam tutelam esse uoluit. ¶ Sed defluit ætas: idest iuuentus ipsa, quæ laboribus & bellicis & maritimis, agricolationiq; sufficere potuit. ¶ Senectus facunda. i. ipse senex facundus & pauper. ¶ Suam Terpsichoren: idest carmina sua. Nam Terpsichore una est musarum dicta, q̄ choros oblectet. τέρψις quomodo τέρψιος delectationem significat. ¶ Tunc se odit: poeta inquit cum ad senectutem peruenit: omni ætate in componendis carminibus iam atrita seipsum odit, & studia damnat sua.

Tinea

Teredo

Statuarū erigēdarū origo

Argus

Terpsichore

ACSen. ℭ SI qua aliunde & cætera. Hic principalem tangit materiam huius Satyræ: ostendens omnes nobiles Romanos tantum auaritiæ studere: ut frustra omnino scripseris quod alteri quam imperatori dicaueris. Ordo est: O Telesine poeta bone: sed hunc pro quouis ponit. Si putas qua: id est aliqua. præsidia: id est munimenta & auxilia rerum tuarum esse expectanda aliunde: id est ab aliquo, quam ab imperatore, atq; membrana: id est tenuis pellicula ad scribendum apta tabellæ croceæ: id est crocei coloris. impletur sup. uersibus ideo: quia: idest speras te aliquid ab alijs consecuturum. posce. i. require a famulis. ocyus. i. celeriter aliquid lignorum, ut facias ignem. & o Thelesine dona: idest committe marito Veneris: id est ipsi Vulcano Deo ignis: hoc est ipsi igni. ea supple quæ tu componis: aut claude libellos tuos. & perfunde: idest consume & perfora libellos tuos. positos: idest in arca repositos. o miser: idest qui dignus miseratione es, frange calamos, quibus res gestas remunerandus a ciue scribis. & dele: id est abole, & remoue prælia uigilata: id est quæ uigilans cœpisti describere. Tu inquam quicunque es: qui facis sublimia: id est altisona qualia sunt heroica carmina: In parua cælla. occludebant enim sese: ut sensus colligerent. Persius Scribimus inclusi & cætera. Est autem antithesis: sublimia carmina & parua cælla. ut uenias: id est efficiaris & habearis dignus hederis: id est corona ex hedere: qua Bacchus

Accipe nunc artes, nequid tibi conferat iste,
Quem colis,& musarum,& Apollinis æde relicta.
Ipse facit versus,atq; vni cedit Homero
Propter mille annos.at si dulcedine famæ
Succensus recites,Maculonus commodat ædes,
Ac longe ferrata domus seruire iubetur,
In qua solicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis,& magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regnum,quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent Anabathra tigillo,
Quæq; reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus,tenuiq; in puluere sulcos
Ducimus,& littus tenui versamus aratro.
Nam si discedas,laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali,tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes,& ægro in corde senescit,
Sed vatem egregium,cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere,nec qui
Communi feriat carmen triuiale moneta,
Hunc,qualem nequeo monstrare,& sentio tantum
Anxietate carens,animus facit omnis acerbi
Impatiens,cupidus siluarum,aptusq; bibendis
Fontibus Aonidum,neq; enim cantare sub antro
Pierio,thyrsum ue potest contingere sana
Paupertas,atq; æris inops,quo nocte,dieq;
Corpus eget,satur est,cum dicit Horatius ohe,

chus coronatus est. & imagine macra posita: scilicet in æde Apollinis. nam in utriusq; tutela poetæ sunt. Persi. Quorum imagines lambunt Hederę sequaces. Quod autem macra dicit: aut intelligit macram esse mercedem, illic picturam habere quæ inanis est: ut. 1. Æneid. Animum pictura pascit inani. aut uerius macros depingi poetas ob studium. Nulla spes lucri est ulterior.i.ultra id quod ab imperatore cõsequaris. nam diues auarus. quales præter Domitianum omnes sunt. didicit admirari tantum.i.tantummodo. & laudare tantum.i.tantúmodo disertos. & sup.eis nihil dare. ut .i.queadmodum pueri sup. laudant. & admirantur auem Iunonis.i.pauonem: cuius colorem laudant: sed nihil ei dant: immo plumas extrahunt si possunt, sicut auari canoritatem carminũ laudant: sed non fouent canentes. Et sic est comparatio in modo faciendi. potest etiam esse in quantitate sic: Nam diues auarus didicit admirari & laudare tãtum.i.intantum uel eatenus. ut .i.in quantũ, uel quatenus pueri auem Iunonis &c. Ideo autẽ dicunt pauonem esse auem Iunonis: qa Iuno transtulit in eius caudam oculos Argi quod fingitur: quia Iuno est Dea aeris. ex cuius relucentia uarietas colorum in pauone & inde conspicitur. Sed interea dum in conficiẽdis carminibus operam perdis: ætas.s. iuuenilis. patiẽs pelagi.i. nauigationis. & cassidis.i. galeę hoc est militiæ. & ligonis.i. agriculturæ: hoc est in qua mercaturam, militiã, aut agriculturam exercere cũ lucro posses. defluit .i.delabitur. & senectus facunda: quia (ut dicit Mart.) Dulcia conte cta modulatur carmina lingua & nuda.i.inops odit se & suã Terpsicoren.i.musam, & musica instrumenta: quorũ inuentrix est. unde Virg. Terpsicore affectus citharis monet, imperat, auget. Nã terpsis delectatio est. unde interpretatur delectatio chori. Est ergo magna uis paupertatis, quę delectationem facit odisse. Eadem ratione dixit: Prius migraret in atria Clio. tanq̃ ea, per quã poetæ maxime diuitibus grati & iucundi esse debebãt. Nam ea est, quę cælo beat.i. ęterna memoria mortales celebrãt. unde Hora. li. 4. Carminũ: Neq; si chartę Sileãt: qđ bene feceris Mercedẽ tuleris: qd foret iste Mauortisq; puer si taciturnitas Obstaret meritis inuidia Romuli. Et paulopost: Dignum laude uirũ Musa uetat mori, Cælo musa beat &c. Clio enim dicta est qđ gloriosum facit. Cleos. n. gloria est.

IOAN. BRIT. ¶ A C C I P E nunc artes: accipe, inquit, nunc astutias diuitis Romani, quem ut cliens quotidie relicta æde & musarum & Apollinis sequens & colis: non sine spe mercedis consequendę ex carmine tuo. relinquis enim commertium musarum, & poetarum, qui in ædem musarum (auctore Porphyrione) conueniebant: ut disputarent, recitarentq; sua carmina. unde Hora. in Satyris: Hæc ego ludo, Quæ neq; in ęde sonent certantia iudice Tarpa. & huic soli carmine tuo laudes placere. sed nequid tibi conferat.i. ne quid tibi pręmij det. ipse facit uersus.i. se quoq; poetam esse ostendit præstantissimum. hoc autem astute facit: quasi non conueniat poetæ poetam largiri: Nam multi carmina pro carminibus, & libellos pro libellis mittebant. unde Papinius in hendecasyllabo ad Grippum cauillãdo ipsum sic inquit: Est sane iocus iste, quod libellum Misisti mihi Grippe pro libello. ¶ Quem colis: nam poetę primarios colebant: seq; eorum comites præbebant. Horat. Brutum coluit adolescens: sub quo tribunus militum ciuili bello militauit. Ouid. in Ponto ad Maximum scribens ostendit eum cultum fuisse a Celso: Nã tua nõ alius coluit penetralia ritu Terrarum dominos, q̃ colis ipse Deos. ¶ Musarum & Apollinis æde relicta: templum Apollinis Palatini excitauit Augustus: in cuius aditu porticus erat cum bibliotheca librorum tam latinorum, q̃ græcorum auctor Tranquillus in Augusto. ¶ Musarum: templũ musarum Romæ extruxit (auctore Trãquillo in Augusto) Martius Philippus: ubi (ut diximus ex sententia Porphyrionis) poetę opera sua recitabant. ¶ Atq; uni cedit Homero: hoc dictum ex persona ipsius diuitis: qui Homero tantum se putat cedere, nec cuiq̃ alij. ¶ Propter mille annos: ratio quare cedat Homero: propter uetustatẽ inquit. Nam multi (quod extremę est dementiæ) in libris tantum uetustatem, & non meritum considerare consueuerunt. unde ab Horatio damnantur sic: Si ueteres ita miratur, laudatq; poetas: Vt nihil anteferat, nihil illis cõparet, errat. ¶ Maculonus commodat ædes: si forte, inquit, motus dulcedine gloriæ aut famæ aliquid cupias recitare: hoc tantum beneficio te prosequitur diues: ut tibi domum suam commodet ubi recites. aliud autẽ nihil dat: nã nobiliores ædes suas poetis opera sua recitaturis cõmodabant: ut in. 1. Satyr. diximus illic: Frontonis Platani. Inter commodatum autem, & mutuo datum non nihil distare docet Agrecius sic: Commodamus amico pro tempore equum, seruum, uestem, hanc ipsam rem, quam dedimus recepturi. Mutuo damus pecuniam, triticum, uinum, & his similia, quæ mutuo data recipere necesse nõ est. Verum hæc ab auctoribus confundũtur. nam & pecuniam cõmodari dicimus. Ci. ad Caniniũ: Qđ scribis ad me de drachmis trecentis nihil est, quod in isto genere cuiq̃ possim commodare. ¶ Longe ferrata.i. ualde ferrata. hinc Romanorum potentiã pariter, & superbiam ostendit poeta: qui ianuas haberent ferratas instar portarum urbis: quibus uenientes non minore cura excipiebãtur, q̃ solẽt excipi intra portas urbis tempore belli. Prisci (ut scribit Plin. lib. 34.) limina & ualuas in templis ex ære factitauere. Vnde illud est apud Virg. in. 1. Æneid. Æra cui gradibus surgebant limina: nexęq; Ære trabes foribus cardo stridebat ahenis. Verum etiã priuata opulẽtia eo modo usurpata est: Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius quæstor: q; ęrata hostia haberet in domo. ¶ Ianua: inter portam & ianuam hoc interest quod ianua proprie est priuatorum, porta uero publica: ut urbis. plerunq; tamen confundũtur. ¶ Scit dare libertos: qui recitanti applaudãt. ¶ Sedentes in extrema parte nam ex arte in theatro collocabantur: qui applauderent. unde Nero (auctore Tranquillo) plures ex Alexandria euocauit, & adolescentulos equestris ordinis, & quinq; amplius millia e plebe robustissimæ iuuentutis undiq; elegit: qui diuisi plausum genera condiscerent. ¶ Ordinis: subselliorum in auditorio. ¶ Nemo dabit regum: ordo est & sensus: Nemo regum.i. diuitum dabit tibi: q̃tum constant subsellia: quę conduxisti ut sedeant in adiutorio. cuius cõsuetudinis meminit Corn. Tacitus in libro de claris oratoribus loquens de poetis sic: Nam & domum mutuatur, & auditorium extruit, & subsellia conducit, & libellos dispergit. ¶ Et quæ conducto: ordo est a superiore. s. Nemo dabit quanti constent. ¶ Tigillo conducto.i. lignis conductis a te poeta. s. de tigno dictum est in. 3. Satyra. ¶ Anabathra.i. gradus uel schalæ. ἀναβαίνω ascendo. nam gradus struebantur ad pulpita ascendenda. ¶ Orchestra: sic etiam subaudi nemo dabit quanti constet Orchestra: quæ posita est cathedris reportandis. Orchestra locus erat in ima parte theatri, ubi honoratiores sedebant. unde alibi ante: Similemq; uidebis Orchestram & populum. Tradit Vitruuius libr. 5. Scænicos artifices per Orchestram suas pręstare actiones. ὀρχέομαι enim significat salto. unde &

Templũ musarũ

Commodatum

Mutuo datum

Ianua

Porta

Celsus

Anabathra

Orchestra

ὀρχηστής saltator. ὀρχήστρια saltatrix. & ὀρχήστρα.i. Orchestra declinas
tur. Tranquillus in Cæsare: Decius Laberius eques Romanus mis
mum suum egit: donatusq; est quingentis sestertijs & aonulo aus
reo, sessum in quatuordecim e scæna per Orchestram transijt. ℱ Po
sita est: extructa est. ℱ Cathedris reportãdis: nam sedilia illic nõ erãt
perpetua sicut in Theatro, sed temporaria, quę a poeta recitatis car
minibus soluebãtur: ad dominosq; reportabãtur. ℱ Nos tñ hoc agi
mus: etsi nullum ex nostris laboribus emolumẽtum consequimur:
tñ hoc agimus ut carmina scribamus & recitemus. ℱ Tenuiq; in
puluere sulcos Ducimus: metaphora sumpta ab ijs, qui sterilẽ agrũ
colunt. iuxta illud Ouidij Quid arenæ semina mandas? Nõ ꝓfectu
ris littora bobus aras. ℱ Ducimus sulcos: uersos componimus. ℱ In
tenui puluere: inter ciues auaros & steriles qui nihil dant. ℱ Versa
mus littus: multum scribẽdo defatigamur. Nã qui littus erat, sterilẽ
sumit operã, salsugine enim littora sterilescũt. unde prouerbiũ ortũ
est. eũ arare littus, qui inaniter laborat. ℱ Aratro tenui.i. stilo nostro
tenui & sterili, ex quo nullus est fructus laboris nostri. ℱ Nã si disce
das: si uelis discedere ne scribas, nõ potes: dulcedine enim glorię te
neris, quę te ueluti pedicis apprehẽdit. ℱ Laqueo: pedica tractũ a fe
ris, quę laqueo capiũtur. ℱ Cacoethes: metaphoricos inueteratã scri
bẽdi libidinẽ cacoethes quoddã appellat insanabile. Est enim uitiũ
corpori obnoxiũ curatione difficile parũ absimile a carcinomate. de
quo Corn. Celsus lib. 5. capite de carcinomate sic: Namq; pessimũ
id genus est, ferecq; id primũ fit qđ cacoethes a grecis dicitur: dein
de ex eo id carcinoma qđ sine ulcere est. Ergo cacoethes insanabi
le scribẽdi. i. inueterata illa scribẽdi libido, quę nõ minus aĩum scri
bentium obsidet, & angit, q̃ cacoethes corpus. ℱ Tenet: uexat, pres
mit. ℱ Insanabile: qđ ex suo aĩo nequeunt auellere ulla ratione. licet
poeta insanabile dixerit: Celsus tñ curationem his uerbis accipere
docet: Discedere autẽ cacoethes, qđ curationẽ recipit a carcinoma
te, qđ non recipit nemo scire potest. de cacoethe sæpe Plin. memi
nit lib. 32. generis est neutri ut Hippomanes. noĩa enim græca in
es correptã desinẽtia generis sunt neutri. & ut uersus ratio stet, tes
tra syllabũ scribẽdum est, subsequẽte & ℱ Senescit: inueteratur. ℱ Æ
gro: agitato cupidine glorię. ℱ Sed uatem egregium: sensus hic est:
Multi carmina qdem cõponunt, poetæq; noĩantur: & hac scribẽdi
cõsuetudine tenentur: sed excellẽs & egregius poeta esse is nõ pos
tent: quem rei familiaris angustia premat: cuius mẽs non careat an
xietãte: sicq; docet mentẽ poetæ oĩbus curis uacuã esse oportere.
Sappho: Proueniunt uacua carmina mẽtis opus. Ordo est: Sed ani
mus carẽs anxietate facit uatẽ egregiũ. ℱ Cui non sit publica uena
.i. ingeniũ uulgare, & rude, & cõmune cũ alijs. ℱ Soleat deducere:
scribere. tractũ a mulieribus nentibus: quæ pensa deducere dicun
tur. Nam deducere est lanã in fila trahere. Plin. loquẽs de Araneo:
Subitq; pariter ac fila deducit. Ouid. & ipse sic metaphoricos: Ad
mea perpetuũ deducite tẽpora carmen. ℱ Nihil expositum: nihil cõ
mune. nam quę exponuntur cõmunia sunt: sed quod sublime sit: &
qđ alij ob sublimitatẽ attingere nõ potuerunt. ℱ Feriat: faciat. meta
phora sumpta ab his, qui monetam feriunt. ℱ Triuiale: tenue & uul
gare: quale solẽt rustici in triuijs cantare. Virg. Non tu in triuijs in
docte solebas Stridenti miserũ stipula disperdere carmẽ. ℱ Moneta
cõmuni: cõmuni nota & stilo uulgatiore. Sic etiã locutus est Apul.
In. 1. Apologia: Ea tamen nomina labore meo, & studio ita de græ
cis prouenere: ut tamẽ latina moneta percussa sint. i. nota & latino
sermone. ℱ Animus carens anxietate: qui paupertate non uexetur.
ut sit sensus: Animus qui omnibus curis uacuus est: talem pręstat
poetã, qualẽ nequeo monstrare: & sentio tantum. q. d. oĩbus nume
ris perfectũ & cõsumatum. ℱ Hunc. i. talẽ. ℱ Impatiens ois acerbi:
qui nullã acerbitatẽ patiatur. ℱ Cupidus siluarũ: nã poetę solitudinẽ
amant & secessus: ut ab omni strepitu & rerũ actione semoti cõmo
Horati, dius scribãt. Horat. Bona pars nõ ungues ponere curat: Nõ barbã
secreta petit loca balnea uitat. Alibi: Scriptorũ chorus omnis amat
nemus, & fugit urbem. ℱ Aptusq; bibendis Fontibus. i. qui a natu
ra feratur ad carmen. nam poetice (ut sensit Democritus) natura
magis, q̃ arte constat. unde Horat. io arte poetica: Ingenium mise
ra quia fortunatus arte Credit. Huic opinioni astipulatur & Plato i
Phedro sic: Qui autem absq; furore musarum poeticas ad fores ae
cedit confidens arte quadam poetam bonum se euasurum, inanis
ipse quidem, atq; eius poesis præ illa, quæ ex furore procedit, quia
Aonia quidem hęc quę ex prudentia fit, euanescit. ℱ Aonidum: musarum
nam Aonia dicta est Bœotia ab Aonibus gentibus barbaris: quæ
loca illa prius inhabitauere: ubi plurima antea, loca, & fontes mus
sis sunt consecrati. auctor Stra. Bene autem ait a fontibus musas.

Poetę. n. (ut scribit Plato in Jone de furore poetico) aiunt se nobis
a fontibus, quibus mel scaturit haurientes, & a musarum uiridarijs
collibusq; decerpentes, carmina ad nos transferre: quemadmodũ
mel ex floribus apes, & instar apum uolare se asseruot. Est. n. poeta
res leuis, uolatilis, & sacra: neq; poeta prius canere põt, q̃ Deo ples
nus, & extra sepositus, & a mente alienatus sit. ℱ Neq; enim cantas
re sub antro: neq; enim, inquit, poeta potest urgente paupertate: li
cet doctus sit: cantare carmina hocq; modo ostendit oportere poe
tam, reliquosq; scriptores omnium curarũ esse expertes. ℱ Sub ans Pieria
tro Pierio: Pieria autem rupes est in Macedonia (ut diximus) mus Pierides
sis consecrata. unde ipsæ musę dicuntur Pierides. ℱ Thyrsum cons Thyrsus
tingere: furorem bacchicum concipere. nã eos solos esse ueros poe
tas sensit idem Democritus: qui insaniunt. quam opinionem tenet
& Plato in dialogo Ionis & Socratis de furore poetico. In tutela. n.
Bacchi sunt poetę. Horat. Vt male sanos Adscripsit Liber Satyris,
Faunisq; poetas. nec sine afflatu quodã diuino consistere possunt.
Horat. Et excludit sanos Helicone poetas Democritus. unde & Pa
pinius in Lucani genethliaco: Docto pectora concitatus œstro. &
infra: Et docti furor arduus Lucreti. Ad quod & Virg. allusit: Insas
nire libet: quoniã. & Thyrsus autẽ hasta erat pampinis, hederaq; in
uoluta, quam in sacris Bacchæ in sublime iactabant, summis uoci
ferationibus & capitis agitatione. hocq; ad imitationem Bacchi q
thyrsum gestabant. unde illud notissimum: Et tibi thyrsus erat gẽs
mis ornatus, & auro. ℱ Sana paupertas. i. pauper poeta, q̃uis sanæ
mentis sit. i. sapiens. nec contrariũ est, quod ait Democritus, opor
tere poetam esse insanum. Nam illic intelligit oportere agi quodã
mentis calore ad carmen faciẽdum. hic autem intelligit poetã paus
perem esse & sapientem. Nam sanum dicimus consilium: quod sas Sanũ cõ
pientiam præ se fert. ergo sanus poeta, qui sapiens est, & eruditus. silium
Talis est fere sententia apud Dionem Chrisostomum Prusiensem
his uerbis de Homero scribentem: Eos autem, qui nunc in pauper
tate positi sunt, nihil sani dicere aiunt. ℱ Satur est: quasi responsio ta
citæ obiectioni. Ais o Iuuenalis poetam pauperem carmina non
posse facere sublimia. Atqui Hora. quodam bacchico furore fertur
& carmen optimum facit. Sed satur inquit est, & factus diues indul
gẽtia Mecænatis, a quo multis muneribus ẽ donatus. ℱ Dicit ohe: Ohe
uox est sacietatem designantis: ut testatur Donatus. est peculiaris.
Horatius ut illud: Importunos amat laudari, donec ohe iam ad cæ
lum manibus sublatis dixerit urge. Idem: Trecentos inseris ohe
iam satis est. Martialis: Ohe iam satis, ohe libelle: Iam peruenimus
usque ad umbilicum. ubi apparet semper sacietatem designare.
Plautus in Sticho: Ohe iam satis est. Idem in aulularia: Abscee
de hinc etiam nunc, etiam nũc, etiam ohe: quasi dicat satis est. uox
autem qua bacchantes utuntur græce sic effertur εὐοῖ: latine euoe.
estq; una dictio sine aspiratione: & cum duobus diphthongis. Hos
ratius: Euoe recenti mens trepidat metu, Plenoq; Bacchi pectore
Turbidũ lætatur euoe Parce Liber, parce graui Metuende thyrso.
ℭ A C C I P E nunc artes. Ostendit quare diuites nihil dant, quia ASCen.
& ipsi poetæ uideri uolunt. Ordo est Accipe: idest intellige nunc. ar
tes: idest fraudes diuitum. Iste: per contemptum dicitur quasi ines
ptus homo & ingratus: quem tu colis: id est cuius cliens es. & cui
obsequeris, ne conferat tibi quid: idest aliquid pro carminibus tuis
ipse: idest ipsemet facit uersus. sed æde musarum: id est Apollinis.
relicta: idest spreto & contempto iudicio doctorum uirorum, qui
recipiebant scripta Apolline digna in ædem Apollinis. Vnde Flac
cus: Scripta Palatinus quæcunq; recepit Apollo. Et Persius: Se
mipaganus Ad sacra uatum carmen affero nostrum. Is autem, de
quo hic loquitur, contempsit tale iudicium. unde subdit. atque ces
dit uni: idest soli. Homero: idest fatetur se uinci a solo Homero: nec
propter artem, sed propter mille annos: id est quia mille annos ip
sum præcessit: hoc est propter antiquitatem. At: idest sed. si tu suc
census: idest clanculum uel parum inflammatus. dulcedine famæ:
idest igniculo gloriæ. & non amore lucri. recites: idest uelis carmi
na tua coram doctis pronunciare, Maculonus: idest diues ille com
modat tibi ædes suas. Ac pro &. domus ferrata: id est fermo mus
nita. longe: id est ample. iubetur seruire tibi: id est ad commodum
tuum aperiri. In qua domo ianuæ: id est ualuæ munitæ uectibus,
& repagulis, & laminis, ac clauis ferreis imitatur portas publicas:
scilicet ciuitatum solicitas ne hostes ingrediantur. (Dicta est por
ta a portando: quia per ea omnia in ciuitatem portantur: uel quia
dum fundamenta ciuitatis iaciuntur, & mœnia aratro designan
tur: aratrum illic, ubi porta esset, portatur) id est dabit tibi firmissi
mam domum, quam nemo te inuito intrabit. Scit prætereea dare
libertos

libertos: scilicet suos sedentes in extrema parte ordinis: idest totius cœtus: ut tibi applaudant. & scit disponere magnas uoces comitū .i. concomitantium, & applaudentium .i. oīa qdem exhibebit, q̄ ad famā aucupandā tibi patrocinari possint. sed nemo regū .i. diuitū audientiū: & quoꝝ laudes recitas. dabit tibi tantū sup. q̄ti subsellia .i. loca inferiora ad quæ sedēt discipuli: & humiles auditores. ꝯstant sup. tibi sup. cōducēti ea ab ipso Maculono. aut ab alio si Maculonus gratis domū suā commodat q̄ nō placet: qa dixit Accipe nūc artes &c. Orchestram tñ & tigillū cōducebāt ab alijs. unū seqtur. Et quāti sup. cōstent anabathra .i. gradus p quos ascendi tur. q̄ pendēt .i. suspēsa sunt. tigillo cōducto .i. ad trabē ad quā firmanť tales gradus. ēt cōductā. & q̄ti sup. constet orchestra .i. senatorū sedes. q̄ posita est .i. sita. cathedris reportādis .i. iter cathedras reportādas .i. conductitias. qa nō ptinebāt ad domū Maculoni. uel q̄ posita est .i. ꝯposita ex cathedris &c. Nos tñ hoc agimus &c. Sūt qui hic poetā de se pcipue loq intelligant: ut sit sensus: q̄uis nihil emolumēti, aut lucri cōsequor in scribēda potissimū Satyra: tñ q̄dā dulcedine scribēdi captus nō possum qn scribā. Alii (& meo qdē iudicio) melius itelligūt generaliter dictū de oībus poetis eius tpis. & ita ordo ē: Tñ .i. tāetsi. nullū lucrū hoc tpe scribēdo cōseqmur: tñ nos agimus hoc .i. scribimus frustra. & ducimus sulcos in tenui puluere .i. sulcamus puluerē tenuē in quo nihil nascit. & p .i. nos. uersamus .i. inuertimus. sterili .i. infructuoso aratro. littus .i. terrā puluerulētā, uicināq; mari: hoc est nos sine cōmoditate laboramus capti dulcedine famæ. Nā si discedas .i. discedere uelis ab officio scribēdi: & te applicare ad officium lucrosum. cōsuetudo mali .i. incōmodi aut uitij ambitiosi .i. honoris cupidi. tenet .i. retinet. te laqueo .i. cupiditate sui, q̄si laqueo. & cacoethes .i. malus, mos, seu malū institutū scribēdi insanabile .i. difficillimū ad sanandū. Cū .n. cōsuetudo sit altera natura p quā difficile est cōsueta relinquere. tenet sup. in errore multos. Credo istic legi posse cacoethos: qa us nō es ē i simplici: & os potius q̄ es corripit. sicut hic ubi duæ primæ sunt breues & tertia lōga: qa græce habet ita. qď apud nos fit e longā: & ultima itē breuis. & senescit .i. cōualescit usq; ad ultimā senectutē. & corde ægro .i. inualido p longā cōsuetudinē. Egregiū est hoc uerbū, quo ne in peccādi cōsuetudinē labamur cauere moonemur. spes .n. seræ penitentiæ multos decipit. quod in uitis patrū mōstratū dr in lignāte .i. ligna colligēte: q cū fascē lignoꝝ leuare nō posset plura in horas adiecit & semp frustra quod prius nō potuit, attētauit. qa, q nō est hodie, cras minus aptus erit. Nam (ut diuus Augustinus ostēdit ēt naturali ratione pbari pōt) in quibusdā uitijs, cuiusmodi sunt ira. & Venus morā impotētiā resistēdi causare. Nā q sæpe irascit: fel actius efficit: quo aucto iracūdius efficit: semp aūt Venus ebria sitit. Vitiū ergo hoc cōsumit uires: ut perduret in corde ægro. Sed aius carēs .i. uacās anxietate .i. solicitudine. & impatiēs oīs acerbi .i. q nihil acerbū patit. licet pati potēs sit, & cupidus siluaꝝ .i. secretorū locoꝝ. & aptus bibētis fontibus .i. ad bibēdos fontes. Aonidū .i. musarū in Aonijs mōtibus uersantiū. facit .i. efficit. uatē .i. poetā egregiū .i. nō uulgarē: sed extra gregē positū. cui nō sit uena .i. habilitas & idoneitas. ut fluētia carmina faciat. publica .i. triuialis & uulgaris. q nihil .i. nō aliqd. q nō soleat deducere .i. attenuate, pseq. aliqd expositū .i. oībus patēs, & semel excogitatū. qa facilius est inuētis uti, q̄ noua inuenire. unī Hora. i arte poetica: Rectius iliacū carmē deducis io actus. Quasi pferes ignota, indictaq; primus. nec p & nō. q feriat .i. fabricet: q̄si sup incudē carmē triuiale .i. rusticū & inordinatū: q̄le in triuijs cātari solebat. moneta cōi .i. effigie uulgari: hoc ē ad imitationē aliorū: sicut plures nūmi unā monetā habēt. hūc .i. talē dico sup. q̄lē ego nequeo mōstrare .i. exhibere in memetipso. sed sentio .i. pcipio tantū q̄lis esse debeat. Nā multi artē habēt, q uenā & grām cōficiēdi nō habent, uel

Quis locus ingenio? nisi cum se carmine solo
Vexant, & dominis Cyrræ, Nysæq; feruntur
Pectora nostra duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, faciesq; Deorum
Aspicere, & qualis rutulum confundat Erinnys.
Nam si Virgilio puer, & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri,
Surda nihil gemeret graue buccia, poscimus, ut sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa coturno,
Cuius, & albiolos, & lenam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico,
Quintillæ quod donet, habet, nec defuit illi
Vnde emeret multa pascendum carne Leonem
Iam domitum, constat leuiori bellua sumptu
Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis, at Sarrano, tenuiq; Saleio.
Gloria quantalibet, quid erit, si gloria tantum est?

nequeo mōstrare cū nullus mō sit. Probat aūt q aius carens anxietate talē facit dicēs. Neq; .n. .i. qa. pauptas sana .i. furoris poetici expers. & inops .i. exps. æris .i. boni exterioris quo corpus eget nocte & die. nō pōt cātare sub Pierio .i. musarū antro .i. nō pōt cātare musis & Apolline digna. Nec pōt cōtingere thyrsum .i. rapi furore diuino, quo rapiebantur bacchātes. thyrsum .i. hastā pāpinis inuolutam tenētes. Probat exemplo dicēs. Horat. est satur .i. potus & uini plenus cū dicit ohe. quod satietatis usq; ad fastidiū indiciū est. Hora. quoq; io epistolis fatetur poetas cū poti essent ad carmē accessisse. Sūt q dicant ideo poetas esse in tutela Apollinis & Bacchi: qa sine Apolline .i. lumine ingenij ingeniti, & infusi. & sine Baccho .i. animi tranquillitate, quam Bacchus, q ideo Liber dr, efficit: nemo uerū poema conficit. Cætera Mancinellus recitat. Videto infra ibi eum: Vinum toto nescire Decembri.

QVIS locus ingenio .s. est? ut se pferat & exerceat: ut sit sensus: Pōt, inqt, poeta ingeniū suū facile pbare: cū nulli alij negocio intētus est, q̄ musis ipsis. Ordo aūt est: Quis locus est igenio nisi cū nostra pectora uexant se solo carmine? &c. Vexāt: exercēt se. Solo carmine: nullo alio negocio. Et dominis Cirræ, Nisæq; ferūtur: dicūtur calore quodā Apollineo & furore Bacchico. In tutela .n. sunt poetæ Apollinis, & Bacchi. Cyrrha aūt oppidū est Phocidis regionis ad mare locatū non lōge a Delphis ubi Apollo dabat respōsa. ob eā rē a loci uicinitate dr Apollo Cyrrheus. Nysæq; in Arabia Nisa antrū est inter Phœnicia, Niliūq;, ubi (auctore Diodoro) a nymphis Bacchus est educatus, cum ab Ioue illuc per Mercuriū missus fuisset. unī ab Ioue, Nysaq; Dionisiū dixerūt. Nysam ēt uicū esse Heliconis scribit Strabo lib. ix. Est & Nysa urbium Indiæ clarissima & mōtiū Meros Ioui sacer: & famā hinc pcipuam habēt Liberū in illa genitū & in huius specu nutritū. auctor Mela. Duas curas: nā uno, eodēq; tpe mēs hoīs intēta esse nō pōt uarijs studijs. Magnæ mētis opus: sensus est: Oportet, inqt, illū, q carmine scripturus est bella, q intercedētibus curribus & equis, Deorūq; psonis tractari solēt, carere oī aī solicitudine. Res .o. poscit mētem magnā, & tranqllā. Respicitq; ad opus Virgilianū: quod ipse poeta haud quaq̄ feliciter scribere potuisset, si his incommodis laborasset: nec a Mecœnate eēt multis muneribus donatus: Ordo est: Aspicere currus, & equos, faciesq; Deorū, p q̄lis Erinnys cōfundat Rutulū, est opus magnæ mētis: nec attonitæ de lodice paranda. Magnæ mētis opus: quod magnā mentē exposcat. De lodice: dictum est io pcedēti Satyra de lodice illic: Mō sub lodice relictis Vteris in turba. Nec attonitæ: anxiæ & solicitæ de rebus domesticis. Currus & equos: q̄les describūtur a Virgilio in bello. quod inter se gesserūt Æneas & Turnus. Vt illic in .xij. Æneidos: Poscit equos, atq; arma simul, saltuq; supbus Emicat in currū, & manibus molit habenas. Faciesq; Deoꝝ: nā in toto ope uaria numina describūtur. Aspicere: ingenio suo repsentare. Qualis Erinnys: q̄ horrēda & terribilis. Nā Alecto, q una est furiarū infernaliū excitata p Iunonē ab inferis ad ferendā discordiā inter Troianos & Latinos, Turnū hortat in somnis, ut arma capiat aduersus Æneā, ne sibi pripiat cōiugiū Lauiniæ filiæ Latini regis. Cuius suasionē cū Turnus cōtemneret, indignata Alecto horrorē ei immisit, tātumq; pterrefecit. ut solutus somno arma cepit, hortatusq; sit iuuentutē Latinā aduersus Troianos. unī est illud Virgi. Ergo iter ad regē polluta pace Latinū Inducit primis iuuenū, & iubet arma parari Tutari Italiā detrudere finibus hostē. Erinnys aūt furiā sigñat. Tres aūt dnr furiæ infernales: q tricerbero deseruire ferunť, Alecto, Tisiphone, & Megæra. Cōfundat Rutulum: perturbet & terrore repleat Turnū: cū in eū facem coniecerit. Vnde Virg. Sic affata facē iuueni coniecit, & atro Lumine fumātis fixit sub pectore tedas. Caderēt hydri: nō potuisset, inqt, Virgilius canere bellū: quod inter Æneam & Turnū

IOAN. BRIT.

Cyrrha Apollo Cyrrheus

Nysa Dionysius

Furiæ tres

gestũ est: ubi Alecto furia infernalis (ut diximus) ab Iunone excita
ab inferis pastores Latinos ad arma suscitat cõtra Troianos, si cõ-
moda domestica defuissent ei. ¶ Puer: seruus, qui ministrabat. ¶ Ca-
derent hydri: idest non describeret ut hydri in capite Alectus erigã-
tur. alludens ad id: Et geminos erexit crinibus angues: sed omnes
caderent: quia de iis nihil scriberet. ¶ Nil gemeret: nõ potuisset scri-
Surdus bere quomodo Alecto sua buccina agricolas Latinos ad arma ex-
citauerit cõtra Troianos. ¶ Surda: quia nihil cecinisset: nec sonũ ul-
lũ edidisset: sed surda extitisset. Nam surdum non solum dicimus,
qui non audit, sed etiam q nõ auditur. unde Iuuena. alibi: Et cædit
Buccina uerbere surdo. ¶ Buccina alludit ad carmen Virgilii: Tum uero ad
Buccinator uocem celeres, qua buccina signum Dira dedit, raptis concurrunt
undiq; telis Indomiti agricolæ. ¶ Buccina. idest tuba a bucca, qua
inflatur. unde & Buccinator ipse tubicen. ¶ Poscimus ut sit: exigi-
mus, inquit, ut poetæ nostri temporis non sint inferiores carminis
dignitate priscis poetis: sed non cõsideramus id haud quamq̃ fieri
posse: cũ egestate laborent: & anxii sint de commodis domesticis, &
rebus necessariis. ¶ Rubrenus Lappa: per Rubrenũ intelligit unũ-
quemq; poetam pauperem. nam & is fuit temporibus Iuuenalis:
Cothurnus pauperrimus poeta tragicus. ¶ Cothurno antiquo: stilo & carminis
grauitate antiquorum tragicorum: nam cothurnus calciamentum
Lappa fuit tragicorum: ut antea diximus. ¶ Alueolos: dictum miserationẽ
Alueolus quadam satyrica. legendum est autem alueolos non albiolos. ut
alibi: Illud enim uestris datur alueolis quod canna Micipsarum.
ut ostendat uilem etiam suppellectilem pignorari a Rubreno: idest
etiam uasa escaria. ea autem fieri ex ligno docet Columella in no-
no: Sed totum ouorum numerum in alueolum ligneum cõferant:
ut intelligas ipsas scutellas ligneas. de quo uocabulo pluscula illic
Lena diximus in quinta: Quod uestris datur alueolis. ¶ Lenam uestimen-
ti genus habitus duplicis: quod appellatam existimant thusce, qđ
græce chlamyda. auctor est Festus. Nonius uero ait uestimentũ es-
se militare: quod super omnia uestimenta sumitur. Virgilius. Ty-
rioq; ardebat murice lena. Diony. libro. sexto. loquens de Castore
& Polluce sic scribit: Adolescentes dicitur duo bellicas induti le-
nas in foro Romano apparuisse. Varro a lana dictam putat. Alii
uero [illegible] detractione primæ literæ. nam [illegible] græce
Pignerare uestimentum est. ¶ Pignerat Atreus: qui hunc locum hactenus ex-
posuere: omnes uno ore affirmarunt Atreum nomen esse fænera-
Atreus toris: qui res poetæ pigneraret: quasi pignerare sit pignori accipe-
re & non dare: ita, ut nec sensus, nec latinitas ulla cõstet. Est enim
pignorare pignori opponere. Terentius: Num potuit filiam meam
oppignerare? Tranquillus in Vitellio: Ut ex aure matris detractum
unionẽ pignorauerit ad itineris impensas. Mart. lib. ii. Oppignera-
uit admodo mensam Vix octo nũmis annullum, unde cœnaret.
Itaq; ego sic hunc locum interpretor: ut Atreus sit tragœdia de
Atreo, ut Tereus tragœdia de Tereo, ut Orestes tragœdia de Ore-
ste. alibi: Scriptus & in tergo necdum finitus Orestes. & Telephus
tragœdia de Thelepho. Quam Atreum tragœdiam Rubrenus
Lappa poeta tragicus scripsit, sicut antea Accius. auct. Gellio li-
bro. xiii. ubi ait Accium diuertisse ad Pacuuium, eiq; desideranti
Atreũ tragœdiam suam legisse. Prisci. quoq; sic ait lib. ix. Accius
in Atreo epularum fictor: scelerum fratris delitor. ut sit sensus: Ru-
brenum dum Atreum tragœdiam scribit: eo peruenit paupertatis:
ut coactus sit pignerare & uestimenta & uasa escaria: ut sit: Ipse
Atreus. idest ipsa tragœdia fuit in causa: ut pigneraret reculas suas
ut si diceremus: Thebais fuit in causa ut Statius pigneraret res
suas, dum eam scribit. hic est uerus poetæ sensus. ¶ Lenam pigne-
rat Atreus ita dictum sicut & illud: Purpura uendit Causidicum: uẽ-
dunt amethystina. idest purpura est in causa ut causidicus condu-
catur pretio: eoq; modo a ueste purpurea dicitur uendi. Sic etiam
illud Valerianum in primo: Sulpitio apex prolapsus a capite sacer-
dotiũ abstulit. i. apex prolapsus fuit in causa ut Sulpitio sacerdotiũ
auferretur. ¶ Non habet infelix Numitor: insultat diuiti auaro per
ironiam, quem infelicem appellat: q̃ ueram magnificentiam ne-
sciat: cũ nihil habeat quod donet poetæ uiro honesto: multa autẽ
Quintiliæ meretrici. ¶ Numitor: pro quocunq; nobili & diuite Ro-
mano ponitur. de quo forte & infra: Et Capito, & Numitor ruerint
damnante senatu. ¶ Leonem pascendum: nam leones alebantur in
delitiis. sequitur enim iam domitum: idest. mansuefactũ unde tem-
poribus Domitiani leo mansuetus, magistrum a quo fuerat educa-
tus, lacerauit in Theatro. Mart. Læserat ingrato leo perfidus ore
magistrum. Lamprid. in Haliogabalo de leonibus mansuefactis
sic meminit. Habuit leones & leopardos exarmatos in delitiis
quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam & tertiam
mensam iubebant accumbere, quos psitacis & phasianis pauit.
¶ Constat: per ironiam sunt legenda hæc. ¶ Capiunt plus intestina:
poeta inquit multo plus q̃ leo. ¶ Contentus fama: tacitæ obiectio-
ni respondet: posset enim dici poetas sola contentos esse debere
gloria & fama: nec aliud sibi quærendum. ait ergo ita: si diuites sint
qualis fuit Lucanus: is enim sola fama contentus potest iacere in
diuitiis suis: sed Sarrano & Saleio Basso pauperibus poetis sit glo-
ria, quamuis magna: quid tñ illis proderit: si nihil aliud habeant q̃
gloriam. Lucanum enim amplissimas habuisse diuitias docet Cor- Lucanus
nelius, qui scribit Annæum Melam Lucani patrẽ p procurationes diues
administrãdis principis negociis adeo locupletatum: ut Nero eius
opibus inhians, passus sit eum falso crimine coniurationis Pisonia-
næ accusatum condemnari. ¶ Hortis marmoreis: luxum romano-
rum ostendit qui hortos suos etiam marmore ornarent. nam eo de-
litiarum peruenerant: ut non solum ædificia marmore exornarẽt,
sed pedibus etiam gemmas in pauimentis calcarent. unde & Sene-
ca carpens luxum sui temporis ita scribit ad Lucilium: Quid cum
ab balnea libertinorum peruenero: quantum statuarum quantum
columnarum est nihil sustinentium? sed in ornamentum positarũ
impensæ causa. ¶ Iaceat: maneat & sit contentus sola fama in hor-
tis marmoreis. idest amplissimis opibus. ¶ At Sarrano. Sarranus Sarranus
& Saleius Bassus poetæ fuere pauperes temporibus Iuuenalis. De Saleius
Saleio Basso his uerbis Tacitus meminit: Quis Saleium nostrum Bassus
egregium poetam. uel si hoc honorificentius est præclarissimum
uatem deducit, aut salutat, aut prosequitur. de quo plura in princi-
pio ultimæ Satyræ Persii diximus. ¶ Gloria quanta libet. i. sit.
¶ QVIS locus ingenio. Prosequitur inceptum demonstrans ne- A S Ca.
minem egestate cõfectum egregia carmina conficere: potissimum
si solicitus sit pro rebus necessariis acquirendis: cum uis ingenii no-
stri non possit se ad duas curas extendere. quod additur: quia con-
stat multos poetas: & egregios philosophos immo plurimos, aut
seruos, aut pauperes fuisse. Hæc autem scribit in auaros diuites:
quorum auaritia multa egregia opera imperfecta manebant: quæ
& reipublicæ & sibi multũ utilitatis attulissent: si ea facta curassent.
Ordo est: Quis locus sup. esse potest ingenio. i. ad exercendũ in-
genium in carminibus scribendis: quasi dicat nullus. nisi quum. id
est quando nostra pectora non admittentia: idest non tolerantia:
aut non bene recipientia duas curas: idest de duabus rebus: poeti-
ca: scilicet & domestica. uexant: idest solicitant. se solo carmine: ide-
est solitus carminis confectione: & non externis curis. & feruntur
idest capiuntur & agitatur dominis: idest a dominis Cyrrhæ, & Ny-
sæ illarum ciuitatum: idest Apolline, qui Cyrrhæ colitur, & a Dio-
nisio. seu Baccho, qui Nysæ. quorum uterq; poetis præest ut dixi-
mus: & in Parnaso colitur. unde Lucanus: Cardine Parnasus ge-
mino petit æthera colle Mons Bromio, Phœboq; sacer. Aspiceres
idest contemplari, & animo conspicere currus, & eques, & facies
Deorum: qualia Homerus potissimum finxit. & aspicere qualis
Erinnys: idest furia bellica confundat: idest perturbet, & redarguat
Rutulum: scilicet Turnum Rutulorum ducem. quem Virgilius de-
pinxit septimo Æneid. est supple opus magnæ: idest excellentis. mẽ-
tis: idest rationis & uirtutis intellectiuæ. nec pro & non est opus
mentis attonitæ. i. perplexæ & solicitæ de lodice: idest quauis re do-
mestica. paranda: idest comparanda. Declinatur autem hæc lodix.
nam hic lodex (ut dicit Quintilianus) nunc nemo dicit. Errat ergo
q dicit: Lodicis demes: quia si lodex dicatur per eiusdem regulas
masculinum esset. Probat quod non sit attonitæ mentis opus. Nam
si puer: idest minister: quo administrante (ut dicit philosophus) hos-
pitiuncula philosopho opus est. desit. idest deficiat Virgilio. & si hospi-
tium: idest domicilium: tolerabile: idest in quo saltem tranquille ui-
uere posset. desit Virgilio. omnes hydri: idest omnes angues: quos
dicit furiam Alecto habere pro capillis. caderent a crinibus: idest
non possent fingere eam eos in crinibus habuisse. & buccina: idest
tuba, aut cornu buccis furię inflatis sonans: ut octauo Æenei. dici-
tur. fueda. i. surdis digna. i. q̃ nihil sic sonaret. uel surda. i. altisona.
quæ nunc alta & magna uoce sonuit: sicut surdastri: qui parum au-
diunt: alte sonant: credentes alios etiam eo uitio laborare. nihil gra-
ue: idest existens graue & hostile: aut nihil gemeret: idest quasi cum
gemitu rauce sonaret graue: idest grauiter & terribiliter. Poscimus
. i. nos requirimus, & desideramus: ut Rubrenus Lappa: idest pau-
per ille poeta tragicus. cuius albiolos: idest tabellas in quibus scri-
bat. & lenam: idest penulam: qua uestiatur. Atreus uir diues, & po-
tens. pignerat: idest pro pignore detinet. non sit minor: idest mino-

ris æſtimationis. antiquo cothurno: ideſt antiquis, qui alto ſtilo ſcripſerunt: hoc eſt requirimus a diuitibus ut ſaltem Rubrenum opibus ſuis iuuent: qui ſi adiutus fuerit: facile ad antiquum cothurnũ aſſurgat. Non habet infelix. Numitor &c. Hic manifeſte taxat ineptitudinem nobilium, quibus cum gratiſſimi & acceptiſſimi eſſe debeant poetæ: uſq; adeo tamen ſordent: ut potius meretricem, leonem, uel canem q̃ poetã nutriant. Ordo eſt: Numitor infelix nõ quia nõ habeat diuitias: ſed quia neſcit eis uti. Eſt enim prodigus i meretrices & canes: & auarus erga amicos. ideſt uiros bonos: quos habeat meritos amicos. ipſe ergo eſt: nõ ironicos: ſed re uera infelix: quia non habet quod mittat amico ideſt uiro ſtudioſo: in quem. ſ. eſt auarus. ſed ut dicit Seneca. tam deeſt auaro quod habet, q̃ quod non habet. Non ergo habet: qa ſic tenet ac ſi non habeat. habet quod donet Quintillæ amicæ ſuæ & mœchę. Elegãter & ſignate loquitur: eleganter quidem: quia (ut præcipit Valla) quoties uerbum repetitur ſtatim nõ ponemus: ſed: aſt: uero: porro: &c. quibus poſitis ſubticebitur uerbũ. Quale eſſe: Numitor habet quod donet Quintillæ: ſed non quod mittat amico. ubi non elegãter diceres: ſed nõ habet &c. Signate autem: quia dicit, quod mittat amico tanquam abſenti. & quod repoſcere poſſet. & qd donet Quintillæ: quaſi præſens præſenti: & dono ex affectione quadã. Nec defuit illi: uidelicet Numitori unde emeret leonem. iam: ideſt paulo ante. domitum paſcendum multa carne. Nimirum quia certe: ſed hoc per ironiam dicit bellua: ideſt fera: ſcilicet leo. conſtat: ideſt nutritur. leuiori: ideſt minori: ſumptu: ideſt expenſa. & inteſtina: ideſt aluus & uenter poetæ capiunt ſupple plus alimenti, q̃ inteſtina leonum. Si quis dicat poetas debere eſſe contentos gloria ſua: qua imperatoribus triumphantibus æquiparentur: cum ut illi lauro donentur. Reſpondet poeta: Lucanus poeta ille diues & nobilis qui Pharſalicum bellum inter Cæſarem & Pompeium cum multa laude deſcripſit. iaceat in hortis: ideſt locis amœnis arboribus, & herbis ad uoluptatem comparatis: hoc eſt recubet ut uoluptuoſi, quibus aut ſtare, aut ſedere ſæpe graue eſt. iaceat ergo: ideſt uoluptatem capiat, & delitioſe uiuat. aut iaceat: ideſt non extollatur a quouis. ſed maneat in fortunis ſuis quomodo ut Ouid. dicit: Pauper ubiq; iacet. contentus fama: ideſt nihil petens præter famam. ſed ſupple ſit gloria quantalibet: ideſt quantumuis magna Serrano & Saleio tenui: ideſt pauperi: hoc eſt (ut Probus legit) poetis illis pauperibus. & ita opponuntur Lucano diuiti. & ita aut Serrano: aut (ut Calderinus uult) Sarrano. Ego quoq; legendum cenſeo. Non eſſet tamen ineptiſſimus ſenſus legendo Sarrano, tenuiq; ſalino: ut opponantur hortis Lucani. & ſit: Sed gloria quantalibet ſit Sarrano & tenui ſalino: ideſt non habentibus hortos tales: ſed duntaxat fictilia uaſcula. quid erit &c. quid erit ſup. ipſis poetis pauperibus: ſi tantum gloria eſt eis: quaſi dicat nihil commodi.

Curritur ad uocem iucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam fecit cum Statius urbem,
Promiſitq; diem. tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaq; libidine uulgi
Auditur, ſed cum fregit ſubſellia uerſu,
Eſurit, intactam Paridi niſi uendat Agauen.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semeſtri uatum digitos circumligat auro.
Quod nõ dant proceres, dabit hiſtrio, tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas,
Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
Haud tamen inuideas uati, quem pulpita paſcunt.
Quis tibi Mecœnas? quis nũc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? qs Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium, tunc utile multis
Pallere, & uinum toto neſcire Decembri.
Veſter porro labor fœcundiorum hiſtoriarum
Scriptores, petit hic plus temporis, atq; olei plus.
Namq; oblita modi milleſima pagina ſurgit
Omnibus, & creſcit multa damnoſa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet, atq; operum lex.
Quæ tamen inde ſeges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit hiſtorico, q̃tum daret Acta legenti?
Sed genus ignauum, quod tecto gaudet, & umbra.

IO AN. BRIT. CVRRITVR ad uocem iucundam: totum hoc a ſuperiore dependet. Eſt enim ſenſus: Non ignoro, inquit, ex ſuo carmine magnam etiam Statio gloriam exurgere, qui præcipuo omnium ſtudio & plauſu auditur, cum recitat ſuam Thebaida. tamen ea gloria parum illi prodeſſet: niſi Thebaida Paridi Pantomimo uendeset: fame enim conficeretur, nam ſequitur: Non tamen inuideas uati quem pulpita paſcunt. Sicq; per exemplum Statij oſtendit gloriã omnino non ſatis eſſe pauperi poetæ ſine præmijs. totus autem ſenſus eo fertur: ut oſtendat carmina quidem Statij uniuerſis placere: ſed nullum extare niſi Paridem Pantomimum: qui poetam remuneret. Ita animum omnium inuaſit auaritia, ut in contemptum nobilium dicat ſolum Paridem Pantomimum perſonam infamem & ſcænicam inueniri, qui poetis faueat. Curritur: quod omnino glorioſum eſt: ut ipſum Statium audiant. Iucundam. poetæ recitantis. Amicæ Thæbaidos: quæ omnibus grata eſt. Statius: Neapolitanus fuit: quod ipſe in Siluis ſuis teſtatur: At te naſcẽtem gremio mea prima recepit Parthenope, dulciſq; ſolo tu gloria noſtro. Alius etiam fuit Tholoſanus: qui in Gallia celeberrime rhethoricam docuit. auctor Euſebius. Promiſitq; diẽ: recitandi ſcilicet. Sed cum fregit: ſed profecto, inquit, fame, conficitur: & ſi magna cum laude & gloria carmen ſuum recitauit: niſi uẽdat Thebaida Paridi Pantomimo. Fregi: ita dictũ quemadmodũ & illud: Et aſſiduo ruptæ lectore columnæ. Subſellia: ſedilia & ſcanna auditorij a poeta extructa. nam (ut paulo ante diximus) illic: Nemo dabit regum quanti ſubſellia conſtẽt. Et in prima Satyra: Frontinus platani: auditoria poetis apparabantur extructis ſedilibus. Verſu: recitatione uerſuum. Agauem: utrum tragœdiam de Agaue filia Cadmi Thebarum conditoris: & matre Pẽthei, quæ bacchabunda cum in celebratione ſacrorum Liberi patris iteremit: rata eum eſſe aprũ, unde Ouid. Ille mihi feriendus aper: cum ab eo talia ſacrificia contemnerentur. De ea igitur potuit ſcribi fabula, quæ Agaue inſcriberetur. per Tragœdias igitur oſtendit poetas præfecturas & tribunatus promeruiſſe: Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos. an (quod magis placet) ipſum opus Thebanum: in quo de Pentheo & Agaue meminit: ut referatur ad illud: Curritur ad uocem iucundam, & carmen amicæ Thebaidos. Intactam expone: quam adhuc non recitauerat. non autem ab alijs non ſcriptam. nam Ponticus poeta clarus carmine heroico ſcripſit Thebanum bellum, de quo ita Propertius: Cum tibi cadmeæ dicuntur Pontice. Thebæ, Armaq; fraternæ triſtia militiæ. eiuſdem Pontici meminit & Ouidius in Triſtibus: Ponticus heroo, Battus quoq; clarus iambis. Scripſerunt ergo & Ponticus & Statius, bellum Thebanum: quod inter Etheoclem & Polinicem fratres geſtum fuit tanto odio: ut mutuis uulneribus ſeſe confodierint. unde Statius in. xi. Theb. Ite truces animæ, funeſtaq; tartara leto Polluite, & cunctas Erebi conſumite pœnas. Paridi: hic eſt ille Paris Pantomimus: de quo apud Mart. extat epitaphium: Quiſqs Flaminiam teris uiator, Noli nobile preterire marmor, Vrbis delitiæ, ſaleſq; Nili, Ars & gratia, luſus & uoluptas, Romani decus & dolor Theatri. Atq; omnes Veneres, Cupidineſq; Hoc ſunt condita, quo Paris ſepulchro. Eiuſdem ſic meminit Tranquillus in Domitiano: Deinde Domitianus uxorẽ ſuam Domitiam, ex qua in ſecundo conſulatu filium tulerat, alteroq; anno conſalutauerat: ut Auguſtam eandem Paridis hiſtrionis amore deperditam repudiaret. De eo & poeta in præcedenti Satyra: Paridem, ludoſq; reliquit. Fuit autem non modo Domitiano, ſed toti ciuitati gratiſſimus: a quo oſtendit poeta Statium Salario fuiſſe ſuſtentatum. cum in eius gratiam uideretur ſcribere. nec a diuitibus quicquã haberet, quod ſperaret: hocq; totũ in inuidiã tam principis, q̃ ciuium diuitum: cum principi cariores eſſent hiſtriones, q̃ poetæ: diuiteſq; tanta tenerentur auaritia: ut non inueniretur, qui præmijs afficeret ſcriptores. Illud tamen obſeruandum: alium fuiſſe Paridem Pantomimum occiſum a Nerone: quaſi graue aduerſarium. Ille & militiæ: quaſi aliquis dixerit: nunquid Paris poteſt tantum poetis præſtare. Immo etiam, inquit, poteſt honores largiri militaris, ſicq; imperatorem ſugillat: qui pro meritis poetas non ornaret: ſed pluris hiſtrionem, q̃ poetam faceret. Semeſtri auro: hoc dicit multos etiam uates ad equeſtrẽ dignitatem prouehi per

Statius Neapolitanus
Statius Tholoſanus
Subſellia
Põticus poeta
Paris Pãtomimus

Paridem. Semestre autem aurum intelligimus ipsum annulum: quo equites aureo uterentur. ut sit periphrasis annuli: hoc est forme rotundæ. Nam semestris non solum sex mensium dicitur: sed

Semestris

medij etiam mensis. unam Lunam semestrem dicimus: cum ad medium peruenit mensem, & rotũda est. Sic sensus est manifestus poetæ. Apuleius in ultimo de asino aureo sic: Stellarumq́ media semestris Luna flammeos spirabat ignes. Luna ergo semestris: hoc est rotũda, qua similitudine poeta appellauit aurum semestre: hoc est rotundum: ac per hoc annullum ipsum: quasi qui ferat similitudinẽ Lunæ semestris: in qua opinione est & Probus. Alij per aurum semestre exponunt tribunitiam dignitatem, q tribuni annulum gestarent. ut ostendit Plinius libro trentesimotertio. & Plini. eius nepos in epistolis pro Caluisio sic. Nunc rogo semestri tribunatu splẽdidiorem: & sibi & auunculo suo facias. ¶ Quod non dant proceres: histrio, inquit, dabit poetis quod diuites per auaritiam nõ dant. sicq́ auaritiam sui tẽporis sugillat, docetq́ diuites ut Camerinos, & Bareas non esse colendos: quando ab eis nihil sit sperandum. nam multi poetæ (ut dictum est ante) nobiles sequebantur: ut ab eis præmium aliquod acciperent ex carminibus suis: Accipe nunc artes nequid tibi conferat iste: Quem colis & musarum, & Apollinis æde relicta. ¶ Tu Camerinos: per Camerinos & Bareas intelligit nobiles & potentes. Tu, inquit, sequeris & colis nobiles: sed falleris. nihil. n. tibi dant. Solus Paris histrio ob opera tua ei dicata te præfectum, & tribunum facit. Sicq́ ostendit poetas per fabulas suas aliquando ad dignitates prouehi: sed tamen illis non esse inuidendum: quorum uita ex arte musica tantum pendeat. ¶ Pelopea: idest tragœdia de Pelopea filia Thiestæ: cum qua ipse pater concubuerat. ex qua natus est Ægysthus: qui Agamemnona & Atreum iteremit. ¶ Philomela: tragœdia de Philomela & Progne sororibus: quæ Ityn Thereo patri epulandum apposuerunt. nota est fabula. ¶ Haud tamen inuideas: licet, inquit, ex carmine suo poetæ prẽmia accipiant ex publico: tamen inuidendum non est illis: cum aliunde nihil consequantur: nec peculiare habeant patrimoniũ. ¶ Quem pulpita pascunt: quem pascunt opera recitata in scænis. ex publico enim præmia accipiebant: cum placebant populo: quibus alebantur. Vnde Terentius in Eunucho sua cũ esset rursus uendita, & ageretur iterum pro noua, pretium accepit octomillium sestertiũ. ut innuat poeta miseram esse uitam scriptorum pendere ex incerto euentu scænæ. Quod autem opera sua uenderent poetæ, illud nos Terentianum in Hecyra docet: Et is qui scripsit hanc, ob eam rem

Camerini

uoluit iterum referre: ut possit iterum uendere. Camerini autem originem habuerunt a Camerino Sulpitio: qui missus fuit una cũ Spurio Posthumio albo, Aulo Manlio Athenas: ut inde inclytas leges Solonis acciperent: & aliarũ ciuitatũ instituta, & iura, moresq́ noscerẽt. De Barea Sarano dictum est in quarta Satyra illic: Stoicus occidit Baream. ¶ Quis tibi Mecœnas: poetarum studiosissimum fuisse Mecœnatem notius quidem est, q̃ ut hoc loco oporteat indicari. Horatius: O & præsidium dulce decus meum. Mart. Ota de nobis, sed qualia fecerat olim Mecœnas Flacco, Virgilioq́ suo. ergo, inquit Iuuenalis, quem inuenies, cum aliquid scripseris Mecœnatem: idest tam munificum in poetas, q̃ fuit Mecœ-

Proculelus

nas? ¶ Proculeius: eques fuit Romanus: ut scribit Porphirio, Augusti apprime familiaris. in fratres suos Scipionem & Murenã adeo liberalis, ut bona sua cum ijs æquis partibus diuiserit, cum bello ciuili spoliati fuissent. Horatius: Viuet extento Proculeius æuo Notus in fratres animi paterni. De Proculeio meminit & Plutarchus in Antonio. ¶ Fabius: forte intelligit de Fabio illo ad quem Ouid. exulans scribit quatuor epistolas in libro de Ponto: tanquam ad eum, qui scriptorum esset amicus, & liberalis. Vnde est illud ipsius Ouidij: Dignus es argento, fuluo quoq́ dignior auro: Sed te cum donas ipsa iuuare solent. Hoc q magis placet, q̃ ut intelligas de Fabio maximo, qui uendito agro suo, ab Hannibale captiuos Romanos redemit. ¶ Cotta: Cottam bonum uirum fuisse ostendit superius: Quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat Largiri. Ad Cottam scribit Ouidi. in Ponto ter, quẽ amicũ sibi esse ostendit sic: Cũq́ labent alij, iactataq́ uela relinquant: Tu laceræ remanes anchora sola ratis: Grata tua est igitur pietas ignoscimus illis: Qui cũ fortuna terga dedere fugæ. ¶ Tunc par: ipse Mecœnatis & Proculei, & cæterorũ, qui ijsdem fuere temporibus munifici & liberales merces dabatur æqua ingenijs scribentiũ. ¶ Nescire uinũ toto Decẽbri: hoc dicit pp Saturnalia: q̃ mense Decembri celebrabantur. Papinius: Et multo

Saturnalia

grauidus uero December. Sensus igitur est: Multis fuisse utile uino abstinuisse: quo tẽpore maxime alij uino indulgebant. i. toto Decembri ac per hoc totis Saturnalibus q̃ per quinq́ (ut communior est opinio) dies celebrabantur. Martialis: Omnia misisti mihi Saturnalibus Vmber. Munera contulerant, quæ tibi quinq́ dies. De saturnalibus lege Macro. primo Satur. & Gellium. ¶ Vester porro labor: sensus est: Vos aũt q historias scribitis: plus ẽt temporis cõsumitis, q̃ poetæ: plus ẽt laboris sustinetis ẽt cũ impẽsa olei, & iactura papyri: sed q̃ tũ inde est merces? q. d. nulla. Ordo aũt est. O scriptores historiarũ. ¶ Fœcundior: uberior, & maior. ¶ Plus olei: maiorẽ lucubrationẽ. alludit ad puerbiũ illud: qđ apud ueteres erat frequens in eos: q lõgo pugilio aliqd frustra lucubrassent. cuius Cic. lib. vii. epłarũ sic meminit: Põpeius se pfitetur, & oleũ, & operã perdidisse. Plaut. in Pœnulo: Tũ pol ego & oleũ & opam pdidi. ¶ Nul-

lo modo fine. Virg. in. iii. Æneid. Sed qs erit modus? ¶ Pagina: in libris dr a pangedo: q in ea uersus pangant. unde & plantę dñr pã- Pagina

gi. Suet. in Galba: Pangi malũ placuisset. Plin. lib. xvi. ca. xxvii. Nascenti & depactis surculo natura icutiolius semẽ dedit. ¶ Milesima: numerosa. ¶ Oblita modi: q̃si finẽ nõ inuenies: qle est opus Titi Liuij: quod centũ & quadraginta uoluminibus absoluit. ¶ Operũ lex: ut nihil. s. de historia omittatur: nec q. n. oportet historicũ, quẽadmodũ tacuit poetæ, uno aut altero uerbo rem tetigisse: sed plene omnia narrasse. ¶ Papyro hoc est charta. Nã ex papyro, q̃ herba nascitũ in palustribus Ægypti, aut quiescẽtibus Nili aqs pparantur chartę diuisæ acu in ptenues, sed q̃ latissimas philyras. ex ea ẽt nauigia texũt, & e libro uela, tegetesq́ necnõ & uestem & stragula ac funes. ¶ Quæ tamẽ inde seges: q̃ utilitas tibi est? metaphora est ab agris. ¶ Inde: ex laboribus scribẽdarũ historiarũ. ¶ Terræ apertæ historiæ diligenter explicatæ. ¶ Quis dabit historico: ut sit sensus: Historicus nõ tm̃ emolumenti ex laboribus suis cõsequit: quatũ scribæ & actuario legẽti acta publica dat. ¶ Legẽti acta. i. scribæ siue actua-

rio: q uerba, siue legis, siue actorũ senatus præconi subijceret: ut ab eo clare enũciarent. Ergo actuarij uidetur dici, q acta, actionesq́ describerẽt, eaq́ descripta recitarẽt. De qbus sic Tranql. in Cæsare: Orationẽ nõ imerito Augustus existimabat magis ab actuarijs exceptã male subsequẽtibus uerba dicẽtis q̃ ab ipso editã. Ergo qui acta siue priuata, siue publica describerent, actuarij sunt dicti.

Actuarius

¶ Acta: dñr quæcunq́ publicis in monimẽtis mandantur. unde in ii. Satyra. Cupient & in acta referri. ubi de uocabulo multa diximus: pluraq́ dicemus in. ix. Satyra illic: Et libris actorũ spargere gaudes ¶ Sed genus ignauũ: obiectio est non esse mirũ si historicis nullũ sit emolumentũ: cũ in umbra semper uersentur: quod est otiosorum & mollium. Vnde Horatius: Poscimur siqd Vacui sub umbra lusimus tecum. Et idẽ in epłis: Somno gaudentis & umbra.

Acta

¶ CVRRITVR &c. Ostẽdit exẽplo Statij bonis poetis nihil cõferri a diuitibus. Ordo est: Curritur. s. ab oibus ad uocẽ iucũdã. i. suauẽ & delectabilẽ pnunciatione Statij. & carmẽ sup. iucundũ. i. delectabilẽ cõpositionẽ. Thebaidos. i. poesis de Thebis a Statio cõditæ. amicæ. i. libẽter acceptæ. cũ. i. qñ Statius fecit urbẽ. s. Romam lætã. quod tale carmẽ esset recitaturus. q̃ p &. promisit Romanis. s. diẽ. i. tẽpus quo recitaret. tãta. i. tã magna dulcedine afficit ille poeta: uidelicet Statius aios captos. i. irretitos. & auditur tãta libidine uulgi. i. ubis populi. sed cũ. i. postq̃ fregit. i. cõtriuit. subsellia. i. sedilia inferiorũ auditorũ. uersu. recitatione uersuũ suorũ. Est similis locutio illic in prima Saty. Cõuulsaq́ marmora clamãt: Semp & assiduo ruptæ lectore colũnæ. Et ita eodẽ modo exponi debebit. s. subsellia sint fracta uersu. i. hyperbolicos loquẽdo uehemẽti ipetu & recitatione uerborũ eius: uel potius fracta ab his, q uersum auditurũ cõuenerãt. Postq̃ aũt ita recitauit. esurit. i. fame cõficitur. nisi uẽdat Pandi Pantomimo illi. Agauen. i. fabulã de Agaue: q̃ furore bacchico rapta filiũ suũ Penthea occidit. intactã. i. nõ uisam, nec tractatã ab alijs. Nec mirũ si a Pande nutriatur. qa ille. s. Paris. largit mul-

ASCen.

tis. &. i. ẽt honorẽ militiæ. & circũligat digitos. s. poetarũ. auro. i. annulo aureo semestri. i. sex mensiũ officio fungentiũ: hoc est tribunorũ. histrio. i. mimus: & (ut dñt) ioculator. dabit id. i. uictũ & honorẽ. quod pceres. i. optimates & primores ciuitatis nõ dãt. i. gratiores sunt erga poetas histriones: ut Paris & reliq, q̃ proceres. & ita non dãnat principaliter, quẽ hic laudare intẽdit, Domitianũ. q tantã potestatẽ histrionibus fecerat: sed potius laudat gratitudine histrionũ: ut damnet auaritiã pcerũ. Tu o poeta curas. i. nõ ne magnifacis Camerinos & Bareas proceres illos: & magna atria nobiliũ. q. d. id stulte facias. Quia Pelopea. i. tragœdia de Pelopea facit præfectos. & Philomela. i. tragœdia de Philomela uẽdita mimis & histrionibus facit tribunos. tñ. i. licet. tu q uẽdidisti sic fabulas tuas dignitatẽ cõsecutus es, haud. i. non. inuideas uati. s. Statio aut simili. quẽ pulpita. i.

ta.i.recitationes carminū suorū & explanationes ad pulpita pascūt .i.nutriunt. Quis tibi erit nūc iterū Mecœnas aut Proculeius. aut Fabius: aut Cotta? qs alter Lentulus.i.fautor & fotor, sicut illi fuerunt olim poetis.q.d.nullus. Quando aūt tales uixerūt. tūc ꝑtiū .i.ꝑmiū erat par.i.æquale.ingenio.i.secundū excellentiam ingenij q̄ sq; tūc ꝑmia accipiebat. pallere.i.ex nimio studio pallidū fieri.erat

causidici. Magna sonant: magno agunt strepitu & clamore ut uideantur clientū suorū acerrimi defensores. Sed tūc cum creditor audit: sensus est: Causidicus tūc, inqt, magna sonat cū creditor eū agentē audit, & ꝑcipue inqt magna sonat: si debitor latus eius tetigit tanq̄, q eū magis urgeat ad dicendum, utpote q neget credita. sicq; ostendit poeta in iudicijs magis a debitoribus, q̄ a creditoribus causidicū urgeri.

Dic igitur quid causidicis ciuilia præstent
Officia? & magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant, sed tunc, cum creditor audit
Præcipue, uel si tetigit latus acrior illo,
Qui uenit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immensa caui spirant mendacia folles
Conspuiturq; sinus, ueram deprendere messem
Si libet, hinc centum patrimonia causidicotum,
Parte alia solum Russati pone Lacerte.
Consedere duces surgis tu pallidus Aiax
Dicturus dubia pro libertate bubulco
Iudice. rumpe miser tensum iecur, ut tibi lasso
Figantur uirides scalarum gloria palmæ.
Quod uocis pretium? siccus petasunculus, & uas
Pelamydum, aut ueteres Afrorū epimenida bulbi.
Aut uinum Tyberi deuectum quinq; lagœnæ,
Si quater egisti, si contingit aureus unus,
Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum petet, & melius nos
Egimus, huius enim stat currus aheneus, alti
Quadriiuges in uestibulis, atq; ipse feroci
Bellatore sedens curuatum hastile minatur
Eminus, & statua meditatur prælia lusca,
Sic Pedo conturbat, Matho deficit. exitus hic est
Tongilli, magno cum Rhinocerote lauari
Qui solet, & uexat lutulenta balnea turba,
Perq; forum iuuenes longo premit assere Medos
Empturus pueros, argentum, murrina, uillas.
Spondet enim tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen hoc ipsis est utile. purpura uendit
Causidicum, uendunt amethisina. conuenit illis
Et strepitu, & facie maioris uiuere census.
Sed finem impensæ non seruat prodiga Roma.

tūc.i.ea tempestate utile multis. & nescire.i. nō gustare uinū toto Decembri erat utile multis. Quæras hic forsan qūo fuerit utile. cū tn̄ uulgo dicaᵗ ꝙ uinū tēperate sumptū acuit ingeniū. Et prouer.xxxi. Exultatio aiæ & cordis uinum moderate potatū &c. Si diceret utile esse parum potare: nulla esset controuersia: qa ibidem dr̄ q̄ sufficiens est hoi erudito uinū exiguū &c. Dicem' ergo hyperbolicos dictū & poetā nō intelligere eos abstinuisse oino a uino: sed a comessationibus & potationibus decembribus: qbus tpe Saturnaliorum, q̄ in Decēbri celebrabanᵗ, Romani indulgebāt. Quia uero in Decēbri bruma.i. breuissima tēpestas diei est. & ob frigus ac tenebras rara lucubratio: & frequēs gulæ idulgentia. solent. q se diligentes ostētare uolūt lucubrationes suas Decēbrias appellare: q̄si uero cæteris uino & sōno indulgentibus ipsi studio uacēt. Vester porro labor &c. Ostēdit historiographis lōge plus laboris esse, q̄ poetis: sed nō plus lucri. posset principiū ꝑ ironiam legi: ut sit: O scriptores historiarū. uester labor est porro.i.sane. fœcūdior.i. utilior & uberior, seu fructuosior: quia considerant ꝙ plus tēporis & rerū impenditis. quā ironiā aperit dicēs: Quę tamē inde leges &c. sed melius est seriose ex sētētia poetæ legi hoc ordine: O sciptores historiarū.i. historiographi. uester labor est porro.i.ualde. fœcundior.i. maior & extensior, q̄ poetarū: sicut mulier fœta grossior est. qa plus tēporis & plus olei.i. uigiliaꝝ & lucubrationū ad lucernas.uñ res multa uigilia, & diligētia plectæ: ut orationes Demosthenis dr̄ lucernā olere. petiᵗ.i. exigiᵗ a labore .i.exercitu uestro. Nāq; pagina.i.cōpactio papyri. aut librorū.i.corticū interiorū quarūdam arborū aut chartarū. oblita modi.i. finis aut mensuræ. surgit omnibus sup. nobis. millesima.i.millecupla: uł mille uoluminibus: aut mille folliculis contexta. & crescit dānosa oibus uobis. multa papyro.i. ꝑꝑ multā papyrū q̄ erat pellicula tenuis papyri.i.cannæ seu arūdinis: q̄lis in Ægypto plurima nascıᵗ. ingens numerus.i.multiplicitas rerū describendarū. & lex operum q̄ uult ut quo ordine, & qbus modis quæq; gesta sunt, eo, & eis describebanᵗ. iubet.i.uult sic sup. uos facere. Tum.i.q̄uis. maior sit labor. q̄ seges & qs fructus.i. q̄ merces & quod lucrū terræ apertæ.i. aratro scissæ: hoc est historiæ enucleatæ. est sup. inde.i. ex tanto labore.q.d.tenuis. Quis dabit histor co.i.scribēti, aut legēti historias. tn̄ sup. quantū daret legēti.i.pronūciāti. acta.i. ꝓcessus in foro iudiciali: hoc est causidico.q.d.nemo. Sed forte, inquit poeta, tu auare modo dices: historici sunt genus hominum ignauum: idest sine industria, segne, pigrum, & inutile ad laborem. quod gaudet tecto.i. protectione a pluuia & umbra.i. protectione a strepitu.

IOAN. BRIT. ❡ DIC igitur: ostendit hac interrogatione neq; causidicos qui se longe aliter in forensibus actionibus exercent multum lucrari. Officia ciuilia: actiones causarum ciuilium. Præstēt: quid lucri afferant. Libelli comites: quos secum in forum deferunt. Ipsi.s.

Acrior illo.s. creditore. Qui.s. debitor. Venit ad nomē dubiū.i. ad ambiguū debitū retellēdū: quod incertū est. & dubiū: cū ipse neget. Nā nomē pro debitore ponitur: & sæpe ꝓ debito. Cicero in oratione pro Roscio: Nō refert parua noia ı̄ codices: immo ois summas. Idē in Topicis: Non si uxori uir legauit argētū omne, quod suū esset. idcirco quæ ı̄ nominibus fuere legata sunt. Idē in epistola ad Atticū: Perfeci, inquit, ut Salaminij totum nomen persoluerēt.i. debitū. Plaut. in Cistellar. Nūc quod reliquū restat uolo persolueret. ut expōgatur nomē. nequid debeā.i. ut debitū deleatur. pro debitore sic Horatius: Nomina sectatur mō sumpta ueste uirili Sub patribus duris tyronum. Columel. in primo rei rusticæ. Cū uel optima nomina nō appellando, fiēn mala fœnerator Alphius dixisse fı ueri sit me fertur ubi noia ꝓ debitoribus accipit. Seneca in primo limie primi libri de beneficiis: Nomina facturi diligēter in patrimonium debitoris inquirimus. Cū cudice: utrū legū, an accepti, & expensi. Tūc imensa caui folles spirāt mēdacia. cū creditor audit, ut a supiore depēdeat: sicq; causidicos taxat, q lucri cupiditate falsas agūt causas, in qbus effundunt magnas offensas mendaciorū. Folles: metaphoricos.i. ora ipsorū causidicorū. Conspuiturq; sinus: sputo nimio cōspergitur. Veram messem: uerū laboris emolumētū & fructū. Sensus est: Si uoles tamecn causidicorū etiam qui negociū agunt, lucrū & diuitias considerare, inuenies solum patrimonium Russati Lacertæ plus ualere, q̄ patrimonia centū causidicorū. sicq; ostendit longe maius esse lucrū ı̄ militia uersantiū, q̄ literatorū. & hoc qdē culpa temporū: qbus auaritia cūct s in rebus dominatur: ut bene conueniat solum patrimoniūs & non solum rus: præcessit enim centum patrimonia: & non centū rura. comparat.n. patrimonium patrimonio ut nullo modo legendum sit rus Sati: ut capias Satum pro proprio noie: sed Russati unica dictione. Solum.s. patrimonium & unicū. Russati Lacertæ: Lacerta nomē militis fictū a poeta. sicut apud Horatium Gallina nomen est proprium gladiatoris: Thrax est Gallina syro par. Nam milites Romani usi sunt in prelio uestibus russatis: quas Græci phœniceas, nos uero coccinas appellamus. sumpta a Lacedæmonijs cōsuetudine: q(auctore Valerio) tali genere uestiū usi sunt: ut coloris similitudine, uulnerum suorum cruorem occultarent, ne hostibus aliqd fiduciæ afferrent, si fuissent uulnerati. de colore russato meminit Seruius lib. viii. ubi exponit pilenta. Erant, inqt, tunc ueneti coloris, non ut nunc russa t: quibus nisi caste utebantur. Romæ etiam & Præneste (ut scribit Hermolaus in septimum librum annotationum Plinii) lapidum monimenta comprobāt. in quibus sæpe est inueniri Russatos. Purpureis etiā uestibus usos esse in prælio ostendıt Plutarchus in Eumene sic: Instructa igitur acie incedentibus: ut primum auratis in armis ad Solem splendor enituit: ac belluæ cum turribus & pur-

Nomen

Russati milites

pureæ uestes inspectæ sunt. (Is.n.uadētibus in prælīū ornatus est) primi iter cum clamore sistunt. Treuellius item Pollio in uita Diui Claudij Russas uestes sic meminit: De nostro ærario priuato dabis huic salarium. Tunicas russas militares annuas. Sago chlamydes annuas duas. Flauius Vopiscus item sic scribit de ueste russa in Aureliano: Cape igitur tibi pro rebus gestis tunicas ducales russas quatuor. ¶ Consedere duces: sumptum est ex libro. xiii. Metam. Ouidij: Consedere duces, & uulgi stante corona. Igitur ostēdit poeta causidicorum labores omnino graues esse, quos non sine magna anxietate exclamant in agendis causis, sed eorum præmia perexigua. ¶ Consedere duces: idest iudicibus sedentibus pro tribunali tu oras & causam alienam dicis. ¶ Aiax pallidus. idest tu causidice non minus palles, cum ad alienam causam tuendam surgis, q̃ palluit Aiax in causa sua agenda. ubi sedentibus Græcorum ducibus tanquam iudicibus, causam suam egit petens arma patruelis Achillis aduersus Vlyssem. ¶ Dicturus pro dubia libertate: oraturus pro eo, cuius libertas in ambiguo est, cum quæritur sit ne liber. ¶ Nam Romæ in iudicijs plerunq; quæsitum est: an is appellandus esset liber: qui natus esset ex matre libera: licet ancilla concepisset. Et econtrario: si libera concepisset: deinde ancilla facta peperisset placuit eum qui nascitur, liberum nasci. Et an is diceretur liber, qui non iustis nuptijs, sed uulgo conceptus esset: placuit etiam eum nasci liberum, quia non debet calamitas matris ei nocere, qui in utero est. Ex hoc quæsitum est: si ancilla prægnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta aut expulsa ciuitate peperit, liberum an seruum pariat: & tamen rectius probatum est liberum nasci, & sufficere ei qui in uentre est liberā matrem, uel medio tempore habuisse. Emergebant igitur sæpe Romæ tales causæ ubi de libertate agebatur: quas tanquam magnū aliquid causidici non sine animi, & corporis labore tuendas suscipiebant: cum multi, qui se liberos dicerent, in seruitutem uendicarentur. Talia etiam in causis fictis tractabantur. unde Quintilianus libro tertio: ubi quærit de statu, sic scribit: Ex tempore quæstio est: An is quem dum adducta est mater peperit, seruus sit natus. ¶ Bubulco iudice: hoc est rustico, ac per hoc legum imperito. ut ostēdat causidicum ex omni parte habere unde laboret: & q̄ causa ad agendum sit difficilis, & q̄ ante iudicem rudem agatur: qui non sine magno causidici labore causam percipiat, sicq; docet causidicum uarijs modis laborare, & modica laborum assequi præmia. Illud etiam poeta satyricus notat iudices sæpe existere, non sine litigantium noxa, rudes & ignaros. quod autem bubulcum iudicem dicat ex historia est. Nam iudices plerunq; ex agris in decurias mittebantur. unde Quintilianus libro quarto sic scribit. Cum iudicem rura plerunq; in decurias mittant de eo pronunciaturum quod intellexerit. Valerius lib. septimo capite de repulsis Tribuum rusticarum sic meminit: Cum Nasica ædilitatem curulem adolescens peteret: manūq; cuidam rustico opere duratam more candidatorū tenacius apprehendisset, ioci gratia interrogauit eum, num manibus solitus esse ambulare. Quod dictum a circunstantibus exceptum, ad populum manauit, causamq; repulsæ Scipioni attulit, omnes nanq; rusticæ tribus paupertatem sibi ab eo exprobratam iudicantes, iram suam aduersus contumeliosam eius urbanitatem distrinxerunt. unde legitur Romæ tribus fuisse urbanas & rusticas. de quibus sic Plinius libro. xviii. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum, qui rura haberent. Vrbanæ uero in quas transferri ignominiæ esset desidiæ probro. Idem in lib. de uiris illustribus sic scribit Gracchus censor libertinos, qui rusticas tribus occuparant, in quatuor urbanas diuisit. Et Asconius in. ii. uerrinarum: Tribus urbanæ, rusticæq; omnes trigintaquinq; numerantur: ex quarum singulis terni eligebantur ad iudicandum: hiq; centumuiri dicebantur: licet centum & quinq; essent. Potuit etiam posuisse bubulcum pro omni ciue Romano graui & seuero: sicut etiam alibi Creticum posuit pro uiro nobili: Cretice pelluces. Nam C. Attilius bubulcus consul fuit una cū Tito Manlio Torquato: quo tpe Sardinia isula rebellauit auctoribus Pœnis: unde mox Sardi subacti & oppressi. Fuit item Iunius rusticus, quē Domitianus interemit, q̄ Peti Thraseę & Heluidij Prisci laudes edidisset, appellaret q̄ eos sanctissimos uiros. ut sit sensus: Surgis tu pallidus Aiax dicturus pro dubia libertate bubulco iudice: hoc est graui & magno uiro iudice: qualis fuit Attilius bubulcus, siue Iunius. Nam Iuniorum familiæ bubulcum nominarunt, qui bobus optime utebatur. Pli. Hinc tamen opinioni non ita me addico, ut nolim etiam posse cum libeat circa reprehensionem discedere: prior enim magis placet. ¶ Rumpe, in-

Centumuiri

sultatio poetæ in uanum causidici laborem. ¶ Palmæ uirides figantur: ut Consequaris uictoriam in iudicio: & damnes reum ad scalas Gemonias. Nam scalæ Gemoniæ locus erat in urbe, in quem rei unco trahebantur. Tranquillus: Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, uncoq; tractus. Dictæ autem sunt Gemoniæ a gemendo: q̄ non sine gemitu & lachrymis in eas traherentur. Vnde Plinius libro octauo. mentionem faciens de canibus appellat gradus gemitorios his uerbis: Testatum est canem nec a corpore recessisse abiecto in gradibus gemitoriis mœstos edentem ululatus. Magna ergo gloria erat causidico damnasse reum ad scalas Gemonias. Inde plurima palma fores eius ornabantur. Martialis libro septimo ad Fuscum causidicum: Sic fora mirentur, sic te palatia laudent: Excolat & geminas plurima palma fores. ¶ Petasunculus diminutiuum a petasone. est autem perna salita, quę si uetula est ingrati est saporis. Martialis libro decimo tertio. Musteus est propera, caros nec differ amicos: Nam mihi cum uetulo sit petasone nihil. ¶ Siccus: aut quia in fumo suspenditur, aut quia uetulus est, & succo exhaustus. ¶ Pelamydum: piscis est, qui cum minimus est, & fœtas redeuntes in mare autumno comitatur, Cordilla appellatur. Cum e mari uerno tempore pontum intrat limosa ante luto pelamys incipit uocari ἀπὸ τοῦ πηλοῦ: idest a luto quod eruit. Festus sic inquit: Pelamys genus piscis dictum, q̄ in luto moretur. quod Græce πηλὸς dicitur. Cum autem tempus annuum excessit thynnum Cybium uero concisa pelamys dicitur. De hoc pisce Plinius libro nono. & trigesimosecundo multa scribit. de quo & nos ex auctoritate eius in commentarijs Persii. ¶ Veteres bulbi: idest non recentes, & proinde minus sapidi. Nam (ut scribit Plinius) uetustiores improbantur & parui & longi. est enim Bulbus genus oleris. de quo multa Plinius libro nono capite quarto & quinto. Bulbos Cato in primis serendos præcipit celebrans megaricos a Megaris ciuitate. Vnde Columella: Iam Megaris uenient genitalia semina bulbi. Bulbos item scribit Columella libro tertio esse oculos harundinum. ¶ Epimenidæ: expositio est. Nam ex genere bulborum. sunt scylla, & duo genera medicæ masculus albis folijs, fœmina nigris, & tertium genus est cibis gratum, Epimenidum uocatur. Afrorum autem dicit bulbos, quia qui in Africa nascuntur, maxime (ut scribit Plinius) laudantur. ¶ Vinum Tyberi deuectum quasi dicat transmarinum: aut romanum: aut campanum: quod optimum erat. ¶ Quinque lagœnæ: cum distinctione legendum: quasi dicat non iam multum uinum dabitur: sed quinque dumtaxat lagœnæ. Est autem lagœna tam aquarium, q̃ uinarium uas. Martialis: Et nigra syra defruti Lagœna. Talis est etiam locutio apud Plautum in Pseudolo. Nisi argentum mihi redditur uiginti minæ. Sic etiam locutus est Plinius libro decimoquarto capite decimoquarto: Censores edixerunt nequis uinum græcum, amineumque Octonis æris singula quadrantalia uenderet. ¶ Si quater egisti, si contigit aureus unus: laborem causidici magnum esse ostendit cum modico emolumento. Sensus enim est: Si forte causam quater egisti, & si ex ea re aureum unum accepisti, eius mercedis pars tibi danda est pragmaticis, a quibus adiutus fuisti. Nam pragmatici dicuntur, qui causidicis & oratoribus uerba iuris subministrant. de quibus sic Cicero libro primo de Oratore. Itaque non ut apud græcos infimi homines mercedula adducti, ministros se præbent in iudicijs oratoribus ij, qui apud illos pragmatici uocant πρᾶγμα enim negocium, causamque significat. Plautus in Casina: Enimuero pragmata mox parechis: hoc est negocium mihi exhibes. nam παρέχειν est exhibere: πραγματευτὴς negociator. Quintilianus libro tertio: ubi de statibus disserit: docet pragmaticos a græcis iuris interpretes appellari. ¶ Inde ex eo aureo. ¶ In fœdera: quia ita pacti sunt. ¶ Aemilio dabitur: illud etiam incommodum est causidicis: ut inter illos præmia ij tantum capiant, qui diuites habentur & nobiles. per Aemilium autem intelligimus diuitem, & nobilem. ¶ Huius enim: hæc particula semper rei præcedentis signat causam. ¶ Stat currus aheneus: statuas habet in quadrigis, & nobilis habetur. Nam apud Romanos cum antiquitus statuæ maiorum togata effigie ponerentur: deinde etiam hastas tenentes, equestres quoq; statuæ celebratæ sunt: postea uero in bigis & quadrigis unde & triumphales natæ. Plinius hæc libro trigesimoquarto: Ponebantur etiam & causidicis equestres statuæ. Martialis libro nono: Tam graue percussis incudibus æra resultant: Causidicum medio cum faber aptat equo.

Pelamys

Cordilla

Cyblum

Bulbus

¶ Alti

¶ Alti quadriiuges: quaterni equi iuncti currui quadriiuges dicuntur & quadriiugi: & biiuges & biiugi si biiugi tantum. ¶ In uestibulis: in prima ædium parte. de quo plura illic: Vestibulis abeunt ueteres, lassiq; clientes. ¶ Ipse: Æmilius. ¶ Bellatore: equo aheneo qui uidetur pugnas minari. ¶ Minatur: intentat quasi in hostem. sic Papinius de equo Domitiani: Cursumque minatur. ¶ Meditatur prælia: præparare & exercere uidetur. ¶ Lusca: quia ita se habebat statua: ut unus tantum oculus uideretur, in alteram partem obliquato capite: aut (quod magis placet) quia unum claudebat oculum, quo certiorem inferret ictum. Nam naturæ sic est ut uno tantum oculo clauso aliquid rectius longe mittatur: quia plures motus (ut scribit Aristoteles) duobus q̃ uno excitantur oculo. Et quia radij utriusq; oculi non sine perturbatione in idem concidunt. ¶ Sic Pedo conturbat: sensus est: Pedo causas agit, tractat, miscet. talis est locutio apud Ciceronem libro primo de natura Deorum. Aristoteles in tertio de philosophia libro multa turba a magistro Platone dissentiens sic: idest per exiguam mercedem & modica munera: ut reliqui. de quibus supra. Sed Matho etiam infelicius qui deficit, & propemodum omni ope destituitur. quem exitum sentit & Tongillus: idest Tongillus eundē exitum & finem experitur: quia nihil lucratur. licet uarijs modis di uitem se ostentet: ut conducatur: quasi innuat hoc accidere iniuria temporum: quibus auaritia bonos mores oppressit. Et tamen, inquit, hæc falsa opum ostentatio fuit utilis multis. hominum enim ingenia ex cultu maxime censentur. Sicque poeta per hos tres causidicos ostendit: aut nullum, aut sane modicum esse in actionibus causarum emolumentum. De Mathone causidico diximus in prima Satyra. De quo & Martialis: Parua rogas magnos sed non dant hæc quoq; magni: Vt leuius pudeat iam Matho magna roga. eum oratorem fuisse uilem ostendit in Satyra undecima: Dic tibi qui sis, Orator uehemens, an Curtius, an Matho. ¶ Exitus hic est Tōgilli: idest talis est & finis Tongilli. ut deficiat, modicamque capiat mercedem qui ut se per opes commendet, in balneis lauatur rhinocerote comitatus magna hominum multitudine: & per forum gestatur lectica purpura amictus: tanquam qui empturus sit seruos, aliaque multa pretiosa. ¶ Exitus finis. alibi: Quis enim te deficiente crumena: Et crescente gula manet exitus? Alibi: Sæuus in illum Exitus eripuit. De Tongillo meminit Martialis: Vri Tongillus male dicitur hemytriteo: Noui hominis mores, esurit

Rhinoceros atq; sitit. ¶ Rhinocerote: hoc est uase ex cornu rhinocerotis, quo potentiores in balneis utebantur cum oleo. pauperioribus autem in usu erat Guttus ex cornu tauri. unde supra: Pleno componit lintea gutto. Rhinoceros est animal, de quo meminerunt Plinius libro octauo Diodorus & Solinus. unum in fronte cornu habet. ῥὶν enim nasus dicitur. κέρας cornu: hostis est Elephanto: cornuq; ad saxa elimato, se pugnæ præparat. in dimicatione aluum maxime petens, quam scit esse molliorem. uulgo nunc appellamus alicornum. ¶ Turba lutulenta: idest multitudine comitum: qui eum per lutum sunt comitati. ¶ Premit iuuenes: idest oneri est iuuenibus Medis: hoc est seruis Medis dum lectica per forum gestatur. ¶ Medos: populi sunt contermini Persis. illinc mittebantur serui robusto, & ualido corpore. ¶ Assere: idest ligno, quo lecticarij serui utebantur ad sustinendam lecticam. Vnde Tranquillus in Caligula: Ad primum tumultum lecticarij cum asseribus in auxilium accurrerunt. Martialis: Vt canusinatus nostro Syrus assere sudet. Iuuenalis alibi: Ferit hic cubito, ferit assere duro Alter. De hoc autem plura diximus in tertia Satyra. ¶ Empturus pueros: ut diues uideatur, ostentat se uelle emere multa pretiosa.

Murrina ¶ Argentum: uasa argentea. ¶ Murrina: Oriens (auctore Plinio libro trigesimoseptimo) murrina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus Parthici regni: Vocabulum autem deductum est a murra, quem humorem putant sub terra calore densari. de qua Lucanus: Non auro murraque bibunt. Martialis: Si calidum petas ardenti murra falernum: Conuenit, & melior fit sapor inde mero. Multi codices quos uidi legunt Myrrhina: sed credo q̃ sit idem. ¶ Spondet: idest promittit, ostenditque hominem esse diuitem qui possit talia emere. ¶ Stlataria: idest ampla & lata. nam (auctoribus Festo, & Quintiliano in primo) antiqui Stlatum pro latum dixerunt. Stlitem pro litem. unde & stlatam genus nauigij appellarunt latum magis, q̃ altum. Latum clauum uidetur designare. ¶ Filo tyrio: idest purpureo. Nam ut scribit Plinius libro nono) purpuræ usum Romæ semper fuisse constat: sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hostilium e regibus primum usum manifestum est: ut liquido appareat de lato clauo hoc loco intelligere. ¶ Et tamen hoc ipsis est utile: sensus est: Licet hoc sit ambitiosum hæc ostentare: tamen ipsis aliquam affert utilitatem: quod a clientibus facilius conducuntur. ¶ Purpura: idest uestis ipsa purpurea in causa est: ut causidicus non ducatur: ita dictum sicut illud: Et lenam pignerat Atreus. ¶ Atreus fabula in causa est, ut poeta pigneret uestimenta, ita premitur paupertate dum scribit. ¶ Amethisina: uestimenta coloris uiolacei. nam amethisus lapis est pretiosus. de quo Pli-

Amethisina nius libro trigesimoseptimo capite nono: Cuius fulgor ille emicaus uiolaceus est. a cuius similitudine dicuntur uestes amethisinæ. Amethisi Indicæ principatum tenent. Illud obseruandum apud auctores græcos non tam amethistum, q̃ amethisum legi. quod uocabuli origo maxime docet. est enim facta compositio nominis ab a: quæ particula est priuatiua: & μέθυσος ebrius. Vnde sic scribit Plinius eodem libro: Causam nominis afferunt: q̃ usq; ad uini colorem accedens, priusquam eum deguslet, in uiolam desinit: fulgorq; quidam in illa purpuræ non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens. quibus uerbis ostendit dici amethisum, quod non penitus colore uini inebrietur. Et paulo infra hæc subdit: Magorum uanitas resistere ebrietati amethisos promittit, & inde appellatas Ita ut manifesto constet & amethisum & amethistum dici. Et sic amethisina sicut dicimus byssina a bysso. Vnde apud Themophrastum de lapidibus sic legitur: τὸ δ' ἀμέθυσον οἰνωπὸν τῇ χρόᾳ: hoc est Amethisum autem colore uini aspectum representat. ubi obseruandum est amethisum simplici s: & sine t scribi & genere neutro. Alibi etiam idem in eodem libello sic: ἔτι δὲ καὶ κρύσταλλος καὶ τὸ ἀμέθυσον ἄμφω δὲ διαφανῆ hoc est: ad hæc ēt & crystallus & amethisum, ambo autem transparentia. Amethistam etiam dici docet epigramma illud in quarto epigrammatum: ἡ λίθος εἰμ' ἀμέθυστος, ἐγὼ δ' ὁ πότης Διόνυσος· ἢ νήφειν πείσει μ', ἢ μαθέτω μεθύειν. Hic lapis est amethistus: ego autem bibulus sum Dionysius: uel ergo lapis hic persuadet mihi sobrium esse: uel ipse discat inebriari. In amethisto insculptus erat Bacchus, qui loquitur sic. ¶ Conuenit illis: non est, inquit, mirum si talia per ostentationem faciunt. nam conuenit illis uiuere (si conduci uolunt) facie maioris censes. ¶ Strepitu: referri potest ad seruorum multitudinem. ¶ Facie ostentatione: licet facies proprie sit ipsa oris species, qua nobis hominis qualitas ostenditur. ad alia tamen metaphoricos refertur: ut dicamus faciem huius rei: idest speciem huius rei. Sallustius in Iugurtha: Cæterum facies totius negocij uaria erat: idest species. ¶ Maioris census: maiorum opum. ¶ Sed finem impensæ: ut igitur diuites uiderentur, & sic conducerentur ultra modum circa corporis ornatum impendebant: ita moribus urbis exigentibus. unde Seneca ad Lucilium: Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter potest uiuere: non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. ¶ Prodiga: profusa ad sumptum. prodigere enim apud Festum est pro consumere. ASCen.

¶ QVOD si hoc dicis: dic etiam: quid officia ciuilia: idest exercitia in iure ciuili præstent causidicis: idest causas dicentibus. & quid libelli: idest petitionum formæ uel totius processus. comites: idest comitantes eos: idest, qui portantur post eos: uel quos ipse secum portant in magno fasce: idest onere colligato. præstent causidicis: quasi dicat parum aut nihil. Ipsi sonant magna: idest magne seu granditer nomen pro aduerbio: & formam accusatiui pluralis non ablatiui seruans: quia (ut dicit Seruius) nomina cum fiunt aduerbia suas quantitates seruant: sed declinationem amittunt. Sonant ergo magna: sed tunc præcipue: idest potissimum. cum: idest quando. creditor: idest is qui pecuniam petit pro quo agit. audit: idest præsens est. uel si alius aduocatus, seu causidicus acrior illo. tetigit latus: idest controuersiam cum eo agit: & collateralis est. uel potius si acrior illo: idest alius creditor ardentius petens: utpote argentarius secundum Probum. tetigit latus instigando eum: qui uenit cum grandi codice: idest libro in quo acceptorum & expensorum rationes scribuntur. ad nomen: idest debitum. uel ad nomen supple debitoris dubium: idest incertum illo inficiente. Cur autem nomen pro debito accipiatur: est quia quæcunq; in talibus libris ad nomen alicuius scripta sunt: illi persoluenda sunt. & ita persoluere nomen est persoluere ea, quæ nomini ascripta sunt. ¶ Sæpe enim nomen pro nominatis accipitur. ut Iudæi infesti sunt christiano nomini: idest ipsis christianis. Si quis priori modo (qui mihi minus placet) legere uelit: ut sit de alio causidico intelligendum: quia acrior accuratum facit, dicet.

Qui uenit cum grandi codice processuum suorum ad nomen dubium: idest ipse dubius: quale nomen habiturus sit uicti: aut uictoris: idest qui dubitat de causa sua. quanto enim minus iuris habent, atq; æquitatis: tanto uehementius instant: & maiorum præ se ferunt fiduciam. unde subdit. tunc folles: idest pulmonea ipsorum: quasi folles. caui: idest capaces uentorum. spirant: idest efflant immensa mendacia. quando: scilicet dubiam causam habent aut acrem colligatorem. & sinus: idest uestis laxior in pectore causidicorum conspuitur: idest conspergitur sputo. dum enim nimium uelociter & acriter loquuntur, sæpe euenit, ut aspergines sputi emittant. Non enim intelligas lector q; sputo se mutuo petant. id enim indecorum esset: sed q; sinus suos præ nimia feruentia loquendi conspuunt. Verum: idest sed. si libet deprendere: idest perfecte cognoscere. messem: idest mercedem & commodum tantorum laborum causidicorum. uel si uis deprendere ueram mercedem: sic enim aliqui legunt: pone hinc: idest ex una parte. patrimonia centum causidicorum. & pone in alia parte solum supple patrimonium Lacertæ: idest illius militis. Russati: idest russata: hoc est coccina ueste induti. & uidebis supple q; longe superabit ea: Vel sicut Probus legit. pone ex alia parte solum supple patrimonium Russati Lacertæ: idest illius aurigæ sic dicti. Vel (ut Caldetinus) pone ex alia parte solum rus: idest dumtaxat rus: & non reliquas possessiones. Lacertæ: idest quod posset dici rus: Lacertæ: idest minimum respectu aliarum possessionum: sicut dictum est prius: Est aliquid sese unius dominum fecisse Lacertæ. Satyra prima Attici equitia, qui Satus appellatus est. & nunquam causas dixit: sed tamen tot diuitias accumulauit. Habes tres expositiones: quarum primam probat uestis russata: secundam auctoritas Probi: & tertiam uocabulum Lacertæ prius positi. Elige quamuis lector: dummodo intelligas parum lucri esse causidicia respectu aliorum. Consedere duces. Ostendit q̃ laboriosum, & quam parum lucrosum sit causidicorum munus. Ordo est: ac si dicat poeta: Ponamus q; sicut principes uiri ac cæterorum duces consederunt tempore belli Troiani ad audiendum controuersiam, & litem inter Aiacem & Vlyssem de armis Achillis: quæ Vulcanus fabricauerat: ut recitat Ouidius decimotertio Metamorphos. utens iisdem uerbis. ita nunc duces: idest principes Romani: quod per ironiam dicit. consedere: idest simul sederunt: idest sedentes ceperunt auditure causas. tu Aiax: idest causidicus tanquam Aiax surgis: quia ad iudicium standum est. pallidus: idest timore pallens. dicturus: idest ac si esses dicturus. iudice bubulco: idest coram ignobili & illiterato: & proinde facile corruptibili: aut seducibili. pro libertate dubia: idest pro ostendenda alicuius libertate non facile probabili contra eum, qui eum in seruitutem uendicare uult: pro qua re maxime pallendum: idest timendum esset: quia libertas præualet auro. aut pro libertate dubia: idest pro aliquo liberando & soluendo. cuius libertas: idest liberatio dubia est. Ego potius intelligo de libertate alicuius clientis, q̃ aut ipsius causidici, aut patriæ: propter mercedem hic constitutam: quam nec patria, nec ipse sibi constituerent: sed potissimum clientes. Nec uerisimile est q; loquatur de scalis Gemonijs: in quas obtinuerit reum obijciendum: tunc enim non pro libertate: sed potius contra libertatem loqueretur: potius dicerem uictori causidico in causa de libertate alicuius in signum uictoriæ palmam constitui: cuius natura est: ut contra pondus renitatur & incuruetur: aut in loco publico: aut in domo eius: & ad refrigerium lassi animi eam uiridem non solum in calore: sed iam recentem poni: & hoc ad gloriam, & (ut dixi) refrigerium eius. In præmium autem aut pretium laboris a defenso dari quæ sequuntur: siccum petasunculum & cætera. quæ (ut Persius dicit) sunt Marsi monimenta clientis. Hæc mihi sententia contextui nunc quadrare uidetur: siquis meliorem commiscere potest (licet enim: nam commentarij nihil firmæ sententiæ istic habent) in medium ferat. quot capita: tot sensus. Ordo igitur est: O miser: id est dignus miseratione, uel miseræ conditionis: ut qui pro mercede tam uili tantopere sudas. rumpe iecur tuum tensum: idest intensum. & inflatum ira: idest clama & concita te furore & ira uehementi. ut palmæ: idest rami palmarum. uirides: idest adhuc uirentes & existentes gloria scalarum: idest quam obtinet uictores: qui, ut altius uideantur, scalis conscendunt ad altiora figuntur tibi lasso: idest iam defatigato ad gloriam: ut dixi & refrigerium. Sed audi quod pretium uocis: idest tanti clamoris sit, petasunculus: idest paruus petaso: idest coxa porci salita gallice ung iambon de porceau sale. siccus: idest fumo & uetustate arefactus. aut uas: idest fidelia: ut dicit Persius: hoc est uas fictile: aut etiam ligneum. quo nunc utuntur. pelamydum: idest thynnorum, seu tunnorum limosorum. gallice hunc caque de tonnine qui sente la bone. aut epimenida quæ sunt ueteres bulbi: idest tales capæ. Afrorum: idest quæ in Africa plurimæ nascuntur. Aut uinum deuectum: idest deorsum: hoc est Romam aduectum. Tyberi: idest per Tyberim per quod uile quoduis significat. nam pretiosa uina Campaniæ: ut cæcuba, sentina, & falerna non deuehuntur, dum Romam aduehuntur. eius autem uini erunt supple quinque lagoenæ: idest parua uascula, qualia rustici & leprosi secum ferunt: si egisti quater. Insignum ergo summæ liberalitatis dabitur una lagoena ultra numerum actionum tuarum. Et si forte ex illis lagoenis: aut loco illarum lagoenarum contigit: idest cum summa difficultate aduenit tibi unus aureus. inde cadunt partes: idest certæ promissiones promissæ in foedere: idest confoederatione & pactione. pragmaticorum: idest quam contraxisti cum pragmaticis: idest aduocatis & iurisperitis, qui causidicis iura suggerunt. & ita haud facile emergunt: quorum uirtutibus obstat res augusta. diuitibus autem melior est conditio. Nam tantum supple dabitur Aemilio: idest illi diuiti, & bene uestito causidico, quantum petet: quasi dicat a nobis, qui pauperes sumus, dabitur quod defensi a nobis uoluat: & tamen nos melius egimus supple causas, q̃ Aemilius: sed præfertur Aemilius nobis. enim pro quia: quia currus ahenens: idest ex ære factus. huius: scilicet Aemilij causidici. stat in uestibulis: idest introitibus templorum. alti quadriuges: idest equi quaterni ad iugum trahentes. stant supple in uestibulis aut ipsius Aemilij causidicis aut Pauli Aemilij: aut alterius triumphatoris: unde is nomen ducit: quod uerisimilius est, q̃ ut causidico currum triumphalem positum credamus. atq; ipse: idest statua ipsius Aemilij causidici: de quo loquitur nunc: quasi cætera de prædecessoribus eius dixerit. sedens in feroci bellatore: scilicet equo belligero: idest donatus statua equestri. minatur eminus: idest eminenter & a longe. hastile curuatum ex uibratione, quam sculptor simulauit. & meditatur: idest exercet prælia. statua lusca: idest altero oculo capta, aut alterum oculum clausum habente: non quidem ex uetustate statuæ: sed ex arte insidentis. uolentea enim aut hasta, aut sagitta quid contingere, alterum oculum claudunt. Et sic: idest consimili modo. per diuitias: scilicet & gloriam statuæ equestres in foro positæ. Pedo: idest causidicus ille, conturbat cæteros: scilicet causidicos quibus animosior est. & altius clamat eo q; ditior. & Matho deficit: idest succumbit. sic: idest quia pauperes uilipenduntur. Et hic: idest consimilis exitus est Tongilli, atq; Mathonis. Nam sicut Matho deficit propterea q; in pompis ostendendis pauper effectus est. Vnde dicitur in prima Satyra: Cum noua causidici uehat lectica Mathonis. Plena ipso & cætera: ita & Tongillus (de quo hic dicit) qui solet cum diues esset. lauari: idest lauandus balnea ingredi. cum magno rhinocerote: idest cornu rhinocerotis. non contentus gutto uulgari. & qui uexat: idest perturbet. balnea: idest cæteros: scilicet existentes in balneis. turba comitantium lutulenta: idest per lutum post eum currentium: & qui premit iuuenes Medos: idest seruos ex Media adhuc fortes: longo assere lecticæ scilicet: dum portatur supple per forum. empturus: idest tanquam is qui emere possit. pueros: idest seruos, argentum. idest uasa argentea. & murrina supple uasa. uillas: idest domos in agro. Enim pro quia. stlataria: idest lata uestis, quam habet ad modum lati claui: idest uestis senatoriæ. filo tyrio: idest ex pura purpura confecta. spondet: idest fidem facit ut talia possit. & tamen quamuis ii duo per pompas pauperes effecti sunt. hoc: idest superbe uestiri, & magnificus uideri. est utile ipsis supple causidicis cæteris. Nam purpura: idest uestis purpura. uendit causidicum: idest facit ipsum placidum, & a multis appetibilem. qualem rem omnes emunt pluris q̃ alias. & amethistina: idest uestimenta uiolacea etiam uendunt causidicum. conuenit: idest conueniens & utile est illis. uiuere & strepitu: scilicet comitum. & facie: scilicet uestimentorum maioris census: idest habentium maiorem censum. sed Roma prodiga non seruat finem: idest modum & rationem impensæ faciendæ: idest non est contenta tanto plus expendere in pompis, quanto lucro esse possunt: quia Matho & Tongillus, eorumq; similes: dum ut plura lucerentur sese ostentant, pauperes efficiuntur: & ob id uilipenduntur.

Vt redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingẽs.
Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites, post te an sit sella, togati
Ante pedes, ideo conducta Paulus agebat
Sardonyce, atq; ideo pluris, q̃ Cossus agebat,
Quam Basilus. rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Basilo deducere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potius nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, o ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunq; sedens modo legerat, hæc eadẽ stãs
Proferet. atq; eadem cantabit versibus iisdem,
Occidit miserea Crambe repetita magistros.

IOAN. BRIT. ¶ FIDImus eloquio: oẽs, quos hactenus uidimus, codices Iuue. scriptum manifestissimo habent errore: Vt redeant ueteres. uerum Priscianus in libro de diuersis usibus omnium rationis partium disputans de uerbo fido: docet legendum esse Fidimus eloquio. hõc enim uersum allegat. Sæculi autem sui stultitiam notat: cum in causidicis diuitiæ tantum, & non uirtutea considerentur. Est enim sensus: Confidimus nos nostra eloquentia fore gratos: ac per hoc conductum iri: sed fallemur. nã si Cicero nũc adsit a nemine ducentis nummis conducatur, nisi annulos habeat aureos: nisi in illius manibus inspecti fuerint annuli pretiosi: quasi soli diuites sint sapientes & diserti. ut ostendat homines non de uestibus: sed de uirtutibus esse cẽsendos. ¶ Octo serui: qui lecticam ferant Octophorum Exaphorum unde octophorum & exaphorum: quæ ab octo, & sex seruis fertur, appellatur. Martialis lib. sexto: Laxior exaphoris tua sit lectica licebit. Idem libro quarto: Cum tibi non essent sex millia Cecilane: Ingẽti late uectus es Exaphoro. de Octophoro Tranquillus in Caligula: cum enim adeo delicate incessisse scribit: ut octophoro ueheretur. ¶ Decem comites, post te: idest clientes qui te sequantur. Sella ¶ An sit sella: utrum ubi sedeat, an lectica, qua gestetur. Nam sella accipi pro lectica manifestum est. Iuuenalis in prima Satyra ostendens: Vacuã & clausam pro coniuge sellam. ¶ Togati ante pedes: idest anteambulones togati, qui per ambitionem diuitem præcedebant. Martialis libro tertio: Centum miselli iam ualete quadrantes Anteambulonis congiarium lassi. Idem Sum comes ipse tuus, tumidiq; anteambulo regis. ¶ Ideo: quia animaduerteret istas ostẽtationes opum esse utiles. ¶ Agebat: causam dicebat. Onyx ¶ Sardonyce onycem scribit Plinius lib. 37. cap. 9. gemmam esse, cui cum sarda nomen sit coniunctum. est enim alius lapis. scribit etiam Porphyrio onycem, marmoream ampullã significare. Onyci enim candor est unguis humani similitudine. Item Chrysoliti & Iaspidis & Sardæ. unde nominis societas oritur. Sardonycea Ptolemæus a Sardonyce monte Indiæ deriuari tradit. ergo sardonyce .i. annulo sardonyce ornato. ¶ Conducta: nam uestes & comites cõducebantur. ¶ Pluris: maiore emolumento conducitur. ¶ Basilus, & Cossus: nomina pauperum causidicorum. ¶ Rara in tenui facundia panno: non mirum est, inquit, si Cossus & Basilus raro conducuntur ad agendas causas. putat enim uulgus sub sordido amictu facundiam non habitare: hoc igitur modo poeta hominum stultitiam taxat: cum homines de uestibus (ut diximus) non sint censendi. ¶ Quando licet Basilo: uult ostendere grauiores causas non cõmitti causidicis pauperibus: licet sint diserti. Est enim sensus: Quando licet Basilo deducere matrem: idest agere causam difficilem: ubi maxime sit iudicum miseratio captanda per multas matris lachrymas: idest mulieris uiduæ, cuius filij circumueniantur. ¶ Quis ferat: licet, inquit, sit causidicus disertissimus, tamen quia pauper est, non auditur a iudicibus, non conducitur a litigantibus. ¶ Bene dicentem: diserte dicentem. unde Rhetoricen dicimus esse bene dicendi scientiam: idest bene loquendi. Nam cum orator sit uir bonus: necesse est semper bene: hoc est recte dicat: cum bene dicere non possit (auctore Quintiliano in secundo) nisi bonus, ut bene dicere ad mores referat. alij uero ad præcepta artis: hoc est loqui secundum artis præcepta. Est enim bene dicere secundum Ciceronem in oratore, scienter, & perite, & ornate dicere. ¶ Accipiat te: sensus est: Si uis, inquit, agendo causas lucrari: fac petas Galliam, aut Africam ubi magnis patroni præmijs afficiuntur. ¶ Declamare doces: miseretur rhetorum, qui adolescentulos per declamationes exerceant Declamatio summo cum labore, & modico emolumento. Est enim declamatio (ut inquit Quintilianus libr. 10.) forensium actionum meditatio. Nam in scholis ponebantur certa quædam discipulis, quæ themata dicimus: quibus sic exercebantur: ut domestica illa exercitatione ad ueras litium causas instructiores descenderent. Declamationes ante Ciceronem (ut scribit Seneca) uocabant thesis: deinde controuersias & nominarunt, & declamationes. Est enim ordo: Tu doctes Vecti expositiue pectora ferrea: id est patientissima declamare. est autem interposita acclamatio in nimiam patientiam rhetoris qui quotidie tot adolescentes & doceat, & audiat. ¶ Nam quæcunque sedens: ratio quare sit patientissimus. ¶ Sedens legerat: scilict eclassis puerorum. ¶ Classis numerosa: scilicet puerorum declamantium ordo. Classis Classis autem dicebatur (ut ostendit Quintilianus libro primo) discipulorum multitudo, quibus in ordinem distributis præceptores secundum ingenij uires ordinem dicendi dabant. & ita superiore loco quisq; declamabat: ut pręcedere profectu uidebatur. illic ingens palmæ contentio: ducere uero classem multo pulcherimum. Nec de hoc semel decretũ erat, tricesimus dies reddebat uicto certaminis potestatem. ¶ Cum perimit: tunc, inquit, sunt ferreã & patientissime pectora: cum classis numerosa perimit sęuos tyrannos .i. cum audia discipulos se declamationibus exercentes: quibus tyrannorum cædes continentur. Crãbe repetita: Angelus Politianus uir ætate nostra sine controuersia graphice eruditus contendit Crambe legendum esse: expressumq; esse a Iuuenale adagium illud græcum δὶς κράμβη θάνατος: quo significatur bis positã Crãben mortem esse: est enim Crambe (ut ostendit Pli.) genus brassicę ut fastidium: uidelicet sæpius repetitæ controuersiæ denotaret: eõ uulgo quoq; recalfacta brassica iam in prouerbium fastidij concesserit: erit ergo dictum per prouerbium: Declamatio sępe repetita fastidio præceptores conficit. Quod sane prouerbium usurpari potest: ubi aliquid sæpe repetitum nobis fastidium gignit.

ASCen. ¶ VT redeant ueteres & cætera. Probat magnis sumptibus Romę lucrari oportere: immo sępe lucrum excedentibus. Cum ne optimo quidem oratori, qualis erat Marcus Cicero quisquam ducentos nummos dederit. nisi plus in annulis & seruis expenderit. Ordo est: Demus ut ueteres oratores redeãt, qui longe peritiores erãt, quam nunc sint. nemo dederit Ciceroni ducentos nummos. Sunt qui uelint ordinem esse: Nemo dederit Ciceroni ducentos nummos ad hoc ut ueteres redeant: sed non quadrat constructio argumento quia iam ponunt Ciceronem esse. dic ergo ut prius: Nemo dederit Ciceroni ducentos nummos: nisi annulus ingens: idest ualde magnus. refulserit: id est resplenduerit in digitis eius. is qui litigat: idest contendit & litem habet in iudicio. respicit: idest attendit primum hoc quod sequitur. an octo serui: scilicet qui ferant lecticam tuam sunt supple tibi: idest an habeas lecticam ab octo seruis ferendam: cum mediocrium a sex: pauperiorum a quatuor ferantur. & an sint decem comites: idest tecum ad seruitium tuum euntes post te. an sella sit tibi in qua pompose sedeas. potest intelligi de sella in foro posita: ad quam scalis ascendebant. unde prius: Virides scalarum gloria palmæ. an togati: idest clientes & salutatores sint tibi ante pedes: id est a parte anteriore euntes. quapropter ante ambulones dicuntur. Solent enim domini in medio anteambulonum: id est præcedentium. & comitum: id est insequentium uehi in lecticis. Et quia ad pompam litigaturi aspectant. ideo Paulus causidicus ille agebat: idest dicebat causas. sardonyce: idest tali gemma conducta. atq; pro &. agebat ideo: idest carius. pro maiori prætio quam Cossus: idest alius causidicus. qui gemmam non habebat in annulo. & supple quam Basilus facundia: idest promptitudo bene loquendi. supple: id est reputatur esse rara. in panno: idest ueste. tenui: idest paupere & uili. Quando licet: idest permissum est. Basilo deducere: idest senatum coram iudicibus & patribus conscriptis ducere. matrem supple rei potius, quam suam flentem, ut lachrymis suis miserationem mereatur. quod nõ fit nisi in arduis admodum causis: ubi periculum uitæ agitur: hoc est igitur quando committitur Basilo quantumuis facundo. sed pauperi causidico: causa ardua in qua cum de uita agatur: prosit matrem flentem deducere: quasi dicat rarissime, aut nunquam. Quis ferat: idest patiatur

tur. Basilum pauperem illum causidicum. dicentem: idest orantem bene: quasi dicat nemo. Gallia & Africa quæ tunc erant prouinciæ Romanorum: & utraq; nutricula causidicorum: quæ nutriuerit.i. non genuerit: sed Romanos illuc missos: ut coram prouincialibus causas dicant: frequenti exercitatione erudierit. accipiat te si placuit mercedem imponere linguæ: id est si uis lucrari dicendo causas, proficiscere ad Galliam, & Africā. utraq; enim litigiosa est etiam hodie. Declamare doces. Cū misera sit conditio causidicorum: miseriorem esse docet rhetorum, qui causidicos & oratores cęteros docent: usq; adeo ut ferrea uideatur habere pectora quisquis aut grammaticem, aut rhetoricem docere ausus sit. Nā qui rem difficillimam, aut periculosissimam attentare audent: ferrea habēt pectora: ut qui primus nauigauit apud Horat. dicentem in primo carminum: Illi robur & æs triplex Circum pectus erat &c. exclamat ergo cōtra Vectiū & quēuis similē qui declamare docet. Declamare aūt ē de ꝓposito themate ad utrāq; ꝑtem probabiliter argumentari: quod rhetores docebant: sed nō nulli declamatores, quos uulgus prædicatores appellat, dici uolunt: eo quod sæpe in utrāq; partem argumententur: licet alteram doceant. Ordo est: Vecti doces tu declamare .i. in utrāq; partem de quacunq; causa argumentari: quod rhetorum officium est. o ferrea: idest o durissima pectora. tu qui talia sufferre potes. Calderinus uult ut sit genitiui casus sic: Tu docet declamare o ferrea pectora Vectij. mihi placet in uocatiuo construi. cum: idest quando. classis: idest schola & congregatio scolasticorum uni rei uacantium. numerosa idest in magno numero constituta. perimit: idest perimendos probat declamādo: scilicet sæuos tyrannos: idest crudeles uiros regnū per uiolentium occupantes. quod thema omnium uulgatissimum erat. Classes olim (ut docet Liuius) inter milites romanos quinque erant. erat autem cōgregatio ad unum officium uocatorum: quia autem discipuli tyrones: idest noui milites literarum sunt: ideo eorum congregationes quæ loca quidam uocant, classes dicuntur. Nihil dico de quibusdam, qui exposuerunt sic: Cum classis numerosa permittit sæuos tyrannos: idest rhetores & ludi magistros. qui (ut Martialis docet) ferulas pro sceptris habent. unde tyranni a crudelitate ferendi dicti sint: uel quia Dionysius tyrannus Siciliæ ludi magister effectus est. quid enim hæc ad sententiam poetæ: profecto eiusmodi sunt commenta qualia Politianus capite.33. Domitium de Crambe afferre docet. uidentur autem inducti ad talem ordinem construendum: propter illud nam: quod sequitur. quod referunt ad uerbum perimit. ut sit: Perimit inquam tyrannos: idest occidit præceptores sæuos. nam pro quia. quæcunq; &c. cum potius referatur ad illud: O ferrea pectora Vecti Cum perimit. Nam ordo est (ut dixi) O ferrea pectora tua Vecti, quę non rumpuntur tunc præcipue dum numerosa classis scholasticorum perimit sæuos tyrannos. probat uerisimiliter ipsos esse perimendos. nam quæcunq; ea classis sedens sub præceptore legerat modo dictata a magistro: eadem ipsa stans ante magistrum. proferet: idest pronūciabit: quod ineruditorum est: quæ nondum ipsi conficiebant declamationes: sed confectas a præceptoribus debite pronnnciare discebantur. unde addit. & ipsa classis numerosa cantabit: idest concinne pronunciabit: eadem sup. dictata magistri de tyrannis occidendis. atque ijsdem uersibus: idest comatis & periodis: hoc est eodem numero uerborum pausando & distinguendo. & ita Crambe repetita: id est eadem declamatio toties a diuersis recitata. occidit miseros magistros sicut Crambe: idest brassica amarior sæpe recocta, & reposita miseris ea uescentibus: quasi mors est. sicut.4. Regu.4. propter

Declamare

Quis color,& quod sit causæ genus,atq; vbi summa
Quæstio,quæ veniant diuersa parte sagittæ.
Nosse volunt omnes.mercedem soluere nemo,
Mercedem appellas,quid enim scio? culpa docētis
Scilicet arguitur,quod læua in parte mamillæ
Nil salit arcadico iuueni,cuius mihi sexta
Quaq; die miserum dirus caput Hannibal implet.
Quicquid idest,de quo deliberat, an petat vrbem
A Cannis,an post nimbos,& fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohortes,
Quātum vis stipulare,& protinus accipe,quod do,
Vt toties illum pater audiat,ast alii sex,
Et plures vno conclamant ore sophistæ,
Et veras agitant lites raptore relicto,
Fusa venena silent,malus,ingratusq; maritus,
Et quæ iam veteres sanant mortaria cæcos.
Ergo sibi dabit ipse rudem,si nostra mouebunt
Consilia,& vitæ diuersum iter ingreditur
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab vmbra
Summula ne pereat,qua vilis tessera venit
Frumenti.quippe hæc merces lautissima,tenta
Chrysogonus quanti doceat,vel Pollio quanti
Lautorum pueros artem scindens Theodori.

amaritudinem dictionis clamatū est: Mors in olla uir Dei. unde græcum, inquit Politianus, prouerbium est: dis Crambe athanatos: idest bis Crambe mors supple est, quasi qui bis eandem decoctionem herbarum amarusculatum comedit: ita excrucietur: ut qui moritur unde non est hic Crambe nomen declamationis a loco sumptum sed brassicæ: quo utitur poeta: ea figura, qua rem pro similitudine rei usurpare poetæ solent: sicut enim in.1. Satyra: Actoris Arūci spolium posuit pro similitudine inter spolium Actoris, & speculum Othonis: quia utramq; pro re gloriosa auferebat: ita hic Crābē ꝓponit similitudine q̄ est inter Cramben sæpe antepositā & declamatationem eandem toties repetitam: quia utraq; enecat & occidit tædio. Male mæreberis de me lector, si prolixitati meæ iasceris, doceo enim rudes, qui uix hęc intelligent scio. Omnes uolunt nosse: id est cognoscere.

¶ QVIS color: ordo est: Omnes uolunt nosce quis color, & quod sit genus causæ & cæter. ¶ Quis color: uolunt, inquit, discipuli noscere omnia quæ pertineant ad declamationum exercitationem, & quis sit color qui in declamationibus quæritur. de quo superius disseruimus: Dic Quintiliane colorem: hoc est quæ sit ratio excusans factū. Nam color (ut diximus ante) est ratio quæ factū excusat. ut Orestes cum fatetur se occidisse matrem, nisi attulerit facti rationē, peruertit defensionem: ergo affert rationem, quæ nisi intercederet, ne causa quidem esset. Illa enim, inquit, patrem meum occiderat: ergo ratio ea est quæ continet defensionem sine qua causa non consisteret. Inuenta ratione, firmamentum quærendum est.i. quod accusationem continet, & quod affertur contra rationem defensionis hoc modo. Cum usus fuerit Orestes ratione hoc pacto, iure occidi: illa enim patrem meum occiderat: utetur firmamento accusator hoc modo. Sed non abs te occidi, neq; indemnatam pœnas pendere oportuit. Ex ratione defensionis, & ex firmamento accusationis iudicij quæstio nascatur oportet, quam iudicationem appellamus. Cum ergo poeta ait: Quis color: intelligit quæ ratio sit rei. Cum ait: Quę ueniant diuersa parte sagittæ: firmamentum intelligit: quod affertur contra rationem defensionis. quod ideo appellat sagittas: quod eo quasi acutis sagittis reus urgeatur. ¶ Genus causæ: an demonstratiuum, an deliberatiuum, an iudiciale, aut causæ genus honestum, turpe, dubium, humile admirabile. Causa autem est (ut finit Apollodorus) negocium omnibus suis partibus spectans ad quæstionem: aut causa negocium: cuius finis est controuersia. ¶ Sūma quæstio: in causa plures possunt esse quæstiones: sed summa illa appellatur: unde summus nascitur status, & in qua res maxime uertitur: quam aliqui (auctore Fabio) generalem quæstionem, uel caput generale appellauerunt. ¶ Quæ sagittæ: sumptum a sagittarijs: idest quod sit firmamentum: quod ab accusatore affertur (ut diximus) ad euertandam rationem defensionis: aut reuera intelligit firmissima argumenta, grauissimasq; accusationes. ut illud: Nunc etiam audes in horum conspectum uenire proditor patriæ: proditor in quam patrię uenire audes in horum conspectum. Vehementer enim aduersarium urget, feritq; quasi aliquod telum sæpius per ueniat in eādem partem corporis. ¶ Mercedem appellas: uerba sunt poetæ ad rhetorem: Id est si laboris tui mercedem petis, discipulus respondet: Quid scio? ¶ Culpa docentis Scilicet: statim, inquit, accusatur magister cum ad discendum tardus sit discipulus: ideo ironicos pronunciatur. ¶ In læua parte ubi sedes est cordis, unde omnis est intellectus. nam (ut auctor est Plinius libro undecimo) cor homini est tantum infra læuam papillam, cum in cæteris animalibus in medio pectore sit. ¶ Nil salit: nihil sapientiæ sit.

IOAN. BRIT.

Causa

Nam

Nam nonnulli philoſophorum in corde (ut ſcribit Fulgentius) ſapientiam eſſe dixerunt. Sed hoc uerbo ſalit ad id reſpexit, quod cordi præcipuus eſt calor, & palpitatio. Nam (ut ſcribit Ariſtoteles de natura animalium) cor homini animalium uni palpitat: quia homo ſolus ſpe rei futuræ, expectationeq; moueat. ¶ Arcadico iuueni: id eſt tardo, & aſinino. Nã in Arcadia optimi progenerantur: ut apud Perſium docuimus illic: Vt Arcadię pecuaria rudere credas. quod alij ſentiant iuueni arcadico: id eſt nobili: quod Romani ab Euandro rege Arcadiæ originem duxerint, proindeq; in teſtimonium originis antiquæ in calceis Lunam geſtarẽt (ut docet Plutarchus) non probo. hinc enim exit indignatio: quod inique præceptor accuſetur: cum aſinus doceri nequeat: quaſi in poteſtate præceptoris ſic etiam tardo, & aſino uirtutis cognitionem ingerere. Sicq; poeta oſtendit ſtenſia nullo labore uinci. Poſſumus etiam & melius per iuuenem arcadicum intelligere, rudem & imperitum. Conſtat enim Arcades rudes eſſe & agreſtes. unde Philoſtratus libro octauo ſic ſcribit: Non enim exteris Græcis ſapientiores ſunt Arcades: ut aliſquid pluſquam alij in extis oſtendant: immo uero rudes ſunt, atq; agreſtes, & ſuibus ſimillimi: cum ob alia multa, tamen quod arborum fructibus ut plurimum turgent. unde prouerbiũ eſt apud græcos ἀρκάδιον βλάστημα idest arcadicum germen. ¶ Sexta Quaq; die dirus Hannibal implet caput miſerum: ordo eſt: Cuius Hannibal dirus implet mihi caput ſexta quaq; die, quicquid id eſt, de quo deliberat. ut ſit ſenſus: Cuius ſuaſoria de Hannibale ſexta quaq; die mihi non ſine magna animi moleſtia & faſtidio audienda eſt: Nam in ſcholis rhetorum præter declamationes controuerſias, ſuaſoriæ quoq; proponebantur diſcipulis, in quibus ſe exercerent. Talis ergo ſuaſoria erat de Hannibale. Deliberat Hannibal an poſt uictoriam Cannenſem ducat exercitum ad urbem, Maherbale præfecto equitum ſuadente, pollicenteq; ei cœnam in Capitolio die quinto. Et an relicta urbe, quam armis premebat, reducat copias in Appuliam, repulſus bis ab imbre, cum eſſet ad tertium lapidem. ¶ Circumagat: id eſt reducat. Sillius: Cunctantem & uana minantem Circũagit, caſtriſq; ducem ſuccedere cogit. ¶ A tempeſtate: nam duplici tempeſtate cum iam ad tertium lapidem exercitum duxiſſet, repulſus eſt: ut ſcribit Liuius. ¶ Quantum uis ſtipulare: uerba ſunt diſpenſatoris diſcipulum præceptori tradentis: idest pete & roga Columella: Fœnoris tui Siluine, quod ſtipulanti ſpoponderam, tibi reliquã penſiunculam percipe: unde & ſtipulatio eſt uerborum conceptio: quibus is qui interrogatur, daturum, facturumue id quod interrogatus eſt reſpondet: ut das ne capram ſanam? do. ¶ Protinus accipe quod do: idest tantum cape quantum tecum paciſcor, & quantum teneor dare ex conuentione noſtra. ¶ Vt toties illum: accedebant enim patres ad magiſtros, cum filij in ſcholis declamarent. Perſius: Atq; oculos memini tingebam paruus oliuo: Grandia ſi nollem morituri uerba Catonis Diſcere: ab inſano multum laudanda magiſtro: Quę pater adductis ſudans audiret amicis. Audiebantur autem certis diebus: modo dixit poeta: Quaq; die ſexta. unde ita Quintilianus in decimo: Obſtat huic frequens turba diſcipulorum. & conſuetudo claſſium certis diebus audiendarum: non nihil etiam perſuaſio patrum numerantium potius declamationes, quam æſtimantium. ¶ Aſt alij ſex Et plures: hæc a poeta cum indignatione & miſeratione quadam proferuntur: ut ſit ſenſus: Grauis quidem profecto labor eſt, exigua aũt merces docẽtiũ declamare. & multi tñ id muneris obeunt. uerum multi alij ex ijs intelligentes in huiuſmodi munere docendi tenuem eſſe quæſtum ex dictis declamationibus quę in ſcholis & locis priuatis exercebantur: in forum deſcendunt: ubi agant ueras cauſas: ſed melius, inquit poeta, ſibi conſulerent, ſi alium uiuendi tramitem ingrederentur. ¶ Alij ſex Et plures: id eſt multi. ¶ Sophiſtæ: Sophiſtæ apud antiquos idem fuere qui rhetores & declamatores dicuntur. uerum poſtea cœpti ſunt dici, qui artem deceptoriam, quæ ſophiſtice dicitur, exercen. unde & Boetius interpretatur ſophiſticen cauillatoriam. Quintil. lib. 11. oſtendit & antiſophiſtas declamatores fuiſſe his uerbis: Vrbane Flauius Virginius interrogauit de quodam ſuo antiſophiſta: quot millia paſſuum declamaſſet. Antiſophiſtæ autem dicuntur inter ſe concertantes. nomen compoſitum ex ἀντὶ: quod eſt contra: & σοφιστής. Cice in academicis ait: Sophiſtas appellari, qui oſtentationis, aut quęſtus cauſa philoſophantur qui fallacibus concluſionibus utuntur. unde ſophiſmata (eo auctore) fallaces concluſiunculæ appellantur: cui ita aſtipulatur Plato in libro qui inſcribitur Sophiſta: Sophiſta, inquit, eſt qui in ſermonibus contradicere ſibi ipſi diſputantem cogit: qui & ironici pars eſt ab imitatore opinoſo ueniens: phantiſtici item generis ab imaginaria facultate profluens: non diuinæ, ſed humanæ effectionis determinata progeniens: ex eorumq; numero, qui uerbis quaſi quibuſdam præſtigijs mirum in modum decipiunt auditores: Idem in eodem ait: Sophiſta pręſtigiator, & imitator quidam eſt dicendus. unus quidem eſt ex ijs, qui allucinationibus & præſtigijs fallunt. ¶ Vno ore: uno modo: cum omnes idem agunt: ut conferant ſe ad agendas ueras cauſa. ¶ Raptore relicto. i. declamatione omiſſa de raptore. i. ſtupratore. Nam in ſcholis talis proponebatur declamatio. Rapta raptoris aut nuptias indotatas, aut mortem optet. una nocte quidam duas rapuit: altera mortem optat, altera nuptias. Hanc tractat Seneca in. 1. declamationum. Item alia eſt declamatio: Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet. Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis raptorem ſe negauit. Cõuictus eſt, illa mortem petijt, raptor contradicit. ¶ Fuſa uenena ſilent. i. declamatio omittitur: ubi actio eſt ueneficij: qualis ſeptima eſt declamatio apud Senecam libr. 3. de ueneno dato filio furenti: quæ ſic incipit. Filio furenti, & ſua membra lanianti pater uenenũ dedit. Accuſatur ab uxore malę tractationis, unde ſequitur malus ingratuſq; maritus. poteſt etiam ingratus maritus ita exponi: ut intelligamus aliam declamationem: quæ eſt huiuſmodi: Torta a tyranno uxor, nũqd de uiri tyrannicidio ſciret. perſeuerauit negare: poſtea eius maritus tyrannum occidit. Intra quinquennium non parientem nomine ſterilitatis dimiſit, agit illa ingrati. ¶ Et mortaria. ſubaudi a ſuperiore ſilent. i. declamatio ommitutur filij conterentis in mortario medicamenta ad ſanando cæci patris oculos: quæ nouerca uenena eſſe dixit: & pater credidit: teſtamentumq; mutauit. Ait ergo poeta tales declamationes a ſophiſtis relinqui. & ueras cauſas agi. ¶ Dabit ſibi rudẽ: imponet ſibi finẽ agendi cauſas in foro. eſt autem rudis uirga, qua donabantur gladiatores: cum miſſionem artis impetrabant. auctor Priſcianus. Horat. Spectatum ſatis & donatum iam rude quæris Mecœnas iterum antiquo me includere ludo. Et ſupra: Accepta rude cœpiſſet Veiento uideri. Oui. Et me donari iam rude tempus erat. Eiuſdem fit mentio apud Cice. in ſecunda Antonianarum: Tam bonus gladiator rudem tam cito accœpiſti. inde Rudiarij, qui artis gladiatoriæ impetrarunt. quo uocabulo utitur Tranquillus in Tiberio. Rudem tamen Cato in re ruſtica generaliter capit pro uirga. ut illic: Duabus rudibus uerſato. inde per diminutionem rudicula. ¶ Diuerſum: contrarium ſuperiori. ¶ Ab umbra rhetorica: a declamationibus, quæ in ſcholis agũtur. ¶ Ad pugnam: ad uerum certamen. i. ad ueras lites, & cauſas forenſes. ¶ Summula ne pereat: hæc uidetur eſſe ratio, quare interim deſcendat ad agendas ueras cauſas: ne ſumma. ſ. & cenſus decreſcat propter quem teſſeram habuit frumentariam. appeteret teſſeram dari conſueuiſſe pro qualitate cenſus. dabatur autem populo pro teſſeram frumentum. Tranquil. in Auguſto: Ac ne plebs frumẽtationum cauſa frequentius a negocijs auocaretur, ter in anno quaternorum menſium teſſeras dare deſtinauit. Dabantur & pecuniæ per teſſeras. Tranquil. in eodem: Frumentumq; in annonæ difficultatibus ſæpe leuiſſimo, interdum nullo pretio uiritim admenſus eſt, teſſeraſq; nummarias duplicauit. Teſſera etiam erat pręceptum ducis, quo uel ad aliquod opus, uel ad bellum mouebatur. Vegetius auctor lib. 6. ca. 7. Virg. It bello teſſera ſignum. ¶ Quippe hæc merces lautiſſima: ironice. i. hæc eſt merces amplissima quæ datur Romæ. ¶ Tenta Chryſogonus quanti doceat: inquire, & inueſtiga quãti citharędi filios nobilium doceant fidibus. ut oſtendat longe uberius eſſe citharędorum lucrum q̃ ſophiſtarum & cauſidicorum. Sic igitur poeta ſui temporis cæcitatem & ſtultitiam notat: cum ſtudia literarum arti muſicæ poſtponantur: paruoq; in pretio habeantur quod & Martialis notat libro. 5. Artes diſcere uult pecunioſas: Fac diſcat citharœdos, aut choraulas. ¶ Chryſogonus: de hoc & Saty. 6. Chryſogonum cantare uetent. fuit enim citharœdus. ¶ Pollio: de eo illic diximus: An Capitolinam deberet Pollio quercum. eſt autem nomen citharœdi. oſtendit igitur citharœdos maiorem ex laboribus ſuis mercedem conſequi, q̃ rhetores. Tenta igitur ait .i. ſi tentare uolueris: inuenies eorũ mercedem eſſe maiorem. ¶ Pueros lautorum: filios diuitum, & primorum. ¶ Scindens: lacerans & deridens. nam Pollio, inquit, deridet artem Rhetoricam: cum plus ipſe lucretur in arte ſua. Scindere enim eſt contumelia uerborum lacerare. Tranquillus in Auguſto: Antonio honorifice ſalutato Auguſtum ſæuiſſimo conuicio coram proſciderunt. ¶ Theodorus hic eſt de quo Quintilianus ſic lib. tertio. Theodorus Gadareus qui ſe dici maluit Rhodiũ, quem ſtudioſe cũ in eam inſulam ſeceſſiſſet, dicitur Tiberius audiuiſſe. de hoc meminit & Tranquillus in Ti

Stipulare
Stipulatio

Sophiſtę

Rudis

Teſſera

Scindere

Balnea sexcentis,& pluris porticus,in qua
Gestetur dominus quoties pluit,an ne serenum
Expectet?spargatq; luto iumenta recenti?
Hic potius.namq; hic mundæ nitet vngula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat,& algentem rapiat cœnatio Solem.
Quanticunq; domus,veniet qui fercula docte
Componit,veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter sumptus sestertia Quintiliano
Vt multum duo sufficient,res nulla minoris
Constabit patri,q̃ filius.vnde igitur tot
Quintilianus habet saltus?exempla nouorum
Fatorum transi,felix,& pulcher,& acer,
Felix,& sapiens,& nobilis,& generosus
Appositam nigræ Lunam subtexit alutæ,
Felix,orator quoq; maximus,& iaculator.
Et si perfrixit,cantat bene.distat enim,quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere uagitus,& adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet,fies de rhetore consul,
Si volet hæc eadem,fies de consule rhetor.
Ventidius quid enī?quid Tullius?an ne aliud,q̃
Sidus,& occulti miranda potentia fati?
Seruis regna dabunt,captiuis fata triumphos,
Felix ille tamen,coruo quoq; rarior albo.
Pœnituit multos vanæ,sterilisq; cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus,atq; Secundi
Carinatis,& hunc inopem vidistis Athenæ
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.

berlo. docuit autem Rhodi præcepta rhetorices per id tempus, quo Tiberius Rhodum secessit ubi circa scholas & auditoria professorum assiduus fuit, & in primis Theodorum audiuit. Gadareus autem dictus est a Gadaribus ciuitate Syriæ, quam Iudæi sibi uendicarūt. Vnde & Strabo cum de Gadaribus loqueretur ait: Hinc fuit Theodorus orator, qui ętate nostra uiguit. Strabo autem scribit se temporibus Tiberij floruisse. Theodori etiam cuiusdam Gadarei meminit & Iosephus libro primo belli Iudaici. Incertum autem an hunc intelligat. Nicetes & Hibracas & Theodorus & Plusio nobilissimi artis rhetoricæ græci præceptores habiti sunt. quo tēpore Augustus bellum gessit aduersus Antonium & Cleopatrā. Eusebius auctor.

Gadares

ASCen. ¶ QVIS color: idest quę ratio sit afferenda reo ad recusandum depellendi criminis causa. & qđ sit genus causæ an demonstratiuum: an deliberatiuum: an iudiciale. triplex enim esse Cice. docet. atq; ubi: idest in quo. consistit supple summa quæstio: idest status, an: scilicet in coniectura: an in diffinitione: an in æquitate. & quę sagittæ: idest quę obiectiones, aut responsiones acres ueniant a parte diuersa: idest colligatoris. Manci. de firmamēto exponit: sed nemo uult sup. soluere mercedem. i. pretium laboris. Quod uerbum uidetur esse præceptoris ad discipulum. unde respōdet unus discipulorum Appellas tu mercedem. i. pretiū quod meruisti: quasi dicat id iniquissime facis. quid enim scio: quasi dicat nihil. Si ergo nihil me docuisti, nihil meruisti: & ita nihil mercedis tibi debetur. Vnde addit poeta: scilicet. i. quia certe, & per indignationem. culpa docentis. i. doctoris arguitur. i. reprehenditur. Vel sint uerba præceptoris ad discipulum. quod propterea mihi nō displicet: quia statim dicet: Cuius mihi &c. quasi sint uerba rethoris. & ita ordo erit. s. culpa mea docentis. arguitur: quia nihil salit sup. tibi iuueni arcadico &c. q. l. ga. nil sup. uiuacis & calidi sanguinis: unde Ingenij & animositatis uis est. salit iuueni arcadico. i. asinino magnū cor habenti. multi enim asini & sane magni in Arcadia sunt. nihil autem ad disciplinam asino tardius. in læua parte mamillæ. i. in præcordijs. unde Virg. Geor. 2. Sin has ne possim naturæ accedere partes Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis & cæt. cuius sup. iuuenis Hannibal dirus. i. declamatio de Hannibale, qui dirus erat Romanis. implet mihi: idest cuiuis præceptori caput quaq; sexta die. imperiti dicunt omni sexto die. uel de sex diebus semel, aut uno. Implet inquam audiendo, scilicet quicquid: idest de quocunq; deliberat Hannibal. an petat: id est petere: hoc est adire debeat urbem: udielicet Romam. a Cannis: idest ab illo uico ubi plurimos Romanos fuderat. an ipse cautus: idest callidus & uafer. circumagat: idest per circuitum reducat cohortes: idest milites suos in cohortes distributos. madidas: idest humidas. a tempestate: idest propter tempestatem pluuiosam. post nimbos & fulmina: idest post imbres quæ ingruerant. O Rhetor inquit poeta. stipulationem pete a me quantum uis. & accipe protinus quod do tibi: quia statim dabo quo pebetis. pater discipuli tu audiat illum toties declamantem: quasi dicat tam fastidiosum id erit: ut quauis mercede constituta efficere non queas. Vel sint uerba patris ut sit ordo: Pater discipuli tui ut audiat illum toties declamantem: dicet tibi: stipulare quantum uis. & accipe quod do tibi: hoc est plurima promittet tibi. Ast: idest sed. sex & plures alij sophistæ: idest rhetoricam docentes. clamant uno ore contra patrem, qui tibi talia promisit: & ipsis itidem promiserat: sed nihil soluerat: & ideo agitant ueras lites idest non fictitias sicut in scholis. & hoc raptore: idest themate de raptore relicto in scholis, scilicet idest non docent in causa ficta, quo modo contra raptorem uirginum declamandum sit. & uenena fusa silent: idest non loquuntur illic de causa fictitia alicuius, qui uenenum dicitur infudisse, malus & ingratus maritus: Idest declamatio de marito ingrato & male tractante coniugem: ut qui inique percussit, aut exegit eam sup. silet: idest nulla fit de ipso a rhetoricis, siue sophistis mētio. & mortaria: idest declamatio de mortarijs: in quibus filius se contriuisse se asserit medicamina: quæ sanant ueteres cæcos: idest oculos patris uetustate cæcutiētis. cum nouerca dicat ea uenena fuisse supple silent. Ego dicit poeta: si nostra consilia mouebūt ipsum rhetorem: ipse dabit sibi rudem idest uirgam: qua habita emeritus sit: idest non amplius tali officio uocās: hoc est dimittet omnino artem rhetoricam. & ingreditur genus uitæ: id est modum uiuendi diuersum sup. a rhetorica professione. is inquam donabit sibi rudem: & ingredietur diuersum genus uitæ: qui ab umbra rhetorica: id est a simulata actione, quę quasi umbratica est descēdit ad pugnam: idest ad ueram actionem: & ad ueram litē. ne summula: idest minima summa pecunię promissæ in mercedem. pereat: idest nō restituatur sibi. qua: scilicet summula. i. pro qua. tessera. i. signum quo certa mēsura, aut certus numerus frumenti ipsum a diuitibus habentibus dabatur: sicut habentibus signum plumbeum canonicorū portio canonica datur. accipitur ergo pro mēsura: ut sit. qua tessera: idest certa & modica mēsura uilis frumenti. uænit: idest uenditur. quippe: quia certe hæc merces, quæ ascendebat ad ualorem tesseræ. erat lautissima: idest lautissimi patris. Tenta. si non credis mihi: conare exposcere supple tantum pro mercede: quanti: id est quanto pretio uel quanta mercede. Chrysogonus: idest fidicen aut citharœdus ille. uel quanti Pollio citharœdus alter scindens: idest annihilans uel irridens artem Theodori. i. rhetoricam, quam Theodorus docuit. doceat pueros lautorum: idest munde & laute uiuentium: quasi dicat id frustra feceris: quia nemo tantum pro eruditione filiorum, quantum pro rebus inutilibus expendit quod in sequentibus docet.

¶ BALNEA sexcētis: sensus est: Non cunctabūtur diuites Romani & balnea & alia ædificia summis impensis erigere. circa autē filiorū eruditionē erūt parcissimi. Balnea sex cētis. s. sestertius. s. extruūtur a diuitibus: nec eiusmodi parcūt impēsis. Vnde Seneca ad Lucil. At nunc quis est, qui sic lauari sustineat, paup sibi uidetur & sobrius: nisi parietes magnis & pretiosis orbibus refulserūt: nisi Alexandrina marmora numidicis crustis distincta sunt: nisi illis undiq; opera & in picturę modū uariata circūlitio prętexit: nisi uitro abscōdit camera nisi thasius lapis quōdā rex in aliquo. spectaculū tēplo piscinas nostras circūdedit: in q̃s multa sudatione corpora exaiata demittimus: nisi quā argētea epitonia fuderint: & adhuc plebeias fistulas loquor. Quid cū ad balnea libertinorū peruenero? quantū statuarū? q̃tum columnarū est: nihil sustinentiū, sed in ornamentū positarū impensæ causa? q̃tum aquarū per gradus cum frigore labentium? In qua gesteur dñs: tāta erat urbis luxuria: ut porticus haberēt & loca, q̃s gestationes appellauere in qbus æstiuo, pluuioq; tpe ad amęnitatē, uel gestarēt a seruis, uel ueherēt a iumētis. de qb9 sic Pli. Iunior ad Caniniū Rufū: Quid agit Euripp9 uiridis & gemeus:

IOAN. BRIT.

Gestat.

quid

quid subiectus & seruiens lacus: quid illa mollis & tam frigida gestatio? Idem Apollinarem: Ambit hunc ambitio pressis, uarieque tonsis uiridibus, inclusa ab ijs gestatio in modum circi, quæ buxum multiformem huiusmodi & recẽtes manu arbusculas circuit. Sidonius de gestatione sic meminit: Prædiorum ijs uilla contermina, domicilia uicina, quibus interiecta gestatio lassat peditem, nec sufficit equitaturo. Gestatio item alia significatione accipitur pro portione scilicet. Seneca in secundo libro epistolarum: Gestatio & corpus non concutit, & studio non efficit: possis legere: possis dictare: possis loqui: possis audire. quorum nihil nec ambulatio uetat fieri &c. ¶ An ne serenum Expectet: luxuriæ Romanæ per ironiam insultat: debet ne, inquit, spectare donec serenat, quo minus gestetur. ¶ Hic potius: scilicet gestetur in porticu. ¶ Parte alia magnificentiam pariter & luxuriam urbis ostendit: ubi porticus columnis marmoreis, & ijs numidicis ædificabantur. M. Lepidus Catullo in consulatu collega primus omnium (ut scribit Plin. libr. 36.) limina ex numidico marmore in domo posuit magna reprehensione. id autem erat uariatum maculis purpureis. unde Statius in Siluis: Sola nitet flauis Nomadum decisa metallis Purpura. ¶ Surgat: surgere

Cœnatio

uideas. ¶ Cœnatio: locus ubi cœnabant. quod triclinium Græci appellant. Plini. Iunior: Iunctaque ei quotidiana, amicorumque cœnatio: hoc est locus ubi cœnabant. Idem etiam cœnaculum dicebatur

Cœnaculum

sed postquam (ut scribit Varro) in superiore parte domus cœnitare cœperunt, superioris domus uniuersa cœnacula sunt appellata. unde in sequentibus: Rarus uenit in cœnacula miles. ¶ Solem algentem: hoc est ut habeat lumen ab Sole hyberno ita, ut possit cã hyberni Solis totus propemodum cursus hilarare. Nam antiqui pro temporum & regionum qualitate ædificia (ut docent Vitruuius, Palladius, & Columella) erigebant: ut fenestræ æstiuo tempore ad septentrionem uergerent, Solem auersarentur: hyberno uero Solem caperent. unde Plin. Iunior ita scribit de domo sua Nouocomensi: Incipit porticus ante medium diem hyberna, inclinato die æstiua, hac adeuntur dietæ duæ, quarũ in altera cubicula quatuor, altera tria: ut circuit Sol, aut Sole utuntur, aut umbra. De positione ædificij sic Columella in primo: Vrbana rursus in hybernacula & æstiua sic digeratur: ut spectent hyemalis temporis cubicula brumalem orientem, cœnationes æquinoctialem occidentem. Rursus æstiua cubilia spectent meridiem æquinoctialem, sed cœnationes eiusdem temporis prospectent hybernum orientem. ¶ Quanticunque domus: non minoris, inquit, conducetur coquus, quã domus extruetur illa marmorea: quasi dicat in ædificijs extruendis, parandisque coquis & epulis grandem pecuniæ summam non uerebuntur impendere: sed magistris qualis fuit Quintilianus, exiguam sane mercedem dabunt. Nam (ut scribit Plin. libro. 9.) coqui triumphorum pretijs parabantur, & coquorũ pisces: nullusque prope iam mortalis æstimabatur pluris, quam qui peritissime censum domini mergeret. Coquos autem in seruitijs habebant: cum antea eos ex macello (ut docet Plin.) conducere consueuissent. Liuius de bello macedonico: Tum coquus uilissimum antiquis mancipium & æstimatione & usu in pretio esse cœpit: & quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta. ¶ Pulmentaria: græci uocant obsonia: quæ nos pulmentaria a pulte (ut scribit Plin.) denominata. qua uice panis multis annis usi fuere Romani. ¶ Pulmentaria cõdiat: uersus est hyper

Pulmentaria

meter sicut illud Virgilius: Hęc finis fandi solio cum Iuppiter aureo. ¶ Hos inter sumptus: idest inter tales sumptus. ¶ Vt multum: ut magnum pretium. ¶ Vnde igitur tot: uerba poetam interrogantia. Si romani, inquit, tam parci sunt erga præceptores: unde igitur Quintilianus est tam locupletatus? Nam Romæ. xxiiij. annis rhetoricem professus est, ut ipse tradidit, primusque mercedem publicam meruit. Ex Hispania a Galba (auctore Eusebio) ductus est. a Mar. laudatur hoc epigrammate: Quintiliane uagæ moderator summe iuuentæ Gloria romanæ Quintiliane togæ &c. ¶ Saltus: tantum soli. unde Saltuarij, quos nunc camparios uocant. ¶ Exempla transi: uerba sunt poetæ respondentis Quintilianum esse prætereundum tanquam unicum felicitatis exemplum: ac si dicat nullum alium inuentum, qui ex liberalibus studijs sit locupletatus. ¶ Nouorum fatorum nouæ felicitatis, quam ipsa fata tribuere Quintiliano, ut esset diues. ¶ Felix: beneficio, inquit, fortunæ factum est, ut in Quintiliano omnia agnoscerentur, quæ in fortunato homine conueniunt esse. ¶ Felix quasi cui fortuna aspirauerit: quod ter est repetitum: ut latenter innuat tantam felicitatem non tam doctrinæ, quam fortunæ beneficio esse assequutum. unde sequitur: Si fortuna uolet. ¶ Pulcher: iucundus aspectu: aut politus & mundus: ut ad stilum referas.

¶ Acer ad dicendum. ¶ Sapiens: eruditione multa. ¶ Generosus: est qui magni & longi est generis. ¶ Subtexit Lunam: nobiles Romani lunatis calceis utebantur. Martialis libro primo: Lunata nusquã pellis, & nusquam toga. Statius in Siluis ad Crispinum: Primaque patricia clauat uestigia Luna. Cuius rationẽ Plutarchus in problematis longa disputatione ostendit: Quid est quod qui nobilitate præstare uidentur, Lunulas in calceis ferunt, an (ut dicit Castor) signum est eius quæ in Luna esse dicitur habitationis, & quod post mortem animæ rursus Lunam sub pedibus habebunt, an quod Arcades, qui cum Euandro in Italiam uenerunt proselenes appellati, hoc est antelunares, eo calcei genere uterentur. omitto reliqua quæ apud Plutarchum legi possunt. Alij tradunt romanos calceis lunatis esse usos instituente id Numa Pompilio: qui calceis senatorum C literã, quæ centum significat, inscribi iussit: ut per eam sese e numero centum patrum admonerentur. hanc postea a similitudine, Lunæ effigiem esse dixere: & ob id lunatos calceos appellatos. ¶ Nigrę alutę: nigros fuisse calceos ex eo carmine Horatij datur intelligi in Satyris: Nam ut quisque Insanus nigris medium impedit crus pellibus.

Lunati calcei

¶ Alutæ. i. calceo. appellatione alutæ intelligimus omnem pellem tenuem, & mollem. ¶ Orator: dicendi peritus. ¶ Iaculator qui argumentis suis tanquam telis aduersarium urgeat. ¶ Et si perfrixit, cantat bene: adeo, inquit, fortuna Quintiliano aspirauit: ut etsi raucus esset nimio frigore, tamen bene canere diceretur. ¶ Perfrixit: præteritum est a perfrigeo. illum autem diximus perfrixisse, qui nimio frigore sit factus raucus. Mart. lib. 3. Perfrixisse tuas quæsta est præfatio fauces. ¶ Distat: differt. ¶ Quæ sidera te excipiant i. qui siderum aspectus in ortu tibi affulserit. Creditum enim est ex astrorum motu futura cognosci, & nascentibus hominibus maliciam uel bonitatem, felicitatem uel infelicitatem portendi. unde Mathematici horã partus. i. horoscopum maxime obseruant. Suetonius in Augusto: Vulgata res est P. Nigidium comperta moræ causa, ut horã quoque partus acceperit, affirmasse dominum terrarum orbi natum. Iouis aũt & Veneris sidera benigna sunt nascentibus, & salutaria. Ouid. Natus est infelix (ita Dij uoluere) nec ulla Commoda nascenti stella, leuisue fuit. Non uenus affulsit, non illa Iuppiter hora. Contra stella Saturni malefica est: quibus in ortu irradiauerit. alibi Iuuena. Hęc tamen ignorat quid sidus triste minetur Saturni. Propertius: Et graue Saturni sidus in omne caput. ¶ Primos uagitus: primos ploratus. est enim uagitus proprie puerorum infantiũ. Ouid. in epistola Canaces ad Machareum: Vagitus dedit ille miser, sensisse putares. ¶ Rubentem: ob partum recentem. ¶ Si fortuna uolet: Quintilianum (ut diximus) latenter innuit Fortunę magis, quã doctrinę beneficio eo diuitiarum peruenisse. Est ergo sensus: Beneficio Fortunæ fieri posse, ut ex infima conditione aliquis ad supremos honores prouehatur. unde est illud Tranquilli de rhetoribus: Magna, inquit, professorum, atque doctorum profluxit copia: adeoque floruit, ut nonnulli ex infima fortuna in ordinem senatorium, atque ad summos honores processerint. uideturque hoc dixisse propter Quintilianum, quem Ausonius ad consulatum prouectũ fuisse ostendit his uerbis: Quintilianus consularia per Clementem ornamenta sortitus. ¶ De consule rhetor: id accidit Valerio Liciniano. de quo Plin. in epistola ad Cor. Minutianum ita scribit: Audistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? nondum te puto audiuisse. Est enim recens nuncius. Prætorius hic modo inter eloquẽtissimos causarum actores habeatur: nunc eo decidit, ut exul de senatore, Rhetor de oratore fieret. itaque ipse in præfatione dixit dolẽter & grauiter: Quos tibi fortuna ludos facis. Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores. ¶ Ventidius quid enim: probat exẽplo Ventidij Bassi, & Seruij Tulli Fortunam magnam habere potestatẽ in homines. Est autẽ ordo & sensus: Ventidius quid fuit aliud, quã sidus: i. qua alia re prouectus est ad consulatum, quã siderũ beneficio: Nã Ventidius Picens fuit genere, & loco humili, quem puerum cũ matre captum Pompeius Strabo, Magni Pompeij pater Asculo subacto inter cęteros ante currum suum triumphans sinu matris iacentem uexit. postea cum adoleuisset uictum sibi quæsiuit, comparandis mulis & uehiculis, quæ magistratibus præberet, qui sortiti prouincias forent. unde in amicitiam Cæsaris peruenit. mox tribunus plebis, ac deinde prętor creatus, atque in eo tempore iudicatus est a senatu hostis cum M. Antonio: post uero coniunctis partibus non pristinam tantum dignitatem recuperauit, sed pontificatum, ac deinde consulatum quoque adeptus est. Quam rem adeo intolerãter tulit populus Romanus, ut uulgo per uias urbis uersiculi perscriberentur: Concurrite omnes augures, aruspices, portentum inusi-

Aluta

Perfrigere

Vẽtidius

tatũ conflatum est recens. Nam mulos qui fricabat, cõsul factus est. Idem (auctore Plutarcho in uita M. Antonij) orientalibus prouincijs præpositus a M. Antonio, Parthos in Syriam rũpentes tribus prælijs fudit: primusq; de Parthis triumphauit, & morte obita publico funere sepultus est. ¶ Tullius non de Cice. sed de Seruio Tullo intelligit: qui ex serua natus in domo Tarquinij Prisci Tanaquilis astutia, regnum post interfectum Tarquinium obtinuit. ¶ Seruis: ut Seruio Tullo. ¶ Captiuis: ut Ventidio. ¶ Fati occulti: non intellectũ a nobis. ¶ Felix ille tamen: cui hoc acciderit, ut ex seruo fiat rex, & ex captiuo consul & triumphator. ¶ Pœnituit: exemplo Thrasymachi & Secundi Carinatis rhetorum ostendit infelicia esse literatorum studia: quando eorum laboribus iusta præmia non redduntur. uterq; enim coactus est, cum fructum ex studijs non caperent relinquere artem docendi. Thrasymachus autem fuit Carthaginẽsis inter Sophistas numeratus a Philostrato: qui cum rhetoricen cœpisset profiteri, destitit ob exiguam mercedem. Conqueritur & Martialis studia liberalia penitus negligi: At circum pulpita nostra: Et steriles cathedras basia sola crepant. ¶ Et hunc: scilicet Secundum, sicuti uisus fuit, & Thrasymachus Carthaginensis inops. De Secundo Carinate Tacitus libro quintodecimo scribit sic: Secũdum Carinatem græca doctrina oretenus exercitum: quodq; animum non bonis artibus imbuerat. Dion uero scribit: Caligulam adeo inuidum & suspitiosum ad omnia: ut Secundum Carinatem Rethora in exilium egerit: q; aliquando orationem quandam per exercitationem in tyrannos dixisset. ¶ Nil præter cicutas gelidas: damnat Athenienses auaritiæ pariter & insipientiæ: qui debitis non afficerent præmijs & honoribus uiros bonos & literatos: innuens ab eis Socratem etiam tantum philosophum, qui omni honore honestandus erat, sublatum ueneno cicutæ. Est autem cicuta (ut docet Plinius) publica Atheniensium pœna inuisa, semini, & folijs refrigeratoria uis, ut epota statim perimat hominem.

ASCen. ¶ BALNEA sexcentis &c. Vt tetigi docet diuitibus nihil minoris esse, quam liberorum eruditionem. Si quis minus peritus grammatice artis nesciat rationem latinitatis huiusmodi: quanti doceat: pluris agebat &c. Sciat omne pretium uenditionis, emptionis, locationis, conductionis, doctrinæ, disciplinæ, æstimationis, appretiationis, & quoduis simile a uerbis regi in ablatiuo: exceptis his q̃tuor, tanti, quanti, pluris, & minoris, cum eorum compositis, quæ sine substantiuo in ablatiuo poni uolunt: etiam si oporteret coniunctionem diuersos casus copulare: aut in alio casu responderi, quã interrogatum sit. & ideo dices: Ego tanti uendo quanti alij, & non pluris, fortasse etiam minoris ego sex aureis & pluris emi & cætera. cum substantiuis autem etiam illa in ablatiuo poni uolunt. ut tanto pretio emi. minori summa uendidi & cætera. Ordo est: Balnea supple constant diuitibus sexcentis supple nummis. & porticus sup. constat pluris. porticus dico. i. uia strata sub tecto: qualis i claustris conspicitur: ambitum uulgus appellat. in qua dominus. i. diues ille gestetur. i. portetur quoties pluit. an ne dominus sup. expectet. i. expectare debeat. serenum. i. serenitatem temporis, ut gestetur. q. d. indignum id esset. & ut spargat luto iumenta trahentia uehiculum. Et si uerba poetæ sunt: irrisio est: sin amici diuitis: illius adulatio. hic sup. uehatur potius. i. in porticu. namq; ungulæ mulæ mundæ. i. non lutosæ nitet hic. Cœnatio. i. camera ad cœnandum apta. fulta. i. sustentata. longis. i. altis & prolixis. columnis Numidarum. i. de marmore numidico factis. surgat. i. ædificetur alte in alia parte habitationis illius diuitis. & rapiat. i. auide ad se recipiat. Solem algentem. i. hybernum, uel iam occidentem. Quanticunq;. i. quantocunque pretio domus sup. constet. nihilominus sup. aliquis, qui componit. i. construit. docte. i. ex arte. fercula. i. genera obsoniorum. & qui condit. i. debito condimento coquit. pulmentaria. i. quæuis obsonia ut pultem decoquenda. duo sestertia. i. quinq; libræ. sufficiẽt. i. satis erunt. ut multum. i. ut res magna & ampla. Quintiliano. i. optimo rhetori ad erudiendum filium. inter hos sumptus. i. ubi tot in alijs rebus expenduntur. Nulla res constabit patri minoris. i. minori pretio, quam filius. Contra quod uerbum obijcit diues uel defensor dicens. Si nihil datur ut dicis oratoribus: unde igitur Quintilianus rhetor ille notissimus habet tot saltus. i. loca saltantibus feris apta: quæ nimirum spatiosa & diuitum sunt. Respondet poeta a fatis id esse: non a beneuolentia diuitum. qui si Quintiliano fauerent: non tot rhetores in paupertate degerent. sed qui felix est: idest fatum benignum habet: inuitis mortalibus plurima consequetur. ad quod declarandum plura intermiscet: conclusurus ibi: Felix ille tamen, coruo quoq; rarior albo &c. Ordo igitur est. O diues uel defensor diuitis, qui Quintiliani diuitias mihi obijcis. transi: idest prætergredere exempla nouorum. i. magnorum & inauditorum fatorum. i. noli mihi obijcere unum, quem fata ditarunt. quia felix: idest eufortunatus quem fata fouent: est supple: idest reputatur & habetur. &: idest pariter. pulcher: idest decorus in membris. & acer: idest strenuus in animo. & hæc sunt bona naturæ. Felix: idest is, qui felix est. est &: idest pariter. sapiens & nobilis & generosus. & subtexit: idest subsuit alutæ nigræ: idest calceo nigro, qui ingenuorum est. Lunam: idest formam Lunæ oppositam. quod nobilium est & pomposorum: quę sunt bona fortunæ. Felix: idest qui eufortunatus est: & felici sidere natus. est quoq;: idest etiam maximus orator. & iaculator: idest argumentatur, dialecticus, aut sophista. etsi: idest quamuis. perfrixit: idest raucus ex frigore effectus est. cantat tamen bene: idest reputatur bene cantare. Sunt qui frico frixi, & fricui in præterito habere dicant. exponentes sic: Et si felix ille orator, & iaculator perfrixit supple frontem: idest pudorem exuerit. cantat bene: idest reputatur optimus musicus, quamuis indecore id facit: sed prior sententia placet. Sunt autem hæc bona scientiæ & industriæ. Ideo autem felix hæc omnia obtinet. enim pro quia. quia distat: idest refert: interest. quæ sidera excipiant: idest egredientem capiant. te incipientem modo edere: idest emittere primos uagitus. idest fletus infantiles: quia (ut Plinius docet in principio septimi libri) a uagitu & lachrymis uitam auspicamur: idest incipimus. & rubentem adhuc a matre: idest qualis a matre egressus es: hoc est multum refert, quem horoscopũ habueris, & qualẽ faciẽ cęli in natiuitatis tuę hora. Quod quidẽ astrologorum est approbaremũ nostrũ, si ipsi sidera uiolẽtiã habere dicãt: potissimũ ad fortuita. unũ dicit poeta: Si fortuna uolet: tu fies cõsul: q est summus magistratus Romæ. de rhetore. i. qui fuisti iã rhetor: ut Quintilianus. Et si eadem: scilicet hæc Fortuna uolet: tu fies rhetor de consule: id est qui iam fuisti consul: sicut Valerius Licinianus. hunc ordinem tenet Mancinellus: quo melior Fortuna præcedit: & nõ est reprobandus: licet quidã codices econuerso prius habeant: Fies de consule rhetor. & post: De rhetore consul. Quid enim supple fuit Ventidius, qui in triumphum, ut captiuus ductus, postea triumphauit. Quid Tullius supple fuit: idest Marcus Tullius, qui humili loco natus omnes magistratus Romanos gessit. & primus patriæ parens appellatus est. Mancinellus dicit de Seruio Tullo potius intelligendũ esse: qui ex seruo ad regnũ Ro. peruenit: sed is Tullus non Tullius uocatus est. dicit enim Virgilius in sexto: Residesq; mouebit Tullus in arma uiros. An ne aliud supple fuerat quam sidus: idest sideris: hoc est constellationis approbatio & miranda potentia fati occulti: idest ignorati a nobis: quasi dicat: mini me fata dabunt seruis regna: ut Seruio Tullo. & dabunt captiuis & Ventidio triumphos: idest summam gloriam, quæ mortalibus a Romanis conferri poterat. Fatum est hoc loco uirtus siderum cum Fa fato: idest uoluntate & præordinatione Dei. qui dixit & facta sunt: & quæcunq; uoluit fecit. unde a fando deductũ est. quicquid enim fatur Deus diffinite futurum, non deerit. Et quia cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum: uolunt astrologi fatum ex astris posse deprehendi: quasi per astra Deus fetur. Fatum præterea est aliquando mors a Deo præordinata: quæ ineuitabilis est. multa de fato Cicero: multum theologi disputant: sed redeo ad ordinem. Quia ergo felix: idest felici sidere natus. peruenit ad optata etiam renuentibus mortalibus. ille scilicet Quintilianus, qui ad diuitias peruenit. tamen: idest tametsi. si rhetor. est supple felix. sed est supple quoq;: idest etiam rarior albo coruo: quia rarissimum euenit, aut fato, aut fortuna rhetorem diuitem fieri. & ita non debebat fatum nouum: id est inauditum unius rhetoris obijci contra id quod dictum est: quod nemo daret Quintiliano iam duo sestertia. Posset etiam ordo esse: Ille Quintilianus: scilicet est felix. & quoq;: idest etiam rarior albo coruo. & ita nouum est fatum eius tamen: idest quãuis. ipse sit felix. pœnituit multos cathedræ in qua rhetoricen docuerunt uanæ: idest inanis & sterilis: unde nullum fructum consecuti sunt. sicut: idest quemadmodum exitus: idest finis Thrasymachi: idest illius rhetoris Carthaginensis: atq; Secundi Carinatis: idest illius rhetoris. Athenæ &: idest etiam uos non solum Romani: uidistis hunc: scilicet Carinatem inopem. quia etiam apud Athenas pauper rhetoricen docuit: uos inquam Athenæ: nil ausæ conferre philosophis & rhetoribus præter gelidas cicutas: idest frigidissimæ herbæ succum uenenosum: quo Socratem in carcere necauerunt. & id in Athenas satyrico morsu adijcit poeta. Moris enim est satyrici per transitum quemq; carpere: quem Horat. summopere obseruat.

Dii maiorum vmbris tenuem, & sine pondere terrā,
Spirantesq; crocos, & in vrna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco. metuens virgæ iam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus. & cui non tunc
Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Ruffum, atq; alios cædit sua quæq; iuuentus,
Ruffum, qui toties Ciceronem allobroga dixit
Quis gremio Enceladi, doctiq; Palæmonis affert,
Quantum grāmaticus meruit labor? & tamē ex hoc
Quodcunq; est (minus est autem q̃ Rhetoris æra,)
Discipuli custos præmordet Acœnitur ipse,
Et qui dispensat, frangit sibi. cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere, non aliter, q̃
Institor hybernæ tegetis, niueiq; cadurci
Dummodo non pereat, mediæ quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sedebat
Qui docet obliquo lanam deducere ferro.
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, cum totus decolor esset
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.

IOAN. BRIT.

¶ DII maiorum umbris: optat manibus maiorum perpetuā tranquillitatē: qui pceptores nō minus, q̃ parētes coluerit. ¶ Dii. s. date. ¶ Tenuē terrā: sic Mart. Sit tibi terra leuis, mollíq; tegaris arena. Ouid. Et senis Anchisæ molliter ossa cubēt: Tibullus ɔtra: O tu qui Venerē docuisti uēdere primus: Quisqs es ifelix urgeat ossa lapis. ¶ Et in urna ppetuū uer: ppetuos flores. nā intra herbas odoratas ɔdebātur. ¶ Loco parētis: q summa pietate pceptores uenerati sunt. Seneca ad Luci. Quā uenerationē pceptoribus meis debeo: eandē pceptoribus humani generis, a quibus tāti boni initia fluxerūt. ¶ Metuēs uirgę: exēplo Achillis ostēdit, pceptores esse miro honore colēdos, q cū in Pelio mōte Thessalię educaret sub disciplina Chironis Cētauri, summo in honore eū semp habuit, & timuit. unde Oui. in Arte amādi: Creditur annosum ptimuisse senē. Quas Hector sensurus erat poscēte magistro: Verberib⁹ iussas prębuit ille manus. a quo & medēdi & canēdi artē didicit. De hoc plura ait: Recubās sub eodē marmore Chiron. ¶ Cantabat. s. Achilles laudes magistri. ¶ Mōtib⁹ patriis. i. Thessalicis: unā fuit Pele⁹ Achillis pater. ¶ Et cui nō tūc: erat, inqt, Chirō eiusmodi ut facile de se risū spectātibus posset mouere, tanq̃ caudatus magister. ¶ Citharœdi: Chironis, q (ut dixi) docuit Achillē & musicen & medicinā. de eo nō ulla Higinus. hic herbam inuenit, quæ Chironeū appellatur, sed & aliam quę Centaurion, omniū morborum remedium ꝓmittentem. de hoc plura io commētans Achilleidos. ¶ Sed Ruffum: nunc autē, inqt, tam longe abest: ut præceptores colantur: ut multi etiam a discipulis uerberentur. ¶ Ruffum qui toties: habet emphasim. q. d. qui contemnendus non erat, utpote Rhetor optimus, qui etiā Cic. eloquentię cuiusdam gallicę dixerit. Nam & alii extitere, qui Cic. ut superfluum notauerint. Brutus (ut auctor est Tacitus in lib. de claris Oratori.) cum elumbem fractum nominauit. Rursus idem auctor est, Cicero. a Caluo male audiuisse, tanq̃ solutum & eneruem. unde sic scribit in declamationibus: Caluus q diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquētię principatu habuit &c. ¶ Allobroga. i. gallum, & barbarum. nam Allobroges populi sunt Galliæ, quorum Vienna ciuitas est Metropolis. auctor est Strabo li. 4. ¶ Doctiq; Palæmonis: hic est ille Rhemnius Palæmon Vincentinus grāmaticus, qui (ut scribit Tranquillus de claris grāmaticis) tanta fuit superbia, ut diceret literas secum natas, & secum morituras. M. Varronē porcum literarū appellabat, iactabatq; nomen suum in Bucolicis non temere positum, prędagiente Virg. fore quandoq; omnium poetarum ac poematum iudicē. qui quādoq; interrogatus quid inter stillam & guttā interesset: gutta inquit stat, & stilla cadit auctor est Eusebius. Eius meminit & Plin. li. 14. ca. 4. ¶ Et tamē ex hoc: licet inquit id modicum sit, quod datur grammatico: tamen ex eo ipse pędagogus aliquid sibi intercipit. & est ordo Et tamē Acœnitus ipse custos discipuli præmordet ex hoc quodcunq; est: reliqua per parenthesim leguntur. ¶ Acœnitus: nomen uidetur esse fictum quod propriam nimiū spectet utilitatē: ab α quod est sine κοινῆς cōmunitas. ¶ Custos discipuli: pædagogus. ¶ Franget sibi: ex solida mercede magistri aliquid sibi pręcidet. ¶ Cede Palęmon: uerba sunt Iuuenalis quadam cum miseratione subsannātis defraudantium auaritiam. ut sit: Cede Palæmon de iure tuo, & patere æquo animo si quid tibi incipitur. ¶ Non aliter, q̃: patitur sibi detrahi institor uilis supellectilis. ut accipias tegetis ꝓ tegumēto lecti ad arcēdū frigus hybernū. est enim teges genus straguli. de qua abunde dictum est in. 5. Satyr. Institor autem (auctore Vulpiano) appellatur ex eo ꝙ negocio gerēdo instat: nec multum facit, tabernæ sit præpositus, an cuilibet alii negociationi. nā quicūq; ad emēdum, uendendumue præponitur institor appellatur. eos etiā dicendos placuit Institores qbus uestiarii, uel lintearii dant uestē circūferendá, & distrahédá. quos uulgo circitores appellamus. Strabularii quoq; institorū loco habendi sunt. Sed & si tabernarius seruū suū peregere mitteret ad merces comparádas, & sibi mittendas, loco institoris habendū scribit Labeo. hinc Institoriæ operæ dicūtur. Trāquillus in Nerone: Parabantur insignes ganeæ, & matronarū institorias operas imitantium. Ouid. Institor ad dominam ueniat discinctus emacem. ¶ Cadurci: utrum stragulo an tegumento lecti. Solēt enim lecti superne ueluti tētoriis cooperiri uelis eiusmodi cādidis. supra: Violato pœna cadurco. i. lecto, q aut stragulo niueo sternitur, aut superne (ut dixi) uelis cādidis integitur. Sunt. n. Cadurci populi Galliæ, apud quos lini ꝓstatia principatū obtinet in culcitris ob candorē. de qbus in pcedēti Saty. diximus. ¶ Dūmodo ne pereat: uerba Iuuenalis deridentis tam extremā hominum auaritiam. i. dummodo non pereat labor tuus docēdi post mediam noctem: quo tēpore multæ tibi olfaciendę sunt lucernæ: qđ ꝓ maximo fastidio intelligit. ¶ Ab hora: post horam Pli. in. 7. A cōceptu decimo die dolores capitis. i. post conceptū. de qua particula plura differuimus in. 1. Saty. illic: Exul ab. 8. Marius bibit. ¶ Medię noctis: eo enim tempore pueri ludum literarium petebant. Martia. lib. 9. Quid tibi nobiscū est ludi scelerate magister Infelix pueris, uirginibusq; caput. Nondū cristati rupere silentia galli: Murmure cum sęuo, uerberibusq; tonas. ¶ Flaccus Horat. bene autē Horatiū & Virgilium nominauit. Nam grammaticorum propriū est poetas iterp̄tari. ¶ Decolor: q nimia attrectatione, & fumo lucernarū colorē amittit. ¶ Fuligo: nigrities ea dr̄, q̃ ꝓuenit ex fumo. dicta fuligo q̄si fumigo. Lucernarum fuligo a Pli. dicitur.

Allobroges
Vienna
Institor
Circitores
Stabularius
Ab
Fuligo

A S Cen.

¶ DII maiorum umbris. Precatur bona maioribus. i. priscis romanis & græcis, qui præceptores suos non minus q̃ parentes coluerunt. Ordo est: Dii sup. dent. umbris. i. manibus & cineribus maiorum. s. defunctorū terrā tenuē, & sine pondere. i. leuiorem cyppū ut dicit Persius. i. mollem sepulturā: ut in pace requiescāt. & molliter ossa cubent. credebant enim gentiles bene esse manibus, si leuior & florida esset sepultura. & dent crocos. i. flores croci. & perpetuū uer. i. uiriditatem & amœnitatem ueris perpetuā. in urna. i. iuxta bustū ubi urna cinerum combustorum recōditur q. s. maiores uoluerūt pręceptorem esse loco sancti parētis: quia animorum nō corporū. uel loco. i. in ueneratione parentis: qui filio sanctus. i. uenerandus, & inuiolabilis esse debet. Achilles magnanimus ille: & formidata tonantis ꝓgenies: metuens uirgæ. i. flagelli pceptoris sui Chironis iustissimi centaurorum: iam tamen grandis effectus cantabat laudes Chironis. iam in patriis montibus. i. in Thessalia, quę est patria eius. docet. n. Homerus Achillem inter bellicos sudores etiam præceptoris sui & educatoris Chironis, quē centaurorum idem iustissimū prædicat, laudē decantasse. & cui cauda magistri citharœdi. i. Chironis cētauri, qui inferiorē ptē umbilico tenus eqnā habuit nō eliceret tūc risum q. d. cuilibet eliceret. & tamen Achilles eo, ꝙ præceptor erat, laudauit eum. sed iuuentus. i. multitudo iuuenum discipulorum cędit. i. percutit Ruffum Rhetorē illū, atq; alios sup. rhetores & grāmaticos. cędit inquā quemq;. i. quemlibet sua. i. quam docendam quisq; habet. Ruffum dico, inquit poeta, cędi a iuuēta: qui per arrogantiam & factionem diceret toties Ciceronem optimum oratorē allobroga. i. Allobrogorum more crasse & inflate loquentem. Sunt enim Allobroges nō lōge a Lugduno Burgūdiē uersus. Quis gremio &c. Nūc grāmaticorum. i. eorum, qui primas literas docent, miserrimam ostēdit conditionē: ut qui parū mercedis pro multis laboribus: & id quidem non sine interuentu litis obtineant. Ordo est: Quis affert gremio. i. in gremium: quia sedentibus præceptoribus ad gremiū eorū afferunt infantuli pretiū scholasticum. Enceladi, & Palæmonis docti utriusq; grāmatici. tantum sup. q̄tum labor grāmaticus. i. litera

Rara tamen merces, quæ cognitione tribuni
Non egeat. sed vos sæuas imponite leges,
Vt præceptori verborum regula constet,
Vt legat historias, auctores nouerit omnes
Tanq̃ vngues, digitosq; suos, vt forte rogatus
Dum petit, aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchisæ, nomen, patriamq; nouercæ
Anchemoli, dicat quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donauerit vrnas.
Exigite, vt mores teneros ceu pollice ducat,
Vt siquis cæra vultum facit, exigite, vt sit
Et pater ipsius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non est leue tot puerorum
Obseruare manus, oculosq; in fine trementes.
Hæc inquit, cures, & cum se verterit annus
Accipe, victori populus quod postulat aurum.

rius: hoc est docendarũ literarũ meruit. q. d. nemo, & tamen ipse cus
stos discipuli qui grece pœdagogus dicitur. Acœnitus. i. ꝓprii bo
ni: & non cõmunis amator. ꝑmordet. i. prius abrodit, & diminuit:
quasi de crustulis, & is qui dispensat. i. dispensator reru domesticas
rum diuitis: qui credita recipit, & debita soluit, frāgit priusquā pęda
gogo. i. pueri ductori det sibi aliquid ex hoc sup. modico: sup. pres
tio quodcũq; est. minus autem
est q̃d grāmaticis datur. q̃ sup.
sint æra. i. pretia argentea Rheto
ris. o Palæmon peritissime & ar
rogantissime grāmatice. cede. i.
patere te uinci: & patere aliquid
decrescere. i. diminui. inde. i. de
modica mercede tua. non aliter
q̃ patiat̃ sup. de pretio diminui.
institor. i. uenditor mercenarius
tegetis. i. lodicis. hybernę. i. qua
ĩ hyeme utimur (est enim densa
ex lana linteis inserta) & pro. i.
cadurci. i. ueli niuei. l. albi. dum
modo nõ pereat. i. dum aliquid
mercedis habeas ex eo q; sedisti
audiens & docens ab hora mes
diæ noctis: qua hora nemo exis
stens faber ferrarius: cui mos est
mane surgere: quia tarde opari
nõ licet: & qua nemo, qui docet
deducere. i. attenuare. obliquo
ferro. i. hamis qbusdam in tabulis fixis. lanam. i. carptor aut carmis
nator lanarũ. sedebat. s. tunc cum tu inciperes. dũmodo inquā non
pereat olfecisse. i. odoratu pertulisse totidē lucernas. i. lampadas: q̃s
pueri pauperũ noctu afferunt. quot pueri stabant ante te dicētes di
ctata. cum. i. quādo. Flaccus. i. liber Flacci Horatij. esset decolor. i.
decoloratus propter fuliginem. & cum fuligo. i. crassa nigredo ex
uapore olei ardentis. hęreret Maroni nigro. i. libro eius denigrato.
IOAN. BRIT. ¶ RARA tamē merces: licet, inqt, aliqua tibi merces detur. eam
tamen non habebis, nisi per litem & strepitum forēsem. ſ Cognitio
ne tribuni: iudicis. Nā pro tribuno unũquęq; iudicē intelligit. ſ Sed
uos sæuas: cum indignatione & quadam miseratione hæc dicit in
magistros, qui multis laboribus & incommodis onerātur. ex quo,
inquit, ipsi nõ possunt his tot incommodis deterreri: quo minus ue
stros filios doceant: uos eis asperas leges imponite. ſ Regula uerbo
rum: ut intelligat regulam omnium uerborum, quę casum uinum
quodq; uerbũ regat: quod inter rudimenta grammatices haud mi
Thermę nimum est. ſ Dum petit Thermas: loca calida ad hoc parata: ut su
dore toto corpore eliceretur. θερμὸν enim significat calidum. ſ Nus
tricē Anchisę: sępe enim eiusmodi quæstiones obscurę exigebātur
a grammaticis. unde & Tiberius (auctore Tranquillo) solitus est
fatigare grammaticos quęrēdo: quę fuerit mater Hecubę: qđ Achil
li nomen, cũ inter filias Lycomedis latuit habitu muliebri. Nec aũt
omnia cõmemorat: quasi quę modicę sint utilitatis: parumq; neces
saria. unde est illud Senecę in epistola de studijs liberalibus: Hoc q
dem me quęrere, ętate fuerit maior Homerus an Hesiodus, nõ ma
gis ad rē pertinet, q̃ scire an minor Hecuba fuerit, q̃ Helena. Quid
inquam annos Patrocli & Achillis inquirere ad rem existimas per
tinere? ſ Nouercę Anchemoli: de nouerca Anchemoli Virgil. hæc
cecinit: Hinc Stelenum petit, & Rhethi de gente uetusta Anchemo
lum thalamos ausum incęstare nouercę. scribit Seruius Rhetũ Ma
rubiorum regem fuisse in Italia: qui Anchemolo filio Casperiam su
ꝑduxit nouercam quam priuignus stuprauit. quo cognito cum pa
ter eum persequeretur, & ad pœnam uocaret, fugiens ille ad Turnũ
se contulit. Anchemoli siue Anchemori cuiusdam ab Hypsiphyle
educati mox serpētis morsu necati meminit Statius in Thebaide.
ſ Acestes: Crimnisii Siculi fluuij filius fuit ex Segesta Troiana. Vir.
Troia Crimnisio conceptũ flumine mater, Quē genuit. hic in Sici
lia imperium tenēs Æneæ multos cados uini dono dedit. Virg. Vi
na bonus, quę deide cadis onerat Acestes. ſ Ducat: fingat, formet.
ſ Pollice: tāquam digito. sumptum est autem de Persio: Et premitur
ratione animus, uinciq; laborat, Artificemq; tuo ducit sub pollice
uultum. ſ Ne faciant uicibus: rem pudendā uerbis honestis expres
sit. i. ne inter se uicibus coeant. ſ In fine: perpetratæ Veneris. in qua
oculi ad angulos retorqueri solent. Virg. Nouimus & qui te trans
uersa tuentibus hircus. ſ Hæc inquit cures: hæc sunt, inquit pater,

quæ tibi curanda sunt o magister. ſ Et cum se uerterit annus: ego
hunc locum simpliciter accipiēdum arbitror. i. cum annus cursum
suum perfecerit. nam proprium anni est i seipsum reuerti. Papinius
in Siluis. Versumq; domus sibi temperat annũ. Tranquillus in Ca
ligula: Vicies ac septies millies sestertiũ non toto uertente anno ab
sumpsit. Virg. Atq; in sua per uestigia uoluitur annus. Columella:
Tacito nam tēpora gressu Diffu
giunt, nulloq; sono conuertitur
annus. unde & Ouid. in Meta.
appellat annum uoluentem: Iup
piter ex æquo uoluentem diuis
dit annum. Hora. Inuersum an
num appellauit perpetuo (ut est
auctor Porphyrio) epitheto, qa
ĩ se semper uertitur. ut sit sensus
Difficilia quidem sunt: quæ tibi
o magister imponuntur a paren
tibus discentiũ: sed finito anno
præmium tuum promeritũ non
accipies nisi per litem: & qđ pos
pulus. i. ipse tribunus magistra
tus populi iusserit tibi uictori da
ri. ut sic referas ad illud: Rara ta
men merces, quę cognitione tri
buni Non egeat. Legēdum hoc
est risu satyrico in contēptũ aua
ritię sui tēporis. uerba enim sunt
Iuue. dicentis. post labores tuos
finito anno accipe mercedem, quam tibi daturus nõ est, nisi per lis
tē. Non tñ ignoro tradi a Macro. lib. 2. in somnium Scipionis: Vere
tentem annum appellari posse, cum astra cuncta ad eandem metā
redierint, unde semel profecta sunt. & paulopost inquit: Annus ues
ro q mũdanus uocat̃, q uere uertēs ē, qa ꝯuersione plenæ uniuersi
tatis efficit̃, largissimis sęculis explicat̃. Et in. 1. saturna. annũ Solis
uertētē noiat. Sed (ut diximꝰ) simplici sēsus hic locus ē accipiēdus.
¶ RARA tamen. Eandem rē continuat docens difficilē, & exis ASCen.
guam mercedem ex durissimis laboribus. tamen. i. quāuis. a media
nocte doceas. rara sup. est merces: quæ nõ egeat cognitione tribu
ni. i. quæ soluatur sine coactione tribuni. Sed uos parentes. s. discis
pulorum imponite pręceptoribus sæuas. i. magnas & difficiles obs
seruatu leges. ut regula uerborum. i. doctrinę. constet. i. innotescat
præceptori. quia uolunt parentes etiam hodie docere præceptores
quid doceant. Volunt ergo ut filius legat historias: ut nouerit oms
nes auctores, tanquam ungues & digitos suos. ut ipse rogatus for
te. i. a casu. dum petit. i. aggreditur. intrat aut Thermas. i. cameras
calidas: quas stufas Galli uocant. aut balnea Phœbi illius uiri. nisi
potius dicamus Thermas esse i domibus. balnea Phœbi in stagnis
aut riuis. a Phœbo. i. Sole calefactis. dicat respondens. s. nutricem
. i. nomen nutricis. Anchisæ. i. patris Aeneæ. & nomen & patriam
nouercæ Anchemoli. i. illius uiri. dicat quot annos Acestes rex Si
ciliensium: quem Virgilius seniorem dixit: uixerit. & quot urnas ui
ni. i. cados ut Virgilius primo Æneid. dicit siculus. s. Acestes. dona
uerit Phrygibus. i. Troianis. quę omnia in Virgilio tanguntur: sed
non explicantur. sunt autem friuolæ interrogationes. Et exigite. i.
exacte poscite: ut pręceptor ducat teneros mores puerorum. ceu. i.
tāquam duceret eos pollice ut. i. quemadmodum. quis polli ce dus
cit. si facit uultum. i. effigiem. cera. i. de cera, uel in cera quæ pollici
obedit. exigite ut præceptor sit. &. i. etiam. pater ipsius cœtus: nõ so
lum ut præceptor bonas literas: sed etiā ut pater bonos mores eos
docens. ne uidelicet pueri laudant turpia. i. turpiter uel turpes. i. so
domiticos ludos. & ne faciant uicibus. i. uicissim turpitudinē illam.
Non est leue. i. facile obseruare manus tot puerorum inspiciendo
quid agant & contrectent. & oculos trementes in fine: idest inspice
re an habeant oculos trementes. quod signum est peractæ libidinis
Pater: aut potius poeta irridens inquit: O præceptor cures hæc: &
cum annus se uerterit: idest redierit ad idem principium: quia (ut di
cit Virgilius) Redit agricolis labor actus in orbem: Atq; in se sua
per uestigia uoluitur annus: hoc est ergo expleto anno. accipe aus
rum: idest pretium quod populus postulat a præfecto, aut tribuno,
tibi uictori: idest uotorum compoti. qui in iudicio patrem uicisti: id
est sume has cures: ut in fine anni si conuincere poteris patrem: ha
beas eam mercedem, quam populus tibi postulauerit a præfecto,
aut tribuno: ut ipse tibi persoluat.

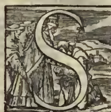
IVNII IVVENALIS AQVINATIS.

SRTYRA OCTAVA.

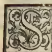
IN OCTAVAM SATYRAM IVVENALIS ARGVMENTVM.

Stemmata quid ? Hac Satyra eos insectatur, qui aut maiorum gloria, aut falsis fortunæ bonis efferuntur, existimantes ueram inde hominis nobilitatem pendere. docens eam hereditariam non esse: nec a parentibus testamento relinqui: sed unumquemq; uirtutum meritis fieri nobilem. unde illud est Senecæ ad Lucil. Platonem non accepit nobilem philosophia, sed fecit. Hincq; nactus occasionem monet Ponticum, ad quem scribit Satyram, multos extitisse, qui humili loco nati ad summam dignitatem consurrexerunt, seq; uirtutis splendore claros nobilesq; fecerunt. contra nonnullos, qui ex claris parentibus orti in aliquod dedecus reuoluti sunt: lucem, quam a maioribus suis acceperant, in tenebras conuertisse: ut sic demum ostendat ueram nobilitatem ex uirtute pendere.

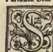

Temmata quid faciũt? quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri? pictosq; ostẽdere uultus
Maiorum? & stantes in curribus Æmilianos?
Et Curios iã dimidios? nasumq; minorem
Coruini, & Galbam auriculis, nasoq; carentem?

Satyra octaua. Stemmata: in atrijs.

IOAN. BRIT. Stemma. TEMMATA: in atrijs Romani imagines maiorum cereas habebãt singulis armarijs dispositas: ut essent imagines, quæ comitarẽtur gẽtilicia funera: semperq; defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui unq̃ fuerat populus. Stẽmata igit (ut scribit Plin.) lineis discurrebãt ad imagines pictas. Talẽ igit imaginũ ordinẽ antiq̃ stẽma noiauerunt. Trangl. in Nerone: Obiectum est Cassio Lõgino, q in uetere gẽtili stẽmate C. Cassii percussoris Cęsaris imagines retinuisse. Idem in Galba: Imperator uero ẽt stẽma in atrio ꝓposuerit: quo paternã originẽ ad Iouẽ, maternã ad Pasiphaen Minois uxorẽ referret. Mart. Atria Pisonum stabãt cũ stẽmata toto: Et docti Senecæ ter ueneranda domus. Diuus Hierony. ad Principiã uirginem: Vt exponam stẽmata p cõsules & p̃fectos p̃torio decurrẽtia. Spartia. in uita Cõmodi: Is .n. liber debet oĩa, q̃ ad stẽmata generis spectant continere. Lampri. in Alexãdro Seuero: Et stẽma generis dipinxerat, quo ostẽdebatur genus eius a Metellis descẽdere. Sene. in .iii. de beneficijs. Qui imagines in atrio exponũt, & noia familiæ suæ lõgo ordine ac multis illigata flexuris ĩ parte prima ædiũ collocẽt: non noti magis, q̃ nobiles sunt: q stẽmata ꝓ statuis accipe rẽtur, nõ ꝓbo. Nã cum Tranquillus scribat in ueteri stẽmate imagines retinuisse, Idẽ esset ac si diceret statuã: in statua retinuisse. Sed (ut dixi) p ordine illo nobilitatis, q desi gnabatur per eas statuas in atrijs dispositas in armarijs & illigatas multis lineis. de quibus & Paulus iurisconsul

Stemma tus de gradibus sic scribit: Stemmata cognationũ directo limine in duas lineas separãtur. q̃rũ altera supior, altera inferior. Ex supiore aũt uero & secũdo gradu transuersæ lineæ pẽdent. Stẽmata item a scriptoribus frequẽtissime pro generositate usurpãtur. Mar. Argenti furiosa sui, cũ stẽmata narrat. Papi. i Siluis. Ex pectatur equus: cuius de stẽmate longo Felix demeritos habet ad missura parẽtes. Persius: Stẽmate q thusco ramũ millesime ducis. Ait ergo poeta stẽmata nõ esse ea, q̃ nobilitatẽ hmõi parẽt. ſ Lõgo sanguine: lõgo maiorũ genere, ut oñdat ex genere maiorũ ueram nobilitatẽ nõ pendere. Ouid. Nam genus & proauos, & quæ nõ fecimus ipsi: Vix ea nostra puto. ſ Pictor uultus: nã imagines pictæ erant. ut dictũ est. Stẽmata discurrebãt lineis ad imagines pictas. ſ Æmilianos stantes in curribus. i. statuas triumphales Æmilianorũ. Nã Pau. Æmilius filius eius: q apud Cãnas trucidatus est, eũ de Liguribus & Persa rege Macedonũ triumphauit. ex quo natus est filius, quẽ Scipioni filio Africani superioris tradidit in adoptionem, q Æmilianus est cognoiatus. is fuit qui Carthaginẽ deleuit. Numãtiam in Hispania uicit. uñ Africani inferioris & Numantini cognomen reportauit. ſ Et Curios: M. Curiũ abstinentissimum fuisse illud declarat: quod cũ Samnitũ legati (ut scribũt Valerius, Plinius, Plutarchus, & Liuius) ad eũ in scãno sedentẽ magnum auri põdus attulissent, publice missum: inuitarẽtq; ut id acciperet, rñdit se malle locupletibus imperare, q̃ locupletẽ fieri. & q acie uinci nõ potuit, eũ pecunia corrũpi nõ posse. ſ Dimidios: uetustate exesos, & mutilatos. ſ Coruini: Coruinorũ familia fuit antiquissima, q̃ a coruo oppugnatore Valerij aduersus ferocẽ Gallũ accepit cognomen. ex ea familia fuit Messala Coruinus orator, q primus p̃fectus urbis sexto die magistratu se abdicauit, nõ ciuilem potestatẽ esse cõtestans. Eũ inter oratores laudat sic Quint. in .x. At Messala nitidus & candidus & quodãmodo præ se ferens in dicẽdo nobilitatẽ suam uiribus minor. ſ Galbam: Sulpitiorũ familiam antiquissimã docet Trãquillus in Galba. Qui aũt primus cognomen Galbæ tulerit, cur aut unde traxerit, ambigit. Familiã illustrauit Sergius Galba cõsularis, & eloquẽtissimus: quẽ tradunt Hispaniam ex prætura obtinentem. xxx. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis Variatini belli causam extitisse.

TEMMATA qd faciunt &c. ASCen. In hac octaua Satyra reprehẽdit poeta Põticũ, & eius similes de nobilitate generis gloriãtes: cũ ipsi ignobiliter. i. turpiter uiuãt. tãetsi sola uirtus uere nobilẽ faciat. Arguit aũt in principio eos, qui ut nobilitatẽ generis ostẽtẽt, p̃ponũt stẽmata. i. protractiones linearum cum inscriptione nolum & ꝓpriorũ & appellatiuorũ oium ab una radice descendentiũ: sicut arborem cõsanguinitatis canonum studiosi sibi cum appellatiuis noibus describunt. Q̃rõ si qs p exemplo stẽma primi regis Albanorũ describere uelit: ponat pro radice Saturnũ: & ꝑducat lineã paternã sic: Saturnus Iouẽ genuit. Iupiter Dardanũ & Venerem. Dardanus Ericthoniũ. Ericthonius Troem. Tros Assaracũ. Assaracus Capim. Capis Anchisen. Anchises & Venus Æneam. Maternã sic: Saturnus Faunũ genuit. Faunus Picũ. Picus Latinũ. Latinus Lauiniam: ex qua Æneas Ascaniũ fm quosdam primum Albanorum regem &c. huiusmodi autem origines & progationes alij solis nominibus: & per lineas connexis describebant. alij ẽt statuas ex cæra cõficiebant. ut ex Plinio per Mancinellum accepisti: & ut declarabo in principio sequentis particulæ. Quia tamen stẽma proprie corona dicitur: uult Calderinus stẽma solũmodo ob aliquod insigne facinus quauis corona: aut nautica: aut ciuica: aut murali: aut laurea &c. coronatorũ esse. nã nõ omniũ progenierum stemmata erãt. Ordo est: O Pontice qd stemmata faciũt ad nobilitatẽ sup. uerã. q. d. nihil. Quid prodest cẽseri. i. recẽseri. aut in lustris dũ census disquirit memorari. lõgo sanguine. i. longe sumpta origine. Et qd prodest ostẽdere uultus. i. effigies maiorũ suorũ pictas in foribus domuũ publicarũ, aut priuatarũ: aut ex cæra formatas & postea coloratas: & quid prodest ostendere Aemilianos? cuius

Quis fructus generis tabula iactare capaci
Fumosos equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male uiuitur? effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox?
Ante Numantinos si dormire incipi ortus
Luciferi, quo signa duces, & castra mouebant?
Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in herculeo Fabius lare? si cupidus, si
Vanus, & eubanea quantumuis mollior agna?
Si tenerum attritus catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit auos? emptorq; ueneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteros exornent vndiq; ceræ
Atria, nobilitas sola est, atq; vnica virtus.
Paulus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto,
Hos ante effigies maiorum pone tuorum,
Præcedant ipsas illi te consula virgas.
Prima mihi debes animi bona, sanctus haberi
Iustitiæq; tenax factis, dictisq; mereris,
Agnosco procerem, salue Getulice, seu tu
Syllanus quocunq; alio de sanguine rarus
Ciuis, & egregius patriæ contingis ouanti.
Exclamare libet, populus quod clamat Osiri

modi erãt Sciplones stãtes in sculptura. s. in curribus triũphalibus uidelicet. Et qd prodest ostendere Curios. i. maiores suos de gente Curiorũ: iam dimidios. i. pro dimidio sui dirutos, & uetustate exesos. & nasum minorē. i. uēto & pluuia aut edacitate tēporis imminutũ & attritum. Coruini. s. Valerij a coruo agnominati: & qd prodest ostendere Galbã, q Neroni successerat? uel potius aliquem ex maiorib' illius. carētē auriculis & naso. i. cuius statua antiquissima auriculis & naso ex uetustate mutilata erat. Gloriosum aũt erat habere in genere suo antiquissimos uiros nobiles. & ideo pulchrũ erat q statuæ eorũ iam cõsumi cœperant ex antiqtate. unũ Hora. ut Mecœnatis nobilitatē uno uerbo exprimeret, dicit in principio Carminũ: Mecœnas atauis edite regibus. & Virgil. libro. vii. de regia Pici: sic dicit Quinetiã ueterũ effigies ex ordine auorũ Antiqua ex cedro, Italusq;, paterq; Sabinus, Vitisator curuã seruans sub imagine falcē: Saturnusq; senex, Ianiq; bifrontis imago Vestibulo astabant: aliiq; ab origine reges, Martia qui ob patriam pugnando uulnera passi.

JOAN. BRIT. QVIS fructus generis: subaudi est. i. qd prodest ad nobilitatē: quæ hoc modo nõ parat. Iactare: ostētare. Tabula capaci: amplo armario. erãt enim (ut diximus) imagines cæreæ i armarijs. Magistros fumosos. i. imagines fumosas, & ueteres suorũ maiorũ, q fuerint magistri

Dictator magister equitũ

equitũ: quæ dignitas in populo Romano fuit amplissima. Nam dictatoribus semp iungebãtur eo modo, quo regibus tribuni celerũ. i. eqtum. nec unqua dictatores creabãtur, nisi ingruente maxima necessitate: tũc cæteri magistratus in urbe cessabant. ab ijs ius prouocãdi nõ erat, qbus & capitis animaduersio data est. Et quia hic magistratus maxime esset potestatis, nõ erat fas ultra sex menses retinere: cũ ergo dictator sine magistro eqtũ nõ creatur: bene dixit Cũ dictatore magistros. dictus est a dicēdo dictator: quod a cõsule diceret. Trangl. in Tiberio: Cũ dictatorē dicere a senatu iuberet. Fumosos aũt legendũ esse nõ famosos, illud me monet Ciceronis in Pisonē: Obrepsisti ad honores errore hominũ cõmendatione fumosarũ imaginũ: quarũ simile habes nihil, pter colorē. Sene. ad Luciliũ: Non facit nobile atriũ plenũ fumosis imaginibus: Boetius in principio operis loquēs de quibusdã uestibus ait: Quarũ speciem sicut fumosas solet imagines caligo quædã obduxerat. Nam i atrijs ignis fiebat. unde & Diuus Lucas in diuinis scripturis ait: Petrus uero sequebat eũ a longe. Accenso aũt igne in medio atrij, & circũsedentibus illis erat Petrus in medio illoꝝ. Non ignoro famosum capi etiã in laudē. de quo illic: Famosaq; mœnia Lagi. Corã Lepidis. i. clarissimis imaginibus maiorũ tuorũ: qualis fuit Æmilius Lepidus: qui bis consul fuit, pont. maximus, & censor. de quo plura i sexta Satyra. Effigies quo Tot bellatorũ: qd necesse est, inquit, iactare & ostentare effigies tot bellatorũ: si tota nocte in alea uersaris

Scipio Numantinus

ante Numantinos. i. ante imagines tuorũ maiorum: qualis fuit Scipio Numantinus. Nã Scipio Æmilianus Macedonici filius: ut a deleta Carthagine cognominatus est Africanus: sic & a Numantia deuicta Numantinus: q̃ ciuitas in Hispania olim memoratissima, q̃uis sine muris & turribus, populi Ro. p multos annos bella sustinuit: demumq; longa obsidione, & famæ uicta, seipsam ferro, ueneno, & igne subiecto absumpsit. Deletæ Numantiæ solum titulũ in triumphum tulit Scipio: nullo Numãtino inuēto, q cathenatus i triumphũ duceret: cuius cognominis meminit & Propertius: Vera. Numãtinos regna loquũtur auos. Et Apuleius in primo limine secundæ Apologiæ: At hoc ego Æmiliano, non huic Afro, sed illi Africano & Numantino, & pterea censorio uix credidissem. Et ita dictũ ante Numantinos. i. ante statuas Numantinorũ sicut & infra:

Statuam parentis ante triũphalem. Effigies quo. i. cur, ad qd Virgil. Quo molē hãc Immanis equi statuere? Luditur alea pernox: passiue dixit luditur alea: cũ uoce actiua ducatur ludit aleã. Sueton. in Nerone. Quadrigenis in punctũ sestertijs lusit aleam: ita dictũ sicut curro cursum, uiuo uitã. Pernox alea: ita dicitur ut illud uigiles fenestræ: nã quod hois est, rei applicuit. Pernox. n. appellatur, quod

Pernox

per noctē uigilat. Gellius: Stare solitus Socrates dr ptinaci statu perdius, atq; pernox a summo lucis ortu ad Solē alterũ orientē incõniuens. Luciferi ortu. i. ipso Auroræ ortu. i. si tota nocte i alea uersatus geri, tandem te ad Aurorã tradis. quo tpe maiores illi tui clarissimi impatores in expeditionem exercitũ ducebant. Nam & C. Sulpitius dictator (ut docet Liuius lib. vii. primæ Decadis) ubi illuxit in radicibus montiũ, extendere aciē cœpit ad uersus Gallos. Ortu Luciferi: Lucifer stella est Veneris, q̃ cum

Lucifer

añ Solē currit & orit ante lucē. Lucifer appellatur græce autem Phosphoros eadē, cũ Solē sequatur post occasum eius apparēs in cælo clarissimeq; lucens Vesperugo, siue Vesper uocitatur, græce aũt Hesperos. lege Victruuiũ lib. ix. & Plin. lib. ii. cap. viii. & Cice. in. ii. de natura Deorũ. Cur Allobrogici: sensus ē: Cur

Allobroges

inqt, Fabius maiorũ gloria efferat: eorũq; titulos sibi alciscat, si auaritia & libidine flagrat? ut ostēdat nobilitatē nõ pēdere ex genere: neq; ex gloria maiorũ. hoc dicit pp Qui. Fabiũ maximum filium Qu. Fabij maximi Allobrogis ciuis & impatoris clarissimi q uitã luxu perditã egit: & maioribus indignã adeo: ut Põpeius ptor urbanus paternis bonis ei interdixerit, lege Valeriũ lib. iii. cap. v. Per hũc aũt intelligit oēs, qui moribus nequaq̃ maioribus suis similes, eorum tñ gloria efferuntur. Allobrogicis. cognomine maiorũ: quod familiæ peperit. Is Fabius qui apud flumen Isaram aduersus Allobroges & Bituitũ Aruennorũ regē feliciter pugnauit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominũ centũ uiginti. Bituitus Albæ custodiendus datus est: cũ ad satisfaciendũ senatui Romã profectus esset, Allobroges in deditionē accepti. Lege Liuiũ. Allobroges aũt populi sunt Galliæ Narbonensis: quorũ metropolis est Vienna. Strab. lib. iiii. Fabius natus in lare herculeo: hoc dicit, quia geos Fabia origine duxit ab Hercule. Ouid. in Fastis lib. ij. Vt tñ Herculeæ superessent nomina gentis. Credibile est ipsos cõsuluisse Deos. Idem in libro de Ponto scribēs ad Fabiũ Maximũ sic ait: Cõueniens animo genus est tibi nobile namq; Pectus. & Herculeæ simplicitatis habes. Sillius in. ii. Fabius tirynthia proles Ter centum memorabat auos. Ferũt enim (auctore Plutarcho) ex una nympharũ Fabiũ Maximũ genitũ esse. Quidã uero Herculē apud fluuiũ Tyberim cũ muliere indigena congressum habuisse asserũt: & Fabiũ uirum optimũ, a quo Fabiorũ familia Romæ initiũ habuit, genuisse. unde ēt tanq̃ Deũ sibi propinquũ, & familiarē inuocabãt Fabij. Plutarchus in eadē uita Fabij sic scribit: Vt animaduertit dissipatas Romanorũ copias, & undiq; ab hoste circumuentas clamorq; fugientiũ ad aures eius peruasit, percusso femore, suspirijsq; ac gemitu oibus psentibus prob Hercules, inqt, citius qdem q̃ sperabã, tardius uero q̃ ipse maturabat, Minutius seipsum perdidit. Fabius item (ut scribit Plinius) recepto Tarēto ab hostibus signũ Herculis inde translatũ in Capitolio dedicauit. Et magna gaudeat ara: cur, inqt, sibi placeat Fabius q sacra Herculis ministret. Nam familia Fabiorũ sacra Herculis hæreditaria hēbat: q peculiari colebat ueneratione, originē. n. (ut diximus) ducebat ab Hercule. Eam aram magnã dixit p maxima: idq; ratione carminis. neq;. n. maxima in sexto casu põt stare in uersu. Eam aram Euander Herculi dedicauit in foro Boario. unde Ouid. in Fastis: Instituitq; tibi, quę maxima dicitur aram, De hac lege Liuium

uiũ i primo limine primi libri ab urbe cõdita, & Oui.in pri.Fastoꝝ.
Dionysius de ea ita scribit Est.n.foro Boario proxima ueneratioᵉ
neqꝫ apud incolas inter cæteras præcipua. Solinus: Hercules insti-
tuit aram, quæ maxima apud pontifices habetur, cum se ex Nicoᵉ
strata Euandri matre, quæ a Vaticino Carmentis dicta est, imortalẽ
cõperisset. ſ Si cupidus: si auarus sit. quod turpissimum homini est.
Tale est illud Persii: Egregiũ cũ me uicinia dicat: Nõ credã ſ uiso si
palles nũmo: Si facis in Penẽ quicqd tibi uenit amarum: Si puteal
multa cautus Vibice flagellas Nequicq̃ populo bibulas donaueris
Vanus aures. ſ Vanus: stultus, ac si dicat modicæ prudẽtiæ. ut illud: Sic ha-
bitũ uano. q nos distinxit Othoni. aut uanũ mendacẽ itelligit, & ne
quã. Teren. Nõ ne pudet uanitatis? hoc est mẽdacij. Virg. Nec si mi
serũ fortuna Sinonẽ Finxit, uanũ ẽt, mẽdacẽqꝫ improba finget. ſ Eu
ganea: patauina. ad oues aũt altinates respexit: q̃ lanarum mollitie
(auctore Columella) cõmendabãtur. Mart. Velleribus primis Apᵉ
pulia, Parma secũdis, Nobilis Altinũ tertia laudat ouis. sunt aũt Eu
ganei Venetiæ populi. Sidonius Appollinaris mentionẽ faciẽs de
Tito Liuio sic ait. Vel quicqd in æuũ Mittũ euganeis patauina uo
lumina chartis. Marti. laudãs altini littora lib. iiii. Epigrãmatũ sic in
qt: Quæqꝫ antenoreo dryadũ pulcherrima Fauno Nupsit ad Euga
neos sola Puella lacus. Cæterũ de Euganeis leges Plin. lib. iii. capi.
xx. & .xxi. ſ Mollior: delicatior, & minime aptus laboribus bellicis.
ut ostẽdat corporis molliciem haud quaqꝫ uiris cõuenire. ſ Attriᵉ
tus lumbũ: sinecdoche. i. hñs lumbũ attritũ. molliciẽ sui tẽporis no
tat: quo multi sibi draucos appetebãt, cutẽ sibi polientes. Lumbum
aũt posuit, ꝑ podice, quẽ ut teneri & ueluti mulieres uiderẽtur, deᵉ
Catina pilẽ, glabrũqꝫ sibi reddebant. ſ Pumice catinensi. i. siculo. Nã Catiᵉ
na ciuitas est Siciliæ nõ longe a mõte Aetna: q perpetuo flagrans
Pumex incẽdio lapides pumices eructat in littus catinẽse. Est aũt pumex
lapis leuis, & spongiosus, atqꝫ aridus incendio excoctus. De quo
sic Virg. i Aetna: Cõgeries saxi anhusto e uertice surgũt. Sic ueluti
in fornace lapis torret, & ois Exuit penitus uenis subit altius huᵉ
mor, Amissis opibus leuis sine põdere pumex Excutitur. De pumi
ce sic Plin. lib. xxxvi. Sed & his pumices, qui sunt in usu corporum
Traduco leuigandorũ fœminis iam quidẽ & uiris. ſ Traducit auos squalen
tes: idest dedecorat & ridendos præbet, cũ eis similis non sit. Traᵉ
ducere. n. est dedecorare: & ueluti infamia afficere. ut est illud Marᵉ
tialis. Rideris, multoqꝫ magis traduceris Afer .i. infamia afficeris,
& dedecore aspergens, & rideris. & in sequentibus: In qua se traᵉ
ducebat Vlysses: idest dedecorbat, seqꝫ ridendũ præbebat. Sic & ilᵉ
lud in sacra scriptura: Ioseph aũt cũ esset uir bonus, & nollet eam
traducere: hoc est nota & infamia afficere, & ridendam præbere.
De hoc etiam priore Satyra diximus. ſ Squalentes: uetustate. aut
ita effumigatos ob assiduos labores, quos pro patria tulerũt. ſ Em
ptorqꝫ ueneni: & si ueneficus est. ſ Imagine frangẽda: si in stemmaᵉ
te suorũ maiorũ habet statuã: q̃ cæteris est dedecori. & ideo frangẽ
da. ſ Funestat: cõmaculat. ſ Miseram: dictũ per cõmiserationẽ, quæ
talem produxerit. ſ Veteris ceræ: licet, inqt, atria plena sint statuis
maiorũ tuorum non tamen inde pendet nobilitas: sed ex sola, uni
caqꝫ uirtute. ea. n. est, q̃ (ut diximus) hoiem reddit clarũ & nobiᵉ
lẽ. per ueteres igitur ceras intelligo imagines cæreas: q̃ collocabanᵉ
tur in armarijs in atrijs. ut dictũ est. Seneca de beneficijs Nemo alᵉ
tero nobilior: nisi cui rectius ingeniũ: & artibus bonis aptius. Qui
imagines in atrijs exponũt, & nomina familiæ suæ longo ordine.
ac multis stemmatum illigata flexuris, in parte prima ædium colᵉ
locant, non noti magis q̃ nobiles sunt. ſ Atria: atrium prima
erat pars ædiũ, ubi imagines cereæ maiorũ in armarijs collocabãᵉ
tur, & ubi clientes dñum expectantes considebant. Horatius: Et re
bus omissis Atria seruantẽ postico falle clientẽ. Seneca de breuitaᵉ
te uitæ: Quã multi per refertũ clientibus atriũ ꝓdire uitabant. Il
lic ignis (ut paulo ante diximus) fiebat Ideo Iuuen. superius imaᵉ
Atria gines fumosas appellat. Dictaqꝫ sunt atria, uel ab atriatibus Thu
scis: quod illinc exẽplum sumptũ sit. auctor Varro. Vel quod a terᵉ
ra oriãtur, quasi atterrana, uel quod atra essent ex fumo. De ijs sic
meminit Vitru. in. vi. Earũ aũt rerum nõ solũ erunt in urbe ædifiᵉ
ciorũ rationes: sed ẽt ruri prætérquã quod in urbe atria proxima
ianuis solent esse. Poni aũt solebant imagines maiorũ cum titulis
suis in prima parte ædiũ: ut eorũ uirtutes posteri nõ solũ legerent,
sed etiam imitarentur. ſ Nobilitas sola, uirtus: concludit nobilitaᵉ
tem non in gloria maiorum, neqꝫ in falsis fortunæ bonis, sed in
propria, ueraqꝫ animi uirtute consistere. unde Marius apud Salluᵉ
stium ait: Fortissimum quemqꝫ generosum esse. Ostendit autem
poeta nobilitatem hæreditariam non esse: quando quidem uirᵉ
tus in qua ipsa consistit nobilitas, neqꝫ dono detur, neqꝫ accipiaᵉ
tur, cum diuitiæ & imagines, & alia fortunæ bona a maioribus
relinqui possint. ſ Virtus: auctore Cicerone in rhetoricis, animi Virtus
habitus est naturæ, modo atqꝫ rationi consentaneus. habitus Habitus
uero est animi, corporisqꝫ constans & absoluta aliqua in re perᵉ
fectio. ſ Paulus moribus esto: facito sis similis moribus Paulo &
Cosso & Druso: q multis officijs de repu. benemeriti sunt. per Pauᵉ
lũ itelligere possumus Paulũ Æmiliũ: qui Persen Macedoniæ regẽ
cũ liberis eius i triumphũ duxit: quiqꝫ frugalitatis & modestię amaᵉ
tor filiarũ maiorẽ M. Catonis filio uxorẽ dedit: minorẽ Helio Tube
roni pauperi, sed optimo. uirtutẽ. n. est admiratus, per quã erat pau
per. ſ Vel Cossus: de Cosso intelligendũ est: q (ut scribit Florus) Musᵉ
sulanos, & Getulos accolas Syrtiũ iubẽte Augusto Cęsare domuit.
uñ cognomentũ Getulici assecutus est. unde sequitur: Salue Getuᵉ
lice. meminit & Trangl. in Augusto. fuit & ante (ut scribit Liuius li
bro. iiii.) Cornelius Cossus tribunus militũ: q occiso Volumnio re
ge Veientium, optima spolia secunda retulit. ſ Drusus: de Claudio
Druso põt intelligi, qui (auctore Trãquillo) hostiũ duce Drauso
cominus trucidato, sibi, posterisqꝫ suis cognomen inuenit. Tradiᵉ
tur ẽt proprætor ex prouincia Gallia retulisse aurum, Senonibus
olim in obsidione Capitolij datũ, nec (ut fama est) extortum a Caᵉ
millo. Posses ẽt intelligere de Druso Nerone, qui Hasdrubalẽ iuxta
Metaurũ cæcidit. aut Druso fratre Tiberij Neronis: qui ab Auguᵉ
sto in Germaniam missus, parta illa uictoria Germanici cognomẽ
est assequutus. Hos ergo tres cõmemorat. ut de republica optime
mentos. ſ Hos. s. mores. ut sit sensus: Fac ut imagines tuorũ maioꝝ
uideãt uitã bene cõpositam in te esse. ſ Illi. s. mores. ſ Præcedant: si
uis, inqt, uera nobilitate censeri, fac dignitates & honores, quos in
republica adeptus es, uirtutibus & moribus ornes, & eos semper
tecũ præferas. ſ Ipsas uirgas: ipsas dignitates. nã cõsulibus duode
cim lictores dabãtur cũ duodecim fascibus uirgarũ totidemqꝫ seᵉ
curibus colligatis: q cõsules præcedebãt. ꝓtoribus uero sex tatum
fasces cũ reliquis insignibus. ſ Animi bona: bonorũ tria sunt gene Bonorũ
ra: alia sunt corporis: ut ualetudo, uelocitas, uires, dignitas. Alia tria gene
fortunę, q̃ externa dĩr, q penitus extra sunt oẽm hois potestatem, ra
& fortunæ iperio subiecta, ut genus, eductio, opes, clientelæ, amiᵉ
citiæ, affinitates, gloria maiorũ, quæ incerta, infirmaqꝫ sunt, quæqꝫ
hoies ignauos plerũqꝫ reddunt, & ab oi uirtute alienos: hinc ergo
uera nobilitas nõ pendet. Alia sunt ai bona, q̃ cõsilio & cogitatioᵉ
ne nostra cõstant: uidelicet iustitia, fortitudo, prudẽtia, & modestia:
q̃ uirtutes sunt morales, & qbus ueluti Dijs similes efficimur. hinc
ergo uera habet nobilitas. inqt igit poeta: Prima mihi debes animi
bona: ut sit prima pro primũ. nomẽ pro aduerbio. ut sit sensus: Si
uis nobilis haberi ex bonis externis, & corporis, fac primũ bona
animi. i. uirtutẽ amplexus sis: q̃ maxime æternitati hois memoriam
cõsecrat: & sine ea uera nobilitas nõ habet. ut ostẽdat & illis bonis
hoiem ẽt posse clarescere: sed bona animi ea esse, q̃ uerã hois nobi
litatẽ tribuat. ſ Sãctus haberi: ordo hic est, & sensus: Ego te, inquit,
agnosco procerẽ. i. nobilẽ, si mereris haberi & dictis & factis sanᵉ
ctus & iustitiæ tenax. Bene aũt Iuuenalis uirũ bonũ diffiniuit, q &
ope & uerbo unicuiqꝫ si possit ꝓdest, & nemini iniuriã facit. Sanᵉ
ctũ (auctore Macro.) dicimus sacrũ & religiosum & oi obseruaᵉ
tione iuiolatũ. uerũ ẽt apud auctores, ut hoc loco, accipit sanctus
pro eo, q se ab oi labe purũ custodit. ſ Agnosco procerẽ: te habeo
& admitto nobilẽ, & generosum. ſ Mereris: subaudi extrinsecus si
.i. si tu mereris haberi sanctus. i. bonus factis & dictis. ſ Salue Geᵉ
tulice: te. n. salutabo quocũqꝫ uis cognomine, ut nobilissimũ q̃lis
fuit Cossus Getulicus, tãq̃ & tu Getulos deuiceris. nã a uictorijs co
gnomẽta duces reportabãt: ut Numidicus, Macedonicus, Creticus,
Isauricus, Dacicus, Britãnicus. Mar. Creta dedit magnũ, maius de
dit Africa nomẽ Scipio, qđ uictor, quodqꝫ Metellus hẽt. Nobilius
domito tribuit Germania Rheno: Et puer hoc dignus noie Cæsar
eras &c. ſ Seu tu Syllanus: ordo est & sensus: Et libet mihi exclama
re præ lætitia, quod populus Ægyptius clamat inuento Osiri: si tu
contingis patriæ ouanti Syllanus rarus & egregius ciuis de quoᵉ
cunqꝫ alio sanguine. i. præ lætitia clamabo, si tu de quocunqꝫ sanᵉ
guine, ac si dicat etiam uilissimo natus, similis fueris Syllano raᵉ
ro & egregio ciui, ut ꝑclara ꝓ rep. facias sicut Syllanus. Is. n. (auᵉ
ctore Liu. lib. viii. secũdi belli punici) Scipionis legatus Magonẽ
ducẽ Carthaginensiũ in Hispania superauit. Hãnonẽ alterũ impe
ratorẽ uiuũ cepit. Sicqꝫ poeta semper docet illos nobiles esse unde
cũqꝫ nati fuerint: q ꝑclaris facinoribus uitã suã illustrauerint. ſ Paᵉ
triæ uãtinã patria læta est, cũ de rep. bñ merẽtes habet ciues.

ASCen. ¶ QVIS fructus generis tabula &c. Eandem rem continuat: ut tamen scias lector quid per tabulam significet leges ꝑ Mancinellũ ex Plinio recitata. q̃ si legisti q̃dem: sed nõ intellexisti: hoc sibi uolũt. Veteres Romani ut ad maiorũ uestigia inuitãda iuuenes quotidie cohortarent: ꝓposuerãt oculis suis illorũ insignia hoc modo in atrijs: quas Galli salas uocãt. erant quędã armaria, i. uariarũ repositoria seu locatoria (cogor fere barbarus esse ut intelligar) i q̃busdã ꝓponebãtur uultus egregiorũ uiroꝝ suæ cuiusq; familiæ expressi cęraq; dũ quis mortuus erat, circũ funus ponebnt. ut tota familia. i. oẽs q̃ de domo illa unq̃ egregij prodierãt, cõspicerent. iuxta aũt armaria in parietibus erãt flemmata. Idest ramusculi ab radice primi nobilis in illa domo discurrẽtes ad imagines oium nobiliũ ab illo descendentiũ illic pictorũ: ad quas imagines erãt tabulæ formatæ in formã tabularũ cæratarũ in q̃bus infantuli scribere discunt, ubi cartharũ abundantia nõ est: eæ aũt tabulæ erant capaces, ita q̃ codices: idest (ut uulgus uocat) rotula continerent & monimenta: idest scripta ad æternã memoriam eorũ, quæ ij quorũ erant: in magistratu gesserãt: in ianuis aũt, & circũ ualuas erãt imagines ingẽtium animorum, qui aliqua bella egregia gesserant, & spolia, exuuiasq; hostium retulerant, quæ quidem spolia affigiebantur limitibus, & fornicibus, ac ualuis: eo pacto, ut ne alieno quidem domino, qui eas ædes emerit, ea deponere liceat. de quibus spolijs dicit Virgilius continue ad ea quæ in superiore particula recitauimus sic: Multaq; præterea sacris in postibus arma, Captiui pendẽt currus, curuæq; secures: Et cristæ capitum, & portarũ ingentia claustra Spicula, clypeiq;, ereptaq; rostra carinis &c. Ordo textus nostri est. Quis fructus: idest quæ utilitas supple est. iactare: idest ad iactantiam ostẽtare in tabula capaci: idest ualde ampla largam scripturam capiente. famosos: idest gloriosos & maximæ famæ. & hoc quidem hic in bonam partem. magistros equitum, quos capitaneos uulgus uocat, cum dictatore: qui summus erat magistratus, non ordinarie, sed pro tempore creatus: qui non ut consul cum patribus quid faciendum esset consultabat: sed dictabat: idest ex sententia sua pronunciabat quicquid uolebat. nec erat ius ab eo prouocandi. Quis fructus inquam est ostentare maiores summos magistratus gessisse. si male uiuitur ab ostentantibus: scilicet coram Lepidis: idest illic ubi imagines Lepidorum: idest optimorum uirorum, quales Lepidi fuerunt depictæ erant: quasi dicat nullus. & quo. i. ad quid ualet iactare tot effigies bellatorum, martia qui ob patriam pugnando uulnera passi. si alea: idest ludus aleatum. pernox: idest totam noctem durans. luditur: idest exercetur ante Numantinos: idest uictores Numantiæ ciuitatis Hispaniæ, quam Scipio expugnauit: qui ob id Numantinus dictus est. Et si talia ostentator uel aleator postquam totam noctem fere lusisti. incipis dormire ortu Luciferi: idest oriente Lucifero: quo oriente, uel in cuius ortu duces Romani mouebant signa: idest uexilla & castra. hæc est uera lectio, quam Calderinus uir nimirũ argutissimus, & optime de literis meritus (licet aliquando dormitasse notetur) nobis approbat. quapropter miror cur Mancinellus ab eo discesserit. Tametsi enim nõ omnino dissona sunt quæ adducit: uerisimilior tamen est Calderini sententia. Verũ quidem est q̃ Lucifer dictus sit Phosphoros græce. & Nomantia ciuitas Hispaniæ sit. adde si uis q̃ ẽt Hesperus Lucifer quodãmodo dici põt: non solum, quia idem est astrũ: uerũ ẽt quia utroq; tẽpore lucem fert: sed matutino affert, uespertino aufert. Vnde ferre licet raro pro auferre ponitur. ut in Bucolicis: Omnia fert ætas, aium quoq; &cæ. & ita si Luciferũ dicere uoluisset, q̃ lucẽ auferret: nihil tamẽ procederet: quia sensus non est q̃ incipiat aleator dormire ubi totam noctẽ luserit uesperi: sed summo mane sub lucem. Præterea quales ortus mihi pones i Hesperia: hoc est occidente: quomodo Luciferũ uesperi orientem dices, cum iam uicinus occasui sit. Ad hoc quis Luciferũ unq̃ dixit, q̃ lucem auferat: licet ferre pro auferre per aphæresim dicatur. sed hoc purgant, si non potius inuertunt, dicentes Luciferum pro Hespero poni. fateor quidem quosdã primo Æneidos Reuocato sanguine Teucri, Teucrũ ꝓ Dardano putare poni. sed si mihi esset hic de ea re disputandi locus: dicerem. nec illic Teucrum pro Dardano: nec alibi Philomelam pro Progne: nec alia pro alijs (ut dicuntur) poni: sed pro se. nam uult sanguinem. Teutri reuocari: idest aboleri, ut ex Creta oriundum: & Dardani genus ex Italia oriundum exaltari. Reuocamus enim florentes dum eos ad abolitionem uocamus. Sed ad institutum nostrum. licet aliqui duces Romani cœperint castra mouere cum Hesperi occasu. quando scilicet: aut opportunitas, aut necessitas interueniens consulit: tamen adventante luce consuetius est moueri. Præterea quis neget uituperabilius esse cũ Lucifero oriente q̃ cum Hespero occidente incipere dormire. Non est ergo opus accipere Luciferum pro Hespero: & ortum pro occasu: cum in propria significatione uerior sit sententia: Cur Fabius: idest aliquis Fabiorum natus. in lare herculeo: idest in familia, quæ Herculem se auctorem habere profitetur. gaudeat allobrogicis supple titulis, & appellationibus: quas Fabius emendatus ex quo Allobrogas uicerat moribus, assumpsit: se Allobrogum appellans: quas filius ob turpes mores merito amiserat. & cur gaudeat magna ara Herculis: idest pontificatu ad magnam aram Herculis. uel gloria, quæ ex eo Fabiorum familiæ oriebatur: q̃ ab eo scilicet Hercule genus ducerent. cuius maxima Romæ ara uenerabatur. cur inquam gaudeat talibus: si ipse existens cupidus: idest auarus. si uanus: idest mendax, & sine fidei constantia: & melior quantumuis agna euganea: idest oue altina, qua nihil imbellius: cum Hercule nil fuerit bellicosius. & si atritus lumbum tenerum: Idest mollem & delicatum ac libidinosum: idest habens eum atritũ. est enim græca figura. punice: idest lapide cauernoso, quo membranæ & cutes leuigantur & poliuntur. catinensi: idest æthnio: idest qualem Aetna mons Siciliæ sæpe euomit. moris est epitheta rebus dare a locis in quibus plurimę & optimę sunt. ut hybleę apes: tyria purpura. indici uniones &c. producat. i. porro ducat, & exponat oculis mortalium ad ostentationem. auos: idest imagines auorum. squalentes: idest situ & squalore uictas. quia (ut prius dixi) quæ quisque amat, ea potissimum colit: quia ergo talis non uult imitari mores maiorum suorum, derelinquit imagines eorum squalidas. & si ipse emptor ueneni: quo suos necet: funestat: idest incæstat. & quasi funere contaminat. imagine supple sua frangenda: idest dirumpenda: & non cum alijs ponenda. & ita quasi mortua inter uiuentes. unde quodammodo quasi præsenti semper cadauere funestam facit miseram gentem: idest progeniem suam dignam miseratione, cum ei imputandum non sit, si malos habeat nepotes. quibus optimis moribus egregie præluxerint. Miserũ fere in bonam partem accipimus: nec de malo miserum diximus. Licet igitur: idest quamuis. ueteres ceræ: idest antiquissimæ imagines ex cæra in armarijs (ut dixit Plinius) dispositæ exornent tota atria. tamen supple sola atq; unica uirtus est nobilitas. uel nobilitas est sola atque unica uirtus: idest nihil dici potest uera nobilitas: nisi ipsa sit uirtus. Et ideo esto moribus: idest similitudine morum. Paulus: uel Cossus: uel Drusus: id. similis optimorum uirorum cuiusmodi illi fuerunt. & pone hos mores tuos bonos, quibus alicuius: illorum similis es. ante effigies maiorum tuorum: idest reputa te potius nobilem: quia tales mores habes: q̃ quia tales parentes & maiores. illi scilicet boni mores præcedant: idest præferantur quantum ad hoc quod est effici nobilem. ipsas uirgas. Idest fasces uirgarum quos lictores ferebant. te supple existente consule: idest non te tam reputabis nobilem q̃ generosos habeas parentes: aut amplos gessisti honores: seu magistratus: q̃ q̃ spectatos obtineas laudatissimi cuiusq; mores: ut in sequentibus prosequitur dicens. Prima mihi debes animi bona. Ordo est: ac si dicat poeta: Si tu uis ut te dicam nobilem: tu debes mihi bona: idest bona dotes & uirtutes. animi prima: idest in primis ante omnia alia: idest ante generositatem & claritatẽ sanguinis: aut amplitudinẽ honorũ: aut opes fortunæ Sola. n. animi uirtus nostra est. Sanitas. n. & incolumitas aut pulchritudo naturæ, cæloq; debẽtur: generositas progenitoribus: honores exhibẽtibus: diuitiæ fortunæ: aut donantibus eas: & potissimũ Deo: cuius omnia bona sunt: at uirtus quã nemo mortalium aut dare aut auferre nobis potest: nra (ut dixi) est: sed non a nobis. Si tu mereris factis & dictis: idest opere & sermone: quo ordine dixit Lucas actu. pri. Cœpit Iesus facere & docere. haberi: idest æstimari & reputari sanctus: idest inuiolabilis. & tenax: idest obseruans tenaciter iustitiæ. ego agnosco supple te, uel in te. procerem. i. primorem ciuitatis optimũ uirũ, & nobilissimum, q̃ ciuitatis onera portare posses: ut nobilissimus & generosissimus. Raro autem procerem: quiritem: primorem: primatem: optimatem: & huiusmodi singulariter leges. Salue Getulice: idest ego te tunc salutarem sic o Getulice: idest ita generose ut Getulorum uictor salue. seu: idest siue. tu existens Syllanus: idest nobilis ut Syllanus: seu supple ciuis carus. Et proi: idest egregius: idest per uirtutem ab alijs segregandus (unde Home. & post eum Virgil. duces ab exercitu segregant: ut Reliquias Danaum, atq; immitis Achilli) cõtingis. i. cũ difficultate datus es patriæ ouanti. i. exultanti de uirtute tua.

¶ OSIRI

IOAN. BRIT.

Osiris

OSIRI inuento i.inuento Api boue, quẽ Ægyptij colunt, ueluti Osindẽ. Nã tradiderũt alam Osindis in boue trāsmigrasse. Non est fas eũ certos (ut scribit Pli.) uitæ annos excedere. Mersum igit̃ io sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu aliũ, quẽ substituant, donec inueniãt moerent. Derasis ẽt capitibus, nec tñ usquã diu q̃ritur uitulus priori persimilis: quo inuẽto populus luctũ finit.

in Nerone: Igitur quasi iam depulso Nerone qnisnã diligeretur, re quirebant, & omnium ore Rubellinus Plancus celebrabatur: cui nobilitas per matrẽ ex Iulia familia, ipsa placita maiorũ colebat habitu seuero, casta & secreta domo, quantoq; metu occultior, tanto plus famæ adeptus. ¶ Tumes alto sanguine Drusorũq; genus trahis a familia Claudiana in qua fuit Claudius Drusus ille, qui (auctore

Inuento. quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis? nanum cuiusdam Atlanta vocamus,
Aethiopem cygnum, paruam, extortamq; puellam,
Europen, canibus pigris, scabieq; vetusta
Leuibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, siquis adhuc ast,
Quod fremit in terris violentius. ergo cauebis,
Et metues, ne tu sis Creticus, aut camerinus.
His ego quem monui, tecũ est mihi sermo Rubelli
Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Vt te conciperet, quæ sanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoso conducta sub aere texit,
Vos humiles inquis, vulgi pars vltima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis,
Ast ego cecropides, viuas, & originis huius
Gaudia longa feras, tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies, solet hic defendere causas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis, domitiq; Bataui
Custodes aquilas armis industrius; at tu
Nil nisi cecropides, truncoq; simillimus hermæ,
Nullo quippe alio vincis discrimine, q̃ quod
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago.
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocunq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis.
Sed vænale pecus corithæ, posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit.

De Abi boue ita scribit Strabo lib. xvii. Memphis Ægyptiorum est regie: ea Apidis tẽplũ habet, q idẽ est, quod Osiris. Hic aũt est ille Osiris: quem alij Saturni ex Rhea filiũ fuisse tradũt. Alij Iouis ex Niobe. Virũ magni ingenij, gloriæ cupidum, qui relictis agris & patria sua, ad Ægyptios transferauit, quos ditioni suę subegit. Isidẽ Inachi filiã, q̃ Io ante uocabat̃, duxit uxorẽ: quorum uterq; ob uarias uirtutes diuinos honores meruit. (Isis Thesmophora) Isis .n. leges statuisse fertur. unũ Thesmophora a græcis: hoc est legifera dicta est. Eã ẽt frugũ inuẽtricem dñt. Osirim uero uarias artes Ægyptios docuisse. de quibus sic canit Tibullus: Primus aratra manu solerti fecit Osiris: Et teneram ferro sollicitauit humum. Primũ in expertæ cõmisit semina terræ: Pomaq; nõ notis legit ab arboribus. Hic docuit teneram palis adiũgere uitẽ: Hic uiridẽ dura cedere falce comã. Verũ Osirim ferunt a Typhone fratre p fraudẽ occisum fuisse, ac dilaniatũ, eiusq; mẽbra ab uxore diu q̃sita: q̃ cũ nõ inueniret. in maximos fletus prũpere solitã. Quare cõmotos Ægypticos tã diu ea quæsiuisse quoad iuxta Syenẽ iuenerũt: q̃ illic Isis sepulturæ mãdauit. ¶ Insignis: subaudi est. ¶ Quis .n. rationẽ affert illũ nobilẽ nequaquã cẽsendum: in quo solum p̃clarũ genus, & nõ uirtus spectat̃: ut ostẽdat solã uirtutẽ dare hoi nobilitatem. Seneca. Quis est generosus? ad uirtutẽ bene a natura compositus. Quint. Qui generosissimus? nõne q optimus? nõ q celebrate nascẽdi, sed q uirtute maxime excellit. ¶ Nanũ cuiusdã: ostẽdit illũ sæpe derisui haberi, q nobilis & generosus appellat̃. Na quemadmodũ per risum & iocum appellamus nanum alicuius Atlanta, & Æthiopẽ albũ & Cygnũ, ita ẽt ironicos appellamus aliquos Creticos & Camerinos: cum tñ sint ueri Cretici nec Camerini: hoc est cũ io ijs nulla maiorũ uirtutis ornamenta spectentur. ut sit sensus: Non si te Creticũ aut Camerinũ aliqs appellat, propterea es Creticus aut Camerinus. nã id cognomẽ posset tibi esse impositũ in derisum, sicuti etiam per iocum Atlanta nanum appellamus. ¶ Europen: quã ob pulchritudinem Iupiter in taurum conuersus ex Phœnicia in Cretã aduxit. fuit autẽ filia. Agenoris Phœnicię regis. ¶ Leuibus: sine pilis, qui pp ætatem longam, & scabiẽ decidunt. ¶ Violẽtius q̃ pardus, tigris, & leo. ¶ Ergo cauebis, Et metues: ne te ita per derisum uocent Creticum & Gamerinum: quemadmodũ nanũ appellant Atlanta, & Aethiopem cygnũ. Ab eo Metello qui deuicta Creta Creticus est cognominatus, & ab eo P. Sulpitio Camerino uetustissimi generis, qui una cũ Sp. Posthumio Albo. Aulo Manlio missi fuerũt Athenas, iussi inclytas leges Solonis describere, & aliarum ciuitatũ instituta, iura, moresq; noscere. ¶ Tecũ est mihi sermo Rubelli Plance: a Pontico ad quem scribit Satirã discedit, & Rubellium Plancũ alloquitur. mox ad Ponticũ redibit, cum dicet paulo post: Hæc satis ad iuuenem. De Rubellio Plãco ita scribit Tacitus

Tranquillo in Augusto) hostiũ duce Druso comminus trucidato sibi, posterisq; suis cognomẽ inuenit. Hinc fuit Claudius ille Drusus, qui statua sibi cũ diademate ad Appij forum posita Italiam per clientales occupare tentauit. hic Claudius ille pulcher, q apud Siciliam non pascentibus in auspicãdo pullis, ac per contemptũ religionis mari demersis, quasi biberent quãdo esse nollent, prælĩũ nauale iniit, & superatus est. hinc deniq; Tiberius Nero tertius imperator, & Drusus frater eius. ¶ Tumes: in superbiã eueheris, tanq̃ aliquid egregiũ feceris: unde nobilis sis cẽsendus. sicq; ostendit ad uerã nobilitatẽ non sufficere genus maiorum. Vt te conciperet: subaudi extrinsecus &c. ut sit: Et ut te cõciperet mater ex familia Iulia: nõ aũt ignobilis mulier, q̃ ut gente paupertate texit telam conducta mercede. ¶ Sub aere: sub dio. sicq; pauperũ mãsiones designauit. Horatius. Diues ne prisco natus ab Inacho: Nil interest an pauper, an infima De gente sub dio morens. ¶ Vos humiles inquis subaudi estis, cũ cõtemptu p̃ferendũ hoc est. ¶ Patriam parẽtis: unde descẽdent parens uester. ¶ Ast ego cecropides: subaudi sum. i. nobilis. non autem hoc dicit: q sit Atheniensis Rubellius: sed q cũ Athenis de nobilitate esset certatio: alijq; se dicerẽt oriundos a Cecrope: seq; cecropidas dicerẽt. alij ab Alcmæone: unũ Alcmæonij, alij ab Erectheo: unũ Erecthidæ Cecropidę genere p̃stabãt. (Cecropidæ Erictida Alcmæonij.) ¶ Viuas: nõ sine indignatione dictũ a poeta & irrisione uanæ nobilitatis. Imitatio est Persii: Dinomaches ego sum sufla, sum cãdidus esto. ¶ Tñ ima: ut ostẽdat nobilitatem pendere ex uirtute & bonis aĩ: nõ aũt ex bonis externis: qbus insulsi hoies infiant. ¶ Nobilis: ironicos q se nobilẽ putat. ¶ De plebe togata. i. uili. Toga .n. (ut diximus ex Asconij testimonio) erat uiliorũ. ¶ Nodos: difficultates. ¶ Soluat: explicet & enodet. ¶ Aenigmata (Aenigma) ænigma sermo est obscurus iterpretamento indigens. ab αἰνίττω quod est nuo. innuit .n. qddã quod postea est pluribus explicãdũ. uel ab αἰνίττομαι quod est obscure loquor. ut illud: Vidi mare concretũ in creta ligneo in cãpo: ubi caro humana ossibus ludebat. signat .n. salinũ cũ sale ĩ mensa ubi manus humana talos iactabat. itẽ: ut Mr me genuit: eadẽ mox gignit̃ ex me. cũ sig̃nat ex aq̃ glaciẽ cõcrescere: & rursus ĩ aq̃ resolui. ergo ęnigmata dubios & obscuros legũ sensus, q̃ græci dñt ænigmata. hoc genus qdã e nostris ueteribus scirpos appellãt. Gellius. ¶ Hic alius, ut sit sensus: Alius iquit, iuuenis, quẽ tu ignobilẽ appellas, nulli p̃sus pro repu. parcẽs labori longinqs regiones petit, mille pericula adit. At tu nihil horũ facis: Cecropidẽ te tñ uocas hoc est nobilẽ. cũq; desidię cõsulas una hac re tñ gloriaris, q̃ nobilis sis. eũ aũt nõ appellat Cecropidẽ (ut diximus) q̃ sit Atheniẽsis, cũ familiæ de nobilitate cõtẽderẽt: aliæ dicebãt se a Cecrope oriũdas: unũ Cecropidæ dicebãt̃. aliæ ab Alcmæonij, unũ Alcmæonij. aliæ ab Ericlheo: unũ Ericlhidæ. sed Cecropidę

nobiliores habebātur a Cecrope:q̄ ēt ante Deucalionis tpa regna
uit Athenis quē oīs antiq̄tas fabulata est fuisse biformē: q̄ primus
marē fœminæ matrimonio iunxit. ¶ Euphratē partes oriētales. nā
Euphrates fluuius est, quē fundit oīa:or Armenia Babilonē inter
luens. auctores Strabo lib.ii. & lib.xi. Solinus & Mela hūc Asirij
Bataui Regis flumen appellant. ¶ Bataui domiti: de Batauis meminit Ta
citus in eo opusculo, quē de Germanis cōposuit. Sunt.n. Germa
niæ populi Rhenū incolētes. hos Domitianus adhuc puer domuit
ut scribit Tacitus & Silius: At puer auricomo iā formidate Bata
uo. ¶ Custodes aq̄las: uexilla. nā aq̄la romanorū erat insigne. Iuue
na. in sequētibus: Da nunc & uolucrem sceptro, q̄ surgit eburneo:
eo loco de aquila pluscula dicemus. Vegetius: Primum signum to
tius legionis est aq̄la: quam aquilifer portat. ¶ Aquilas custodes do
miti Bataui. idest præsidia posita ad tenēdos Batauos nuper domi
tos a Domitiano. ¶ Trūcoq̄ simillimus hermæ. i. statuæ Mercurij.
Hermes Hermes.n. appellatus est Mercurius: ut auctor est Fulgētius: ab eo
q̄ ἑρμηνεύω idē est, quod iterpretor & dissero illa uidelicet cā, uel
q̄ negociatori linguarū sit disertio necessaria (utraq̄.n. regna per
meare dr̄ supna, atq̄ inferna) quod mō uētis in altū nauigās cur
rat mō demersus interna tēpestatibus appetat. uel (ut auctor ē Dio
dorus lib.pri.) q̄ sermonis inuētor fuerit. Horat. Mercuri facūde ne
pos Atlātis: Qui feros cultus hoīum recētū Voce formasti catus.
uel q̄ a uerborū interptatonē inuenerit uñ & ipsū Hermem: hoc est
interpretē appellarūt. Latini uero Mercuriū dici uoluere q̄si mer
ciū curā negocijs.n. (ut scrib. Fulgētius) pfuisse dr̄: eūq̄ Deū lucri
putauerūt. Persius: Mercurioq̄ accersi fibra, da fortunare penates,
Horat. Mercarier unus. Cū lubro norā nō frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomē cōpita. Hermæ lapidei Athenis ex do
mestica cōsuetudine opus q̄dratū plurimi erāt tā in priuatarū ędiū
uestibulis, q̄ī sacrarū: q (ut scribit Thucydides lib. vi. hystoriarū)
una nocte, cū Athenienses expeditionē aduersus Syracusanos pa
rarēt, ex maxima parte circa ora circūcisi fuerūt incerto auctore: q̄
res infelicitatē portendit Atheniēsibus. nā a Syracusanis superati,
cæsiq̄ pene fuerūt oēs De Mercurio ēt sic loqtur Macrob. primo
Saturna. Pleraq̄ ēt simulachra Mercurij quadrato statu figurātur,
solo capite insignita. Hoc idē testat Plutar. ī Nicia & Alcibiade sic:
Adijciebāt p̄terea Mercurij statuas: q̄rū Athenis magna copia erat
ex oībus locis ciuitatis una nocte fuisse deiectas: capitibusq̄ pfra
ctis ad terrā prostratas iacere meminit & Æmilius Pronus in Alci
biade. in. iiii. ēt libr. epigrāmatū Xenocratis q̄dā epigrāma edidit:
ubi introducit Mercuriū loquentē, interrogātēq̄ cur ipsum sine pe
dibus, & manibus sculpsissent: cum & palæstrita sit, & gesticulator:
ἑρμῆς, ὠκὺς ἐγὼ κικλήσκομαι παλαίστρῃ. μὴ κολοβὸν χειρῶν ἵστατε
μηδ' ἄποδα. πῶς ὠκὺς ἐγὼ πῶς δ' ἔργα χερσὶν ὁμάσω ἐς βάσιν
ἀμφότερον ὀρφανὸς ἑστάμενος: hoc est Hermes ego celer uocor, sed
palæstræ. Nō mutilum manibus statuite, neq̄ absq̄ pedibus, uel
quō celer ego, q̄ō aūt recte manus mouebo? Adgressi utrorūq̄
orphanus existēs. bene igit̄ cōparat poeta illū, q̄ se Cecropidem di
xit: cū patriæ inutilis sit, statuæ trunco Mercurij. ¶ Nullo discrimine:
nulla differētia. ¶ Dic mihi Teucrorū ples. i. o tu Rubelli, qui te ia
ctas oriūdū ex sanguine Iuli & Troianoꝝ. nā ex familia Iulia (ut di
xi) ducebat origīnē. ¶ Nisi fortia. i. alicuius uirtutis. ¶ Sic laudamus
equū: q̄a sæpe sit uelox ī certamine & uictor. ¶ Feruet: celebratur.
¶ Exultat applaudit, & fauet. ¶ Rauco: sonoro p̄p clamorē fauentiū
& excitātiū currētes illic aurigas. Nā (ut diximus initio opis) Rauci
Codri. Raucus uocabulū est mediū: ut mō sonoꝝ, mō obtusę uocis
raucū appellemus. ¶ Nobilis. s. est. ¶ Nobilis hic: ille, inq̄t, nobilis ha
bet equus undecunq̄ ortus sit: q̄ in certamine cæteros cursu supe
rat. ut inuat ita & illos nobiles uocādos, q̄ egregio aliquo facto cę
teris pstāt. nō q̄ opibus, aut maioꝝ gloria nitant, cū nobilitas tota
ab aīi p̄bitatibus pēdeat. ¶ Hirpini: nomē eq̄ optimi. Mart. Hirpini
ueteres, q̄ bene uouit auos. ¶ Hirpini, & Corithæ: ait poeta eorum
sobolē a dn̄is. q̄bus cari esse deberēt respectu parentū, uenditioni
exponi, q̄a paꝝ cursu ualeāt. ¶ Si rara: ratio q̄re uendatur. ¶ Iugo. i.
si rarā cōsequuta fuerit uictoriā: dum currū in circo trahit.
ASCen. ¶ TVNC te inuēto libet exclamare illud genus exultationis:
quod populus Ægyptius exclamat Osiri. i. boue Osirim repōtante
inuēto. postq̄ diu q̄situs fuerat. n. p q̄a. q̄s. q. d. nemo dixerit. hūc
. i. cū generosum, q̄ existēs idignus gn̄e suo: q̄a a uirtute maiorum
suoꝝ degeneras. est tm̄. i. solūmodo. isignis. i. clarus & insignitus.
& p insigni pditus. pclaro noie. i. cognomine maioꝝ suorū: hoc est
hn̄s nomē p̄clarorū uirorū, & nō operatiōes. Proxime ꝯsequētia legi
p̄īt ut p similitudinē oñdat: q̄ sicut p ironiā nanū uocamus Atlāta:

siue Atlātē (est.n. accusatiui casus ab Atlas) ita nō nisi ironice cpl
moꝝ uiroꝝ nol a pditissimis damus. Maior tñ uis & melior ꝯtextus
erit p Iterrogationē figuratā: q̄ negatiuā r̄nsionē efflagitat. hoc mō.
Nunq̄d uocamus nanū. i. pusillū filiū cuiusdā noti nobis. Atlanta
. i. pulcherrimū & longissimū uirū. q̄lis & q̄tus dr̄ Atlas: q (ut Vir
gi. iiii. Æneid. dicit) Axem humero torquet stellis ardētibus aptū:
Nunq̄d uocamus Æthiopē. i. nigerrimū. cygnū. i. cādidissimū: Num
quid nos uocamus puellā paruā, & extortā. i. strumosam & gibbo
sam, & mēbra extorta hn̄tē, Europen. i. pceram & pulchrā, q̄lis erat
Europe: Nunq̄d tigris: aut pardus: aut leo: aut sup. si q̄d est in ter
ris: quod fremit adhuc uiolētius, q̄ alalia iā dicta. erit nomē cani
bus pigris: & leuibus. i. expilatis: hoc ē q̄bus attriti sunt, uel excide
rūt pili. uetusta scabie. i. p uetustā scabiē. & lambētibus ora. i. extre
mitatē lucernæ siccæ. i. inutilibus ad uenationē. & uictū fœde quæ
ritātibus. q. d. minime. uñ infert: Ergo tu cauebis & metues ne sis
Creticus. i. appelleris Creticus aut Camerinus. i. uir strenuus & no
bilis sicut Metellus, q̄ deuicta Creta Creticus dictus est & tñ sis hō
neq̄ & pditus: ita hoc ultimū Calderinus, & ex eo Mācinellus glo
riat̄ aperuisse. ego credo legi posse: ac Camerinus: nō aut. & sēsum
esse. Ergo cauebis ne sis Creticus noie. s. ac Camerinus re. Nā creti
cū nomē seueritatis ē & uiri iuridici ut Saty. scda Cretice pelluces.
ubi creticus nō ponit̄ p noie uiri: sed p excellētissimo. uñ ægre fert
q̄ Creticus. i. q̄ seuerus iudex esse debeas. pellucet. i. p molles habi
tus lucet ut ibi dictū est. Camerinus aūt p sordido ponit̄, ut ī pcedē
ti Saty. Tu Camerinos, & Bareas, tu nobiliū magna atria curas.
Præterea Sulp. Camerinus uitiosus a Tacito notat̄. Quia tamē tex
tus habēt aut Camerinus. & certū est Camerinos nobiles esse: expo
ni pōt: ne sis Creticus, aut Camerinus. sup. noie tm̄. Neq̄ ordo esse
Ergo tu quē ego his monui cauebis ne sis Creticus &c. Sed sicut
Hora. in primo sermone ad auditorē suū ridentē. & libēter rē fabu
losā audiētē dicit: Quid rides: mutuo noie de te Fabula narrat̄ &c.
ita hoc loco p fantasiam quādā fingit poeta Rubelliū Planeū hæc
libēter audire. q̄si in aliū dicātur: uñ interrogat eū dicēs: Quē mo
nui putas his uerbis meis o Rubelli Plāce. sermo ē mihi tecū. i. ad
te loquor. tu. n. tumes. i. inflaris, & superbus incedis alto sanguine
Drusorū. i. illorū nobiliū. tanq̄. i. perinde. ac si ipse. i. tu. feceris aliq̄d
p̄p quod esses nobilis & p̄p quod dignus sup. esses: ut matrona ali
q̄ nobilissima, q̄ fulget sanguine Iuleū Iulius Cęsar cognoiatus,
cōciperet te. & nō ea q̄ cōducta. i. mercenaria. texit. i. texturā exer
cet in uētoso agere. i. Targnij Supbi. Tu. n. inq̄s ad populū Roma
nū. uos humiles. i. humili domo loco nati estis sup. ultima. i. uilissi
ma, & abiectissima pars nostri uulgi: quorū nemo queat mōstrare
patriā parētis sui. i. nemo scit uñ originē duxerit, cū tñ aduena sit.
At. i. sed. ego sup. sum Cecropides. i. nobilis a principe ciuitatis
meæ originē trahēs: sicut Cecropidæ. i. Athenienses nobiles a Cecro
pe rege suo. R̄ndet poeta, aut forte aliq̄s ex plebe. q. d. bn̄ sit tibi: uel
psit tibi q̄ Cecropides sis. Viuas: sicut a gratātibus dr̄ uiuat rex. &
feras. i. tollas: habeas lōga gaudia huius originis: tñ ne contemnas
oīno plebē: q̄a tu inuenies in ima. i. infima & humillima plebe. Qui
ritē. i. ciuē Romanū. facundū. i. disertū & bn̄ loquentē. hic. s. plebe
ius facūdus solet defendere causas nobilis. s. hois & idocti. ueniet
sup. aliq̄s de plebe togata. ī Romana. uel si uis de classe libertinoꝝ
q̄ togati salutabāt. & p̄texta nō gaudebāt. q̄ soluat. i. apiat. nodos
. i. difficiles & intricatos sensus & iuris enigmata. i. obscurissima
p̄blemata regū. i. q̄ sit iuris legūq̄ pitus. hic. i. hm̄ōi plebeius. petit
Euphratē. i. Armenios & exteras regiones: aut miles, aut negocia
tor missus. iuuenis. i. ī iuuēta sua. & ipse idustrius. i. solers, & gna
uus, & ad multa reip. utilis. armis. i. parma. petit aq̄las custodes Ba
taui sup. populi Germaniæ domiti a Domitiano. s. iuuene. i. signa
aut uexilla Romana, q̄bus Bataui iā domiti custodiunt̄ ne rebellēt.
at. i. sed. tu q̄ te iactas de nobilitate tua. nil sup. es nisi Cecropides
. i. nobilis & generosus. i. nihil cōmodi p patria facis. q̄ pro &. es
sup. simillimus trunco hermæ. i. Mercurij cuius caput solū effigia
tū erat: & q̄ dabat̄ p̄clare agētibus. q̄ppe: quia certe tu nō uincis. i.
excellis illū truncū ullo alio discrimine. i. ulla alia differētia, q̄ q̄ ca
put est illi marmoreū: & tua imago uiuit: sed nihil boni operatur.
Dic mihi Teucrorū proles &c. Ostēdit ī cæteris aiantibus nihil ge
nerosum dici, aut nobile p̄p nobilitatē gignētiū: si idipsum fortitudi
ne ac generositate ai careat. Ordo est proles Teucrorū. i. iactans te
a Teucris. i. Troianis originē ducere. existens tñ aialia muta: q. d.
idola & nihil boni agentia: aut dicentia. dic mihi: q̄s putet. i. cēseat,
aliq̄ sup. aialia gn̄osa. i. nobilia ex gn̄e nisi fortia. i. ea q̄ fortia sunt:
q. d. nemo. Nempe. i. quia. certe nos laudamus sic. i. p̄p propriam
uirtutem,

uirtutem, ac dotẽ. equũ uolucrem. i. uelocis cursus. cui facili supp. ad cursum. i. agili. feruet. i. multiplicatur cũ feruore. plurima palma. i. uictoria i certamine curuli (aut ẽt dũ solus currit, sicut nõc I mul tis locis Italiæ eq uel soli, uel cũ leui sessore emittũtur ad cursum sta tuto uictori præmio) & cui uictoria exultat. i. cũ gaudio & exulta tione spectantiũ acclamatur. in Circo. i. populo in Circo sedẽte. rau co. s. pp plausum & frequẽtem clamorẽ. Hic. i. hmõi. equus uictoriosus est sup. nobilis. de quo cunq gramine. i. qbuscunq pa scuis. uenit. i. adducit (est. n. præ sentis tpis: qa corripit primam) cuius sup. eq fuga. i. cursus ues lox. qsi aufugiẽtis. est clara. i. per spicua ante alios sup. equos. & cuius puluis. i. abs quo puluis cõcitatus: & p aerẽ diffusus. est. i. cõspicit. primus in æquore. i. campo equo & plano) nã equor ẽt i terra est, ut in aqs. sed qa liq da si nõ uiolent i æquore coeũt: ideo uulgo mar uocam' equor) sed decus. i. armẽtũ equorũ (pe cus. n. est quod humana caret ef figie) uenale. i. pductũ ad uẽdẽ dũ. existẽs posteritas. i. ples aut generatio posterior. corthæ. i. il lius laudatissimæ eq: & hirpini il lius optimi eq. si uictoria cedit. i. paret & cõcedit illi rara iugo. i. p iugũ. i. trahẽdo iugum curuli certamine: uel forte cõscẽdendo iugũ. i. editorẽ partẽ montis.

SAN. LIT. ¶ NIL ibi maiorum. nullo. n. maio respectu mouẽtur: quin illos ut inutiles uẽdãt. Sicq poe ta docet illos cõtemni: q a maio ribus suis degenerauere. ¶ Nil ibi: ordo est: Nil respectus est. ¶ ibi. i. in quo optimis parẽtibus pgenito. ¶ Vmbrarũ: maiorum

Epirediũ mortuorũ. ¶ Epiredia: Epirediũ currũ signat. quod uocabulum Romani (auctor Fabio) ex duo bus peregrinis suũ fecerunt. ipi

Rheda & rheda dictione gallica: quod uehiculũ signat. Gelli. auctor est quosdã sensisse uocabulũ totum esse barbarũ. ¶ Molam Nepotis: Nepos nomẽ est pprũ uiri: q Ro mæ habebat pistrinum. de quo Mar. Bis uicine Nepos. ¶ Segnipedes: pigri. facta est cõpositio ex se gnis & pes. cõtra sonipedes acres appellamus. ¶ Ergo ut miremur: sensus hic est: Q uandoqdẽ is nobilis dũtaxat est, cuius uita pẽdet ex uirtute, & nõ ex maiorũ gloria. Aliqd igit primũ effice, unde te & nõ tua. i. maiorũ tuo genus & facta miremur: qa (ut dictũ est ex Ouidij sentẽtia) Genus & pauos, & quæ nõ fecimus ipsi, Vix ea no stra puto: sed quod p uirtutẽ fecimus, id totũ nostrũ est, & facit nobi les. ¶ Nõ tua: genus & gloriã maiorũ tuorũ. ¶ Aliqd da: aliqd pclarũ ede. ¶ Quod possim incidere titulis. inscriptionibus. ¶ Præter ho nores pter famã & gloriã tuorũ maio: quos tanq uiros pbos lau dauimus. ¶ Quibus oia debes: ex qbus totus pẽdes oia. n. q habes uidelicet gloriã & famã illis debes. i. eorũ bñficio oia habes ita ut dictũ, ut illud: Criminibus debẽt hortos. i. obligati sunt criminibus: q hortos habeãt: qa eorũ bñficio sunt assequuti. ¶ Hæc satis: absolu ta quã fecit digressione ad Rubelliũ redit ad Põticũ. ¶ Hæc satis. s. sunt. ¶ Fama: aut quẽ gloria maio tradit. & reddit supbum: aut quẽ fama. i. rumor tradit esse supbũ. i. dicit. ¶ Nerone ppinquo: hic. n. inflatus ex familia Iulia oriundũ (ut diximus) se pdicabat: ex q & Nero Cæsarũ ultimus originẽ ducebat. ¶ Rarus. n. nõ est, ingt mi rũ Rubelliũ ita Iflari gloria: qa raro fitiut sensus cõis i magnis opi

Sensus cõis bus inueniat: sicq taxat Rubelliũ moeræ inscitiæ: ut q inde ueram nobilitatẽ pendere existimet. ¶ Sensus cõis: intelligẽtia qdã omniũ

Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretiis mutare iubentur
Exiguis, tritoq trahunt epiredia collo
Segnipedes, digniq molam versare Nepotis.
Ergo vt miremur te, non tua primum aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, qbus omnia debes.
Hæc satis ad iuuenem, quẽ nobis fama superbum
Tradit, & inflatum, plenumq Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna. sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic vt nihil ipse futuræ
Laudis agas, miserum est aliorũ incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat vlmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer, ambiguæ siquando citabere testis,
Incertæq rei, Phalaris licet imperet, vt sis,
Falsus, & admoto dictet periuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam viuendi perdere causas.
Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.
Expectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna, modumq,
Pone & auaritiæ, miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum vacuis exhausta medullis,
Respice quid moneant leges, quid curia mandet.
Præmi a quanta bonos maneant, q fulmine iusto
Et Capito, & tutor ruerint damnante senatu.
Piratæ Cilicum, sed quid damnatio confert,
Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Natta reliquit?
Præconem Chærippe tuis circunspice pannis,
Iamq tace, furor est post omnia perdere naulum.

cõis dicimus. n. hoiem a cõmuni sensu remotũ: q aliqd turpiter & citra rõnem facit: qsi q minime quod ab oibus cõiter fieri solet, fa ciat. Imitatio est Horatij: cõi sensu plane caret, inquimus. Quintil. lib. pri. improbãs uitã solitariã in futuro Oratore sic scribit: Sẽsum ipsum, q cõis dr, ubi discet: cũ se a congressu, q nõ hoibus solum, sed mutis quoq animalibus naturalis est, segregarit? ¶ Laude tuo rũ: nolim te totũ ex rebus gestis maiorũ penderet sic, ut nihil ipse facias unde laudẽ merearis. ¶ Ne tecta collapsa: metaphoricos co lumnas uocat laudes maiorum. i. ne si laudes maiorũ subtrahãtur: qb' sustẽtaris & tu corruas: cũ te ppria uirtute nõ fulcias. er go ne tecta. i. ne tu ipse pereas ammotis laudibus maiorum. ¶ Stratus humi palmes: alia tran slatione ostẽdit oportere hoiem propria uirtute niti: ut stet, & ut palmes ulmis sustẽtandus est, si humi iaceat, sic & homo est pro pria uirtute fulciẽdus: exponitq qbus uirtutibus sit innitendum ad uerã nobilitatẽ cõsequẽdam. ¶ Esto bonus miles: ostẽdit quẽ admodũ uera nobilitas appareat.

¶ Tutor: is est q uim & potestatẽ habet in capite libero ad tuẽdũ eũ: q pp ætatẽ suã spõte se negt defendere: itaq tutor appellatur qsi tuitor, atq defensor. unde tute la ipsa ius & potestas. Vulpia nus. — Tutor

¶ Arbiter idẽ: is pprie arbi ter dicit, q uolũtarie assumit cau sæ co gnitor ab utroq litigãte, finẽq sñia sua cõtrouersus impo nit. Cic. in orone pro Roscio: Cũ ad iudicẽ causam labefactari animaduertũt: ad arbitriũ con fugiunt. Tranqllus in Othone: Cuidã ẽt de parte finiũ litiganti cũ uicino adhibitus arbiter totũ agrũ redemit: unde arbitrariũ dr. cũ adhuc res apud arbitrũ geritur: & adhuc est incerta. Arbitrũ ẽt appellamus teste siue psentẽ & ispectũ est. ut illud apud Sallu stiũ in Cati. Atq ibi oibus arbi tris pcul ammotis, orõnẽ huius cemodi habuit. ¶ Integer: q mi nime corrũpat. ¶ Ambiguæ: or do est & sensus: Crede esse summũ nefas pferre aiam pudori. i. plu ris facere uitã q pudorẽ & honestatẽ: hoc dico siquãdo citabere te stis rei ambiguæ. ut sit sensus: Laudabilius esse mori, q aliqd flagi tiosum pp uitã cõmittere. — Arbiter — Arbitrarium

¶ Phalaris licet: Phalaris crudelissimus fuit tyrannus: q primus Agrigẽti in Sicilia tyrãnidẽ exercuit: ad oẽm sæuitiã natus: quã matri inauspicatũ somnũ portẽdit (Visa. n. ẽ facẽ parere) nouorũ tormẽto repertoribus pmia pponebat: Ob quã rem Perillus ei tau æneũ fabricauit: quo hoies subiecto igne iclusi torquerẽtur. & mugitũ bouis uox hois imitaret. Cæterũ Pha laris ipsũ opificẽ eo iclusum supplicio mortis affecit. Ouidi' i Ibin: Paphio clausus in ære gemas. ¶ Dictet: ostẽdat qõo tibi iurãdũ sit. Nã dictare est aliqd docere in oi genere doctrinæ: quod alius exci piat. & dictata, q tradunt in oi gñe disciplinæ. Persius: Centũ dicta ta fuisse Pro nihilo pendas. ¶ Perdere causas uiuẽdi: dupliciter dici mus holem uiuere: uidelicet, cũ aia est cõiuncta corporis: Et cum post hãc, quã mortẽ dicimus, hois memoria bonorũ operũ meritis ad posteriores extẽditur. Q ui igit p cõseruatione huius uitæ tur pia, & nefanda cõmittit, amittit causas uiuẽdi. i. bonos mores, bo nũ nomẽ, honestatẽ, q oia sunt causa ut hois fama imortalitatẽ con sortiat: bene. n. agẽdo fit, quod scribit Salustius: Vt memoriã nos tri q maxime lõgã efficiamus. Ergo bona opa sunt causa æterne memoriæ, & ut hominis nomen semper uiuat, Vnde illud Martia. — Phalaris — Dictare

Post te uicturæ, ꝑ te quoq; uiuere chartę incipiēt, cineri gloria sera uenit. ¶ Dignus morte perit: sensus est: ille oīno perit. i. nomē & fama eius oīno extinguitur, & in obscuro est. dignus morte. i. de quo nulla unq̃ fiat mētio, tanq̃ de scelerato, q relicta honestate uoluptatibus se imergit. Plini. Iunior: Nā qcunq; uoluptatibus dediti: q̃si ī diē uiuūt: uiuēdi causas quotidie finiūt. Qui uero posteros cogitāt, & memoriā sui operibus extēdunt, his nulla mors nō repētina est. Merito igitur illos perijsse iudicamus, q uitam a uirtutibus alienā duxere unde & Pli. exprobrās nimiū unguētorū luxū Romanis, sic ingt: Quis nō merito iudicet perijsse tales? ¶ Licet cœnet: lauticiæ, ingt, istæ diuitiæ, & luxus nō ea sunt, q̃ hoīs memoriam ad posteros propagēt. ¶ Gaurana ostra. i. q̃ in lacu Lucrino saginabantur. Est. n. Gaurus mōs in Cāpania nō lōge a Bais: ꝓximus Lucrino lacui. de quo Lucanus: Vel si ꝯuulso uertice Gaurus Decidat in fundū penitus stagnātis auerni. Strabo lib. v. ¶ Mergat: ꝓfundatur un gatur. hinc illud est Plinianum: Liniq; iā non solū, sed & ꝓfundi unguētis gaudēt. ¶ Aheno Cosmi: unguēto Cosmiano. Martia. Pastillos Cosmi luxuriosa uoras. Nā unguētis cognomina dedere, alijs patriæ, alijs succi, alijs arbores, alijs causæ, alijs cōfectores. ¶ Aheno: uas est cognariū ex ære. Paulus iurisċōsultus scribit inter cacabos & ahenū, quod supra focū pēdet, oīo multum interesse: ut hoc aq̃ ad potandū calefiat, in illis pulmētaria coquantur. ¶ Expectata diu: docet Ponticū in ꝓuinciæ administratione qd sit agndū: notās auaritiā ꝑfectorū: q ad oēs rapinas cōuersi socios & ꝓuinciales spoliabant. ¶ Expectata diu: quam diu & summo desiderio expectasti. ¶ Pone frena iræ: neqd ꝑ irā uiolentū cuiq̃ facias. ¶ Pone & auaritiæ: sis ab rebus alienis abstinēs ¶ Ossa uides regū. i. uides reges ipsos exhaustos, & exinanitos usq; ad sanguinē & medullas. unde Plutarchus in Antonio: Multi & reges ab eodē spoliati sunt & fortunis oībus exuti. Vnde Tiberius rep̃hendēs ꝑsides suadētes prouincias onerā das tributo scripsit sic: Boni pastoris esse tundere pecus, nō deglubere. ¶ Respice: legibus, ingt, fac pareas: q̃ monent nihil esse faciendū: quod ab honestate sit solutū. ¶ Quid curia mādet: hoc est senatus: q magistratibus in ꝓuincias euntibus mādat ut iuste, recteq; oīa administrēt. ¶ Curia: duorū aūt generū curiæ i urbe fuerūt: & ubi curarēt res diuinas sacerdotes, ut curiæ ueteres: & ubi senatus humanas, ut curia Hostilia: quā ꝑmus ædificauit Hostilius rex. auctor Varro. De qua sic & Titus Liu. lib. pri. ab urbe cōdita: Tullus Hostilius principes albanorū in patres, ut ea quoq; pars reipub. cresceret legit, templūq; ordini ab se aucto fecit curiam, q̃ Hostilia usq; ad patrū nostrorū ætatē appellata est. ¶ Maneāt: expectēt. ¶ Fulmine iusto: seuera & graui senatus cōdemnatione. ¶ Ruerint: ceciderint cōdemnati. ¶ Et Capito: hic est ille Cossucianus Capito: q̃ (ut scribit Tacitus in Nerone) fuit Tigillini gener: cuius precibus ascitus in ordinē senatoriū, repetūdaꝝ damnatus fuit: ꝙ Ciliciam ꝓuinciā, cui ꝑfuerat spoliasset. ¶ Numitor: possumus intelligere & Numitorē a senatu ut prouincię spoliatorē damnatū fuisse. placet ut legat̃ Numitor. nā & ante Numitorē posuit ꝓ nobili & diuite: Nō habet infelix Numitor, qd mittat amico, Quintillæ quod donet habet, nec defuit illi Vnde emeret multa pascendū carne leonē. Sūt ēt codices q legūt & Tutor. Nā fuit tēporibus. Vitellii Iulius Tutor, quē ripæ Rheni ꝑfecit Vitellius. lege Cor. Tacitū. ¶ Piratæ Cilicū: ac si dicat spoliatores spoliatorū. Nā & Cilices piraticā exercuerūt Thyphonis & regū, qui successerūt (ut auctor est Strabo) ignauia eos Pomp. Magnus intra quadraginta dies captis octingenta q̃draginta sex nauibus ademit. auctor Plutar. & Pli. lib. vii. ¶ Sed qd damnatio cōfert: sed qd, ingt, ꝓdest tibi illos esse dānatos, qū ærariū id capiat: q ipsi ꝑfecti tibi relinquerunt. i. quod extorsisti ex ipsis dānatis. Nā per iudiciū coacti erāt bona illa rapta relinquere socijs & ꝓuincialibus. uerū auaritia principū ea in ærariū deferebant̃. qd & pri. Saty. poeta est cōquestus illic: At tu uictrix ꝓuincia ploras. ¶ Cū Pansa eripiat, qcquid tibi Natta reliqt: idest cū publicū ærariū tibi eripiat qcquid tibi reliqt ꝑfectus spoliator: ut ꝑ Pansam intelligas publicū ærariū: per Nattam oēm præfectū spoliatorem sociorū. legendumq; est cōiunctim cū superiore: ut sic se habeat uersus: Sed qd dānatio cōfert. Cū Pansa eripiat, qcquid tibi Natta reliqt. ¶ Præconē Chærippe: hoc legendū quadā cū miseratione: ut sit sensus: O Chærippe, o Cilix circūspice præconē uendentē pannos tuos: hoc est pānos ꝑfecti dānati, q tui esse deberēt, sed in ærariū deferentur. ¶ Et iā tace: noli ullo modo conqueri, neqd tibi ab imperatore grauius contingat. ut sit: Aspice ut iniuste oīa Romæ agātur, & tace. supprimenda, inquit, tibi est iniuria. cū iam mortis etiā immineat periculū, si loqui, & cōqueri uolueris. ¶ Furor est perdere naui: summa: inquit insania est uelle perdere uitam post omnia fortunæ bona. Metaphora autem est a domino nauis sumpta: qui post iacturam factam in mari, naulum tamen ab his, qui in naui secum mansere studet exigere, ne perdat. Naulum autem proprie dicitur ipsum pretium: quod gubernatori nauis persoluitur. ναῦλον græci uocant. Ergo perdere naulum. i. uitam.

¶ RESPECTus. i. consideratio maiorū. i. progenitorū nil sup. facit aut prodest ibi. i. in eis. & nulla gratia umbrarū. i. ab umbris parētum est ibi. sed ipsi segnipedes. i. tardos pedes habentes iubentur mutare dominos. i. uendi. exiguis. i. modicis pretijs. & trahunt epiredia. i. humilia uehicula super q̃ trabes, aut lapides, aut uasa trahūtur. collo attrito assiduo iugo. & digni sup. sunt uersare molam. i. lapidē molarē. Nepotis uiri auarissimi, qui pistrino die & nocte equos uexabat. Scies grāmatice locutionē hāc ꝯgruā esse i rebus nō in uocibus, qua dr̃ uænale pecus iubentur &c. Vnde triplex est congruitas. rerū tantum. ut quando collectiua singularia dictioni plurali maritantur: ut Pars in frustra secant: Turba ruūt &c. Item uocū tantū: ut Turba ruit. & utraq;. ut Tullius orat. Quia ergo pecus collectiuū est. bene dixit iubētur. nec oportet intelligere est: ut sit pecus est sup. uænale &c. quia melius cohæret textus: de eisdem. n. loqtur: sed pergo. Ergo o Rubelli, uel tu Cecropide: & ut miremur te & nō tua. i. tuos maiores: & tibi ex iure hæreditario prouenientia & nō ex ꝓpria uirtute. da primū aliqd qd possim incidere titulis sup. tuis ꝑter honores maiorū. s. tuorū: quos damus & dedimus sup. semper illis. s. parentibus & maioribus tuis: qbus debes omnia q̃. s. laudabilia habes. Hæc satis supple dicta sunt, ingt poeta, ad iuuenem. s. Rubelliū, quē fama tradit nobis. i. attestatur esse superbū & inflatū. ꝙ pro &. plenū. i. tumētem & turgidū. Nerone propinquo. i. propinqua consanguinitate Tiberij Neronis. Enim proga. sensus cōmunis. i. qualē cōmune. i. uulgus habet. uel quo sentiat ut uulgus. est supp. ferme. idest q̃si semper. rarus in illa. i. nobili fortuna. Sed o Pōtice ego noluerim te censeri. i. iudicari & æstimari. i. ꝙ tu æstimeris & honoreris laude. i. ꝑꝑ laudē tuorū sup. maiorū. sic dico: ut ipse. i. tu nihil agas futuræ laudis. i. ꝑꝑ quod in futuro tpe forte post mortē tuā merearis laudari. miserū. i. res misera ē incūbere. i. inniti. famæ. i. bono nomini & bonę opinioni. aliorum. i. quæ habeat̃ tibi ꝑꝑ alios, & nō ꝑꝑ te. ne tecta. i. super talē famā extructa. collapsa. i. simul labentia. ruāt. i. decidant. & hoc columnis. i. fulcris & sustentaculis. subductis. i. amotis & interruptis. & hoc miserū ē ꝑꝑ alios: utpote ꝑꝑ parētes, aut fratres, aut alios quo suis ꝓcise laudari: q̃a si eorū fama denigret̃, ēt tua denigrabit̃. quod probat exēplo naturali dicens. Palmes. i. ramus ipsius uitis, q per proprias uires neqt surgere. stratus. i. prostratus. humi. i. sup terrā desiderat. i. optat ut leuetur. ulmos. i. tales arbores: qbus ꝑꝑ raritatem umbræ uites fere adhærent in pluribus locis Italiæ. uiduas. i. desertas & derelictas ab eo. Ergo si tuis secure laudari: esto bonus miles: si militiā geris. bonus tutor: si tutelā geris. & tu idē esto integer. i. incorruptus. arbiter. i. iudex ex arbitrio animi tui iudicans: partibus ad te rem oēm referētibus. Et si tu citabere. i. citaberis hoc est aduocaberis ꝑ iustitiæ administratores. testis rei ambiguæ. i. dubiæ. ꝙ pro &. incertæ. quā. s. solus scias. licet. i. q̃uis. Phalaris. i. sæuissimus quisq̃ tyrannus: q̃lis erat Phalaris Agrigenti. iperet tibi ut sis falsus testis. & dicet. i. pronūciet tibi ꝑiuria. i. formā periurandi. & uerba q̃ uult ut peierando dicas. & hoc tauro. i. machina ærea figurā tauri hñte: quā Perillus excogitauit, & primus strauit. admoto sup. tibi. i. ante te posito: ut nisi peieres in ipsum proijciaris. crede summū nefas sup. esse ꝑferre pudori. i. uerecūdiæ de male faciēdo. animā. i. uitā & ꝑdere ꝑꝑ uitā. i. ut uiuas. causas uiuēdi. i. honestatem, q̃ cōplectit̃ iustitiā, & æqtatē, ac reipu. cōmoda, & sup oīa Dei amorem. Dignus morte. idest. qui meruit mortem: uel dignus est propter scelera sua ut moriatur. perit. idest: ad nihilum redigitur. ita ut ne memoriā quidem sui post obitum derelinquat. uel perit: idest assidue moritur. uel perit. i. iam perisse censendus est. licet cœnet cētū ostrea gaurana. i. lucrina, q̃ laudatissima sunt. & mergatur. i. immergat̃. toto aheno. i. uase æreo in quo unguēta cōficiunt̃. Cosmi. i. illius unguentarij hoc est licet delicatissime uiuat. Cū. i. qū. ꝓuincia. i. aliqua regio longe a Roma distās, & a romanis prius deuicta: ob quod ut i fide maneat opus sit romano gubernatore. expectata. i. desiderata a te diu accipiet. i. libēter capiet tandē post longā. s. expectationē te rectorē. pone. i. constitue. iræ frena. i. moderamina: ne modū excedat. bene dicit pone frena: q̃a nō pōt uir acer oīno extinguere fomitē iræ. dicēte Hora. i pri. Sermonū: Deniq; q̃ tinus excīdi penitus uitiū iræ. Cętera itē nequeūt stultis hærētis &c.

Gaurus

Ahenū Cacab⁹

Curiæ duæ

Nau[lum]

ASC

Congruitas Triplex

Neq; omnis ira peccatū eſt Pſal. Iraſcimini, & nolite peccare &cæ. Et pone modum. i. moderamen. auaritiæ. i. auiditati habendi. non ei quæ uitioſa eſt, quia ea penitus excidi debet: ſed qua & licite & il licite cupere poſſumus. Miſerere ſociorum. i. iam in ſocietatem acceptorum. inopum. i. opibus egentium propter bellum, in quo de uictb ſunt: & quo libentius miſerearis attende, quia nihil tecum feres. tu eni uides. i. uidere potes. oſſa regum. i. ditiſſimorum. exhauſta. i. exſiccata & arefacta. medullis uacuis. i. exſicatis: hoc eſt attende ꝙ ne medullam quidem ſuam retineāt. uel intellige ut Manci. de ſpoliatione ſepulchrorum. Reſpice. i. diligēter cōſidera. quid leges moneant: quia ut iuſtitiam facias. quid curia. ſ. ſenatorum. mandet: quia ut fidē populo Romano & æquitatem prouincialibus tuis ſerues: quāta pręmia maneant. i. expectent bonos. i. iuſtos & fidos uiros. & ꝗ. i. quātum. iuſto fulmine. i. fulminatione ſeueræ ſententiæ. Capito, & Tutor. i. uiri illi Romani piratæ. i. ſpoliatores in mari. Cilicum. i. illorum populorum, qui & ipſi piratæ fere ſunt. q. d. ſpoliatores ſpoliatorum. ruerit. i. ceciderint in interitum. & hoc ſenatu. i. ſenatorum collegio, ſeu curia damnante ſup. eos. Quia uero per hoc commendaſſe uidetur ſenatum: ut qui iuſtitiam colat: & prouinciarum ſpoliatores ſeuere puniat: cum tamen in. 1. Satyr. dictum ſit: Quod uictrix prouincia ploret. & ꝙ nihil profit prouincialibus uiciſſe in iudicio. ideo facit hic cōſimilis obiectionem oſtendens, ꝙ nunc dānatio nihil proſit: quia ſi nouus rector & gubernator conſtituatur prouinciæ: eis auferet quæcunq; prior, qui damnatus eſt, reliquerat. Et ideo conſulit prouincialibus ut taceāt. i. ut tolerent quātum poſſint rectorem etiam iniuſtum: ne cum iactura mercis, etiā naulum amittant. Hæc autem potior: & ſui ſimilior eſt ſententia, ꝗ quę eſt a Mancinello propoſita. Deinde oſtendit cur ſenatum commendauerit: quia. ſ. olim talis erat: dicens Non ijdem gemitus &c. De quo ſtatim uidebimus. Ordo hic eſt: Sed quid confert. i. utilitatis affert. damnatio rectorum. ſ. ipſis prouincialibus. q. d. nihil. Et ideo o Chærippe. i. quicunq; in prouincia habitas. circunſpice. i. prouide. tuis pannis. i. rebus tuis mobilibus. præconem. i. uenditorem. poſtquam. ſ. nouus rector mittatur. Cum. i. quandoquidem. Panſa. i. poſterior gubernator. eripiat tibi quicquid Natta. i. prior gubernator reliquit tibi. ꝙ pro &: tace iam. i. noli amplius accuſare rectores: quia ſi etiam Panſa damnatus fuerit. mittetur forte alius adhuc auarior. q nihil dere linquet, ſed furor eſt. i. ad furorē incitare poteſt. ꝑdere naulū. i. ꝑtiū uecturę poſt oīa ſup. ꝑ iacturā amiſſa: aut poſt naufragiū ēt ꝑtio uecturę fraudari. hoc ē nihil penit⁹ retinere.

Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum ſociis florentibus, & modo victis
Plena domus tum omnis, & ingens ſtabat aceruus
Numorum, ſpartana chlamys, conchylia coa,
Et cum Parrhaſii tabulis, ſignisq; Myronis
Phidiacum viuebat ebur, necnon Polycleti
Multus vbiq; labor, raræ ſine Mentore menſæ.
Inde Dolabella eſt, atq; hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres, referebant nauibus altis
Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos.
Nūc ſociis iuga pauca boum, & grex paruus equaꝝ
Et pater armenti capto eripietur agello,
Ipſi deinde lares, ſi quod ſpectabile ſignum,
Si quis in ædicula Deus vnicus, hæc etenim ſunt
Pro ſummis, nam ſunt hæc maxima deſpicias tu
Forſitan imbelles Rhodios, vnctamq; Corinthum,
Deſpicias merito. quid reſina iuuentus,
Cruraq; totius facient tibi leuia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, gallicus axis,
Illyricumq; latus, parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant vrbem, circo, ſcænæq; vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius diſcinxerit Afros?
Curandum in primis ne magna iniuria fiat
Fortibus, & miſeris, tollas licet omne, quod vſq; eſt
Auri, atq; argenti, ſcutum; gladiumq; relinques,
Et iacula, & galeam. Spoliatis arma ſuperſunt.

DAN. RIT. ¶ NON ijdem gemitus: non erat, inquit, tantus dolor olim ſpoliatis, quantus nunc. erant enim tunc locupletes. Illud ſciendum gemitus numeri eſſe pluralis, ut ſtet uerſus. ¶ Vulnus damnorum. i. dolor qui ex damnis proueniebat. ¶ Non erat par. i. ſimilis: quia tāto dolore non afficiebantur: cum omnino pluribus ablatis, multa etiam ſupereſſent. ¶ Socijs florentibus. i. exiſtentibus in maximo diuitiarum flore, & cumulo. ¶ Modo uictis: recenter ſuperatis. nā tūc cum primo uicti fuerant, erant diuites. ¶ Plena domus tunc omnis ita ut quamuis ſpoliarentur, multa tamen etiā relinquerētur. ¶ Spartana chlamys: hoc eſt ueſtis purpura laconica infecta. Nam ſuccus ille purpuræ non modo apud Tyrios inuenitur: ſed & in Meoynge Africæ & Getulo littore Oceani, & in Laconia Europæ. lege Plinium libro. 9. capite. 36. Chlamys autem ueſtis eſt militaris. ¶ Conchylia ueſtes conchiliatæ: hoc eſt purpura infectæ, Nam conchylia ſunt ex genere purpurarum. auctore Plinius libro nono: ex cuius ſacibus habetur ros, ſiue loquor aptus ad tingendas ueſtes. ¶ Coa: abſolute dictum. i. ueſtis coa tenuiſſima, quam bombicinam appellamus: tanta tenuitate, ut corpus pelluceret. Plin. l. 11. in mollium reprehenſionem ſic exclamat. Nec puduit has ueſtes etiam uiros leuitate uſurpare propter onera æſtiua: in tantum a lorica gerēda diſceſſere mores: ut onerī ſint etiā ueſtes: & Solinus: Hoc eſt illud ſericum in uſum publicum damno ſeueritatis admiſſum, & quo oſtentare potius corpora ꝗ ueſtire primo fœminis, nūc etiā uiris ꝑſuaſit luxuriæ libido. Horatius: Altera nil obſtat, Cois tibi pene uidere eſt Vt nudam. hę fiebāt in Co inſula, quas prima texiſſe fertur Pamphile Platis filia. ut ſcribit Plin. & tradit Ariſtote. in. 5. Propertius: Quid iuuat ornato procedere uita capillo? Aut tenues Coa ueſte mouere ſinus? ¶ Parrhaſij: hic ē ille nobiliſſimus pictor, qui olim cum Zeuſide contendit: eumq; lintei pictura eluſit. natus eſt Epheſi. De eo multa memorabilia tradit Plin. libr. 35. cap. 9 de eo & Tranquillus in Tiberio. & Quintilianus li. 11. ſcribunt. ¶ Signis: ſtatuis. ¶ Myronis egregius hic fuit ſtatuarius, quod indicat Pli. lib. 34. & lib. 36. cap. 5. ſic ſcribens: Nam Myronis ille, qui ęre laudatur anus ebria eſt Smyrnæ in primis inclyta. & Propertius ſic: Atq; aram circum ſteterant armenta Myronis Quatuor artificis uiuida ſigna boues. ¶ Phidiacum ebur. i. ſtatuæ eburneæ ſculptę a Phidia tanto ſucceſſu uiuere uiderentur. Virgil. Credo etiam uiuos ducent de marmore uultus. In ebore effingendo (ut ſcribit Quinti.) longe citra æmulum uiguit, de hoc ſcribit Strabo lib. 8. & Plin. libr. 7. & 34. huius etiam Seneca & Plutar. meminerunt. Propertius: Phidiacus ſigno ſe Iuppiter ornat eburno. Poeta in carmine obſcęno Non ſum phidiaca manu politus. ¶ Nec non Polycleti: Sycionius ſtatuarius fuit. de quo Plin. Qui diligentia ſupra cæteros fuit, formamq; humanam ſupra uerum expreſſit, ſed Deorum auctoritatē non expleuit. ergo, inquit poeta, ubiq; extabant opera Polycleti ſtatuariꝫ egregia: quæ multo cum labore ab eo fuerant peracta. ordo autem eſt: Necnon multus labor Polycleti ubiq; uiuebat. ¶ Mentore: hic celeberrimus fuit poculorum cælator. ut ſcribit Plin. lib. 33. & Mart. Accipe Mentorea pocula facta manu. Idem alibi: Solus Mentoreos habes labores. Propertius: Lesbia Mētoreo uina bibas opere. ¶ Inde Dolabella eſt: ob eas, inquit, diuitias multi ad latrocinia conuertebantur. Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Verres, qui prouinciarum præfecti eas ſpoliauerunt. Duos Dolabellas fuiſſe eodem nomine, & tempore ſcribit Pædianus, quorum alterū Cæſar accuſauit ex Sicilia reum, nec damnauit: quo abſoluto Rhodum (ut ſcribit Tranquil.) receſſit. Alterum Dolabellam, qui Aſię præfuerat proconſul accuſauit Scaurus repetundarū, damnauitq;. ¶ Atq; hinc Antonius: hic eſt ille C. Antonius. de quo Pędianus: Hunc Antonium cenſores ſexennio ꝗ hæc dicerentur ſenatu mouerunt, cauſaſq; ſubſcripſerunt: ꝙ ſocios diripuerat: multos enim in Achaia ſpoliauerat. ¶ Sacrilegus Verres (ut in. 2. Saty. diximus) Verres per triennium Siciliam tenuit, atq; in ea libidinoſe, auare, crudeliterq; uerſatus eſt. Succedente tandem Metello, repetundarum reus, a Siculis poſtulatus eſt. Sacrilegum autem ob id appellat, ꝙ non ſolum Deos Siculis ſuſtulit, ſed & Athenis Mineruam, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Dianam Pergami, Deoſq; tota Aſia, Græciaq; uiolauit. Vnde illud eſt Cice. in ipſum oxymoron: Siculos iam ne Deos quidem in ſuis urbibus, ad quos confuge-

Purpura

Chlamis

Coa

Bombicina

Parrhaſius

Myron

Phidia

Polycletus

Mentor

ret, habereque eorum simulachra sanctissima C. Verres ex delubris sanctissimis sustulisset. ¶ Occulta spolia: in urbem, inquit, referebant plura spolia prouincialium ueluti de rebus bellicis parta: cum omnino essent de pace sublata. ¶ Occulta. i. furtiua. nam ea palam nō referebant: ut conspicerentur: quo more solent imperatores in triūphis spolia hostium referre. Produxit autem a in fine contra regulā nisi sit factum ratione finalitatis. ut illud apud Virg. in. 3. Dona dehinc auro grauia, sectoque elephanto. aut q̄ duae subsint consonantes in dictione sequenti: quod tamen raro accidit. aut (quod magis placet) est legendum Occulta & spolia & plures de pace triumphos sicque & sententia, & uersus optime stabit. ¶ Et plures triumphos de pace. ex prouincijs, inquit, finitis magistratibus domum cum multis triumphis redibant: hoc est cum multis spolijs sumptis de pace: ut faciunt triumphantes ex hostibus. unde est etiam illa Sallustij cōquestio in Iugurthino: Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in eodem: Non peculatus ærarij factus est, neque per uim socijs ereptæ pecuniæ, quæ q̄q̄ grauia sint, tamen pro consuetudine iam pro nihilo habentur. ¶ Iuga pauca boum: subaudi ad inferioribus eripiētur. Indomitam enim sui temporis auaritiam notat cum etiam res uiles raperent ¶ Capto eripietur agello: ex quo, inquit, prouincialibus agelli erepti sunt, nunc rapiunt pauca iuga boum. i. omnem reliquam uilem supellectilem: unde Sallust. in Catilinario sic conqueritur. At hi contra ignauissimi homines per summum scelus omnia ea socijs adimere, quæ fortissimi uiri uictores hostibus reliquerant. ¶ Ipsi deinde lares: ipsi Dij domestici, quos colunt. bene autem ipsi: quasi qui minime sint uiolandi. ¶ Si quod. s. est. ¶ Spectabile pulchrum, & spectatu dignum. ¶ Signum: statua. ¶ Vnicus: etiam unicus. ¶ Nam sunt hæc maxima: idest hæc quę eis sunt relicta: quamuis minima pro summis sunt. ¶ Despicias tu Forsitan: possis secure Rhodios imbelles, & Corinthios spoliare a quibus tibi nihil sit metuendum: quando effœminati, mollesque sint: sed caue, inquit Hispaniæ iniuriam facias, quæ scelus multū nō sinet. ¶ Imbelles Rhodios: luxuria & delitijs affluentes. Nam ex Asia (ut docet Valerius) lauticia & immodici sumptus & omnia non necessaria uoluptatis genera fluxerunt. Sic & Liuius lib. 9. de bello macedonico: Luxus uę peregrinæ origo ab exercitu asiaticæ in urbem inuecta est. Rhodos autem insula est maris Lycij cognominata (ut diximus in. 6. Satyr.) a Rhodo Neptuni filia ex sorore Telchinum. Lycia autem

Corithus

pars est Asiæ. ¶ Vnctamque Corinthum: pinguem & locupletissimam ac proinde uoluptatibus & luxuriæ obsequentem. Nam pecunia (ut docet Thucydides lib. 1.) prępotens fuit. ut etiam ab antiquis poetis demonstratur locuples oppidum cognominantibus. Eam etiam scribit Strabo lib. 8. locupletissimam fuisse. ibique emporium fuisse: mercatoribus illuc undique mercimonia conuehentibus. Vnde uectigalia pendi ingentia contingebat. Veneris etiam templum adeo locupletatum extitit: ut supra mille Deę prostitutas puellas caperetiquas Veneri uiri, mulieresque addixerunt. propter has igitur frequens in urbem multitudo, turba conueniebat, unde ciuitas mirum in modum ditabatur. Nautæ etiam leuiter sumptus factitantes absumebantur. Hinc uulgatum est ueteri sermone prouerbiū: Non omnium est uirorum Corinthum nauigatio. sita autem est i medio

Resina

Isthmi. ¶ Resinata: expilata. arborum (ut scribit Plin. li. 14.) ex quibus manat succus: aliæ picem: aliæ resinam mittunt. Resina autem pilos e corpore hominum euellabant. Quod ut turpissimum notat Plin. eodem libro his uerbis: Pudetque confiteri maximum iam honorem eius esse in euellendis e uirorum corporibus pilis. Ergo resinata, glabrata, cuius crura sunt depilia, & mollia. Illud autem obseruandum in hac dictione resina primam & secundam syllabam produci. Martia. in. 3. lib. Resina, ueneto nec resecare luto. Idem in eodem: Resinata bibis, uina falerna fugis. Plaut. in mercatore: Resinā ex melle ægyptiam rorare, ex quo appet legendum esse: Quid resinata iuuentus. non quid enim resinata iuuentus. ¶ Leuia: expilata. nam leue appellamus priore producta sine pilis. Macrob. Leue autem est mulierum corpus, quasi naturali frigore densetur. Iuue. Et iam leue caput. ¶ Horrida uitanda est Hispania: nulla, inquit, iniuria lacessenda est Hispania. Nam Romanos impetus sæpe sustinuit. Numantini enim multos imperatores cum exercentibus profligarunt. primo Q. Pompeium. deinde M. Pompilium. postea Hostilium Mancinum. quod bellum uicesimum perdurauit annum. Et postremo cum ipsi a Scipione obsessi ad extremam necessitatem essent redacti: ne in Romanorum potestatem peruenirent, res omnes in forum collatas cum uxoribus & liberis incendio absumpserunt: seque omnes igni superiecerunt. ¶ Horrida: inculta & delitiarum asperna trix. ¶ Vitanda est: quia se ulciscitur. ¶ Gallicus axis. i. Gallia, quę in continuo armorum tumultu uersatur. & in qua subiugandam Cæsar decem consumpsit annos: & nunc imperij Romani frena recusat: nam temporibus Vitellij & Vespasiani tumultum excitauit armorum. ¶ Illyricumque latus: Illyrij (auctore L. Floro) sub extremis Alpium radicibus agunt inter Arsiam gentem Liburnorum, Titiumque flumen longissime per totum Adriani maris littus effusi. Plin. lib. 3. ostendit Illyricum Macedonia, Pannonia, & Noricis terminari. ¶ Parce & messoribus illis: Afros intelligit: unde Romā frumenta multa mittebantur. Plin. lib. 5. scribit in Africa regionem esse. ccl. M. passuum fertilitatis eximiæ cum centesima fruge agricolis fœnus reddente terra. ¶ Circo: satyrice dictum. i. ludis circēsibus & scænicis: quibus tota ciuitas uacabat. unde & alibi indignatur poeta: Si potes auelli Circensibus. & alibi: Atque duas tantum res anxius orat Pannum & Circenses. ¶ Quāta autem inde feres? q. d. modica. cum interrogatione legendum. i. minima erunt Afrisque abstuleris: cum iam a Mario Prisco sint spoliati. ¶ Inde: ab Afris nā præcessit Messoribus illis. sequitur deinde: Cum Marius discinxerit Afros. ¶ Tam diræ culpæ: tā nefandæ rapinæ & spoliationis. ¶ Marius. i. Priscus de quo Saty. 1. Exul ab octaua Marius bibit. ¶ Discinxerit: spoliauerit. tractum ab his, qui uestimenta alicui ablaturi zonam dissoluunt. ¶ Curandum in primis: curādum, inquit, est ne cuiquam magna fiat iniuria: sed pręcipue fortibus, & pauperibus, quia tales facile ad uindictam accēduntur. ¶ Fortibus & miseris: utrumque enim ad uindictam est ualidum. nam ubi fortis se ab alio sentit iniuste opprimi: iniuriam ęquo animo ferre nequit. ¶ Tollas licet omne. s. facere non poteris, quin arma relinquantur, quibus se uindicent: licet reliquis bonis fuerint spoliati.

AScen

¶ NON iidem gemitus. Ostendit maiorem fidem seruatam quōdam socijs Romani imperij, quam nunc seruetur: docetque eandem cum magno periculo uiolari. Ordo est. Non idem: id est dissimiles gemitus damnorum: id est querelæ de damnis erant supple olim. nec par uulnus: idest æqualis læsio. erat olim socijs: idest in societate romani imperij acceptis. florentibus: id est dum florerent opibus & diuitijs. & modo ipsius uictis: idest postquam uicti sunt: hoc est non habebant tunc occasionem quæritandi sicut nunc. Omnis domus eorum supple erat tunc plena diuitiarum: scilicet & ingens aceruus: idest cumulus. nummorum: id est pecuniæ ad numerandum idoneæ. stabat: id est paratus uel plenus erat chlamys: idest uestis militaris ex purpura. spartana: idest laconica & conchylia: id est uestimenta purpurea. Coa: idest ex insula Co denominata: uel illic inuenta supple stabant. Et ebur phidiacum: idest signum eboreum: hoc est effigies, aut simulachrum a Phidia sculptum & simulatum. uiuebat. i. ad uiuum simulatum erat: aut in uigore erat. cum tabulis. i. picturis. Parrhasij. i. illius optimi pictoris. & cū signis. i. imaginibus in æs aut marmore incisis. necnon. i. etiam. multus labor. i. multiplex opus Polycleti. i. illius statuarij sup. erat, aut stabat. ubique mensæ erant sup. raræ. sine Mentore. i. sine poculis, aut alijs uasculis a Mentore factis. Inde. i. ex illorū diuitijs est Dolabella: id est uir ille, quem Cicero multa scripsit. sacrilegus: id est sacrorum fur: uel qui sacram fidem uiolauit. Inde est Antonius: id est triumuir ille sacrilegus. Inde est Verres: in quem Verrinæ Ciceronis: sacrilegus: quia supple ipsi referebant: id est reuehebant. altis: id est profundis & capacibus nauibus. occulta spolia & plures triumphos: id est signa triumphorum: id est prædas, exuuias, & spolia de pace, quam supple de bello. Pauca iuga boum sunt supple nunc socijs Romani Imperij. & paruus grex equarum. nam equi ablati omnino sunt: supple est socijs. & aduerte gregem etiā

Grex & armen

de equis & equibus dici sicut armentum. Nam & Cice. gregem armētorum dixit. & pater armenti. i. taurus uel equus. admissarius. i. qui ad generandum admittitur armento. eripietur. i. abigetur: & abducetur agello capto. & ipsi lares, idest Dij domestici & familiares. eripientur sup. deinde. i. postea & si quod. i. aliquod. signū. i. simulachrum. spectabile. i. pulchrum aspectu. & si quis Deus unicus. i. singulus. imago alicuius Dei est supple in ædicula: idest parua æde seu domo: eripietur sup. Etenim. i. quia. hæc. i. huiusmodi bona sunt pro summis spoliatoribus: q̄les sunt iā dicti. nā hæc sunt maxima. q. d. maxima summos decent. Consequenter ostendit uindictam timendam esse dicēs. Tu spoliator: despicias. i. contemnas. et paruifacias forsitan Rhodios idest prouinciales Rhodi insulæ tunc molliter uiuentes. & ideo imbelles. i. sine bello uiuentes: uel ad bellum inutiles: bellare nesciētes. & Corinthum. i. gentē Corinthi. unctam. i. unguento perfusam, & molliter uiuentem. & tu despicias huiusmodi

molles

Quod modo proposui non est sententia verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
Nec per conuentus, nec cuncta per oppida curuis
Vnguibus ire parat nummos raptura Celæno,
Tunc licet a Pico numeres genus, altaq; si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores, ipsumq; Promethea ponas,
De quocunq; voles proauum tibi sumito libro.
Quod si præcipitem rapit ambitus, atq; libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant habetes lasso lictore secures,
Incipit ipsorum contra testare parentum
Nobilitas, claramq; facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit auus: statuamq; parentis
Ante triumphalem? quo? si nocturnus adulter
Tempora santonico valeas adoperta cucullo?
Præter maiorum cineres, atq; ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus, & ipse,
Ipse ruotam stringit multo sufflamine consul,
Nocte quidem, sed Luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos, finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
Sumet, & occursum nusquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior innuet, atq; maniplos
Soluet, & infundet iumentis hordea lassis.
Interea dum lanatas, toruumq; iuuencum
More Numæ cædit Iouis ante altaria, iurat
Solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictas,

molles merito. nam quid iuuentus .i. multitudo iuuenum. resinata .i. resina leuigata & depilata .i. quæ pilos extraxit radicitus p resinã quæ est succus ex arboribus distillans & quid crura leuia .i. depilata totius gentis. facient .i. facere poterunt contra spoliatorem. q. d. nihil. sed Hispania .i. gens Hispanorum. horrida .i. inculta. & minime in corpore curando morosa: uitanda est tibi: dum .s. spoliare uis & axis gallicus .i. populus habitantes sub climate gallico. & Illyricum latus sup. uitandus, & uitandum est tibi. parce etiam illis messorib' .i. agricolis .s. Afris qui saturant urbem .s. Romanã uacantem .i. ut cæteris curis uacuam. indulgentem Circo .i. ludis theatralibus .i. comœdijs, & mimis, ac tragœdijs spectandis. quo uerbo taxat luxuriã & otia Romanorum. Quanta autẽ &c. Videntur quibusdã hæc esse aliquius obiectus Iuuenali: q Marium parua uindicta secuta est: qui tamen Afros spoliauerat: & ita pręmia posuit pro punitione quia pręmium culpæ punitio & pœnitentia est. quanta ergo pręmia .i. quantam punitionẽ. q. d. minimam feres, cum Marius discinxerit Afros tenues: sed reuera sunt ipsius poetæ deterrentis a spoliatione Afrorum, cũ iam spoliati a Mario tenues sint: sed non imbelles. dic ergo Quanta præmia .i. quantam mercedem: quanta spolia feres .i. reportare potens. tam dirę culpæ .i. de tam dira culpa: qualis est socios spoliare. cum .i. quandoquidem. ita sit q Marius Priscus discinxerit .i. spoliauerit usq; ad cincturã. nuper .i. non multo ante Afros populos illos bellicosos. q. d. minima: & ideo curandum est in primis ne iniuria fiat fortibus & miseris: quia (ut dicit Ouid.) Miseris solertia rebus. & Maro: Labor omnia uincit improbus & duris urgens in rebus egestas licet tu tollas omne quod .i. quicquid auri, atq; argẽti est. usquã .i. in quouis loco apud Afros: quod tamen difficillimum esset. tamen sup. tu relinques scutum, & gladium, & iacula, & galeam. arma supersunt .i. derelicta sunt semper spoliatis: & ita licet tenues: rebellare tamen poterunt: quapropter proprijs commodis per nefas consulens, reipublicæ grauem iacturam feceris.

IOAN. BRIT. ℂ QVOD modo proposui: quod ego dixi de prouincialium uindicta. ¶ Non est sententia: non est q tantummodo ego ita sentiam:
Sentẽtia sed est Sibyllæ uaticinium: ut ab auctoritate sit suasio: ut dicat credendum esse ex illatis iniurijs prouincialibus, & socijs eos ab Romanorum imperio defecturos. Sententiam, inquit Quintil. uocauerunt, quod animo sensissent. Sententiam etiam dicimus orationem generalem pronunciationem continẽtem: quę uel hortatur, uel demonstrat. ut inscitia est contra stimulum calces. ¶ Folium Sibyllæ:
Sibylla Sibylla in folijs responsa dabat scripta: Virg. Folijs tantum ne carmina manda. Hoc etiam apud priscos (ut scribit Pli.) seruatum est ante usum chartarum: ut in folijs palmarum scriberent. ¶ Sibyllæ nomen est non propriũ mulieris: sed officij. σιοὺς enim Deos Eoles appellant & βουλὴ consilium: quasi Dei consilium: hoc est quę mentem & consilium Dei scire uidere uiderentur. futura enim prædicebant. fuere autem (auctore Varrone, ut scribit Lactantius) decem. ¶ Si tibi sancta cohors: ordo est: Tunc licet a Pico numeres genus tuum si tibi est sancta cohors. ut sit sensus: Patiar te ostentes generosum origine deducta uel a Pico. si nemo Acersecomes .i. nullus
Acersecomes libertus tuus uendit tribunal .i. iudicia & sentẽtias. ¶ Acersecomes: capillatum significat. dictio est græca ab a: quod est sine: & κείρω tondeo: cuius futurum secundum Eoles est κέρσω & κόμη coma: inde Acersecomes intonsus comam: quales pueros Romani (ut scribit Seneca) in delitijs habuere. Appellatus est etiam Apollo Acersecomes: q intõsus semper esset: estq; peculiare Apollinis epitheton: q nunq̃ radij possunt a fronte lucis auelli. ¶ Crimen in coniuge: subaudi est. nam sæpe præfecti uxoribus obsequentes iniquas sententias ferunt. ¶ Celæno .i. si auaritia tua tanquã altera Celæno Harpyia non parat ire per conuentus. Nam Harpyiæ finguntur a poetis rapaces & sordidæ fuisse & tres sorores κελαινὸς aũt apud nos significat obscurum, & tenebrosum. ¶ Conuẽtus: quatuor modis intelligitur: uno modo cum quẽlibet hominẽ ab aliquo conuentum dicimus: ut illud Terentianum: Non hoc de nihilo est: q Laches me conuentam ex petit. Alio cum significatur multitudo ex compluribus hominum generibus in unũ cõtracta locum. Tertio cũ aliquẽ in locum frequẽtia hominum supplicationis, aut gratulationis cã cõgregatur. Quarto cum a magistratib' iudicij cã populus colligit. Hoc igit loco tuue. uelocis ubi a magistratib' iudicij cã populi prouinciæ cgregabãtur. In Hispania autem erant conuentus quatuor statuti per rectores prouinciæ ad iudicia facienda. Gaditanus, Cordubensis, Astysitanus, & Hispalẽsis. unde Suetonius in Cæsare: Quæstori ulterior Hispania obuenit: ubi cum mandato reipu. iure dicendo cõuentus circumiret. ¶ A Pico: qui primus Aboriginum fuit & Fauni pater, Saturni uero filius. Virgil. Isq; parẽtem Te Saturne refert, tu sanguinis ultimus auctor Ergo a Pico tanq̃ ab antiq̃ nobili pgenie. De Pico Oui. li. 14. Met. & in Fastis. Item Dionysius lib. 1. antiquitatum Italiæ meminerunt. ¶ Alta nomina: sublimia & fortium uirorum. Sic Statius in Thebaide nomina ingẽtia dicit .i. nomina uirorum magnorum & fortium: Quorumq; ingentia tellus Aonis & Tyrię suspirant nomina matres. ¶ Omnem pugnam Titanida .i. ipsos Titanas, qui aduersus Deos pugnauerunt. lege Ouid. & Higinum. ¶ Ipsumq; Promethea: quasi qui antiquissimus fuerit. Deucalionis enim Thessalię regis fuit pater, quo regnante fuit diluuium illud cantatissimũ. Hũc Prometheum antiquitas commenta est primum fuisse, qui ex limo hominem finxerit: quem infuso igne cælesti ex Solis rotis subrepto animaduertit. unde Fulgentius Prometheum dicit esse appellatũ. προμηθέα quasi prouidentem uirum. Huius meminit & Higinus. ¶ Proauum: maiores tuos. Ouid. Et genus & proauos, & regia nomina iactas. ¶ De quocunq; libro .i. de omnibus ijs de quibus scriptores tradiderunt. neq; enim nobis scire liceret, qui egregij, fortesq; fuissent, nisi scriptorum monumenta extarẽt. ergo bene ait de quocunq; libro. ¶ Quod si præcipitem ordo est: Nobilitas ipsorum parentum incipit stare contra te, si ambitus rapit te præcipitẽ. Sensus est: Si male, inquit, uixeris nobilitas tuorum maiorum tibi obest: ga efficitur ut eorum splendore ab omnibus cognoscaris: q si humili loco natus esses, non ita omnibus esses notus. ¶ Ambitus: ambitũ pro ambitione posuit. Est enim ambitio honoris cupiditas. Sallust. Sed a quo incepto studio me ambitio mala detinuerat. ¶ Atq; libido: usus Veneris: quo nihil turpius est homini: quo enim id uitium penetrauit, iniuria ibi dominatur, infamia flagrat. ¶ Frangis uirgas; Ambitio

si crudelis es in socios quibus praees. Nam sex lictores praecedẽtes
praetorem sex uirgarum fasces cum securibus colligatos gestabãt.
Duodecim aũt consules. Eę aũt erant ex Betulla. unde inqt Pli. Be-
tulla terribilis magistratuũ uirgis. ⸿ Incipit ipsorũ contra testare: no
bilitas, inqt, tuorũ tibi nocet. facit enim ut scelera tua omnibus no-
ta sint. uidetur aũt hoc sumptũ ex Sallust. in Iugurthino, qui sic scri
bit: Maiorũ gloria posteris lumen est: neq; bona, neq; mala eorũ in
occulto patitur. quicunq; enim causam habet, celebritatis & nomi-
nis, in eũ oĩum oculi conijciuntur ita: ut nullũ obscuꝝ possit nec di
ctum eius esse, nec factum. ⸿ Pręferre clarã facẽ pudẽdis: & scelera
tua omnibus nota facere. nã eorũ fama, & splẽdore tanq̃ face prae-
cedẽte facta tua illustrantur, & nota fiunt. ⸿ Omne animi uitiũ: sen-
sus est: Omne, inqt, hoĩs uitiũ tanto oĩbus notius est, quanto ipse q
committit, est illustrior: ut sit pręcedẽtis sentẽtię confirmatio. Vnde
ita Sallu. in Catilinario: Qui demissi in obscuro uitã agũt: siqd iracũ
dia deliquere, pauci sciunt, fama, atq; fortuna pares sunt. Qui ma-
gno imperio prędit in excelso ętatẽ agunt, eorũ facta cuncti mor-
tales nouere. ⸿ Tanto conspectius: tanto euidentius, & qđ conspici
possit. ⸿ Quo mihi te solitũ sensus est: Quid opus est te iactes, & no
bilẽ te prędices: si falsa testamenta solitus es signare qđ hoĩs est sce
leratissimi: ut doceat nobilitatẽ ex bonis moribus cẽseri: Subaudiẽ
dũ igitur est iactas: ut sit: quo ad qd, te iactas. ita dictũ, ut illud Ho-
ratij: Quo tibi Tulli Sumere depositũ clauũ, fieriq; tribuno. & alibi
Quo mihi fortuna si nõ conceditur uti. bis aũt repetit quo, ad maio
rem indignationẽ exprimendã. ⸿ Signare: obsignare annulo. unde
alibi: Signator falso, qui se lautum atq; beatum Exiguis tabulis, &
gemma fecerat uda. Tranquil. in Cęsare: Cõ quid per iocũ testandi
gratia signauĩt. ⸿ Falsas tabellas: falsa testamenta. Vulpi. de testamẽ
tis: Signatas tabulas accipi oportet. & si tabulę linteo quo inuolutę
sunt, signa impressa fuerint. Trãquil. in Nerone: Tunc primum re-
pertum ne tabulę nisi pertusę, ac ter lino per foramina traiecto, ob
signarentur. ⸿ In templis quae fecit auus: ibi enim saepe signabant, ut
ostenderent fidem religione maxime constringi. ⸿ Auus. i. maiores
tui. q. d. quę illi per uirtutem, nec sine ingenti gloria fecerũt, tu tuis
flagitijs dedecoras. ⸿ Statuamq; patentis Ante triumphalem: ita di
ctum sicut & ante: Ante Numantinos si dormire incipis ortu Luci
feri: quo signa duces, & castra mouebant. ⸿ Si nocturnus adulter: si
tempore nocturno scortaris cũ tecto capite cucullo Santonico. hoc
Cucullus autem fiebat ne ab occurrẽtibus cognoscerentur. Est autem cucul
lus genus uestimenti gallici: qui etiam composito nomine a Bardis
gente Gallica dicitur bardocucullus: & bardiacus cucullus. de quo
plura dicemus in ulti. Saty. illic: Bardiacus datur iudex &c. De eo
Santones alibi poeta: Illa iubet sumpto iuuenem properare cucullo. ⸿ Santo-
nico: gallico. Mar. Gallia Santonico uestit te bardocucullo. Santo-
nes enim populi sunt Aquitaniae ad Oceanum uersi: quae est tertia
pars Gallię. Stra. lib. 4. Tibullus: Et Oceani littora Santonici. ⸿ Pręter: iuxta. ⸿ Damasippus: equorum domitor interpretatur. δαμάζω
enim domito. ἵππος equus. per Damasippum autem quaecunq; no
bilem taxat. Nam tẽporibus Neronis multi a claris maioribus oriũ
di aurigare in gratiam principis didicerunt, qui (ut est apud Tran-
quillum) eodem studio tenebatur. Hos igitur, ut turpi studio foeda
tos, sugillat: ostendens tales haud quaq̃ esse nobiles. nam poeta nõ
modo sui, sed & superiorum temporum uitia insectatur: latenterq;
Neronem tangere uidetur. ⸿ Ipse: habet emphasim. ⸿ Stringit: cohi-
Suffiamen bet, ne recurrat. ⸿ Sufflamine: sufflamen. i. quod rotae in descẽsu: uel
nimio procursu opponitur, ne aut recurrat, aut nimium procurrat.
pro mora posuit in ulti. Saty. Nec res atteritur longo sufflamine li-
tis. a quo uidetur & uerbum sufflamminare formari. Nam Augu-
stus Caesar sufflãminandus participio usus est. ut docet Seneca sic:
Acherius noster sufflamminandus est, adeo nõ currere, sed decur-
rere uidetur. uoluit enim ostendere miram illi fuisse eloquentię uelo
citatem. ⸿ Nocte quidem: uerba Damasippum excusantis: cui respõ
det poeta: Sed Luna uidet, & sidera testes oculos intendunt. ⸿ Fini-
tum tempus honoris Cum fuerit: eo, inquit, Damasippus impudẽ-
tiae deuenit: ut non dubitauerit finito consulatus sui tempore palã
& media luce aurigare. ⸿ Tempus honoris. i. consulatus. ⸿ Flagel-
lum: ad agitandos equos. ⸿ Ac uirga prior innuet: prior amicum sa
lutabit citra omnem pudorem. uel quod melius est: Innuet prior uir
ga ipsis iumentis, ut cũ sequentibus coniungantur. ⸿ Maniplos sol
uet: syncope pro manipulos. i. fasciculos foeni. sic & Ouidi. libr. 2.
Fast. Pertica suspensos portabat longa maniplos: Inde manipularis
nomina miles habet. ⸿ Interea dum lanatas: dum sacrificia inquit
peraguntur: in quibus oues & iuuenci mactantur ante aras Iouis

more Numae: qui plurima (ut scribunt Liui. Plutar. Diony. & Plin.
de uiris illustribus) sacra instituit. iurat interea solã Hippo tanq̃ sta
bulariorum Deã: quae equis praesit & agasonibus. ⸿ Lanatas: oues.
.s. ⸿ Iurat Solam Hippo tanto, inquit, studio tenetur aurigandi, agẽ
diq;, ut etiam per Hippo quasi per numen peculiare agasonum, si
biq; maxime colendũ iuret. erit igitur accusatiuus graecus Hippo.
triplicem enim habet inflexionem in accusatiuo: ut Hipponem: Hip
ponam: & Hippo dicamus. ut dicimus Didonem & Dido. Mantho
nem & Mantho Sapphonem & Sappho. Oui. Miseramq; relinque
re Dido. nam uersus aliter non staret. aut reuera Hipponam tantũ
dicemus. nam sic in multis legitur codicibus: Hipponam, & facies
olida ad pręsepia pictas. tolliturq; illud: Sola Hippo. Dea est, quam
Stabularij colebant. ut ostendit Apule. libr. 3. Meta. his uerbis: Re-
spicio pilae medio, quae stabuli trabes sustinebat, in ipso meditullio
Hipponae Deae simulachrum residens aediculae, quod accurate co- Hippona
rollis roseis recentibus fuerat ornatum. Quin & florentissimus Ter
tulianus in Apologetico de eadem sic: Vos tamen non negabitis,
& iumẽta oĩa & cũctos cãterios cũ sua Hippona coli a uobis. ⸿ Et fa
cies picta. s. ipsius Deę Hipponę. ut itelligas plures imagines Deae,
q̃ in stabulis pingebãtur tanq̃ Deae iumẽtorũ agasonũq; praesidis.
⸿ QVOD &c. Ordo est: Illud quod ego modo ꝓposui de rebel- AScon.
lione Afrorum. non est sententia. i. uoluntas mea ut ita fiat. uerum
credito me recitare uobis folium Sibyllae. i. rem tam ueram, ac ue-
re futuram, ac si Sibylla eam in folijs palmarum: in quibus uatici-
nia solita est scribere, descripserit. Si tibi &c. Redit ad ostendendũ q̃
sit uera nobilitas: & q̃ aeqtas sit nobili seruãda. Ordo est. Si cohors
comitũ sit sup. sancta. i. bona. & si nemo existẽs acersecomes. i. intõ
sus & capillatus: hoc est diues & potẽs sicut depilati paupes sunt. uẽ
dit sup. tibi tribunal. i. sedem tribunalem. nam qui per simoniam se
dem iudicialem emunt, raro iustitiam colunt. Mancinellus confor-
mius ad sequentia exponit sic: Si nemo sup. filiorum, aut domesti-
corum tuorum acersecomes. i. bene capillatus & formosus puer. uẽ
dit te permittente tribunal. i. iudicium tuum. & si nullum crimen. s.
auaritię est in coniuge tua. nec pro & non. & si ipsa coniux tua nõ
parat. i. praetendit. ire. i. ingredi. per conuentus. i. conuenticula ho-
minum: in pagis & uicis. & per cuncta oppida. i. loca muris muni-
ta. Celęno. i. tanq̃ Celaeno, quę est una harpyiarum. raptura. i. ut ra
piat. unguibus curuis nummos. i. si nemo in domo tua te corrum-
pit a recto iudicio diuertens. tunc licet. i. licitum est. ut sup. nume-
res genus tuũ a Pico primo inter mortales Latini generis auctore.
Et si alte. i. generosa & alte repetita nomina delectãt te. pones. i. po
nere poteris. omnem pugnam Titanida. i. Titanicam (posuit enim
patronymicum pro possessiuo) hoc est omnes, qui in ea pugna fue
runt. & ipsum promethea. i. antiquissimũ uirum inter maiores tuos
& sumito tibi proauũ. i. progenitorem quẽuis. de quocũq; libro. i.
quacunq; historia scripta uoles. ꝙ si ambitus. i. cupido honorũ, &
libido carnis. rapit sup. te praecipitẽ. i. sine resipiscentia in uitia cor-
ruentẽ. si frangis uirgas. i. flagella in sanguine sociorũ. & si secures
. i. gladij, quibus ceruices noxiorũ secantur. hebetes. i. hebefacti ex
frequẽti usu & hoc lictore existẽte lasso. delectant te. i. si delectat te
sumere poenas cũ sanguine de socijs insontibus, tanq̃ de fontibus
q̃ uirga puniuntur in quibus est emẽdationis spes, & leuius crimẽ
securi autem amputantur in quibus nulla est. ipsa nobilitas parẽtũ
tuorũ incipit stare contra te. i. facere magis uituperabilẽ. & praefer-
re pudẽdis. i. turpibus factis tuis claram facẽ factorũ suorũ: qua fa-
cta tua magis pateat. Nã oẽ uitiũ aĩ. i. oẽ peccatũ. habet i se crimẽ. i.
peccatũ dignũ criminatione tãto cõspectius. i. apertius & euidẽtius
quãto is sup. qui peccat habetur maior. Quo. i. ad quid sup. iactas
uel ostentas mihi tanq̃ honorandũ & nobilẽ te solitum signare fal-
sas tabellas. i. instrumenta contractuum, aut testamentorum in tẽ-
plis, quę auus sup. tuus fecit. i. aedificauit. & ante statuam triumpha
lem. s. aui tui: hoc est i foro: quasi dicat ad nihil. Quo. i. ad quid sup.
te iactas & nobilem praedicas. si tu existens adulter nocturnus. i.
tempore nocturno uagari solitus. uelas. i. obtegis. tempora. i. extre
mitates capitis tui. adoperta. i. tecta. cucullo. i. indumento capitis fa
ciem obtegente. santonico. i. quo Santones populi in Gallia Aqui
tanica frequẽter utũt. q. d. frustra id facis. Pręter maioꝝ &c. Hic no
biles arguit, quos turpia ministeria exercere nõ pudet: q̃le est aurigã
di. qđ Nero istituit. Ordo est: Damasippus, uis quis nobilis (est aũt
nomẽ sumptũ ab exercitio: nã domitor equorũ interpretat) pinguis
per quod ostenditur nõ inuitus id facere. rapitur. i. uelociter fertur.
carpento. i. uehiculo. uolucri. i. quasi uolanti praeter cineres, atq; os
sa maiorum: idest praeteriens sepulturam maiorum suorum in uia

Flaminia

Flaminia ut dictum est de cõsimili in. 1. Saty. & ipse inquam cõsul
q. d. ꝓpria manu non ministroꝝ suoꝝ. stringit. i. retardat ne delaba
tur. rotam curuum suoꝝ. multo sufflamine. i. obstaculo sub rotis in
descensu posito. stringit qdem certe nocte: sed q̃uis nocte: Luna uis
det: sed sidera existẽtia testes (posuit autẽ, ac si esset substantiuũ Hie
ronymus adiectiue: Teste est tribunal &c.) intendunt in factũ eius

serio uel ioco dñm passus est appellari: atq; eiusmodi blãditias etiã
inter ipsos ꝓhibuit. ſ Et cum ụęnali: adest, inqt, non solum unguẽ
tarius: sed & mulier, quæ uinum uẽditq; ipsũem uenientẽ blandis
tijs nobilem excipit. Cyane aũt est nomen mulieris uersantis in po
pinis. eiusdem nois est mulier in nympham conuersa in Sicilia. &
item alia Meandri fluuij filia mater Cauni & Biblidos auctor Oui.

oculos. i. uidẽt ipsum: hoc est si
forte nemo mortaliũ uiderit: Dij
tñ uident, sub quoꝝ cõspectu ni
hil turpe agendũ est. Cum. i. ubi
tempus clari honoris. i. consula
tus fuerit finitũ. Damasippus su
met flagellũ. i. scuticã, aut uirgã
aurigæ clara luce. & nusquã tre
pidabit. i. formidabit occursum
amicitiã senis: i quo seueritas &
auctoritas esse debet: ac si ipse
prior. i. prius q̃ uideatur ab ami
co sene. innuet uirga. i. dabit illi
signũ ut uideatur. At pro &. sol
uet maniplos. i. manipulos. foe
ni sup. & infundet iumẽtis lassis
hordea. i. tunc palã totũ ministe
riũ aurigę exercebit. sed nũc dũ
existens consul cædit. i. mactat:
more Numę secũdi regis Roma
norũ. lanatas. i. oues. & iuuencũ
. i. iuuenẽ bouẽ. toruum. i. cornu
petentem & pinguẽ. ante altaria
Iouis. i. ut flammẽ dialis. iurat. i.
iurãs in testimoniũ capit. solam
Hipponẽ. i. Deã equorũ & stabu
loꝝ: quia per ea quisq; iurare so
let numina: quæ maximi facit.
Quia uero primã hic corripit, li
cet ab hippos deducatur: p sim
plici Hipona: non Hippona scri

Sed cum peruigiles placet instaurare popinas,
Obuius assiduo syrophœnix vdus amomo
Currit, Idumeæ syrophœnix incola portæ
Hospitis affectu dominum, regemq; salutat,
Et cum vænali Cyane succinta lagœna.
Defensor culpe dicet mihi, fecimus & nos
Hæc iuuenes, esto, desisti nempe, nec vltra
Fouisti errorem. breue sit quod turpiter audes.
Quædam cum prima resecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptaq; lintea vadit
Maturus bello Armeniæ, Syriæq; tuendis
Amnibus, & Rheno, atq; Istro præstare Neronem
Securum valet hæc ætas. mitte hostia Cæsar,
Mitte, sed in magna legatum quære popina,
Inuenies aliquo cum percussore iacentem
Permixtum nautis, aut furibus, aut fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli,
Æqua vbi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior vlli.
Quid facias talem sortitus Pontice seruum?
Nempe in Lucanos, aut thusca ergastula mittas.

in Met. ſ Succincta: ad ministrã
dum. ſ Vænali lagœna. i. uino
uænali. nã lagœna (ut diximus
supra) est uas tam uinarium, q̃
aquarium. ostendit igitur poeta
hoies illic, & ungi & potarı ſ De
fẽsor culpę: occurrit his quę pos
sent obijci a criminis defensore
& ipsos aliqñ in ijsdẽ erroribus
uersatos: ut dicat ueꝝ qdem esse
q; & ipsi in adolescẽtia sua pecs
cauerit: sed erroribus suis nõ ni
miũ imoratos: ut moneat si ples
riq; per ętatis imbecillitatẽ, aut
fragilitatem humanam in aliqđ
qs uitiũ ꝓlapsus fuerit ab eo ce
leriter recedendũ ſ Fouisti erro
rem. i tenuisti ſ Breue sit: attẽde
sententiã. Innuit poeta cuiusuis
hois esse ut erret. sed nullius nisi
insipiẽtis i errore ꝑseuerare. ſ In
dulge ueniã debes, inqt, pueris
& adolescentibus talia ꝓp ætatẽ
ꝑpetrãtibus ignoscere. Sed Da
masippo ignoscẽdũ nequãq̃ est:
q iam est ætate ꝓuectior, & iam
grauioribꝰ negocijs aptus. ſ Da
masippus ad illos Thermaꝝ ca
lices: Damasippus, inquit, ꝑ quẽ
itelligit (ut diximus) unũquẽq;
nobilẽ, non erubescit se in popi

bendum est. & iurat solas facies pictas: i dest per sola numina facie
rum pictarum. ad olida: idest foetida: idest præsepia.

nas & Thermas ad potandũ demittere. ibi enim hoies tñ flagitiosi
uilissimiq; uersabantur. unde cum emphasi est ꝓnunciandũ: Ad il
los calices Thermaꝝ: q̃si ad illas potiones, qbus fœdissimi hoies in
ebriãtur. ſ Inscripta lintea. i. sudaria Thermaꝝ, qbus detergebans
tur, cũ sudassent. ita enim a uarietate texturę appellabãtur: qua uidẽ
tur inscripta & picta. ſ Maturus bello Armeniæ: ea ętate ut aptus
sit ad tractanda bella. ſ Armenię: bene autẽ Armeniam noiat. Nã
imperãte Nerone Armenia nouos excitauit tumultus. Illuc missus
Corbulo Megistanas, qui primi defecerant, pe pulit sedibus, Castel
la eoꝝ excidit, plana, edita, ualidos, inualidosq; pari metu complet.
Tacitus: Armenia finitima est Cappadocię. dicta ab Armeno Iaso
nis comite. ſ Syriæq; tuẽdis Amnibus: quales sunt Euphrates, Ti
gris, & Orõtes. sunt. n. amnes Syriæ. ſ Et Rheno. s. tuendo, fluuius
est Rheticaꝝ Alpium, qui inaccesso & pracipiti uertice ortus, modi
co flexu in occidentẽ uersus, Germaniã a Gallia separat, septentrio
naliq; Oceano miscetur. ſ Istro: is est q & Danubius no atur. quẽ
iccirco Papinius in Siluis uocat binoiem: & uertice montis Arbo
næ effusus plures adit populos: donec in Põticum mare sex erũpit
meatibus. ſ Mitte hostia Cæsar: locus hic duobus modis potest ex
plicari. ut sit sensus: O Cęsar si Damasippũ ad bella gerenda es mis
surus, mitte hostia eius. i. noli quærere Damasippum in sua domo
qa illic non inuenies. sed quære illũ in popinis ubi quotidie uersaſ.
Item sic: O Cæsar Damasippum potes mittere ad hostia Istri & Rhe
ni, qa iam ætate est graui: sed si uis eũ inuenire, accede ad popinas.
nã ibi est frequens, ut sit manifesta irrisio nobilitatis. ſ Legatũ legas
tus ꝓ oratore ponit. Legatus itẽ dicitur, q in exercitu secundã post
imperatorẽ obtinet dignitatẽ: ut hoc loco. ſ Sandapilarũ: feretrũ est
Sandapila ad mortuos efferendos in qua non nobilium, sed plebe
iorũ tñ, atq; damnatoꝝ cadauera portabantur. auctor Fulgẽtius.
unde Tranqllus sic de Domitiano interfecto Cadauer eius popu
lari sandapila p Vespillones exportatũ. ſ Tympana cessantia. i. in
ter gallos sacerdotes Cybeles, qui a suis per urbẽ bacchationibus;
& discursibus cessant, & in popinis secedunt. ſ Galli: sacerdotes Cy
belei. De gallis illic diximus apud Persium: Tune grãdes galli. Di
cti sunt (auctoribus Plinio, & Festo, & Ouidio) a Gallo Phrygię flu
uio: cuius aquam potãtes redduntur insani Marianus etiã tradit ab

IOAN. BRIT. ¶ SED cum peruigiles: aliud in nobilitate insectatur flagitium: q
. s. sine ullo pudore intermissa aurigatione popinas frequentent. Est
ergo sensus: Cum nobilis Damasippus in popinas descendit: statim
adsunt unguentarij, qui eum uenientẽ blande excipiant, atq; salu
tent. ſ Placet: ipsi nobili. ſ Instaurare: repetere: ac per hoc ostẽdit fre
quenter ab eo fieri. ſ Peruigiles. i. noctu, dieq; patẽtes, propter mul
titudinem confluentem. ſ Popinas: loca sunt delidiæ, luxuręq; ap
parata: ubi enim comessabantur, cęteraq; faciebant, quę intemperã
Popinones tię sunt. qui i ea uersabantur popinones sunt appellati. ſ Syrophœ
nix: unguentarius. fictum est nomen ex Syria & Phœnicia. nam ib
inc unguenta pretiosa mittebantur, optimiq; unguentorum com
positores. ſ Vdus. i. profluẽs undiq; ex nimia unguentoꝝ attrectas
Amomũ tione. ſ Amomo. i. unguento ex amomo. Est enim amomũ genus
fruticis ꝓuenientis in parte Armeniæ, quæ uocatur Ocene, & in
Media, & in Ponto: ex quo unguentum optimum fit. unde Plin. de
unguentis scribẽs sic tradit: Omnia aũt acutior fiũt costo, amomo,
quę maxime nares feriunt. ſ Incola portæ Idumeę: hoc est qui dos
Idume mi suę icolit portas Syras. Nã Idume pars est Syrię, ut scribit Iose.
lib. 1. & Strabo lib. 16. Pli. li. 5. qui ita tradit: Qui subtilius Syriã di
uidunt circum Euphratem Syriã Phœnicen uolunt: & esse orã ma
ritimã Syrię, cuius pars sit Idumea & Iudęa. poeta igitur portã Idu
meam intelligit portam Syrã. Nã in Syria oppidum Rhosos est, &
Portæ Syræ a tergo portæ, quæ Syrę uocantur: interuallo Rhosioꝝ mõtium &
Tauri. bene ergo ait icola portę Idumeę: cũ Idumea (ut dixi) pars
sit Phęnices, unguẽtariusq; sit ex Syria Phœnice. ſ Hospitis affectu
Mos priscus salutandi . i. salutat & appellat dñm & regem blandiẽdo ex affectu ipsius ho
spitis: qui ita gaudet salutari. hoc aũt est ex uetere consuetudine: ut
docet Seneca li. 1. epist. qui scribit priscos solitos fuisse quoties hoi
ignoto occurrerent eum dñm & regem appellare: idq; genus blãdi
menti quoddã erat & honorifica appellatio. Mart. li. 1. Cum te nõ
nossem dñm, regemq; uocabã: Cum bene te noui iam mihi Priscus
eris. Idem li. 2. Quod te noie iam tuo saluto: Quem regem & dñm
prius uocabam: Ne me dixeris esse contumacẽ. Augustus (ut scri
bit Trãqll. & Tertulianus meminit) se nec a liberis, nec a seruis uel

Armenia unde
Rhenus
Ister
Sãdapila
Galli unde

hoc fluuio miniſtros matris Deū gallos dictos. Tradūt ſcriptores
hos ſpiritibus afflatos, & i armorū agitatione tumultuoſa: & cūſtre
pitu & fragore, cymbaliſq; ac tympanis, & armis. item etiā tibijs uo
ciferationibus inter ſacrificandū ſtupefacientes: ing; miniſtrorū habi
tu publica modo quodam ſacra factitātes. ❡ Reſupinati: ut otioſi &
ebrij. ❡ Aequa ibi libertas: indifferenter oīa illic aguntur: ut alicuius
nullus ſit reſpectus ſed oēs pari
modo habeatur. ❡ Lectus diſcu
bitorius. ſ. ❡ Remotior: ſepatior i
loco abſtruſo. ❡ Quid facias: ſi ta
lem, ingt, nactus ſis ſeruū: hoc ē
tam flagitioſum, q̄ eſt nobilis il
le uitioſus. qd facias de illo? ut
ſit ſenſus: illū ſtatim āte reijcias,
mittaſq;: ut ne quā hoiem in er
gaſtula. Sed uos, ingt, nobiles
uobis ignoſcitis, neq; quicq̄ uo
bis turpe putatis: qd nō recte fa
citis. q. d. deberetis in uitia aiad
uertere: taliaq; delicta non pati.
❡ In Lucanos: nā frequētia erāt
ergaſtula in Lucania, & Hetrus
cia. Mart. li. 8. Et ſonet innume
ra cōpede thuſcus ager. ❡ Luca
Lucani nos: populi ſunt Italię: qui littus
Thuſcum attingunt, mediterra
neāq; plagā tenētes ſupra Tarē
tinū ſinū incolūt, Brutijs ɔtermi
ni ſunt. Lege Strabonem in. 6.
❡ Ergaſtula: de ergaſtulis abunde diximus in ſexta Satyra.

At vos Troiugenæ vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Voleſos, Brutoſq; decebunt.
Quid, ſi nunquam adeo fœdis, adeoq; pudendis
Vtimur exemplis, vt non peiora ſuperſint?
Conſumptis opibus vocem Damaſippe locaſti
Suppario, clamoſum ageres ut phaſma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me, dignus vera cruce, nec tamen ipſi
Ignoſcas populo. populi frons durior huius,
Qui ſedet, & ſpectat triſcurria patriciorum,
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt, qui
Mamercorum alapas, quanti ſua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celſi prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atq; hinc pulpita pone,
Quid ſatius, mortem ſic quiſquam exhorruit, vt ſit
Zelotypus Thymeles, ſtupidi collega Corinthi?

ASCen. ❡ S E D cū puigiles &c. Arguit luxurię ac gulę & incontinentiæ
eoſdē nobiles ſub noie Damaſippi. Ordo eſt: Sed cū. i. qn̄. placet. ſ.
Damaſippo relicto miniſterio aurigādi. inſtaurare. i. inſtāter frequē
tando reparare. popinas. i. cauponas ſordidas: in qbus gulæ & oī
luxuriæ i operā dant. puigiles. i. per totā noctē uigiles. i. exeuntibus
& intrātibus patētes. & ſemper uigiles illic ſcortātes & bibentes ſy
rophęnix. i. unguētarius ille a Syro aut Phœnicia denoiatus. udus
. i. perfuſus p attractionem. ſemper amomo. i. unguēto ex amomo.
aſſiduo. i. qd̄ aſſidue tractat & uēdit. ſyrophœnix inq̄ exiſtēs incola
. i. inhabitator portę Idumeæ: ſic dictę Romæ: q̄ per eā ex Idumea
īgreſſi ſunt Veſpaſianus & Titus de Iudęis & uicinis Idumeis triū
phātes. currit. i. uelociter accedit. q̄ pro &. ſalutat ipſum Damaſip
pum & ſimilē dn̄m. & regē cōuiuij. ſ. & hoc affectu. i. affectione, &
beneuolētia. hoſpitis. i. ac ſi eſſet hoſpes. Et Cyane. i. mulier ex ea re
gione dicta. ſuccincta ſup. currit. cū ſup. lagęna. ſ. unguenti, aut po
tius mulſi, aut alterius uini delicati. uænali. i. quam uænalem affert.
Defenſor culpæ. i. is, qui uelit defendere & purgare culpā Damaſip
pi, aut ſimilis eius. dicet fecimus &. i. etiā nos hæc. i. huiuſmodi fa
cta. iuuenes. i. quando eramus iuuenes. Reſpōdet poeta. eſto. i. per
mittatur tibi ita feciſſe in iuuenta. nempe. i. quia certe. deſiſti. i. deſii
ſti, nec fouiſti errorem ultra iuuentam. ſ. id quod tu audes ſup. face
re. turpiter. i. cum dedecore. ſit breue. i. paꝝ durās ſi uis ueniam cō
ſeq. & q̄a q̄dā crimina reſecētur. i. poſſint aboleri & auelli cū prima
barba. idulge. i. Indulgēter cōcede pueris ueniā. q. d. poeta: permit
tamus ut hoc facias. ſed ſup. Damaſippus uadit ad illos notos & in
fames calices. i. ad illa pocula thermaꝝ. i. calidorum locorum. & ad
illa lintea inſcripta. i. ab ebrijs diſrupta: ut inſcribam te ſcipionibus
apud Plautum: uel inſcripta uarijs ſignis ad luxuriam pertinētibus
uadit inquā exiſtens iam maturus bello Armeniæ. i. ut mittatur ad
bellum Armeniæ. & amnibus Syriæ tuendis. i. ad tuenda nauigia
quæ per amnes Syriæ deuehuntur. & Rheno & Iſtro. i. Gallis, Ger
manis, & Pānonijs ſup. tuendis. i. defendendis: ne Romanum impe
rium adoriantur. hęc enim ætas quā Damaſippus agit, poteſt præ
ſtare: ideſt efficere preſtanter. Neronem: ideſt imperatorem. ſed Ne
ronem dicit: quaſi de tempore eius loquatur. ſecurum. i. ut ſecure. i.
ſine cura ueniat. O Cæſar mitte. i. aliquem protectorem tui, & de
fenſorem hoſtium. hoſtia. i. ad hoſtia: hoc eſt exitus Tiberis in ma
re Thyrrenum ſe recipientis. mitte inquam. ſed ſi mittere uis quæ
re legatum. i. eum qui mittatur. eſt autem hic nomen quia alioqui
diceret legandum: in magna popina: inuenias eum iam iacentem
cum aliquo percuſſore. i. gladiatore. permixtum nautis aut furibus
aut fugitiuis. ſ. ſeruis. inter carnifices. i. tortores. & frabros ſandapi
larum. i. feretrorum: quibus uiles ad ſepulturam feruntur. & inter

tympana. i. inſtrumenta pulſatitia. galli. i. ſacerdotis Cybeles. reſu
pinati. i. euerſi per ſomnum & obſtertentis ceſſantia a ſonitu. ſ. ubi
. i. in qua popina libertas eſt ſupple æqua: id eſt æqualis magno &
paruo: nobili & ignobili: ſacerdoti & profano. & pocula ſunt ſup
ple communia: ideſt ad communem uſum: & lectus non eſt alius: id
eſt diuerſus cuiquam. nec menſa eſt remotior ulli: ideſt ubi grega
tim ſine ratione dignitatis, aut
diſcrimine perſonarū uiuitur.
O Pōtice quid facias ſortitus. i.
ſi eſſes ſortitus. i. ſi haberes talē
ſeruum. i. ita uiuentem, ut nobi
les modo uiuūt: & tu forte inter
eos. nēpe. i. certe. tu mittas ſup.
eum i Lucanos, ut illic glebam
inuertat cathenatus. aut ergaſtu
la. i. loca in quibus ſerui cathe
nati ne aufugerēt, operātur. thu
ſca. i. q̄lia p̄rima ſūt i Thuſcia.
❡ A T uos Troiugenæ: ſatyri IOAN.
ca irriſio. i. nobiles qui ex ſangui BRIT.
ne Troiano iactatis originē ue
ſtram duci. ❡ Vobis ignoſcitis:
ſiquid, inquit, turpiter facitis uo
bis ignoſcitis, putatiſq; uobis
id licere: quod i cerdone, & pau
pere damnaretis, ſi admitterent.
❡ Cerdoni: ignobili & humillimę Cerdo
conditionis. Nam cerdones di nes
cuntur, qui artificio & lucro ui
ctum quærunt. nam [Greek] ſignificat lucrum. ❡ Voleſos, & Brutos Voleſi
per hos omnes nobiles intelligit. fuerunt enim Romani ciues anti
quiſſimi. Voleſi originem ex Sabinis duxerunt temporibus Romu
li in urbem recepti. Nam Tatius rex Sabinorum poſt pactiones fa
ctas cum Romulo, ut æqua poteſtate, paribuſq; honoribus in ur
be Roma maneret: ipſe & cum eo tres uiri ex illuſtribus familijs Ro
mę permanſerunt. Valerius Voleſus, & Talus cognomine tyran
nus, & ultimus Melius Curtius, is qui armatus lacum nando ſe trā
ſmiſit: & cognati & clientes gentiles numero haud pauciores cen
tum. ❡ Quid ſi nuſquam adeo: ſenſus eſt: Nobilitas romana adeo eſt
flagitijs contaminata noſtris tēporibus: ut etſi fœda ſunt, quæ com
memoraui ſpurciora tamen etiam ſuperſint, quæ facit. Sicq; pro
bat per exemplum eiuſdem Damaſippi, per que unumquemq; no
bilem intelligit etiam turpiora fieri, q̄ quę ſupra etiā ſint cōmemo
rata. ❡ Quid. ſ. dicas. ❡ Conſumptis opibus: in eos enim inuehitur
nobiles, qui opibus per luxum conſumptis, ad artem ſcænicam de
ſcenderunt: ut pro hiſtrionibus in ſcęna fabulas agerent: quod erat
hominum uiliſſimorum & infamium. multi etiam ad gladiaturam,
quod extremæ erat infamiæ, ſe conferebant: quod notat poeta in
Satyra undecima illic: Nam dum ualida & iuuenilia membra Suf
ficiunt galeæ. ❡ Suppario: arti ſcænicæ. Nam ſupparium (ut ſcribit Suppa
Feſtus) mimici genus fuit ueli. De quo ſic & Donatus in Terent. rium
Pro aulæis ſupparia poſterior ætas accepit. Eſt autem mimicū ue
lum, quod populo obſiſtit: dum fabularum actus commutatur. De
eo ſic meminit Apuleius primo Metamo. Oro te inquam aulæum
tragicum dimoueto, & ſupparium ſcænicum complicato. & Item:
Aulæo ſubducto & complicato, & complicitis ſupparijs ſcæna di
ſponitur: ubi locum correximus. nam pro alueo ſcripſimus aulęo.
Seneca ad Serenum de Tranquillitate uitæ: Publius tragicis, comi
ciſq; uehementior ingenijs: quoties inimicitias, ineptias, & uer
ba ad ſummam caueam ſpectantia reliquit. Inter multa alia co
thurno non tantum ſuppario fortiora. Cicero. de prouincijs con
ſularibus: Itaq; ille alter, ut ipſe eſt homo doctus, & a ſuis Græcis
ſubulus eruditus, quibus cum iam in exedra heliuatur: antea poſt
ſupparium ſolebat. ergo locaſti uocē Damaſippe ſuppario. i. ludis
ſcęnicis uocem tuā mercede locauiſti. ❡ Phaſma: gręce, uiſio latine Phaſma
nomē fuit fabulę Catulli poetę forte tpibus Iuue. quēadmodum &
Menandri. unde Terē. Idē Menandri Phaſma nūc nuper dedit. Illic
nāq; adoleſcens (ut ſcribit Donatus) eſt introductus, qui aſpectu
pulchrę uirginis ueluti numinis uiſu p culſus exhorruit. nomen igi
tur fabula ſortita eſt ab euentu rei, q̄ uiſa fuerit puella, ueluti Dea.
[Greek] enim idē eſt qd̄ appareo. Phaſma itē ponitur p portēto, ut
ſępe apud Herodotū: Tale, ingt, Phaſma apparuit in Græcia. In ea
igiť fabula aut uiſio alicuius rei, aut mōſtra rep̄ſentabātur. in qbus
magno

Laureolus magnő esset opus clamore, unde clamosum dixit poeta. ¶ Laureolū uelox: ẽt inqt Lentulus uelox bene egit laureolū. estq; risu satyrico adiuuãdum: ut ostẽdat nõ modo unũ nobilẽ: sed multos ludis scęnicis ɔtaminari, optimeq; fabulas tã̃ pitos mimos agere uñ mira urbanitate ait ẽt Lẽtulus bñ egit. i. bñ se gđẽ I actione fabulę gessit. ¶ Lẽtulus nomẽ ɸpriũ nobilis, q & ipse fabulã Laureolũ egit in scęna. Nã Laureolus Tragędia fuit: quã Neuius scripsit (auctore Gellio) in carcere. dicta Laureolo, qui in ea introducebatur, sublatus ob scelus in crucẽ. hãc fabulã (ut alias multas) Domitianus representauit ita: ut q ageret, uera nõ falsa cruce pẽderet. Mart. li. 1. Nuda Calidonio sic pectora præbuit urso: Non falsa pẽdens in cruce Laureolus. Lentulus igitur nobilis Romanus eam egit ɸ histrione ita: ut nõ uera tñ cruce pependerit: quẽadmodũ debuit, ut ait Iuue. qñ non erubuerit ɸ histrione in scęnã descẽdere. ¶ Velox: mira strenuitate. ¶ Dignus uera cruce: ex stomacho dixit poeta: dignus erat, inqt, q uera cruce & non ficta penderet, qñquidẽ histrioniã faceręt. ¶ Nec tñ ipsi Ignoscas populo: non solũ inqt hæc in nobilibus non sunt ferẽda quæ faciũt: sed ne populo qđem ignoscendum, q hęc sine pudore spectat. ¶ Durior frons: qa nullo afficit pudore. in frõte enim est sedes pudoris. uñ extat ɸuerbiũ: ut cũ qs pudorẽ amiserit, dicatur frõtẽ ɸfricuisse. Quin. Perfrica frontẽ, & dic te digniorẽ, q prętor fieres, q̃ Catonẽ. ¶ Huius populi: q̃si qui altiora curare dẽret. ¶ Qui sedet & spectat: q sustinet sedere, & spectare. ¶ Triscurria: noua uocabuli cõpositio, ɸ quã signat nimiã & maximã patricioꝝ scurrilitatẽ, a tris & scurra. Nam tris & ter ɸ superlatiuo græci & latini usi sunt. Plau. in Rudẽte: Tũ trifurcifer mihi audes inclementer dicere? Idem in Bacchidibus: Vt pergræcetur tecũ triuenefice. i. maxime uenenefice, & maxime furcifer. unde dicimus & Trimegiston Mercurium: quasi ter maximum: μέγιστος enim maximum significat Mart. lib. 6. Hermes omnia solus. Et ter unus. i. Trimegistus ¶ Patriciorũ nobilium. de uocabuli significatu diximus. 1. Saty. illic: Patricios omnes opibus cum prouocet unus. ¶ Fabios planipedes. i. nobiles quales fuerunt Fabij recitantes Comoedias Planipedas. de Comoedijs diximus Satyr. 1. illic: Recitauerit ille togatas. ¶ Mamercoꝝ alapas. i. q potest ridere & spectare Mamercos nobiles, qui in scæna alapas & alia flagra patiebantur in agendis fabus, sicuti & Latinus mimus, qui ut risum spectatoribus moueret, Panniculũ alium mimum ɸcutebat. Mart. Hesterna factũ narratur Posthume coena: Os tibi præcisum quãto non ipse Latinus Villa Pãniculi percutit ora sono. Idem li. 5. O quam dignus eras alapis Mariane Latini, Te successurum credo ego Pãniculo. Mamercoꝝ autẽ alapas possumus intelligere, aut quas ipsi alijs incuterẽt, aut quas ipsi paterentur. Mamercorũ familia antiquissima fuit: quæ nobilitatis principium accepit ab eo Mamerco Æmilio, qui dictator Fidenas cũ defecissent debellauit, cepitq;. ¶ Quanti sua funera: nobilium impudẽtiam insectatur: q & non modo artibus scęnicis operam suam pręstent: sed & in gladiaturam sponte sua descendant in arena. Nam antea Nero quadringentos senatores, sexcentosq; equites Romanos, & quosdã fortunę atq; existimationis integrę (ut Trãquillus & Tacitus scribunt) ad ferrum exhibuit. Ait igitur Iuue. Nobiles cogente Nerone ad ferrum se tũc exhibuisse. Nunc autem nullo iubente ad id muneris descẽdere. Ordo ẽ: Quid refert quãti uendant sua funera. est autem tacita responsio ad defensores. Non sunt, inquit, excusandi quia digladiando magna præmia consequantur. Turpissimũ enim est eis, quia sponte tali se offerũt muneri: q si coacti essent, inquit poeta, excusandi essent. ¶ Quid refert: qđ ɸdest etiã si multum lucrẽtur tali arte fœdati. ¶ Vendũt nullo cogẽte Nerone hinc tota indignatio poetę est, q non coacti id faciant. ¶ Vendere. s. sua funera. ¶ Ludis celsi prætoris: nã pręrores ludis præerant. unde alibi: Quid si uidisset prætorem in curribus altis Extantẽ: & medio sublimem in puluere Circi. ¶ Celsi: celsus nõ est ɸprium hoc loco, ut qđam putauerunt, sed celsum expone sublimem & sedentem in curru, cum ludis habitu triumphali pręsit. ¶ Finge tñ gladios: duplici modo exponi posse uidet. ut sit sensus: Esto, inqt, mortis supplicium tibi paratum sit: nisi in theatrũ descẽdas ad artes scænicas: nõne satius est mori, q̃ ludis scænicis fœdari? Hincq; maxime ostẽdit artem illam scænicam uilissimoꝝ tñ hoĩum fuisse & infamium. unde & apud Iurisco. lib. 3. digestoꝝ legimus eos, qui in scæna ob pręmium uersarẽtur: & omnes, qui operas suas locarit arti ludicrę infames esse. Quod & in. 2. Saty. docet illic: Vicit & hoc mõstrũ tunicati fuscina Gracchi. nã ɸfligatissimus qsq; ex iuuentute utriusq; ordinis tenebatur senatuscõ. in opa scæne, arenęq; edẽda: multiq; etiam spõte sua famosam illam iudicũ notã subibant. auctor Tranquillus in Tiberio. Alius sensus est: Finge gladios inde: atq; hinc pone pulpita. i. ponamus tibi ludos gladiatorios, & scænicos ɸponi, qbus exercearis: utrum horũ potius eligas. q. d. munus gladiatoriũ magis eligendũ, ut minus turpe. Sicq; ostendit cũ uterq; ludus sit ihonestus, turpiorem tñ esse scęnicum. unde bene ait. ¶ An quisquam sic mortẽ exhorruit ut sit Zelotypus Thymele. i. an qsquam ita expauit ludos gladiatorios: ubi homines cæduntur: ut malit artibus scænicis contaminari: hocq; magis placet. Nam histrioniam & gladiaturam cõparat. de utraq; etiam fecit mẽtionem, ut ostendam iam nobilitatem Romæ sine aliquo pudore in utroq; munere uersari graui cum ignominia. ¶ Finge gladios: puta gladios esse, qui te confodiãt, aut gladiaturam tibi ɸponi. ¶ Hinc pulpita. i. scænam ipsam multis pulpitis extructã: in qua tibi ut histrioni sint agẽdę fabulę: ac per hoc ostẽdit mortem esse potius appetendam, q̃ pudorem amittẽdum: aut gladiaturam potius q̃ histrioniam eligẽdã. ¶ Mortem sic qsquam: ita ne mortem qsquam timuit, ut omni prorsus pudore calcato malit in scęna uersari pro histrione? ac si dicat: repetatq; quod dictũ est, potius mortẽ eligẽdam q̃ honestatem deserendam: aut (ut diximus) itane gladiaturam qsquã extimuit, ubi mortis inest periculũ. ut malit amplecti artem scænicam. ¶ Vt sit Zelotypus Thymeles: ut uelit i scæna uersari, ubi representet ɸ histrione Latinum mimum zelotypum Thymeles uxoris suę. Nã Latinus mimus (de quo Saty. 1.) temporibus Domitiani tanq̃ Thymeles uxoris zelotypus, Panniculũ alterum mimum alapis cædebat: ut risum spectatoribus moueret. ¶ Collega stupidi Corinthi. i. socius Corinthi alterius mimi. ¶ Stupidi: hebetis & ignaui.

ASCen. ¶ At uos Troiugenæ. Eosdem nobiles persequitur, qui ut a Nerone erant instituti: adhuc turpissima exercuerunt, quæ uilissimos homines dedecerent. Ordo est: At. i. sed. uos Troiugenæ. i. nobiles qui e Troianis ortum habere gloriamini. uos ignoscitis. i. ueniam datis. uobis, & uestro iudicio: ea quæ supp. sunt turpia. i. n. honesta. Cerdoni. i. homini uili ad lucrum festinanti. decebunt. i. cum decoro & honestate in exercitio tenebunt. Volesos, & Brutos. i. nobilissimos, quales illi fuerunt: & ab illis ortos. Volesi enim & Bruti (auctore Dionysio) Sabinorum nobilissimi fuerunt: qui cum Tatio in urbe manserunt: Sabinis autem uetus est continentia. Quid sup. dices: si nos in reprobandis uitijs nunquã utimur adeo fœdis & adeo pudendis exemplis. ut non superfint. i. quin semper plus q̃ satis sint peiora. i. adhuc fœdiora? O Damasippe locasti. i. pretio accommodasti. sippario. i. sumendo a parte totum. proscænio uel locum pro locato: actoribus fabularum. uocem. i. mimicum officium cum gestu & molli pronunciatione uocis tuæ. ut ageres phasma. i. comœdiam sic dictam a phasinate. i. apparitione: qđ aliquid apparuisse in ea dicatur. unde principaliter dependet. clamosum. i. clamoris plenum. quia est comœdia motoria. Catulli. i. illius poetæ. Lentulus uelox. i. uir ille nobilis. egit etiam bene laureolum. i. laureatum mimũ dignus me iudice. i. fm iudiciũ meum, uera cruce. i. in qua uere crucifigeretur: & non solũ simularet per ludum se crucifigi. sicut iudex simulabat crucifigi in fabula, quam Lentulus egit. Tñ ne sic nobilibus succenseas, ut Ignoscas populo dico sup. q frõs populi huius. i. hmõi spectantis. est durior. i. minus pudore & uerecũdia afficibilis, q̃ Lentuli. uel dic est durior huius. s. Lentuli fronte: qđ dicerem, nisi melior esset contextus huius populi: qui sedet & spectat triscurria. i. ualde scurrilia facta. patriciorum. i. eorum, quia patribus ortũ trahunt. & qui audit Fabios. i. nobilissimos uiros. planipedes. i. agẽtes mimos: quos propter humilitatẽ cata dictus. planis. i. non eleuatis: aut cothurno. aut socco pedibus agebãt. & qui potest ridere alapas Mamercorum. i. scurriles & iocosas uerberationes in maxillis, quas mutuo exercent Mamerci. i. nobiles ut Mamerci. Quid refert quanti. i. q̃ uili pretio ipsi sup. nobiles uendant sua funera. i. mortis periculo in gladiatura se exponant. q. d. nihil: quia uendunt nullo Nerone. i. nullo imperatore crudeli Neroni simili cogente: sed sponte. Nec dubitant. i. audent uendere. s. funera sua. ludis. i. in ludis. celsi prætoris. i. hominis uilis ad prętoriam & consularem dignitatem sublimati. Tamen. i. licet sponte faciant. finge gladios sup. esse fixos: uel fige gladios inde. i. ex una parte. & pone hic. i. ex alia parte. pulpita. i. spectaculorũ loca, q plures petũt qđ satius. i. utrũ horũ sup. esset nobilibus eligibilius. an gladios. i. mortẽ obire. an munus scænicum: & uidetur q potius mortem. Vnde per indignationem quæritur poeta. Exhorruit quisquam sic mortem: ut potius q̃ moriatur sit collega. i. coactor. zelotypus. i. se zelotypũ simulans. Thymeles. i. uxoris histrionicæ. Corinthi. i. illius mimi. stupidi. i. hebetis & ignaui: uel eo q ob zelotypiam cæsus esset obstupentis.

Mamercorum familia

Perfricare frontẽ

Prætor

Res haud mira tamen, citharœdo principe natus
Nobilis, hæc vltra, quid erit nisi ludus: & illic
Dedecus vrbis habes, nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum puguantē, aut falce supina
Damnat enim tales habitus, & damnat, & odit,
Nec galea frontem abscondit. mouet ecce tridentē
Postquam vibrata pendentia retia dextra
Nequicq̄ effudit, nudum ab spectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum se
Porrigat, & longo iactetur spira galero.
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho iussus pugnare secutor,
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus vt dubitet Senecam præferre Neroni,
Cuius supplicio non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus?
Par Agamemnonidæ crimen, sed causa facit rem
Dissimilem quippe ille Deis auctoribus vltor
Patris erat cæsi medio inter pocula, sed nec
Electræ iugulo se polluit, aut spartani
Sanguine coniugii, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scæna nunquam cantauit Orestes.
Troica non scripsit. quid enim Verginius armis
Debuit vlcisci magis, aut cum uindice Galba?
Quid Nero tam sæua, crudaq; tyrannide fecit?
Hæc opera, atq; hæ sunt generosi principis artes
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita saltu
Prostitui, graiæq; apium meruisse coronæ.
Maiorum effigies habeant insignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones, seu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quis Catilina tuis natalibus, atq; Cethegi
Inueniet quicquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, templisq; parastis,
Vt Bracatorum pueri, Senumq; minores,

IOAN. BRIT. ¶ RES haud mira tamen. s. est. Et est sensus: Nō ē tamē mirū, nobilem Romanū hęc facere: quia sub Nerone principe natus est: q̄ artibus scænicis multum delectatus est. nā (ut scribunt Tacitus, Trāquillus, & Eusebius) adeo citharœdicę arti deditus fuit: ut i Achaia stituerit ciuitates, apud quas musici agones edi solent, oēs citharœdorū coronas ad ipsum mittere. Eas adeo grate accipiebat: ut legatos, qui ptulissent: non modo primos admitteret: sed etiā familiaribus epulis interponeret. Cātāte eo necessaria qdē causa excedere theatro licitum fuit. itaq; enixæ quędā in spectaculis ferūtur. Nunc poeta demonstrat philosophice quantā perniciē moribus hoium, & ciuitatibus afferāt corrupti mores pricipū, eorūq;, quorū uita oib⁹ tāq̄ speculū esse debet. unde illud ēt exit: Sed qd nō faciet, qđ principis uxor? ¶ Natus nobilis. s. est. ¶ Hæc ultra: posthac qd uidebimus in urbe nisi omnes nobiles scænicis artibus uacare? ¶ Vltra hæc. s. tēpora. ¶ Et illud dedecus: sensus est: Habes hoc ēt qđ in dedecus urbis maxime redundat Gracchū pugnantē nō armis mirmillonis: non clypeo: non galea tectū: sed habitu retiarij tunicati. eritq; ex positio: Gracchum pugnantē. dedecus aūt appellat, tū q̄ artē gladiatoriā exerceat, quę infamis habet: tum q̄ mirmillo eē nō uult q̄ tecta facie pugnat: sed retiarius, qui galerum tantū sumit uultu apto ut cognoscat. Totaq; est hinc poetæ indignatio: q̄ gaudeat operā suā sponte arenę pręstare & cognosci: q̄si q̄ oēm pudoris rationē amisent. ꝑ Gracchū nobilissimū quęq; intelligit. Nam Gracchorū familiā
Mirmillo nobilissima fuit & potēs. ¶ Mirmillonis: gladiatorū alter sequutor & mirmillo, alter retiarius dicebatur. Mirmillo scutū & falcē sumebat & galeā: in cuius uertice erat effigies piscis, aduersus quē retiarius pugnās, cū eū insequeretur, hęc cātabat: Nō te peto, piscē peto, qđ me fugis galle.
Retiari⁹ Retiarius autē fuscinā & rete gestabat tunicatus. ait igiť poeta nobiles eo insolētiæ, & impudētię deuenisse, ut nō mō nō erubeseāt tecti armis in arena decertare more mirmillonis, q̄ tectus galea & scuto pugnat: sed ultro oia facie apta peragāt habitu retiarij tunicati: q̄ tunica tm̄ tectus dimicabat, fuscinā, & rete, gestās: ut cognoscātur. nā gaudēt cognosci. ¶ Aut falce supina. i. erecta, quæ a mirmillone sumebať. ¶ Dānat: q̄a nō pudet. Imo gaudet cognosci. ¶ Tridē: ē. i. fuscinā, quā habet ut retiarius. ¶ Erigit uultū: ut cognoscatur. ¶ Ad spectacula. i. ad ipsos spectatores theatri. ¶ Nequicquā frustra, cū mirmillonē capere nō potuerit. ¶ Effudit: emisit. ¶ Dextra uibrata: dextra cōmota & ꝯcussa iniciēdo rete. ¶ Cedamus tunicæ: cedamus, inq̄t, tunicæ. i. retiario hoī tunicato: eū pſertim sit ciuis & nobilis Romanus. qđ facile agnoscas ex habitu diuite & magnifico. Nā funiculus ipse, quo sibi galeæ capiti alligauit, aureus est: qui ornatus nō est pauperū gladiatorū: hocq; totū ironicos pronunciādū: ut sit sensus: Debemus, inq̄t, cedere & locū dare nobili Romano fugienti tota arena ut euadat ne. s. a mirmillone insequēte feriať hocq; quasi quadā cū miseratione nobilitatis, habēdus est inq̄t aliquis respectus ipsi nobili, ut possit effugere manus mirmillonis, ne cędať in arena. Sic etiā cōstat (ut tradit Herodianus) Cōmodo imperatori, qui i amphiteatro cū gladiatoribus dimicauit, habitū fuisse respectū a cęteris gladiatoribus. Sic enim scribit: Facile aūt dimicans, suos cōpares superabat: neq; tum ultra uulnera procedebat, dante uno quoq; manus, atq; imp̄atorē potius q̄ gladiatorē agnoscēte. Sicq; legendū est: Cedamus & nō credamus. alter sensus nō ꝓcedit. unde bene legitur. ¶ Ergo ignominia. q. d. ipsum mirmillonē ignominiā reportasse, q̄ laudē, ex uictoria aduersum nobilē pot⁹ aut gloriam. ut sit sensus: Ergo mirmillo cū nō passus sit retiarū uirū nobilē fugere: q̄si cuius misereri deberet: grauiorē adeptus ē ignominiā, q̄ si graue uulnus accepisset. nā a spectatoribus derisus ē: q̄si qui peritus imperitū superauerit. hocq; totū ironicos in cōtemptū ipsius nobilis, tanq̄ qui fœdā i arena operā nauauerit. ¶ Tunicæ: tunicato retiario. Nā retiarij tunicati erant. uñ l. 2. Saty. Tunicati fuscina Gracchi. Tranqllus in Caligula: Retiarij tunicati q̄nq; numero gregatim dimicantes sine certamine ullo totidem secutoribus succubuerant. ¶ Aurea spira. i. funiculus ipse aureus, qui circa galeæ discurrens ad ornatū porrigebať ad fauces: ut galerus sub mento uinciretur. Spira aūt ꝓprie appellatur inuolucrū funis in orbem collecti. Et serpentē dicimus collectā in spirā: hoc est i gyrum & reuolutionē. Spirā itē
Spira dicimus circulū illū eminentēq; basi apponiť. Victruui. Sin autē Ionicę columnę fient scapus p̄ter spirā, & capitulū in octo partes & dimidiam diuidatur. Plin. lib. 36. cap. 24. In ephesiæ Dianæ primū colūnis spiræ subditę & capitella addita. Victruuius loquēs de æde Dianæ sic scribit: Et fecerūt primo columnæ crassitudinē octaua parte: ut haberēt speciē excelsiorē, Basi spirā apposuerunt pro calceo, capitulo uolutas, uti capillamēto ꝯcrispatos cicinnos ꝓpendētes ornauerunt: trūcoq; toto strias: uti stolarū rugas matronali more demiserunt. Spiras etiā dicimus in ligno, eū uenę & nodi se ꝯuoluerunt. Plin. lib. 16. Publicū oium uitiū uocat spiras: ubi sese conuoluere uenę, atq; nodi. ¶ Longo galero. i. ꝓcero & eminēti. ¶ Secutor: hoc est mirmillo, qui retiarū postq̄ ab eo captus nō est insequtur. ¶ Iussus: a p̄tore q̄ pręest ludis, & cui operā suā uēdidit. ¶ Graccho nobili uiro retiario. de quo etiā in. 2. Saty. meminit: Tunicati fuscina Gracchi. ¶ Libera si dentur: si posset, inq̄t, quod sentit populus libere dicere: indubitāter Senecā, quāuis humili loco natū propter eius uirtutes, Neroni p̄ferret: q̄ nobilitatis suæ splendorē uitijs obscurauit: ut ostēdat in uirtute nō in maiorū gloria uerā nobilitatē cōsistere. Fuit aūt Seneca p̄ceptor Neronis, & Lucani poetæ patruus: qui incisione uenarum & ueneni haustu perijt. Trāquillus, Tacitus, & Eusebi. auctores. Sed cū dicit Libera si dētur populo suffragia: innuit suorū temporū conditionē suspirat, quibus ab imperatoribus occupata libertate, omnia eorū nutu administrabātur, cū antea magistratus suffragijs populi crearētur: ut latius dicemus in Saty. 10. Verum poeta ad id respexisse uidetur, quod scribit Tacitus: Ait enim famam fuisse principes coniurationis Pisonianę destinasse: ut post occisum Neronem, Piso quoq; interficereť, tradereturq; imperium Senecę claritudine uirtutum ad summum fastigium delecto.

¶ Quis

¶Quis tã pditusq́s adeo rationis egẽs.s.est. ¶Vt dubitet: ut nõ dicat Sene. Neronẽ pferẽdũ. ¶Nõ una simia: q parricidiũ cõmisissent uirgis cæsi, & culeo isuti cũ simia, gallinaceo, serpẽte, & cane i mare, uel i ꝑpinquũ flumẽ ꝓijciebant. Auctor est Modestinus Iurisconsultus lib. Digestoꝝ. xiiii. Plaut. Iube hõc insui culeo: atq́ io altum deportari si uis bonã annonã. ¶Nõ una: sed multæ: ut q multa cõmiserint parricidia: ac ꝑ hoc multæ mortes. parricidiũ. n. dr cõmittere qcunq́ manus cognatorũ sanguine cõmaculat. licet. Quint. l. lib. viii. scribat parricidã abusiue dici matris, aut fratris interfectorem. Nero. n. (ut Tacitus & Trãq. scribũt) ꝯscius fuit necis Claudij, matrẽ Agrippinã & sororẽ patris interfecit. auctor Eusebius, Octauiã uxorẽ prius relegatã sub crimine adulterij occidit, Popeiã duodecimo die post diuortiũ Octauiæ in matrimoniũ acceptã, ictu calcis grauidã interemit & ægrã, Antoniã quoq́ filiã Claudij recusantẽ post mortẽ Popeiæ nuptias suas, quasi nouaꝝ rerũ molitricẽ interfecit, Aulũ Plantiũ iuuenẽ sibi propinqtate cõiunctũ, iactans eũ a matre dilectũ, & ad spẽ iperij ipulsum. Itẽ priuignũ Rupheriũ Crispinũ Popeia natũ ipuberẽ adhuc, q a ferebat ducatus & imperia ludere, mergendũ dũ piscaret mari seruis ipsis demãdauit, Britãnicũ fratrẽ suũ ꝑ adoptionẽ ueneno sustulit. ¶Culeus: saccus est ex corios quo (ut diximus) isuebãt parricidæ. Itẽ nomẽ est mẽsuræ cõtinẽtis amphoras uiginti. Priscia. Est & bis decies quẽ conficit amphora nra Culeus: ac nulla est maior mẽsura liquoris. Cato: Vbi delegeris in eius musti culeũ, aq marinæ ueteris q̃rtas binas, uel salis puri mosdiũ, & eũ in fiscellã suspẽdito. ¶Par Agamẽnonidæ crimẽ, inqt, qd cõmisit Orestes: cũ matrẽ iteremit: par fuit crimini Neronis: q eodẽ modo Agrippinã matrẽ suã occidit. est aũt Agamẽnonidæ genitiuus casus. i. Orestis filij Agamẽnonis. ¶Sed causa facit rem Dissimilẽ: sed cædes, inqt, Orestis multũ a cæde, quã fecit Nero differt. Orestes. n. causam ut habuisse honestã necis maternæ: q ea Agamẽnonẽ maritũ suũ, & patrẽ ipsius Orestis occidisset adiuta ab Ægysthto adultero. nã eũ (ut alij tradiderũt) in cõuiuio securi ꝑcussit. uñ ait: Cæsi media inter pocula. ut alij ueroꝯ cũ uestẽ indueret sine capitio. Neroni uero nulla fuit honesta causa cur matrẽ suã iterficeret. ¶Sed nec Electro iugulo: sed nec se cõtaminauit cęde sororis suę. nã Electra soror eius fuit, a q̃ e manibus Clytẽnestræ mris & Ægysthi adulteri liberatus est. ¶Sanguine cõiugij spartani: hoc est Hermiones uxoris suæ: q̃ filia fuit Menelai ex Helena. ¶Nullis propinqs: quẽadmodũ Nero: q Britãnicũ fratrẽ suũ ueneno sustulit. ¶Nũq̃ cãtauit Orestes: qd fecit Nero: q nõ mõ Romæ in Agone citharistarũ cõtendẽs oẽs supauit: sed & Olympia, Isthmia, Pithia, Actia celebrãs iter: Cerycas, tragœdos, & citharistas coronatus est. auctor Eusebius. Trangll. scribit coronã ẽt citharæ a iudicibus sibi allatã adorauisse, ferriq́ ad Augusti statuã iussisse: sed & Neapoli ubi sæpius plures ẽt dies cãtauit, sumpto ẽt ad reficiendã uocẽ breui tpe. Nec cõtentus harũ artiũ experimẽta Romæ dedisse, Achaiã ẽt petijt. ubi maxime istituerat ciuitates, apud q̃s musici agones ædi solent, oẽs citharœdorũ coronas ad ipsum mittere. ¶Troica nõ scripsit: nõ dãnat Neronẽ ꝙ troica sua scripserit: qbus excidiũ Troianorũ cõtinebat: sed ꝙ urbẽ incẽderit, cuius ꝯflagrationẽ ex turre mecœnatica ꝓspectãs, lætusq́ flãmæ (ut aiebat) pulchritudine Halosin Ilij cãtauit i habitu scænico. i. captiuitatẽ Troiæ, quã suis troicis cõplexus fuerat. q. d. nõ incẽdit urbẽ Orestes: ut Nero: quẽ constat ipso tpe urbis flagrãtis inijsse domesticã scænã, & troianũ incendiũ cecinisse, pñtia mala casibus uetustis assimulantẽ, urbẽ aũt incẽderat, q̃si offensus ueteꝝ ædificiorũ deformitate, & angustijs, flexurisq́ uicorũ. Trangl. Tacitus, & Eusebius auctores. Eutropius tradit Neronẽ urbẽ incẽdisse, ut spectaculi eius imaginẽ cerneret: q̃lis olim Troia capta arserat. Troica scripta a Nerone fuisse Seru. docet illud exponẽs: Et Troiæ Cynthius auctor. Cynthiũ esse regem Troiæ, quẽ i troicis suis Nero cõmemorauit. Idẽ illud enarrãs. i. v. Æneid. Solus q Paridẽ. Paris, inqt, fm troica Neronis fortissimus fuit. Troica aũt appellauit Nero, quã Hom. Iliada. Troica ẽt scripsit Macer qdã affinis Ouidij: de quo ipse i Põto sic meminit: Tu canis æterno qcqd restabat Homero: Ne careant summa troica bella manu. ¶Quid. n. Verginius armis: Nero quẽ iã. xiiii. annos, tanq̃ imanẽ belluã, & terrificũ monstrũ terrarũ orbis ꝑpessum fuerat, destitutus fuit initiũ facientibus Gallis duce Iulio Vindice: q tũ eã ꝓuinciã ꝓprætor obtinebat. Desciuit & Galba i Hispania cũ exercitu. Item Verginius Rufus Germanici exercitus ductor: q cũ Galbæ assensurus nõ foret: nec alij nisi quẽ senatus delegisset ad iperiũ, Iulius Vindex indignatus, cũ Galbæ faueret, cõgressus est cũ Virginio, a quo fugatus est, & ad mortẽ cõpulsus, cæsis i eo cõflictu uigiti millibus Gallorũ. Recusauit tñ Verginius iperiũ oblatũ a militibus, cõscius se ex eq̃stris familia ortũ ignoto patre, iparẽq́ si recepisset, tutũ si recusasset, uñ extat apud Dionẽ i uita Neruæ, & Pli. Iuniorẽ tale disticho: Hic situs est Rufus pulso q Vindice quõdã iperiũ asseruit nõ sibi, sed p̃triæ. Demũ. n. secutus est partes Galbæ, q Neroni imperiũ ademit. Ait ergo poeta recte factũ a Verginio. ¶Vindice Galba: q a Nerone desciuerit, eius scelera ulciscẽtes. De Vindice sic scribit Philostratus: Vidẽx Hispanos ad defectionẽ solicitabat idonea certe: q posset fides cõcidere: qbus inepte cãtabat Nero. nã apud exercitũ orõnẽ habuit cõtra tyrãnũ ex media p̃tria deprõptã: Inter alia nãq́ dicebat Neronẽ magis oia, q̃ citharœdũ. Citharœdum uero magis, q̃ regẽ. eũdẽ quoq́ isania, furore, auaritia, lasciuia, olq́ crudelitate corruptũ criminabat: iã uero oium ab eo factorũ crudelissimũ, ꝙ. s. matrẽ iterfecisset. nequaq̃ illi dicebat crimini dandũ esse, se nãq́ iure iterfectã potare, q̃ tale portẽtũ ꝑpisset. ¶Quid Nero tã sęua: Nero, inqt, i tyrãnide sua tã crudeli qd fecit: ac si dicat ꝑter tam crudelia facta: hoc est cædes suorũ & urbis icẽdiũ, qd aliud fecit: sicq́ iterrogatiõi rñdẽdo: oñdit illũ ẽt ꝯtra oẽm iperatoria maiestatẽ uersatũ esse i certaminibus citharœdoꝝ. ¶Hæc opera: uerba rñdẽtis: Hæc, inqt, q̃ me iterrogas, sunt opa & artes Nerõis. ¶Generosi: ironice. ¶Prostitui: Priscianus ait ꝓstitui positũ esse ꝓ ꝓstiti: ut sit a sisto. i. gaudẽtis statui, & poni. ¶Ad pulpita ꝑegrina. i. i scęna ubi multa pulpita sunt extructa: ut docet Victruu. hoc dãnat, qd nõ solũ Romæ, sed Neapoli i theatro cõplures cãtauerit dies: idẽq́ ẽt i Achaia ꝓ citharœdo uersatus sit i certaminibus: ubi i stituerat ciuitates: apud q̃s musici agones edi solẽt oẽs citharœdoꝝ corõas ad ipsũ mittere: eas adeo grate (ut diximus) recipiebat: ut legatos, q ptulissent, nõ mõ primos admitteret, sed ẽt familiaribus epulis iterponeret. Olympiæ quoq́ ꝑter consuetudinẽ musicum agona commisit, ibiq́ etiam plurifaria aurigauit. sed excussus curru, ac rursus repositus, cũ ꝑdurare nõ posset, destitit añ decursum: nec eo secius coronatus est: denique certamina obijt oia. Quatuor aũt certamina erãt celebratissima: q̃ i Græcia celebrabant. Olympica i honorẽ Iouis, donabãturq́ uictores corõa ex oleastro. uñ ait Pli. Gręci Olympia uictores oleastro coronãt. Pythia i honorẽ Apollinis uictoribus corona dabat ex lauro. Isthmia i honorẽ Palæmonis, uictores coronã accipiebãt pineã. Nemea Archemoro dicata, uictoꝝ corona erat ex Apio. uñ seqtur: Graiæq́ apiũ meruisse coronæ. Ex Græcia reuersus Romã tãq̃ igẽtẽ reportãs uictoriã eo curru redijt, quo Augustus olim triũphauerat, & i ueste purpurea, distinctaq́ stellis aureis chlamyde, coronãq́ capite gerẽs olympicã, dextra manu pythiam, sequẽtibus currũ ouantiũ ritu plausoribus, augustianos, militesq́ se triũphi eius clamãtibus. Insectat ergo ipsum poeta, quem nõ puduerit, nõ mõ Romæ & i Italia: sed ẽt i Gręcia locis ꝑegrinis artibus scænicis se fœdare. ¶Fœdo saltu: scęnica saltatiõe ac ꝑ hoc fœda minimeq́ hoie libero & pricipe digna. ¶Meruisse apiũ. i. coronã ex apio: q̃ (ut diximus) dabat uictoribus i ludis nemeis: sicut docet Pli. li. xix. his uerbis: Honos apio i Achaia corõare uictores sacri certaminis nemeæ. uñ inuit & poeta ipsũ i ludis Nemeis concertasse. ¶Maioꝝ effigies: i irrisionẽ Neronis hæc dicit: cũ alij, inqt, hostiũ spolia, aliaq́ uictoriarũ ꝑmia soleãt ad statuas maioꝝ suorũ collocare cũ ipsis rerũ gestarũ titulis. tu potes, inqt, o Nero añ effigies maiorũ tuorũ collocare ornamẽta scænica, q̃ in recitatiõe tragœdiaꝝ sumpsisti, & isignia uocis tuæ. i. ornamẽta, & ꝑmia, q̃ ex cãtu tuo scænico ꝯsequutus es, ut ꝑ isignia uocis itelligat ꝑmia, q̃ accepit cãtu suo: hoc est coronas & citharã, quã ab iudicibus ad se allatã adorauit: sicq́ apte eius ipudẽtiã sugillat. Nã isignia dñr oia, q̃ sunt hoi ornamẽto. uñ dicimus isignia ꝯsulis uirgaꝝ fasces cũ lictoribus. Annulũ isigne ordinis eq̃stris eo, ꝙ hoies insigniat, ornet, & decoret. Horat. Tu cũ ꝓiectis isignibus annulo eq̃stri, Romanoq́ habitu ꝓdis. ¶Effigies maioꝝ. i. statuæ, q̃ i atrijs cęreæ i armarijs ordini (ut diximus) collocatæ ponebant. ¶Añ pedes Domiti. ꝓ Domitij, aut p̃ris tui, aut atauí. Nã uterq́ (ut docet Trangl.) Domitius appellatus est. ¶Thyestæ: de Thyeste & Atreo Tragœdiã scripserũt Varius, & Seneca. ¶Syrma: tragœdoꝝ fuit uestis, quã pallã latini dixere. de q̃ Horat. in poet. Post hũc ꝑsonæ, pallæq́ reptor honestæ Æschylus. Mart. Trãstulit ad Satyros nra Thalia cothurnos: Apstasti lõgũ tu quoq́ syrma tibi. ¶Lõgũ syrma pone, inqt, ornamẽtã, habitusq́ scęnicos: qbus usus i agẽdis fabulis añ pedes patris tui. dictũ aũt ẽ syrma a συρω qd ẽ traho. trahebat. n. ꝑ pulpita. Hora. Traxitq́ uagus ꝑ pulpita uestẽ. Nero aũt cãtauit tragœdias Canacẽ parturiẽtẽ, Orestẽ matricidã, Oedipoden excæcatũ, Herculẽ isanũ. Trangl. auctor. ¶Antigões: huius nois fuit filia Laomedõtis re

Parricidarum supplicium — Culeus — Troica Neronis — Vindex — Galba — Olympia — Pythia — Isthmia — Nemea — Insignia — Syrma — Antigone

gis Troianorũ, q̃ cũ ausa esset Iunoni se pulchritudine ꝑferre, ab
ea I ciconiã ẽ cõuersa. Fuit itẽ Antigone filia Oedipi, q̃ patrẽ cęcũ
ductitauit. de hac frequẽs scripta fuerat Tragœdia. de ea & Stati⁹
Menalyppe in Thebaide. Menalippes: Dionisius Halycarnasæus & Eusebi⁹
de ꝑparatiõe euãgelica scribũt Eurypidẽ Anaxagoræ physici aus
ditorẽ Tragœdiã fecisse τῆς σοφῆς μελανίππης .i. de sapiẽte Menas
lippe: I q̃ Tragœdia Menalippe filios I pr̃is stabulis exposuit: quã rẽ
pr̃ ꝓdigiũ eẽ existimãs, deliberauit adurere. Sed Menalippe cũ uel
let filios seruare, ꝑhorũ rõnibus nõ esse mõstrũ oñdit. De hac fors
tasse itellexit & Varr. in .ii. de re rust. ubi mẽtionẽ facit de boue sics
Scio hũc esse, i quẽ potissimũ Iupiter se ↄuertit, cũ se ꝓstrauit ꝑ mas
re e Phœnice amãs Europã. Hũc esse q̃ fillos Neptuni a Menalippa
seruant, nec I stabulo itates grex boũ obtereret. Ad eã fabulã agẽs
dã gestu maxime opus fuisse docet Cic. in pri. Offici. sic: Q ui. n.
uoce freti sunt Epigones, Medeãq3, q̃ gestu Menalippã, Clytẽnes
Colossus strã eligũt. Colosso marmoreo: respexit ad Colossũ, quẽ (ut Scribit
Trãql.) cẽtũ & .xx. pedũ æreũ erexit Nero i uestibulo domus areæ.
q̃ statua eo mortuo dicata fuit Soli mutato noie. eã fabricauit Zes
nodotus accitus e Gallia. Pli. scri. xxxuii. ca. vii. statuaꝝ moles turs
ribus pares Colossos uocitatas. Festus ait uocitatũ esse Colossum
a Colosso pri. iuẽtore. Colossũ in porto suo Rhodi habuere tãta ma
gnitudine, ut iter crura naues extẽsis uelis trãsirent. is dicatus fuit
Soli. lxx. n. fuit cubitorũ altitudinis, quẽ fecerat Chares Lydius Ly
sippi discipulus. hoc simulachrũ post. xlvi. annũ terræmotu prostra
tũ. Sed iacẽs quoq3 miraculo fuit. pauci. n. pollicẽ eius amplectebã
tur. Duodecim annis tradũt effectũ. ccc. talẽtis. hoc aũt loco nõ de
Neronis Colosso itelligit, q̃ nõ marmoreus, sed æreus (ut diximus)
fuit: sed de statua Augusti. Trãql. n. ait sic de Nerone: Citharã ãt ab
iudicibus ad se allatã adorauit, ferriq3 ad Augusti statuã iussit. hoc
nũc poeta Neroni obijcit, aut (qđ oino placet) illũ notat: q̃ (ut scris
bit idẽ Tranql.) posuit statuas suas citharœdico habitu, q̃ nota ẽt
nũmũ ꝑcussit. Q uis Catilina tuis: exẽplo Catilinæ & Cethegi oñ
dit illos nõ appellãdos eẽ nobiles: q̃ ex nobili orti gñe ipie, atq3 tur
piter uiuũt. Nã Catilina cũ C. Cethego uiro senatorio, & alijs nobili
bus opprimendæ reipu. cõsiliũ inierũt. sensus ẽ Nihil gñe tuo o Ca
tilina, & Cethege fuit nobilius: tñ nõ dubitastis patriæ exitium ma
chinari: quo more fecerunt Galli. Tuis natalibus: tuo genere, &
tua origine. Seneca ad Lucilium: Conditor ille iuris humani non
natalibus nos nec noium claritate distixit. Vt Bracatorũ pueri. s.
parauerũt. pueri Bracatoꝝ. I. posteri Galloꝝ, q̃ duce Breno relictis
ob sterilitatem agris suis, Clusiũ Italiæ oppidũ obsederũt: ad quos
cũ missi fuissent ab senatu tres legati q̃ eos monerent, ut ab oppus
gnatione desisterẽt: ex ijs unus cõtra ius gẽtiũ ꝓcessit, & ducẽ Ses
nonũ iteremit. quo facto cõcitati Senones urbẽ ifesto exercitu pes
tierũt & fuso exercitu romão apud Aliã fluuiũ uictores urbẽ itra
uerũt: ubi nobilissimos senũ cũ Isignibus honoꝝ: quos, q̃s gesserat
I uestibulis ædiũ sedẽtes occiderũt. Reliq̃ iuuẽt⁹ cũ Mãlio i Capito
liũ fugit, ubi obsessa Camilli uirtute liberata est. ait ergo poeta Cati
Gallia linã cũ cõiuratoribus nõ aliter ꝑ̃ræ ꝑniciẽ q̃siuisse, q̃ Gallos. Gallia
Bracata aũt Bracata apellata est Narbonẽsis ꝓuĩcia: q̃ iterno mari alluitur.
Varo: Flumine ab Italia alpiũq3 saluberrimis iugis discreta, a gñe
uestiũ, q̃s ad terrorẽ itõsas, & uarij coloris ferũt: easdẽ Gręci (aucto
Anaxirides re Diod.) Anaxiridas uocãt. de q̃bus ita meminit Cor. Tac. At Ce
cinna uelut relicta post alpes sæuitia, ac licẽtia, modesto agmine ꝑ
Italiã Icessit, ornatũ ipsius municipia & Coloniæ in supbiam trahe
bãt: qđ uersicolori sagulo bracas barbaꝝ tegmẽ idutus, togatos al
loqueret. De ijs ẽt sic Tranql. in Cæs. Gallos Cęsar i triũphũ ducit.
Idẽ: In curia Galli bracas deposuerũt. Medos ẽt, aliasq3 gẽtes barba
ras tali genere uestiũ usas docet & Persius: Quæq3 docet sapiens
bracatis illitas Medis Porticus. Et Oui. de Tristi. Pellib⁹ hirsutis ar
cẽt mala frigora bracis. Senones aũt ppl̃i sunt Galliæ Lugdunẽsis.
ASCen. ¶ R E S haud mira tñ &c. Vt grauitatẽ peccati I pricipe efficacius
detestet', ꝓbetq3 qđ prius dixit. s. q̃ oi ai uitiũ tanto cõspectius I se
crimẽ habet: q̃to q̃ peccat maior habet. dicit nõ esse mirãdũ q̃ nos
bilissimi ciuitatis romanæ histrionicæ & gladiaturæ operã dẽt: qñ
q̃dẽ tale genus uiuẽdi a pricipe: didicerũt, ut q̃ citharœdo principe
nati sũt. Affectate aũt dicit pricipe: siue is iterpretet' ꝑmus patrũ. Ro
mani. n. summope nomẽ dñi exosi sunt ita: ut I re ꝑuata nõ dñi: sed
přesfamilias appellari uoluerũt. & I rep. přes p̃riæ, aut prĩcipes non
dñi, siue primũ caput, siue principiũ tenẽs. nã & p̃ris & primi capis
tis & pricipiũ tenẽtis exẽpla imitari solemus. Ordo ẽ: Tũ. i. tametsi.
Idignissimũ sic patriciũ uiꝝ talia facere, tñ res est haud. i. non. mira
. i. nõ mirãda. nõ hic nobilis natus pricipe existẽte citharœdo: sicut

erat Nero. q̃d erat ultra. i. ulterius. nisi ludus. i. ludius. scriptũ arbis
tror a Iuuenale ludio: nisi dicas ipsũ ludũ posuisse eodẽ modo in se
xta: Nupta senatori comitata est Hippia ludũ. ubi melius ludium le
gas. Tu habes &. i. ẽt. illic. i. I illa re q̃ seqtur: uel: lege illud qđ sequi
tur. dedecus urbis: uidelicet Gracchũ. i. nobilissimũ uirũ. pugnãtẽ
. i. exercentẽ genus quoddã gladiaturæ: nec I armis mirmillonis ꝑ
scẽ ferẽtis i galea faciẽ & totũ caput abscõdẽte. nec clypeo aut fal
ce supina, q̃. s. fuscinã depellat: nec abscõdit frontẽ suã galea sicut
mirmillo. Gracchus. n. dãnat. dãnat dico & odit tales habitus q̃b⁹
. s. icognitus esset. ecce ipse Gracchus exercens officiũ retiarij faciẽ
nudã hñtis. mouet tridentẽ. i. fuscinã quã retiarius I manu tenebat
cõtra ipetũ mirmillionis. postq̃ effudit nequicq̃. i. frustra. (Elapso. s.
mirmillone quẽ cape attẽtauit ꝑ rete ꝑꝑ piscẽ, quẽ I galea habebat:
de quo cãtabat: piscẽ peto. nõ te peto: cur me fugis gale? (retia pẽdẽ
tia i dextra uibrata. i. enudata. Et erigit. i. extẽdit. uultũ nudũ. i. fa
ciẽ suã nudã ut agnoscat'. ad spectacula. i. ad spectatores. & fugit
tota arena. i. ꝑ totã arenã: hoc est theatri plateã: seu areã. agnoscen
dus. i. facilis ad agnoscendũ, uel ut agnoscat'. Credamus tunicæ
. i. credamus ueꝝ esse qđ tunica Idicat. i. Gracchũ uiꝝ nobilẽ & ꝑdi
uitẽ I ea retiariũ agere. cũ. i. qñ. ita sit q̃ aurea spira. i. fascia de pãno
auraceo: porrigat se de faucibus: & iactet'. i. depẽdeat uel ostetur I
longo galero. i. pileo: hoc est qñ uidemus aureã fasciã: extẽsam ab
una parte galeri ꝑ fauces: hoc est sub mẽto usq3 ad aliã partẽ: & il
lic adhuc iactari: credamus nõ plebeiũ, sed Gracchũ in ea tunica
esse. Ergo q̃a secutor. i. mirmillo, q̃ ut tũc Gracchũ fugientẽ ꝑ totã
arenã sequebat': q̃a talẽ spirã nõ habebat: iussos a Nerone. s. pugna
re cũ Graccho nobili. s. & artis Iperito. ꝑtulit. i. ꝑpessus est ignomi
niã grauiorẽ oi uulnere. i. q̃ omne uulnus quod Graccho intulit,
Graccho effecerit. Et est ironia: nã sensus est: q̃ intolerabilior erat
ignominia mirmillonis ignobiliter uestiti. q̃ oẽ uulnus quod Grac
chus fugiẽs suscepit. hoc aũt totũ dedecus reijcit poeta in Neronẽ
eius auctorẽ, subdẽs. Si suffragia. i. uota, aut uoces eligẽdi princis
pẽ. dent' libera populo. libera. i. nõ coacta ullo timore. q̃s sup. sit tã
ꝑditus: ut dubitet ꝑferre Neroni taliũ auctori. Senecã. i. sanctissimũ
bonoꝝ morũ ꝑceptorẽ: q. d. nemo. Cuius. s. Neronis. supplicio. i. ad
cuius suppliciũ. nõ debuit una simia, sed plurima. nec un⁹ serpẽs,
sed plurimus: nec culeus. i. saccus ex corio unus, sed plurimus, pa
rari: q̃a plurima patrauit parricida. Crimẽ ipsius Neronis erat sup.
par. i. simile sup. crimini. Agamẽnõidæ. i. Orestis Agamẽnonis filij
q̃ Clytẽnestrã matrẽ suã: sicut Nero suã occidit. sed causa facit rem
dissimilẽ. q̃ppe. i. q̃a certe. ille. s. Orestes Agamẽnonides. erat ultor
patris sui Agamẽnonnis. cæsi. i. ocisi a matre, & ab Ægystho adul
tero. iter media pocula. i. cũ ad ↄuiuiũ susceptꝰ eẽt sm poetã hic. &
hoc Deis. s. existẽtibus auctoribus. i. ita fieri uolẽtibus. sed ipse Ore
stes: nec polluit se iugulo Electrę sororis suæ. i. nõ petijt iugulũ eius
sicut Nero amicæ suæ. nec polluit se sanguine coniugij spartani. i.
Hermiones cõiugis suæ spartanæ hoc est Lacedæmoniæ: sicut Ne
ro se polluit sanguine Antoniæ Claudij filiæ nuptias recusantis: q̃
& Britannicũ fratrẽ ueneficio locustæ interemit. sed Orestes non
miscuit ullis ꝓpinquis aconita. s. uenena. & nunq̃ cãtauit in scæ
na sicut Nero. & nõ scripsit Troica: sicut Nero, q̃ ut i troicis suis in
cendiũ Troianũ ad uiuũ explicaret, Romã icẽdit. ergo ꝑꝑ incẽsio
nẽ urbis eius Troica dãnat. Vñ seq̃tur. Quid. n. Virginius Rufus
. s. ab eo deficiens debuit magis ulcisci armis, q̃ talẽ descriptionem
Troicoꝝ, ob quã urbs Incẽsa est. q. d. nihil. Aut q̃d Galba, q̃ Hispa
nos reddidit rebelles debuit magis ulcisci cũ Vindice. i. cõ ꝑtore il
lo Galliaꝝ. q. d. nihil. Sed q̃d fecit Nero in tã sæua, & cruda. i. cru
deli tyrãnide. hæc. i. hmõi iã dicta & q̃ sequuntur opa. atq3 hæ. i.
hmõi arte sunt pricipis gl̃iosi. gaudẽtis ꝓstitui. i. q̃si ad stuprũ ꝑsta
ri fœdo saltu. s. mimico & histriõico. ad pulpita peregrina. i. s q̃bus
ꝑegrina agitabãtur. & gaudẽtis meruisse apiũ herbã illam. coronæ
gratæ. i. acceptæ & placidæ. Effigies maioꝝ habeãt insignia uocis
. i. coronã ex apio meritã ex cantu: hoc ad irrisionẽ addit poeta. Cũ
maiores lõge alijs coronis gaudere cõsueuerint. Pone o Nero lon
gũ syrma. i. uestẽ, q̃ tragœdi utũtur, a tractu dictam. Thyestæ uel
Antigones. i. quo illę fabulę agunt' añ pedes Domitij. i. Domitij ata
ui tui. seu. i. siue. suspẽde ꝑsonã. i. faciei figurã cõcauã, quã suæ his
striones supponũt. ut uarias agerẽt Menalippes. i. in q̃ agebas Me
nalippẽ. & suspende citharã de colosso marmoreo. i. de pilo, aut de
colũna excelsa. de q̃ spolia & arma hostiũ maiores tui pẽdere soles
bãt. Q uid Catilina &c. Oñdit exẽplis Catilinæ & Cathegi, q̃ i pa
triã cõspirarũt (ut Sallust. in Catilinario docet) nobilitatẽ gñis nis
hil aut reip. aut priuatæ cõferre: si ai nobilitas desit. Ordo est: O Ca
tilina

tissima qd ïueniet quisq̃ nobilius natalibus suis.i. nobilitate generis tui:atq; Cethegi ɔplicis tui:q.d.nihil.tñ uos parastis arma nocturna.i.insidiosa noctu rẽ pagẽtia.uel obscura.i.ignobilia:ut claritudini generis ignobilitatem obijciat armorũ illorũ.armis aũt sanguis effunditur.Et parastis domibus .i. priuatis ædibus . & templis.i. Deorum ædibus. flammas:idest incendia.parastis inquam.

ctoria pharsalica superatis Cassio & Bruto. ⸿ Abstulit: reportauit. ⸿ Sed Roma:Roma,inqt,nõ habuit,uñ Aug.Cæsarẽ, licet diuersa bella tractasset, appellaret patrẽ p̄riæ,sed habuit uñ Ciceronẽ appellaret.sic igit̃ cõmendat,quẽ Romani ut ignobilẽ uituperabat. ⸿ Pr̃ p̄riæ primus fuit Cic.q tale cognomẽ meruit cõseruata p̄ria in cõiuratiõe Catilinaria. id postea cognois ad impatores adulatiõe magis,q̃ merito delatũ. — Pater patriæ

IOAN. BRIT. ¶ AVSI.s.uos coniuratores id facinoris. ⸿ Quod liceat: qd' oĩbus licitũ sit.i.id facinoris cõmisistis : quod incẽdio , hoc est grauissimo supplicio meret' puniri. ⸿ Tunica molesta.i.igne,& supplicio ignis. de tunica autẽ molestæ sic Sene.lib.ii.ad Lucil. Cogita illã tunicã alimẽtis igniũ & illitã & intextã, & qcqd aliud cõmẽta est sæuitia.hoc.n. gen' supplicij excogitatũ est, ut facinorosi hoies igne & tunica obuoluti cremarent' uiui. ⸿ Sed uigilat cõsul:uos,inqt,patriã gestis pdere,q nobiles uos esse dicitis. Cõsul uero , quẽ ignobilem putatis,ipsam tuet' ac ꝓuat.sicq; poeta ostẽdit nõ ex natalibus, sed ex recte factis,uirtuteq; nobilitatẽ pẽdere, cẽsendamq; eẽ. ⸿ Vigilat:operã dat ne Catilina & reliq cõiurati rẽp.pdãt. ⸿ Vexillaq; uestra:cõatus & furores uestros. uexilla.n.sunt signa militaria p diminutionẽ dicta a uelis. ⸿ Coercet:reꝑmit. ⸿ His nou' Arpinas ignobilis .i. Cice.quẽ uos nouũ & ignobilẽ p cõtemptũ appellatis:cũ tñ constet (ut Plut.& Eus.scribũt)eũ ex regio Volscorũ gñe esse ortum, matre Heluia, & patre equestris ordinis.Nã Romani eos,q nulla maiorũ dignitate claruissẽt. nouos soliti sunt appellare.uñ Catilina inuectus in Ciceronẽ , eũ nouũ hoium nũcupat . ⸿ Arpinas: Arpinũ oppidũ est Volscorũ patria Ciceronis. Volsci aũt populi sũt iũcti Latinis quorũ oppida sũt, Agnũ,Fabrateria,Frusino,Cora,Pometia , Antiũ, Velitræ,& Suessa eoꝝ metropolis. ⸿ Eques municipalis Romæ .i. natus in municipio Arpino : sed Romæ in ordine equestri. ⸿ Modo Romæ : quem modo & nuper in equestri ordine dicitis esse Romæ nõ uetere & nobili genere. uñ Sallust.ita ignobilitatẽ Ciceroni obijcit . Verũ (ut opinor) splẽdor domesticus tibi aios attollit.Et paulopost. Verum (ut opinor)hõ nouus Arpinas ex M. Crassi familia illius uirtutẽ imitat'.nã illos (ut diximus) Romani, q sine maioꝝ splẽdore p seipsos claruissent.in cõtẽptũ nouos appellabãt, & inqlinos,q̃si q alienas ædes incolerẽt. ⸿ Tantũ igit' muros Cic.inqt, minorẽ tulit laudẽ ex p̄ria cõseruata i toga, q̃ Augustus ex uictoria Attiaca superatis M. Ant.& Cleopatra . & ex uictoria pharsalica ꝓfligatis Bruto & Cassio. ⸿ Nois:famæ, & laudis. ⸿ Tituli:honorũ,q nõ sine titulo & inscriptione notãtur, in fastis, statuisq; subscribunt'. ⸿ Nõ Leucade.i.bello attiaco.ubi M. Ant.cũ Cleopatra bello nauali supauit Augustus.Nã Leucas insula est añ sinum ambraciũ iuxta atriũ ꝓmõtoriũ Epiri:ubi pugna cõmissa fuit.Eam insulã appellarũt Leucadẽ a petra albicãte, q̃ in pelagus illic ꝓtẽditur : Alchmeonides uero scribit Alizeũ, & Leucadium filios fuisse Icari, & a Leucadio dictã esse Leucadem. ⸿ Cãpis Thessaliæ.i.ex ui

Vexilla unde — Ciceronis gen' Volsci — Leucas

Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat consul, vexillaq; vestra coercet.
Hic nouus Arpinas ignobilis,& modo Romæ
Municipalis eques galeatum ponit ubiq;
Præsidium attonitis,& in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis,& tituli,quantum non Leucade , quãtum
Thessaliæ campis Octauius abstulit udo
Cædibus assiduis gladio.sed Roma parentem
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes alieno lassus aratro,
Nodosam post hæc frangebat uertice uitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra.
Hic tamen & Cimbros,& summa pericula rerum
Excipit,& solus trepidantem protegit urbem,
Atq; ideo postq̃ ad Cimbros,stragemq; uolabant,
Qui nunq̃ attigerant maiora cadauera corui,
Nobilis ornatur Lauro collega secunda.
Plebeiæ Deciorum animæ,plebeia fuerunt
Nomina,pro totis legionibus,hi tamen & pro
Omnibus auxiliis,atq; omni plebe latina
Sufficiunt Diis infernis,terræq; parenti.
Pluris enim Decii,q̃ qui seruantur ab illis.
Ancilla natus trabeam,& Diadema Quirini,
Et fasces meruit regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exulibus iuuenes ipsius consulis,& quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mutius,& quæ
Imperii finem Tyberinum uirgo natauit.
Occulta ad patres produxit crimina seruus
Matronis lugendus,at illos uerbera iustis
Afficiunt pœnis,& legum prima securis
Malo pater tibi sit Thersites,dummodo tu sis
Aeacidæ similis,uulcaniq; arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen ut longe repetas,longeq; reuoluas,
Nomen, ab infami gentem deducis Asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tucrum,
Aut pastor fuit, aut illud,quod dicere nolo.

Arpinas alius .i. Mari'. Nã Arpinũ patria fuit cõia Marij & Cicerõis. Monet exẽplo itẽ Marij nobilitatẽ ex uirtute pẽdere. ⸿ Lassus aratro alieno ostẽdit Iuue.nõ solũ Mariũ aratorẽ fuisse, sed ẽt agricolã mercenariũ.de quo sic Pli. lib.xxxiii.cap.xi.Ille arator Arpinas & manipularis impator. ⸿ Post hæc:post agricolationem rebus stratioticis se accõmodauit. Sequutus.n. est Romanorũ castra ut miles gregarius quod indicat,cũ ait illũ uersatũ iter fabros ad dolanda ligna. Milites .n.opibus fabrilibus exercebãtur.uñ Martianus iuriscõsultus titulo de re militari sic scribit:Et si scio fabrilibus opibus exerceri milites nõ eẽ alienũ. Fabri.n. tignarij,carpẽtarij,ferrarij, idq; genus artifices (ut docet Vegetius)castra sequebantur nullius rei participes: nisi opia castrorũ muniendorũ:Marius (ut scribit Plut.)obscuro gñe ortus patrẽ Mariũ , matrẽ Fulciniã pauperes hoïes,atq; mechanicos habuit uitã ab urbanis lautisq; uiuẽdi moribus alienã .sed modestã & priscis uiuẽdi ĩstitutis egit ĩ uilla Ciuernate:q̃ erat in agro Arpinati:militauit primo sub Scipione Africano Numantiã obsidẽte:ubi cũ aliqñ post cœnã de impatoribus sermo fieret:& qdam ex p̃ñtibus siue serio , siue ioco Scipionẽ interrogaret : quẽ talẽ ducẽ post illũ populus Ro . habiturus esset:Scipio pcusso leuiter Marij humero,hũc inqt : hic ꝓstanti uirtute erit . ⸿ Frãgebat uertice uitẽ.i.uite pulsabat' a Cẽturione in castris . Nam Centuriones uitẽ gestabãt ad milites in officio cõtinẽdos. Pli.lib. xiii.ca.pri.loquẽs de uite: Quid quod ĩsertæ castris summa rerũ imperiũq; cõtinẽt, Cẽturionũ ĩ manu uitia, & optimo ꝓmio tardos ordines ad lẽtas pducit aqlas. Liuius.libro quingẽtesimo septimo ab urbe cõdita loquens de Scipione inferiore. Quẽ militẽ extra ordinẽ dephendit:si Romanus esset uitibus , si extraneus uirgis cæcidit . ⸿ Pigra dolabra:hoc est ipse piger . Dolabra ferramentũ est fabrorũ ad dolãda ligna: uñ & nomẽ deductũ.Castra.n. sequebant' fabri,centonarij,& dẽdrophoni.i.arborum succisores. ⸿ Hic tñ & Cimbros:hic tñ,inqt,Marius:quos ignobilẽ dicitis: uicit & Cimbros.Nã eos in Gallia apud aquas Statyellas iũctis Catulli ꝓcõsulis cũ exercitu suo copijs deleuit.in quo ꝑlio tradunt' cæsa fuisse hoium centũ &.xl.millia.capta.lx.Sũt aũt Cimbri populi Germaniæ ꝓximi Oceano:q aĩo & audacia ꝓstantissimi,& manuũ uirtute acceleritate,& ipetu egregij in bello habiti sunt . Eorũ impetũ nemo sustinere poterat:multos. n.magnosq; exercitus Ro.deleuerũt. Descẽderat aũt Tridẽtinis iugis in Italiã cũ terras eorũ inũdasset Oceanus,nouasq; sedes toto orbe sibi quærerẽt exclusi Gal

Marius — Dolabra

lia & Hispania. ⸿Et solus: nõ aũt solus hostẽ superauit, sed una cũ
collega Catullo. Cæterũ hoc ex historia est. Nã (ut scribit Plutarc.)
famã & gloriã huius rei totã Mario ꝑ primã uictoriã aduersus
Teutonas, & Ambrones, & nomẽ Iper.i.tribuebãt. uñ (auctore Li
uio) primores ciuitatis qui aliquantulum ut nouo homini ad tan
tos honores eue cto iuiderãt, conseruatã ab eo rẽp. fatebant: quasi
ab eo solo, & nõ ẽt a collega. ⸿Atq; ideo: ob talem, inquit, uicto
riam factum est ut collega nobilis Catullus, Luctatius habuerit
unũ triũpharet. q. d. ex sudore hois noui, & ignobilis fuerit nobilis
nõ triũpharet. sicq; nobilitatẽ cauillãdo, uirtutẽ extollit Marij. nã
cũ duo ei triũphi primus. s. ex Teutonis, secũdus ex Cimbris offer
rẽtur, ambos agere noluit. Nã ut in hmõi secũdis rebus mansuetũ
se ꝓberet, cũ Catullo triũphare oino istituit. formidãbat. n. milites,
q in ea dimicatione ꝯuenerãt: ut si Catullus honore excluderetur,
ipse quoq; triũpho priuaret. Ergo ipse.i. causa fuit, ut Catullus se
cũdũ habuerit triũphũ.i. Cimbricũ: cũ uterq; ei esset ab uniuerso po
Qu. Catullus pulo oblatus. cuius rei ita meminit Cic. in Tuscu. C. Marius cum
Cimbricæ uictoriæ gloriã cũ collega Catullo cõicauit. Hic aũt est
ille Catullus Luctatius: de quo & in secũda Sat. nõnulla attigimus
q Capitoliũ igni absumptũ, nõ solũ refecit, sed & magnificẽtius de
Cadauer dicauit. ⸿Maiora cadauera: magno. n. corpore, horrendisq; oculis
erãt, & apud Germanos ꝓdones appellabãtur. auctor Plut. Cada
uer aũt dictũ est a cadẽdo, nõ aũt (ut qdã exposuerũt) quasi caro
data uermibus. diciturq; cadauer nõ solũ hoium, sed oium anima
liũ, atq; ẽt rerũ inalatarũ. Vnde Ser. Sulpitius sic scribit Ciceroni:
Hem nos homũculi idignamur siqs nostrorũ iterijt, aut occisus est:
quorũ uita breuior esse debet: cũ uno loco tot oppidorũ cadauera
ꝓiecta iaceãt. Locutus. n. est ante de multis ciuitatibus prostratis
& dirutis. ⸿Postq̃ corui uolabãt.i. postq̃ parata fuit uictoria. ⸿Stra
gẽ: cladẽ dictã sternẽdo. ⸿Plebeiæ Deciorũ aiæ: licet, iqt, Decij igno
biles haberent: cũ in domũ suã Decius pr primus cõsulatũ detule
rit: tñ opẽ priæ tulerũt. Nã uterq; Decius pr & filius se deuouit: pr
bello latino: filius bello aduersus Hetruscos, Sãnites, Vmbros, &
Gallos Decius pr, cũ se deuouit his uerbis (ut scribit Liu. lib. viii.)
est usus: Sicuti uerbis nuncupaui, ita pro rep. qritiũ, exercitu, legio
nibus, auxilijs populi Ro. qritiũ legiões, auxiliaq; hostiũ mecũ Dijs
Decii manibus deuoueo. Decius filius cũ uideret acies inclinari, exẽplũ
patris imitatus, aduocato M. Liuio põtifice hastæ insistẽs, & solẽ
nia uerba rñdens, se & hostes Dijs manibus deuouit, ĩpetuq; in ho
stes facto, uictoriã suis reliqt legionibus. Nã ilico pugna instaurata
fuit, cœpitq; põtifex uociferari uicisse Romanos defunctos cõsu
lis fato, Gallos, Sannitesq; telluris matris ac Deorũ manium esse.
⸿Pro totis legiõibus: ꝓ totius exercitus Rom. salute. ⸿Sufficiũt: suf
ficere dicimus ei, cui desideriũ iplemus. q. d. solis Decijs Dij iferni
cõtenti sunt. ⸿Tetræ parẽti: in cuius uisceribus dñr ipsi esse inferi.
⸿Pluris. n. Decij: exẽplo ergo Deciorũ oñdit hoiem sola ai uirtute
Seruius Tullius nobilẽ (ut diximus) fieri. quod itẽ exẽplo Seruij Tulli probat: qui ĩ
domo Tarqnij uxoris industria, & cõsilio tãta gratia apud populũ
Ro. uixit: cũ interdũ iactari uoces ab iuuene Tarqnio audiret, se
iniussu populi regnare: ausus sit ferre ad populũ, uellet, iuberentue
se regnare: uñ tanto cõsensu q̃to haud quicq̃ alius ante rex est de
claratus. ⸿Ancilla: Cornicularia. fuerat. n. ex Corniculo oppido
Ancilla Latij. Est aũt ordo: ille bonorũ regũ ultimus natus ancilla, meruit
Trabea trabeam. Ancilla ꝓprie dr mulier, q̃ in seruitute est. ⸿Trabea: ues
tis fuit regũ. Liuius: Seruius cũ trabea & lictoribus prodijt. Plin.
Trabeis usos iquit accipio reges. Eã, scribit Diony. Halycarnase⁹
lib. ii. circundistinctã fuisse purpura sub tegmine puniceo, uestẽq;
Diadema fuisse gẽtilẽ Romanis honorificã. ⸿Diadema: a diadẽo quod est
circũligo. erat aũt pãnus, quo ueluti fascia reges caput sibi uincie
bãt. Sene. ad Luciliũ: Vides illũ Scythæ, Sarmathæq; regẽ isigni
capitis decore: si uis illũ æstimare, totũq; scire q̃lis sit, fascia solue,
multũ mali sub illa latet. Valer. de Põpeio sic: Cui cãdida fascia ha
bẽti crus alligatũ. Fauonius: Nõ, inqt, refert, q̃ i parte corporis sit
diadema, exigua pãni cauillatione regias eius uires exprobrãs.
Idẽ alibi: Rex ẽt ille subtilis iudicij, quẽ ferũt traditũ sibi diadema
priusquã capiti iponeret retentẽ diu considerasse, ac dixisse: O no
bilẽ magis q̃ felicẽ pannũ. Hæc ideo copiosius dixi: ut eorũ opinio
explodiatur, qui diadema coronã regiã interpretantur. ⸿Quirini:
hoc est insigne regiũ: quo Romulus, qui Quirinus dictus est, pri
mus rex apud Romanos est usus de Quirino illic est dictũ. In ual
le Quirini: ⸿Fasce: de fascibus abũde supius diximus. his & reges
utebantur. Liuius, Dionisius, Plutarc. & Macrob. auctores. ⸿Vlti
mus bonorũ regũ: nam fuit sextus rex Romanorũ post quem Tar

quinius superbus regnauit oium ultimus: q quãto cæteri meliores
fuere, tanto ipse fuit nequior. ⸿Iuuenes ipsius consulis: exemplo
filiorũ Bruti, & Aquilij, aliorumq; coniuratorũ, qui nobili genere
fuerũt: oñdit ut supra exẽplo Catilinæ & Cethegi eos appellandos
nõ esse nobiles, q citra uirtutẽ uiuũt. pulsis. n. Tarquinijs regibus,
patricij iuuenes, inter quos fuere filij duo Iunij Bruti cõsulis, Mar De filijs
cus & Manlius, Gelli uxoris Bruti fratres. L. & M. Aquilii memo Bruti
res eius licentiæ, quã sub regibus habuerãt, cõspirarunt in domꝰ
Aquiliorũ de reducendis regibus. Coniurationẽ detexit Vindex
Cecinensis Aquiliorũ seruus. Deprehẽsi iuuenes pœnas dederũt,
Bruto filijs suis nõ parcente. nã supplicium eorum constantissime
iussit & spectauit. auctores Liuius, Dionisius, Plut. Plin. & Florus.
⸿Ipsius cõsulis.i. Bruti, q primus eiecto Tarquinio supbo consul
est creatus. ⸿Deceret: cõueniret facere ꝓ libertate.i. pro libertatis
cõseruatione: quã pater eorũ eiectis regibus patriæ tradiderat. mul
tum aũt interest: cũ dicimus ꝓ imperio pugnat: & de iperio. pugna Pro imperio
re. n. pro imperio est pro cõseruatione imperij, ut. s. quod habeas,
cõserues. De iperio aũt pugnare, est de iperio habendo. s. ut quod De imperio
nõ habeas, acqras. ut illud sit in conseruatione, hoc in auctione.
⸿Dubia: libertate: hoc est cũ libertas i ambiguo est: cũ alij in oppu
gnãda, alij in tuẽda laborẽt. ⸿Quod miraret: quod posset mirari
& imitari. ⸿Mutius. s. Scæuola: q adolescẽs nobilis indigne ferens Mutius
ciuitatẽ Romanã ab Hetruscis obsideri, quorũ sæpe exercitus fu Scæuola
disset, abdito intra ueste ferro in castra hostiũ uenit, quorũ dux erat
Porsena: q in regnũ conabatur Tarquinios restituere: ibi forte cũ
stipendiũ militibus daret & scriba cũ rege pari ornatu sederet, scri
bam pro rege obtrũcat, captus & ante tribunal regis adductus: tũ
quoq; inter tantas fortunæ minas metuẽdus, magisquã metuens,
Romanus sum iquit ciuis. C. Mutiũ uocãt, hostis hostẽ occidere uo
lui, nec ad mortẽ munus ai est, q̃ ad cædẽ, statimq; dextrã incenso
ad sacrificiũ foculo iniecit: quã ai uirtutẽ cõspicatus Porsena, eum
intactũ, inuiolatumq; dimisit. unde postea Scæuola cognomẽ ac
cepit, a clade dextræ manus. nota est historia. ⸿Cũ Coclite. Horati Coclites
Cocles, cũ eodẽ bello positus foret in statione pontis, cũ Porsena
irrueret, solus hostium ipetum in primo põtis aditu sustinuit donec
a tergo pons interrumperet. Tunc in Tyberim armatus desilijt,
multisq; sup incidẽtibus telis in columnis ad suos tranauit. Statua
ei erecta fuit in comitio, agriq; quantũ uno die arari posset datum
trans Tyberim. Cocles aũt ob id est cognoiatus: q in alio prælio
oculũ amiserat. scribit Pli. lib. xi. eos Coclites appellari, q altero lu
mine orbi nascerent. uñ & Cyclopes accepimus appellatos in Sici
lia, quod solũ oculũ in fronte haberẽt ut Coclites. ⸿Virgo.i. Chlœ
lia: quæ eodẽ bello inter pacis cõditiones data Porsenæ iter obsi
des dux agminis uirginũ, deceptis custodibus noctu castris eius
egressa, equũ, quẽ sors dederat, arripuit, & Tyberim traiecit. Rex
ira incensus Chlœliã obsidẽ petit, accepitq; cuius uirtutẽ admira
tus eã ad suos remisit, facta ei potestate eligẽdi quos uellet secum
ducere ex obsidibus: q̃ pueros impuberes elegisse fertur: quorũ ætas
tẽ iniuriæ nõ obnoxiã esse sciebat. statua ei equestris i foro posita.
⸿Virgo: ordo est: Et quod miraretur uirgo, quæ natauit Tyberim,
q tũc imperij Romani finis erat. nõ. n. tũc tẽporis Romani ulterius
impabãt. unde Virg. in. v. Hinc Thusco claudimur amni. Hetru
ria. n. fines suos tendebat usq; ad primã ripam Tyberis, dictaq;
Hetruria quasi ἕτερος ὅρος. Nã ἕτερος est alter. & ὅρος finis. Roma
enim unam tantũ Tyberis ripam antea tenebat. ⸿Seruus.i. Vin
dex Cecinensis unus ex seruis Aquiliorũ coniurationis cõsilium
(ut diximus) detexit. ad consules. n. rem detulit. unde ille primũ
dr uindicta liberatus, uindicta ab eo denominata. Post illum ob Vindicta
seruatũ est: ut qui ita liberati essent in ciuitatem accepti uiderens
tur. ⸿Matronis lugendus: aut quem matronæ lugerent, ut filiorum
suorũ accusatorẽ, aut (quod magis placet) cuius obitũ matronæ
merito lugere deberent: tanquam qui coniurationẽ prodendo li
bertatẽ patriæ seruasset: quo more Brutum annum (ut scribit Liu.)
fleuerunt ut acrem uiolatæ pudicitiæ uindicẽ. ⸿Verbera: nam nu
datos nobilissimos iuuenes uirgis ceciderunt, securiq; percusse
runt. ⸿Et legum prima securis: idest cõsulatus primus, qui fuit in
ter leges expulsis regibus. nã antea reges sine legibus omnia arbi
trio suo moderabantur: ac per hoc Brutum intellige, qui primus
regibus exactis creatus consul, supplicium sumpsit de filijs, reli
quisq; coniuratoribus. ⸿Malo pater tibi sit: sensus est: Malo te ex
humili genere ortum, modo uirtutem amplexus sis, quæ ueram
homini nobilitatem largitur, q̃ ex claris maioribus, & nihil facias Thersites
dignum memoriam & laude, unde nobilitas comparatur. ⸿Therr
sites

fites:in castris Græcorum Thersites fuit (ut in Iliade scribit Ho
merus:lib.ii.) uir loquacissimus: q nihil curæ haberet, ꝗ recte aut
ꝗ apte,sed ut ꝗ primũ & ꝗ maxime loqueretur . Idem fœdissimus
oium,q ad Troiã nauigauerãt. Strabo enim fuit,altero pede claus
dus,Icuruis humeris ad pectus cõtractis,uertice acuminato. raro
capillo.idem cũ regibus contentionem agere solitus est assidue,
eosq; obiurgare nõ honestatis, utilitatisue gratia , sed ut scurram
ageret.hunc constat(ut auctor est Quintilia.) ab Achille pugno
interemptum fuisse . ¶ Æacide:idest Achillis nepotis Aeaci. Nam
Aeacus genuit Peleum,Peleus Achillẽ. ¶ Vulcania : nam Vulca
nus Thetidis precibus (ut scribit Homerus)arma Achilli filio fa
bricauit.¶ Et tamen ut longe: nõ sine summa indignatione hæc a
poeta dicuntur ut sit sensus: Licet,inqt,intumescas longo genere
maiorũ: illud tamen scies originẽ tuam duci an ignobilibus.osten
dens omnes pariter Romanos humili locos ortos esse : cum aut a
pastoribus genus suum duxerint : aut ab hominibus sceleratissi
mis:qui ad Asylũ Romuli confugerant. Romanum autem populũ
a pastoribus duxisse originẽ indicat & Varro in re rustica his uer
bis : Romanorum uero populum pastoribus esse ortum , quis non
dicit ? Quis Faustulum nescit pastorem fuisse nutricium,qui Ro
mulum & Remum educauit,non ipsos fuisse pastores obtinebit ,
quod parilibus potissimum condiderunt urbem? ¶ Reuoluas no
men : idest originem & nomen familiæ tuæ. ¶ Gentem:idest genus
Asylum tuum. ¶ Infami Asylo:hoc est infami genere hominum . Nam (ut
docet Liuius libro primo)Romulus ne uana esset urbis magnitu
do:adijciendæ multitudinis causa locum,qui tũc septus erat, den
sis sentibus inter duos lucos Asylum aparuit : in honorem Dei
referens.sacrum enim esse uoluit & inuiolabilem : eo ex finitimis
populis turba omnis sine discrimine liber an seruus esset , auida
nouarum rerum perfugit, idq; primũ ad cœptam magnitudinem
Spõsor roboris fuit. Sic eq; per speciem religionis erga Deos sponsor fa
ctus est eos, qui illuc confugissent, nihil detrimenti ab inimicis ac
cepturos , & si apud se permanere uellent , ciuitatis etiam partici
pes faciebat, tradebatq; agri portionem, quem bello quæsierat. le
ge Dionysium . Asylum aũt dixerũt ab a particula priuatiua : &
συλάω : quod est diripio . nullus enim illinc ui aliqua diripi potes
rat. hoc autem non fuit in omnibus templis, nisi quibus consecra
tionis lege concessum fuit . primo autem (ut docet Seruius) apud
Athenienses statutũ fuit Asylum : hoc est templum Misericordiæ:
unde nullus posset abduci, ab Herculis nepotibus:quos insequebã
tur,qui fuerant ab eo oppressi:sicut docet Statius in septimo The
baidos: Fama est defensos acie post busta paterni Numinis Hercu
leos sedem fundasse nepotes. Templũ etiam Iunonis in urbe Tro
ia appellatũ fuisse Asylũ ostendit Virgilius secundo:Et iam portici
bus uacuis Iunonis Asylo Custodes dicti Phœnix, & dirus Vlys
ses Prædam asseruabãt . ¶ Aut pastor fuit:ut fuit Romulus , & Re
mus,eorumq; altor Faustulus, aut reuera uult ipsum originẽ du
cere ab ipso Romulo , qui sub Faustulo nutritus est inter pastores
¶ Quod dicere nolo.i.sceleratissimus, quales multi in Asylum ex
finitimis locis confluxerant. quod si ad Romulũ referas hoc signi
ficat ipsum fuisse nothum. hoc est ex mœcho natum. unde illud est
Ausonij:Credo q illi, Nec pater certus fuit, & mater est uere lupa.
ASCen. ¶ CAVSI supple facinus quod liceat punire tunica molesta : in
qua homines comburebantur uiui. ut: idest quemadmodum . id
ausi fuerunt pueri Bracarorum : idest Gallorum ex Gallia Braca
ta . & minores : idest posteri. Senonum. idest illorum populorum
Galliæ : qui totam urbem incendio abolere conati sunt . Sed con
sul uidelicet M. Tullius Cicero. uigilat: idest pro salute urbis solici
tus est. & coercet: idest restringit & repellit uestra arma hic: scilicet
consul, existens nouus supple homo: idest qui, nec in se nec in ma
ioribus suis illum magistratum unquam in familia sua uidit, & Ar
pinas : idest non Romanus quantum ad patriam: sed inquilinus &
ignobilis quantum ad genus , & existens modo : idest pauloante.
Romæ eques municipalis: idest ex municipio . ponit : idest impo
nit ciuitatibus supple attonitis idest perplexis & stupefactis de re no
ua. præsidium armatũ: idest. munitiones & custodiam armatorum
Præsidium enim est quod Galli garnison uocant . & laborat : idest
laborem impendit. uel se periculo exponit in omni gente. Igitur:
idest pro huiusmodi diligenti custodia. toga: idest gubernatio in pa
ce, uel pax ipsa. contulit: idest contribuit illi .s. Ciceroni, tantũ no
minis & tituli, quantũ Octauius Augustus. s. quem inepti Octauia
num uocant. non meruit Leucade in bello: scilicet Attiaco contra
Antoniũ & Cleopatram, & quantũ Octauius in campis Thessaliæ
apud Philippos Macedoniæ urbẽ cõtra Cassium & Brutũ: sed cum
Antonio. nõ meruit assiduis cædibus. i. occisionibus hominum. &
gladio udo: idest sanguinolento. Et si quis dicat q multũ meruit, fa
tetur quidẽ. sed Roma libera: idest liberata a coniuratione Catilinę.
salutat Ciceronẽ parentẽ. & salutat: idest salutando appellat patrem
patriæ. Alius Arpinas .s. Marius, solebat in mõte Volscorum . las
sus aratro alieno: idest alteri arando poscere. i. exigere mercedes la
boris & operæ suæ. & frangebãt post hæc. i. huiusmodi uilia minis
steria, uitem. i. uirgam ex uite: qua Cẽturiones milites liberos cæde
bãt. uertice sup. suo dũ percutiebatur. si ipse lentus. i. tardus. munis
ret castra dolabra pigrari. instrumento dolandi, quo utebatur: hoc
est postquam arator fuerat uacuas militiæ: uilissima illic quoq; pri
mũ ministeria præbuit: dolãdo. s. ligna pro castrorũ munitionibus
aut machinarũ faciẽdis. tamẽ hic. i. huiusmodi nobilis. primũ exci
pit. i. adoritur, & a se capit. &: idest pariter. Cimbros . i. populus il
los Alemaniæ inferioris. & summa pericula rerũ. s. bellicarũ. cum
iam populus Romanus a Cimbris fusus esset. & ipse solus ꝓtegit
urbem. s. Romam trepidantem. timore uidelicet. Atq; ideo ipse effe
ctus collega nobis. s. Qu. Catulli ornatur lauro. i. corona laurea.
secunda . i. quam bis meruit, postquam corui uolabant ad Cim
bros. & pro. i. ad stragẽ sup. Cimbrorum, & Theutonum. qui: sci
licet corui. nunquam attigerant maiora cadauera. Animæ Decio
rũ. i. illorum clarissimorum postea uirorum. fuerunt plebeiæ : idest
in corpore ex plebeis propagato . & nomina Deciorum fuerunt
plebeia. & tamẽ hi scilicet Decij: pater & filius: qui se pro republica
deuouerũt. est autẽ deuouere uotis se morti pro salute alterius addi
cere: uel alteri se sic dedere, atq; addicere: ut potius uitã, ꝗ illũ dere
linquat . & ita deuotus longe aliud , ꝗ apud ecclesiasticos sæpe Deuotus
significat . & tamen hi quamuis ignobiles fuerunt. sufficiunt : ide
est satis esse uisi sunt Dijs infernis. & terræ parenti : idest magnæ
matri animantium pro totis legionibus & omnibus auxilijs: idest
militibus auxiliarijs: atq; pro omni pube latina: idest contenti sunt
Diti, postquam illi se deuouerant toti exercitui parcere : qui pe
rijsset: nisi se deuouissent in diuersis prælijs. enim pro quia. quia
Decij fuerunt supple pluris : idest maioris pretij, aut æstimationis
apud Deos: ꝗ qui seruantur ab illis: idest ꝗ totus exercitus Roma
norum. Ille ultimus bonorum regum: scilicet Seruius Tullus. na
tus ancilla: idest ex serua. meruit trabeam. idest. uestem pontifica
lem . & diadema: idest insigne regale. Quirini: idest Romuli & fa
sces: idest insignia etiam regum, & postea consulum. Iuuenes sup
ple filij consulis. s. Bruti ipsius : qui scilicet exigendis regibus au
ctor fuerat. laxabant: idest iam reserabant aut reserare parabant.
claustra portarum ciuitatis Romanæ prodita. i. porro data, & in po
testatem quantũ in ipsis erat tradita. tyrannis. i. superbis. & immi
tibus . s. Tarquinio & filijs eius exulibus. i. extra solum patrium
agentibus, & iam exactis. consulis dico iuuenes: quos aliquid ma
gnum. i. aliquod facinus magnũ deceret. s. facere: aut obire pro li
bertate dubia. i. quæ tunc erat in ambiguo quod sup. facinus ma
gnum Mutius. s. Scæuola miraretur cum Coclite: qui pontem Su
blicium fregit in cõspectu hostium, & quæ miraretur uirgo: scilicet
Chlælia, quæ tranatauit Tyberinum flumẽ imperij Romani, histo
rias recitat Mancin, uide eũ, ne cogar repetere. Occulta ad patres.
Eandem rem prosequitur. Ordo est Seruus. s. Vindicius lugẽdus
matronis: quia propter eius indicationem orbæ factæ sunt produ
xit ad patres: idest indicauit patribus crimina dictorum iuuenum .
at: idest sed. uerbera : idest flagella . & securis prima legum : idest
quæ prima legitimam executionem fecit: uel quæ potissima est pro
legibus conseruandis. afficiũt illos. s. iuuenes iustis pœnis , primũ
.n. eran uirgis cęsi: deinde decollati. Ego malo ut Thersites. i. uilis
simus miles sicut Thersites apud græcos teste Homero: sit tibi pa
ter, dummodo tu sis similis in moribus scilicet & fortitudine ani
mi. Aeacidę : idest Achilli uel potius Achillis: quia similis sit genis
tiuũ regit: q est nepos Aeaci. & dummodo tu capessas. i. accipias.
arma uulcanis. i. qualis Achillis per matrẽ a Vulcano obtinuerat.
ꝗ q sup. Achilles ꝓducat te similẽ Thersitæ. Et tamẽ quãuis gene
rositatẽ tuã iactas. demus sup. ut repetas longe, & reuoluas longe.
nomẽ. i. cognomina generis tui. tu deducis gẽtem. i. gẽtilitatem &
genus tuũ ab Asylo. i. loco imunitatis. infami. i. ad quẽ oẽs malefa
ctores & infames se receperant. Et quisquis fuit ille primos maiorũ
tuorũ: aut fuit pastor: nã collecta manu pastorũ & latronũ Romulus
auũ i regnũ restituit Albanorũ: & Romã cõstruxit: aut fuit aliud qd
nolo dicere. s. fur, aut latro, aut siccarius, aut alioquin famosus. aut
fratricida, quia Remulum suo consilio interfectum creditur.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA NONA.

IN NONAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Scire uelim quare toties. Hac Satyra detestandum sui temporis flagitium insectatur. Multi enim abiecta omni honestate, cum tam barbati essent, uxoremq; haberent, draucorũ commercio utebantur pro se & uxore sua. Tale igitur genus hominum tota Satyra exagitat, pari modo uocans & molles cinædos, & draucos ipsos. Sed cum poeta liberiore stilo talem turpitudinem flagellet illud omnino hanc Satyram interpretanti obseruandum est: ut cum turpia offenderit, summam adhibeat uerborum modestiam: uitium in contemptum trahat: doceat talia ut nefandissima esse fugienda: nihil esse omnipotenti Deo nostro detestabilius. Sic enim legendo adolescentium mentem a uitiis resilient: uirtutibus inhærent: & praua declinantes, recta sequentur. Introducitur igitur Neuolum, qui in tali turpitudine cinædis operam præstabat, quasi per dialogum interrogat cur tristis sit: & is respondens auaritiam sui temporis accusat: conqueriturq; pro laboribus suis præmia non rependi a cinædis, nec ab his quorum uxoribus operam præstitit. sicq; poeta satyrico ueluti dialogo nefanda sui temporis uitia insectatur.

SCIRE velim q̃re toties mihi Neuole tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cũ vultu, qualem deprẽsus habebat
Rauola, dũ Rhodopes vda terit ĩguina barba
Nos colaphũ incutimus lãbenti crustula seruo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, fatuos non inuenit, vnde repente
Tot rugæ? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conuiua ioco mordente facetus,

Satyra nona. Fronte obducta.

IOAN. BRIT. Marsyæ fabula

RONTE obducta: caperata, & in rugas cõtracta. Marsya uictus: de Marsya Phrygio intelligit, qui (ut Apuleius scribit in primo limine primi libri floridum) filius fuit illius Hiagnis, qui rudibus adhuc musicæ sæculis solus ante alios cautus canere instituit. Nam ante Hiagnin nihil aliud pleriq; callebãt, q̃ quod Virgilianus Opilio, seu bubsequa: Stridenti miserum stipula disperdere carmẽ. Primus Hagnis in canendo manus discapedinauit: primus duas tibias uno spiritu animauit: primus læuis & dextris foraminibus, acuto tinnitu & graui bombo concentum musicum miscuit. a patre igitur Marsyas eruditus cum Apolline certauit: a quo superatus uelut ursus bipes corio execto nudis & laceris uisceribus relictus est. Ita Marsyas in pœnam cecinit, & cecidit. Quid tibi cum uultu: scilicet tali. i. quid sibi uult talis uultus? Deprehensus: in turpi opere. Rauola: p cunnilingo sui temporis accipit. Rhodoges: nomẽ mulieris infamis. Nos colaphum: legendum est quasi p acclamationem poetæ: ex quo rei turpitudinẽ ostẽdit: q.d. Tam turpia fiunt per totã urbẽ: & sine ulla peccantis castigatione: uerũ si seruus crustula comedit: statim eũ uerberam⁹, & acriter castigamus: sicq; poeta docet miram esse mortalium cæcitatẽ, q leuiora crimina notẽt, & puniant: grauiora uero impunita relinquãt. Colaphũ: dictio est græca: latine alapa dicitur. Terent. Plus quingentos colaphos ĩfregit mihi. Crustula: Seruius differentiã facit inter

Crusta Crustum

crustã & crustũ: ut crusta sit eorũ q̃ nõ comeduntur: ut crustã marmoris. Virgilius: Curralit i flu minæ crustæ. Crustum uero eorũ quæ comedũtur. Virgilius: Patulis nec parcere quadris Fatalis crusti. Horatius per diminutionẽ in Satyris: Dant crustula blandi Doctores elemẽta uelint ut discere prima. uerum & crusta genere fœminino etiã de ijs, quæ comedũtur, dicitur. Plinius lib. xix. cap. vii. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur: adfuso ouo inhærens: ubi inferiorẽ crustã apio, gitq; cereali sapore condiunt. Pollio Crepereius: Pollionem ut luxuriosum & nepotem sugillat: qui absumptis opibus mutuo, & in fœnus cogebatur pecuniã quærere: qđ non faciebat sine magno pudore & frontis contractione ob pristinã fortunã: a qua ob gulam deiectus erat. Hac facie tua. s. o Neuole. Nõ inuenit fatuos: hoc ẽ q re uera fatui fuissent: si dedissent mutuo: quod ad se nõ esset rediturũ. Fatui aũt dicũr, qui nullius sunt prudẽtiæ. unde uirgines illæ in sacra scriptura fatuæ dicũr, quæ oleũ secum non attulerũt. contra prudentes, quæ attulerãt, ita ut uocabula opposita sint, & cõtraria. Fatui aũt facile decipiuntur. Vnde: subaudi sunt. Tot rugæ: tanta uultus tristitia, q̃ per rugas ostẽditur. Certe modico occurrit tacitæ responsioni. posset. n. dicere: pauptas mihi molesta est: & proinde tristis sum. ait ergo: Certe tu contentus modico uitã p summam hilaritatẽ agebas ita: ut Vernas prorsus hilaritate uitæ referres. Nam Vernę utpote in domibus potentiorũ nati & nutriti miræ dicacitatis erant. a Verna fit uernaliter. Hora i sermonibus. Cõtiouatq; dapes, nec nõ uernaliter ipsis Fungũtur officijs p̃lambens oẽ quod affert. Differt aũt uerna a seruo: q seruus is sit, q aut bello captus, aut ære paratus in potestatẽ nostram uenit. Vernæ uero q ex ancillis nascũtur domi. nam & ii in seruitute sunt. Vernã eqtẽ: ita, inqt, hilare uiuebas: iisq; iocis ut Verna eques uidereris. Sic. n. Romani Vernas eqtes p iocũ noiauere. Mart. Quirinalis fuit ancillas, domũq;, & agros implet equitibus uernis. Idẽ alibi: Cuius non Syriæue, Parthiæue, nec de Cappadocis eques cathastis. Facetus scribit Quintilianus. facetum non tantum circa ridicula consistere: sed etiam esse appellationẽ excultæ cuiusdam elegãtiæ. unde Hora. Molle atq; facetũ. Ioco mordẽte: iocũ accipimus (auctore Fabio) quod est contrariũ serio. Nã & fingere, & terrere, & pmittere iterim iocus est. Mordẽte: p iocũ mordentẽ itellexit dicacitatẽ: q̃ pprie significat sermonẽ cũ risu aliquos incessentẽ: ideo Demosthene urbanũ fuisse dũt, dicacem negant.

Seruus uerna

Facetus

Dicacitas Sales

ASCen.

Cire uelim &c. In hac Satyra (ut Mancinellus recitat) carpunt auari turpia patientes: Quin adeo tria accusat poeta: turpitudinẽ uidelicet draucorũ tam fœdã, ac infamẽ operã locãtiũ: & obscænitatẽ pathicorũ talẽ conducentiũ: & eorundẽ auaritia mercedem nõ soluentiũ. Alloquit aũt Neuolũ draucũ: q eũ in dialogi formã alloquitur hoc ordine. O Neuole ego uelim scire q̃re tu mihi occurras toties tristis & facie obducta. i. laxo supercilio, & rugosa pelle superfusa. ceu. i. sicuti. Marsya. i. Satyrus ille ferino uultu uictus ab Apolline in arte musica. Quid sup. est tibi cũ uultu. i. quid sibi uult uultus iste tã tristis: q̃lẽ sup. uultũ habebat Rauola cuonnilingus ille infamis. deprensus. i. in ipso facto repertus: dũ terit. i. atterit & expilat sæpe lambẽdo inguina. i. prudẽda membra. barba sua uda turpitudine. s. Rhodopes illius infamis mulieris. nos, inquit poeta, incutimus seruo lambẽti crustula. i. fragmẽta panis, aut placentæ, aut alterius rei comestibilis. colaphũ. i. baculum: quo ipsum cædimus.

Et ſalibus uehemens intra pomeria natis.
Omnia nunc contra, vultus grauis, horrida ſiccæ
Silua comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Præſtabit calidi circumlita faſcia viſci,
Sed fruticante pilo neglecta, & ſqualida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimq; domeſtica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia, ſumit vtrunq;
Inde habitum facies. igitur flexiſſe videris
Propoſitum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim (vt repeto) fanũ Iſidis, & Ganymedẽ
Pacis, & aduectæ ſecreta palatia matris,
Et Cererem (nam quo non proſtat fœmina tẽplo?)
Notior Aufiduo mœchus celebrare ſolebas,
(Quod taceo) atq; ipſos etiam inclinare maritos.
Vtile & hoc multis vitæ genus, at mihi nullum
In operæpretium, pingues aliquando lacernas
Munimenta togæ duri, craſſiq; coloris,
Et male percuſſa textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum, venæq; ſecundæ.

cædimus, & tñ ſup. lambit cunnos, aut ſingit: at nos talia patimur: & ita per tranſitum tangit more ſatyrico alios homines uitioſos. Non erat &c. Hic (ut dixi) ꝑ tranſitũ primo tangit Pollionis Crepereii perditam uitã. Deinde ad Neuolã redit. Ordo eſt. Pollio Crepereius: q paratus eſt præſtare. i. perſoluere, ſi inueniret q dare uellent, triplicem uſuram. circuit. ideſt quærit, & nõ inuenit fatuos, q quicq̃ daret: hoc eſt ſortẽ cũ uſura ꝑderent, uel paratus ꝑſtare. i. ad uſuram triplicẽ dare: ſi inueniret fatuos uolẽtes accipere. nõ erat miſerabilior hac facie, quã ſe uideo. uñ ſupple natæ uel ortæ ſunt: uel proceſſerũt repente tot rugæ. i. plicæ faciei tuæ. certe tu ca[?]ſlens cõtentus modico. agebas. i. exhibebas & repreſentabas Vernam equitẽ. i. eũ, q cũ Verna eſſet, equitis animũ & lætitiam præ ſe ferret: eſt aũt Verna ſeruus domi noſtræ ut ex ancilla noſtra: q̃ſi ueris tẽpore natus.

IOAN. BRIT. ¶ VEHEMENS: ualde prõptus. ¶ Salibus: ridiculis. Cic. Oẽ quod ſalſum ſit, ait eſſe Atticorũ, qa ſunt maxime ad riſum cõpoſiti. Et Catullus cum dicit: Nulla ẽ Corpore mica ſalis: hoc dicit: Nihil in corpore eius eſſe ridiculũ. Salſum igiť erit qđ nõ erit inſulſum, uelut quoddã ſimples orationis cõdimentũ quod ſentitur latente iudicio, & uelut palatũ excitat, quod & a tædio defendit orationẽ. ¶ Intra pomeria

Vrbanitas Ruſticitas Pomeria — ri[?]aceos ſales intelligit: q (auctore Fabio) urbanitas dicitur: qua ait ſignificari ſermonẽ præferentẽ in uerbis, & ſono, & uſu ꝓpriũ quẽdam guſtũ urbis, & ſumptã ex cõuerſatione doctorũ tacitã eruditionẽ, denique cui contraria ſit ruſticitas. ¶ Pomeria dñr quaſi poſt mœnia. Na (ut ſcribit Liuius) ſpaciũ quod neq; habitari, neq; arari fas erat, nõ magis quod poſt murũ eſſet, q̃ quod murus poſt id, pomeriũ Romani appellauere. ¶ Oĩa nũc cõtra. ſubaudi ſunt tibi. ¶ Silua horrida: cæſaries incõpta. ¶ Siccæ: nõ unguẽtatæ. nã & capilli, totũq; caput unguento fouebantur. Mart: Si ſapis aſſyrio ſemper tibi crinis amomo Splẽdeat: & cingãt florea ſerta caput. Plaut. in Caſina: Vnde hic amabo onguẽta olent? Oh perij, ceſſo caput pallio detergere. ¶ Calidi uiſci: hoc dicit, qa) ut ſcribit Pli. li. xxiiii.) uiſcũ cũ reſina & cera pãnos in cute mitigat oĩs generis tali igitur remedio facies reddebatur nitidior. ¶ Sed fruticãte: notat molliciẽ, turpitudinem ſui temporis. Nam cinædi, ut molliores uiderentur, crura, & brachia ſibi depilabant. Eſt ergo ſenſus: Crura inqt nunc tibi ſunt neglecta, & ſqualida pilo fruticante. i. ſubnaſcente inſtar fruticis. ¶ Quid macies ægri ueteris? ſubaudi ſibi uult. ¶ Aegri ueteris: ualetudinarij hoĩs, qui morbo diutino laborauerit. ¶ Deprendas animi tormẽta. ſenſus eſt. Sentio profecto te graui cura uexari. Nã facile unuſquiſq; deprehendat animi ꝑturbationes ex habitu corporis. i. & curas, & gaudia. ¶ Deprendas: ſecũda pſona ꝓ tertia. i. unuſquiſq; facile poſſit deprehẽdere. ¶ Vtrũq; habitũ: & mœroris & gaudij. ¶ Inde ex aĩo. i. ex affectibus latentibus in animo, gaudio. ſ. & mœrore. ¶ Flexiſſe: in aliã partẽ uertiſſe, & mutaſſe. ¶ Vitæ priori: quã agebas multis iocis, & ſalibus. ¶ Nup. n. ut. repeto: oſtẽdit Neuolã fuiſſe mœchũ & prædiconẽ notiſſimũ, notat adulteria, aliaq; flagitia ſui tẽporis: quæ in tantũ adoleuerãt: ut tota fere ciuitas corrupta, cõtaminataq; foret. Eſt ergo ordo & ſenſus: O Neuole tu nup mœchus notior Aufidio ſolebas celebrare fanũ Iſidis,

Iſidis tẽplum — ut repeto. ſ. memoria. ¶ Fanũ Iſidis: in tẽplis, & in primis Iſidis frequẽtia cõmittebanť adulteria. de qbus pluſcula diximus in. vi. Saty. illic: Iſiacæ ſacraria lenæ. Erat aũt tẽplũ Iſidis uicinũ cãpo Martio.

Pacis tẽplum — ¶ Ganymedẽ Pacis: tẽplũ Pacis Veſpaſianus extruxit iuxta forũ: in quo aut pictã imaginẽ, aut ſtatuã Ganymedis fuiſſe oſtendit. Ganimedes aũt filius fuit Laomedõtis regis Troianoꝝ, quẽ dilectũ Iupiter in aqlam cõuerſus rapuit in cælũ: remotaq; Hebe filia, pocillatorẽ ſuũ fecit. ¶ Palatia. ideſt templum extructum in palatio, de quo ita Liuius lib. xxxix. ab urbe cõdita: Et ædẽ magnæ matris in palatio faciendã locauerũt. ¶ Secreta: quæ tm̃ a ſacerdotibus curẽtur. ſunt. n. oĩa Deoꝝ ſacra myſtica. ¶ Matris aduectæ. i. Cybeles aduectæ ex Phrygia: de qua in. iii. Sat. plura diximus illic: Hoſpes numinis Idæi. Lege Liuiũ eodẽ libro. ¶ Cererẽ: tẽplum Cereris, quod erat ad Circum maximũ: ut docet Plin. libr. xxxv. cap. xi. ¶ Na quo nõ proſtat? hæc leguntur per parentheſim & ſumma indignationẽ oñdit aũt pudicitiã nõ modo in locis ꝓfanis, ſed ne ſacris quidẽ eſſe tutã: hocq; maxime dicit, quia Cererẽ no[?]uit, in cuius tẽplo ſolebant eſſe tantum caſtæ matronæ, in quo nũc adulteria cõmittuntur. Ouid. lib. iiii. Faſtorũ: Sed ſi thura aberũt, udas accendite tedas. Parua bonæ Cæreri ſunt mõ caſta placent. ¶ Proſtat: proſtare eſt corpus (ut diximus in prim. Satyra) in uulgus dare. eſtq; uerbũ neutrũ. Proſto — ¶ Aufidio: Aufidius taxatur ut nobilis adulterijs, & matronarũ corruptor. ¶ Quod taceo: color occupatio. ¶ Vtile & hoc multis: ſubaudi eſt: uerba ſunt Neuoli reſpõdẽtis ſub cuius pſona tota Satyra exurgit. ¶ Inclinare: i. curuare ad rẽ turpẽ: ut alibi: Quot diſcipulos iclinet Amillus. ¶ Inſdecx tali turpi opere. ¶ Operæ pretiũ: molomentũ. ſermo ſumptus a mercẽnarijs, qbus ducundũ eſt & utile poſt operã pretium accipere. ¶ Lacernas: ordo ẽ: Accipimus aliqñ lacerna pingues. De lacerna dictũ eſt in pri. Saty. ¶ Pingues: craſſiores lanæ. ¶ Munimenta: appoſitio eſt: hoc eſt q̃ ſuperinduunť togæ Mart. i D[?]ſliches Amphiteatrales nos cõmendamur ad uſus, Cũ tegit albentes noſtra lacerna togas. Toga autẽ (ut diximus ante) cõis fuit habitus Romanorũ nulla inter eos diſcretione. uñ Virg. eos appellauit: Gẽtemq; togatam: ſed poſtea remanſit in pauperibus & clientibus. ¶ Male percuſſas male calcatas ac ꝑ hoc rariore textura: minoreq; æſtimatione. ¶ Pectine: pecten inſtrumentũ eſt quo ſtamẽ calcatur ĩ texendis pãnis, & linteis. ¶ Textoris Galli: nã Galli uiliores, craſſioreſq; ueſtes conficiebant. Mart. Me pinguis Gallia ueſtit. ¶ Tenue argentum: ideſt tenuem laminam, aut aliquid ex tenui, modicoq; argento, ut ligulam. ¶ Venæq; ſecundæ: ita dictum ſicut dicimus Panem ſecundarium, quem alio uocabulo cibarium appellamus: qui bonitate ſit inferior, q̃ qui fit ex prima farina.

¶ EXISTENS uehemens ſalibus. i. ſalſis & facetis, lepidiſq; ſermonibus nõ ruſticis. ſed natis intra pomeria. i. intra muros ciuitatis: hoc eſt urbanis. unde urbanitas ſales. dñr. q ſicut ſine ſale inſipidus eſt cibus: ita ſine illis illepidus eſt ſermo. Omnia ſup. ſunt ĩ te nunc contra. i. cõtrario modo. i. uultus eſt grauis. i. ponderoſus & triſtis. Silua. i. inculta cõgeries aut criſpitudo comæ ſiccæ. i. non unctæ. uel cũ tabe cõſumans, arentis. eſt horrida. i. inculta. nullus nitor eſt in tota cute: qualem nitorem faſcia calidi uiſci: quod cũ cæra & reſina cutẽ leuigat & polit. circũlita. i. in circuitu linẽdo ducta. præſtabat. i. exhibebat pauloante. ſed crura ſunt tibi nũc neglecta. i. inculta, & ſqualida, & immũda, & impolita. & hoc pilo. i. crine. fructicante. i. ꝑ modũ fructicũ dẽſe pullulãte. Quid. i. ad qd. ſupp. eſt tibi macies ueteris ęgri. q. i. difficulter ſanatur, & tardius ſuccũ perditũ inſtaurat. quẽ ęgrũ quarta dies. i. febris quartana: q̃ quarto quoq; die redit. torret. i. eã ſiccat & q̃ſi tabe cõſumit, quem torret febris olim domeſtica. i. q̃ ex quotidiana q̃rtana effecta eſt. Tu deprẽdas. i. deprehendere potes. tormẽta animi latẽtis i ęgro corpore. & deprendas gaudia ſup. latẽtia in corpore ſano. Nam facies ſumit inde. i. ex diſpoſitione animi utrũq; habitũ. i. uultũ & diſpoſitionẽ, aut læti, aut triſtis hoĩs. Igitur qa olim lætus nũc triſtis appares. tu uideris flexiſſe. i. laxaſſe & mutaſſe ꝓpoſitũ ſup. tuũ. & ire cõtrarius uitæ priori. enim ꝓ qa. ut. i. ſecũdũ. quod repeto. i. memoria recolligo. tu mœchus. i. adulter. & draucus. i. ſubagitator mulierũ & uirorũ. notior Aufidio: Chiro. ſ. famoſiſſimo adulterorũ Mart. quoq; notato. ſolebas celebrare. i. frequẽtare. fanũ. i. templũ ASCen.

Isidis. & Ganymedē.i.statuā Ganymedis. Pacis.i. in templo Pacis constitutā. & sacrata palatia.i.porticū & adyta. matris sup. Deum hoc est Cybeles aduectæ a Troia. & Cererē.i. Cereris templū. q̄d solis castris ad te licebat. quod cernens infert p parenthesim.q. d. bene dicō ēt Cererē. Nam quo.i. in quo tēplo fœmina nō prodest .i. nō uænalem ad opus uenereū se exhibet.q.d. in nullo non hoc est in quolibet prostat. & tu solebas ēt quod taceo:idest præ turpitudine dicere:nolo i.clinare ad stuprū.s. ipsos maritos. Vtile & hoc multis &c. Rñdet Neuolus: p cuius rñsionē taxat poeta impudentē turpitudinē draucorū nō uerentiū tam fœdum scelus pfiteri. Ordo est: Et.i. ēt. hoc genus uitę.s. inclinādo maritos fuit supp. & est utile multis. at.i. sed nullū operæpretiū.i. cōmodū & lucrū & pretiū operæ.i. operationis. est mihi inde ex eo genere uitę. Nos accipimus.i. ego accipio p mercede aliqñ pingues lacernas.i. uestimēta crassa & pingui lana cōfecta:uel ex usu immūdi uiri pinguia effecta:appositione munimenta.i. quæ sunt munimēta togæ.i. quas ferrē sup togam. Lacernas dico duri & crassi coloris & male pcussas.i. nō bene cōpactas pectine galli textoris:& nos accipimus ēt tenue.i. modicū & exile argentū. & argentum secundæ uenæ.i. minus modum & purū, quale est quod primum depurādo effluit.

Fata regunt homines, fatum est & partibus illis,
Quas sinus abscondit, nam si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nerui,
Quamuis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, & blande assiduæ, densęq; tabellæ
Solicitent. ἤθους γὰρ γλυκέος ἀνδρὸς κιναίδου.
Quod tamen ulterius monstrum, q̄ mollis auarus?
Hæc tribui. deinde illa dedi, mox plura tulisti,
Computat, & ceuet, ponatur calculus, adsint
Cum tabula pueri, numera sestertia quinq;
Omnibus in rebus, numerentur deinde labores,
An facile, & pronum est agere intra viscera Penem
Legitimum, atq; illic hesternæ occurrere cœne?
Seruus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
Quam dominum, sed tu sane tener, & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho, cæloq; putabas.
Vos humilis asseclæ, uos indulgebitis unquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?

IOAN. BRIT. ¶ Fata regunt hoïes: hoc dictū a Neuolo cū suspirio & querela: ut dicat Deos, qui rerū oium moderatores sunt, sibi aduersos extitere: nec quemq̄ in opere suo optatum exitum sortituū, cui Dij propitij non fuerunt. Fatum est in partibus illis: necesse est & illū fata sibi propitia habere, qui in honestæ uoluptati inseruit. nam & res illas ex fato & sideribus pendet. Sinus: uestis. Si tibi sidera cessant.i. ortu tuo benignum tibi non affulserit sidus. Spumāti labello: qui.n. appetunt, labra mouent titillatu pruriginis. Virro: nomen diuitis adamantis sibi draucos. Alibi pro diuite tm̄ ponitur: Virroni murena datur. Te nudum: ac per hoc etiā bene mētulatū. Nam in balneis dabatur occasio inspiciundi qualis quisq; esset. Tabellæ: quæ mittebant a cinædis. ἤθους γὰρ γλυκέος ἀνδρὸς κιναίδου.i. moris.n. dulcis uirū esse cinædū: subaudi est. Vlterius mōstrū.i. peius: sic dicimus ultima uitia.i. extrema & pessima: q̄si ultra quæ nō possis progredi. uerba sunt adhuc Neuoli cōquerētis de auaritia cinædi. Hæc tribui: uerba Virronis recitata a Neuolo ponētis calculū rationibus suis cū Neuolo. Cauet: aliqui legunt Et ceuet ut sit: Cinædus in draucum auaritia utitur: & tñ in re turpi pseuerat. Nam ceuere est in obscœnis. de quo ante: Ego te ceuentē Sexte uerebor. q̄ si legas atq; cauet: erit sensus: Computat,

Calculus atq; cauet.s. sibi ne in cōputatione decipiatur. Ponatur calculus .i. subducatur ratio expensi & accepti. calculus aūt breuis est lapillus quo raciocinatores utuntur in rationū cōputatione. possunt esse uerba Neuoli idignātis munera quæq; sibi numerari, & pinde prorūpentis: ponatur calculus &c. De calculo dicemus uberius in Satyra. xi. Oibus in rebus: ex oibus, inqt, quæ mihi tribuisti non plusq̄ qnq; sestertia fuetūt: sed numerētur labores mei, quos inuenies longe maiores q̄ munera tua. Legitimū: cōuenieti magnitudine. Sed tu sane: ironicos hoc dicit, ut ostēdat nullā sibi fuisse uoluptatem: cum esset iā grādi ætate, & totus hirsutus. Dignū cyatho: alterū Ganymedē, q̄ Iouis fuit formosissimus pocillator. Vos: o diuites cinædi. Est.n. interrogatio ad diuites cinædos, & argumentū a minori ad maius.i. si draucis nihil datis: q̄ uoluptati uestræ cū maximo suo labore inseruiūt: nihil est, quod pauperes clien-

Affeclæ tes a uobis sperare possint. Affeclæ: datiuus est casus. a sequendo sunt dicti affeclæ, hi.n. sunt q spe alicuius emolumēti diuites sequūtur. Cultori: cliēti. Morbo hoc est prurigini uiræ.i. ipsis draucis, q̄ morbo uestre libidinis succurrūt: utrū sint uerba Drauci an poete.

ASCen. ¶ ET si quæras cur ego miser sim & alij diuites nesciā aliud dicere, q̄ q̄ Fata regūt hoies, fatū est ēt illis partibus: quas sinus abscōdit.i. pudēdis. Nam si sidera: idest beneuolentia & prospera influxus siderū cessant ibi, mensura incognita longi nerui.i. membri uerosi: hoc est utilis uirgæ: nil facit tibi supp. utilitatis. quamuis Virro uir diues & paticus existens labello spumanti præ libidine. uiderit te nudum in balneis: scilicet quamuis blande assiduæ & densæ tabellæ.i. mensæ ad quas te accipit. solicitent te ad diligēter illi obsequendū: hoc est licet uisus ab eo fuces & appetitus: & ad mēsam inuitatus: uel licet ostenderit tibi ingentes tabellas testamenti sui: in quibus hæres inscribaris: nihil profuerit si fata negent. Posset forte per tabellas fœdius aliqd intelligi: q̄ ut latius explicē. Verisimile tamen est ipsum de tabellis mensarū loqui: ad quas te assiduo accipit. unde dicit assiduæ. & quia opiparam cœnam det: dicit densæ. & quia ipse blandus tibi est: dicit blādē. Docet aūt cur blandū eū esse inuenerit: uteos græco sermone, ac dicens. gar.i. enim: hoc est quia sup. decet. andra.i. uirū uel hominem. cinædū.i. paticum: hoc est muliebria patientem esse supple ethus.i. moris. glyceos dulcis. Qui scire uellet quomodo græce leget, & quomodo latinis caracteribus scribet, sciet quoddā elementum quod græci ita uocant ab eis proferri ut i: ai diphthongon ut e: oi ut i: oy ut u. Nos autē ita mutamus in e longum: & oi in oe diphtōgon: k in c. itaq; scribitur græce: ithois gar glichaeos andra kinaidon: proferetur autem ithus gar glychaeos andra kinædon. Nostro more scriberetur ethus: nam ethica nō ithica dicimus: & glycæos & cinædon: mutando k in c. Interpretatur aūt: moris.n. dulcis hoïem cinædum: hæc latius dixi pp imperitos: qui hæsitarent ubi diuersimode scriptū inuenirent. Tō.i. q̄uis ita sit: q̄ mihi fata obstent. q̄d monstrū est ulterius.i. excellētius & uerius. q̄ mollis.i. paticus auarus. q.d. nullū. Dicit autem auarus ille ad draucū munuscula petētem: hæc tribui sup. tibi: deinde illa: & mox tulisti plura sup. q̄ meruisti: hoc modo inqt Neuolus cōputat esse Virro ac ceuet. & tñ inquit i ter cōputandū impatiēs libidinis more canū ceuet.i. clunes motat. Alij textus habēt atq; cauet: ne.s. plura petā. & dicit ponat calculus.i. fiat p calculos cōputatio laboris tui & acceptæ mercedis. assint pueri.i. ministri notarij cū tabula io q̄.s. scribat. numera inqt Virro in oibus rebus.i. pro oibus uilibus iodumentis, & eiusmodi, q̄ dedi tibi: quinq; sestertia. q.d. meliora fuerūt. sed cōputemus solūmodo quinq; sestertia pro oibus datis: deinde numerentur labores tui.i. quoties me subegisti. q.d. uidebis q̄ satisfecerim. Ad quod Neuolus innuens mercedē constitutā esse nimis modicā pro labore sumpto, dicit: An o putas sup. q̄ facile & pronū est agere penem legitimū.i. uirgā aut caudā uirilē iustę mensuræ intra uiscera atq; occurrere illic cœnæ.i. comestioni hesternæ.i. prioris diei. Nimis satyricus est hic poeta: in hoc tamen cōmendandus, q̄ turpia damnat: uituperandus aūt q̄ nimis aperte carnalia uitia explicat: sed legamus casti ac sobrii, nec immoremur: uerba nō officient. Ille seruus erit minus miser, qui foderit agrū, q̄ qui foderit dominū agri scilicet. sed tu o Virro putabas te sane.i. ualde. tenerum & puerum.i. imberbē adhuc. & pulchrum.i. formosum. & dignū cyatho .i. officio cyathissandi aut propinandi. & cælo.i. ut rapiaris ab aquila in cælum, & fias pincerna Iouis ut ab eo stupreris ppter pulchritudinē tuam: sicut Ganymedes raptus dicitur: hoc est tu putabas forte q̄ ego facerem tibi talia gratis oblectatus teneritudine & pulchritudine tua. & ita nihil conferres. unde subdit per impatientiam in omne exclamans quod sequitur. Vos humili &c. Ordo est: O uos cinædi auari. indulgebitis.i. cum indulgētia cōferetis. unq̄.i. saltē aliqñ. asseclæ.i. seruitori obsequēti humili.i. paupi & infimæ cōditionis. indulgebitis inquā uos unq̄ cultori.i. ei. qui uos colit. uos inquā parati donare nec morbo.i. ne morbo quidē uestro.i. libidini uestræ. q.d. non: quia si suo morbo nō obsequuntur: q̄d gratis facient? Vñ rediēs ad Virronē arguit eū ingratitudinis dicens.

En cui tu viridem vmbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit, & strata positus, longaq; cathedra
Munera fœmineis tractas secreta Calendis.
Tic passer, cui tot montes, tot prædia seruas
Appula, tot miluos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suspectumq; iugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? melius ne hic rusticus infans
Cum matre, & casulis, & cum lusore catello
Cymbala pulsantis legatus fiet amici?
Improbus es, cum poscis ait, sed pensio clamat
Posce, sed appellat puer vnicus, vt Polyphemi
Lata acies, per quam solers euasit Vlysses.
Alter emendus erit, nanq; hic non sufficit, ambo
Pascendi, quid agam bruma spirante? quid oro?
Quid dicam scaphulis seruorum mense Decembri,
Et pedibus? durate, atq; expectate cicadas,

IAN. UT. ¶ EN cui tu uiridem umbellam: uerba possunt esse tam drauci, q̃ poetæ subsannantis per irrisionem ipsum cinædum: cui tanquam muliercul æ mittebantur munera a Draucis: cum contra ipsa nimia ingratitudine nihil referret. Vt sit sensus: Et dissuasio nihil cinædo

Vmbella

tam ingrato esse donandum. ¶ Vmbellam: uelum erat quo præsertim mulieres utebantur ad arcendum Solem. Martia. Accipe quæ nimios uincant umbracula Soles. Sit licet & uentus, te tua tessla teget.

Succina

¶ Succina: electra dicuntur a succo arborum unde desudât. Nam uanitas prodidit Græcorum Phaetontis fulmine ictí sorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis electrũ omnibus annis fundere iuxta Bridanum amnem: quem Padum uocamus. Et electrum appellatum quoniam Sol uocitatus sit Electros: quam opinionem, ut multi alij poetę secutus Martia. sic cecinit: Cum Phaetontea formica uagatur in umbria: Implicuit tenuem succina gutta ferã. Diodorus hoc ut falsum improbans tradit Basileã insulam esse Scythię oppositam in Oceano: in quam tempestas electrũ plurimum eijcit nulla alia in parte orbis repertum: illudq; ab incolis ad loca usq; nostra transmitti. Succinis autem mulieres delectabantur. unde Plin. lib. 37. sic scribit: Proximum locum in delitijs fœminarum tamen adhuc tantum succina obtinent: eandẽq; omnia hæc q̃ gemmæ auctoritatem. Natalis quoties: nam amicis mittebantur munera celebranti diem suum natalem: unde multi lucri causa non solum semel, sed sępius in anno natalem celebrabât. unde Mart. sic taxat Clytũ: Vt poscas Clytò minus, exigasq;, Vno nasceris octies in anno. ¶ Madidum uer incipit. i. quoties uenere Calendæ Martiæ quo tempore incipit uer & frequentes sunt plauię

Calendæ Martiæ

Calendis igitur Martijs munera mulieribus mittebantur ab amicis sicuti mense Decembri quinq; diebus uiris: quo tempore Saturnalia celebrabâtur. Et quemadmodum mulieres Calendis Martijs seruos cœna excipiebant tanquam exhortâtes eos ad insequentis anni operam. sic & uiri in Saturnalibus seruos in cœnam admittebât tanquã eis gratias agentes operæ toto anno nauatæ. unde Tibul. in primo limine tertij libri ad Neæram: Martis Romani festæ uenere Calendæ, Exoriens nostris hic fuit annus auis. Et uaga nũc certa discurrunt undiq; pompa: Perq; uias urbis munera, perq; domos. Et Martia. lib. 5. ad Gallam: Scis certe puto uestra iam uenire Saturnalia Martias Calendas. Mulieres autem Calendas Martias colebant in memoriam belli cum Sabinis compositi. nam tali die Sabinæ mulieres bella sedarunt. Horat. Martijs cælebs quid agam Calendis. ¶ Et tractas: legendum est tractat & non tractas. ut sit ordo & sensus: En cui tu mittas umbellam quoties natalis redit: & ipse potius in cathedra strata tractat munera secreta fœmineis Calẽdis. Tractat ergo. i. manibus pertractat tanquã fœmella. ¶ Secreta: quæ non uult ab alijs uideri ut pudenda, muliebriaq;. Nam & ipse cinædus tanq̃ fœmina sedet expectans dona ab amatoribus. ¶ Positus: sedens. ¶ Cathedra strata. i. sella tapetibus ornata: quali sede mulieres sedentes munera expectabât ab amicis & amatoribus. ¶ Fœmineis Calendis. i. Martijs, quæ (ut dictum est) a mulieribus tantũ colebantur. ¶ Dic passer: insultat eius mollicieí pariter & auaritiæ. ¶ Passer: tu mollis & salax ut passer, qui in Venerem putris est. ¶ Tot miluos. i. tot tua pascua, in quibus ambiendis milui uolando defatigantur. Imitatio est Persi: Diues aras Curibus quantum non miluus oberret.

Trifolinus

¶ Trifolinus: in Campania est ager Trifolinus. Pli. lib. 14. cap. 6. uina trebellica appellarunt ad quartum a Neapoli lapidem: & iuxta Capuam caulina: mox trifolina. ¶ Suspectum quod imminet Cumis: & quod a Cumis suspicitur. De Misseno uidetur intelligere. nam uicinũ est Cumis. Strabo proximum est Cumis Missenum promontorium.

Missenũ Gaurus

¶ Gaurus: mons Campaniæ non longe a Baijs prope lacum Auernum, de quo Lucanus: Vel si cõuulso uertice Gaurus Decidat in fundum. Plin. lib. 14. cap. 9. Certant massica ęque ex monte Gaurano Puteolos, Baiasq; prospectantia. ¶ Inanis: cõcauus. ut est natura montium. ¶ Plura linit. plura recondit in cella uinaria. Linit autem. i. gypsat. Nam uasa uino repleta consuouere pice, aut gypso obturari ne uina exhalarêt. Vnde est illud Persii: Senolæ ueteris metuens deradere limum. i. gypsum, aut picem. Columel. lib. 13. Nam oportebit post hunc numerum dierum cõfestim uinum emundare. & si qd fecis aut labris uasorum, aut lateribus hasit eradi, ac lustricari, & protinus operculis impositis oblini. Horati. Vile potabis modicis sabinum Cãtharis græca quod ego ipse testa Conditũ leui: hoc est gypsaui. Huic contrarium est Terentianum illud: Releui dolia omnia, atq; omnes serias: quod significat aperui, & quasi regypsaui. nam præteritũ est a relino: non (ut quidam falso putauerunt) a releuo per syncopen.

Lino Relino

¶ Victuro: quod diu seruabitur. ¶ Quantum erat: q̃ magna res erat. ironicos: ac si dicat res minima erat. ¶ Melius ne hic rusticus itans: sensus est: Maius profecto erit lucrũ, quod faciet puerulus, qui deferat nũcios sacerdoti cybeleio, quam ego facio. estq; legendum cum interrogatione. Et erit ordo: Infans rusticus cum matre & casulis & cum catello lusore. i. qui pauperrimus est. & aliud nihil habet, q̃ matrem & casulam & catellum. ne fiet. i. nonne fiet. hic. i. Romæ. melius. i. cum maiori emolumento. legatus. i. internuncius, & ueluti leno amici pulsantis cymbala. i. sacerdotis cybeles, qui sacerdotes rebus spurcis & uenereis dediti erant. nam patiebantur muliebria, ut molles & eunuchi. Ergo melius ne. i. nonne. ut alibi in sequẽtibus. Iã ne igitur laudas. i. nonne laudas. posset et pronunciatiue legi: Et ne pro certe & ualde. ut est sæpe apud Terẽ. Persius: Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem Prætulerit. ¶ Pulsantis cymbala: de gallis gestãtibus cymbala diximus anteriore Satyra: Et resupinati cessantia tympana galli.

Improbus

¶ Improbus es: uerba cinædi. i. insatiabilis es. Virg. Improbũ anserẽ appellat isatiabilẽ. Improbũ itẽ dicimus sicoti manifestissimũ ẽ minime probũ. Vt illud apud Senecã improbus homo, est, q beneficiũ scit sumere, & reddere nescit. Improbũ sæuũ significat. Virg. Lauit improba teter Ora cruor.

Pensio

¶ Sed pensio clamat: uerba sunt Neuoli. Pẽsio, inqt. i. æs alienũ, quod mihi p domicilio meritorio pendendum est. clamat & urget, ut poscam a te. pensio a pendendo dicitur. nam apud antiquos omnis pecunia pẽdebatur. appellat autem pensionem, quę pro locis conductis soluitur. Mart. lib. 3. ad Gargilianum: Vnde tibi toga est, & fuscæ pensio cellæ? Capitur ẽt pro ipsa in omni re solutione. ut illud apud Liuiũ lib. 39. ab urbe condita: Decreuerunt consules ut tribus pẽsionibus ea pecunia solueretur: hoc est tribus enumerationibus, siue solutionibus. ¶ Sed appellat puer unicus: puer, inquit ita unicus est: ut fuit acies unica Polyphemi: quasi dicat qui solus mihi satis non est: sicuti acies unica non satis fuit Polyphemo. nam si duas habuisset, Vlysses non euasisset. appellat me, & urget ut alterum reperiam seruum: quia solus non possit mihi dare operam. ¶ Acies lata: latus oculus. acies autem proprie (ut docet Cic. in lib. de natura Deorum) dicitur ipsa pupilla. ¶ Euasit Vlysses: nam Vlysses (ut scribit Home. 9.) tempestate per nouem dies iactatus, cum in patriam eum socijs esset rediturus, ad Lotophagos prius in Africam delatus est. unde socij loto gustata, uix abstrahi poterant. deinde illinc discedens in Siciliam uenit ad Cyclopas: apud quos omnia sponte sine cultura proueniunt, oues pascũt. Vlysses acceptis duodecim socijs e nauibus in littus descendit indagaturus, quæ loca quis teneret, tulitq; secum utrum plenũ uini suauissimi: quod dederat Maro Ismari accola sacerdos Apollinis, & Euanthis filius. unde dictũ est uinum maroneum: cuius tanta erat uis: ut uni mensuræ uini uiginti aquarum adderentor. Hæc prodidit Homer. quorum & Plin.

Vinum Maroneum

meminit lib. 14. ca. 4. Speluncam Polyphemi intrauerunt, qui tūc per paſcua agebat oues. Illic copia caſei, agnorum, & hędorū. oraſ uere ſocij Vlyſſem, ut his rebus onuſti ad naues remearent, Vlyſ-
Polyphemi fabula ſes renuit cupidus uidendi & experiendi an Polyphemus iure hoſ ſpitij aliquid donaturus eſſet. Caſeo igitur confidentes ueſci cœpeſ runt. Superuenit cuſtos cum ouibus: ingens ſaxum hoſtio oppoſ nit: qui ſint iterrogat ſuperbe: re ſpondēt ſe achiuos eſſe ex Agamēnonis exercitu, fluctib⁹ illuc pulſos, ſupplices aliquid petere hoſpites. n. & ſupplices in tutela eſſe Iouis. Tum Dij, inquit, non ſunt curæ Cyclopibus, & cū dicto duos ex ijs arreptos more montani leonis depaſtus eſt. uñ Ouid. Quo uidi bina meorum Ter quater affligi ſociorū corpora terræ Deſuper ipſe iacens mōtani more leonis. Virgi. l. 3. Æneı. Vidi egomet duo de numero cū corpora noſtro Prenſa manu magna medio reſupinus in antro Frangeret: multo hauſto lacte obdormiuit. Sequenti die gregem in paſcua eduxit, & fores eadem mole clauſit, ueſpa redijt, duas in cœna capras deuorauit, Vlyſſes blandis uerbis ſuauiſſimi uini, qđ ſecum attulerant poculum obtulit, quo guſtato ter iuſſit ad ſe deferri, exhilaratus uino petijt de noīe eius, tanq̄ ei gratias acturus. Nemo mihi nomē eſt, inqt Vlyſſes. At ille: Neminem ultimum comedā & ſomno ſe dedit ꝓfundiſſimo uino repletus. Vlyſſes cum ſocijs accepto ligno oblōgo & acuto, ignicꝙ obuſto, oculū, qui unus illi erat in media fronte, eruerunt, palum in uulnere relinquentes. Cyclops dolore percitus, grauiter mugijt. Ad tam horrēdam uocē concurrere alij Cyclopes querētes cur ipſos a ſomno excitaret. Tū ille: Nemo, inqt, dolo me & uiribus interficit. Illi reſpōderūt: ſi nemo uim ifert, certe Iouis mala euitare neqs. Cyclops amoto ſaxo oues emiſit ſingulas manibus pertētatas, Vlyſſes mira aſtutia ſocios primū, mox ſe ſub uentre anetū alligauit, & ita periculū euaſit, ad ſocioſcꝙ redijt. Polyphemus autē (ut tradit Homerus) filius fuit Neptuni & Theoſſeæ: qui obcæcatus deſcendit ad littora, & patrem Neptunum contra Vlyſſem precatus eſt: ex quo putatur illum paſ-
Scapulæ ſum naufragium. ʃ Scapulis: Terent. Dum ſtudeo eſſe fidelis amiſi ſcapulas. ſunt autem oſſa humeris annexa: a qbus dependent brachia. ʃ Mēſe Decēbri: illud obſeruandum eſt dici menſe Decembri & mēſe Ianuario, & nō menſe Decēbris & Ianuarij. & ſic de reliqs. Itē urbem Patauiū, & lacū Benacū, & fluuiū Adduā, & montē Parnaſum, & arborē ficū. Licet pleriſcꝙ contra peruulgatā, & merā latinitatem in contrariū dici reperiatur. ʃ Durante uerba ſunt Neuoli, & non auari, ut q dicat: Quid dicam ſcapulis & pedibus tempore hyemis ut durent & toleranter ferant frigoris iniuriam.
ASCen. ℭ E N ſup. uirum: cui tu mittas. i. mittere debeas. umbellam. i. ramum uindem. uel potius uelum an facieudam umbram. & cui tu mittas grandia ſuccina. gallice ambres. quoties natalis eius redit: aut madidum uer incipit. & tu poſitus in cathedra longa, & ſtrata. ſ. tapetibus aut floribus. tractas ſecreta munera. i. muliebria: quę quia uir es: ſecrete tractas. Calēdis fœmineis. i. qbus fœminis mos gerundus eſt: hoc eſt Martijs. de quibus Horat. Martijs cęlebs quid agā Calēdis. O tu paſſer. i. uir mollis ut paſſer: cui ſeruas tu tot prędia Appula. i. in Appulia, ubi opima & fertilia ſunt? & cui ſeruas tot miluos laſſos inter tua paſcua. i. cui ſeruas tot & tam ampla paſcua: ut milui ea peruolando priuſq̄ euolarent, laſſarētur. Ager Trifolinus. i. in Campania italica ſic appellatus. implet. i. locupletem facit te fœcundis uinbus. & iugum ſuſpectum Cumis. i. quod Cumani uerentur: ne in ipſis præceps ruat propter altitudinem. aut ſuſpectum. i. ſurſum aſpectum a Cumis: hoc eſt quod iuxta Cumas eſt, ſed altus. & Gaurus. i. mons ille. inanis. i. concauus & cauernoſus.

Verum vt diſſimules, vt mittas cætera, quanto
Metiris pretio, quod ni tibi deditus eſſem,
Deuotuſcꝙ cliens, vxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus iſta modis, q̄ ſæpe rogaris,
Et quæ pollicitus, fugientem ſæpe puellam
Amplexu rapui, tabulas quocꝙ ruperat, & iam
Signabat, tota vix hæc ego nocte redemi
Te plorante foris, teſtis mihi lectulus, & tu,
Ad quem peruenit lecti ſonus, & dominæ vox.
Inſtabile, ac dirimi cœptum, & iam pene ſolutum
Coniugium, in multis domibus ſeruauit adulter.
Quo te circumagas? quæ prima, aut vltima ponas?
Nullum ergo meritum eſt ingrate, ac perfide nullū,
Quod tibi filiolus, vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri, foribus ſuſpende coronas,
Iam pater es, dedimus quod famæ opponere poſſis.
Iura parentis habes, propter me ſcriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.
Commoda præterea iunguntur multa caducis,
Si numerum, ſi tres impleuero, iuſta doloris
Neuole cauſa tui. contra tamen ille quid affert?
Negligit, atcꝙ alium bipedem ſibi quærit aſellum.

Nam quis linit. i. obturat. plura dolia muſto. i. recenti & nouo uino uicturo. i. diu in uigore ſuo manſuro. q. d. nemo. Et ideo infert: q̄tū erat ſup. tibi. q. d. modicū. donare. i. numerare paucis iugeribus, cū tot habeas. ſ. lumbos. ſ. meos. clientis ſup. tui exhauſti per actum uenereū tibi impenſum ſanguine euacuati. Sequentia ſuboſcura ſunt quia aliqui textus non habent hoc loco hic quod. habere debent: ſi ne accipiatur pro an: ſed legēdo ſine hic: ne idem eſſet qđ certe. omnes autem exponunt q infans fiat legatus. i. internuncius hoc eſt lenunculus. i. paruus leno: ſed hoc infanti nō conuenit Potes lector ſequi Manci. ego autē ſic intelligo: ut Neuolus ex deſperatione dicat: hoc eſt referat dicta corā Virrone. Ne. i. certe. uiſo q nihil mihi des: & uxor & filius moritur fame. infans. i. filius meus. ruſticus. i. ruri educatus & reſidēs. fiet melius. i. cōmodius: aut melius eſt q fiet cū matre ſua cōiuge mea. & cū caſulis. i. ædicula & reculis meis. & cum catello luſore. i. qui cum infantulis ludit: q a alia non habet. fiet inquam legatus. i. quaſi texametale donū amici pulſa notis cymbala. i. galli ſacerdotis: q ſi ipſi cauſa opam pręſtare uelis, quā tibi pſto: cōiugē & liberos mecū alet. & hoc minaciter i Virronē dicit: cui q̄drant ſequentia q̄ propter huic ſententię adhæreo. Improbus &c. Cū hęc, inqt, dico Virroni: ipſe ait. i. dicit mihi o Neuole, tu es improbus, cum. i. qñ. poſcis ab amicis. Ego fateor: innuit Neuolus: ſed pēſio quam de domo mea: aut agello pſcribere debeo. clamat. i. per clamorē monet me dicēs, poſce. ſed puer. i. ſeruus unicus. i. qui mihi unicus tantū eſt. ut lata acies. i. ingens oculus Polyphemi illius paſtoris ſiculi: q unus ex Cyclopibus erat: & unū oculū habebat: ſed tantum quantus globus Solis nobis uidetur. Vnde dicit Virg. in. 3. Ænei. Cui lumen ademptum Ingens, q torua ſolum ſub fronte latebat: Argolici clypei, aut plebeę lampadis inſtar: quia tamen non niſi unum oculum habebat: ideo auſus eſt illum ſtipite ficulno terebrare Vlyſſes. non auſurus, pfecto ſi geminos habuiſſet: quia difficile fuiſſet ambos ſimul perfecte extinguere: & tamen ſi uel modicum uidiſſet: uindictam ſumpſiſſet. Non bene ergo erat Polyphemo unum oculum habēti: ſicut nec Neuolo unum ſeruum habenti. & in hoc ſimilitudo eſt non q ſeruus unicus ſit, alioqui ſimilis oculo Polyphemi. per quam. ſ. aciem: hoc eſt unicū oculū: quia unicus erat Vlyſſes ſolers euaſit. Alter ſup. puer emēdus ſup. eſt mihi. Nācꝙ hic unicus. ſ. nō ſufficit. & qñ duo mihi erūt: ambo ſup. erūt paſcēdi. qd agā t bruma. i. uēto brumali ſpirāte oro. i. q̄ſo, iterrogo. qd dicā ſcapulis. i. humeris ſeruoꝝ nudis. ſ. & qd dicā pedibus diſcalceatis. ſ. in mēſe Decēbri. Nā qd dicā eis: durate & expectate cicadas. i. æſtatē, q̄ cicadę canūt. q. d. id fruſtra fecero.
IOAN. BRIT. ℭ VERVM ut diſſimules: eſto, inqt, ut fingas te ignorare reliqua quę in te ꝯtuli beneficia: q̄to ꝑtio metiris. i. q̄ti facis q ego feci tibi grauidā uxorē. ʃ Virgo maneret: ſed eā tibi impleui. ʃ Tabulas: qbus inter ſe cōuenerant in cōiunctione matrimonij. ʃ Signabat. i. alias tabulas iā erat ſignatura cū alio uiro. ʃ Quo te circūagas: quo fugias? qd reſpōdeas? ʃ Quę prima, aut ultima ponas. i. q̄ ꝑmia poteris tu dicere eſſe aut prima, aut ultima. q. d. tā multa in te ꝯtuli beneficia, ut nō poſſis dicere: ego uolo hoc eſſe ultimū pręmiū laboribus Neuoli, cū nunq̄ poſſis ſatisfacere. Sermo aūt eſt prouerbialis, quo græci utūtur τί πρῶτον ἤ τί ὕστατον. Quid primum, aut ultimū. ʃ Nullū ergo meritū: occurrit tacitę obiectioni. poſſet. n. dicere auarus merita eius nulla eſſe. An non, inquit, hoc eſt meritum maximum: quod cum ipſe non poſſes ex uxore ſuſcipere liberos, ego uicem tuam ſuppleuerim: & inde tibi nati ſint liberi. ʃ Tollis: educas tanquam tuos. Terentius: Quicquid pepeniſſet, decreuerunt tollere. ʃ Argumenta uiri: argumentum (auctor Fabio) plura ſignificat.
Argumentum

Nam

Nam & fabulæ ad actus scænarum compositæ argumenta dicuntur. & orationem Ciceronis uelut thema argumẽtum appellamus. unde Pædianus, inquit, argumentum tale est. Ex quo apparet argumentum omnem esse materiam ad scribendum destinatam. Et pro materia accepit Cicero inquiens: Quoniam nullum scribendi argumentum mihi relictum est. Argumẽtum etiam dicimus: quod probationem, indicium, fidem facit. Ergo argumenta uiri. i. filios, qui fidem faciunt, & indicium te esse uirum. dicimus etiam sic: Silentium tuum fuit mihi argumento te uirum bonum esse. i. indicio. Plinius loquens de ursis: Cibi nulla argumenta: idest nulla indicia. deductumq; est uocabulum ab arguo: quod idem est quod fidem facio & indico: ut uerba tua arguunt te improbum esse. i. indicant & fidem faciunt. ¶ Libris actorum: diximus in. 2. Satyra illic: Cupient & in acta referri: acta non esse libros, sed negocia ipsa tam priuata, q̃ publica: quæ in libris describebantur. unde bene poeta ait: Et libris actorum. Vnde Cicero in secunda Philippica: In publicis actis nihil est lege grauius. In priuatis firmissimum est testamẽtum. Tranquillus in Tiberio: Interim cum in actis senatus legisset dimissos, ac ne auditos quidem quosdam reos. Idem in Cæsare. Fuerat animus coniuratis corpus occisi in Tyberim trahere, bona publicare acta rescindere. i. libros quibus acta, siue gesta Cęsaris continerentur. Vnde & ętate nostra dicimus in actis tabellionum hoc inuenitur. i. in libris, quibus describuntur acta & gesta hominum: absolute etiam dicimus facta & gesta imperatorũ acta. ut illud apud Tranquillum in Augusto: Nihil conuenientius ducens q̃ necem auunculi uindicare: tuerique acta. i. quæ egisset. Ergo libris actorum, i. libris continẽtibus publica ciuitatis negocia. nã & nomina liberorũ in publicis ciuitatis monumentis describebant. Vnde Apule. in. 2. Apologia ita scribit: Pater eius natam sibi filiã more cæterorũ professus est: tabulę eius partim tabulario publico: partim domo asseruabantur. Quam consuetudinẽ seruant adhuc & Veneti. Possumus etiam intelligere priuatos libros, in q̃bus parentes acta sua describerẽt, inter quæ & noia liberorũ unde Seruius in. 2. Georgi. exponens illud: Populi tabularia uidit scribit in templo Saturni ubi erat ærarium solita fuisse reponi acta, quæ susceptis liberis faciebant parentes. Ab actis dicitur Actuarii hoc ẽ qui scribẽdo negocia tã publica, q̃ priuata in libros cõtinentes acta referũt quasi notarii. Vnde Tranquillus in Cæsare: Orationes aliquãs reliquit, inter quas temere quædam feruntur pro Q. Metello: quas non immerito Augustus existimabat, magis ab actuariis exceptã male subsequentibus uerba dicẽtis, q̃ ab ipso editã. ¶ Suspẽde coronas: in signũ lętitię ornabãtur enim fores domus coronamẽtis, frõdibusq;. Alibi: Pone domi lauros. ¶ Iam pater es: iam filios habes. ¶ Dedimus quod famæ. i. dedimus tibi filios: q̃bus potes ostendere te esse & uirum & maritum: ac per hoc detractorũ famam extinguere: qui te mulierem, & cinædũ dicebant. ¶ Scriberis hæres: nam lege cautum fuisse uidetur, ut qui liberos non susciperet, hęreditates adire non posset. ¶ Legatũ omne capis beneficio, inq̃t, meo factum est ut possis scribi hæres oium legatorũ: cũ antea obstãtibus legibus tibi nõ liceret: quas tñ leges in corpore iuris ciuilis non habemus, sublatas ab imperatoribus. Legatum appellatur (ut diffinit Modestus) quędã donatio testamẽto relicta. deducto uocabulo a lego legas: qđ est idẽ, qđ mãdo, & decerno testamento. Inde est legator, qui testamento legat & reliquit bona sua alicui. Legatarius uero is appellatur, qui legatũ capit. A lego cõpositum est allego: qđ capitur pro mitto. Plau. Quin ea ipsa me allegauit, qui istam accerserem. Allego etiã pro adduco Pli. Tã multa allegauit: quę ad rem propositam ptinere non uidebãtur. ¶ Et dulce caducũ (ut legitur apud iurisconsultos codice de testamentis) dicitur qđ sub conditione sit a cadendo: q ea deficiente uel uiuo uel mortuo testatore id cadat, pueniatq;, uel ad testatorem uel ad substitutũ eo mortuo: uel q ab uno cadit in alterũ per hęreditatem. Capis, inq̃t, & caducum legatum: id qđ sine liberis capere non poteras, id enim in te cadit: qđ non expectabas. nam a cadendo (ut diximus) deducitur uocabulũ, cum ab uno in alterũ per hæreditatẽ cadit. Dulce aũt appellat: qđ & inspirato ɔtingit. ¶ Si numerũ, si tres ipleuero: si tres ex uxore tua suscepero filios. Nãq; in urbe tres filios quinq; in Italia, septẽ in prouincijs habuisset imunitate donabatur: quã plerique ẽt sine uxore & liberis ab imperatoribus impetrauerũt. Quod & Marti. cum esset sine liberis petijt, impetrauitq; a Domitiano, ut docet carmine suo: Quod fortuna uetat fieri, pmitti uideri, Natorũ genitor dicat ut esse trium. Et alibi ad uxorẽ. Natorũ mihi ius trium roganti Musarũ pretiũ dedit mearũ Solus q poterat, ualebis uxor. Non debet dñi pire munus. Idẽ alibi: Præmia laudato, tribuit mihi Cæsar uterq;: Natorũq; dedit iura paterna triũ. Qui ergo ius triũ liberorũ habuissent, multa cõsequebãtur pręter cęteros cõmoda. unde Appianus & Tranquil. scribunt in diuisione agri Campani Iuliũ Cæsarẽ iussisse agros, q circa Capuã cæteris fuissent cultiores, & feraciores patribus diuidendos esse: q̃bus triũ liberorũ ius adesset: quo facto cõcurrisse ad uiginti hoium millia: q triũ liberorũ alimẽta deposcerẽt. Idẽ tradit tesserã frumenti triplicẽ solitos accipe Et in petitione magistratuum nõ habẽtibus filios eo numero anteponebantur. ¶ Iusta doloris causa tui: possunt esse uerba poetæ: q̃si dolentis casum Neuoli. possunt etiã referri ad ipsum Neuolum sui ipsius miserescentem. Dolor est motus asper in corpore a sensibus alienus. Cicero in secundo Tusculanarum. ¶ Ille quid affert: diues auarus negligit: scilicet te Neuole. nihil tibi dat.

Acta

Actuarii

Legatũ

Legare

Legator

Legatarius

Allegare

Caducus

Ius triũ natorũ

Dolor

¶ VERVM ut dissimules. Exprobrat Neuolus alia beneficia Virroni impensa. per quæ poeta amare taxat molles uiros. Ordo est: Verũ. i. sed. ut sup. demus q dissimules & mittas. i. prætermittas: & non computes cętera sup. obsequia tibi impensa: quãto pretio mẽtiris. i. quanta mercede dignũ putas. q ni. i. nisi. ego essem cliens tibi deuotus. i. omnino addictus, & deditus. uxor tua maneret uirgo. i. nondũ peperisset: quia eam non cognouisti. Certe tu scis quibus modis. & q̃. i. quantum sępe rogaris. i. rogaueris sup. me. ista: i. ut ista officia tua facerem: ut. s. tibi coniugem tuã subagitarem, & prolem sub tuo nomine generarẽ. & tu scis quæ pollicitus sup. es mihi. egõ rapui sæpe amplexu meo puellam. s. uxorem tuam adhuc iuuenculam. & ipsa ruperat quoq;. etiam. tabulas. i. instrumentũ contractus matrimonialis tecum. & signabat. i. signare uolebat iam alteri sup. marito. Ego uix redemi. i. sedaui hæc. i. huiusmodi iram, uel potius redemi. i. restitui in pristinum statum ac uigorẽ. hæc. i. huiusmodi tabulas matrimoniales. aut (ut Mancinellus dicit) testamentales. uix. i. cum summa difficultate. tota nocte. i. labore & subagitatione totius noctis & hoc te plorante foris: cum te nõ amplius admitteret: cum nihil possis. Lectulus in quo Venerem cum uxore tua peregi est mihi testis.: & tu etiam mihi testis es: ad quem sonus lecti. i. crepitus spondæ puenit. & ad quẽ mox dominę. s. tuę. i. coniugis tuę: quæ impatiẽs libidinis gãniebat. sicut dictũ est in sexta: Appula gãnit Sicut in amplexu. Et ne forte illud mirũ uideatur cuiquam: addit quod sequitur. Adulter seruauit in multis domibus coniugium instabile. acceptũ. i. inceptum. dirimi. i. dissolui per dissidium & iam solutũ pene. i. quasi. Quo circumagas. i. uoluas te subterfugia quæres. quæ ponas prima aut ultima. i. quid primum, aut ultimum in excusationem adducas. i. adducere possis. uel quo circumagas te: nisi ego tibi uxorem recõciliassem. quæ donas prima aut ultima. i. quid agas exclusus & explosus ab omnibus. Ergo o ingrate pro tot beneficijs acceptis: & perfide pro tot pollicitationibus cum iuramento confirmatis, nullũ est meritum q filiolus. i. paruus filius: aut filia nascitur tibi ex me. i. quem, uel quã ego generaui q. d. iuste plurimũ esset. enim pro quia. tu tollis. i. educas tanq̃ tuus. Et gaudes spargere. i. immiscere libris actorũ. i. in quibus publice scripturæ negociorũ actorũ in iudicio, & etiam susceptorũ liberorũ continentur. argumenta. i. mediã probatiua. uiri. i. q uir sis, cum credant te genuisse. suspẽde foribus. i. s. ualuis domus tuę coronas in signũ puerperij recẽtis. tu es pater. i. iam reputaris pater. nos dedimus tibi qđ possis opponere famæ. i. diffamationi dicentiũ, te ut cinædũ solũmodo pati. & nihil agere. tu habes iura parẽtis. i. quæ parẽtibus solũmodo aduenire possunt: & q̃bus orbi ac infœcundi carent. tu scriberis propter me hæres ab uxore. s. secundum Mãcinellum. uel potius a quocũq; potes nũc scribi hæres: eo q pater es, qđ ante nõ licebat. tu capis. i. capere potes omne legatum in testamento. s. nec non: idest etiam caducum: idest conditionatum testamentum. quod dulce est quando obueniente conditione suscipitur. Præterea multa commoda iunguntur caduco. lex Papi. appellat caducum legatum relictum sub conditione: qua deficiente uel uiuo uel mortuo testatore: id cadat & perueniat uel ad testatorem uiuum: uel ad substitutum eo mortuo. Potest autem huiusmodi caducũ per filios sic parentibus obuenire si filijs imbecillibus substituantur. Si ergo impleuero numerum sup. legitimum: hoc est si ego tres sup. genuero. tũc. n. haberes ius triũ liberorũ. Hactenus locutus est Neuolus recitãdo uerba potissimũ quę est Virrone se dicit habuisse: ad quæ poeta scõmate quodã: & amara irrisione respõdet. Neuole causa tui doloris est iusta: tñ dic sup. quid ille. s. Virro affert cõtra. i. in excusationẽ: uel qd beneficij refert: Respondet Neuolus: Negligit sup. me. & quęrit sibi aliũ asellũ bipedẽ: qui. s. subagitet, & laboret sine mercede. Asinũ bipedẽ intelligit hominem simplicem & facile credentẽ.

ASCen.

Hæc soli commissa tibi cælare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice leuis,
Qui modo secretum commiserat, ardet, & odit
Tanquam prodiderim quicquid scio, sumere ferrũ,
Fuste aperire caput, candelam apponere valuis
Non dubitat, nec contemnas, aut despicias, q̃
His opibus nunquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, vt curia Martis Athenis.
O Corydon Corydon, secretum diuitis vllum
Esse putas? serui vt taceant, iumenta loquetur,
Et canis, & postes, & marmora, claude fenestras,
Vela tegant rimas, iunge hostia, tollito lumen
E medio, clament omnes, prope nemo recumbat,
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri
Carptores. quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus vlciscuntur
Baltea? nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miseram vinolus inebriat aurem.
Illos ergo roges quicquid paulo ante petebas
A nobis, taceant illi, sed prodere malunt
Arcanum, q̃ subrepti potare falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Viuendum est recte cum propter plurima, tum his
Præcipue causis, vt linguas mancipiorum
Contemnas, nam lingua mali pars pessima serui.
Deterior tamen hic, qui liber non erit, illis,
Quorum animas & farre suo custodit, & ære.
Iccirco vt possim linguam contemnere serui,
Vtile consilium modo, sed commune dedisti,
Nunc mihi quid suades post dãnum tẽporis, & spes
Deceptas? Festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ, miseræq; breuissima vitæ
Portio, dum bibimus, dum serta, vnguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.

IOAN. BRIT. ❡ HÆC soli: uerba Neuoli ad poetam ut taceat. ¶ Leuis: mollis, & effœminatus: qui pumice cutem sibi polit. ¶ Qui modo secretum cinędus, inquit, qui secreto opera mea usus est, timens ne publices tur, odio me prosequitur, & cędem mihi omnibus modis machinatur. ¶ Ardet: indignatione, & ira accenditur. ¶ Candelam apponere ualuis. i. domum accendere adhibita candela. hoc magis placet, q̃ ut intelligas candelam per inferiora immissam. illud enim minime letale esset supplicium. Valuæ autem dicuntur ipsæ fores a uoluendo. Plin. libr. 16. Valuas ex cupresso etiam quadringentis prope annis durare. ¶ Sumere ferrum: ad occidendũ. ¶ Aperire caput. i. scindere. Petronius: Iam non potui supplicio caput aperire. ¶ Nec contemnas: quod dico. ¶ Quod: q̃a. ¶ Annona ueneni. i. ipsa ueneni merx, & copia nunquam est cara huiusmodi diuitibus & cinædis: quia impensæ non parcunt. appellatione autem annonæ intelligimus non modo rem omnem frumentariam, sed alia quoq; cibaria. unde Cicero scribit in secundo de diuinatione: Annonam futuram carorem in macello. Sic & Tranquillus in Tiberio: Annonam macelli senatus arbitratu quotannis temperandam censuit Varro in tertio de re rustica Cœnę innumerabiles excandescũt annonã macelli. uideturq; uocabulum deductum ab anno tanquam sit anni alimonia. Et cum Romę sępe fame laboraretur, magistratus constituti sunt, qui annonæ præessent: qui præfecti annonæ dicebantur. Vsurpatur etiam annona i aliis, quam in edulijs. Horati. in epistolis: Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid Deest. Et locum sic intelligas: Amici uiri boni & sapientes nihil desiderant, neq; petũt, quod magni sit pretij ubi aliquid eis deest: quasi dicat uili re contenti sunt, & modica: quia boni sunt & sapientes. ¶ Vt curia Martis Athenis. scilicet tegit, fac inquit, non minore silentio hęc tegas, q̃ consilia sua tegit senat' atticus. ¶ Curia Martis. i. Areopagus: ubi (teste Polluce) iudicia cædis, uulnerum, & ueneficiorum per populum exerceri solita sunt. Plin. lib. 7. scribit sic: Iudicium capitis in Areopago primum actum est. ibi enim Mars (ut docet Diuus Augustinus libr. 18. cap. 10) cum homicidij crimine reus fieret, iudicantibus duodecim Dijs in eo pago sex sentẽtijs absolutus est. Iudicabant autem noctu, & in tenebris ne ad dicentes, sed ad ea quæ dicerentur, respicerent. quod Lucianus aperte scribit in Dialogo: qui inscribitur Hermotinus, hortans ipsum Hermotinum philosophum: ut in iudicijs & rerum examinatione imitetur Areopagitas: οἱ ζυνόντες καὶ σκότῳ δικάζουσιν μὴ ἐς τοὺς λέγοντας ἀλλὰ τὰ λεγόμενα ἀποβλέποντες: hoc est qui in nocte & tenebris iudicant: ut non ad dicentes, sed ea, quæ dicerentur, respicerent. Cuius consuetudinis meminit & Macrobius libro ultimo Saturnalium his uerbis: Quæramus silentium: ne conuiuijs an & opportunus sermo conueniat. Nam sicut apud Athenas Areopagitæ tacentes iudicant: ita inter epulas oportet semper sileri. Areopagus autem interpretatus cliuus Martis. ἄρης, uel ἄρεος, uel ἄρεως Martem significat πάγος uel locum eminentem. De Areopago ita Valerius libro secundo: Eiusdem urbis & sanctissimum consilium Areopagus quid quisq; Atheniensium ageret: aut quonam quæstu sustentaretur, diligentissime inquirere solebant. ¶ O Corydon Corydon: uerba poetæ respondentis Neuolo quid petierat ut taceret. Hemistichiũ est Virg. O Corydõ Corydõ, q̃ te demẽtia cœpit: q. d. o stulte credis ne quicq̃ esse turpe, qđ possit latere? ¶ Serui ut taceãt. i. q̃uis taceat serui. ¶ Ad cantũ secundi galli. i. ad secundũ cantum galli. ¶ Iunge hostia: claude. ¶ Caupo: is est qui cauponã exercet, quem stabularium etiã nominamus a stabulo: quod p caupona & taberna meritoria accipitur. de quo ante dictum est. per Cauponem autem intelligit unum quemque uulgarem hominẽ. ¶ Librarius: qui libros exscribit. Tranquillus in Domitiano: Librarijs etiam, qui eam descripserãt, crucifixis. ¶ Archimagiri: Archimagirus magister & princeps coquorũ: & coquus inter seruos erat. ἀρχὸς enim principem: & μάγειρος coquũ significat. ¶ Carptores: carpere multa significat, ut mordere & taxare. ut poeta carpit auaritiam. Carpere frui. Persius: Carpamus dulcia. Carpere eligere. Terentius: Vnumquodq; quod erit bellissimum, carpam. Carpere lædere. Virgilius: Carpit enim uites paulatim, uritq; uidendo. Carpere rapere. Tibullus: Carpite nunc tauri de septem montibus herbas. i. rapite ad comedendum. In qua significatione potest uideri dictum hoc loco Archimagiri carptores. i. raptores, q semper aliquid ad comedẽdũ rapiũt & auferũt ex epulis dñi. ¶ Quid. n. dubitãt: nõ est, inquit. mirũ si dominos suos accusant, cũ uelint ulcisci uerbera, q̃ acceperũt ab eis falsis criminationibus & rumoribus: quos ubiq; disferũt. ¶ Baltea: uerbera balteorũ, qbus sępe cęsi fuerũt. sunt aũt cĩgula militaria bullata ex corio: a qbus gladij depẽdebãt. pro cĩgulo tñ muliebri accipit ab Apul. ¶ Inebriet: repleat. ¶ Illos. i. seruos: librariũ. s. & Archimagiros. ¶ Petebas A nobis: pp illud: Hęc soli cõmissa tibi cęlare memento. ¶ Quã porat: subaudi tãtũ. ¶ Laufella bibebat: Laufellã sui tpis mulierẽ uinolẽtã notat. ¶ Faciẽs: sacrificãs, & rẽ diuinã pagẽs. Virg. Cũ faciã u tula p frugibus. ¶ Pro populo: p salute po. Ro. Sacra aũt itelligit Bonę Deę, q̃ p salute pop. Ro. celebrabãt a mulieribus quotãnis i domo sũmi põtifi. de qbus Plutar. multa i uita Cic. Sene. ad Luci. Credat aliqs pecuniã eẽ uersatã i eo iudicio i quo reus erat Clo. ob id adulteriũ, qđ cũ Cæsaris uxore i apto cõmiserat, uiolatis regionibus eius sacrificij: qđ p populo fieri dẽ, sic sũmotis extra cõspectũ oib' uiris, ut picturę quoq; masculorũ aĩaliũ cõtegãt. uñ ẽ illud añ. iubet picta uelari. De hoc ẽt añ illic: Atq; bonã tenerę placãt abdñe porcę. ¶ Viuẽdũ recte salubre cõsiliũ. ¶ Cõtẽnas: cõtẽnet qas. ¶ Tũ his: legẽdũ ẽ istis. aliter uersus nõ staret. ¶ Nã ligua: sensus ẽ: In seruo iprobo ligua ẽ ps maxia totius corporis. q. d. ligua iter cætera mẽbra multũ ualet i seruo. q. d. prõptius ẽ ad loquẽdũ. uñ seruus ille corrigit apud Plau. i Milite sic Plus oportet scire seruũ, q̃ log. nisi potius legat Pars Pessima. ut sit sensus: Liguã i seruo uitioso esse pessimã totius corporis ptẽ. ¶ Deterior tñ hic: sensus est: Deterior autẽ erit cõditio domini, qui aliqd fecerit unde si seruus, i. subiectus seruo suo, & non liber. Nam dominus, qui aliquod scelus commiserit, semper timet seruum suum, ne ab

Valuæ

Annona

Præfecti annonæ

Areopagus

Caupo

Archimagirus

Carpere

Balteus

ne ab eo accusetur. & ita semper est seruus seruo, & nũquam liber. ¶ Illis. s. serius. ¶ Quorum animas. i. quos alit. ¶ Suo farre. i. pane. farre autem ait: quia Romani trecentis annis uixerunt farre. ut Plinius tradit ex sententia Verrij. ¶ Iccirco: uerba Neuoli. ¶ Commune: quod ad omnes æque pertinet.

ASCen. ℭ HÆC soli &c. Verba sunt Neuoli ad poetam: ad quę postea respondens poeta docet nullũ turpe factũ diu occultari posse: per hoc ab eo dehortans, atq; deterrens. Ordo est: O Iuuenalis memento hæc quæ dixi. commissa idest communicata tibi soli, celare. & sige tacitus. i. tacens nostras querelas intra te. nam inimicus leuis. i. leuigatus in locis pilosis & pudendis. pumice. i. lapide cauernoso & scabro: est res mortifera. is qui modo. i. paulo ante, commiserat secretum suũ: cogans. s. ut se & coniugem suã subagitarem: ardet inuidia scilicet: & malo zelo i me. & odit me tanquam prodiderim: idest porro dederim: hoc est reuelauerim, & omnibus dixerim quicquid scio. non dubitat sumere ferrum contra me aperire caput meum fuste: idest baculo. apponere ualuis: idest podici meo cãdelas: uel forte ædiculę meæ: eam comburere minans. Nec contemnas. i. non debes modicum timere tãquam rem contemnendam, & minimi periculi. aut despicias: idest nõ debes despicere: hoc est nihil facere. q: idest (ut dicunt) pro uiso: & penus ueneni nunquam est cara his opibus: idest habentibus huiusmodi opes: hoc est diuites semper habent uenena parata ergo ne aut ferro: aut igni: aut ueneno peream. tegas occulta: idest hæc secreta. ut: idest quemadmodum. curia Martis: idest Areopagus sup. tacuit Athenis: tibi iudicia capitalia tractabãtur tacite quibusdam caracteribus. Vnde Persius: Nigrum sis figere thita. unde ubi capitale erat secreta patrum reuelare: respondet Iuuenalis more suo adducens hemistichion: idest dimidiatum uersum Virgilij ex Bucolicis: quo se Corydon dementem fatetur: quo dementem etiã significat, & dicit. O Corydon Corydon: idest o Neuole Neuole Corydoni, qui se dementem dixit persimilis: putas ullum esse secretum diuitis, qui scilicet multos seruos & familiares habet: quasi dicat id fieri non potest. ut enim serui taceant: id est si demus ut serui taceant. iumenta, & canes, & postes, & marmora loquentur: id est prodent scelus eius. Claude fenestras. & uela scilicet aulæa. tegant rimas: idest fissuras per quas rimari aut scrutari quis posset. & iunge hostia. tolle lumine medio ne quisquam possit uidere. omnes clament idest strepitum & clamorem ingentem faciant: ne quisquam possit audire: nemo recumbat prope: etiam si cæcus & surdus sit: ne forte possit sentire. tamen caupo proximus: idest qui uinum & obsonia in proximo uendit. sciet ante diem: idest priusquã sit dies. quid diues: idest mollis facit. ad: idest circiter cãtum secundi galli: uel potius circiter secundum cantum galli. & audiet sup. carmina famosa quæ librarius: id est libræ & pensis partiendis præfectus. & Archimagiri: idest principes coquorum: & carptores carnium, aut lanarum finxerunt idest composuerũt. quid enim: idest nam ad quid dubitent componere: idest fingere carmen: idest cantilenam diffamatoriam (sunt qui crimen minus emendate legant) in: idest contra. dominos quoties ulciscuntur. baltea: idest uerbera, aut scuticas ex balteis: idest ultionem faciunt de uerberibus balteorum. rumoribus: idest diffamationibus & infamia. Nec deerit: immo aderit seruus, aut familiaris, qui quærat te nolens audire: ut audias tamen. per cõpita. i. loca communia. quæ competuntur: idest conueniuntur. & qui uinosus: idest ebrius. inebriet: idest frequẽti halitu repleat: & quasi ebriam faciat. aurem tuam: idest cuiusq; illic comparentis miseram: q; tam uilia audire cogatur. ergo: O Neuole si uis ut facta Virronis sint secreta. roges: idest preceris illos quicquid petebas paulo ante a nobis. ut scilicet secreta ipsis commissa cęlare meminerint. fac supple ut illi taceant. sed ipsi malunt prodere: Id est reuelare. arcanum: idest secretum domini sui, quam potare tantum supple falerni: idest optimi uini. subrepti: idest furtiui (quod tamen longe dulcius esse debet, quam per abundantiam oblatum. unde Prouerbiorum nono: Aquæ furtiuæ dulciores sunt: & panis absconditus suauior) quantum Laufella. i. mulier bibax bibebat. faciens supp. sacrum. i. sacrificans Bonæ Deę pro populo: idest pro salute populi. Viuendum est, inquit poeta, recte. cum sup. ita sit quod ꝓpter plurima. tum sup. præcipue de his causis. i. propter has causas. quidam textus habent tunc ue his: tum malus esset uersus. alij habent tum de his ut nos legimus. alij neutrum habent: hoc est nec tunc, nec tum de: sed tum his. & tunc. h. habet uim consonantis: sicut Æneidos. 1. Posthabita coluisse Samo: hic illius arma &cę. causæ autem sunt ut contemnas: idest nihili pendere, & non uereri possis. linguas mãcipiorum: idest seruorum manu captorum. nam lingua est maxima pars mali serui: idest quæ secum malũ facit: uel quia seruus malus utitur, deterior. sensus est Malus quidem est seruus reuelans secreta domini sui: sed deterior est dominus sic uiuens, ut seruos suos ob id formidet. Ordo est: Tamen: idest tam etsi malus sit seruus: tamen hic: scilicet dominus: qui non erit liber illis: idest in illos: uel ab illis. quorum animas: idest uitam custodit suo farre & suo ære. i. qui seruos suos ob delicta sua timere cogitur. & ob id eorum seruus esse. est deterior: idest minus ualens. Respondet Neuolus: Idcirco, quia uiuendum est recte &c. tu dedisti modo consilium utile: sed commune: id est quod non mihi in his calamitatibus utile esse poterit: sed omnibus seruos habentibus. ut scilicet: idest qualiter possim contemnere linguam serui: quia recte uiuendo. Sed quid suades: idest consulis nunc mihi post damnum: idest perditionem tẽporis, & post spes deceptas? Enim pro quia. quia uelox flosculus, & breuissima portio angustæ & miseræ uitæ. festinat decurrere: idest in interitum labi. Interea enim dum bibimus: dum poscimus serta ex floribus scilicet: dum poscimus unguenta & puellas: idest dum maxime oblectamur: senectus non intellecta obrepit: idest clam apud nos serpit & inuadit nos oscitantes, & non animaduertentes. Est hæc quidẽ optima & grauissima sententia, quæ tunc solent esse iucundissima quando ridiculis personis, aut de ridiculis rebus datur. ut hic & in militibus gloriosis apud Plautum & Terentium: & in Nasidieno apud Horatium: & in sexcentis alijs

Ne trepida; nunquam paticus tibi deerit amicus
Stantibus, & saluis his collibus. vndiq; ad illos
Conueniunt & carpentis, & nauibus omnes,
Qui digito scalpunt vno caput. altera maior
Spes superest, tu tantum erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus, ad mea Clotho,
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter
O parui, nostriq; lares, quos thure minuto
Aut farre, & tenui soleo exornare corona,
Quando ego figã aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete, & baculo? viginti millia fœnus
Pignoribus positis, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet, & duo fortes
De grege Mœsorum, qui me ceruice locata
Securum iubeant clamoso insistere Circo.
Sit mihi præterea curuus cælator, & alter,
Qui multas facies pingat cito. sufficient hæc.
Quando ego pauper ero, votũ miserabile, nec spes
His saltem, nam cum pro me fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de naue petitas,
Quæ siculos cantus effugit remige surdo.

IOAN. BRIT. ℭ NE trepida: uerba Iuuenalis. ¶ Paticus: cinædus a patiendo muliebria. quod si a latino deducis cum t exili scribetur. si uero a græco π, addes aspirationem addes. ¶ His collibus. i. durãte hac urbe: ubi septem sunt colles. Tibullus: Carpite nunc tauri de septem montibus herbas. ¶ Carpentis & nauibus: terra & mari. ¶ Qui digito: hoc est molles & effœminati, qui uno dumtaxat digito sibi caput scalpant, soliciti ne comam studiose concinnatam perturbent. quod in Cæsare notatum est: qui caput sibi uno digito scalperet unde Cicero conijciebat nihil suspicandum esse de eo tanquam molli. Seneca ad Lucilium: Impudicum & incessus ostendit, & manus mota, & unum interdum responsum & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Nam & Pompeius sic a Clodio est notatus. ut scribit Plutarchus in uita Pompeij. Et Amianus Marcellinus historiæ lib. 17. Pompeij obtrectatores ait hoc etiam in eo ludibriosum & irritum obseruasse: quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat. Sicq; poeta ostendit Romam confluere omnes molles, qui uirum sibi appetant. ¶ Altera maior spes: non est, inquit, tibi dehinc desperandum, immo altera tibi maior spes superest scilicet cinędos tibi non defuturos. ¶ Tu tantum crucis: per erucam omne aliud Veneris excitamentum intelligit. Eruca autem est herba, quæ ma- Eruca

ximē uires in Venerem præstat. Virgilius in Moreto: Intybaq; &
Venerem reuocans eruca morantem. Plinius in. x. cap. 63. Audi-
tas coitus putatur ex cibis fieri: sicut uiro eruca, pecori cæpe. Oui-
dius in. 2. de remedio: Nec minus erucas aptum est uitare salaces.
Columella: Et quę frugifero seritur uicina Priapo, Excitet ut Vene-
ri tardos eruca maritos. ¶ Hęc exempla: uerba Neuoli: Psra, inquit,
hæc exempla & documenta excitandæ libidinis felicibus: quasi di-
cat se in tali re minime esse fortunatum. ¶ At mea Clotho: sed licet,
inqt, in tali uitę instituto infelix sim: Clotho tñ mea & Lachesis. i. to-
ta uita mea semp tali uitæ genere delectata ē: maximeq; delectaſ.
p Clothon añt, & Lachesin: quę duæ sunt ex Parcis, quæq; uitā ho-
minum disponere dicuntur, uitam intelligit. ¶ O parui: uotum est
Neuoli cum suspirio: quo diuitias more insipientis sibi optat: sicq;
poeta per irrisionem ostendit eum nescire uiuere contentum (quod
facit sapiens) paruo: atq; ideo turpes exercere artes: quasi innuat ui-
tiosum hominem a sapiente in hoc differre: ꝙ hic multa cōcupiscat
ille paucis contentus sit. ¶ O parui: ex affectu dictum. nam parui ei
Lares uidebantur. ¶ Lares: Dij familiares. de quibus pluscula diximus il-
lic apud Persium: Bullaq; succinctis Laribus donata pependit.
Nam eos ut domus præsides colebant: quibus canis assistebat. & ip-
si caninis pellibus uestiebantur. De ijs multa Plutarchus in proble-
Lemures matis, & Festus Pomp. Apuleius putat ex Lemuribus eum, qui po-
sterorum suorum curam sortitus pacato, & quieto numine domū
possidet Larem dici. Eum uero qui ꝓpter aduersa uitæ merita nul-
lis bonis sedibus in terra uagatione, ceu quodam exilio punitur,
inane terriculamentum bonis hominibus: cæterum noxium malis
Laruæ laruam dici. Lemurem autem uolebant esse animam, cum ex cor-
pore nostro migrasset. Hinc autem ortam esse originem colendi
Lares in domo ostendit Seruius qa homines apud maiores in suis
domibus sepeliebantur: quos pro Dijs colere, & uenerari cœperūt.
¶ Aut farre: molla quæ ex sale & farre cocto constabat. ¶ Tenuj co-
rona: nam Laribus publicis, & priuatis dabatur corona. unde Pli.
lib. 21. Et iam tunc coronæ Deorum honos erant, & Larium pu-
blicorum, priuatorum q;. ¶ Figam aliquid: reponam. ¶ A tegete &
baculo: a mendicatione. ¶ Viginti millia: subaudi sint mihi. Optat
enim habere hæc. ¶ Fœnus: appositio est. ¶ Sed quæ Fabricius: hoc
est, quæ inuidiosa etiam sint: ut mereantur etiam a Fabricio notari.
Hocq; dicit: quia Fabricius Licinius censor Cornelium Rufinum
duobus consulatibus, & dictatura speciosissime functum: quod de-
cem pondo uasa argentea comparasset: perinde ac malo exemplo
luxuriosum, in ordine senatorio retinendum non censuit. lege Va-
lerium in secundo de censoria nota. & Gellium lib. 4. ¶ Et duo for-
tes: subaudi sint serui. ¶ De grege Mœsorum. i. de grege seruorum,
Mœsia quales habeantur est Mœsia. Est autem Mœsia (ut Pli. docet li. 3.)
Prouincia Pannoniæ finitima: ad Pontum usq; cum Danubio de-
currens. Ex qua uenerunt, qui in Asia (ut tradit Artemidorus) ha-
bitant iuxta Bithyniam supraq; fontes Caici. De quibus multa
Strabo libro. 12. ¶ Loca: supposita ad ferendam lecticam. aut reue-
ra qui eum in Circo succolantes ferrēt: neq; enim lectica a duobus
tantum seruis gestari potuisset: sed a sex uel octo. unde hexaphorū
& octophorum appellata est lectica. ¶ Circo clamoso: propter popu-
li clamorem, & plausum fauentis aurigis. unde alibi: Totam hodie
Romam Circus capit, & fragor aurem Percutit, euentū uiridis quo
colligo panni. ¶ Cælare enim est insculpere: unde & cælum ferrum,
Ancæsa quo uasa cælantur, quæ ueteres Ancæsa uocabant, quod circum-
cædendo fiant. ¶ Sufficienti hæc: pronunciatiue legendum est: idest
satis erunt hæc mihi si habeam. ¶ Quando ego pauper ero: si hæc
habuero. ¶ Votum miserabile: uerba Neuoli uotum suum damnā-
tis: est ueluti acclamatio: quasi, qui errorem suum iam cognoscat.
Sirenes ¶ Affigit ceras: Sirenes tres fuisse filiæ Acheloi ex Calliope musa
finguntur a poetis: quæ in littore Campano habitantes, nautas præ-
ter ea loca nauigantes, suauitate cantus in somnum & scopulos
inducebant, cogebantq; facere naufragium. unde Vlysses (ut scri-
bit Homerus lib. 12. Odissea) cum iuxta ea littora esset nauigatu-
rus, a Circe admonitus, aures socijs suis cera obturauit se autē ma-
lo manibus, & pedibus alligari iussit apertis auribus: imperās etiā
si innueret ne solueretur. Nauigantibus igitur Sirenes statim can-
tare suauissime cœperunt: O decus argolicum quin puppim flectis
Vlysses: Auribus ut nostros possis agnoscere cantus: Nam nemo
hæc unquam est transuectus cærula cursu. Quin prius astiterit uos
cū dulcedine captus: Post uarijs auido satiatus pectore musis Do-
ctior ad patrias lapsus peruenerit oras. Nunc graue certamen bel-
li, cladem q; canemus, Græcia quam Troiæ diuino numine uexit:
Omniaq; elatis regum uestigia terris. His ergo cantus illecebris ca-
ptus Vlysses, cum socijs annuens superciliis iuberet se solui, non id
prius impetrauit, ꝙ periculum euaserit. Ferunt tūc illas dolore per-
citas in mare se præcipitasse, & a nomine unius Parthenopes, quæ
Neapoli sepulta fuit, appellatam esse urbem Parthenopen. Vnde Si- **Parthe**
lius Italicus: Sirenum dedit una suum memorabile nomen Parthe- **nope**
nope moriens acheloias æquore, cuius Regnauere diu cantus, cū **unde**
dulce per undas Exitium miseris caneret non prospera nautis. Ea-
rum nomina fuere Parthenope, Leucosia, Ligia. Plinius tum libro **Sire. uiri**
decimo non sentit Sirenes fuisse, sic inquiens: Nec Sirenes impetra- **nomina**
uerunt fidem. licet affirmet Dino Clytarchi celebrati auctoris pa-
ter i India esse, mulcenq; earū cātu, quos grauatos somno lacerāt.
¶ NEC trepida &c. Respondet poeta: sed ut in re turpi, & ad tur- **ASCen.**
pis rei occasionem Neuolo sententiam honestam dedit: ita satyri-
co risu nunc ipse homini perdito, non ut talia faciat, sed quia talia
facilius le dat consilium: ut spem non deponat. quandoquidem de-
futuri non sint patici. in quo consilio non tam consilium dare inten-
dit, ꝙ ipsum sequentes: & eo more uiuentes reprehendere: quod di-
co propter imperitos, qui non attendentes ad quod propositum,
uel in qua persona poetæ loquuntur: ipsos sæpe male citant, siue
(ut uulgarius dicam) allegant. Ordo est: O Neuole ne trepida. i.
noli præ timore præceps ruere. amicus paticus: idest qui muliebria
a te patiatur, nunquam deerit tibi his collibus: scilicet Romanis
stantibus. & saluis: idest quādiu Roma stabit incolumis. Quia om-
nes qui scalpunt caput uno digito: idest lubrici, desidiosi, & luxu-
riosi: inter quos sunt (de quibus hic loquitur) patici conueniunt un-
diq; ad illos. & idest pariter. carpentis: idest uehiculis: hoc est per ter-
ram. & nauibus per aquas. non dicit pedibus, quod raro pedestres
inuenias paticos. unde non sine causa in sexta dictæ sunt diuitiæ
molles, quod tales efficiant. Altera spes maior quam ea, quæ te fe-
fellit. superest: idest reliqua est hoc loco. tu imprime tantum erucis:
idest herbis illis salacibus. dentem: idest comedendo erucas & cæ.
Venerem prouocantia: exhibit te solummodo paratum & potentē
ad opus draucorum. & præsto erit paticus. Respondet Neuolus:
Para o Iuuenalis hæc exempla felicibus: idest eufortunatis. at Clo-
tho & Lachesis meæ: idest Parcæ & Deæ fati: & uitæ meæ. gaudent
si uenter meus pascitur inguine: idest ex labore & exercitio ingui-
nis mei: hoc est satis est fatis meis dummodo misellum uictum ex
hoc exercitio cōquirere possum. Non placet illud obscœnum: quod
Mancinel. dicit de uentre patici: potius dicerem sicut scriptum inue-
ni. Si pascitur unguine: idest re uncta: hoc est caulibus unctis & nō
macris, sicut solitus sum. Optat autem meliora: quia sicut pollicitis
ita optatis diues quilibet esse potest. O parui. q; pro quia. quia no-
stri lares: idest familiares: quos ego soleo exornare minuto thure,
aut farre, & tenui corona: quando ego uobis: scilicet adiutoribus
figam: idest fixum reponam aliquid. quo: id est per quod. senectus
mea sit tuta: idest protecta. a tegete & baculo: idest ne accepto bacu-
lo cogar i tegete mēdicare. Quādo figā uigīti millia existētia fœnus
. i. ad fœnus data: & hoc pignoribus positis ut securus sim. & quādo
figam: uel quando erunt mihi uascula puri: idest meri & non com-
mixti argenti: sed ea uascula quę propter magnitudinem ponderis
Fabricius censor notet: idest notare possit: hoc est notam luxus ni-
mij ob ea mihi imponere. Et quando sup. erunt mihi duo fortes. s.
serui. de grege Mœsorum: qui robusti sunt, qui ceruice locata: idest
posita sub me, iubeant me insistere Circo clamoso propter plausus
securum: idest sine cura. Sit præterea mihi seruus cęlator: idest qui
sciat cælare & sculpere pocula: & sit alter seruus qui pingat cito mul-
tas facies. Voluit plura optare, sed reprehendit se dicens. Hæc suf-
ficient, quando: idest quandoquidem, ego ero pauper. uotum: idest
hoc desiderium est miserabile. nec spes est saltem his: idest de his
habendis: uel in his quos colo. In multis ergo est uotum & deside-
rium in quibus non est spes. nam spes non est sine merito: nec me-
dio adipsum quod speratur perueniendi. non est ergo spes Neuo-
lo: quia dicit. Nam cum: idest quando. fortuna rogatur pro me: ipsa
affigit sup. auribus suis ceras petitas de illa naue: scilicet Vlyssis,
quæ effugit remige existente surdo: idest socijs remigantibus pro-
pter ceram affixam auribus nihil audientibus cantus siculos: idest
Sirenum iuxta Siciliam habitantium: quarum. cantus argumentū
recitat ex Homero Mancinellus. Cuius item principium ex Cice-
rone sic ponit Calderinus: O decus argolicum quin puppim fle-
ctis Vlysse?

Satyra decima. Omnibus in terris.

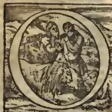
IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA DECIMA.

IN DECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS. ARGVMENTVM.

Omnibus in terris. Hac Satyra Iuvenalis insectatur stulta hominū vota, qui mentis affectibus inservientes a Diis multa petunt tanquam bona quę eis maxime sunt perniciosa. Ait ergo poëta homines adeo ignorantię profundo immersos: vt pauci existant, qui vera bona, malaq; cognoscant. & proinde fieri: vt pro bonis mala sibi optent: Colligit; a Diis aut nihil omnino petendum, cum ipsi multo melius, quam nos sciant quid nobis expediat: aut id tantum petendum, vt Mens sana sit in corpore sano.

MNIBVS in terris, q̄ sunt a Gadibus usq;
Aurorā, & Gangē, pauci dignoscere possunt
Vera bona, atq; illis multum diuersa, remota
Erroris nebula. qd enim ratione timemus,
Aut cupimus? qd tā dextro pede cōcipis, vt te
Conatus non pœniteat, votiq; peracti?
Euertere domos totas optantibus ipsis
Di faciles, nocitura toga, nocitura petuntur
Militia, & torrens dicendi copia, multis
Et sua mortifera est facundia. viribus ille
Confisus periit, admirandisq; lacertis.

IOAN. BRIT.

Gades Ganges — Gadibus: id est ab occidente. Nam Gades insula est extra columnas Herculeas ad hostium Betis irrumpentis in Oceanum Britannicum. ¶ Gangem: id est orientem. nam Ganges Indiæ fluuius est, quem alij in certis Fontibus ut Nilum, rigantemque uicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerunt. in eum nouem & decem amnes influunt. Plinius libro sexto. ¶ Pauci dignoscere possunt: pauci, inquit, sunt ab occidente usq; in orientem, qui uere sciant dignoscere uerum bonū. multū enim interest inter uerum & opinatū bonum, seu malum. ¶ Vera bona: quia multa sunt: quę bona uidentur, cum tamen non sint: ea igitur bona sunt opinabilia nō uera. ¶ Diuersa: contraria. i. mala. ¶ Illis. s. bonis. ¶ Remota nebula erroris. i. remota animi nostri cęcitate: qui mala deuinctus cupiditate trasuersus fertur. Vnde Valerius. Et. n. densissimis inuoluta tenebris mortalium mēs, in quam late patentem errorem cęca pracationes tuas spargis? ¶ Timemus: ut malum. ¶ Cupimus ut bonum. ¶ Dextro pede: secūdo, & prospero conatu. Nā pede dextro id dicimur facere, quod nobis prospere cedit. contra sinistro. unde Apule. in Asino aureo: Sinistro pede profectū me spes compendij frustrata est. Concipe re ¶ Concipis: uerbum est uotis cōueniens. dicimus enim uota cōcepta, quæ mēte concipimus & agitamus: quid concipis. i. animo tuo optas. ¶ Euertere domos ordo est: Dij faciles ipsis optantibus euertere domos. ¶ Nocitura toga, nocitura petuntur Militia: toga & militia ablatiui sunt casus. & est sensus: Adeo, inquit, homines longe sunt a cognitione ueri boni, ut plerunq; petant, quę omnino eis sunt nocitura & domi & militiæ. alij. n. reip. administrationē, alij rei militaris imperia expetunt, & multa id genus, quę ipsis exitium afferunt. ¶ Toga: nam per togam, quæ (ut scri. Pędianus, & iam sępe diximus) communis fuit habitus marium & fœminarum, intelligimus res urbanas. unā Cic. Cedant arma togæ. & Iuuenalis Tantum igitur muros intra toga contulit illi Nominis & tituli. Valeri. lib. 8. Toga Scipionem ducem aduersus Pœnos creauit, arma poposcerunt. ¶ Et torrens dicendi copia: scilicet petitur. ¶ Multis: cum sequentibus connectitur. ut sit sensus: Multi eloquentiam optant, sed multis mortifera est. & perniciosa: ut fuit Demostheni & Ciceroni. de quibus inferius. ¶ Torrens: ingens & abundans. unde inferius de Demosthene: Torrentem & pleni moderantē frena theatri & alibi: Isęo torrentior. sumpta translatione a torrente: hoc est fluuio, qui magno rapitur impetu. ¶ Viribus ille. i. alius. Ostēdit enim & uires hominis quandoq; esse perniciosas. respexit autem ad Milo cro- Milonem Crotoniensem, quem ferunt egisse omnia supra, quam homo ualet. de quo & hoc proditur: quod ictu nudæ manus taurum fecit uictimam, eum solidum ea, qua mactauerat die humeris solus gestauit non grauatim. Exitum autem habuit uitæ misarandū: cum enim tam natu grandis artem athleticam desisset: iterq; solus per loca faceret siluestria: quercum uidit rimis in media parte hiantem: tunc uolens experiri an uires sibi adhuc superessent: immissis arboris scissuram digitis: quercum diducere, ac rescindere conatus est: dimidiaque diducta parte, moxque uiribus cessantibus, & in naturam suam arbore redeunte, retentus & captus se feris præbuit lacerandū. plura de hoc Gellius, Valerius, Solinus, Plinius, & Strabo disserunt. Ouidius in Ibin sic: Vtque Milo robur diducere fissile tentes: Nec possis captas inde referre manus.

ASCen.

MNIBVS in terris. In hac Satyra damnatis ultorum uotis, qui nocitura petunt: docet tandem quid petendum, quidue optandum sit. Ordo est: Pauci supple homines existentes in omnibus terris quæ sunt a gadibus: id est ab occidente, usq; ad Auroram & Gangem: idest usq; ad orientem. possunt dignoscere. i. internoscere uera bona: quæ nocere: scilicet non possunt. atq; bona diuersa. i. differētia multum illis. i. ab illis ueris bonis: hoc est bona apparentia: quę tamen quia mala multis sunt, nocent. Valla dicit diuersa illis. i. summa mala. & ita non esset subaudiendum bona: sed diuersa: id est res diuersas ab illis uerbis bonis: idest summa mala: sed nō placet: quia melior est cōtextus (ut dixi) & multo uberior: immo uerior sententia: quia nō pauci internoscūt uera bona & summa mala: sed uera bona & apparentia, & ita decipiuntur. Pauci ergo possunt dignoscere uera bona. & bona illis multum diuersa: & hoc nebula erroris remota. nebula autem erroris est mala affectatio: qa (ut dicit Horatius) male uerum examinat omnis corruptus iudex. quid enim timemus, aut cupimus ratione: quasi dicat nihil. Quid cōcipis: id est inceptas, aut animo capessis, aut concipis. pede: idest auspicio, aut inceptu tā dextro. i. prospero: ut te non pœniteat conatus & uoti peracti. i. obtenti & completi quasi dicat nihil. Dij faciles. i. ad faciendum quod petis parati. euertere: id est funditus destruxerunt totas domos ipsis optatibus: idest propter optatus: seu optationes eorum: uel ipsis domibus optantibus supple id propter quod euersæ sunt. nocitura: idest res nocituræ petuntur. togæ id est in pace. & nocitura petuntur militia: id est in militia, aut per bellum. & copia dicendi torrens: id est in morem torrentis fluens. & multis sua: id est propria facundia est mortifera, ut Ciceroni. Ille: id est alius, ut Milo. perijt confisus uiribus suis. & lacertis: id est brachijs admirandis. Neq; ergo facundia: neq; uires corporis quæ bona naturæ sunt: uera sunt bona.

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat,& cuncta exuperans patrimonia census
Quando delphinis balęna britannica maior.
Temporibus diris igitur, iussuq; Neronis
Longinum,& magnos Senecæ prædiuitis hortos
Clausit,& egregias Lateranornm obsidet ædes
Tota cohors. rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium,contumq; timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota,& cunctis notissima templis,
Diuitiæ vt crescant,vt opes,vt maxima toto
Nostra sit arca foro,sed nulla aconita bibuntnr
Fictilibus,tunc illa time,cum pocula sumes
Gemmata,& lato setinum ardebit in auro.
Iam ne igitur laudas,quod de sapientibus alter
Ridebat,quoties a limine mouerat vnum,
Protuleratq; pedem,flebat contrarius alter?
Sed facilis cuiuis rigidi censura cachinni,
Mirandum est vnde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus,quanq̃ non essent vrbibus illis
Prætexta,& trabeæ,fasces,lectica,tribunal.

IOAN. BRIT. ¶ SED plures nimia: multa, inquit, exitiosa petuntur: sed diuitiæ maximę, quæ inter alia petuntur, plures occidunt. & quanto quis plura possidet, tanto magis exitio est obnoxius. ¶ Census. s. strangulat tñ exuperans cuncta patrimonia: quanto maior est balæna delphino, i. qui sit ualde extra communem diuitiarū mensuram. ¶ Balæna Britannica: bene aūt Britannicā noiauit, quia in Occano Britānico (ut in. 9. testatur Plin.) tales belluæ maiores spectantur. Græci phalænam appellant. Festus aūt Pompeius candē pistricem & cetū putat. ¶ Tēporibus diris: ostendit poeta exēplo Cassii Longini, & Senecæ, diuitias homini sępe perniciosas esse. nā quo tēpore Nero imperabat Cassium Longinum iussit interfici, hac una ex causa, q̄ i uetere gētili stemmate Cassii, Cæsaris percussoris imaginē retinuisset. Sed Iuuena. innuit Longinum interfectum, q̄ eius opibus Nero inhiaret. eadē ēt causa Seneca coactus est mori. ¶ Senecę p̄diuitis: nam Seneca opes uel inuidiosas possedit. de quibus sic Cornelius Tacitus: Festus Rufus, & Tigillinus uariis criminationibus Senecam adoriuntur tanq̄, qui ingentes & supra priuatum modum euectas opes adhuc augeret: quodq; studia ciuium in se uerteret, hortorum quoq; amęnitate, & uillarum magnificentia, quasi principem supergrederetur. Seneca quoq; apud eundem Tacitum alloquens Neronem se diuitem testatur his uerbis: At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti adeo, ut plerunq; intra me ipse uoluam, ego ne equestri & prouinciali loco ortus proceribus ciuitatis an numeror? Vbi est animus ille modicis contentus? talis hortos extruit, & per hęc suburbana incedit? & tantis agrorū spatiis tam lato fœnore exuberat? Demum finis uitæ eius fuit: Cū enim ex Campania remeans in agro suburbano apud quartum lapidem substitisset, illo iussu Neronis propinqua uespera Siluanus tribunus prætoriæ cohortis uenit, & uillam globis militum sepsit, intromisitq; unum ex Centurionibus, qui necessitatē ultimam denunciaret: quo accepto brachia primū ferro p̄cussit, mox crurum & poplitum uenas abrupit, illatusq; balneo, & uapore eius exanimatus sine ullo funeris solemni crematur. ¶ Ædes Lateranorum: nam & Plautum Lateranum consulem designatum Nero adeo propere interfici iussit, ut non complecti liberos, non illud breue mortis arbitrium permitteret. manu autem Turrii tribuni trucidatus est. ¶ In cœnacula: raro, inquit, fit ut pauperibus, & inquilinis, qui conductis cœnaculis habitare consueuerunt, cædes paretur. Vnde est illud Senecæ in Hippolyto: Non caput unquam magnos motus Humilis tecta plebeia domus. Cœnacula Cœnacula autem antiqui & cœnātiones loca appellauerunt, ubi cœnabant. sed postquam (ut scribit Varro in lingua latiali) in superiori parte cœnitare cœperunt, superioris domus uniuersa ædificia cœnacula dicta sunt. Vetus enim uocabulum (licet uetus consuetudo cęnandi in superiore parte domus abolita sit) remansit. Pistrinū Lorica Nec mirum. Nam & pistrinum ueteri uocabulo adhuc nominamus, in quo grana molis uersatilibus teruntur: cum antea tātum ante usum molarum in pilis pinserentur. unde & nomen. simili modo dicimus ueteri nomine loricam, quæ ferro modo constat, cum antea loris conficeretur. a quibus & nomen. unde Festus scribit cœnacula dici ad quæ scalis ascenditur. cui astipulatur Apule. in nono Metamorpho. Meq; per scalas complicitis pedibus in superius cœnaculum attracto. Plautus in Amphitryone: In superiore qui habito cœnaculo. Tranquillus in Augusto: Ipse circenses ex amicorum fere, libertorumq; cœnaculis spectabat. Liuius. 9. de bello Macedonico: Cœnaculum super ædes datū est scalis ferentibus in publicum obseratis. Ea autem cœnacula utpote diuitibus incommoda, inquilinis locabantur. de quibus alibi ante sensit: Vltimus ardebit quem tegula sola tuetur A pluuia, molles ubi reddunt oua columbæ. ¶ Pauca licet portes argenti uascula puri: ostendit diuitem magis de uita solicitū esse, q̄ pauperē, minusq; securū, nā ei semp metus comitat, ne aut occidat, aut bonis suis spolietur, aut aliis afficiatur incommodis, qualia multa solēt strui diuitibus. Contus ¶ Cōtum: lignū cuspidatū: quo nautę utuntur ad explorandam fluminum altitudinem. Iuuena. supra. Et contum, & stygio ranas i gurgite nigras. ¶ Cantabit uacuus: Seneca ad Lucilium: Nudum latro transmittit, etiam in obsessa uia pauperi pax est. Latronē ¶ Latrone: latrones antiqui (auctore Festo) eos dicebant, qui conducti militabant. qua significatione ita accipit Plaut. in. 1. limine militis gloriosi, ubi ait: Vt in tabellas quas cōsignaui hic heri, latrocinibus ego dinumerē stipēdium. Nam rex Seleucus me opere orauit maximo, ut sibi latrones cogerem & conscriberē. & dicti sunt latrones, quasi λατρεύοντες. i. seruientes. nam λατρεία seruitus est. at nunc uiarum obsessores dicuntur: q̄ a latere adoriuntur. uel q̄ insidiantur latenter. ¶ Prima fere uota: subaudi sunt. ¶ Sed nulla aconita: attē de periculū quod diuitibus imminet. sępenumero enim uenenis tolluntur. unde est illud Senecæ in Thyeste: Venenū in auro bibit, exptus loquor. Aconiti ¶ Aconita: aconitum (ut scribi Plin. lib. 27.) in nudis nascitur cautibus: quas græci aconas uocant. unde nomen aconitū aliqui dixere. Alii quoniam uis eadem in more esset, quæ cotibus ad ferri aciē deterendam, statimq; admota uelocitas sentiretur. ¶ Fictilibus. i. a pauperibus, qui fictilibus utūtur. ¶ Gemmata: cum in maximis eris diuitiis ita, ut poculis gemmatis utaris. aureis. n. calicibus gemmas & præcipue smaragdos inserebant. Mart. Gemmatum scythicis ut luceat ignibus aurum: Aspice quot digitos exuit iste calix. & Iuue. ante. Nam Virro ut multi gemmas ad pocula transfert A digitis. Setia ¶ Setinum: uinum est campanum a Setia denominatum. Mart. Pendula pontinos quæ spectat Setia campos, Exigua uetulos misit ab urbe cados. ¶ Iam ne igitur laudas: sensus est: Cum homines ferantur tam præcipites, & tam multis agitentur incommodis propter stulta uota & cupiditates: nō ne igitur existimabis Heraclyti & Democriti sanum fuisse iudicium: qui contrariis animi affectibus eorū cæcitatem & uitia damnauere. Heraclytus Democritus de quibus sic Seneca de tranquillitate uitæ: Et Democritum potius imitemur, q̄ Heraclytū. Hic. n. quoties in publicum processerat, flebat, & ille ridebat. Huic omnia quæ agimus miseriæ, illi ineptię uidebantur. Horat. in episto. de Democrito: Si foret in terris rideret Democritus. hic ēt (ut tradit Suidas) inditū fuit nomē Gelasini. Gelasin' Nā Gelasinus græce, latine ridiculus interpretatur. unde & Plau. in Sticho: Gelasino mihi paruo nomē pater indidit propter paupertatē: hoc adeo nomen repperi, quia inde iam a pausillo puero ridiculus fui, eo q̄a paupertas fecit ridiculus forē. Gelasini ēt anteriores dentes uocantur: ut docet Polydeuces de rerū uocabulis: quos ridēdo ostendimus. Gelasinus ēt (auctore Suida) ruga illa, siue linea dicit: quæ dū ridemus in facie efficitur. Vnde in. 7. Mart. Nec grata est facies: cui gelasinus abest. ¶ Ridebat: hominū negocia tanq̄ ineptias. ¶ Flebat. s. Heraclytus tanq̄ miserias. Hic aūt est ille Heraclytus Ephesius physicus, qui Scotinos cognominatus est: quasi tenebricosus. de industria enim stilum obscurabat: ideoq; eius uolumina philosophi sudātes uix intelligunt. ¶ Censura: taxatio, q̄a cēsores moribus urbis p̄essent. ¶ Quanq̄ nō esset: ac si dicat multo magis risisset, si tantæ tunc uanitates extitissent. ¶ Prætexta & trabeæ. i. talia magistratuū insignia q̄lia hūt Romani. p̄textā eni & sellā curulē, lictoresq; & togā pictā, q̄ insignia

Hetruscorum

Quid si vidisset prætorem in curribus altis
Extantem, & medio sublimen in puluere Circi
In tunica Iouis, & pictæ sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæq; coronæ,
Tantum orbem quanto ceruix non sufficit vlla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi consul
Ne placeat curru seruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites,
Defossa in loculis, quos sportula fecit amicos.
Tunc quoq; materiam risus inuenit ad omnes
Occursus hominum, cuius prudentia monstrat
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, crassoq; sub aere nasci.
Ridebat curas, nec non & gaudia uulgi,
Interdum & lachrymas, cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumq; ostēderet unguem.
Ergo superuacua, aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est genua incerare Deorum.
Quosdam præcipitat subiecta potentia magnæ

Hetruscorū magistratuū erāt, Tullus Hostilius Romanorū rex tertius debellatis Hetruscis primus ut Romæ haberent, instituit: sed postea Tarqn. Priscus cū filius bello Sabino annos .xiiii. natus hostē manu pcussisset: eū & pro concione laudauit: & bulla aurea. prętextaq; donauit insigniēs puerū ultra annos forte pmijs uirtutis & honoris. auctores sunt Macrob. Liuius, Dionysius, & Plinius, Dicebatur autem ptexta quod purpura ptexeretur.

Trabea ¶ Trabeæ: trabeam gestamē fuisse consulū & ducū Dionysius scribit in .v. loquens de triūphante sic: Nō ornatur trabea, q peculiaris est cōsulū. ducūq; amictus: quod sensit etiā Papinius in siluis i carmine Eucharisticō: Hic cū comus leos pceres, trabeataq; Cæsar Agmina mille simul iussit discūbere mēsis. ea & reges usi sunt. auctore Plinio in .viii. unde Ouidius: Trabeati cura Quirini. Sueton. in libro de genere uestium dicit (auctore Seruio) tria esse genera trabearū: unū Dijs cōsecratū: quod est tantum de purpura aliud regū: quod est purpureū & habet tū albū aliqd. tertiū augurale d purpura, & cocco mixtū. ¶ Fasces .i. lictores pcedētes cū fascibus uirgarū: i quibus secures erāt alligatæ. ¶ Lectica: q gestabant a seruis. ¶ Tribunal: in sellis curulibus & tribunalibus cōsidebāt: q maiora iudicia exercebāt.

Subsellia Subsellia erāt tribunox, triumuirorū, quæstorū, & huiusmodi minora officia exercentium. Asconius auctor est. Subselliū .n. est sedile (ut scri. Varro) dictū q nō plane sit sella: sicut subsipere, quod nō plane sapit.

Subsipet

ASCen. ¶ SED plures. Ostendit diuitias quæ bona fortunæ dñr nō esse uera bona. Ordo est: Sed pecunia cōgesta .i. accumulata nimia cura. strangulat .i. suffocat. plures .i. ualde multos: uel plures q facūdia, aut robur ingēs. & cēsus .i. thesaurus & diuitiarū cumulus. exuperās .i. excedēs tātū sup. in magnitudine cuncta patrimonia ueterū .s. qto balena Britānica est sup. maior delphinis: a ntō delphinus, ut prius dixi. Igitur cōtinuatruū hic est. uel ordo est: Toto cohors militū .s. clausit dims: tpibus & iussu sup. diro. Neronis igit .i. ob īgētes diuitias: Longinū Cassiū .s. & clausit excludēdo .s. dominū, magnos hortos pdiuitis .i. pter cæteros diuitis Senecæ. & obsidet egregias ædēs Lateranorū .s. Plantij Laterani. miles uenit rarus in cœnacula .i. in domicilia paupex, q sub tecto sunt. licet portes uascala puri argenti .i. neq; lapillis, neq; auro ornati. (Hic .n. purū dicit ad extenuandū: non ut pbet: qa purū .i. nō ulion metallo deprauatū) ingressus iter nocte tū sup. timebis .i. timere debebis. gladiū .i. siccā. & contū .i. fustē pdonū. & trepidabis .i. præ timore tremes ad umbrā arūdinis motæ .i. moueri uisæ ad Lunā. credes .n. latronē aut raptorē adesse. Viator uacuus .i. nihil portans, cantabit corā latrone. Vota fere .s. quasi ubiq; prima & notissima cunctis tēplis sunt sup. diuitiæ: ut opes crescant: ut nostra arca, in q cambiū tenemus: sit maxima in toto foro. sed nulla aconita bibuntur fictilibus .i. ex uasis terreis. time tūc illa .s. aconita. cū .i. quādo sumes pocula gēmata. & cū setinū .i. illud optimū uinū. lucebit .i. resplēdebit. in lato auro .i. lato poculo aureo. Iam ne igitur: qa oēs fere mortales diuitias, ul plurimū nocituras petūt. uidētur, ingt, laudādi duo philosophi: quorū alter immensam hoīum stultitiā semper risit, alter semp fleuit. Ordo est igitur: Cū tantus sit diuitiarū, quibus uix quisquam bene utitur, appetitus. laudas ne iam q alter de sapientibus .i. philosophis duobus: uidelicet Democritus ridebat quoties mouerat: aut ptulerat a limine domus suæ unū pedē .i. quoties aliquid fieri extra domū suā uidebat. alter .s. Heraclytus cōtrarius .i. contrariæ naturæ aut opinionis. flebat quoties mouerat, aut ptulerat pedem a limine. sed cēsura .i. iudiciū. cachini .i. risus .i. cur ridebat: aut qūo ridere poterat, est facilis. posset .n. dici quod risit: qa fuit petulanti splene cachino. sed mirandū est unde humor suffecerit .i. uñ sumptus sit, qui suffecit oculis semper .s. plorantibus. Democritus solebat agitare .i. frequēter cōmouere pulmonem ppetuo risu. quamq ptexta .i. uestis nobilium, quā Romæ turpissime uiuentes portabāt. quod Democritus risisset potius q uestē. Nō .n. uestis erat talis: aut cætera insignia magistratuū Romanorū non erant talia, quæ derideri mereantur: sed deridendi erāt talibus insigniti & obscœnissime uiuētes. quāq igitur ptexta nō esset illis urbibus .s. quamq illæ urbes in quibus uersabatur Democritus non habebāt prætextas, & sic esset datiuus casus. uel intellige ut sit in urbibus. & quāquā trabeæ uestes augurum & pōtificū. & fasces, & lectica, & tribunal: idest insignia Romanorum non essent illis urbibus.

IOAN. BRIT. ¶ QVID si uidisset: describit prætorem præsidentē ludis Circensibus habitu triūphali, deridetq;. Nam insignia triūphalia ptori in Circēsibus ludis concedebantur. Id ēt aliquādo priuatis, unde L. Aemilio, q Persen regē Macedonū deuicit, cōcessum fuit a populo, & a senatu: ut ludis Circēsibus triumphali ueste uteretur. Plin. de uiris illustribus. ¶ In curribus altis .i. in curru triūphali: q auratus erat. & a quatuor equis albis trahebātur.

Tunica Iouis ¶ In tunica Iouis .i. habitu triumphali. de quo ita meminit Liuius lib. x. ab urbe cōdita: Qui Iouis optimi maximi ornatu decoratus: curru aurato p uebē uectus in Capitoliū ascenderit. Nam q triūphabant tunicā sibi induebāt sumptā ex templo Iouis. unde est. illud apud Pli. lib. vii. cap xliii. loquentē de Metello Macedonico: Et tracto in Capitoliū illo, in quod triūphans Deorū exuuijs, ne captiuos quidē sic traxerat. ubi plane p Deorū exuuias intelligimus: quod & Liuius (ut dictū est) sensit: Iouis optimi ornatū. de quo ornatu, & tunica sic ēt meminit Lampridius i Alexandro Seuero. Prætextā, & pictam togā nunq nisi consul accepit: & eā quidem, quā de Iouis templo sumptā alij quoq; accipiebant, aut ptores, aut cōsules. quod ēt uidetur innuere Iulius Capitolinus in gestis Gordianorū his uerbis: Palmatā tunicam, & togam pictam primos Romanorū priuatus suā propriā habuit: cum ante imperatores ēt de Capitolio acciperent, uel de palatio. item Flauius Vopiscus in uita Probi imperatoris: Te manet pro uirtutibus tuis capitolina palmata. Ea purpurea erat, & auro intexta. ut scribit Pli. lib. ix.

Toga palmata & palmata siue palmaris dicta: q ea (ut sensit Seruius) utebantur, qui palmā meruissent. Martialis. Palmataq; ducem te cito redde togæ. Alij dicunt palmatam dictā esse, q in ea pars palmæ. hoc est uictoriæ itexeretur: ut ab Helena pictis uestibus apud Homerū acu certamina inseruntur. quod & Plin. lib. viii. cap. lvi. indicare uidetur: cum ait: Pictas uestes iam apud Homerū fuisse, unde triumphales natæ. ¶ Aulæa sarrana pictæ togæ .i. togam pictam & purpura distinctā. ut sit periphrasis ipsius togæ triumphalis: quā (ut diximus) palmatam appellarūt. de qua sic Seruius: Palmatā togam merebātur. qui de hostibus palmā reportassent. Mart. Palmataq; ducem te cito redde togæ. de qua & Apuleius in prima magiæ Apologia sic: Deniq; triūphantibus qdrigas albas, & togā palmatā exprobrares? Palmatam aūt togam purpureā fuisse indicat Sidonius his uerbis: Et illam sarranis ebriam succis inter crepitantia segmenta palmatā conuenustauit.

Segmēta Aulæa ¶ Aulæa: latitudinem uestis expressit. nam aulæa proprie dicuntur uela & ornamēta, quibus parietes & aulæ teguntur: q græce peristromata & peripesmata appellantur. inter quæ dñr & ipsa tapetia de qbus sic Plautus in Pseudulo: Vt ne peristromata qdem æq; picta sunt cāpanica, neq; alexandrina, belluata, cōsuta tapetia. ad ornamentū ēt theatrorum adhibebātur. ut ante: Ast aliæ quoties aulæa recōdita cessant.

Sarrana ¶ Sarrana .i. tyria. purpurea. Nā (ut scribit Gellius) Tyros ante dicta fuit

Sarra Sython Ephyre Sarra: sicut & Thracia Sythōn: & Corinthus Ephyre. Iuxta aūt Tyrū purpura piscis capiebatur: ex cuius faucibus (ut alibi diximus) liquor efficiebatur aptus ad tingendas uestes: quæ modo purpu-

ſeæ ab ipſo piſce:modo ſidoniæ a Sidone ciuitate Tyri:modo ſar-
ranæ ab ipſa inſula dicebantur. Virg. Sarrano dormiat oſtro. ¶ Ex
humeris.ſ.dependētia. ¶ Tantū orbē coronæ.i.coronā auream tan
ti ponderis. ¶ Quippe tenet ſudans .ſ. adiuuat eū ad coronā ſuſti-
nendam. Nam a tergo triūphātis ſeruus erat: q coronā ſuſtinebat.
Pli. lib. xxxiii. cap. pri. Et cū corona ex auro Hetruſco ſuſtineret a
tergo:annulus tñ i digito ferreos erat, æq̄ fortuna triūphātis & ſerui
coronā ſuſtinētis. ¶ Hanc publicus:ordo eſt: Seruus publicus ſudās
Seruus tenet hāc. ne mir a poeta dictū ſeruū publicū. Nā nō ſolū ſerui erāt
publicus ꝑuati, q dñis ꝓprijs ſeruiebāt:ſed & publici, q ad publica ciuitatis mi
niſteria adhibebant. Vñ Ci. in. viii. Philip. Cottulā hoiem ædilitium
oſſū Antonij in cōuiuio ſerui publici loris ceciderunt. Valer. in. ii.
de maieſtate loquēs de Mario. Miſſus. n. ad eū occidendū priuata
domo Minturnis clauſum ſeruus publicus natione Cimber. Idem
in. iii. capite de fortitudine loquens de Teramene Athenienſi: Ri-
densq; ſeruo publico, qui potionem tradiderat, Critiæ inqt propi-
no. ¶ Ne ſibi placeat:ne nimis inſoleſcat. nā placere ſibi, eſt ſe efferr
re Mart. in. v. Cū uoco te dñm: nolo tibi Cinna placere. Maiores. n.
inſtituerāt ut a tergo triumphantis adſiſteret ſeruus, qui pari fortu
na triumphare, moneretq; triumphantē, ut ſeipſum cognoſceret,
ne tanta gloria nimium ſuperbiret. unde Tertullianus ſic ſcribit
Hominē ſe eſſe. ēt triūphās in illo ſublimiſſimo curru admonetur.
Suggeritur. n. a tergo: Reſpice poſt te, hoiem memēto te etiā utiq;:
hoc magis gaudet tanta ſe gloria corruſcare, ut illi admonitio con
ditionis ſuæ ſit neceſſaria. ¶ Da nūc & uolucrē:adde ēt & aliud triū
Aquila phātis inſigne. i. aquilā. Nam aquila Romanorū inſigne erat mili-
tare. Et (ut ſcribit Ioſephus lib. iiii. de bello iudaico) reliqua ſigna
ꝑcedebat:quod & uniuerſarū auiū regnū habeat, & ſit ualidiſſima.
Itaq; illam & principatus inſigne putant, omenq; uictoriæ quod-
cunq; bello petierint. erat & antea prima cū quatuor alijs, lupis, mi
notauris, eqs, apris, quæ ſingulos ordines anteibat, paucis ante ao
nis ſola in aciem portari cœperat, reliqua in caſtris relinquebant.
Marius in totū ea abdicauit. Ex eo notatū nō fere apud legiones
unq̄ hybernatū eſſe in caſtris, ubi aquilarū nō ſit iugū. auctor eſt
Aqlifer Plin. lib. x. Qui in acie aqlam ferebat Aquilifer appellabat, unde
Tranquil. in Auguſto Conſtat aquilifero legionis ſuæ grauiter ſau
cio aquilam humeris ſubiſſe, diuq; portaſſe. ¶ Sceptro quæ ſurgit
eburno: nā inter alia triūphantis inſignia, erat & Scipio eburneus
habens: aquilā in ſummitate: quod manibus triumphans geſtabat.
Dionyſius lib. iii. ¶ Illinc cornicines: nā cornicines ſequebātur ca-
ſtra: ꝓcedebātq; triūphantis currū canētes, iiq; erant & buccinato
res ornamentū totius legionis in ingreſſu cōiūctus, & eius reditu,
quoties pugnabat. cornicines & tubicines canebāt. unde eſt illud
in. xiiii. Saty. Aut lōgos caſtrorū ferre labores, Si piget & trepido
ſoluunt tibi cornua uentrē Cum lituis audita. De his lege Vegetium.
¶ Agminis officia: hoc eſt clientes & amicos triūphantē ꝑcedentes
& miniſtrātes. nā cliētes ex inſtituto Romuli (ut tradit Diony.) te-
nebant patronis ſuis i magiſtratibus & deductionibus, & alijs in
reip. ſumptibus ſpendiorū participes, tanq̄ genere ꝓximos adeſſe.
tāta erat inter eos beneuolentia, ut cliētes dignū cenſerent oīa pa
tronis ꝓ uiribus ſubminiſtrare. ¶ Niueos Quirites: nam miniſtri &
clientes ad habenas triūphantis aderāt ueſtibus induti candidis ſcri
bit Plutar. Paulo Æmilio eunti cū ꝑtura ad Iberos cōceſſos lictos
res a ſenatu, & equo uectū albo, albaq; indutū trabea, & miniſtros
oēs albis ueſtibus tuſtibus idutos. Domitianus (auctore Trangl.)
generū fratris indigne ferrens albatos & ipſum miniſtros habere
proclamauit. ¶ Defoſſa: poſita. ¶ Sportula: q̄ dabat (ut diximus in
prima Sat.) clientibus. ¶ In loculis: in prima Sat. diximus de locu
lis illic: Loculis comitātibus itur Ad caſum tabulæ. ¶ Tunc quoq;:
ſuis tpibus i cultis & agreſtibus. ¶ Cuius prudētia: Democritus, in-
quit, exēplo eſt uiros prudētes ubiq; naſci poſſe: hocq; eſt ex ſto-
macho in ſupbiam eorū, q orti ſanguine Romano cæteros contē-
nebāt: ſicq; docet poeta iuxta illud Apulei in pri. Apologia: Nō ut
prognatus: ſed ut moratus quiſq; ſit ſpectandū: ne q regione: ſed
q̄ ratione uitā uiuere inierit cōſiderandū qn̄ io oībus gētibus uas
ria ingenia ꝓueniāt: quanq̄ uideant quidā ſtultitia. uel ſolertia inſi-
gniores. Apud ſecordiſſimos inqt ſcythas Anacharſis ſapiēs na-
tus eſt, Apud Athenieſes catos Melecides fatuus. Nō ergo, inqt,
mirū eſt ſi & in Thracia ubi aer craſſiſſimus eſt Democritus tantæ
uir prudētiæ natus eſt. ¶ Prudētia: in bonorū & malorū delectu cō-
Abdera ſiſtit. ¶ In patria Veruecū: in Thracia ubi patriā Abderam habuit:
ut ſcri. Laertius Diogenes: quā cōditor ſoror Diomedis: & a nomi
ne ſuo ſic uocauit. ¶ Craſſoq; ſub aere naſci: hoc dictum eſſe ut ex

Heracleti ſentētia: q (ut ſcri. Cic. in lib. de fato) affirmat aīmā ibi eſ-
ſe prudēriorē ubi aer ſit ſiccior. unde Thebani pingues, hebeteſq;
ſunt exiſtimati: q̄a Thebis aer ſit craſſiſſimus: cōtra Athenis ſit ſic
cus: & ideo Athenieſes prudētiores hñtur. traxit aūt colorē Iuue-
nalis ab illo Horatij in epiſtolis: Bœotū in craſſo iurares aere natū.
Illud nō eſt omittēdū: quod ſcribit Probus Æmilius in Alcibiade
Bœotios. ſ. magis corporis firmitati, q̄ ingenij acumini inſeruire.
Idē ēt in Epaminūda affirmat Thebanis plus uiriū eſſe, q̄ ingenij.
¶ Ridebat curas: negocia hoium (ut diximus) & diuerſos aī affe-
ctus. ¶ Cū fortunæ ipſe minaci: oñdebat Democritus has res huma
nas pro qbus mortales tantopere anxij ſunt nauci faciendas: cum
illæ nō ſint q̄ hoium mētibus tranqllitatē largiri queāt: fortunāq;
qua cæteri mortales colūt, tanq̄ Deā cūctis rebus dominātē ita cō
temnebat, ut ei mādaret laqueū a q ſuſpēderet. itelligas eā hominis
uirtutibus ſtipato, nullo mō nocere poſſe. nā ſapiētes colūt aium,
quē fortuna ferire, uincere aūt nullo mō pōt. Dictū aūt eſt ꝓuerbia
le: quod uituperat in eos, quos ita penitus contemnimus: ut & ſi ſe
ſuſpendāt paruifaciamus, & quaſi id fieri uelimus. ¶ Mediū unguē: Digitus
mediū digitū. quē Perſius (ut diximus in eius cōmentarijs) infamē medius
appellat Infami digito luſtralibus ante ſaliuis Expiat: nā eū digitū
cæteris cōtractis in aliquē oſtēdere cōtumelioſum eſt, eſt aūt inter
digitos tertius. uñ Martia. Rideto multū, q te Sextile cinædū Dixe-
rit. & digitū porrigito mediū. ¶ Ergo cū pauci cognoſcāt: uerū bo-
nū, & uerū malū. ¶ Fas licet apud Deos. nā fas dr̄ quod cū fit, Deus Fas
nō iraſcitur. Ius aūt ad hoies pertinet. Vnde illud apud Virg. Sæpe Ius
ēt feſtis qdā exercere diebus. Fas & iura ſinūt: hoc eſt Dij, & hoies
ꝑmittunt. ergo inqt Dij ꝑmittūt ſe rogari, & cōcedunt, q̄ nocitura
ſunt. ¶ Incerare genua: utpote eas partes corporis tēis adorantes at
tingunt. Genua. n. (ut ſcri. Pli. lib. xi.) ſupplices tangunt, ad ea ma-
nus tendunt, ea ut aras adorāt. ea. n. antiqui Miſericordiæ cōſecra
runt, ſicut dextra Fidei, aūt Memoriæ Deæ. quāobrē antiqui ſoles
bant aurē tāgere illi, quē uolebāt meminiſſe. Virg. Cū canerem re-
ges, & ꝓlia, Cynthius aurē Vellit & admonuit Horat. Licet antes
ſtans: Ego uero oppono auriculā. ¶ Quoſdā præcipitat: exemplo
Seiani oſtēdit nimios honores quos putamus uerum bonū ſæpe Seianu
perdere hoies. Seianus. n. regnāte Tiberio, eo potētiæ & auctori-
tatis peruenerat: ut natalis eius publice celebraret, imagines au-
reæ paſſim ponerent, in quto cōſulatu eū ſumpſerit collegā iperas
tor. Verū cū is poſtea in oē genus crudelitatis erupiſſet, Seianū tāq̄
furē aduerſus Germanici liberos filij ſui, quorū ipſe alterū ſuſpecto
iā, alterū, oppreſſo demū Seiano, interemit, datis ex Capreis literis ad
ſenatū iterfici iuſſit. uñ Sene. de tranqllitate uitæ ſic inqt. Quo die il
lū ſenatus deduxerat, ppl's in fruſta diuiſit, i quē qcqd cōgeri pote
rat, Dij, hoieſq; cōtulerāt. & ex eo nihil ſupfuit qd' carnifex trahe-
ret. nā i ſcalas Gemonias unco a carnifice qcqd ſupfuit, tractū eſt.
¶ QVID ſi uidiſſet. Eādē cē ꝯtinuat. Ordo eſt. Quid ſup. feciſſet ASCen.
Democritus ſi uidiſſet ꝑtorē extātē. i. eminētē i altis curribus: i qb'
triūphabat. & ſi uidiſſet poſtea eūdē ſublimē i puluere medij Circi: &
hoc i tunica Iouis: q̄ ēt Iupiter Induebat. & ferētē ex humeris aulæa
ſarrana. i. purpurea togæ pictę. i. figuris itextis, uel uictæ acu & ſi
uidiſſet tñ orbē magnæ coronæ: q̄to orbi ulla ceruix nō ſufficit: ad
ferendū. ſ. Quippe q̄a certe publicus ſeruus ſudās ex pōderis illius
oppſſione: tenet hāc ſup. coronā. & ne cōſul triūphās ſup. placeat
ſibi. i. ſupbiat: ſeruus publicus portat eodē curru da. i. adde, uel dic
nūc uolucrē. ſ. aqlā. q̄ ſurgit. i. i ſublimi ſculpta eſt. i ſceptro eburno
.i. ex ebore facto. & dc illic. i. ex illa pte cornicines. & hic. i. ex hac
pte. officia lōgi agminis. i. officiarios lōgo agmie ꝑcedētes. & da q
rites. i. cliētes Romāos niueos. i. cādidatos eūtes ſup. ad frēa. quos
ſportula. i. pecunia data ꝓ ſportula defoſſa. i. abſcōdita. i loculis. i.
cruměa. fecit triūphāti. ſ. amico ipſe Democr. Iuenit. quoq;. i. ēt tūc
materiā riſus i oēs occurſus hoium. cui'. ſ. Democriti prudētia oñ-
dit ſūmos uiros: & daturos magna exēpla: poſſe naſci i patria Ve-
uecū. i. ubi ſolūt ſūt hoies rudes: ut ſūt Verueces naſci. q ꝑ. i. ſub
aere craſſo: q̄lis ē i Thracia Democrit' ridebat curas. necnō &. i. ēt
gaudia uulgi. & iterdū lachrymas. ſ. ꝑp res amiſſas. cū ipſe mādaret
.i. trāſmitteret. fortunæ minaci. i. ſibi minitāti. laqueū quo ſe ipſa ſu
ſpēdat. & cū oñderet fortunæ mediū unguē. i. digitū mediū: quē ifa
mē Perſi' appellat ergo ſupuacua. ſ. diuitię & honores. i. ultra quā
opus ſit, aut pnicioſa. i. necē afferētia. petūtur a multis. ꝑp q̄ petita
fas eſt icærare. i. cerçis cādelis oblinire genua Deorū in quibus. ſ.
miſericordiæ ſedes eſſe putat. Quoſdā præcipitat. Oſtēdit potentiā
magiſtratus nō eſſe uera bona. Ordo eſt Potētia ſubiecta magnæ
inuidiæ præcipitat. i. ad præcipitium impellit quoſdam.

¶ LONGA,

Inuidiæ, mergit longa, atq; insignis honorum
Pagina, descendunt statuæ, restemq; sequuntur,
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.
Iam stridunt ignes, iam follibus, atq; caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Seianus, deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelues, sartago, patellæ,
Pone domi Lauros, duc in Capitolia magnum,
Cretatumq; bouem, Seianus dicitur unco
Spectandus. gaudent omnes. quæ labra? quis illi
Vultus erat? nunquam, siquid mihi credis, amaui
Húc hominem. sed quo cecidit sub crimine? quisnā
Delator? quibus indiciis? quo teste probauit?
Nil horum, uerbosa, & grandis epistola uenit
A Capreis. bene habet, nil plus interrogo, sed quid
Turba tremens? sequitur fortuna, ut semper, & odit
Damnatos. idem populus, si Nortia Thusco
Fauisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Ceianum diceret hora

IOAN. BRIT. ℭ LONGA, atq; insignis honorū Pagina. i. īuidia quā cōtraxe rat ex summis honoribus, q in libris & actis publicis describūtur. ¶ Descendūt statuæ. i. disiciūtur p totā urbē. Nā i gratiā Seiani sta tuæ passim p urbē positę erāt a multis: q̄ nūc in eius cōtemptū, gra tiamq; iperatoris deiciūtur. sic. n. fieri cōsueuit ad odiū danatu tes standū. Quod & Cic. in C. Pisonē ośdit factū his uerbis: Dyrrachi ni aūt statuā istius p simile, quā stare celeberrimo i loco uolue rat, ne suauissimi hois memoria moraret, deturbāt, affligunt, cō minuūt, dissipant. ¶ Restemq; se quuntur: utrū dum ex sublimi auellūtur an dū p urbē in eius dedecus raptātur humi. ¶ Rotas bigarū: biga appellatur currus cū a duobus eqs iunctis trahit. Sic quadriga & triga, q̄ a qua **Quadriga** tuor & tribus. Licet in sr p ius mētis ipsorū curruū iueniri. uñ Columel. lib. iiii. Sacrorū certa minū studiosi pnicissimaꝝ qua drigarū semina diligēti obserua tione custodiūt. ubi per semina q̄drigarū itelligit equas olym pionicas uelocissimas. Nec au diēdi sunt, q in plurali tantū nu mero inflecti cōtendūt: quorum falsam opinionē auctoritas op timorū auctorū redarguit & in primis Plinii lib. yii. Myrmeci des qdā in eodem genere incla ruit: a quo q̄driga ex eadē mate ria, quā musica alis itegeret, fa bricata est. Trāql. in Tiberio: Natalē suū plebeis intercurrentem Circensibus, uix unius bigæ adiectione honorari passus est. ¶ Ro tas bigarū: nā statuæ (ut docet Plin. uolumine: xxxiii.) non modo equestres ponebant, orto sine dubio a Græcis exēplo, q uictores cælatas lātū dicabāt i sacris, sed & i curribus ijs q triūphassent: sed serū hoc fuit, nec ante Diuū Augustū, nec uetus fuit bigarū celes bratio i ijs, qui ptura functi, curru uecti essent p Circū. ¶ Iā stridūt ignes: qbus statuæ fundant. ¶ Atq; caminis. i. fornacibus καμινος. n. fornacem significat: a quo ēt formamus caminatus. Pli. lib. xvii. **Caminatus** Caminata fossura ore cōpressiore fiat. loquit. n. de scrobibus. ¶ Ar det adoratū populo caput: Seianus ingt, quē i tāto honore tota ci uitas habuit, ut pro Deo ēt coleret igni absumit. ¶ Crepat: subie cto igne. ¶ Facie secunda. i. ex Seiani facie: quē totus orbis secūdū post principē Tiberiū agnoscebat. Nam interdū p eius fortunā, in terdū p Tiberij simul, atq; Seiani fortunā oēs iurabāt, qppe signi ficātes ipsum simul cū Tiberio iperare. ita dixit secundam faciem, sicut & Papinius Rutiliū gallicū appellauit proximā ceruicē Domi tiano: Stat proxima ceruix Pōderis immēsi. ¶ Sartago: uas est co quinariū ad res frigendas cōparatū. Persius metaphorice sic: Vnde hæc sarthago loquēdi Venerit in linguas. ¶ Pone domi Lauros: uerba sunt populi insultātis Seiano i gratiā principis. Letitiā, ingt, ośde, captus est Seianus hostis nostri iperatoris, & iā unco ducit i scalas Gemonias. nā in signū lætitiæ frondibus & sertis fores orna bātur. uñ & supius. Per limina tēde corymbos. ¶ In Capitolia ut Io ui Capitolino mactetur. ¶ Cretatū cādidū. Persius: Cretata ambitio. i. cādidati cōpetitores magistratuū. Martia. Cretatā ptor cū uellet mittere mappā. ¶ Ducit unco: nā dānati unco trahebant in scalas Gemonias, iterdū & i Tyberim: Vō Lāpridi' i uita Cōmodi sic scri bit: Corpus eius ut unco traheret, atq; i Tyberim mitteret senatus & pplus postulauit. ¶ Quæ labra: uerba ppli Seianū mortuū isectā tis. ¶ Delator. occultus (ut diximus) accusator. Deferre. n. est clan destino accusare. Martialis: Ecce reū carus te detuli, adsit agellus. **Index** ¶ Indicijs: & indicibus legitur. Nā index significat eū, q cōiuratio nē, adulteriū, aut aliā terrā secretā detegit. Vnde & indicium. i. ipsa detectio. Ouid. lib. vii. Criminis exēplo ficti temerarius index. In dex ēt pro indicio ut illud apud Valeriū: Tam memorabilis operis index est in Capitolio statua bullata. Index ēt capit p secūdo digi to manus per quē alqd indicamus. Celsus: Per plagā digitus index erit dimittēdus. capitur & p operis titulo. Plin. lib. xxx. ca. primo. Vitiis centū millia uersuū a Zoroastre condita, indicibus quoq; uoluminū eius positis explanauit. index itē pro eo lapide, quo auri & argēti tētatur bonitas. ¶ Nil horū: rei pōcctiū uerba. ¶ A Capreis: **Capreæ** insula est Capaniæ, ubi frequēs erat Tiberius ad uacationē urba narū rerū. Olim a cōtinēti auulsæ fuerunt. Strabo in. vi. sic scribit: Prochyta & Pithecusæ auulsæ de terra partes sunt: eodē modo & Capreæ. ergo a Capreis, a Tiberio. ¶ Epistola uenit: ad senatum. n. scripsit p Neuiū Sertoriū Macro nē opportere Seianū i custodia haberi. aperte aūt interfici non sperabat: nō qa id nollet, sed qa timebat, ne ex hoc tumult' oris retur. ¶ Bene habet. inualuit pra ua cōsuetudo: ut dicat bene se habet. Sed profecto ita dicēdū est bene habet: quo genere locu tionis ueteres usi sunt. Terent. Bene habet. Propertius: Et be ne habet nunq̄ mater lugubria sumpsit Horatius: Magnū nar ras uix credibile, atq Sic habet: Sic & græci locuti sunt καλῶς ἔχει. ¶ Sed quid: uerba poetæ. Quid, ingt, turba facit. ¶ Seqtur fortunā: nā uulgares homines i amicitijs colēdis fortunā maxi me sequūtur: ut quo se illa: eo dē quoq; se inclinēt. unde est il lud Horatij: Diffugiūt cadis cū fece siccatis amici. Sic ēt Ouid. scribēs ex Pōto ad Maximum. Affuit ille mihi, cū me pars ma gna reliquit Maxime, fortunæ nec fuit ille comes. Idē i eodem: Et cū fortuna statq;, caditq; fides. Idē: Diligit nemo nisi cui fortu na secūda est: Quæ simul intonuit, proxima quæq; fugat. Poeta igi tur ośdit turpe esse amicū io aduersis deseri. unde & Oui. in Pōto: Turpe sequi casum, & fortunæ cedere amicū: Et nisi sit felix, esse ne gare suū. ¶ Vt semp. s. fecit in alijs. uā quo se fortuna eodē & fauor hoium iclinat: mō. n. eū sūmo honore i senatū: deduxerūt mō lecta Tiberij epistola oēs uno ore cōuiciati sunt ei, i carcerēq; icaxerūt. ¶ Idē populus: uulgi leuitatē ostēdit & taxat. Si. o. ingt, accidisset ut ei Nortia ppitia fuisset, & Tiberius naturæ p senectā cōcessisset, cer te Seianus iperator creatus fuisset. ¶ Si Nortia: hoc est Dea Hetru scorū. Nam (ut ex Tertulliano didicimus) Volsiniēsiū Dea pecu **Nortia** liaris fuit Nortia & Sutrinorū. Sic. n. scribit: Vnicuiq; ēt prouinciæ, & ciuitati suus Deus est. & paulo infra: Crustumiēsiū Deluētinus, Narniensiū Vindianus, Asculanorū Anchariа, Volsiniēsiū Nortia, Oriculanorū Valētia, Sutrinorū Nortia &c. de Nortia itē Liui. lib. vii. sic scribit: Volsinijs quoq; clauos indicet numeri annorū fixos in tēplo Nortiæ Hetruscæ Deæ cōparere diligēs taliū monimento rū, auctor Cinthius affirmat, sub eius noie sortē, fortunāq; signifi san. scribit Martianus Capella in lib. de nuptijs philologiæ. ¶ Thu sco. i. Seiano, q ex Hetruria erat oriūdus. ¶ Si senectus secura prin cipis foret oppressa. i. si Tiber. in senecta qeta morte assumptus es set, & nō solicita: ac si dicat: si in traqllo reip. statu & ciuitatis be neuolētia mortuus esset: hoc aūt dicit, qa non sine magno ai cru ciatu oppetijt. de eo. o. sic Trāqllus recitās initium ep'læ eius: Quid scribā patres. C. aut qūo scribā, aut qd oino nō scribā. hoc tēpore Dii me, Deęq; pdant, quē quotidie perire sentio, scio. Veneno (ut aliq tradiderunt) lento & tabifico sublatus fuit. ¶ Oppressa: a mor te: non autem a Seiano, ut quidam inepte scripserunt. ¶ Hac ipsa hora: qua. scilicet damnatus est, & ductus unco.

ℭ LONGA atq; isignis pagina. i. cōpacta iscriptio bonoꝝ. mer **ASCen.** git. i. detrudit quoldā statuæ prius erectæ i glorii. descendūt. i. deii ciunt. & sequūtur restē p quā i terrā trahunt. deinde ipsa securis ipacta. i. ipulsa. cædit ipsas rotas bigarū i qbus. s. stabāt statuæ. & crura frangūtur caballis. i. equorū statuis emeritis. i. q nihil cōme ruerūt pp quod frāgi debeant. Iam. i. paulopost stridūt ignes, qui bus fundūtur statuæ. & iā caput adoratū populo. i. prius a multis honoratū: inclinatione capitis: aut alio gestu corporis. follibus, atq; caminis. i. fornacibus. & ingēs Seianus. i. magna statua Aelij Seia ni. crepat. i. cū crepitu resoluitur in fornace. deinde. i. post effusionē urceoli: pelues: sartago: & patellæ. i. parua & uilia uascula fiunt ex

Augustum, iampridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas, nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atq; duas tantum res anxius optat
Pannum, & Circenses. perituros audio multos.
Nil dubium, magna est fornacula, pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram,
Quam timeo uictus ne pœnas exigat Aiax,
Vt male defensus, curramus præcipites, &
Dum iacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem,
Sed uideant serui, ne quis neget, & pauidum in ius
Ceruice astricta dominum trahat hi sermones
Tunc de Seiano, secreta hæc murmura uulgi.
Vis ne salutari sicut Seianus? habere
Tantundem? atq; illi sellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo? uis certe pila, cohortes,
Egregios equites, & castra domestica, quid ni
Hæc cupias, & qui nolunt occidere quenquam,
Posse uolunt. sed quæ præclara, & prospera tanti,
Vt rebus lætis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, prætextam sumere mauis?
An Fidenarum, Gabiorumq; esse potestas?
Et de mensura ius dicere: uasa minora
Frangere pannosus uacuis ædilis Vlubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum. nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos? quid Pompeios euertit, & illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaq; numinibus uota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine cæde, & uulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni
Eloquium, ac famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partham colit asse Mineruam,
Quem sequitur custos angustæ uernula capsæ

facie secūda in dignitate. ¶ toto orbe. i. inter oēs existētes in orbe. Pone domi Lauros: Verba sunt poetæ p̄cipiētis q̄ factū opportere negat tacite. Sicut Aegloga pri. Insere nūc Melibœe piros, pone ordine uites, Si esset nī populi uerba ut Manc. uult: diceret: Gaudemus oēs: nō gaudēt. Sēsus ergo & ordo est: Tu q̄sq̄s es, q̄ triūphū tantope affectas. pone domi tuæ Lauros, q̄bus coronatū te significes. Dic boue magnū & cretatū. i. albū. in Capitolia ut sacrificēs Ioui capitolino: ut triūphantes solēt. q. d. non deberes hoc tātope desiderare: q̄a in triūpho nō uerū. ac stabile bonū: quod p̄bat. Nā Seianus, q̄ triūpharat. ducit. i. trahit ad suppliciū unco gutturi infixo. spectandus. i. oibus spectabilis: q̄ uti triūphātē uiderūt: nunc ad supplicium ignominiosissimū trahi uideāt. Oēs triūphāti cōgratulati erāt, atq; applauserāt. gaudēt. i. nūc in interitu eius n̄ dēt. dicētes q̄ñ a spectaculo tā crudeli reuersi sunt. q̄. i. q̄lia labra sup. erāt illi: hoc ē quo detorsit labra supp. qs. i. q̄lis. uultus erat illi? Si q̄d. i. si aliq̄d, uel i aliquo credis mihi. ego nūq̄ amaui hūc hoiem. q̄d dīt, q̄ prius summi illius amici uisi sunt. Sed inq̄t poeta, aut quis taliter increpātes audiens. sed sub quo crimine. i. sub quo titulo criminis. cæcidit. i. occisus est. q̄snā fuit sup. delator. i. occultus accusator. q̄bus indicijs. i. cōplicibus rē indicātibus. quo teste p̄bauit supp. delator? Respondet quis de populo. Nil hor̄ sup. i ꝯdēnatione eius fuit: sed sup. epistola uerbosa. i. multor̄ uerbor̄. & grādis. i. mādatū Tiberij uenit a Capreis, ubi tūc erat. Respōdet poeta ironicos. Bene habet supp. res hæc se. Nil plus interrogo: q̄a. s. satis est principē sic uoluisse. Sed q̄d sup. fecit turba tremens: eo q̄d sibi simile accidere posset. Per q̄d innuit populū non debuisse pati ut indēnatus & insons pateret. Rñdet is ad quē loquitur poeta populus sup. q̄d faceret. sequtur fortunā: ut semp sup. solet. & odit damnatos. Idē populus Romanus, q̄ sic gausus est i morte Seiani. si Nortia. i. Dea Hetruscorū q̄ Hetruscū Seianū ptegere debebat: fauisset Thusco. s. Seiano. & si secura senectus principis. s. Tiberij, q̄ in senecta secur' uiuebat. fuisset opp̄ssa a Seiano diceret hac ipsa hora.

IOAN. BRIT.

¶ AVGVSTVM: hoc est imperatorē. oēs. n. imperatores Augusti nomē sibi usurparūt. ¶ Iampridē, ex quo: hic sensus est: Non fuisset inq̄t mirū si forte populus Romanus mortuo Tiberio imperatorē Seianū creasset. Et non potius ipse sumeret curiā reip. administrādæ p libertatē. is. n. ex quo fuit sub iugo & ipeiio Cæsarū pristinæ libertatis iā est oblitus: nec nūc aliud in p̄tio habet, q̄ ludos Circēses. erit aūt ordo: Populus iampridē effugit curas, ex quo suffragia nulli uendimus. ¶ Suffragia nulli uēdimus populo ius & arbitriū solebat esse trīū rerū, magistratuū. s. creādorū, legū sanciēdarū, bellorū inferendorū auctor est Dionysius in. vi. libro. nūc igī ostēdit in creandis magistratibus, quos ad arbitriū suū p suffragia creare solebat, nūc nullā ei esse creādorū potestatē, sed oia tantum īperatoris nutu geri: quod ab Sylla primū factū constat: cū se dictatorē dixisset. Nā ei senatusconsulto data fuit potestas necis, confiscationis, sortitionū possessionis, populationis, auferēdi regni, conferēdi cuicunq; collibuisset, publicatarū uēditiones ædiū. oia. n. arbitrio suo administrabat. Quod postea factitarūt īperatores, q̄ secuti sunt oppressa libertate. Vnde Tranq. in Caligula sic: Tentauit & comitiorū more reuocato suffragia populo reddere. ¶ Vēdimus suffragia: cōsueuerāt. n. competitores magistratuū in comitijs tribuum suffragia sibi coemere muneribus, & largitionibus. Quod & Plutar. elegāter in uita Coriolani his uerbis ostendit sic. Diu siq̄dem post emptio & uenditio sera p̄rupit. & iter cōcionis suffragia sese argentum miscuit. Seneca ad Lucilliū: Quā putas iucundū esse tribubus uocatis, cū cādidati i tēplis suis pēdeāt, & alius nūmos p̄nunciet, alius p sequestrē agat, alius eor̄ manus osculis cōterat? Petronius: Nec minor i cāpo furor ē, emptiq; Quirites: Ad p̄dā, strepitumq; lucri suffragia uertūt, Venalis populus, uenalis curia patrū. ¶ Effugit curas: populus, inq̄t, iam omisit curas pristinas gubernandæ reipublicæ, & eas ipsis reliq̄t iperatoribus: qui omniū iā rer̄ habenas ad nutū moderant. ¶ Imperiū: aut merū est, aut mistū. Merū est imperiū habere gladij potestatē ad animaduertendū in facinorosos hoies: q̄d ēt potestas dicit. Mistū imperiū est, cū ēt iurisdictio inest, q̄d i dāda possessione cōsistit. Iurisditio est ēt iurisdādi licentia. hæc Vulpianus de uocium iudiciū. Imperiū ergo possumus accipere, aut dictaturā nam (ut scribit Pōpeius de iuris origine) p̄diti sunt dictatores: a q̄bus nec prouocādi ius fuit: & quibus etiā capitis aīaduersio data est: aut simpliciter quācunq; dignitatē. ¶ Fasces: consulatus & p̄turas. Nam sex lictores cū totidē fascibus uirgarū, & securibus colligatis p̄torē duodecim uero cōsulē p̄cedebāt. ¶ Legiones: exercitus, præfecturas stratioticas. ¶ Cōtinet nūc se: & hæc oia permittit ab imperatoribus, q̄ populi libertatē oppressere, disponi. ¶ Pannū, & Circēses: uidetur potius legēdū esse Pana, q̄ pannū. duas. n. res dicit populū curare, ut sit sensus: Lupercales ludos in honorē Panos, & Circēses curat. si. n. dicas Pannum, & Circenses: una tñ res erit. de lupercis supra diximus in scđa Satyra: Palmas præbere luperco. De Circēsibus autem illic in tertia: Si potes auelli Circēsibus: aut (quod magis placet) legendum Panem, & Circenses: ut dicat populū duo tñ summo studio optare, tum ut annona frumētaria urbis sit, cuius angustia & penuria eum sæpe habuit anxiū: unū illud est Cor. Taciti lib. xv. de Nerone: Hæc atq; talia plebi ualētia fuere uoluptatū cupidine. Et q̄ p̄cipua cura est rei frumētariæ angustias, si abesset, metuenti: tū ut ludi Circēses, q̄bus ualde (ut ante dictū est) delectatur, celebrent. Sicq; ostēdit populū duo curare: quorum alterum ad corporis necessitatē sit: alterū ad animi uoluptatē explendā. ¶ Perituros: uerba sunt populi. ¶ Magna est fornacula: magnū est incendiū hoc est res maximi excidij & furoris mouent. ex cōtrarietate q̄situs est ornatus: aūt. n. magna a contrario

Imperiū merū & mistum

Iurisditio

Lupercales ludi

trario fornacula. ſ Mi: p mihi. Virg. Et mi genus ab Ioue ſummo.
ſ Brutidius: nomē fictum. ſ Quam timeo: ꝙ timeo ne multi imitati
Aiacem manu ſua ſibi mortē cōſciſcant: utpote ꝗ male defenſi ue
rint: quod multi fecerunt Tiberii tēporibus. unde Trangl. Citati ad
cauſam dicēdā partim ſe domi uulnerauerūt, certi dānationis. ſed
ad uexationē, ignominiamq; uitandā, partim in media curia uene
nū hauſerūt. ſ Aiax. i. cuius citatus. Na Aiax, cū in iudicio armoꝝ
Achillis ab Vlyſſe eſſet ſupatus: dolore in inſaniā uerſus eſt: ꝗ mor
tē Vlyſſi minatus cū ad eius paſcua ueniſſet: ratus eius cōmilitos
nes interficere: oues & alia pecoꝝ trucidauit. In caprū quendam,
quē Vlyſſem eſſe crediderat crudeliter ſæuiuit, ꝗ ſimulac cognouit
ꝙ p inſaniā ppetraſſet, gladio ſibi pectus trāſuerberauit. Aiax Te
Aiaces duo — lamonis fuit filius ex Heſione Laomedontis filia fuit & alius Aiax
Oilei filius in currendo perniciſſimus, ut ſcribit Homer. in Iliade.
ſ Calcemus Cæſaris hoſtē: pedibus. inquiunt, Seianū hoſtē Cæſa
ris pteramus. Et uideant nos ſerui ne nos accuſent, qd' eū ut ami
ci nō calcauerimus. Illudq; reſpexit poeta, ꝗ nulli delatoꝝ (aucto
re Trangl.) fides eſt apud Tiberiū abrogata. ſ Ceruice abſtricta:
Obtorto collo — obtorto collo. ꝗ. n. ut in iudiciū, aut ad aliquod ſuppliciū ducebā
tur, aut obtorto collo, aut iniecto laqueo trahebātur. Plaut. in Pe
nulo: Sed ꝗd ego dubito fugere hinc in malā crucē, priuſꝗ obtor
to collo. Ad prætorē trahor. Idē i Curculione loquēs de trapezita
ꝗ in ius trahebatur: Collū obſtringe, abduce iſtū in malā crucem
Cicero. in oratione p Aulo Cluētio: Nec ꝗcꝗ propius eſt factum.
ꝙ ut illum pſequeretur, & collo obtorto ad ſubſellia reduceretur,
ut reliꝗ poſſet perorare. Diuus Hierony. in epiſtola ad matrem, &
filiā in Gallia cōmorātes ſic ſcribit Obtorto collo me in ius trahis:
ut aut probē quod nolo: aut multorū mundiā ſubeam. Tranquil. in
Vitellio. Religans poſt terga manibus iniecto ceruicibus laqueo,
ueſte diſciſſa, ſeminudus in forū tractus eſt Apulei' lib. viii. Meta.
Collo cōſtrictū reducūt eū paſtores moleſti. Idē in nono: Colloq;
cōſtricto & ſacrilegos, impuroſq; cōpellentes interdū pugnis obs
uerberāt. ſ Hi ſermones: ſubaudi erant, ꝗ ſequūtur. ſ Vis ne ſaluta
ri huius ne eſſe ea potētia, & auctoritate, ꝙ Seianus extitit apud prin
Sella curulis — cipē? ſ Habere tātundē. ſ. diuitiarū poſſidere. ſ Sellas donare curu
les. i. creare tuo arbitrio magiſtratus. nā ſella curulis magiſtratuū
erat, & triūphantiū. Aliꝗ dictā putant, quod in curru ponebatur.
quo in curia ſoliti erāt uehi honoris grauia: ꝗ magiſtratuum geſſiſ
Tutor — ſent. auctor Gel. lib. iii. cap. xviii. ſ Tutor principis: tutor is dicit
ut dictū eſt ante) ꝗ poteſtatē habet in capite libero ad eū tuendum:
qui pp ætatem ſua ſpōte ſe defendere neꝗt, ꝗſi tuitor & defenſor,
ſicut ęditimi, ꝗ ædes tuentur. Seianus aūt principe Capreis cōmo
rante, oīa gubernabat, tanꝗ tutor principis & defenſor. ſ Caprearū
in rupe ſedentes: Capreæ inſula eſt in littore Cāpaniæ, peculiaris
Tiberii Cæſaris ſeceſſus. p i q; uocalem non p e penultima ſylla
ba legitur: ut argumento ſūt codices græci ita ſcripti. ſ Chaldæo:
Thraſyllus Chaldæi — hoc dicit pp Thraſyllū mathematicum Chaldæū: quē de futuris
maxime cōſulebat. Chaldæi aūt (Diodoro auctore) Babyloniorū
antiquiſſimi fuerūt: qui eum locum in ſua repub. quē in Aegypto
ſacerdotes obtinuere. Ad cultū enim Deorū deſtinati, p oēm uitā
philoſophabātur, peritiſſimi aſtrologiæ habiti, multi diuinatione
quadam futura prædicebant, ac tum augurijs, tum ſacris, tū alijs
quibuſdam incantationibus, & mala auertere ab hominibus, &
bona afferre, auguria inſuper, ſomniaq; & prodigia interpretari
conſueuere. de his etiam ante: diximus in ſeſta Satyra illic: Chal
dæis, ſed maior erit fiducia. ſ Vis certe pila: non interrogantis eſt:
ſed affirmantis, Scio inquit te uelle imperia militaria: ut. ſ. præſis
Pila — cohortis prætorianis, quibus Seianus præfuit. ſ Pila tela ſunt Ro
Sariſſa — manorū. Lucanus: Et pila minantia pilis. Sicut ſariſſæ Macedonū,
Geſſa — & geſſa Gallorū. ſ Egregios equites: intelligit autem eꝗtes domeſti
Prætoriani — cos: quos Romani ſtratiotas appellarūt. & ſic docet ꝙ ſint caſtra do
Eques — meſtica: ut ſiet & particula pro. i. caſtra enim domeſtica erant ipſi
equites, qui ad imperatoris cuſtodiam excubabāt: ēt prætoriani di
cebantur. Eques autem duplici modo accipitur, ut eques ille ap
pelletur, ꝗ mercede aliena cōductus equo meret. Et qui cenſu ſuo
equeſtrē obtinet dignitatē. is a Mar. dicitur eques nō alienus. Quis
largitur opes ueteri fidoq; ſodali? Aut quem proſequitur nō alie
nus eques. Idē in Diſtichis: Felix cui comes eſt nō alienus eques:
hac eſt ꝗ aliena mercede nō facit ſtipendium: ſed diuitijs proprijs
eſt eques. item equitem pro equo poſuit Ennius: Deniq; ui magna
ꝗdrupes, eques, atq; elephanti Proiiciuntur ſeſe quem locum ſecu
tus Virg. ſic ſcripſit Frena Pelethronii Lapithæ, gyroſq; dedere Im
poſiti dorſo: atq; equitē docuere ſub armis Inſultare ſolo, & greſ

ſus glomerare ſuperbos. ſ Cohortes: cohors pꝰ decima eſt legiōis. — Cohors
Nam i legione decē erāt cohortes, cōſtabatq; peditibus & eꝗtibus,
ſed maiore ſemp peditū numero. ſ Quid ni hæc cupias: non eſt,
inꝗt, mirū ſi tales honores cupias. nā & qui nolūt occidere quēꝗ,
uelint tñ poſſe occidere, ac proinde eſſe potētes & principes. ſ Sed
quæ præclara ſententia eſt catholica, quæ tamē Seiano accōmo
datur, ꝙ id cōtinet: quod his uerbis ſcribit Apuleius: Nihil quicꝗ
hoī tam pſperū diuinitus datū, ꝗn & tñ admixtū ſit aliꝗd difficulta
tis: ut ēt in ampliſſima quaq; lætitia, ſubſit quæpiā uel parua queri
monia cōiugatiōe quadā mellis & fellis. Sed & Pli. li. vii. ſic: Quid
bona malis patri non ſunt etiam pari numero, nec lætitia ullo mi
nimo dolore penſanda. Plaut. in Amphitryone: Ita Dijs placitum,
uoluptati ut mœror comes cōſequatur, ꝗn incōmodi plus, maliq;
ilico adſit, boni ſi obtigit quid. Vnde & Salomon in pꝛuerbijs: Ri
ſus dolore miſcebit, & extrema gaudij luctus occupat. Oui. lib. vi.
Meta. Vſq; adeo nulla eſt ſyncera uoluptas. Solicitūq; aliquid læ
tis interemit. ſ Prætextā: prætexta triumphātiū fuit & magiſtratuū: — Pretexta
ut ex Macrobij lectione ſupius docuimus. Prætextā etiam ſolitos
geſtare ſenatores conſtat, Vnde Aſconius ait: Prætextā nobiliorū
eſſe, togam uero uiliorū. dicta prætexta ꝗ purpura prætexeretur.
Vnde Plin. lib. ix. de purpura loquēs ſic inꝗt Hinc faſces, ſecureſq;
Romanæ uiam faciūt. Idēq; pro maieſtate in pueritia, diſtinguitq;
ab eꝗte curiā. Prætextam ergo hoc loco accipere poſſumus ueſtē
ſenatoriam, quā eo die induerat, quo uenit in ſenatū cum occiſus
fuit. ſ Sumere mauis: hæc interrogatio eo tendit, ut oſtēdat lōge tu
tius eſſe in mediocri, humiliq; fortuna uerſari, ꝙ in ſumma opulen
tia. ſ An Fidenarū. Gabiorū: oppida (ut diximus ante) Latij deſerta
de ꝗbus Hora. ſic: Gabijs deſertior, atq; Fidenis uicus. ſ Poteſtas: — Poteſtas
nomen eſt officij. nam (ut paulo ſuperius diximus ex Vulpiani te
ſtimonio) poteſtas appellabatur merum imperium: ꝗſi ꝗs poteſta
tē gladij haberat ad aiaduertendū in ciues delinquentes. Trangl.
in Claudio: Atq; etiam per prouincias poteſtatibus demādauit: er
go poteſtas Gabiorū. i. eſſe magiſtratus & habere imperiū Gabijs
ad animaduertendum in ciues facinoroſos. ſ Vaſa minora: Fran
gere: idē eſt eſſe ædilis, ꝗ ponderibus & menſuris præerat. Perſi. Se ſe
liquid credens i talo quod honore ſupinus Fregerit heminas Are
tij ædilis iniquas. Erant aūt ædiles minimi magiſtratus adoleſcen — Aediles
teſq; prima cōmendatione creabantur. Cic. legum ſecundo: Sun
toq; ædiles curatores urbis, annonæ ludorumq; ſolēnium, olliſq;
ad honoris amplioris gradū prim' acceſſus eſto. ſ Vlubris: oppidū
eſt Latij deſertū. ubi ait uacuis: hoc eſt parū habitatis. Nam oppida
etiam præter urbē ipſam (ut oſtēdimus. in. iii. Satyra.) ædiles ha
bebāt ab Vlubris ſit poſſeſſiuū Vlubranus & Vlubrēſis. ſ Panno — Pānoſus
ſus: ueſtibus craſſioribus. nā pannoſi & pannucij dicuntur, qui ue — Pannucius
ſtibus incedūt craſſioribus: hoc aūt dicit contra prætextam, quæ
purpura erat & pretioſa. ſ Ergo quid optandum: peroratio eſt, qua
oſtendit Seianū ignorauiſſe uerum bonum: cum illud in dignita
tibus & honoribus reponeret: cū Seianus, inꝗt, tanta mala propter
nimios honores ſit paſſus. Ergo ignorauit, quid uerū bonū eſſet, &
proinde quid optandū. ſ Numeroſa parabat: Seianus, inquit, qui
ſummos ſibi honores quærebat, procerā turrem ſtruebat, unde ca
deret. Nam quanto ꝗs altiore loco cadit: tāto grauiorē ruinam ſen
tit: hocq; totū metaphoricos. Claudia. in Ruffinū: Tolluntur in al
tū Vt lapſu maiore ruant. Hora. Et celſæ grauiore caſu Decidunt
turres. ſ Præceps immane: poſuit præceps ſubſtantiuū: ꝗſi p præ — Præceps
cipitio. ſic & Papi. in Suterijs Rutilij Gallici: Et ſubiti pces iuuenile
pericli. ſ Quid Craſſos? patrem & filium, quos a Parthis cæſos
oſtendunt hiſtorici. Nam cum populus Rom. a Parthis graue bellū
motum ad orientē accepiſſet, aduerſus eos miſit L. Craſſum cum
infinitis regum auxilijs. nam Bithyniæ rex Nicomedes Romanos
iuuit, & Mithridates Ponticus cum quo bellū poſtea grauiſſimum
fuit, & Ariarates Cappadox, & Ptolemæus Paphlagon, uictus tñ
eſt Craſſus, & ab hoſtibus captus, caput ei reciſum cum manu de
xtra Ariſtonico reg. oblatū ludibrio fuit. & quia parthico auro in
hians talem ſuſceperat expeditionē, aurū liquidum in os eius infu
ſum fuit, ut cuius aīus arſerat auri cupiditate, eius etiam mortuum
& exangue corpus ureretur. eius filius a Parthis cum eos inſeque
retur, cum exercitus parte inſidijs interceptus obtruncatur, eius ca
put abſciſſum & lancea præfixum Parthi ante Craſſi caſtra oſtenta
bant. ſ Quid Pompeios: Magnum Pompeium cum duobus filijs:
quorum Magnus dum primū ſibi in repu. locū quærit a Cæſare in
cāpis Philippis profligatus, a Ptolemæo rege Ægypti interficitur.
Filij uero Cn. & Sextus cum ingens bellum in Hiſpania pararent

demum apud Mundam ciuitatem a Cæsare sunt superati. Cneum eo prælio profugium crure saucio deserta, & auia petentem Cenonius apud Lauronem oppidum consecutus pugnantem, nec dum desperantem interficit. Sextum fortuna in Celtiberia interim abscondit, alijsq; post Cæsarem bellis reseruauit. is enim cõtractis infelicis belli reliquijs in Sicilia ingens commouit bellũ, confugientibus ad eũ, q superfuerant ex partibus Bruti & Cassij. uerum prælio nauali ab Agrippa & Augusto superatus, amissa classe. ccc. & quingenta nauium cum sex nauibus in Asiam profugit: ubi a Titio, quem olim captum seruauerat Mileti, interficitur. lege Apianũ. ¶ Et illum: scilicet Iulium Cæsarem, qui postea in senatu tribus & uiginti uulneribus confossus fuit, Bruto & Cassio coniurationis principibus, primoq; eius percussore Casca, q eũ iuxta collum ense percussit. ¶ Ad sua flagra: ad suum imperium, ut sibi parerent. ¶ Nulla non arte petitus. i. omni arte quæsitus. ¶ Nominibus malignis: nõ propitijs, non amicis. ¶ Ad generum Cereris: non est, inqt, mirum hos omnes tam crudeliter cæsos, pauci. n. sunt tyranni, qui ferro non pereat. Tiranni autem (auctore Probo) dicuntur & habentur, qui potestate sunt perpetua in ea ciuitate, q̃ libertate usa est. ¶ Ad generum Cereris. idest Plutonẽ, qui rapiendo Proserpinam factus est Cereris gener. nota est fabula. ¶ Eloquium: confutat & uotum eorum, qui sibi optant eloquentiam: ostendens & illic uitæ periculum imminere. Id autem exemplo Cicer. & Demosthenis probat, quorũ uterq; perijt ob eloquentiam. ¶ Demosthenis & Ciceronis: bene autem hos nominauit: alter uero apud Latinos eloquentiæ principatum obtinuit. Ciceronem appellat Plinius libro decimoseptimo, lucem doctrinarum alteram. Quintilia. libro primo utrunq; tãquam optimum oratorem miris laudibus celebrat.

Quinquatria ¶ Et totis quinquatribus: pueri, inquit, qui adhuc primis insistunt rudimenta gloriæ cupidi cum uenere quinquatria multis optant sibi uotis eloquentiam: id q; maxime faciunt, q putant feijs diebus magis exaudiri. Nam Minerua igenijs puerorum pariter & puellarum fauet. Oui. In. iii. Fast. Pallada tunc pueri, teneræq; ornate puellæ: Qui bene placarit Pallada doctus erit. Quinquatria autem dicta sunt a numero quinario, de quibus sic Ouid. eodem lib. Vna dies media est, & fiunt sacra Mineruæ: Nomina quæ iunctis quinq; diebus habẽt. Sanguine prima uacat: nec fas cõcurrere ferro: Causa, q est illa nata Mineruá die. Altera tresq; super strata celebrat arena: Ensibus exptis bellica lęta Dea est. Ego hũc locũ ita accipiẽdum esse censeo, aperto ita ut est sensu, nõ ut alij alioquin litterati qui de Mineruale nescio quid intelligunt. Est enim ordo. Quisquis colit Mineruam partam uno asse, Incipit optare totis quinquatribus eloquentiã: idest quoties ueniunt quinquatria: qui dies ad ferias Mineruæ pertinent: pueri ita gloria incenduntur: ut optent esse eloquentia & fama Demostheni, & Ciceroni pares. ¶ Colit Mineruam: idest qui in his studijs adhuc puer uersatur: ita dictum, quemadmodum ille colit musas: idest carmine se exercet. ¶ Adhuc colit: qui adhuc primis rudimentis inhæret. ¶ Partam: idest quæ rudimenta sibi acquisiuit. ¶ Vno asse: exigua mercede: hocq; ex affectu poetæ subsannantis auaritiam suo temporum: quibus exigua præceptoribus præmia exhibebantur: quemadmodum & temporibus nostris re in deterius semper labente. ¶ Quem sequitur custos capsæ: puerum ingenuum ad pręceptorem euntem non solum

Capsari. prosequebatur pædagogus: sed & capsarius, quem Vulpianus titulo de manumissis uindicta scribit, eum esse qui pueri portet libros. Sueto. tradit Neronem damnatorum liberos quosdam cum pædagogis, & capsariis uno prandio pariter iussisse necari. capsariõ etiam appellat Vulpianus titulo de officijs præfecti uigilum, qui mercede seruanda in balneis uestimenta suscipit.

ASCen. ¶ QVA tiberius occisus esset. ipsum Seianum Augustum: idest summũ imperatorem & patrẽ patriæ rempub. augentẽ. Populus Rom. sup. effugit iãpridẽ. i. a plusculo tpe. curas. i. solicitudines eligẽdi magistratus (hoc uerũ satyrico morsu dicit irridens ignauiã Romanorũ) ex quo sup. tpe. i. postq̃ nulli uẽdimus suffragia. i. pũcta aut uoces nostras. Nã Pop. Ro. i. q dabat olim ipiũ: fasces: legiones: & oia sup. alia. cõtinet nũc se. i. cõtẽtus mõ uiuit: & optat anxius tm̃ duas res. s. panẽ: q uictoribus p pmio ppositus est. & Circẽses. s. ludos hoc ẽ pplus se nõ amplius ĩtromittit de gubernatione repub. & ideo princeps. i. impator p libito: quẽ uult, iterficit. uñ segtur. Ego audio multos perituros sup. esse. respõdet alter nil dubiũ sup. Est: q a fornacula. i. ira impatoris: q̃si q̃dã parua fornax feruẽs est magna. uel fornacula quã impator ad noxios, aut quos uolet puniẽdos cõstituit. est magna. Brutidius meus sup. amicus fuit mi. i. mihi. obuius extis pallidulus p timore. ad. i. iuxta. arã Martis ultoris. s. quã. i. q̃tũ timeo. q. d. multũ: ne ipse uictus in iudicio expiat pœnas a se. i. seipsum iterimẽdo. ut. i. quẽadmodũ sup. fecit. Aiax male defẽsus i certamine cõtra Vlyssẽ p armis Achillis. Innuit aũt q Brutidius tractus erat ad iudiciũ tanq̃ fautor & amicus Seiani: unde dicit poeta nole abeuntes e populo sic uiuẽtis. Curramus precipites. i. uelociter: & calcemus hostẽ Cęsaris. s. Seianũ. dũ. i. q̃diu. iacet in ripa. i. sub scalis Gemonijs i sepultus: sicut iacuit Pópeius hostis Iulij Cęsaris in littore. Sed serui. s. nostri uideãt. i. circũspiciãt, & attẽdant. neqs eoꝝ neget. i. recuset calcare Seianũ. & trahat (ppterea q ex seruis capiat suspitio de dño) dñm pauidũ in ius: & hoc ceruice eius astricta ad cathenã, aut funẽ. uel sic: Si petat ab impatore ad suppliciũ dñs aliquoꝝ seruoꝝ: uideãt ipsi serui: ne quis eoꝝ neget dñm: sicut olim fideles serui dños suos occultauerũt: sed ut trahat dñm pauidũ in ius. põt ẽt intelligi de seruis Seiani. Sed uideãt serui Seiani: ne qs eoꝝ neget dñm ad suppliciũ trahere: sed trahat &c. Hi. i. hmõi sermones: & hęc secreta murmura uulgi erant sup. tũc de Seiano. Vis ne salutari sicut Seian⁹: q collega & summus amicus Tiberij salutatus est, uis ne habere tãtũdẽ, q̃tũ Seian⁹: atq; donari ut illi sellis curulib⁹ pponi ut illũ exercitib⁹. & uis ne haberi tutor. i. ptector pncipis. i. Tiberij. sedẽtis. i. otia ducẽtis in angusta rupe Capreaꝝ. cũ gregi. i. collegio. Chaldeoꝝ. i. mathematicoꝝ & astrologoꝝ. uis pila certę. i. spalis cuiusdã cohortis. uis egregios eqtes. & castra domestica. i. pretorianas cohortes, qbus ut Seianus, pficiaris. Quid ni. i. cur nõ. cupias hęc. & . i. ẽt. ii sup. q nolũt occidere q̃nq̃: uolũt tñ posse. i. hẽre potẽtiã. Sed (licet oẽs uelint potẽtiã & diuitias) sũt sup. tm̃. i. intãtũ. pręclara & psp̃era. i. quę res sunt intantũ pręclarę & prosperę: ut mesura maloꝝ, quę sequuntur. sit par. i. non maior: sed ęqlis rebus lętis. q. d. nulla. An sup. mauis. i. magis uis sumere prętextã. i. imperatoria ornamenta huius. s. Seiani: qui trahitur unco. s. ad suppliciũ: an uis esse potestas. i. gubernator Fidenaꝝ & Gabiorum. i. paruorum illorũ oppidorũ. & tu effectus ędilis. i. ędiũ, & ẽdẽdorũ prouisor & censor. pannosus. i. pauper & male uestitus. Vlubris. i. in illo uico, & pago Latij (Galli uillagio dicerent) uacuis. i. desertis: & non populolis dicere sup. uis de mensura an ęqua an iniqua sit. & frangere uasa minora q̃ iustũ sit. q. d. potius deberes eligere minimum magistratum, ubi secure uiuas: q̃ summum Romę, ubi, ut Seianus periculo subiiciaris. unde infert, Ergo cum ita sit q minimus magistratus in oppidulis, aut pagis sit potius eligendus, q̃ summus Romæ. tu fateris Seianum ignorasse quid foret optandum. nam. i. utpote qui. uel nam sup. is erat: qui optabat nimios honores: & qui poscebat nimias opes: & parabat numerosa. i. multiplicia. tabulata. i. sola in domibus ex tabulis confecta: quę solaria quidam appellant. celsę turris. i. in domo eleuatæ quasi sit celsa turris. unde. i. de quibus tabulatis. casus. i. ruina esset altior. & preceps. i. pręcipitium. ruinę impulsę. s. uiolenter illatę. esset imane. i. terribile: ut res imanis prę magnitudine timenda: sicut immania cete Virg. in. v. Aeneι. dixit. uel minime bona: nam manum etiam bonum dixerunt. Quid euertit Crassos & Pompeios potentissimos Romę. & quid euertit illum. s. Iuliũ Cęsarem dictatorẽ perpetuum. qui deduxit. i. impulit per tyrãnidẽ. Quirites. i. Romanos. domitos. i. subactos: & quasi in seruitutẽ redactos. ad sua flagra. i. magna flagella, quibus quos uoluit, cędebat. Rñdet poeta. Nẽpe. i. certe. summus locus nulla non. i. q̃libet. arte. i. astutia petitus. & magna uota exaudita numinibus. i. a numinibus. malignis. i. maleuolentibus. pauci reges descẽdunt ad generũ Cereris. i. ad Plutone Deum inferoꝝ: qui Proserpinam filiam Cereris a se raptam ut coniugem tenet: hoc est pauci reges moriuntur sine cęde. i. occisione, & uulnere. & pauci tyranni descendunt ad generum Cereris. morte sicca. i. sine effusione sanguinis. Eloquium ac famã. Hinc ostendit eloquium non esse uerum bonum, q̃quidem multis nocuerit. Ordo est: Quisquis. i. quicũq;. colit adhuc Mineruam. i. Deam sapientię, & eloquentię: hoc est ipsam sapientiam. & eloquentiam partam. i. parabilem & acquisibilem. uno asse. i. minimo pretio. i. qsquis adhuc sub rhetore prima elemẽta eloquẽtię discit (tales enim cum plures sint minoris docentur, q̃ doctiores) & quẽ uernula. i. paruus seruus custos angustę capsę: in qua pauci libri cõtinẽtur, sequitur. qsquis inquam talis est incipit optare, & optat totis Quinquatribus. i. festis qnq; dieꝝ ad honorẽ Mineruę a Domitiano celebrari solitis. in qbus cũ uideret & poetas, quoꝝ carmina illic erãt, honorari si boni essent: incipit optare eloqum ac famã Demosthenis. i. q̃lẽ habuit Demosthenes orator sũmus apud Gręcos. & Ciceronis. i. q̃lẽ habuit Cicero pnceps eloq̃ntię apd latinos.

¶ ELOQVIO

Eloquio sed uterq; perit orator, utrunq;
Largus, & exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est, & ceruix cæsa, nec vnquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me consule Romam.
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset, ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ diuina Philippica famæ,
Volueris a prima quæ proxima. sæuus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem frena theatri.
Diis ille aduersis genitus, fatoq; sinistro
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladiosq; parante
Incude & luteo Vulcano ad rhetora misit.
Bellorum exuuiæ, truncis affixa trophæis

IOAN. BRIT. ELOQVIO sed uterq; pit: sed p eloquentiā suam uterq; ad
necem cōpulsus est. Cice. n. ploquente cum M. Antonio, interfe-
Ciceronis interitus — ctus est a Popilio Lenate, quem parricidii olim accusatum defende-
rat, caputq; cū manu dextera relatū est Antonio, quę cū diu sum-
ma aspexisset lętitia, exultans ubi oculi satiati sunt illo spectaculo,
iussit in rostris p contumeliā deponi: quasi uero illū iā mortuū cō-
tumelia afficeret, ac non potius
seipsum ac fortunā suā indignā
ostenderet, quę ad tātam poten-
tiam nefarium hostem prouexis-
set. Ingenio. i. ipsi Ciceroni: q
magni erat ingenii. Nec unq̄
Sanguine causidici: ostēdit poe-
ta grauius magno, q̄ mediocri
periculū imminere oratori. neq;
enim, inqt, rostra, in qbus cōcio-
nantes cōsidunt, respsa sunt san-
guine mediocris causidici. Ro-
stra maduerunt: hoc aūt dicit, &
qa Cice. sępe p rostris cōciona-
tus est, & qa Antonius manum
& caput Ciceronis iussit in ro-
stris infigi: q̄si illū iā mortuū cō-
Rostra — tumelia afficeret. Rostra aūt ędi-
ficiū, siue tēplū erat ante curiam
Hostiliā in foro adornatū antea
rostris nauium Antiatiū unde et
nomē sortitū auctor est Liui. lib.
viii. ab urbe condita. & Pli. lib. xxxiii. cap. v. Rostra qui erant con-
cionaturi conscendebant. Cęsar quęstor Iuliā amitā, uxorēq; Cor-
neliā defunctas oratione laudauit e more p rostris. auctor Plutar.
O fortunatā: Cice. Catilinę cōiuratione oppressa hoc carmen in
suā laudē cecinit: quod carmen q ineptū esset densum est. Riden-
da poemata: hinc ostendit illud uehemens Antonii odiū in Cicero-
nem emersisse: quod in eum Philippicas scripsisset: in quibus miris
Antonius afficitur cōtumeliis. Licet illinc odii initiū traxisse uidea-
tur: quod cum post mortem patris Iulia mater Antonii nupta esset
P. Lētulo: quē cū Lucio Catilina cōspirātē Cicero consul supplicio
affecit, diceret corpus uitrici sui nō prius ad sepulturam datū, q̄ id
mater supplex ipetrasset a Ciceronis uxore. In q̄ qdē re (ut scribit
Plutar.) mentit: qd' nullus ex his, q tūc supplicio fuerāt affecti, se-
Philippicæ — pultura phibitus est. Quā te conspicuę diuina Philippica famę,
Volueris a prima q̄ pxima: mallē, inqt, Cicer. talia carmina ridicu-
la scripsisse, q̄ secūdā Philippicā. nā etsi oibus orationibus suis gra-
uiter Antoniū accusat: secūda tn illū acerrime insectat. Philippicas
aūt orationes suas in Antoniū appellauit ut ipse ad Atticū scribit.
q libertate dicēdi & eloquētia maxime imitatus sit Demosthenem,
q in Philippū multas scribēs actiones, eas Philippicas appellauit.
Demosthenis interitus — Seuus exitus eripuit illū. s. Demosthenē. nā Demosthenes, cū nū-
ciatū eēt Antipatrū & Cratex Macedones aduētare, ex urbe pfu-
git in Calabriā ad tēplū Neptuni: quo cognito Antipater Archiam
Tyriū illuc cū satellitibus misit: q tēplū igressus suadere cœpit De-
mostheni: ut una secū ad Antipatx pgeret: nihil oino molestū ab il-
lo ppessurus. Cui rīdēs dixit, parūp expecta, dū nonnulla domesti-
cis scribo. Hęc fatus in interiorē tēpli ptē cōcessit: captoq; libro q̄si
scribere uellet: calamū ori admouit: ex quo inclusū uenenū sumpsit.
Pli. lib. xxxiii. docet Demosthenē ueneno sūpto ex annulo interisse
his uerbis: Alii sub gēmis uenena cludūt, sicut Demosthenes sum-
mus orator Gręcię, annulosq; mortis gra hñt. Eratosthenes autē
ait in circulo quodā cōcauo, quē circa brachiū ferebat, uenenū ser-
Demosthenes alius — uasse. Fuit itē alius Demosthenes Atheniēsis missus cū Nicia aduer-
sus Syracusanos. de quo meminerūt Plutar. in Nicia, Thucydides
lib. vii. historiax, & Iustin. lib. iiii. quē tradūt alii gladio & uolūtaria
morte se uidicasse, alii iterfectū iussu Gylippo duce Lacedęmonio-
rū. Diis aduersis genitus: quia multis agitatus est aduersitatibus.
Quē pr ardētis massę: nō iā ad rhethora a pre ē missus. nā annos
rū septē tm fuit, cum patrē amisit, sed ad Isēū se cōtulit: q̄q̄ tūc tpis
floreret Isocrates. pr aut Demosthenis fuit (ut Theopōpus, & Plu-
tar. tradūt) in pmis honestus, ac pbus uir Macheropœus ab officina
gladiox est cognominatus: quā Athenis egregiā, multisq; artifici-
bus seruis instructā hēbat, matre barbara muliere natū scribit Ae-
schines. De eo sic Sidonius Apollinaris: Fabro pgenit' spreto cui
pte polita Eloquiis plus lingua fuit. De eo sic & Valeri. Quā matrē
Eurypides, aut quē patrē Demosthenes habuerit: ipsorū quoq; sęcu-
lo igno tū fuit. Alteri' aūt matrē olera, alterius pātrem cultellos uen-
dicasse pene oium doctorū litę loquuntur. Lippus: ıs appellat, cui
oculi iugiter stillāt. Vñ lippitudo morbus, quo oculi ifestant. Hora.
Oculis collyria lippis. Et luto Vulcano: luto Vulcano p luteo le-
gēdū est p synęresim: ut docuimus in. vi. Sat. illic: Et terra luto ferit — Luto pro luteo
itestino. nā pma lōga est, Pers.
Surgit tibi lutea pellis. Ovi. Lu-
tea mane uidet pulsis Aurora
tenebris. Vir. Mollia luteola pin-
git uaccinia caltha. & alibi: Et
croceo mutauit uellera luto: pro
luteo croco. ut sit hypallage. Nā
dictio q̄ duas extremas hēt lon-
gas, & mediā breuē, stare nō pt
i uersu hexametro. hac aūt rōne
dicimus idupator p impator: qa
media sit breuis & extreme lon-
gæ. Quando autem est a luto
deriuatum primam habet bre-
uem. Hora. in sermonibus.
Defingit Rheni luteum caput.
Bellox exuuię: Ostēdit & uo-
tū eox dānādū esse, q ad res bel-
licas optauerūt descendere: tāq̄ re-
portaturi (q. fere ab oibus expe-
ti solet) famā & gloriā. docēs &
id multis pariter impatoribus,
& patrię fuisse exitiosum. ut patebit Alexādri & Hānibalis exēplo.
Ordo aūt hic est Lorica affixa trūcis tropęis: & buccula pendēs de
casside fracta: & iugū curtū de temone: & reliq̄ expositiue exuuię
bellorū: credunt eē bona maiora bonis humanis. Tropęis: tropę- — Tropæū
um dictio est gręca. trope. n. græce sine aspiratione conuersionem
latine significat. erat aūt monimētū hostiū deuictorū: a Gręcis con-
suetudo manauit: qui ubi hostes in fugā conuertissent: arborē trun-
catis ramis erigebant: qbus hostiū suspēdebāt exuuias. Vnde No-
nius: Spolia, inquit, hostiū stipitibus affixa tropęa uocātur. Trāql.
in Caligula: Truncatisq; arboribus, & in modū tropęorū adorna-
tis, eam consuetudinē & Romani usurparūt: unde Marii tropęa a
Scylla disiecta sunt: quę a Cęsare (ut Tranqllus, & Plutarchus scri-
bunt) fuerūt reposita. Scribit Seruius tropęa in locis eminentiori-
bus collocati solita. & ideo Romę i arcubus incidebātur ad id ex-
ędificatis. Sed ea postea nō solū in marmore, sed & in ęs incidi cœ-
pere. unde Plutar. cōquerit imprudēter simul & aspere nimis egisse
primos ex Gręcis, qui tropęa, aut marmore incisa, aut ære sculpta
facientes, odiū simul & bellū a cōseruata uicti ignominia ppetuum
reddidissent. De tropęis mētionē sępissime fieri apud Thucididem
inuenies. Illud deniq; tenebris tropęū fuisse aut saxū, aut arborem
decisis ramis, aut colūnam erectā aut arcus cū inscriptione hmōi:
Atheniēses hic uicerūt Lacedęmonios. Truncis: qa (ut diximus)
ramis truncatis spolia arbori suspēdebātur. unde est illud Virgilia-
nū: Vota Deū p uictore soluebat eoo: Ingētē quercū decisis undiq;
ramis Cōstituit tumulo, fulgētiaq; induit arma, Mezētii ducis exu-
uias tibi magne tropęū Bellipotēs aptat rorantes sanguine cristas:
Telaq; trunca uiri, & bis sex thoraca petitum, Perfossumq; locis.
Sed uterq; orator tā Demosthenes, q̄ Cicero pit. i. periit. eloquio — ASCen.
i. ppter eloquium. & lętus exundās. i. supabundās fons ingenii de-
dit utrūq; leto. i. morti. manus Ciceronis, & ceruix est cęsa ingenio
i. ppter ingeniū. & rostra. i. loca in foro iudiciali unde publica mā-
data edicūtur: munita rostris nauiū. p qbus. i. ante quę Cicero ora-
re solebat. maduerunt raro sanguine pusilli. i. modici & parū docti
causidici. Si Cicero dixisset oia sic. i. sicut dixit: O fortunatā natam
me cōsule Romā: q uersus ppter coincidētes syllabas uitiosus est.
potuit. i. potuisset cōtēnere gladios Antonii. i. M. Antonii triumuiri.
Ego malo, inqt poeta, poemata ridēda. i. inepta q̄lia Cice. cōpo-
suit: nō. n. habuit uenā ad carmen: nisi ubi aliorū inuēta trāstulit: q̄
te o Philippica: scilicet oratio. ad imitationem eum Demosthenis
Philippicas inscripsit orationes pulcherrimas contra Antonium
factas: cum potius Antonianas appellare debuisset: in q̄x secūda
pcipue Antoniū carpit. uñ dicit: Ego malo ridēda poemata, q̄ te o
Philippica sup. oro diuina. i. diuino artificio cōfecta. q̄ uolueris. i.
dū uolueris: aut dū libri aut chartę uoluūtur. hēris pxima a pma. i.
secunda: hoc est mallem semper ridenda poemata fecisset: q̄ secun-

dã Philippicã: quam artificiosissime quidẽ composuit: sed p eã summã inuidiã incurrit. ¶ Seuus exitus.i.crudelis mors. eripuit &c.i.ẽt.illum.s. Demosthenem: quem Athenæ mirabantur. torrentem.i.in morem torrentis fluentem eloquio. & moderantem frena pleni theatri.i. gubernantem totum theatrum: ille.s. Demosthenes filius fabri ferrarii, & potissimum macheropi .i.factoris gladiorum. genit⁹ sup. fuit Diis aduersis. & fato sinistro.i.infausto. quem pater lippus.i. lippos: hoc est fluentes oculos habens. fuligine.i. ꝓpter fuliginem massę.s. ferreę. ardentis: hoc est candentis. misit a carbone & forcipibus.i. tenellis. fortuum.i. calidum capientibus. & incude.i. ferro duriore super q̃ cuditur: parante gladios. & Vulcão.i. fabro ferrario: qualis erat Vulcanus. luteo.i. cœnoso & deformi. Non credo deductum esse a colore luteo.i. cuso: quia sic lutum primam ꝓducit. ut in Buco. Murice iam croceo mutabit uellera luto. Et iterum. Mollia luteola pingit uaccinia calta. Et sępe alibi. Luteũ autem uocat fabrum propter fuliginem: quod si pro igne posuit, qui in carbonibus est: adhuc luteum dicere potuit ad differentiam elemẽtaris: cui Minerua pręest. ¶ Bellorum exuuię &c. Ostendit in uictoria: gloria: & pręda bellica non esse uera bona. licet a multis appetantur. Appetuntur autem intantũ ut multis persuasum sit esse maiora bona, q̃ quę a mortalibus cõferri possint. quandoquidem triumphans summo Deo in eiusdẽ uestibus sacrificabat, eiusdẽq; personam gerebat. Quapropter dictum est: q ne sibi triumphaos placeat curru seruus portatur eodem, Quinetiam contumelias & irrisorias cantilenas in triumphãtẽ dicere licebat. Ordo igitur talis est: Exuuię bellorum .i. ea q̃bus uicti i bello exuũtur.

Lorica,& fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone iugum,uictæq; triremis
Aplustre,& summo tristis captiuus in arcu,
Humanis maiora bonis creduntur,ad hæc se
Romanus,graiusq;,ac barbarus induperator
Erexit,causas discriminis,atq; laboris
Inde habuit.tanto maior famæ sitis est,q̃
Virtutis.quis enim uirtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas?patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum,& ludis,tituliq; cupido
Hæsuri saxis cinerum custodibus,ad quæ
Discutienda ualent sterilis mala robora ficus,
Quandoquidẽ data sunt ipsis quoq; fata sepulchris.
Expende Hannibalem,quot libras in duce summo
Inuenies?hic est,quem non capit Africa Mauro
Perfusa Oceano,Niloq; admota repenti.
Rursus ad Aethiopum populos,aliosq; Elephantos,
Additur imperiis Hispania,Pyrenæum
Transilit,opposuit natura alpemq;,niuemq;,
Diduxit scopulos,& montem rupit aceto.
Iam tenet Italiam,tamen ultra pergere tendit
Actum inquit,nihil est,nisi Pœno milite portas
Frangimus,& media uexillum pono Suburra.
O qualis facies,& quali digna tabella,
Cum gætula ducem portaret bellua luscum
Exitus ergo quis est?o gloria,uincitur idem
Nempe,& in exilium præceps abit,atq; ibi magnus,
Mirandusq; cliens sedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat uigilare tyranno,
Finem animæ,quæ res humanas miscuit olim
Non gladii,non saxa dabunt,non tela,sed ille
Cannarum uindex,ac tanti sanguinis ultor

bari erexerunt sese ad hęc, & animum suum intenderunt: uidelicet ad famam & gloriam, quam dum omni studio sequuntur, & sibi & patrię peperere exitium. Atq; hoc modo dignitates petentium dãnat stultum uotum. per Romanum autem possumus intelligere non modo Iulium Cęsarem, sed & M. Antonium, multosq; alios, qui dum gloriam bellicam sequuntur, & sibi exitium, & patrię calamitates multas attulerũt. Graius: ut Themistocles & Milciades duces Atheniẽsium: q dum famam et gloriam reb⁹ bellicis aucupantur, miserabili exitu uitam finiuere. Nam Milciades, q Athenas, totãq; Gręciam liberauerat supato Dario duce Persarum, ob eãq; rem multis affectus publice honorib⁹, demum proditionis accusatus, causa cognita capitis absolutus, pecunia mulctatus est: quam quia soluere non poterat, in carcerem coniectus est: ubi diẽ obiit supremũ. Themistocles uero rebus licet feliciter aduersus Xersem gestis inuidia tñ ciuium suspectus, & ipse proditionis ciuitate eiectus Argos gabitatum concessit: ubi cũ tutũ se non uideret: Corcyrã dẽmigrauit: deinde ad Ametum Molossorũ regem confugit: demum cum a Lacedęmoniis & Atheniensibus ad suppliciũ deposceretur, ad Artaxerxem confugit: a quo magnis muneribus donatus in Asiam redit, domiciliũq; sibi Magnesię constituit, ubi (auctore Thucydide) morbo assumptus est. Alii uero tradunt eũ epoto tauri sanguine infuso ueneno uitã finiuisse. ¶ Barbarus: ut Hãnibal, q dũ Romanos bellis assiduis uexat, in causa fuit, ut patria a Romanis sit euersa, ipse aũt ad uenenũ sit cõpulsus. de cuius nece mox dicemus. ¶ Erexit se.i. animũ ad hęc intendit. ¶ Inde: ex hac glorię cupiditate. ¶ Habuit causas discriminis: cupiditas, inqt, illa glorię fuit causa ut adiuerint tot pericula, & tot labores. ¶ Tanto maior famę sitis est: non sunt, inqt, ad hęc pericula & labores tã moti uirtutis, q̃ glorię cupiditate. Neq; n. hęc, q̃ per sepulchra essent, fecerũt: & qd sola contenti esse uellent rei bene actę cõscientia: sed ut immortalem gloriam consequerentur: qd omnes fere mortales faciũt. qs enim aliqd cũ uirtute faciat: nisi sibi magnam prouenturam inde sciat gloriam: quę boni operis est tanq̃ merces & pręmiũ. unde illud est Cice. in officiis: Vix inuenitur, qui laboribus susceptis, periculisq; aditis non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. unde hoc loco poeta horum imperatorum exemplo eos damnat, qui uirtutem non amplectantur, nisi famam inde consequuturam arbitrentur. qd est contra Ciceronis philosophiam: qui ait sufficere debere ad gloriam benefacti cõscientiã. Nã (eo auctore) sapientibus conscientia ipsa factorum egregiorum amplissimũ uirtutis est pręmium. Magnanimus enim & generosus omnia facit causa uirtutis, non famę, aut glorię. Non enim debemus honesta facere propter hoc, ut laudemur, sed quia honestum est ita facere. Laus enim & gloria sequuntur, etiam si non appetantur. ¶ Pręmia si tollas: idest ipsam gloriam, quam operis bene nauati habent pro pręmio. ¶ Si tollas: si auferas: quasi dicat isti imperatores hęc tã egregia non fecissent, nisi se ęternam gloriam adepturos sperassent. ¶ Patriam tamen: sensus est: Dum nonnulli glorię & laudis cupidi bella gerunt: in causa fuere ut patria subuerteretur sicut Carthago euersa est: dum Hannibal gloria incensus cum Romanis gerit bellũ, Sensusq; ita a superioribus pendebit: ut dicas: Sũmo quidem

IOAN. BRIT. ¶ LORICA: ex corio fieri consueuit. quę q̃uis nunc ex ferro conficiatur, nomen tñ obtinuit a loris. ¶ Buccula: ea est pars galeę, quę buccas tegit. eius sic meminit Iulius Capitolinus in maximinis: Fecit & galeas gemmatas, fecit & bucculas. ¶ Curtum: aut mutilatũ. ut Mart. Et curtus Chiones Anthiopesue calix. & Propertius lib. iii. Læsit & obiectum tegula curta caput. aut curtum temone.i.a temone curtatũ & auulsum. Temo. n. a tenendo est dictus, q plaustrum teneat, & gubernet. ¶ Aplustre: auctor est Festus aplustria esse nauium ornamenta: quę quia plus erant q̃ essent necessaria, etiam aplustria appellabantur. Cice. in Arato: Nauibus assumptis fluitantia quęrere aplustra. Silius lib. x. sic: iamq; per undas: Et transtra, & mali, laceroq; aplustria uelo: Ac miseri fluitant remouentes ęquora nautę. ¶ Et captiuus tristis in summo arcu: nam in arcubus lapideis incidebatur totus ordo uictorię. Domitianus per summam ambitionem, arcus cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis tantos, aut tot extruxit, ut cuidam gręce inscriptum arcui sit: consulatus. xvii. cepit. auctor Tranquil. ¶ Maiora bonis humanis: hoc est nihil esse in bonis humanis excellentius hac gloria bellica. ¶ Ad hęc se.i. ad hanc gloriam & famam comparandam ex spoliis, & uictoriis hostium. ¶ Induperator: pro imperator: propter rationem de luteo superius dictam: quia inter duas syllabas longas non potest media breuis stare in hexametro carmine. Sic & Mãcedas pro Macedonas dicunt poetæ. Vt illud apud Valerium Flaccum in primo: At Iuno argolicas pariter, Macedumq; per urbes. ¶ Romanus: sensus est Romani, inquit, imperatores Gręci & Bar

Lorica
Buccula
Temo unde
Aplustria
Milciades
Themistocles

aliē studio multi gloriā tāq̄ summū bonū appetiuerūt: sed tñ ipsa gloria obruit patriā eo℞. Hoc aūt uidet poeta sumpsisse ex. 3. Tusc. Cicero. ita scribentis de gloria: Qua cæcitate hoīes cū quędā pclara etiam cuperent, eaq́ nescirent, nec ubi, nec qualia essent: funditus alij euerterunt suas ciuitates alij ipsi occiderunt. ⁋ Tituliq́ cupido: inscriptionis, qualis solet fieri in saxis tumulorum. ⁋ Ad quæ: ad quam gloriam & titulum. ⁋ Discutienda: delenda. per quod monet poeta rebus humanis minime confidendum: cum omnia sint caduca & uana. iuxta illud Salomonis: Vanitas uanitatum, & omnia uanitas. ⁋ Mala: ab effectu, q discutiant titulos. ⁋ Robora fici: idest caprifici. ea enim ex muris erumpit, sciditq́ sepulchrū. Martia. Marmora Messalę findit caprificus. ⁋ Quandoquidem: stulti, inquit, sunt mortales, qui sempiternam se putant adepturos gloriam ex titulis sepulchrorum: ac per hoc uarijs se, patriamq́ laboribus, ac periculis obijciunt: ut in sepulchris rerum gestarum titulos relinquant: non intelligentes ipsos etiam titulos cum sepulchris erumpente caprifico posse deleri. quod & Plinius in procemio septimi libri comstplorat his uerbis: Vni homini sepulturæ cura, atq́ etiam post se defuturæ. ubi locum emendauimus. Nam ubi scriptum erat mendose defutura: & Hermolaus Barbarus corrigeret defuturo: nos correximus defuturæ ut sit sensus: Cura sepulturæ est homini, atq́ etiam defuturæ post se. i. homo curam habet sepulturæ, & eius rei, quæ etiam post se defutura ex: hoc est quæ cito delebitur, nec diu durabit: quandoquidem etiam fata data sunt ipsis sepulchris, ut aut uetustate, aut alia calamitate intercidant. Sicq́ uanam, stultamq́ hominum ambitionem, & gloriam sugillat. Sic & Marti. Accipe nūc phario nutantia pondera saxo: Quę cineri uanus dat ruitura labor. Ausonius: Mors etiam saxis, nominibusq́ uenit. hæcq́ cum superioribus coniunctim legenda sunt. ⁋ Expende Hannibalem: exemplo Hannibalis monet poeta opibus humanis neutiquam confidendum, cæcamq́ istam gloriæ cupiditatem omnino fugiendudam, quandoquidē per mortem omnia prorsus destruantur. nam si Hānibalis, inquit, cineres uolueris expendere: docebit te mors hominem; cuius animus immensus erat, nihil omnino esse: proindeq́ tam multa non fuisse quærenda, quæ cito interuentu mortis essent perdenda. ⁋ Quod libras. q. d. minimi pōderis inuenies eum, cuius animus tantus erat, ut regnum Africæ ei satis non esset. Nam Africa non contentus, exercitum in Hispaniam, Italiamq́ traiecit: ubi Romanos per sexdecim annos assiduis, crebrisq́ uictorijs defatigauit. ⁋ Quem non capit: quasi Africa eius capax non esset: cū esset tanta animi magnitudine, posteaq́ minimo sepulchro contentus fuerit. ⁋ Africa perfusa Mauro Oceano: descriptio est situs Africæ, quæ cum sit tertia pars orbis, ab Asia separatur Nilo: ab occidente alluitur Oceano Atlantico, ubi Æthiopes sunt in Libya, ab Europa nostro mari. ⁋ Oceano Mauro. i. Atlantico ad occidentem. ibi enim sita est Mauritania. ⁋ Nilo tepenti: hoc dicit propter intemperiem ęstus, ob quem ad eius fontes nullus unq̄ fuit aditus. est enim Zonæ torridę subiectus. de cuius ortu uaria referuntur ab auctoribus. De quo sic Plin. Nilus incertis ortus fontibus, ut per deserta & ardentia & immenso longitudinis spatio ambulans &c. ⁋ Rursus ad Æthiopū populos: Africa, inquit, itē admota est ad alios Æthiopes: ut per hoc intelligas non solum Africam ad Æthiopes Atlanticos ad occidentem, sed etiam ad Æthiopes Troglodytas ad oriētem in Arabia extendi. est enim duplex Æthiopia: ut diximus alibi. altera in occidente ad Atlanticum Oceanum, altera uero in Arabia orientem uersus, de qua sic Apule. lib. 11. Meta. Et qui nascentis dei Solis inchoantibus illustratus radijs Æthiopes, Arijq́. Statius in. x. Thebaidos: Æthiopesq́ alios &c. ⁋ Aliosq́ elephantos: hoc est arabicos. In Arabia enim & India elephanti gignuntur. unde Plin. inquit: Indicis minores arabici, quos appellāt nothos. ⁋ Additur imperijs Hispania: nam in Hispaniam contra fœdus trāsiuit, Saguntum ciuitatem Romanorum octauo mense cepit, & euertit. De quibus iniurijs missos a Romanis ad Hannibalem legatos, qui quererēt, noluit audire, sed armo℞ strepitu & tuba℞ clāgore nauīne ad littus appellerent, prohibuit: qui ut mandatū erat, iter ad Carthaginem uertentes bellum de more indixerunt. Hannibal deinde superato Pyrenæo saltu, per Gallias fusis, q ei obsistere conati erant ad alpes uenit & laborioso per eas transitu, cum montanos quoq́ Gallina obuios aliquot prælijs reduxisset, in Italiam descendit, & ad Ticinum amnem Romanos equestri prælio fudit, iterumq́ exercitu Romano ad flumen Trebiam fuso, Apœninum per maximam militum uexationem propter uim tempestatum transit, Campaniā uastauit, exercitum Romanum apud Cannas Appulię uicum superauit: quo prælio quadraginta quinq́ millia cæsa fuerunt cum Paulo consule, & senatoribus nonaginta, consularibus, atq́ prætorijs aut ædelitijs triginta. potitus Capua, quæ ad eum defecerat, ad tertium ab urbe Roma lapidem super Anienem castra posuit: ipse uero cum duobus millibus equitum usq́ ad portam Capenam, ut urbis situm exploraret, obequitauit: & cum per triduum utrinq́ in armis exercitus omnis descendisset, certamen tempestas diremit. Nā cum in castra redijssent, statim serenitas erat. Hęc oīa poeta percurrit. ⁋ Pyrenęum. s. montē, qui Galliam ab Hispania diuidit. ⁋ Et mōtem rupit: nam (ut scribūt Liui. & Plutar.) mōtē facto incendio, infusoq́ insuper aceto disrupit, effecitq́ ut ea elephantus oneratus ire posset, qua antea unus homo inermis uix poterat repere. hac copias traduxit, in Italiāq́ peruenit. ⁋ Opposuit natura: nam Alpes (ut scribit Pli.) Italię pro muris aduersus impetū barbarorū dedit & (ut idem scribit) prodigij loco habitum est, cū Hānibal eas superauit. Nam nemo unquā cum exercitu ante eum præter Herculem Graiū transierat: quo facto is hodie saltus graius appellatur: ea Italiam a Gallia seiungunt. ⁋ Tamen ultra pgere tendit: non contētus in Italiam descēdisse, quā per annos. xvi. (ut diximus) uastauit, uoluit & Romā ip sam capere. ⁋ Actum inqt nihil est. i. nihil adhuc fecimus, nisi Romā capimus, & uexilla nostra in media Suburra figimus. ⁋ Media Suburra: fuit enim (ut ante diximus) regio Romæ celebratissima. ⁋ O qualis facies: deformitatem Hānibalis notat per acclamationē. Illud aūt sciendū O (auctore Prisciano) uarias habere significationes. Est enim aduerbium uocādi, ut illud Virg. O regina nouam, cui condere Iuppiter urbem. Est admirādi, ut hoc loco apud Iuuē. Est indignandi, ut Cice. O tpa, o mores. Est optandi, ut Virg. in. 12. Adsis o tantū, & propius tua numina firmes. ⁋ Et quali digna tabella: nam deformes sępe in derisum a pictoribus i tabellis pingebātur. ⁋ Cum bellua getula. i. elephantus Maurus. Nam Getuli populi sunt Libyæ cōtermini Mauritaniæ: ubi elephātes inueniūtur, sed maiores in India. hoc aūt dicit ex historia. Nam Hannibale in Hetruriam descendente, Arnus uehementer excreuerat. Quare tantū exercitū secum habens, uitare nō potuit, quin ingentē hominum, ac iumentorū iacturam faciens, ipse quoq́, & si elephanto, q unus ex multis supfuerat, eminēs ueheretur, plurimū dierū ac noctiū intēperie uigilijs ꝯfectus, alterū oculorū amitteret. auctores Plutar. & Liui. ⁋ Exitus ergo quis est: hoc totum est in derisum Hanibalis, qui dum inanē sequitur gloriā, supatus est a Romanis. Quis, inqt, fuit finis Hānibal s: supatur inqt, & in exiliū abijt. Nam ex Italia in Africā reuocatus a Scipione postea supatus est, q fugiēs ad Antiochū regē Syrię concessit, quē Romanis hoste fecit. quo uicto ad Prusiā Bithynię regē trāsiuit. unde a Romanis p Flaminiū legatū repetitus: hausto, qd̄ sub annuli gēma habebat, ueneno absūptus est. ⁋ O gloria: acclamatio est in uanā glorię cupiditatē. ostēdit enim Hānibalē dū gloriā quęrit, & supatū a Romanis, & ex patria fugatū in exilio uitā finiuisse. Gloriā aūt scimus esse duplicē: ut altera dicatur gloria adūbrata, q̄ uerā gloriā imitetur. multi. n. famā popularē tanq̄ uerā gloriā sequentes, seq́ & ciuitates suas pdidere. Altera uero quędā solida res sit & expressa nō adūbrata. Ea est (ut scribit Cic. i. 3. Tusc.) ꝯsentiēs laus bonorū, incorrupta uox bene iudicātiū de excellēte uirtute. Quint. Laudē bono℞ gloriā appellat. Sene. ait: Gloriā uanū & uolatile qdda esse, auraq́ mobilius. Nec mirū est Hānibalē, alijq́ impatores tantopę gloriæ cupidos fuisse. nemo. n. ē, q aliq̄ dulcedine glorię nō tāgat. unū ē illud Valeri. Flac. Tu sola aios, mētēq́ pueris Gloria. ⁋ Vincit idē: idē, inqt, q Romano℞ uires toties cōquassauit, supatur tādē. ⁋ Nēpe, & in exiliū: abijt. s. ad Anthiocū, mox ad Prusia. ⁋ Sedet ad ptoria: miseriā ondit Hāniba. q tā q̄ cliēs ptorio assidēs Prusiā regē expectaret. ⁋ Prętoria: de ptorio diximus in. 1. Saty. illic: Criminibus debēt hortos, ptoria, mēsas. ⁋ Libeat uigilare: melius est legere uigilare, q̄ iugulare. ut sit sensus: Ad ptoria Prusię regis Bithyniæ assidebat tāq̄ cliēs, donec rex e lecto mane surgeret ut uel eū Roma. ritu salutaret, aut ut ꝑsto eēt, si qd iparet. ⁋ Tyrāno Bithyno. i. Prusię regi Bithynię. Illud aūt obseruādū ē pmā syllabā Bithyni poni ad placitū. unū alib: Egtesq́ Bithyni Hor. Ne Cybitatica, ne Bithyna negocia pdas. ⁋ Finē aię: ordo ē & sensus: Nō gladij, nō saxa dabūt finē aię. i. ipsi Hāniba. q res humanas pturbauit: sed uenenū: q sūpsit ex annulo. Nā ubi sesit se p Flaminiū reposci a Ro. hausto (ut diximus) q sub annuli gēma hēbat ueneno, absūptus ē. Sub gēma. n. aliq uenena claubdeat. unū ē illud Pli. Alij sub gēmis uenena cludūt. sicut Demosthe. summus orator Grecię: annulosq́ mortis gratia hñt. ⁋ Miscuit: ꝯturbauit & tremefecit. Virg. Et omnē Miscet agens telis, nemora inter frōdea turbā.

Equitare

Pyrenęus

Getuli

Hānibalis mors

Gloria

Annulus, i demens, & ſæuas curre per alpes,
Vt pueris placeas, & declamatio fias.
Vnus Pelæo iuueni non ſufficit orbis,
Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Vt Gyaræ clauſus ſcopulis, paruaq́ Seripho,
Cum tamen a figulis munitam intrauerit urbem,
Sarcophago contentus erit. mors ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula. creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria, conſtratum claſſibus iiſdem,
Suppoſitumq́ rotis ſolidum mare, credimus altos,
Defeciſſe amnes, epotaq́ flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Soſtratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
In Corum, atq́ Eurum ſolitus ſæuire flagellis
Barbarus Æolio nunquam hæc in carcere paſſos,
Ipſum compedibus, qui vinxerat Ennoſigæum?
Mitius id ſane, quod non & ſtigmate dignum
Credidit, huic quiſquam vellet ſeruire Deorum?
Sed qualis rediit? nempe vna naue cruentis
Fluctibus, ac tarda per denſa cadauera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.

ASCen. ¶ V T lorica. i. tegmen ex loris factum: quale nunc ex hamis & annulis faciunt, affixa truncis. i. truncatis arboribus, trophæis. i. ad trophæum conſtitutis. & buccula. i. buccarum tegmen. pendens ex caſſide. i. galea fracta. omnia enim dirupta & fracta ſuſpendebantur: ut ui & a fortiter reſiſtentibus abſtracta uideantur: non ab imbellibus & timidis, qui arma abijciunt in fugā uerſi. & iugum curtū. i. imminutum. temone. i. cuius temo deerat: uel iugū quod trahebāt equi: qua tempore in curribus pugnabant. curtū. i. abruptum & curuatum cum ſup. temone. i. ligno oblōgo. ad quod iugum annectitur. & deinde rotæ: totuſq́ currus. & ampluſtre. i. ornametum amplius q̄ ad nauigandum opus ſit. dicitur etiā apluſtre & i plurali apluſtria, uel apluſtra: quaſi ſine nauigatione quia ſine ampluſtri uel apluſtri nauigari poteſt. ē ergo ornamētum ad pompā magis, q̄ ad neceſſitatem adhibitum. triremis. ſ. nauis tribus ordinibus remorum utētis. uictę ab eo qui apluſtra ſuſpēdis. & captiuus. ſ. ſummus dux hoſtilis exercitus hoc eſt ſtatua eius triſtis. i. propterea ꝙ in triumpho ductus ſit uultū triſtem habens. in ſummo arcu. ſ. triumphali conſtituebant. n. arcus ex lapidibus. cuiuſmodi ſunt arcus in pontibus: in quorum ſummitate tenebat uictor uictum. hoc omnia autem credūtur ſup. eſſe bona maiora bonis humanis. i. q̄ quæ ab homine conferri poſſunt. Induperator pro imperator. i. princeps exercitus, qui omnibus imperare poteſt. Romanus ut Pompeius & Cęſar & Graius. i. græcus ut Alexāder Magnus. ac barbarus. i. quis alius ut Hannibal. & erexit ſe ad hæc. i. ad huiuſmodi bona. & habuit inde. i. ab ijs bonis impetrandis. cauſas diſcriminis. i. periculi, atq́ laboris. tāto maior ſitis. i. appetitus eſt famæ q̄ uirtutis. Si enim tollas præmia uirtutis. i. honorem & gloriam: quis amplectitur ipſam uirtutem. q. d. nemo. Tamen. i. q̄uis tantopere appetatur gloria. i. appetitus gloriæ & ambitio paucorum. ſ. Syllæ & Marij, Cęſaris, & Pompeij, Augusti & collegarum, aliorumq́, qui ciuilia bella geſſerunt. & cupido laudis & tituli. i. clari nominis inſcriptionis. hæſuri. i. inhæſuri. ſaxis. i. ſaxeis ſepulchris, aut urnis exiſtentibus cuſtodibus cinerum: ad quæ tamen ſaxa diſcutienda. i. findenda & diſſoluenda ualent. robora. i. trunci aut uires. mala. i. inutilia & nociua. ſterilis ficus. i. eius quæ caprificus dicitur. Quandoquidem. i. cū ita ſit. ꝙ fata. i. fatales interitus ſint data. quoq́. i. etiam. ipſis ſepulchris. de qua re ſic dicit Auſonius: Miremur periiſſe homines: monumenta fatiſcunt Mors etiam ſaxis, nominibuſq́ uenit &c. Hæc in quam gloria & cupido tituli q̄tumuis parum duraturi. obruit. i. ſanguine & igni: quaſi diluuio quodam inoleuit. patriam dictorum ambitioſorum. ſ. Romam. Expende. i. pōdera Hannibalem ducem Carthaginenſium: quot libras inuenias in ſummo duce. q. d. pauciſſimas. & tamen hic eſt quem Africa perfuſa ab occidēte. ſ. Oceano Mauro. i. mari Atlantico. ꝙ pro &. admota ab oriente. ſ. Nilo tepenti propter calorem regionis. & admota rurſus utpote ab meridie uſq́ ad populos Æthiopum: quia clauditur mari Æthiopico: & ad alios elephantos indicos. ſ. aut libycos: hoc eſt quantumuis lata regio. tamen non capit. i. continere nō poteſt: eo ꝙ animus eius maior eſt: & maiora deſiderat: unde ſubdit. Hiſpania additur imperijs eius. tranſilit. i. celeriter quaſi non eſſet obſtaculum trāſit. Pyrenæū. i. montem diuidentem Hiſpaniam a Gallia: & tamen natura oppoſuit Hannibali. ſ. alpem & niuem. i. montem altum & niuoſum Italiam a Gallia & Germania ſeparantem. & ipſe Hannibal diduxit. i. in diuerſas partes duxit: hoc eſt diuiſit ſcopulos: hoc eſt ſaxa eminentia inter niues ſicut ſcopuli in mari eminenti. & rupit montem. i. partem mōtis aceto, quo liquefecit & peredit ſaxeam materiam. Iam. i. poſtq̄ talia peregit, tenet Italiam. & tamen tendit pergere ultra: & inquit nihil actum eſt: niſi frangimus portas ciuitatis Romæ. milite pœno. i. punico: hoc eſt Carthaginenſi exercitu. & niſi pono uexillum meū in media Suburra. i. regione populoſiſſima Romę. O qualis ſup. erat facies. ſ. Hannibalis: & quali tabella ſup. erat digna ut depingeret ad ſpectaculū. cū. i. qñ. bellua Getula. i. ex Getula parte Africæ: hoc eſt elephas, qui unus ſuperfuerat. portaret ducem. ſ. Hannibalem. luſcum. i. altero oculo captum: aut ſi mauis monoculum: quia alterum oculum frigore perdiderat. Ergo o gloria quæ horum cauſa es. qs eſt exitus. i. finis geſtorum eius. Nempe. i. certe. ſ. uictor multos uincitur. & abit præceps. i. præcipitanter in exilium. ſ. ad Antiochum regem Syriæ. atq́ ſedet ibi. i. ī illo exilio. ad. i. iuxta. prætoria. i. iuxta ſedem iudicialem regis. magnus & admirandus cliens. i. miniſter ipſum colens. donec libeat uigilare. i. uigilias exhibere & ſalutatoris munus. tyrāno. i. regi. Bithyno. i. Bithyniæ. ſ. Pruſię. Gladij non dabunt ſaxa non dabunt. tela non dabunt. i. nihil magnum, aut uiolentum dabit animæ. ſ. Hannibalis. quę miſcuit. i. perturbauit & confudit olim res humanas finem & exitum.

¶ A N N V L V S uindex Cānarum. i. qui ſumpſit uindictam de Romanis trucidatis ad Cannas uicum Appuliæ. de quibus paulo ante diximus. ¶ Demens: inſultat per ironiā Hanibali: qui dum gloriam ex rebus bellicis quærit. demum per uarias agitatus labores ueneno mortem ſibi attulit: ut eum dementem appellet quaſi qui maiorem gloriæ, q̄ ſalutis ſuæ rationem habuerit. ¶ Vt pueris placeas: ut pueri habeant materiam ad declamandum, quæ ſumebatur (ut diximus) ex hiſtorijs. ¶ Declamatio: eſt (ut ante docuimus illic: Declamare doces) forenſium actionum meditatio. Ita enim pueri exercebantur: ut ad ueras cauſas agēdas in foro eſſent inſtructi. ¶ Vnus orbis: ſenſus eſt: Alexander Magnus, qui gloriæ ſtudio animum adeo inſatiabilem geſſit, ut uno orbe contentus non eſſet, cognoſcet in fine uitæ cupiditates ſuas inanes, uanaſq́ fuiſſe, contentuſq́ erit ſolo tumulo, cum aliud ſecum ferre non licebit. per quod poeta docet homines per mortem moneri rebus humanis: ut momentaneis & caducis minime inhiandum: inanemque gloriam omnino fugiendam. Quod autem poeta dicat unum orbem non ſufficere Alexandro: hoc eſt ex hiſtoria. Nam (ut ſcribunt Plutarchus, & Curtius, & Cicero in Academicis) cū ab Anaxarcho ex perſuaſione Democriti præceptoris audiuiſſet plures eſſe mundos, fleuiſſe: amicisq́ percunctantibus quidnam fleret, reſpondiſſe: at non, inquit, dignum eſt flere ſi cum infiniti ſint mundi: domini unius uix facti fuerimus. Anguſta homini poſſeſſio fuit, quæ Deorum omnium domicilio ſuffecit. ¶ Pelæo iuueni: Alexandro Macedoni. Nam Pela (auctore Plinio, & Strabone) colonia fuit in Macedonia: ubi milites recenſebantur, & alebantur equi: unde & Philippum Pelæum appellauit Lucanus: Pelæi proles ueſana Philippi. ¶ Æſtuat: exudat, ueluti æſtuant, qui loco anguſto incluſi ſunt, unde nulla dentur ſpiracula. ¶ Aeſtuat infelix: infelicem eum appellat, qui in toto terrarum orbe, non minus ſe arctum putat, quam ſi clauſus ſit parua inſula. unde & Seneca ad Lucilium: ſic infelicem dicit: Alexander Macedonum rex diſcere geometriam infelix cœperat, ſciturus quam puſilla terra eſſet, ex qua minimum occupauerat. ita infelix dico ob hoc quod intelligere debebat falſum ſe cognomen gerere. Quis enim eſſe tam magnus in puſillo poteſt? ¶ Limite anguſto: ſpatio mundi. nam totum mundum putabat ſibi modicum & puſillum, ac ſi modica clauderetur inſula. ¶ Vt Gyari: Gyarus & Seryphus inſulæ ſunt exiguæ, in quas relegabantur ſontes: quarum Seryphus una eſt ex Cycladibus, de qua ſic Ouidius: Te tamen o paruæ rector

IO AN. B RIT.

Declamatio

Pela

tur rector Polydecte Seryphi. Gyarus autem una ex Sporadibus. Latine autem nomen declinatum est: sicut apud Virgilius. Abydus, Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi. ſ Vrbem munitam
Babylō a figulis: Babylonem intelligit, quam Semiramis uxor Nini condidit in Assyria muris coctilibus: tantæ latitudinis: ut duo currus contrarij exciperentur. De qua multa Diod. Trogus, Strab. Plin. Solinus, & alij. Illic Alexander sublatus fertur ueneno: quod dedit Antipater per Iolam ministrum, conscio (ut nonnulli tradiderunt) Aristo. Venenum fuit aqua frigidissima: quę manat ex Nonacria eiusdem Arcadiæ: nec contineri potest alio uase: quam muli ungula. auctor.
Sarcophagus Pli. in fine li. 30. Plutar. & Victruuius. ſ Sarcophago cōtentus erit: sarcophagū pro sepulchro posuit. Nam sarcophagus lapis est (ut scribit Pli. lib. 2.) qui circa Asson Troadis nascitur: in quo mortuorum corpora recondita constat consumi præter dentes: omniaque, quæ illata sunt una cum cadauere fieri lapidea. ἀπὸ τῆς σαρκὸς: quod significat carnem humananam: & φαγῶ comedo. De eo lapide sic scribit Celsus: Lapis etiam, qui carnem exedit: quem Sarcophagon Græci uocant. scribit Strabo cadauer Alexandri ereptum fuisse Perdicæ a Ptolemęo, Alexandriamque delatum, atque conditorium illic extructum fuisse. quod (ut scribit Tranquil.) iussit aperiri Augustus, cum Alexādriam uenisset, superatis Antonio, & Cleopatra. Sed quando de sarcophago facta est mentio: subijt mihi monere locum illum apud Plautio Amphit. esse corrigendum: ubi
Loca Plauti emendata legitur: Hæc sola sarcam gestatitu scribe sic: quod nos recte emendauimus: Hæc sola sana restat meorum familiarium: sequitur enim: immo omnes sani sunt profecto. dicit enim Amphitryo omnes familiarium esse insanos: quum ab eis non cognoscatur prçterquam ab Bromia: quam solam dicit restare sanam. Facile enim fuit sarcā pro sanam scribere. Sic etiam locus ille in Asinaria est castigandus: ubi scriptum est: Vides meam ante mergere. Nos sic correximus. Vides ne amantem egere. Luginti minis, de quibus ante. ſ Mors sola fatetur: sola, inquit, mors docet hominem, qui tantopere intus nescit, inanemque hanc mortalem gloriam quærit esse quiddam minimum quando mortuus uel paruula urna reconcatur: hocque maxime dictum est ob Alexandrum: cuius animus tantus erat: ut uix eum totus orbis caperet: qui mox exiguo captus est tumulo. ſ Creditur olim: damnat & Xerxem stultitię: qui cupitate glorię incensus inenarrabili belli apparatu Græciam aggressus est: ubi tandem superatus est, summo cum dedecore in Asiam refugit. Cuius rei historia (ut luculenter docent Iustinus lib. 2. Herodo. lib. 7. Plutar. in
Xerxes uita Themistoclis, & Probus Æmilius) ita se habet: Xerxes cum Græcis bellum illaturus esset comparatis septingentis millibus hominum de regno, & trecentis de auxilijs: & decies centum millibus nauium numero, fabricato ponte super Hellespontum traiecit in Europam: ubi inito prælio: cum Persæ a Græcis duce Themistocle bello nauali superati, in fugamque conuersi essent: ipse tali clade perculsus & dubius consilij, hortante Mardonio milites ducibus perducendos tradit: ipse cum paucis Abydon contendit: ubi cum solutum pontem hybernis tempestatibus offendisset: piscatoria scapha traiecit in Asiam trepidus: quæ omnia hoc in loco poeta prosequi
Athos tur. ſ Velificatus Athos: Athos mōs est altissimus Macedoniæ: qui ad mare Ægeum usque porrigitur, & in æstate umbram extendit ad Lemnon insulam maris Ægæi, quem (ut scribit Herodotus lib. 7. & Iustinus) Xerxes, cum in Græciā uenisset, classemque haberet ad Eleuntem Cheronesi stationem, iussit abscidi a continenti: fossa autem facta est longitudine mille & quingentorum passuum. ea latitudine, ut duas naues contrarias exciperet, quod quidem factum est cum ad ostentandam potentiam, tum ad relinquendam memoriam magis, quam ad ullam expeditionem necessariam. Ergo uelificatus. i. per quem naues suis uelis nauigauere. Catullus: Per medium classis barbara uenit Athon. ſ Athos: in nominatiuo Athon inuenitur & Athos: cuius genitiuus & datiuus est Atho more attico: accusatiuus Athon a nominatiuo Athos. Virg. Aut Athon aut Rhodopem aut alta Ceraunia telo Deiecit. Atho autem a nominatiuo Athon: ablatiuus Atho. Ouid. lib. 2. de arte amandi: Quot lepores
Grecia mendax in Atho, quot apes pascuntur in Hybla. ſ Et quicquid Grçcia mendax: innuit Iuue. ea quæ de Xerse dicuntur esse fabulosa. Nam Grçci historici fabulas plerunque historijs inferciunt, mendacijsque gaudent. unde Plin. lib. 5. cap. 1. loquens de nemore Hesperidum sic loquit: Nec pter oleastros aliud extat ex narrato illo nemore. Minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia de ijs prodita. Idē in. 8. Mirum est quam procedat Grçcia credulis: nullum tam impudens mendacium est: ut teste careat. Sic etiam a Valerio in capite de amicitia laxantur ut mendaces: Illa gentis ad fingendum paratæ monstro similia mēdacia. unde & Cic. in. 1. limine de legibus ait: Apud Hero. patrē historię, & apud Theopō. Inumerabiles esse fabulas. ſ Cōstratū classibus nā nauiū decies centū millia habuisse dicitur. ſ Suppositoque rotis: nā ut ex Asia in Europā traijceret copias, pontē fecit, quo Abydū Sesto iunxit: inter quas urbes Hellespontus non maiore est spatio, quam septem stadiorum. Sed cum pons tempestate, & fluctibus esset quassatus, iussit trecenta uerbera ponto infligi, & compedes iaci, & colaphos incuti. Herodotus auctor est libr. 7. cum his quoque misisse, qui stigmata ponto inurerent, hac barbara & uesana execratione, quasi disiecti pontis pœnas infligeret. O amara aqua, rex compedes has inijcit quod illū iniuste læseris, abs quo nihil mali passus fuisti. Etenim rex Xerxes uolueris, nolueris ue trāsmittit, meritoque tibi nemo amplius sacrificabit, ut amaro, dolosoque fluuio: sed pontem occisis prioribus architectis refici iussit. Virg. in Culice sic: Non perfossus Athos, nec magno uincula ponto Iacta, meo quærent iam sera uolumine famam, Non Hellespontus pedibus pulsatus equorum, Græcia cum timuit uenientes undique Persas. ſ Rotis hoc est curribus: qui per pontem fabricatum in Europā traducti sunt. Quod tamē minus admirabile facit, quod Caligula (auctore Tranquillo) contabulauit medium interuallum Baiarū usque Puteolos trium millium & sexcentorum fere passuum. ſ Credimus altos Defecisse amnes: tanta enim fuit (ut diximus) hominum multitudo: ut non immerito proditum sit flumina ab exercitu fuisse siccata: Græciamque omnem uix capere exercitum eius potuisse. ſ Medo: Medi populi sunt orientales Asiæ maioris contermini Persis: quod Medi
Apule. in. 1. Apologia ostendit: cum dicit Cyrum maiorem ob locorum uicinitatem fuisse Semimedum, & Semipersam. ſ Et madidis. i. credimus & ea, quæ Sostratus madidis alis cantat. fuit Sostra- Sostratus
tus quidam Augusti temporibus homo (ut scribit Plutar. in Marco Antonio) omnium ætatis suæ ad dicendum ex tempore promptissimus: sed tamen academię nō decenter se inferens de hoc poeta non intellexit: sed de alio, quem poeta innuit de expeditione Xerxis in Græciam multa conscripsisse. Verum cum de eo alibi nos legisse non meminerimus: rem ut adhuc indagandam relinquimus: eosque miramur, qui fallo tradiderunt Sostratum ex testimonio Herodoti uatem fuisse, qui de aduentu Xersis prædixerit: cum ab Herodoto, non Sostratus, sed Onomacritus quidam sortilegus nominetur in septimo: cuius suasu Xerxes ad inferendum Græciæ bellū est inductus. fuit & alius Sostratus Gnydius, qui ob nauigantium salutem turrim Pharon fabricatus est, Ptolemęo permittente nomē eius in ea inscribi. auctor Plio. lib. 36. ſ Alis madidis: hoc est furore poetico plenis & ebrijs. Nam madidus ponitur pro ebrio. Plaut. in Amphit. Faciam ut sit madidus sobrius. ſ Ille tamen qualis redijt: irridet poeta fatuum regem: cuius introitus in Græciam quam terribilis, tam turpis, ac fœdus discessus fuit. Nāque non solum terrestri
prçlio superatus est, sed demum & nauali apud Salamina profliga- Salamis
tus a Themistocle, in Asiam fugere coactus est. Salamis autem, siue Salamin insula est ex aduerso Atticæ iuxta Aeginam. Eiusdem nominis est etiam ciuitas in Cypro, quam Teucer fugiēs Telamonem patrem condidit. ſ In Corum, atque Eurum: speciem pro genere posuit. ſ Barbarus: ignominiose barbarum appellat: hocque ex historia. nam Græci uolentes Xerxem significare, Barbarum dicunt, quasi uesanum hominem. ſ Carcere Æolio: in antro Æoli, qui Iouis ex Acesta filia Hippotæ Troiani filius temporibus Iliacis, Æolijs insulis imperauit. & cum incolis uentorum flatus prædiceret, existimatus est in potestate sua uentos habere. unde Virg. Imperio premit, ac uinclis & carcere frenat. & Ouid. lib. 14. Metamor. Hippotaden cohibentem carcere uentos. ſ Ennosigæum. i. Neptunum. est enim compositum ab ἐνόω quod est cōcutio: & γαῖα terra: eo quod mare fluctibus terrā concutiat. unde Gelli. causas terræmotus sub dubio explicans inquit: Ventorum ne ui accidat specus, hiatusque terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cauis undantiū fluctibus, pulsibusue: ita ut uidentur existimasse antiquissimi grçcorum, qui Neptunum Ennosigæum appellauerunt, an cuius aliæ rei causa nondum etiam pro certo habitum. ſ Mitius id sane: ironicos subaudi fuit: tantummodo iniecisse uincula: & quod nō credidit dignum stigmate: quasi dicat adeo fatuus & uesanus fuit: ut etiam dignum stigmate existimauerit. nam (ut diximus) Neptunum iussit Stigma
notis inuri. Est enim stigma nota, & punctum, quo quis signatur. a στίζω quod est punctio. per translationem autem capitur pro suggillatione & nota infamiæ. Tranq. in Cæsare: Perpetua stigmata imposita nō dissimulauerat. Mar. li. 12. Frōs hæc stigmate nō meo no-

tanda est. Huic iam fatuo & uesano. Quisquã uellet seruire Deorum? q.d. ne Dij quidem ab iniurijs eius tuti essent, si eis contingeret ei ministrare: sicq; eius persequitur fatuitatem. Sed qualis rediit: hic qui tam terribili apparatu Græciam inuasit. Estq; facta repetitio in irrisionem tam fatui conatus. Nempe una naue: nam una (ut diximus) tñ scapha piscatoria aufugit in Asiam. Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis uarietate miranda, in exiguo latitantem uidere nauigio, quem paulo ante uix æquor omne capiebat carentem etiam omni seruorum ministerio. Has.i.tales. Exegit gloria gloria inquit & honorũ cupiditas in causa fuit, ut multi in tales prolaberentur pœnas: per quod colligit gloriam multis perniciosam solere esse. unde Ouid.in. 15. A nobest quoq; gloria multis? Exegit: sumpsit has pœnas, & hec supplicia. Exigere autẽ uarijs significationibus accipitur: sed hoc loco pro sumere ut illud apud Valeriũ Papyrius in pœna exigenda perseuerauit. Exigere inquirere. Virg. Quærere cõstituitq;, socijsq; exacta referre. Exigere eijcere, excludere. Terent. Spectandæ an exigendæ sint uobis prius. Apule.l.4. Floridorum: Eas omnes pestes montibus exegit. Exigere, debitum repetere. Cic. in epistola ad Cassium. Sed nõ urgeo: longiores enim expectabo, uel potius exigam. Exigere cogere. Virgi. Quos improba uẽtris Exegit cæcos rabies. Exigere agere. Vir. Omneis ut tecum meritis pro talibus annos exigat. Exigere diffinire, constituere. Virg. Decreuitq; mori tẽpus secum ipsa, modũq; Exigit. Exigere finire. Ouidius: Iamq; opus exegi.

Exigere

Da spatium vitæ, multos da Iuppiter annos,
Hoc recto vultu, solum hoc & pallidus optas
Sed q̃ continuis, & quantis longa senectus
Plena malis, deformem, & tetrũ ante omnia vultũ
Dissimilemq; sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesq; genas, & taleis aspice rugas,
Qualeis, vmbriferos vbi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater Simia bucca.
Plurima sunt iuuenum discrimina, pulchrior ille
Hoc, atq; ille alio, multum hic robustior illo,
Vna senum facies, cum voce trementia membra.
Et iam leue caput, madidiq; infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi,
Vsq; adeo grauis vxori, natisq;, sibiq;,
Vt captatori moueat fastidia Cosso.
Non eadem vini, atq; cibi torpente palato
Gaudia, nam coitus iam longa obliuio, vel si
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus,
Et quamuis tota palpetur nocte, iacebit.
An ne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
Canicies? quid, quod merito suspecta libido est,
Quæ Venerem affectat sine viribus? aspice partis
Nunc damnum alterius, nam quæ cantãte voluptas
Sit licet eximius citharœdus? sitve Seleucus,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna.
Quid refert magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiat, atq; tubarum
Concentus? clamore opus est, vt sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.

mis sæuitiam suam ostendere. in.i. contra. Corum, & Eurum uentis illos nunq̃ passos hæc.i. huiusmodi flagella in carcere Æolio.i. Æoli regis uentorum. & qui uinxerat.i. ligauerat. compedibus.i. uinculis pedum ipsum Ennosigæum.i. Neptunum: & posuit pro mari maris Deũ. id sup. fecit sane mitius, q̃ non credidit.i. existimauit ipsum mare. dignum stigmate.i. punctura: a stigo quod est signa facio, uel uerbero: aut a stizo, quod est pũgo. uerberauit quidem flagellis mare: sed non dereliquit stigmata: quia mare percussum sine cicatricibus & stigmatis consolidatum est. Id ergo satyrice dicit in demẽtiam Xerxis: qui (ut scribit Herodotus) cum oborta in mari tempestas pontem, quem superinstruxerat, diruisset: furiatus Hellespontum plagis trecentis affecit: compedesq; grauissimas in ipsum deijci uoluit: barbara porro & insulsa adijciens uerba &c. Nõ sup. quisq̃ Deorũ uelit seruire.i. inseruire morẽ gerere & fauere. huic.i. huiusmodi homini tam fero, & tam barbaro. q.d. minime. Sed q̃lis rediit Xerxes post q̃ innumero exercitui talia peregit? Nempe.i. certe. rediit sup. una naue. fluctibus cruentis.i. per fluctus cruentos: & sanguine suorũ. & hoc prora.i. priore parte nauis: a proruendo dicta. tarda.i. retardata per densa cadauera. has.i. huiusmodi pœnas: quas Hannibal: Alexander & Xerxes passi sunt. exigit.i. postulauit gloria toties optata ab eis. s. qui sic per eam perierunt.

IOAN. BRIT. ¶ DA spatium uitæ: confutat & uota illorum. qui longam sibi ex optãt uitam: ostendens multis argumentis nihil homini posse melius cõtingere breuitate uitæ. iuxta illud Plinij: Natura nihil hominibus breuitate uitæ p̃stitit melius. Hebescunt sensus, membra torquentur, præmoritur uisus, auditus, incessus, dentes etiam, ac ciborum instrumenta, nulla demum gentis quies unq̃ est, quæ omnia incommoda a poeta cõmemorantur. Deformem: proponit incõmoda longæ uitæ. Pro cute pellem: distinguit poeta pellem a cute. ut pellis dicatur in sene cutis in iuuene. licet apud auctores hæc confundantur. Cutem & pellem dicimus indifferenter in brutis, & hominibus. cutem etiam in arboribus, & pomis corticẽ ipsum. Pendẽtesq; genas: genæ dicuntur proprie tegumẽta supiora pariter & inferiora oculi. q̃ ẽt palpebræ appellãtur. Pli.li.xi.ca.37. Quę senescẽtibus solẽt flaccescere. prisci tñ genas (auctore Pli.) appellauere ĩfra oculos malas. iuxta quod possemus intelligere pelliculas pẽdentes ex maxillis. Quales umbriferos: ordo est: Quales rugas simia iam mater scalpit in uetula bucca, ubi Tabraca pãdit saltus umbriferos. Tabraca: oppidũ est Africę, Mela, & Ptolemæo, & Pli.li. 5. ca. 3. Solino, Claudiano, Silio Italico, auctoribus. ibi magna est copia simiarũ. unde Strabo lib. sic tradit. Refert Possidonius se cũ ex Gadibus in Italiã nauigaret, in Libyæ oram delatũ esse: ac siluã quãdã secus mare uidisse simijs plenã quarũ aliæ sup arboribus, alię in terra sederẽt, nullę catulos haberẽt, & ubera depẽdẽtia, risisse itaq; cũ eas uberibus graues cerneret, nõnullas ẽt caluas, nõnullas herniosas. a Tabraca fit possessiuũ Tabracenus. Vna senum facies: una qualitas, una paritas, una similitudo. Vir. in Geor. Nec pingues unã in faciẽ nascũtur oliuę. Infantia.i. more infantis semp nares stillãt. legit & inflãtia & melius. Gingiua: a gignẽdis dentibus dicta. Grauis: molestus. Cosso captatori: Cossi (ut scri. Festus) dicuntur natura rugosi a similitudine uermiũ lignũ edẽtiũ. hic ppriũ est nomẽ captatoris auarissimi de quo añ. Torpẽte: hebescẽte. Cũ ramice ramex morbus est: q itegris testiculorũ tunicis innascit: cyrsoceles Græci appellãt,

Genæ

Tabraca

Cossus

Ramex

ASCen. ¶ SED ille. q.d. nobilis annulus in quo uenenum occultauerit. existẽs uindex.i. uindicator. Cannarum.i. stragis Romanorum ab Hannibale apud Cannas factæ. & ultor tanti sanguinis. O Hannibal demens.i. & curre. per sæuas alpes ut placeas pueris in scholis. s. rhetorum. & fias declamatio.i. prebeas thema & materiam declamandi. Addit aliud exemplum dicens. Vnus orbis.i. mundus non sufficit iuueni Pelæo.i. Macedonico: hoc est Alexandro Magno in Pela urbe Macedoniæ nato. ipse infelix: quia non cõtẽtus eo quod habuit. æstuat.i. ardet cupiditate. s. clausus angusto limite mundi.i. quem angustum censuit. ut.i. ac si clausus esset scopulis Gyaræ.i. insulæ illius breuis, quæ Sporadum una est. & Seripho.i. insula illa Cycladum una. parua.i. modica. tamen cum.i. post q̃. Alexãder. s. intrauerit urbem munitam a figulis.i. lapidibus coctilibus. s. Babyloniam, ubi ueneno necatus est. ipse erit contentus sarcophago.i. sepulchro carnẽ exedente. sola mors fatetur.i. aperte demonstrat quantula.i. q̃ parua sint corpuscula hominum. Addit exemplum Xersis regis Persarum dicentis. Athos.i. mons Macedoniæ quem Xerxes continenti abscidit. creditur uelificatus.i. uelo textus. olim.i. tempore Xersis. & quicquid Græcia mendax audet in historia. creditur.i. credi potest. nos credimus mare solidum.i. integrum. & ex omni parte constratum.i. coopertum ijsdem classibus: quibus. s. Athos uelificatus. & credimus mare solidum suppositum rotis uehiculorum. s. constructo super ipsum ponte. nos credimus altos.i. profundos. amnes.i. fluuios defecisse aquis. s. & credimus flumina esse epota.i. potando exhausta. & hoc Medo.i. exercitu Medorum & Persarum prandente. & credimus quæ Sostratus poeta græcus cantat alis madidis: quibus in altum uolat.i. potus, aut furore poetico irrigatus. Tamẽ.i. quamuis. talia egisse credatur: qualis rediit relicta Salamine? ille barbarus. s. Xerxes solitus sæuire flagellis.i. re

uenas

uenæ intumescūt, hę quoq; intortæ, glomerateq; ad superiorē ptē uel ipsum scrotum implent, uel mediam tunicam, uel mam: interdū etiam sub ima tunica circa ipsum testiculum: neruumq; eius increscunt. ┏ Suspecta libido: quid, inquit, dices q ij, qui in coitu operā præstare non possunt, suspecti sunt ne sint irrumatores: ita enim fascinus arriguntur. unde Mart. Summa petas. i. os, illic mentula uiuet anus. Tiberius ad hoc irrumationum tum natura (ut scri. Suet.) & ætate pronior erat. nā qui senex est, facilius hanc detestandam libidinem, quę uiribus non indiget, exercere potest q̄ coitum. ┏ Aspice partis: alio incommodo senex afficitur, q auditu priuatur. nulla enim ei potest esse uoluptas aliquo canente. ┏ Situe Seleucus. i. optimus citharędus, qualis fuit Seleucus ut sit sensus: Nulla suauitate modulationis demulcetur, licet optimus citharœdus canat, & ipse Seleucus, quem pro optimo sui temporis citharędo intelligit: & licet sint illi quibus est mos decurrere palla aurata: hoc est tibicines, quorum cantus est multo clarior. Tibicines enim induti ueste longa uagabantur per scęnam canendo. Hora. in poetica Sic priscæ, motumq; & luxuriā addidit arti Tibicē, traxitq; uagus per pulpita uestem. ┏ Quid refert: reiicit eos, qui possent dicere senem nō audire, quia a canentibus longe sedeat. ut sit sensus: Sedeat q̄ parte uelit theatri non tamen audiet citharœdos, qui uix exaudiat cornicines & tibicines, quorum sonitus sunt acerrimi. ┏ Quot nunciet horas: nam pueri nunciabāt horas dominis. Mar. in. 8. Horas quinq; puer nondum tibi nunciat, & tū Iam conuiua mihi Ceciliane uenis Plin. li. 7. Cn. Bebius Pamphilus prefectura & ipse functus obijt cū a puero quæsisset horas.

Præterea minimus gelido iam corpore sanguis
Febre calet sola. circumsilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum si nomina quęras
Promptius expediā, quot amauerit Hippia mœchos
Quot themison ægros autumno occiderit vno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exorbeat vno
Maura die, quot discipulos inclinet Amillus,
Percurram citius quot villas possideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luscis inuidet, huius
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirūdinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna, sed omni
Membrorum damno maior dementia, quæ nec
Nomina seruorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita cœnauit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit, nam codice sæuo
Hæredes vetat esse suos, bona tota feruntur
Ad Phialen, tantum artificis valet halitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.
Vt vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera natorum, rogus aspiciendus amatæ
Coniugis, & fratris, plenæq; sororibus vrnæ.
Hæc data pœna diu viuentibus, ut renouata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigra veste senescant.

& cibi sunt sup. senibus, quę erāt ipsis iuuenibus. & hoc palato torpente. i. hebescēte & amittēte uim gustatiuā: dico uini & cibi. innuit poeta non faciens mentionē de uenerea libidine: quę in iuuenibus maior esse solet. nam longa obliuio coitus. i. coeūdi est iam sup. senibus. uel si tu qui senex es. coneris. i. frustra attētes exercere actū uenereū. exiguus neruus mēbri. s. uirilis iacet: quia erigi aut arrigi neq̄t. cū ramice. i. morbosis testiculis. & iacebit q̄uis palpet tota nocte. An ne hæc canicies, q̄ in pube nouissima nascit. inguinis. i. mēbri uirilis. ægri. i. infirmi. potest sperare aliqd sup. uoluptatis ueneree. q d. minime. Quid sup. dices q libido q̄ affectat Venerem sine uiribus. i. arrectione mēbri per irrumationē. s. est merito suspecta in senibus qa p̄supponitur de eis q alia habere nō possent. aspice nūc damnū alterius ptis. s. aurū. nā q̄ uoluptas est sup. seni cātante sup. aliquo licet ille sup. sit eximius citharœdus. ue p uel. sit Seleucus. i. optimus tibicē: qualis fuit Seleucus & licet sup. sint tales musici: qb9 mos est fulgere. i. resplendere. lacerna. i. ueste exteriori aurata. i. aurū inter textū: aut faciē auras cei pāni habēte. qd refert. i. qd interest. in qua pte theatri. i. publici spectaculi sedeat: q uix exaudiat cornicines atq; cōcentus tubarū. i. cātus multorū simulsonātiū. q. d. nihil opus est clamore: ut auris eius sentiat quē puer dicat uenisse aut quot horas puer iussus disquirere nunciet.

IOAN. BRIT. ¶ PRÆTEREA minimus aliud senectutis uitiū ōndit q. s. calore naturali destituat. ┏ Hippia. mulier adultera suis tpibus de qua supra: Hippia quid uidit. ┏ Themison: a Plinio & Cornelio Celso cōmendat ut optimus medicus: licet hoc loco a Iuuenale notetur. ┏ Quot Basilus socios tpibus Cæsaris Basilus uiguit. de quo Luca. Vt primū aduersę socios in littore terræ, Et Basilū uidere ducē noua furta p ęquor Exqsita fugę. uñ hic ponit pro quocūq; puinciarū spoliatore. ┏ Circūscripserit: circūuenerit, & fraudauerit. uerbū aūt formatū a lōga scriptura: qua hoies circūligātur, & illaqueātur. uñ circūscriptorē dicimus defraudatorē, & deceptorē. Iuue. in Saty. 15. Pupillū ad iura uocantē Circūscriptorē. ┏ Hirrus: (ut est apud Home. in. 18. Odyssex) Ithacēsis fuit, mendicus, stultus, magno corpore: sed nullis uiribus: quē Vlysses domū reuersus sub medici habitu pugnis pene occidit. De quo sic Mart. Cū sis tā paup q̄ nec miserabilis Hirrus. Oui. Hirrus egēs. Bi nominē appellat Oui. in Ibin. Nā & Arnæus dictus ē. hic uero ficto noīe a Iuuenale ponit p paupe tutore ἴρος. n. ut scribit Gel. attici aspirāt, iterptaturq; paup. uocāt. n. attici ἴρον ἴρον qd significat piscē pauperē. ┏ Inclinet: ad obscœna. ┏ Amillus: hūc ēt Mart. notat ut prædiconē lib. 7. Reclusis foribus grādes p̄cidis Amille Et te dephendi cū facis ista cupis. ┏ Exorbeat: telládo. s. ┏ Quo tondēte: de Cinnamo tōsore itelligit: de quo in. 1. Saty. ┏ Coxa debilis: debilē appellamus, q corpore nō sit integro: sed aliqua pte māco. Seneca. Vt magis diligas integrū oibus mēbris: atq; illę sum, q̄ debilē, aut luscū. Idē in cōtrouersis: Quidā expositos debilitabat, & debilitatos mēdicare cogebat, ac mercedē exigebat ab eis Tranquil. in Augu. In hoc ludicro C. Noniū asprenatē lapsu debilitatum, aureo torque donauit. ┏ Luscis: luscus appellatur qui & hebeti est ui su, & q altero oculo caret. Mart. Oculo Philenis semp altero plorat: Quo fit illud mō q̄ns, lusca est. uñ & luscosus dr inter diu parū cernēs. quos græci (auctore Fulgētio) myopes uocāt. Pla. i Merca. Mirū st lolio uictitare te tā uili tritico, qa luscios' es. dicūt. n. comedētib' loliū oculos obscurari.

Circūscribo

Hirrus

Debilis

Luscus

ASCen, ¶ D A spatium uitę. Ostendit in longa uita nō consistere uera bona, licet omnes eam exoptent. Ordo est. Tu pallidus. i. timore mortis pallens: optas solum hoc. & optas recto. i. erecto uultu quasi qd sine peccato, aut uanitate optare posses hoc solum. o Iupiter. i. iuuans pater. i. o supreme Deus. da spatium uitæ. i. diu uiuendi. & da multos annos. Sed q̄. i. q̄tum continuis. & quantis. i. q̄ magnis. malis. i. doloribus & aduersitatibus longa senectus est sup. plena. q. d. maxime continuis & maximis. Aspice si uis mala senectutis cognoscere. ante omnia uultum deformem, & tetrum. dissimile sui. i. eius, qui prius erat. & aspice pellem deformem. i. laxam & rugosam ac fœdam. pro cute. i. loco cutis nitidæ, & bene curatæ in adolescentia & iuuenta. & aspice genas. i. inferiora oculorum cilia pendentes & aspice tales rugas. qualis. i. quales. simia mater. i. annosa & multorum mater. scalpit in uetula bucca illic sup. ubi Tabraca. i. patria illa simiarum. pandit. i. aperit ipsis. saltus umbriferos. i. siluas ingentes. Plurima sunt discrimina. i. plurimæ sunt differentiæ in figura oris & formositate iuuenum. ille iuuenis sup. est pulchrior hoc: atq; ille est pulchrior supp. alio: hic est multo robustior illo. una. i. uniformis. facies. i. factura aut forma oris est senum. & membra tremētia cum uoce sup. tremente: uel cum loqui uolunt sunt sup. senum. & caput iam leue. i. depilatum hoc est caluū. & infantia. i. signū immundicię infantię nasi madidi sup. est senum: & panis est frangendus misero seni. gingiua. i. carne mandibulæ. inermi. i. sine dentibus existente. Atq; ipse senex est grauis. i. molestus uxori & natis: & sibi. s. ipsi. adeo. i. intantum. ut moueat fastidia. i. nauseam & tædium. Cosso captatori. i. heredipetę & inescatori senū orborū: qbus blāditur & palpatur. & nō eadē gaudia. i. nō eędē uoluptates uini

Rictus ¶ Rictũ.i.os.estq; apud auctores inueniri & in hoie, & animali bruto. Horat.in Satyr. Ergo non satis est risu deducere rictum Auditoris. Plin.lib. 7.loquens de tauris quibusdam siluestribus sic scri. Oculis caeruleis, pilo in contrariũ uerso, rictu ad aures dehiscente. Mart. Rictibus his tauros nõ eripuere magistri. Rictus etiã in auibus dicitur. Plin.lib. 10.cap.9. loquens de Cocyce aue sic ait: Nec alio quam colore, ac rictu colũbi potius. ¶ Sed omni Membrorum damno: ostẽdit inter alia senectutis incommoda hominem etiam, quod omnium est grauissimum, desipere. ¶ Ad Phialen: mulierem fellatricem sui temporis notat: cui senex irrumator bona sua reliquit. ¶ Oris artificis: ad fellãdũ: scilicet. ¶ Quod steterat: idest quod os pro ipsa steterat. ¶ In carcere fornicis: in lupanari: in quo meretrices non aliter quam noxij in carcere continentur. ¶ Vt uigeant: esto, inquit quid animi sensus uigeant: multa tamen incommoda patienda sunt. ¶ Nigra ueste.i.lugubri & pulla, q̃lis i funerib⁹ solet sumi.

ASCen. ¶ PRAETEREA minimus & cæt. Prosequitur incommoda senectæ ætatis. Ordo est: Praeterea minimus.i. paucissimus sanguis existẽs in corpore iam gelido.i.frigescente. calet sola febre. omne genus morborum circumsalit.i. saltu quodam quasi ex insidijs aggreditur senẽ. quorum.s. morborum si to quæras nomina, q̃a tot & tã uaria sunt, ego expediam.i.expedite dicam promptius quot moechos Hippia mulier senatoria (de q in.6. dictũ ẽ) amauerit. & quot ægros Themison.i. medicus ille imperitus occident uno autumno. quot socios.s.Romani imperij. Basilus.i. iniquus gubernator. circumscripserit.i. deceperit. & quot pullos Hirrus circunscripserit. & quot uiros.mentulas uirorum. Maura fellatrix illa longa.i.procera, & grandis fœmina. exorbeat.i.sorbendo purget quot discipulos: idest sequaces. Amillus: idest pædico ille notissimus inclinet. Et ego percurrã citius quot uillas possideat nunc is sup.s.Cinnamus.quo tondente.i.cum ipse tõderet. barba grauis: id est molesta sonabat mihi iuueni. Et ita more satyrico per transitum carpit uarios. Tangit autem quosdam morbos senum dicẽs: ille.s.senex est debilis humero. hic.i.alius lumbis. hic.i. alius coxa.i.femore. ille.i.alius perdidit ambos oculos. & inuidet tanquam felicibus. luscis.i. unum oculum adhuc habentibus. Pallida labra huius capiunt cibum alienis digitis.i. hic impos est manuũ. hic suetus diducere rictum.i.aperire & claudere os ad libitum suum. ad conspectum cœnæ.i.cœnantium: hiat tantum non potẽs aperire os. ceu.i.tanquam pullus hirundinis debilem adhuc garritum & screatum habens. ad quem pullum mater ieiuna (hoc uerbo affectum maternalem significat) uolat pleno ore.i.qualem sonitum facit cum mater abuolat cum cibo. sed dementia.i.alienatio mentis & furor est maior omni damno mẽbrorum q̃ dementia.i.deliratio, nec agnoscit nomina seruorum, nec uultum amici, cũ quo cœnauit nocte præterita: sup.proxime. nec agnoscit illos, quos genuit. & quos educit.i.nutrit & educat. Et illectus a fellatrice uetat eos, quos genuit esse suos hæredes. & hoc codice.i.tabella, uel instrumento testamentali. sæuo.i.impio. tota bona feruntur ad Phialem fellatricem illam. Tantum ualet halitus.i. attractio tepefaciens oris artificis. q̃.i.quia. steterat multis annis in carcere.i.loco obscuro. fornicis.i.prostibuli sub fornice constituti. Sed licet sup.demus ut sensus uigeant. tamẽ funera.i.cadauera. natorum.i.filiorum. sunt ducenda ad sepulchrum.s. & rogus.i.ignis incensus, coniugis amatæ.i.carissimæ & incomparabilis.i.in quo ipsa comburi debet est aspiciendus. & rogus fratris est aspiciendus. & urnæ.i. uascula in quibus cõtinẽtur cineres ustorum, ab urẽdo dictæ, plenæ sororibus.i.cineribus sororũ. dicit aut fratris & sororum: aut quia plures etiã tunc mulieres, q̃ uiri nascebantur: aut quia citius obibant mulieres, q̃ uiri: aut quia uersus ita consuluit: nec pœna data est diu uiuentibus: ut senescant clade domus semper renouata in multis luctibus. q.p &. in perpetuo mœrore. & nigra.i.lugubri ueste.

Rex Pylius (magno si quicq̃ credis Homero)
Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.
Felix nimirum, qui per tot sæcula mortem
Distulit, atq; suos iam dextra computat annos
Quiq; nouum toties mustum bibit, oro parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, & nimio de stamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem, nam quærit ab omni
Quisquis adest socio, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit æuo.
Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atq; alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad vmbras
Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum ceruicibus inter
Iliadum lachrymas, vt primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaq; Polyxena palla,
Si foret extinctus diuerso tempore, quo iam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euersa, & flammis Asiam ferroq; cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Iouis, vt vetulus bos,
Qui domini cultris tenue, & miserabile collum
Præbet ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille vtcunq; hominis, sed torua canino
Latrauit rictu, quæ post hunc vixerat vxor.
Festino ad nostros, & regem transeo Ponti,
Et Crœsum, quem vox iusti facunda Solonis
Respicere ad longæ iussit spatia vltima vitæ.
Exilium, & carcer, Minturnarumq; paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc causas habuere. quid illo ciue tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius vnquam,
Si circunducto captiuorum agmine, & omni
Bellorum pompa animam exhalasset opimam,
Cum theutonico vellet descendere curru?
Prouida Pompeio dederat Campania febras
Optandas, sed multæ vrbes, & publica vota
Vicerunt. igitur fortuna ipsius, & vrbis
Seruatum victo caput abstulit. hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, cecidítq; Cethegus
Integer, & iacuit Catilina cadauere toto.

¶ REX Pylius: Nestor Nelei filius Pylon Triphyliæ urbem imperio tenuit. Ouid. Nos Pylon antiqui Neleia Nestoris arua Misimus: Incerta est fama remissa Pylo. Constat autem tres fuisse urbes hoc nomine: hasq; oẽs in Peloponneso, unam in Elide ad Alpheum, quam & Eleam nuncupãt: alteram in Messenia sub Ægalio monte, quam Coryphasiam: tertiam in Triphylia quam & Thriphyliacam & Lepreaticam, necnõ & Neleiam a Neleo patre Nestoris uocant. Hic tertiã hominum ætatẽ uixisse dicitur ab Home.in.3.Odysseæ. Ouid. Vixi annos bis centũ: nunc tertia uiuitur ætas. Cice.in Catone maiore: Videtis ut apud Homerus sæpissime Nestor de uirtutibus predicet. Tertiã enim iam ætatem hominum uiuebat. Horatius: At non ter æuo functus amabilem Plorauit omnes Antilochum senex annos. Antilochum in bello Troiano amisit, quem Memnon Auroræ filius (ut scribit Quintil.) interemit. Achilles mox precibus motus Nestoris in ultionem Antilochi Memnonem interfecit. ¶ Secundæ uitæ a cornice.i. post cornicis eẽ, quæ multis sæculis fertur uiuere. Hesiodus enim (ut putat Pli.) fabulose multa de hominum æuo referens cornici nouẽ ætates nostras attribuit. unde & Virg. sequutus Hesiodum sic scribit: Hos nouies superat uiuendo garrula cornix. Ouid.in Metamorp. Capitq; nouem cornicis sæcula passæ. ¶ Felix nimirũ: ironia est, ac si dicat infelicissimus fuit. ¶ Dextra computat: consuetudinem tangit ueterum qui annos digitorum gestu computabant. cuius rei ita meminit Apuleius in secũda Apologia. Si.xxx. annos pro decẽ dixisses, posses uideri pro computationis gestu errasse, quos circulare debueris digitos aperuisse. Cum uero quadraginta, quæ facilius cæteris porrecta palma significantur, ea quadraginta tu dimidio auges,

JOAN. BRIT.

Cornicis ætas

auges, non potes digitorum gestu errasse, nisi forte triginta annorum Pudentillam ratus, binos cuiusque anni consules numerasti. Eiusdem rei meminit & Plin. libr. 34. cap. 6 Præterea Ianus geminus a Numa rege dicatus, qui pacis, bellique argumento colitur, digitis ita figuratus, ut trecentorum quinquagintaquinque dierum nota per significationem anni, temporis, & æui se Deum indicaret. Beda uero libro de temporibus de numerorum computatione sic scribit. Depressio sinistri auricularis stricta ad medium manus facit unũ. Annularis facit duo. Medij tres. Eleuatio auricularis quatuor. Annularis. 5. Depressio ipsius annularis cum eleuatione medij sex. Extẽsio auricularis ad resceptam manus. 7. annularis. 8. medij. 9. Extremitas indicis ad medium pollicis. 10. Extensio pollicis iuxta indicem extensum uiginti. Osculatio pollicis ad indicis in suis extremitatibus triginta. Crux pollicis super indicem quadraginta. Depressio pollicis quinquaginta. Positio indicis super pollicem depressum. lx. Tornatio indicis super extremitatem pollicis. lxx. Positio indicis super medium pollicis extensi. lxxx. Toreulatio indicis stricta. xc. Hæc omnia in manu sinistra uerũ cũ computare uolebant numeros centenarios transibant ad dextram: & ubi in sinistra sunt decem, in dextra fiunt centum. ubi in sinistra uiginti, in dextra. cc. & sic successiue usque ad mille. Diuus Hieronym. in Iouianum scribens in exponenda domini parabola. quæ est de fructu agri trigesimo, sexagesimo, atque centesimo: triginta tradit digitorũ molli coniunctione. lx. uero superiore digito depresso signari. mox addit: porro centesimus numerus diligenter quæso lector: de sinistra transfertur ad dextram: & isdem quidem digitis: sed non eadem manu, quibus in læua nuptæ significantur & uiduæ, circulum faciens exprimit uirginitatis coronam. unde ergo Nestor cum ultra centum annos uixisset, recte annos suos dextra computabat. ¶ Toties mustum bibit. i. qui tot annos uixit ¶ De legibus fatorum. i. Parcarum quæ in tam longũ tempus uitam suam produxerint. ¶ Nimio stamine: lõga uita, q̃ p filũ ostẽditur. unde illud Virg. Parcæ fila legũt. Tres .n. Parcæ esse dicitur, Clotho, Lachesis, & Atropos, q̃ summa concordia nendo uitam hominis disponere dicuntur. unde a poetis dicuntur Parcæ concordes. ¶ Antilochi barbam. i. filium suum iam barbatum, & ætate iam adulta. ¶ Acris: strenui & fortis in bello. ¶ Quærit .s. cum multis querelis. ¶ Quod facinus: quod scelus, quam impietatem commiserit. ut pro supplicio Dij tam longam uitam sibi tribuerint. ¶ Dignum tam longo æuo: hoc loco eorum opinionem probat qui in longinquitate uitæ infelicitatem esse putant. unde illud Senecæ in prouerbijs: Heu q̃ pœnitenda incurrunt uiuendo diu. in breuitate autem felicitatem. unde illud est Plinianum libro. 28. cap. 2. Hoc primum quisque in remedijs animi sui habeat ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiua morte. & illud lib. 7. Natura uero nihil hominibus, breuitate uitæ præstitit melius. Traxit autem colorem ex illo Virgiliano in nono. Quando aliter nequeo crudelem abrumpere uitam. ¶ Tam longo æuo: quod tam diu esset sibi uiuendum. ut spectandum sibi foret funus filij: cuius mortem indignanter tulisse docet & Propertius: Nã quo tam dubie seruetur spiritus ore Nestoris est uisus post tria sæcla cinis. Quis tam longeuæ minuisset fata senectæ, Gallicus iliacis miles in aggeribus. Non ille Antilochi uidisset corpus humari, Diceret aut o mors, cur mihi sera uenis. Horatius: At non ter æuo functus amabile Plorauit omnis Antilochum senex annos Et Nestor apud Home. in. 3. Odysseæ: Illic iacet meus carus filius, fortis, & clarus Antilochus ¶ Hæc eadem Peleus. s. cõqueritur. Achilles Thetidis & Pelei filius fuit: quem ad Troiam profectum in templo Apollinis tymbrei occisum ferunt insidijs Paridis post simulachrum latentis, cum illuc accessisset, ut amatam Polyxenam uxorem duceret. unde fingitur tenente Apolline arcum Paridem tela in Achillẽ direxisse. Virg. Dardana qui Paridis direxit tela, manusque Corpus in Æacidæ. Hunc ergo pater Peleus ut immatura morte preuentũ miserabiliter fleuit. ¶ Atque alius. s. Laertes Vlyssis pater. s. conquestitur. Nam Vlysse per tot maria errante Laertes pater (ut scribit Homerus in primo Odysseæ) in agro quotidie opere rustico se macerabat: ancilla uetula panem & uinum ei ministrante: rogabatque assidue Iouem ut animam ex membris solueret. ¶ Cui fas cui par est & decet. ¶ Ithacum Vlyssem: pro Ithacensem ab Ithaca eius patria. Est autem Ithaca insula ante sinum Corinthiacum non longe a Cephalenia insula. ¶ Natantem: per maria iam decem annos erranté. ¶ Incolumi Troia: Priamus, inquit, non uidisset obsidionem decennalem patriæ suæ: nec mortem tot liberorum, totque propinquorum si ei prius cõtigisset obire mortem, q̃ Paris rapuisset Helenam. Nec

[…]latio numerandi […]ex digitis

Parcæ

tam flebiliter illa canerentur: Hæc omnia uidi inflammari, Priamo ui uitam eripi, Iouis aram sanguine turpari. Sicque ostendit in longitudine uitæ multas existere miserias. unde Seneca in Prouerbijs: ut modo diximus: Heu quam pœnitenda incurrunt uiuendo diu. Ordo autem est: Priamus magnis solemnibus uenisset ad umbras Assaraci incolumi Troia Hectore portante funus, & reliquis fratrum ceruicibus: scilicet portantibus, inter lachrymas Iliadum: idest mulierum Troianarum. ¶ Assaraci: Tros genuit Assaracum & Ilum, Ilus Laomedontem Priami patrem. ¶ Hectore funus portãte: apud antiquos a filijs funera patrum efferebantur. Nam (ut scribit Plin. lib. 7. cap. 44.) Qu. Metellus Macedonicus a quatuor filijs illatus est rogo. ¶ Reliquis fratrum subaudi a superiore portantibus. Quinquaginta enim (auctore Homer.) habuit filios, & filias duodecim ¶ Vt inciperet: ita ut inciperet tanquam præfica. Nam in funeribus conducebantur mulieres, quæ ad lamentandum mortuum plangendi modum cæteris darẽt. eæ dictæ sunt præficæ, quasi quæ alijs ad id muneris præficerentur. Neuius: Hæc quidem me hercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat. auctor est Festus. ¶ Polyxena Priami filia. De qua sic loquitur Achilles apud Philostratũ: Verum esse eam apud tumulum meum fuisse iugulatam, non mulctam tamen, neque a Græcis, sed ipsa sponte ad tumulum meum ueniens, cum amoris, quem erga me summum habuerat, meminisset erecto gladio incubuit. ¶ Scissa palla: palla uestis est honestæ mulieris. Virgil. Pallam signis, auroque rigentem. Plautus in Menechmis Pallam ad Phrygionem fer confecto prandio. in luctibus autem funerum præ dolore uestes scindebantur. ¶ Diuerso tempore scilicet ab eo quo euersa fuit patria sed quo Paris parabat nauigare in Græciam ut raperet Helenam. ¶ Carinas audaces: idest ipse audax, qui in Græciam cum Ænea, delectaque Troiana iuuentute nauigasse non est ueritus, rapturus (quod fecit) Helenam marito. Nam cũ Priamus ægre ferret Hesionem sororem suam ab Hercule iure belli sublatam, & traditam Telamoni, misit Paridem in Græciam edoctum ut Hesionem repeteret, quod si nõ impetraret, aliam raperet. Postulata Hesione, nec reddita regionem uastauit, & Sparta ui expugnata Helenam abduxit, ob quod a marito recipi meruit. Alij scribũt Paridem a Menelao hospitio honorifice susceptum pulchritudine mulieris captum hospitij iure calcato cum omni regia supellectile eam abduxisse uolentem. Alij diuersa sentiũt. Diffusius hãc historiam in commentarijs nostris in Achilleida recitauimus. ¶ Lõga dies igitur: cum ergo, inquit, Priamus tam multa aduersa diu uiuendo sit perpessus: quid ei profuit longa uita: ac si dicat longe melius fuisset si in uiridiore ætate mortuus esset. ¶ Longa dies: longum tempus. ¶ Euersa prostrata. ¶ Asiam: hyperbole. non enim totã Asiã sed multas Asiæ ciuitates una cum Troia euersas. ¶ Miles tremulus: idest Priamus, qui senio confectus capta iam Troia arma induit, ut patriæ opem ferret. Virgilius Arma diu senior desueta trementibus æuo Circundat nequicquã humeris. ¶ Tiara: de tiara satis superius diximus ex testimonio Herodoti, & aliorum auctorum eo loco Vestitur bucca tiara. Est enim genus pilei, quo reges Persarum utebantur. ¶ Ruit ante aram: Cicero in primo Tusculana sic scribit: Priamum tanta progenie orbatum, cum in aram confugisset, manus hostilis interemit. hic si uiuis filijs incolumi regno occidisset, astante ope barbarica, tectis cælatis, laqueatis utrum tandem a bonis, an a malis discessisset? ¶ Summi Iouis: scilicet hercei. de quo Lucanus Herceas monstrator ait non respicis aras. Ouidi. in Ibin sic: Cui nihil hercei profuit ara Iouis. Herceus autem Iupiter est dictus, q intra uallum coleretur. nam ἕρκος septem significat. ¶ Ab ingrato aratro: idest ab ipso agricola ingrato: idest quem iam agricola ingratus fastidiuit. ¶ Exitus ille hominis: idest finis uitæ Priami. ¶ Vtcunque: subaudi fuit: quasi dicat satis miserabilis fuit. ¶ Sed torua sed uxor Hecuba terribilis fuit omnibus suis latratibus. nam (ut scribit Ouidius libro decimotertio Metamorphoseos:) ea post cædem Priami, euersionemque patriæ, cum mortem Polydori filij ulcisceretur, excæcato Polymestore, a quo Polydorus interemptus fuerat, furibunda abeuntes Græcos latratu est insectata: unde in canem conuersam finxerunt. Ouidius Rictuque ad uerba parato Latrauit conata loqui. De qua sic Plautus in Menechmis: Non tu scis mulier Hecubam, quapropter canem Græci esse prædicabant, omnia mala ingerebat quemque aspexerat, itaque adeo iure cœpta appellari canis. De ea item sic Cicero in tertio Tusculanarum: Hecubam aũt putant propter animi acerbitatẽ quandã, & rabiẽ fingi in canẽ eẽ cõuersam. ¶ Transeo: occupatio est. ¶ Regẽ Ponti Mithridatẽ, q ad sexagesimũ & octauũ ætatis suæ annũ per multas ærũnas, & clades

Præfica

Tiara

Herceus Iupiter

Hecubæ conuersio

Mithridatis mors

peruenit. Ter enim a Romanis ducibus ſuperatus eſt a Sylla, Lu
cullo, & Pompeio. Demum cũ a Pharnace filio bello premeretur,
obſidereturq; in regia, mortem per uenenum tentauit, uxore prius
ſororibus, & pellicibus ueneno necatis. ſed cum id fruſtra hauſiſ
ſet, quod a teneris annis remedia ſibi aduerſus uenena cõparaſſet,
a milite Gallo nomine Bithoco, in cædem ſuã exorato interfectus
Crœſi mors — eſt. auctor eſt Plutarchus. ¶ Et Crœſum: hic eſt ille Crœſus Lydorũ
rex: qui cum omnium hominum feliciſſimum ſe arbitraretur. (The
ſauros enim maximos habebat) accedẽti ad ſe Soloni philoſophœ
cum ex Ægypto reuerteretur, diuitias ſuas oſtendit, interrogauitq;
an quiſquam eſſet ſe felicior. Tunc reſpondit Solon: Neminem ex
uiuẽtibus appellandum eſſe felicem, quod ad ultimum uſq; fati diẽ
ancipiti fortunæ ſubiecti eſſemus. quod dictum ex parabolis Salo
monis ſumptum eſt, qui ait: Nec beatum aliquem putes antequam
moriatur. ad quod reſpexit Ouidius: Sed. ſ. ultima ſemper Expectã
da dies homini, dicíq; beatus Ante obitum nemo, ſupremaq; fu
nera debet. Itaq; cum a Cyro rege Perſarum bello captus, rogo, eſ
ſet in compedibus poſitus cum quatuordecim Lydorum clariſſi
mis filijs recordatus eſt ſententię Solonis: nominauitq; ter Solonẽ:
quo audito Cyrus, cum aliquem Deum inuocare crederet, grauiter
indoluit, memor humanæ conditionis, quæ incertis fortunæ flati
bus iactatur. Ita Crœſum ex rogo iam ardenti ſed diuino quodam
imbre cælitus demiſſo extincto, abſtractum ad ſe adduci iuſſit. de eo
Solon — multa Herodotus, Iuſtinus, & Plutarchus ſcribũt. ¶ Solonis: Solon
(ut inquit Laertius) Salaminius patria fuit, Athenis claruit Tar
quinio priſco Romæ regnante, leges Athenienſibus dedit tanto
temperamento, ut parem gratiam a ſenatu & plebe cõtraheret: qui
bus ſi Athenienſes (auctore Valerio) uti uoluiſſent, ſempiternum
habituri fuiſſent imperium. Is omnium hominum & oraculi iudi
cio ſapientiſſimus eſt habitus. ¶ Reſpicere ad ultima ſpatia, ut ne
mo. ſ. (ut memorauimus) citra mortem felix diceretur. ¶ Exilium,
& carcer: incommoda, inquit, quæ plurima perpeſſus eſt. C. Marius
habuere cauſas ex longa uita. nam Marius ſuperatus a Sylla Min
turnis latuit in palude: ubi comprehẽſus in carcerem eſt coniectus,
Gallum miſſum, qui eum interficeret, uultus maieſtate perterruit, ſo
lutis a Minturnenſibus uinculis, in Africam nauicula traiecit: ſed
cum Sextilius Africæ prætor moneret per lictorem, ut inde faceſſe
ret, reſpondit lictori: uade & nuncia Sextilio te uidiſſe C. Marium in
ruinis Carthaginis ſedentem, exulemq;, & panem mendicantem: &
cum dicto diſceſſit. hæc breuiter tangit poeta. De quibus diffuſius
Minturnæ — Plutar. & Plin. de uiris illuſtribus. ¶ Minturnarumq; paludes: inter
Formias & Sinueſſam Minturnæ ſunt utrinq; ad ſtad. lxxx. diſtan
tes, interfluit autem Lyris amnis: quem olim Clanin uocauere: qui
ibi paludes efficit. De quibus Luca. ſic: Cum poſt Theutonicos ui
ctor, Libycoſq; triumphos Exul limoſa Marius caput abdidit ul
ua. Stagna auidi texere ſoli, laxæq; paludes. ¶ Hinc cauſas habue
re. i. ex longa uita. ¶ Quid illo ciue tuliſſet. i. procreaſſet. Virg. Dar
danidæ duri, qui uos a ſtirpe parentum Prima tulit. i. procreauit &
in lucem produxit. Senſus eſt: Quid enim, inquit, beatius in terra
extitiſſet ipſo Mario, ſi ei poſt triumphum Theutonicum contigiſ
ſet mori. Nam ſecundo cõſulatu, qui ultro ei delatus fuit, Cimbros
in Gallia apud aquas Sextias, Theutonas in Italia in campo Sa
uidio uicit. de quibus triumphauit. ¶ Circunducto captiuorum ag
mine: nã captiui manibus reuinctis poſt terga, uel cathenis collo inie
ctis imperatorem triumphantem præcedebant, uſq; in Capitolium
Papinius in ſiluis: Actias auſonias fugit Cleopatra cathenas. Pro
Pompa — per. Aut regum auratis circundata colla cathenis. ¶ Pompa: a πέμ
πω: quod eſt mitto. eſt enim ordo rerum progredientium. ¶ Animã
opimam: magnificam, alluſio eſt ad ſpolia opima: quæ dux duci de
traheret. ¶ Curru Theutonico: quo in triumpho Theutonico eſt ue
ctus: ſicq; colligit ex longa uita felicitatem minime cenſendã. ¶ Pro
Pompeius — uida Pompeio: ſcribit Plutar. ante ciuile bellum: cũ Pompeius Nea
poli ægrotaret, uota publice ſuſcepta ob eius ſalutẽ, unde ad mul
ta mala futura eſt reſeruatus. uictus enim acie Pharſalica in Ægy
ptum fugit, ubi iubente Ptolemæo annos ſexaginta natus obtrun
catus eſt ab Achilla & Photino, caput Cæſari aduentanti uelami
ne opertum cum annulo oblatum eſt. Truncus a Seruio Codro
humatus eſt inſcribente in ſepulchro: Hic ſitus eſt Pompeius Ma
gnus. Strabo ſcribit in monte Caſio fuiſſe ſepultum: ubi templum
eſt & Iouis Caſii. Eſt ergo ſenſus: Pompeio, inquit, rectius conſul
tum fuiſſet: ſi mortuus eſſet eo tẽpore quo Neapoli ægrotauit. mul
tis enim miſerijs caruiſſet, uideturq; Iuuena. ſumpſiſſe hoc ex Cice
ro in. i. Thuſc. ſic ſcribente: Pompeio noſtro familiari, cum grauis

ter ægrotaret Neapoli melius eſt factum. Coronati Neapolitani fue
rant, omnium etiam Puteolani uulgo ex oppidis publice gratulabã
tur. Ineptum ſane negocium & græculum, ſed tamen fortunatum
utrum igitur ſi tamen eſſet extinctus a bonis rebus, an a malis di
ſceſſiſſet: certe a miſeris. non enim cũ ſocero bellum geſſiſſet, non
imparatus arma ſumpſiſſet, non domum reliquiſſet, non ex Italia fu
giſſet, non exercitu amiſſo nudus in ſeruorum ferrum & manus in
cidiſſet, non liberi defleti, non fortunæ omnes a uictoribus poſſide
rentur, quod mortem tamen obijſſet, in ampliſſimis fortunis oc
cidiſſet. ¶ Campania: nam Neapolis ciuitas eſt Campaniæ. ¶ Optan
das febres: quæ ei optandę fuiſſent, ne in tanta mala recideret. ¶ Vi
cerunt: impetrarunt ſalutem Põpeio aduerſus ipſa fata: quę ei mor
bum letalem immiſerant. ¶ Fortuna ipſius, & urbis. i. infelicitas ip
ſius: quia interfectus eſt. ¶ Vrbis: quia bellum ciuile eſt geſtum cum
maxima totius urbis calamitate. ¶ Igitur: quia diu uixit. ¶ Caput ſer
uatum. i. quod tam multis uotis incolume diu ſeruauerant. ¶ Victo
. i. Pompeio a Cæſare uicto. ¶ Lentulus: P. Lentulus in coniuratio
ne Catilinaria una cum Cethego comprehenſus a Cicerone con
ſule in carcere ſtrangulati fuerunt. ¶ Hoc cruciatu: quod caput eſ
non eſt abſciſſum. ¶ Ceciditq; Cethegus Integer: ſine aliqua mem
brorum diminutione: cum uitam tãtum laqueo amiſerit. ut ſcri. Sal
luſtius. ¶ Toto cadauere. i. toto cadauere integro. nam Catilina (ut
idem auctor eſt) acriter pugnans cum hoſtibus confoſſus eſt, lon
geq; a ſuis inter hoſtium cadauera repertus. Iuuena. ergo colligit
nihil hominibus breuitate uitæ poſſe melius præſtari.

¶ REX Pylius &c. Probat exemplis quod dixit de luctu haben — ASCen.
do ſenibus. Ordo eſt: Rex Pylius. i. Neſtor in Pylo regnans. fuit exẽ
plum uitæ ſecundæ. i. proximæ. cornice: id eſt proxime attigit uitã
cornicis: quæ longiſſima eſt. Si tu credis quicquam Homero: qui
dicit ipſum iam tempore belli Troiani tertiam ætatem hominũ egiſ
ſe. Sunt tamen, qui nonagenarium tunc fuiſſe putent. & ætatẽ unã
continuiſſe unum curſum Saturni. Sed poetam, ut cætera, ut in ad
mirationem traheret, tres ætates hominum uixiſſe affirmaſſe. fictí
cium autem id eſſe oſtendit per hoc quod addit: Si quicquam cre
dis Homero. Virgilius enim in rebus fabuloſis, aut fidem ſuperan
tibus dicere ſolet: Si credere dignum eſt: Eloquar an ſileam. ut fa
ma eſt. ut perhibent & cætera. Felix autem ſupple fuit Neſtor. nimi
rum: ideſt haud dubie. ſed hoc ironice ſecundum Calderinum di
xit: qui diſtulit mortẽ per tot ſecula: quia per tria. atq; qui compu
tat annos ſuos iam dextra ſupple manu: in qua tercentorum anno
rum, numerus figuratur: ac ſaltem plus quam centorum. uide Mã
cinellus Calderinus putat intelligendum a dextra: ideſt factis dex
træ: quia cum facta ſua memoret apud Homerus docens quid iu
uenis egent: & qualia tunc corpora naſcerentur, ſe annoſum ſigni
ficat. Sed Mancinel. ſententia multo eruditior: neſcio an accommo
datior ſit. Non ſunt autem audiẽdi: qui ſimpliciter dictum putant.
ut ſit computat annos dextra: ideſt ad digitos ſuos more ſenum &
ruſticorum qui grandiorem numerum non animo: ſed digitis com
plectuntur. Id enim de eo, cui imbecillus ſit animus quadraret: non
de Neſtore, cuius facundam ſapientiam commendat Homerus,
Vnde hic ponitur pro exemplo illorum, quibus ſenſus uiguerunt:
ſed luctus plurimi fuerunt. Et qui toties bibit nouum muſtum: ideſt
uinum muſtum idem quod nouum. unde Plautus muſtam uirgi
nem dixit. & intelligitur uinum, ſicut merum idem quod purum:
ſed etiam uinum intelligitur. Hic autem ubi additur nouum: poni
tur pro connotato: & nomine principali. per illud noti grammaticis
Æquiualens geminis & cætera. Oro, inquit poeta, ut ſupple atten
das parumper: ideſt parum temporis: quantum ipſe Neſtor: ſcilicet
queratur de legibus fatorum ſibi: ſcilicet nimis longis. & de nimio:
ideſt nimis longo ſtamine. quod Parcæ: ideſt Deæ fatales texerunt:
quæ creduntur uitam hominis ut filum e colo deducere. unde eſt
uerſiculus plebeius: Prima colum tranſfert: trahit altera: tertia rum
pit. Et hic: Clotho colum portat, Lacheſis trahit, Atropos occat.
cum: ideſt quando. uidet barbam utpote prouectioris Antilochi fi
lij ſui. acris: ideſt ſtrenui in bello ardentem in rogo. Nam quærit: id
eſt diſquirit. rogat ab omni ſocio: ideſt familiari ſuo. quiſquis: ideſt
quicunq; adeſt. cur: ideſt quare. ipſe duret in: ideſt uſq; ad hæc tem
pora: in quibus filij mortem uideret. q; pro &. quod facinus: ideſt
factum damnabile dignum: ſcilicet ut puniatur tam longo æuo. ip
ſe commiſerat: ideſt perpetrauerit: quaſi etiam illis probata ſit illa ſen
tentia: Quicquid patimur peccata noſtra meruerunt. Propertius
etiam oſtendit Neſtora ægre tuliſſe mortẽ filij dicẽs: Nõ ille Antilo
chi uidiſſet corpus humari: Diceret aut o mors cur mihi ſera uenis.

Peleus

Peleus pater Achillis & rex Thessaliæ. cum: idest quando. luget: idest deflet. Achillem filium suum raptum: idest nimis celeriter ad mortem tractum dicit sup. hęc eadem, quæ Nestor dixit. atq; alius scilicet Laertes pater Vlyssis, cui fas supple fuit lugere Ithacum. idest Ithacorum regem Vlyssem. natantem: idest decem annos per diuersa maria periclitantem supple dicit hęc eadem. Priamus rex Troiæ uenisset Troia existente incolumi. ad umbras Assaraci atauí sui: idest fuisset appositus maioribus suis sup. cum magnis solennibus .i. solennitatibus. & hoc Hectore .i. filio maximo natu portante .i. afferente funus, ac reliquis ceruicibus fratrum portantibus funus. inter lachrymas Iliadum .i. Troianarum mulierum: ut filiarum & nuruum eius plorare incipientium. ut idest postquam. Cassandra tanq̃ præfica inciperet ederet primos planctus. & ut Polyxena scissa palla idest quæ pallam habuit scissam supple inciperet edere & cætera: sic Caldernus & Mancinellus exponunt. Georgius autem uidetur intellexisse: ut sit ordo: Hectore portante funus inter lachrymas Iliadum si foret extinctus. ut idest statim postq̃ Cassandra inciperet edere primos planctus. non de morte patris, quæ tunc nondum erat: sed de futura destructione Troiæ, erat enim uates habens hoc ab Apolline: ut uera quidem prædiceret; sed quæ non crederentur. Vnde dicit Virgilius in secundo Aeneidos: Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris Ora Dei iussu non unquam credita Teucris. Et hæc expositio mihi placeret, si huic loco quadraret. Non autem quadrat: nam si sic exposueris: oportet dicere. q; pro &. ut Polyxena scissa palla: idest quæ pallam scissam habuit: inciperet edere primos planctus propter uaticinium scilicet sororis. sed hoc uerum non est: quia nemo credidit dictis Cassandræ. Nec uidetur quomodo contexeretur quod subditur diuerso tempore. hoc enim abundaret. Nam tempus quo Cassandra prædicebat futura: etiam diuersum erat a tempore mortis Priami. dic ergo cum Calderino. Polyxena autem scissam pallam habere hic dicitur: quia cum ad tumulum Achillis a Pyrrho occideretur: scidit uestem genibusq; obuoluit: ut cum decore caderet: sicut Eurypides in Hecuba dicit. eam quoque prę dolore scidisset in luctu patris Priami: si foret extinctus diuerso tempore illo scilicet: quo Paris cœperat ædificare audaces carinas ad rapiendam scilicet Helenam. Igitur quid longa dies: idest longum tempus uitæ contulit Priamo supple. ipse uidit omnia euersa. & Asiam: idest magnam partem Asiæ: idest Troiam cadentem flammis & ferro. ipse miles: idest armatus pro patria ut miles: tremulus pro senectute. tulit: idest portauit arma. & hoc tiara pileo scilicet, quo pace utebatur. posita: idest deposita. Et ruit: idest cecidit moriens ante aram summi Iouis: quasi Ioue permittente. ut: idest quemadmodum. uetulus bos: qui præbet cultris domini tenue & miserabile collum. fastiditus iam: idest postquam est tædio affectus. ab aratro ingrato: idest nullam requiem rependente. Ille exitus quem Priamus habuit est supple utcunq;: idest qualitercunque. hominis: idest qualis hominem decet. sed uxor scilicet Hecuba: quæ uixerat post hunc scilicet Priamum. latrauit rictu canino: idest turiata est rabie canina. existens torua scilicet torua fronte. Plautus enim ad suum propositum conuertens fabulam dicit in Menechmis: Hecubam in canem putari uersam: q; unicuiq; malediceret: quasi in unumquemque latrans. Ergo dicit poeta. festino ad nostros idest Romanos: hoc est ad narrationem nostrorum. & transeo regem Ponti idest Mithridatem: qui diu uiuendo multa passus est. & transeo Crœsum regem olim ditissimum Lydorum: quem uox facunda iusti Solonis iussit respicere ad spatia ultima longæ uitæ. quod Mancinellus: hic, & nos in Boetio declaramus. Exilium Marii Arpinatis, & carcer, & paludes Minturnarum in quibus latuit, & panis mendicatus uicta Carthagine: idest apud Carthaginem uictam. habuerunt causas hinc idest ex longæua uita. Quid natura tulisset in terris beatius illo ciue: & quid Roma uidisset supple unquam beatius: si exhalasset animam opimam: idest opima spolia referentem. cum uellet descendere de curru theutonico: in quo triumphauit. agmine captiuorum circunducto: idest postquam circunduxit: idest in circuitu duxit agmen captiuorum: & omni pompa bellorum circunducta supple Campania prouida scilicet mali futuri: dederat Pompeio magno scilicet. febres optandas, idest quas optare debebat: ut gloriosus per illas moreretur. sed multæ urbes pro eo orantes, & publica uota pro eius salute facta: uicerunt supple febres. igitur fortuna aduersa scilicet ipsius Pompei: & urbis scilicet Romæ a Cæsare uictæ. abstulit Pompeio scilicet uicto a Cæsare. caput seruatum per preces & publica uota a febribus. Lentulus scilicet Sura uir senatorii ordinis: qui cum Catilina in patriam conspirauerat: sicut e diuerso Pompeius pro patria pugnauerat. caruit hoc: idest huiusmodi cruciatu: idest obtruncatione capitis. Cethegus scilicet Caius: qui etiam coniurauerat in patriam. caruit hac pœna: idest immunis fuit ab hac pœna. & cecidit cum moreretur in bello. integer idest corpore integro, & non mutilato. & Catilina scilicet Lucius. caput totius coniurationis. iacuit cum in bello occisus esset. cadauere integro, idest non truncato, neque mutilato. Per quod ostendit mala saltem pœnæ quæ affert senectus: per quam bonis mala obueniunt: quibus mali non diu uiuentes carent.

Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, cum Veneris fanum uidet anxia mater
Vsq; ad delitias uotorum, cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
Sed uetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit. cuperet Rutile Virginia gibbum

IOAN. BRIT. ¶ FORMAM optat: confutat & eorum uotum, qui liberis suis optant pulchritudinem. ostendens exemplis q̃ & forma sit res homini perniciosa. Ordo est & sensus: Mater anxia idest solicita scilicet de natorum formositate usque ad delitias uotorum optat formam pueris modico murmure: & puellis maiore, cum uidet fanum Veneris: quasi quæsit Dea per quam genus humanum crescat & progignatur. unde sic Venus apud Papinium loquitur: Nil ego nil fateor toto iam dulce sub orbe, Aut uidi, aut genui. ¶ Maiore puellis Murmure: nemo enim est parentum, qui nolit filias pulchriores esse, q̃ filios, multisq; id rationibus: sed maxime ut facilius nubant. ¶ Vsq; ad delitias idest usque ad delicata nimis uota: qualia expressit Persius Hunc optent generum rex & regina, puellæ Hunc rapiant quicquid calcauerit hic rosa fiat, quasi dicat non optat ut tam formosa sit, ut eam iuuenes in suos amplexus optent. ¶ Delitias: appellatione delitiarum accipimus omnia, quæ loco festiuitatis habentur: deducto nomine a delectando. Catellum enim, passerem, columbam, leonem, reliquaq; id genus, & seruos, qui aliquo modo nos delectent, delitias appellamus. unde Marti. Stellæ delitium mei columba. Catullus: Passer delitiæ meæ puellæ. Plutarchus in uita Mar. Antonii sic scribit: Erat autem Sarmentus Cæsaris seruulus ex iis, qui festiuitatis causa haberi solent, quos Romani delitias appellant. iuxta quod dixit Virgilius Alexim Delitias domini. Et Seneca ad Lucilium: Seruum rusticolam delitiolum suum nominat. Delitias etiam alio modo nominamus: ut si dicamus: Puerum nutritum in summis delitiis: quasi in summis opibus & lautitiis. unde Seneca de breuitate uitæ: Audio quendam ex delicatis, si modo delitiæ uocandæ sunt, uitam & consuetudinem humanam dedidiscere. ¶ Cur tamen Corripias? cur, inquit, o poeta damnas hoc uotum. uerba sunt defensoris. ¶ Gaudet Latona: exemplo defendit uotum esse honestum. allusio est ad illud Virgilii: Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus. ¶ Vetat Lucretia: docet te, inquit, Lucretia uxor Tarquinii Collatini, quæ fuit formosa, pulchritudinem non esse appetendam, cum ipsa ob eam occiderit. cum enim a Tarquinio superbi filio per uim fuisset stuprata, gladio sibi pectus transuerberauit. notissima est historia ex Dionysio, Liuio, & Ouid. in Fastis. ¶ Virginia: L. Virginii centurionis filia fuit uirgo plebeia, cuius stuprandæ consilium, cum Appius decemuir cepisset, eamq; corrumpere nequiret, clientem subornauit, qui eam in seruitium deposceret, facile uicturum, cum ipse esset accusator & iudex. Pater qui tunc in algido militabat, re cognita, cum ipse iudicii die superuenisset, & filiam ante tribunal locatam, cum defendere aduersus iniquum iudicem nequiret, ultimo colloquio cum ea impetrato, in secretum adductam cultro de taberna lanionis abrepto, occidit. hoc tamen cum adhuc uiueret dicto: liberam te & honestam filia ad manes progenitorum mitto. Nam uiuenti neutro horum per tyrannum tibi potiendum erat. Corpus eius humero gerens ad exercitum profugit: & milites ad uindicandum facinus accendit: qui creatis decem tribunis, Auentinum occuparunt. Decemuiros abdicare se principatu coegerũt, eosque omnes aut morte, aut exilio punierunt, Appius in carcere est necatus. Lege Dionysium libro. x. Liuium in tertio ab urbe cõdita, & Plinium de uiris illustribus. ¶ Gibbum: tumorem appella-

Delitiæ

Lucretia

Gibbus

Accipere,atq́ ſuam Rutilę dare.filius autem
Corporis egregii miſeros,trepidoſq́ parentes
Semper habet rara eſt adeo concordia formæ
Atq́ pudicitiæ,ſanctos licet horrida mores
Tradiderit domus,ac ueteres imitata Sabinas.
Præterea caſtum ingenium,uultumq́ modeſtum
Sanguine feruentem tribuat natura benigna
Larga manu.quid enim puero conferre poteſt plus
Cuſtode,& cura natura potentior omni?
Non licet eſſe uiros.nam prodiga corruptoris
Improbitas ipſos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia,nullus ephebum
Deformem ſæua caſtrauit in arce tyrannus,
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem,uel
Strumoſum,atq́ utero pariter,gibboq́ tumentem.
Nunc ergo iuuenis ſpecie lætare tui,quem
Maiora expectant diſcrimina,fiat adulter
Publicus,& pœnas metuet quaſcunq́ mariti
Exigere irati,nec erit felicior aſtro
Martis,ut in laqueos nuſq̃ incidat,exigit autem
Interdum iſte dolor plus,q̃ lex ulla dolori
Conceſſit,necat hic ferro,ſecat ille cruentis
Verberibus,quoſdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ,mox cum dederit Seruilia nummos
Fiet & illius,quam non amat,eruet omnem
Corporis ornatum.quid enim ulla negauerit udis
Inguinibus,ſiue eſt hæc Hippia,ſiue Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.
Sed caſto quid forma nocet?quid profuit immo
Hippolyto graue propoſitum?quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc ceu faſtidia repulſa.
Nec Sthenobœa minus,q̃ Creſſa excanduit,& ſe
Concuſſere ambæ.mulier ſæuiſſima tunc eſt,
Cum ſtimulos odio pudor admouet,elige quid nam
Suadendum eſſe putes,cui nubere Cæſaris uxor
Deſtinat,optimus hic,& formoſiſſimus idem
Gentis patritiæ rapitur miſer extinguendus
Meſſalinæ oculis dudum ſedet illa parato
Flammeolo,tyrioſq́ palam genialis in hortis
Sternitur,& ritu decies centena dabuntur
Antiquo,ueniet cum ſignatoribus auſpex.
Hæc tu ſecreta,& paucis commiſſa putabas;
Non niſi legitime uult nubere,quid placeat,dic,
Ni parere uelis,pereundum eſt ante lucernas,
Si ſcelus admittas,dabitur,mora paruula,dum res
Nota urbi,& populo contingat principis aures
Dedecus ille domus ſciet ultimus,interea tu
Obſequere imperio,ſi tanti eſt uita dierum
Paucorum,quicquid leuius,meliuſq́ putaris,
Præbenda eſt gladio pulchra hæc,& cãdida ceruix.

mus & eminentiam in quacunq́ parte corporis . unde Tranquillus in Othone:Excreuerat etiam in dexteriore latere eius gibbus caro.præpendebatq́ adeo : ut ægre faſcia ſubſtringeretur . Et Iuuena. Mediſq́ in naribus ingens Gibbus . in genere autem fœminino idem Tranquillus in Domitiano & prima declinatione protulit. Ipſum enim Domitianum ferunt ſomniaſſe gibbam ſibi pone ceruicem auream enatam . dicitur & gibber: unde gibberoſi , & gibboſi homines nominantur . Apuleius ſecundo libro floridorum: Cumq́ inter ſcapulum crates retexiſſet. quod erat aucto gibbere. ⁋Rutilæ: aut notat mulierem deformem tẽporibus ſuis: aut eã deſignat.de qua Plin.in.vii. Quæ uixit nonaginta & ſeptem annos.

ASCen. ❡FORMAM optat &cæ. Oſtendit in formoſitate non eſſe uera bona , cum multis nocuerit.Ordo eſt:Mater anxia: id eſt ſolicita.cum:id eſt quando uidet fanum:id eſt templum. Veneris.i.Deæ uenuſtatis & formoſitatis . optat modico murmure: id eſt oris oppreſſione & muſſitatione modica.pueris : id eſt maſculis formam : id eſt formoſitatem.& optat puellis: ſcilicet filiabus ſuis formam maiore murmure (quia conuenientius eſt puellam,q̃ puerum ornari) & uſq́ ad delitias uotorum : id eſt deſideriorum.ita q́ in ſola imaginatione dum formam filiæ deſiderat,delitias captat. & tamen id eſt quamuis.id inane fit . ipſa inquit cur corripias:id eſt reprehendas talia uota: ſcilicet Latona:id eſt mater Apollinis & Dianæ. gaudet Diana pulchra:id eſt pulchritudine eius.ſed Lucretia a ſexto Tarquinio propter formam ſtuprata.uetat optari faciẽ qualem ipſa habuit:id eſt formoſam.Virginia uirgo plebeia ab Appio Claudio ad ſtuprum petita: a quo cum aliter liberari non poſſet:a patre Virginio occiſa liberata eſt.cuperet accipere gibbũ Rutilæ:id eſt illius mulieris uetulæ & gibboſæ.

IOAN. BRIT. ❡SVAM : ſcilicet faciem. ⁋Miſeros parentes: ne corrumpat. ⁋Rara eſt cõcordia formę: rarenter , inquit , inuenias: ut qui formoſus. ſit in caſtitatis ſe terminis contineat . Ouidi. Lis eſt cum forma magna pudicitię aut enim corrumpitur,aut mœchatur. ⁋Licet horrida:ordo eſt: Licet domus horrida , & imitata ueteres Sabinas tradiderit mores ſanctos . ⁋Horrida : inculta & omnium delitiarum expers. ⁋Veteres Sabinas : nam mulieres Sabinæ pro exemplo pudicitiæ habentur. Quod ſi pudica mulier in partem iuuet domum atq́ dulces liberos Sabina qualis. Mart.lib.primo Caſta nec antiquis cedens Leuina Sabinis. ⁋Præterea caſtum.hic ſenſus eſt: Licet,inquit,benignitate naturæ fiat ut aliquis ſit caſtus & uerecundus per ſe nullo cuſtode adhibito:nec cura alicuius: qui cogat eum eſſe pudicum & bonum,quãdo ipſa natura ſit optima cuſtos, tamen non licet eſſe uirum cũ maxime uelit: cogitur enim tanquã fœmina pati muliebria & cinædus fieri. hoc autem cum eo conuenit: Rara eſt adeo concordia formæ . Ordo autem eſt:Natura larga præterea tribuat ingenium caſtum,& uultum modeſtum, feruẽtem ſanguine, manu benigna. nã reliqua ſunt per parẽtheſim. ⁋Natura larga: ad conferendũ. melius eſt ſit hypallage : ut ſit Natura benigna tribuat larga manu. ⁋Natura potentior omni Cuſtode,& cura oſtendit autem naturam difficulter ſuperari:qui enim mores nobis per conſuetudinẽ inſederũt:quæ altera habetur natura,uix queunt immutari. ⁋Nõ licet eſſe uiros : quia (ut dixi) ſtuprantur. ⁋Prodiga: conſumptrix. prodigere enim (ut inquit Feſtus)eſt cõſumere. ⁋Corruptoris: quia muneribus etiam ipſos parentes expugnat,ut uendat filios ad obſcæna. ⁋Nullus ephebũ:aliud periculũ îdicat in minere formoſis. Nã a potẽtioribus caſtrabanẽ & principibus, adhibebãturq́ cuſtodiendis lectis matronarũ. uñ uocabulũ eſt ductũ ab εὐνὴ qđ eſt cubile : & ἔχω qđ eſt teneo & habeo: q̃ſi eunechus:& p ſinęreſim eunuch⁹. Domitianus tamẽ (auctoribus Tranquil.& Mar.) edicto inhibuit mares caſtrari. ⁋Ephebum .i.puerum,qui iam peruenit ad pubertatem. Nam ephebi dicuntur,qui ad pubertatem peruenere.ea omnino ætas eſt ab annis q̃tuordecim, uel. xvii. Ephebia eſt prima ætas adoleſcentiæ. auctores Cenſorinus libro de die natali. & Donatus. Nomẽ enim eſt græcum ἐπὶ in.& ἥβη pubertate. ⁋Arce:arx(ut diximus auctore Aſconio)uel ſedes tyranni dicitur , uel editus in ciuitate & munitior ad ſalutẽ ciuium locus. Virg. Quo res ſumma loco Panthu, quã prẽdimus arcẽ? ⁋Rapuit : ſtuprauit . ⁋Strumoſum:ſtruma eſt tumor(ut ſcribit Celſus in quinto)in quo ſubter concreta quædã ex puræ & ſanguine.quaſi glandulę oriuntur: q̃ uel pcipue fatigare medicos ſolent.naſcuntur enim & in inguinibus & lateribus, ſed maxime in ceruice. Eſt ẽt ſtruma (ut docet Ariſto.lib.viii. de natura animaliũ) morbus , quo & ſues & boues laborant . uerba Ariſtotelis: Struma appellatur cũ capitis dolor & grauitas ſui ẽ quo plurimi laborare ſolent . Et itra de bobus loquẽs. Quod deniq́ in hoie febris,idem i boue ſtruma eſt.unde Pli.de ſuibus: Obnoxium genus morbis anginæ maxime & ſtrumæ. ⁋Tumentẽ utero:qui ſit utero tumẽti, & inflato. ⁋Nunc ergo lætare : inhibitio per permiſſionem : eſt.n. ſenſus:Cũ filius,inqt,tuus formoſus tã multis obnoxius ſit periculis:

Sabinæ caſtæ

Prodigere

Ephebi

Arx

Strumæ

debes

debes sane pulchritudine eius delectari/q.d.nihil habes qđ lęteris.
¶ Maiora discrimina:proponit aliud incõmodum & periculum for
mosorum.adulteri enim fiunt publici. ¶ Exigere sustinere. alibi.
Q uem timeo uictus ne pœnas exigat Aiax. ¶ Felicior astro Mar
tis.i.ipso Marte:quẽ cum Venere concumbentem Vulcanus clam
retibus adamãtinis inuolutum oĩbus Dijs uidendũ præbuit. Oui.
auctor. ¶ Iste dolor: quẽ mariti ex muliere adulterata concipiunt.
¶ Exigit:poscit & tanq̃ debitum repetit.maritus,inqt iratus dolore
uxoris adulteratæ,grauiores sumit pœnas:q̃ leges tolerant. ¶ Ne
cat hic ferro:æmulatio est. Horatius in secundo sermone: Hic se
pcipitem tecto dedit,ille flagellis Ad mortẽ cæsus,fugiens hic de
cidit acrem Prædonum in turbã, dedit hic pro corpore nummos.
¶ Mugilis intrat:mugilis uel mugil (utroq̃ enim modo dicitur)
piscis est,cuius natura(teste Plin.libro.ix.) ridetur. In metu capite
abscondito totũ se occultari credentis, per inferiora mœchis im
mittebatur. Catullus: Ah tum te miserum,maliq̃ fati Quem attra
ctis pedibus patẽte porta, Percurrent raphaniq̃ mugilesq̃. ¶ Sed
tuus Endymion:idest filius tuus formosus,qualis fuit. Endymion
uenator,quem Luna ob speciem dilexit, dormientemq̃ est oscula
ta. Proper. Nudus & Endymion Phœbi cepisse sororem Dicitur, &
nudæ cõcubuisse Deæ. Papinius in siluis: Cedat tibi Lathmius ul
tro:idest Endymion.quẽ(ut scribit Cice.in Tuscu.) Luna in Lath
mo mõte Ioniæ obdormientem osculabat. Ouid. Faueas o candi
da dix,Et subeant animo Lathmia saxa tuo. hoc autẽ est ex histo
ria.nã(ut scribit Plin. lib.secundo) Endymion primus hominum
Lunæ cursum deprehendit: ob idq̃ amore eius captus fama tra
ditur. Endymion ergo pro specioso amatore ponitur. Sic et apud
Apuleium in primo:ubi cum ipsum auctorem tertio anno inter
pretaremur,omnesq̃ codices haberent:carus Endosmion:correxi
mus Endymion. ¶ Fiet adulter:sponte,inqt, formosas,turpes autẽ
conductus pretio amabit,earumq̃ libidini inseruiet. ¶ Seruilia: hic
ponitur pro uulgari muliere & adultera alludit autem aut ad Ser
uiliam Bruti matrem, Catonisq̃ sororem, cũ qua Cæsar libidinis
cõmertium habuit.auctor Plutar.aut.ad Seruiliã Naidem. de qua
Sueto. in Nerone sic scribit: Nam Antonius Domitium desiderio
amicæ Seruiliæ Naidis transfugisse iactauit. ¶ Fiet & illius.s. Serui
liæ,quam non amat accepto præmio. ¶ Exuet omnem. s. mulier.i.
deponet,est autem ratio quare matronã,quã nõ amat ineat,q̃a illa
suo ornatu se spoliat,& adulterum ditat ¶ Q uid enim:nihil,inquit
mulier habet quod mœchis non donet. ¶ Inguinibus: uoluptati
bus suis uenereis.de inguine diximus in prima Satyra illic: Ad
mensuram inguinis. ¶ Siue Hippia:siue inquit prodiga est,ut Hip
pia,siue auara ut Catulla,omnino in adulterum est liberalis.põt
etiã esse alios sensus. Siue,inquit,nobilis est ut Hippia, siue humili
loco nata,ut Catulla,ac per hoc oẽs pariter mulieres cũ impudicę
sunt, in amatores suos sunt liberales. Aliter etiam exponi potest:
ut sic dicas: Siue pauper est,siue diues, in amatores suos liberalis
est,cũ est impudica. ¶ Deterior fœmina:mulier,inqt impudica,quæ
alijs in rebus honestatem,calcat,in adulterum se benignã præbet
& liberalem:ne sibi obijci possit:q̃ sit rustica, & male morata: cum
amatori defatigato nihil det:ergo in ea re habet totos mores:idest
nihil omittit ut non possit dici bonis esse moribus:cum se benignã
facilẽ,liberalẽq̃ præbeat. ¶ Sed casto:quid forma nocet/antipopho
ra est.quasi Iuuen.dixerit:omnem formam esse nociuam. Aduer
sarius cõtra neget inquiens:formam non nocere casto.idest qui in
castitate uiuere proposuerit. Poeta ergo exemplũ subdit Hippolyti,
& Bellorophõtis probans formam eis nocuisse:cum maxime pudi
citiã tueri constituissent. Hippolytũ.n.cũ ob egregiam formã Phę
dra nouerca diligeret illeq̃ eam auersaretur: dolore percita The
seo patri eũ adulteri falso accusauit:ob quã rem pater iratus a Ne
ptuno petijt, uel si mauis Aegeo, ut Phocas immitteret, cum iuxta
littus quadrigis ueheretur: quo facto equi cõsternati in fugam per
siluas cõuersi, Hyppolytũ discerperunt. ¶ Graue ꝓpositũ:cõseruan
dæ castitatis. ¶ Q uid Bellorophonti. Bellorophon filius Glauci re
gis Corinthiorum,cũ ad Prœtum Abantis filiũ Argiuorũ regem
peruenisset, a Sthenobœa, uel (ut scribit Homer.) Antea uxore
Prœti dilectus fuit impatienter:ea ab eo petijt uti sibi copiam sui fa
ceret, pmittens ei coniugis regnum: quod cum impetrare nequi
ret:uerita ne se apud regem criminaretur, occupauit eum, asserens
Bellerophontem sibi uim inferre uoluisse. Prœtus q̃ eum dilexe
rat, noluit de eo supplicium sumere, sed eum ad Iobatem patrem
Sthenobœæ misit:ut illum Chimęræ lacerandũ obijceret: quæ eo
tpe Lyciorum agros uastabat, unde bellua, occisa uictor pro fu

Martis adulte rium

Mugilis

Endymionis fabula

Locus Apuleij emendatus

Hippolyti interitus

Bellerophon

giens,cũ ad cælum pegaso,quo uehebatur, euolare contenderet,
neq̃ iam longe abesset, territus altitudine decidit,perijtq̃. Equus
uero in cęlum receptus, inter sidera est locatus. Ostẽdit igitur poe
ta hæc mala ei ob nimiam pulchritudinem obtigisse. Nota est fabu
la apud Higinum de sideribus: & apud Home. lib.vi. Iliad. ¶ Eru
buit nempe hæc:scilicet Phædra,quæ Hippolytum tentauerat.ru
bet enim qui in turpi facinore deprehenditur.ut illud: Rubet audi
tor cui frigida mens est. & Teren. Erubuit, salua res est. ¶ Nec Sthe
nobœa:uxor Prœti regis Argiuorum. ¶ Quam Cressa.i. Phædra
filia Minois regis Cretensium,quã Theseus interempto Minotau
ro secum abduxit. ¶ Cressa.i.cretensis Oui. Mittit amazonio Cres
sa puella uiro. ¶ Cõcussere ambæ:cõmouere se & erexere ad uindi
ctam:scilicet tractumq̃ est a luctatoribus, qui certaturi manus cõ
cutiunt. ¶ Pudor:quo afficitur, cum ausa sit rem pudendã tentare.
¶ Odio:quo fertur in eum, a quo repudiata est. ¶ Elige qdnam:ostẽ
surus est poeta formam obesse ex historia:quã a Tacito perscriptã,
breuiterq̃ a Trãquillo tactã in exẽplũ affert. Nã Messalina Claudij
imperatoris uxor: nouo furore, inusitatoq̃ amore in C. Siliũ iuuen
tutis romanæ formosissimum ita exarserat: ut Iuliam Sillanã nobilẽ
fœminã matrimonio eius exturbaret, uacuoq̃ adultero potiretur
neq̃ Silius flagitij, aut periculi nescius erat, sed certo si abnueret
exitio, & nonnulla fallendi spe, simul magnis præmijs operiri futu
ra & præsentibus frui pro solatio habebat. illa nõ furtim, sed mul
to comitatu uentitare, domum & congressibus adhærescere, largi
ri opes, honores, itaq̃ pfecto Claudio Hostiã, nuptiarũ solẽnia ce
lebrata sunt. Adhibitus q tabulas obsignaret, uerba auspiciũ audi
ta, sacrificatum apud Deos, discubitum inter cõuiuas, nox denique
acta licẽtia coniugali. Cęsar re cognita in prętorium Silio ueniam
dari iubet, redderet uxorem, rumperetq̃ tabulas. Cũ interea Nar
cissus libertus a Claudio Hostiam accitus dixit, matrimonium Si
lij uidet populus & senatus, & miles, & ni propere agis tenet urbẽ
maritus. Timens igitur Messalina in Lucillanos hortos digressa
est, tentauitq̃ postea marito occurrere, ut ueniam impetraret. Si
lius tribunali admotus non defensionem, non moras tentauit, pre
catus ut mors acceleraretur. Occiso igitur Silio. Messalina in hor
tis Lucilianis Narcisso instante ictu tribuni transfixa est. ¶ Elige
quidnam. Suadendũ: hac interrogatione ostendit Silij utranq̃ cõ
ditionem fuisse difficilem, siue Valeriam Messalinam uxorem du
ceret, siue abnueret. Ait ergo poeta: Elige quid putes suadendum
Silio, ducat ne uxorem an abnuat: quasi dicat utrunq̃ omnino du
rum est. nam si duxerit periculum necis imminet a marito, si abnue
rit ab ea uerba autem sunt Iuuena ad monitorem. ¶ Rapitur miser
ad nuptias.idest. ¶ Extinguendus: quia postea interfectus est impe
rante Cæsare. ¶ Messalinæ oculis.idest ante oculos Messalinæ addu
citur Silius: ut eam sibi matrimonio coniungat. ¶ Flammeolo: dimi
nutiuum est a flammeo. est enim (ut scribit Plinius. (genus ueli co
loris lutei, quo nouæ nuptæ caput obtegebant. ¶ Genialis lectus:
genialis: proprie (auctore Festo) dicitur qui in nuptijs sternitur in
honorem Genij. unde & appellatur. De Genio multa alibi, & pręę
cipue apud Persium ex auctoritate Censorini. ¶ Tyrius: purpu
reus. Nam ex Tyro Insula purpura discis habetur, qui liquorem
in faucibus habet aptum ad tingendas uestes. auctor Plinius. un
de dicimus uestes purpureas ab ipso pisce, Tyrias ab insula, Sido
nias a Sidone ciuitate Tyri, & Sarranas eo q̃ hæc insula olim Sar
ra dicta fuerit, auctor est Gelius. ob hanc uirtutem purpuræ Ty
rij non solum ab regibus: sed & ab Romanis libertate sunt dona
ti. auctor est Strabo. de hac enim multa scribit libro decimosexto.
¶ Antiquo ritu secundum antiquum ritum qui fere semper fuit, ho
dieq̃ etiam seruatur: ut maritus a puella data dote: quasi ematur.
unde est illud Virgili. in primo Georg. Teq̃ sibi generum Tethys
emat omnibus undis. ¶ Cum signatoribus auspex. nuptijs enim
auspices interponebantur. Cuius consuetudinis ita meminit Va
lerius libro secundo. Apud antiquos non solum publice, sed etiam
priuatim nihil gerebatur, nisi auspicio prius sumpto: quo ex mo
re nuptijs etiam nunc auspices interponuntur. ¶ Hæc tu secreta
forsan, inquit, tu existimabis o Sili has nuptias secreto celebratum
iri. ¶ Non nisi legitime: hinc furiosam Messalinæ libidinem osten
dit quæ omnia secure fecerit, & inter conuiuas in amplexibus Silij
fleterit. ¶ Nisi legitime: nisi secundum rationes coniugales & leges.
¶ Q uid placeat, dic:o Sili. ¶ Pereundum est ante lucernas: idest
in medio conuiuio nocturno: quo tempore cœnatur ad lucer
nas. ¶ Si scelus: idest si Messalinæ coniungeris. ¶ Mora paruula:
ided breue tempusculum. ¶ Imperio: scilicet Messalinæ. ¶ Q uid

Messalina

C. Sillus

Flãmeũ

Lectus Genialis

Tyrus q̃ olim Sarra

Auspex

quid leuius : utrumcunq; feceris , omnino tibi erit moriendum ; aut per Cæsarem, aut per Messalinam.

ASCen. ℭET dare suam: scilicet formam Rutilæ. filius autem egregij corporis habet semper miseros præ anxietate: & trepidos: scilicet trepidantes parentes. adeo: idest intantum. rara est concordia formę, atq; pudicitiæ. licet domus horrida: idest a spere uiuens tradiderit sanctos mores : ac licet ipsa sit Imitata ueteres Sabinas, quę castissimæ fuerunt . præterea licet natura: idest naturalis influentia larga tribuat benigna manu castum ingeniũ: & uultum modestum feruentem sanguine: unde forma nascitur. sunt autem hæc magna : unde per parenthesim subdit: Quid enim natura existens potẽtior omni custode & cura, potest puero plus cõferre, q̃: idest castum ingenium : idest inclinationem naturalem ad castitatem: quasi dicat nihil. & tamen supple. non licet: idest non est permissum . tales supple formosos. esse uiros: idest fortes & castos. nam uir a uirtute, & ui mentis dicitur: qua qui carent, uiri proprie non sunt . uel si de sexu loquitur, non licet. idest nõ permittitur eos a corruptoribus esse uiros. quia pręciduntur aut castrantur. nam prodiga improbitas corruptorum gaudet tentare: idest solicitare ipsos parentes: ut permittant : scilicet tanta fiducia: idest confidentia est ipsis in muneribus: ꝗ. scilicet per munera sperant parentes corrumpere. Nullus tyrannus castrauit in sęua arce: idest castro excelso & munito : uel si ad Neronem respicit: in arce Tarpeia: idest in Capitolio. ephebum : idest adolescentem adhuc leuem deformem. nec Nero rapuit ad stuprum: scilicet prætextatum: idest aliquem nobilem puerum. loripende : idest oblique incedentem: uel strumosum: in collo: scilicet strumam habentem. & tumentem utero. idest gibbo. Ergo o fatue parens, uel fatua mater. lætare: idest gaude (per ironiam hoc dicit) specie: idest speciosita te tui iuuenis. quem discrimina : idest pericula maiora expectant. nam ipse sup. fiet adulter publicus. & metuet pœnas. i. punitiones quascunq; mariti irati exigere supple solent. Mancinellus dicit meminit exigere: idest pati quascunq; pœnas mariti irati : sed minus placet. Nec erit felicior astro Martis : idest aliquando deprehendetur sicut Mars cum Venere : quæ res quia physica est : dixit astrum Martis pro ipso Marte. ut nunquam incidat in laqueos. autem pro sed iste dolor quem maritus patitur dum deprehẽdit adulterum. exigit: idest postulat. interdum plus sup. uindictæ. q̃ ulla lex concessit dolori. hic: idest unus maritorum. necat supple deprehensos ferro. ille: idest alius. secat. idest disrumpit flagellis cruentis . & mugilis: idest piscis lubricus intrat per posteriora . scilicet cogentibus maritis quosdam mœchos: idest adulteros deprehensos . Sed forte dices: ꝙ tuus Endymion: idest formosus filius: qualis fuit Endymion a Luna amatus fiet adulter matronæ dilectæ: sed dicit poeta. ipse fiet &. idest etiam adulter illius quam non amat. mox : idest statim. postq̃ Seruilia: idest quis diues matrona , quam forte credi tur amare, dederit nummos: nec expectet plus pecuniæ ab ea ipse eruet: idest auferet & extorquebit ab ea omnem ornatũ corporis. Quid enim negauerit ulla femina inguinibus udis: idest membris suis ad Venerem paratis: quasi dicat nihil quia siue hæc quæ inguina uda habet. est Hippia idest prodiga ut Hippia. siue Catulla. idest auara alioqui ut Catulla, uel siue nobilis, siue plebeia fœmina. deterior idest minus ualens in reliquis suis factis. habet illic. idest erga adulterum. totos mores. idest liberalitatem & comitatem &c. quæ gratiam concilient. sed dicet mater forte : forma nocet pulchris si sint incasti: sed quid nocet forma casto. quasi dicat nihil . Respondet poeta. Immo dic supple quid graue: idest seuerum & maturum propositum caste uiuendi. profuit: idest utilitatis attulit Hippolyto filio Thesei: quasi dicat, nihil. quia a nouerca propter formam appetitus & falso incusatus precibus patris , & auxilio aui ab equis dissolutus & disiectus est. quid graue propositum profuit Bellerophonti: quasi dicat nihil: quia propter formam appetitus est, multa passus: quia renuit. Nempe quia certe hæc: scilicet mulier, quæ causa fuit quare nil profuit Hippolyto aut Bellerophonti. erubuit: idest pudore affecta est . repulsa : idest propter repulsam, seu. idest sicut. erubescere . solet fastidita idest: per superbiam spreta. Nec Sthenobœa : idest Ancea Prœti regis uxor excanduit : idest furore incensa est minus . q̃ Cressa: idest Cretensis , quæ Hippolytum amauit : scilicet Phædra Minois filia. & ambæ concussere: idest in ultionem excitauere se. Mulier est tunc sæuissima. cũ idest quando. pudor: idest rubor admouet odio. stimulos: idest indignationem. Elige quidnã putes esse suadendum illi supple scilicet C. Silio formosissimo iuueni. cui Messalina. scilicet uxor Cæsaris scilicet Claudij. destinat: idest intendit nubere. quasi dicat. tu non poteris tale consilium dare quin interficiatur : quia si ducit, interficitur a Cæsare, si non, a Messalina. hic existens optimus & idem formosissimus iuuenis. gentis patriciæ. idest senatoriæ rapitur extinguẽdus: idest necandus. oculis. idest propter oculos, uel ante oculos Messalinæ . Illa: scilicet Messalina. sedet ut sponsa. & hoc flammeolo : idest indumento nuptiali parato. dudum: idest pauloante. & genialis supple torus generandis liberis sacratus. tyrius. idest purpura tectus. sternitur palam ut in licitis nuptijs: in hortis. & decies centena supple sestertia dabuntur supple in dotem. antiquo ritu: idest sicut ab antiquo institutum est. auspex : idest pronubus, aut paranymphus. ueniet cum signatoribus: scilicet tabellarum hoc est (ut nunc dicunt) notarijs. putabis tu hæc: idest huiusmodi sponsalia & præparamenta ad nuptias secreta & commissa paucis quasi dicat si hoc putabis , tota errabas uia quia Messalina nõ uult nubere nisi legitime. Dic si tibi: ut illi casus obueniret: quid placeat tibi facere. Ni. i. nisi uelis parere uoluntati Messalinæ . pereundum est ante lucernas : idest ante primum usum lucernarum: hoc est antequam nox sit. Si admitas scelus ducendo Cæsaris uxorem: paruula mora dabitur supple morti. dum idest donec. res nota urbi & populo contingat aures principis: idest Claudij. ille sciet ultimus dedecus domus suæ. Interea tu obsequere imperio Messalinæ: si uita paucorum dierum, est. idest reputatur. tibi: idest a te tanti supple ualoris uel pretij . quasi dicat non deberes propter breuem uitam, aut etiam propter famam seruandam adulterium committere. & ideo prudentior fuit Ioseph, q̃ Silius . & Susanna, q̃ Lucretia . Sed propter formam omnes isti fuerunt perplexi : perplexitate pœnæ non culpæ . Vnde de isto dixit . Quicquid: idest siue ducere, siue renuere . tu putans : idest putauens leuius & melius . ceruix tua candida & pulchra est præbenda gladio: idest interimendus es.

Nil ergo optabunt homines? si consilium uis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conueniat nobis, rebusq; sit utile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quæq; dabunt Dii.
Carior est illis homo, q̃ sibi. nos animorum
Impulsu, & cæca, magnaq; cupidine ducti
Coniugium petimus, partumq; uxoris, at illis
Notum qui pueri, qualisq; futura sit uxor.
Vt tamen & poscas aliquid, uoueasq; sacellis
Exta, & candiduli diuina tomacula porci
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, & mortis terrore carẽtem,
Qui spatium uitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunq; labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis erumnas credat, sæuosq; labores,
Et Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali.
Monstro, quod ipse tibi possis dare, semita certe
Tranquillæ per uirtutem pater unica uitæ.
Nullum numen habes, si sit prudentia, sed te
Nos facimus Fortuna Deam, cœloq; locamus.

ℭNIL ergo optabunt homines : uerba monitoris ad Iuuenalem: ergo , inquit, cum undiq; , ut declarasti immineant pericula: homines nihil petere a Dijs debebunt . ¶ Si consilium uis : uerba Iuuenalis respondentis monitori . ¶ Expendere quid conueniat: sines, inquit, ut ipsi Dij expendant , & quasi rem ponderando id dent: quod nobis sit utile, & commodũ. Iuxta dictũ illud Socratis, qui aiebat a Dijs nihil ultra petendum esse , q̃ ut tribuerent bona: quia ii demum scirent quod unicuiq; esset utile . nos autem plerunq; id uotis expetere, quod non impetrasse melius foret . ¶ Illis scilicet Dijs. ¶ Nam pro iucundis. idest loco eorum, quæ nos iucunda ducimus. ¶ At illis scilicet Dijs. ¶ Qui pueri: pro quales pueri. ¶ Vt tamen & poscas: ut concedamus, inquit, ut ab ipsis Dijs etiam aliquid poscas, id tantummodo petendum est : ut sit mens sana in sano corpore. hæc enim sunt quæ Cicero in libro de finibus bonorum IOAN. BRIT.

rum & malorum prima naturæ appellat: hoc est quæ in homine
sunt præstantissima: sensuum uidelicet & membrorum integritas.
Vnde est illud Apulei in dogmate Platonis: Tunc hominem esse
perfectum, cum anima & corpus æqualiter copulantur: & inter
se conueniunt: sibiq; respondent: ut firmitas mentis præualenti-
bus corporis uiribus non sit inferior. Idem sensit Horatius in
Odis: Frui paratis & ualido mihi. Latoe dones at præter integra
Cum mente, nec turpem senectam Degere, nec cithara carentem.
Seneca ad Lucilium: Roga bonam mentem: bonam ualetudinem
animi: deinde tunc corporis. Nam hoc in homine est integræ feli-
citatis: quorum neutrum contigit Caligulæ, auctore Tranquillo,
dicente sic: Valetudo eius neq; corporis, neq; animi constitit.
¶ Tomacula: edulia sic dicta: quod Græci τέμνειν sectionem dicit:
hoc esse puto quod Macrobius appellat Insitium: ab eo quod inse-
cta caro reticulo circundatur. Tomacula dicuntur alio nomine,
siue per syncopen Tomacla. Martialis: Quod fumantia, qui To-
macla raucis Circumfert tepidis coquus popinis. fiebant enim ut
plurimum, iecore, & pulmone porcino. Eratq; genus cibi seruilis.
In luxu autem erant abdomina, testiculi, uuluæ, sincipitia, quæ cen-
sorijs legibus quandoq; fuerunt interdicta. ¶ Fortem animum:
laudabile est uotum. ¶ Fortem: constantem. ¶ Spatium uitæ: idest
finem uitæ & mortem ipsam. est enim sapientis id nõ timere, quod
uitari non potest. ¶ Nesciat irasci: animi perturbatione non agatur
sapientem enim ira non agitantur, mortem non timet, sed eam
inter munera naturæ connumerat. ¶ Et potiores Herculis erum-
nas: qui potius ad uirtutes, q̃ ad uoluptates erigatur. Hercules
Erumna enim uarios sequutus labores, immortalem sibi gloriam, & fa-
mam peperit. ¶ Erumnas: erumna est (ut scribit Cicero) ægritu-
do quædam animi laboriosa. Vnde ait in libro secundo de fini-
bus bonorum & malorum: Maiores nostri labores non fugien-
dos tristissimo tamen uerbo erumnas nominauerunt. ¶ Sæuosq;
labores: aut quos satis crudeliter imperauit Eurystheus: aut sæuos
Sardana magnos, & uix superabiles. ¶ Et Venere Sardanapali: Idest q̃ sint
palus delitiæ & uoluptates, quales sequutus est Sardanapalus, qui ulti-
mus Assyriorum rex in omnem libidinem ita se dimisit: ut nunc
uiri, nunc mulieris uice abuteretur: omni prorsus calcata & se-
xus & pudoris cura. Stola.n. muliebri faciẽ, totumq; corpus in
modũ pellicis fuco componẽs, ultra luxũ muliebrem lasciuiebat,
uocem fœmineam imitatus, cibum potumq;, qui uoluptatem præ-
berent continuo appetebat. Adeo uero delitiæ, turpis uoluptas, in
continentia in eo uiguere, ut successoribus post obitum suum in
sepulchro inscribi barbarica uerba mandauerit: Hæc habeo quæ
comedi, & quæ cum amore & uoluptate percepi. Arbactus eius
præfectus, cum eum inter mulieres pensa partientem inuenisset,
indignatus, communicatis cum militibus quæ uidisset, uniuer-
sum exercitum aduersus eum accendit, bello Sardanapalus supe-
ratus in regiam se recepit: ubi extructa pyra se, suasq; diuitias pre-
tiosiores cremauit: hoc solo uirum imitatus. De Sardanapalo
multa Strabo libro quarto, Iustinus, Diodorus libro tertio Cicero
libro quinto Tuscula. ¶ Monstro, quod ipse tibi: docet poeta bene,
beateq; uiuere uolenti: omnes animi cupiditates esse superandas,
uirtutemq; uoluptatibus anteferendam. quod omnino est sapien-
tis. unica enim, inquit, uia est. s. uirtutis: quæ ad quietam, tranquil-
lamq; uitam nos ducit tutos: uel ab omnibus fortunæ telis, neq;
enim fortuna ullam habere potest potestatem in illum, qui se uirtu-
tis armatura induerit. nam fortunæ fortiter resistit, minas eius
haud timet, omnes impetus facillime sustinet. Est igitur sensus:
Ego monstro quod possis ipse tibi dare: idest ostendo tibi iter
quo tibi sit gradiendum. idest uirtutis. nam ea est, quæ (ut dixi-
mus) ducit hominem ad quietam, tranquillamq; uitam. ¶ Ipse
tibi possis dare. idest. quod tu per teipsum sine difficultate potes ac-
cipere, unicuiq; enim licet rectum uiuendi iter ingredi, uitamq;
beatam apprehendere. ¶ Nullum numen habes: est ueluti contra
fortunam responsio: tanquam insidias & incommoda minitan-
tem. ut sit sensus: Non est o Fortuna, q; homini quem in sinu uir-
tutis residentem inuenis, miniteris: nullum enim habes numen
idest potestatem in nos, si sit prudentia: hoc est si cum uirtute om-
nia agimus. Sed tamen nos ueluti cæci, & parũ perspicaces te fa-
cimus Deam: tanquam quæ res humanas ex libidine moderens:
quod in homine sapiente facere non potes: cum ipse uirtutis uni-
bone omnes tuos impetus facile sustineat, & superet. prudentis
enim est agere recta, ueraq; cum ratione. Nam prudentia stat in
delectu bonorum & malorum. Qui ergo ea bona sequuntur,
quæ dicuntur esse fortunæ subiecta, & externa, ut sunt diuitiæ,
honores, & dignitates quæ homini auferri possunt, dicunt natu-
ram humanam fortunæ esse subiectam. Sed si bona animi seque-
rentur: idest uirtutes, quæ ab eis auferri nequeunt: tunc intellige-
rent id quod est uerum, naturam humanam casibus non esse su-
biectam, quia ipsa sibi cunctis in rebus prospiceret. Quod sane
docuit Metrodorus: ut scribit Cicero. in quinto Tusculan. sic: Oc-
cupaui, inquit, te fortuna, atq; cepi, omnesq; aditus tuos interclusi,
ut ad me aspirare non posses. Seneca ait ex hominum quæstu fa-
ctam esse fortunam Deam. In multis autem codicibus legitur. Nul-
lum numen abest, sed multus habes.
¶ NIL ergo & cætera. Postquam ostensum est quid non sit op- A SCen.
tandum: & in quo non consistat uerum bonum: ostendit quid sit
optandum, ut uerum bonum, inducit autem auditorem quasi
obijcientem negligendam esse religionem, si nihil a Dijs peten-
dum sit. Ordo est: Ergo cum in omnibus dictis non sit aliquid
optandum, ut uerum bonum: nil optabunt homines, Respondet
poeta: Si uis consilium a me. tu permittas ipsis numinibus expen-
dere: idest examinare. quid conueniat: idest utile sit nobis. nam
Dij dabunt pro iucundis: idest pro delectantibus nos: & uoluptuo-
sis. quæq; aptissima: idest omnia grata & utilia: licet non sint iu-
cunda: hoc est precemur ut Dij dent nobis conferentia ad salu-
tem, quæ ipsi dare parati sunt. nam homo est illis scilicet Dijs ca-
rior, q̃ sibiipsi scilicet homini. quod si Æthnicis uisum est: quomo-
do non nobis christianis uidebitur? pro quibus saluator animam
suam posuit. Nos ducti cæco impulsu animorum, & magna cupi-
dine: idest cupiditate. petimus coniugium, & partum uxoris: idest
ut uxor pariat. sed notum supple est illis scilicet Dijs. qui: idest qua-
les supple futuri sunt pueri: idest liberi: & qualis uxor futura sit. ta-
men ut poscas aliquid, & uoueas si contigerit sacellis: idest paruis
locis sacratis (uulgus uocat capellas) exta: idest sacrificia anima-
lium. & tomacula: idest ea edulia diuina: idest Dijs sacrata porci
candiduli: idest mundi, & ut Donatus uult) eximij. Orandum est
ut mens: idest animus, aut ratio animæ sit sana in corpore sano: id-
est pro animæ, corporisq; sanitate. Posce a Deos animum fortem
carentem terrore mortis (qua qui terrentur bonam conscientiam
non habent) qui animus donat spatium: idest longitudinem uitæ.
extremum: idest utilissimum inter munera naturæ. quia physice cõ-
pertum: ut extremo nati pessimi sint. ut dicit Seruius ad illud quar-
to Æneid. de fama Extremam ut perhibent & cæte. Et qui animus
queat: idest ualeat. ferre: idest tolerare quoscunq; labores. qui ne-
sciat irasci sup. uitiose. & q cupiat nihil indecẽter. & q credat. i. æsti-
met. ærũnas & seruos. i. ualde magnos labores Herculis. esse sup.
potiores. i. potius eligẽdos. &. i. simul. Venere: idest uoluptate uene-
rea. & cœnis: idest gulositate: & plumis: idest mollicie. & indulgen-
tia Sardanapali: idest regis illius mollissimi, & gulosissimi. ego
monstro q; ipse: idest tu. possis dare tibi scilicet uirtutem, & bo-
num animum. secundum illud Horat. in Epistola: Det uitam: det
opes, æquum mi animum ipse parabo. Homo enim propter liber-
tatem arbitrij utcunq; uirtutis suæ auctor est. quia dicit August.
Qui fecit te, sine te non saluabit te sine te. tamen ut dicitur Iaco.
primo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desur-
sum est descendens a patre luminum. Certe inquit poeta: semita:
idest angusta, & quasi dimidiata uia tranquillæ uitæ. patet unica:
idest sola per uirtutem. Nullum numen abest nobis supple si pru-
dentia sit supple nobis. sic quidam legunt. melius continuatur
tamen textus legendo sic: O Fortuna tu nullum numen. idest. nul-
lam potentiam diuinam, quam ad nutum geras, habes: si pruden-
tia sit supple nobis. sed nos, qui sine consilio & prudentia omnia
gerimus, facimus te Deam, & locamus cælo.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA VNDECIMA.

IN VNDECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Atticus eximie. Hac Satyra poeta alloquitur Persicum amicum suum, quem inuitauerat in cœnam, pollicetur que se ei frugalem cœnam daturum. Hinc que nactus occasionem, eos insectatur, qui cœnas lautiores parant, quam modus facultatum ferat: ostendens omnibus in rebus luxum fugiendum esse mediocritatem que colendam: & unumquemque secundum Chilonis sententiam seipsum noscere debere, nequid omnino supra uires suas efficiat.

Tricus eximie si cœnat, lautus habetur,
Si Rutilus, demens, quid enim maiore cachinno
Excipitur uulgi, quam pauper Apicius? omnis
Conuictus, Thermæ, stationes omne Theatrum
De Rutilo, nam dum ualida, ac iuuenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardens sanguine fertur
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno
Scripturus leges, & regia uerba lanistæ.

Satyra undecima. Atticus eximie.

IOAN. BRIT.

TTICVS eximie: sensus est: Atticus, quem pro nobili & potenti uiro ponit si laute, & splendide parat cænas, laudatur ab omnibus: & merito quia diues est. Si uero Rutilus idem facit, omnibus est ludibrio, quia tenuis est diuitiarum censu: ut ostendat unicuique pro qualitate diuitiarum colendam esse uitam. ad hunc Atticum scribit Martia. libr. vii. Attice qui renouas facundæ nomina gentis. mi nomen gentilicium ducit ab illo Attico Pomponio equite Romano, qui Ciceronis fuit familiarissimus: qui ab Athenis cognomen reportauit, & qui amplissimis fuit diuitijs. ¶ Eximie: excellenter & egregie. ab eximo fit eximius: quasi qui ex hoium numero ut excellentior eximitur.

Lautitia ¶ Lautus habetur.i. magnificus & splendidus, ac per hoc laudatur. Nam lauticia est hominis splendidi & diuitis. Eos.n. lautos dicimus, qui nitido, magnificoque epularum apparatu uiuunt: quasi qui uelint omnia delicata & lauta: ut sit uocabulum a lauando. ¶ Si Rutilus demens: Rutilum sui téporis hominé mediocrium opum notat, qui sumptuosas, uberesque cœnas parabat, nulla habita facultatum suarum ratione ita: ut oés sentirent, & dicerent eum ad summam inopiam peruenturum: & absumptis omnibus bonis: ad armorum tractandorum meditationem descensurum ex quo quæstu uiueret. ¶ Quam pauper Apicius: quam pauper gulosus. per Apicium auté omnem gulosum intelligit. de quo multa diximus in quarta Saty. illic: Quæ miser, & frugi nó fecit Apicius. ¶ Conuictus: conuiuium: ac pro hoc cés conuiuæ.

Thermę ¶ Thermæ: loca calida, ubi desudabant qui se loturi erant in balneis. qui enim in balneis lauabantur loco prius calido, aut ad ignem, aut ad solem desudabant, postea lauabantur, postremo perungebantur oleo. Apuleius libro quarto de asino aureo. Nudatique, & flammæ largissimæ uapore recreati, aqua calidaque perfusi, & oleo peruncti mensas dapibus largiter instructas accumbunt. θερμὴ enim calidum significat.

Statio ¶ Stationes: uocabulum ductum est a stando, & multiplici capitur significatione. Nam dicitur secundum Vulpianum titulo de flumine nequid fiat: is locus ubicunque naues tutæ stare possunt: unde illud Virgilij Et statio tutissima nautis. Statio item dicitur quicunque locus in urbe: ubi frequenter consistunt otiosi, confabulantur, & docent. unde Au. Gellius libro duodecimo: Quæsitum est memini in plerisque Romæ stationibus ius publice docentium, aut respondentium. Plinius in epistolis: Plerique in stationibus sedent, tempusque audiendo fabulas conterunt. Statio item locum significat destinatum ad standum. ut illud apud Valerium: Collocatas a se in quadam statione quinque cohortes: atque ex ea uiribus hostium depulsas, repetere eandem stationem e uestigio iussit. In qua significatione est illud in sexta Satyra: Lachrymisque paratis in statione sua. Liuius in septimo ab urbe condita: Nec Galli se statione tenuerunt. Statio item accipitur pro ipsis custodibus. Tranquillus in Tiberio: Disposita statione per ripas Tyberis, quæ obuiam prodeuntes summoueret. Statio item ponitur pro ipso officio standi. ut illud apud Valerium: Senatus assiduam stationem eo loci peragebat. ¶ De Rutilo: subaudi loquuntur, quæ sequuntur. ¶ Nam dum ualida, ac uerba sunt uulgi prærridentis miseriam Rutili gulosi. ut sit sensus: Profecto, inquit, breui futurum est: ut ad summam inopiam redigatur. Et recte quidé ad eam festinat. Nam dum é iuuenis, facilius poterit arma tractare, sicque é ironice dictum. Ordo est: Nam scripturus é leges, & regia uerba lanistæ: idest ipse ad meditationem tractandorum armorum descendet: & a lanista discet, fietque gladiator. Nam (ut recitauimus in secunda Satyra illic: Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi ex sententia Tranquilli in Tiberio) ex iuuentute utriusque ordinis profligatissimus quisque in opera scænæ, arenæque edendi senatus consulto tenebatur: multi etiam famosam iudicij notam sponte subibant. Quod ut turpissimum hoc loco sicut & in dicta Satyra insectatur poeta. Itaque non exponas ipsum futurum lanistam qui alios doceat: sed futurum gladiatoré, descensurumque in arenam ad digladiandum: quemadmodum multi nobiles sponte sua fecerunt tépor ibus Domitiani. de quibus in Saty. a octaua: Quanti sua funera uendant, Quid refert? uendunt nullo cogente Nerone. unde & Trangl. in Cæsare scribit munere gladiatorio, Futium Leptinum stirpe prætoria, & A. Calpenum senatoré quondam, actoremque causarum in foro depugnasse. Horatius quoque in epistola ad Lollium ostendit nó nullos ob inopiam factos gladiatores, cum ait: Nummos alienos pascet ad imum Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum. Gladiatores enim quidam speciali uocabulo dicti sunt Thraces ab armatura Thracum in certamine gladiatorio. Mirmilloni opponebatur Thrax: quod docet Ausonius in monosyllabis sic. Quis mirmilloni cótenditur? æquimanus Thrax. Cicero in sexta Antoniana: Thracé de Thrace gladiatore intellexit iugulauit familiarum suum. Vnde & Plin. lib. xi. cum ait: Tracio studioso in C. Cæsaris ludo notum est dexteram fuisse proceriorem. Signat. n. Plin. gladiatoré iuisse ex ijs, qui Thraces dicuntur, qui solitus sit in ludo gladiatorio Caligulæ gladiaturam exercere. ¶ Non cogéte quidé: faciet, inquit, hoc sponte, ut discat rationé tractandorum armorum: non autem cogente tribuno. Nam tribuni plebis cum consules habebant delectum populi ad militiam, aut cogebant Quirites dare nomina, aut prohibebant ob sedationem & odium in patres. auctor Liuius. unde dies Lucio Manlio dicta fuit a M. Pompeio tribuno plebis propter delectum acerbe factum. lege Liuium in. vii. libro ab urbe códita. Et in tertio ubi sic scribit: At ex parte altera cósules in cóspectu eorum positis sellis delectum habebát. eo decurrunt tribuni, concionemque secum trahunt. Et paulopost. Quemadmodum tribuni gessissent in prohibédo delectu: sic patres in lege impedienda

impedienda gerebant. poeta ergo ostendere uult tale genus hominum, cum a fortunis suis per luxum deciderint, quasi sibi præclusa omni honestatis semita ad armorum tractandorũ meditationem descendere solere: ut ex eo (ut diximus) quæstu tanquam gladiatores uiuant. Scripturus leges: tractandorum armorũ scilicet: quas dabit ei lanista, rationes enim inferendi & uitandi ictus docebant lanistæ, non modo gladiatores, sed etiã tyrones ipsos. quod docet Tranquillus in Cæsare his uerbis: Tyrones neq; in ludo, neq; per lanistas, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per senatores armorum peritos erudiebat. Videturq; alludere ad illum P. Rutiliũ a quo (ut scribit Valerius lib. secũdo) armorum tractandorum meditatio tradita est militibus. Is ex ludo C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatorum accersitis, uitandi atq; inferendi ictus subtiliorem rationem legibus ingenerauit. Verba regia lanistæ: idest dictata ipsius lanistæ, q inter gladiatores est tanquam regulus & magister. Lanistæ: ii erãt qui familias habebant gladiatorias: quas mercede locabant edẽtibus munera. dicti a laniando: q præessent gladiatoribus, qui inuicem dimicando se dilaniarent. unde & lanij dicũtur, qui laniant pecora, & carnes uẽditãt. Lanistæ

ASCen. Tticus eximie. In hac undecima Satyra taxat poeta supfluo sumptus cœnarum: docens statim a principio sumptũ pro rebus faciendũ esse: quia nõ eadem omnes docent. Multa enim quæ in diuite lautam & liberalem uitam probant in paupere prodigalitatis notam merentur. Ordo est: Si Atticus uir diues cœnat eximie: idest cum egregio sumptu. ipse habetur: idest existimatur, & cẽsetur. lautus: idest homo non sordidus: sed lautitias & munditias cœnarum amans. si Rutilus: idest uir pauper. cœnat supp. eximie: ipse habetur demẽs. Quid enim excipitur maiore cachinno: idest profusa irrisione uulgi, q̃ Apicius uir perditæ gulæ: pauper idest, qui per gulam pauper effectus est: quasi dicat nihil. omnis conuictus: idest omne cõuiuiũ. oẽs supple Thermæ: idest omnes in Thermis sedentes. stationes: idest omnes alicubi, ut naues ad tempus stant, simul stantes. omne theatrum: idest omnes existentes in theatro. de Rutilo supple loquuntur. nam dũ idest quamdiu. uel quo tempore membra eius ualida, & iuuenilia sufficiunt galeæ supple. portandæ. i. militiæ exercendæ: q; pro &. dum ipse ardens sanguine. idest habens calidum sanguinẽ, qui agilitatis causa est. fertur: idest agitatur, & impellitur. scripturus est supple gladiatoribus leges. & regia: idest regalia & magnifica uerba. lanistæ: idest magistri gladiatorum. hoc est operas suas locabit lanistæ. i. uilissimo homini: cuius artificio corpora hominum dilaniantur: & hoc tribuno non cogente: & ita non excusabilis Rutilus: sed nec prohibente: in quo accusandus est tribunus: q dedecus nobilium cum posset, non arcet. per transitum ergo utrunq; taxat.

Multos porro uides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet expectare macelli,
Et quibus in solo uiuendi causa palato est
Egregius cœnat, meliusq; miserrimus horum,
Et cito casurus iam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obstantibus, interius si
Attendas, magis illa iuuant quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile est perituram arcessere summam
Lancibus oppositis, uel matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile, sic ueniunt ad miscellanea ludi
Refert ergo quis hæc eadem paret, in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & a censu famam trahit illum ergo iure
Despiciam, qui scit quantum sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus, hic tamen idem
Ignoret qnantum ferrata distet ab arca
Sacculus, e cælo descendit γνῶθι σεαυτόν
Figendum, & memori tractandum pectore, siue
Coniugium quæras, uel sacri in parte senatus
Esse uelis, nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se traducebat Vlysses
Ancipitem, ceu tu magno discrimine causam
Protegere affectas te consule, dic tibi, qui sis
Orator uehemens, an, Curtius, an Macho, buccæ
Noscenda est mensura tuæ, spectandaq; rebus
In summis, minimisq;, etiam cum piscis emetur,
Nec multum cupias, cum sit tibi gobio tantum
In loculis. quis enim te deficiente crumena,
Et crescente gula manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in uẽtrem, fœnoris, atq;
Argenti grauis, & pecorum, agrorumq; capacem?
Talibus a domiuis post cuncta nouissimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerunq; gradus, conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis consumitur, inde ubi paulum
Nescio quid superest, & pallet fœnoris auctor,
Qui uertere solum, Baias, & ad hostia currunt.
Cedere namq; foro iam non tibi deterius, q̃
Aesquilias a feruenti migrare Suburra,
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est, caruisse anno Circensibus uno
Sanguinis in facie non hæret gutta, morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex urbe pudorem.
Experiere hodie nunquid pulcherrima dictu
Persice non præstem uita, nec moribus, & re,

MVLTO porro uides: multi, inquit, insuper existunt ex gulosis: q pecuniã fœnore acceptam gulæ obsequentes atterũt, decipiuntq; ipsos creditores, quos sæpe eluserunt, q cũ promiserint se soluturos, tergiuersantur, & gulæ tantũ memores debiti obliuiscuntur. Et quibus: & uides multos quibus causa uiuẽdi est in solo palato. i. qui nullã aliam ob causam uidẽtur uiuere, q̃ ut comedant. Tale genus hominũ taxauit Socrates, ut recitat Macrobius libro secundo Saturnaliũ dicens: multos homines propterea uelle uiuere, ut essent & biberent, se bibere atq; esse, ut uiuerent. Creditor: creditor is dicitur, q aliqd alicui credit cũ solutionis expectatione. Macelli: macellũ locus fuit in urbe, ubi obsonia uendebãtur. dictũ (ut scribit Plutarc. in Problematis) a quodam Macello, qui in urbe latrociniũ exercebat. quo dãnato censores Æmilius & Fuluius statuerunt, ut domus eius publicaretur, uenderenturq; ibi obsonia. Solo palato: bene autẽ palato. Nam intellectus saporum cũ cæteris sit in prima lingua, homini ẽt in palatio. Egregius: aduerbiũ comparatiuũ est hoc loco. i. magis egregie. Et cito casurus: i pauperitatẽ lapsurus. Ruina perlucente perstat in metaphora: q a præcessit casurus. i. egestate iam apparente. Interea: dum ad huc sunt diuites. Omnia elemẽta: aut ad illam cõsuetudinẽ respexit, quam Antonius Geta (ut scribit Spartianus) habebat: ut prandia per singulas literas iuberet scientibus seruis: uelut in quo erat A Anser, Apruna, Anas. Item pullus, perdix, pauus porcellus, piscis, pna, & q̃ in eã literam genera edulĩũ caderent, & itẽ fascianus, farta, ficus, & talia. ut sit sensus: Quærunt gustus p singula elemẽta. i. p singulas literas. Nã literæ dicũtur elemẽta: q quemadmodũ illa coeuntia oẽ corpus pficiũt: sic ẽt literæ coniunctæ literalẽ uocẽ, quasi corpus aliqd cõponunt: aut (quod oino placet) hyperbolicos dictũ est: neq; .n. p oia elemẽta q̃ quatuor sunt sed p tria dumtaxat aerẽ, aquã, & terrã: ut dicat uolatilia, aquatilia, & terrestria aiantia quæri ad epulandũ. Elemẽta aũt dicta sũt (ut scribit Diuus Hieronymus in commentario epistolæ, quæ Pauli ad Hebræos inscribitur) quasi eleuamenta, eo q ex ipsis cætera originem sumant initia: uidelicet & fundamenta creaturarũ. Nunquã animo pretiis obstantibus, nunq̃, inqt, magnitudine pcii terrẽtur, quo minus lau

Macellũ

Elemẽta

IOAN. BRIT.

tas cœnas sibi parēt. ¶ Interius si attēdas: ratio q̄re sumptibus non parcant. illa. n. inq̄t suauiora uidētur, q̄ maiore comparentur ꝑtio. ¶ Attendas interius: hoc est si rē diligētius cōsideres, & intrinsecus inspicias: aut si gustū interiorē obserues. ¶ Ergo: cū pretiosis epulis delectētur ut suauioribus. ¶ Haud difficile est. i. facile est ijs gulosis. ¶ Arcessere summā. i. euocare & cōtrahere grandē æris alieni summā datis pignoribus. Apul. li. x. Veste ipsa mea q̄uis paruula distracta sufficientē corrasi summulā. i. collegi & cōtraxi. ¶ Periturā: quæ gulæ gratia itereat. ¶ Lancibus oppositis. s. pignori: itellige aureis uel argēteis. ¶ Vel matris imagine fracta tanta, inq̄t, gula est, ut non solum lances opponant pignori, sed ēt mediā statua matris: quod maxime ignominiosum erat. ¶ Et quadringētis: facile, inq̄t, existūt, q cōdiunt & parēt, largasq́, uberesq́ cœnas uel quadringentis nūmis. i. itegro cēsu equestri. ēt in fictilibus. i. ī mediocri ēt facultate.

Condire ¶ Condire: ꝑpriū est ciborū, quos adhibito multo pingui dicimus bene cōditos, ide & ꝯdimētū. ergo cōdire, magno sumptu & delicato parare. ¶ Fictile gulosū. i. epulas lautas & opiparas, ēt ī paupꝑtate q̄ fictilib⁹ utif. ¶ Sic ueniūt ad miscellanea ludi: hoc mō, iq̄t, ueniūt

Miscellanea ludij ad miscellanea: hoc ē ludij fiūt absumptis ꝑ gulā opibus. & sic ad miscellanea ueniūt: hoc ē ad ludos, & artes ludicra. Nā miscellanea, siue miscellos ludos appellauere. de q̄bus sic Suet. ī Calig. Edidit ꝑegre spectacula ī Sicilia, Syracusis hasticos ludos, & ī Gallia Lugduni miscellos. Vidētur q́ dici a miscēdo ꝙ aut ibi uaria hominū ludētiū multitudo cōmisceref, aut uaria ludicra ꝑagerēt. Vñ & Apul. lib. iii. de asino aureo iturbā miscellaneā appellauit q̄ cōfusanea est, atq́ cōmixta ex uariarū aggregatione gētiū. Sic & Gellius ī noctibus. atticis in fine operis miscellā doctrinā appellauit q̄ uariā multiplicēq́ rerū cognitionē cōtineat. uerba sunt Gell. Quia uariā & miscellā, & q̄si cōtusaneā doctrinā cōquisiuerat. ¶ Ludi: ꝑ ludij sicut peculi ꝑ peculij palati ꝑ palatij ludi aūt & ludiones dicti

Ludij & Ludiones sunt pari modo histriones. Liu. lib. vii. ab urbe cōdita: Ludiones ex Hetruria acciti ad tibicinis modos saltātes haud indecoros motus more thusco dabant. Ouid. Ludius æquatā ter pede pulsat humū.

Ludiæ Vnde Ludiæ ēt fœminæ sunt appellatæ, q̄ artes ludicras exercerēt. Martianus Capella: Ludiam quandā Gaditanā saltantē uidimus se micinctā. Iuuena. appellat Saty. vi. Hippiā, q̄ relicto marito, gladiatorē ī Ægyptū secuta est Ludiā. Qua capta iuuēta est Hippia? quid uidit, ꝑpter quod Ludia dici: Sustinuit? ¶ Refert ergo: cū ergo inq̄t oēs pari luxu uiuāt: multū interest diues ne sit, an paupꝑ, q ita uiuat. Nā uirtuti daf diuitū luxus, paupꝑi uero uitio. ¶ In Rutilo: nam luxuria est. i. uiuere splēdide & magno apparatu appellatur luxuria in Rutilo. i. in paupe. In Ventidio aūt. i. diuite & potēti uiro nō censetur luxuria, sed honestius accipitur nomē: q̄si qui nihil supfluum faciat, cū diues sit. Ventidiū aūt diuē fuisse docet & Persius illic: Nos sum Ventidi prædia, cuius Diues arat Curibus quantū nō miluus oberret. Fuit aūt tēporibus Clodij & Neronis, quē Cor. Tacitus in Claudio scribit nationi Galileorū, & felicē fratrem Pallantis Samaritis ꝑfuisse. ¶ Trahit famā a cēsu: ut dicaf q̄dā cōueniēs magnificētia. ¶ Illū ego iure: sensus est: ille oīno extremæ demētiæ est censendus: q facile cognoscat q̄to Atlas sit sublimior alijs mōtibus: & nō

Atlas quantū exiguū patrimoniū distet a magno, ut innuat unicuiq́ secundū modū diuitiarū esse uiuendū. ¶ Atlas in Libya: Atlas mons est Mauritaniæ iuxta fines Oceani ad occidentē, citro arbore nobilitatus miræ altitudinis: ut (auctore Herodoto) eius cacumen nequeat cerni, q a nubibus nunquam relinquaf, neq́ hyemē, neq́ æstate. Columnā cæli illū esse indigenæ aiunt. ¶ Sacculus: parua crumena, ac ꝑ hoc modicæ opes. ¶ Distet: differat ab arca ferrata, ac amplis diuitijs. solēt. n. arcæ potentiorū aduersus rapinas furum armari ferro. ¶ E cælo descēdit γνῶθι σεαυτόν. i. cognosce teipsum. Hoc de coelo nō descēdit: sed a Chilone Lacedæmonio inuentum ostendit Pli. li. vii. cuius (ut inq̄t) respōsa pro oraculis habebantur. ea fuere tria. Cognosce teipsum. Nihil nimis. Comes æris alieni, atq́ litis est miseria. Hæc cū in tēplo delphici Apollinis essent consecrata: & literis aureis inscripta a cælo descendisse creditum est. ꝑ quod monet unicuiq́ nō iam corporis sui mēbra, aut staturā figuramue (ut scribit Cic. in primo Tusculanarū q̄stionū) esse noscendam sed q̄d cunctis in rebus ualeamus cōsiderandū: ne q̄d in tota uita agamus: quod supra nostras sit aut ingenij, aut corporis, aut fortunæ uires: quod ꝑ sequentia docet. Laertius tamen Diogenes ait: Nosce teipsum fuisse Thaletis Milesij. quod Antisthenes in successionibus tradit fuisse Phœmoneos: idq́ sibi usurpasse Chilonē. Quod q̄dem ꝓceptū q̄a (ut scribit Cic. in. v. Academicorū) maius erat, q̄ ut ab hoīe uideref: idcirco assignatū est Deo. Iubet igif nos Pythius Apollo noscere nosmetipsos. Cognitio aūt hæc est una, ut uim nostri corporis, atq́ animi nouerimus, sequamurq́ eam uitā, q̄ rebus ipsis ꝑfruatur. Apolonius tyaneus solebat dicere: nihil esse difficilius, q̄ seipsum noscere. & ideo interrogauit Brachmanos an seipsos noscerent, putans (sicut apud Græcos habetur) difficillimū esse seipsum noscere. ¶ In parte sacri senatus siue studeas esse senator. debes. n. teipsum noscere, an tali muneri sis idoneus, cū nihil sit reipub. perniciosius imꝑito moderatore. ¶ Nec. n. loricā: exemplo docet homini nihil esse quærendū. quod uiribus, aut ingenij, aut corporis sui sit maius. Est. n. sensus: Thersites q uilissimus fuit

Thersites in castris Græcorū, cū seipsum nosceret, nunq̄ arma Achillis popo scit: q̄si q ꝓclaris rebus minime esset idoneus: cū de ijs ī mediū ꝓlatis a Thetide post mortē filij certarēt Vlysses & Aiax Telamonius. De Thersite multa diximus ī fine Satyrę: Stēmata quid faciūt. ¶ Se

Traducere traducebat: ꝓbebat se ridēdū. Nā traducere (ut diximus illic: Traducit Gallia talo) est ꝓbere se ridēdū, & ignominia afficere. nā nō minori erat dedecori Vlyssi gestare arma Achillis, q̄ coruo pēnas pauonis. Aut reuera traducebat. i. ostēdebat se armatū tanq̄ Achillē. quo sighatu uif & Martia. illic accepisse: Vna est ī nostris tua Fidentine libellis pagina: sed certa domini signata figura: Quæ tua traducit manifesto carmina furto. Sic & Camilla apud Virgiliū cupiuit ostentare se in armis captiui: Captiuo siue ut se ferret in auro. ¶ Ancipitē: dubiū intuentibus nū Achillis esset, utpote q reuixisset,

Anceps ꝓberetq́ se uidendū, ut facile posset hostes decipere, ne alter esset Achilles, cū arma eius cōspicerent. Nam anceps dr̄ quod ī ambas partes capi posse uidetur: ac ꝑ hoc poeta notat ipsum Vlissem: qui uiribus longe impar Achilli, eius tamen arma sibi indueret. Quæ arma eū manifestābant, cui ea nō cōuenirent. Vnde est illud Aiacis aduersus Vlyssem apud Ouidiū in. xiii. Metamor. Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro Insidias perdet, manifestabatq́ latentem. Et paulo post: Hæc clypeus uasti cælatus imagine mundi Conueniet timidæ, nataq́ ad furta sinistræ. seu tu magnā, siue grauē, inquit, amici causam es defensurus, te ipsum debes metiri, & diligenter cōsiderare, an rei tractandæ sis aptus. Vnde est illud Martialis: Qui sua metitur pōdera ferre potest. ¶ Qui sis: q̄d possis efficere. ¶ Orator uehemens. i. cōsule & teipsum interroga an sis orator uehemēs, an q̄les fuere Curtius Mōtanus, & Matho uiles causidici. De Curtio illic pleraq́ diximus: Mōtani quoq́ uēter adest. De Mathone in prima Satyra illic: Causidici noua cū ueniat lectica Mathonis. & in septima: Sic Pedo ꝯturbat, Matho deficit. sicq́ utrūq́ ut uilē causidicū flagellat. ¶ Buccæ: melius si cū iferioribus coniungaf. ut sit sensus: Vnusquisq́ considerare debet eloquētiæ suæ uires, tā in summis, q̄ in minimis rebus: & ei sit orandū: ut perstet in actione causarū. ¶ Etiā cū piscis emef, Nec multū cū paupꝑ sis, diuiti homini noli te æquiꝑerare, sed ad diuitiarū tuarū modū fac te mer

Gobio caris. ¶ Gobio. i. ꝓtiū gobionis piscis: qui exiguo paratur pretio: de quo Pli. lib. ix. & Mart. In Venetis sint lauta licet ꝯuiuia terris. Principiū cœnæ gobius esse solet. Duplici aūt inflexione dicimus & gobionē & gobiū: sicut scorpionē & scorpiū. ¶ Manet exitus: q. d. magna te expectat miseria, cū per luxū epularū bona tua attriueris. ¶ Talibus a dominis: sensus est: Ex quo ꝑ ingluuiē bona sua absumpserūt: coguntur annulos deponere. i. insigne equestre: & plerumq́ mendicare. Nam annulus aureus insigne erat equestris dignitatis, nec eū gestare poterat, nisi cui erat quadringētorū sestertiū summa: q̄ imminuta eū deponere cogebaf. Apule. in. ii. Apologia: Negat posse dissoluere annulos aureos, & ora insignia dignitatis abijcit, cū creditoribus depacisceif. Martialis: Dū donat Macer annulos puellis: Desijt Macer annulos habere. i. habere censum equestrē. ¶ Talibus a dominis ironicos a luxuriosis. ¶ Exit: deponitur. q̄a eū amplius gestari nō licet imminuto cēsu equestri. Plin. de annulis hæc lib. xxxiii. Annuli mediū ordinē, tertiūq́ plebi & patribus inseruere. ¶ Pollio: q. eques fuerat & diues. puto Iuuenalē in

C. Aruilius Pollio tellexisse de Caio Aruilio Pollione, qui (ut scribit Plinius) prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumēta ingenij, primus tꝑibus Neronis docuit secare putamina testitudinū in lāmas: & lectos discubitorios opiri: q forte ꝑ nimiā rerū luxuriā bona sua absumpsit. ¶ Non præmaturi cineres: sensus est: Non est hmōi luxurioso timendū, ne eū ante tempus occupet mors: sed nec diu uiuat, & in miseram senectutem ꝑueniat. ¶ Præmaturi cineres: mors præmatura. ¶ Luxuriæ. i. huiusmodi luxurioso. est enim datiuus casus. ¶ Hi plerunq́ gradus: talem, inquit, uiuēdi ordinem Romę uidebis: ut multi pecuniam sibi creditam cōsumant: deinde sine aliquo pudore fugiant ex urbe. ¶ Et corā dominis: emphasim habet hæc particula, & adiu

uandum

uandum gestu. ¶ Dominis: hoc est fœneratoribus ipsis uidentibus. ¶ Inde ubi paulũ: sensus est: Vbi paulũ sibi ex bonis suis supesse uidenti: & iam fœnerator maxime timet ne perdat pecuniam creditã, patriam deserunt fugientes. ¶ Qui uertere solum: uertere solũ & mutare dicitur: qui patriam suã deserit, & in aliena exulat. Liuius lib. 3. ab urbe condita: Collegæ eorum exilij causa solum uerterunt. Cic. in oratione pro domo sua ad pontifices: Qui erant rerum capitaliũ condemnati: non prius hanc ciuitatem amittebant, q̃ erant in eam recepti: quo uertendi: hoc est mutandi soli causa uenerant. Idem in Paradoxis: Omnes scelerati atq; impij, quos leges exilio affici uolunt, exules sunt etiam si solum non mutarunt. ¶ Baias, & ad hostia currũt: Baias diximus i. 3. Saty. urbẽ esse Cãpaniæ nõ longe a Neapoli. ¶ Ad hostia: scilicet Tyberina, ut inde nauigẽt. Hostia enim dicũtur fluminũ exitus in mare: unde dicimus Nili septem esse hostia. ¶ Cedere nãq; foro: non pluris ingt faciunt deserẽdo ciuitatẽ, q̃ si a celebri loco ad minus celebrem migrẽt. foꝝ aũt pro urbe sæpe ab auctoribus ponitur: ut sit pars pro toto & hoc q̃a locus est ciuitatis frequẽtior. Alibi ante. Et Valerius in. 2. iam hæc censura ex foro i castra trãscẽdit: hoc est ex correctione moꝝ urbis cõtulit se etiã ad notandos mores militantium. Vnde etiã (ut diximus in. 4. Satyr.) notamus forũ Iulij forũ Liuij, foꝝ Voconij. ea significatione. q̃ dicimus ciuitatẽ Iulij, Liuij, Voconij. ¶ Æsquilias: unũ ex septem collibus urbis ostendimus in. 3. Saty. ¶ Suburra feruenti: hoc est celebri. Nã Suburra uicus fuit celebratissimus in urbe, de quo in. 3. Saty. ¶ Ille dolor: hinc notat po. Ro. desidiã, cui nihil magis curæ esset, q̃ spectare ludos Circẽses. unde & supra: Si potes auelli Circẽsibus. & alibi aũt: Atq; duas tñ res anxius optat, Pãnẽ, & Circẽses. De Circẽsibus satis dictũ in. 3. Saty. ¶ Sanguinis i facie. i. nullo prorsus afficiũtur pudore, cũ fugiunt ex urbe. ¶ Gutta sanguinis. i. ruboris. Nã pfundi rubore pbitatis est inditium. unde illud Terent. Erubuit salua res est. Diogenes (auctore Laertio) cum uideret adolescentulum erubuisse: Confidite ait fili, huiusmodi est uirtutis color ¶ Pauci morantur: pauci retinẽt pudorem fugientem ex urbe. i. qui pppemodũ nullus iam i urbe inuenitur, nec habitare potest, cũ omnes eũ abijciãt unde Apul. in. 2. Apolog. Pater eius plurimis creditoribus defœneratus, maluit retinere pecuniam, q̃ pudorem. ¶ Pudorem ridiculum: iocularium, de quo ridendum sit, cum attritis pergulam bonis patriã deserãt. ¶ Experiere hodie: hodie, ingt, Persice intelliges: nũ ego tñ uerbis frugalitatem soleam extollere. & non re ipsa amplecti. q. d. inuenies me & uita & moribus id etiam præstare, qđ uerbis pfiteor. ¶ Non præstem: non exhibeam. ¶ Pulcherrima dictu. i. frugalitatem & modestiã, quę inter alias uirtutes sũt pulcherrimæ memoratu. ¶ Vita, uel moribus, & re: potest enim aliqs frugalitatem uerbis mirabiliter extollere: uita autem, aut moribus nequaq̃ multi eni uirtutem laudant: & tamen uitia sequuntur.

ASCen. ¶ MVLTOS porro uides &c. Ostendit multos per immoderatũ sumptũ cœnarũ in paupertatẽ, & perfidiã incidisse. Ordo est: Tu uides. i. uidere potes. porro. i. ualde multos. quos creditor. i. is cui pecunia pp empta: & non psoluta obsonia, debetur. elusus. i. deceptus. sæpe solet expectare ad ipsum introitũ macelli. i. domus, in q̃ obsonia uaria uẽduntur: & qbus causa uiuẽdi est in solo palato. i. q nollẽt uiuere nisi pp uoluptatẽ gustus: quoꝝ Deus uẽter est. & q uiuũt ut edãt: nõ edũt ut uiuãt. Miserrimus. i. pauperrimus hoꝝ pditissimorũ hoiũ. & casurus. i. q casurus est cito. & hoc ruina. i. causa ruinæ: hoc est manifesto ultra diuitias debito. iã perlucescẽte. i. incipiente manifestari. cœnat egregius. i. excellentius, & melius. i. abũdantius q̃ sup. alij. uel q̃ ubi adhuc aliquid spei habere soluendi debiti. Interea autem dum sic properant ad ruinam: nec tamen adhuc cedunt. quærunt gustus. i. appetitum. per omnia elemẽta. i. in reptilibus, natalibus, & uolatilibus: quæ modo aqua modo igni decoquunt. & hoc pretijs nunq̃ obstãtibus animi eorum. si tu attendas interius. i. si uideas ad secretũ cordis: illa quæ emũtur pluris. i. maiori pretio, aut carius. iuuant. i. delectant magis. Ergo haud. i. nõ difficile: immo facillimũ est sic uiuendo, accersere. i. aduocare: hoc est accumulare, & acquirere summã perituram. i. mox consumendam. & hoc lancibus. i. patinis & utensilibus oppositis. i. oppigneratis. uel imagine matris fracta. i. fusa, aut confracta, & sic uendita. quia turpe esset effigiem matris, quam in eius memoriam seruare solent: alienare ab sese. sic quidam exponunt. Manci. sic: Vel imagine matris. s. Deum hoc est Cybeles: uel imagine quã mater dereliquerit. tracta: idest non nisi ad dimidium corporis fracta. opposita sup. & cõdite iam habitis nummis fictile. i. uas terreum in quo, qui coquit, cœnare quidem sperat, securus tamen non est. unde magna est prodigalitas eorũ, qbus facile est cõdire fictile gulosum. i. ob soniũ coquendum in fictili capaci. quadringentis nummis. i. censu equestri secundũ Manci. quæ tñ quadringẽties sestertiũ cõtinebant. Sic ludi. i. ipsi ludi. ueniũt ad miscellania. i. cõfusa & cõmixta certamina, & exercitia ad qđ. s. quisq; potest. Refert. i. differentia est. ergo quis paret. i. præparet, aut coquat hæc eadẽ uidelicet obsonia. nã ea coquere luxuria. i. nimis abundãs sumptus. est in Rutilo iam paupere. & sumit laudabile nomen. s. liberalis & lauti hois. in Ventidio. i. prædiuite uiro. & huiusmodi obsonatio trahit famem. i. laudem, aut uituperiũ. a censu. i. a mẽsura cẽsus. Ego despiciam. i. uilipendam iure illum: qui scit quantũ Atlas mons ille altissimus: qui uidetur cælum sustentare. est sublimior. i. altior omnibus montibus in Libya. tñ hic idem ignoret q̃tum sacculus. i. parua crumena (galli bursam uocãt, alemani sacculum) distet ab arca ferrata. plena. s. auri & argenti. i. q̃tum differenter debeat expẽdere: qui sacculum solum habet, ab eo, qui arcam ferratam. gnoti. i. nosce. se. i. te. auton. i. ipsum (profertur autem quasi aston dicas) descendit de cælo. i. quasi diuinum oraculum Apollinis aureis literis consecratum est: cũ tñ Chilonis sit præceptum. descendit inquam dictum de celo existens figẽdum & tractandũ memori pectore: siue quæras cõiugium: uel siue uelis esse in sacra parte senatus. i. neq; coniugem: neq; gradum dignitatis supra statum nostrum debemus quærere. nec enim Thersites uilissimus miles poscit apud Homerũ loricã Achillis: in qua poscẽda Vlysses traducebat. i. uersabat se ancipitẽ. i. dubiũ, an debeat petere. uel qui cũ periculo etiã petebat: eo q nobiliorem haberet: & fortiorẽ cõpetitorem uidelicet Aiacẽ. seu. i. siue. affectas protegere causam in magno discrimine. i. periculo uidelicet capitali. cõsule te. i. uires ingenij & facundiæ atq; eruditionis tuæ. dic tibi. i. examinata cõscientia tua cõfitere in temetipsu quis sis. an orator uehemẽs: ut Cato & Cice. an Curtius. i. mediocris ut Curtius. an Matho. i. infimus ut Matho. mẽsura tuæ buccæ. i. facũdiæ tuæ: & uirũ lateris tui est noscẽda. i. debet a te nosci. & mẽsura sup. cuiuslibet rei est spectãda in summis & minimis rebus. etiam cum. i. quando. piscis emetur: a te. s. nec tu cupias mulum. i. piscem carissimum. de quo dictũ est: Mulum sex millibus emit. cum. i. quando globio qui minimus est pisciculus. i. pretium minimi pisciculi. est tibi tatum in loculis. i. crumena aut marsupio. quis enim exitus manet. i. expectat te. crumena. i. pecunia crumenæ deficiente: & gula crescente. & hoc ære paterno ac rebus paternis mersis in uentrem. i. aluũ tuã. capacẽ. i. qui capere potest. fœnoris. i. quicquid lucri ex usura habere posses. & grauis argenti. i. grandem sortem, & pecorũ & agrorum tuorum. i. quicquid habes uenter unus capit cõmutatis pretijs in obsonia. Annulus aureus. s. quem ad pompã ne agnoscantur pauperes esse cti, gerunt. exit. i. emittitur & alienatur. nouissimus. i. ultimus a talibus dominis. post cuncta. i. postq̃ cętera oia uendita sunt. & Pollio uir perditæ olim gulæ. mendicat digito nudo. i. nudato per ablationẽ annuli. Cineres præmaturi. i. incineratio ante tempus legitimũ: hoc est mors præcox. & funus. i. genus mortis. acerbũ sup. reliquis non sunt sup. metuendi. nec est metuendum luxuriæ. i. luxuriose uiuentibus. sed senectus est metuenda magis morte. i. q̃ mors. hi. i. huiusmodi gradus, quibus peruenitur ad paupertatem. sunt supp. plerunq;. i. ut plurimum. pecunia conducta. i. ad usuram accepta, consumitur. &. i. etiam. coram dominis. inde paulum. i. modicũ nescio quid superest. i. reliquum est. & auctor fœnoris. i. qui ad fœnua dedit: pallet. s. timore amittendi fœnoris cum sorte. illi, qui uertere solum. i. qui uorsuram fecerunt. i. qui possessiones suas alienauerũt. natiuum solum. i. patriam relicturi. currunt. i. celeriter ne comprehendãtur aufugiunt Baias: ubi locus amœnissimus est. & hostia. i. loca ubi flumina recipiuntur a mari: ut inde quoq; si necesse sit abnauigent. Nam pro quia. cedere foro: idest non audere comparere iam in foro propter æs alienum. non est. i. non reputatur deterius, quam migrare Æsquilias: idest ad collem minus æstuosum Romæ a Suburra: idest uico illo Romæ feruenti ex abundantia populi scilicet æstuanti. Ille solus dolor: & illa mœstitia est modo fugientibus patriam: scilicet caruisse Circensibus supple ludis. uno anno: id est spatio unius anni. Gutta sanguinis: id est minima pars ruboris nõ hæret in facie. pauci morantur: id est retinent pudorem ridiculum fugientem ex urbe: idest pauci curant seruare pudorem, & modestiam: cum nihil eos pudeat. Experiere &c. Frugalitatem suę cœnę ad quam Persicum inuitarat poeta longo sermone recitat. Ordo est: O Persice tu experiere: idest facies periculum: & sumes experimentum hodie: nunquid ego non pręstẽ. i. exhibeã uita uel moribus & re, pulcherrima dictu. i. quæ pulcherrima sunt dum a me dicũtur.

Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam cum sit conuiua mihi promissus, habebis
Euandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hospes, & ipse tamen contingens sanguine cælum
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc addi nullis ornata macellis.
De Tyburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inscius herbæ,
Nec dum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet, q̃ sanguinis, & montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia præterea, tortoq; calentia fœno
Oua adsunt ipsis cum matribus, & seruatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, vuæ,
Siguinum, syriumq; pirum de corbibus iisdem
Æmula picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Autumnum, & crudi posuere pericula succi.
Hæc olim nostri iam luxuriosa senatus
Cœna fuit, Curius paruo quæ legerat horto
Ipse focis breuibus ponebat oluscula, quæ nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit calidæ sapiat quid vulua popinæ.
Sicci terga suis rara pendentia crate
Moris erat quondam festis seruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, si quam dabat hostia, carne,
Cognatorum aliquis titulo ter consulis, atq;
Castrorum imperiis, & dictatoris honore
Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.

IOAN. BRIT. ¶ SED laudem siliquas: idest uictum tenuem. Nam per siliquam legumen intelligit: capitur enim siliqua pro folliculo leguminis. Virgilius Siliqua quassante legumen. Persius: Inuigilat siliquis, & grandi pasta polenta. Siliqua item est (auctore Plin. lib. 13.) arbor quā Iones ceraunium uocant, trunco & ipsa fertilis, in Syria, Ioniaq; nascitur circa nidum, alq; in Rhodo, semper commantibus foliis, flore candido, cum uehementia odoris. ¶ Occultus: q gulæ meę luxum dissimulem. ¶ Ganeo: gulosus & ganearum sectator. Nā Ganeę loca erant potationibus & libidinibus deseruentia. Trāquillus in Tiberio: Popinas, Ganeasque usq; eo inhibuit: ut ne opera quidem pistoria proponi uænalia sineret.

Ganeæ Plinius lib. octauo capite decimoquinto: mentionem faciens de porco: Neq; ex alio animali numerosior materia ganeæ, quinquaginta prope sapores, cum cæteris singuli. In genere etiam neutro declinatur: auctore Festo: qui scribit

Ganeum Ganeum locū esse subterraneū: & abdictum. unde nominati ganeones, qui illic uersarentur cū scortis. unde illud apud Terentius Adelphis: Credo adductū in ganeum aliquo. ubi Donatus ait ueteres Ganeum meretricum tabernam dixisse quod ipsa sit in terra, non ut cœnaculum superius. ¶ Pultes: cibos uiles & uulgares.

Puls Nam ex farina in ollas coquinarias infusa fiūt. Plinius libro decimo octauo. Milio Campania gaudet præcipue pultemq; candidam ex eo facit, fit & panis prędulcis. Martialis Imbue plebeias clusinis pultibus ollas, Vt satur in uacuis dulcia musta bibas. Pulte Romani uice panis longo tempore (ut scribit Plinius) uixere, ante quam conficiendi panis rationem inuenissent. inde pulmētaria sunt appellata & pulmenta. ¶ Dictem mandem, præcipuam. ¶ Placentas:

Placēta lautæ enim gulæ sunt placētę: quarum Cato in re rustica cōfecturam docet. ex farina enim siliginea, & alica conficiebantur addito caseo ouilo. Cato enim sic inquit: Focum ubi coquas calefacito bene & textum, inde facito solum tenue casei ouili. p. xiiii. ne acidum & bene recens in aquam ter indito. postea indito mellis boni. p. iiii. Id bene una commisceto cum caseo. tunc placentam foco imponito, texto calido operito, uideto ut bene & otiose percoquas, aperito dum inspicias bis, aut ter: ubi cocta erit eximito, & melle ungito. liquidam fuisse & dulcem ostendit Horatius in ultima Satyra. Ridiculus totas simul ac sorbere placentas. Idē alibi: Pane egeo iam mellitis potiore placentis. Et Martialis in septimo: Dulci placenta sordidam linit mappam. Seneca ad Lucilium Amicos incolumes cogitare, melle ac placenta frui est. nomen formatum est ab accusatiuo græco placunta: uidetur esse ex genere earum quas nos

Euander tortas appellamus, siue tartaras. ¶ Habebis Euandrum: delitiarum expertem cœnam pollicetur Persico. ut sit sensus: Ego te lautiore conuiuio non sum excepturus, quam Euander excepit Herculem & Æneam Troianum: quos frugalibus epulis constat exceptos. Virgilius de Ænea: Viscera tosta ferunt taurorum, onerantq; canistris Dona laboratæ Cereris, Bacchumq; ministrant. Vescitur Æneas, simul & Troiana iuuētus Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis. ¶ Euandrum: Euander filius fuit Carmentæ, qui profugus ex Peloponesso auctoritate magis, q̃ imperio ea loca regebat: ubi nūc est Roma. Is Herculem ex Hispania interempto Gerione redeuntē cum bobus mira specie: ut filium Iouis humanissime excepit, dicata ei ara, quæ maxima est appellata. auctores Liuius, Ouidius Solinus Dionysius Iustinus. ¶ Tirynthius: idest Hercules a Tirynthe oppido quod in eo gesta eius maxime claruerunt. **Tirynthius** Tiryns autem oppidum clarissimum fuit Græciæ. **Tiryns** Homerus: Qui tenuere Argos, Tirynthaq; mœnibus altam. Sensus est autem: Venies, inquit, Hercules aut Æneas. i. tam frugali excipieris a me cœna, quā Hercules & Æneas excepti fuerunt ab Euandro. ¶ Hospes: Æneas: ¶ Minor illo: scilicet Hercule: cui rerum gestarum magnitudine haud quaquam fuit par. ¶ Et ipse tamen: scilicet Æneas. ¶ Sanguine: nam ex Venere natus est ut Hercules ex Ioue. ¶ Alter aqs idest Æneas, qui (ut scribit Dionysius) cum regnasset tres annos post obitum Latini, quarto & ipse anno bello extinctus est: cum in eum Mezentius Hetruscorum rex cum rutulis omnibus impetum fecissent. Initio igitur prę̃lio non procul a Lauino cum multi utrinq; forent cæsi, eius corpus nusquam apparauit: unde nonnullorum fuit opinio eum statim relatum fuisse in Deos. Alij uero tradiderunt Numico submersum esse, cum aduersus Turnum pugnaret, Iouemq; indigetem esse appellatū ubi templum ei ædificatum est hac inscriptione: Patri Indigeti, qui fluuij Numici undas gubernat. unde & Tibullus: Illic sanctus eris, cum te ueneranda Numici Vnda Deum cælo miserit Indigetem. ¶ Alter flāmis: id est Hercules q in monte Oeta post traditam tunicam ab Deianira sanguine Nesseo infectam, igni absumptus est, & in cælum translatio. ¶ Nullis ornata macellis: epulæ, inquit, meę quas tibi sum compositurus, ex publico macello non sunt comparatæ, se uernaculæ sunt. ¶ Tyburtino: Tybur non longe ab urbe situm in colle, ubi Hercules colebatur. Martialis Tybur in herculeum migrauit nigra Lycoris. Catillus Amphiarai filius post interitum patris, iussu Oiclei aui in Italiam uenit cū tribus filijs, Corace: uel (ut alij scribūt) Cora, Catillo, Tyburte: condiditq; oppidum. Silius: Hic Tybur Catille tuum. **Tybur** Plinius: Tyburtem conditorem fuisse scribit, quem tradit cepisse auguria iuxta tres ilices, quæ sua ætate adhuc uirebant. ¶ Mollior: tenerior. ¶ Salicti: salicta loca sunt multis salicibus consita: sicut ficeta multis ficis: quærceta multis quærcubus: spineta multis spinis. ¶ Asparagi: subaudi uenient a superiore. Asparagi a caulis asperitate sunt denominati. ut docet Varro. Alij uero dicunt dictionem esse græcam, ἀσπάραγον. alij uero a Chaldęa uoce deduci, quę caulem significat, quia hæc herba semper crescat in caulem, & uirgultum. ¶ Montani: ad differentiam asparagorum altilium: qui sapidiores sunt: & ideo lautæ gulæ. Plinius: Siluestres fecerat natura corrudas. ut quisque demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Martialis Mollis in æquorea quæ creuit spina Rauenna: Non erit incultis gratior asparagis. Siluestrem igitur & montanum asparagum intelligit: quem alij corrudam, aliqui libycum uocant: Attici horminiū. **Corrudā** Auctor est Plin. lib. 20. ca. x. ¶ Villica: uillici uxor. **Villicus** Villicus autē inter mancipia is erat, qui totius uillæ curam habebat. ¶ Calentia. i. recentia. ¶ Torto fœno: in quo gestatur. Mart. Sed tuta fœno cursor oua portabat. aut (quod magis placet) calentia ex fœno torto. i. ex nido adsunt

recentia oua cum gallinis ipsis. ſ Seruatæ uuæ:duplici modo uete
res toto anno ſeruauere uuas, quas & ollares & penſiles nomina
uere. In ollis enim (auctore Columella) ſine noxa ſeruabant. unde
Horatius: Venucula conuenit ollis. aut in ſublimi ſuſpendeban
tur unde Horatius: Cum penſilis uua ſecundas Ornabat menſas.
ſ Signinum pirum:ſubaudi adeſt a ſuperiore:a Signia patria dictū
ut ſcri. Plin. Corne. Celſus inter pira, quæ reponuntur in primis cō
mendat tarentina, atq; ſignina. ſ Syriumq; Columella lib:6.ca.8.
oſtendit pirum ſyrium id eſſe, quod tarentinum. ſic enim ſcribit:
Curandum eſt autem, ut ꝗ generoſiſſimis piris, pomaria ꝯſeramus.
ſta ſunt cruſtumina, cegia, ſignina, tarentina, quæ ſyria dicuntur,
purpurea, ſuperba, hordeacea, anitianea, neuiana, fauoniana, lateri
tana, & alia multa, quorum enumeratio longa eſt. ſ De corbibus i. ſ
dem:ordo eſt: Mala æmula picenis pomis & odoris recentis adſunt
de iiſdem corbibus, ex quibus & pira. ſ Æmula picenis: uidetur de
ſignari poma tyburtina: de quibus ſic Horatius: Picenis cedunt po
mis tyburtina ſucco, Nā facie præſtant. ſ Nec metuenda tibi: q́ mu
ſto ſuo tibi officiant. nam id quidem per frigus, uentoſq; hyema
les exhauſtum eſt. ſ Autumnum: ſuccum illum autumnalem, quē
per hyemem admittunt. Nec placet intelligas poma ſiccata, ut alis
qui alioquin docti ſenſerunt. ſ Hęc olim: talis, inquit, cœna qualem
tibi appono apud nobiliores priſcis temporibus luxurioſa fuiſſet.
ſ Curius: Curius, inqt, Dētatus nō dedignabaŧ ueſci oleribus: ac ꝑ
hoc uilibus dapibus: hocq; eſt ex hiſtoria. Nam inuentus eſt a lega
tis Samnitum aurum ei afferentibus, cum rapa in igne uerſaret, in
fictilibuſq;, uel (ut alij tradunt) catino ligneo comederet. Sic oſten
dit tanta priſcos frugalitate, & parſimonia uixiſſe, ut nobiliſſimi uel
oleribus contenti eſſent. ſ Foſſor ſqualidus in compede: hoc eſt ſer
uus in ergaſtulis: ac per hoc oſtendit gulæ luxum tantum inualuiſ
ſe ſuis temporibus: ut ne uiliſſimus quiſq; delitijs abſtineret. Nam
ſerui in compedibus tenebantur uel ad metalla fodiēda, uel agros
colendos, uel excidendos lapides. unde eſt illud Plinij lib. 8. loquē
tis de agricultura: At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ ma
nus, inſcripti uultus exercent. Ouid. in Ponto ad Gracinū loquēs
de ſpe ſic inquit: Hæc facit ut uiuat foſſor quoq; compede uinctus
Liberaq; a ferro crura futura putet. Plaut. in Captiuis: Iubete huc
craſſas compedes impigier: inde extra portam ad meum libertum
Cordalum in lapidicinas facite deductus ſiet. De ergaſtulis in. 6.
Vulua Satyr. diximus copioſius illic: Ergaſtula tota. ſ Vulua: de uulua Pli.
(ut diximus ante in. 2. Saty.) multa ſcribit ſic in. 11. ca. 37. Quod
alio nomine locos appellant: hoc in reliquis animalibus uuluam.
Hęc uiperæ, & intra ſe parientibus duplex. Oua generantium an
nexa præcordijs. & in muliere geminos ſinus ſub utraq; parte late
rum habet: funebris quoties uerſa ſpiritū incluſit. Vulua eiecto par
tu melior, ꝗ edito. Eiecticia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ
ſuis optima. Nec nouellarum ſuum præterquā primipararum pro
batur, potiuſq; ueterum, nec dum effœtarum, & biduo ante partū
aut poſt partum, aut quo eiecerit die. Grata ergo erat uulua in cibis
Martia. in Diſtichis: Te fortaſſe magis capiet de uirgine porca: Me
Popina materna magis de ſue uulua capit. ſ Popinæ: diuerſoria erant gu
Popinæ loſorum, ubi obſonia cocta parabantur. Nero (ut Tranquil. ſcribit)
interdixit nequid in popinis cocti præter legumina, aut olera ueni
ret: cum antea nullum non obſonij genus proponeretur. Horatius
Quin omnia malit Quæcunq; immundis feruent allata popinis: a
popina popinones ſunt denominati: qui in his uerſantur. Popina
rij uero ipſi domini popinæ. ſ Quid ſapiat: ꝗ boni ſit ſaporis. ſ Rara
crate: oſtendit priſcos illos Romanos nullo non modo cibi, ſed ne
ædificij quidem luxu uixiſſe, qui coquinas cratibus inſtructas ha
buerunt, unde carnes ſalitę penderēt. ſ Natalitium. i. die natali, qui
Lardum delicatiori apparatu celebrari ſolebat. ſ Lardum: carnem ſuillam ſa
litam. unde ita ſcribit Macro. libr. 7. Saturnali. Sæpe appoſita ſalita
carne, quam lardum uocamus (ut opinor) quaſi large aridum. Eā
appellat Cic. in lib. de ſenectute ſuccidiam his uerbis. Iam hortum
ipſi agricolæ ſuccidiam alteram appellant. Sic etiam Varro in. 2. re
rum ruſticarum: Et qui non audierit patres noſtros dicere ignauū
Succidia & ſumptuoſum eſſe, qui ſuccidiam in carnario ſuſpenderit. Marti.
in. 5. ad Toranium: Et pallens faba cum rubente lardo. quibus uer
bis plane oſtendit appellatione lardi carnem ſuillam ſalitam intelli
gi: ſuccidium item in genere neutro inuenitur. ſ Accedente noua
carne: hoc cum ſuperioribus coniungitur. ut ſit ſenſus: Erat moris
ponere lardum natalicium cognatis accedente noua carne. i. recen
ti. ſ Si quam dabat hoſtia. ſi forte acciderat, ut hoſtiam Dijs mactas
ſent. nam carnes uictimarum uēdebantur, & plerunq; duplo ſicut
in ferijs latinis. unde Vale. in. 2. de inſtitutis antiquis Immolatarum Caro uictimæ
a magiſtratibus hoſtiarū exta ad quæſtores ærarij delata ueniebāt.
Sacrificijſq; po. Ro. tum Deorum immortalium cultus, tum etiam
hominum continentia inerat, imperatoribus noſtris, qui ſacras ma
nus habere deberent, apud iſta altaria diſcentibus. ſ Cognatorum
aliquis: ordo eſt: Aliquis cognatorum functus ter titulo conſulis. i.
ter Adeptus conſulatum. ſ Caſtrorum imperijs: qui imperator fuiſ
ſet & dux exercitus. ſ Solito maturius ibat: tanquam ad lautius cō
uiuium. ſ Ligonem: ſarculum. ſ A monte domito: per multum labo
rem culto. Glorioſum enim apud priſcos Romanos fuit agricola
tioni uacare. unde ſcribit Plin. multas familias a ſtudio rerum ruſti
carum cognomina adinueniſſe. Nam Cicerones ſunt cognomina
ti, q́ bonum cicer ſererent. Fabij q́ bonam fabam. Lentij q́ bonā
lentem. Seranus q́ agrum ſereret. Virg. nec te ſulco Serane ſeren
tem. Deniq; (ut ſcribit Cato in re ruſtica, & Plin. meminit) cum bo
num agricolam, bonumq; colonum dixiſſent, ſe ampliſſime laudaſ
ſe exiſtimabant. Scribit præterea Plin. lib. 16. in Linterno agro du
rare ſuis temporibus oleas Africani prioris manibus ſatas. Item
myrtum eodem loco conſpicuæ magnitudinis.
❡ SED exiſtens ganeo. i. lurco & homo uorax ganearum frequē A SCen.
tator occultus. laudem. i. commendem & laude proſequar. ſiliquas
. i. durum uictum antiquorum. & dictem. i. præcipiam facere puero
meo coram alijs pultes. ſed dictem in aure pueri placentas. i. ut co
quat mihi placentas. Nam tu cum ſis conuiua promiſſus mihi. ha
bebis Euādrū. i. me modicū & pauperē te hoſpitio recipiētem ſicut
Euāder Herculē ſe apud Virg. recipiſſe dicit. & uenies hoſpes Tiryn
thius. i. ut Hercules: aut hoſpes minor illo. ſ. Hercule. & tū ipſe ꝯtin
gēs cęlū ſanguine. i. origine ſua. ſ. Æneas filius Veneris. Alter ſup.
eo᷑ hoſpitū Euādri. ſ. Æneas. miſſus eſt ad ſidera aquis: quia ſubmer
ſus eſt in Numico lacu. & alter. ſ. Hercules. flammis: quia combu
ſtus interijt. Audi nunc fercula non ornata ullis macellis. hædulus
. i. paruus hædus. i. pullus capreæ. ueniet de agro tyburtino exiſtēs
pinguiſſimus. & mollior. i. tenerior toto grege. inſcius herbæ. i. qui
nondum guſtauit herbam: ſed uberibus matris nutritus eſt. & non
auſus adhuc mordere uirgas humilis ſalicti. i. ſalicum in imo na
ſcentium: qui habet plus lactis, quā ſanguinis. & aſparagi: ab aſpe
ritate dicti. montani. i. montibus nati. quos uillica. i. habitatrix uillę
hoc eſt poſſeſſionis meæ in agro. legit. i. collegit. modo. i. paulo an
te. & hoc fuſo poſito. i. depoſito cum colo ſupple uenient. Præterea
grandia oua calentia fœno torto. i. circumuoluto. adſunt. ſ. nobis
cum ipſis matribus. i. gallinis. uuę ſeruatę ſup. tales quales fuerant
in uitibus. parte. i. pro. parte anni: qua. ſ. erant maturæ ſup. adſunt
nobis. Pirum ſigninum, & ſyrium ſic dictum. & mala: id eſt poma
recentis odoris. æmula picenis. i. certantia in fragrantia & bonita
te cum picenis. nec pro & non: & poma nō metuenda tibi. poſtquā
poſuere. i. exuerunt autumnum ſiccatum frigore. i. per frigus. &
pericula ſucci crudi: ideſt indigeſti. & adhuc uiridioris adſunt nobis
ſup. de iiſdem corbibus. i. caniſtris, quibus allata ſunt. hæc. i. huiuſ
modi cœna. fuit olim iam: ideſt priſcis temporibus cœna luxurioſa
noſtri: ideſt Romani ſenatus. Ipſe Curius dentatus optimus dicta
tor ponebat: ideſt coquebat breuibus focis oluſcula, quæ ſupple le
gerat in ſupple paruo horto. quæ: ideſt qualia oluſcula. foſſor: ſcili
cet ſeruus ad glebam deſtinatus. ſqualidus. i. immūdus. in magna
compede. i. cathena: quę ab una parte agri fodienda ad aliam uſq;
extendebatur. faſtidit. i. faſtu aſpernatur. qui ſcilicet foſſor meminit
. i. adhuc memor eſt. quid uulua ſup. porcina. calidæ popinæ. i. quā
in calida popina priuſquā ſeruus eſſet, comederat. ſapiat: ideſt qua
lem ſaporem habeat reſpectu olerum. moris: ideſt inſtituti & conſue
tudinis erat quondam ſeruare diebus feſtis: ideſt uſq; ad dies feſtos
terga ſuis: ideſt porci. ſicci: ideſt exſiccati in fumo & ſalſi. penden
tia in crate rara ut fumum, & uentum capiant. Ac pro & moris ſup
ple erat. ponere cognatis lardum natalitium: ideſt ad diem natalem
quo maxime Genio indulgebant ſeruatum. & hoc nouæ: ideſt re
centi. carne accedente: ideſt adiecta ad lardum. ſi hiſtoria: id eſt ſa
crificium pro hoſtibus deuictis facta. dabat quam: ideſt aliquam.
Aliquis cognatorum functus titulo terconſulis, atq; imperij ca
ſtrorum. & functus honore dictatoris: id eſt ſummi magiſtratus.
ibat maturus: ideſt prius. ſolito: ideſt quam ſolitus erat. ad has: ideſt
huiuſmodi epulas. referens: id eſt reportans. a monte: id eſt agro
montano. domito: ideſt culto, & a ſiluestri tate, ac nociuis herbis
purgato. ligonem: ideſt inſtrumentum illud, quo ruſtici terram pur
gant. ereptum: ideſt ui extractum e terra dura & ſaxoſa: ubi difficis
lior eſt domatio.

Cum tremerent autem Fabios, durumq; Catonem,
Et Scauros, & Fabricios, rigidiq; seueros
Censoris mores etiam collega timeret,
Nemo inter curas, & seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret.
Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum,
Sed nudo latere, & paruis frons ærea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lasciui ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atq; supellex.
Tunc rudis, & graias mirari nescius artes,
Vrbibus euersis prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet æquus, cælataq; cassis
Romuleæ simulachra feræ mansuescere iussæ
Imperii fato, & gminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis, & hasta,
Pendentisq; Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur thusco farrata catino
Omnia tunc, quibus inuideas, si liuidulus sis.
Templorum quoq; maiestas præsentior, & vox
Nocte fere media, mediamq; audita per vrbem
Littore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos,
Hanc rebus latiis curam præstare solebat
Fictilis, & nullo violatus Iuppiter auro.
Illa domi natas, nostraq; ex arbore mensas
Tempora viderunt, hos lignum stabat in vsus,
Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.

¶ CVM tremerent Fabios hic sensus est: Prisci Romani tam longe abfuerunt ab omnibus delitijs, cum maxime seueram censorũ disciplinam timerent, qui ciuitatis mores corrigebãt: ut lectos suos triclinares nulla testudine ornauerint. sicq; notat luxum sui temporis in lectis discubitorijs. Caruilius enim Pollio prodigi & sagacis (ut scri. Pli.) ad luxuriæ instrumẽta ingenij primus temporibus Neronis docuit secare putamina testudinum i laminas: & ita lectos triclinares operiri. Idem etiã (auctore eodem libr. 32. capi. 11.) operiri docuit argento, mox auro. Ordo autem est Nemo duxit habendum inter curas, & seria, qualis testudo nataret, Cum tremerent Fabios & cæt. ¶ Fabios, Catonem, Scauros, & Fabricios ubiq; a poeta hi omnes nominantur ut graues & seueri ciues. sic & Apulei. priscorum austeritatẽ commendat in. 1. Apologia: Verum longe austerior ut putat Seranis, & Curijs, & Fabricijs. ¶ Cẽsoris: censorem scribit Varro de sermone latiali denominatum a censendo, q; ad eius censionem .i. arbitrium censeretur populus De censoribus plura alibi diximus. ¶ Etiam collega timeret: allusit poeta ad censuram Claudij Neronis, & Liuij Salinatoris, q̃ se inuicem seueriter notauerũt. Nam cum forte utriq; equitum centurias recognoscerẽt, in quarum numero & ipsi essent ppter robur ætatis, uentumq; esset ad tribum Salinatoris, præcoq; testo nomine Salinatoris hæsitaret, citãdũ nec ne sibi esset, Claudius collegam citari, & equum uendi iussit, q; populi iudicio dãnatus fuisset. Salinatorq; censor cum eodem collega omnes tribus, excepta Metia, ærarias fecit, stipendio priuauit eo criminne, q; aut prius se iniuste condẽnassent (nã eum ex inuidia peculatus reum cõdemnauerãt) aut postea tantos honores nõ recte tribuissent.

Testudo ¶ Qualis testudo. i. quanta inueniretur. Nam testudines in mari Indico tantæ magnitudinis inueniuntur: ut singularum superficie habitabiles casæ integantur: atq; inter insulas Rubri præcipue maris, earum testis ueluti cymbis nauigatur. auctores Plin. & Diodorus.

Fulcrum ¶ Fulcrum: a fulciendo. i. sustinendo dictum. ligna enim ipsa quæ lectum sustineant, fulcra dicuntur. Virgili. Lucent genialibus altis Aurea fulcra toris. ¶ Clarum: conspicuum. nam (ut diximus) lecti non modo discubitorij, sed & cubiculares testudinum putaminibus operiebantur. Apuleius lib. 10. Metamor. Lectus indica testudine perlucidus, plumea congerie tumidus, ueste serica floridus. Mart. lib. 12. ad Amœnum. Gemmantes prima fulgent testudine lecti. magnis prætijs comparabantur. unde est illa Senecæ indignatio in libro de beneficijs: Video elaboratam scrupulosa distinctione testudinem, & foedissimorum, pigerrimorumq; animaliũ testas ingentibus prætijs emptas. Nam testudinum putamina secabantur in laminas, ijsq; lectos & repositoria uestiebant, atq; etiam lacunaria. lege Plin. libr. 9. & 16. cap. 63. ¶ Troiugenis: nobilibus Romanis. satyrice dictum, quasi qui gloriarentur se originem ducere a Troianis. ¶ Sed nudo latere: ostendit poeta in reprehensionẽ morum sui temporis priscos illos adeo seueros extitisse, ut contempto omni luxu sæpe etiam in limitibus agrorum collocatis lectis discubitorijs cœnarent. unde facile uidere poterant caput aselli nudatum cute suspensum in agro. quod ideo fieri consueuit, quia putabatur hetrusca disciplina incommoda agrorum arceri posse. unde Columella de cultu hortorum: Nõc caput arcadici nudum cute fertur aselli, Tyrrhenus finxisse Tages in limite ruris. ¶ Nudo latere: nuda sponda sine ullo ornatu aut testudinum, aut auri, aut argenti: Sic enim lecti ornabantur sumpto exemplo ab Asia. unde sic Liuius libr. 9. de bello macedonico: Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu asiatico inuecta in urbem est, inde primum lectos æratos, uestem stragulam prætiosam, plagulas, & alia textilia Romam adduxerunt. ¶ Frons ærea. i. pars anterior fulcri ære tantum ornata. Nam (ut scribit Plin. lib. 34.) tricliniorum pedes fulcra ætẽ ere ornabant. frontem autem ponit pro parte anteriore lecti sic docet Valer. loquens de maiestate: Si quis cognoscat lecti illius frõtem macedonicis triũphis fuisse adornatam. ¶ Ostendebant hoc est qui i lecto discumbebãt, spectare & sibi inuicem ostendere poterant caput aselli. ¶ Coronati: ornati sertis. ¶ Alumni: dicuntur qui aluntur, & qui alunt. sed illud frequẽs, hoc rarissimũ. ¶ Tunc rudis ordo est: Miles tũc rudis & nescius mirari graias artes, frangebat pocula magnorũ artificum reperta in parte prędarum euersis urbibus. & est sensus Milites illis temporibus contempto omni domus ornatu: id tantum quęrebant, ut equi & arma essent ornamentis insignia. ¶ Artes graias: in poculis & statuis faberrime sculptis, mira erãt græcorum ad omnes artes fuere ingenia. ¶ Phaleris: ornamenta enim equorum sunt phalerę. de quibus sic Apuleius i prima Apologia: Peram & baculum tu philosophis exprobrares: igitur & equitibus phaleras, & peditibus clypeos, & signiferis uexilla. Valerius libr. 9. cap. de ira & odio: Offensi annulos aureos sibimet ipsos, & phaleras equis suis detractas abijcerunt. Dictæ autem phaleræ a φαλερόν: quod est manifesto & illustro: q; equus his ornamentis illustretur. gręci φάλαρα dicunt: sicut τάλαντον pro talentum. ¶ Cælataque cassis: Phaleræ

ordo est: Miles frangebat pocula, ut equus gauderet phaleris, & cassis cælata ostenderet hosti perituro simulachra feræ romuleæ iussę mansuescere fato imperij, & geminos Quirinos sub rupe, & nudã effigiem Dei fulgentis clypeo & hasta, pendentisq;. ¶ Simulachra feræ romuleæ: idest imaginem lupę, quę Romulo & Remo mammas præbuit sub arbore fico, quæ postea ficus ruminalis est appellata. Ficus ruminalis
rumam enim ueteres mamma nominauerunt. ¶ Iussæ mansuescere q̃ ita iubẽtibus Dijs mãsuefacta est: ut nõ modo infantes nõ læserit: sed lacte suo uice nutricis etiam aluerit. ¶ Imperij fato: ad fatum, & fortunam imperij. ¶ Geminos Quirinos Romulum & Remum, licet Romulus tñ Quirinus sit cognominatus. de quo pleraq; diximus in secunda Satyra illic: In ualle Quirini. ¶ Nudam effigiem Dei fulgẽtis: idest Martis, qui pater & auctor fuit nominis Romani. genuit enim Romulum & Remum ex Rhea Ilia urbis Romæ conditores. ¶ Fulgentis clypeo & hasta: idest resplendentis cælatura clypei, & hastæ. ¶ Pendentis: in aere, cum sit in uertice cassidis: unde & pensilia appellamus ædificia in aerem extructa, ut hortos pensiles in aere non in terra positos. unde Papinius in Siluis de aqua ducta per ædificia sublimia sic ait: Et innumero pendens transmittitur arcu. Pensilia
¶ Farrata: cibaria ex farre. ¶ Catino: a capiendo dicitur secundum Varronem. ¶ Thusco: fictili. nam in Hetruria Aretina uasa celebrata sunt. Mar. Aretina nimis ne spernas uasa monemus, Lautus erat thuscis Porsena fictilibus. ¶ Præsentior: magis propicior. Virgilius: Nec tam præsentes alibi cognoscere Diuos. Dij, inquit, quamuis fictiles colerentur, Romanis tamen erant magis propicij, q̃ nunc. unde Seneca a Luciliũ: Cogita Deos cũ procipicij essent, fictiles fuisse.

¶ Et uox:

At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil Rhombus, nil dama sapit, putere videntur
Vnguenta, atq; rosæ, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur, & magno sublimis Pardus hiatu
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu,
Iam nimios, capitiq; graues, hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis, nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. ergo superbum
Conuiuam caueo, qui me sibi comparat, & res
Despicit exiguas, adeo nulla vncia nobis
Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
Materia, quin ipsa manubria cultellorum
Ossea, non tamen his vlla vnquam obsonia fiunt
Rancidula, haud ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cædere debeat omnis
Pergula, discipulus Tripheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atq; aper, & pygargus,
Et scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Getulus orix, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat vlmea cœna Suburra.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus afræ
Nouit auis noster tyrunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

¶Et uox: probat per exempla benigniores fuisse Deos priscis illis temporibus in Romanos. Nam cum Galli in Italiam uenturi essent, eodem anno (ut tradit Liuius in. 5.) M. Ceditius de plebe nunciauit tribunis se in noua uia, ubi nunc sacellum est, supra ædem Vestæ noctis silentio audiuisse uocem clariorem humana, quæ magistratibus dici iuberet Gallos aduentare. Cice. in. 2. de diuinatione appellat Aium Deum loquentē (Aius) cui in noua uia consecrata fuit ara, ex eo quod monuerat, ut prouiderēt ne a Gallis Roma caperetur. De eo sic & Liuius in. 5. Iustumq; templum in noua uia Aio locuto fieri. ¶Vox audita: ordo est, & sensus: Et uox audita nocte fere media monuit nos his. i. de his: hoc est aduentu Gallorum. (Moneo) Dicimus. n. moneo te de his rebus, & harum rerū, & has res. ¶Gallis uenientibus. i. cum Galli aduentarēt. Nam Galli Senones, duce Breno, in Italiam uenerunt, Clusiumq; obsederūt ad quos cum tres legati a senatu missi fuissent, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. ex ijs unus contra ius gentium processit, & ducem Senonum interfecit. quo facto indignati Galli urbem petierunt, & fuso exercitu Romano apud Haliam fluuium, urbem intrauerunt: ubi nobilissimos senum in uestibus ædium, cum insignibus honorum sedentes, primo ut Deos uenerati, deinde ut homines despicati, interfecere, Capitoliumque quo reliqua iuuentus confugerat, obsederūt. quod mox Camillus creatus dictator liberauit ¶Et Dijs peragentibus officium uatis: id est omnia prædicentibus more uatum, qui mortalibus uentura prædicunt. ¶Iupiter uiolatus nullo auro: nondum auro effigiatus, ea enim uiolari dicuntur, quibus aliquid contra uoluntatem fit: quasi Iupiter auro illo non delectaretur. unde in tertia Satyra: Nec ingenuum uiolarent mormora tophum. ¶Illa tempora: scilicet prisca. ¶Mensas natas domi: id est ex arboribus uernaculis: non autem ex longinquo petitas, quales erant mensæ citreæ. Ex Mauritania enim citrus arbor (ut diximus) mittebatur ex Atlante monte tanti pretij, ut mensæ pari rependerēt auro. unde Mart. Accipe felices atlātica munera siluas: Aurea qui dederit dona, minora dabit. ¶In hos usus: scilicet mensarum.

(ASCen.) ¶CVM tremerent &c. Frugalitatem antiquorum latius prosequitur. Ordo est: Autem: idest sed cum: idest quando. supple Roma ni tremerent: idest usq; ad tremorem formidarēt. Fabios: & durum Catonem: & Scauros: & Fabricios: uiros illos seueros & censorios & cum etiam collegas: idest concensor. uel cum alio censor factus. timeret seueros mores rigidi: idest inflexibilis censoris. tunc supple nemo duxit: id est existimauit habendum inter curas & seria sua. qualis testudo. i. concha magnas testes habens. nataret in fluctu Oceano: idest maris Oceani Indici potissimum. factura: idest talis quæ faceret. Troiugenis: idest nobilibus Romanis se de Troianis ortos gloriantibus. nobile fulcrum: idest sustentamentum pendens: uel tabula lecti ex putaminibus confectum. sed frons. i. altior pars lecti e æ area: idest ære munita. & nudo latere. idest nullo fulcro aut putamine tecto. ostendebat lectis paruis uile caput aselli coronati quibusdam: scilicet sertis. Ad quod caput aselli affixum fronti lecticæ. alumni lasciui ruris: idest filij familias nutriti rure ludebant. Cibi ergo fuerunt sup. tales: qualis sup. fuit domus: & qualis supellex: hoc est uiles. Miles Romanus existens tunc rudis: & nescius mirari graias artes: idest græcorum in fingendis signis artificia. frangebat urbibus euersis: idest funditus destructis. pocula magnorum artificum reperta in parte prædæ (quia enim non erat bibax contēpsit pocula artificiosissime composita) frangebat dico miles pocula ut equus gauderet phaleris: idest ornamentis bullatis. & ut cassis: id est galea. cælata: idest habens cælata simulachra: idest effigiem. Romuleæ feræ: scilicet lupæ. iussæ mansuescere: idest mansueta fieri. ut ostenderet hosti perituro idest quem interficere uellet. simulachra Romuleæ feræ iussæ a Deo: scilicet generis Romani auctore. mansuescere: idest mansueta fieri. & geminos Quirinos: scilicet Romulum & Remum. fato imperij: idest propter imperium Romanum aliquando futurum fato: ac ut ostēderet hosti perituro nudam effigiem Dei: scilicet Martis pendēti & fulgentis. clypeo, & hasta: idest armis militaribus. Illud argenti quod tunc ipsis erat fulgebat in armis. Igitur quia sola arma exornabant: ipsi ponebant omnia farrata: idest genus pultis ex farre: quibus omnibus tu inuideas: si sis liuidulus: idest modicum inuidiosus. Maiestas quoq; templorum erat tūc sup. quoque: idest etiam præsentior: idest paratior ad consulendū rebus Romanis. & uox Deorum: scilicet audita est a M. Ceditio uidelicet nocte fere media per mediā urbem. Gallis uenientibus: id est dum Galli uenirent. a b littore Oceano: idest Oceani Britannici: scilicet & hoc Dijs peragentibus officium uatis: idest prophetæ. Iupiter fictilis: idest haben statuam fictilem: scilicet terream. & non uiolatus: idest corruptus & adulteratus ullo auro: hoc ē monuit nos his: idest de his. & solebat præstare rebus latijs: idest latinis: hoc est italicis: & potissimū Romanis. hanc curam: idest custodiam solicitam. illa tempora uiderunt mensas natas domi. & pro idest. nostra: idest italica arbore. & lignum stabat in siluis: scilicet in: idest ad hos: idest huiusmodi usus mensarum: scilicet si Eurus: idest uiolentus & impetuosus uentus deiecerat forte nucem. i. arborem nucum. annosam. i. multorum annorum. Ex nuce autem mensæ & simulachra fieri solēt quia tarde cariē, aut teredines patitur.

(IOAN. BRIT.) ¶AT nunc diuitibus: sensus est: Nostris autem temporibus Romani eo delitiarum peruenerunt, ut nulla pulmētaria iucunda, suauiaue esse putent: nisi adsint mensæ citreæ, quæ pede eburneo fulciātur. ex ebore enim pedes mensis adhibebantur. Luca. Dentibus hic niueis sectos atlantide silua Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora Non capto uertere Iuba. sicq; notat luxum mensarum citrearum. ¶Rhombus: piscis ex genere planorum, de quo in. 4. Saty. satis dictum. ¶Vnguenta: quibus ungebātur, cū exhibāt e balneis. ¶Atq; rosæ: coronæ ex rosis, quibus in solenni conuiuiorum celebratione utebantur. ¶Latos orbes: mensas citreas. de quibus plura in. 1. Satyr. illic: Prætoria, mensas. de quibus sæpe Mart. Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes. Et alibi: Et maurisiacis sustentem dentibus orbes. ¶Grāde ebur: pes eburneus. ¶Pardus sublimis. i. pardus ex ebore effigiatus. est autem pardus animal parum differens a panthera. quidā eum solo candore ab ea discernunt. In Africa, Syriaq; nascitur. Solinus & Plin. lib. 8. (Pardus) ¶Ex illis dentibus. s. elephantorum. ¶Porta Syenes: Syene (auctore Strabone) insula est in finibus Æthiopiæ. C. millibus passuum ambitu. Plin. Ditionis Ægypti esse, incipit a fine Æthiopiæ Syene. ita uocatur insula, supra Syenem. xv. millia passuum. Elephantis insula habitatur, nauigationis Ægyptiæ finis. dicta ab elephantorum multitudine. Strabone & Herodotus. (Syene) Elephantinam appellant. Plinius uero Elephantidem. hinc autem mittebantur elephanti. portam autem appellauit Elephantidem insulam: quia ex ea per Syenem tanquam portam in Ægyptum sit transitus. ita dictum ut illud in tertia Satyra: Ianua Baiarum est, quia necesse sit euntibus Baias transire per urbem Cumas. ¶Et Mauri celeres: designat poeta, quibus in locis elephantes inueniantur. Nam eos fert Africa ultra syrticas solitudines, & Mauritania ferunt Aethiopes Troglodytæ, sed maximos India. Hac (Troglodytæ)

Plinius: per Mauros ergo celeres intelligit Æthiopes Troglody-
tas, qui mira pedum celeritate sunt. de quibus ita Hero. lib. 4. Tro-
glodytæ Æthiopes omnium quos fando cognouimus, pernicissi-
mis pedibus sunt, serpêtibus, lacertisq́ & alijs id genus reptilibus
uescentes. Solinus: Troglodytæ tanta pernicitate pollent, ut feras
quas agitant, cursu pedum assequantur. Mauri autem pro Æthio-
pibus, & Æthiopes pro Mauris a poetis indifferenter nominantur.
nec mirum, cum Æthiopes ad occidentem uersi Mauritaniam attin-
Indi gant. de Æthiopibus diximus etiam in. 2. Saty. ¶ Indus: Indi popu-
li sunt ad orientem siti prope Oceani refluxus, & Solis exortus. de
ijs lege & Apulei. in. 1. Floridorum. ¶ Obscurior: nigrior q̃ Mauri
sint. Apuleius in eodem: Indis ad nascentê diem situs: tamen in cor-
pore color noctis est. ¶ Deposuit: nam elephanti aut casu, aut senes-
cta deciduos dentes deponunt, qui prægrandes sunt: aut eos ob-
sessi a uenatoribus arbori illisos frangunt. hi autem sunt minores.
Nabathei ¶ Capitiq́ graues. i. ponderosos. Terent. Hui tam graues rastros.
¶ Nabathæo: arabico. Nabathæi enim populi sunt Arabiæ conter-
mini Syriæ, quorum regio populosa & fertilis habetur. oppidum in-
colunt nomine petram. Dicti (ut sacræ testantur literæ) a Nabath
primogenito Hismaelis. In Arabia autem (ut diximus) apud Tro-
glodytas nascuntur elephantes. ¶ Hinc surgit orexis: hinc, inquit,
maxime indignor q̃ Romani tam tanti cœperunt facere ebur: ut
iam pes argenteus in mensis sustinendis non pluris æstimetur, q̃
annulus ferreus in digito: ut ostendat uile censeri argentũ præ ebo-
re. Lectos autem mulierum totos operiri argento, & triclinia quæ-
dam docet Plin. lib. 33. cap. 11. quibus argêtum addidisse primus
traditur Caruillus Pollio eques Romanus. idem aureos fecit. ¶ Hic
Orexis ex tanto eboris studio, & æstimatione. ¶ Orexis: nauseo, & indigna-
tio. Nam (ut diximus in Satyra Credo pudicitiam illic: Rabidam fa-
cturus orexim) orexis appetitum proprie significat: ὀρέγομαι enim
appeto significat. tamen est etiã inuenire pro uomitu. ut Plin. ad Pri-
scum de Fannia ægrotante: Hoc discrimine implicita est insidens
febris, tussis, orexis, summa macies, summa defectio. ¶ Bilis latinũ
est, colera græcum. ¶ Nam pes aegenteus: ratio est indignationis.
Ordo est: Nam pes argenteus est idem illis. s. mensis, quod est annu-
lus ferreus in digito. i. non pluris faciunt nunc pedes argenteos in
mensis, q̃ annulos ferreos in digitis: ut iam Romanis uilius sit argê-
Pes tum, q̃ ebur. illud autem sciendum pedem polysemum esse. nam &
pedem nostrum dicimus, & lecti, & ueli, & carminis, & mêsæ. ¶ An-
Annulorũ usus nulus ferreus: nam apud Romanos uarius fuit annulorũ usus. tri-
umphãtibus enim annulus in digito ferreus erat. Ii quoq́, qui ob
legationem acceperant aureos, in publico tantum utebantur. intra
domos uero ferreis, quo argumento etiam temporibus Plinij (ut
ipse est auctor) sponsæ annulus ferreus mittebatur, isq́ sine gem-
ma. Promiscuus autem usus cœpit secundo bello punico: neq́. n.
aliter potuissent trimodia illa annulorum Carthaginem ab Hanni-
bale mitti. Diuo Augusto decurias ordinãte maior pars iudicum
in ferreo annulo fuit. lege Plin. libr. 33. cap. 1. ¶ Hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis: alius potest esse sensus ut sit: Ex diuerso, inq̃t,
ornatu mensæ, diuersi etiam affectus surgunt. nam si mensa pedes
habet eburneos, hinc orexis: hoc est appetentia cibi surgit: quasi id
maxime appetitum excitet. Si autẽ pes argenteus sit, aut ex alia ma-
teria hinc stomacho bilis surgit: hoc est nausea quædam: quia non
pluris faciunt pedes argenteos in mensis, q̃ annulos ferreos in di-
gitis. ¶ Ergo: cum tanto luxu uiuatur. ¶ Qui me sibi comparat qui
me putat non minorem cœnam paraturum, q̃ ipse solet. ¶ Res exi-
guas: modicum conuiuij apparatum. ¶ Nulla uncia eboris. quod iã
si faciunt ipsi. ¶ Nec tessellæ: tali & tesseræ erant eburneæ a tessera fit
Calculus per diminutionem tessella. ¶ Nec calculus: calculum intelligit, quem
nunc dicimus scachum. antiqui latronem, & per diminutionem la-
trunculum dixere. Mart. de tabula lusoria. Hic mihi bisseno nume-
ratur tessera puncto, Calculus hic gemino discolor hoste perit. Idẽ
alibi: Insidiosorum si ludis bella latronum, Iste tibi geminus miles,
& hostis erit. De quo etiã sic leges apud Gellium confutantẽ Chal-
dæos: Cur tandem non de alea quoq́, ac de calculis, & alueolo au-
dent dicere, quisnam ibi ludentium uincat? Plin. ad Geminium de
calculo sic meminit: Audiui ipsam solere se, ut fœmininam in illo
otio sexus laxare animum lusu calculorum. Lusum autem calculo-
rum inuenit Palamedes. unde Sidonius: Tanq̃ Naupliades reper-
tor artis Gaudebas hilarem ciere rixam. Calculus item paruum la-
pillum significat. Mart. Calculus in nitida sic numeratur aqua. eum
Calculosi etiam calculum appellamus, qui nascitur in uesica. Pli. in. 11. Sunt
ijs etiam calculo humano remedia præcipua. unde calculosi dicun-
tur, qui calculo laborant: quos Græci lithacos appellant. a calculo Lithaci
fit calculator & calculatrix. Ex quoniam in computatione calculi
adhiberi solent, inde ortum est, ut dicamus: tecum calculum uolo
ponere. i. rationem computare. Plin. in Panægyricis: Assuescat im-
perator cum imperio calculum ponere, sic exeat, si redeat, tãquam Ponere calculũ
rationem redditurus. ¶ Non tamen: licet, inquit, manubria cultello-
rum sint ossea, & non eburnea, non tamen ob id insipidiora sunt
obsonia, quæ conciduntur per illos. ¶ Structor proprie is appella- Structor
tur, qui perite obsonia incidit, ferculaq́ componit. nam & id ad gu-
lam pertinere arbitrabantur. quod taxat Seneca de breuitate uitæ:
Cum uideam quam suspensi sint, quomodo aper a coquo ca-sus
exeat, quanta celeritate signo dato gladij ad ministeria decurrant,
quanta arte scindantur aues in frusta non enormia. Plinius item li-
bro decimo: Postea culinarum artes ut clunes spectentur, ut diui-
dantur in tergora, ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent, ad
eo ut doctores essent, qui ludum structorum aperirent: ut Triphe-
rus temporibus poetæ, qui ludum iuxta Suburram habebat: ubi
tradens discentibus præcepta scindendi obsonia, quæ ex ligno ha-
bebat formata, hebeti cultello, docebat quo gestu hæc, uel illa seca-
rent: unde cœnam ulmeam nominat: quoniam ex ligno obsonia es-
sent formata. Ordo autem est: Sed nec erit nobis structor discipulus
Tripheri: idest qui fuerit eruditus a Triphero. Cuius artis ita memi-
nit idem Seneca in libro de uita beata: Cur aliquis est scindendi
obsonij magister? ¶ Cui cedere debeat omnis Pergula: idest omnes Pergula
qui in pergulis sunt instituti. Nam pergula non modo dicitur in ui-
neis: ut docet Columella: In pergula autem, inquit, singulæ denas
amphoras peræquent. Plin. lib. 14. In pergulis uero seruntur esca-
riæ appellatæ, eduræ acinis, albæ, nigræq́: sed etiam capi uidetur
pro breui ambulacro & fornicaro: quasi a pergendo. ubi doctores
discipulos suos erudirent: & opifices opera sua quasi a transeunti-
bus conspicienda collocarent. Vopiscus in uita Saturnini: Nam &
In Africa rhetoricæ operam dederat, Romæ frequentauerat pergu-
las magistrales. Suetonius de claris grammaticis loquens de Cras-
sitio Tarentino grammatico sic scribit: Deinde in pergula docuit.
Plinius de Apelle pictore: Idem perfecta opera proponebat in per-
gula. Plautus in Pseudolo: Cras faciam deportare in pergulã. ¶ Di-
scipulus Tripheri: emphasim habet: quasi qui inter alios sit melius
Sumen institutus. ¶ Sumine cum magno: sumen (ut diximus apud Persium
in prima Satyra illic: Calidum scis ponere sumen) lautæ est gulæ:
ex papillis lactantis porcæ fit, idq́ optimum (ut scribit Plinius li-
bro undecimo) si modo fœtus lac non hauserit. Martialis: Esse pu-
tes nondum sumen, sic ubere largo Effluit & uiuo lacte papilla tu-
Pygargus met. ¶ Pygargus: ex genere est caprearum. Nam (ut scribit Plinius
libro octauo:) capreæ in plurimas figuras transfigurantur. Sunt
enim capreæ, sunt ibices pernicitatis mirandæ, sunt & oryges con-
trario pilo uestiti, & ad caput uerso, sunt & damæ, & pygargi. Py-
gargus item est (ut docet Aristoteles libro sexto de natura anima-
lium) ex genere aquilarum. Plinius in undecimo: Secundi generis
pygargus in oppidis, & in campis albicante cauda. ¶ Scyticæ uo-
Phasiani lucres. i. phasiani a Phaside fluuio Colchorum denominatæ. Mar-
tialis: Argoa primum sum transportata carina: Ante mihi notum
nil nisi Phasis erat. Inter delicias enim ganeæ & luxuriosas dapes
connumerantur. unde Diuus Hieronymus ad Saluinam sic scribit
Proprie sint a conuiuijs tuis phasides aues, crassæ turtures, attagen
Phœnicopterus ionicus. ¶ Phœnicopterus: auis, est, cuius linguam Apitius nepo-
tum omnium altissimus gurges (auctore Plinio) præcipui saporis
esse docuit. unde Martialis: Dat mihi penna rubens nomen, sed lin-
gua gulosis Nostra sapit. Auem esse palustrem docet Aristophanes
in comœdia quæ inscribitur ὄρνιθες, & rubentibus pennis, unde fa-
cta est nominis compositio. φοινικός, enim ruber dicitur, & πτερόν
Orix penna. ¶ Orix: ex genere caprearum diximus esse orygem: qui con-
trario pilo uestiatur ad caput uerso. Aristoteles uero in tertio libro
de partibus animalium Orygem scribit esse unicorne, & bisidæ un-
gulæ. Cui Plinius astipulans ait in undecimo: Vnicorne bisulcum
orix. ¶ Getulus: nam eum Africa (ut scribit Plinius) generat perpe-
tuo sitientem. ¶ Lautissima: ordo est: Getulus orix expositiue cœna
lautissima & ulmea cædit ferro hebeti, & sonat tota suburra. ¶ Su-
burra: dictũ est Suburrã regionẽ fuisse urbis celebratissimã. ¶ Albi
Ego uel Prochitam præpono Suburræ. ¶ Capreæ: siluestris capreæ.
Mart. Pendentẽ summa capreã de rupe uidebis: Casurã speres, de-
Horati. cipit illa canes. ¶ Auis afræ. i. gallinæ numidicæ. Hora. Nõ afra auis
Meleagrides non attagen ionicus. Varro de re rustica lib. 3. sic. Gallinæ africanæ
sunt grandes, uariæ, gilberiæ: quas meleagrides appellant Græci.

¶ Tyrunculus

Plebeios calices, & paucis assibus emptos
Porriget incultus puer, atq; a frigore tutus,
Non phryx, aut Lycius, non a mangone petitus
Quisq̃ erit, & magno, cum poscis, posce latine.
Idem habitus cunctis, tonsi, rectiq; capilli,
Atq; hodie tantum propter conuiuia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hædos,
Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit,
Nec pugilares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas iam præbuit alas,
Crassa nec opposito pauidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit.
Namq; vna, atq; eadem est vini patria, atq; ministri.

Tyrones ¶ Tyrunculus minister meus. Nam Tyrones proprie appellatur rudes, & noui milites. ¶ Imbutus frustis ofellæ: non assuetus delicatis cibis: sed pastus ofellis tantum: quę omnino uulgarium sunt: differũtq; ab offulis. illæ. n. ex caseo, ouoq;, pipere, & croco, alijsq; huiusmodi rebus inclusis membrana siliginea oblongę conficiuntur offulę uero per diminutionẽ ab offa sunt frusta cuiuslibet rei esculentę. dicimus. n. offulã casei, offulam panis. unde Varro in. 2. de re rustica scribit: L. Volumnio senatori missam esse offulã cum duabus costis. Columella mentionẽ faciens de salsura carnis suillæ ait: Dein offulæ carnis spissæ componuntur, & alternus sal ingeritur.

ASCen. ¶ AT nunc &c. Carpit luxum mẽsorum. Ordo est: At nulla uoluptas cœnandi est nunc diuitibus. & rhõbus. i. delicatissimus piscis. & dama. i. caro ferina. nil sapit diuitibus. & unguẽta, atq; rosę uidentur ipsis putere. i. fetere. nisi ebur grãde. i. pes mensarum citrearũ ex ebore magno compactus sustinet latos orbes. i. tabulas, seu mensas rotundas & nisi pardus. i. simulachrũ pardi. sublimis. i. altus. magno hiatu. i. habens magnam aperturã oris: q̃si defessus sit pondere mẽsarum. confectus sup. ex illis dentibus. s. elephantorum. quos porta Syenes. i. illius insulæ in finibus Æthiopiæ: & quos Mauri celeres mittunt. & quos Indus obscurior. i. nigrior Mauro sup. mittit. & quos bellua. s. elephas deposuit in saltu nabathæo. i. arabico. existentes sup. iam nimios. i. nimis magnos. & graues. i. molestos ex grauitate capitis. s. ipsius belluæ. hic. i. ex huiusmodi luxu, & nimio apparatu mensarum surgit, inquit poeta. orexis. i. nausea quædam. hinc bilis. i. amara indignatio surgit stomacho sup. meo. q. d. ego ex tam perdito luxu non minus afficior nausea, q̃ ex immundicia aliorum. & ego caueo. i. fugio. conuiuam superbum. i. tali luxu uti solitum. qui comparat sibi. i. apparatui suo superbo. me. i. modicitatem meam. & despicit res exiguas. i. modicas. Adeo. i. omnino. nulla uncia eboris est nobis. nec tessellę. i. paruę tesseræ sunt mihi. ex hac materia. i. ex ebore. nec calculus, qui nunc scachus dicitur, est mihi ex hac materia. quin. i. quinetiã ipsa manubria cultellorum sunt ossea. i. ex osse uulgari non ex dente elephantis. tamen ulla obsonia non fiunt unquam rãcidula. i. rãcore corrupta his. i. pp huiusmodi manubria. Nec gallina secatur. i. dum demẽbratur fit peior ideo, quia. s. ossea sunt. Signanter dicit peior non peius: q̃a paruũ curat poeta bene an male secetur gallina dummodo ipsa male secta non fiat peior. Vnde infert. Sed nec structor. i. peritus incisor: & dispositor obnoxius erit mihi sup. existens discipulus Tripheri. i. illius uiri doctoris. i. docẽtis obsonia mẽbratim diuidere, cui discipulo debeat cedere tanq̃ minus perita. o͠is Pergula. i. tota schola uersantium in Pergula. i. loco ad quẽ plures pergunt: aut ut discant: aut ut uideant res nouas doctoris dico Tripheri. apud quẽ lepus est cum magno sumine, atq; aper, & pygargus. i. talis caprea. & uolucres scythicæ. i. phasiani. & ingens phœnicopterus. i. auis a rubris pennis appellata. orix qui unicornis & bisulcis pedibus est. getulus. i. in Getulia plurimũ repertus. cęditur. i. inciditur. lautissima. i. lautissime. ferro hebeti, q̃a omnia iam dicta obsonia nõ sunt uera: sed simulachra eorũ ex ligno cõfecta, & tenuiter conglutinata, ut cultro obtuso diuidi mẽbratim, sed nõ destrui aut dissecari possint. Potest etiam ordo esse: Et apud quẽ cœna lautissima ex his o͠ibus. s. cõfecta cæditur. i. diuiditur qua si incidatur. ferro. i. cultro. hebeti. i. obtuso. & cœna ulmea. i. ulmo quadã arbore ad hoc apta: unde. s. rotæ ut plurimũ fiunt: cõfecta. sonat. i. fragorẽ & crepitum facit, eo q̃ lignum siccũ iã est. tota Suburra. i. per totũ uicũ illũ Romæ. Nec noster tyrũculus. i. paruus & nouus miles in hoc genere militiæ adhuc i͠peritus. nouit subducere. i. honeste decidere capreę. i. a caprea. frustũ. i. bolũ decẽs eos q̃b9 porrigat. nec latus auis afræ. i. gallinę, q̃ in latere cãdidã carnẽ habet. tyrũculus dico ac rudis omni tẽpore. i. qui in ea re semper tyrunculus erit: & nunquam peritus miles. & imbutus. i. primũ eruditus, frustis. i. per fragmenta & non integras feras aut aues. exiguæ ofellæ. i. carni sussulentæ.

¶ PLEBEIOS calices: Marti. hos appellat audaces: quoniam falsa specie imitabantur crystallina, cum essent uitrei: Non sumus audaces plebeia toreumata uitri: Nostra neq; ardenti gemma feritur aqua. ergo plebeios, quibus uulgus, & plebs utitur. ¶ Porriget: ministrabit & pocillator noster erit. ¶ A frigore tutus: uilibus inuolutus uestibus. ¶ Nõ Phryx, aut Lycius: non dabo tibi, inquit, structorem elegãtem: quales uẽdităt mãgones Phrygios, & Lycios. Nam ex oriente uenusti habebantur serui: sed dabo tibi rusticanum & incultum. ¶ Phryx: idest Troianus. Nam Phrygia Asiæ minoris regio est a Phrygia Asopi Europæ filia denominata. ¶ Lycius: Lycia regio item Asiæ minoris Phrygiæ conterminia, a Lycaone Pandionis filio dicta. ¶ Mangone: mangones proprie uenditores dicũtur hominum. Martialis: Millia pro puero centum me mango poposcit. Suetonius in Domitiano: Castrari, ingt, mares uetuit spadonum, qui residui apud mangones erant, pretia moderatus est. Et cum mercis appellatione homines (ut sensit Mela iurisconsultus) non contineantur, propterea mangones non mercatores, sed uænaliciarij appellandi sunt. Dicti autem sunt a manu & ago, quod mancipia manibus agant & poliant. Inde uerbum est mangonizare: idest polire & ornare: ut emptores facilius alliciantur ad emendum. Vnde Seneca ad Lucilium: Mangones quicquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Nam hi (ut testatur Quintilianus in secundo libro: in seruis uenalicijs colorem fuco, & uerum robur inani sagina mentiuntur: ut scilicet mancipia maiore prætio uendant. præterea ut pueri teneriore uiderentur ætate, eorum pubertatem medicamentis coercebant. unde Plinius lib. 21. capite uigesimosexto: Radix hiacynthi, bullacea est mangonicis uænalicijs pulchre nota, quæ in uino dulci illita pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Metaphoricos appellamus etiam mercatores aliarum rerum mangones. unde Plinius in fine operis sui mangones gemmarum appellat eos, qui gemmas expoliunt, & interpollant, ut carius uendãt: agros etiam mangonizatos dicimus, qui diligentiore cultu poliuntur: ut sint uendibiliores. Plinius libro nono capite quinquagesimoquarto. Sergius orata primus pensiles inuenit balneas, ita mangonizatas uillas subinde uẽdendo. A mãgone fit mangonium: quod accipitur pro artificio mangonis. Plinius in decimo capit. Nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet. Et quoniam mentionem fecimus de uænalicijs: illud sciendum est: uænalicium capi pro loco ubi nouitij uenderentur. unde Apuleius in prima Apologia loquens de gagate lapide sic scribit: Cuius odore etiam in uænalicijs uulgo sanitatem, aut morbum uænalium experiantur. Paulus iurisconsultus: Nam quicunq; ex uænalicio nouitiorum emptus alicui ministerio præpositus sit statim eum e numero ueteratorum esse. Familias etiam uænalicias dicimus seruorum, qui uænales præponuntur. Vænaliciarij uero dicuntur (ut diximus) qui uænalicia habent mancipia, qui & mãgones dicuntur. ¶ Petitus: emptus. ¶ Et magno: subaudi non petitus erit: scilicet prætio. ita dictum ut alibi: Magno hospitium miserabile magno Seruorum uentres. Aut reuera ita legi potest: Non a mangone petitus Quisquis erit magno. ut sit sensus: Non petitus a magno mangone quisquis erit: idest quicunq; puer erit: non erit petitus: idest acceptus & emptus a magno mangone: idest diuite, & magnum numerum seruorum habente. Seruos autem uænales habebant in Cathastis. Erantq; Cathastæ loca, in quibus continebantur serui uænalicij a καταστάσει quod est constituo quod illic cõstituti tenerentur. Tibullus Barbara gypsatos ferre Cathasta pedes Illic autem magnus erat seruorum garritu strepitus. Martialis Heu quæ lingua silet, non illam mille Cathastæ Vincebant. ¶ Cum poscis: Latini, inquit, sunt serui mei non exotici: ita, ut cum aliquid ab eis uelis poscere, poscas latine, non autem græce ut barbare.

IOAN. BRIT.

Phrygia unde

Lycia unde

Mangones

Mangonizare

Mangonium

Vænalicium

Vænaliciarij

Cathastæ

Forsitan expectes, vt Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuq; probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Diuitis vrticæ. maior tamen ista voluptas
Alterius sexus. magis ille extenditur, & mox
Auribus, atq; oculis concepta vrina mouetur.
Non capit has nugas humilis domus, audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet, ille fruatur
Vocibus obscænis, omniq; libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pedemate lubricat orbem,
Namq; ibi Fortunæ veniam damus. alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus. hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares, nitidiq; vocantur.
Nostra dabunt alios hodie conuiuia ludos,
Conditor Iliados cantabitur, atq; Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina laudem.
Qųid refert tales versus, qua voce legantur?

¶ Idem habitus cunctis: pari sunt, inquit, corporis habitu, & ornatu: non quales cęteri Romani habebant uario corporũ cultu. unde illud est a Seneca dictum cum summa indignatione ad Lucilium Transeo, inquit, agmina exoletorum per nationes, coloresq; descripta: ut eadem omnibus lenitas, sic eadem primæ mensura lanuginis: eadem species capillorum: ne quis, cui rectior est coma crispulis misceatur. unde pulchre sequitur: Tonsi, rectiq; capilli. sed ne contraria uideatur, q ait tonsi, rectiq; capilli: ita itelligimus: ut capilli illi tonsi sint sursum erecti, & non pectine complanati. ¶ Purpura uestit .i. prætexta. nã pueri usq; ad quartum decimũ annum ætatis suæ prętextã gestabant. inde egressi togam uirilem sumebãt. lege Macro. ¶ Ardens: quę colore ardere uidetur ita dictum: ut illud ante: Setinũ ardebit io auro. ¶ Nec pugilares manifeste ostendit puerum esse simplicem & purum. Nec habet inquit, genitalia grandiora, quę assiduo libidinis usu excreuerit testiculis in magnitudinem pugni prægrandibus. ¶ Pugilares: crassitudine pugni. ¶ In balnea: nam illic potissimum a cinædis spectabãtur. Mar. Oculis deuorantibus draucos. ¶ Raucus propter coitum. uox enim in adolescẽtibus post usum Veneris mutatur, fiuntq; rauci. Aristot. io lib. problematum: Homo cum incipit coire pubescit, ac in grauem uocem permutat. Aliqui etiam legunt Draucus .i. bene mentulatus. ¶ Alas uellendas .s. pilosas .i. adhuc ea non ætate, ut pili sub alis frutificent, qui sæpe in balneis a

Guttum. uulneribus euellebantur. ¶ Gutto uasculo oleario: quo utebant in balneis: ubi post lauacrum oleo perungebantur. de quo dictum est in. 3. Satyra. Apuleius in. 1. limine secundi libri Floridorum: ampullam oleariã appellat. ¶ Hic tibi uina dabit: talis, inquit, puer pocula tibi ministrabit. ¶ Diffusa: expressa, & in lenas suas recondita.

ASCen. ¶ PLEBEIOS calices. Eandem rem prosequitur. Ordo est Puer incultus .i. non eleganter ornatus. atq; tutus tamen a frigore .i. satis decenter uestitus. porriget calices plebeios .i. qualibus plebs utitur: hoc est pocula uitrea. emptos paucis assibus .i. uili ꝑtio. Quisquam sup. puerorum meorum non erit Phryx .i. Troianus. aut Lycius .i. ex Lycia. & quisquam non erit petitus .i. requisitus, & comparatus a Mangone .i. uenditore & exornatore puerorum, equorum, & eiusmodi rerum. magno sup. pretio. cum .i. quando. tu posces aliqd ab eo. posce latine .i. uerbis italicis, quæ illi uernacula sunt. Idẽ habitus est sup. cunctis .s. pueris meis. & capilli sunt cunctis tonsi .i. non nimis longi. & recti, non crispantes, sed demissi: atq; pexi tantum hodie propter conuiuia. hic est filius duri pastoris ille bubulci. suspirat .i. suspirando desiderat matrem. & casulam .i. domunculam in qua natus est: non uisam longo tempore. & ipse tristis desiderat sup. uidere hędos notos: ut quorum aliquando custos fuerit: exsistẽs puer uultus ingenui. & pudoris ingenui .i. non seruilis: quales decet esse filios sup. nobilium. quos purpura .i. prętexta purpurea. ardens .i. multum resplendens uestit. Nec ipse raucus propter coitum .s. peractum: hoc est adhuc castus. aliqui legunt Draucus .i. ut officium Draucorum præstet. defert .i. secum fert. testiculos pugillares .i. instar pugillarium. unde dictũ est in. 6. Quæ Psaltria Penẽ Maiorem q̃ sint duo Cæsaris anticatones &c. uel in morem pugillarium complicatorum, rotondos. nec præbuit alas uellendas: hoc est qui nondum pilosas habet alas. nec ipse pauidus .i. timens ne uideantur. tegit inguina .i. membra uirilia. crassa .i. pinguia. gutto .i. cornu aut uasculo ligneo unde guttatim oleum distillet, opposito. Hic .i. huiusmodi puer dabit tibi uina diffusa .i. expressa ex uuis io illis mõtibus, a quibus ipse uenit, sub quorum uertice lusit. Namq; una & eadem patria est uini, atq; ministri.

IOAN. BRIT. ¶ FORSITAN expectes: neq; illud tibi est expectandum: ut exhibeam puellas gaditanas, quæ te in cœna lasciua saltatione oblectent. Maiores enim domus his nugis tantum delectetur, quæ omnia sunt quædam Veneris irritamenta. sicq; poeta lasciuos sui temporis mores damnat, quibus tota ciuitas corrupta erat. Vnde Quintilianus sic ait: Omne conuiuium obscænis canticis strepit, pudenda dictu spectantur. T. Liuius libro nono de bello macedonico loquens de luxuria urbis ab exercitu asiatico inuecta, sic scribit: Tunc psaltriæ, sambucistriæq;, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis, epulæ quoque ipsæ & cura & sumptu maiore apparari cœpere. ¶ Gaditana: cantiones gaditanæ, ęgyptiæq; ex omnibus mollissimæ habebãtur ad saltationes & motus impudicos puellarum. Mar. lib. 3. Cantica qui Nili, qui gaditana susurrat. alibi: Nec de Gadibus improbis puellæ Vibrabũt sine fine prurientes. Papinius in siluis illic: Cymbala, tinnuleque Gades .i. puellæ gaditanę periti saltationis ad tinnitum æris. Gades autem (ut diximus ante) insula est Hispaniæ extra columnas herculeas ad hostium Bętis irrumpentis in Oceanum Britãnicum. Mart. Edere lasciuos ad Bætica crusmata gestus. ¶ Prurire lasciuo: corporis gestu moueri. ¶ Choro: cœtu. ¶ Probatæ plausu: fauore discumbentium. nam super cęnam hæc fiebant. ¶ Clune tremulo: impudico corporis motu. Mart. de puella gaditana: Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, ut ipsum Masturbatorem redderet Hippolytum. Illud autem obseruandum (ut docet Seruius) omnia nomina latina inanima, simplicia, a uerbo nõ uenientia, in nis syllaba terminata eẽ masculina. inanima ꝑꝑ canis, simplicia ꝑꝑ bibennis, a uerbo nõ uenientia ꝑꝑ finis. ergo poeta clunis bene dixit. Horatius male: Quod pulchræ clunes. ¶ Irritamentum: oppositio est. ¶ Vrticæ: stimuli, qui maxime pungant, diuitem ad Venerem. Maior tamen licet, inquit, uiri hisce lasciuis gestibus maxime moueantur ad obscæna: mulieres tamen eæ sunt, quæ maiorem sentiant uoluptatem: ac per hoc ostendit libidine magis mulierem flagrare, q̃ uirum. ¶ Alterius: scilicet sexus muliebris. ¶ Extẽditur: erigitur, & mouetur ad turpitudinem. ¶ Vrina concepta idest semen genitale collectum. ¶ Auribus, atq; oculis: per auditum & aspectum rerum turpium: ut alterum referatur ad cantica lasciua, alterum ad indecoros, impudicosq; corporis motus. ¶ Mouetur: irritatur. ¶ Has nugas: in contemptum diuitum dictum: idest tales uoluptates, talemq; lasciuiam. ¶ Audiat ille: cum indignatione in hominem diuitem. Ordo est: Audiat ille crepitus testarum cum uerbis, quibus abstinet mancipium nudum stans io olido fornice: ille inquam fruatur uocibus obscænis, qui lubricat orbem lacedæmonium pedemate. Hoc loco describit saltationem illam, quam Lucianus commemorat io tractatu de saltatione. Ait enim Laconis in choreis, & tripudijs præcipuos omnium græcorum extitisse: utpote qui a Castore & Polluce didicissent: eos autem in orbem saltasse ita docet: καὶ αὐλήτης μὲν ἐν τῷ μέσῳ κάθηται ἐπαυλῶν καὶ ἐπικτυπῶν τῷ ποδὶ, οἱ δὲ κατὰ στοῖχον ἀλλήλοις ἑπόμενοι σχήματα παντοῖα ἐπιδείκνυνται ἐν ῥυθμῷ ἐμβαίνοντες, ἄρτι μὲν πολεμικὰ, καὶ μετ᾽ ὀλίγον δὲ χορευτικὰ, ἃ Διονύσῳ καὶ Ἀφροδίτῃ φίλα: quæ latine sic: Et tibicen quidem in medio sedet tibia canens, & pede pulsans terram: scilicet illi autem per ordinem se inuicem sequentes figuras uarias repræsentant, modo quidem bellicas, & paulo post saltatorias, quæ Dionysio & Veneri amica sunt. Pollux quoq; qui enumerat saltationum genera scribit πίδημα lacedæmonium: hoc est saltationem laconicam. Nam Lacedæmon ciuitas est Laconię. de quo genere saltationis intellexit Stat. in Achil. Multiplicãtq; gradũ modo quo currẽtes in actus Quoq; pij Samotraces erãt, nũc obuia turba Pectine amazonio, mõ quo citat orbe Lacenas Delia, plaudẽtesq; suis intorquet amiclis. Erit ergo sẽsus: Diuites & potẽtiores, q saltationẽ laconiã exercẽt, & iis nugis delectãtur, fruãtur uocibus obscœnis, & omni arte libidinis. Lasciuijs .n. multis saltatio celebrabatur: & ideo (ut dictũ est) grata erat Dionysio & Veneri. ¶ Testarum crepitus: apparet

apud

Gades

Nomina in nis

Sed nunc dilatis auerte negocia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem, non fœnoris ulla
Mentio, nec prima si luce egressa, reuerti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor
Humida suspectis referens multitia rugis,
Vexatasq; comas, & uultum, auremq; calentem.
Protinus ante meum. quicquid dolet, exue limen,
Pone domum, & seruos, & quicquid frangitur illis,
Aut perit, ingratos ante omnia pone sodales.
Interea megalesiacæ spectacula mappæ
Idæum solenne colunt, similisq; triumpho
Prædo caballorum prætor sedet ac mihi pace
Immensæ, nimiæq; licet si dicere plebis,
Totam hodie Romã Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum uiridis quo colligo panni.
Nam si deficeret mœstam, attonitamq; uideres
Hanc urbem, ueluti Cannarum in puluere uictis
Consulibus. spectent iuuenes, quos clamor, & audax
Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ.
Nostra bibat uernum contracta cuticula Solem,
Effugiatq; togam, iam nunc in balnea salua
Fronte licet uadas, quamquam solida hora supersit
Ad sextam, facere hoc non possis quinq; diebus
Continuis, quia sunt talis quoq; tædia uitæ
Magna, uoluptates commendat rarior usus.

apud antiquos instrumenta quædam fuisse, quas testas uocarent, quæ pulsata amœnum redderẽt sonum: Vnde est illud apud Tranquillum in Nerone: Qui diuisi in factiones plausum genera condiscerent: bombos, & imbrices, & testas uocabant. nisi forte placeat intelligere crepitus testarum: hoc est tinnitus cymbalorum. ꝑ Quibus abstinet mancipium nudum: idest quibus uocibus obscœnis ipsa meretrix non utitur: quasi maiore afficiatur uerecundia. ꝑ Nudũ: utrum ꝑ inopiam, an per impudicitiam & lasciuiã. ꝑ Mancipium.i. meretrix, quæ lenoni seruit. ꝑ Qui lubricat: qui pedẽ celeri mobilitate exercet. ꝑ Orbẽ lacedæmonium.i. gyros & ambages lacedæmonias circum tibicinem in medio sedentem & canentem. Nam circum Auletem saltantes agebantur.

Pedemate ꝑ Pedemate. idest saltu. Nam πή δημα saltũ significat. Non ignoro a cõmentatoribus hunc locum diuersis modis expositum: ut alij dixerint per orbẽ lacedæmonium designari annulum, cuius usus manauerit a Lacedæmonijs, ac per hoc annulatos senatores, & equites Romanos intelligi, qui annulum pytismate. hoc est leui irroratione sputi lubricum faciant. Alij uero legẽdum cõtenderint pytilismate nõ pytismate: idq; eẽ genus exercitationis: cõ quispiam summis pedibus ingrediens manus protẽdit, ocyssimeq; mouet: alterã retrorsum. s. alteram prorsum &c. Alij item trochũ intelligi de arbore pinu fabricatũ: q: pytis dicatur pinus: unde fit pytisma. Ego autẽ ex sententia Luciani cõsiẽdo intelligi (ut dixi) saltationem Lacedæmoniam. Legendumq; esse pedemate.i. saltu, & non pytysmate, neq; pytilismate. De omnibus tamẽ his opinet, ut cuiq; libitum erit. ꝑ Namq; ibi Fortunæ: ostendit poeta non sine risu satyrico iniq; pauperibus esse comparatum: ut multa non liceat iis facere: quæ si faciant, uideatur inhonesta, sina diuite fiant. laudabilia. iuxta illud Nam quod turpe bonis Tityo, Seioq; decebant Crispinum. ꝑ Fortunæ: homini diuiti & fortunato. ꝑ Veniam damus: ignoscimus & multa in diuite toleramus: quasi illi turpe non sit, cum turpia facit. Sicq; poeta stultitiam hominum ridet, qui ex censu mores hominum ponderent: ostendens non leuiore censura taxanda esse diuitis uitia, q̃ pauperis. ꝑ Illi: diuites. ꝑ Alios ludos: alias uoluptates. Terent. Nescis quos ludos hodie præbuens intus. ꝑ Conditor Iliados.i. Homerus, q bellũ Iliense carmine suo cecinit. Sicq; docet summam semper dicti & facti uerecundiam super cœnam custodiendam. resq; serias ibi tractandas, quod & Persius sensit, cum dixit: Atq; uerecunda laxamus seria mensa. ꝑ Dubiam laudem: hoc dicit, quia quæsitum est & sæpe dubitatũ utrius carmen esset elegantius, Virgilij an Homeri. unde Propertius: Cedite Romani scriptores, cedite Grai Nescio quod maius nascitur Iliade. ꝑ Tales uersus: Homeri & Virgilij. ꝑ Qua uoce: quasi dicat quoquomodo legeris, grauia & sonora uidebuntur.

ASCen. ℭ FORSITAN expectes. Ordo est: Tu Persice expectes forsitan ut Gaditana sup. puella incipiat prurire.i. pruritũ facere, & libidinẽ excitare. choro canoro.i. simul canẽtiũ. & ut puellæ ꝓbatæ.i. laudatæ. plausu.i. dũ applaudunt. descẽdãt ex saltu. s. ad terrã: clune tremulo: qd' lubricitatis signũ est. unde addit ꝑ appositionẽ: existẽtes sup. irritamẽtũ.i. excitatio & ꝓuocatio. Veneris.i. libidinis languẽtis.i. ĩbecillis. & existẽtes acres urticæ.i. pruriginis excitatrices diuitis sup. unde tñ ista.i. istiusmodi contẽptibilis uoluptas saltãdi & tripudiãdi. alterius. s. muliebris sexus. est maior. s. q̃ uirilis. ille sexus. s. muliebris extendit sup. ad libidinẽ magis. & urina.i. petulantia urinæ. cõcepta auribus ꝑ impudica uerba: atq; oculis ꝑ obscœna

mẽbra. mouet.i. excitatur. Domus humilis nõ capit has nugas.i. illecebras uanas. ille. s. diues. audiat crepitus testarum.i. tympanorum: cum uerbis, quibus abstinet. mancipiũ.i. scortũ. stans nudũ.i. prostans. i fornice.i. prostibulo sub arcu testudineo Theatri: aut alterius ædificij cõstituto. olido.i. fetente ꝓpter lucernas & sordes alias. Ille. s. diues, q lubricat.i. lubricum facit: & irrorat: ut possit deponere & ostẽtare. pytismate.i. sputo frequẽti. orbẽ.i. annulum põderosam. lacedæmoniũ.i. instar annuli Lacedæmoniorum: q magnus: sed ferreus erat: Nã pro ꝗa: si diues supp. talia facit. nos damus fortunæ.i. ꝓp fortunas & diuitias eius ueniã. Alea est turpis mediocribus. & adulteriũ est turpe mediocribus. idest mediocriter diuitibus. & illi uidelicet diuites cũ faciãt, uel cũ faciũt hæc eadẽ, quæ turpia sunt mediocribus. ipsi uocãtur hilares & nitidi.i. lauti & liberales, & nõ sordidi, nec tristes nimium. Nostra conuiuia dabunt hodie alios ludos.i. alias recreationes. ꝗa honestas. Conditor Iliados.i. Homerus cantabitur.i. pronunciabitur, atq; carmina Maronis.i. Virgilij. altisoni.i. altiloqui & cothurnati: facientia laudem dubiam utrum. s. maiorem an minorem habeant: q̃ carmina Homeri.i. quæ possunt certare laudibus Homeri. cantabunt sup. hodie. Si quis autem dicat puerum imperitum esse, qui ea proferret. addit poeta. Quid refert qua uoce: idest pronũciationes. tales.i. tam bene conditi uersus legantur. quasi dicat nihil.

ℭ SED nũc dilatis: uolo, inqt nunc animo sis otium curarum IOAN. BRIT.
uacuo & tranquillo: dũ cœnamus: docẽs illam demũ uitam esse iucundã, q̃ animi tranquillitati seruit. ꝑ Prima luce: adulteria fui temporis notat. ordo aũt est. Vxor non contrahat tibi bilem, si egressa prima luce solet reuerti nocte. ꝑ Cõtrahat bilẽ. colerã moueat, & indignationẽ, q: ad mœchos iuerit. ꝑ Multitia: uestes. de q̃bus in scda Satyra. ꝑ Humida: ꝑꝑ coitũ. unde fit suspitio adulterij. ꝑ Auremq; calentẽ: aures. n. calẽtes i dices sũt adulterij recẽter admissi. qd' Antonius notauit in Octauia fœmina. s. cõsulare triclinio uiri corã i cubiculũ abducta: rursus i ꝯuiuiũ rubẽtibus auriculis, incõptiore capillo reducta. ꝑ Interea: dũ cœnamus. ꝑ Megalesiacæ: iterũ ꝑpli Romani desidiã notat, q ĩpenso studio ludos Circẽses spectaret. unde supra: Si potes auelli Circẽsibus. & alibi: Atq; duas tñ res anxius optat Pãnẽ, & Circẽses. Nã i Circo maximo ludi celebrabant i honorẽ Cybeles magne Deorũ mris, q Megalẽses dicebant: ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρὸς: hoc est a magna mre. ꝑ Mappæ: Mappa erat signũ, qd' a ꝑtore, q ludis ꝑerat ostẽdi solebat nõ sine magno aurigarũ gaudio ludorũ celebrationẽ esse futurã. de quo signo sensisse uĩ Varro i sermone latino, cũ ait: In Circo primo unde mittunt eq, nũc dñr carceres a coercẽdo, ne inde exeãt anteq̃ magistratũ signũ misit. Transq̃l. i Nerone: Vniuersorũ se oculis i Circo maximo ꝑbuit aliquo liberto mittẽte mappã. Mart. Cretatã ꝑtor cũ uellet mittere mappã: Prætori mappã surripuit Hermogenes. ꝑ Idæũ solẽne.i. quod solẽne celebrãt i honorẽ Cybeles Idææ.i. Phrygiæ. nã Ida mõs est Phrygiæ: eiusdẽ ẽt nõis est i Creta. Ex Phrygia. n. quo tpe Hanibal Italiã uastabat adducta est, libris Sibillinis docẽtibus hostẽ alienigenã, qui terræ Italiæ bellũ itulisset, pelli Italia, uinciq; posse, si matris Idææ Pessinũte numẽ Romã aduectũ foret. Legati igitur Pergamũ missi ad Attalũ regẽ lapidẽ, quẽ matrẽ Deũ icolæ esse dicebãt, ab eo acceperunt, Romãq; deportarũt, excepit eã P. Scipio Nasica. Cn. filius eius, q i Hispania ꝑierat, uir optimus a senatu iudicatus: adolescẽs nõdũ q̃storius: qm ita rñsum habebat. ut numẽ id ab optimo uiro reciperet, ꝯlectaretur q;. Vñ Ouid. i Fastis: Mr abest, matrẽ iubeo Ro

Megalesia

Mappa

Simulachrum magnæ matris

manæ regras: Cũ uenerit, casta est accipienda manu. ¶ Colunt: celebrãt. ¶ Prætor sedet: p̃tores (ut añ diximus) oĩbus ludis p̃erant. Alibi Iuuena. Quid si uidisset p̃torẽ ĩ curribus altis Extãtẽ, & medio sublimẽ ĩ puluere Circi. In tunica Iouis.i.ĩ habitu triũphãtis. unde nũc ait: Similisq̃ triũpho.i.triũphãti. ¶ Prædo caballoꝝ: uel iniust⁹, & iniquus occupator caballoꝝ.i.ornamẽtoꝝ, & ĩsigniũ triũphaliũ, uel (qđ magis placet) p̃do caballoꝝ.i.fraudator & spoliatoꝛ ipsorũ quoꝝ merẽtiũ p̃mia. nã plerunq̃ ludorũ p̃fecti palma, & p̃mio defraudãt equos uictores, brauiũq̃ aliis nõ recte iudicãtes tradũt. qđ & Plaut. inuit in Amphitryone his uersibus: Sine q ambissent palmam histrionibus, siue adeo & ædiles perfidiose cui dicunt. Trangl. I Nerone: Ex Antonia maiore patrẽ Neronis ꝓcreauit, p̃fidiæ uero tãtæ, ut nõ mõ argẽtarios p̃tiis reꝝ coemptaꝝ, sed & ĩ p̃tura mercede palmaꝝ aurigarios fraudauerit. ¶ Sedet: ĩ curru.s. ut cũ illo cõueniat. Quid si uidisset p̃torẽ ĩ curribus altis Extãtẽ. ¶ Ac mihi pace: uenuste plebẽ flagellat: oñdẽs totũ eius studiũ esse ĩ spectaculis, ludorũq̃ celebratione. ¶ Pace: bona uenia ut nõ irascatur, qa ĩ eius cõtumeliã uidear hęc dicere. ¶ Fragor.i. strepitus & clamor fauẽtiũ ĩ Circo. fragor ꝓprie est reꝝ fractaꝝ. ¶ Percutit aurẽ. nã in Theatris, & Circis magni tollebant clamores ob studiũ diuersæ fauẽtiũ. Hora. in epist. Nã q p uicere uoces Eualuere sonũ referunt quẽ nr̃a Theatra: Garganũ mugire putes nemus, aut mare Thuscũ: Tãto cũ strepitu ludi spectant & arte. Sic & Sene. ĩ prima epi. xi. lib. Ecce Circensiũ obstrepit clamor subita aliq̃, & imẽsa uoce feriunt aures meæ. ¶ Colligo: cõprehẽdo & cõiicio. ¶ Euentũ: intelligo, inq̃t. futuꝝ ut auriga pãni uiridis.i.q idutus est pãno uiridi, & cui factio pãni uiridis.i. prasina fauet, sic uictor. De quatuor aũt factionibus ludoꝝ Circẽsiũ diximus sufficiẽter in. iii. Saty. illic: Si potes auelli Circẽsibus ¶ Nã si deficeret.i. si is auriga uinceret, cui factio prasina fauet, uideres totã ciuitatẽ nõ minus attonitã, q̃ olim fuit accepta classe Cãnẽsi: hincq̃ oñ̃dit (qđ diximus ĩ p̃cedẽti Satyra) magnũ, multorũq̃ extitisse fauorẽ pãni uiridis. Caligula .n. & Nero ita prasinæ factioni addicti fuere, ut Caligula cœnaret ĩ stabulo assidue, & maneret, agitatori cythico uicies sestertiũ cõtulerit. Nerõni uero plurimus sermo, q̃q̃ uetaret, de Circẽsibus esset. Et quondã tractũ Prasinũ agitatorẽ iter cõdiscipulos q̃rẽs obiurgãte eum magistro, de Hectore tracto se loq̃ emẽtitus sit. ¶ Mœstã: Cassiodorus scribit urbẽ nõ minus fuisse solicitã de uictoria agitãtiũ equos, nec aliter ĩter se cõtẽdere cõsueuisse, q̃ si reip. discrimẽ adesset. ¶ Victis cõsulibus: sicuti fuit cũ Pau. Æmilius & Terẽt. Varro cõsules supati sũt apud Cãnas, quoꝝ Pau. Æmilius et occisus fuit. lege Liuiũ lib. xxii. ab urbe cõdita. ¶ Spectẽt iuuenes: iuuenes, inq̃t, quos decet sedere iuxta puellas, & certare sponsionibus, spectẽt tales ludos. ¶ Quos clamor decet q̃bus ĩ Circo turpe nõ est clamare, cũ applaudũt & fauẽt. ¶ Spõsio: dr̃ cõtentio & altercatio, q̃ fit depositis pignoribus. Spectatores igit̃ iuicẽ cõtendentes spõsione.i. deposito pignore, alii aliũ fore uictorẽ asserebãt. Pli. lib. xxxiii. Ad spõsiones etiã num annulo extitẽte: solẽt. n. annuli ĩ spõsionibus sæpe deponi. Idẽ in. vii. loquẽs de Asclepiade: Sed maxime spõsione facta cũ fortuna, ne medicus crederet, si unquam inualidus ullo modo fuisset. Idẽ. in. viii. loquẽs de cœna Cleopatræ: Ergo spõsionibus factis postero die magnificã cœnã apposuit Antonio in eodem: Ne triumphatu suo nimis superbiat Anto. pene histrioni cõparatus: & quidem nulla spõsione ad hoc ꝓductus singulos uniones cõuiuis ad sorbendum dedit. ¶ Audax: quia in discrimine res uersatur, cũ rei euentus sit incertus. ¶ Assedisse: iuxta sedisse. sic enim uiri & mulieres in Theatris promiscue sedebant. Ouid. Proximus ad dominam nullo prohibente sedeto. ¶ Nostra bibat uernum: consueuerũt antiqui (auct. Celso, ut recitauimus apud Persiũ illic: Et assiduo curata cuticula Sole) ante cibũ exerceri, e à exercitationẽ sequebatur modo unctio, uel in Sole, uel ad ignem, modo balneum. Descendebat enim in solium ubi lauabantur, tum multo oleo ungebantur, leuiterq̃ perfricabantur. Persius alibi: At si unctus cesses, & figas in cute Solem. secundum ergo hanc consuetudinem ait nostra cuticula bibat Solem uernũ. ¶ Contracta: per ætatem rugosa. ¶ Effugiat: atq̃ togam.i. exuat & deponat togam mensura ad Solem: hoc magis placet, q̃ ut intelligas p togã labores comitũ togatorũ. nam uiliores togam sumebant, cũ diuites sequebantur: qui potentiores salutabãt matutino. eorum ergo comites errabant per urbẽ, dictiq̃ sunt togati & anteambulones. Martialis. Si matutinos facile est ubi rumpere somnos Attrita ueniet sportula sæpe toga. Nisi forte uelimus intelligere Iuuenalẽ iter togatos ambulasse sequentẽ diuites salutantes: in quo officio ostendit se fuisse: Martia, Cur absim quæret, breuiter tumulta fatere. Non poterat uanæ tædia ferre togæ, sed prior sensus magis placet. Nam cum toga antea communis omnium Romanorum habitus fuisset iuxta quod Virg. appellauit Romanos: Gentem togatam: ad utiliores postea tantum transiuit. ¶ Salua fronte: sine aliquo pudore: hoc autem dicit: quia hora quinta negociis maxime districti erant. Martia. In quintam uarios extendit Roma labores: Sexta quies lassis, septima finis erit. Salua autem fronte dicit: quia ibi omnia posita est maiestas hominis. unde dicimus: Iste frontem perfricuit: idest omnem pudorem deposuit. Quintilianus in. ix. Perfrica frontem: & dic te digniorem, qui prætor fieret. ¶ Hoc.s. frequentare cõuiuia, & otio indulgere. ¶ Talis uitæ otiosæ.s. & uoluptuariæ. ¶ Voluptates commendat rarior usus: sententia est generalis: per quam (licet poeta eam ad mediocrem usum epularum tenendum accõmodet) monet omne nimiũ ex sententia Chilonis cunctis in rebus esse fugiendum: nullamq̃ uoluptatem esse tantam, quæ non assiduitate sui fastidium pariat.

¶ SED nunc dilatis &c. Monet Persicum ut lætum cõuiuiũ agat eiectis curis domesticis: & ẽt ludorũ Circensiũ: q̃bus reliqui nimiũ intenti sunt. Ordo est: Sed o Persice auerte negocia.i. domesticarũ rerũ administrationes. & hoc curis dilatis.i. extensis ĩ aliud tẽpus. & dona tibi nunc gratã requiẽ quando licebit cessare p totã diem. ulla mẽtio fœnoris nõ fiat sup. apud me. nec uxor cõtraxat.i. commoueat. tibi tacito.i. tacẽti. bilẽ.i. iracũdiã & indignationẽ amarã. si ipsa egressa prima luce solet reuerti nocte. referẽs multitia.i. mollia sua indumẽta humida pp coitũ. & hoc rugia.i. plicis suspectis: q sit inclinata ab adultero. & referẽs comas uexatas a petulante adultero. & uultũ & aurẽ calẽtẽ ex libidinosa cõtractione: & lasciuis morsibus: hoc est exue zelotypiã. & exue ꝓtinus.i. statim uel oĩno. ante limẽ meũ.i. qñ intrabis domũ meã. q̃cq̃d dolet sup. tibi.i. memoriã oium reꝝ q̃ tristitiã afferre possint. Pone.i. depone e memoria, aut solicitudine tua: domũ seruos: & quicq̃d frãgit̃ illis.i. ab illis uidelicet seruis aut perit.i. dep̃ditur. & añ oia pone.i. depone. obliuiscere sodales.i. cõuictores ingratos: ne inter edendũ illorum fiat memoria, interea dũ nos cœnabimus: Romani sup. colunt spectacula mappæ megalesiacæ.i. q̃ ostẽsa certũ erat Megalesia.i. ludos magnæ matris Deũ celebranda esse in ꝓximo. In ea enim pictura & forma erat ludorum: aut ea præmiũ erat uictori: colunt ergo spectacula megalesiacæ mappæ: appositione solenne Idæum.i. Troianũ hoc est existentia solenne quoddam a Troianis introductum. Hoc autem uidetur poeta dicere ut demat Persico solicitudinẽ negociorũ: quæ cũ populo habet. q.d. ciuitas tota erit occupata in Circẽsibus ideo & tu mecũ securã uitã agere poteris. simul taxat affectionem populi Romani ad eiusmodi ludos. & prætor existens prædo cabalorũ.i. equorũ illic uincentiũ: quos nõ iustis pretiis sibi cõparat inuitis dñis: aut quos fraudat præmio debito: traducto eo ad alios p fauorẽ: sedet similis triũphanti: in curru.s. & uestibus triũphalibus. ac.i. atq̃. si licet mihi dicere pace.i. cũ pace & bona gratia. plebis imensæ & nimiæ. Circus.i. locus ubi fiũt ludi Circenses. capit.i. irretit, & illaqueat q̃si captiuã totã Romã. & fragor.i. cõcrepitus curruũ, equorũ, & populorũ. percutit auram.i. aerẽ mediũ. quo fragore ego colligo.i. cõiectio. euẽtũ pãni uiridis.i. q̃d euenerit uiridi pãno decoratus. si enim uictores sunt ab oĩbus acclamatur: uiridis pannus: uiridis pannus sup. uicit. & ita de reliquis. nã si euẽtus sup. uiridis panni: deficeret a uictoria.s. qa illi maxime fauebãt: tu uideres hanc urbem mœstam, atq̃ attonitã: ueluti sup. erat cõsulibus.s. Paulo Æmilio. ac Terentio Varro. uictis ab Hannibale. in puluere Cãnarũ.i. illius uici Capaniæ. iuuenes quos clamor.i. applausus uel cõcertatio ubi dubia est uictoria decet. & quos sponsio.i. depositio de futura uictoria huius uel illius decet. & quos decet assedisse puellæ cultæ.i. iuxta puellam cultam. spectent huiusmodi ludos. nostra autem cuticula q̃ iam uetula est. cõtracta.i. corrugata senio. bibat.i. excipiat apricando Solẽ uernũ.i. calorẽ Solis tẽperatũ. & effugiat togã.i. togatorũ: qui ludis intersint: solicitudinẽ: licet ut uadas iam nũc in balnea: & hoc fronte salua a rubore.s. & infamia: quia oẽs perditæ uitæ homines intersunt Circensibus: q̃q̃ hora solida.i. integra & plena supersit.i. abundet usq̃ ad sextam: qua balnea calebãt. ut non possis facere hoc.i. quã tu uiuis libere frequentare balnea quinq̃ diebus cõtinuis: qa magna tædia sunt quoq̃: idest etiam talis uitæ. rarior usus cõmendat: idest gratas & iucũdas facit uoluptates: idest id unde fit raro fiat, uoluptates caperentur: sin frequenter tædium.

FINIS.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA DVODECIMA.

IN DVODECIMAM SATYRAM IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Natali Coruine die. Ad Coruinum hanc Satyram scribit: qua ostendit se pro salute amici sui Catulli, qui graui maris agitatus tempestate periculum omnino euaserat, uota Diis esse persoluturum. Verum Satyrę nõ immemor eos flagellat, qui cupiditate adducti, nõ pro amico, qui habeat filios, ut Catullus habebat, sed pro orbis tantum, quorum hęreditatem captent, uota suscipiunt. nominatim autem insectatur Nęuium, & Histrum Pacuuium, qui temporibus suis testamẽtorũ captatione locupletati erãt. Est aũt ordo & sensus. O coruine hęc lux, qua cespes festus .i. ara expectat aĩalia pmissa Diis, est mihi dulcior natali die subauditur. n. extrisecus est.

ATALI Coruine die mihi dulcior hæc lux
Qua festus promissa Deis aĩalia cespes
Expectat, niueã reginæ cædimus agnam.
Par nellus dabit pugnã ti Gorgone Maura,
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem
Tarpeio seruata Ioui, frontemq; coruscat
Quippe ferox uitulus templis maturus, & aræ,
Spargendusq; mero, quem iam pudet ubera matris
Ducere, qui uexat nascenti robora cornu.

Satyra duodecima. Natali Coruine die.

IOAN. BRIT. Natalis dies — NATALI die: summa enim hilaritate antiqui diem, quo nati erant, quotannis celebrabant, gratias Diis agentes pro hac luce ad quam uenerãt. Amici uero, & clientes natalẽ celebrãtibus munera mittebãt. unde multi auaritia adducti (ut diximus alibi ante) non solum diem natalem semel, sed sæpius ĩ anno quo plura ab amicis munera acciperẽt, celebrabãt: q̃re a Mart. sic taxat Clytus: Vt poscas Clyte munus, exigasq; Vno nasceris octies in anno. Natalis aũt apud ueteres plenum fuit, ut illic apud Virgi. Meus est natalis Iola. Et mox adiectionẽ recepit, ut hoc loco Natali die. Et apud Terẽ. Porro aũt alio munere ferief: ubi erit puero natalis dies.
Cespes — ¶ Cespes festus. i. ara cespitibus extructa. ẽ. n. cespes herba cũ terra simul effossa. ¶ Reginæ: Iunoni, q̃ ob excellẽtiã regina a poetis appellaf. uñ Virg. Ast ego q̃ diuũ incedo regina. ¶ Par uellus: par agna. nã uellus sępe pro oue ponitur a poetis. Oui. li. vii. Meta. Cultrosq; ĩ guttura uelleris atri Conicit. ¶ Pugnãti: periphrasis est Mineruæ, quam scimus eandem esse & Palladem, quæ ĩ scuto caput Medusæ dicif habere collocatũ. ergo pugnãti Gorgone. i. Mineruę, q̃ pugnat Ægide, in qua est caput Medusæ collocatũ. Virg. Ægidaq; horriferam turbatæ Palladis arma. Higin' tñ tradit caput Medusę fuisse collocatũ in pectore eius: unde & Claudianus in Gigãtomachia: Tritonia uirgo Prosilit ostẽdens rutila cũ Gorgone pectus. ¶ Gorgone Maura: capite Meduseo in pectore, siue scuto collocato. Gorgones tres fuisse tradunt fabulæ filias Phorci, ex Cetho cõiuge: quarũ prima Stẽno, secunda Euryale, tertia Medusa eas scribit Mella habitasse insulas Gorgades in Oceano Atlãtico,
Gorgones — uñ & Gorgones dictas existimãtur. fingũt poetæ unũ tñ oculũ ijs fuisse: quẽ sibi inuicẽ cõmodarent. addunt Medusam p littora uagantẽ a Neptuno amatã, fugientẽq; compressam fuisse in tẽplo Palladis. Ob eamq; rem Deã indignatã capillos eius, per quos Neptuno placuerat in serpentes conuertisse, fecisseq; ut q eam aspicerent, in lapides uerterentur. Hanc dormientem Perseus Iouis & Danæus filius, acceptis Mercurii talaribus, eiusq; falcato ense, & scuto Palladis crystallino: per quod illam impune aspicere posset, interemit, abstulitq; eius caput: quod ipsi scuto opposuisse dicitur ex ceruice igitur recisa equus Pegasus: alatus fertur esse procreatus, qui inde usq; ad Heliconem collem peruolãs, & pede humum fodiens, fontem excitauit Hippocrenem musis consecratũ. Higinus tradit nõ a Perseo, sed a Mineruæ Medusam interemptã fuisse. Omitto autem ea, quæ a Diodoro lib. iiii. referuntur de Gorgonibus mulieribus ualidis & pugnacibus, aduersus quas dicit Perseum haud paruo certamine bellum gessisse. ¶ Maura: nam in insulis (ut diximus) quæ Gorgades dictæ sunt in mari Atlantico habitauere, est autem Atlas mons Mauritaniæ. ¶ Sed procul extensum, sed Ioui, inquit, uitulum parauimus, quem mactemus. ¶ Funem extensum: ferociam ostendit uituli, qui ducentes etiam antesiret. Nam uitulus funibus ducebatur: humeris autem hominis ad aras allatus nõ fere litabat: sicut nec claudicãs, nec aliena hostia Deos placat, nec fugiẽs ab aris.
Hostia Victima — ¶ Hostia uictima. & hostia dr̃ ois bestia ad sacrificium tñ parata.
Capitolium — ¶ Tarpeio Ioui. i. Capitolino, cuius templũ erat in Capitolio. nã cũ fundamẽta ædis Iouis fuodarent, caput humanũ dr̃ inuentũ. Vñ mõs Capitolinus dictus est,
Tarpei' mons — q antea Tarpeius a Tarpeia uirgine uestali, q̃ ibi Sabinorũ scutis est obruta, dicebatur. hunc prius Saturniũ appellatũ scribunt Cato, & Fabius pictor de originibus. ¶ Frõtẽq; coruscat: poluit p crispat: quod signũ est ferocitatis. ¶ Tẽplis maturus: nã maturi tũc dicebanf ad sacrificiũ cũ cauda articulũ suffraginis contingebat, breuiore aũt nõ litabant. auctor Plin. ¶ Spergendusq; mero: nã in sacrificijs inter cornua uictimaꝝ meꝝ fundebaf. Virg. in. iiii. Ipsa tenẽs dextra paterã pulcherrima Dido Cãdentis uaccæ media iter cornua fundit. ¶ Ducere: sugere.

ASCen. — NATALI Coruine &cæ. In hac Satyra se uere amicũ habere aiuni Catullũ signat poeta reprehensurus captatores hæreditatum: quos hęredipetas uocant: qui se amicos ut hæredes inscribãtur, simulant. Ordo est: O Coruine. hæc. i. hodierna lux est mihi dulcior natali die: quo tñ maxime Genioq; & uoluptati i dulgere solebãt: qua sup. luce, cespes. i. ara ex cespitibus. i. terra cũ herba: cõfectus. festus. i. quẽ ego festũ facio. expectat aĩalia pmissa Deis saluatoribus. s. amici Catulli. nos cædimus. i. mactamus reginæ sup. Deorũ. s. Iunoni. agnã niueam. i. candidã. & par. i. cõsimilis coloris: hoc est etiam album uellus dabitur supple. Deæ Palladi, seu Mineruæ. pugnanti Gorgone. i. Medusa. Maura. i. Ægide habẽte caput Gorgonis impositum. sed hostia seruata Ioui tarpeio. i. qui colitur in arce Tarpeia: hoc est in Capitolio: hoc est bos candidus. existens petulans. i. quia pinguis. lasciuus, & cornupetens. quatit. idest concutit. procul. idest de longe. funem extentum. idest. laxum: non enim poterat arcte ligari: ne inuitus uideatur offerri: quod signum mali ominis credebatur. & coruscat. i. micando uibrat frontem: qppe. i. utpote. uitulus. i. bos intactos qui nondũ iugũ traxerit: ferox: & maturus tẽplis, & aræ. i. sacrificio. & spargendus mero. i. uino puro: quod inter cornua aurata fundebatur. quẽ pudet iam ducere. i. ductu quodam oris exugere ubera matris & qui uexat. i. frequenter petit robora. i. truncos arborum. cornu nascenti, & nondum solido.

Si res ampla domi, similisq; affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, & a grandi ceruix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaq; passi
Nuper, & incolumen sese mirantis amici.
Nam præter pelagi casus, & fulguris ictum
Euasi, densæ cælum abscondere tenebræ
Nube una, subitusq; antemnas impulit ignis
Cum se quisq; illo percussum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium uelis ardentibus omnia fiunt
Talia, tam grauiter, si quando poetica surgit
Tempestas. genus ecce aliud discriminis, audi,
Et miserere iterum, quanquam sint cætera sortis
Eiusdem, pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam uotiua testantur fana tabella
Plurima (pictores quis nescit ab Iside pasci?)
Accidit & nostro similis fortuna Catullo,
Cum plenus fluctu medius foret alueus, & iam
Alterum puppis latus euertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere iactu
Cœpit cum uentis imitatus Castora, qui se
Eunuchum ipse facit cupiens euadere damno
Testiculi, atq; adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea sunt dicebat cuncta Catullus
Præcipitare uolens etiam pulcherrima, uestem
Purpuream teneris quoq; Mecœnatibus aptam,
Atq; alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed & egregius fons
Viribus occultis, & bæticus adiuuat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, uel coniuge Fusci,
Adde & bascaudas, & mille escaria multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebusq; salutem?
Non propter uitiam faciunt patrimonia quidam,
Sed uitio cæci propter patrimonia uiuunt.
Iactatur rerum utilium pars maxima, sed nec
Damna leuant, tunc aduersis urgentibus, illuc
Decidit, ut malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis ultima quando
Præsidia afferimus, nauem factura minorem.

IO AN. BRIT.

SI RES ampla domi: sensus est: Si mihi diuitiæ essent, quales opto mactarem sane uictimam pinguiorem Hispulla. sicq; se amico commendat ab ingenua uoluntate. ¶ Affectibus: idest desiderijs meis. ¶ Hispulla: satyrice mulierem sui temporis pinguem notat. ¶ Ipsa mole: ipsa crassitudine. ¶ Sanguis: idest taurus sanguinis & succi plenus. ¶ Clitumni: In agro Falisco Clitũni amnis aqua pota candidos boues fecit. Plin. li. ii. cap. centesimo sexto. ¶ Iret: ad sacrificiũ scilicet. ¶ Grãdi ministro: idest uictimario, qui ante aras uictimam cædebat. ¶ Mirãtis se incolumem: q tantã tempestatem euadere potuisset. ¶ Nã præter pelagi casus: præter, inqt, æstũ maris & ictum fulminis euasi: tenebræ ueluti nocturnæ, obortæ sunt: sicq; atrocẽ tempestatẽ designat: qlis est illa uirgiliana: His unda dehiscens Terrã inter fluctus aperit, furit æstus arenis. ¶ Fulguris euasi: quod forte euaserat. fulgur aũt posuit pro fulmine. Est. n. fulgur ignis late explicitus. fulguratio ostẽdit ignem, fulminatio emittit. ¶ Subitus ignis: periphrasis est fulminis. est. n. ignis coactus uentorũ ĩpetu iactus. lege Senecã in naturalibus. ¶ Impulit antẽnas. i. pcussit. ¶ Cõferri: cõparari suo naufragio. ¶ Velis ardẽtibus: fulminis ĩcẽdio conflagrãtibus. ¶ Omnia fiũt Talia. tales, inqt, solent esse tẽpestates, q a poetis describuntur: qlis fuit tempestas Catulli. Nã poetæ si quando describunt tẽpestates, eas exaggerando fingũt grauissimas. & sic ostẽdit tẽpestatem Catulli nõ cedere periculi atrocitate poeticis tẽpestatibus, quantumuis grauissimis. ¶ Si quando poetica surgit. i. a poetis describit. bene aũt dixit surgit: nã proprie tẽpestas in mari surgere dicitur. ¶ Genus ecce aliud: attentũ facit auditorem. est. n. dicturus quomodo in mare oĩa prætiosa proiecerit urgẽte tẽpestate. ¶ Quamquam cætera: subaudi q dicturus sum. ¶ Miserere iterũ: q iam misertus est pp tenebras & fulminis ictũ, quo uela sunt pcussa. ¶ Eiusdem sortis: eiusdem tẽpestatis. nã potuisset aliud discrimẽ narrare extra tẽpestatem maris. ¶ Pictores quis nescit ab Iside pasci: Tibullus loquẽs de Iside: Picta docet tẽplis multa tabella tuis. ¶ Tabella uotiua: q ex ualetudine seruati fuissent in tẽplo Æsculapij ĩ tabella genus morbi pictum suspendebãt. Sicq; qui naufragiũ euaserãt, tabella casum pictũ in tẽplo Neptuni figebãt. uerũ postea recepta & supstitione Ægyptia ĩ tẽplo quoq; Isidi, cuius sacrificia pcipua ueneratione in Vrbe colebãtur, tabellas ponebant, tanq̃ q marĩ piclitãtibus opitularet. Cuius rei rõnem Lucianus cõmemorans ĩ tertio Deorũ dialogo scribit: quẽadmodũ Iupiter mandauit Mercurio, ut Argũ pastorẽ iterimeret: Ioq; puellã ĩ Ægyptũ p mare trãsferret, Isidemq; nominaret: q in posterũ esset Ægyptijs Dea, & Nilũ ĩ alueũ reduceret, uẽtis ĩperaret, ac nauigãtes seruaret.

Qui igitur naufragiũ faciebãt id ĩ tabella uotiua pictũ in templo Isidis ponebãt: sicq; pictores pasci dicebãtur ab Iside. Quare non ĩmerito Ægyptus nauigiũ Isidis colit: q Europa ĩ Tauro rapta fertur. i. ĩ naui tauri picturã habẽte. auctor Fulgẽtius. ¶ Pars dira qui dẽ arduũ. n. est ex naui ptiosam supellectilẽ abijcere in mare. ¶ Cognita multis: quã calamitatẽ multi nauigantiũ sunt experti. ¶ Accidit fortuna: ordo est: Accidit & Catullo nostro similis fortuna. i. ut ĩ mare res ptiosas abijceret. quod & multi alij fecere, ut templa docẽt Deorũ p tabellas uotiuas. ¶ Votiuas: uotiuæ dr̃r ea, q Dijs p uotũ destinata sunt. unũ uotiuam dicimus uictimã, quæ per uotũ sacrificio est destinata. unũ Horatius. Pascitur in uestrũ reditũ uotiua iuuẽca. Et Victruui. li. viii. Hiero rebus bene gestis, cũ auream coronã uotiuã Dijs imortalibus quodã in fano constituisset. ¶ Cũ plenus fluctu sensus est: Cum forte nauis esset semiplena fluctu, undisq; incertis agitaret, neq; gubernator sua posset arte subuenire, Catullus partẽ rerũ suarũ, quibus nauis onerabatur, in pelagus proiecit: quo nauis facta leuior tẽpestatẽ superaret. Sicq; prudẽtiã commẽdat Catullũ. Subuenire. n. tẽpestati quauis ratione sapientis est: eoq; magis: si plus adipiscare re explicata boni, q̃ ad dubitata mali. ¶ Decidere iactu Cœpit. i. Catullus cœpit decidere & pacisci cũ uẽtis iactu. i. rerũ suarũ eiectione: quasi ita eiectis rebus suis uẽtis satisfaceret. nã sequit: Imitatus Castora: effundite quæ mea sunt. illud. n. absurdum est exponere decidere pro cõcidere nauim. Decidere. n. dĩr debitores, cũ aliquibus rebus datis cũ creditore paciscũtur. ¶ Arboris incertæ: ordo est: Cũ iã prudentia cani rectoris nullã ferret opẽ arboris incertæ. i. q naui incertæ debebat. & cõueniebat. Tale ẽt genus orationis ẽ apud Propertiũ: Quærite nõ sani pectoris auxiliũ. i. quæ auxilia pectori meo nõ sano. i. q cõueniant pectori meo: põt ẽt talis esse ordo: Prudẽtia cani rectoris arboris incertæ hoc est gubernatoris nauis incertæ. ¶ Arboris incertæ. i. nauis. Nã poetæ nauẽ plerũq; & arborem, & urbẽ appellant. Persius: Trabe rupta Bruttia saxa prehẽdit amicus inops. Oui. Nõdum cæsa suis peregrinum ut uiseret orbẽ: Montibus in liquidas pinus descenderat undas. ¶ Imitatus Castora: Castor aial est põticum terrestre, & aquaticũ, cauda pisciũ, cætera specie lutræ, q morsu testiculos sibi amputat periculo urgẽte, ob hoc se peti gnarus. Castoreũ id me dici uocat. Vir. Virosaq; põtus Castorea. de quo plura apud Persiũ illic: Sapdam en aduehe põto Castoreũ stuppas. de eo multa Pli. & Solinus. poeta exẽplo Catulli monet salutẽ oĩbus rebus anteponendã. ¶ Medicatũ ad multa medicamẽta aptũ. ¶ Teneris Mecœnatibus. i. mollibus & delicatis, qlis fuit Mecœnas. Nã cũ cõstat (ut diximus in pri.

Votiuæ tabellæ

Saty.

Saty.illic De Mecœnate supino)delicatũ fuisse.❡ Atq; alias.subau
di uestes Hoc loco poeta describit,intelligitq; uestes coloris natiui
ex lana bætica.Nam i pecudibus bæticis:hoc est Hispanis,uellera
sunt rutila,ex qbus nullo alio adhibito colore uestes texebant.eas
oñdit poeta talẽ colorẽ habere ex pascuis,potuq; aquarũ,& tempe
rie aeris.Inde lacerna bætica apud Mart.sic loqt: Nõ est lana mihi
mẽdax,nec mutor aheno: Sic placeã tyriæ,me meæ tinxit ouis.Idẽ
li.ix.In tartesiacis domus est notissima terris: Qua diues placidũ
Corduba Bætio amat.Vellera natiuo pallent ubi flaua metallo:Et
linit Hesperiũ bractea uiua pecus.idẽ io fine.xii.libri,Bætis oliuife
ra crinem redimite corona: Aurea qui nitidis uellera tingis aquis.
❡ Generosi graminis:ordo est:Quarũ uestiũ ipsum pecus natura ge
nerosi graminis infecit.i.tinxit.uñ Ifector,tinctor appellatur. Cic.
Infector Dibaphũ rogitat,sed infector rẽ oratur.❡ Generosi graminis.i.her
bæ generosæ,& nobilis.❡ Sed & egregius fons:nõ solũ,inqt,lanæ
illæ in ouibus sunt rutilæ ex pascuis:sed ẽt ex potu Bætis amnis,&
ex aeris tẽperie.neq;.n.ad illud est referendũ quod aliq ex auctori
tate.Pli.senserũt:q sic lib.ii.cap.c.vi.scribit:In Bœotia amnis Mes
las nigras oues reddit.Cephisus ex eodẽ lacu pfluens albas, rur
sus nigras penitus,ruffasq; iuxta Iliũ Xanthus.unde & nomẽ am
ni.nã ξανθὸς flauũ significat.sed ad aquas tñ bæticas,cũ sequatur:
Et Bæticus adiuuat aer.❡ Viribus occultis.i.nõ itellectis.❡ Aer bæ
Bætis ticus.aer hispanus.nã Bætis fluuius est Hispaniæ ulterioris, a quo
& Hispania Bætica nõiatur.ea est q̃ nũc Granata appellatur.Græ
ci.n.coccũ uocãt granũ cuius illic magna est copia & bonitas.Pli.
❡ Parthenio factas.cõmẽdatio est ab artifice.Sic Virg.Diuini opus
Alchimedõtis:❡ Et dignũ siti ẽte Pholo.i.q optime posset Pholo sa
Pholus tisfacere sitiẽti,& ei sitim explere.Nã Pholus Centaurus fuit:a quo
ppinquus mõs Pholus est appellatus:q cũ Herculẽ hospitio susce
pisset:doliũ uini antea defossum extulit:hoc tradũt cuidã Cẽtauro
olim a Dionysio datũ,iperatũq; ut tũc uinũ pferret: cũ adesset Her
cules.eo igit facto,serũt reliquos Cẽtauros uini odore,& uirtute fa
ctos ebrios:cõq; impetũ una oẽs in Pholũ facerẽt, ab Hercule par
tim cæsi sunt,partim in fugã cõuersi.lege Diodorũ lib.v.❡ Vel con
Bascaudæ iuge Fusci:mulierẽ bibacẽ sui tpis flagellat.❡ Bascaudas:uasa erãt
Britãnica.Mart.Barbara depictis uenit bascauda Britãnis: Sed me
iã mauult ducere Roma suã.❡ Escaria.s.uasa ab esca denominata.
❡ Multũ cælati.s.auri.❡ Quo biberat:designat poculũ aureũ:quod
(ut scribit Pli.lib.xxxiii.ca.iii.) puluino Philippus rex Macedonũ
Olynth' subijciebat.cũ uellet dormire.❡ Emptor Olynthi:Olynthus ciuitas
est Thraciæ edito i loco sita:ut lib. pri. historiaꝶ scribit Thucydi
des:quã(ut testatur Demosthenes ꝯtra Æschinẽ)Philippus Amyn
thæ filius Alexãdri pr̃,emit ab Laschene amico suo , quẽ pecunia
corruperat.de quo puto intellexisse Virgiliũ in.vi.illic:Vẽdidit hic
Callidus auro patriã:tradit Seruius.❡ Callidus:nam(ut scribit Iustinus) blan
dus pariter fuit & isidiosus:ut q plura pmitteret,q̃ pstaret.Callidos
appellat Cic.in li.de nat.Deoꝶ,quorũ tanq̃ maous,sic aius usu cõ
caluit.❡ Sed qs nũc alius:hæc ad laudẽ dñr Catulli,q(qđ alij nõ fa
cerẽt) pluris fecit salutẽ,q̃ opes suas . sicq; sui tpis auaritiã notat.
❡ Non pp uitã:docet poeta pulice ita homini parãdas esse opes, ut
eas habeat tanq̃ ancillas non dominas. Sed (nisi forte nimis arro
gãs uiderer)negarem hæc duo carmina esse Iuue.nullam.n.poetę
sapiũt grauitatem.❡ Cęci uitio.s.immensæ cupiditatis & auaritiæ.
❡ Iactatur.s.in mare.❡ Aduersis.s.uentis & fluctibus . ❡ Illuc decis
dit:eo necessitatis deuenit,ut etiam arborem nauis succideret.❡ Ex
plicat angustũ : succiso arbore nauẽ reddidit spatiosam , quæ ans
tea angusta erat,atq; implicita. ❡ Quãdo: quãdoquidẽ solemus in
periculis afferre ultima,& extrema præsidia ut truncemus.s.arbos
rem,quo nauis fiat leuior:legendumq; cum suspirio.
ASCen. ❡ S I res ampla &c.Si res ampla esset mihi domi:& si res esset mi
hi similis affectibus in Catullum.s.meis. taurus pinguior Hispulla
.i.muliere illa obæsa & præpingui:quam p transitũ notat. & piger
ipsa mole.i.magnitudine corporis sui.traheretur.i.lente nõ iuitus:
sed tardus mota sua duceretur ad uictimã. nec.i.& nõ. & sanguis
eius nõ nutritus in herba finitima.i.in confinio nostro : sed ostens
dens in colore candido pilorum. pascua læta.i. opima Clitumni.
sanguis iret.i.efflueret.& ceruix,sup.esset ferienda grandi ministro
.i.summo pontifice.ob.i.propter reditum amici .s. Catulli. trepis
dantis adhuc ex periculi,in quo fuit,memoria. & passi nuper hors
renda.idest res horrendas . & mirantis sese esse sup.incolumem:ids
est saluum & sanum Nam tenebræ densæ & continuæ abscondes
re uua.idest continua nube cælum . & ignis subitus. idest subito in
uadens,impulit:idest percussit,antennas: idest minora uela, pręter
idest ultra.casus.i.dubios euẽtus pelagi. & pter ictũ fulguris euasi
.i.quod euasit:cũ,idest quando.quisq; crederet se percussum esse il
lo :idest ab illo.& cum quisq; attonitus:idest tonitru stupefactus.
putaret nullum naufragium posse conferri,.idest comparari: uelis
ardentibus : quasi terribilius.scilicet uela comburi q̃ nauim rums
pi.omnia talia fiunt:qualia supple fieri dicuntur.si tempestas poetis
ca:idest a poetica describi solita . surgit quando : idest aliquando.
tam grauiter.ecce aliud genus discriminis:idest periculi.audi sups
ple illud, & miserere iterum . quanquam cætera sint pars quidem
dira eiusdem sortis : idest periculi quod sortiebatur : sed cognita
multis . & supple talis quam . idest qualem . plurima fana:idest
templa,& sacella testantur . tabella uotiua : idest ex uoto oblata.
quis nescit pictores pasci ab Iside.idest in tabellis uotiuis pingens
dis Isidi:quasi dicat nemo.Similis fortuna:quia aduersa.ut.scilicet
faceret uota & iacturam : accidit . &. idest etiam . Catullo nostro
supple amico.cum:idest quando. medius alueus. idest carina nas
uis.foret:idest esset.plenus fluctu:idest aqua marina . & iam undis
euertentibus:idest obruentibus & euertere uolentibus.alterum:id
est modo dextrum: modo sinistrum latus . puppis . idest nauis . &
hoc incerto : idest propter incertitudinem arboris : scilicet mali:
quam semper timebat rumpendam esse . & prudentia cani : idest
annosi & experti rectoris:idest directoris nauis.nullam opem : ide
est nullum auxilium conferret contra uiolentiam cæli, & maris.Ips
se Catullus cœpit decidere : idest dissipare res suas: uel potius des
cidere . scilicet causam litis cũ uentis: quasi uero uenti ob diuitias
eũ persequerentur : iactu . i.per iacturam . imitatus .i.imitans in
hoc Castora:idest animal,cuius testiculi medicinales sunt:qui ipse
facit se eunuchum.idest castrat se abmordendo testiculos. cupiens
euadere damno. idest per damnum & amissionem testiculi . atq;
ideo , quia hoc facit.intelligit inguen:idest testiculum suum . mes
dicatum:idest medicamentis . quæ Castorea dicuntur aptum . Alij
legunt cupiens euadere damna testiculis adeo &cæt . Et est ordo:
Cupiens euadere damna.scilicet mortis:testiculis.idest per testicu
los.adeo:idest intantum &c.Catullus dicebat fundite:idest deiicite
in mare cuncta quæ mea sunt. uolens : idest paratus præcipitare
etiam pulcherrima: utpote uestem purpuream aptam . quoq; . ide
ẽst. etiam. Mecœnatibus teneris . idest mollibus : atq; alias uestes:
scilicet bæticas purpureas:quarum natura generosi graminis ins
fecit ipsum pecus .i. lanam pecoris intinxit . sed & fons egregius
idest aqua fontis ad hoc conuenientissimi.adiuuat naturam . scilis
cet uiribus occultis:idest nos latentibus : quare aqua unius fontis
uiuacius colorat,q̃ alterius,atq; aer bæticus:idest iuxta Betim flu
uium Hispaniæ: uim illam aquis & herbis tribuens. ut sponte lanã
colorent. Ille.scilicet Catullus. nec dubitabat mittere in mare.scis
licet argentum:idest uasa argentea: uidelicet lances factas supple
a Parthenio.& cratera:idest ingens poculum . capacem urnæ. ide
est quantum urna . & dignum Pholo:idest centauro illo bibace.
uel coniuge Fusci: quam per transitum bibacitatis arguit . Adde
& bascaudas:idest uasa britannica,siue anglica . & mille : idest ins
numera escaria suppe uasa. Adde etiam multum cælati supple.au
ri. quo: idest cuiusmodi cælato poculo ex auro . biberat callidus
emptor Olynthi:scilicet Philippus rex Macedoniæ:qui Olynthum
ciuitatem Thraciæ fraude mercatus est : quod ut notaret poeta,
uoluit periphrasi uti . Sed quia alius a Catullo: & in qua parte mũs
di audet quis præferre nunc argento : idest diuitiis caput:idest uis
tam , & rebus salutem : hoc est ubi esset nunc repertibilis , quæ
non potius uitam periculo exponeret , q̃ tam prætiosas merces
proijceret in mare: quasi dicat nusquam . Nam quidam non fas
ciunt patrimonia:idest accumulant diuitias propter uitam . idest
ut inde conuenienter uiuant . sed ipsi cæci uitio . scilicet auaritiæ.
uiuunt propter patrimonia : idest non cupiunt patrimonia ut bes
ne uiuant:sed cupiunt uiuere ut faciãt patrimonia.Maxima pars
rerum utilium iactatur a Catullo.sed nec damna.i.iacturæ illæ.les
uant supp.nauem aut pericula.aduersis scilicet uentis urgentibus
tunc.Decidit(Georgius legit reddit.& probat primam pduci : sed
bene legitur decidit)idest deuenit ex misero casu illuc: idest ad ils
lud extremũ remediũ.ut summitteret.i. deiiceret & sterneret malũ:
idest arboremueliferam. ferro.s.securi.ac explicat: idest expedit &
extra plicas,& impedimenta mali & uelorum ponit. se angustum:
idest angustatum prius. Vltima:idest ultimæ partes. discriminis: id
est periculi supple sunt quando nos afferimus præsidia:idest auxi
lia ad protegendos nos.factura nauem minorem.i.quando etiam
nauem incidimus. Hæc potissima uisa est expositio.

IOAN. BRIT. ¶I NVNC: honesta inhibitio est p permissionē. Sic Ouidius: I nūc & cupidi nomen amantis habe. ¶Digitis a morte remotus Quatuor: hoc uī poeta sumpsisse ex dicto Anacharsis: qui cū didicisset q̄tuor digitorū nauis esse crassitudinē: tantū, inqt, morti propinqui sunt q nauigant. monet. n. quantū nauigantibus immineat periculum. ¶Teda: tabula nauis. Tedam aūt posuit p oi arbore, ex qua naues fieri solēt. de teda diximꝰ in prima Saty. illic: Teda lucebis i illa. ¶Mox cū reticulis: qui nauigāt panē, & alia ad uictū necessaria secū ferūt. Persius: i sam pueris pellē succinctus & Oenophoꝝ aptas. ait ergo poeta: Tu q nauigaturus es memēto una cū pane, & uino sumēdas esse tecū secures ad nauis arborē incidendā: si tēpestas urgeat: q. d. scito, mortis periculū semp nauigāti iminere. legēdūq; est Accipe: nō aspice. Reticulū Reticulū. n. est genus sacci aptū ad panē ferēdū, a rete denominatū. Horat. Vt si reticulū panis uænales iter onusto Forte uehas humero. Reticulū itē (ut diximus in secunda Sat. illic: Reticulum comis auratum ingētibus implet) tegmē est capitis muliebris. ¶Vētre lagoenę: hoc est capaci & ampla. lagoenas est terrū tē aquarū q̄ uinarū. Iuuenalis: Pugna saguntina feruet cōmissa lagœna. Nam ex Vasa saguntina Sagūto Hispanię ciuitate ptiosa fictilia mittebanť. Mart. in Apophoretis: Sume sagūtino pocula ficta luto. Idē alibi: Ficta Sagūtino cymbia malo luto. ¶Sed postq̄ iacuit: sensus est & ordo: Postq̄ mare factū est tranquillū: & ois tempestas sedata est &c. Prora miserabilis cucurrit inopi arte: hoc est uestibus extensis & uelo suo, quod unū superauerat. nā uela, q̄ maiora erāt, i medio maris fulmine fuerunt absūpta. ¶Tēpora uectoris. s. fuerūt. ¶Fatū: ipsa Deorū benignitas. ¶Valētius: potentius. ¶Euro & pelago: ipsa tempestate. ¶Parcæ hilares, i. ipsa fata. ¶Meliora pensa: feliciorē fortunam Pensa Pensa numero tantū plurali dr̄ q̄cunq; pendēt e colo: hoc est q̄ in filum duci possunt. Ouidi. Nos humiles, famulæq; tuæ data pēsa trahemus. ¶Lanificæ: hoc est operatrices. ¶Albi staminis. i. felicitatē portēdētis. nā Parcæ dr̄r fila nigra ducere: cū mortē, infelicitatemq; miranť. cōtra uero fila alba: cū felicitatē portēdūt. Mar. Si mihi lanificæ ducūt nō pulla sorores Stamina: nec surdos uox habet ista dies. ¶Fortior: nā uētus est, q uehemētiori uenit ipetu, uñ, & nomē: aura uero leuior est. ¶Inopi arte: inopi psidio, expositiue pestibus extēsis. ¶Supauerat: super fuerat. Virgilius: Amissa solus palma superabat Acestes. i. superesset. Plin. de elephātis: Nāq; unū q supauerat. ¶Iam deficiētibus Austris Spes uitæ cū Sole redit: deficiētibus, inqt, uētis, ac iā Sole: Alba lōga hoc est serenitate reuersa. Catullus: Coepit iā de salute sperare. ¶Sublimis apex. i. mōs Albanus, ubi Ascanius cōdidit Albā. Nā post xxx. annū: ex quo Æneas Lauinū tenuerat, Ascanius amisso pre abūdātē Lauinij multitudie, florētē iā (ut tū res erāt) urbē Lauinię matri, siue nouercæ (nā id quoq; ambigit Liuius) relīqt: nouā ipse aliam sub Albano mōte cōdidit: q̄ a situ porrecto lōga Alba appellata est. de hoc plura diximus in. iiii. Satyra. ¶Cādida Scrofa: nam a noie porcæ albæ, q trigita (ut scribit Varro lib. ii. de re rustica) porcellos pepit i portētū albos denoiata est Alba. Scrofa Scrofa aūt appellať sus nō castrata: sed q̄ ad fœturā habeť. ¶Mirabile sumē: expositio est. i. ex q̄ optimū haberi potuisset sumē. De sumine diximus in. ii. Saty. & apud Persiū illic: Calidū scis ponere sumē. ¶Lætis Phrygibus: utrū q a ea duce sedē iuenissent, an q mirandū sumen essent habituri ex porca, q̄ trigita esset mamillarū. ¶Et clara: ordo est: Scrofa clara triginta mamillis nunquā uisis. s. in alia porca. Portus Hostiæ ¶Intrat moles positas. i. portū Hostiēsem magnis mollibus a Claudio extructum. De quo ita Trangl. meminit: Itē pfecit emissariū Fucini lacus, portūq; Hostiēsem, a Diuo Iulio sæpius destinatū, ac pp difficultatē omissum. & paulo infra: Continuis. xxx hoium millibus sine intermissione operātibus portū Hostiæ extruxit. de eo meminit & Eusebius cronographus. ¶Tyrrhenāq; Pharon. i. turrim, q̄ in Pharus portu Hostiēsi erecta erat a Claudio iæmulatione Phari Alexandrinæ: ut ad nocturnos ignes cursū nauigia dirigerēt. Nam id sciendū Pharū isulā esse: q̄ obiecta Alexādriæ portū efficit: ubi turris est eiusdē nois: quā Ptolemæus erexit: cuius usus erat nocturno nautæ cursui ignes ostēdere ad pnunciāda uada, portusq; introitū. a cuius nomine oēs reliquę turres, q̄ cōplurībus locis flagrant noctu Phari sunt appellatæ. ¶Tyrrhenā: Thuscū. mare, n. id Tyrrhenū dr̄: hoc est Hetruscū: in cuius littore sita est Hostia. ¶Nō sic mirabere: cū uideas portꝰ structiles ea esse operis magnitudine. ¶Brachia porrecta. i. moles ptentas in mare ¶Relinquūt Italiā: magnitudinē portus ōndit, q ita in mare extēdebatur: ut uidereť lōge ab Italia recedere: & lōge eā relinquere. Tale est illud Virg. in. x. Ille uelut rupes uastū, quæ prodit i æquor Obuia uētoꝝ furijs: expostaq; pōto. ¶Interiora: partē interiorē ipsius portus. ¶Peruia: nauigabilia tm̄ paruæ cymbæ: q̄libus in lacu Lucrino utunť: q i Campania ē iuxta Baias: sicq; ostendit naua Catulli ita mutilatā & tēpestate confractā: ut per breuia ēt ferreť. ¶Tunc stagnāte sinu: portu trāquillos habēte fluctus tēpestate iā sedata. ¶Tunc. s. ubi in portū uenere. ¶Vertice raso: serui q manumittebanť i tēplo (ut diximus diffusius i cōmentarijs Persii) ex sentētia Plutarchi in Problematis: Feronię q̄ libertorū Dea dicebať, raso capite pileū accipiebāt. quod & Plau. in Amphit. meminit: Quod utinam ille faxit Iupiter, ut ego hodie raso capite caluus capiā pileū. Nautæ igiť q̄si i libertatē uēdicati, quā p tēpestatē amiserāt, ad eius rei imitationē caput sibi raserāt. ¶Gaudēt narrare picula: hoc aūt est ex cōsuetudine hoiumq; supato graui periculo, gaudēt multis id narrare. Secura enim preteritorum malorum recordatio solet esse iucūda. Vnde Seneca in Tragœdijs. Quod fuit duꝝ pati, meminisse dulce est.

I nunc & uentis animam committe, dolato
Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & uentre lagoenæ,
Aspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planum mare, tempora postq̄
Prospera uectoris, fatumq; ualentius Euro,
Et pelago, postquam Parcæ meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares, & staminis albi
Lanificæ, modica non multo fortior aura
Ventus adest, inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extensis, & quod superauerat unum
Velo prora suo, iam deficientibus Austris.
Spes uitæ cum Sole redit, tum gratus Iulo,
Atq; nouercali sedes prælata Lauino,
Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile sumen,
Et nunquam uisis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per æquora moles,
Tyrrhenamq; Pharon, porrectaq; brachia rursus,
Quæ pelago occurrunt medio, longeq; relinquunt
Italiam. non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit, sed trunca puppe magister
Interiora petit baianæ peruia cymbæ.
Tunc stagnante sinu gaudent ibi uertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri linguis, animisq; fauentes,
Sertaq; delubris, & farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebamq; uirentem,
Iam sequar, & sacro, quod præstat, rite peracto
Inde domum repetam graciles ubi parua coronas
Accipiunt fragili simulachra nitentia cæra.
Hic nostrum placabo Iouem, laribusq; paternis
Thura dabo, atq; omnes uiolesq; iactabo colores.
Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc Coruinæ, Catullus
Pro cuius reditu tot pono altaria paruos
Treis habet hæredes, libet expectare, quis ægram,
Et clandentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili. uerum hæc nimia est impensa, coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita, & Pactius orbi,

¶Garrula

Garrula picula: hypallage est ꝓ ipsi garruli. Ite igiť pueri: uerba
sunt Iuue.: imperãtis seruis: ut parent quæ ad sacrificia & uota exol
uéda ꝓ Catullo ptineãt. Nã Romani prisco instituto rebus diuinis
opam dabãt, cũ aliqd cõmẽdandũ esset pcatione: cũ soluendũ gra
tulatione, cũ exposcendũ uoto. Valerius auctor in primo limine.
Fauere linguis Linguis, alsq; fauẽtes: nã in rebus diuinis (ut scribit Cic. de diui
natione) quæ publice fierent: ut fauerent linguis impabatur. quod
significabat ut taciturnitatẽ pstarent. Nã i ludis fauor, i sacris tacis
turnitas est necessaria, ut sacra rite pagi possint nulla mala uoce ob
strepẽte. Tibullus: Quisqs ades lingua uir, mulierq; faue. & alibi:
Ore fauete oẽs. Sertaq; delubris: tẽpla. n. Deoꝝ frõdibus & ser
tis ornabãtur. Virg. Et festa uelamus frõds p urbẽ. Farra iponite
cultris. i. cultros mola, q̃ sit tosto ferts, & tale ꝯstabat, inspgite. nam
Mollis mola tria inspargebanť, culter. s. ignis & caput uictimæ. Molles
focos: molles appellauit, aut ꝙ ijs odores, & thura cremẽtur: q̃ Ara
bes molles mittũt. Tibullus: Vranť pia thura focis, urãtur odores:
Quos tener e terra diuite mittit Arabs. Virg. Molles sua thura Sa
bæi. aut (quod magis placet) molles focos, recẽtes & nouos. ut il
lud apud Statiũ in Siluis: Sertis mollibus expleať umbra. i. nouis
& recẽtibus. unde Pli. ad Apollinarẽ. Prata florida & gẽmea trifos
liũ. alia sq; herbas teneras, semp molles, & q̃si nouas alunt. Sic &
Virg. Castaneæ molles. i. nouę & recẽtes. nã nuprims parati erant
foci. sequtur. n. Glebãq; uirẽtem. Glebãq; uirtutẽ i. ara ex glebis
erectã: sup quã foci parabanť. Quod pstat: qď melius est & excel
lẽtius, tanq̃ publics factũ. Inde. i. ex publico sacrificio iã pacto.
Est aũt ordo: Inde domũ repetã pacto rits sacro, quod pstat. Do
Lares mũ repetã: ut priuatim. s. sacrificet Laribus: q & priuatim i domibus,
& publice i cõpitis colebanť. Nã lares (ut recitauimus: apď Persiũ)
antiqtas psides uocauit: qbus canis assistit: & ipsi pellibus caninis
uestiũtur. ut inqt Macrobius. eius rei duplicẽ Plutar. causam affert
in Problematibus. Nã cũ psides, inqt, sint q psunt: his domus cu
stodes esse oportet: & alienis formidolosos: ut canes uidemus. Mi
tes uero ac lenes, mãsuetosq; domesticis, uel ꝙ Dæmonia q̃dã ma
la circũerrant: qbus Dii: q̃si carnificibus & sceleꝝ ultoribus aduer
sus iniustos, & ipsos utanť. Sic Lares furiales existimati sunt, & poe
naꝝ & uitæ exactores & operationũ speculatores. Quare fit ut ca
ninis pellibus induanť: qbus & canis ideo assistit: ꝙ ad inuestigan
da scelera & ulciscẽdos iprobos sagacss sint. Ds Laribus itẽ memi
Larariũ nit Apuleius in lib. de Deo Socratis. A Laribus fit Larariũ: quod
capiť ꝓ loco ubi Lares colebãtur. De quo sic Lãpridius i Alexan
dro Sseuero: Virgilij imaginẽ Cũ Cic. simulachro in. ii. Larario ha
buit: ubi & Achilis & magnorũ uirorũ. Alexandrũ uero magnum
Coronæ iter optimos & duos in Larario maiore cõsecrauit. Graciles co
ronas: hoc dicit: qa Romani (ut scr. Pli. lib. xxi.) cũ terra flores ne
garet: coronas ex ramẽto s cornibus tincto sibi conficiebant: quas
hypernas appellabãt, paulatimq; subrepsit appellatio corollis iter
initia pp gracilitatẽ noiatis. hinc ergo poeta graciles coronas ap
pellauit. Lares aũt coronari solitos docet Pli. sic: Et iã tũc coronæ
Deorũ honos erãt & Lariũ publicorũ, priuatorũq; & sepulchroꝝ
& maniũ. unde Plaut. in Aulularia introducit Larem dicentẽ: Thure,
uino, coronis, sibi quotidie sacrificatũ fuisse. Hic: hoc est domi.
Laribus pẽnis: hoc est domesticis & maioꝝ nostroꝝ. Nostrũ Io
uẽ: aut quẽ peculiari cultu domi ueneramur: aut nostꝝ. i. Romanũ.
Iactabo spargã. Omnes colores uiolæ. i. uiolas ois gñis. nam
tria sunt (ut diximus apud Persiũ illic: Et iãthina læna) genera uio
laꝝ, purpureæ, luteæ, albæ. Cuncta nitẽt: ita a poeta inferuntur q̃si
illico oia a seruis & ministris essent parata ad sacrificiũ: ut sit sen
sus. Oia polita, munda, ornataq; sunt, qualia fieri idẽ in eiusmodi
reꝝ celebratione. Lõge erexit ianua ramos. i. ornata est ramis
lauri. nam in festorũ solẽnitate domus lauro ornabanť. alibi: Ornẽ
tur postes, & grãdi ianua lauro. Festa: coniunge cũ ianua: ut sit Ia
Opari nua festa, & domus festa. Opatur: rẽ sacrã facit. Virg. Lætus ope
ratus i herbis. Propertius: Cynthia iam noctes est operata decem.
Nec suspecta tibi: noli, inqt suspicari Coruine me ideo hæc uota
tam solenniter exsoluere: quia uelim captare Catullum. non enim
est orbus, sed tres habet liberos, quibus bona sua relinquat. Sicq;
uenuste captatores sui temporis sigillat. Libet expectare: uolu
ptariũ est, inquit, expectare an aliquis appareant, q ꝓ amico tã ste
sili uel gallinẽ moribũdã mactet. q. d. nemo erit q sacrificet: Nã gal
linę (ut scribit Pli. li. x.) ad rẽ diuinã luteo rostro, pedibusq; purę nõ
uidebanť, ad optanea sacra nigrę. Tã sterili: q̃lis ẽ Catullus: q cũ
filios habeat: nihil daturus ẽ captatori: sed oia filijs relicturus. nã ste
rilis amicus captatoris dr̃ unde nullus exit fructus, cũ oia liberis relis
quat. sic & agrũ sterilẽ dicimus, q fructũ nõ facit: & mulierẽ sterilẽ,
q̃ fœtus nõ parit. Verũ hæc nimia ẽ ipensa: ironicos. q. d. nõ eẽ mi
rãdũ si qs nõ iueniať, q ꝓ amico gallinã sacrificet. qa nimia sit ipsa
Coturnix sa. Coturnix: auis qua uulgus uocat q̃leã: græce ortyx dr̃. unde orty
gometrã ipsarũ coturnicũ regẽ uocamus. Coturnicẽ aũt posuit ꝓ
Ortygometra uilissima aue. nã apud mẽsas Romanoꝝ dãnabať, ꝙ morbo comi
tiali labore dr̃. Pli. auctor. Pro pfẽ: ꝓ eo q pr̃ sit. i. q filios habeat: qa
ids nihil sit captaturus. Sẽtire calorẽ Si cœpit: auaritiã sui tpis no
tat: moueť, inqt, spe cõsequẽdę hæreditatis ad faciẽda uota & sacri
ficia ꝓ orbo si forte uel minima ualetudine corripiať. hinc sxit illa
Pli. lib. xiiii. ꝯquestio Postq̃ cœpere orbitar i auctoritatis summa &
potẽtia eẽ captatio in q̃stu fertilissimo, ac sola gaudia in possidẽdo
pessum iere uitæ pretia. Gallita, & Pactius: nomina sunt diuitum
orborum, quos pro omnibus diuitibus orbis ponit. De Pactio me
minit. Martia. sic Munera quæ cuperet Pactius esse sua.

ASCen. I NVNC &c. Ordo est. I nũc & cõmitte aiam. i. uitã tuã uen
tis. confisus. i. munitus ligno dolato. remotus a morte. i. submersio
ne, q̃tuor digitis aut septẽ. si tæda. i. asser: uel tabula ex teda. fit latissi
ma. i. dẽsissima: qa ꝓ latitudine densas tabulas faciũt: q̃to. n. latio
res sunt, tãto plus põderis sustinẽt: & debiliores sunt. Aspice mox
. i. paulopost secures. qbus malũ incidas. sũt sumẽdas i tẽpestate cũ
reticulis i qbus panis porteť. & pane & uẽtre lagœnæ: hoc est fac
ut ẽt secures iferas in nauiũ: nõ solũ panẽ & uinũ. sed postq̃ mare
iacuit planũ. i. sedatũ est. tẽpora sup. sũt facta sunt ꝓspera. & tatũ. i.
pordinata a Deis euasio uectoris. s. Catulli: q uectus est: aut uecto
ris. i. uoti cõpotis. sũt ualẽtius. i. potẽtius. Euro. i. uẽto illo ipetuoso
& pelago. & postq̃ Parcæ. i. Dsæ fatales. hilares. i. lætæ & fauẽtes,
lanificæ. i. filatrices. albi. i. ꝓspen. staminis. i. cursus uitæ Catulli. du
cũt manu benigna pẽsa meliora. i. significatiua lõgioris uitæ, uentus
adest inopi. s. Catullo. nõ multo fortior aura. i. aere nullo ipetu mo
to: sed leniter spirãte. prora. i. nauis prima pars, uel tota ipsa uis. mise
sabilis: qa lacera cucurrit arte. i. ꝑ artẽ. & uestibus. s. nauigãtiũ ex
tẽsis loco ueloꝝ & suo. s. proræ uelo: ꝙ unũ uelũ suauerat. i. supfue
rat adhuc. spes uitæ redit cũ Sole. & hoc Austris. i. sumptuosis uen
tis deficiẽtibus. tũc apex. i. sublimis locus. gratus Iulo. i. Ascanio
Æneæ ex Creusa filio. & sedes plata Lauino nouercali. i. ꝙ nouer
ca eius Lauinia habitabat. cui cãdida. i. alba scrofa. i. sus. dedit no
mẽ qa Alba uocabať. scrofa inq̃ existẽs sumẽ. i. accipiendo a parte
totũ. genus suis. miserabile Phrygibus lætis pp uaticiniũ de ea sus
datũ. & existẽs clara. i. insignis triginta mamillis nunq̃ uisis in alia
porca. de hac. iii. Æne. dr̃ sic: Cũ tibi solito secreti ad fluminis undãs
Littoreis ingẽs iuẽta sub ilicibus sus. xxx. capitũ fœtus enixa ia
cebit Alba solo recubãs: albi circũ ubera nati: Is locꝰ urbis erit &c.
Tandẽ. i. post longã expectationẽ. intrat. s. Catullus moles positas
ꝑ æquora iclusa a Claudio. s. hoc est Hostiẽsem portũ. & Pharon. i.
turrim Hostiẽsem nautis in iudiciũ extructã Tyrrhenam. i. i mari
Tyrrheno. & Brachia maris porrecta. i. extensa. q̃ cõcurrũt rursus
medio pelago. i. i mediũ pelagus: uel quoꝝ cõcursus est i medio pe
lago: & q̃ relinquũt lõge Italiã. Tu nõ ergo mirabere. i. mirari po
teris sic. i. intantũ. portus quos natura facit. i. naturales. Sed magi
ster. i. gubernator. petit trũca. i. truncata & mutilata pupe. iteriora
. i. iteriores partes maris. ꝑuia. i. trãsibiles. cymbæ. i. naiculæ: Baia
næ. i. q̃li apud Baius utunť. Tũc postq̃ intrauerũt nautæ raso capi
te. i. q fere rasum caput habere solẽt securi iã de periculo. gaudent
ibi. i. i trãsitu maris. stagnante. i. stagnũ faciẽte. narrars picula ma
ris garrula. i. q̃ cũ garrulitate narrari solẽt. Igitur: quãdoquidẽ sal
uus est amicus. O pueri. i. familiares mei, ac domestici serui. ite fa
uẽtes linguis. i. uerbis & animis. i. uotis. & imponite delubris: idest
tẽplis aut foribus eorũ. serta. i. coronas ex floribus & herbis sertas.
& imponits cultris, qbus hostia mactetur. farra: idest molam sal
sam. ac ornate molles focos. i. ex molli & recẽti terra instruite arã.
ꝙ pro. i. glebam uirentẽ. i. cespitem: hoc est terram cũ graminibus.
Ego iam sequar uos scilicet cum hostia. & ego pacto sacro: idest sa
crificio rite. quod restat: idest reliquũ est. Aliqui textus habẽt quod
præstat: idest quod præstãtius est, repetam inde domũ. ubi: idest in
qua domo parua simulachra Dsorũ: idest familiarium. nitentia fra
gili cera. idest nitide facta ex fragili cæra. accipiũt graciles: idest mo
dicas coronas: corollas uidelicet. Ego placabo hic. i. domi meæ.
nostrum Iouem. i. familiarem. erat enim unicuiq; suus Iupiter, &
sua Iuno. & dabo Laribus paternis thura. atq; iactabo in hono
rem uidelicet eorum omnes colores uiolæ. Cuncta nitent: idest iam
purgata sunt. ianua domus meæ erexit longos ramos in signum
festiuitatis. & ipsa festa. i. festiuitatẽ celebrãs, operať. i. rẽ diuinã fa

Legitime fixis uestitur tota tabellis
Porticus, existunt qui promittunt hecatomben.
Quatinus hic non sunt nec uænales elephanti
Nec latio haud usquam nostro subsidere talis
Bellua concipitur, sed furua gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum, nulli seruire paratum
Priuato, siquidem tyrio parare solebant
Hannibali, & nostris ducibus, regiq; Molosso,
Horum maiores, & dorso ferre cohortes
Partem aliquam belli, & euntem in prælia turmam
Nulla igitur mora p Nouium, mora nulla p Histrũ.
Pacuuium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante lares Gallitæ uictima sacra
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, uouebit
De grege seruorum magna, & pulcherrima quæq;
Corpora, uel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet uittas, & si qua est nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, & si
Non sperat tragicæ furtiua piacula ceruæ.
Lando meum ciuem, nec comparo testamento
Mille rates, nam si Libitinam euaserit æger,
Delebit tabulas inclusus carcere nassæ,
Post meritum sane mirandum, atq; omnia soli
Forsan Pacuuio breuiter dabit, ille superbus
Incedet uictis riualibus. ergo uides, q̃
Grande operæpretium faciat iugulata Mycenis.
Viuat Pacuuius quæso, uel Nestora totum
Possideat, quantum rapuit Nero, montibus aurum
Exæquet, nec amet quenquam, nec ametur ab ullo.

cit. lucernis matutinis. i. a principio diei, etiam ante lucẽ incipiens. Nec suspecta &c. In hac parte poeta satyrico officio functus captatores persequitur, se primum purgans. Ordo est: Nec o Persice quamuis pro Catullo hæc offeram: hęc sacrificia: scilicet mea sint tibi suspecta de captatione, aut inescatione uidelicet: quasi faciam ut ab eo hæres inscribi sperem. Id enim nõ potest fieri. Nam Catullus pro cuius reditu ego posno tot altaria: habet tres paruos hæredes: scilicet liberos suos. Libet aũt expectare quis aliorum: scilicet modo uiuentiũ: impendat amico tam sterili: idest saluti amici uñ nihil speretur hæreditatis: gallinã subaudi etiam ægrã & claudeotem oculos. uerũ hęc impensa: scilicet gallinæ est nimia. Nulla coturnix (quæ auis est, & minoris in Italia uenit, est enim quæ uulgo qualea dicitur: gallice caille) cadet unquam pro patre. idest pro salute patris: hoc est habẽtis liberos. Si locuplex: idest aliquis diues utpote Gallita mulier illa: & Pactius uir ille, orbi, idest sine liberis uiuentes. cœpit sentire calorẽ: uidelicet febriũ tota porticus eius. s. diuitis uestitur. i. cooperitur. tabellis: scilicet uotiuis.

IO AN. BRIT. ℂ LEGITIME: ironicos: quasi iure quodã & lege. ❡ Tota porticus: nam in porticibus templorũ suspendebantur tabellæ suspicientium uota. ❡ Calorẽ: ardorem febris. ❡ Hecatomben: sacrificiũ centũ bouum, a numero uictimaꝝ, ἑκατὸν enim centũ: βοῦς bouẽ significat. ad quod sacrificii genus respexit Persius ille: Centũ paria ob res egregie gestas induco. i. duplicem hecatomben. Quod genus sacrificii primũ institutũ fuisse a Laconibus uidetur ostẽdere Strabo in viii. Laconia, inquit cũ priscis annis cẽtenis præesset urbibus, Hecatompolim uocitatam memoriæ proditũ est. unde quotannis p eos boues cẽtenos imolari cõsuetũ fuerat: quod sacrum hecatombas appellabant: ut totidem numero mactarentur boues: quot essent ciuitates. Cum ergo tale sacrificium perageretur: cẽtum aræ extruebantur: ut totidem essent, quot & uictimæ. unde illud dictum est a Statio in genethliaco Lucani: Centum thespiacis odora lucis Stent altaria, uictimæq; centum. Et licet aliæ etiam uictimæq; q̃ boues immolarentur, sacrificium tamen ueteri uocabulo appellatum est hecatombe. unde ita scribit Iulius Capitolinus: Hecatombe autem tale sacrificium est, cẽtum aræ uno in loco cespititiæ extruuntur, & ad eas centũ sues, centum oues mactantur. Nam si imperatorium sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ &c. huiusmodi animalia centena feriunt. quod quondam Græci fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent &c. ❡ Quatinus hic non sunt: sensus est: Quandoquidem hic non sunt uænales elephantes, nec talis in latio bella progeneratur, sed tantummodo ex locis longinquis petitur: ut imperatoribus seruiat, qui eam tantum in uoluptatem alunt: nulla igitur mora erit, quin p Pacuuium & Nouiũ captatores elephanti inueniantur: quos pro orborum salute sacrificent. Sicq; notat attentam captatorum diligentiam: qui nulli parcentes, nec impensæ, nec labori elephantes peregrinam etiam belluam inueniunt. Differunt autem inter se Quatinus & Quatenus: ut Quatinus pro quandoquidem, & quoniam ponitur. Tranquillus in Claudio: Confirmauitq; pro concione apud prætorianos, quatinus sibi matrimonia male cederent, se mansurum in cælibatu. Quatenus uero pro quousq; & quoad: ut sit compositum a qua & tenus. ut Hora. Iubeas miserum esse libenter Quatenus id faciat. Cicer. in Lælio: Videamus quatenus amor in amicitia progredi debeat. Quatinus: idest quoniam uel quandoquidem. ❡ Hic. s. Romæ. ❡ Bellua concipitur: scribit tamen Columella in. iiii. de re rustica in urbe Roma elephantes progeneratos fuisse. ❡ Furua gente: aut ab Indis, quoꝝ in corpore (ut scribit Apuleius in floridis) color noctis est: ut ab Æthiopibus, qui sunt in extrema parte Africæ ad montem Atlantem. nam utrinq; elephanti mittuntur: aut ab Troglodytis Æthiopibus, qui Arabiæ sunt contermini: omnesq; colore fusco. apud quos etiã elephantes progenerantur. ❡ Furua: nigra. unde illud Martia. Nigro bellua nil negat magistro. ❡ Cæsaris: Domitiani. ❡ Armentum: expositio est. ut sit: Bellua armentum Cæsaris. uideturq; hoc dici a poeta in segnitiem suorum temporum. ut sit sensus: Elephanti, quorum usus erat i bellis olim, nunc ab imperatoribus sæculi nostri ad uoluptatem & spectacula exhibentur, pugnauere Romæ in Circo Claudii pulchri ędilitate, & Cæsari dictatori tertio eius consulatu. xx. contra pedites quingentos, iidemq; totidẽ turriti cum sexagenis propugnatoribus Germanici Cæsaris munere gladiatorio quosdam incõditos motus edidere saltantium modo. ❡ Rutulis populi sunt Latii, quibus imperauit Turnus. ❡ Hannibali. Tyrio .i. Afro & Carthaginensi. Tyrium autem appellat q ex Tyro uenerit Dido, quæ Carthaginem condidit in Africa. Nam Hannibal secundo bello punico, cum in Italiam per alpes descendisset, elephantes secum duxit. ut Liuius, Plutarchus, & Silius scribunt. ❡ Regiq; Molosso. i. Pyrrho Epirotarum regi. Molossi enim gẽs Epirotarum sub Pyrrho Neoptolemo fuere quem Achilles procreat, & sub eius successoribus Thessalici sanguinis. dicti autem Molossi a Molosso rege. nam Pyrrhus eo bello quo Tarentinos iuuit aduersus Romanos, primus in Italia usus est elephãtis, quos boues Lucas appellatos cõstat: q in Lucanis primũ uisi sint. unde Ausonius: Vt Lucas boues olim resumpto, Præferoces iuuit iuuẽtus Romula. ❡ Horũ maiores: ordo est: Siquidem maiores horũ elephãtorũ solebant parere Hanibali tyrio & nostris ducibus: & ferre cohortes dorso: expositiue partẽ aliq̃ belli q. d. in reprehensionẽ segnitiæ suoꝝ tẽporũ eos nunc tm̃ ali ad spectacula: qui antea ad bella dũtaxat parabant. ❡ Euntẽ in prælia: studiose dixit in p̃lia. q. d. nõ progredientem (ut nũc fit) in theatra. ❡ Nostris ducibus. i. Romanis. Nã & Scipio socer Pompeii in exercitu suo aduersus Cæsarẽ habuit elephãtes in Africa. de quo ita Appianus lib. ii. de bello ciuili sic scribit. Cũ scipio octo peditũ legionibus instructus equitũ. xx. millibus: quorũ maior pars libycoꝝ fuit: ad hæc scutatis plurimis, & elephãtis circa triginta aduẽtare diceret. ❡ Nulla igitur mora est: cõ igit̃, inq̃t, Gallita. & Pactius orbi uexẽtur uel minima ualetudine: nulla mora est per Nouiũ, aut Histrũ captatores: q̃n elephas, q in Italia, nõ pgeneratur: & si quis est deseruit imp̃atoribus: quoq̃uo inueniat̃, ducaturq; ad aras mactãdus. sicq; ostẽdit (ut diximus) attẽtã captatorũ diligẽtiã, q nulli parcẽtes, nec ipensæ, nec labori elephãtes p̃egrinã bellua inueniũt, tãtus est amor habẽdi. ❡ Per Nouiũ: Nouius, & Hister Pacuuius captatores ipsibus poetæ. ❡ Illud ebur: ebur posuit p elephanto. cõtra Virg. in. vi. elephantũ p ebore: Altera candẽti p̃fecta nitẽs elephanto. Dentes elephanti proprie ebur sunt, penuria tñ factum est, ut & ossa

Hecatõbe

Quatin⁹ Quaten⁹

Molossi

ossa secarentur, ac pro ebore haberentur. ¶ Victima sacra. expositio est. ¶ Tantis digna Deis, & captatoribus horum: ironicos legendũ est. q. d. nec elephantem licet omnium animalium maximum uicti mam satis dignam esset quæ Dijs sacrificetur, nec dignam, quam captatores mactent: quãdo alia uictima a nobilior existat. ait enim alter erit, qui filiam & nubilem uouebit mactare pro salute diuitis. ¶ Tantis Deis: laribus, qui rogantur pro salute diuitis. ¶ Captatoribus horum. s. diuitum. ¶ Alter. s. Pacuuius non deerit: qui & seruos & filiam nubilem si habuerit, non dubitabit mactare: ut solus hære ditatem omnem consequatur, ut sequentia docent. ¶ Si concedas. i. si ei per leges concedatur: ut mactet seruum: uel si tu cõcedas o orbe. i. si toleres. ¶ Impenet uittas: nam uictimæ caput uitta uinciebatur. Vale. Flac. lib. 1. sic: Multa pallens ferrugine taurus Stabat adhuc, cui cæruleæ per cornua uittæ. Idem alibi: Tibi cæruleis in littore uittis: Et Zephyris, Glaucoq; bouem, Tethidiq; iuuẽcum Deicit Ancæus. ¶ Et si qua est Iphigenia domi & si quam filiam nubilẽ habebit: eam exemplo Agamẽnonis mactabit pro salute amici orbi: q̃uis ei nulla sit spes filiæ conseruandæ: quomodo Agamemnoni seruata est filia per Dianam: quæ ei paranti puellam immolare, ceruam ablata puella supposuit. ¶ Furtiua piacula: furtiuas expiationes: quales subiectæ sunt Agamemnoni ab ipsa Diana: quæ omne exercitum græcorum pestilentia uexabat, ob ceruam ei consecratam in uenatione ab Agamemnone occisam: cerua enim, quæ fuit placulum & expiatio supposita fuit. ¶ Ceruæ tragicę: de qua tragici scripserunt: ut Sophocles & Eurypides. ¶ Laudo meum ciuem ironicos. q. d. Sapiens nimirum est ciuis meus Pacuuius, qui filiam pro salute amici mactare est paratus. nam pluris facit testamẽtum quod captat, q̃ salutem mille nauium, pro qua Agamemnon Iphigeniam filiam suam immolauit. nam si diues conualuerit testamentum mutabit: & omnia quæ utriq; relinquebat, soli relinquet Pacuuio. ergo laudandum est eius consilium: ac per hoc ostendit ipsum improbius facere, q̃ fecit Agamemnon. Is enim immolatione Iphigeniæ mille naues seruauit. Pacuuius uero cæde filiæ unum tantũ hominem, sed testamentum inquit ironice pluris faciendum est, q̃ mille naues: sicq; improbã, & cæcam hominis cupiditatem damnat qui etiam spe incerta testamenti paratus sit filiã mactare. nam si tũc moreretur orbus hęreditatis pari modo ad utrunq; captatorem rediret. ¶ Testamento: ad quod inhiat. ¶ Libithinam euaserit. i. mortẽ

Libitina

& funestam ualetudinem. nam Libitina Dea fuit, in cuius ęde, quę ad sepulturam pertinebant uendere consueuerunt, qui Libitinarij sunt appellati. auctor est Plutarchus in Problematis. ¶ Tabulas: testamentum. ¶ Inclusus carcere nassę. i. munere captatoris ligatus & captus. sumpta est metaphora a piscibus qui nassa inclusi nequeũt. exire. Est. n. nassa uas uimineũ ad capiendos pisces: quo cũ ingressi

Nassa

fuerint, exire nequeũt. Silius: Haud secus ad uitreas solers piscator ad undas: Ore leuem patulo texens de uimine nassam. ¶ Post meritum mirandum: ironicos. q. d. mirum non esse si omnia bona relinquat Pacuuio quando ipse pro salute eius filiam etiam suam sacrificare paratus fuerit. ¶ Forsan hinc est maxima pars indignationis. ¶ Breuiter dabit. i. illum hæredem relinquet ex asse. i. ex toto. nam qui omnia uni relinquit, breuibus, & paucis uerbis condit testamentum. dicit enim: Pacuuium relinquo hæredem ex asse. i. ex toto patrimonio. sicq; breuiter testamentum condit. Mart. in. 7. Heredem

Riuales

Fabius Labienum ex asse reliquit. ¶ Victis riualibus: alijs captatoribus. Riuales proprie (auctore Vulpiano) dicuntur hi, qui per eundem riuum aquam ducunt. per translationem autem appellantur, qui eadem cupiditate laborant: & ad eandem rem habendam intentum habent animum: quasi eodem affectus riuõ concurrentes. unde riuales, qui eandem etiam mulierem amant appellantur. ¶ Ergo uide: insultatio est poetæ per risum in captatores. ¶ Quam grande operæpretium: q̃ grandem & magnam utilitatem afferat immolatio filiæ. est autem translatio sumpta a mercenarijs: quibus suaue est post laborem mercedem accipere. ¶ Mycenis iugulata. i. filia quasi fuit Iphigenia Mycenea Agamemnonis filia. nam Mycenis est forma patronymica. Mycene enim fuit Agamemnonis patria. ¶ Viuat Pacuuius: hęc omnia cum summa indignatione dicũtur a poeta in reprehensionem auaritię sui temporis. ¶ Nestora totum: qui trecentos annos uixisse fertur. de Nestore diximus in Satyra: Omnibus in terris. ¶ Quantum rapuit Nero: nam ad omnes rapinas conuersus fuit: ut tẽplis etiã pluribus dona detraxerit: nulliq; delegauerit officiũ: ut nõ adijceret: scis qd mihi opus sit: hoc agamus ne quis qcq̃ habeat. ¶ Nec amet quẽquã, nec ametur ab ullo. dira sane imprecatio est. nihil. n. põt hoi ifelicius accidere, q̃ ut nemine hẽat amicũ.

ASCen.

¶ FIXIS. i. affixis illic legitime. i. rite. exstant sup. captatores qui promittunt si amicus. s. conualescat. hecatomben. i. sacrificium cẽtum boum. quatinus. i. quandoquidẽ. elephanti nec sunt hic. i. Romæ uenales. nec talis bellua concipitur. i. generatur usquam sub nostro sidere. i. climate aut polo. sed petita a gente furua. i. nigra: ut a Mauris, Indis, & Æthiopibus. & ipsa existens armentum Cæsaris. i. imperatoris. pascitur arboribus rutulis. i. apud Rutulos populos Italiæ. & in agro Turni Rutulorum quondam ducis. nulli. i. nõ ulli. non paratum seruire ulli priuato: siquidem quia uidelicet maiores. i. progenitores. horum. i. elephantorum. solebant parere tyro Hannibali Carthaginensium. s. duci. & nostris. i. Romanis ducibus & regi Molosso. i. epirotico uidelicet Pyrrho. & solebant ferre dorso suo cohortes aliquam partem belli. & turmam. i. multitudinem certam militum euntem in prœlia. i. præliari uolentium: quasi dicat propter generositatem, eo q̃ olim elephantis bella gesta sunt. uetitum est ne priuati. i. qui reipublicæ. gubernatores non sunt: non emant eos ad usus suos: quod si uetitum non esset: etiam elephantos pro salute diuitum orborum mactarent. Igitur quia nunc uetitum est: nulla mora sup. fit per Nouium. i. quantum est in Nouio si lex non obstaret. & nulla mora est per Histrum Pacuuium captatorem illum auidissimum. quin. i. quominus. i. ut non. illud ebur. s. elephantorum ducat ad aras. & cadat ante lares. i. Deos domesticos. Gallitæ. i. illius diuitis orbi. existens uictima sacra & digna tantis thesauri custodibus & captatoribus horum. s. orborum. enim pro quia. alter captatorum. s. Pacuuius. si concedas: i. lex concedat mactare seruos. s. mouebit. i. amouebit a domo ad aras magna & pulcherrima quæq;. i. omnia ualde pulchra corpora seruorum & imponet pueris. i. domesticis suis. & frontibus ancillarum suarum uittas. i. quædam ornamenta capitum, quæ sacrificandis imponebantur. unde dicit de se Sinon. 2. Æneid. Mihi sacra parari Et salsæ fruges & circum tempora uittæ. Et si qua. i. aliqua Iphigenia. i. filia, q̃lis erat Iphigenia Agamẽnoni: qui eam pro interfecto ceruo ut Dianam placaret: propter græcorum salutem, & prosperam nauigationem habendam sacrificare uoluit: & secundum Horatium sacrificauit: quod etiam Virgil. dicit in. 2. Æneid. Sanguine placastis uẽtos, & uirgine cæsa. Seruius tamen exponit non q̃ cæsa sit: sed cædi iussa. Si ergo ulla filia sit illi domi: ipse dabit si permittatur. hanc altaribus. i. sacrificijs. etsi. i. quamuis. non speret piacula furtiua. i. piationem & placationem per furtiuam ablationem filiæ: & suppositionem ceruæ: sicut Iphigeniæ contigit secundum tragœdiam Sophoclis. unde addit ceruæ tragicæ. i. quæ in tragœdia Sophoclis dicitur pro Iphigenia supposita & mactata. Laudo meum ciuem &c. uidentur quibusdam hæc esse uerba captatoris respondentis Iuuenali. & ita ordo erit Ego laudo meum ciuem. s. Gallitam, aut Pacuũ nec comparo testamento illius mille rates grǽcorum tot enim fuisse dicuntur. unde Virgilius in. 2. Ænei. Non anni domuere decem, non mille carinæ &cę. Sed sequentia indicant q̃ sunt uerba poetæ ironice loquentis: quia de captatore in tertia persona loquitur. Ordo igitur est Ego laudo meũ ciuem. s. Pacuuium. nec comparo: id est ęquiparo testamento diuitis orbi mille rates. i. ego puto plus esse impetrare tam amplum testamentum per mortem filiæ, q̃ saluasse mille rates. nam si æger euaserit Libithinam. i. mortem, cui Libitina præest. ipse inclusus carcere nassæ. i. uasis ex uiminibus confecti: in quod ingressus piscis, egredi nescit (. i. ipse captus tanquam piscis. unde piscem uocant diuitem captandum: sicut Martial. Et piscatorem, quomodo piscis amat) delebit. post meritum sane: idest ualde mirandum: uidelicet q̃ sanguinem humanum: aut hecatomben p̃ salute amici obtulerit tabulas prioris testamenti. atq; ipse dabit forsan breuiter. i. prope diem. omnia sup. bona sua sol. Pacuuio. ille. s. Pacuuius incedet superbus i. elatus. & hoc riualibus. i. competitoribus. uictis. i. superatis. Ergo inquit per ironiam poeta: Tu uides q̃ grande operæpretium. i. commodum & utilitatem faciat Mycenis. i. Iphigenia Mycenarum regis filia: quæ a patria Mycenis dicta est (& declinatur hæc Mycenis huius Mycenidos &c.) iugulata. i. pro sacrificio mactata. Ego inquit poeta: semper ironice loquens: ego quæso ut Pacuuius uiuat. uel. i. etiam totum Nestorea. i. totam uitam Nestoris: qui tres ætates hominum uixisse dicitur. & ut possideat tantum sup. quantum rapuit. i. uiolenter suis abstulit. & ut exęquet. i. æquum, & æque magnum faciat aurum suum montibus. & tamen quia captator est: nec amet quemq̃, sed diuitias eius: nec ametur ab ullo. i. nullum habeat uere amicum: quasi dicat indignus est uero amico qui res non hominem amat.

FINIS.

Satyra tertiadecima. Exemplo quodcunq; malo.

IOAN. BRIT.

ALO exemplo: quodcunq;, inquit, turpe faciens committitur statim ipsi auctori displicet, ac per hoc stimulis conscientiae flagellatur. ¶ Exemplo: exemplum est alicuius facti, aut dicti praeteriti cum certi auctoris nomine propositio: quae nos monet quid faciendum, fugiendumue sit. unde inquit Festus Pompeius: Exemplum est quod sequamur, aut uitemus. est enim ipsa res, quam imitamur, aut si fors ita tulerit, euitamus in aliquo. Exemplum item capitur (ut docet Cicero in rhetoricis ad Herennium) pro eo ex quo probatio, & experimentum habet omnis rei. Vnde dicimus ad te mitto exemplum piperis, siue tritici, quod tibi uenditurus sum. & in elocutione exemplum inter exornationes nominatur. ¶ Malo: id malo exemplo dicitur cõmitti quod male docet. quod que omnino fugiendum est ut malum. ¶ Ipsi Displicet auctori: improbi namq; poenitentia sunt referti: nec etiam erga se quidem amici affecti esse uideotur: propterea quod nihil habent, quod sit amabile: ut scribit Philosophus libro nono Ethicorum. ¶ Auctori: id est peccanti. ¶ Prima est haec ultio: inter alia, inquit, animi tormenta haec prima est poena. nam ultio & uindicta poenam siue supplicium significant. Valerius libro primo: Pari uindicta parentum, ac Deorum uiolatio expianda est. Et Cicero pro Milone: Et poenã semper ante oculos uersari putent, qui peccauerint. Videto tamen latius inferius de prauorum cõscientia: scilicet ibi: Quos diri conscientia facti Mens habet attonitos & caetera. ¶ Quod nemo nocens absoluitur: conscientiae enim flagello semper punitur, q deliquit. unde & Virgilius appellauit curas ultrices: idest conscientias ipsas, quae puniunt semper nocentes. Plautus in Mustellaria: Nihil est miserius, quam animus hominis cõscius nam (ut scribit Apuleius) & si a caeteris silentium est: tamen ipse sibimet conscius est posse se merito increpari. ¶ Se iudice: nam se ipsum damnat: cum se male egisse recogitat. ¶ Improba quamuis Gratia: licet, inquit, per gratiam euaserit urnam praetoris: id est iudicium & damnationem praetoris hocq; dicit ex consuetudine Romana. Nam (ut scribit Seruius exponens illud Virgilij: Quaesitor Minos urnam mouet) non audiebantur causae nisi per sortem ordinatae. nam tempore, quo causae agebantur, conueniebant omnes: unde & concilium inquit uocat. & ex sorte dierum ordinem accipiebant: quo post diem trigessimã suas causas exequerētur. unde est: Vrnam mouet. urnam ergo praetoris: id est iudicium praetoris: qui per fraudem & non recte duxit sortem ex urna. unde improbam gratiam appellat: quae apud improbum iudicem ualuit. ¶ Praetoris: qui centumuiralibus praesidet. unde Plinius libro sexto: Epistola ad Rufum sic ait: Hoc facto nepotis commotus praetor, centumuiralibus praesidet deliberaturus an sequeratur exemplum inopinatum nobis otium, dedit & caetera. ¶ Vrnam: id est iudicium ipsum iudicum ex una sorte lectorum. ¶ Quid sentire putas: haec omnia ad consolationem dicuntur Caluini. Est enim sensus: Omnes quidē hoc scelus damnant, & ingens flagitium esse praedicant, sed tu tamen non es tã tenui censu, ut omnino hac iactura obruaris, & in desperationē uenias. ¶ Scelere recenti: perfidia. Recens enĩ illud est, quod pauloante recciderit. ut inquit Cicero libro tertio Tusculanarum. ¶ Fidei uiolatae: solutae, non seruatae, non praestitae. Perditissimi enim hominis ē simul & amicitiam dissoluere, & fallere eum, cui laesus non esset, nisi credidisset. ut inquit Cicero pro Sexto Roscio. & libro tertio Officiorum ait: Qui iusiurãdum uiolat, is fidem uiolat: quã in Capitolio uicinam Ioui Opt. Maxi. (ut in Catonis oratione est) maiores nostri esse uoluerunt. ¶ Mediocris Fortunae: consolatio a qualitate incommodi. ¶ Nec rara: consolatio a communi incommodo. ¶ Te mergat: in conclamatam te immergat miseriam. ¶ Nec rara uidemus: consolatio a communi miseria. ¶ Casus hic cognitus: ut depositum denegetur. ¶ Tritus frequentatus. ¶ E medio aceruo Fortunae idest e medio aceruo incommodorum: quibus Fortuna homines uexare solet.

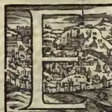
IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA TERTIADECIMA.

INTERTIADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Exemplo quodcunq; malo. Hac Satyra Caluinum consolatur, qui abnegata sibi pecunia vehementer cruciabatur. Sed Satyrę non oblitus notat tempora sua quibus nimio auaritię studio id frequenter accidebat. prima inter alias consolatio est, eum qui abnegauerit, nunquam cruciatu carere, licet iudicia euaserit: cum eum semper conscientia exagitet. Nam mala cõscientia sępe tuta est, secura nunquam.

XEMPLO quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est haec vltio, quod se
Iudice nemo nocēs absoluitur, improba q̃uis
Gratia fallacis praetoris vicerit vrnam.
Quid sentire putas omnes Caluine recenti
De scelere, & fidei violatae crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contingit, vt mediocris
Iacturae te mergat onus, nec rara videmus
Quae pateris, casus hic multis cognitus, ac iam
Tritus, e medio Fortunae ductus aceruo.

ASCēn.

XEMPLO & caetera. Argumentum recitat Mãcinellus. Ordo est Quodcũque supple facinus committitur: id est perpetratur malo exemplo: id est ad malum exemplum. displicet primum ipsi auctori, qui eius scilicet causa est: & hoc mordente conscientia: haec est prima ultio, quod se iudice: id est iudicio suo: uel quolibet seipsum iudicante. nemo nocens absoluitur. quamuis improba gratia uicerit urnam: id est anceps iudicium praetoris: id est iudicialis quia olim antequam de singulis leges erant: certa legimus incerta sortibus ex urna ductis iudicabantur. unde est illud primo Aeneidos de Elisa: Operumquē laborem Partibus aequabat iustis, aut sorte trahebat. Quid putas o Caluine omnes sentire de recenti scelere, & crimine fidei uiolatae ab eo, qui negat tibi depositum: quasi dicat omnes damnant perfidum, & tibi condoleat. sed nec tam tenuis census: id est rerum possessio. contigit tibi, ut onus mediocris iacturae: id est perditionis rerum tuarum. mergat: id est obruat te calamitatibus: metaphora est a nauigantibus Nec uidemus ea, quae pateris rara. hic casus supple cognitus est multis: ac iam tritus per assiduum usum. & ductus e medio aceruo Fortunae: hoc est inter fortunas hominum plurimus est & ideo ferendus.

Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.
Tu quamuis leuium minimam, exiguamq; malorum
Particulam vix ferre potes spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
Depositum, stupet hæc, qui iam post terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio consule natus.
At nihil in melius tot rerum proficit vsu?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ sapientia, dicimus autem
Hos quoq; felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Quæ tam festa dies, vt cesset prodere furem?
Perfidiam, fraudes, atq; omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos, gladio, vel pyxide nummos?
Rari quippe boni, numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis hostia Nili.
Nona ætas agitur peioraq; sæcula ferri
Temporibus, quorum sceleri non inuenit ipsa
Nomen, & a nullo posuit natura metallo.
Nos hominum Diuumq; fidem clamore ciemus,
Quanto Fessidium laudat vocalis agentem
Sportula dic senior bulla dignissime, nescis
Quas habeat Veneres aliena pecunia, nescis
Quem tua simplicitas risum vulgo moueat, cum
Exigis a quoquam ne peieret, & putet vllis
Esse aliquod numen templis, araeq; rubenti.
Quondam hoc indigenæ viuebant more prius, quam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc cum virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iuppiter antris,
Nulla super nubes conuiuia cælicolarum.
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus liparæa nigra taberna,
Prandebat sibi quisq; Deus, nec turba Deorum
Talis ut est hodie, contentaq; sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere, nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut sicula toruus cum coniuge Pluton,
Nec rota, nec furiæ, nec saxum, aut uulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine regibus umbræ.

IOAN. BRIT. ¶ PONAMVS: pro deponamus. aphæresis est. ¶ Flagrantior
æquo: uehementior q̃ res poscat. Seneca de tranquillitate uitæ: In
tuis quoq; malis id agere te oportet: ut dolori tantum des, quantū
Depositū poscit. ¶ Spumantibus uisceribus: feruentibus ira. ¶ Depositū: id est
quod (auctore Vulpiano de significatione uerborum) custodiens
dum alicui datum est ex eo quod ponitur. nam de præpositio, au-
get depositum: ut ostendit totū
fidei eius commissum: quod ad
custodiam rei pertinet. ¶ Sacrū:
quod debet esse tanq̃ res sacra,
ac p hoc minime uiolandum.
¶ Stupet hæc: familiaris reprehē
sio in Caluinum: quasi non con
ueniat eum, qui iam grandi sit
ætate: & quod sæpe id multis ac
cidere cognouerit admirari. nā
(ut ait Cicero.) sapientis est ni-
hil cum acciderit, admirari: ut
inopinatum ac nouum accidis
Stupere se uideatur. ¶ Stupet hæc: potest
hæc admirari: ea interrogatione
qua solemus rem aliquam im-
probare. stupet autem is in quo
sensus animi non uigent. quod
aut metu, aut fulmine putauit ac
cidere Corne. Celsu. unde Persius:
Sed stupet hic uitio. Terentius:
Animus lassus cura confectus
stupet. Dicimus etiam membra
nimio oppressa frigore stupere.
Fonteius ¶ Fonteio consule natus: Fon-
tei meminit sic Plinius libro se-
ptimo capit. uigesimoprimo: Nu-
perque Fonteio & Vipsano con
sulibus annos nouem genitum
puerum meridie ad uesperum
septuagintaquinque millia pas-
suum cucurrisse. de hoc memi-
nit & Solinus capite tertio: Cæte
rū Caligula natus è patre suo &
C. Fonteio consulibus. auctor
Tranquillus. ¶ Nil proficis: non
discis longo rerum usu hęc mul
tis accidere? ¶ Magna quidem,
sacris: sapiens, inquit, uir omni-
bus fortunæ telis & casibus resi
stit, inuictumq; se præbet, ani-
mi magnitudine omnia uitæ in
commoda superat, omnia se in-
feriora putat. sicque idem Calui
no faciendum latenter ostendit.
Sapiētia ¶ Sapientia: id est ipsa philoso-
phia moralis: quæ, cum antea
sapientia nominaretur: a Pytha-
gora philosophia est appellata:
cum se apud Leontem Phliasio-
rum principem, non sapientem,
sed philosophum nominasset: id
est sapientiæ studiosum. ¶ Sapiē
tia: subaudi extrinsecus est ut sit
Sapientia est uictrix Fortunę: id
est ij qui ex sapientiæ præceptis, & philosophiæ uiuunt, casibus
Fortunæ aduersis non infringuntur, Fortunæ ludibria contem-
nunt. ¶ Magna præcepta salubria & ad bene, beateque uiuendum
pertinentia. ¶ Sacris libellis: quasi qui rem sacram contineant.
est enim philosophia (ut ait Cicero) uitæ dux, uirtutis indagatrix,
expultrixque uitiorum. ¶ Incommoda uitæ: res aduersas si accide-
rint. ¶ Nec iactare iugum: non infringi, non abijci urgente Fortu-
na. sumpta translatione a bobus, qui urgente labore, iugum re-
nuunt & excutiunt quasi succumbentes: ut ostendat hominem in
aduersis animo debere esse forti & erecto, talemque uirum fortem
appellamus, cuius proprium est dolorem, mortemque contemne-
re. Vnde illud est Ciceronis: Fortis uero animi, & constantis est
non perturbari in rebus asperis. ¶ Vita magistra: longa enim ui-
ta est nobis magistra, & quasi monitrix multa homini incommo-
da omnino ferenda. ¶ Quæ tam festa dies: hoc dicit, quia in die
festo non licebat de scelere agi: hocq; totum est ad consolationem
Caluini ex frequentibus sceleribus. ¶ Prodere: accusare, & mani-
festare. ¶ Gladio: cæde hominis. ¶ Pyxide: uenenis, quæ in pyxi-
de seruantur. ¶ Rari quippe bo-
ni: adeo, inquit, pauci boni exi-
stunt: ut uix septem reperias, si-
que alludit ad septem illos sa-
piētes Gręcię, q uiri uidentur di
ci potuisse boni. fuerunt autem
ij, Thales, Solon, Periander,
Cleobolus, Chilon, Bias, & Pi-
thacus. ¶ Thebarū portæ: The-
bæ Bœotiæ septem habent por-
tas. Ouidius secundo Tristium:
Cur tacui Thebas, & mutua uul-
nera fratrum: Et septem portas
cum duce quamque suo. ¶ Ho-
stia Nili: septem Nilus hostijs in
mare funditur. de quibus Dio-
dorus, Strabo, Plinius & Mela.
Virgilius in Georgicis: Et diuer-
sa ruens septem discurrit in ora.
Ouidius: Nilum ab septem ho-
stijs septemfluum appellat libro
primo Metamorphoseos. ¶ Di-
uitis: totam Ægyptum diuitem
& fertilem reddentis. inundatio
ne enim Nili tota Ægyptus (ut
auctor est Diodorus) fit fertilis.
¶ Nona ætas agitur ostēdit tam
multiplicata esse humani gene-
ris scelera: ut iam tempora du-
plo peiora sint, quam fuerint sce
lera: & ita peiora ut eorum sce-
leribus nomen non inueniatur
a metallis. & sic est rei exagge-
ratio. hoc magis placet, quam
ut numeres ætates octo a metal
lis. non enim nominatur ætas
electri, aut stagni, aut plumbi:
sicut ætas auri, argenti, æris,
& ferri. Sed melius est legamus
quemadmodum in uetere codi-
ce scriptum inuenitur: Non ne
ætas agitur, peioraq; sæcula fer
ri: idque cum interrogatione.
¶ Quorum: scilicet sæculorum.
¶ Metallo: metallum dicitur ue- Metallū
na auri, argenti, ferri, æris, plū-
bi, marmoris. μεταλλάω enim
idem est quod scrutor & inqui-
ro. talia enim per uenas terræ
quæruntur. Aut metalla (ut sen
sit Plinius libro trigesimotertio)
dicta putauerunt græci quasi
μετὰ ἄλλα: quod ubicunq; una
inuenta uena est, non procul in
uenitur alia: & hoc quidem in
omni fere materia. μετὰ enim post significat: ἄλλα alia: quasi alia ue
na post aliam. ¶ Non inuenit: ordo est: Ipsa natura nō inuenit. ¶ Nos
hominū scimus, inquit, humani generis scelera esse maxima, & infi
nita. Tamen Deorum & hominum fidem imploramus: quasi in rē
nouam & atrocem. ¶ Clamore subaudi tanto. ¶ Sportula .i. clientis,
qui sportulam accipientes a Fessidio causidico eum adulando lau
dant. ¶ Laudat: notat morem sui tēporis. Nam ambitiosi, & poetæ,
& causidici cœnis & muneribus laudatores sibi parabāt. Persius:
Calidū scis ponere sumē: Scis comitē horridulū trita donare lacer-
na. Et uerū inquis amo, uerū mihi dicito, Hora. Nō ego uētosa ple
bis suffragia uenor Impēsis cœnarū, & tritę munere uestis. Martia.
Quod tā grāde sophos clamat tibi turba togata: Nō tu Pōpo. cœna

diserta tua est. ¶ Vocalis: clamosa a uoce. nam is dicitur uocalis,
qui magnam habet uocem. unde Stentora fuisse uocalissimum dis
cimus, qui quinquaginta homines clamantes uoce sua superaret.
Vocalis Vocalis etiam opponitur muto. Plinius in decimo: Attagen maxi
me Ionicus celebratur, uocalis alias, captus uero obmutescens.
¶ Dignissime bulla. i. quamuis ætate sis senex: dignus tamen uides
ris bulla: cum sis sensu puerili: ac si dicat nimium simplex es, & pa
rum peritus: qui exigas ut inter mortales sit quædam uitæ synceri
Bulla tas, nulli inter eos sint doli. Nam bulla (ut in Persium diximus) au
rea erat insigne puerorum prætextatorũ: quę a pectore depẽdebat:
ut significaretur eam ætatẽ alterius consilio regendã. dicta a βουλή
quod est consilium: aut quia eam partem corporis bulla contingat
.i. pectus: in quo naturale manet consilium: aut (auctore Asconio)
quasi bullientis sinus communiens. i. pectus puerile: ea etiam utes
bantur triumphantes in speciem cordis: quibusdam (ut scribit Ma
crobius) remedijs inclusis aduersus inuidiam. de ea etiam nõ Plu
tarchus in Problematis. Bullam etiam appellamus illud, quod in
aquis intumescit instar pilæ. & cito rumpitur: quã græci πομφόλυγα
appellant. Ouid. Intumuit, sicut fuluo perlucida cælo Surgere bul
la solet. Eo uocabulo usus est Varro in re rustica: ostendens uitam
hominis fragilem esse cum dixit: Homo bulla est. Inde etiam est uer
Bullare bum est bullare: quod significat bullas & tumores facere. Corneli.
Celsus loquens de urina: Si bullat & male olet. unde Persius: O si
ebullat patrui præclarum funus: hoc est exeat & rũpatur more bul
læ in aquis. ¶ Quas habeat Veneres. q̃ grata sit & iucunda pecunia
aliena. Nam hominibus, quos indomitus auaritiæ furor agit: nihil
est suauius rebus alienis: ac per hoc docet non esse mirãdum, si de
positum sit ei denegatum. ¶ Quem risum moueat quantopere om
nes rideãt simplicitatem tuam cum poscis ut nemo Deos periurio
offendat: quasi dicat neminem iam fere existere, qui fallax & periu
rus non sit: cum iam etiam credant Deos non esse. ¶ Aræq; ruben
ti: aut propter ignẽ ibi ad sacrificia accensum, aut (quod magis pla
cet) propter sanguinem uictimarum. ¶ Hoc more: hac uitæ sanctis
Indigenæ tate, ut non peierarent. ¶ Indigenę. i. inde geniti, nec aliunde uenẽ
tes: hos gręci αὐτόχθονας appellãt. ¶ Priusq̃ Saturnus fugiens. i. æta
te aurea, qua Saturnus regnauit: qui a Ioue filio eiectus regno Cre
tæ, in Latium uenit a Iano in regnum benigne exceptus, ꝙ eũ rus
Saturnia ris cultum docuisset. Saturniam Italiam Ianus appellauit, aramq;
Saturnalia cum sacris condidit, quæ Saturnalia dixit, eo ꝙ Saturnus apparere
desisset. dicitur autem ab Ioue filio pulsus, quia scimus tempora se
nescentia ab his quæ sunt nata depelli. Macrobius, Plinius, & La
Falcifer ctantius. Falcifer etiam est appellatus: aut quia surculorum infer
tiones, pomorumque eductiones. & omnes huiusmodi fertilium,
Saturno tribuunt disciplinas: quæ omnia sine usu falcis fieri non
posse uidentur: aut quia tempus omnia metat, exsecet, & incidat.
Saturnus enim tempus interpretatur. Ouidius: Te fera nequicquã
placidũ spondentia Martis Sidera presserunt, falciferiq; senis. Re
gnante igitur Ioue ætas appellata est argẽtea, quæ ætate aurea fuit
deterior. ¶ Diademate: insigni regio: erat enim pannus, quo caput
regis uinciebatur. de quo abunde superius. ¶ Tunc cũ uirguncula
Iuno. subaudi erat. ¶ Adhuc priuatus: cum nondum regnum patri
rapuisset, sed in antris Idæis adhuc a nymphis aleretur, capta Amal
thea lac præbente. Nam Rhea uxor Saturni uerita ne pater Iouẽ
infantem deuoraret: cum reliquos alios absumpsisset, nymphis sub
Ida furtim alendum misit. Hoc autem factum est, quia reuera Satur
nus, quem Græci cronon uocant tempus significat. a quo uicibus
cuncta gignuntur, & absumuntur, & eo denuo renascuntur: aut re
uera legendum est Primæuus Iupiter: ut conueniat cum eo: Tunc
cum uirguncula Iuno. ut ostendat hominum miram fuisse simplici
tatem, cum Iuno adhuc esset uirguncula, & Iupiter primæuus iux
ta illud Claudia. Talis ab Idæis Primæuus Iuppiter antris, Possessi
stetit arce poli. Ida autem duplex est: altera in Phrygia, & altera in
Creta. de Cretensi nũc intelligit. ¶ Nulla super nubes: sensus est: Tũc
inquit, homines sine aliquo flagitio uiuebant, cum Dij nulla adhuc
celebrarent conuiuia in cælo: ac per hoc pauci in cælo morarentur
nullusq; adhuc Deus esset, qui maria, aut inferna diuiso imperio te
neret. ¶ Super nubes. i. in cęlo: ut ostendat miram in cęlo fuisse Deo
rum paucitatem. ¶ Puer Iliacus: Ganymedes: quem Iupiter in Aqui
lam transfiguratus in cælum tulit: suorumq; poculorum ministras
lorem fecit, remota Hebe cõmuni ipsius Iouis & Iunonis filia: quã
sibi Hercules in cælum trãslatus matrimonio copulauit. ergo uxor
Herculis. i. Hebe. ἥβη gręce pubertas latine interpretatur. ¶ Ad cya
thos ad ministerium poculorum: subaudi extrinsecus erat. ¶ Siccas

to nectare: epoto uino. Nam nectar proprie Deorũ est potio. ¶ Bra
chia nigra: fuligine & carbone. ¶ Taberna liparęa. i. officina, quam
in Lipara habuisse fertur. est enim insula una ex septem Aeolijs ei Lipara
consecrata. unde Valerius Flaccus loquens de Vulcano sic: Lem
nos cara Deo, nec fama notior Ætnæ, Aut Lipares domus. De ea
etiam diximus in. 1. Satyra. ¶ Prandebat sibi: hoc est quisq; Deus si
bi ministrabat & seruiebat. aut (quod minus placet) hoc dicit, quia
qui ad alienum accedit conuiuium, uidetur prandere in gratiam al
terius. Quisq; ergo Deus prandebat sibi. i. domi suæ, & in gratiam
suam & non alterius: uideturq; respicere ad id quod antiqui in gra
tiam amicorum bibebant, & propinabant. unde est illud ante: Quã
do propinat Virro tibi, sumitq; tuis contacta labellis Pocula? Et ita
dictum prandebat sibi: sicut illud bibit sibi apud Homerum in nos
no: Quibus locis iuniores coronata gradatim pocula propinarunt:
atq; ubi legati primum Dijs librarunt, deinde sibi quoad uoluntas
tulit, biberunt. ¶ Nec turba Deorum Talis: subaudi erat, quę sibi po
sceret tantam lauticiam: cum unusquisq; sibi ministraret: aut reuera
posuit talis pro tanta, nam sequitur. ¶ Contentaq; sidera paucis Nu
minibus: nam Diodorus ostendit libro primo paucos fuisse Deos.
¶ Atlanta: Atlas (ut diximus in Satyra: Atticus eximie) mons est Atlas
Mauritaniæ miræ altitudinis: ut eius cacumen nequeat cerni, ꝙ nu
bibus nunquam relinquatur. Columnam cæli illũ indigenæ aiunt.
Sed hoc loco fabulam respexit. nam ferunt Atlantem Libyæ filiũ
fratrem Hesperi, tanta magnitudine fuisse, ut humeris suis cælum
sustineret: sed eum a Perseo, cum ad eum occisa Medusa diuertis
set, conuersum fuisse in montem sui nominis: cum ipse a se Perseũ
repelleret. Sed quod cælum humeris sustinuisse dicatur, est ab histo
ria. nam is (ut scribit Plinius libro septimo) astrologiam inuenit.
unde Ouidius in epistola Deianiræ: Hercule supposito sidere fulsit
Atlas. ¶ Sortitus. subaudi erat, i. nondum Neptuno imperium ma
ris contigerat: quod postea ei sorte euenit: cum Ioui cælum & nu
bes, Plutoni uero inferna contigissent. nam profundum absolute Profundum
pro mari ponitur. Seneca: Non necesse est omne perscrutari profun
dum. Statius in Siluis: Inq; omni felix tua cymba profundo. Vale
rius Flaccus libro secundo: Si sedet Ægæi scopulos habitare pro
fundi. De diuisione autem rerum inter Deos ita fit mẽtio apud Ho
merum in decimoquinto Iliados: ubi sic loquitur Neptunus: Etenĩ
tres liberi sumus ex Saturno & Rhea nati, Iupiter, Egeo, & Pluton,
suam quisq; dignitatem sortiti, nam cum trifariam uniuersa diuisis
semus, sorti rem commisimus, Mihiq; cessit mare, Plutoni infer
næ tenebræ, Ioui cælum cum laxo æthere & nubibus, Terra autem
& Olympus non certi Dei, sed communes omnium sunt. ¶ Sicula
cum coniuge Pluton: id est nondum erat Pluto dominus inferorũ
constitutus, cum Proserpina Cereris filia, quam postea in Sicilia flo
res colligentem rapuit secum ad inferos. de cuius raptu elegantee
cum Claudianus, tum Ouidius quinto Fastorum. ¶ Nec rota: non
dum erant apud inferos statuta supplicia. per rotam autem intelli
git cruciatum Ixionis: qui intextus rotæ torquetur. Id enim suppli Ixionis fabula
cij Pati dicitur, quod cum Iouis & Iunonis esset secretarius, ausus
est Iunonem de stupro interpellare, quę ei suadente Ioue nubem in
sui formam obiecit, cum qua concubuit, grauidamq; fecit: ex qua
Centauri nati sunt: qui a poetis nubigenæ uocantur. Cum postea
gloriaretur se rem cum Iunone habuisse, eum Iupiter rota serpen
tibus circunfusa intexuit. Tibullus: Illic Iunonem tentare Ixionis
ausi Versantur celeri noxia membra rota. ¶ Nec furiæ: scilicet infer Furiæ
nales, Alecto, Tisiphone, & Megæra: quæ filiæ dicuntur fuisse No
ctis, & Acherontis. De quibus sic Vergilius: Dicuntur geminę pe
stes cognomine diræ, Quas & tartaream nox intempesta Megæ
ram Vno, eodemq; tulit partu. ¶ Nec saxum: quo Sysiphus punis Sysiphi fabula
tur. Is enim cum Isthmum latrocinijs infestaret, cogebat transeuntes
pedes sibi lauare, quos officio occupatos calcibus in mare proijcie
bat, a Theseo interemptus est: & hac apud inferos iugi afficitur pę
na: ut grande saxum aduersum montem ferat: quod cum ad mon
tis uerticẽ truserit lapsũ ad ima redit. Oui. Aut petis, aut urges redi
ture Sysiphe saxum. ¶ Aut uulturis atri Pœna: qua Tityus afficitur Tityi fabula
qui cum Latonæ uim inferre uellet, ab Apolline sagittis confossus
fuit ad Inferos trusus: ubi uultur eius cor renascens assidue depa
scitur. unde Tibullus: Porrectusq; nouem Tityus per iugera terræ
Assiduas atro uiscera pascit aues. Is enim filius fuit Iouis ex Thia
ra filia Orchomeni, quam cum Iuppiter grauidam fecisset, Iuno
nisq; iram timeret, In spelunca sub terra abdidit, unde natus Ti
tyus filius Terræ est existimatus. ea corporis magnitudine fuit, ut
nouem terræ iugera occuparet.

¶ PONAMVS.

Improbitas illo fuit admirabilis æuo.
Credebant hoc grande nefas,& morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat,& si
Barbato cuicunq; puer,licet ipse videret
Plura domi farra,& maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis,
Primaq; per adeo sacræ lanugo senectæ.
Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides,& thuscis digna libellis,
Quæq; coronata lustrari debeat agna.
Egregium,sanctumq; virum si cerno,bimembri
Hoc monstrum puero,& miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis,& fœtæ comparo mulæ,
Solicitus tanq̃ lapides effuderit imber,
Examenq; apium longa consederit vua
Culmine delubri,tanq̃ in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris,& lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega,quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo?maiorem tertius illo
Summam,quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile,& pronum est superos cōtemnere testes
Si mortalis idem nemo sciat,aspice quanta
Voce neget,quæ sit ficti constantia voltus.
Per Solis radios,tarpeiaq; fulmina iurat,
Et Martis frameam,& cyrrhæi spicula vatis,
Per calamos venatricis,pharetramq; puellæ,
Perq; tuum pater Agæi Neptune tridentem,
Addit & Herculeos arcus,hastamq; Mineruæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cæli.
Si vero pater est,comedam inquit,flebile nati
Sinciput elixi,phariaq; madentis aceto.

ASCen. ¶ PONAMVS. Ordo est: O Caluine ponamus.i. deponamus nimios gemitus: dolor uiri non debet esse flagrantior.i. feruentior æquo.i. q̃ æquum est. nec maior uulnere.i. læsione aut amissione. Potes tu uix ferre minimam, & exiguam particulam malorum. quā uis.i. quantumuis leuium ardens uisceribus fumentibus ex feruen tia iræ. q.i. quia. amicus.i. quem confidebas esse amicum, non red dat sibi depositum sacrum.i. sub sacramento fidei: quasi dicat id stulte facis: qa is, qui natus Fonteio consule reliquit post terga sua sexaginta annos.i. homo se xagenarius, stupet.i. stupere potest. hæc.i. perfidiam & periuria: quia (ut docet) Improbitas illo fuit admirabilis æuo: nunc autem casus hic multis cognitus: & ideo minime mirandus. At.i. sed. tu nihil proficis in melius usu.i. experientia tot rerum. Sapientia.i. studium philosophiæ. uictrix Fortunæ (quia quo sapiētior quis, tanto minus Fortunæ illi obueniunt, tantoque minus amat Fortunam, quinimmo sapiens dominabitur astris) quæ dat præcepta sacris libellis. est supple quidem.i. certe. magna .i. res excellens. dicimus autem quoque .i. etiam hos felices: q didicere non ex libris philosophorum. sed uita magistra.i. magistrante & docente. ferre.i. tolerare incommoda uitæ. nec.i. & non. iactare.i. repellere & recusare more boum rebellium & recalcitrantium. iugum .i. onus aduersitatis. Quę dies est tam festa, quæ cesset prodere furem: quasi d. nulla: quia ut nunc: ita tunc quoq; festis diebus plura crimina fiebant, q̃ profestis: sed aduerte q etiam tunc peius putarent festis peccare. Et quę cesset prodere perfidiā, fraudes, & lucrum quæsitum ex omni crimine. & nummos partos.i. acquisitos gladio. & pyxide.i. ueneno clauso in pyxide: quasi dicat nulla. Quippe.i. quia certe. boni.idest iusti sunt rari: uix sunt tot numero: quot portæ Thebarum in Bœotia: quarum septem fuerūt portæ: uel quot sunt hostia .i. receptacula in mare. Nili.i. illus fluminis. diuitis .i. facientis per inundationē accolas diuites: quę etiā septē sunt. Ætas nona agitur .i. pessimorum hominū. Prima enim fuit Deorū sine ullo crimine. Secunda Deorū regnante adulterio: ut in sexta dictū est. Tertia semideorū, sed magis ad diuinitatē accedentiū. Quarta semideorum sed magis ad uitas hoīum inclinantiū. Quinta heroū mortaliū qdē sed uirtute totā amplexantiū. Sexta heroū omnino perfectorum. Septima hominū plus ad uirtutē, q̃ ad uitia properātium. Octaua hominum plus ad uitia, q̃ ad uirtutem accedentiū. Nona est sola uitia sectantiū. quę ętas, inquit poeta, nunc agitur. & sæcula peiora temporibus ferri: quibus plurima, sed non sola uitia regnabant sup. agūtur. quorum sæculorum sceleri ipsa natura non inuenit ullū nomē conforme.s. metallis: sed posuit ipsum a nullo metallo. Sicut cętera sæcula denominari possunt aureum: argēteum: electreum: cereum: cupreum: stanneum plumbeum: & ferreum. Nos quamuis in perditissimo sæculo simus. ciemus.i. imploramus tanq̃ desperantes fidē hominum. q pro &. Diuum.i. Diuorum. clamore sup. tanto, quanto sportula uocalis.i. quę uocem multorum excitat. laudet Fessidiū causidicum agentem sup. causas. & ita per trāsitum tangit Fessidiū qui ut laudetur, sportulam dabat. sensus autem est: Nos bene fatui sumus: q nunc contra utimur. quanto clientes recipientes sportulam a Fessidio in ipso laudando. unde addit. Dic Caluine senior di

gnissime bulla.i. insigni puerorum, qui.s. adhuc sentis ut puer. nescis quas Veneres.i. uenustates habeat pecunia aliena? nescis quē risum.i. qualem irrisionem moueat.i. excitet tua simplicitas uulgo. cum exigis.i. requiris a quoquam. ne peieret.i. periurium faciat: inepte dixeris peieret. & sup. ut putet aliquod numen.i. diuinitatem esse ullis templis & are rubenti sanguine.s. aut igni sacrificiorum. Indigenę.i. antiquissimi populi Italiæ: qui inde geniti ex nulla patria aduenerunt. uiuebant quōdam hoc more.i. cum Deorum timore: priusq̃ Saturnus fugiēs Iouem filium suum, unde exclusus est. sumeret falcem agreste m .i. cultrum incuruum: quo ui es scideret more agrestium. & hoc diademate.i. insigni regali capiti ad imponendam coronam seruienti. tunc dico cum Iuno sup. esse adhuc uirguncula .i. parua uirgo. & Iupiter esset adhuc priuatus antris Idęis, in quibus absconsus dicitur. & cū adhuc nulla essent conuiuia cælicolarum super nubes.i. in cęlis. Nec puer Iliacus.s. Ganymedes sup. raptus erat adhuc ad cyathos.i. pocula Deorum: nec formosa uxor Herculis.i. Hebe Iunonis filia: erat sup. adhuc adhibita ad cyathos. & Vulcanus faber fulminum Iouis. tergens.i. denudans iam siccato.i. ebibito. nectare.i. Deorum potu. brachia nigra.i. fuliginosa. in taberna.i. officina & operatorio. Liparęa.i. Liparæ insulę materię fulminum plenę. & cum sup. quisq; Deus prādebat sibi.i. solus. nec turba Deorum sup. erat talis.i. tā multiplex ut.i. qualis est nunc. & cum sidera cōtenta paucis numinibus.i. Deis: urgebant Atlanta.i. regem Mauritaniæ in mōtem, qui Axē humero torquet stellis ardentibus aptum, cōuersum. miserū.i. miseratione dignū. minore pondere.i. onere. Et sup. cum nōdū quisq̃.s. Deorum esset sup. sortitus triste imperiū profundi.i. inferni. nec Pluto nunc Deus inferni existens toruus.i. immitis. cum coniuge sicula.i. Proserpina filia Cereris, quam in Ætna monte Siciliæ rapuit: sup. sortitus erat imperium inferni. nec rota, qua nunc Ixion torquetur: nec furiæ infernales: nec saxum quod Sysiphus nunc uoluit: aut pœna atri uulturis: qui iecur Tityi nūc exedit, sup. esset adhuc. sed umbrę.i. manes, siue spiritus inferni. sup. erant hilares sine isfernis regibus. tūc (ut dictū ē) idigenæ uiuebāt hoc more. ¶ GLANDIS aceruos: homines enim ętate aurea arborū fœtibus uescebantur. Tibullus: Rura cano, rurisq; Deos his uita magistris Desueuit querna pellere glande famem. Claudianus primo de raptu sic: Vnde datæ fruges populis, & glande relicta Cesserit inuētis dodonea quercus aristis. ¶ Plura farra: licet esset ditior. Farra aūt noiauit, qa antiq (ut Verrius tradit) trecētis annis farre uixerūt. ¶ Primaq; par adeo legēdū ē par: nō aūt pars. ut sit sensus: Prima lanugo & primū barbitiū erat par sacræ senectæ.i. pueri barbatū iuuenē q ætate fuisset maior uenerabātur, ut senē. ¶ Nō inficiet: nō deneget. ¶ Veterē follē: q̃si rē uilissimā.i. marsupiū ipsum uetus & attritū. Nā follis pro repositoria nūmorū ponitur. uñ Apule. li. 4. Meta. Nummularius pānosus ahogn & sordidus, aureos folles icubabat. Iuue. i sequētibus: Vt tēso folle reuerti Inde domū possis, tumidaq; supbus aluta. Follē itē accipimus p instrumēto, quo uētus attrahit & emittit. uñ & follē appellamus genus pilę, q uēto inflat. de quo ita meminit Plaut. Ego te follē pugillatoriū faciā & pēdētē cursabo pugnis. Mar. Folle decet pueros ludere, folle senes. Trāq. l. i Augu.

IOAN. BRIT.

Follis

Follicu lus Post bella ciuilia ad pilam primo, folliculumq; transit. folliculum
item accipimus pro tegumento legumină, & id genus rerū. Cū to
ta ærugine: cum tota moneta ex ære rubiginosa: quæ ex longo in
Ærugo arca situ rubiginē cōtraxerit. Ærugo enim idē est, qđ rubigo. Plin.
Æruca lib. 15. loquens de amurca: Axes decocta ungi, atq; æramenta cō
tra ęruginē. Æruginem et docet Victruuius lib. 7. genus esse colo
ris, qua uocant æucam: eamq; dicit effici cū dolijs sarmēta collo
cātes aceto suffuso, supra sarmēta collocant lamellas æreas, deinde
ea operculis obturant, ne spiramentū obturata emittant post certū
tēpus aperientes, inueniunt ex lamellis æreis ęruginem, quā (ut di
xi) appellant ęrucā. De ærugine æris multa scribit Pli. li. 34. ca. 11.
& xu. ubi ait compluribus modis fieri: medicamētis aūt miscetur.
unde ait: Ærugo cruda uulnerarijs emplastris miscet̃. De ærugine
Prodigiū itē crebra fit mentio apud Cur. Cel. lib. 5. ❡ Prodigiosa fides loco ꝓ
Ostentū digij habetur si tantā fidē inuenias ut depositū non negetur. Prodi
giū est enim dictū (auctore Cic. in lib. de Diuinatione) qđ porro di
Portentū cat: ostentū ab ostendēdo: portentū a portendendo. i. significando:
Monstrū monstrū a monstrando. ❡ Thuscis digna libellis. i. quæ ex instituto
hetruscę discplinę ꝓcuretur. nā aruspicina iuēta fuit ab hetruscis.
In agro enim Tarquiniēsi puer dicitur diuinitus exortus noie Ta
Tages ges: q disciplinā cecinerit extispicij: quā Lucumones Hetruriæ po
Aruspici tētes exscripserunt. auctor Censorinus, de quo sic & Ouid. lib. ulti.
næ reper Met. Haud aliter stupuit q̃ cū Tyrrhenus arator, Fatalē glebā mo
tores tis aspexit in aruis. Spōte sua primū, nulloq; agitante moueri, Su
mere mox hōis, terręq; amittere formam: Oraq; uenturis aperire
recētia fatis. Indigenę dixere Tagem, qui primus Hetruscā Edocuit
gentē casus aperire futuros. Nam cū araretur, impresso altiore sul
co, puer repente natus est senili prudētia, qui dictus est Tages, quo
uiso bubulcus obstupefactus clamorem maximū extulit, ad quē to
ta Hetruria concurrit. Tum puer plura oibus audientibus locutus
est: quæ ad disciplinā pertinerēt aruspicinæ: quæ excepta literis mā
data fuerūt. Myrsilus quoq; Lesbius scribit, Hetruscos diuinatio
nes reperisse. ❡ Lustran. expiari. ❡ Agna coronata: aut uittis, aut co
rona ornata. nā ita ad sacrificiū ducebātur uictimæ. ❡ Egregiū, san
ctumq; uirū: iniquitatē tempoꝝ suoꝝ notat, qbus mira bonoꝝ uiro
rū paucitas erat: est enim sensus Si uirꝝ bonū cōspexero, illū cōpa
rauero puero bimēbri: ut innuat ꝓdigiosam rem esse, si uir bonus
inueniatur. ❡ Et miranti sub aratro: ordo est & sensus. Et cōparo pi
scibus inuētis sub aratro miranti, ut rei inanimatæ dederit sensum
q̃si aratꝝ miret̃ nouitate mōstri. ❡ Et fœtę mulę q̃ pepit. nā mulæ nō
apariunt. licet Plin. testetur annales tradid. sic mula peperisse: sed in
portētum. scribit Apianus lib. 1. Mulam ante Syllæ aduentū in ur
bem peperisse. ❡ Imber effuderit lapides: portentosum enim est lapi
dibus pluisse: qđ tñ accidisse scribit Liuius & Valer. maxi. libr. 1. In
Piceno lapides pluisse: Tibullus: Multus ut in terras depluentq; la
pis Cæterum Apianus lib. 3. bellorum ciuiliū sic scribit: Circa Solē
porro insolita apparuere signē, & imbres lapidei e cælo missi, conti
nuaq; fulmina in tēplis, statuisq; Deorū deciderūt &c. ❡ Examenq;
apiū prodigiū (ut scri. Plin.) faciunt apes, si aut domibus, aut tēplis
cōsederint, in speciemq; uuę dependerint. Columella: Deinde cum
examen glomeratum in proxima frondentis arbusculę ramo con
sederit, animaduertito an totū examen in speciem unius uuæ depē
deat. ❡ Miris gurgitibus: inusitatis uadis. ❡ Vortice liquore. nā uor
tex proprie appellatur aqua in gyrū se agēs a uertēdo. unde Virg.
Et rapidus uorat æquore uortex. ❡ Quid si bis centum: consolatio
ab aliena calamitate & grauiore. q. d. æquo animo tibi ferenda est
fortuna tua: quando alijs longe grauiora acciderunt, & tamen om
nia patienter tulere. ❡ Quid: subaudi dicas q̃ miserabile cēseas. ❡ Ar
cana. i. deposita sine ullis testibus. ❡ Hoc modo: quntu perdidisti p
fraudem. ❡ Tam facile: tam impij sunt homines: ut Deos ipsos, qui
omnium humanarum operationum sunt cognitores. facile con
temnant, nec metuant ne puniantur. ❡ Ficti uultus: hominis est sce
lerati uultum fingere. unde Terent. Vultus quoq; hominum fingit
scelus. nam differentiam faciunt inter uultū, & faciem: ut facies sit
ipsa oris spēns: licet etiam capiatur pro tota forma: & quasi statura
totius corporis: ut est illud apud Plau. Sed earum nutrix, qua sit fa
cie mihi expedit, statura non magna corpore aquilo. Ipsa est, specie
uenustiore, atq; oculis pernigris. referturq; non solum ad corpus
hominis, sed etiam ad alia multa. ut si dicamus: Faciam cognoscas
faciem loci, & faciem urbis: hoc est speciem & formam loci & urbis
uultus uero a uolendo dictus uolūtatem ipsam significat hominis:
quæ motu animi in facie ostenditur. Et licet uultus proprie ad ani
mum facies uero ad corpus referatur, ut mœsto uultu, irato uultu,
longa facie, breui facie. est tñ quando utroq; uti liceat, fœdata facie,
fœdato uultu, scissa facie, scisso uultu, conuersa facie, conuerso uul
tu. ❡ Per radios Solis: Persæ (ut scribit Iusti libr. 1.) Solem unum
Deum esse credunt, & equos eidem sacratos ferunt. Herodotus au
tem scribit li. 1. Persas Soli, Lunæq; sacrificare, ꝙ Telluri, & Igni,
& Aquæ, & Ventis: quibus solis gubernantur &c. ❡ Tarpeia. i. quæ
Ioui assignantur. cuius templū in colle Tarpeio situ erat: qđ postea
(ut diximus superiore Satyra) Capitoliū fuit appellatum a capite
hominis ibi inuento, cum fundamenta iacerentur: Tarpeius aūt est
dictus a Tarpia uirgine, ibi a Sabinis necata & sepulta. ❡ Frameā Framea
Martis. i. gladium Martis. licet framea etiam pro hasta accipiatur.
Tacitus lib. de Germaniæ situ sic ingt: Rari gladijs, aut maioribus
lanceis utuntur, hastas uel ipsorum uocabulo frameas gerunt an
gusto & breui ferro. Idem paulo inferius: Scutum cum framea, gla
dioq;. De framea etiam meminit Gellius lib. 10. Hic autem a Iuue
nale pro gladio poni uidetur. nam Martis est insigne. unde poeta
in carmine obscæno sic ait: Nec mauros illum per quem ualet oc
culit ensem: Nec latet i tepido Palladis hasta sinu. hasta enim est in
signe Palladis. Ergo sicut pila sunt tela peculiaria Romanorum, gęs
sa Gallorum, sarissæ Macedonum, ita frameæ sunt Germanorum.
❡ Spicula sagittas. Virg. Non pudet auratas Phœbum portare sa Spiculū
gittas. Spiculum proprie appellatur cuspis illa, quæ sagittis præfigi
tur. Spiculum tamen legimus capi pro telo grandiore & hastato. un
de Vale. lib. 3. cap. de fortitudine: M. Æmilius Scaurus arma sibi af
ferri iussit: quibus allatis ultima senectute confectum, & pene dila
psum corpus induit. spiculoq; innixus ante fores curia constitit.
❡ Vatis cyrrhæi: Apollinis, qui Delphis oracula dabat ex spelunca Cyrrhę
apud quos uicina est Cyrrha. nā ab ea ad Delphos incipit ascēsio Apollo
stadia fere. lxxx. hinc ergo dicebatur Apollo cyrrhęus. Delphi aūt Delphi
& Cyrrha oppida sunt Phocidis regionis. ❡ Per calamos: sagittas, Cyrrha
quæ ex calamis fiebant. Virg. Cum Daphnidis arcum Fregisti, &
calamos. calamis orientis populi bella conficiunt, calamis spicula
addunt irreuocabili hamo noxia. Plin. ❡ Puellæ uenatricis: Dianæ.
❡ Neptune pater Ægæ: ferunt enim fabulæ Ægæum regem Athe
narum filium fuisse Neptuni, patrem Thesei. ❡ Tuum tridentem fu
scinam tuam. Poeta in carmine obscæno: Fulmen habet mūdi do
minus, tenet illud aperte Nec dat̃ æquoreo fuscina tecta Deo. ❡ Her
culeos arcus: legēdū ē arcus nō artus. de telis. n. itelligit. seqt̃ nāq;:
Quicqd hñt teloꝝ armamētaria cęli. ❡ Armamētaria loca ubi repo
nūt̃ arma. ❡ Si uero pr̃ est, i. filios habet. ❡ Comedā: hoc sic obtestat̃:
ut sibi habeatur fides. ❡ Sinciput: bene autem sinciput: hoc est par Sinciput
tem illam capitis, cui cerebrum subditum est. Qui enim de capitis
natura scripserunt, inter quos est Theodorus Gaza apud Aristote
lem, ita illud diuiserunt: ut capitis partem, quæ capillis integitur, cal
uam appellant, ceruicisq; priorem partem sinciput nouissime con
sistere solitam. omnium enim ossium corporis ultimum id concre
scit & induratur, posteriorem occiput, mediam inter sinciput & oc
ciput uerticem, cerebrum sincipiti subditum uoluit: uideturq; sin
ciput appellatum, q̃si sinceꝝ caput non semicaput: ꝙ ibi cerebrum
& communis omnium sensus resideat. quod facile ex his uersibus
Sidonij agnoscas Partemq; cerebri Hic galeæ cum parte rapit, for
tiq; lacerto Disijcit ancipiti miserabiles sinciput ense. unde & Plau
tus in Menechmis: Non est tibi sanum sinciput adolescens. per qđ
omnino uidetur intelligere priorem capitis partem, cui cerebrū su
biectum est. Græci βρέγμα appellarunt. occiput autem pars est capi
tis posterior uacua uideturq; dictum occiput quasi occiduum ca
put: ꝙ ibi nullus sit sensus, sicut in priore parte. Illud etiam addide
rim: sinciput aliquando apud poetas poni pro capite, ut illud apud
Persium: Mihi festa luce coquatur Vrtica, & fixa fumosum sinciput
aure. ut sit pars pro toto. Flauius Vopiscus in Tacito sic inquit: Cō
uiuium uero unius gallinacei ita: ut sinciput adderet, & oua pro om
nibus oleribus affatim ministrantibus, lactucis impatienter illusit.
❡ Flebile: deflendum mihi. ❡ Elixi aqua cocti. a liquore secundum
Varronem. ❡ Phario: Ægyptiaco. Pharus enim est insula cum turri
eiusdem nominis Alexandriæ opposita. De qua non pauca Cæsar
in commentarijs, Plin. Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius: Et
Ptolemeæ littora capta Phari. Acetum autem Ægyptiacum opti
mum fuisse ostēdit Martialis: Amphora niliaci non sit tibi uilis ace
ti: Esset si uini uilior illa foret.
❡ IMPROBITAS illo fuit admirabilis æuo. Ordo est: Impro ASCen
bitas: id est improbanda fuit admirabilis propter raritatem illo
æuo: quo indigenę soli uiuebant in Italia: quasi uitia ex aduenis or
ta sint. Ipsi ueteres credebant hoc quod sequitur nefas grande.

& piandum

& piandi.i. purgandi more cōmittentis. f.si iuuenis nōn assurrexerat barbato cuicunq;.i.et pauperrimo:licet ipse puer uideret domi suæ plura farra: & maiores aceruos glandis. pulte enim ex farre & glande uescebātur: & ita in illis erant eorū diuitiæ. tam.i.intantū. erat uenerabile pcedere in ętate quatuor annis. & lanugo.i.tenuis adhuc barba sacræ senectæ.i. quæ erat indiciū aduentātis sacræ senectæ. erat sup. adeo.i. intantū.

mentaria.i.repositoria armo#. cæli.i.cælestium habent. si uero qui iurat est pater.i.habet liberos inquit. si sup. mentior comedam.i.comedere cogar. flebile.i. fletibus pro sequendum. sinciput.i. capitis priorem partem.i. filij mei. elix.i. bolliti. atq; madentis aceto phario .i.acri & laudato: quale est Phanum:idest Ægyptiacum: hoc est ut comederem caput uerueçis.

Sunt qui in fortunæ iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri
Natura uolente uices & lucis,& anni,
Atq; ideo intrepidi quæcunq; altaria tangunt.
Est alius metuens ne crimen pœna sequatur,
Hic putat esse Deos,& peierat,atq; ita secum,
Decernat quodcunq; uolet de corpore nostro
Isis,& irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo uel cæcus teneā, quos abnego, nūmos,
Et phthisis,& uomicæ putres,& dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra,nec
Archigene.quid enim uelocis gloria plantæ
Præstat & esuriens pisææ ramus oliuæ?
Vt sit magna,tamen certe lenta ira Deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me uenient? sed & exorabile numen
Fortasse experiar,solet his ignoscere.multi
Committunt eadem diuersa crimina fato.
Ille crucem pretium sceleris tulit,hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmat.tunc te sacra ad delubra uocantem
Præcedit,trahere immo vltro,ac vexare paratus.
Nam cum magna malæ superest audacia causæ,
Creditur a multis fiducia,mimum agit ille,
Vrbani qualem fugitiuus scurra Catulli.
Tu miser exclamas,vt Stentora vincere possis,
Vel potius quantum Gradiuus Homericus,audis
Iuppiter hęc?nec labra moues,cum mittere vocem
Debueras vel mamoreus, vel aheneus?aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus,& sectum vituli iecur?albaq; porci
Omenta?vt video nullum discrimen habendum est
Effigies inter uestas,statuamq; Batilli.

prima pars.i.prima portio dignitatis: ut.f.capitale esset illi nō assurrexisse. legunt qdā par: ut sit. prima lanugo.i.modica barba erat adeo sacrę senectę.i.tam incęperāt uenerari etiam lanuginē primā habētes ob futuram senectā. Nunc si amicus nō inficiet .i.abneget. depositū.i.rem fidei suæ seruandā datā. si amicus reddat ueterē follē.i.sacculū pecuniarū ex corio. cū tota ærugine .i. pecunia ęruginosa.i.si eandē crumenam non apertā sed usq; ad æruginē pecuniæ seruatā reddat cum pecunia tota. fides eius .i.fidelitas est prodigiosa.i.monstri & prodigij plena: quia ut mōstrū raro uisa: & digna ppter nouitatē casus. tabellis,aut potius libellis.i.scriptis thuscis.i.aruspicū thuscorum. & quæ debeat lustrari.i. cēdo per circuitū purga magna coronata. Si ego cerno uirū egregium & sanctū.ego cōparo hoc.i.tale mōstrū puero bimembri.i. habenti membra sua duplicia. & cōparo piscibus inuētis sub aratro alicui sup. homini miranti (& ita nō regitur datiuus mirāti a cōparo: sed ab inuentis: nō enim cōparat miranti qui monstrosus non est: sed piscibus: hoc dico ppter ordinem a Valla positū) & comparo mulæ fœtæ: quæ naturaliter sterilis est: et tristes solicitus tanq̄ imber effuderit lapides. & tanq̄ examē .i.cōgregatio simul euolantium apium (sic declinat eni & apū) cōsederit.i.locū ceperit a cōsido longa uua.i.in formā botri collecta. i culmine.i.summitate. delubri.i.prioris partis tēpli. Alludit ad examen secundū Virg.in. 8. a Latino uisum. & tanq̄ amnis fluxerit in mare miris.i.miradis: ga sanguineis: aut (ut dicit) lacteis gurgitibus. & pro.i.torrēs.i.fluens. uortice.i.impetu se uertente: lactis loco aquarū. f. Tu quereris.i.cōquereris. decem sestertia esse tibi intercepta.i.ablata. fraude sacrilega.i.cōtra sacramētū fidei & iuramēti cōmittente furtum. quid sup. diceres si alter pdidit bis centū sup. sestertia arcana.i.secrete data. hoc modo.i. fraude sacrilega. & si tertius perdidit maiorem summā illo.i.q̄ ille alter. quam summā .i.f.maiorē uix ceperat.i.ptinere poterat. angulus urnæ patulæ.i.amplæ & capacis ad receptionē patētis. q.d. deberes putare illis magis esse dolendū. & tñ id uulgo fit. Tam facile est & tam pronū.i.decliue, & per consequens minimi conatus contemnere superos.i. Deū & sanctos testes. si nemo mortalis sciat idē: quia Dei non præbent coram iudice testimoniū. Aspice quanta uoce neget homo.f. perfidus. & quæ sit constantia uultus ficti.i.simulantis fiduciā bonæ cōsciētiæ. ipse iurat per radios Solis. & per fulmina tarpeia.i.Iouis qui in arce Tarpeia colitur. & per frameā.i gladium ancipitē Martis. & per spicula.i.iacula uatis Cirrhæi.i. Apollinis. & per calamos.i. leues sagittas. & per pharetrā puellæ uenatricis.i. Dianæ. & o Neptune pater Ægæi iurat per tuū tridentē.i. fuscinā tuā. Addit. &.i. et arcus Herculeos. & hastam Mineruæ.i. Palladis. quicquid telorum .i. quæcūq; tela: hoc est arma inuasiua: & de longe missibilia. arma

¶ SVNT qui in Fortunæ: inter philosophos triplex fuit de Dijs opinio. Alij eni (inter quos fuit Diagoras, q Atheos dictus est, & Theodorus cyreneus, Eumerus egiata, Callimachus & Eurypides tragicus) negauerūt Deos esse: alij Deos esse censuerunt, sed res humanas non curare: ijq; fuere Epicurei, q Deos dixerunt nō aliter posse immortales esse, nisi quieti & ab omni cura separati essent: alij esse & curare. Ait igitur Iuuenal. multos existere, qui Diagorę Milesii opinionem sequuti existiment Deū non est, qui res humanas curet, sed tantūmodo omnia nutu Naturæ Fortunæue agi, atq; ideo sine aliquo metu scelera perpetrent. Alios uero esse, qui Deos esse putent, timeantq; eos, & tamen peierēt: pluris pecuniam facientes, q̄ iram eorum. f. Natura uoluente uices: opinionem eorū sequitur, q Naturā falso a Deo separātes quęsiuere, quid prius fuerit, Natura, an Deus. Si Natura prior est, ergo Deus natus est atqui Deus nasci nō potuit. Rursus si Deus prior est, nata est Natura, q si nasci potuit Natura inquit non esse Natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Metamorphoseos: Hanc Deus, & melior litē Natura diremit. ubi ostēdit Naturam esse Deo potentiorem: quasi quæ ante Deum fuerit: & a quo omnia sint orta. quā sentētiam tetigit & Claudianus in laude quarti consulatus Honorij: Talis ab Idęis primęuus Iuppiter antris Possessi stetit arce poli, famulosq; recepit Natura tradente Deos. Et idem alibi: Iuppiter (ut perhibent) spatium cum discere uellet Naturæ, regni nescius ipse sui. Armigeros utrinq; duos æqualibus alis Misit ab eois, occiduisq; plagis. unde falluntur illi, qui apud Ouidi. exponūt & pro.i.ut fiet expositiue: cum sequutus sit poeta eos philosophos qui Naturam separarunt (ut diximus) a Deo, uolueruntq; eam esse potiorem Deo. quod & Cicero sequutus est in Catone Maiore: Cumq; homini siue Natura, siue quis Deus nihil mente prestabilius dedisset. Item in Paradoxis his uerbis: Tu cum tibi, siue Deus, siue mater (ut ita dicam) rerum omnium Natura dederit animum & cætera. ubi docet Deum & Naturam non esse idem. sic & Horatius in fine. 5. Satyræ. ubi ait: Nanq; Deos didici securum agere æuum: Nec siquid miri faciat Natura, Deos id Tristes ex alto cæli demittere testor. Seneca in Hippolyto: O magna parens Natura Deum. Seneca in quarto de beneficijs: Quid enim aliud est Natura quam Deus, & diuina ratio toti mundo & partibus eius incerta. Rerum autē Naturæ patronos fuisse docet Apuleius in prima Apologia, Anaxagorā, Leucippum, Democritum, & Epicurum. Nam Deos abnuere existimabantur, solam autem Naturam dicebant esse, a qua (ut diximus) omnia nascerentur. Sed (ut tradit Lactant. Firmianus) melius Seneca omnium stoicorum acutissimus, qui uidit nil aliud esse Naturam, quam Deum. Ergo, inquit, Deum nō laudabimus, cui naturalis est uirtus, nec enim illam didicit ex ullo,

IOAN. ERIT.

Natura quid

Locus Ouidij

Immo laudabimus. quamuis. n. naturalis illa ei sit sibi illam dedit, quoniam Deus ipsa Natura est. Cur igitur, inquit, ortũ rerũ tribuis Naturæ ac detrahis Deo? Cic. ait in Rhetorica uetere: ipsam Naturam diffinire difficile est Plato appellat Naturam uoluntatem Dei. ¶ Voluente uices & lucis, & anni .i. cursus & uertigines diei & anni: ac per hoc omnem temporum curriculum. Claudianus Anni que meatus, Et lucis, noctisq; uices. ¶ Atq; ideo intrepidi: ob eam rem intrepidi iurant, quia non putant esse Deos, quos offendant. ¶ Altaria tangunt .i. aras omnium Deorum tangendo iurant. ¶ Est alius metuens: alij, inqt, sunt q omnino Deos esse credũt, & Deorũ iram metuunt, ne puniãtur omnino, cum malefecerint, tñ peierant

Peierare

auiditate pecuniæ obcęcati. ¶ Peierat. is peierare dicitur, q datã fidẽ nõ pręstat. ¶ Secũ: tacitus in animo suo. ¶ Decernat: statuat & quod cunq; uolet suppliciũ sumat. ¶ Sistro irato: hyppallage ẽ pro ipsa irata.

Isis

¶ Isis: Ægyptiorũ Dea: cuius sacrificia Romæ translata pręcipua ueneratione colebãtur: putabãturq; Deã ferire periuros, quoties p eam iuratis fidem nõ seruassent. unde Ouid. in Ponto: Vidi ego linigeræ numen uiolasse fatẽtem Isidis, isiacos ante sedere focos. Alter ob huic similem priuatus lumine culpã, Clamabat media se meruisse uia. Vbi locus corrigendus est: nã pro linigeræ scriptũ est linigenæ. de qua plura alibi. ¶ Sistro: instrumentũ erat tinnulũ, quo Isidis sacerdotes in sacris utebantur. Apule. lib. 11. Metamor. Aereis & aegẽteis, immo uero & aureis sistris argutum tinnitum constrepentes. & paulo post: Sacerdos appropinquabat dextra proferẽs sistrũ. Ouid. in Ponto: Et quis ita est audax: ut limine cogat abire Iactãtẽ pharia tinnula sistra manu? ¶ Vel cæcus. i. etiã cæcus.

Locus Ouidij emẽdatus

Phthisis

¶ Phthisis: dictiu est græca, quę corruptionẽ, tabem, maciẽ significat. est. n. morbus, qui hominẽ paulatim consumit. a φθίνω quod est corrumpo.

Vomica

¶ Vomicę putres: uomicę ulcus est malignũ latens & tumẽs cũ sanie intrinsecus, a uomẽda sanie dicta, unamquãq; partem corporis infestat. Plin. lib. 2. cap. 13. docet Ocimũ siluestræ uomicis uuluę mederi. Celsus ait in. 3. Vomicę finẽ esse ut rumpatur. ¶ Sunt tãti: ordo est: Et phthisis & uomicæ putres sunt tanti? Sensus est: Sunt ne adeo mihi timenda & æstimanda hæc mala, ut nõ negẽ nũmos q. d. minimi mihi sunt faciẽda præ pecunia. Dicimus enim tanti ne facis periculũ. i. times ne tantopere periculum, ut tantã lucri ansam amittas. legẽdumq; est cum interrogatione. ¶ Pauper locupletẽ optare podagram Ne dubitet Ladas: superiorem sensum declarat per hęc sequẽntia. sunt aũt uerba periuri. Estq; sensus, & ordo: Ladas, qui miræ fuit pnicitatis pauper, non dubitet optare sibi podagrã diuitem. i. non dubitet illam uelocitatis gloriã cõtemnere, & optare sibi podagrã, qua una maxime uelocitas impeditur, modo i diuitias

Ladas

trãseat. Itaq; locus est corrigẽdus: ut nõ laudas sed Ladas legatur. Is. n. (ut scribit Solinus) primã palmã pernicitatis est adeptus: qui ita supes canũ puluerẽ cursitauit ut in arenis pendẽtibus nulla indicia relinqueret uestigiorũ. eius meminit & Mart. in. 2. Quid si p graciles uias petauri Inuitũ iubeas subire Ladam. per Ladã aũt omnẽ intelligit pauperem expediti corporis. De Lada meminit & Catullus. Nõ Ladas ego, pẽnifer ue Perseus. Eiusdẽ meminit & Cic. sic in rhetoricis ad Herẽniũ li. 4. Quasi si quis ad olympiacũ uenerit cursum & steterit, ut mittatur, impudentesq; illos dicat esse, qui currere cœperunt: ipsa intra carcerea stet, & narret alijs quomodo Ladas, aut Bonius cũ Sicyonijs cursitarunt. ¶ Locupletẽ: nõ exponas qualem patiũtur maxime locupletes: sed locupletẽ podagram. i. morbũ ipsum in summa opulentia. quid. n. prosit Ladæ pauperi, si in paupertate manendũ sit, optare sibi podagrã, qua uexantur locupletes. Sic ergo exponendũ est: Ladas pauper modo diuitijs cumuletur, nõ dubitet optare uel podagrã uelocitati suæ aduersatricẽ: modo habeat unde largiter, & delicate uiuat, sicq; cũ superioribus optime conũ

Anticyra

gitur. ¶ Si nõ eget Anticyra: uerba periuri: Ladas, inquit, cursor ne dubitet si nõ eget Anticyra. i. si sanus nõ est. nã Anticyra insula est quæ olim Cyparissus noiata est, ut scribit Pausanias: sed mutato nomine Anticyea est appellata ab Anticyro Herculis socio. ut uero scribit Strabo ciuitas est ad sinũ iacens maliacũ, & Oetã montẽ. Ibi heleborus, siue ueratrũ nascebatur: quo (ut scribit Plin.) hoĩs insania & mali humores emendãtur: & ad ingeniũ acuendũ plurimũ ualet unde Carneades respõsurus libris Zenonis stoici: heleborũ candidũ sumpsit de quo multa diximus apud Persiũ illic: Ebria ueratro: ergo si nõ eget Anticyra. i. si non eget heleboro, quo hoĩs insania emẽdatur, ac per hoc si insanus nõ est. ¶ Archigene: medico, q uelu ti in delirio feriat uenã in media frõte. sicuti ante dictũ est: O medici mediam pertundite uenã. De Archigene facta est mentio in sexta Saty. illic: Ast uocat Archigenẽ. Licẽtia poetica ultimã syllabã naturaliter produxit. nec mirũ, cũ productã contra omnẽ rationẽ corripuerit illic: Sed longe Calpe relicta. qđ & Priscianus miratur in. 6. ¶ Quid enim uelocis. qd, inqd, prodest Ladæ pauperi firma corporis ualetudo: & q pedũ sit summa pernicitate, ita etiã ut in olympicis ludis sæpe palmã reportet, si in paupertate sit uiuendũ. q. d. longe utilius est hoĩ morbis uel grauissimis uexari, dũmodo sit in summa rerum opulẽtia, q̃ sanitatẽ corporis habere, & in paupertate uiuere. ¶ Præstat: qd præbet utilitatis. ¶ Plantæ uelocis: q sit mira pedũ pernicitate. ¶ Ramus oliuę: ut sit uictor in ludis olympicis: ubi uictores oleastro coronabãtur. auctor Pli. lib. 15. Interq; alia certamina cursu potissimũ ꝯtẽdebãt, uñ Velocis gloria plãtę. ¶ Pisææ: Pisa & Elis ciuitates sunt Peloponessi: inter quas iacet campus uastissimus: qui Olympia nominatur: ubi ludi celebrabãtur, qui a locorum propinquitate dicuntur & Pisæi, & Elei, & Olympici, siue Olympij. non autem (ut falso quidam putauerunt) ab Olympo monte. ¶ Esurientis: q sit uictor, & esuriat. i. ut sit pauper. ¶ Vt sit magna: sensus est: Concedo, inquit, Deos esse & grauiter delinquẽtibus irasci: tamẽ ad puniendũ lenti sunt: præterea si cẽs puniendi sunt, longum erit, ut me puniant. Ordo est. Ira Deorum certa lẽta est: ut sit magna, i. q̃uis sit magna. ut sit concessio esse Deos, sed lentos ad uindictã. ¶ Lentæ: non festinata. Valerius: Lento. n. gradu ad uindictã sui diuina procedit iea, tarditatẽq; supplicij grauitate compensat. ¶ Sed & exorabile numen: talia solent sibi comminisci, qui turpiter uixerunt. ¶ Ad me puniendũ. ¶ His talibus delictis. ¶ Multi: uerba sunt peccantis: quibus occurrit his, qui possent dicere sibi cauendũ esse a supplicijs legũ humanarũ. Ait ergo: Nõ ignoro hoc quidẽ, sed tñ multos constat eadem committere crimina, sed diuerso fato, alij puniuntur, alij nõ modo nõ puniũtur, sed honoribus etiã decorãtur: quasi colligat sibi etiam accidere posse, ut pro malefactis beneficia accipiat. ¶ Diuerso fato: diuerso euentu. ¶ Diadema. i. euectus est ad regiam dignitatem. nam diadema fascia erat (ut supra diximus) qua caput regis uinciebatur. a διαδέω quod est circũuingo. ¶ Confirmat aium .i. aium commasculat. ¶ Trepidum formidine diræ culpæ. i. qui formidat & tremit conscientia diri sceleris. ¶ Præcedit. s. ipse periurus, tanq̃ qui innocentiæ suæ confidat. ¶ Te uocitem: hoc est te, qui eũ uocas ad iusiurandum. ¶ Nam creditur fiducia: confirmatio rationis quare tantę audaciæ sit: quia multi, inquit, malitia hominum decepti putant eum esse Innocẽtem: qui magna cum audacia causam suam tuetur. idcirco audax est. putant enim ex recta conscientia, & fiducia tantam audaciam proficisci. ¶ Malæ causæ: hoc est homini tuenti causam iniquam. ¶ Superest. i. abundat. ¶ Mimum agit ille: non minore, inquit, strepitu mouetur & clamore, q̃ si mimum agat. .i. fabulam. nam mimus (ut diximus alibi) pręter hominem scænicum genus est fabulæ: unde poetæ mimographi: qualem egit scurra fugitiuus Catulli urbani. nam in fabula Catulli introductus est seruus, qui mirum in modum clamaret. ¶ Exclamas: subaudi Iupiter audis hęc. ¶ Tu. s. ex altera parte. ¶ Stentora: Stentor in exercitu fuit Græcorum uir magnanimus, cuius tantus (ut scribit Homer. in. 5. Iliados) erat uocis sonus, quantus aliorum quinquaginta. unde Homericum illud: Stentoris in specie ualidi cui ferrea uox, Qui quinquaginta alios æquans clamore, sonoq;. ¶ Gradiuus homericus. i. Mars: quẽ Homer. lib. 5. Iliados ait uulneratum a Diomede, tam ingenti uociferatione p dolore exclamasse, quanta nouem, decemuẽ millia uirorum solent, cum pugnam ineunt ita. ut Græci simul, ac Troiani territi contremiscerent. ¶ Audis hæc: quæ fiunt a periuris & sceleratis. ¶ Nec labra moues: nec irasceris. nam ferunt Iouem cum hominibus irascitur, prumpere in maximos clamores: & buccas inflando mittere fulmina. Horatius: Quiu Iuppiter ambas Iratus buccas inflet. Persius: At sese non clamet Iuppiter ipse. ¶ Vel marmoreus: etiam ex marmore. ¶ Thura ponimus: cur te ut Deum & omnium scelerum uindicem colimus? quasi dicat ob eam sem te colimus: ut humana negocia seuere moderetis, scelera ulciscans. ¶ Iecur: exta uituli. nam iecur in extis principatum obtinet. ¶ Omenta: apud Persium cum exposuimus: Tot tibi cum in flammas Iunicum omenta liquescat diximus (auctore Celso) omentũ esse intestinum ex interiore parte lene, & strictum esse ex superiore mollius: cui adeps quoq; innascitur, quæ sensu sicut cerebrum quoq; & medulla caret. Plini. Omentum membranam potius esse docet, cum ait: Ventriculi, atq; intestina pingui, ac tenui omento integuntur, præterq̃ oua gignentibus. Aristot. de natura animalium scribit: Omentũ membranã esse aut seuosã aut adiposam. nã uiso modo aialia pinguescere solent, idq; pingue est. de medio uentre oritur, reliquãq; uentris partem, cunctaq; intestina complectitur.

Mimus

Stentor

Mars uulneratus

Omenta

¶ Vt uideo:

Accipe quæ contra ualeat solitaria ferre,
Et qui nec cynicos, nec stoica dogmata legit
A cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti,
Curentur dubii medicis maioribus ægri,
Tu uenam uel discipulo committe Philippi
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te ueto, nec plana faciem contundere palma,
Quandoquidem accepto claudēda est ianua dāno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, q̃ funera. nemo dolores
Fingit in hoc casu, uestem diducere summam
Contentus uexare oculos humore coacto,
Ploratur lachrymis amissa pecunia ueris
Sed si cuncta uides simili fora plena querela,
Si decies lectis diuersa in parte tabellis
Vana superuacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera, gemmaq; princeps
Sardonycus, loculis quæ custoditur eburnis.
Te nunc delicias extra communis censes
Ponendum, quia tu gallinæ filius albæ,
Nos uiles pulli nati infelicibus ouis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina, confer
Conductum latronem, incendia sulfure cœpta,
Atq; dolo, primos cum ianua colligit ignes,
Confer & hos ueteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
Dona, uel antiquo positas a rege coronas.

¶Vt uideo: scelus est: Tā negligēter, inquit, Dij res humanas curatis ut nullū putē esse habcēdū discrimē iter statuas uras, & Batilli. ¶Batillus Batilli: itelligit de statua Batilli Samij. de quo Apul. in scdo floridorū multa cōmemorat. ait. o. In Samo, q̃ modica est insula in mari Icario teplū Iunonis antiquitus famigeratū cōspici, cuius an arā statua erat Batilli a Polycrate tyrāno dicata: q̃ nihil unq̃ effectius fuit. hic nō mō dilectus fuit a Polycrate sed ēt ab Anacreonte Teio. uñ Apuleius sic ait: Qui Polycrati tyrāno dilectus Anacreōta Teiū amicitię grā cantilat. Horati. Nō aliter Samio dñt arsisse Batillo Anacreonta Teiū. Batillus itē fuit (ut diximus apud Persiū) Pantomimus: Tristū ad numeros Satyri mouearre Batilli. Iu- Batilli uenalis alibi: Molli saltāte Batillo. Batilli itē ppl'i sunt septētrionales. Ptulæmeus auctor. Batillus itē instrumentū est ferreū ad usum ignis. Horat. Prætexta & latū clauū, prunæq; Batillū. de hac igit̃ Batilli statua ē itelligendū, quā erexit Polycrates citharœdico statu in memoriā eius. Sūt q̃ Pythagoræ eā falso existimāt, sed plius nequaq̃ a tyrāno dilectus est: quippe eo iā dñati oriso pfugit ex insula clanculum.

ASCen. ¶SVNT qui &c. Ostēdit cur tā temere peierēt multi: qa uidelicet oia casu euenire: Nec curare Deū credūt mortalia quemq̃. uñ Epicurū dñt se iactare q̄ humanū genus duobus sūmis malis liberasset: solicita. s. religione in uita: cū doceret Deū nō curare mortalia. & timorē post uitā: cū diceret aios hoium ut belluaꝝ interire. Ordo ē Sunt q̄ ponūt oia in casibus Fortunæ: & nō credūt mūdū moueri ullo rectore. & hoc Natura uolente. i. p reuolutionē causātē. uices. i. uicissitudines. & lucis. i. uniuscuiusq; diei & anni atq; ideo tāgūt itrepidi sine ullo timore q̃cunq; altaria. Est ali' metuēs q̄dē ne pœna. i. punitio sequat̃ crimē. hic. i. hmōi putat Deos esse, & sup. tamē peierat atq; iup. ita loquit̃ secū. decernat. i. futuꝝ iudicet Isis ea Ægyptiaca: a Romanis quoq; antiq culta: d̄ meo corpore quodcūq; uolet. & feriat. i. pcutiat. mea lumina. i. oculos meos. sistro. i. sistro illo sonoro. irato. i. ipsa irata. dūmō ego tenea. uel. i. ēt, aut saltē cęcus: nūmos quos abnego. Nō qd phthisis. i. corruptio & tabes lēta. & uomicæ putres. i. ulcera putria sic dicta. & crus dimidiū. i. dimidiatū reliq̄ pte desecta. sit tāti sup. momti. i. tm̄ metuēdat̃ q. d. nō. tu laudas ne. i. ut oō. ut paup nō dubitet optare podagrā. i. ęgritudinē pedū. locupletē. i. locupletū familiarē morbū. dūmō nō ageat. i. dūmō talis ęgritudo nō sit iā uehemēs: q̄ egeat Anticyra. i. purgatiōe p elleboꝝ nec Archigene. i. medico. i. dōmodo tolerabilis sit. Quid. n. pstat gl'ia uelocis plātæ. i. celeris pedis: q. d. nihil & qd pstat. i. affert auxilij aut cōmodi. ramus esuriēs. i. esuriēti simile. oliuæ pisææ. i. coronæ ex oliua, q̃ cursoribus uictoriosis dabat̃ q. d. nihil. Præterea inqt talis piurus. demus ut ira Deoꝝ sit magna. tñ illa est certe lēta. i. lēte: hoc est tarde ulciscēs. Igit̃ si Dij curāt punire cūctos nocētes: qñ ira sup. eoꝝ ueniet ad me. sed ego expiar fortasse numē Deoꝝ &. i. ēt. exorabile. i. orone placabile. nō solū lētū. Numē Deoꝝ solet ignoscere his. multi cōmittunt eadē crimina diuerso fato. i. alij cū ipunitione: alij cū sūma uindicta. Ille tulit crucē ptiū. i. i pmiū & mercedē sceleris sui. hic tulit diadema. i. obtinuit regnū p scelera sua. sic. i. tali uiā psuasione. pfirmāt. i. stabiliūt aium naturaliter trepidū formidine diræ culpæ: quā uīdicta sequit̃. Tūc. i. postq̃ iniquus aium suū sic pfirmauit: ipse pcedit te uocitātē ipsū ad delubra sacra. i. ad tēpla & aras: ut iuret paratus. imo. i. isup trahere te ad delubra. s. & uexat. i. molestare si ire recuses. Nā cū. i. qñ.

magna audacia supest. i. sup quā satis est malę causę: ipsa audacia, & pfidētia: credit' a multis fiducia. i. l bona pscia & ægtate pfissio. ille. s. q uocat̃ iuratur'. agit. i. gestis repsētat. mimū. i. gesticulatorē scænicū: q̄lē scurra sug tuus Catulli urbani. i. q̄lē Catullus urbao' iducit scurra fugitiuū agere. tu miser, q trahis ipsū exclamas sup. tā alte ul posis uicere Stētora. i. uꝝ illū, q pm Homeꝝ tm̄ uocis emittere solebat q̄tū gnquagita uiri. uel potius tm̄ sup. clamas quātū Gradiuus. i. Mars uulnerat' a Diomede. homericus. i. ut describit Homerus: q clamauit q̄tū nouē aut x. mil. hoium. clamat aūt dicēs. O Iupiter tu audis hæc. i. hmōi piuria: nec moues labra i signū idignationis. tu o Iupiter debueras cōmittere. i. simul edere uocē. existēs uel. i. ēt. marmoreus, uel aheneus. i. ex ære factus: aut si piuria punire nō uis: cur ponimus in tuo carbone. i. i thuribulū ignitos carbones habēte. pia. i. religiosa thura. soluta. i. deplicata charta. & cur ponimus iecur uituli sectū ab aruspice, & alba omēta porci. i. pinguē & mūdā mēbranā: itestina eius cingēte q. d. id frustra facimus: quia (ut uideo) nullū discrimē est hñdū. i. nulla differētia est habēda: iter uestras o Dij effigies: & iter statuā Batilli. i. illius musici, q in Samo isula Iunoni a Polycrate dicata est: qa plus uiuacitatis: q̃ statua Iouis uidetur habere.

IOAN. BRIT. ¶ACCIPE quę cōtra: audi ēt, q̃ solita tibi afferre possint, q nullis sunt instructi philosophiæ pceptis, nec stoicoꝝ, nec cynicorū, nec epicureoꝝ q oēs. s. opes cōtēpserūt: q. d. unusquisq; uel rudis pōt te i ista pecuniæ amissione optime cōsolari. p qd' docet æquo aio oia esse ferēda, q̃ amiserit, & bona fortunæ cōtemnēda. ¶Cynicos: cynicorū sectæ (ut diximus in cōmētarijs Persij illic: Si cynico barbā petulās nonaria uellat) priceps fuit (auctore Laertio) Antisthenes Atheniensis, q cū dissereret in Gymnasio, quod Cynosargin appellabāt. nō lōge a ianuis, cynicū cognomē sectæ suæ dedit. Antisthenes Cynici unde Lactāt. uero a canibus cognomē accepisse scribit his uerbis. Quid loquar de cynicis, qbus in pp̄atulo coire cū cōiugibus mos fuit, qd mirū a canibus, quoꝝ uitā imitant̃ ēt uocabulū, & nomē traxerūt. κύων. n. grece canis dr̃ & cynicos canious. Quod sane ita fuisse Apule. in. ii. Floridoꝝ ōndit: ubi sic loqtur de Crate cynico: Duxit cynicus puellā i porticū: ibidē i loco celebri coram luce clarissima accubuit, coraq; uirginē iminu sset paratā pari pstātia, ni Zeno pcinctu pal astri circūstātis coronæ obtutu magistrū i secreto defēdisset. ubi mēdū correximus nā ubi legimus duxit cynicus: scriptū erat dux cynicus. Locus Apulei Al q uero cynicos dictos esse putāt, q̄ essent mordaces ut canes. nā Diogenes (ut scribit Laer.) iterrogatus q̄re canis diceret̃ rñdit. qa l eos, q dāt blādior: l eos, q nō dāt oblatro: malos aūt mordeo. Ii aūt (ut dix.) nobilitatē & diuitias abijciebāt, dicētes solā uirtutē sufficere ad beatam uitam. uñ Crates cynicus oem rē familiarē abiecit, existimās tūc demū manumissū, sola pera & baculo cōtētus cibos mēdicabāt. De qbus ita Apule. in pri. Apologia: Non sunt qdē ista platonicæ sectæ gestamina, sed cynicæ isignia familię: uerūtamē hęc Diogeni & Antistheni pera & baculus: qd' regib' diadema. Diogenes qdē cū Alexādro Magno de ueritate regni certabūdus, baculo uice sceptri gloriabat̃. Plautus in Persia: Cynicū esse egētē oportet, parasitū probe. Et Martial. s libro q̄rto: Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati: Cui dat latratos obuia turba cibos. Esse putas cynicū deceptus imagine falsa: Nō ē hic cynicus Cosme, qd ergo? canis. ¶Dogmata: sentētias & opiniones stoicoꝝ. sit antē Dogmata

dogma a δοκῶ quod est sentio. nã q̃ græci dogmata dñt: latini de-
creta appellant. uñ Sen. lib. xv. epistolaꝝ ad Luciliũ: Nulla ars con
tẽplatiua sine decretis suis est: q̃ Græci uocãt dogmata, nobis uel
decreta licet appellare, uel scita, uel placita. Hoc autem interest
inter decretas philosophiæ & præcepta, quod inter elementa, &
Præce- mẽbra. Hæc ex illis dependẽt, illa & horũ causæ sunt omniũ, præce
pta pta.n. pẽdẽt ex decretis. Sũt igr̃ dogmata sectæ uniuscuiusq; de-
Decreta creta, q̃ (ut Ciceronis est sentẽtia) pdere scelus est nõ minus, q̃ pa-
triã. uñ scribit Laertius eã minime sectã appellari, q̃ dogma nõ ha-
bet. uñ dogma dicimus christianũ. i. qd̃ uniuersi xpiani sentiũt &
sequunt̃. Inde diuus Hierony. Scis. n. dogma nrum humilitatis te
nere uestigiũ: & p ima gradiẽtes ad summa nos ascẽdere. Idẽ alibi:
Siquid i libris secularibus utile reperimus ad nostrũ dogma cõuer
Zeno timus. ❡ Stoica: sectæ stoicæ princeps fuit Zeno, a quo primo Ze-
Zenonii nonii: sunt appellati, mox uero stoici a stoa. i. porticu. nã Athẽis por
Pysiana ticus erat, q̃ Pysianactia uocabat̃, referta uaria & multę sciẽtiæ pi
ctia ctura Poligno Thasii. In q̃ cũ diuersis tpibus iã mille q̃dringẽti
Stoici triginta ciues iterfecti fuissent: uoluit Zeno locũ illũ stabilẽ, atq; in
unde uiolabilẽ reddere: q̃re cœpit i illa docere: ad quẽ eo audiendũ disci
puli cõfluentes: q antea (ut dixi) Zenonij dicebant̃, postea ab ipsa
porticu stoici sunt uocati. auctor Laertius. Hi aũt ita diuitias & reli
qua fortunæ bona abnuebat, ut nihil p̃ter uirtutẽ bonũ appellarẽt,
dicẽtes diuitẽ, quicq̃ cælo tegeret̃. ❡ Tunica distãtia: nã (ut scribit
Augustinus de ciuitate Dei) dogmata phorũ solo habitu fuerunt
diuersa. nã cũ oẽs uirtutẽ, siue summũ, siue solũ bonũ dicerẽt: diui-
tias uniuersi cõtẽnebãt. tunica igit̃ tm̃ distabãt Stoici a cynicis: q
Diplois cynici duplici pallio utebant̃. uñ illud Horatij in epistola ad Scæuã
Abolla de cynico: Cõtra quẽ duplici pãno patiẽtia uelat Mirabor. eã uestẽ
duplici (ut scribit Porphyrio) diploidẽ applaudere, eandẽ & abollã.
Martialis (ut modo recitauimus) lib. iiii. Cærea quẽ nudi tegit uxor
abolla grabati: Cui dat latratos obuia turba cibos. Esse putas cyni
cũ &c. de eo sic & Laertius. Primus Antisthenes palliũ duplicauit,
ipsoq; solo utebant̃, baculumq; sumpsit & perã. Zeno uero stoico
rũ (ut dixi) princeps patiẽtissimus fuit, & uictus simplicissimi, cru
disq; tm̃ cibis utebat̃, & tenui pallio ita, ut de illo diceret̃: Quod eũ
Neq; sæua hyems, nec gelidus imber. Nõ durauis morbi domue
Epicu- rit, neq; torridus Sol. ❡ Epicurũ: epicurus cõtẽtus fuit exiguo hor
rus to: primusq; (ut scribit Pli. lib. xix.) instituit Athenis habere hortos
in urbe: uñ hortoꝝ magr̃ est appellatus. ad quod allusit Papi. li. pri.
Siluaꝝ Dellitiæ q̃s ipse suis digressus Athenis, Mallet deserto se-
nior Gargecius horto. auctor est Laertius summũ bonũ Epicuriũ
ad Herodotũ scripsisse esse i uoluptatẽ. s. nõ dolere corpore, aioq;
trãquillũ esse, & pturbatione uacare aq̃ & cibario pane se cõtẽtũ
fuisse testatus est ❡ Nõ suspicit: nõ ueneraт̃, ac p hoc nõ legit. ❡ Læ
tũ: cõtentũ. ❡ Plãtaribus: oleribus. ❡ Curent dubii ægri: calamitas, in
qt, tua minima est & q̃ nõ idiget graui cõsolatore, sed uuusquisq;
est aptus ad te cõsolandũ, & dolorẽ tuũ leniendũ. metaphora sum
pta est ab ægrotantibus, qbus pro morbi q̃litate adhibent̃ medici.
❡ Vel ẽt. ❡ Discipulo Philippi: q iperitus erat. sicq; ondit & Philippũ
& discipulũ fuisse parũ pitos. Venã ferendã: hoc est te ipsũ trade ꝯso
landũ ẽt hoi mediocris eruditionis, cũ iactura tua sit talis, ut unus-
quisq; facile possit te cõsolari. ❡ Si nullũ i terris: sensus est: Ego nõ
phibeo te, qn doleas si potes mihi ondere nullũ tale facinus ppe-
trari iter mortales. q. d. talia & grauiora solet̃ mortalibus accidere:
ut sit cõsolatio a cõi miseria ❡ Quãdo qdẽ accepto: nõ ueto inq̃ te
dolere, quãdoqdẽ ianua est claudẽda. i. qñquidẽ nulla tibi amplius
est habẽda spes illud domũ redituꝝ, qd̃ amisisti. uideturq; sumptũ
ex uulgato puerbio, qd̃ solet dici i eos, q pecoris sui diligẽtes nõ
fuere custodes: qbus p derisũ iperat̃: ut accepto dãno stabulũ clau
dãt ac p hoc sciãt sibi ereptã esse spẽ recuperãdi, qd̃ amiserat. ❡ Et
maiore domus a supiore: nõ ueto iniquã qn doleas, quãdoqdẽ nũ-
mi plãgunt̃ maiore gemitu, & suspirio domus. ❡ In hoc casu: i amis
sione pecuniæ. ❡ Cõtẽtus diducere: nõ. n. satis hẽt diducere summi
tatẽ uestis, q amisit pecuniã. sed totã sciẽdit. nõ exponas diducere,
neq; uexare. s. i funere, sed i amissione pecuniæ. ❡ Humore coacto:
nõ. n. lachrymis fictis plorat. uñ bene sequit̃: Plorat̃ lachrymis ue
ris. ❡ Sed si cũcta uides: ordo est: Sed cẽses te nũc delicias ponẽdũ
extra cõia: si uides cũcta fora plena simili q̃rela &c. ut sit sensus:
Cũ uideas i iudicijs quotidie talia scelera deferri cũ accerbis dece-
ptoꝝ q̃relis: nõ debes putare te ut delicatũ telis fortunæ nõ esse su-
Chiro- biectũ ❡ Cũcta fora: tria erãt Romæ ut diximus i. ii. Saty. Fora: ura
graphũ mouemus. ❡ Dicũt: debitores & piuri. ❡ Chirographa: Chirographũ
dictũ est ab ἀπὸ τοῦ χειρὸς. i. manu, & grapho scribo. est. n. sceda,

siue tabella manu ppria scripta. ergo uana chirographa. i. uanos
adulterinos & mẽdaces pugillares ligneos: i qb⁹ ppria manu scri-
psit. Alibi Iuuen. Debitor aut sũptos pgit nõ reddere nũmos: Vana
supuacui dicẽs chirographi ligni. ❡ Lectis tabellis: lectis ipsis pugil
laribus. ❡ Diuersa i parte: i parte ꝯtraria. i. aduersus ipsũ debitorẽ.
❡ Supuacui: nihil pficiẽtis. supuacuũ. n. est i iudiciũ pferre tabellas
debitore oia negãte. ❡ Arguit ipsorũ: ordo est: illi dñt chirographa
esse uana, quos litera ipsoꝝ arguit. i. quos sua ipsorum scriptoꝝ &
signũ reuincit, & ondit esse ueros debitores. ❡ Sardonycus. i. signũ
cælatũ i sardonyce, q̃ est i annulo signatorio. Sardonycus aũt noia
tiuus est latinus formatus a gtõ græco sardonycos. Onyx gẽma ẽ,
est, cui nomẽ est cõiũctũ cũ sarda alio lapide. nã onyci candor est
(auctore Plinio) unguis humani similitudine. itẽ chrysoliti ex ias
pidis & sardæ, uñ nois societas orit̃. De hoc plura supius: & illic
apud Persiũ: Cũ sardonyce albus. ❡ Gẽma priceps: expositio est. ut
sit Sardonycus, q est gẽma priceps iter alios ptiosos lapillos. ❡ Lo Loculi
culis eburnis: nã loculi eburnei repositoria erãt, & monetę aureę &
annuloꝝ. Mart. Hos nisi de flaua loculos iplere moneta Nõ decet
argentũ uilia ligna ferat. De ijs plura i pri. Saty. Neq;. n. loculis co
mitãtibus itur Ad casum tabulæ. ❡ Te nũc delicias: uromcos & ex-
positio est. ❡ Extra cõia extra cõem sortẽ, q̃si q cõibus oium malis
nõ sis obnoxius. ❡ Gallinę filius albę: hoc fuit q̃si puerbialiter apd̃
antiquos: quod ẽt hodie usurpat̃. uñ & Cic. li. vii. epistolarũ ad Cu
riũ sic ait: Quod q̃si auẽ albã uidenť bene sentiẽtẽ oẽ uidere, Al-
bæ aũt dici q lęta atq; auspicata latini alba uocãt, cõtra mala ni-
gra uñ Horat. Hic niger est hoc ẽ malus: hũc tu Romane caueto.
Cõuenit autẽ hæc parœmia i eos, qbus diuina q̃da felicitate oia
læta, & pspera cedunt. ❡ Rẽ pateris modicã: cõsolatio a minimo de
trimẽto. ❡ Cõfer: cõpara tuo dãno. ❡ Cõductũ latronẽ. i. sicarium
mercede cõductũ ad cædẽ alicuius. ❡ Cõ ianua primos incẽdij: gra
uitatẽ ondit quo primæ domus ptes sunt occupatę: ut nõ facile sit
subuenire flagrãtibus iferioribus. ❡ Pocula tẽpli: sacrilegia cõmit
tũt. ❡ Adorãdæ rubiginis: q̃ hñda sũt i maxima ueneratione, pp re
ligiosam uetustatẽ. ❡ Et populoꝝ Dona: nã i tẽplis dona missa,. uel
a regibus, uel a populis pie & religiose seruãbantur. Et ubi dona Donaria
reponebantur, donaria sunt appellata. ❡ Coronas positas ab antiq̃
quo rege: utpote ab Romulo, cæterisq; regibus: quorum corona-
tis eorum memoriam templis Deorum affigebantur.
❡ A Ccipe &c. Affert ꝯtra dolore remedia nõ plura: sed cuiuis pa
rabilia. Ordo est. Accipe. i. itelli ge q̃ solatia. uel accipe solatia. i. cõ
solationẽ. q̃. i. cuiusmodi. is sup. ualeat ferre. i. afferre. cõtra. i. cõtra
riũ doloris tui. &. i. ẽt is. dico: q nec legit Cynicos sup. phos: nec do
gmata stoica distãtia a Cynicis. tunica. i. cõcessione tunicarũ. nam
Stoici suis pfessoribus solũ simplex paliũ cõcesserũt: Cynici ẽt du-
plex: utriq; aũt erãt rigidi uirtutis sectatores: & cæterarũ reꝝ contẽ
ptores: ex quoꝝ p̃ceptis tm̃ pfica esset cõsolatio. Et q̃ ẽt ferre ualeat:
is, q nõ suspicit. i. sursum tanq̃ exẽplar uitæ sibi propositũ nõ aspi-
cit. Epicuꝝ lætũ plãtaribus. i. oleribus, exigui horti fuit. n. (ut Sene.
i eplis refert) uir maxime sobri⁹. & hortulis q famẽ nõ excitẽt: sed
sedẽt: cõtentus. ægri dubij. i. de quoꝝ sanitate recuperãda dubitat̃. i.
curent̃ medicis maioribus. i. peritioribus. tu cõmitte uenã. i. exquisi-
tionẽ i firmitatis tuæ uel. i. ẽt. discipulo Philippi: medici ineruditi. si
nõ ondis i terris ullũ factũ tã detestabile: ut eius, q te defraudauit. i.
taceo, nec ueto te cædere. i. tũdet̃ pectus tuũ pugnis. nec ueto te cõ-
tũdere faciẽ plena palma. i. manu apta. qñquidẽ. i. cũ ita sit: q hoies-
tã ipatiẽtes sint amissis bonis: q ianua claudẽda est, sicut in funere.
claudi solẽt. dãno aliquo. s. pecuniaꝝ accepto. & cũ ita sit q nũmi
plangunt̃ maiore gemitu & maiore tumultu domus. i. totius fami
liæ. q̃ funera. i. obitus caroꝝ. nemo ꝯtẽtus diducere. i. diuidere. uel
deducere. i. deorsum ducere summã uestẽ. & uexare oculos humo
re lachrymaꝝ. s. coacto. i. ui. expresso i funere. s. qa hæredis luctus
sub psona risus est. fingit dolores i hoc casu. i. dãno nũmoꝝ: qa pe-
cunia amissa plorat̃ ueris lachrymis. Istud totũ q̃si p parẽthesim di
ctũ est. sed si tu uides cuncta fora plena simili q̃rela. si tabellis. i. in-
strumẽtis obligatorijs: q̃ olim i tabellis ceratis scribebant̃. lectis de
cies i diuersa parte. i. corã diuersis testib⁹. debitores sup. tales obli
gationes faciẽtes. dicũt chirographa. i. ppria manu scripta ligni. i.
tabellæ ligneæ cera repletæ supuacui. i. nihil utilitatis afferẽtis ua-
na. i. mẽdacia & nullius fidei. Chirographa dico ipsoꝝ quos litera.
i. character propriæ scripturæ. & gemma. i. lapillus p̃tiosus. i quo
signetũ (ut dñt) aut signũ manuale: expressũ est. & sardonycus sup.
lapillus. priceps. i. p̃cipuus iter lapillos signatos. arguit. i. dãnat mẽ
dacij. q̃ gẽma custodit̃ loculis. i. repositorijs. eburnis. i. ex ebore fa
ctis.

ctis. tu qui nos uis tã leuia dãna patiẽter ferre. cẽses te exiſtẽte deli tias Deorũ, aut hoium eſſe ponẽdũ extra oia. i. cõem hoium fortunam. qa tu filius ſup. es albæ gallinæ. & nos q iſta toleramus ſum⁹ uiles pulli nati infelicibus ouis. Alludit ad oua Ledes, ex quorũ alte ro mortales: ex altero imortales ꝓdiiſſe dñr. Illud aũt totũ dicit per ironiã. Rẽ pateris modicã &c. Ordo eſt: Tu pateris rẽ modicã & fe rẽdã. i. tolerãdã. bile. i. ira & indi gnatiõe mediocri: ſi flectas ocu los ad maiora crimina. ꝯfer. i. cõ puta cũ ſcelere i te commiſſo. la trone cõductũ ad alios occiden dos: icẽdia domorũ. ſ. icepta. i. q ortũ habuerũt. ſulfure. i. ex ſul fure & dolo. i. ꝑ dolũ, cũ igni ſta tim approximaturo i itroitu do mus ab inuidis poſito. cũ ianua colligit prios ignes. i. ꝑcipit ꝑmũ icẽdiũ ꝓcuratũ ab inimicis foris exiſtẽtibus. Cõ fer ẽt hos: q tollũt . i. furant grãdia pocula ueteris tẽpli: exiſtẽtia. ſ. dona populorũ Deis. ſ. cõſecrata adorã de rubi ginis. i. dignæ adorari ꝑꝑ uetu ſtatẽ, uel q tollũt corõas poſitas . i. depoſitas ab antiquo rege.

Rutilus Gallicus

tilius Gallicus urbis pfectus tpibus Domitiani: apud quẽ ſcdas di gnitatis ptes obtinuit: ad eũq; oia urbis iura ab alijs magiſtratib⁹ deferebant. uñ cuſtos urbis eſt appellatus. Papin. I Siluis: Dubitas taq; ſidera cernit Gallicus, es cęlo Dijs, es Germanicę cordi. Quis neget erubuit tãto ſpoliare miniſtro Imperiũ fortuna tuũ. paulos poſt: Quippe manet, longũq; æuo remanẽte manebit: Quẽ penes itrepidæ mitis cuſtodia Romæ.

Hæc ibi ſi non ſunt, minor extat ſacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipſam
Neptuni, qui bracteolam de Caſtore ducat,
An dubitet ſolitus totum conflare tonantem?
Confer, & artifices, mercatoremq; ueneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis.
Hæc quota pars ſcelerũ, quæ cuſtos gallicus urbis
Vſq; a Lucifero, donec lux occidat, audit,
Humani generis mores tibi nuſce uolenti
Sufficit una domus. paucos conſume dies, &
Dicere te miſerum, poſtq̃ illinc ueneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in alpibus? aut quis
In Meroe craſſo maiorem infante mamillam?
Cærula quis ſtupuit Germani lumina flauam
Cæſariem? & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura eſt omnibus una.
Ad ſubitas Thracum uolucres, nubemq; ſonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis,
Mox impar hoſti, raptuſq; per aera curuis
Vnguibus a ſæua fertur grue. ſi uideas hoc
Gentibus in noſtri riſu quatiere, ſed illic
Quamquam eadem aſſiduæ ſpectent prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non eſt altior uno.
Nulla ne periuri capitis, fraudiſq; nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hũc grauiore cathena
Protinus, & noſtro (quid plus uelit ira?) necari
Arbitrio, manet illa tamen iactura, nec unquam
Depoſitum tibi ſoſpes erit, ſed corpore trunco
Inuidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At uindicta bonum uita iucundius ipſa,
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut leuibus uideas flagrantia cauſis,

IOAN. BRIT.

HÆC ibi: ſi i tẽplis, ingt, nõ ſũt dona & pocula, q̃ ſurripiant nõ deſũt q minutiora ſequãtur furta: ut q breues, & leues auri bracteolas ex ſtatuis Deorũ eras dãt.

Femur

Femur: ꝓpriẽ coxam: licet hic poeta uideat poſuiſſe ꝓ pec ctine, & ptibus genitalibus. ſicu ti & Diuus Hierony. his uerbis: Vnde hoc nudauit ebrietate fe mora. De femore & feminibus dictũ eſt alibi añ. Bracteolã: te nuẽ auri laminã. Nã aurũ & cæ tera metalla primo in craſſiores cudẽdo extẽdunt laminas, mox i bracteas attẽuant, qbus ſimu lachra, & alia iaurant, fures ſue uebant, q unguib⁹ bracteas de raderẽt. Martia. A o magis aſtu ti deraſa eſt ungue miniſtri Bra ctea, de fulcro quã reor eẽ tuo. Trãq. ſcri. Cal gulã Romæ i pu blico epulo ſeruũ, ob detractã lectis argenteã laminã carnifici ꝯfeſtim tradidiſſe. Artifices inducẽdi bracteolas, & inaurandi inſi

Bractearii

gniter dñr bractearij, & bracteatores. An dubitet: tã tenues bra cteas deradere, cũ auſus ſit totũ ipſũ Iouẽ fundere. q. d. uerebit tã friuola furta ſectari & ſacrilegia, q aſſueuerit grandiora cõmittere? Tonantẽ: unũ eſt ex cognominibus Iouis. uñ Statius: Magnani mũ eãdẽ formidatanq̃ Tonãti. Seneca: Soror Tonãtis. Artifices ueneni: ꝯpara tuis icõmodis & eos, q ueneficia exercẽt. Et dedu

Parricidę ſuppliciũ

cẽdũ. i. parricidã: quẽ ꝑ ſupplicij genus deſcribit. q. n. parẽtibus ma nũ itulifſet is uiuus culeo iſutus una cũ gallo gallinaceo, ſimia ca ne, & uipa, i mare, aut uicinũ aliquẽ amnẽ (ut añ diximus) ꝓiciebã tur: quo gñe ſupplicij ꝑmos dãnatus fuit M. Tul. duũuir. q librũ ſecreta ciuiliũ ſacrorũ cõtinẽtẽ cuſtodiæ ſuę cõmiſſũ corruptus Pe tronio Sabino ſcribẽdũ dediſſet. Nã culeo iſutus i mare ꝓiectus ẽ: i de genus ſupplicij multo poſt parricidis lege irrogatũ ẽ: ut pari ui dicta parẽtũ, ac Deorũ uiolatio expiaret. Na P. Maleolus matre ite rẽpta, ꝑmus oium iſutus culeo i mare ꝓcipitat⁹ eſt auctor Liui. lib. lx viii. ab urbe ꝯdita. De eodẽ ſupplicio ita meminit & Cic. ad He rẽn. Lex ẽ, q parẽtẽ necaſſe iudicatus erit, ut is obuolutus & obliga tus, corio deuehat i fluẽtẽ. Eiuſdẽ ſupplicij meminit & i orõne pro Roſcio Amerino. Corio bouis. i. culeo. nã culeus ſaccus erat ex corio bubulo. Aduerſis fatis: iſeſtis numinibus, qa ipſa id ſuppli cii innoxia patit. Hæc quota ps ſcelerũ. i. hæc ẽ minima ps ſcele rũ eorũ, q̃ quotidie audit Gallicus pfect⁹ urbis. q. d. multo plura cõ mittũt ſcelera, q̃ audit quotidie gallic⁹, q̃ q̃ ubi narraui. Fuit. n. Ru

Cuſtodẽ igit itellige ipſũ Galli cũ, nõ anſerẽ. Quare. o. anſerẽ magis noiaſſet, q̃ gallũ, aut aliã auẽ, q̃ audiat. illa ſcelera: & po ſtea qñ audiat cũ ſcelera fiũt / an cũ accuſant: ſi qñ fiũt pñt: & noc cturno fieri tpe: imo & frequẽtius ſi qñ accuſant, nunqd adeſt an ſer i iudicio ita: ut oino abſurdũ ſit de anſere itelligi. Cuſtos Gal licus: quẽ pfectũ urbis Trãq. in Tiberio appellat, Ioſeph⁹ cuſto dẽ nciat. Quota: minima. ali bi: Quota portio fecis achex. Se ne. ad Luciliũ: Et nos iter quos frequẽter iſta nũciant, quota ps oium ſumus. i. minima. Mar. Sũ ma tuę Meleagre fuit q̃ glia fa mę, Eſt quota Carpophori por tio fuſus ap. Humani gñis: lõ ga, ingt, tibi nõ erit opus idaga tiõe, ſi uoles hoiũ mores noſce re. una. n. dom⁹ tibi ſatis erit ad id cognoſcẽdũ. Nã plerumq; una domus tot malis agitat, ut facis le poſſis cognoſcere malũ tuũ ꝑ illis minimũ eẽ. Mores: uoca bulũ mediũ: ut & bonos & ma los mores dicam⁹. Aude dicere te miſerũ. q. d. nõ audebis te mi ſerũ dicere: cũ lõge alij ſint te ca lamitoſiores. Quis tumidum? hac iterrogatiõe, & ꝑ uariarũ re rũ ſimilitudinẽ oñdit minime ei eẽ mirãdũ, ſi id paſſus ſit, qd & alij patiunt. In alpibus, ingt, ne mo mirat guttur tumidũ: qa ſcit id uitiũ eẽ ꝓpemodũ oibus lo lis. q. d. & tu debes nõ ignorare ubiq; locorũ talia ſcælera cõmit ti: ac ꝑ hoc minime mirandũ ſi & tu deceptus es. Guttur aũt in flari docet Pli. lib. xi. uitio aquarũ, q̃ potant. De q̃ re ita ſcri. Victru. Eqcolis aũt i Italia, & alpibus natione Medullorũ eſt genus aquæ: quã, q bibũt, efficiunt turgidis gutturibus. Eſt aũt guttur ꝓpriẽ id ꝑ quod ſpiritũ aialia trahũt: quo & reddũt reſpirãdo & expirando:

Gutturioſi in alpibus

qd & arteria uocat. Poeta uero hoc loco poſuit ꝓ pte colli anterio ris. Lege Ariſtot. de natura aialiũ. In Meroe: inſula eſt Ægypti diſ ſtãs a Syene. v. millibus ſtadiorũ. illic fœminæ mamillas habẽt ifan tibus pares. auctor Põpo. Mela. Lumina cærulea: Cor. Tacitus i lib. de ſitu Germaniæ ſcribit Germanis: oculos eſſe truces, & cæru leos: & comas rutilas: qd ẽt quotidie uidemus. Horat. Nec fera cæ rulea domuit Germãie pube. Torquẽtẽ. ſ. Germanũ, q calamiſtro ſibi capillos cincinatos reddit, & annulatos. Martia. Crinibus i no dũ tortis uenere Sicãbri. Cirro: capillo. Perſi. Ten cirratorũ centũ dictata fuiſſe. Nẽpe q hæc illis: nemo, ingt, Germanorũ ſtupuit, qa a natura oẽs idẽ hñt, ꝑ qd colligit nõ eſſe mirãdũ Caluino, ſi id ſibi acciderit, qd alijs quotide accidit. Pygmæus: Pygmæi (auctore Plin. li. vii.) in extrema pte mõtiũ Indiæ ſunt lõgitudine ternas ſpi

Pygmęi

thamas nõ excedũt, a gruibus iſeſtant: aduerſus q̃s expeditionẽ ſu mẽtes caprarũ, arietũq; dorſis inſidẽt armati ſagittis, tpe ueris cũ agmine ad mare deſcẽdũt, oua, pulloſq; earũ cõſumũt, ternis mẽſi bus eã conficiũt expeditionẽ, aliter gregibus reſiſtere nõ poſſent. De his ñ pauca itẽ Gellius & Solin. ſcripſerũt. Nulla ne piuri? uer ba ſũt Caluini: Nõ ne aliqñ piurus punietur. Arreptũ: uerba Iuu. ſub audi: ei: ut ſit abreptũ in. Grauiore cathena: grauioribus uiculis.

Quantulacunq; adeo est occasio, sufficit iræ.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulciq; senex uicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæua inter uincla cicutæ
Accusatori nollet dare plurima felix
Paulatim uitia, atq; errores exuit omnes
Prima docens rectum sapientia quippe minuti
Semper, & infirmi est animi exiguiq; uoluptas
Vltio. continuo sic collige, quod uindicta
Nemo magis gaudet, q̃ fœmina, cur tamen hos tu
Euasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos: & surdo uerbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum:
Pœna autem uehemens, ac multo sæuior illis,
Quas & Cæditius grauis inuenit, & Rhadamanthus,
Nocte, dieq; suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia uates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depositum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando, quærebat enim quæ numinis esset.
Mens, & an hoc illi facinus suaderet Apollo
Reddidit ergo metu non moribus, & tamen omnẽ
Vocem adyti dignam templo, ueramq; probauit
Extinctus tota pariter cum prole, domoq;,
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola uoluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet, cedo si conata peregit?
Perpetua anxietas, nec mensa tempore cessat
Faucibus ut morbo siccis, interq; molares
Difficili crescente cibo. sed uina misellus
Exspuit, albani ueteris pretiosa senectus
Displicet, ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, uelut acri ducta falerno
Nocte breuem si forte indulsit cura soporem,
Et toto uersata toro iam membra quiescunt,
Continuo templum, & uiolati numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus urget,
Te uidet in somnis, tua sacra, & maior imago
Humana turbat pauidũ, cogitq; fateri.
Hi sunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoq; murmure cæli,
Non quasi fortuitu, nec uentorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & uindicet ignis.

Nro arbitrio ulti uolum⁹. Quid pl⁹ uelit ira, s. nisi q̃ ut puniamus
ita, ut uolumus. estq; hoc legẽdũ p parẽthesim. Manet illa tñ. ꝯba
oino sũt Iuu. q̃si rñdẽtis Caluino ꝗribundo iacturã suã tñ manere.
Manet inq̃. Sed dabit solatia minim⁹ sanguis: sed hoc tibi erit so
latio, q necabit. Inuisa: q̃ tibi fuidiã, & odiũ ꝯtrahẽt. At uidicta:
uerba Caluini. Nẽpe hoc idocti: uerba Iuu. rep̃hẽdẽtis stultũ affe
ctũ Caluini. i. uulgus ip̃itũ hoc
dicit uidictã eẽ bonã, & ea gau
det p̃stũ: ꝗa nulla rõne mouet,
sed solo, ut bestia, appetitu. At
uir sapiẽs magnanimus, cũ inis
micũ suũ i potestate sua (ut do
cet Seneca) uiderit, uidictã pu
tabit uidicare potuisse. Vindictã
ut malũ Deus p̃hibuit, cum ait:
Mihi uindictã, & ego retribuã.
Flagrãtia. æstuantia.

ASCen.

HÆC dona. s. si ñ sũt ibi. i. tẽ
plo & donarijs Deoꝶ. est minor
sacrilegus. i. sacroꝶ fur. q radat
. i. abradat. & unguibus aut ar
mis diuellat femur Herc. inaura
ti: & ipsã faciẽ ipsius Neptuni: q
aureã barbã hẽt. & q ducat. i. ab
strahat. bracteolã. i. tenuẽ lami
nã auri aut argẽti. de Castore. i.
fratre illo Pollucis. an dubitet de
radet bracteolã de Castore. solit⁹
cõflare. i. refũdere: ne agnoscat
imago: aut simulachꝶ eius. totũ
tonãtẽ. i. pfectã & absolutam sta
tuã Iouis. Cõferẽt eũ dãno tuo
artifices. i. uẽditores & ꝯfectores
ueneni. & mercatorẽ. i. eptorẽ. &
ꝯfer parricidã. s. deducẽdũ. i. di
gnũ ut deducat i mai corio. i. in
sutus culeo: hoc est sacco ex co
rio bouis. cũ quo claudit. i. simĩ
icludit. simia innoxia. i. q̃ nõ no
cuit. aduersis fatis. i. p aduersa fa
ta ei⁹: q̃ cogit submergi pp pec
catũ nõ suũ: sed p̃ricidæ. Quota
ps sceleꝶ est hec. i. iã dicta: q. d.
minima. q̃ scelera Gallicus. s. Rut.
custos urbis. sic tpe Domitiani di
ctus. audit. i. recognoscit. usq;. i.
ꝯtinue. a Lucifero. i. dõec lux oc
cidat. una dom⁹ ipsius Rutili. s.
Gallici. sufficit tibi uolenti nosse
mores hũani gñis. ꝯsume apud
eũ paucos dies audiẽdo. s. scele
ra hoium. & aude postq̃ ueneris
illinc. i. illius domo: dicere i te mi
seꝶ. q. d. nõ posses. Nec deberes
mirari si talis casus tã freques in
urbe obuenerit tibi: qđ p̃bat p
sile dicẽs: qs mirat tumidũ gut
tur i Alpib⁹ i p̃ria. s. Sueuorũ &
Valesioꝶ: q. d. nullus aut qs mi
rat in Meroe isula illa, aut urbe
Nili Æthiopia, mamillã maiorẽ
isfante crassu. i. pigui, aut uncto.
q. d. nullus: qa hoc tibi frequẽter ut. qs stupuit lumia. i. oculos. Ger
mani. i. alemani. cærula. i. cęrulei coloris. & flauã cęsariẽ torquẽtẽ
. i. explicãtẽ. cornua. i. tricas p modũ cornuũ i reticulis collectas. &
hoc cirro. i. capillo crispãte. madi do. i. assidue loto: aut (qđ minus
placet) ũctoꝶ q. d. nemo nẽpe. i. certe. q. i. qa. hæc natura ẽ illis oib⁹
una. Pygmęus. i. hõ minor nano: exiliẽs bellator currit i armis par
uis. ad. i. ꝯtra. uolucres Thracũ. i. grues, q̃ i Strymõe palude Thra
cię plurimę ꝯsant. subitas. i. subito i gruẽtes. & ꝯtra nubẽ canorã. i. uo
lucres i morẽ nubis supuolantes, & canẽtes. Et ipse Pygmæus ipar
hosti. i. debilior q̃ grus. mox. i. paulopost iceptũ p̃liũ. & rapt⁹ p aera
curuis unguibus fert a grue sæua, si tu uideas hec i nris. i. Romas

nis gẽtibus: tu q̃tiere. i. cõcutiere risu. sed q̃q̃ eadẽ p̃lia spectent assi
due illic. i. apud Pygmeos. nemo illic ridet: qa tota cohors nõ ẽ als
tior uno pede illud quidẽ hyperbolice dictũ, sed ad p̃bãdũ quod
uult satis aptũ. Nulla ne &c. Rñdet Caluin⁹. ne p an. an nulla erit o
Iuuẽalis. pœna. i. pũtio capitis. i. hoıs (a pte totũ sumẽdo) piuri. &
fraudis. i. fraudationis. nefãdæ. i. detestãdę. & ꝯtra fidẽ factæ. Rñ
det poeta. Crede hũc hoiem. s. pi
tuꝶ. ꝓtin⁹. i. illico. post piuriũ ab
reptũ. i. uiolẽter ab ai trãqllitate
amotũ. captũ cathẽa. s. ꝯsciẽtiæ.
grauiori. i. multũ graui. & necari
. i. ꝯtinuæ iterfici. nro arbitrio. i.
ad arbitriũ nostrũ. qd uelit ira. i.
appetitus uidictæ sibi plus. q. d.
nihil tamẽ. i. licet. ille sic puniat.
iactera. i. damnũ & pditio rerũ
tuaꝶ. mãet. nec depositũ. i. pecu
nia apud eũ deposita. erit unq̃ so
spes. i. itegra tibi restituta. sed sã
guis uidelicet tu⁹ si luides. mini
mus. i. sũme iminutus & q̃si tabe
ꝯsumptus. dabit forsan tibi sola
tia inuidiosa. i. inuidis suauia. &
hoc corpe piuri. s. trũco. i. si eẽt
trũcatũ. qđ dicit poeta mordẽa
eũ q uidictã appetit. Rñdet Cal
uinus. Vex qdẽ ẽ: luidia sangui
nẽ luidi ꝯsumit. At. i. sed. uidicta
ẽ sup. bonũ iucũdius ipsa uita. s.
luidẽtis potius q̃ piuri: hoc ẽ pl⁹
delectat appetẽs uindictæ i uidi
cta, q̃ i sua. Rñdet poeta. Nẽpe
. i. certe hoc sup. dñt idocti: quos
rũ p̃cordia. i. uicina cordi. tu ui
deas. i. q̃libet uidet possit. flagrã
tia. i. ardẽtia. iterdũ leuibus aut
nullis causis. Rñdet Caluinus.

IO AN. BRIT.

ADEO. i. tantũ. Quãtulas
cũq;: hoc dicit minimã quãq; oc
casionẽ sufficere iræ: hoc ẽ mini
ma quaq; re hoiem idoctũ mo
ueri ad irã & uidictã. Occasio:
opportunitas tpis dr casu p̃ue
niẽs. Chrysippus nõ dicet idẽ:
hoc ẽ uir sapiẽs nõ dicet uindis
ctã bonã eẽ: nec ullo mõ lauda
bit. Chrysippus stoicę disciplinę
fuit p̃sius: de quo supra, & apud
Persiũ illic: Inuentor Chrysippe
tui finitor acerui. Solẽsis fuit, uel
(ut alij dñt) Tarsẽsis Apollonij
filius, subtilitate disputãdi adeo
acer, ut illũd iactũ sit, Deos si dia
lectica uti uellẽt, nõ alia usuros
q̃ Chrysippea. Mite igẽiũ Tha
letis. exornatio ẽ rhetorica, q̃ dr
circuitio. i. ipe Thales mitis ige
nij & naturę. Hic Milesius fuit
un⁹ ex septẽ sapiẽtib⁹: q (ut scri
bit Laert.) gr̃as triplici cã fortũę
se agere dicebat: p̃rio q nõ bel
lua: deide q uir ñ mulier: tertio
q græcus natus esset nõ barbarus. Senex. i. Socrates Atheniẽsis
p̃sius clarissimus filius Sophronisci marmorarij, & Phanaretæ obs
stetricis. primus fuit, q (ut est auctor Cic. i tusculanis) p̃liã e cęlo de
uocauit, coegitq; de uita & moribus, rebusq; bonis & malis q̃rer:
cũ añ illũ p̃hi oẽs rebus physicis pscrutãdis operã tm̃mõ ipẽderẽt.
Sed hic cũ aliqñ Anytũ Atheniẽsẽ uiꝶ locupletẽ, & factiosũ rideret
ob eius ieptias, Aristophanes comicus doctus qdẽ, sed hõ paꝶ pro
batus, accepta grãdi pecũia ab Anyto ꝯtra Socratẽ comœdiã scri
psit: cuius iscriptio est Nephele. i. nebulæ. q̃. qdẽ iter cæteras crimis
nationes illud cõfixit ab eo nebulas coli, & Atheniẽsiũ religionib⁹
obtrectari, & p̃ter hęc iuuenũ mẽtes sic ibuere: ut parẽtibus manus
inferre

Chrysippus

Thales

Socrates

ſferre pie,& officioſe poſſet:q res accuſatibus Anyto,Lycōe,& Me
lito(ut Plato i Apolo.p Socr. ſcribit)cū uniuerſū populū i Socras
tē cōcitaſſet,furore quodā & ira morte dānatus eſt, q paterā cicus
tæ publicitus datā ītrepide hauſit,tantūq; abfuit ut ultionē q̄reret,
ut cōtēderet ſemp illū miſeriorē eſſe,q faciat,q̄ q afficit iniuria. Laer
Hymettus ti. auctor.⸿ Himeto dulci:phiā deſignat. mōs eſt terræ Atticæ ubi
optimū pueniſ mel.uñ dulcē appellauit.ſic & Val.Flac.lib.pri. Et ſ
Cicuta dulcē reges dimittit Hymetō.⸿ Cicutæ:ait Plin.cicutā eſſe uenenū
publica Athenieſiū pœna īuiſā.ē.n.herba ſemē hñs noxiū,ei & fo
lijs refrigeratoria uis ē, uino epota hoiem pimit ſine ullo remedio.
⸿ Inter uicla:i carcere.nā illic(ut diximus)data ē ei cicuta.⸿ Accus
ſator:.p accuſatoribus ſuis. nā tres(ut diximus)fuerunt, Anytus,
Lycō, & Melytus.⸿ Prima felix:ſenſus eſt. Nō eſt,inqt, mirū ſi tales
phi cōſētiūt uindictā nō eē q̄rēdā,qa phia ea ē, q̄ rectā uiuēdi uiā
docet.nā(ut ſcribit Cic.i Tuſcu.)uitiox oium eſt expultrix,uirtutū
īdagatrix.⸿ Sapiētia.i.phia moralis,q̄ cū antea(ut dixim⁹ ſupius)
ſapiētia noiaret,a Pythagora(ut ſcri.Cic.i Tuſculanis)phia eſt ap
pellata.cū ſe apud Leōtē Phliſiox pricipē nō ſapiētē,ſed phium no
minaſſet.i.ſapiētiæ ſtudioſū.neq;.n.qcq̄ aliud eſt phia,ſi (ut inquit
Cice.)iterp̄tari uelis,q̄ ſtudiū ſapiētię. Sapiētia aūt(ut a ueteribus
phis diffinit)eſt rex diuinarū & humanax,cauſarūq;,qbus hæ res
Rectum ptinent,ſciētia.⸿ Exuit:deponit.i.docet ut deponant uitia T erros
res ai.nā docet uitia eē exterminanda:rectū aūt:hoc ē uirtutē ſequē
dā.nā rectū dr(auctore Cicerone)qd' cū uirtute fit. Sen.lib.xv.epi.
a Lucil.ſic ſcribit: Antiq̄,inqt ſapiētia nihil aliud q̄ faciēda,& uitās
da p̄cepit.⸿ Ai minuti:ai puſilli. Magni.n.eſt ai iniurias obliuiſci.
uñ & Sene. Honeſtū & magnū genus uindictæ eſt ignoſcere.ordo
aūt eſt: Vltio eſt uoluptas ai minuti ⸿ Sic collige ſic cōclude. Perſi.
Mēdoſe colligis.i.cōcludis.⸿ Magis q̄ fœmina:nā ſexus fœmineus
quātominus habet roboris & firmitatis,tāto facilius ab affectibus
ſupatur.⸿ Hos:pituros.⸿ Euaſiſſe.ſ.culpę ſupplicū.nō eſt, inqt, q
putes eos nō torq̄ri,nā ſemp auctor ſceleris flagello cōſciētię caſti
gat. uñ ſupra:Prima eſt hæc ultio q ſe iudice nemo nocēs abſolui
tur. Sen.ad Luciliū: Tuta ſcelera eē nō pñt, qa primo illa & maxi
ma peccātiū eſt pœna peccaſſe. ⸿ Surdo uerbere. occulto , nec ab
alijs ītellecto:cū iterius a cōſciētia flagellat.⸿ Alo tortore.i. alo p̄ſtā
te officiū tortoris.nā eū punit cōſciētia. ⸿ Pœna aūt uehemēs: gra
uis oñdit poeta lōge grauiores eē ai,q̄ corpis cruciatus.iuxta illud
Ouidij: Mēs eſt q̄ ſentiat ictus. Ordo eſt aūt & ſenſus : Geſtare ſuū
teſtē die & nocte in pectore. i. cōſciētiā q̄ teſtis eſt ſceleris ppetrati
eſt pœna uehemēs & multo ſæuior ille.ſ.pœnis, q̄s Cæditius gra
Caditius uis inuenit.Cæditius. n.nomē eſt iudicis tpibus poetæ. de quo ſcri
bit ēt Saty.ultima Cæditio & Fuſco . Cæditii meminit & Tacitus:
Dum Vitellius , inquit, reſignare imperium uoluiſſet: poſtremo ,
inquit, fletu præpediente aſſiſtenti conſilij Cæditius ſimplex erat,
exolutum a latere pugionem,uelut ius necis,ui æq; ciuium redde
bat.⸿ Rhadamanthus:filius fuit Iouis ex Aſia ꝯſtitutus iudex a pte
Glaucus apud iferos. de quo plura diximus in pri.Saty.illic: Quas torqueat
umbras Aeacus.⸿ Spartano cuidā:oñdit poeta fieri nō poſſe,ut is,
q pecuniā abnegauerit,careat ſupplicio cū Glauc. Lacedæmonius
tota cū prole interierit nō ſolū,qa depoſitū nō reddiderit:ſed q co
gitauerit aliqñ de eo nō reddēdo.hāc hiſtoriā ſuculētiſſime ſcripſit
Herodotus in.vi.Fuit.n.Glaucus uir Lacedęmonius uitę ſanctita
te ſatis celebratus.ad quē uir qdā Mileſius fluctuāte Ionia aſſiduis
bellis,diuēdita dimidia pte bonorū uenit : apud eū pecuniā depos
ſuit:exiſtimās fore:ut ſalua eſſet:& ſibi redderet, cū allatis ſymbos
lis repoſceret. Glaucus accepta pecunia cōſuluit oraculū Apollinis
an Orco.i.iureiurādo pecuniā p̄daret.quā apud ſe depoſitā a quo
dā Mileſio filij eius repoſcebat. Rñdit Pythia his uerſibus: Glauce
expedit ad breue tēpus Orco.i. iureiurādo uiciſſe , interuertiſſeq;
nummos:at Orci natus q caret noie,q manibus, q nullis eſt pedis
bus rapide aduenit,rapide ut pdat oēm prolē & domū. His audis
tis Glaucus ueniā ſibi eox q̄ dixiſſet Deū obſecrabat . Cui Pythia
inqt: Idē pollere tentare Deū & facere.tūc Glaucus accitis Mileſiis
pecuniā reddidit.Cui nulla ſoboles,nec domus ſupfuit, q̄ illius cē
ſeret,ſed & Sparta radicitus extincta eſt.Ita bonū eſt nihil aliud de
depoſito cogitare,q̄ ut repelētibus reddat.⸿ Pythia uates.i. Apolli
nis uates.nā p puellā inſtinctu numinis furioſam Apollo dabat re
ſpōſa.uñ diuus Hiero.cōtra Iouinianū: Furioſas Apollinis uates
legimus. Victruu.lib.iii. Delphicus Apollo Socratē oium ſapiētiſ
ſimū Pythiæ reſpōſis eſt profeſſus. Stat.lib.iii. Thebaidos: Dū pal
lida uirgo tremēdas Nunciet ambages. Nā ꝯſtat(ut docet Strabo)
diuinū illud domiciliū,uñ oracula dabātur,pfundā & curuā fuiſſe
ſpeluncā nō admodū lato ore patentē,uñ ſpiritus ſacro eflante nu
mine referret. Excelſum aūt hoſtio imminere tripodē,quem cū Py
thia uates inſcenderit,hauſto diuinationis ſpiritu Dei rñſa referre
& metro, & ſoluta oratione. Phemonoen Apollinis filiā primā diui Pythia
nantē Pythiā ferūt.Pythia dicta eſt,qa(ut græci fabulant)Apollo unde
Pythius eſt uolatus a ſerpēte Pythone,quē ipſe i p̄ma itantia ſagit
tis cōfecit:cū bellua cunas in qbus ipſe cū Diana ſorore iacebat,
inuaſiſſet.ipſe aūt Python dictus eſt ἀπὸ τῆς πύθεσθαι.i.a putrefactio
ne terræ.nā natus eſt poſt Deucalionis diluuiū:ut ſcribit Ouidius:
de hoc ēt Macrobius.⸿ Depoſitū:eſt quod cuſtodiendū alicui datū
eſt.dictū ex eo q ponit.p̄poſitio.n.de auget depoſitū:ut oſtēdat to Depoſi
tū fidei eius cōmiſſum:qd' ad cuſtodiā rei ptinet. Hæc Vulpianus. tum
⸿ Nō moribus:nō bonitate naturæ.⸿ Adyti:adytū græci locū tem
pli ſecretiorē, & penitiorē appellarūt:quaſi lacceſſibile.ab a particu Adytum
la priuatiua:& δύω quod eſt igredior.⸿ Et q̄uis:ordo eſt: Extictus
eſt cū ꝓpinquis deductis ex gēte q̄uis lōga.⸿ Sola uoluntas peccā
di: ut oſtēdat nō modo Deo diſpicere nefana hoium opera:ſed etiā
turpes cogitatus.⸿ Facti crimen habet:q aliqd,inqt,turpe meditas
tur, nihilo ſecius peccat,q̄ qui turpiter aliqd ppetrat. in ea.n.delibe
ratione facinus ineſt,etiā ſi ad id ipſum nō pueniat.⸿ Cedo ſi cona
ta pegit:ſubaudi q̄tū ſupplicii credis eſſe delinquēti: ubi turpi ope
ſe cōmaculauit.q.d. illū eſſe in aſſiduo ai cruciatu:uñ ſeqtur perpe Mollares
tua anxietas.⸿ Molares:ſunt appellati dētes,q cibos molūt & cōfis
ciāt ſūt aūt a caninis introrſum recedētes.⸿ Albani ueteris:albanū
uinū inter optima uina eſt celebratum.⸿ Oſtēdas melius.i.ſi ēt mes
lius albano uino oſtēdere uolueris.⸿ Cogitur i frontē.i. frons cris
ſpatur. ac ſi biberit falernū auſterū.⸿ Nocte breuē:ſenſus eſt. Si fors
te,inqt, quieti nocturno ſe tradidit:cōtinuo p ſomniū ſe uidere exi
ſtimat & templū ubi peierauit,& te ipſum quē decepit . ⸿ Et quod
p̄cipuis:ordo eſt & ſenſus: Et uidet te in ſomnis, quod.i.q̄ res urget
mentē.i. cruciat p̄cipuis ſudoribus pueniētibus ex cōſciētia ſcele
ris.⸿ Tua ſacra:ordo ē: Tua imago ſacra & maior humana turbat
pauidū. Nā exiſtimat ſe uidere imaginē amici circūuenti ſacra q̄dā
& uenerabili ſpecie & maiore humana effigie:q̄lia ſæpe ſolēt uides
ri. uñ Trangl.in Claudio ſic ſcribit de Druſo eius patre: Hoſtē etiā
frequēter cęſum,ac penitus in īntimas ſolitudines actū,non prius
deſtitit inſeq,q̄ ſpecies barbaræ mulieris humana amplior uictorē
tēdere ultra ſermone latino prohibuiſſet.⸿ Fateri:ſe peccaſſe.⸿ Exa
nimes.ſ.ſunt.⸿ Nō q̄ſi fortuitu:ordo eſt & ſenſus: Exanimes ſunt,
q̄ſi ignis cadat nō fortuitu,nec rabie uētorū: ſed cadat iratus uins
dicet, Dicēdo aūt fortuitu,ſeqtur Epicureos, q diuinā pudētiā tol
lentes:omnia caſu moueri putabant.⸿ Rabie uētorum: rem phyſis
cam perſequitur.nam fulmen(ut auctores ſunt Plinius & Senes
ca) ignis eſt coactus,impulſu uentorum iactus . ⸿ Ignis: ideſt ful
men,quæ (ut dixi) uis quædam eſt ignea.

¶ QVANTVLACVNq;.i.quātumcūq; pua eſt occaſio ira ASCen.
ſcēdi:ipſa ſufficit iræ. Rñdet poeta . Chryſippus plius ille non dicet
idē,nec mite.i.humanū & clemēs ingeniū Thaletis Mileſii.ſ. uni⁹
ex.vii.ſapiētibus græciæ.nec ſenex.ſ. Socrates. uicinus Hymeto
mōti Atticæ regionis.dulci.i.pductiuo ſuauiſſimi mellis : q nollet
dare accuſatori ſuo.ſ.patrē cicutæ.i.herbæ uenenoſi ſucci:acceptę
iter ſæua uincla.i. uincula.ſ.carceris. Sapiētia ita docēs prima res
ctū.i.qd iuſtū & decēs.exuit paulatim uitia.ſ.malæ uolūtatis. atq;
oēs errores.i.ignorātias itellectus. Quippe.i. qa certe. ultio eſt ſem
per uoluptas ai minuti.i.infirmi.& exigui.i.puſilli. Collige.i.cōclu
de cōtinuo ſic:q nemo magis gaudet uindicta q̄ fœmina. Si ergo
oēs fœminæ hñt puſillū aium: & oēs appetūt uindictā: ſequiſ pbas
biliter q appetere uindictā eſt ſignū puſilli ai. Tamē cur o Caluis
ne tu,q uir es:petes hos euaſiſſe ſup.punitionē quos mēs.i. cōſciē
tia.cōſcia diri.i.imanis facti habet ſemp attonitos.& cædit.i. pcus
tit.uerbere ſordo.i.nō audiēte preces:& ita inexorabili.uel ſurdo.i.
tacito:qa ſurdifere muti ſunt.& hoc aīo tortore.i. pſecutore:q̄tien
te occultū flagellū. Aūt.i.ſed.portare nocte & die i pectore ſuū tes
ſtē.i. accuſatorē.eſt pœna uehemēs.& multo ſæuior.i. immanior il
lis ſup.pœnis,q̄s Cæditius iudex ille grauis.i. moleſtus hominib⁹
reis,inuenit.i.excogitat.& q̄s Rhadamāthus iudex inferox iuenit
Vates Pythia,ſiue ſacerdos iterp̄s oraculox Phœbi,ſeu Apollinis
rñdit cuidā ſpartano.i.lacedæmonio,Glauco noie haud fore.i.fus
turx nō eſſe quōdā ipunitā.i.rē ipunitā.q dubitaret.i. dubitāter cō
ſtitueret retinere depoſitū uiri cuiuſdā Mileſii.& tueri.i. protegere
fraudē iureiurādo.enim p qa.q̄rebat.i.diſqrebat.q mēs eſſet numi
nis.i.diuinitatis Apollinis.& an Apollo: ſuaderet illi hoc facinus.
Ille ergo reddidit.ſ.depoſitū metu.i. pp metū uindictæ Apollinis

minatis.nõ morib⁹.i.nõ pp mores bonos & uirtutẽ:quos, & quã nõ habuit.& tñ ꝓbauit.i.oñdit ue⁊ esse oẽm uocẽ adyti.i. qcqd illi ex adyto.i.secretissimo loco:quẽ soli sacerdoti adire licebat, emissum erat.& esse uerã & dignã tẽplo.i.ꝙ e tẽplo emitteretur. extinctus.i. postq̃ extinctus ẽ cũ tota ꝓle, & domo, & ꝓpĩqs.deductus.i.ꝓpagatis.gẽte.i.gñatione,aut ꝓgenie.q̃uis.i.q̃tũuis, seu q̃tũcunq₃ lõga.

Illa nihil nocuit,cura grauiore timetur
Proxima tempestas,uelut hoc dilata sereno
Præterea lateris uigili cum febre dolorem
Si cœpere pati,missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a numine,saxa Deorum
Hæc,& tela putant,pecudem spondere sacello
Balantem,& laribus cristam promittere galli
Non audent. quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum?uel quæ non dignior hostia uita?
Mobilis,& uaria est ferme natura malorum,
Cum scelus admittunt,superest cõstantia,quid fas,
Atq₃ nefas,tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus,tamen ad mores natura recurrit
Damnatos,fixa,& mutari nescia,nam quis
Peccandi finem posuit sibi?quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hoium est,quem tu contentũ uideris uno
Flagitio?dabit in laqueum uestigia noster
Perfidus,& nigri patietur carceris uncum
Aut maris Ægæi rupem,scopulosq₃ frequentes,
Exulibus magnis,pœna gaudebis amara
Nominis inuisi,tandemq₃ fatebere lætus
Nec surdum,nec Tiresiam quemquã esse Deorum,

sola uoluntas peccãdi patif has .i.hmõi pœnas.nã q cogitat intra se ullũ crimẽ tacitũ hẽt scelus facti.i.ac si faceret.qd' & lex diuina i duobus ultimis ꝓceptis approbat.Cedo.i.dic sup. qño punitus esset.si ꝑegit conata.i. conatus suos: Anxietas perpetua sceleratorũ.nec.i.etiam nõ.non cessat ẽt tpe mẽsæ.i.dũ sunt i mẽsa.ut.i.quẽadmodũ. non cessat morbo crescẽte faucibus siccis .i.tabe desiccatis. & cibo difficili ad diglutiendũ .s. crescẽte inter molares.s.dentes.sed ipse æger misellus expuit uina.& ꝓtiosa senectus ueteris sup. uini albani displicet illi sup. dicẽti.Ostendas melius supple uinũ. ruga densissima cogif.i. cõpellif uenif i frõtẽ.uelut.i.ac si esset sup.ducta.i. iducta. falerno acri.i.acetoso:licet bibent suauissimum. Nocte breuẽ . Oñdit ꝙ sint grauissima cõsciẽtia tormẽta. Et est ordo: Si cura.i.solicitudo cor urens.idulsit.i.indulgẽter cõcessit forte:qa certũ nõ est.breuẽ soporẽ.i.dormitionẽ ex uehemẽti sopitione cerebri ꝑ uapores. nocte.i. tpe nocturno. qñ uis sõni maxima est.& si mẽbra uersata.i.sæpe reuoluta.iã.i. priusq̃ dormire possit. toto toro.i.ꝑ totũ lectũ. qescũt. i.qetẽ capiũt.ipse ꝑiurus uidet continuo tẽplũ & aras numinis.i.Dei.uolati.i.temerati:ꝑ ꝑiũ ꝑiurũ. & quod.i.ꝙ res urget mentẽ eius.ꝓcipuis sudoribus .i. anxietatibus sudorẽ excitatibus ipse uidet te i somnis. tua imago sacra.i. ut res sacra.i. execrãda ipsi terribilis & maior sup. imagine humana.i. q̃ ꝙ hoi posset cõtingere.turbat ipsum ꝑiurũ pauidũ. & cogit ipsum fateri quod negauerat.s.hi.i. hmõi uiolatores numinũ sunt q trepidãt , & pallẽt ad oia fulgura.existẽtes exanimes.i.sine aia: hoc est semimortui.cũ.i.qñ tonat.quoq₃.i.ẽt. primo murmure.i.concitatione tonitrus.cæli.i.aeris:quasi ignis.s.fulguris,aut fulminis. iratus.i.missus ab irato.nõ cadat i terras fortuitu.i. a casu. nec rabie .i.cõcitatone uentorũ & uindicet.i.q₃ ut uindicet,missus sit.

IO AN. BRIT. ℂ I L L A nihil nocuit:si prima,inqt,illa tẽpestas nihil nocuit ꝓxima maiore angore timef ueluti a Dijs dilata in eius grauius exitiũ. ꝶ Dolorẽ lateris:morbũ uit itelligere , quẽ græci pleuritida uocant

Pleuritis .i.dolorẽ laterũ:a quo pleuriticus .πλευρὰ.n.latus significat . ꝶ Nõ audẽt ꝓmittere:q̃si q sciãt Deos sibi iratos ob scelera sua,q nõ facile placent ipio⁊ sacrificij. ꝶ Cristã galli:scribit Pli.li.x. de gallis sic. Ex iis ẽt fibræ sũt,ꝙ nõ aliter q̃ optimæ uictimę Dijs sũt gratæ. ꝶ La

Lares ribus:Lares Dij erãt, quos unusquisq₃ ꝓuatum domi suæ colebat. de ijs multa i supiore Satyra : & illic apud Persiũ:Laribus donata pepẽdit. ꝶ Nõ est dignior uita. s.q̃ ipsi nocẽtes. Mobilis & uaria est: hoc quã potissimũ est ad cõsolationẽ Caluini. Ait.n. malorũ uariã, mobilẽ esse naturã:ut ad peccãdũ ꝯstãtes sint. mox q₃ peracto scelere sua cognoscãt male facta:sed tñ natura ipellẽte ad pristina uitia redire:ut ꝑ hoc colligat iprobũ hoiem toties peccatorũ:ut aliqñ deprehẽdat,soluatq₃ pœnas. ꝶ Malo⁊:nocẽtiũ & scelerato⁊. ꝶ Supest ꝯstantia.i.magna adest ꝯstãtia i scelere cõmittẽdo. ꝶ Peractis criminibus:cõmisso scelere icipiũt cognoscere errorẽ suũ. ꝶ Natura recurrit.i.ipsi scelerati: q̃si naturæ iperio redeũt ad mores dãnatos .i. ad uitia & scelera. ꝶ Fixa:ꝑseuerãs. ꝶ Nescia mutari: Terent. Vbi aius mala se cupiditate semel deuinxit,necesse est eadẽ cõsilia ꝯseq con similia. ꝶ Nã qs Peccãdi.i.qs unq̃ cœpit peccare:ut postea sua spõte

Perfricare frontẽ desisteret? ꝶ Attrita frõte.i. ꝑfricata.nã ꝑfricare frõtẽ est pudorẽ deponere. Quintil. Perfrica frõtẽ.& dic te erubescere nõ posse. Mart.

Et si ꝑfricuit frõtẽ,posuitq₃ pudorẽ. Dicimus & eodẽ significato ꝑfricare os. Ci.In.iii. Tusculana. Eã uoluptatẽ,quã tu idẽ, cũ os ꝑfricuisti,soles dicere. Hoc aũt dicit poeta ut spẽ iniciat Caluino ꝑiurum illũ daturũ pœnas,qa cõmittet alia scelera,i qbus dephẽdef. ꝶ Dabit i laqueũ.i.scelera cõmittet,& sic capief laqueo.sumpta est metaphora a feris,ꝙ cassibus capiũf. ꝶ Vncũ:trahet.n.unco i scalas Gemonias.uñ alibi: Seianus ducif unco. ꝶ Aut rupẽ maris:aut i isulas relegabif.uñ supra: Aude aliqd breuibus Gyaris, & carcere dignũ. ꝶ Aegæi:Agæũ mare dictũ ẽ(ut quidã uolut)ab Aegeo Neptuni filio,qui se in mare præcipitauit:ut scribit Ouidius. Plinius uero tradit a scopulo ꝓ se lerẽte speciẽ capiæ .ꝙ ita a græcis appellaf repẽte i medio mari existens.αἶγα.n.caprã nominãt. ꝶ Magnis exulibus: magnis ciuibus exulantibus . notat tempora sua,quibus multi ob multa scelera relegabãtur. ꝶ Nominis inuisi:amici tui ꝑiuri. ꝶ Surdũ:ut nõ audiat ꝑiuria . ꝶ Tiresiam.i.cæcũ qualis fuit Tiresias Thebanus : cui oculos eruisse Iunonem tradũt fabulæ qa orta contentione inter Iouẽ & Iunonẽ,quænã esset maior uoluptas uiri an mulieris in coitu, electus iudex affirmauerit mulieris esse maiorẽ ob quã calamitatẽ Iupiter ei cõcessit:ut futura uaticinaretur. Prouerbiali autem figura dixit Tiresiam pro cæco : quemadmodum Horatius pro paupere Hirrum. Interit multum diues ne loquetur,an Hirrus.

Aegæũ mare uñ

ASCEN. ℂ S I sup. illa tẽpestas nihil nocuit.proxima tẽpestas timetur grauiora cura.uelut.i.ac si delata sup.sit.hoc.i.ꝓsenti.sereno.i.serenitate:hoc est q̃si ideo ad tẽpus pepercit Iupiter ut alijs fiat serenitas. Præterea si hmõi scelerati cœpere pati dolorẽ lateris cũ uigili.i.acri febre.ipsi credũt morbũ missũ ad sua corpora . a numine infesto.i. inferẽte malũ pp offensam. & putãt hoc .i. hmõi dolorẽ & morbũ esse saxa & tela Deo⁊. Ipsi nõ audẽt spondere.i. uouere. sacello.i. paruo loco sacrato.pecudẽ balantẽ.i.ouẽ.& nõ audẽt promittere laribus.i.Dijs penatibus:cristã galli. Quid.n.concessum est ægris nocẽtibus.i. sceleratis sperare.q.d. nihil: quia Dij peccatores non exaudiũt.uel q̃ hostia:idest uictima.nõ est dignior uita.i. ut uiuat, q̃ ipsi scelerati.uel dignior uita sua q̃ scelerati.q.d.nulla est tã uilis, qn dignior sit uita:q̃ scelestus hõ:qa ut hõ iustus cæteris animantibus ꝓstat:ita cætera aiantia hoi malo.natura malorũ est ferme.i.fere semꝑ nobilis, & uaria.i.inconstãs & sui dissimilis.cum.i.qñ. ipsi admittũt scelus.cõstantia supest.i. ꝯ̃dat eis:& plus q̃ satis est.tñ ipsi incipiũt sentire pactis criminibus qd fas,atq₃ qd nefas sup.est. & tñ natura recurrit sicut uirgultũ ut inflexũ ad mores dãnatos.natura dico fixa.i.cõstãs, & firma,& nescia mutari. Nã qs posuit sibi finẽ peccãdi?q.d.nemo & uerũ dicit:qa opus est resipiscẽti gratia diuina.qñ recepit aliqs sup.ruborẽ.i.pudorẽ semel eiectũ de fronte attrita.i.ꝑfricta?q.d.nunquã. Quisnã hoium est,quẽ tu uideris cõtentũ uno flagitio?q.d.nullus. Et ideo noster .i. de quo nos loquimur, ꝑfidus:dabit pp alia scelera uestigia.i.pedes,quibus uestigia fiunt.in laqueũ.i.pedicas. & patif uncũ nigri carceris.i. quo traheref ad nigrũ carcerẽ:aut patief rupẽ.q₃ ꝑ &.scopulos maris Aegæi frequẽtes.i.frequẽtatos.magnis exulibus.i.a magnis ciuibus exulãtibus. & gaudebis amara pœna nominis inuisi .i. qua dabit hõ inuisus. & tu tandẽ lætus fatebere quemq̃ Deo⁊ nec esse surdũ. nec Tiresiam.i. cæcũ ut erat Tiresias uates Thebanus a Iunone excæcatus:eo q₃ cõtra eam iudicauit dicens:libidinem i maiorem esse in muliere,q̃ in uero: quod cum utriusq₃ sexus expertus esset scire poterat. Iupiter autem donauit ipsum uaticinio.

F I N I S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA QVARTADECIMA.

IN QVARTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Plurima sunt Fuscine. Ostendit in hac Satyra nec sine summa indignatione parentes esse in causa, ut filii existant scelerati, & ad plurima uitia prona: quia eorum exemplis & preceptis tenere mentes ad alia facile formentur, Sed auari maxime insectatur, qui ad auaritiam exercendam, & preceptis, & exẽplis filium instituit. Itaq; monet poeta oportere parẽtes esse optimis moribus, & summa cum synceritate uitę ad alendos filios, ut boni habeantur. unde Plutarchus eccle scripsit illud de liberis educandis. Ante omnia opus est, ut patres non solum nihil peccando, uerũ etiam honeste singula peragendo manifestum sese filiis exemplar exhibeant: ut eorum uitam, quasi quoddam speculum intuentes, ab operum simul, & sermonum turpitudine se penitus auertant. Est enim maximum (ut inquit Plato) in omni re principium presertim in iuuene, atq; tenero. Tũc.n. pręcipue animus formatur, & quicquid dixeris facilius ingressum insidet.

PLVRIMA sunt Fuscine, & fama digna sinistra,
Et nitidis maculam, ac rugam figẽtia rebus.
Quæ monstrãt ipsi pueris, tradũtq; parẽtes.
Si damnosa senẽ iuuat alea, ludit & hæres
Bullatus, paruoq; eadẽ mouet arma fritillo.
Nec de se melius cuiq̃ sperare propinquo
Concedit iuuenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula, cum septimus annus
Transierit puero nondum omni dente renato,

Satyra quartadecima. Plurima sunt Fuscine.

IOAN. BRIT. IGNA A fama sinistra. i. turpi isamia. i. digna quę cõuicijs reprehendãtur. ⁋ Maculam & rugã: quæ afferant turpitudinẽ uitæ nitidę. translatio a uestibus, q̃ sordidãtur. ⁋ Quæ monstrant ipsis pueris: hinc ẽ illa Quintiliani indignatio in primo libro: Vtinã liberorũ nostrorũ mores nõ ipsi perderemus. Infantiam statim delitijs soluit mollis illa educatio, quam indulgẽtiam uocamus. neruos oĩa mentis & corporis frangit. Quid nõ adultus cõcupiscet, q in purpuris repit? Iam coccum intelligit, iã cõchiliũ poscit gaudemus siqd licẽtius dixerit, uerba nec alexãdrinis qdẽ pmittenda delicijs, risu & osculo excipim⁹. Nec mirum nos docuimus, ex nobis audierũt. Nostras amicas, nostros cõcubinos uidẽt. Omne cõuiuium obscænis canticis strepit, pudenda dictu spectãt, fit ex his cõsuetudo, deinde natura. discunt hæc miseri, anteq̃ sciant uitia esse. Inde soluti, ac fluentes nõ accipiũt ex scholis mala ista, sed i scholas afferunt. ⁋ Mõstrant. s. exẽplis, ut male uiuãt. ⁋ Tradũt. s. pceptis, eos instruẽdo. ⁋ Si dãnosa senẽ: oñdit poeta exẽplo paterno facile tenerũ filiũ ad oĩa excitari. Nam si pater, ingt, aleæ delectat, eodem statim filius capit studio. ⁋ Alea damnosa: bene aũt dãnosa. nã grãdi cũ aceruo pecuniæ ad ludũ descẽdebat. uñ io pri. Saty. Neq;. n. loculis comitãtibus itur Ad casum tabulæ, posita sed ludit arca. De alea diximus in prima Sat. illic: Alea quando Hos animos? ⁋ Bullatus: adhuc in prætexta. Nam pueri usq; ad quartumdecimũ ætatis suæ annũ ptextã, & bullam gestabant. (Bulla) Erat. n. bulla aurea insigne puerorũ ptextatorũ, q̃ dependebat a pectore: ut significaretur eam ætatẽ alterius regendã consilio. dicta a bulli, quod est cõsilium. aut quia eã partẽ corporis bulla cõtingat. i. pectus, in quo natura le manet cõsiliũ. aut ita scribit Pædianus: q̃si bulliẽtis sinus cõmuniẽs pectus puerile. de bulla & ptexta multa Macro. lib. pri. Satur. Titus Liu. li. pr. primæ decadis. Et nos apd Persiũ illic: Bullaq; succinctis laribus donata pepẽdit. ⁋ Eadem arma: eadem ludi istrumẽta. ⁋ Fritillo: exponũt nõnulli fritillũ esse alueolũ: hoc est. tabulã lusoriã: in qua discurrũt tesserę. Porphyrio uero enarrans illud apud Horatiũ in. ii. sermonũ: Mitteret in pyrgũ talos, nõ alueolũ iterpretatur sed pyrgũ. i. uasculũ, quo cõiecti tali, agitatiq; mittũtur in alueolũ: cuius effigies instar turriculę est. uñ & nomẽ accipit. pyrgos. n. turrim significat. De quo sic etiam Sidonius Apollinaris: Altera ex parte frater meus Domitius homo gratiæ summæ, summi leporis tesseras ceperat, quatiebatq;: quo uelut classico ad pyrgum uocabat aleatores. Idẽ alibi: Hic promens teretes pilas, trochosq;, hic talos crepitãtibus fritillis. Est igit fritillus idẽ quod pyrgus. De quo aliqui falso putant Persiũ intellexisse illic Angustæ collo nõ fallier orcæ. Nã ut i cõmẽtarijs nostris exposuimus) ludũ intellexit nucũ: quo maxime pueri delectãtur. Nã in terram uasculũ defigebãt, in quod mediocri distãtes interuallo nuces iacebãt. uñ Ouid. in carmine de Nuce: Vas quoq; sæpe cauum spatio distante locatur: In quo missa leui nux cadit una manu. Sicq; poeta docet Persiũ ut puerũ, nõ solũ talis, sed & nucibus delectatũ. Id ẽt Martialis uĩ sentire lib. xiiii. Nec timet ędilẽ moto spectare fritillo. ⁋ Pars uo: ætati cõgruo. Nec de se: nullã, ingt de se spem relinquit propinquis, q sit futurus melioribus moribus, q̃ fuit pater. ⁋ Melius de se. s. q̃ de patre suo. ⁋ Radere. detrahere corticẽ ex tuberibus: cultello. n. raduntur cũ i cœna apponũtur. ⁋ Tubera terre: (Tuber) tubera in gñe fungorum numerantur. Martialis. Rumpimus altricem summo de uertice terrã. Tubera boletis poma secunda sumus. Ea undiq; terra circumdata nascuntur, nusq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, neq; terra cohærent, cortice etiam includuntur, ut plane nec terram esse possimus dicere, neque aliud q̃ terræ callum. Plin. De ijs etiam diximus in quinta Satyra illic: Post hunc raduntur tubera terræ. ⁋ Boletum: lautæ gulæ fuisse ostendit alibi Iuuenalis: Boletus domino, sed qualem Claudius edit. in genere fungorum est. Eius cibi auidissimum fuisse Claudium docet Tranquillus sic: Alij tradũt domestico conuiuio per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum auidissimo ciborum talium obtulerat. ⁋ Ficedulas: auis est, quæ nomen accepit a fico. (Ficedulas) Martialis. Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uuis: Cur potius nomen non dedit uua mihi? Optimi est saporis. Martialis. Patulo ficedula lumbo: Cum tibi forte datur, si sapis adde piper. Hæc autem per autumnum (auctore Plini.) mutat colorem & formam, uocaturq; Melanchoryphus. Lautæ gulæ inter alias aues ostendit Gellius libro decimoquarto. Scribit enim fuisse, qui negarent ullam auem præter ficedulam totam comesse oportere: superiorem partem autem, atq; altilium, qui edũt eos palatum non habere. Dicitur autem Sycalis. ⁋ Eodem iure: eodem genere condimenti, quo pater mergebat. ⁋ Natantes: idest iure conditas. Nam obsonia triplici apud ueteres modo condiebantur, ut essent aut assa, aut frixa, aut elixa: idest iurulenta. unde & Celsus ait Tum res eadem magis alit iurulenta, q̃ assa magis assa q̃ frixa.

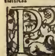
Iurulentum Iussulentum

Ergo iure natantes, non assas, non frixas, sed iurulentas: idest iure conditas: ut in patina cum iure apponerentur. Apuleius iussulentum appellat, quod dicimus iurulentum. ¶ Nebulone idest nullius pretij. Nam nebulones, & tenebriones dicti sunt, qui mendatijs & astutijs suis nebulam quandam, & tenebras obijciunt, aut nebulones, qui non pluris sunt, q̃ nebulæ ¶ Parente: subaudi monstrante ab inferiore. ¶ Cana gula: idest patre cano guloso. ¶ Monstrante: scilicet cum de se malum præbeat exemplum. ¶ Cum septimus annus sensus est: Vbi puer septimum ætatis annum transierit a consuetudine paterna bene cœnandi non discedet, cum fuerit iam ea ætate instructus, licet adsint mille magistri, qui studeant salutaribus præceptis ad modestiam, & frugalitatem reuocare. ¶ Nondum renato dente: nam (ut scribit Macrobius libro primo de Somnio Scipionis) post septem menses dentes incipiunt mandibulis emergere, et post annos septem dentes, qui primi emerserant, alijs aptioribus ad cibum solidum nascentibus cedunt: eodemq; anno. idest septimo plene absoluitur integritas loquendi. Plinius: idem fere dicit libro septimo: Septimo eosdem decidere anno, aliosq; suffici.

perfundere. ficedulas: idest tales aues: quas beccafas uocant. iure idest succo: & (ut dicunt) brodio. eodem. i. quod secum fert: comeditur enim ficedula tota: & condimentum, quod salsam uocant secum fert cum granis iuniperi quibus nutritur. Qui ergo hoc dedicit postquam septimus annus transierit, omni dente nondum renato: quia septennibus decidunt dentes.

Barbatos licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.
Mitem animum & mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atq; animos seruorum, & corpora nostra
Materia constare putat, paribusq; elementis?
An sæuire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Sirena flagellis
Cōparat Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix quoties aliquis tortore uocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid suadet iuueni lætus stridore cathenæ
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? expectas ut non sit adultera Largæ
Filia, quæ nunq̃ maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere cursu,
Vt non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit. ceras nunc hanc dictante pusillas
Implet, & ad mœchos dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura iubet, uelocius, & citius nos
Corrumpunt uitiorum exempla domestica, magnis
Cum subeant animos auctoribus, unus, & alter
Forsitan hæc spernāt iuuenes, quibus arte benigna
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum uestigia ducunt,
Et monstrata diu ueteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnis huiusce, etenim uel
Vna potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti, quoniam dociles imitandis
Turpibus, ac prauis omnes sumus, & Catilinam
Quocunq; in populo uideas, quocunq; sub axe,
Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus usquam
Nil dictu fœdum, uisuq; hæc limina tangat,
Intra quæ puer est procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reuerentia, siquid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos,
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum censoris fecerit ira,
Quandoquidē, & similem tibi se nō corpore tantū,
Nec uultu dederit, morum quoq; filius, & cum
Omnia deterius tua per uestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, aut post hæc tabula mutare parabis.
Vnde tibi frontem, libertatemq; parentis,
Cum facias peiora senex? uacuumq; cerebro
Iampridem caput hoc uentosa cucurbita quærat?
Hospite uenturo cessabit nemo tuorum,

ASCen.

PLVRIMA sunt Fuscine & cætera. In hac Decimaquarta Satyra, quæ nimirum sanctissima est reprehendit poeta parentes praua exempla liberis suis dantes. Ordo est. O Fuscine plurima supp. facinora sunt. &: idest pariter. digna fama sinistra: idest mala. & figentia: idest impingentia. rebus nitidis. idest bonis maculam ac rugam: quæ ipsi parentes, qui deberent optima quæq; docere monstrāt exemplis factorum suorum, & tradunt doctrinis suis pueris: idest liberis suis adhuc pueris. Si alea: idest ludus alearum. damnosa: idest inferens multum damnum. iuuat: idest delectat senem. hæres. scilicet filius. bullatus. idest adhuc bulla insignitus: neq; toga uirili quæ quartodecimo anno dabatur: ornatus ludit. &: idest etiam. & mouet eadem arma: idest eadem instrumenta ludendi. scilicet aleas. fritillo: idest alueolo aut uasculo, in quo suspecti lusores aleas. imponere cogebantur. paruo. idest puero conuenienti. Nec iuuenis: idest quando ex puero erit iuuenis effectus. uel quis iuuenis concedit cuiquam propinquo sperare melius de se. q̃ supple de patre. Probat exemplo. Nam is iuuenis supple. qui didicit parente: idest patre. nebulone: idest existente lurcone, & guloso. radere terræ. idest humi, siue in terra. tubera: ad appetitum excitandum. & condire boletum. & mergere: idest sus

IOAN. BRIT.

¶ MAGISTROS barbatos: philosophos, qui barbati incedebant. Persius: Si cynico barbam petulans nonaria uellat. & alibi: Barbatum hoc crede magistrum Dicere. ¶ Non degenerare: non esse absimilis a moribus paternis, ut habeat culinam multiiugis, pretiosisq; obsonijs instructam. mitem animum: cum interrogatione, & indignatione hæc legenda sunt: ut sit sensus: Docet ne pater filium suum, ut animo sit miti & benigno & moribus æquis modicis erroribus: idest ut sit æquus & clemens modicis seruorum erroribus, & seruos cōstare eadem materia, qua nos, an potius docet uti crudelitate? Sicq; parentum sæuam & truculentam doctrinam in liberos suos insectatur, qui eos potius sæuitiam docēt, q̃ clementiam. ¶ Præcipit mitem animum. i. ut sit semper animo miti: q. d. non præcepit. nam præcipere animū mitem est præcipiendo docere, ut habeas animū mitem. sic dictum quemadmodum illud Iuuenalis: Nam quisquis magni census præcepit amorem. ¶ Mores æquos: erroribus modicis, ne grauius puniat seruos, q̃ eorū extitere errata. ergo mores æquos. i. æquales delictis: ut sit tales mores habeat ad puniendos seruos, ut pro criminis qualitate adhibeatur castigatio, ne maior sit pœna q̃ culpa. ut sit errata modica sunt. modica etiam sit castigatio: ut magis ad clementiā, q̃ ad seuitiā iclinetur. ¶ Nostra materia: pleriq; enim adeo inhumani sunt, ut putēt seruos a bestijs non distare, & proinde in eos sunt crudeles. Vnde alibi Iuue. Ita seruus homo est. ¶ Nostra materia: carne & ossibus, qbus q; nos cōstamus. Omnes .n. de eodem facti sumus luto, iisdem cōpacti exordijs. ¶ Constare: cōposita esse. Lucilius Principio physici, oēs hoies ex aia & corpore cōstare dñt. ¶ Paribusq; elementis: paribus principijs, q̃ principia sunt ab elemētis. Quintil. lib. iii. mētionē faciēs de seruis sic scribit: Liberos .n. natura oēs, qui iisdē cōstare elemētis, & fortasse et antiqs nobilioribus ortos dici pōt. ¶ An sæuire docet Rutilus: ponit Rutilū pro quocūq; parente crudeli. nam quidā Rutilus fuit (ut diximus in Satyra. xi.) tēporibus poetæ, qui absumptis p luxum diuitijs ad gladiaturam se contulit. ¶ Plagarum: uerberum. Nam plagas pro uerberibus dicimus. unde apud Plaut. frequens est: ubi sunt plagipati. i. plagas, & uerbera patientes.

Consto

¶ Antiphates

¶ Antiphates.i.ipse pater sæuus, ut Antiphates fuit. Nam Anti-
phates Læstrigonum fuit rex, qui io Campania Formis (ut scribit
Pli.) iuxta Caietam sedem suam habuere. Silius: Et regnata La-
mo Caieta: domusque Antiphatæ compressa freto. carnibus ue-
scebantur humanis. unde Papinius primo Siluarum: Littusq; cru-
enti Antiphatæ. Thucydides tamen lib.vi. historiarum, ubi de Si-
cilia loquitur: Læstrigonas fabulosas esse arbitratur. scribit Home.
in Odyssea Vlyssem peruenisse domum Antiphatę regis Lęstri-
gonum. quem uxore foco accersiuit, & unum ex tribus sociis mis-
sis ab Vlisse ab eo fuisse absumptum, reliquis terrore diffugienti-
bus. unde Ouid. xiiii. Meta. Tertius e nobis Lęstrigonis impia tin-
xit Ora cruore suo, fugientibus instat, & agmen Concitat Antipha-
tes. Vlysses unica sua naue diffugiens ad Aeeam insulam, quam
Sirenes
Circe tenebat, deuenit. ¶ Comparat oullam Sirena: idest ita crude-
litate gaudet, ut auribus suis ne cantus quidem Sirenum sit iu-
cundior, quam flagellorum strepitus, & sonora mancipiorum uer-
bera. Sirenes enim fingunt poetæ tres fuisse sorores, quæ suauis-
tate cantus. nautas in somnum inducerent: consopitos mergerent
in mari. de quibus superius diximus abunde. ¶ Trepidi Laris. tre-
pidę domus, quę omnibus esset formidabilis. ¶ Ac Polyphemus:
pater sæuus qualis Polyphemus Cyclops, qui itidem duos ex so-
Cyclo-
pes
ciis Vlyssis dentibus assumpsit. ut diximus superius. Cyclopes au-
tem scribit Thucydides lib. vii. primos Siciliæ cultores fuisset: un-
de fratres Aetnei a poetis sunt appellati. Virgilius Cernimus asten-
tes nequicquam lumine toruo Aeteneos fratres, cælo capita al-
ta ferentes. Tum felix: ita immanitate gaudet: ut tum sibi felix ui-
deatur, cum contingerit aliquem ex seruis cadentit ferro aduri.
Nam serui commisso furto candenti ferro notabantur in fronte.
unde Apule. in. ix. de asino aureo: Frontes literati, & cappillum se-
mirasi, & pedes anoullati. Pli. lib. xyiii. At nunc eadem illa uincti
pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent. Valerius in sex-
to de fide seruorum ait sic: Seruus ab eo uinculorum pœna coer-
citus, inexpiabiliq; literarum nota per summam oris contumeliam
inustus. ¶ Tortore uocato idest seruo lorario, qui alios iussu domi-
ni cędebat. ¶ Propter lintea. subaudi surrepta. ¶ Quid suadet iuue-
ni lętus est Pater, qui lætus est tormentis alienis: quid suadet iuue-
ni. idest quam uiam uiuendi ostendit tenendam; nisi quam ipse te-
net. ¶ Lætus. idest pater lætus. ¶ Stridore cathenæ: utrum qua uer-
beratur seruus, an compedes intelligit, quibus continetur in er-
gastulis. ¶ Afficiunt: delectant. Est enim afficere uerbum medium:
ut ad bonam, malamq; partem trahatur: ut Ego afficior summa
lætitia, & summo dolore. ¶ Ergastula: hoc loco mancipia. De erga-
stolis in Satyra sexta diximus pluscula illic: Ergastula tota. ¶ Inscri-
pta: signa (ut diximus) in fronte cauterio ¶ Carcer rusticus: exposi-
tio est: ut sit diffinitio ergastuli. idest ipsi serui, qui in compedibus
habentur opus rusticum faciendum. unde carcerem rusticum ap-
pellat. ¶ Expectes ut non sit adultera Largæ Filia: hæc interroga-
tio ostendit liberos fere ex necessario mores parentum sequi: ut filia
sit adultera, si mater eiusdem fuit studii ¶ Largæ: nomen est mulie-
ris notæ temporibus Iuuenalis infamia adulteriorum. more satyri-
co per transitum eam flagellat, ut alibi poeta: Quales ego uel Clu-
uienus. sic etiam Largus nomen proprium est uiri. Cicero in sexto
epistolarum: Cum esset mecum Largus homo tui studiosissimus.
¶ Contexere: connectere. ¶ Tanto cursu: tanta uerborum celerita-
te. ¶ Vt non ter dicies: tam multos quidem habuit adulteros ma-
ter, ut filiæ sit tricies spiritus ante reciprocandus, quam possit eos
commemorare. ¶ Cęras pusillas. idest pugillares cæratos. ¶ Hac di-
ctante. scilicet matre, quæ literas dictat filiæ mittendas amatoribus.
¶ Ferre: infinitum pro participio. idest ferendas. sic Virgi. Magnum
dat ferre talentum. ¶ Eisdem cinædis: quibus scilicet. ipsa mater lite-
ras suas tradidit ferendas. ¶ Cynedis: spadonibus mollibus. Nam
serui Eunuchi (ut alibi diximus) matronis seruiebant. ¶ Sit natura
iubet: sic, inquit, a natura comparatum est: ut facilius ad uitia,
quam ad uirtutem formemur, cum exempla magnorum auctorũ
nobis proposita sunt: sicq; coniunctim legendum est cum inferio-
Exem-
plum
ribus. ¶ Exempla: exemplum est (auctore Cicero in rhetoricis ad
Herennium) alicuius facti aut dicti preteriti cum certi auctoris no-
mine proposito. ¶ Cum subeunt animos. scilicet ipsa exempla uitio-
rum. ¶ Magnis auctoribus idest magnis uiris existentibus aucto-
ribus uitiorum. Nam quæ exemplo magni alicuius auctoris fiunt,
ea iure quodammodo fieri putant. unde Chærea ille Terentianus:
cum Iouem in imbrem aureum uersum in sinum Danaes decidis-
se animaduertere per impluuium: tali confirmatus exemplo ait:
Hæc ego non facere, quæ Iupiter fecerat. sicq; puellæ uitium intu-
lit, ductus exemplo magni auctoris. ¶ Vnus & alter: sensus est: In-
uenies forte unum, aut duos ea naturæ bonitate instructos: ut
uitia parentum non sequantur. per quod ostendit paucos inueni-
ri degenerantes a uestigiis paternis. ¶ Finxit: formauit. Titã. idest
Prometheus nepos Titanis. Nam ex Asia & Iapeto filio Titanis &
Terræ natus est. ¶ Sed reliquos. scilicet filios. Sensus est: Fieri, in-
quit, potest benignitate naturæ: ut unum, aut duos inuenias, qui
a uestigiis paternis declinantes recte uiuant: sed reliqui per omnia
mores sequuntur paternos. ¶ Ducuntur: trahunt. ¶ Orbita mon- Orbita
strata. idest iter monstratum. methaphora sompta a rota, cuius si-
gnum orbita dicitur ab orbe ipsius rotæ. unde eleganter formatũ
uocabulum est a Tertulliano exorbitare: quod signat extra orbi- Exorbi-
tam ire: & quasi a recto tramite discendere. Asconius ait orbitam tate
etiam capi pro ipsa rota. ¶ Veteris culpæ. idest ueterum uitiorum.
¶ Abstineas igitur damnis huiusce: cum uideas, inquit, fieri, ut filii
exemplo tuo corrumpantur: debes abstinere uitiis: & dãnis huiusce
culpæ. idest per quam culpam tot damna eueniunt. damnum enim
est maximum filios malo parentum exemplo corrumpi. ¶ Et enim
uel: sensus est: Hac una etiam ratione debemus uitiis abstinere. scili-
cet ne filii nostro exemplo fiant deteriores, & sequantur nostra cri-
mina. Potens est efficax est, & nos mouere potest. ¶ Vel etiã. ¶ Quo-
niam ratio est, quare honeste uiuendum sit parentibus: quia, in-
quit, omnes ad discenda turpia sumus ualde dociles: unde est illud
Senecæ ad Lucilium: Ad deteriora faciles sumus, quia nec dux
potest, nec comes de esse. ¶ Et Catilinam: probat per exempla ho-
mines magis ad uitia, quam ad uirtutem esse pronos. nam ubi-
que gentium pessimos homines, qualis fuit Catilina, facile est in-
ueniri. boni autem, quales fuerunt Brutus & Cato, nusquam re-
periuntur: sicq; ostendit malos uiros ubiq; quasi sponte sua nasci,
& fieri: bonos autem non facile reperiri. unde est illud Senecæ ad
Lucilium: Omne tempus Clodios, non omne Catones fert. Ergo,
per Catilinam, de cuius moribus Sallu. multa, quemcunq; ciuem
malum intelligit. ¶ Sub axe: sub quacunq; cæli parte. Nã duo sunt
axes, septentrionalis & australis. ¶ Brutus: hoc loco de Brutto in- Brutus
telligit, qui in senatu Iulium Cæsarem interemit, ut patriam in liber-
tatem assereret. hic ex Seruilia Catonis Vticensis sorore genitus
fuit, in Pharsalia Augusto & Antonio urgentibus, occubuit. ¶ Au-
unculus Bruti, idest Cato Vticensis frater Seruiliæ matris Bruti.
¶ Nil dictu fœdum: attende saluberrimum consilium, per quod mo-
net liberos usq; ab infantia sanctissimis esse moribus alendos. ¶ Pu-
ellæ lenonum: hoc est scorta, & infames mulieres, que sæpe in con-
uiuia admittebantur, ut gestibus & saltationibus indecoris delecta-
rent. Alibi: Vt Gaditana canoro Incipiat prurire choro. Inde est il-
lud Diui Hieronymi ad Furiam: Cantor pellantur ut noxius, Fidi-
cinas & psaltrias & istiusmodi chorum Diaboli, quam mortiferæ
Sirenum carmina deuita: ac perturba ex ædibus tuis. ¶ Procul
hinc: subaudi sunt. ¶ Parasiti: nam parasiti, qui causa gulæ mensas
potentiorum sequebantur, canticis obscænis & ludibriis, quibus
ipsi afficiebantur, delectabant conuiuas. unde conqueritur sic
Quintil. in primo: Omne conuiuium obscænis canticis strepit, pu-
denda dictu spectantur. De parasito plura diximus in prima Saty-
ra. ¶ Pernoctantis: pernoctare est noctem extra domum suam Pernoc-
agere. ¶ Maxima reuerentia: maximus respectus. Tranquil. in cto
Caligula: Nihilominus reuerentior in senatum. idest magnum ha-
bebat respectum aduersus senatum. ¶ Contempsens annos pueri:
refellit eos qui possent dicere pueros per ætatem non posse obscæ-
na cognoscere. ¶ Infans filius: etiam uitiis abstinendum est, ubi
sit filius infans. Obsistat: sit tibi impedimentum ne pecces: ne ei sit
malo exemplo. unde legitur apud Plutarchum, Catonem senio-
rem a uerborum turpidine presente puero filio sic temperasse: qua-
si uestalibus uirginibus arbitris locuturus esset: nec cum eo un-
quam lauit. ¶ Nam si quod dignum: sensus est: Quomodo filium
tuum audeas corripere, & castigare si quod fecerit: quod dignum
sit punitione, quandoquidem is non modo corpore, & uultu, sed
& moribus sit tibi similis, & iam peccet exemplo tuo, longe etiam
deterius te. Ordo autem e: Corripies nimirum. scilicet filium tuum
si quod fecerit dignum ira censoris: quandoquidem filius dederit
se tibi simile non tantum corpore, nec tantum uultu, sed etiam mo-
rum & cetera. ¶ Corripies nimirum: cum ironia legendum, & pro
nunciatiue. quasi dicat non corripies nec castigabis, quia non au

debis conscius uitiorum tuorum. ¶ Ira censoris: nam censores (ut dictū est sæpius in superioribus Satyris) pre erant moribus ciuitatis. ¶ Morum: pro moribus. ¶ Per tua uestigia idest. imitando tanquā uestigia mores tuos. ¶ Deterius scilicet te. Mutare tabulas, idest testamentum. solent enim patres irati minitari filiis se mutaturos testamenta, & scripturos alios hæredes. ¶ Vnde tibi frontē: idest unde tibi sumes audaciam castigandi, & seueritudinem: cuius sedes est in supercilio, & fronte. ¶ Libertatemq; parentis. idest qua libere parentes solent filios corripere, quasi dicat non audebis libertate paterna filium castigare, cum tu longe deteriora facias iam senex. ¶ Cucurbita uentosa: & cum ea obscœna facias, quæ te omnis rationis expertem esse doceant: ut merito tibi e capite sanguis sit educendus: ut fieri solet in delirio: licet id etiam fiat ex brachiis. ut diximus illic: O medici mediam pertundite uenam.

Cucurbita ¶ Cucurbita uentosa uasculum est uitreum. apud ueteres uero (ut ostendit Cornelius. Celsus) æreum fuit, & corneum: quo sanguis educitur: facta prius leni scarificatione a medico per diminutionē etiam dicimus cucurbitulam. uentosam dixit: quoniam concepto uēto ex flamma stupe intus accensæ cuti adhærescat. unde Cornelius Celsus. lib. .iii. capitulo. xviii. scribit: Phreneticis neq; alienum esse, si neq; sanguis ante missus est, neq; mens constat, neq; somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admouere: quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. ¶ Vacuum cerebro: uiduum ea re, que mentis humanæ est gubernaculum. unde illud est Plinianum li. xi. capitulo. xxxvii. Cerebrum uni homini infantia palpitare, nec roborari ante primum sermonis exordium: hoc esse uiscerum excelsissimum, proximumq; cælo capitis, hic habere sensuum arcem, huc uenarum omnem a corde uim tendere, hic culmen altissimū, hic mentis esse regimen. ¶ Hospite uenturo tam, inquit, a recta uiuendi uia aberras: ut uenturo hospite scrupulosa diligentia instes: ut tota domus sit speciosa. illud autem non curas, ut filius illā aspiciat carentem omnibus (quod primum esse debet) uitiis. Illud enim est boni patris curare, ut filius non pulchram supellectilem, non ornatam domum, sed ut sanctos mores, tanquam speculum intueatur. unde est illud Senecæ ad Lucilium: Qui domum intrauerit nos potius miretur, quam supellectilem nostram. c.s

ASCen. ¶ LICET tu admoueas. idest applices. aut apponas inde. idest ex illa parte. mille magistros barbatos. idest philosophos rigidos, & seueros. totidem hinc, idest ex hac parte. ipse cupiet semper cœnare apparatu lauto. idest splendido, & sumptuoso. & non degenerare. idest ad uiliorem statum descendere a magna culina: idest coquina patris sui. Mitem animum & cetera. Ordo est: an Rutilus precepit liberis suis supple mitem. idest clementem, & humanum animum. & mores æquos. idest iustos censendos. modicis erroribus, idest quia non nisi modicos habent errores, atq; putat animos seruorum. & corpora seruorum. constare, idest. composita esse. nostra materia idest. ex qua nos sumus: & ex paribus idest consimilibus elementis: hoc est an doceat seruos quoq; homines esse & humane tractandos. An docet sæuire, idest. sæuitiam exercere. Rutilus inquam, qui gaudet acerbo strepitu plagarum. idest scuticarum, & flagellorum. & nullam idest non ullam, qui non comparat flagellis. idest iucunditati quam habet ex flagellis. nullam Syrena, idest nullam iucunditatem cantus Sirenum. Est autem hic Sirena actūs singularis a nominatiuo hæc Siren. & uix reperies Sirenem. Comparat inquam existens Antiphates. trepidi idest trepidantis timore. laris. i. domus suæ sicut Antiphates erat rex crudelis apud Læstrigones, quam q carnibus humanis uescebantur. & Polyphemus. idest qualis Polyphemus Cyclopum sæuissimus. de quo Virgi. Aenei. iii. Visceribus miserorum & sanguine uescitur atro. sanguine seruorum gaudet existens tunc felix secundum iudicium suum: quoties aliquis seruorum scilicet. uritur in fronte. scilicet ferro ardenti a tortore uocato propter duo lintea, que forte surripuerat in balneis: ubi cum uno linteo uix posset aliquis deprehendi. diceret enim se illud efferre ad usum suum: & ergo dicit propter duo lintea: quasi diceret potius docet sæuire. Nam quod suadet, idest suadere aliud potest. iuueni. idest filio, ipse existens lætus stridore cathenæ, quam serui in ergastulis trahunt. & quem ergastula idest. mancipia in ergastulis onerantia. inscripta. idest habentia notas inscriptas. idest iustas ne aufugiant. afficiunt. scilicet delectatione. mire, idest mirum immodum. & quem carcer rusticus, idest ruri seruos ad glebam astrictos continens mire sup. afficit. Expectes, idest. nunquid debeas expectare: ut filia Largæ, idest illius mulieris adulteræ non sit adultera. que quidem filia nunquam poterit dicere, idest recitare tam cito. mœchos, idest. adulteros maternos, idest cū matre sua rem habentes. nec potent contexere, idest. continue nominare eos tanto cursu, idest. tanta uelocitate linguæ. ut ipsa conscia matri non respiret, idest. non ingemiscat, q etiam tot non habet uidelicet. Ipsa filia supple. fuit olim uirgo, & nunc implet ipsa ceras pusillas, idest. modicas tabellas, aut pugillares, quos ad mœchos suos mittit: hac scilicet. Larga matre. dictante, idest. formam scribendi dante: & subinde etiam pronunciante q scriberet. & dat ciniedis. idest immundis hominibus eisdem, quibus scilicet. internunciis mater utitur. ferre, idest. perferre ad mechos suos. Natura iubet: idest uult sic supple fieri q supple exempla uitiorum domestica: idest quæ domi, in qua uiuimus, fiunt: & potissimum a patre aut matrefamilias. corrumpant nos uelocius, & citius q̃ supple extrema: cum ita sit. scilicet q subeant. idest intrent animos nostros magnis auctoribus. scilicet parentibus: quarum apud nos magna esse debet auctoritas. unus & alter iuuenes, quibus Titan: idest Sol. finxit. idest composuit. præcordia, idest uicina cordi. in quibus consistunt potissimum affectiones. arte benigna. & meliore luto, idest quæ naturaliter fortes sunt, spernunt forsitan hæc scilicet uitia parentum. sed uestigia patrum fugienda. idest quæ fugi debeāt. quia mala ducunt reliquos: scilicet iuuenes. & orbita: idest larga uia. ueteris: idest consuetæ culpæ parentum. idest. diu monstrata. trahit: idest allicit reliquos. Igitur si uis esse bonus parens: abstineas huiusce damnis. etenim quia certe. uel. idest etiam una ratio est potens: idest efficax ad hoc tibi persuadendū. s. ne geniti ex nobis sequantur nostra crimina: qm̄ nos sumus omnes dociles turpibus .i. inhonestis. ac prauis. i. imiqs imitandis. i. ad imitandū turpia & praua. potius q̃ bona & honesta. & tu uideas Catilinam: idest malum ciuem conuratū in patriam suam: qualis erat Catilina in quocunq; populo. & sub quocūq; axe. idest climate seu polo. Sed nec Brut Cæsaris rempu. occupantis occisor. nec auunculus Bruti, idest Cato Vticensis: erit usquam in illo populo. Et ideo sancte præcipit auctor dicens: Nil fœdū. i. turpe. dictu. idest dum dicitur, uel ad dicendum. & uisu: idest ad uidendū. tangant hæc limina, intra quæ est puer. puellæ lenonum sint supple procul hinc, & procul inde. idest ab utraq; parte. & cantus parasiti. idest epulonis. pernoctantis: idest totam noctem in comessationibus ducentis. sint supple procul: quia maxima reuerentia debetur puero, nec tu si paras, idest intendis facere quid. idest aliquid turpe. contempseris. idest paruifeceris. annos. i. paucitatem annorū pueri. sed filius infans supple adhuc. obsistat. idest impedimento sit. tibi peccaturo. idest q nisi adesset peccares. Nam si filius tuus postea fecerit. quid. idest aliquid. dignum ira, idest censura, & animaduersione. censoris. i. publici morū castigatoris. quādoquidē. i. cū ita sit, q filius dederit. i. exhibuerit se similem tibi. non tantum corpore nec uultu .i. similitudine corporis. sed quoq;. idest etiam uultu .i. similitudine morū. & cum ita sit q filius tuus peccet. deterius. idest deueniendo deterior per omnia tua uestigia, tu nimirum. i. haud dubie. castigabis. idest castigare uoles cum. clamore acerbo. i. increpatione uehementi, aut parabis post hanc castigationem: si filius non emendauerit se mutare tabulas testamenti. s. & ipso exheredato alium exhæredem inscribere. Quod Metellus apud A. Gellium libro pri. capi. vi. ita dicit: Dii immortales plurimum possunt: sed non plus uelle debent, q̃ parentes. At parentes si pergunt liberi errare: bonis exhæredant. Quid ergo nos a Diis immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? iisdem Deos propitios esse æquum est: qui sibi aduersari non sunt. Sed unde sup. accipes tibi frontem, i. auctoritatem & seueritatem. q; pro &. libertatem .i. potestatem libere castigandi parentis. i. qualem parens habere debet, cum tu senex facias peiora. & cucurbita uētosa. idest uas quo medici utuntur ad deducendum sanguinem: q igni & uēto tenuū repletū est sed extincto igni, & aere se constringēte ne uacuū fiat sanguine se replet. quærat, i. exigat. iampridem. i. iā a plusculo tēpore tuum caput insanum. s. & uacuum cerebro. q. d. nullo pacto habere poteris talē auctoritatem: nisi honeste uiuere uidearis. Hospite uenturo. Reprehendit eos, qui in aliis rebus summam diligentiam adhibent: in erudiendis & bene instituendis filiis negligentiam. Ordo est. Nemo tuorum. scilicet seruorum, aut familiarum. cessabit: idest otiosus erit. hospite uenturo. i. quādo aliquis uir dignitate præditus ad te uenturus. Vox enim dñi instātis. & tenentis uirgam fremit. i. cū fremitu dicit: hoc est tu qui dominus es dicis.

¶ VERRE

Verre pauimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela,
Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat alter,
Vox domini fremit instantis, uirgamque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis uenientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus, & tamen vno
Semodio scobis hæc emendat seruulus vnus
Illud non agitas, vt sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum, vitioque carentem?
Gratum est, quod patriæ ciuem, populoque dedisti,
Si facis, vt patriæ sit idoneus, utilis agris,
Vtilis & bellorum, & rebus pacis agendis.
Plurimũ enĩ intererit qbus artibus, & qbus hũc tu
Moribus instituas. serpente Ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem sumptis quæruut animalia pennis.
Vultur iumento, & canibus, crucibusque relictis
Ad fœtus properat, partemque cadaueris affert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, & se
Pascentis propria cum iam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capreã famulæ Iouis, & generosæ
In saltu uenantur aues, tunc præda cubili
Ponitur, inde autem, cum se matura leuabit
Progenies, stimulante fame, festinat ad illam
Quam primum rupto prædam gustauerit ouo.
Aedificator erat Centronius, & modo curuo
Littore Caietæ, summa nunc Tyburis arce,
Nunc prænestinis in montibus alta parabat
Culmina uillarum, & græcis, longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ, atque Herculis ædẽ,
Vt spado uincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parua tamen mensura relictæ
Patris erat, totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attolit marmore uillas.
Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem
Nil præter nubes, & cæli numen adorant,
Nec distare putant humana carne, suillam,
Qua pater abstinuit, mox & præputia ponunt,
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt, & seruant, ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moses
Non monstrare uias, eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere uerpos.
Sed pater in causa, cui septima quæque fuit lux
Ignaua, & partem vitæ non attigit vllam.

VERRE: mũdatu quo uerticulũ & p genere retis piscatorii, & instrumẽto quo dom' uerrũtur. Est aũt ordo: Vox dñi istãtis, & tenẽtis uirgã fremit uerre pauimẽtũ. i. magno fremitu sclamat, uerre pauimẽtũ. sic illud apud Plau. i Asinaria: Iussin scelesle hac ianua hoc stercus hic auferri, iussin colũnis deiici opas aranearũ? Pauimẽtũ: solũ ipsius domus stratũ quod alio uocabulo appellamus ostracũ. Græci eni ostra cõtesta appellãt unã pauimẽtũ testaceũ ostracũ nũcupamus sit eni ex testis frustilla tĩ cõtritis. dictũ aũt pauimentũ, q pauiat. i. crebiter feriat pauiculis. De pauimentis autẽ multa Plini. Victruui. & Palladi'. Vasa aspa: quæ græci anaglypha, uel anaglipha uocãt. i. de super sculpta. Aspa ergo pp̃ter cælaturã. unã Persius: Quid sas optat, quid asp Vtile nõm' habet. i. cælat'. Plin. loquẽs de poculis: Ea q̃ excisa erãt i asperitatẽ. Virgi. Cymbiaque argẽto perfecta, atque aspa signis. Tergiat: ab eo qd est tergeo. Nã secũdã tertiã & secũdã cõiugationẽ declinat. Virgi. Partsleuis clypeos, & spicula lucida tergẽt. Virgãque tenẽtis: q̃ & minet & uerberet. Ergo: hic tota ẽ idignatio poetæ. Perfusa: perlita & polluta. Emẽdat hæc: nitida hæc facit. Semodio: ẽ. n. semodi', q̃si semis modius. Mart. Hos fastus, animo lq; dat Sabello Farris semodi', fabæque fresæ, Et thuris, pipisque tres selibræ. Scobis: scobis id est qd ab aliq̃ mã minutis simũ decidit, dũ aut p serrã secat, aut p terebrã pforat: nec nõ ex attritiõe laterũ scobs fit Pli. lib. xvi. ca. lxiii. Arida. n. lati', q̃ uiridia serris pter robur & buxum, quæ ptinacius resistunt, serrarũque dentes replent æqualit atc merti: qua de causa alterna iclinatione egerunt scobẽ. Columella in gnto: Antiqua terebra scobem faciebat. Heliogabalus: Scobæ auri, atque argẽti porticum strauit: ut auctor est Lampridius. Inuenitur ẽt Scobina: sed diuersa significatione: hoc est pro genere limæ. unde Victru. lib. iiii. Ad ipsumque coronẽ mẽsum in cidet lima, quæ scobina dt. unde eleganter Tertullianus in Apologetico sic scribit: At i Deos uestros, p oia mẽbra ualidius incũbunt asciæ, & runcinæ, & scobinæ &c. Aspiciat domum sine labe: qd ante omnia maxime est quærẽdum. Gratũ est: placet, inquit gignas liberos patriæ mõ cures ut bõis istituant artibus. Serpẽte Ciconia: exẽplis ostendit, quæ a teneris ãnis discunt firmiter mẽtib' inhærere, nec inde facile auelli. unde illud ẽ Horatii: Quo semel est imbuta recens seruabit odorẽ Testa diu. Pulli. n. Ciconiæ, quia a matre educati sunt, & assuefacti serpẽtibus, eundẽ uiuẽdi morẽ p totũ uitæ suæ cursum tenẽt, sicque apte docet tales esse liberos, q̃les a patribus instituuntur. Ciconia: auis est serpẽtibus inimica: cui ob exitiũ serpẽtiũ tm̃ honoris apud ueteres tribuebat, ut i Thessalia capitale fuerit (auctõ. Plinio) occidisse Ciconiã eadẽ pœna quę in homicidã. De uia: deorsum & lõge a uia. Ouid. Et cecinit mœsti deuia carmẽ auis. Vultur: uulturẽ triduo ãte, aut biduo uolare ubi cadauera futura sũt, auctor est Pli. lib. x. Plaut. i truculẽto: Iam q̃si uulturii triduo prius pdiuinãt, quo die esuri sient. Ex cadaueribus sibi escam querit, iterficit aũt nihil, nec destruit animãtiũ: uolucrib' ob affinitatẽ ẽt mortuis abstinet. lege Plu. in uita Romuli. Ad fœtus: ad pullos suos. Iumẽto: subaudi relicto ab iferiorib'. Nã iumẽtũ & canes relingt, & cruces ex qb' aliqd tm̃ auferi nõ totũ. Appellatiõe iumẽti ea cõiter itelligi m' aĩalia, quę hominẽ iuuãs dorso, ut equũ asinũ, mulum. Lactantius tñ Firmianus ait iumẽta dicta esse magnaꝝ unũ animalia a iuuãdo, q i excolẽda terra iuuarent. de iumẽtis superius dictum abunde. Magni quoque uulturis. i. cũ factus est magnus eodẽ se nutrit cibo, quo a parentibus est educatus pullus. Propria arbore: atque in arboribus non nidificãt uultures, sed in altissimis rupibus. ut scribit Pli. Famulę Iouis. i. aqiæ, quæ Iouis armigeræ dicunt secundũ fabulas, q in bello gigantẽo Ioui aduersus gigantes fulmina minis strasse ferunt. Pli. uero ait ideo Iouis appellari famulas, q̃ a fulmine nõ tãgũtur. Ponitur cubili. i. pupillis existẽtib' in cubili. i. nido: ut sit datius. ut illud apud Mart. Tota mihi ponatur anas. Inde aũt cũ se matura leuabit, Ordo ẽ: Progeies festinat ad illã pdã, quã pmũ gustauerit rupto ouo, cũ leuabit se matura ide. i. excubili. Matura: adulta & uolatilis. Gustauerit ouo rupto. i. cũ nata ẽ rupto putamie oui. qd rostello a pullo pforat cũ excludit. Aedificator: uariis exẽplis ostẽdit liberos uestigia pñtũ sequi solere. Cẽtronius: hic erigendo ædificia igẽs patrimoniũ absumpsit: fili' secut' uestigia pñis qd reliquũ ab eo relictũ fuerat, ædificãdo totũ attriuit. Caieta: oppidũ littorale Cãpãiæ. Curuo littori: uerbi Etimologiã epitheto expressit. Nã (ut Strabo ingt) Caietã noiauerũt ueteres, qm̃ curua oia caietas Lacões appellauere. Virg. tñ a nutrice Aeneæ Caietã noiatã esse cecinit: Tu quoque littorib' nr̃is Aeneia nutrix Aeternã moriẽs famã Caieta dedisti. Diodo. uero ait ab Argõautis ædificatã fuisse. Tyburis arce: i mõtib' enĩ sitũ ẽ Tibur nõ lõge ab urbe Roma. Prænestinis: Pręneste. n. ciuitas est nõ lõge ab urbe Roma, quondã Stephãe: & Polystephãos a copia coronaꝝ apellata. Stra. In Romæ uero ɔ̃spectu sũt Tybur: pneste, Tusculũ. Gręcis marmorib': ex Laconia petebat marmor uiride & ptiosũ. cũctis que hilari'. auct. Pli. Papi. i Sil. de balneo Hetrusci sic: Vix loc' Eurotæ uiridi: itelligit. n. marmor Laconiũ. Lõgeque. nã & ex Aegypto, armẽia, & Numidia marmora petebant. Aedẽ Fortunæ: docet Pli. lib. xxxvi. Aedẽ Fortũæ Romæ ptiosissimo marmore extructã fuisse: sed hoc loco poeta intelligit de tẽplo Fortunæ præ

Marginal notes: Verticulum — Ostracũ — Pauimẽtum — Semodius — Scobs — Scobina — Vultur — Aquila Iouis armigera — Caieta — Tybur — Præneste — Fortunæ ædes

nestinæ: ut ædificia, q in agro Prænestino, Tyburtinoq; erigebant a Centronio, recte cõparent templo Fortunæ pnestinæ, & templo Herculis Tyburtini. Tẽplũ illic fuisse Fortunæ docet Silius: Sacrisq; dicatũ Fortunæ Præneste iugis. inde & dari certa responsa ostẽdit Papinius in Siluis: Et pnestinæ poterant migrare sorores. Ꝑ De qbus & Propertius lib. ii. Nam quid Prænestis dubias o Cynthia fortes: Quid petis Aeaci mœnia Thelagoni: Strabo in qnto: Habet Præneste Fortunæ templum illustre: ubi certa eduntur oracula de qbus ita scribit Tranquil. in Tiberio: Vicina uero oracula disiicere conatus est sed maiestate pnestinarum sortium territus destitit. Ꝑ Herculis: ædẽ Herculis & musarum extruxit Martius Philippus Augusti uitricus. auctor est Tranquil. in Augusto. Romæ Herculi etiam Domitianus tẽplũ erexit magno impẽdio: ubi se coli uoluit. unde Mart. Herculis in magni uultus descẽdere Cæsar. uerum hoc loco (ut dixi mus) poeta intelligit de templo Herculis: q d Tibure fuit cum bibliothecha uaria librorum supellectile referta. de qua Gellius lib. xviii. ca. v. unde & Tibur Herculeum appellatũ est, q Herculi dicatum fuit. Mart. Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris. Strabo in quinto. Tybur inquit Herculeum est. Ꝑ Posides: hic Claudii Cæsaris libertus fuit. de quo Tranquil. sic. in Claudio: Libertorum pcipue suspexit Posidem spadonem, quem & Britannico triumpho inter militares uiros hasta pura donauit. Hic in tãtas euectus est opes ut luxu insanas ædificiorum extructiones, superaret. In littore Baiano (ut tradit Pli.) balneas extruxit, quæ Possidianæ uocatæ fuerunt, accepto noie ab eodem Claudii Cæsaris liberto Ꝑ Capitolia nostra: aut nostri tpis, quæ antea incensa cum fuissent, magnificẽtius fuerunt restituta a Domitiano, aut reuera nostra dixit: hoc est Romana, quia & Capuæ alia fuere Capitolia. de quibus Silius in. xi. Monstrant Capitolia celsa, Stellantesq; docent campos. Trãquil. in Tiberio: peragrata Campania, cum Capuæ Capitolium, Nolæ templum Augusti dedicasset. Idem in Caligula: Capitolium Capuæ idibus Martiis de cælo tactum est fuit & Capitolium Beneuenti. de quo ita Suetonius de claris grammaticis & rhetoribus: Statua Orbilii Beneuenti ostenditur in Capitolio ad sinistrum latus marmorea, habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scriniis. Ꝑ Dum sic habitat: dum ædificia tam luxuriosa sibi ædificat habitanda. Ꝑ Rem: patrimonium. Ꝑ Partis relictæ. i. opum. Ꝑ Turbauit: dissipauit. Ꝑ Villas: domicilia in agris. de quibus in prima Satyra. Ꝑ Quidam sortiti: alio exẽplo ostendit qd dictum est: tales esse filios, quales a parentibus instituuntur. Nonnulli, ingt, sunt, qui Romæ sacra Iudæorum colunt, & illorum seruant ritus exemplo parentũ, qui idẽ ante fecerunt. unde Trangl. in Domitiano: Prẽter cæteros Iudaicus fiscus acerbissime actus est: ad quẽ deferebant, qui uelut professi Iudaicã intra urbẽ uiuerente uitã: uel dissimulata origine imposita gẽti tributa nõ pependisset: inter fuisse me adulescẽtulum memini, cũ a procuratore frequẽtissimoq; cõsilio inspicerẽt nonagenarius senex an circũ fectus esset. Sicq; poeta p trãsitũ religionẽ Iudeorum, & eius cultores irridet, adq; subsannat. Tria autẽ percurrit in qbus Iudaicæ religionis sacramẽta cõsistunt, quæ oia a Mose, tradita sunt Iudæis: sed alio sensu, q ipsi accepere. hæc aũt fuere: ut. s. Sabbatis gesceret uacui ab oi ope, circũciderent, & carne suilla abstinerent. Ꝑ Sabbata. i. Iudeorum festa. Nã Sabbatũ figuræ Iudeorum ges dr. Moses eni Damascena patria antiq; repetita mõtẽ Sinai occupauit, quo septẽdie, ieiunio p deserta Arabiæ cũ populo suo fatigatus cũ tãdẽ uenisset, septimũ diẽ more gẽtis Sabbatũ. i. diẽ q̃e is appellatũ in oẽ æuum ieiunio seruauit & gẽte, qm illa dies famẽ eis, errorẽq; finierat. De eo ieiunio ita scribit Tranq. in Augusto: Et rursus ne Iudæus quidẽ mi Tiberi tã diligẽter Sabbatis ieiuniũ seruat, q hodie ego seruaui: de Mose multa Iustinus lib. xxxvi. Strabo. lib. xvi. Iosephus i libris de antiqtatibus Iudeorum Eusebius lib. viii. pparatiõe euãgelica. Cor. Tacitus. lib. xxi. Lactãtius Firmi. lib. iiii. capi. xvii. Qui scribit a Iudæis iræ, atq; inuidiæ plenis Christũ accusari, q legẽ Dei per Mosen datã soluceret. i. q Sabbatis non uacaret operans salutẽ hoium, q circũcisionẽ uacue faceret: q absti netiã suillæ carnis auferret, a sabbato igitur Sabbatarii sunt appellati. unde Mart. Ieiunia Sabbatariorum. Ꝑ Nil pter nubes: uidet hoc dictũ in æmulationẽ Aristophanis, q i Comœdia, quã Nephelas. i. nebulas appellauit, i ducit Socratẽ colere nubes: ut sit manifesta irrisio Iudæorũ. Non q oino nubes colant, sed ut ostẽdat eos Iegẽ cœre a cæteris cultu diuino. q. d. adorant Deos quos nõ uidẽt, aut reuera (qd maxime pacet) ad id respexit q Deus apparuit Mose in nebula totum montem Sinai tegente per sex dies, qui septimo die uocauit Mosen ex medio caliginis, ingressusq; Moses in medium nebulæ ascendit in montẽ, fuitq; ibi. xl. diebus. & . xl. noctibus: ubi a Deo accepit tabulas lapideas, legẽ & mãdata q scripsit Deus, ut doceret filios Israel. uñ & Dauid in psalterio: Inuocabant dñm, & ipse exaudiebat eos, & in colũna nubis loquebat ad eos. Et idẽ alibi: Inclinauit cælos & descẽdit, & caligo sub pedib' eius, & posuit tenebras latibulũ suũ i circuitu ei' tenebrosa aq i nubib' aeris. Iudæi ergo nubes adorabãt, qa De' i nubibus p eis apparebat. uñ illud Mosẽ in numeris: Nubes tua ptegat illos, & in colũna nubis pcedes eos p diẽ, & in colũna ignis p noctẽ quãuis nõ sit uerisimile poeta ẽt sciuisse. Ꝑ Numẽ cæli: hoc dicit qa nihil præter fola unũ dõs taxat numẽ (ut scribit Tacitus ultimo lib.) intelligũt, pfanõs, qui Deũ imaginas mortalibus materiis in spẽs hoium effingant solũ illud, & æternũ, neq; mutabile, neq; iteritur. igit nulla simulachra urbibus suis nedũ tẽplis sunt: nõ regibus hæc adulatio: nõ Cæsarib' honor. Poeta igit eos irridet, qsi nõ recte sentiẽtes, qui unũ tm Deum agnoscãt, cũ Romãi, cæterẽq; nationes plurimos qsi aleiore cõsilio colãt Deos. uñ est illud Plinii in. xiii. cap. iiii. Iudæa gens cõtumelia numinũ insignis. Nã Iudæi unũ tm Deum colunt. uñ est illud in diuinis scripturis. Vnus Deus Hebræorum, & creauit oĩa, atq; terram stabiliuit, & fundauit Maria. De quo sic ẽt Apollo quodam oraculo meminit, ut ẽ apud Eusebiũ de ppåratiõe euãgelica: Chaldæis q uera esset sapiẽtia tm: Hebræi q ipsis cõcessum agnoscere pura Aeternũ, q mẽte colũt, regẽq; Deũq;. Ꝑ Nec distare putãt suillã carne: carne eni suilla abstinẽt Iudæi. De cuius rei istituto sic scribit Tacitus lib. xxi. Sue abstinẽt Iudæi memoria cladis, q ipsos scabies quõdã turpauerat, cui id animal obnoxiũ. uerum (ut tradit Lactãtius) cũ Deus Iudæos carne suilla abstinere iussit id potissimũ uoluit intelligi: ut se a peccatis, atq; immũdiciis abstinerẽt. Est eni lutulẽtũ hoc aial & imũdũ, nec unq cæli: aspicit, sed in terra toto corpore, pectũ, & ore uetris p & pabulo seruit, nec ullũ aliõ dũ uiuit pstat usum põt, sicut cæteræ animãtes &c. Interdixit ergo ne porcia carne uterenť. i. ne uitã porcorum imitarenť, qui ad solam mortẽ nutriuntur, ne uẽtri ac uoluptatibus seruiẽtes ad faciendã iustitiã inutiles essent, ac morte afficerẽtur. Itẽ ne fœdis libidinibus imergerẽtur, sicut sus, q se cœno ingurgitat, uel ne terrenis seruiãt simulachris, ac se luto ingnẽt. Ꝑ Pater abstinuit: cui' uestigia p oia sequtur. Ꝑ Præputia ponũt. i. circuncidũtur more Iudæorum ex Mosẽ sacerdotis instituto. de quo sic Strabo: A successoribus Mosẽ ex supstitiõe instituti carniũ abstinẽtiã, a qbus abstinẽt: & circũcisiones & excisiones, & si q̃ sunt huiusmodi alia. De quo sic ẽt Tacitus: Circũcidere genitalia istituere, ut uniuersitate noscãtur. Suetõius loquẽs de Iudeis i Domitiãõ: Interfuisse me adolescẽtulũ memini cũ a pcuratore, frequẽtissimoq; cõsilio i spiceret nonagenarius senex an circuncisus esset. Cæterũ (ut auctor est Lactã.) figura circũcisionis erat, ut significaretur nudãdũ esse pectus. i. apto & simplici corde oportet nos uiuere: qm pars illa corporis, q circũcidit, hẽt quãdã similitudinẽ cordis, & est pudẽda. Et ob hãc cãm Deus nudari eã iussit, ut hoc argumento nos admonerẽt, ne inuolutũ pectus haberemus. i. ne qd pudendũ facinus intra conscientiæ secreta uelemus. Deus ergo circũcisionem a carne mortali ad aiam transtulit, quæ sola metsura est. Præputiũ (ut diximus illi: Mox & præputia ducit) ea pellicula appellatur, q glãdem in coite tegit, & repuci potest. Ꝑ Arcano uolumine: pentateucũ itelligit. signq; uolumina ueteris testamẽti a Mose conscripta. uidelicet, Genesim, Exodũ, Leuiticũ, Numeros, Deuteronomiũ. Dicitũ aũt pentateuchũ a πέντε qnq; & τεῦχος uolumen in quo Deus leges dedit Mosæ, q secuebantur in arcanis. gas Moses tradidit Iudæis. Ꝑ Nõ mõstrare uias: soluit, i gt Moses Iudæos adeo ab oi alia religiõe esse auersos, ut ne cõmercium qdem ullum haberẽt, nisi cũ eo, q eadẽ sacra coleret, nec uiã erranti, nec ignẽ, nec aquã quærenti monstrarent, qd & si cõtra oẽm sit humanitatẽ putauit tñ Mosen non indignum uideri aduersus eos, q sacra sua nõ colerẽt. Hoc ẽt est ex historiã. nam cum scabie Aegypti, porriginisq; uexarentur, Hamonis respõso moniti Mosen cũ ægris, ne pestis ad plures serperet terminis Aegypti pellunt. Dux igitur exulum factus Mosen, sacra Aegyptiorum furto abstulit, repetitaq; (ut pauloante diximus) Damascena patria antiqua montem Sinai occupauit Et quia metu cõtagionis pulsos se ab Aegypto meminerant, ne eadem cã inuisi apud incolas forent: cauerunt, ne cum peregrinis cõl carent. quod ex cã factum: paulatim in disciplinam, religionemq; conuertit. Et ut sibi in posterum gentem firmarent, nouos ritus, contrariosq; cæteris mortalibus indidit ita, ut ne Iudæi conuerfarẽtur cum Samaritanis, ob eãq; rem mulier Samaritana (ut scribit diuus Ioannes) denegauerit aquam Christo tanquam Iudæo dicens sic

Sponte tamen iuuenes imitantur cætera, solam
Inuiti quoq; auaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra,
Cum sit triste habi tu, vultuq;, & veste seuerum.
Nec dubie tanq̃ frugi laudatur auarus,
Tanq̃ parcus homo, & rerum tutela suarum
Certa magis, q̃ si fortunas seruet easdem
Hesperidum serpens, aut ponticus. adde qđ hũc, de
Quo loquor, egregiũ populus putat, atq; verendũ
Artificem, quippe his crescunt patrimonia fabris,
Sed crescunt quocunq; modo, maioraq; fiunt
Incude assidua, semper ardente camino,
Et pater ergo animi felicis credit auaros
Qui mirantur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putant, iuuenes portatur, vt illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Sunt quędam vitiorum elementa, his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediscere sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum,
Seruorum uentres modio castigat iniquo
Ipse quoq; esuriens, neq; enim omnia sustinet vnq̃
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio seruare minutal
Septembri, necnon differre in tempora cœnæ
Alterius conchem æstiui cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio, putriq; siluro,
Filaq; sectiui numerata includere porri
Inuitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quo diuitias hæc per tormenta coactas?

Quo modo tu Iudæus cũ sis, bibere a me poscis, q̃ sum mulier Samaritana? nõ enim cõueniunt Iudæi Samaritanis. Philostratus lib. 5. in uita Apollonij Thyanei de Iudæis sic scribit: Qui enim uitã a cæteris separatã uiuentes, neq; mẽsa cũ cęteris, neq; sacris, neq; cerimonijs ullis comunicãt. Hic ergo est q̃ poeta ait: Transgressos in morẽ Iudęorũ seruare ius iudaicũ, moresq; ɔtrarios cęteris mortalibus, ut nõ mõstrent uias errantibus &c. Apud Athenienses piaculũ erat nõ mõstrare uiã erranti: carmẽ erat apud ipsos, qđ in publicis cãtabatur sacris, pnunciabaturq; eos esse ipios & execrabiles, q uiã nõ mostrarent. unde Cic. in. 3. offic. Quid. n. est aliud errãti uia nõ mõstrare, qđ Athenis execrationibus publicis sancitũ est. Eadẽ sacra: eosdẽ Deos & cerimonias.

Verpi — Verpos hoc est Iudæos, q auersa pellicula, q̃ in circũcisione mutilañ, sunt denominati. Mar. Delapsa est misero fibula, uerpus erat. uñ ẽt

Verpa — uerpa capit pro mẽbro uirili. Poeta in Priapeijs: Tot uerpas tibi dedicat salignas. Mar. Incipit i mediõs meiere uerpa pedes. uñ etiã

Apellæ — apellæ noiant, qsi sine pelle. Hora. Credat Iudęus appella. Idẽ ẽt dicũtur

Recutiti — recutiti a restituta cute post circũcisionẽ. Ide illud Persii: Recutitaq; sabbata palles. i. Sabbata Iudæorũ recutitorũ. Mart. Nec recutitorũ fugis inguina Iudæorũ. a restitutiõe igit nouæ cutis Mart. ẽt dixit: Nec ruptæ recutita colla mulę. Sed pater in cã est cur fil' hęc Iudæorũ istituta seruet. Septia lux. i. Sabbatũ ipsum. qđ adeo supstitiose Iudæi seruabant, ut irruẽte Tito p Sabbatũ arma noluerint attigere. eũ diem latini Saturni diẽ noiant. uñ Frontinus in Stratagematis: Diuus Augusti. Vespasianus Iudæos Saturni die, quo nefas eis ẽ quicq̃ seriæ rei agere, adortus superauit. Ignaua: feriata & otiosa sine aliquo opere. Vllã partem uitæ. i. nihil fecit quo uita humana indigeat. unde Iudæi Christum dominum nostrum accusabant q in die festo cæcum sanasset.

VERRE. i. uirgis purga. pauimentũ. i. aream domus. ostende columnas nitidas & aranea arida. i. stribũda: uel ex uetustate exsiccata: aut mortua descẽdat cũ tota tela. hic lauet argẽtũ. i. uasa argẽtea. & alter tergat uasa aspera. i. anaglypta: hoc est desuper sculpta & habẽtia caprũ extantẽ aut aliud signũ. Ergo tu miser trepidas ne atria fœtida stercore canino displiceat oculis amici uenientis. nec. i. ne. porticus sit perfusa luto. & tñ unus seruulus emẽdat uel emũdat hoc est emẽdare põt: hæc. s. pro qbus trepidas: hoc est auferre imunditiã uasorũ. uno semodio. i. dimidio modij. scobis. i. pulueris decidentis a scobina, seu lima. & tu nõ agitas illud: ut filius aspiciat domũ tuã sanctã sine oi labe. & carentẽ. i. uacantẽ oi uitio. gratũ. i. acceptũ & utile est q dedisti patriæ & populo ciuẽ. s. filiũ tuum. si facis ut sit idoneus patriæ. utilis agris. i. agriculturæ: & utilis rebus bellorũ & pacis agẽdis. Intererit. i. distabit plurimũ. qbus artibus, & qb' moribus tu instiputas. i. imbuas: & primũ erudias hũc. s. filiũ tuũ. qđ pbat exẽplis naturalibus. Ciconia nutrit pullos suos serpentei & lacerta inuẽta p deuia rura: & illi. s. pulli qrunt eadẽ ãialia. pẽnis sumptis. i. ut primũ uolare cœperũt. Vultur. i. illa auis rapax. pperat ad fœtus. i. ad pullos suos: & affert partẽ cadaueris: & hoc iumẽto mortuo. s. & canibus mortuis. & crucibus. i. in furcis & patibulis suspẽsis relictis. hic. i. hmõi cibus. s. cadauer. est ggro: qa ipso nutritus est quoq;. i. ẽt. cib' magni. i. effecti magni adulti ulturis & pascẽtis se. cũ i. qñ facit iã nidos i ppria arbore. i. i q̃ ipse suos pullos habet. Sed famulæ Iouis. s. aqlæ: & generosæ aues sup. aliæ: ut accipitres. uenãtur i saltu. i. ubi ferę saliũt. leporẽ aut capream. i. caprã siluestrẽ. pda

ponitur tñc. i. anteq̃ plumescãt cubili. i. in nido pullorũ. aũt p sed. cũ pgenies matura. i. apta ad uolandũ. leuabit se inde. i. ex illo cubili, seu nido. ipsa festinat stimulãte fame ad illã pdã, quã gustauerat primũ: uel quã gustauerat ouo rupto. pmũ. i. ut primũ exiuerat ex ouo rupto. Cẽtronius uir ille diues erat ædificator. i. nimis sumptuosus in ædificijs cõstruendis. & parabat alta culmina uillarũ. i. domorũ rusticarũ. mõ. i. aliqñ i littore curuo Caietæ. i. illius portus maris sic a nutrice Aeneæ appellati: & nũc in summa arce Tyburis: & nunc in mõtibus Prænestinis: & hoc ex marmoribus græcis utpote laconicis. petitis. i. qsitis lõge. uincẽs. i. excellẽs ędẽ Fortunæ & Herculis: q sumptuosissime tñ extructa erat. ut Posides spado. i. eunuchus. uicebat nra. i. romana capitolia. Ergo cũ Cẽtronius habitat sic. i. tã sumptuose: & i totis locis. ipse iminuit rẽ. i. diuitias suas. & fregit. i. ɔsumpsit opes suas. nec tñ erat parua mẽsura partis. s. diuitiarũ relictę filius ipsius Cẽtronij amẽs. i. nullã ratione hñs. turbauit. i. dissipauit. totã hanc. s. partẽ derelictã a patre. dũ attollit. i. erigit nouas uillas meliore marmore q̃ pater. Quidã. s. Iudæi. sortiti. i. quadã sorte hñtes patrẽ. s. quẽuis Iudęũ aut iudaizantẽ. metuentẽ. i. religiose colẽtẽ Sabbata. nil adorãt pter nubes, & numen cæli. i. nullũ simulachrũ: sed solum Deũ, q in nube apparuit. nec putãt suillã. i. porcinã carnẽ distare humana. i. ab humana carne: quia ab utraq; æqualiter abstinẽt. q. s. carne suilla. pater. i. genitor ei' abstinuit. & ipsi ponũt mox. i. statĩ natu. octauo. s. die. mox postq̃ fidẽ acceperũt. pputia. i. priorẽ pelliculã uirilĩũ. ipsi aũt soliti cõtẽnere leges Romanas: ediscũt & seruãt & metuũt ius Iudaicũ qđcunq; Moses tradidit uolumie arcão. i. Iudæis occultato. ediscũt inq̃ nõ mõstrare uias nisi colẽti eadẽ sacra. (Sũt eni Iudæi adhuc hodie nimiũ amatores sui: usq; adeo, ut gratis iter se cõmodẽt: cæteris uero ad usurã.) Et deduce solos uerpos. i. Iudeos uertẽti pelle circũcisos ad fontẽ qsitũ a uiatorẽ. s. in Iudæa: ubi aquarũ penuria est. Sed pater est i cã: cui patri. s. quęq; septima lux. i. qđlibet Sabbatũ fuit ignaua. i. sine oi opatiõe. & nõ atigit ullã partẽ uitæ. i. nihil eo die opatus est: quo se uiuere significare posset.

SPOnte tñ iuuenes: iuuenes, inqt, p reliq oia parẽtes spõte sua imitant: auariã aũt cũ p ætatẽ oderit, cogũtur ẽt iuiti exercere. sicq; imẽsam patrũ cupiditatẽ: & pnitiosã humani generis disciplinã notat. — IOAN. BRIT.

Cætera. s. uiuẽdi uestigia, & istituta, & cæteros mores. Fallit. n. uitiũ specie uirtutis: fil', igi, & auaritia iscius exercet, qa pater, quæ auaritia ẽ: parsimõiã appellat: sicq; filius falliĩ, qa uitiũ nõ recognoscit ut uitiũ: sed auaritiã exercet, putãs nõ esse auariã, sed diligentiã quãdã & uirtutẽ acqrẽdi. Nã uitia cũ uirtutib' sunt adeo finitima, ut ipsa ppinqtate plerunq; fallãt, & p uirtutibus habeanĩ, nã auarũ p parco, pdigũ p liberali uocamus. Erram' inqt, & dũ conamur uerã uirtutẽ seq, in uitia uirtuti uicina icurrimus nã auaritiã ãplectimur putãtes ea esse parsimoniã. Imitatio est Horatii: Decipimur specie recti. Seneca in Prouerbiis: Timidus cautũ se uocat: sordidus parcũ. Vmbra. i. imagie. Na cũ uirtute nescio qd habeĩ uideĩ similitudinis, q acqrit. Cũ sit triste habitu. i. ipsũ uitiũ auaritiæ. metaphora sũpta ab habitu exteriore. Nã habitus & uultus hois seuerus decepit plerũq; te, qa putas eũ talẽ esse itrisecus, qlis apparet extrisecus. Nã & diligẽtia illa acqrẽdi extrisecus uĩ laudabilis. sed si attẽdas itersaneã cupiditatẽ iuenes nihil delectabibus. Nec dubie: idubitãter qdẽ auarus laudaĩ tanq̃ frugi: hocq; cũ risu: eaq; pnunciatiõe, qua aliqd solemus iprobare. q. d. laudatur is, q maxie uituperãdus est.

¶ Auarus: licet auarus nefanda sit cupiditate: tñ quia ad acquirēdū
uidetur esse uigilātis & solertissime industriæ laudatur, ut homo uti
lis: q̃a per summā uirtutē, & industriā uidetur acqrere. Nā acquirere
iuxta mortaliū cōcupiscentiam magnæ est uirtutis. unđ illud est Oui
dij. Nō minor est uirtus q̃ quærere, parta tueri. ¶ Tanq̃ parcus: nā
Parsimo nia — parsimonia nomen habet uirtutis. Virg. Atq; apibus quāta expe
rientia parcis. Est.n. parsimonia scientia uitādi sumptus superuacuos
uel ars re familiari moderate utēdi. Sene. ¶ Certa magis: hoc a poe
ta dictū cū gestu ridentis tam sordidā diligētiam. ¶ Serpens Hespe
ridū: nā Hesperides q̃ tres fuere. s. Ægle, Heretusa, & Hesperetusa fi
liæ Hesperi fratris Atlantis, hortos habuere in Oceano Atlātico fe
rentes mala aurea, quę a serpēte peruigili custodiebātur, illuc Her
cules cū imperio Eurysthei peruenisset, occiso serpente, poma abstulit.
¶ Aut pōticus: nā apud Colchos in Pōto ubi Aetarex pater Medeæ
regnauit, I tēplo Martis pellis uelleris aurei suspēsa olim fuit a Phri
xo, quā tauri ignē spirantes una cū dracone dicitur custodisse. Eā
Iason, occiso opera Medeæ dracōe sustulit. ¶ Adde q̃ hūc, de Quo
hoc etiā summa cū indignatione infertur, q̃ malus ut bonus lau
detur. ¶ Verendū. in honore habēdū, ut hoiem solertissimū. ¶ Quip
pe his: nec mirum, inq̃t, est si i pretio sunt tales, & laudātur, ut opti
mi artifices nam hi quidē sunt qui patrimonia norunt ampliare: &
proinde io pretio sunt. iuxta illud Ouidij: In pretio p̄tium nunc est:
dat cēsus honores: Census amicitias: paup ubiq; iacet. ¶ Quocūq;
modo. i. per fas & nefas. ¶ Incude assidua: metaphora sumpta a fa
bris ferrarijs, qui assidue cudēdo ferrum extēdūt. ergo incude labo
re & solertia. ¶ Ardente camino. i. animi cupidine flagrante. ¶ Et pa
ter ergo: sensus est: Cum ergo patrimonia solertia, & diligentia am
pliētur, pater appellat, creditq; auaros felices utpote diuites: & qui
mirentur & amplectantur opes: & qui nullū pauperem inter felices
numerēt: & p̄inde hortatur filios, ut eādem uitæ sequātur uiam. le
gēdū enim est hortatur numero singulari. ut sic exponas. Pater hor
tatur iuuenes ut imitētur uestigia auari. ¶ Mirātur: suspiciūt. ¶ Iuue
Secta — nes: filios adolescentes. ¶ Sectæ: quā tenēt auari a sequēdo dicta est
secta. ea proprie est philosophorū. qui eni Platonis dogma tenebāt,
platonicā sectam tenere dicebātur: qui Socratis, Socraticā. Seneca
ad Lucilium. ¶ Sunt quædā uitiorum elemeta: auari, inquit, non sta
tim filios ad extremas sordes producūt, sed quædam habent prin
cipia auaritiæ, quæ paulatim teneris puerorum mētibus insinuant.
Elemen ta — ¶ Elemēta: principia. Bene autē elementa principia appellamus. ex
quatuor enim elemētis omnia principiū suū habere dicuntur. ¶ Sor
des: proprie dicūtur maculæ in uestibus. sed metaphoricos ad ani
mō transfertur uocabulū: ut pro auaritia ponatur: quæ non minus
hominis animō polluit, q̃ sordes uestimenta. Horat. Sordidus a te
nui multum distabit. ¶ Seruorum uētres modio castigat: defraudat
seruos cibarijs suis. Nā seruis quaterni modij dabātur frumenti io
Dimen sum — mense: & id dimensum dicebatur. Vnde Terent. De dimenso suo,
suum defraudans Genium comparsit miser. Hæc Donatus. ¶ Ipse
quoq; qui dominus est. ¶ Neq; enim sustinet: tanta, inquit, auaritia
premitur: ut oe frusta quidem mucida panis sustineat comedere ac
Minutal — si dicat nō magis ijs abstinet, q̃ rebus delicatis. ¶ Minutal: genus cō
dimenti est: quod ex rebus minutim concisis fiebat (ut docet Api
cius) uarijs generibus & nominibus. inter cætera fiebat unum mi
nutal marino pisce, liquamine, oleo, uino, porris capitatis, corian
dro. Dicebatur Tarentinum, Marianū, dulce ex citreis. Minutal itē
ex iecinoribus & pulmonibus leporis. a uarietate eorum uarium di
citur a Martiale. ¶ Septembri: tempore autumnali, quo obsonia ma
xime corrumpuntur, & hominum corpora morbis sunt obnoxia.
Conchis — ¶ Conchem. i. fabam uiridem. ut diximus in. 3. Saty. Cuius cōche
tumes. De qua Mart. Si spumet rubra cōchis tibi pallida testa: Lau
torum cœnis sæpe negare potes. Alij sentiunt genus esse legumi
nis non absimile lenti. ¶ Signatam: custoditā impresso signo aduer
sus fraudes seruorum. Cuius consuetudines sic meminit Cicer. in
epist. Sicut olim matrem meam facere memini, quæ lagenas etiam
inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim
essent exiccatę. Sic & Plaut. in Persa: Nam id demum lepidum est,
triparcos homines uetulos, auidos, aridos bene admordere: qui al
lium seruo obsignant cum sale. Horati. Et signo læso non insanire
Lacertus — lagœnæ. ¶ Lacerti: piscis est ex Bætica: saxetanus dicitur a patria
ubi capitur: pauperibus cum conche ut uilissimus cibus apponeba
tur. Martia. Cum saxetani ponatur cauda lacerti: Et bene si cœnas
conchis iuncta tibi est. ¶ Æstiui: quo tempore obsonia putrescunt.
¶ Siluro: piscis est peculiaris lacus Hilidis, quem efficit Nilus. Ibi. n.
reperiuntur Alabetæ, Coracini, Siluri, Crocodilus quoq; auctor

Pli. lib. 5. ¶ Includere: custodire inclusa. ¶ Fila numerata. i. ip sum por
rum numeratum, ne furtim imminuatur. Filum autem appellat, q̃
porrum sectiuum tenue sit, & exile ad differentiam capitati quod
crassius est. De quibus multa Columella lib. 12. Plin. lib. 19. ¶ Inui
tatus ad hæc: adeo, inquit, sordide uiuit, ut huiusmodi epulis men
dicus abstineret si inuitaretur. Sicq; hominis auaritiam exaggerā
do detestatur. ¶ De ponte. i. aliquis mendicus. Nam i pontibus pau
peres solent mendicare. ut diximus illic: Dirusq; a ponte satelles.
Ordo autem est: Aliquis de ponte inuitatus ad hæc, negabit. s. ueni
re. ¶ Sed quo. ostendit extremæ illum esse dementiæ: qui nimia par
simonia conseruat, quæ prodigi hęredes absumant. De quibus sic
etiam Horat. Absumet hæres cecuba dignior, Seruata centum cla
uibus & mero Tinget pauimentū superbo pontificum Potiore cœ
nis. ¶ Sed quo diuitias. i. ad q̃d diuitias coactas per tot labores uis
habere, si ijs uti non uis? sicq; hominis (ut dixi) stultitiam insectan
tur qui duriter, ac parce uiuit ut hęredibus relinquat diuitias. ¶ Per
hæc tot tormenta: per tot sudores & labores.
¶ SPONTE tamen iuuenes &c. Ostēdit perniciē auaritię, quæ — ASCen.
prudētię: & frugalitatis speciē præ se fert: & ad quā iuuenes nō sua
natura (est enim senectutis uitium: quia in nobis uitia decrescunt
omnia, solam præter auaritiam) sed a parentibus instigati accedūt
q̃d reprehendit poeta. Ordo est: Iuuenes tñ imitātur sponte. i. ex p̄o
pria natura, cętera sup. uitia parentū. & iubētur a parētibus exerce
re inuiti. quoq;. i. etiā solam auaritiā. Vitiū enim auaritiæ. s. fallit. i.
decipit nos. specie. i. per speciem & apparentiā uirtutis. & umbra. i.
occultāte pernicie sua. uel umbra. i. obscura cognitione eius, q̃ bo
nū uidetur. cū sit triste. i. seuerū & graue habitu. & seuerū. i. nimis ri
gide sequens uerū. uultu, & ueste. i. cū auari ostentet semper, & præ
se ferāt speciē grauis, & prudētis uiri, & alti cōsilij. Nā ut ait Hora.
in epist. Hos solos aiunt sapere & bene uiuere: quorū Conspicitur ni
tidis fundata pecunia uillis. Nec auarus laudatur dubie. i. cū timo
re de opposito. sed certe & secure tanq̃ esset frugi. i. ad frugē: hoc ē
utilitatē & rem suā modeste respiciens. & tanq̃ hō parcus. i. mode
ste parcens. & tanq̃ tutela. i. custos suarū rerū. magis certa. i. certior
& tutior, q̃ si serpēs Hesperidū. i. qui custodiuit mala aurea Hesperi
dū: donec ea Hercules abstulit. aut pōticus sup. serpēs: q̃ custodiuit
aureū uellus: donec Iason ipsum abstulit. seruet. i. custodiat. easdē
fortunas. i. diuitias, q̃s auarus custodit. Adde q̃ populus putat hūc
de quo loquor. s. auarū seuere incedentē egregiū, aut uerendū artifi
cem: quippe q̃a certe patrimonia crescunt his. i. huiusmodi. s. auaris
fabris. Sed patrimonia sup. crescūt quocūq; modo ēt illicito & ne
fando: & fiunt maiora assidua incude: & camino semper ardente re
spicit ad fabros monetarios, unde metaphorā sumpsit. Et ergo pa
ter credit filios suos auaros felicis animi. qui mirantur. i. cum admi
ratione laudant & assequi uolunt. opes. i. diuitias. & hi putant nulla
esse exempla pauperis beati. i. nō debilem esse ullum, qui fuerit bea
tus & pauper. & hortantur iuuenes ut pergant. i. perseuerent: ire il
lam uiam, qua ipsi. & incumbere. i. ex toto studere & inhiare eidem
sectæ. i. professioni & studio. s. auaritiæ. Sunt quædam elementa. i.
principia & incitamenta uitiorum. & pater sup. imbuit. i. primū eru
dit per primam infusionem talis doctrinæ. protinus. i. statim ubi ca
paces sunt. illos. s. filios. his sup. elementis. & cogit eos discere mini
mas sordes. i. auarorum mores, qui sordidi uocantur. & docet mox
. i. paulopost. insatiabile uotum. i. desiderium acquirendi. Paruæ au
tem sordes sunt hæ. Castigat. i. attenuat uentres seruorum iniquo
modio. i. mensura iniusta frumenti eis danda singulis mēsibus. exi
stens quoq;. i. etiam ipse esuriens. neq; enim sustinet. i. patitur unq̃
sup. seruos consumere omnia frusta. i. fragmenta mucida. i. muco
re & situ perfusa panis cærulei coloris sup. s. marini: solitus serua
re medio Septembri, cum cibus citissime corrumpitur. minutal. i. ge
nus condimenti ex rebus minutim concisis. hesternum. i. pridianū
hoc est ex frustis carnium cœnæ præcedentis confectum. necnon
. i. etiam. solitus sup. differre in tempora alterius cœnæ. i. de una cę
na. usq; ad aliam conchem. i. uiridem fabam confrictam. signatam
. i. signo ipsius notatam. cum parte lacerti. i. piscis uilis. æstiui. i. qui
tempore æstatis maxime uellescit & putrescit. uel cum dimidio &
putri siluro. i. tali pisce & solitus includere fila porri sectiui. quod ui
lius est q̃ capitatum. numerata. i. cū certo numero apposita. aliquis
de ponte. i. mendicans in ponte. inuitatus ad hæc sup. cibaria. ne
gabit sup. uenire. Sed quo &cę. Docet auarorum insaniam, qui in
suam perniciem filios auaritiam docent: cum ab illis postea necen
tur. Ordo est: Sed quo. i. ad quem usum. coactas. i. accumulas aua
re diuitias per hæc tormenta seruorum scilicet.

¶ PHRENESIS

Cum furor haud dubius, cũ sit manifesta phrenesis,
Vt locuples moriaris egenti viuere fato?
Interea pleno cum turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit
Et minus hanc optant, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, cum rus non sufficit vnum,
Et proferre libet fines, maiorq; videtur,
Et melior vicina seges, mercaris, & hanc, &
Arbusta, & densa montem qui canet oliua,
Quorum si pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri, lassoq; famelica collo.
Armenta ad virides huius mittuntur aristas,
Nec prius inde domum, q̃ tota noualia sæuos
In ventres abeant, vt credas falcibus actum.
Dicere vix posis, q̃ multi talia plorent,
Et quot vænales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? inquit, tunicam mihi malo Lupini
Quam si me toto laudet vicina pago
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac punice passis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladiosq; Molossos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus, merces ea sanguinis, atq; laboris
Nullis visa vnq̃ meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ, saturabat glebula talis
Patrem ipsum, turbamq; casæ, qua fœta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quattuor, vnus
Vernula, tres domini, sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causæ, nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius vllum
Humanæ mentis vitium, q̃ sæua cupido
Indomiti census. nam diues qui fieri vult,
Et cito vult fieri, sed quæ reuerentia legum?
Quis metus, aut pudor est vnq̃ properantis auari?

IOAN. BRIT. phreneses ¶ PHRENESIS: morbus est, q̃ cõiuncta dementia est: incipit aut cũ æger q̃uis adhuc sapiat, tñ quasi ia uanas imagines accipiũt phreneticas. ¶ Viuere egenti fato: egenti sorte & paupe statu. Nihil pfecto est absurdius diuite auaro, qui uult in paupertate uiuere, ut moriatur diues. unde est illud Ciceronis in Catone maiore: Auaritia uero senilis qd sibi uelit intelligo: potest. n. esse q̃cq̃ absurdius, q̃ quo min⁹ uiç restat, eo plus uiatici quærere. ¶ Crescit amor: imitatio est Horatiana: Crescentẽ sequitur cura pecuniã. ¶ Et minus hãc optat: ostẽdit moraliter poeta pauperẽ ad opes parãdas minus anxiũ esse, q̃ diuitẽ. nec sine ratione. Nã q̃ in opibus nutritus est semper uretur ne ab his decidat, proindeq; semper cogitat non solũ, q̃ parta sunt cõseruare sed augere & multiplicare, pauperi uero q̃ diuitias nõ cognouit desiderio habẽdi minus excitat. ¶ Et melior uidetur. Sic Horati. de auaro: Quodq; aliena capella gerat distẽtius uber Tabescat Ouid. Vicinũq; pecus grandius uber habet. Seges ¶ Seges: seges pprie dicit eorũ seminũ ex quibus cõficitur panis, accipiturq; p ipsis frugibus, dũ adhuc in agris stãt Liui. ab urbe cõdita lib. 2. Forte ibi tunc seges farris dicit fuisse matura messi. Ouid. iãseges ubi Troia. Virg. Hic segetes, illic ue niunt felicius uuæ. Accipitur et seges pro omni terra parata ad frumentũ accipiẽdũ. quo significato accipit Virg. illic: Quid faciat lætas segetes: hoc est ipsam terrã unde Varro l. 1. rei rusticæ Bos domitus cã sit ut cõmodius nascatur frumẽtũ in segete, & pabulũ i nouali. Arbusta ¶ Arbusta: arbustũ nõ solũ apud auctores plerunq; capitur p loco arboribus cõsito sed maxime pro loco cõsito uitibus, & arboribus. uñ Columel. Arbustũ inter q̃dragenos pedes dispositũ esse puenit. Sic enim & ipsæ arbores, & appositæ uites melius coalescent, fructũq; meliorẽ dabunt. ab eo eleganter et Arbusta deducitur arbustare uerbũq; est agrũ arboribus conserere. Plin. Transpadanæ Italiæ populo, tilia acere, orno, carpino, quercu arbustat agros. ¶ Canet: albicat. ¶ Quos si pretio: ostendit poeta periculosum esse habẽtibus prædia iuxta potentẽ uirũ, q̃ importunitate & subdolis artibus cogũtur ea uẽdere. unde est illud Horatij in Odis: Quid qd' usq; proximos Reuellis agri terminos, & ultra Limites clientũ salis auarus. ¶ Si nõ uincitur: si nõ põt induci illo ptio, ut uẽdat ea. ¶ Aristas huius. s. domini ulcini. ¶ Lasso collo: ratio est q̃re famelica sint. iugo. n. colla subiecta diu habuerũt: ut inde p laborẽ ɔtracta sit fames. ¶ Domũ: subaudi abeũt ab ĩferiore. nã abeãt legendũ est sine aspiratione: ut noualia nõiatiui sit casus. Noualia ¶ Noualia: totç ipsç segetes. hypbole ẽ. Noualia aũt sunt agri, q (ut docet Pli. li. 18.) alternis annis serũtur. ¶ Sæuos fame exasperatos. ¶ Sed q̃ sermone: insultatio est poetç in auarũ. Sec cũ inq̃t, tot diuitiaa p multas iniurias parauεris, qui sermones sunt de te. ac si dicat ubiq; male audis, ubiq; ut iprobissimus laceraris. ¶ Quid nocet hoc inq̃t: uerba auari respõdẽtis. Nã infamiã auarus contẽnit. unde de

Auaro ita Hora. Sordidus ac diues populi cõtẽnere uoces Sic solitus, pplus me sibilat, at mihi plaudo Ipse domi, simulac nũmos ɔtẽplor i arca. Et alibi Iuue. i detestationẽ auaritiç: Quid. n. saluis ĩfamia nũmis. ¶ Tunicã mihi malo Lupini: auarus tãti facit diuitias: ut plr sç æstimet rẽ uel uilissimã, q̃ laudẽ & bonũ nomẽ i pauptate. Cõtra aũt uir bonus pluris facit bonũ nomen, q̃ diuitias multas. Est ergo sensus. Ego magis mihi uolo siliquã lupini, ac si dicat rẽ nulli⁹ momẽti pluris facio, q̃ laudari ut uir bonus in pauptate. ¶ Tunicã: folliculũ. ¶ Laudet me ut ul rum bonũ. ordo est. Laudet me secãtẽ. ¶ Paucissima farra exigui ruris: pauptatẽ summã his uerbis expressit. ¶ Pago: uilla. πηγὴ n. fons dicitur inde pagus. iuxta enim fontes uillæ fieri solent ob aquaç cõmoda. ¶ Scilicet & mẽte bis ironicos auaro rñdet poeta. Est aũt sensus: Licet diuitias tibi multas parauεris ita ut solus tñ possideas, q̃tũ uniuersus po. R. sub Tatio possidebat: nõ tñ poteris carere alijs icõmodis, & calamitatib⁹. Sic philosophice ostẽdit diuitias nõ esse eas, q̃ hoiem a corporis iuxta & mẽtis ægritudine queãt uẽdicare. neq; lõgiora, feliciorãq; tẽpora uitæ largiri. cũ diuitẽ maiores etiã curç comitẽtur. Est aũt imitatio Horatiana qui sic scribit in ep. stola ad Loliũ Nõ damus & fũdus nõ eris acer uus & auri: Ægrotç dñi deduxit corpore febres: Nõ aio curas ualeat possessor oportet: Si cõportatis rebus bene cogitat uti. ¶ Debilitate: debiles appellamus, qb⁹ aliqua mẽbra sint uel diminuta uel oblisa, ut alibi. Hic coxa debilis, ambos pdidit ille oculos. Debilis ¶ Post hæc. i. post ista morbos & & abaru calamitatũ carentiam. ¶ Quãtũ sub Tatio: ex modestia antiquorũ ostẽdit mores & auaritiã sui tpis acriter dãnãdã. sub Romulo. n. & Tito Tatio duce Sabinorũ, fœdere pcusso l urbẽ cũ Sabinis recept' fuit a Romulo, tãta rex modestia & parsimonia uiuebãt, ut (auctore Pli. lib. 18. ca. 2.) bina tñc iugera pop. Ro. satis essent, nulliq; maiorem modũ attribuerit. Dona et puta uerit amplissima iperatori ac forti ciuiũ, quãtũ quis uno die plurimũ circumaruisset. Columella tñ scribit in. 1. limine opis sui de agricolatione: C. Fabritiũ & Curiũ Dẽtatũ, alter Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis, alterũ Sabinis, accepta q̃ uiriti diuidebãt captiui agri septẽ iugera, nõ minus i dustriç coluisse, q̃ fortiter armis q̃uerãt. Pli. uero tradit Curiũ Dẽtatũ q̃ terna agri iugera uirit i pplo diuisisse, sibi deide totidẽ ɔstituisse dicẽtẽ, neminẽ ce dẽre, cui nõ tñ sufficeret. ¶ Mox ẽt fractis ætate: ostẽdit q̃ta fuerit frugalitate ueteres, q ẽt ætate & bello ɔfecti acceptis binis iugeribus in pmiũ ɔtẽti erãt, tanq̃ maximis donari diuitijs. Ordo est: Mox uix tãdẽ bina iugera dabãt' p multis uulnerib⁹ ẽt fractis ætate, & passis plia punica, uel Pyrrhũ imanẽ. ¶ Mox: deide. ¶ Passis plia punica: q arma aduers⁹ Pœnos gessissẽt. ¶ Pyrrhũ: Epirotaç regẽ, q cũ i auxiliũ Tarẽtinoç aduers⁹ Ro. arma tulisset. demũ post uaria plia a Cur. & Fabr. supatus i Grçciã reuersus ẽ, ubi dũ Argos oppugnaret, ictu tegulæ itereptus ẽ. Pyrrhus

Viuite contenti caſulis,& collibus iſtis
O pueri Marſus dicebat,& Hernicus olim,
Veſtinuſq́ ſenex,panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis,laudant hoc numina ruris,
Quorum ope,& auxilio gratæ poſt munus ariſtæ
Contingunt homines ueteris faſtidia quercus,
Nil uetitum feciſſe uolet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi,qui ſummouet Euros
Pellibus inuerſis.peregrina,ignota nobis
Ad ſcelus,atq́ nefas,quodcunq́ eſt, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus,at nunc
Poſt finem autumni media de nocte ſupinum
Clamoſus Iuuenem pater excitat,accipe ceras,
Scribe puer,vigila,cauſas age,perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo,nareſq́ piloſas
Annotet,& grandes miretur Lælius alas.

¶Moloſſos:Epiroticos. Nã Moloſſia pars eſt Epiri:ut diximus ſupe rius.¶Tandē hæc particula deſiderij ſignificationē habet:ut ſit poſt multū tpis & diutinos labores,refertur q́ ad effectū expectātus.Ci cer.Vix tandē legi literas dignas Appio Clodio.¶Bina iugera:nã (ut dictū eſt ex ſnia Plinij) bina tūc iugera po.Ro.ſatis erat.¶Mer ces ſanguinis.ſ.in plijs effuſi.¶Nullis uiſa minor:tāta erat,ingt,ani mi moderatione &paucis cōtēti ut ea merces licet exigua,nunq̃ uiſa ſit inferior meritis,q̃ in rēp. cōtuliſſent.¶Aut ingratę Curta fides patrię:nunq̃ putauerunt ſi dē patrię curtā eſſe in ſe.Et ordo eſt a ſuperioribus: Aut nunq̃ uiſa ſibi eſt fides curta pīæ ingratæ ut duo dicat neq́ patriā uiſam ſi bi īgratā.neq́ eius fidē ſibi mo dicā:aut (qđ non minus placet) ex affectu poetæ dictū.i.licet in grata eſſet patria, q̃ p meritis p̃ mia nō redderet,tñ tāta erāt ani mi moderatione,ut nunq̃ putarēt modicā eſſe reipu.i ſe fidem. ¶Saturabat: hoc dicit in deteſta tionē debitiarum ſui tpis.¶Talis glebula:tā modicū ſolū.¶Qua fœta iacebat Vxor: expone qua .ſ.caſa. ut ſit in q̃ caſa uxor etiā fœta iacebat:ut totū ſit ad laudē priſcæ frugalitatis,cū tā exiguis facultatibus etiā lāguidi optime fouerētur.¶Vnus uernula.i.ſeruulus unus īfans.Nā uernæ dīr ſer ui nati domi ex ancillis.¶Tres domini.ſ.infantes.¶Horū.ſ.triū do minorū.¶Magnis:per hoc oſtēdit p̄ter tres infantes,& alios fratres grādiores extitiſſe.¶Amplior:pp exhanelatū laborē.¶Et .p.i.nā ex poſito eſt amplioris cœnæ.¶Ollæ grādes:cacabi grādiores.¶Pul tibus:bene ingt pultibus:ut oſtēdat: lauta obſonia nō ſolita parari. Nā pulte trecētis annis ante uſum panis uixerūt Roman.ut ſcribūt Verius,& Pli.¶Noſtro nō ſufficit horto.i.ampliores nūc habemus hortos,q̃ antiq habuerūt agros:uñ eſt cōqueſtio illa Plinij:Cū bina tūc iugera po.Ro.ſatis eſſent,nec ulli maior modus attribuereť, eo ſeruos pauloante principis Neronis cōtēpto,huius ſpatij uiridia,& piſcinas habuiſſe,gratūq́ eſſe ſi nō aliqs & culinas.¶Inde:ex tāta rerū cupiditate.¶Cauſæ ſcelerū:ſubaudi ſunt.Nam hoīs ad omnia ſcelera cupiditate habēdi facile impellūtur.unde illud Virgi. Quid nō mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?¶Nec plura uenena: ordo eſt,& ſenſus: Nec ullū uitiū humanæ mentis miſcuit plura ue

Graſſari

nena,q̃ ipſa auaritia & imoderata habēdi cupiditas.¶Graſſatur:ſæ uit.Eſt.n.graſſari ſupra modū ſæuire.unde Tranquil.in Calig. His diuerſo uitiorū genere graſſantibus.i.ualde ſæuiētibus.Graſſari ēt dicimus incedere.Salluſt.in Iugurthino:Graſſatur uia uirtutis.¶Et cito fieri uult:oſtendit multa ſcelera illi perpetranda eſſe,qui modi co temporis ſpatio magnas aggregat diuitias.

❡CVM ſit furor haud.i.nō dubius & manifeſta phreneſis.i.inſa nia uiuere fato.i.ſtatu & ſorte fatali egēti,ut moriaris locuples. Ins terea cum ſacculus turget.i.inflatur pleno ore:qa ligari nō poteſt. amor nūmi creſcit q̃tū ipſa pecunia. & minus optat hāc.ſ.pecuniā q nō habet ſup.eā.Ergo qa inſatiabilis es .altera uilla paratur tibi. & cū rus unū nō ſufficit.libet proferre.i.extendere . fines.i.limites agri tui.& ſeges.i.ſatio uicina uidetur maior & melior.& tu merca ris &.i.etiā hac.& cū ea arbuſta.i.ligna cædua, ſeu cōbuſtibilia. & montē qui canet tempore florū oliua denſa.i.frequēti olea.quoꝝ.i. quarū rerū.ſi dominus nō uincitur.ſ.ad uendendū ullo pretio. bos ues macri,& armenta famelica collo laſſo.i.fatigato aratro,aut iu go.mittuntur ſup. a te ad uirides ariſtas.i.ſegetes huius.ſ.domini ut.ſ. deuaſtatis illis , cum nullum fructū habeat cogatur uendere. Nec ſup.redīguntur prius domū inde.i.ab illis ſegetibus, q̃ ipſi ha beant.i.aſſumant in ſauos uentres .tota noualia.i.totā nouā ſatio nē ſegetū.ita ut credas illud actū eſſe falcibus.i.incuruis cultris: qs bus frumentū maturū abſcinditur, q̃ multi ſup. putes plorent talia ſup.dāna:&tales iniurias.&quot agros fecerit iniuria uænales:qua ſi dicat plurimi,& plurimos.Sed qui ſermones habētur ſup.de aua ro.& quę buccina.i.tuba famę fœdę.i.diffamationis.habet ſup.de te o auare.Ipſe autem auarus ſup.inquit,Quid nocet hoc.ſ.infamē

eſſe.ego malo mihi tunicam lupini.i.plenam & turgidā auro: ſicut tunica.i.ſiliqua lupini plena eſt grauo, uel dicamus potius abſolute ego malo tunicam.i.ſiliquam & uiliſſimū integumentū: quaſi ad ni hil utile.lupini.i.illius leguminis.q̃ ſi uicinia laudet me i toto pago .i.uico (ut Galli dicunt uillagio.) ſecantē.i.metentē pauciſſima ſar ra exigui ruris : hoc eſt pro bona fama nō darē ſiliquas lupinorū: ſi cum ea pauper ſim.Reſpondere poeta per ironiā ex indignatio ne dicens. Scilicet.i.ſcire licet:q̃ re hoc malis:qa tu carebis mor bis & debilitate. & effugies lu ctum, & curam. & tempora uitę dabūtur tibi meliore fato poſt hæc longā:ſi tu ſolus poſſedens tantū agri:quantū popu. Roma. arabat ſub Tatio cōlocio.ſ.Ro muli.cū pop.Ro. adhuc pauper eſſet.quia mox.i.poſtea, uix bi na iugera dabantur tandem.i. poſt longam militiam ipſis Ro manis etiā fractis ætate.ſ. ſenes cta & paſſis prælia punica.i.car thagineſia. & Pyrrhū regē Epiri īmanē.i.imitē,& crudele. & gla dios Moloſſos.i.Moloſſoꝝ, qui ſub Pyrrho erāt.&hoc p multis uulneribus. ea merces.ſ.poſſeſ ſio duoꝝ iugeꝝ,q̃ erat merces ſā guinis,atq́ laboris. nullis.i.nō ullis . non eſt uiſa ullis unquam minor meritis.i.q̃ meruerint. Quidā legūt aut ingratæ.Et eſt ordo: Aut fides illa ſup.nullis eſt uiſa fides curta patrię igratę.Alij haud ſic.Fides ſup.erat fides curta.i.iminuta patrię igratę.ſ. tanq̃ a pa tria igrata.qa talis glebula.i.terra pinguis: ſed modica utpote duū iugeꝝ.ſaturabat ipſam ptē. ſ.familię.& turbā i.familiā ēt multā cæ ſę.i.exiguę domus.q̃.i.i q̃.uxor iacebat fœta.i.puerpera. & q̃tuor infantes ludebāt. & in qua erat ſup. unus uernula.i. ſeruus, & tres dñi.niſi dicas illoꝝ quatuor filioꝝ unū, q ultra ius triū liberoꝝ erat, ut uernā habitū.qđ nō placet.potius dicā tres patresfamilias i una domo fuiſſe.Sed altera cœna amplior:& grādes ollę fumabāt pulti bus:qbus tūc ueſcebātur.magnis fratribus hoꝝ.ſ.īfantulorū i edeū tibus a ſcrobe,i.foſſa i qua uitis fodit: & ſulco aratro facto. hic aūt modus.i.hęc mēſura agri uidelicet duū iugeꝝ. nō ſufficit nūc no ſtro horto.Valla diceret hortis qa de uoluptuarijs loqtur.Inde.i.ex huiuſmodi luxuria & ſumptuoſitate hortoꝝ &u illarū ſunt ſup.fere .i.q̃ſi.oēs cauſę ſceleꝝ. nec ullū uitiū hūanæ mētis miſcuit plra ue nena.i.maiora incōmoda reipu.Aut graſſatur.i.uiolēter ſęuit ferro .i.armis bellicis ſęplus.q̃ ſęua.i.magna & imanis.cupido.i.cōcu piſcētia.cēſus indomiti.i.ſe cōtinere nequeūtis.Nā qui uult fieri di ues:uult fieri ſup.diues &.i.ēt cito.ſed q̃ reuerētia legūqs metus:aut pudor auari ppātis.i.feſtinātis ad diuitias ēunq̃.q.d.null⁹ & nullæ qa p fas & nefas ditari uult.&ita neq́ Deū,neq́ hoiē uereri uideť.

❡VIVITE cōtēti caſulis:introducit uerba Marſi ſenis,& Herni ci,Veſtiniq́ ad filios: ut ꝯtēti ſint modicis rebus. Sieq́ ex frugalita te antiquoꝝ uitupat ſui tpis luxū,& cupiditatē.¶O pueri:o filij.pue ros.n.gręca ꝯſuetudine p filijs poſuit.Sic Horat.Dicā & Alciden, pueroſq́ Ledę.¶Marſus:Marſi populi ſunt Sabinis cōtermini qui bus abūde diximus in.3.Satyr.illic:Tranſlatus ſubito ad Marſos.

IO AN. BRIT.

¶Hernicus:Hernici Lauinio & Albæ uicini erāt:dicti (auctore Ma crob.) ab Hernico duce.¶Veſtinus:Veſtini Sabinis & Marſis uici ni ſunt.¶Laudāt hęc numina ruris:agricolę duodeci hēbāt Deos, quos p̃cipue colebāt, Iouem & Tellurē, Solē & Lunā, Cererem & Liberū,Robigū & Floram,Mineruā & Venerem,Lymphā & bonū Euentū. De ijs Varro.Sed nūc Liberū & Cererē itelligit,quorū bene ficio mortalibus uſus panis & uini datus eſt,cū antea glādibus ue ſcerētur.unde eſt illud Virg. Liber, & alma Ceres ueſtro ſi munere tellus,Chaoniā pingui glādē mutauit ariſta.Bacchus.n.uini uſum primus docuit.Ceres uero frumenta inuenit.eadē molere & cōfice re in Attica,Italia,& Sicilia, & ob id Dea iudicata.hęc Pli. & Diod. ¶Nil uetitū feciſſe uolet:oñdit poeta hoiē,q mediocritatē ſeqť,nulla turpi cupiditate deuinciri.¶Perone tegi:ac ſi dicat,q i uili habitu ābu lat.Eſt.n.po gen⁹ calciamēti ex crudo corio,quo & i bellis utebāť. Vir.Crud⁹ tegit altera po.Perſi⁹: Naui ſi poſcat ſibi poniat⁹ arator.

Hernici
Veſtini
Numina ruris

Pero

¶Sūmouet

Dirue Maurorum Attegias, castella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi sexagesimns annus
Afferat, aut longos castrorum ferre labores
Si piget, & trepido soluunt tibi cornua uentrem
Cum lituis audita, pares, quod uendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Vllius subeant ablegandæ Tyberim ultra,
Nec credas ponendum aliquid discrimiuis inter
Vnguenta, & corium. lucri bonus est odor ex re
Qualibet, illa tuo sententia semper in ore
Versetur Diis, atq; ipso Ioue digna poetæ.
Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Hoc monstrat uetulæ pueris poscentibus assem,
Hoc discunt omnes ante alpha, & beta puellæ.
Talibus instantem monitis quemcunq; parem
Sic possum affari dic o uanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem præsto magistro
Discipulum, securus abi, uinceris ut Aiax
Præteriit Thelamonem, ut Pelea uicit Achilles.

¶ Sõmouet Euros: arcet frigus. ¶ Pellibus iuersis. i. pellibus haben tibus pilũ ĩ pte exteriore. Oui. in. iii. de Tristibus: Pellibus hirsutis arcet mala frigora braccis. ¶ Peregrina purpura sapiẽter poeta oñdit his, q ambitiose uiuat sũptus magnos esse faciẽdos, & proinde aíum ad uarias rapinas ↄuertẽdũ. ¶ Purpura: uestis purpurea, q̃ ex lõginquo uenit. purpura aũt (ut ia sæpe diximus) est piscis: ex cuius faucibus habet̃ liquor aptus aduestes tingendas. is autẽ capiebat̃ in mari Tyrio in mesnynge Africæ, & Getulo littore Oceani i Laconica Europæ. Est ergo sensus: Hõ delectatus luxu uestiũ, ut magnificus uideri possit, nõ dubitat ut egregias uestes habeat, q̃ una ambitione correptus est, oia miscere scelera, & bonis alienis manũ inicere, oẽsq; rapinas exercet. ¶ Hæc pcepta: subaudi dabant: hoc est q̃lia sunt cõmemorata. ¶ Minoribus: filijs & nepotibus. ¶ Post finẽ autũni: iã incipiente hyeme, quo tpe hoies incipiũt lucubrare, & uacare studijs. ¶ Caras: tabellas ceratas, ĩ qbus antiqui stilo scribebat. ¶ Causas age: suscipe causas defendẽdas ĩ foro, ut lucrũ facias. Nã (ut ait Martia.) illic Aera sonãt. ¶ Rubras leges. i. miniatas. Nã capita legũ minio solent notari. Persius. Excepto siquid Masuri rubrica uetauit. ¶ Vitẽ. Cẽturionatũ. Nã uitis Cẽturionũ erat gestamẽ: qua percutiebant milites. de q̃ pleraq; diximus. in Stẽmata qd faciũt illic: Frãgebat uertice uitẽ. ¶ Posce. s. ab imperatore. ¶ Libello: supplicẽ quẽ porrigas iperatori. ¶ Sed caput intactũ buxo: fac, ingt, ut Lælius a quo scribẽdus es in militiã, uideat te negligentẽ circa cultũ corporis. nã ita te idoneũ putabit militẽ. Per Læliũ aũt unũquẽq; intelligit iperatorẽ. C. enim Lelius. q sapiẽs usurpatur ptor, fregit & cõminuit Viriatũ Lusitanũ, ferocitatẽq; eius ita repressit, ut facile bellũ reliqs traderet. Socer aũt fuit & Mutij Scæuolæ auguris, & Fanij. ¶ Intactũ buxo. i. pectine, q ex buxo fieri solet. Mar. Multifido buxus, q̃ tibi dẽte dat̃. ¶ Alas grãdes. i. grãdib⁹ pilis hirsutas. Id. n. ideo est uirilitatis. qbus aũt hirsutæ sunt alæ, hircosi dñr ob fetorem hircinũ. Persius: Hic aliqs de gente hircosa Cẽturionum.

Hircosus

ASCen. ¶ VIVITE contenti. Laudat parsimoniã priscorum. Ordo est: Marsus, Hernicus, & Vestinus senex. i. quis paterfamilias ex illis populis Italiæ. dicebat o pueri uiuite cõtenti istis casulis. i. domũculis. & collibus. i. paruis & duris agris. & q̃ramus panẽ, q satis est mẽsis. i. uictũ nostrũ. aratro. i. agricultura. numina ruris. s. Tellus & Ceres: quorũ ope & auxilio fastidia. i. aspernationes & nauseæ. ueteris q̃rcus. i. glãdis, q̃ ueteres uescebãtur. cõtingũt. i. occupant hoies. post munus. i. donũ & inuentũ aristæ gratæ. i. frumẽti. laudãt hoc. s. aratro panẽ q̃rere. illi sup. nihil. i. nõ aliqd: nõ uolet fecisse aliqd uetitũ quẽ nõ pudet tegi p glaciẽ. alto perõe. i. calciamẽto rustico. & q sõmouet. i. depellit a se. Euros. i. uiolẽtos uẽtos. pellib⁹ iuersis. i. lanã, aut uillũ, seu pilũ iteriorẽ hñtibus. Purpura pegrina & ignota nobis. s. Romanis: quæcũq; ea ẽ: ducit ad scelus, atq; nefas. hęc. i. huiusmodi pcepta. dabãt sup. illi ueteres. i. seniores. minorib⁹. s. iunioribus. At. i. sed. pater clamosus. i. assidue clamãs & obiurgans. excitat nũc. i. nostris tpibus. iuuenẽ. s. filiũ suum supinũ. i. negligentẽ & auersum a terrenis bonis de media nocte, post finem autũni. i. in principio hyemis. qñ frigus uiget. & dicit supp. accipe puer ceras. i. ceratas tabulas scribe: uigila: age causas: perlege rubras leges maiorum. i. rubricas: qbus cognitis scies ubi tus ĩ agas bis cõsultantibus te. aut posce libello. i. supplicatione: aut carminibus in laudẽ iperatoris scriptis. uitẽ. i. cẽturionatũ. nã Centuriones uitæ milites cogebant. Sed inquit filius aut poeta. Lælius. i. quiuis bonus imperator ut Lælius. annotet. i. consideret anteq̃ uitem det. caput intactum buxo. i. pectine. hoc est impexum. & nares pilosas: & alas grandes: idest setosas: quas ille non habet.

IO AN. BRIT. ¶ DIRVE Maurorũ Attegias. i. mapalia, & casas quas Mauri, q Numidæ a Romanis appellant, sibi extruunt. De his Iosephus lib. vii. de bello iudaico sic scribit: Cũ ad festũ, ingt, diẽ uenisset: quo Attegias in honorẽ Dei cõponi ab hominibus mos est. ↄtubernia. n. Iudæi singula die festo, q Pascha appellatur, sibi construũt non pauciores q̃ de nos hoies capiẽtia ubi epulant̃ cæsis hostijs Iosipo. ¶ Castella: differt castellũ ab oppido. est. n. oppidũ idẽ quod ciuitas. Castellũ uero inferius, ut neq; ciuitas sit, neq; pagus, sed mediũ inter utr. q; unde Pompo. Mela scribit sic: Cartinna & Carsinna sunt oppida & Ampsa castellũ. Sallust. in Iugur. Castella multa & oppida temere munita, aut sine psidio capit. a castello fit Castellanus, sicut ab oppido oppidanus, nõ ea significatione, qua aliqui falso crediderũt: hoc est q castello præsit, sed q sit ex eo castello: sicut oppidanus qui ex eo oppido. Vnde Sallust. Iter castellanorũ angustũ admodũ. Qui arci pest arcis custos & pfectus dr̃ nõ castellanus. Castellũ item munitionẽ appellamus quales hodie ẽt fieri uidemus ex terra, uñ Cæsar scribit in. ii. cõmentario: Ab utroq; latere eius collis trãsuersam fossam obduxit circiter passuũ q̃dringẽtoꝝ, & ad extremas fossas castella constituit, ibiq; tormẽta collocauit. Et infra Postea uallo pedũ. xii. in circuitu. xv. milliũ, crebrisq; castellis circũmuniti oppido se cõtinebãt. Cic. li. xiiii. eplarũ ad Catonẽ sic ait: Vallo & fossa circundedi sex castellis, castrisq; maximis sepsi. Castella itẽ (ut legere est apud Vitruuiũ, Frõtinũ, & iuris cõsultos multis locis) deriuacula sunt aquæ fluẽtes p formas, & fistulas suas. Vulpianus: Castellũ est receptaculũ quod aquã publicã suscipit. ¶ Brigantũ: Brigantes populi sunt in Britãnia, ut scribit Strabo. Corn. Tacitus: Iam uentũ haud procul mari ad Gybernã insulã, cũ ortæ apud Brigãtes discordię retraxere ducẽ. ¶ Sexagesimus annus: nã tũc missio dabat̃ militi, q̃ honesta dicebat̃. Nã tres gñales (ut tradit Marcell⁹ de re militari) fuerũt missionũ causæ, honesta, causaria, & ignominiosa. Honesta est q̃ tpe militæ impleto & emeritis stipẽdijs datur. Causaria cũ qs uitio aĩ uel corporis minus idoneus militiæ renũciatur. Ignominiosa causa est, cũ qs pp delictũ sacramẽto soluit̃. ¶ Aquilã locupletẽ. i. militiã ipsam opulentã. Aquila. n. insigne fuit Romanorũ, unde Valer. Flaccus lib. vi. Romanas ueluti sæuissima cũ legiones Tisiphone, regesq; mouet, quoꝝ agmina pilis, Atq; aqlis utrinq; micant. De hoc multa supius illic: Da nũc & uolucrem sceptro q̃ surgit eburno. ¶ Aut lõgos: sensus est: Aut si forte labor militaris est tibi molestus: nec potes ferre strepitũ tubarũ: potes negociationem exercere: uñ lucrũ emergat. Sicq; filiũ istruit ad rẽ quãq; uilissimã, ut lucrũ faciat. Ordo aũt est: At pares quod possis uẽdere pluris dimidio, si te piget ferro labores castroꝝ &c. ¶ Soluũt uentrẽ: naturale. n. est ut ex timore soluat̃ uẽter. Cuius rei rationẽ ita exponit Aristo. in pblema. Calor, ingt, isitus nobis, q̃si aians est: hic ergo rem quãcunq; timuerit, diffugit: quod cũ extrinsecus ratio cõturbãdi, atq; metuendi inuehat̃, atq; in ima de supis defluat, & e summis ad itima se penetret, efficit̃ ut alui & uesicæ fundant̃, facilesq; reddant̃. uñ & Macro. lib. vii. Satur. Hinc & a laxamẽtũ uẽtris comitatur timorẽ, q̃s musculi qbus claudebant̃ retrimẽtorũ meatus fugiẽtis itrorsũ aiæ uirtute deserti laxãt uincula, qbus retrimẽta usq; ad digestionis opportunitatẽ continebant̃. ¶ Cornua audita cũ lituis: hoc aũt dixit ex uetere cõsuetudine militiæ. Na ĩ castris legio habebat tubicines, cornicines, & buccinatores. Tubicines ad bellũ uocabant milites, & rursum receptui canentes reuocabant. Cornicines & Buccinatores erãt ornamẽtũ totius legionis in igressu cõflictus, & eius reditu. quoties pugnabat̃, cornicines, & tubicines canebãt. hinc ergo poeta ait: Cornua cũ lituis. i. cornicines cũ tubicinibus. nã lituus genus erat tubæ ad similitudinẽ litui uirgæ auguralis. Est. n. uirga breuis ĩ pte, q̃ robustior est icurua, qua augures utunt̃. cuius meminit Virgi. Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat Succinctus trabea. Lituo p tuba usus est Virg. Et lituo pugnas in

Attegię
Castellũ
Oppidũ
Brigãtes
Missionũ genera
Aquila
Tubicines
Cornicines
Buccinatores
Lituus

signis obibat, & hasta. ſ Nec te fastidia: nec te pudeat contrectare merces etiam dedecorosas: & quæ mitti solent trans Tyberim. intelligit aũt negociationẽ coriorũ. Nã aialia excoriabant trans Tyberim. Mart. Et detracta cani transtybenna cutis. ſ Inter Vnguenta: hoc loco poeta docet, quod uerũ est, unguẽta ea tm̃ dici, q̃ uoluptatis causa parãt: cũ reliq̃, q̃ ad sanitatẽ spectãt, medecamina, siue medicamẽta dicant. ſ Coriũ: appellamus oẽm pellẽ nõ mõ pſes ctã, sed ẽt recens detractã aiali. ſ Bonus est odor: hoc põt uideri dictũ ĩ auaritiã Vespasiani, q (ut scribit Tranq̃l.) reprehẽdenti Tito filio, q uectigal ẽt urinæ cõmentus esset, pecuniã ex prima pẽsione admouit ad nares, iterrogãs an odore offenderet, illo negante, atq̃ ĩnq̃t e lotio est. ſ Illa sentẽtia poetæ. s. Ennij. Nã uersus q sequitur Ennianus est. ſ Hoc mõstrãt uetulæ. tanta, inq̃t, est mortaliũ cupiditas, ut nõ solũ pſes, sed ẽt uetulæ doceant puerulos has sordes: tunc præcipuæ cũ stipẽ aliquam poscũt ad emẽda poma. tũc. n. monẽt uersus Enniani, ut sint parci. Solẽt. n. pueri assem a parẽtibus, & familiarib⁹ poscere. ſ Ante alpha, & uita: anteq̃ attingãt prima literarum rudimẽta. legendumq̃ est: & uita, & non Beta: cũ noia sint literarũ græcarũ. ſ O uanissime: o stultissime. alibi: Sic libistũ uano, q nos distinxit Othoni. ſ Quis te Festinare iubet: quis cogit te tã cito urgere filium ad auaritiã, cũ ad id uitiũ spõte sua sit procliuis. Vñ sequit: Meliorẽ pſto magro Discipulũ. ſ Securus abi: nõ ẽ q dubites qn auaritiæ studiũ facile sequai. ſ Vincens ut Aiax Præterijt Thelamonẽ: ironia est. Ita q̃dẽ uincens uirtute a filio tuo ut Aiax & Achilles parẽtes suos uicerũt. ut sit sensus: Vt illi uirtute & pclaris opibus parẽtes suos uicer, ita uitio auaritiæ filius tu⁹ te supabit.

ℂ DIRVE Maurorũ &c. Verba sunt adhuc patris auari ad filiũ. Ordo est Dirue. i. prosterne, &c. Attegias. i humiles pplos, aut ciuitate Mauroꝝ. uel Attegias. i. mapal a: hoc est humiles casas Maurorũ. & castella Brigantũ. i. illorũ pplorũ Britãniæ, q̃ nunc Angliæ dĩ: nõ lõge ab Hybernia. Tacitus in historia: Iam uẽtũ haud procul mari, ubi ad Britãniã especlat. eũ ortæ apud Brigãtes discordiæ retraxere ducẽ. ut annus sexagesimus. i. cũ fueris sexagenarius. nõ prius. n. a militia missionẽ obtinebãt. afferat tibi aquila locupletẽ. i. locupletãtẽ eos, q̃bus ut meritis datur. Aut si piget te ferre longos labores castroꝝ. i. in castris militantibus. & cornua audita cum lituis. i. tubis claris bellicũ sonantibus: hoc est sonitus cornuum. & tubarum: quibus acres uiri accẽdũt ab bellũ. soluũt tibi trepido. i. timore trepidãti uẽtrẽ, ut aut mingere, aut cacare cogaris p anxietate. pars. i. exornes quod possis uẽdere pl̃s dimidio sup. q̃ ualeat. nec. i. & non. & fastidia. i. tædia, aut nauseæ ullius mercis: quã uulgo mercantiã uocãt. ablegandæ. i. trãsmittẽdæ pp foetorẽ ultra Tyberim: hoc est pelliũ parandarũ. nõ subeat. i. inuadãt te. nec credas aliq̃d discriminis. i. differẽtiæ esse ponendũ iter unguẽta. & coriũ. i. pũũ unguentorũ & coriorũ. odor. n. lucri est bonus ex q̃libet re, qd̃ Vespasianus sẽsit,

illa sentẽtia poetæ. s. Ennij. existẽs digna Dijs sup. religs atq̃ ipso Ioue. i. summo Deorum. s. nemo quærit unde habeas: sed oportet habere: uersetur semper in tuo ore. quod tamen Ennius dixit non præcipiens ut fiat: sed reprehendens, q̃a sit. uetulæ. s. mulieres mõstrant hoc. i. sic sentire pueris poscẽtibus assem. ut. s. nuces aut placẽtam emãt: & omnes puellæ discunt hoc ante alpha & Vita. aut (ut dñt) Beta. i. añ prima elemẽta literarũ. qd̃ nostro more dices ante a. b. c. uel añ alphabetum. ſ Talibus. Ordo est: Ego possũ affari. i. alloq̃ quẽcunq̃ parentẽ instantẽ. i. instigãtem filiũ talib⁹ monitis sic. O uanissime dic quis iubet te festinare. i. añ tp̃s filium auaꝝ facere ergo pſto. i. pbeo. discipulũ. s. filiũ tuũ. meliorẽ. i. peritiorẽ magistro. s. te. Abi securus. i. discede ab eruditiõe amplioꝝ. tu uicere a filio tuo i auaritia. i. filius tuus te uincet: ut Aiax pterijt. i. excessit i scia belli & fortitudine Thelamonẽ pſem suũ. aut achilles uicit Pelea regẽ Thessaliæ pſem suũ. declinatur autẽ hic Peleus hũc Pelea &c.

Parcendum est teneris, nondũ impleuere medullas
Natiuæ mala nequitiæ, cum pectere barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, uendet periuria summa
Exigua, Cereris tangens aramq̃, pedemq̃.
Elatam iam crede nurum, si limina uestra
Mortifera cum dote subit, quibus illa premetur
Per somnum digitis: nam quæ terraq̃, mariq̃
Acquirenda putes, breuior uia conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor: hæc ego nunq̃
Mandaui dices olim, nec talia suasi,
Mentis causa malæ tamen est & origo penes te
Nam quisquis magni census præcepit amorem,
Et leuo monitu pueros producit auaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo, quem si reuoces, subsistere nescit,
Et te contempto rapitur, metisq̃ relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas, adeo indulgent sibi latius ipsi.
Cum dicis iuueni stultum, qui donat amico,
Qui paupertatem leuet, attollatq̃ propinqui,
Et spoliare doces, & circumscribere, & omni
Crimine diuitias acquirere, quarum amor in te est,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantũ
Dilexit Thebas, si Græcia uera, Menœceus,
In quarum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur, & horrida bella capessunt
Continuo, tanquam & tubicen surrexit una.
Ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,
Flagrantem late, & rapientem cuncta uidebis
Nec tibi parcetur misero, trepidumq̃ magistrum
In caue magno fremitu Leo tollet alumnus
Nota mathematicis genesis tua, sed graue tardas
Expectare colos, morieris stamine nondum
Abrupto, iam nunc obstas, & uota moraris,
Iam torquet iuuenem longa, & ceruina senectus.
Ocyus Archigenẽ quære, atq̃ eme, qd̃ Mithridates
Composuit, si uis aliam decerpere ficum,
Atq̃ alias tractare rosas, medicamen habendũ est,
Sorbere ante cibũ quod debeat aut pater, aut rex.

ℂ PARCENDVM est teneris. est ueluti rñsio parẽtibus cõquerẽtibus puerulos nõ statim esse auaros. ignoscẽdũ, inq̃t, est o pr̃ puerulis, si forte ea ætate auaritia te nõ uincũt, q̃a mala, inq̃t, huiusce cupiditatis nondũ ipleuere medullas: nõdũ penit⁹ ĩfusa est extrema cupiditas. Sed cũ facti erunt grãdiores, tunc te auaritia supabũt, tũc extrema laborabũt cupiditate. falsi. n. erũt testes &c. ſ Nõ dũ ipleuer medullas. rõnẽ affert nõ esse mirãdũ, si statim in pueritia auaritiam, non exerceant, nondum enim sunt maturi, ut perfecte auaritiã possint exercere. Nã mala natiuæ neq̃tiæ. i. naturalis auaritiæ. q̃ a natura hoĩum insita esse uĩ, nondũ ipleuerũt medullas, non dũ pfecte puero inhæserũt. q. d. sata q̃dẽ sunt a natura auaritiæ semina ĩ puero, sed nõdũ ad maturitatẽ puenerũt. ſ Cũ pectere: tũc, inq̃t, cũ barbitiũ produxerit, extrema dabit signa auaritiæ. falsus. n. erit te &c. ſ Lõgi cultri: piphrasis est nouaculæ. i. cũ cœperit radere barbã. ſ Vẽdet piuria: peierabit. ſ Sũma exigua: modica mercede & lucro ſ Arã Cereris: illic. n. sanctissimũ habebãt iusiurãdũ. ſ Elatã iã crede nurũ: ita iã unusq̃sq̃ auaritia flagrat: ut i periculo nouæ nuptæ sint, ne a spõsis tollant, si dotẽ grãdẽ tulerit. ſ Elatã: extictã. Nã efferri pro prie dĩr mortuus, cũ ad sepulchrũ ferunt. Terẽt. Effert, imus, ad sepulchrũ uenimus. ſ Dote mortifera: dote grãdi, ex q̃ ei mors acceleret. ſ Quibus illa pmet: cũ q̃dã miseratione pnũcianda sunt: q. d. aconito ĩfectis. ueneficiũ. n. ĩtelligit, quod p aconitũ parat. de quo Plin. sic: Cõstat omniũ uenenoꝝ ocyssimũ esse acconitum, & tactis quoq̃ genitalibus fœminini sexus aialiũ, eodẽ die ĩferre mortem, hoc fuit uenenũ, quo iterẽptas dormiẽtes a Calphurnio Bestia uxores, M. Cecilius accusator obiecit. ſ Nã q̃ terraq̃, mariq̃: irrisio est poetæ. Nõ mirũ est si adolescens spõsa aconito necat dormiẽte. nã sic facilius & breuiore itinere sibi cõparabit diuitias, quæ terra, & mari, & lõginq̃s locis acq̃rẽdæ forẽt. sicq̃ mores sui tp̃is poeta subsannat. ſ Nullus labor: sentẽtia est catholica, qua pr̃senti negocio apte

IO AN. BRIT.

Efferri

Acconitum

ipse poeta accōmodat, ut sit sensus: Ingēs scelus sine ullo labore
pfici solet: ut puta hoiem ueneno, aut ferro tollere. aut domū incē
dere. ¶ Nā q̄squis: rōnē affert q̄re filius p auaritiam tot scelera exer
ceat. ut sit sensus & ordo. Quicūq;, inq̄t, pcepit & iperauit cupidita
tē magni census filijs, & pducit pueros auaros. i. erudit, & docet le
uo monitu. i. sinistra & parua doctrina: & q subaudi extrinsecus mo
net, aut aliqd tale, pftimonia cōduplicari p fraudes. ¶ Dat libertatē,
& totas habenas effūdit Curriculo. i. dat ptātē adolescēti: ut rapiat
.i. i causa est, ut (sic istruēdo) adolescēs aium suū p summā libertas
tē ad auaritiā applicet. ¶ Præcepit amorē. i. pcipiēdo ifudit cupidita
tē hñdi cēsus. Sic ante: Mitē animum, & mores modicis erroribus
æquos. Præcipit. ¶ Et q p fraudes: aliq putāt hoc carmē nō eē Iuu.
nec oino inserendū. neq;. n. sensum elicias, nisi extrinsecus subau
dias monet. ut sit sensus: Et q monet pftimonia cōduplicari p frau
des. ¶ Totas effudit habenas Curriculo. metaphora sumpta est ab
auriga, q currētibus eqs i Circo habenas relaxat. i. pr remittit habe
Currus nas filio. i. oēm ptātē facit, ut p oēs auaritiæ cāpos currat, & uage
p equis tur. ¶ Curriculo. i. adolescēti p extremas sordes currēti. Sic Virg.
Currū p equo posuit: Infrenāt alij currus. i. equos. Et alibi: Nec au
dit currus habenas. i. ipsi eq nō audiūt habenas. & alibi: Domitāt
i puluere currus. i. equos sub curribus. ¶ Quē. adolescētē filiū tuū.
¶ Si reuoces si uelis reuocare a cursu acgrēdi. i. ne tāta auaritia la
boret. ¶ Subsistere nescit: nescit finē facere. ¶ Rapit: fert pceps i pro
fundā auaritiā pstat aūt i trāslatione aurigæ currētis i Circo. ¶ Te
cōtēpto, & metis relictis: te cōtēpto, q reuoces. nā te cōtēnit si eum
dimoueas a cursu suo. ¶ Mētis relictis: tāto, inq̄t, auaritię ipetu fert:
ut nullū sibi terminū, aut finē faciat, sed oēs ptereat more aurigæ,
Metæ q i Circo metas (ut debet) nō lustrat, sed cursu pterit. Nā in Circo
duæ in duæ erāt metæ. de qbus diximus illic: Spatiū lustrabit utrūq; meta
Circo rū. circū q̄s ferebant aurigæ. septē aūt curricula ludorū Circensiū
solēnia fuisse docet Gellius libro. iii. capit. x. de quibus sic Propert.
Haud prius infecto deposcit pmia cursu, Septima q̄ metā triuerit
arte roda. Ordo aūt est: Et spoliare doces, & circūscribere & cætera.
¶ Cū dicis iuueni stultū: sensus est: Pr causa ē, ut filius nullū opus li
beralitatis exerceat, sed potius ut spoliet, & decipiat, cū dicit illū stul
tū esse, q donet amico suo, & q ppinquo paupi subueniat. ¶ Circū
scribere: decipere. tractū ē uocabulū ab ijs, q lōgo scripturæ anfra
ctu holem circūligāt. ¶ Quarū amor. i. q̄rū diuitiaꝝ studiū est in te
De Decijs pre tm, quātū fuit Deciorū i priam. ¶ In pectore Decioꝝ: hoc est pa
tris & filij, quoꝝ uterq; p pria se deuouit. P. n. Decius pr cōsul bel
lo Latino collega Man. Torquato, positus apud Vescerim fluuium
castris, cū utriq; cōsuli sōnio obuenisset, eos uictores futuros, quo
rū dux i plio cecidisset, cū collato cū collega somnio cōuenisset, ut
cuius cornu i acie laboraret, ijs Dijs se manibus uoueret, iclinante
sua parte, secū hostes p Valeriū pōtificē Dijs manibus deuouit, ipe
tu i hostes facto, uictoriā suis reliq̄t. P. aūt Dec. filius. iiii. cōsulatu
cū Fabio Maximo. cū Galli, Sānites, Vmbri, Thusci cōtra Roma
nos cōspirassent, ubi exercitu in acie ducto, & cornu inclināte exē
plū pris imitatus, aduocato. M. Liuio pōtifice hastæ isistēs, & solēs
nia uerba respōdens, se & hostes Dijs manibus. deuouit. Impetu i
hostes facto uictoriā suis reliq̄t. corpus a collega laudatū, magnifi
Menœ ce sepultum est. ¶ Menœceus: Menœceus Thebanus fuit Creontis
ceus filius, q cū cognouisset p Tiresiā uatē Thebas semp liberas fore,
& nūq̄ capi posse, si se uolūtariæ morti exponeret, libēs e mœnibus
transfixo pectore sup hostes sese iecit inscio patre. Hæc ex Papinii
li. x. Thebaidos. De cuius nece sic tradit. Sāguine tūc spargit tur
res, & mœnia lustrat, Seq; sup medias acies nōdū ense remisso le
cit, & in sæuos cadere est conatus Achiuos. Ci. i pri. Tusc. sic scri.
Menœceus uero nō ptermittit, q oraculo edito largitus est patriæ
suū sanguinē. ¶ Si Græcia est uera: hoc tanq̄ fabulosū cōmemorat.
Nā Græci innumerabiles habēt fabulas. Vnde illud est: Et q̄cquid
Græcia mendax Audet in historia. uñ Cic. in pri. de legibus. Plin.
lib. viii. ca. xxi. Mirū est q̄ pcedat Græcia credulis, nullū tā ipudēs
mēdaciū est, ut teste careat. ¶ In q̄rū sulcis: fabulosā illā Cadmi histo
Cadm⁹ riā tāgit: ut Thebas patriā Menœcei designet. Cadmus. n. Ageno
ris filius cū post raptū Europæ sororis in Bœotia desedisset, ædifi
catisq; Thebis quosdā ex socijs misisset, q ad rē diuinā aquā afferē
rēt nec ti redirēt: ipse pfectus cōperit eos a serpēte iuxta fontē sta
bulāte deuoratos, quē cū mirabūdus spectaret, audiuit uocē fore,
ut ipse quoq; serpēs spectaret, qđ postea accidit i extrema senectu
te. nā ipse una cū uxore i serpētē cōuersus est. occiso igit eo serpēte,
eius dētes accepto oraculo seuit: ex qbus hoies armati orti sunt, q
oēs statim se mutuis uulneribus cōfoderūt pter septē, q Cadmo se

iunxerūt. ¶ Tanq̄ & tubicē surrexerit una: tāto quidem cū impetu
arma iter se distrinxerūt: ut putes ad id certamen tibicine excitatos
fuisse. ¶ Ergo ignē. sensus ē: Filius tuus, cui pricipia, & semina aua
ritiæ ostēdis, i tātū cupiditatis rabiē missus ē, ut oēs quoscūq; pos
sit spoliaturus sit, sed nec tu ipse tutus eris. te. n. iterficiet, q̄si q cupi
ditati suæ obstes. ¶ Ignē: rabiē illā, & ardorē acgrēdi. i. ipsū filiū tuū
ferueti cupiditate accēsū. ¶ Cuius scitillas: cuius tu semina & prici
pia dedisti. ¶ Leo alūnus. i. filius tuus, quē hoc mō aluisti, te magno
fremitu occidet. ¶ Trepidū magistrū: alludit ad historiā sui tpis. Nā
Leo māsuetus tpibus Domitiani i theatro magirum, a quo fuerat
educatus, lacerauit, Martia. Læserat ingrato Leo perfidus ore ma
gium. ¶ In cauea: septa, qbus feræ coercent, cauea dñr. Horat. Ac Cauea
uelut ursus Obiectos caueæ ualuit si frāgere clatros, Cic. ad Herē.
Statim sicut e cauea Leo missus, aut aliq̄ teterrima bellua soluta ex
cathenis uolutabit, & uagabit. Qua similitudine cauea itē appel
latur ipsum amphitheatrū. Apul. i asino aureo: Venus ecce cū ma
gno fauore caueæ i ipso medi tullio scænæ circūfuso pplo, ɔstitit.
Val. Flaccus in. iiii. Argonauticon de Polluce sic inq̄t: Nā nec ad
Aelei pugnā uidet ora parentis, Nec sonat œbalius caueæ fauor.
Plau. i Amphyt. Vt cōquisitores singuli i subsellia eāt p totā caueā
spectatoribus. ¶ Nota mathematicis: est uelut risio poetæ ad pa
trē dicētē nōdū mortis suæ tps aduenisse: ut mathematici affirma
uerāt: ut dicat: Scio genesim tuā notā esse mathematicis: ac si dicat
scio lōgā tibi a mathematicis uitā pmitti: sed molestū est filio expe
ctare tantā mortis tuæ dilationē, te. n. iterficiet añ tēpus tibi a fatis
statutū. ¶ Mathematicis: mathematici nō solū astrorū periti dñr, sed Mathe
& q arithmeticæ, musicæ, & geometriæ rōnē callēt. Nā siderali sciē matici
tia freti multis futura pdicebāt. μαθήματα. n. græce, disciplinæ dñr
latinæ. ¶ Genesis tua. i. genitura tua. & qd inde de te futuꝝ sit. Nā hi
hoium natiuitates & horoscopū cōtēplātes multa (ut diximus) fu
tura pdicebāt. uñ Trāq̄l. in Tito: Dicit ēt cognita utriusq; genitu
ra iminere ambobus piculū affirmasse. Idē in Caligula: Cōsulenti
quoq; de genitura sua, Sulla mathematicus certissimā necē appro
pinquare affirmauit. ¶ Tardas colos: tardā mortē. nā nimis diu ui
uere ei uideris, & cupit te añ tēpus mori. uñ & Ouid. Filius añ diē
patrios inq̄rit i annos. ¶ Colos: stamina Parcarū, qbus uita hois dū
sponit. ¶ Iā nūc obstas: ipedimēto es filio tuo qppe, q uidearis diu ui
uēdo bona domestica atterere. & sic ondit adolescētē i structū auari
tia i oē scelus ruet. ¶ Senectus ceruina. i. lōga, q̄lis ceruis attribuit.
Pli. Vita ceruis i ɔfesso lōga post. c. annos, aliqbus captis cū torqb⁹
aureis, quos Alexāder magnus addiderat adoptis iā cute i magna
obesitate. ¶ Archigenē hoc est medicū. nā Archigenes nomē ē me
dici. de quo supra: Aduocat Archigenē. p quo oēm medicū itelli
git. ¶ Ocyus q̄re. s. medicū cito fac ɔueñias: ut tibi aduersus filij uene
na tradat aliqđ antidotū. ¶ Mithridates ɔposuit. i. antidotū: q̄le sibi Antido
Mithridates rex Pōti cōficiebat aduersus uenena efficacissimum, tum
eius cōpositionē i cōmētario ipsius manu scriptā iuenit Pōpeius i
eius sanctuarijs. ut docet Pli. li. xxiii. cap. ix. ex duabus nucibus sic
cis: itē ficis totidē & rutæ folijs. xx. simul tritis: addito salis grano:
& q̄ hoc ieiunus sumat nullū uenenū nociturū illo die. Sed de hoc
plura in fine sextæ Satyræ. ¶ Si uis aliā decerpere ficū: ordo est. Me
dicamē est tibi habēdū quod, aut pr, aut rex debeat sorbere añ cibū,
si uis decerpere &c. ¶ Quod: p q̄le tā debeat bibere pr, q̄ rex. nā ita
pri timēdū est aduersus isidias filiorū, q̄ regi aduersus ciuiū & dome
sticorū: ut ondat patres nō magis esse tutos ab insidijs filiorū, q̄ q
regnū possidet ab isidijs ciuiū. sicq; notat scelera sui tēporis. ¶ An
te cibum: ut remediū aduersus uenenū. ¶ Aliam ficum: idest alium
autumnum, ac per hoc alium annum uiuere.

¶ PARCENDVM est. i. tu parcere debes. teneris sup. liberis ASCen.
tuis. mala nequitiæ. i. auaritiæ, & alterius iniquitatis. nondū ipleue
re. i. nondū impleuerūt. medullas. i. interiora semina, siue affectio
nes naturæ: quas natura senibus affert, Cū. i. ubi, uel postquā. cœ
perit pectere barbā. i. habere barbā tam prolixa: ut pecti possit. &
admittere ad guttur. s. suū mucronē. lōgi cultri. i. cultri rasorij, seu
nouaculæ. ipse erit falsus testis. & uēdet exigua summa. i. modica
mercede piuria. tāgens arā & pedē Cereris. crede murū tuā. i. uxo
rē eius. iā elatā. i. ad sepulchrū portatā. si subit. i. subintrat tua limi
na. cū dote mortifera. i. cuius gratia morief intoxicata a filio tuo.
qbus digitis: qa ueneno cicutæ ifecit s pmet illa a marito in mem
bris muliebribus. per somnū. i. dum dormiet. Nā breuior uia. i. ita
tio, & modus acquirēdi diuitias. s. ueneficiū. cōferet illi. s. filio tuo
ea q̄ tu putaa acquirenda. i. debere acquiri. terra & mari. i. p terras
& maria. Nullus. n. labor est magni sceleris. i. facile est magnū sce

Monstro uolupeatem egregiam,cui nulla theatra,
Nulla ęquare queas prætoris pulpita lauti,
Si spectas quanto capitis discrimine constant
Incrementa domus,ærata multus in arca
Fiscus,& ad uigilem ponendi Castora nummi,
Ex quo Mars ultor galeam quoq; perdidit,& res
Nou potuit seruare suas.ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet,& Cybeles aulæa relinquas,
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora?quiq; solent rectum descendere funem?
Quam tu,corycia semper qui puppe moraris,
Atq; habitas Coro semper tollendus,& Austro
Perditus a ficulis sacci mercator olentis?
Qui gaudes pingui antiquæ de littore Cretæ
Passum,& municipes Iouis aduexisse lagænas?
Hic tamen ancipiti figens uestigia planta
Victum illa mercede parat,brumamq;,famemq;
Illa reste cauet.tu propter mille talenta.
Et centum uillas temerarius.aspice portus,
Et plenum magnis trabibus mare.plus hoium est iã
In pelago ueniet classis quocunq; uocarit
Spes lucri, nec Çarpathium.getulaq; tantum
Æquora transiliet,sed longe Calpe relicta,
Audiet herculeo stridentem gurgite Solem
Grande operæpretium est,ut tenso folle reuerti
Inde domum possis,tumidaq; superbus aluta
Oceani monstrat,& iuuenes uidisse marinos.

sus perpetrare:per quod diuitias acquirat.s. uxorẽ dotatam uene no necare. Tu dices olim.i.in tpe futuro:quãdo audies filium tuũ hoc fecisse:ego nunq̃ mãdaui filio.s.meo.hæc.i.ut huiusmodi faceret:nec suasi talia. Docet poeta q̧ imo:qa licet expresse nõ mãdasti: tamen causa & origo malæ mentis filij tui est penes te.i.a potestate tua olim deprẽdebat.nam quisquis.i.quicũq; pater scilicet:præcepit filio suo amorẽ magni census:& ꝑducit.i. paulatim facit. leuo monitu.i. ꝑuersa admonitione pueros.s.suos auaros. & qui dat libertatẽ cõduplicare.i. conduplicandi patrimonia per fraudes:effudit.&.i.ẽt. curriculo.i.equo currẽtẽ cũ curru, quẽ trahit in curruli certamine.hoc est ꝑ metaphorã filio ad diuitias ꝓperãti totas habenas.i. liberũ cursum,quem equũ:hoc est filiũ sic currẽtẽ.si reuoces.i.reuocare tentes.nescit subsistere.i. se retinere ut redeat.& rapit.s.impetu te cõtempto.& metis.i.terminis constitutis.relictis.i. trãsgressis.i.ultra quã satis est ꝓperat. nemo credit.i.ueret satis sup. filiũ delinquere tantum,quantũ permittas.i. quantũ ex modica tua ꝑmissione delinquat.adeo.i. instantiũ.latius.i.amplius indulgẽt.s.filij sibi,q̃ tu permisens. cu.i. quãdo.tu dicis iuueni stultũ supple esse,q donet amico.& qui leuet.i.iminuat. q̧ pro.i. attollat.i.leuiorẽ faciat (sicut in statera quod leuius est,attollitur.& eius)pauptatẽ ꝓping.i.ꝓ sanguinei, aut proximi sui.tu doces & spoliare,& circũscribere.i. auferre,& decipere, & acquirere diuitias,sup.cũ omni crimine. quarũ scilicet diuitiarũ. tãtus amor est in te, quãtus amor patriæ erat i pectore Decioꝝ.q se pro repub. deuouerũt.& quantũ Menœceus uir Thebanus dilexit Thebas patriã suã:pro quarũ salute gladio incubuit,& se interemit.si Græcia uera,q̃ sæpe mẽtita est,& q̃ illi historiæ fabulamẽta adiungit. unde subdit.In quarũ.s. Thebarũ.sulcis .i. qui apud Thebas arante Cadmo facti esse dicũtur.nascũtur legiones.s.militũ cum clypeis. dentibus.i.ex dentibus.anguis.i.draconis illic seminatis.& capessunt.i.ineunt.cõtinuo.i.statim,ut nati sunt horrida bella, quibus se interemerũt.tanquã.i.quasi uero tubicen,qui eos ad bella incitaret,& accẽderet.surrexerit.i.natus fuerit. una.i.pariter cum eis. Ergo quia natura nostra prona est ad malũ:tu uidebis ignem, cuius ipse. idest. tu. dedisti scintillas.idest. fomata modica. flagrantem. idest ardentem late. & rapientem cuncta.i.uidebis filij auaritiam,cuius tu semina induxisti:cũcta uastare. nec parcetur a filio scilicet:tibi misero.& Leo alumnus abs te altius tollet .i. dilamãdo in aerẽ proiiciet magno fremitu.in cauea.i. in eo loco, ubi nutritus est te scilicet magistrũ.trepidũ.i.timore trepidantẽ:hoc est filius tuus abs te altus,& ad auaritiã eruditus tẽpore futuro dilaniabit, aut ueneno tollet te in domo sua in qua eũ aluisti.sicut tpe Domitiani qdam Leo domitorẽ suũ dilaniauit.Genesis.i. uitæ tuæ durat uo.q̃ ex genesi.i.natiuitatis hora, aut generationis a mathematicis deprehẽditur.est nota mathematicis:hoc est forte mathematici promittũt tibi longam uitã.sed graue est supple filio expectare tardos colos.i.periodũ Parcarũ colo designatã. & tu moraris.idest impedis.uota.i.desideria filij tui.senectus tua longa & ceruina .i. uisa tã lõga,q̃ lõga est ceruorũ,q̃ longissima est.torquet.i. cruciat. iuuenẽ scilicet filiũ tuũ.quære ergo ocyus.i.ualde celeriter. Archigenẽ:Idest medicũ bonũ:qualis erat Archigenes,uel reuera ipsum Archigenem.atq; eme.s. antidotũ.i. remedium contra uenenum: quod Mitridates rex Põti cõposuit,& ab eo mithridaticum dicit. Si uis decerpere,i.ex arbore digitis tuis colligere aliam ficũ. atq;

tractare alias rosas.i.uiuere.usq; ad proximũ uer aut forte adhuc dimidiatũ annũ:qa tam ficus,q̃ rosæ biferæ reperiũtur.medicamen est habendum tibi.quod pater aut rex.i.quiuis diues debet sorbere ante cibum.s.mithridaticum.ne scilicet ueneno inficiatur.

¶ MONSTRO uoluptatem egregiam:ait poeta in contemptũ auari,maiore uoluptatẽ capi ex laboribus & anxietate eius, IOAN. BRIT.
dũ se multis periculis exponunt causa lucri,q̃ ex ludis theatralibus,& scænicis.¶ Nulla theatra: nullos ludos theatrales,q ad hominũ uoluptatẽ parant.¶ Nulla pulpita:nullos ludos scænicos. Nam in scæna pulpita extruebantur. unde alibi:Haud tñ inuideas uati,quem pulpita pascunt.lege Victru.¶ Laut ꝑtoris ad ornatũ triũphalẽ respexit.Nam ꝑtor ludis theatralibus habitu triũphãtis præerat.Vñ superius. Quid si uidisset ꝑtorẽ in curribus altis In tunica Iouis.¶ Quãto discrimine:si cõsideras pericula,qbus se obijcit dũ studet rem domesticã augere.¶ Multus fiscus expositio est.i.multus sacculus.Nam (ut alibi diximus (auctore Pædiano) sportæ,sportulæ,sportellæ nũmoꝝ sũt receptacula,& sacci,sacculi,sacelli, & crumenæ & uelleræ,& scortæ, & mãticæ, & marsupia.ita fisci,fiscinæ, fiscellæ. Fiscũ autẽ proprie pecuniæ Fiscus
principis esse oñdit Pli. in Panægyricis his uerbis: At fortasse nõ eadẽ seueritate fiscũ,q̃ ærariũ cohibes: imo tanto maiore, quãto plus tibi licere de tuo,q̃ de publico credis. De fisco plura diximus in.iiii.Satyra. ¶ Nũmi ponẽdi ad Castora uigilẽ:cæcitatẽ auari oñdit,q multis sudoribus & periculis uitæ pecunias acquirat.q̃s sæpe solet amittere depositas apud trapezitas irruẽtibus furibus. ¶ Vigilẽ: propter custodes,q tẽpore noctis excubarẽt metu furum. ¶ Ad Castora.idest apud mẽsarios,q erant in foro,ubi erat ædes Castoris.Ibi.n.apud nũmularios deponebãt pecunias suas,quo tutiores essẽt:quod nostris ẽt tẽporibus fieri uidemus Venetijs.Hocq; ẽt apud priscos factitatũ docet multis in locis. Plaut.tñ illic in captiuis: Ibo intro, atq; intus subducã ratiũculã quantillũ argẽti mihi apud trapezitã siet. Aedem aũt Castoris & Pollucis fuisse in foro ostẽdit Dionysius sic:Huius aũt inopinatæ, admirabilisq; apparitionis cũ signa Aedes Castorũ
adhuc Romę multa:tũ uero est ædes Pollucis & Castoris, quã sup foro extruxit ciuitas:ubi uisa sunt illorum simulachra. ¶ Ex quo Mors:scribit Trangl. Augustũ publica opera plurima extruxisse, Aedes
ex qbus ꝑcipua forũ cum æde Martis ultoris fori extruendi causã Martis
fuit hoium,& iudicioꝝ multitudo,quę uidebat nõ sufficientibus duobus etiã tertio indigere. Aedẽ Marti bello philippensi ultione paterna suscepto uouerat. Tẽporibus igit poetæ nũmularij, qui in foro residebãt, spoliati oẽm pecuniã apud se depositã amiserunt ad eo,ut dicat poeta iam ex quo forũ Martis spoliatũ est pecunia, ad alterũ forũ Castoris esse deponendas.Galeã quoq; perdidit.nam fures,cũ nummularios diriperẽt,ne ipsi quidẽ Marti pepercerunt. nã ei insignia sua abstulerũt. ¶ Ergo omnia Floræ: cũ ergo,inquit, in uarijs laborũ & periculorũ fluctibus auari uita agitetur, potes relinquere ludos Florales,Cereris,& Megalesiacos ex quibus non tantã spectãdi uoluptatẽ capies,quãtã ex negocijs,& incommodis auari.¶ Omnia aulæa:oẽs ludos theatrales.in qbus aulæa tenduntur,& alia uela,cũ ad arcendũ Solem,tum ad decorandas ludorũ apparatus.¶ Floræ:Flora,cũ opes imensas quæstu meretricio acquisiuisset,populũ Ro.moriens hæredem reliquit cũ magna pecunia: ex cuius annuo fœnore suus natalis dies celebraretur editione ludorũ,quos appellãt,Floralia.De his multa Lactãtius, & nos apud Floralia
Persium

Persium illic: Nostra ut Floralia possint Aprici meminisse senes.
Ludi aũt uoluptuarij erãt, & iocosi, & cũ omni lasciuia celebraban
tur, cõuenićti memoriæ meretricis, nã ꝑter licentiã uerborũ, qbus
oĩs obscænitas effundit, exuunt ét uestibus populo flagitãte mere
trices. De quibus meminit & Valer. libr. secũdo. cap. de maiestate:
Catone ludos Florales spectãte, populus ut mimæ nudarent postu
lare erubuit. Martialis: Nosses iocosæ dulce cũ sacrũ Floræ: Cur in
theatrũ Cato seuere uenisti? ¶ Et Cereris: hoc est ludos Cereris: quę

Cerealia

Cerealia dicunt, qui in Circo currẽtibus eqs celebrabant. Cor. Ta
citus: Vtq; Circensiũ, Cerealiũ ludicrũ pluribus equitũ cursibus ce
lebraret. Ouid. in. iiii. Fastorum: Circus erit põpa celeber, numero
q; Deorũ. Primaq; uentosis pascua petetur equis. Hic Cereris ludis
nõ est opus iudice causæ. De ludis Circensibus celebratis in ho
noré Cereris, & Cybeles multa diximus in tertia Satyra illic. Si po
tes auelli Circensibus. ¶ Aulæa Cybeles: ludos in honoré Cybelea

Megalesia.

magnæ matris Deũ dictos megalesiacos: ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρός
hoc est magna matre: quos instituit Iunius Brutus extructa æde in
palatio, auctor Liui. libro. vi. de bello macedonico. ¶ Tãto maiores
licet, ingt, ex huiusmodi ludis summa capiatur uoluptas, tamẽ eos
potest relinquere, quia humana negocia maiores sunt ludi, & ma
ior delectatio spectãdi: ut sit ordo: Humana negocia sunt tãto ma
iora ludi, ac si dicat: multo maiores ludi. & maior uoluptas. ¶ An
magis oblectãt: cõparatione ostẽdit minoré capi delectationem ex
artibus ludicris, q̃ ex uita auari. Nam cũ eius negocia cõtemplaris
habebis quod multũ rideas, quodq; te plurimũ delectet. hæc autẽ
interrogatio, q̃ affirmatiue fit, uim habet negãdi: ut interemi homi
nẽ. i. nõ interemi. cõtra, quæ negatiue profert, affirmat: ut nõ cepi
hostẽ. i. cepi. est aũt sensus. An maioré affert uoluptaté petaurus in
theatro, cũ corpus suũ iacit per circulos: uel funambulus, qui gra
ditur per funé, q̃ tu o auare, qui nauigas propter opes maiore peri
culo uitæ, q̃ petaurus, & funambulus ludãt in theatris. ¶ Iactata
i. immissa per circulos, ut uidetur significare Mart. Quid si ꝑ graciles

Petaurus Petaurista.

uias petauri Inuitũ iubeas subire Ladam? Et alibi: Quam rota trã
smisso toties impacta petauro. Vbi clare ostendit petaurum nihil
aliud significare, q̃ illũ q se trãsmittit per rotã: hoc est per circulũ
impactũ humi. nam per circulũ admodũ angustũ agiliter transuo
lat ꝑcedẽtibus manibus, cũ reliqua corporis parte ita, ut circulum
non tangat, & in pedes prosiliat, tanta est corporis agilitas, quod
aliquando me uidisse memini. Nonius ait a ueteribus appellatos
petauristas, qui saltibus, uel scænis leuioribus mouerentur. Varro
de uita patrum lib. secũdo. Galli & Germani petauristæ: a πετάννυμι
quod est extendo & pando. uel a πέτομαι quod est uolo. & ἀὴρ au
ra. uidenẽ. n. ꝑ aerẽ uolare. ¶ Descẽdere funé: periphrasis est funam

Funambulus Funerepus Scœnobates

buli, q ꝑ funes ambulat. i. idẽ funerepus nciatur ab Apuleio a fu
ne & repo. græce schœnobates dr. ¶ Puppæ corycia. i. in naue ex
rabũda, & propemodũ ꝑdatoria: cũ oĩ-cõtẽpto periculo lucra huc
& illuc nauigãdo sectaris: quo more erãt piratæ Cilices: sicq; aua
rũ lucri studio tanq̃ piratã uult itelligi. Cilicea. n. piratæ fuerunt sę
uissimi: quos Põpe. intra quadragesimũ dié penitus sustulit. Cory
cos aũt appellauit a Coryco oppido Ciliciæ. eiusdẽ nois est ꝓmon
toriũ, & Portus, & antrũ. Illinc optimũ crocũ habet, ut docet Plin.
Coryciũ ẽ antrũ nympharũ fuit celeberrimũ & formosissimũ (au
ctore Strabone) in mõte Parnaso. ¶ Corus: uẽtos est, q (ut docet Pli.
lib. ii. ca. xlvii.) flat ab occasu solstitiali. quẽ græci Argestem uocat.
¶ Perditus: oĩ rõne destitutus. ¶ Mercator a siculis: hoc est, q a sicu
lis mercaris. ¶ Olẽtis sacci: mercĩũ olentiũ, q̃ saccis inferciunt. cro
cũ aũt itelligit nã Sicilia (ut auctor est Strabo) frumẽtũ, crocũ, mel,
pecora, pelles, lanas i urbẽ mittebat. & sica nũ crocũ appellat papi.
in Siluis: Et tenues Arabũ respirãt gramine plumæ, Sicaniiq; cro

Passum

cis. ¶ Passum pingue: ꝓpriũ est epitheton passi. est. n. genus uini, qd
olim ex Creta mittebat ex uua, quã ficã græci, nos apiã, & sirpulã
appellamus. fit pluribus modis: sed diligẽtiores uuas siccant Sole,
donec paulo amplius dimidiũ põdus supersit: sicq; a patiẽdo Sole

Creta

passum denoiat. Lege Plin. & Colum. Varroné, & Palladiũ. ¶ Cre
tæ antiq: aut nobilis, aut lõgi tpis, cũ ibi natus sit ipse Iupiter: q to
tius mũdi moderator habebat. Insula est i mari Aegæo centũ ur
biũ (ut tradit Pli.) clarissima fama, uñ Virg. Creta Iouis magni me
dio iacet insula põto: Mõs Idæus ubi & gẽtis cunabula nr̃æ Centũ
urbes habitãt magnas uberrima regna. Nã illic i Ida Iupiter natus
ẽ & nutritus a nymphis, & capra Amalthea, adhibitis Curetibus.
¶ Municeps Iouis: ex ea pria, q fuit & Iupiter. Nã municeps appel
lãt tã poetæ, q̃ oratores eiusdẽ loci cultores: q̃si q idẽ munus capi
ant. uñ Vulpia. lib. pri. digestoꝝ scribit municipes dici suos cuiusq;

ciuitatis ciues: utputa Cãpanos, puteolanos. ¶ Hic tñ funambulus.
ingt, q se ꝑiculo uitę exponit. id qdé facit: ut. necessaria adiuctũ, &
uestitũ assequat. Tu uero auare nulla te ĩpellẽte necessitate, sola hũ
di libidine, i oẽ ꝑiculũ te demittis, ac ꝑ hoc colligit funãbulũ uẽia
esse digniorẽ, q necessitate, nõ aũt cupiditate studiũ suum exercet.
¶ Hic. s. funambulus. ¶ Illa mercede: quã cõseqtur a spectatoribus.
¶ Cauet: uitat. ¶ Tu ꝓꝑ mille talẽta, & centũ uillas temerarius: sẽsus
est: Funambulus temerarius est urgẽte necessitate, sed tu ĩsatiabili
cupiditate hñdi, subaudi ergo extrinsecus es: ut sit temerarius, qui
nulla habita ꝑiculi rõne mari, te cõmittis. ¶ Talẽta: qd nos talentũ

Talentũ

grçci τάλαντον uocãt a pondere & trutina, põdus uero uariũ fuit.
Nam talentũ magnũ atticũ octoginta tres habet libras: paruũ ue
ro sexaginta auctor Priscia. apud Romanos uero talentũ (auctore
Seruio) septuaginta fuit librarũ. Plin. ex auctoritate Varronis scri
bit lib. xxxiii. cap. iii. Talentũ Ægyptũ põdo octogita patere. Erat
ꝑterea talentũ Rhodiũ q̃ngẽtoꝝ denariorũ. Erat talentũ Euboicũ
q̃tuor milliũ denarioꝝ Romanorũ. Neapolitanũ sex denarioꝝ. Sy
racusanũ triũ denariorũ. ¶ Aspice portus: cũ idignatione dictũ sa
tyrica in ꝓfundã mortaliũ auaritiã. ¶ Magnis trabibus: magnis na
uibus cõpactis ex trabibus. Persi. Quum trabe fracta. Plus hoium
in pelago: subaudi extrinsecus est, q̃ i terris. Dictũq; est in detesta
tionẽ auaritiæ, cuius ĩpulsu hoies in ꝑicula se dimittũt manifestissi
ma. ¶ Veniet classis: unusq̃sq; nõ timet eo nauigare, uñ aliq̃ sit sibi

Carpathus

spes lucri. ¶ Carpathiũ mare, qd' est iter Rhodũ & Ægyptũ a Carpa
to isula denoiatũ: q̃ una est ex Sporadibus. ¶ Getula: Libyca. nam
Getula pars est Africę Mauritaniæ: cõtermina. dicta a Getulia Vul
cani filia. ¶ Sed lõge Calpe relicta: sensus est: Etiã in Oceanũ exibit

Calpe

in Gaditano freto. Nã Calpe mõs est Hispaniæ, qui occurrit naui
gãtibus in Oceanũ alto cacumine ad radices hẽt oppidũ Calpen:
quod Timosthenes scribit cõditũ fuisse ab Hercule: & olim appel
latũ Heracleã. Illud aũt obseruandũ: quod & Priscianus miratus
est lib. vi. Iuuenalẽ Calpe ablatiuũ corripuisse: cũ sit simile hoc no
mẽ Penelope, Arachne, Calliope: q̃ noia nunq̃ corripiũtur, cũ. n. li
tera græca semꝑ in e lõgã uertat. ¶ Solem stridentẽ: hoc est ex sen
tẽtia Possidonij, qui auctore Strabone) ait Solẽ in finitimis Oceani
littoribus maiorẽ occidere ingẽti strepitu: ac si i illo restinguẽdo pe
lagus efferuescat. uñ Statius in Genethliaco Lucani: Sũmis Ocea
ni uides in undis, Stridoremq; rotæ cadentis audis. ¶ Gurgite Hercu
leo: Oceano Atlantico: quod est extra colũnas Herculis. colũnas

Abila

aũt appellãt Abilã, & Calpẽ mõtes: qbus scissis Oceanus ob occa
sum Solis irrũpens leuo latere, Europã radit. Africã dextro, atq; in
ter Mauros funditur & Hispaniã. ¶ Grãde operæpretium est: insultat
auaro ꝑ ironiã. ¶ Operepretiũ. i. uoluptuariũ, & utile sumptum. ab
operarijs, qbus post opus suaue est præmium laboris sui accipere.
¶ Tenso folle. i. pleno marsupio. Alibi ante: Si reddat ueterẽ cum

Aluta Oceani monstra

tota ærugine follẽ. ¶ Tumida aluta: idẽ est. i. plena crumena ex alu
ta facta. Aluta. n. pro omni pelle molli accipit. Oceani monstra, &
iuuenes uidisse marinos: scribit Plin. lib. ix. In Oceano gaditano
marinũ hominem toto corpore absoluta similitudine ascendere na
uigia nocturnis temporibus, statimq; degrauari, quaa isederit par
tea. Item circa littus Lugdunensis ꝓuinciæ trecentas amplius be
stias mire uarietatis, & magnitudinis a reciprocãte destitutas Ocea
no. ꝑterea legatos Vlisiponensiũ nũciasse Tiberio Cæsari uisũ, au
ditumq; quodã in specu concha canẽtẽ Tritonẽ, & in littore Santo
num elephantes, & arietes candore tantum cornibus assimilatis.
ac Nereidas multas uisas fuisse. item multa alia monstruosa.

ASCen.

¶ MONSTRO &c. Docet q̃ ridicula sit uita auarorũ, q̃ maio
rẽ risum excitet: q̃ quæcũq; spectacula. Ordo est: O lector ego mõ
stro egregiã uoluptatẽ. i. delectationẽ in cõsiderãda stultitia auaro
rũ. cui. s. uoluptati. nulla. i. nõ ulla. tu nõ queas. i. ualeas. æquare. i.
æquiparare. ulla theatra. i. spectacula theatrorum, & non queas
æquare ulla pulpita. i. ullas scœnas lauti. i. quantũuis splendidi, &
sumptuosi ꝑtoris quã sup. uoluptatẽ tu habes. si spectas quãto di
scrimine. i. periculo capitis cõstant incremẽta. i. augmentationes
diuitiarũ domus. Multus. i. grãdis & copiosus. fiscus. i. saccus pe
cuniarũ. & nũmi ponẽdi sunt in arca ærata. i. ære munita. ad Casto
ra uigilẽ. i. ad templũ Castoris ubi excubiæ pro custodiẽdis multo
rũ thesauris fiunt: aut in custodia trapezitarũ. i. campsorũ, seu nũ
mulariorũ: qui sedent ad ædẽ Castoris. ex quo. i. postq̃. Mars ultor
q sic ab Augusto nuncupatus est. perdidit quoq;. i. ét galeã. & nõ
potuit seruare res suas. i. ex quo ne Deorũ quidẽ simulachra tuta
sint a sacrilegis. licet. i. licitũ est. ut relinquas. i. deseras tanq̃ minus
iucunda, oia aulæa. i. oẽs ludos, & oia oblectamenta, q̃ fiunt dum

aulæa tendunt' in ludis Floræ. Cereris, & Cybeles.i. in Floralibus Cerealibus, & Megalesiis. tanto maiores ludis sunt humana negocia, ut propterea oēs ludi debeāt relinqui. An corpora iactata per circulos, s. a petauro.i. a gesticulatore, q se p medios circulos traijcit. & an ij sup. qui solēt descēdere rectū funē.i. funambuli. magis oblectant aīum spectantiū, q̄ tu auare: q moraris semp ī puppe Corycia.i. Corycū petente: ut inde crocū Cilicium deferas. atq; tu perditus habitas tollēdus.i. admouēdus a ficulis. uel tollēdus .i. iactādus semp Coro, & Euro, & Austro.i. a quouis uēto. existēs mercator facci olentis.i. croci a Syculis. Qui gaudes aduexisse de pingui littore antiquæ Cretæ. uel de littore antiq̄ Cretæ. pingue passum.i. racemū creticū ppinguē. & aduexisse lagœnas. s. uini. municipes Iouis.i. in eodē municipio natas ubi Iupiter: hoc est in Creta, q̄ nūc ē Candia dicitur. Creticū aūt uinū est, quod uulgo maluaticū uocant. cuius uuæ passę pingues sunt & pdulces. & ideo licet Mancinellus legat pingui cum littore: ego mallē legere cū alijs pingue .s. passum. Hic tñ ostēdit plus periculi, & minus lucri esse mercatori nauigāti, q̄ funambulis. Ordo est: Tñ licet sit i periculo. hic .s. funambulus: hoc est ambulās sup funē, seu chordā. fingens uestigia ancipiti.i. dubia planta an possit cōsistere. parat.i. acquirit uictū sup. fuū illa mercede: quā .s. recipit a spectatoribus. & cauet.i. caute fugit, & euitat illa reste sup. qua ambulat. brumā.i. frigus brumale & famē. tu existēs sup. temerarius: aspice propter mille talēta & cētū uillas. portus: & mare plenū magnis trabibus nauiū uidelicet fractaꝝ, aut malorū erectoꝝ. plus hoium est iam in pelago, q̄ sup. in terris. Classis.i. cōgregatio nauiū: aut ipsa nauis ueniet quocūq; spes lucri uocarit.i. uocauerit. nec trāsiliet.i. celeriter trāsibit tñ carpathiū sup. mare iuxta Carpathon insulā. & ęquora Getula.i. Lybycū mare, sed audiet sup. ēt Solē stridentē dū occidit in gurgite Herculeo. ubi.s. Hercules columnas suas fixisse dr. & hoc Calpe.i. illa columna Herculis (Est aūt mōs scissus a mari, & eminēs in mari.) relicta.i. derelicta lōge. Grāde operę ptiū.i. maximū cōmodū & ptiū laboris est: ut tu superbus folle.i. sacculo ex corio. tenso.i. distēso, & pleno pecuniarū.i. supbus aluta.i. pellicula. tumida.i. inflata pecunijs.i. uel superbus aluta tumida q̄ te tumidū facit, & supbū eo, q nactus censum equestrē nigrā alutā in pedibus portas. quē sensum Calderinus tamē nescio an merito ridet. possis reuerti inde: ex mari. s. lōgissimo, & periculosissimo domum, & possis uidisse.i. narrare te uidisse. mōstra Oceani, q̄ plurima sunt & iuuenes marinos: & Tritones.

IOAN. BRIT. ☙ NON unus mentes agitat: plurima, inqt, sunt stultorū genera. alij.n. alijs modis insaniūt: sed auarus quoq; insania uexat', cū studio acqrendi tot se exponat periculis. ☞ Ille sororis: Orestem intelligit, q post necē maternā tanto furore correptus est: ut Eumenides expauesceret. Nā sibi uidebat' uidere furias armatas serpētibus, faces intentare ardētes, & cū ex lectis exilire uellet, eū e lectica manibus apprehensum tenebat: mox a Pylade in tauricā regionē perductus ab Iphigenia sorore sacerdote Dianæ purificatus est. ☞ Eumenidū.i. furiaꝝ infernaliū. dictio est græca. nā εὐμενὴς mitē & beneuolū. uñ p cōtrariū dicimus imittes & maleuolas. ☞ Et igni.i. facibus ardētibus. ☞ Hic boue.i. Aiax Thelamonius, q superatus in armorū indicio ab Vlysse in furorē est cōuersus ita, ut sumpto flagro ī boues sæuiret: quos p insaniam putabat esse mō Vlyssem, modo Menelaū, modo Agamemnonē, cuius iudicio offensus erat. Vnde est illud Horatij: Mille ouiū insanus morti dedit, inclytum Vlyssem Et Menelaū una mecū sese occidere clamās. ☞ Ithacū: Vlyssem ab Ithaca patria dictū. ☞ Parcat: sensus est: Qui mare cōscendit & nauigat, demēs oino ē, licet uestimēta sibi nō scindat more furiosi. ☞ Curatoris eget: ac si dicat: & ille qdē furiosus est, q nauigat: & proinde curatoris eget. Nā curatores dant', nō solū pupillis: sed & furiosis

Non unus mentes agitat furor, ille sororis
In manibus uultu Eumenidum terretur, & igni,
Hic boue percusso mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum, parcat tunicis licet, atq; lacernis,
Curatoris eget, qui nauem mercibus implet
Ad summum latus, & tabula distinguitur unda,
Cum sit causa mali tanti, & discriminis huius
Concisum argentum in titulos, faciesq; minutas.
Occurrunt nubes, & fulgura, soluite funem
Frumenti dominus clamat, piperisq; coemptor,
Nil color hic cæli, nil fascia, nigra minatur.
Aestiuum tonat infelix, ac forsitan ipsa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuq; premetur
Obrutus, & zonam læua, morsuq; tenebit.
Sed cuius uotis modo non suffecerat aurum
Quod Tagus, & rutila uoluit Pactolus arena,
Frigida sufficient uelantes inguina panni,
Exiguusq; cibus, mersa rata naufractus assem
Dum rogat, & picta se tempestate tuetur.

& pdigis: sed differentia magna. Nā pupilli curatori reꝝ oīum administratio, duobus reliqs sola custodia, & reꝝ, quæ deteriores futuræ sunt, uēditio cōmittit'. hæc Vulpian. uñ est illud Horatianū de insano. Interdicto huic oē adimat ius Prætor, & ad sanos eat tutela ppinquos. ☞ Et tabula distinguit' unda: corrigēdus est locus, ut legas unda, & nō uda. ut sit sensus: Distinguit' unda.i. mari. tabula.i. crassitudine tabulæ. ☞ Causa tanti mali: nā a nūmo prima (ut docet Plin.) est origo auaritiæ excogitata fœnore, quæstuosaq; segnitia. ☞ Cōcisum argentū ī titulos: periphrasis est pecuniæ: q̄ tota uariis est signata imaginibus & titulis: aut pecude: uñ pecunia noīata, Iano, naui, uictoria, bigis, q̄drigis. & inde bigati q̄drigati, & uictoriati nūmi dicti. hi aūt erant ex argento. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrū nauis. Lege Pli. lib. xxxiii. cap. iii. ☞ Occurrūt nubes: tāta est auari cupiditas: ut licet cūcta tēpestatem minent': tñ impet ut nauigetur: posset, inqt, absterreri occurrētibus nubibus & fulguribus: sed ille īqt nautis soluite funē. ☞ Soluite funē.i. portu exite soluta naui: ☞ Fascia nigra .i. nubes quæ instar fasciæ cælum obnubilat. ☞ Aestiuū tonat: nq minant', inqt, hæc tempestatē, sed tonitrua sunt qualia æstate. & nōīatiuus est casus absolute positus. ut sit æstiuum tonat. idest res æstiua, & qualis solet æstate. sic etiam dicimus cælum tonat. Virgil. Cælum tonat omne fragore. ☞ Infelix: cū miseratione dictū. ☞ Zonamq; tenebit.i. cingulū. græca ē dictio ζώνη. Nec sine rōne ait Zonā teneri. nā priscis temporibus auro monetali zonæ ornabant' ita: ut magni essent pretij. unde est illud apud Matthæū in Euangelio cap. x. Nolite possidere aurum, neq; argentū, neq; pecuniā in zonis uestris. & Diuus Marcus ait in Euangelio cap. vi. Et pcepit ei neqd tollerent in uia nisi uirgam tñ, nō peram, non panē, neq; in zona æs. Gracchus in oratione quā habuit de parsimonia & pudicitia sua reuersus ex Sardinia: Itaq;, inqt, Quirites cū Romā profectus sum, zonas quas plenas argēti extuli, eas ex pūincia inanes retuli. Trāql. in Vitellio: Zona se aureoꝝ plena circūdedit. Apuleius in septimo metamorpho. loquēs de quadā Plotina sic: Et auro monetali zonis refertis incincta. Aelius Lampridius in uita Alexandri: Miles nō timet nisi uestitus, armatus, calciatus, & satur, & habēs aliqd in zonula. ☞ Læua: zonā.n. tenebit sinistra, dextra uero natabit. ☞ Sed cuius uotis: sensus est: Auaro cui oē aurū quod usq̄ nō sufficit, necesse erit facto naufragio contentus sit exiguis pannis uelantibus inguina. ☞ Tagus: amnis Hispaniæ, qui (ut docet Solinus) ob arenas auriferas cæteris amnibus pfert'. ☞ Pactolus: Lydiæ fluuius ē, & ipse arenas ferēs aureas. ☞ Picta tēpestate: nā moris erat, ut naufragi ī tabella ab humeris depēdēte ferrēt pictū naufragiū suū mēdicantes. uñ Plaut. Cantat cū te fracta ī trabe pictū Ex humero portes. unde est apud Philostratum illud dictū cuiusdā Cilicis diuitis: Cum diuitiæ quotidie augescerent propter timorem factus sum diuitiarum seruus, & magnas pecunias pro custodiendis diuitijs erogarem &c.

ASCen. ☙ NON unus &c. Docet uarias eē mortaliū stultitias: sed summā esse auaroꝝ: qd' Horati. sic quoq; dicit: Danda est ellebori multo pars maxima auaris: Nescio an Antycirā ratio illis destinet oēm. Ordo hic est: Non unus, immo multiplex furor agitat.i. pturbat, & impellit mētes hoium: ille. s. Orestes terret' in manibus sororis. s. Electrę, aut Iphigeniæ. uultu.i. tetro aspectu. Eumenidū.i. diraꝝ, seu furiarū. & igni.i. facibus, q̄s matrē sibi inferre horrebat. hic. s. Aiax. credit Agamemnona principē exercitus græcorū. aut Ithacū.i. Ithacēsem Vlyssem. mugire.i. prę dolore mugitū emittere. boue cæso.i. qñ occidit bouē loco Agamēnonis: & Vlyssis. Vñ Horatius in psona Agamēnonis: Mille ouiū insanus morti dedit: Inclytum Vlyssem: Et Menelaum mecū sese occidere clamās. Is aūt qui implet nauē mercibus, ad.i. usq; ad summum latus & distinguitur

Bigati quadrigati: uictoriati nummi

Zona

Aurum in zonis

sup.a

sep. a morte, aut ab aquis. uda tabula uñ facta est nauis. eget cura toris. i. insanus est. licet parcat tunicis & lacernis. i. licet nõ dilaceret uestes suas. Cum. i. qñquidẽ. cũ tanti mali, & huius discriminis, i. pi̇culi. sit argentũ cõcisum in titulos. s. principũ, & facies minutas. i. pecunia monetata. qa in monetæ extremitate inscribitur titulus principis. & sæpe in Italia caput, aut facies eius: potissimũ illis tpibus, qbus hæc scripsit Iuuenalis. Occurrũt &c. Oñdit demẽtiã auarorũ, q pūsa pericula nõ curãt. Ordo est: Si forte occurrerũt cõspectui nauigare uolentis nubes & fulgura. dñs frumẽti. i. q uenale frumentũ habet i naui. clamat ad nautas. solute funẽ. i. retinacula nauiũ. hic color cæli: & hæc fascia. i. nubecula. cæli. i. aeris nil minat. tonat æstiuum. i. more æstiuo. & ipse infelix. qui hoc dixit. cadet i mare. s. forsitã hac ipsa nocte, q̃ hoc dixerat. & hoc trabibus ipsius nauis fractis. & pmetur. i. obruet fluctu, & ipse obrutus. i. imersus aquis. tenebit morsu. i. dẽtibus. & lęua sua manu. i. sinistra. zonã. i. cincturã in qua secretæ portantur. pecuniæ. Sed cuius uotis. i. cupiditati nõ suffecerat. mõ. i. paulo ante cũ nauẽ ingrederetur. aurũ quod Tagus fluuius ille aurifer in Lusitania. & Pactolus fluuius in Lydia uoluit. i. fluctu ipellit. arena rutila. i. fulua. panni uelãtes frigida inguina: & exigu os cibus sufficiẽt iã rate mersa. dũ ipse naufragus. i. naufragiũ passus. rogat. i. mẽdicat. assẽ. i. modicã stipẽ. & tuetur. i. inspicit. se. i. imaginẽ suã. & hoc tẽpestate q̃ naufragiũ fecit picta i tabella. s. ut pplus uidẽs & miseratiõe cõmoueret. nec cogeret singulis casum suum exponere.

Tantis parta malis, cura maiore, metuq;
Seruantur, misera est magni custodia census.
Dispositis prædiues hamis uigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
Electro, signisq; suis, phrygiaq; columna,
Atq; ebore, & lata testudine. dolia nudi
Non ardent cynici, si fregeris, altera fiet
Cras domus, atq; eadem plumbo cõmissa manebit.
Sensit Alexander, testa cum uidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, q̃ totum qui sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes, si sit prudentia, sed te
Nos facimus Fortuna Deam. mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat, edam.
Inquantum sitis, atq; fames, & frigora poscunt,
Quantum Epicure tibi paruis suffecit in hortis,
Quantum socratici ceperunt ante penates,
Nunquam aliud Natura, aliud sapientia dicet.
Acribus exemplis uideor te claudere. misce
Ergo aliquid nostris de moribus, effice summam
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoq; si rugam trahit, extenditq; labellum,
Sume duos equites, fac tertia quadringenta
Si nondum impleui gremium, si panditur ultra
Nec Crœsi fortuna unquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narcissi
Indulsit Cæsar, cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis uxorem occidere iussus.

IOAN. BRIT. TANTIS parta malis. i. res partes tãtis incõmodis. miserã ostẽdit auari solicitudinẽ circa res partas, dũ timet ne sibi surripiant. Misera est: miseriarũ plena est, & solicitudinũ.

Custodia

Custodia magni cẽsus: custodiã poni ab auctoribus p carceratis & dãnatis manifestũ est. uñ Sueto. in Tiberio: Et i recognoscendis custodiis pcãti cuidã pœnæ maturitatẽ rñdit: nondũ tecũ in gratiã redij. Vñ apud Iuriscõsultos titulo de custodia reoꝝ scriptũ est: Si custodia se iterfecerit. uel pcipitauerit, militis culpę ascribitur. Itẽ si custos custodiã interfecerit. Poni ẽt p ipsa custoditione: hoc est obseruatione hoc loco docet poeta. uñ Vale. lib. ix. Massanissa rex pax fidei i pectoribus hoium retinẽs, salutẽ suã custodia canũ uallauit. Custodia itẽ poni pro loco ubi qd custodit. uñ Vale. eodẽ lib. sic scribit. In publica custodia spiritũ posuit. & idẽ in. vi. In publica custodia necari iussit Plin. lib. xxi. cap. iii. Inde eductã e custodia bibere iussit. illi expirãtẽ. Custodia itẽ ponit pro custode. uñ Virg. in. vi. Cernis custodia qualis Vestibulo sedeat. Pli. de uiris illustribus sic scribit: Decius intẽpesta nocte p medias custodias somno oppssas in columis euasit. Tibul. Poterat custodia uinci. Dispositis prædiues armis: mẽdosi codices hñt hamis: nos uero correximus armis. auarus. n. dispositis armis res suas custodit: non hamis: quod alii inepte exponũt: qbus fures caperẽtur. nã p synalœphen excluditur s: sicut apud Lucretiũ: ubi de odore disserit: Verũ aliis alius & magis est aiantibus aptus. Virg. in Buc. Ille latus niueũ molli fultus Hiacyntho. Mart. Sardonycas smaragdos adamãtas iaspidas uno. Virg. in Geor. Aut ouiũ fœtus, aut curẽtis culta capellæ. Cohortẽ seruoꝝ: luxuriã Romanoꝝ ostẽdit, q (ut scribit Plin.) tñ seruorũ numerũ alebant, ut iustum exercitũ diceres. Præterea docet nõ alibi grauiores esse curas, q̃ ubi maiores opes sunt.

Licinus

Licinus: pro quocunq; diuite ponit. Nam Licinũ diuitẽ fuisse diximus illic: Ego possideo plus Pallãte & Licinis. De Licino itẽ Persius: Nũc Licini i cãpos, nũc Crassi mittit i ædes. ubi de eo multa recitauimus. Marti. Altaq; cũ Licinis marmora puluis erunt. Eiusdẽ meminit Seneca i epistio. Licinũ diuitiis, Apiciũ cœnis, Mecœnatem deliciis prouocat. Electro. i. uasis suis ex electro.

Electrũ

Est aũt electrũ aurũ hñs quintã portionẽ argẽti. Electrũ ẽ td est qđ alio noie succinũ uocamus: qđ ex arboribus manat. hæc Plin. ex cuius auctoritate nos multa ante. Signisq; suis: hoc est statuis. Phrygiaq; columna. i. ex marmore synadico: quod Phrygiũ est ut scribit Stra. & ptiosum. De quo Tibullus: Quidue domus pdest Phrygiis innixa colũnis. Atq; ebore: p suppellectile ebore ornata. Vsurpabat. n. ebur cum ad lacunaria ornãda, tũ ualuas, & ad alia domus ornamẽta. Proper. Et ualuę Libyci nobile dentis opus. Lata testudine: hoc est lectis discubitoriis, q putaminibus testudinũ itegebant. Nam Carbilius Pollio (auctore Plin.) prodigi & sagacis ad luxuriæ istrumẽta ingenii instituit testudinũ putamina secare i laminas, lectosq;, & repositoria his uestire. Dolia nudi Nõ: ostẽdit poeta exemplo Diogenis cynici paupertatẽ: hoc est eũ q pauca possideat: & qui nihil cupiat: feliciorẽ esse diuite auaro. ut sit sensus: Cũ multis, ingt, auarus curis agitet, ne res suas pretiosas, aut furto, aut alia rõne amittat, Diogenes pauper neq; incẽdiũ, neq; aliã calamitatẽ domicilio suo timet: quod si ẽt accidat, leui impẽsa istaurari statim põt. ut oino colliga beatiorẽ esse, q modica cupiat, q̃ auarũ q insatiabilis est, & multa cupit.

Dolia

Dolia: uasa sũt argillacea, nõ tã uinaria & aquaria, q̃ olearia. Pli. lib. xv. Dolia olearia, cadosq; imbui amurca ne bibãt oleũ. Terẽ. Dolia ola releui. Nudi cynici. i. Diogenis, q ita diuitias cõtẽpsit nullã i iis prorsus felicitatẽ reponẽs: ut ne qdẽ ad bibẽdũ poculũ uoluerit, cũ natura id ei pręstitisset manibus cõcauis aq̃ suggerẽtibus: & cũ datis literis ad artificẽ (ut scribit Laertius) posceret sibi cellulã: usq; serius id efficeret: doliũ p domo habuerit. uñ illud est in laudem Diogenis apud Senecã: Quomodo oro te cõuenit & ut Diogenẽ mireris & Dędalũ: uter ex his sapiẽs tibi uiq; serrã cõmentus est: an ille q cũ uidisset puerũ caua manu bibẽtẽ aq̃, fregit ptinus exemptũ e pula calicẽ: hac obiurgatione sui: q̃diu hõ stultus superuacuas sarcinulas habui? Qui se cõplicuit i dolio, & i eo cubitauit. uñ & illud Ausonii: Diogenes cui parua penus. cui dolia sedes, Ad manes abiit, Cerberus inde uetat. De Cynicis itẽ supiore Satyra abũde dictũ est illic: Et qui nec cynicos, nec stoica dogmata legit. Nõ ardẽt: erant. n. terrea. uñ sequitur: In illa testa. Cõmissa: cõiunctæ. uñ cõmissuras appellamus iũcturas lapidũ. Sensit Alexander: sensus est: Alexãder facile animaduertit quantũ felicior esse Diogenes in illa paupertate, qa nihil cuperet, q̃ ipse esset, q multa appeteret, & totius mũdi imperiũ affectaret. Ferũt. n. eũ, cũ Corinthũ uenisset, illicq; ostẽdisset Diogenẽ, & ab eo nõ salutaret: ad ipsũ accessisse: rogãsq; ut si q̃ sibi pstari uellet, idicaret: nũc qdẽ paululũ, ingt, uelim a Sole abstis, offecerat uidelicet apricati quibus uerbis docuit cõtinentiã suã nullis diuitiis superari posse. In illa testa: in illo dolio, quod (ut diximus) argillaceum erat. Magnum habitatorem: ipsum Diogenem tam excellentis animi, utpote qui omnes diuitias prorsus contemneret. Posceret sibi totũ orbem: nã Alexander tãta gloriæ cupidine flagrauit, ut Anaxarcho comiti suo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mũdos referenti: Heu me miserum dixerit:

q nec uno ſã potitus, uñ ſuplus: Vnº Pelęo iueni nõ ſufficit orbis. ¶ Paſſurus: cui adhuc non minora pteritis ſubeunda eſſent pericula. ¶ Nullũ numẽ habes: hoc ſuperioribus coniungit. Diogenes, cũ in tãta uerſabatur inopia, poterat uideri ſæuiſſimis Fortunę fluctibus agitari: ſed reuera, inqt Diogenes, tanta fuit animi prudentia, ut Fortuna, quã nos paꝝ prudẽtes Deã facimus: uires ſuas in eum nũq exercere potuerit: quominus eſſet, & felix, & fortunatiſſimus. Nã prudentia ſua Fortunã ſuperauit. Is. o. Fortunã ſuperare dr, cuius uita rõnis ductu gubernat. uñ oſtẽdit Iuuen. Fortunã nullã habere poteſtatẽ in hoiem, ſi rõne ut Diogenes regat. ¶ Nullũ numẽ habes. i. nullã potentiã. Nã numẽ dr proprie Dei potẽtia: ut legẽdũ ſit habes, & non abeſt. Nã ſermo eſt ad Fortunã. ¶ Si ſit prudẽtia. i. ſi hõ uſu rõnis gubernet. Nã ſi prudẽtia uirtus eſt, quæ in delectu cõſiſtit bonorũ & maloꝝ: ut oſtẽdat felicioris uitæ uiã inueniſſe Diogenẽ per prudẽtiã: cũ Fortuna (ut tradit Lactan.) aliud nihil ſit, q̃ accidentiũ rerũ ſubitus, atq̃ inopinatus euẽtus. uulgus putat Fortunã eſſe, q̃ tribuit bona & mala hoibus. Cui opinioni aſſtipulat & Sallu. q ait: Sed pfecto Fortuna in oi re dñatur. ¶ Nos facimus te Deã: adeo, inqt, nos cęci ſumus: ut ſi qd nobis uel bene, uel ſecus ceſſerit, Fortunæ numini aſſignemus: nec id putemus accidiſſe, aut imprudẽtia, aut ignorãtia noſtra. ¶ Mẽſura tñ: uerba ſunt ad auarũ. Si tñ, inqt, uult ſcire auarus quãtũ ſibi ſit appetendum: id appetat quod neceſſariũ tm̃ ſit: ut oſtẽdat illũ q rebus neceſſarijs cõtẽtus nõ ſit: nullo modo beatũ eſſe poſſe: cũ aſſiduo cupiditatis fluctu agitet. ¶ Edã dicã. ¶ In quãtũ. i. tm̃ ſufficit in quãtũ ſitis, & fames

Epicurus & frigora poſcunt. i. uictus & ueſtitus. ¶ Epicure tibi: Epicurus licet ſummũ bonũ poneret in uoluptate: tñ tenui uictu cõtẽtus fuit. Nã (ut ſcri. Laertius) aq̃ tm̃ & cibario pane cõtentũ ſe eſſe teſtatur. ¶ Paruis hortis: nã Athenis (ut docet Plin. lib. xix.) hortos habuit: quos primus inſtituit: uñ & hortoꝝ magiſter eſt appellatus. Nam uſq̃ ad eũ moris nõ fuerat in oppidis haberi rura. ¶ Penates ſocratici. i. ipſe Socrates, & deinceps ſecta ſocratica: q rebus naturæ neceſſarijs uixerũt cõtenti. ¶ Cæperũt: apphenderũt. ¶ Ante: nã Socrates ante Epicuꝝ fuit. ¶ Nunq̃ aliud natura: diluit ea q̃ ſibi obijci poterãt ab auaro, ea. ſ. q̃ pppoſuerit ad ſuadẽdã frugalitatẽ eſſe ex pceptis phiæ, q̃ doceat mediocritatẽ cibus in rebus eſſe tenẽdã. Ait ergo poeta id ẽt naturã dicere: quod & phia dicit: nec unq̃ naturã a phia diſcrepare. q̃ enim philoſophi dicunt, a natura omnia prompta ſunt. ea. n. nobis oium uirtutũ ueluti igniculos & ſemina dedit: ut q̃ naturã: hoc eſt prima illa naturæ ſemina ſecutus fuerit, nunq̃

Natura aberrauerit. Eſt. n. Natura (ut docet Cic. in lib. de na. Deo.) uis q̃dã, ſiue ratio ciẽs motus in corporibus neceſſarios. ¶ Videor te claudere: fortaſſe, inqt, uideor te efficacibus exẽplis ad nimiã te cogere frugalitatẽ, idq̃ tibi minime eſt gratũ. ¶ Acribus exẽplis: efficibus, q̃ tibi ptuli & Epicuri & Socratis ad bñ, honeſteq̃ uiuẽdũ. hoies. o. melius exẽplis iſtituunt. ¶ Claudere: cogere. ¶ Miſce ergo: cũ indignatione dñr hæc a poeta: ſi pcepta, inqt, mea & exẽpla tibi grata nõ ſunt: ſequere ergo affectus & mores humanos, qui ſunt: ut hæc bona tpalia oi ſtudio ſequamur, & diuitias cõparemus. Sic & Perſius idignatus i auarũ, quẽ iſatiabilẽ uidet exclamat: Vẽde aiam lucro mercare atq̃ excute ſolers Oẽ latus mũdi, ne ſit te ditior alter. ¶ Miſce: tracta: agita. ¶ De moribus nr̃is: ſm mores noſtros & affectus humanos: q illic oino tẽdere uident, ut opes cõparent. ¶ Effice ſummã: cõpara tibi quadrigẽta ſeſtertia: quã ſummã, qui habebat eques erat Romanus: & in. xiiii. gradu Theatri poterat ſedere. de q̃ re plura diuerſis locis ſed maxime diximus illic: Sic libitũ uano, q nos diſtinxit Othoni. Eſt aũt ordo: Effice ſummã: quã lex Othonis dignat bis ſeptẽ ordinibus: hoc eſt quam ſummã facit dignã. xiiii. gradibus. ¶ Bis ſeptem ordinibus. i. xiiii. gradibus Theatri. ¶ Lex Othonis: legẽ. n. tulerat Roſcius Otho (ut diximus ſupius) nequis in. xiiii. gradibus ſederet: niſi q ſummã quadringẽtorũ ſeſtertiũ heret. ¶ Hæc quoq̃. i. ſi hæc, ſumma adhuc tibi ſatis nõ eſt, ſume tibi ſummã duoꝝ eqtũ: & id ſi paꝝ tibi uidet, ſume triũ. Sed hoc te uolo ſcire illũ nulla diuitiaꝝ magnitudine expleri poſſe, q rebus neceſſarijs nõ ſit cõtentus. iuxta illud Claudiani lib. pri. in Ruffinũ: Semper inops qcũq̃ cupit. ¶ Et rugã trahit: metaphora ſumpta a ſacco, q cũ plenus nõ ſit, rugã trahit. imitatio eſt Perſij: iã decies, iã mihi quarto: iã redit i rugã. ¶ Extẽditq̃ labellũ: ſumptũ ab ijs, q tanq̃ fameliciter labra oris extẽdũt ad cibũ capiendũ. ¶ Duos eqtes: cenſum duorũ eqtũ. i. octingẽta ſeſtertia. ¶ Fac tertia: ſi adhuc octingẽtis ſeſtertijs nõ es cõtẽtus, ſume mille & ducẽta: ut ſit ſumma triũ eqtũ. Sed (ut dixi) hæc cũ ſtomacho ſunt legẽda. ¶ Si nõ ipleui gremiũ: hæc cũ inferioribus cõiungũtur. ut ſit ſenſus: Si adhuc nõ potui te his diuitijs ſaciare: ut adhuc alias uelis: nec fortuna unq̃ Crœſi nec regna Perſica: nec diuitiæ Narciſſi ſufficiẽt aio tuo. i. nulla opũ magnitudo poterit aium tuũ explere. bñ aũt aium dixit. aius. n. hoies diuites nõ arca facit. & ita oſtendit auarũ inſatiabile penitus eſſe. ¶ Gremiũ: pſtat in metaphora ueſtis. ¶ Si pãdit. ſ. gremiũ. ¶ Vltra. i. ſi adhuc plura q̃ris. ¶ Fortuna Crœſi: hic eſt ille Crœſus Lydorum rex. De quo plura diximus in. x. Saty. illic: Regem tranſeo Põti, & Crœſum. ¶ Regna Perſica: diuitiæ Perſicæ. Reges. n Perſaꝝ: quales fuere Xerxes, & Cyrrus mira extitere potentia, opibuſq̃ ampliſſimis. ¶ Diuitiæ Narciſſi: libertoꝝ duos pcipue ſuſpexit Claudius. Cęſar. Narciſſum & Pallantẽ decreto quoq̃ ſenatus, nõ pmijs modo ingẽtibus: ſed & q̃ſtorijs, ptoriiſq̃ ornamẽti ornari libenter paſſus eſt. tm̃ pterea acqrere, & rapere: ut quærente eo quondã de fiſci exiguitate, nõ abſurde ſit dictũ abundaturum, ſi a duobus libertis in conſortiũ reciperetur. De ijs Tranquil. & Tacitus meminerunt. ¶ Indulſit omnia: cõceſſit & pmiſit omnia. Nam (ut dixi) multis rapinis locupletati ſunt. ¶ Cuius imperijs. ſ. Narciſſi. ut ſit ordo: Cuius imperijs Claudius paruit iuſſus occiderẽ Meſſalinam uxorem: ut oſtẽdat tanta auctoritate Narciſſum fuiſſe apud Imperatorẽ: ut quodammodo uideretur ipſi pricipi imperare. Nã ei auctor fuit: ut uxorẽ interficeret deprehenſam in adulterio cũ Silio: cui daturus erat ueniã: niſi Narciſſus cædẽ ei maturauiſſet, immiſſis Centurionibus & tribuno: cuius ictu & transfixa eſt in hortis Lucullianis.

¶ TANTIS parta malis Docet difficilius eſſe accumulata cuſtodire. Ordo eſt: Parta. i. acqſita. tãtis malis. i. laboribus & periculis: ſeruãtur maiore cura & metu. Cuſtodia magni cẽſus ẽ miſera. i. miſeriæ plena. Licinius ue ille pdiues iubet cohortẽ. i. multitudinẽ ſeruoꝝ. uigilare noctu ad cuſtodiã. ſ. theſauri ſui. & hoc hamis. i. ferreis uncis. diſpoſitis. i. in diuerſis locis poſitis ut fures illis caperẽtur. attonitus. i. multũ ſolicitus pro electro. & ſuis ſignis. i. ære corinthio effigiato. & colũna phrygia. i. ex Phrygia allata. atq̃ ebore. & lata teſtudine. i. ſupellectili ex putaminibus teſtudinũ. Dolia. i. uaſa ingẽtia uini ex cretẽ, aut alia terra tenace olim fieri ſolita. cynici. ſ. Diogenis. nudi. i. q in dolio fere nudus habitabat. non ardent. i. nõ ſubijciuntur incẽdio. & ſi fregeris ea altera domus fiet cras. i. faciliime ita. q labore unius diei. aut eadẽ domus. i. idẽ doliũ manebit. ſ. habitatio eius. cõmiſſa. i. cõſolidata plũbo. Alexander, qui magnus dictus eſt. cũ. i. qñ uidit in illa teſta. i. uaſe terreo magnũ habitatorẽ. ſ. Diogenẽ cynicũ phium. ſenſit. i. pcipit. quãto felicior ſup. eſſet hic: q nil cuperet. i. Diogenes: q̃ q poſceret ſibi totũ orbẽ: uidelicet ipſe Alexãder paſſurus pericula. æquãda. i. æqualia iudicanda rebus geſtis. & ita auaris oia deſunt: cum p imprudẽtiã nec ſciũt uti ptis, aut eis cõtẽti eſſe. Sed nullũ numẽ. i. nulla poteſtas ad nutũ faciẽdi. abeſt ſup. nobis. ſi ſit prudentia: qa prudens oia facit ad nutũ. nihil. n. uult niſi quod poteſt licite. Vel põt exponi: Nullũ numẽ abeſt. ſ. qlibet Deus adeſt: hoc eſt auxilio eſt nobis: ſi ſit prudentia. Vel ſicut prius: O Fortuna tu nullũ numẽ. i. nullã poteſtatẽ habes in nos: ſi ſit prudẽtia: ſed nos imprudẽtes facimus te Deã. Si qs tñ cõſulat me. i. petat a me cõſulendo. q̃ mẽſura cenſus. i. diuitiaꝝ ſufficiat. ego edã. i. expſſe dicã ei. In tm̃ ſup. cumulet in quãtũ ſitis, atq̃ fames & frigora poſcũt. i. ut habeat uictũ & amictũ, & quãtũ Epicure ſufficit tibi i paruis hortis. Et quãtũ penates ſocratici. i. domos iteriores Socratis, cæperũt ante ſup. Epicurum. Natura nunq̃ dicet aliud ſup. petendũ eſſe. & ſapiẽtia. i. phs nunq̃ dicet aliud. Quia uero iſta philoſophica ſunt exempla: neq̃ oẽs philoſophica uitã agere pñt, addit poeta. Ego uideo te claudere acribus exẽplis. i. acriter uiuẽtiũ. miſce ergo aliqd de noſtris. i. Romanis moribus. effice. i. fac ſumma quã lex Othonis. i. lata ab Othone. dignatur ordinibus. i. gradibus in theatro. bis ſeptẽ. i. quatuordecim: hoc eſt ſummã cenſus equeſtris, q̃ quadringẽties ſeſtertium ptinebat. Et ſi hæc ſumma trahit quoq̃. i. ẽt, rugã. & extẽdit labellũ. i. ſi te indignabundũ facit, ſume duos eqtes. i. habe cenſum duorũ equitũ. & ſi ſupp. nec ille ſufficit, fac tertia quadringẽta. i. ſume cenſum trium equitũ habendo ter quadringẽta ſeſtertia. Si ergo tantũ cõcedendo, inqt poeta, nõdũ impleui gremiũ. i. cupiditatẽ tuã, & ſi pãditur. i. aperit ultra ad plura accipiẽda, nec Fortunæ Crœſi, qui erat rex Lydorũ oium mortaliũ ditiſſimus. nec regna Perſica omniũ ditiſſima ſufficiẽt aio tuo. nec diuitiæ Narciſſi liberti Claudij Cæſaris quẽ p tranſitũ notat. cui Claudius Cæſar indulſit. i. indulgenter cõceſſit oia. cuius ẽt imperijs iuſſus. i. is qui iuſſus erat. ſ. Centurio. occidere uxorẽ Claudij. i. Meſſalinam. paruit. i. obediuit. ASCen.

F I N I S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA QVINTADECIMA.

IN QVINTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quis nescit Volusi. Hac Satyra Volusium Bithinicum amicum suum alloquitur: detestans non sine quadã miseratione odiũ mutuũ & feritatem Aegyptiorum: quos ait tanta animorũ dissensione inter sese seuire ut calcata omni humanitate, in mutuã perniciem ruant: unguibusq; & dentibus se lacerent & absumant: causamq; tanti odij ostendit esse ex diuersa superstitione, & multiplici Deorum cultu: simulq; ridet eorum superstitionem, qui animalia bruta colant, & hoĩes necent & comedant. Satyra inscribitur de feritate Aegyptiorum. Cur autem animalia diuinis colerẽtur honoribus inter alias causas hęc maxime traditur. Multitudinẽ .n. aiunt crebro in reges magno insurgente consensu diuersorum animalium cultum diuersis ciuitatibus a quodam rege statutum fuisse: ut dũ singuli religionẽ tenerentur suã, & cęterorũ cõtemnunt: nõ possent uniuersi in unũ Aegyptii cõspirare. Alii, inter quos Ouid. rẽ ad fabulã referẽtes aiunt Deos gigantũ impetũ fugientes in Aegyptũ usq; uenisse, ibiq; mẽtitos figuris in uaria se cõuertisse aialia. uñ factũ est ut Aegyptii diuersa Deis aialia colant.

VIS nescit Volusi Bithynice q̃lia demens
Ægyptus portẽta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet satu rã serpentibus Ibim.
Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci,
Dimidio magicæ resonãt ubi Mẽnõe chordę.
Atq; uetus Thebe centum iacet obruta portis,
Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem uenerantur, nemo Dianam,
Porrum, & cepe nefas uiolare, ac frangere morsu.

Satyra quintadecima. Quis nescit Volusi.

IO AN. BRIT.

VALIA portenta: nã Ægyptij uniuersi colunt quędã aialia, quẽadmodũ ex terrestribus tria, Bouẽ, Canẽ, Felẽ. Ex uolatilibus Accipitrẽ, atq; ibim. Ex aquatilibus duo, Lepidotũ piscẽ, & Oxyrynchũ. Sunt alia q̃ quisq; seorsum colit, ut Saitæ, & Thebani Ouẽ. Latũ uero q piscis quidam est in Nilo Latopolitani. Cepũ Babylonij, qui sunt iuxta Memphim. Caprã & Hircũ Mẽdesij. Murẽ, Araneũ Athribitæ. Aquilã Thebani. Itẽ alij aliud. Itaq; Aegyptiorũ mẽtibus adeo superstitio hæc inhæsit: ut p̃mente aliquãdo Aegyptios fame plures ab humana carne ob inopiam cibi nõ abstinerẽt, aĩalia sacra intacta relinquerẽt. De quo cultu sic meminit & Cice. in. v. Tusc. Aegyptiorũ morẽ qs ignorat? quorũ imbutæ mẽtes prauitatis erroribus, q̃uis carnificinã p̃us subierin, q̃ Ibim, aut Aspidẽ, aut Felẽ, aut Canẽ, aut Crocodilũ uiolẽt. Quorũ ẽtsi imprudẽtes q̃ppiam fecerit, pœnã nullã recuset. unũ cũ q̃dã ẽt Romanus Felem p imprudẽtiã occidisset: ad domũ eius a plebe cõcursum est: neq; ab regijs ad id missis pricipib' neq; Romanorũ timore a pœna hoĩs absterreri potuerunt. ¶ Demẽs: hñ demẽs: ut q̃ bruta tanq̃ Deos adoret in hoĩes impiæ sæuiat. & ita auget inuidiã feritatis eorũ, q uilissimus animalibus summã religionẽ & cultũ diuinũ exhibeãt, & hoĩes crudelissime necent. ¶ Aegyptus: prima pars Asiæ Aegyptus est inter Catabathmon & Arabas, Aethiopia cõtingit, ad meridiem refugit. terra expers imbrium, mire tñ fertilis. ¶ Crocodilõ: animal est q̃drupes specie lacertæ: & in terra & in flumine pariter ualet: linguã nõ hẽt: maxilla mouet superiorẽ: oua similia anserinis edit: ad sexdecim cubitorum longitudinem crescit: ut alij tradũt quamdiu uiuit. Crocodilos primus Romã M. Scaurus inuexit. De eo multa scribunt Plin. Strabo, Diodorus, Solin', Herodotus, & Apuleius. ¶ Pars hæc. i. illi, q apud Meridiem lacũ habitãt. Nam ab his (auctore Diodoro) colitur Crocodilus, colitur etiã a Cõbitis: ut paulo post dicemus. Sed cũ Crocodilus hoĩem interimat, edatq; miratur multi q̃re colatur. Sed hęc ut ratio. qa toti patriæ securitatẽ non solũ Nilus afferre ut sed & qui in eo sunt Crocodili: quos Arabiæ, Libyæq; latrones ueriti nõ audẽt flumẽ trãsire populatũ. ¶ Ibim saturam serpẽtibus. Ibis auis est peculiaris Aegypti circa ripas Nili, ca serpentium populatur oua, gratissimãq; ex his escã nidis suis defert. Sicq; pueri us fœtuũ noxiorũ rarescũt. Serpẽtes deuorant: quo merito sacræ sunt & illæsæ. Dæmoni aũt cui Ibis dicata est, nomẽ est Teuthi: q primus (ut scribit Platõ in Phædro) numerũ & cõparationẽ inuenisse fert' numerorũ, geometriãq;, & astronomia, talorũ rursus alearum ludos & literas. ¶ Cercopitheci: Cercopithecus simia caudata est. κέρκος .n. caudã significat: & πίθηκος simiam. Nã (ut scribit Pli.) simia inter se caudis distinguunt'. Cercopithecos ait esse nigris capitibus, piloq; asini. iuxta Nilũ scribit Soli. multos Simios nasci: & Cercopithecos adorari i Arabia ad Memnoniũ. ¶ Nitet: splendet. i. illic. ¶ Vbi resonant dimidio Mẽnone: Thebas intelligit urbẽ Ægypti, q̃ postea Diospolis appellata est: centum portarũ fuit. Ad quã cõmercia Arabes undiq; gentiũ subuehunt. hæc regio Thebaica dicta. Strabo. tpe uicatim habitabat' ita: ut pars altera in Arabia esset: altera pars in ulteriore ripa: ubi Mẽnoniũ erat. i. sepulchrũ Mẽponis illic duo erãt Colossi ex integris lapidibus inter se propinq: quorũ alter mutilatus erat: & dimidiatus ruina supioris partis. In cuius basi exaudiebat' quotidie sonit' q̃dã ignota eã. Strabo ait li. vij. se illic affuisse cũ Helio Gallo: & sonitũ esse factũ: sed se ignorare cãm & auctorẽ: nec posse credere id ex cõpositione lapidũ nullo ipulsore fieri. de hoc ẽt Pli. sic meminit lib. xxxvi. Non absimilis illi narrat' in Thebis delubro Serapis ut puto Memnonis statua dicatus: quẽ quotidiano Solis ortu cõtra eũ radijs crepare dicũt. i. crepitũ faecre. ¶ Dimidio Mẽnone. i. dimidiata, & mutilata statua Memnonis. ¶ Resonãt: crepãt. ¶ Chordæ magicæ. i. sonitus, q putatur fieri arte magica, nulla alia extante causa. ¶ Vetus Thebe: Gręce dixit: unde singularẽ numerũ posuit: sicut Virgil. in. v. Myeene posuit numero singulari: Deprensus & urbe Mycene. Silius Ante Agamemnoniam gratissima recte Mycenem. Et fit Thebe Thebes sicut Penelopes Thebas in Ægypto cõdidit Busiris: quorũ mœnia cõplexa erant centũ quadraginta stadia: centũ portas, siue (ut alij aiunt) centũ aulas hñt: totidẽ olim principũ domos, solitasq; singulas, ubi negocium exegerat dena armatorũ millia effundere. de q̃bus Plinius. Strabo, Diodorus, Solinus, Homerus, & Mela. ¶ Cẽtũ obruta portis: nã euersa erat. ut scribit Strabo. ¶ Centũ portis: pro cẽtũ portarũ quas (ut diximus) habuit: q̃ in Bœotia fuerunt, septem tñ habuerũt. uñ Home. Qu'æ centũ portæ portarum quamq; ducenti, Sublimes in equis hoĩes & curribus errant. ¶ Illi cæruleos: in alia, inq̃t, parte Ægypti tota oppida uenerantur pisces marinos: ut Lepidotum, & Oxyrynchum. ¶ Hic piscẽ fluminis. i. apud Latopolitanos: qui (ut diximus) Latũ piscẽ Nili colũt: aũt Babylonios, qui Cepum piscem adorant. ¶ Oppida tota: uniuersa (ut diximus) Aegyptus Canem, Bouẽ, & Felem colit: sed tanto cũltu Canem, ut (auctore Herodoto) tota

Aegyptus

Crocodilus

Ibis

Cercopithecus

Thebæ ægyptię

Mẽnonis statua

domus in qua Canis extinguaẽ, acta lamẽtatione toto corpore ras daẽ, quod indicium est maximi apud illos luctus. Hocq̃ iũ facere uidenẽ q̃ canis cũ uenatibus, tũ custodiæ domesticæ aptus est: pro pterea Deũ, q̃ apud eos Anubis uocaẽ, capite fingũt canino: signi ficãtes custodẽ corporis Osiridis, atq̃ Isidis fuisse. unde Ouid. lib. ix. Meta. loquẽs de comitibus Isidis sic inqt: Cũ q̃ latrator Anubis.

uiuis narrabat cursum & errores suos: & ut primũ ab Ilio ꝓfectus peruenisset ad Ciconas pp̃los i Thraciã: deĩde ad Lotophagos in Africã: ad Lestrigonas i Cãpaniã ubi sociũ absũpsit Antiphates: ad Cyclopas i Sicilia, e q̃bus unus fuisset Polyphemus Neptuni filius cuius fabula supius enarrauimus: Phæaces deniq̃ multis cũ opi bus donatũ i Ithacã deduxerũt, xx. anno postq̃ i bellũ Troianũ ꝓfe ctus fuerat.

De eo multa Diodorus & Hero do. & Eusebius de ꝓparatione euangelica. ℓ Nemo Dianã: hoc dictũ cũ stomacho. colũt, inquit, Canẽ, quo utiẽ Diana i uenatio nibus: ipsã uero, Deã negligũt. Scribit tñ Herod. li. ii. Bubastim coli ab Ægyptijs, q̃ apud græcos Diana appellaẽ, i urbe Bubasti tẽplo oium maxime memorabi li & aspectu iucũdissimo. unde Ouid. lib. ix. Meta. Sanctaq̃ Bu bastis, uarijsq̃ coloribus Apis. dicta aũt Diana (auctore Cice rone in lib. de nat. Deoꝝ) q̃ no ctu q̃si diẽ efficeret. ℓ Porrum, & cepe: tradiẽ Diodor⁹ Ægyptios utilitatis causa abstinere alios fa ba, lente: alios nonnullos caseo: alios cepis & porris. Gellius aũt ait eã cãm ab sacerdotib⁹ Ægy ptiis affirman cur pelusiotæ ce pe non edant, q̃a solum olerum oium ↄtra Lunæ aucta, atq̃ da na uices minuẽdi, & augẽdi ha beat cõtrarias. Pli. li. xix. cap. v. Alium, Cepasq̃ iter Deos iure iurando habet Ægyptus.

Bubastis Diana unde

ASCen. QVis nescit &c. Superstitionem Ægyptiorũ, q̃ mõstra colunt, cũ i hoies sæuiẽ simi sint, hic ta xat poeta. Ordo est: O Volusi Bi thynice q̃s nescit. q. d. nemo q̃lia portẽta Ægyptus demẽs colat. Hæc ps Ægypti. s. adorat Cro codilũ. i. aial illud q̃drupes aq̃ti le, & terrestre simul. Illa. i. alia ps. pauet. i. religiose timet. Ibim. i. auẽ Ciconiæ. nõ oino dissimi lẽ. saturã atris. i. uenenosis & no ciuis serpẽtibus. Effigies aurea cercopitheci. i. simiæ caudatæ. sacri. i. cõsecrati, & adorati. nis let. i. resplẽdet supp. illic. s. apud Thebẽ. ubi magicæ chordæ. i. q̃ magica arte credũẽ pulsari sonãt Mẽnone dimidio. i. i sepulchro Mẽnonis ubi dimidia est statua eius. & ubi uetus Thebe iacet obru ta. i. deuastata a Cãbise cũ sup. cẽtũ portis, q̃s habuit. Oppida tota uenerantẽ illic. i. illa parte Aegypti. cæruleos. i. maris pisces. Hic. i. in alia parte: piscem fluminis. illic. i. adhuc in alia. Canem. s. Anu bin. Nemo autem Dianam supp. ueneratur: quamuis sit uenatrix: & canum præses. Nefas sup. est apud illos uiolare & frangere mor su. hoc est comedere porrum, & cepe. Vide Mancinellum.

O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur inhortis
Numina. lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa, nefas illic fœtum iugulare capellæ,
Carnibus humanis uesci licet, attonito cum
Tale super cœnam facinus narraret Vlysses
Alcinoo, bilem, aut risum fortasse quibusdam
Mouerat, ut mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abicit sæua dignum, uera q̃ Charybdi,
Fingentem immanes Læstrigonas, & Cyclopas?
Nam citius Scyllam, uel concurrentia saxa
Cyanes, plenos & tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum uerbere Circes
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis,
Tam uacui capitis populum Phæaca putauit,
Sic aliquis merito nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna,
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper consule Vinco
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti,
Nos uulgi scelus, & cunctis grauiora cothurnis.
Nam scelus a Pyrrha, q̃q̃ omnia syrmata uoluas,
Nullus apud tragicos populus facit, accipe nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit æuo,
Inter finitimos uetus, atq̃ antiqua simultas,
Immortale odium, & nunquam sanabile uulnus,
Ardet adhuc Combos, & Tentira, summus utrinq̃
Inde furor uulgo, quod numina uicinorum
Odit uterq̃ locus, cum solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit, sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus, ac ducibus, ne
Lætum, hilaremq̃ diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent positis ad templa, & compita mensis,
Peruigiliq̃ toro, quem luce, ac nocte iacentem
Septimus interea Sol inuenit, horrida sane
Aegyptus, sed luxuria, quantum ipse notaui,
Barbara famoso non cedit ripa Canopo.

Sẽsus ergo est: Vlys ses cũ Alcinoo regi sup cœnam narraret tale scelus. i. hoies fuis se absumptos ab Antiphate & Polyphemo. q̃ aderãt: partim ut rẽ fabulosam ridebãt: q̃si q̃ridis cula cẽserent: partim indignabã tur: nã Vlyssem ut mendacẽ are talogũ habebãt. ℓ Attonito: mi rabũdo nouitate rei. ℓ Bilẽ mo uerat. i. colerã, & idignationem. Bilis. n. latinum est: colera uero græcũ. ℓ Aretalogus: is dr, q̃ fin gẽdis mendacijs auditores mo uet ab arte uerborũ. Nã ἀρετὴ signat uirtutẽ & λόγος uerbum. Et Trãql. scribit Augustũ post cœnã aretalogis delectatum. & Porphyrio ait i pri. sermone Cri spinũ phũm quẽdã loquacissi mũ, aretalogũ appellatũ fuisse, qm carmina garrula scripserit. ℓ In mare nemo: sensus est & or do: Si aliq̃s nõdũ ebrius & q̃ mi nimũ temetũ duxerat ex urna corcyrea subaudi dixit: Nemo abijcit hũc i mare? q. d. eũ dignũ esse, q̃ abijciaẽ ut mẽdacissimus legẽdũq̃ est cum indignatione. ℓ Dignũ sæua Charybdi: ac si di cat dignũ, q̃ mergaẽ atrocissimo pelago: q̃le est iter Syllã & Cha rybdim. ℓ Veraq̃: hoc est nõ fa bulosa a q̃ oino deuoraretur. Nã fabulæ tradunt Charybdim mu lierẽ fuisse uoracissimã: q̃ cũ bo ues Herculi furata fuisset ab eo i mare fuerit ꝓiecta: ubi nũc etiã ueteres exercet rapinas: uñ no mẽ mari datũ est. poeta ergo cũ sciat illud fabulosũ esse: quod de Charybdi narraẽ: ait Vlyssem di gnũ eẽ uera, nõ ficta Charybdi: a q̃ absumaẽ & deuoreẽ qñ tam mẽdax sit. Constat aũt Charyb dim & Scyllã scopulos esse iter Siciliã & Italiã: ubi mare ꝑiculo sum est nautis: q̃ contrarius flu ctũ cursus collisionẽ facit: & rapta quæq̃ absorbet & reiicit. Virgi. Dextrũ Scylla latus, leuũ iplacata Charybdis Obsidet. Scopulos & saxa fuisse docet idẽ in. iii. Et pr Anchises nimirũ hũc illa Charyb dis: Hos Helenus scopulos: hæc saxa horrẽda canebat. Mela uero sic scribit: Scylla saxũ est, Charybdis mare, utrũq̃ noxiũ appulsis. Scylla i Italia est, Charybdis i Sicilia. ℓ Fingẽtẽ: hinc ostẽdit mẽda cẽ esse Vlyssem: & q̃ de Læstrygonibus narraẽ & Cyclopibus esse ficta q̃ hoies. s. comederẽt. ℓ Læstrigões: Formiæ i agro cãpano iu xta Caietã sedes fuit Læstrygonũ. auctor est Pli. ℓ Cyclopes: Cyclo pes sedes suas habuere i Sicilia, ut diximus supius. ℓ Nã citi⁹ Scyl lã tã, igr, illud a ueritate resilit: q̃ Læstrygões & Cyclopes comedãt hoies: ut citius credã illud esse uerũ q̃d de Scylla nobis narrat: & Symplegadibus: & uẽtis utre iclusis. Sicq̃ ostẽdit tã hæc, q̃ illa fa bulosa esse: atq̃ hæc oia ꝓstruit ut fabulosa. ut oñdat q̃ ipse dictu rus est esse uerissima. ℓ Scyllã fingẽs Scyllã nymphã filiã Phorci & Cretheidos dilectã fuisse a Glauco: quẽ Circe deperibat: & cũ is in Scyllã ꝓnior esset: irata Circe, fontẽ i quo nympha lauari solebat, uenenis ifecit: i quẽ cũ illa descẽdisset, pubetenus in uarias mutata est formas q̃ horrens deformitatem suam in mare se præcipitauit.

Aretalogus

Charybdis

IOAN. BRIT. ℂ O SANctas gentes: acclamatio ꝑ densum i stultã supstitionẽ Ægyptioꝝ: q̃ olera, & bruta, ut numina colãt, & nõ edãt: carnib⁹ ue ro hũanis uescãtur. ℓ Alalibus lanatis: Ouẽ. n. (ut diximus) Saitæ & Thebani colũt hac rõne: q̃ bis pariat, & lanicio uelamẽta corpi. lacte uero & caseo alimẽta ꝓstet. ℓ Fœtũ capellæ: Capra & Hircus apd Mẽdesios colũẽ. ℓ Carnibus: hũanis. hic exit ois poetæ idignatio: comedũt, inqt, carnes humanas tanq̃ fas sit. ℓ Attonito cũ Vlysses post euersũ Ilion, cũ i patriam rediret. x. annis ꝑ mare agitatus, naue amissa naufragus & nudus in Corcyrã insulã ad Phæaces adna tauit: nudũ inuenit frõdibus opertũ Nausica filia Alcinoi regis: quẽ ueste donatũ ad pr̃em perduxit: is sup cœnã Alcinoo & cæteris cõ

Canes

Canes uero & lupi ob hoc ex ea nati finguntur: quia ipsa loca plena sunt
mõstris marinis: & saxorũ asperitas illic imitatur latratus canũ. Virgi.
Et caeruleis canibus resonantia saxa. ¶ Cõcorrẽtia saxa.i. quae Symplega
des inter se cõcurrãt & collidãt. Fixerũt enim insulas duas esse in Bos
phoro thracio instabiles: quae nõ sine periculo trãsectiũ cõcurrerẽt. Cu
ius rei haec e ratio: quia hae paruo discretae interuallo ex aduerso intrã
tibus geminae cernebãtur paulũque deflexa acie coeũtiũ speciẽ praebe
bãt. Dictae autem graece Symplegades: & Synpromades. a συμ
Symplegades πίπτω.i. cõcursu. unde bene ait: Et cõcorrẽtia saxa. dictae et Cyaneae. De
his Stra. in. iii. Pli. in. iiii. & Vale. Flac. in pri. Talibus hortatur iuuenẽ,
Cyanes properareque iubẽt: Cõcutit certus scythico cõcurrere põto. ¶ Cyanes:
Cyane: Cyane uero nomẽ est fõtis in Sicilia apud Siracusas iuxta quẽ Plu
to rapuit Proserpinã: cui nomẽ a Cyane nympha quae uoluit inhibe
re Plut. ne Proserpinã absportaret, ut scribit Claudia. & Oui. illud
autẽ sciẽdũ Cyane pro nympha siue fõte primã corripere. ¶ Vtres:
scribit Home. Aeolũ regẽ uẽtorum Vlyssi tradidisse utrẽ: in quo inclusi
erãt omnes uẽti aduersi: liberũ autẽ reliquisse Zephyrũ: qui nauigãti
secũdus erat: sociosque suos ratos inesse thesaurũ dormiẽte Vlysse dis
suisse utrẽs & orta tẽpestate relatũ ad Aeolũ: quo tẽpore (ut narrat
Alcinoo apud Home.) cogitauit de nece sibi cõsciscẽda. ¶ Elpeno
Elpenor ra: narrat Vlysses apud Homerum: Cũ Macareus, Naritus, Polites, Elpe
nor, & Eurylocus cũ duodeuiginti aliis sociis sorte electi missi fuis
sẽt ad Circẽ: oẽs ab ea propinatis poculis medicatis, & tactis uirga
capillis in sues cõuersos fuisse: praeter Eurylochũ, qui fugiẽs de om
nibus monuit Vlyssẽ, qui arrepto gladio Circe minitãs impetrauit, ut
in pristinã formã restitueret. unde ita loquitur Macareus apud Ouid. Sors
te sumus lecti, sors me fidũque Polytẽ, Eurylochũ simul, nimiique El
penora uini, Bisque nouẽ socios Circaea ad moenia misit. Caeterũ El
penor postquam impetratus fuit, dũ properãter sequitur Vlyssẽ, e scalis lõgis
decidẽs collũ sibi fregit: quod ipse apud inferos percũctãti Vlyssi retert:
rogatque ne se insepultũ relinquat. Vnde Martia. ad casũ eius allusit,
cũ diceret de Philostrato: Pene imitatus obit saeuis Elpenora fatis Prae
ceps per lõges dũ ruit usque gradus. Et licet Home. tradat socios Vlys
sis mutatos in sues. Papi. tamẽ in siluis dissetẽs ait in lupos cõuer
sos fuisse: Cedãt uitreae iuga perfida Circes Dulychiis ululata lupis.
¶ Tã uacui capitis: existimauit, inquit, Phaeacas tam modici cerebri,
quibus facile omnia persuaderet. Bisque dictũ cũ sũma indignatione: ut
sint uerba ipsius Corcyraei indignãtis tã aptis figmẽtis deludi: po
test hoc etiã tribui poetae dãnatis tã apta mẽdacia. ¶ Phaeaca: hoc e
Corcyra Corcyrẽsem. Na insula appellata e Corcyra a uirgine Corcyra ras
unde Phaea pta a Neptuno: ex iis natus e Phaeaces sũt denominati. ex Phaeaco
ces Alcinous qui Vlyssẽ in Ithacã duxit. de hoc et aũ in. v. Saty. ¶ Sic ali
quis: subaudi dixit. ¶ Merito: nõ iniuria. sicque ostẽdit falsa fuisse quae nar
rarẽt ab Vlysse: ut merito cõuiuae stomacherẽt. ¶ Temetũ duxerat
.i. hauserat & parũ biberat. emendãdus est uersus: ut legãs Teme
tũ duxerat: non autem deduxerat, cũ prima & secũda syllaba pro
ducatur in temeto: quod docet & Donatus in Andria Terentii: illic
Sane pol temulẽta est mulier. Et Plautus in Aulularia Qui quia te
meti nihil allatũ intelligo. uersus est enim senarius. Et Hora. in epi
sto. Pullos, oua, cadũ temeti nẽpe modo isto. ubi Porphyrio docet
Temetũ prima syllabã longam esse ¶ Temetũ: ueteres (auctore Pli.) temetũ
appellauere uinũ dictum ab eo, quia teneat mentẽ: unde & temu
lentia nominata. ¶ Sub nullo teste: uerba sunt poetae. Poterat, inquit,
narrare Vlysses, quae uellet: quia nullũ adhibebat testẽ, qui diceret se
mõstrum uidisse: ut pote qui solus amissis sociis naufragiũ euase
rat: sicque cõsequẽtibus cõiungit. ut sit sensus Quae ab Vlysse dicta
A fuerũt testibus carent: sed quae nos narraturi sumus, uera sunt & ge
sta consule Vinco: ut quae sciri possint, falsa ne sint an uera. ¶ Con
Vincus sule Vinco: ut uera uideretur historia posuit nomẽ consulis. Vinci
Ruffinus Ruffini equitis Romani mẽtionẽ facit Cor. Taci. qui lege Cornelia
de falsis damnatus est a Nerone. De Vinco item Tranquil. in Nero
ne sic meminit: Duabus coniurationibus prouulgatis quantũ prior
maiorque Pisoniana Romae posterior Vinciana Beneuenti cõflata,
atque detecta est. Et ita dicimus Vinciana a Vinco: quẽadmodũ Bru
tiana a Bruto, & Luculliana a Lucullo. de hocque obsurdũ non est
intelligi. ait enim: Nuper gesta. nam nuper de lõgo tẽpore (ut disser
uimus in pri. Satyra) dicitur. ut id etiam temporibus Neronis acci
dere potuerit: quod modo narrat factũ in Aegypto. legẽdũ igitur est
Vinco non Iunco quod in aliis codicibus legitur. ¶ Super moenia.i.
Coptus ultra urbẽ Copton, nã erat in extrema parte Aegypti. ¶ Copti: Co
ptus cõis est ciuitas Arabum, & Aegyptiorum: quo omne tributũ in
dicũ, arabicum, & Aethiopicum: quod arabico sinu aduehebatur, de
ferebant uelut in cõe emporiũ. auctor est Stra. ¶ Calidae: propter situ

regionis calidũ. ¶ Scelus uulgi: quod a uulgo & plebe Aegyptia com
missũ est. ¶ Et grauiora: subaudi a superiore referemus. ¶ Cũctis co
thurnis: quae sint ea, quae in Tragoediis tractãtur: in quibus nõ cõstat ab
ullo populo hoiem fuisse comesũ: quẽadmodũ factũ est ab hoc; de
quo narraturus sum. ¶ Cothurnis: calciamẽta sunt tragoedorum: quibus
etiã utebantur mulieres: unde illud ante: Nullis adiuta cothurnis. ¶ Nã
scelus a Pyrrha: sensus est: Post humanũ genus reparatũ a Deuca
lione & Pyrrha: nullũ apud tragicos inuenies populũ, qui scelus hoc
cõmiserit, ut hoiem. s. comederit: quẽadmodũ fecit populus Aegy
ptius. Nã in tragoediis unũ tantum legẽ: aut paucos hoc scelus cõmisis
se: ut. s. hoiem occiderint, appositi fuerintque in coenis. ordo aũt est. Nul
lus populus apud tragicos facit scelus. i. cõmittit hoc scelus, ut co
medat hoiem. ¶ A Pyrrha. i. post Pyrrhã hoc e post reparationẽ hu
mani generis: quod a Pyrrha & eius marito Deucalione est restaura
tũ. ¶ Omnia syrmata uoluas. oẽs Tragoedias legas, & percurras. sic
enim codices uolui dicuntur, cũ assidua lectione pertractãtur. Syrma ge
nus uestis est tragicae: de qua alibi ante. ¶ Produxerit: protulerit quae
imitãdũ. ut sit apta sceleris uituperatio. ¶ Inter finitimos hic incipit
narratio facinoris. ¶ Si multas: odiũ occultũ subaudi est. ¶ Vulnus: Si multas
metaphoricos quod corporis est ad animũ transfert. i. indignatio &
ira, quae nullo remedio põt extingui. ¶ Ardet adhuc: et tempore nostro odio
flagrat. adhuc, inquit, antiqua illa aiorũ dissensio remansit: nec adhuc
extincta est. ¶ Cõbos: ciuitas Aegyptiiu qua Crocodilus colitur: ut Cõbos
tradit Helianus. timent enim mirum in modum Cõbitae hanc ferã:
quã Tentiritae maxime profligant & occidunt colentes ipsi accipi Tẽtiritae
trẽ. unde in eorum odium Cõbitae accipitrẽ crucifigunt. Hinc ait poe
ta utrique uulgo tanti furoris, & odii cãm existere cultum diuersorũ
numinũ. ¶ Tentira ciuitas Inferioris Aegypti: ut scribit Stra. Pli. Tẽtira
uero ait insulam esse Nilo circũdatam: ex qua hoies sint, qui Crocodi
lus non timent: immo soli aduersum ire audeant: & inscendentes
equitum modo in terrã agant captiuos. In Africa eãdẽ uim aduer
sus serpentes hñt Psylli. lege Strabo. lib. xvii. A Tentira sit Tenti
rita. Ouid. syllabã producit: Saltus Tentira petenti. ¶ Summus fu
ror. s. est. ¶ Occasio opportunitas. est enim occasio (auctore Cicero Occasio
in pri. rhetoricorum ueterum) pars tẽporis habens in se alicuius rei
idoneã faciendae, aut non faciendae opportunitatem. ¶ Visa: subau
di est. ordo aũt est Occasio uisa est rapienda primoribus, ac duci
bus inimicorum tempore festo alterius populi: ut sit sensus: Primores
& duces inimicorum putauerũt occasionẽ dimicandi rapiendam tem
pore festo alterius populi: cũ ad templa paratis epulis cõuiuantur.
¶ Peruigili que toro: subaudi a superiore posito. Nam antiqui in le
ctis epulabãtur. Vir. Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto Hora. Sae
pe tribus uideas lectis coenare quaternos. ¶ Peruigili: hoc est in quo per
uigilant. ¶ Septimus Sol: septimus dies. Nã hilaritatem illam cõuiui
septẽ diebus perpetuis celebrant. ¶ Horrida sane Aegyptus: haec, in
quit, pars Aegypti, in qua Combos cõ, & Tentira, nimium est inculta
moribus & incõpta sed tñ nõ minus in lasciuiã profusa quã quae est
ad Canopũ. nam Canopi Serapidis est tẽplum, quo nauigatur per Canopi
fossam: quae die ac nocte plena est nauiculis mulierum & uirorum im luxuria
pudenter canentiũ, ac saltantium cum omni dissolutione. Cuius rei
meminit & Ouid. in primo Tristium sic: Non ut Alexandri claram
delatus in urbẽ: Delitias uideam Nile iocose tuas. Statius itẽ in Sil
uis: Curue terapnei lasciuiat ora Canopi. Canopus aũt ciuitas est
Aegypti centũ ac uiginti stadiis distãs ab Alexandria pedestri itine
re uadentibus. dicta de noie (ut diximus in pri. Saty.) Canopi, qui
Menelai classem gubernabat, & ibi mortuus est. ¶ Barbara riparalii
codices hñt: Barbara turba. i. immitis & aspera. ¶ Famoso: infami,
propter ipudicas (ut diximus) uirorũ & mulierũ saltationes & cãtus.
¶ O SANCTAS gentes. Irridet superstitionem Aegyptiorum. Or ASCEn.
do est O sanctas gentes: quibus haec numina. s. porrum, & cepe nas
cuntur in hortis. E quibus. i. apud quos. ois mensa abstinet aiali
bus lanatis. i. ouibus. Nefas est sup. illic iugulare & occidere ad esũ
foetũ capellae. i. hoedũ. & licet illic uesci humanis carnibus. Cũ. i. quñ.
Vlysses narraret sup coenã. i. inter coenãdũ. Alcinoo regi attonito. i.
stupefacto. tale facinus. i. Laestrigonaa & Polyphemũ uesci huma
nis carnibus, ipse mouerat. i. excitauerat fortasse quibusdã bilẽ. i. indi
gnationẽ & irã credẽtibus. s. ipsũ mẽtiri. aut risũ credẽtibus. s. ipsum
fabulã uelle narrare. ut. i. sicut. aretalogus. i. de uirtute sua iactabũ
dus fabulator mẽdax. i. assidue mẽtiens in mare nemo &c. Haec uer
ba sũt alicuius idignãtis: ut testatur poeta ibi Sic aliquis merito & c. Or
do est. Nemo. q. d. nemo ne. uel nunquid nemo abiicit. i. ab hoc loco
rapit & iacit in mare hũc aretalogũ. i. Vlyssem dignũ saeue & uera
Charybdi. i. uoracitate maris: cũ ipse fabulosã dicat. fingentem. i.

mēdaciter recitātē. Læstrigonas & Cyclopas populos humanis car nibus uescentes.nā ut ego crediderim posset aliquis dicere citius Scyllā.i.periculū illud maris:quod mōstrū dixit. uel saxa Cyanes. .i.scopulos Cyanes insulæ. cōcurrētia.i. uisa ex trāsuerso prætereū tibus concurrere. & utres.i.saccos ex corio plenos. tēpestatibus.i. uētis:q emissi tēpestatē excitauerūt : quos Vlysses se ab Aeolo di cit accepisse. aut Elpenora. idest unū ex sociis eius. f. Vlyssis. per cussum tenui uerbe.i.uirga ma gica Circes filiæ Solis dictæ: & i cātatricis ac ueneficæ. grunisse .i.sonū porcorum edisse.cū remigi bus.i.reliqs sociis.porcis.i. mu tatis cū eo in porcos Putauis ip se. f. Vlysses. q talia ausus est mē tiri.populū Phæaca. f. Phæacem: hoc ē nos Phæces. tā uacui capi tis.i.ut talia nobis psuadet? Sic tingit poeta:aliqs nōdū ebrius:& q deduxerat.i. exhauserat bibē do. f. minimū temetū.i.partē mi nimā optimi uini. de urna.i. la gœna fictili.Corcyræa.i.ex Cor cyra insula maris Ionii merito sup.dicere potuit. Et.n. p qua. solus Itacus.i.Ithacēsis rex Vlis ses canebat hæc.i. sonore recita uit sub nullo teste. Nos aūt ingt poeta,referemus gdē.i. certe mi rāda sed gesta nup Vinco cōsu le.i.cū Vincus cōsul esset.sup.i. ultra mœnia Copti. illius urbis Aegyptiorum,& Arabū cōmunis calida.i.feruida ad irā nos refe remus inquā scelus uulgi.i. nō unius: sed totius populi: & gra uiora sup.facinora.cūctis cothur nis.i.cūctis sceleribus: q̄ı tragœ dus agūtur. Nā si uoluas.i.repe tas.oia syrmata.i.omnes tragœdias:quæ in syrmate.i.lōga & tra cīli ueste agūtur. Pyrrha.i.a diluuio Deucalionis & Pyrræ:nullus populus facit apud tragicos scelus sup. qd dicturus sum. i. uesci carne hominis. A ccipe.i.disce uel audi igitur exēplū:quod dira fe ritas pduxerit nostro æuo.i.nostro sæculo. Vetus, aeui antiqua si multas.i.factio simul cōspirātū,& odiū immortale.i. ppetuo duratu rū:& uulnus.i.offēsio.nūquā sanabile.i. nūquā remissibilis.est sup ple inter finitimos populos Aegypti.Cōbos.i. ciuitas illa Aegypti in qua Crocodilus colebat.& Tētyra.i.alia ciuitas Aegypti apud quā Crocodilus sūme uituperatur. arcet a dhuc odio. f. Sūmus fu ror.i.ira.est utriq.i.ab utraq ciuitate.uulgo.i.populo.inde.i.ex ea re:quod colit. Sed occasio uisa est cūctis primoribus ciuitatis,a c du cibus inimicorum rapiēda supple esse tēpore festo alteri populi ne ipsi fentirēt diē lætū & hilarē & gaudia magnæ cœnæ.i. epuli dati.men sis positis.i.cōstitutis.ad.i.iuxta tēpla ipsius, cuius festū colebatur. & cōpita.i.locū quo ludi celebrabātur. & toro exstēte puigili.i.per petuis uigiliis celebrato quē. f.torū.i.lectū tortis herbis cōstructū. Sol septim.i.vii.die exceriēs.iuenit iterdū.i.aliqn,uel iterea dū feste agūtur.iacēte.i.pstratū illic fine lectica.luce.i.die,ac nocte. Ægyptē ē fane.i.ualde.horrida.i.inculta. sed q̄tū ipse.i.tōrū ego notaui. turba (absq tū legōt ripa). f. Aegyptiorum.barbara.i.fera,& immanis,ac ma lis moribus. nō cedit Canopo illi portui famoso.i. maxime pp libi dinē diffamato.luxuria.i.i libidine & luxu illicito, est.n.ablatiuus.

IOAN. BRIT. ¶ Facilis uictoria.subaudi est. f Madidis:ebriis.unde supius:Ma didis cātat quæ Sostratus alis. f Blæsis:balbutiētibus,& in sermos ne titubātibus.Hoc enim efficit temulētia:ut lingua oberret & uas cillet:quod multis rationibus accidere docet Aristoteles in Proble matis. f Inde:ab altera parte diffidentiū. sequitur enim:Hinc ieiunū odiū.i.ex altera pte:aut(quod magis placet)inde:hoc est e x ebrie tate e saltatus.ut sit sensus:Saltāt,quia ebrii sunt.ut est illud Cicero nis:Nemo saltat sobrius,nisi i de insanus. f Saltatus uirorum: sub audi ē. f Nigro tibicine: A ethiope. f Vnguēta:subaudi sūt. f Qua liacūque:innuit unguēta Aegyptiorū nō esse ea bonitate, qua fieri solent:quia rudes & agrestes sint. f Hinc:ex ista lætitia & saltatione aut ex altera parte. f Ieiunū odiū:rabidū,atrox, & insanabile: quasi quod nullo modo possit expleri: sumptū a ieiunātibus:qui quo dā modo sunt insatiabiles cōtracta nimia fame. f Iurgia prima.i. uer borū cōtentiones. Sensus est: A nte quā mutuo se adoriātur,iurgiis se lacessunt,sicque ex asperati pugnā ineūt: ut exponas prima pro primū.ut sit nomē positum pro aduerbio . f A nimis ardētibus:ani mis ira æstūātibus . f Hæc tuba r subaudi sunt. i. hæc iurgia sunt tuba & tāquā excitamētū. f Ri xæ:rixa(ut diximus supius illic: Si rixa est ubi tu pulsas,ego ua pulo tātū)est in factis & uerbis. Altercatio in uerbis. f Vice:lo co. f Paucæ:subaudi sūt. f Alias facies:a pristinis f Hiantia:dete cta. f Ludere se credūt ipsi:licet, inquit, acerrime inter se seuiāt: nisi tamē aliquē interimūt,putāt ré iecularé agi. f Et sanæ : ordo est:Et q omnes sic uiuāt exposi tiue tot millia turbæ sanæ rixan tis.i.quod nullus rixātiū interfi ciatur:sed omnes sint sani. f Er go acrior impetus : subaudi est, aut fit. f Tela domestica: cōtor quēt,inquit,saxa, quæ domi fos lent esse in prōptu a gētibus sedi tioné.est autem expositio. f Nec hunc lapidé.i.nec talé lapidé tor quent. f Q ualis:accusatiuus est pluralis. f Turnus. f. torsit. nam Turnus(ut scribit Virg.in duo decimo) in Aeneā singulari cer tamine secū pugnātē ingens sa xū iecit. Tale est carmen V irgi lud lecti,uix sex ceruice subirēt Qualia nunc hominum produ cit corpa tellus. f Et A iax:nā & Aiax(auctore Homero in septi mo Iliados) ingēs saxū contorsit in Hectorem. Ita enim ait Home. A eneus in pugnā rursus cōsurgit in hoste Priamides: iam nec ietro Thelamone creatū:Sed magno saxi iactu petit:ac ferus Aiax Ingē tē clypeo septēplici repulit ictū:Et iuuenē saxo pcussū sternit eodē. f Quo.i.qli. f Tydides.i.Diomedes filius Tydei & Argiæ Adra sti:qui(ut auctor est idē in quinto Iliados)in Aeneā misit saxū, quā tū septē homines tollere nō nisi Venus mater affuisset , intereptus fuisset. f Sed quē:pro quæ. f. Dissimiles illis. f. dextris Turni, Aiacis & Diomedis. f Nostro tēpore:quasi quo iā omnia sūt deteriora. f Nā genus:nō est,inquit,mirū homines in dies fieri pusilliores. Nam usq ab ætate Homeri genus humanū decrescebat. Hoc autē ait, qa Homerus sæpe i Iliade querit corpora mortaliū fieri minora. Cuius auctoritaté secutus Plinius in septimo ait:Cūcto mortaliū generi mi nore staturā in dies fieri,rarosq esse parētibus pceriores cō sumēte ubertatē seminū exustione. In Creta terræmotu rupto mōte iuētū ē corpus stās.xlvi. cubitorum. qd alii Orionis:alii Etionis fuisse tradūt &c. f A spexit:tā malos & pusillos. f Ridet. f. q pusilli sint f Odit:q mali.

	Adde quod & facilis uictoria de madidis,&
	Blæsis,atq mero titubantibus inde uirorum
	Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
	Vnguenta,& flores.multaq in fronte coronæ,
	Hinc ieiunum odium,sed iurgia prima sonare
	Incipiunt animis ardentibus.hæc tuba rixæ
	Dehinc clamore pari concurritur, & uice teli
	Sæuit nuda manus, paucæ fine uulnere malæ
	Vix cuiquam,aut nulli toto certamine nasus
	Integer,aspiceres iam tota per agmina uultus
	Dimidios,alias facies,& hiacintia ruptis
	Ossa genis,plenos oculorum sanguine pugnos.
	Ludere se credunt ipsi tamen,& pueriles
	Exercere acies,quod nulla cadauera calcent,
	Et sanæ quod tot rixantis millia turbæ
	Si uiuunt omnes,ergo acrior impetus,& iam
	Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
	Incipiunt torquere,domestica seditione
	Tela, nec hunc lapidem, quali se Turnus & Aiax,
	Et quo Tydides percussit pondere coxam
	Aeneæ,sed quem ualeant emittere dextræ
	Illis dissimiles, & nostro tempore natæ,
	Nam genus hoc uiuo iam decrescebat Homero.
	Terra malos homines nunc educat,atq pusillos.
	Ergo Deus quicunq aspexit,ridet & odit.

Rixa Altercatio.

ASCEN. ¶ ADDE q & facilis & c. Ostēdit facile esse uictoria i tali populo. Ordo ē: Adde ad luxuriā Aegyptiorum q facilis ē uictoria de madi dis.i.dinosis.& blæsis.i.ipfecte loquētibus. atq titubātibus.i. uacillā tibus.ex mero.i.puro uino a Cōpto.ide.i.a Copti incolis, ē sup. saltat. .i.tripudiū.tibicine existēte sup.nigro.i. A ethiope.ut sunt Arabe. Bua guēta,& flores, & multæ coronæ sūt sup.i frōte.i.circū frōté.uel in frōté usq demissæ p saltationē.hic.i.ex altera parte. f. Tētiritis, ē odiū ieiunū.i.qd eos ut magis noceat ieiunos & solicitos habet. sed iurgia incipiūt primū sonare iter utrūq populū:animis ardētibus ira .f.Hæc turba sup. ē. f. rixæ.dehic. f. post rixas: cōcurrit ab utraq p te pari clamore. & manus nuda.i.inermis. sæuit.i. sæuitiā exercet. ut ce.i.loco.teli.i.armorum q de lōge mitti pñt.paucæ malæ.i. maxillæ sup.sūt.fine uulnere.i.dilaceratiōe ēguiū.uix cuiq,aut nulli est nas sus integer in toto certamine: idest tota multitudine certantium. A spiceres.i.uidere posses:aut qlibet aspiceret. uultus dimidios.i.fa cies dimidiatas,ablato. f. dimidio carū. & aspiceres alias facies.& os sa hiantia.i.dissoluta.genis.i.finibus oculorum ruptis. & pugnos ple nos

nos sanguine oculoꝝ. ipsi tamen credunt se ludere: & exercere acies .i. pugnas pueriles: q .i. quia. nulla calcent cadauera: & q tot millia tur bæ rixāsis sint supple iā sana: quātum ad uitam: licet saucia: hoc est si uiuunt. omnes ergo impetus acrior supple fit. & incipiunt torquere. i. impellere, & iniicere saxa quæsita per humū. lacertis. i. brachiis. inclinatis .i. demissis: saxa dico consueta tela in domestica seditione. Vnde Virgilius i primo Aeneidos: Ac ueluti magno in populo cū sæpe cohorta est Seditio: sæuitque animis ignobile uulgus. Iam faces & saxa uolāt, furor arma ministrat. Nec supple incipiunt torquere hunc .i. talem lapidē: qualē Turnus & Aiax se supple defenderunt. & quo .i. quali Tydides .i. Diomedes percussit coxā Aeneæ. ut dixit Homerus. sed supple talē. quē .i. qualē. dextræ dissimiles supple in robore, & uiribus illis .s. Turni, Aiacis, & Diomedis brachiis. & natæ nostro tēpore ualeant emittere. Nō enim tam magnos lapides homines tunc, sicut tempore Homeri, emittere poterant. Nā hoc genus hominū decrescebat iam Homero uiuo. Terra educat .i. producit & nutrit nūc homines malos, atq pusillos. Ergo quicūq Deus aspexit talē pugnā ridet, qa pusilli sunt. & odit, qa mali.

IOAN. BRIT. ¶ A DIVERTICVLO: a digressione, quā fecit cōmemorādo hæc de Turno, Aiace, & Diomede. ut sit sensus: A digressione discedamus .i. digressionē omittamus: & fabulā cœptā repetamus: ut .s. mutuū inter Aegyptios odiū narremus. Et autē diuerticulū ubi iter de uia flectitur. Terētius in Eunucho: Vbi ad ipsum ueni diuerticulū. Est .n. uocabulū deductū a diuerto: q a uia diuertamus. Diuertere etiā capitur p hospitari. unde & diuersorium p quolibet hospitio: quo significatu acipit ēt diuerticulū. Valerius li. iii. cap. de abstinētia: Fertilissimæ deliciæ totius Græciæ urbes necessaria totius nauigationis diuerticula erant. ¶ Altera pars .i. Cōbitę. sensus ē: Vbi a Cōbitis pliū istauratū est, Tētiritæ isequūtur oēs auersos i fugā in q trepidatiōe qdā lapsus iterficit. ¶ Qui uicina: ordo ē: Illi q colūt Tentira uicina umbrosæ palmæ. istāt .i. urgēt, & pmūt. ¶ Palmæ: nā illic p̄ima palma puēit. uñ Plin. loquēs de palma ita scribit: Quæda i Syria. & Aegypto i binos diuidūt se trūcos.

Diuerticulum

Diuertere

Diuersorium

A diuerticulo repetatur fabula, postquam
Subsidiis auctis, pars altera promere ferrum
Audet, & infestis pugnam instaurare sagittis,
Terga fugæ celeri præstantibus omnibus instant,
Qui uicina colunt umbrosæ Tentira palmæ.
Labitur hic quidam nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturq, ast illum in plurima sectum
Frusta, ac particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aheno
Aut uerubus longum usq adeo, tardumq putauit
Expectare focos, contenta cadauere crudo.
Hinc gaudere libet, quod non uiolauerit ignem,
Quem summa cæli raptum de parte Prometheus
Donauit terris, elemento gratulor, & te
Exultare reor, sed qui mordere cadauer
Sustinuit, nihil unquam hac carne libentius edit,
Nam scelere in tanto ne quæras, & dubites an
Prima uoluptatem gula senserit, ultimus autem
Qui stetit absumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis aliquid de sanguine gustat.
Vascones (fama est) alimentis ta libus usi
Produxere animas, sed res diuersa, sed illic
Fortunæ inuidia est, bellorumq ultima, casus
Fxtremi, longæ dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi, sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quicquid
Cogebat uacui uentris furor, hostibus ipsis
Pallorem, ac maciem, & tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua quisnam hominū ueniam dare, quis ue Deorū
Viribus abnuerit dira, atq immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus uescantur? sed melius nos
Zenonis præcepta monent, nec enim omnia, quædā
Pro uita facienda putat, sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totus, graias nostrasq habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atq fide, sed maior clade Saguntus
Tale quid excusat, mæotide sæuior ara
Ægyptus, quippe illa nefandi taurica sacri

¶ Ast illū in pluria sectū Frusta: ordo est: Ast uictrix turba edit illū sectū i plurima frusta, & particulas ita sectū, ut unus mortuus sufficeret multis. ¶ Hic gaudere libet scelus poeta his uerbis aggrauat. ē .n. sensus: Tā crudele inqt, fuit hominē crudū comedere: ut mihi ēt lętari timeat: q sceleri scelus nō addiderūt .i. q ignē rem tā sacrā coquēdo mortuū nō polluerunt. ¶ Hinc: ex hac re .s. q nō uiolauerit ignē. ¶ Promethe⁹: filius fuit Iapeti ex Asia nympha, quē miræ prudētię fuisse cōstat. uñ & Prometheus dictus ē ἀπὸ τῆς προμηθείας .i. a prudētia. cū antiqtas finxit: cū Iupiter mortalibus ignē eripuisset: idigne ferēs se deceptū a Prometheo in portione carnis imolatæ, cōsuetū insidiari sua causa ereptū mortalibus ignē restituere cogitasse. Itaq cæteris remotis deuenisse ad Iouis ignem, eoq subrepto & in ferulā cōiecto, currētē, iactātēq ferulā ne spiritus interclusus uaporis extingueretur, ad homines detulisse. Quare Deorū indignatione Pādoram immissā terris poenæ causa. na p eā mulierē patefacto dolo erupisse omniū pestiū genera, quibus homines laborarēt. ¶ Elemēto .i. igni quem elemētū appellat: q cęlesti elemēto raptus fuerit .i. igne illo cælesti. ¶ Et te .s. o Volusi. ¶ Qui sustinuit: q tolerauit. Nā rationē reddit quare tā libēter comederint. Est aūt ordo & sensus: Nā ille, q stetit ultim⁹ absūpto iā toto corpore, gustat aliqd de sāguine ductis digitis p terrā: hoc dico ne quæras & ne dubites in tāto scelere an prima gula senserit uoluptatē: sicq ostēdit talē cibū suauē omnibus illis fuisse. ¶ Vascones: Vascones populi sūt ulterioris Hispaniæ, q in Gallicū & Britānicū uergit Oceanū: qui olī a Sertorio obsessi cæteris deficiētib⁹ alimētis morsus in cadauera suorū iniecerūt: ne scilicet fidē suā in populū Romanū uiolarēt: quo tēpore Pōpeius & Q. Metellus aduersus Sertoriū bella gerebāt. De his Apianus, L. Florus, et Plutar. Illud aūt obseruandū Vascones mediā habere correptā: sicuti dicim⁹ Britones & Lingones. Ausonius: Vasconis hoc saltus. eritq Vascones nominatiuus Græcus, q corripitur in fine, sicut Britones in hac Satyra: Qua nec terribiles Cymbri, nec Britones unq. Talia enī nomina græcā pariter & latinā accipiūt declinationē. Clau. Prospicerē dubiis uēturum Saxona uētis. Sic Virg. græce declinauit Troes: Iā uero & Rutuli certatī & Troes, & omnes: ubi breuis est es. & alibi: Aetnæi Cyclopes & huc aduertite mētē. Alibi: Et circū argento clari delphines in orbē. ¶ Sed res diuersa: idest dissimilis est. Nā Vascones id urgēte necessitate fecerunt: q omnino ueniā meretur: at Aegyptii solo quodā detestabili odio & feritate. ¶ Sed illic Fortunę inuidia est: sēsus est: id totū q Vascones crudele fecerūt Fortunæ omnino est imputādū: q pius inuidere cōsueuit. uñ Statius: Iuida fata piis, & fors ingētib⁹ ausis. ¶ Illic: i eo quod Vascōes fecerūt. ¶ Bellorūq ultima .i. extrema necessitas: qualis sæpe est in rebus bellicis: ut ultima accipias numero plurali. & subaudi sunt. ¶ Dira: magna. Virg. An sua cuiq Deus sit dira cupido? ¶ Casus extremi .s. sunt. i. extrema & insupabilis calamitas: quæ omnia factū excusant. ¶ Lōgæ obsidionis: qua oppressi sūt a Sertorio. ¶ Huius enī: rationē affert: Vascones omnino excusādos esse. Exēplū inqt huius cibi qui⁹ nūc agitur, i. de quo loqmur dignū est miseratiōe: quādo impellēte necessitate aliter nō potuit fieri. i. si acciderit, ut aliq urgēte necessitate comedāt carnes humanas ut fecerūt Vascones digni olum sūt uenia & miseratiōe. ¶ Huius cibi, idest talis cibi. ¶ Quod: pro quale. ¶ Miserabile: idest

Prometheus

Dignū cuius misereamur. ꝭ Sicut modo: sensus est & ordo.i. quemadmodū gens dicta mihi modo.i. Vascones lacerabant quicquid cogebat furor uacui uētris post oēs herbas: est post cūcta aialia.i. post absumptionem herbarū: & animaliū lacerabant, inquit, membra aliena.i.carnes humanas fame.i.instinctu famis hostibus ipsis miserātibus pallorē. ꝭ Esse parati & sua.i. parati ēt in carnes suos morsus inicere. Esse.o.est ab edo nō a sum. ꝭ Quisnā hominū: nemo, inqt, est nec hominū, nec Deoꝝ, q in huiusmodi delicto Vasconibus nō ignoscat: qbus etiā manes cadaueꝝ absumptoꝝ possent ignoscere. ꝭ Abuerit.i.recusauerit. ꝭ Immania passis prudēter excusat tale factū: quādo oia extrema passi sunt. ꝭ Viribus.i. uiris tā fortibus. ꝭ Manes antiq: animas quæ e corporibus discessissent, manes uocare. de qbus ex sētētia Apulei plura diximus alibi. ꝭ Sed melius nos Zenonis pcepta: philosophi stoici docēt p tuēda uita non oia eē agēda, sed ea dumtax, q ab honesto nō resiliant. ut ostēdat Id a Vasconibus nō fuisse faciēdū, uel i extrema fortuna. Ait ergo poeta præcepta Zenonis stoici (nā stoicæ sectæ fuit princeps) monere humano generi noo id faciendū p cōseruatione uitæ: qđ fecerūt Vascones cū oi no pugnet cū honesto. ꝭ Omnia: cū distinctione legendū. ut sit: Non putat oia faciēda p uita, sed quædā tātū: hoc est quæ inhonesti nihil habeāt. ꝭ Pro uita: pro conseruatione uitæ. ꝭ Sed Cā-
Cātabri taber uñ Stoicus: Cantabri populi sunt Hispaniæ: in quoꝝ regionibus sunt Vascones. ē ergo sensus: Precepta stoica optima sunt: sed unde Stoicus Vasco fuit.i.uñ Vacones habuerūt præcepto philosophiæ: q̄si dicat talia præcepta, ut barbari ignorauerūt, & pptere a comederūt carnes humanas. ꝭ Antiqui Metelli: nā quo tēpore Vascones (ut diximus) a Sertorio obsidebātur, Q. Metellus (auctore Apiano) bella apuersus Sertoriū gerebat. Antiqui ergo ad differētiā recentioꝝ: multi.n. ab eo fuere Metelli: est.n. hic ille Qu. Metellus, q aduersus Iugurthā bellū gessit, de quo multa Sallusti⁹. ꝭ Nūc totus gratias nostra, inqt, ætate oēs scimus disciplinas & græcas & latinas philosophicas ita: ut nulla extet excusatio si hominē comedamus. ꝭ Athenas.i. disciplinas philosophicas atticas. ꝭ Et nostras .i.latinas & Romanas. Athenis autē oium disciplinaꝝ floruere studia. uñ Cice. pro L. Flacco. Ad sunt Athenienses, uñ humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ atq; io oēs terras distributæ putant. ꝭ Gallia causidicos: i Gallia præclari fuere rhetores, Sta-
Statius Tholosanus tius Tholosanus, de quo Eusebius de tēporibus, Vatienus, Iulius
Vatienus Florus de quo sic meminit Quintilianus: Is fuit Iulius Florus in eloquētia Galliarum: quoniam ibi demū exercuit eam princeps alioquin inter paucos disertus, & dignus illa propinquitate. præterea Lugduni (ut diximus illic: Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram) exercebatur ars oratoria: edito certamine a Caligula græcæ, latineq; facūdiæ nō sine magno amittētiū decore. Est ergo sensus: Studia inqt: liberaliū artiū iā ad gētes barbaras & remotissimas puenere: q̄tinus filij Britānoꝝ sub gallica di disciplina rhetoricē discūt. Nā & supra in. vii. Saty. docuit i Gallia peritos eassere causidicos, & magnis affici pmiis illic. Nutricula causidicoꝝ Gallia. Britānia aūt i sula ē gallici Occāi. De Britānis scribit sic Cor. Tacitus in uita Iulii Agricolæ: Iā uero Aricola pricipū filios liberalibus artibus erudire, & īgenia Britānoꝝ studiis Galloꝝ auferre: ut qui mō linguā Romanā abnuebāt, eloquētiā cōcupisceret ide ēt habitus nři honor & frequēs toga. uñ recte seqtur: De cōducēdo loqtur iam
Thule rhetor Thube. Strabo docet Massiliæ studia literaꝝ floruisse. ꝭ Thule: hæc ē isula de q̄ Virgi. Tibi seruiat ultia Thule. ē.n. isula i ultia parte septētriōis de q̄ sic Stabo lib. q̄rto. De Thule itē obscura ē historia, ppter ei⁹ i ultima loca remotionē: hāc si qdē ad sepētētrionē expositā locāt. Pli. Ex aduerso Hyberniæ & Britāniæ i mari Germanico iocat ultimā oiū, q̄ memorant. In q̄ solstitio nullas eē noctes indicat Cancri signū Sole trāseunte, nullosq; cōtra p brumā dies. ꝭ Nobilis ille populus: sensus est. Populus ille nobis Vasconum: & urbs Sagūth⁹: licet ipsi uederi possint alter q comederit carnes humanas: altera q se, suaq; oia igni & ferro absumi: q̄ hosti tradere maluerit: habēt tñ uñ illud ea cūsent. s. extremā necessitatē: sed Aegyptij nullā honestā habēt excusationē, cū p summā crudelitatē ultro id faciāt. Sagūthus aūt ciuitas est Hispaniæ: quæ q̄si media inter Romanoꝝ & Carthaginēsiū fines iure fœderis in libertate relicta: post ea Romanis addicta, imitatq; societate Romani ipem aduersus se Hannibalē cōcitauit. a quo obsessa octaua demū mēse capta est. Est autē ordo: Ille nobilis populus, quē diximus, & saguntus per uirtute, atq; fide, sed clade maior excusat qđ tale. Maior clade æquiparat Sagūthinos Vasconibus fide & uirtute, sed ait clade maiores fuisse Saguthinos: qppe q & se & oia sua pēitus igni absumpserūt: qđ nō fecerūt Vascones: maior ergo clades fuit Sagūthinoꝝ. ꝭ Ægyptus sæuior, subaudi est. ꝭ Ara mæotidie: Mæotis Palus est Scythię, q̄ efficit Tanais amnis, q Europā ab Asia disterminat. illic i Cheronesso Taurica, q̄ hostio Mæotidis adhæret tēplū fuit Dianæ, ad cui⁹ arā uiui hoies imolabāt. de q̄ itelleait Valer. Flac. li. ii. loquēs de Thoante sic Tauroꝝq; locos, delubraq; sæna Dianæ Aduēit hic illū tristi Dea pficis aræ Ense dato. De ea multa ēt Ouid. i Pōto cōmemorat. Qui Cheronessum ipsā icolūt, Tauroscythę sūt appellati a mōte Tauro q illic ē. licet & i Cicilia ali⁹ sit eiusdē nominis. Ara aūt Mæotide dixit p mæotica sicuti & paulo ifra Mēphiti d terra p mēphetica. hocq; necessitate metri nō recipiētis ablatiuū mēphitica. ꝭ Quippe illa taurica: ordo ē: Illa taurica iuētrix nefandi sacri imolat tm̄ hoies, ut credas iā digna eē fide, q̄ carmia tradūt.i.q̄ poætæ cecinerūt: q̄si dicat potes iā credere & ea, q̄ poetis referūtur huiusmodi uera eē: quādo & apud Aegyptios tam sæua agātur.

❡ A DIVERTICVLO. A digressiūcula redit ad narrationē inceptā. Ordo ē: Fabula.i. narratio. nō.n. fabulā: sed historiā prius se narrare dixerat. repetaɾ.i. resumatur a diuerticulo.i. a digressiuncula. Postquā altera pars. s. Tentiritaꝝ. audet subsidijs.i. auxiliis auctis. pmere.i. eripere e uagina, & thecis suis, ferrū.i. arma ferrea aut ferrata. & instaurare.i. q̄si de nouo icipere: aut instātius facere pugnā. sagittis ifestis.i. ifestatibus, & damū inferētibus: & ii q colūt Tentira uicina palmæ apud Thebē umbriferæ istant.i. iminent aut ingerūt se oibus reliquis præstātibus.i. dātibus celeri fugæ terga.i. fugiētibus. qdā ex fugiētibus præcipitās.i. nimis precipitāter arripiēs cursum. labitur hic.i. hoc loco. nimia formidine.i. ppter nimiā formidine. & capitur ab isequētibus. s. Ast.i. sed turba uictrix .i. insequētiū, & uoti cōpotū. editt.i. deuorauit illū, q cæciderat totū. sectū.i. minutim concisum in plurima frusta: ac particulas: ut unus sufficeret multis: & hoc ossibus corrosis. nec decoxit.i. bulliuit. aheno.i. cacabo, ut lebete. ardēte.i. feruēte. aut ueribus.i. non assauit. putauit.n. turba uictrix. s. usq; a deo.i. ualde lōgū, & tardum expectare focos: existens cōtēta cadauere crudo. libet hic gaudere q ipsa nō uiolauerit ignē: quē ignē Prometheus donauit terris raptū p ferulā quādā. de summa parte cæli.i. aeris. ego gratulor elemeto .s. igni: & ego reor te o Volusi exultare præ lætitia: q ignis non sit uiolatus. sed q sustinuit.i. semel ausus est: natura sua repugnāte mordere cadauer. nihil edit.i. comedit unq̄ libētius hac carne. s. humana: quod ex cōiecturis licet asserere. Nam ne q̄ras & dubites.i. nō debes quærere & dubitare. an prima gulæ.i. primus gulose comedens optimos bolos: senserit uoluptatē in tāto scelere: qa notū est, q maximā. autē p sedis qui stetit ultimas absūpto iā toto corpore: gustat aliqđ de sanguine: & hoc digitis sūpsit p terrā. Vascōes &c. Fatetur idē alibi contigisse: sed nō ex cōsimili causa: uñ aggrauatur scelus Ægyptiorū. Ordo est. Vascones q sunt populi in Hyberia uñ talibus alimētis.i. carnibus humanis pduxere.i. extēderūt. aias.i. uitas suas: ut fama est. quod addit quasi dubitet: cū de Ægyptiis exploratū habeat. sed inuidia.i. malignitas fortunæ est illic ultima bellorū: extremi casus: & dira agestas.i. inedia lōgæ obsidionis sup. erat illic: hoc est illi fuerāt in extrema necessitate constituti. Exēplū n. huius cibi quem Vascone assumpserūt: quod exemplū nūc agitur: debet esse mirabile.i. dignū miseratione. sicut gēs dicta mihi.i. a me modo.i. iā. nūc.i. ipsi Vascones obsessi. lacerabāt fame i. pp famē. aliena mēbra.i. alterius hois. existentes parati esse.i. comesse, siue comedere. &.i. ēt. sua mēbra post oēs herbas assumptas .s. post cūcta aialia et qcqđ furor uētris uacui.i. rabiosa fames cogebat sup. comedere. & hoc hostibus ipsis miserātibus.i. misericordia prosequētibus: pallorē, & maciē, & tenues artus ipsoꝝ. s. Vasconū. Nā qs hoium qsue Deorū. abnuerit.i. recusauerit: si peteretur dare ueniā.i. ignoscere. uiribus.i. uirilibus ais passis dira atq; imania.i. tā lōgam & imanem obsessionē: q.d. nullus. Et quis abnuerit dare ueniā illis sup. qbus manes.i. aiæ: ut umbræ illorū, quorū corporibus uescantur, poterāt ignoscere. Sed pcepta Zenonis.i. illius optimi phi monēt nos melius. nec.n. putāt oia: sed q̄dam tantū faciēda esse pro uita.i. pro saluatione uitæ: quod uerū est. uñ Ouid. Sūmū crede nefas aiam præferre pudori. & illud Virgilianum: Vsq; adeo ne mori miserū est. Malū siqdem culpæ nō est adeūdū p euitādo malo pœnæ. Sed uñ Cātaber.i. Vasco sup. esse poterat stoicus .i. eruditus i dogmate stoicorū: pſertim ætate antiq Metelli. q.d. nō est uerisimile: & ita cōcludit eos per ignorātiā peccasse. nūc aūt habet totus orbis Athenas.i. philosophiā. Graias.i. græcā, & uostras .i. latinā. Gallia facūda pſertim apud Lugdunū. docuit causidicos Britānos.i. ex Britānia. & Thule.i. ultima regio Britanniæ ultra.

ASCen.

Inuentrix,homines(ut iam quæ carmina tradunt,
Digna fide credas)tantum immolat,ulterius nil
Aut grauius cultro timet hostia.quis modo casus
Impulit hos?quæ tanta fames,infestaq; uallo
Arma coegerunt,tam detestabile monstrum
Audere?an ne aliam terra memphitide sicca
Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles cymbri,nec Britones unq̃,
Sauromatæq; truces,aut immanes Agathyrsi
Hac sæuit rabie imbelle,& inutile uulgus
Paruula fictilibus solitum dare uela phaselis,
Et breuibus pictæ remis incumbere testæ.
Nec pœnam sceleri,inuenies,nec digna parabis
Supplicia his populis,in quorũ mente pares sunt,
Et similes ira,atq; fames,mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quæ lachrymas dedit,hæc nostri pars itima sensus,
Plorare ergo iubet causam lugentis amici,
Squaloremq; rei,pupillum ad iura uocantem

Scotiã.loqtur.i.agit nũc.de rhetore.i.doctore artis oratoriæ cõdu cẽdo.Nobilis ille tñ ppl'us,quẽ diximus,& par.Docet sæuitiã Agy tiorũ nõ solũ maiorẽ eẽ,q̃ Vasconũ:sed ẽt,q̃ sacerdotũ Dianæ tau ricæ q sacrificabãt qdẽ hoies:sed nõ maducabãt.Ordo est: Tñ ille ppl'us,quẽ diximus.s.Vasconũ est nobilis.& Saguntus.i.ciuitas ĩ la Hispaniæ cõfœderata Romanis existẽs sup.par.i.ęq̃lis.s.Vasco nib' uirtute atq; fide:sed maior clade,qa oẽs iterierũt ĩ obsidiõe excusat tale qd.i.factũ. Vasconũ.i.expta q̃ acris sit fames:signo scat e s. Ægyptus aũt ẽ sæuior ara Mæotide.i.ipsius Dianæ tau ricę ad Mæoti lacũ Scythiæ. qp pe.i.qa certe.illa taurica .s. ara. ¶ VLTERIVS nil timet:ac si dicat non timet ut comedat. ¶ Quis modo casus: acclamatio in detestationẽ tãtæ crudelitatis cũ nulla ĩpellẽte causa tantũ sce lus ppetrẽt.¶ Monstrũ: ut hõs co medãt.¶ Anne Inuidiã facerẽt:si Nilus,inqt,ut iratus Aegyptum inũdare nollet:nunqd Aegyptii ad eius ĩdignationẽ possent ali qd crudelius facere: ac si dicat: Possent ne eum grauiore con tumelia irritare: hoc autem ideo dicit: q; solebant accolæ fluminis aliqua immani crudeli tate incrementa & inundationẽ irritare sumpto exẽplo a Busiri de,q primus imolato hoie id in stituit a Thrasylo edoctus:quẽ primũ suo inuẽto immolauit.Cuius rei meminit Ouidius in arte amãdi:Dicit Aegyptus caruisse iuuãtibus arua Imbribus, atq; annos sicca fuisse nouẽ. Cũ Thrasylus Busirim adit, monstratq; piari Hospitis effuso sanguine posse Iouem.Illi Busiris fies Iouis hostia primus Inquit, & Aegypto tu dabis hospes aquã.Nam eũ(ut diximus)primũ imolauit.Ouidius in Ibin:Vt qui post annos sacri monstrator iniqui,Elicuit pluuias ui ctima cæsus aq̃s.¶ Memphitide terra:forma patronymica dixit mẽphitide pro memphitica terra:hoc est Aegypto. nam Memphis ciuitas est Aegypti quam sæpe poetæ pro Aegypto ponunt.eam cõdidit Ogdous, qui Vchoreus cognominatus est. Ambitus stadiorum centum & quinquaginta urbem omnium Aegypti præclarissimam opportuniore totius eius oræ loco: ubi Nilus in plures scissus partes efficit formam Deltæ. Aegyptiorum autem regia est, ibi tẽplum est Apidis,qui apud eos,pro Deo habetur.¶ Nolenti surgere Nilo:idest nolenti crescere & inundare Aegyptum: quæ quotannis crescente fluuio solet inundari. Nam Nilus solus inter reliqua flumina adeo(ut scribit Diodorus)æstate crescit, cum decrescant cætera:ut totam inundet Aegyptum: hyeme minuatur cum reliqua augeantur.¶ Qua nec terribiles: per comparationem Aegyptios crudelitate omnibus præfert barbaris & immanibus,ut sit ordo & sensus:Vulgus imbelle & inutile Aegyptiorum sæuit hac: idest tali rabie:qua pro quali.terribiles Cymbri non sæuiuerunt.ii enim sunt Germaniæ proximi Oceano, qui animo & audacia præstantissimi & manuum uirtute,ac celeritate &, impetu egregii in bello fulguri similes uidebãtur,itaq; ipsorũ imperiũ nemo sustinere poterat. Nam multos magnosq; exercitus Romanos penitus deleuerunt. Vnde nunc a poeta terribiles nominant.Eos demũ,cum in italiã uenissent, Marius pfligauit.¶ Britones:populi sunt Germaniæ denominati a Britone filio terræ: cuius fuit filius Mannius. de quo diximus apud Persium: Præsto est mihi Mannius hęres Progenies terræ.Illud obseruandum est Britones ultimam corripere, quia iflexio sit græca: sicuti ante:Vascones & fama est.Et apud Virgilium: Iam uero & Rutuli certatim & Troes, & omnes. Et alibi: Ferrũ exercebãt uasto Cyclopes ĩ antro.¶ Sauromatæ populi sunt Schythię circa Mæoti paludẽ. De qbus pluscula diximus ĩ secũda Saty. Vltra Sauromatas.¶ Agathyrsi:populi sunt Scythiæ Gelonis conterminl.dicti ab Agathyrso filio Herculis:ora, artusq; pingũt, ut quiq; maioribus præstant,ita magis uel minus. onde poeta appellauit pictos Agathyrsos.¶ Hac rabie:idest tali, qualẽ ostẽdimus supra.¶ Vulgus: Aegyptiorũ.¶ Solitũ dare uela,hinc maxime emergit ĩdignatio:q; cũ in reliquo uitæ genere sint mollissimi & effœminati carnib' humãis uescant:quod populi barbari & feri nõ faciũt. Tradit.n. Strabo(ut paulo añ retulimus)ad canopica q̃dã solẽtia ĩgẽtẽ turbã p fossã ex Alexãdria descẽdereq; die ac nocte nauiculis plẽa ẽ uirorũ,ac mulierũ ĩpudẽter canẽtiũ,ac saltãtiũ cũ oi dissolutiõe ubi ait tãta facilitate nauigari: ut, scaphis ẽt testaceis utant.i.fictilib'.¶ Phaselis: pictis nauiculis. Virg.Et circũ pictis uehit sua rura phaselis.¶ Testæ:nauiculæ testaceæ.¶ Nec pœnã: licet hoc ad Aegyptios ptineat põt tñ et gñale ĩ oẽs dictũ uideri:ut sit sensus: Illis populis,quorũ mẽs ira pariter,atq;,praua uolũtate ad scel' mouet, paria supplicia & digna nõ iueniunt:ut ostẽdat eos oi no dignissimos eẽ oĩ cruciatu.ille.n. q ĩpulsu iræ aliqd crudele facit: leui' peccasse uidet, q̃ q & ĩpulsu iræ & ɔsensu animi accedẽte turpitudinẽ cõmittit. pmi.n. illi mẽtis ĩpetus ĩ ptãte nr̃a nõ sunt, ex quo digni uidemur uenia. Sed cũ irã sequat, & deliberata uolũtas, tũc demũ scelerati cẽse mur, & oi supplicio dignissimi. ¶ Pœnã sceleri iuenies: subaudi a sequẽtibus dignã,& ɔuenientẽ. ¶ Ira atq; famas pares & similes: hoc ẽ q p irã & animi cõsensum .i.famẽ quãdã & sæuã cupiditatẽ animũ suũ ad pficiẽdũ scelus applicant: ut per famem rabidam quandam sæuiendi cupiditatem intelligas : simulq; respicit ad id quod quasi per famẽ commederũt carnes humanas.¶ Mollissima corda:hippophora est,q̃si aliquis dixerit non esse mirũ si tã crudelia cõmittant:quãdo ita natura hominẽ ad crudelitatẽ formauerit. Et ipse respõdeat: naturã fateri nõ crudelitatẽ,sed pietatẽ hõi ingenerasse:quãdo lachrymas dedit,quibus ĩdicat incõmodis se dolere alienis. ¶ Hęc nostri pars optima sensus:alii sunt,q pars optima legũt:alii pars ultima Ego autẽ legẽdũ eẽ puto, & sic corrigẽdũ: Hæc est pars itima nostri sensus.i.ipsæ lachrymæ sunt,quæ interiorẽ partẽ nostri sensus patefaciunt.nã p lachrymas iteriorẽ pietatẽ ostẽdimus. ergo,inqt, natura nobis dedit pietatẽ q̃ p lachrimas cognoscit.iubet.n.nos aliena incõmoda plorare.¶ Squalorẽ rei.i.Incõmoda, & aduersa rei squalẽtis & mœsti.Est.n. squalor alta illa cõgeries sordiũ,q̃ ĩ corporib' humanis incultis, squãmosisq; apparet:deductũq; uidet uocabulũ a squãmis, quas situs ille ingnamẽtorũ in corpore imitatur. Lege Macr. & Gellium. Squalẽtẽ tñ ẽt p splẽdẽte poni apd auctores legimus.unũ Virg. ĩ. iiii.Georg. Alter erit maculis auro squalẽtib' ardẽs.¶ Pupillũ:ploram' ẽt,iqt pupillũq; ĩ ius deceptorẽ & bonorũ suorũ raptorẽ uocat. ¶ Aut Diana existẽs sup. iuẽtrix sacri.i.sacrificii nefãdi ut credas ea q̃ carmĩa tradũt eẽ digna fide:hoc ẽ ut cõcedam' uerũ eẽ:qd poetæ d̃ ipa taurica canũt.imolat tm̃ hoies:& nõ cõedit & hostia q̃ debet offerri.s.seru'.nil timet ulteri' aut grauius cultro.i.q̃ mactari:nõ .n.timet dẽtibus deuorari.sed qs casus ipulit hos.s. Aegyptios:q̃ tãta fames?q̃ p &.q̃ sup.arma ĩfesta uallo coegerũt audere ta detestabile mõstrũ:hoc ẽ uesci crudo hoie. Anne facerẽt altã iuidiã.i.aliud signũ ĩuidẽtiæ ipsi Nilo nolẽti surgere.i.ĩundare terrã:a quo depẽdet tota fertilitas Aegypti.& hoc terra Memphitide.i. Aegyptiaca existẽte sicca:q̃si dicit nõ possent.Vulg' Aegyptiorũ imãe.i. efferũ, ac crudele.& iutile.i.ignauũ ad bene agẽdũ.solitũ dare phasellis.i. nauiculis fictilibus.i. testaceis:paruula uela. & icũbere breuibus remis testæ pictæ.i.molliter ornatæ:hoc ẽ alioqn mollissimũ uulg' sæuit hac rabie:q̃ nec Cymbri populi Germaniæ terribiles regionem oli galbicã: nũc Brittaniã dictã incolũt.nec Sauromatæ populi ad Scythiã truces.i.feroci aspectu.nec Agathyrsi populi Scythiæ immanes:unq̃ sup.sęuierũt.Nec pœnã &c.Cõcludit imanitatẽ Ægyptiorũ oẽm punitionẽ excedere. Ordo est:Nec tu iuẽnies huic sceleri .s.Ægyptiorũ pœnã sup.satis magnã:nec pabis supplicia digna his ppl'is:ĩ quorũ mẽte sũt ira,& fames:pares & similes: qa p irã faciũt quod per summam inediam,& famem audere non deberent.natura fatetur se dare humano generi mollissima: idest clementissima,

Nili inundatio

Cymbri

Britões

Agathyrsi

Circunscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus cum funus adultæ
Virginis occurrit, uel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. qs enim bonus, aut face dignus
Arcana, qualem Cereris uult esse sacerdos,
Vlla aliena sibi credat mala? separa hæc nos
A grege mutorum, atq; ideo uenerabile soli
Sortiti ingenium, diuinorumq; capaces,
Atq; exercendis, capiendisq; artibus apti
Sensum a cælesti demissum traximus arce,
Cuius egen prona, & terram spectantia mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantũ animas, nobis animũ quoq;, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præstare iuberet,
Dispersos trahere in populum, & migrare uetusto
De nemore, & proauis habitatas linquere syluas,
Ædificare domos, laribus coniungere nostris
Tectum aliud, tutos uicino limine somnos
Vt collata daret fiducia, protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem uulnere ciuem,
Communi dare signa tuba, defendier iisdem
Turribus, atq; una portarum claue teneri.
Sed iam serpentum maior concordia, parcit
Cognati maculis similis fera. quando Leoni
Fortior eripuit uitam Leo? quo nemore unquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam, sæuis inter se conuenit ursis.
Ast homini ferrum letale incude nefanda
Produxisse parum est, cum rastra, & sarcula tantum
Assueti coquere, & marris, ac uomere lassi
Nescierint primi gladios excudere fabri.
Aspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem, sed pectora, brachia, uultum
Crediderint genus esse cibi, quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra uideret
Pythagoras? cunctis animalibus abstinuit qui
Tanq̃ homine, & uentri indulsit non omne legumen?

& mitissima corda. nã solus homo mansuetum animal: cætera aut feræ: aut bruta dicũtur: q̃ dedit lachrymas: ut nos mites significemus plorãtes mortẽ, aut casum ꝓximi nostri. Hæc aũt s. lachrymæ est optima. i. maxĩa pars nostri sensus: qa natura nihil nos docuit præter quam flere: & id statim a uitæ principio, ut docet Pli. in prin. .vii. lib. Ergo quia ꝓ maximo dono natura nobis lachrymas dedit: ipsa iubet plorare causam. i. lachrymis ꝓsequi causam amici lugẽtis. & squalorẽ. i. abiectionẽ habitus & corporis. neglecti rei. i. accusati de aliquo crimine. & plorare iubet pupillũ. i. orbũ parẽtibus. uocãtẽ. i. citãtẽ. ad iura. i. ad iudicẽ iustitiæ & iuris ministrum.

IO AN. BRIT. ❡CIRCVM scriptorem: deceptorẽ a circũscribo. de quo dictũ est abũde illic: Quot Basilus socios, quot circũscripserit Hirrus. ❡Cuius. s. pupilli. ẽ autẽ ordo: Cuius capilli puellares faciunt ora manãtia fletu incerta. ❡Manantia: illud obseruandum apud auctores talẽ inueniri locutionẽ: Aqua dulcis manat ex fonte. Et fõs manat aquã dulcẽ: ut hoc loco: & alibi i sexta Saty. Et longã manãtia labra saliuã. Et fons manat aq̃ dulci. Plinius lib. xxii. cap. xxii. Cauli fractus copioso lacte manat. Properti⁹: Leuis odorato ceruix manabat oliuo. Absolute etiã diximus ut cera quæ manãt. ❡Capilli puellares: idest crines lõgi: q̃les sunt puellis. ❡Ora incerta: ut nõ facile discernas mas an fœmina sit. ❡Naturæ imperio: quæ nobis pietatẽ indedit. ❡Virginis adultæ: tũc. n. maxime miseratione mouemur, cum iã adulte ætate uirgo morit. ❡Et minor igne rogi: hoc autẽ dicit ex more ueteꝝ, q (ut auctor est Plinius libro septimo) infantẽ nisi ꝓus genito dẽte nõ cremebãt. Infantẽ autẽ dentire tradit Plinius septimo mẽse, postquã natus est. Minor ergo igne. i. minor q̃ ut cõueniat cremari. Tertia. n. infantes cõdebant: quod poeta his uerbis innuit: Vel terra clauditur infans. ❡Quis. n. bonus: hic sensus est: Quis ẽ, inq̃t, bonus & a natura bene informatus: q aliena mala cõmunia esse nõ putet? iuxta illud Terẽtianũ: Homo sum. nihil humãi a me alienũ puto. Est. n. hois bone instituti (ut docet Cic. in Cat. maiore) & lætari bonis reb⁹, & dolere ꝯtrariis. ❡Et face dignus arcana: periphrasis est hois pii q̃les oportebat sacris Cereris iteresse & ministrare: a qbus sacris impii ẽt uocꝑe conis summoueant. unde Suetoni⁹ i Nerõe: Peregrinatiõe qdẽ Græciæ Eleusinis sacris, quoꝝ initiatiõe ipii, & scelerati uoce ꝑconis submouent, iteresse nõ ausus ẽ. M. Antoni⁹ ut refert Iulius Capitolinus: ut se inocentẽ ꝓbaret. Cereris teplum adiit, sacrariumq; solus igressus est. ❡Face arcana: hoc est mystica & secreta. Nã prisci appellauere sacra ea arcana, que mystica Græci hoc est secreta: q̃si quæ ob sanctitatẽ aliquã debeant esse separata a nobis: q̃lia fuere sacra Cereris: quæ accensis facibus nocte celebrabantur a matronis in memoriã Cereris, q̃ Proserpinã filiam ardentibus faculis q̃siuit. Claudianus: Templumq; remugit Cecropidum, sanctasq; faces extollit Eleusis. Ouidius in Fastis: Hinc Cereris sacris nunc quoq; teda datur. q autem nocte celebrarentur docet Iustinus lib. ii. his uerbis: Megarenses matronas Atheniensium in eleusinis sacris nocte oppressuri, naues conscendunt. In summo tegebantur silentio. unde Apule. lib. vi. Metamo. Et cætera que silentio tegit Eleusis Atticæ sacrarium. ❡Separat hæc nos natura, inquit, que nobis tantam humanitatem dedit, ut alienis incommodis doleamus, separat nos a brutis. idest ea est, que nos dissimiles esse facit a brutis: cum nobis rationem & intellectum tradidit: quibus malum & bonũ cognoscimus. Bruta autem nullã habentia, nec rerum, nec temporum discretionem sensu tantum mouentur. & ad id solum quod adest, quodq; præsens est se accommodant, paulum admodũ intelligentia præteritum, aut futurum, quæ omnia illuc tendũt Aegyptios a brutis non differre; qui rationis terminos obliti, tãtam rabiem feruntur: ut ea faciant, que ab omni humanitate sint penit⁹ auersa. ❡Atq; ideo idest, ob eã rem, scilicet ut a bestiis differemus, ordo autem est: Atq; ideo nos soli sortiti ingenium uenerabile traxim⁹ sensum a cælesti arce. ❡Sortiti igenium: quo, scilicet omnino bruta carent. Est enim ingenium uis quedam animæ: qua se anima explicat, atq; exercet ad omnium rerum intelligentiam: ut per ingenium intelligas ipsum intellectũ & rationẽ: quæ principales sunt animi partes. Ingeniũ ❡Capaces diuinorum: hoc uult significare intellectum & rationem, que principales (ut diximus) sunt partes animi: quasi communes cum ipsis Diis nos habere, ac per hoc dixit nos esse capaces diuinorum. Nam recta intelligentia est ipsorũ Deorum: quibus nos pares esse uult communione rationis & intellectus: quo sensu animalia bruta carent. unde est illud Ciceronis i Catone maiore: Est enim animus cælestis ex altissimo domicilio depressus: & quasi demersus in terram locum diuinæ naturæ, æternitatiq; contrarium. Pythagoras etiã affirmauit nos ex uniuersa mente diuina delibatos habere aios: eosq; immortales credidit Cicero hoc argumento: cum tanta sit celeritas eorum: tanta memoria preteritorum: futurorumq; prouidẽtia: tot artes: tot scientiæ: tot inuenta. unde ait poeta: Atq; exercendis, capiendisq; artibus apti. quod homini non accidit nisi beneficio animi, qui (ut diximus) & cælestis nos ad oẽs artes facitat aptos. ❡Indulsit: dedit. ❡Animas: quibus tantum uiuunt. Nam animam dicimus esse, qua uiuimus: animum uero, quo sapimus. quo animo ipsa bruta carent cum nihil conoscant, neq; discernant. ❡Illis, scilicet brutis. ❡Nobis animũ quoq; hoc dicit nobis animas & animum quoq; esse datum. ut sit sensus: Animas tantum brutis esse datas, sed nobis & animas & animos. ❡Mutuus affectus: mutua caritas. mutuum affectum dicimus, cum par uoluntas accipitur & redditur. Mutuus affectus ❡Iuberet, idest uellet nos ab aliis auxilium petere: & aliis nos subuenire: ob id enim ciuitates conditæ sunt: ut mutuis homines uiuerent officiis. ❡Dispersos trahere in populum. nam homines ab initio in agris passim more bestiarum uagabantur: uictumq; sibi pomis siluestribus querebant. uerum natura monstrante intellexerunt sibi conducibile esse, si in unum congregarentur locum. Itaq; cœperunt oppida

Infantes non cremantur

Cereris sacra

Horatius

pida ædificare: quo se relictis syluis receperunt, Horati. Oppida cœperunt munire, & ponere leges: Nequis fur esset, neu latro, neu quis adulter. ¶ Tutos uicino limine somnos: Ordo est: Vt fiducia collata daret somnos tutos in uicino limine. ¶ Collata: coniuncta. ¶ Protegere armis: Ordo est: Mutuus affectus iuberet protegere: hoc est in bellis ciuem ab hostibus conseruare: cum aut lapsus, aut uulneratus fuisset. ¶ Communi turba: communi classico: cum in expeditionem eundum est. ¶ Sed iam serpentũ: sensus est, Maiore, inquit, concordia oĩa in suo genere animalia ferme uiuũt, q̃ homines. quod quidem Pli. lib. vii. tradit in hunc sensum: ut alter ab altero mutuatus esse uideatur. ait enim: Denique cætera animantia in suo genere probe degunt, congregare uidemus, & stare cõtra dissimilia. Leonũ feritas inter se nõ dimicat, serpentũ morsus non petit serpentes, nec maris quidem belluæ ac pisces, nisi in diuersa genera sæuiunt. At hercule homini plura ex homine sunt mala.

Conuenit

¶ Sæuis ursis inter se cõuenit. i. inter ursos concordia est. Dicimus enim sic: Mulieribus inter se conuenit, & inter mulieres cõuenit. Terent. in Hecyra: Neque cõuentum inter nos post hac esse arbitror. Et mihi tecũ hoc conuenit. Cicero: Interfectam esse matrem ab Oreste cõuenit mihi cũ aduersarijs .i. nullla mihi de cæde matris est cõtrouersia cũ aduersarijs. Et cõueni cũ mercenarijs de pretio: Fabius: Quanti ueheret interrogatus, de pretio conueni. ¶ Indica tigris: tigris nõ solũ Indi: sed & Hyrcani fuerunt animal uelocitatis tremendę. Martia. Tigris ab Hyrcano gloria rara iugo. ¶ Ast homini: per cõparationem priscæ ætatis, scelera sui temporis amplificat. Est. n. sensus: Tanta inter se, inquit, homines hoc tempore impietate ruunt: ut ad crudelitatẽ exercendam parũ habeant gladios sibi fabricasse, quos antea fabri assueti tantum instrumentis rusticis excũbere nesciuerũt: ut aspiciamus etiã populos, qui nõ contenti hominũ cæde, in eorũ etiã corpora morsus iniciant: ac si diceret satis impiũ uideri poterat gladijs rem agi: nisi ẽt hoĩes cæsi comœderentur. ¶ Produxisse: cudendo extendisse. ¶ Rastra: a radenda terra sunt dicta. ¶ Sarcula, & marræ: instrumẽta sunt rustica ad effodiendã terrã. ¶ Lassi marris ac uomere. i. lassi cudendo marras & uomeres. ¶ Nescierant excudere: Virgi. in Georgicis: Nec dũ etiã audierãt inflari classica, nec dum Impositos duris crepitare incudibus enses. ¶ Populos. s. Aegyptos. ¶ Genus esse cibi: tanta est impietas & rabies. ¶ Quid diceret. per amplificationem detestatur rem tam nefanda. Est. n. sensus

Pythagoras

Si Pythagoras inquit talia fieri uideret, quid non diceret, aut quo sibi fugiendũ nõ putaret in tãta rei atrocitate? Pythagorã aũt nominat: quod is cũ sentiret animas hominum post mortẽ i brutorũ, uel hominũ corpora transire, carnibus abstinuit. ne scilicet edendo in animas humanas sæuiret, fabis etiã abstinuit. uñ sequit: Et uentri indulsit nõ omne legumẽ. Tradit Gellius ex auctoritate Ciceronis lib. pri. de diuinatione: Pythagoreis fabã interdictã, quod inflationem afferat magnã, eãque cibũ trãquillitatẽ mẽtis quærẽtibus esse cõtrariũ. quare Pythagoras spiritalẽ esse asseuerãs, uelut a cognata abstinuit. unde est illud apud Horatiũ in Satyris: O quando faba Pythagoræ cognata, simulque Vncta satis pingui ponent oluscula lardo. Sed Aristoxenus (auctore Gelli.) scribit nullo Pythagoram legumine sæpius esse usum q̃ faba, quod sensim aluũ subduceret: porculis quoque solitũ uesci scribit Cic. tamen, & Laertius testatur ijs: eũ abstinuisse. Tradit Pli. fabã. existimatã esse hebetare sensus, insomnia quoque facere. ob hoc Pythagorica sententia damnatã: uel (ut alij tradiderũt) quoniam mortuorũ animæ sunt in ea: quę de causa parentando utique assumitur. De Dogmate Pythagorico lege Ouidiũ in ultimo Metamorph. Pharisei uero philosophi Iudæi aiunt (auctore Iosepho de bello iudaico) animam oẽm incorruptã esse: transire aũt in alia corpora solas bonorũ, ĩproborũ aũt interminabili supplicio cruciari. ¶ Hæc monstra: rẽ tam nefandã, ut carnibus humanis uescant. ¶ Cunctis animalibus: Nam eorũ poeta sequitur opinionẽ, qui dixerunt Pythagorã cunctis animalibus abstinuisse. De Pythagora multa referunt a Philostrato lib. viii. Is enim inquit animalia in terra degere permittens, quæ autem ex terra nascuntur mũda, puraque esse putans talibus ut uescerentur instituit: quod alæ corporique apte nutriendo cõgruerẽt. uestitũ insuper quẽ plerique ex morticina materia cõfectũ gestãt, ipurũ esse autumãs linteis constituit, & calciamẽta indẽ ex arborũ corticibus fieri mandauit.

SCen.

¶ CIRCVMSCRIPTOREM: idest deceptorem per iniqua scripta. cuius pupilli ora manantia fletu. idest lachrymis. capilli puellares. idest longi quales habent puellæ. faciunt in certa, id est indiscreta an mas an fœmellæ sint, Nos gemimus imperio natura. i. natura ĩperante: cum funus uirginis adultæ: iam scilicet nubilis occurrit uel cum infans: & minor igne rogi. idest q̃ ut solenniter comburatur, clauditur terra. idest sepelitur. Quis enim bonus sup. existens: & dignus arcana face. idest castus & pius: & talis qualẽ sacerdos Cereris uult esse sup. uxorẽ eis: si festis Cereris interesse uelit. credat ulla mala. i. icõmodo & aduersa esse aliena sibi quasi dicat nullus. Et est sensus: Nemo humanus & bonus potest uidere siccis oculis malo alterius: tanquam nihil ad se pertinentia: quia naturaliter homo homini condolet. unde dicit Chremes Terentianus in tertia Comœdia: Homo sum, humana nihil a me alienum puto. Et diuus apostolus. ii. Corin. xii. Quis scandalizatur ut ego nõ uror. Si ergo naturaliter pii & condolentes sumus: & hoc sciẽtes rei oĩa faciunt, quibus minimã mereantur: immanissimum conuincetur illud facinus Ægyptiorum. nec uult dicere nunc non esse piũ aliquẽ, ut Mancinellus asserit: sed nullum esse bonum, qui non idẽ pius sit. quod aũt naturaliter pii sumus iterum probat dicens: hæc. scilicet pietas separat nos a grege mutorum: scilicet animalium: quidam legunt motorum: sed placet mutorum legi. atque ideo nos soli homines sortiti ingeniũ uenerabile: quia pium & mansuetum & capaces diuinorum: idest diuinarum rerum. & apti artibus exercendis & capiendis: traximus sensum demissum ab arte cælesti. Quia (ut dicit Virg. an. vi.) Igneus est ollis uigor & cælestis origo. Et Hora. uocat aiam: Diuinæ particulã auræ. cuius. scilicet sensus: hoc est rationis egent cætera aĩalia prona & cõspectantia terrã. Vnde Ouid. primo Metamorpho. Pronaque cum spectent animalia cætera terram: Os homini sublime dedit, cælumque uidere iussit, & erectos ad sidera tollere uultus, Communis cõditor mundi. idest Deus pater, indulsit. idest clemẽter concessit. principio. idest cũ omnia carerẽt. illis scilicet animalibus brutis. tantũ animas, scilicet sensitiuas, & uitales. sed nobis indulsit supp. quoque. idest etiam animum. scilicet rationalem. ut mutuus affectus .i. caritas mutua: iuberet nos petere a proximo: & præstare proximo auxilium. & trahere in populum. idest congregare in ciuitatem dispersos. scilicet sparsim in siluis, & speluncis degentes. & migrare. idest discedere cum habitatione de uetusto nemore. & linquere. idest relinquere siluas habitatas. a proauis. idest a maioribus. ædificare domos: & cõiungere nostris laribus. idest domibus aliud tectum. ut fiducia collata limine uicino. idest propter limen uicinum. daret tutos. idest non periculosos somnos. protegere armis ciuem. idest cõciuem lapsum ab impetu inimici. aut nutantem. idest uacillantem: ingenti uulnere. scilicet postquam susceperit: hoc est dirimere litem: & litigantes separare: & lasos, ac succubentes, ne amplius uulneratur, protegere. Dare signa ad concurrendum in arma communi. idest omnibus nota tuba. defendier: idest defendi: hoc est protegi iisdem turribus. atque teneri: idest includi una claue portarũ: hoc est ad hoc rationem hominibus solis dedit: ut inter se socialiter uiuerent: Sed tantum abest: ut sic uiuant: ut maior sit inter feras cõsensio, atque cõcordia: quod & Pli. docet: ut recitat Manci. Ordo est. Sed iam maior concordia est sup. serpentũ fera similis. idest eiusdẽ speciei. parcit maculis cognatis. i. per naturam communicantibus in specie exteriore. habent enim ut plurimum feroci a animalia maculas. quando Leo fortior eripuit Leoni supple debiliori uitã? quasi dicat nunquam. In quo nemore expirauit unquam aper: idest porcus siluester. ictus. ictes: idest percussus dentibus maioris apri? ac si dicat in nullo tigris indica. licet ferox, agit perpetuam pacem cum rabida tigride. conuenit. idest pax concordia, & consensio est: sæuis ursis inter se. At. idest in contrarium. parum est. idest esse uidetur homini. produxisse incude nefanda. idest detestãda: propter abusum: hoc est fabricasse ferrum. letale. idest mortiferum: hoc est arma ferrea. cum supple. ita sit quod primi fabri sueti. idest consueti. coquere idest concludere tantum rastra, & sarcula. idest instrumenta rustica ad colendos agros: existentes lassi. idest fatigati uomere. & marris. idest alijs instrumentis suppple cudendis. ne scierint excudere gladios. idest enses & mucrones. nos supple tamen aspicimus populos. s. Ægyptios ut patuit: quorum iræ non sufficit occidisse aliquem: sed crediderint pectora: brachia: uultum. i. singula membra humana esse genus cibi. quid diceret Pythagoras: uel quo non fugeret? q. d. etiam in ignem fugeret: si ipse nunc uideret hæc monstra: qui abstinuit cunctis animalibus tanq̃ homine: & non indulsit uentri omne legumen: quia etiam fabis abstinuit. de q̃ re tõ latius in Siluis nostris disputamus. ubi hanc Satyram fere exposuimus.

FINIS.

Satyra sextadecima. Quis numerare queat.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA SEXTADECIMA.

IMMANES RITVS EGYPTVS IMPROBA SERVA

IN SEXTADECIMA SATYRA IVNII IVVENALIS ARGVMENTVM.

Quis numerare queat. Hac Satyra, quam nonnulli suspicantur non esse Iuuenalis, referuntur cōmoda, quæ multa honorifica, cum leges, tum imperatores (ut est legi apud iurisconsultos) militantibus ampliter indulserunt. Illud autem non placet, quod aliqui tradiderunt eum scripsisse hanc Satyrā in Aegypto: cū a Paride Pantomimo illuc fuisset missus in exilium: cum constet Paridem gratia, & authoritate duntaxat ualuisse apud Domitianum, & Iuuenalem opus suum sub Traiano (ut commemoratur in uita eius) scripsisse. Est ergo sensus: Tanta esse militiæ præmia, & commoda, quanta numerari non facile queant.

Quis numerare queat felicis pmia Galle
Militiæ? nam si subeantur prospera castra,
Me pauidū excipiet tyronē porta secundo
Sidere. plus etenim fati ualet hora benigni
Quā si nos Veneris cō mēdet epistola Marti
Et Samia genitrix quæ delectatur arena,
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat, immo & si pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atque oculos, medico nil promittente relictos.
Bardiacus iudex datur hæc punire uolenti

IO AN. BRIT.

FELICIS: aut quæ a bellis ciuilibus longe absit (nā militia illa nullo mō pōt esse felix, q̄ belli ciuilis sanguine respersa fuerit) aut in q̄ nō cōtingerit superari ab hoste: nec aliquā ferre calamitatē. ¶ Nā si subeantur: sensus est: Si, inqt, detur ut eamus i castra pspa, i. q̄ a sanguie ciuili sint penitus remota: illā optauerim, ut mihi prima militiæ stipēdia auspicāti benignitas siderū affulgeat. hoc aūt dicit ex disciplina Ægyptiaca in q̄ plurimū Petosiris, & Necepsos laborauere. Nā psuasum est ex astrorū motu nō modo futura cognosci, sed felicitatem, infelicitatēque portēdi. unā est illud Iuue. Distat. n. q̄ sidera te excipiāt modo primos incipientē edere uagitus. sicque docet poeta pēm i rebus humanis felicitatem ab astris ipsis. & fatis pendere: nec iis aduersantibus quicq̄ prosperū esse posse. unā sequtur: Plus &c. n. fati ualet hora benigni. ¶ Excipiet: optātus est. ¶ Pauidū: epitheton tyronis. ¶ Tyronē: tyro dicitur nouus miles. ¶ Porta: nam i castris duæ erāt portæ quarum

Tyro

altera ptoria dr, q̄ ad orientē spectare debet, aut illū locū q ad hostes respicit ea. n. exercitus in pliū educit, qa initio ptores erāt, q nūc cōsules, & ii bella administrabāt: quorū tabernaculū quoque dicebat ptoriū. Altera uero decumana appellat: q̄ post ptoriū est: p quā delinquētes milites educunt ad poenam. auct. Vegetius de re militari &c. ¶ Secundo sidere: benigno Deorū nutu. ¶ Plus etenim: reddit rōnē, quare siderū benignitas sit optanda ingredienti militiā: qa momētum ipsum sideris benigni plus inqt ualet ad felicitatem præstādam, q̄ si Venus p epistolā cōmendet nos ipsi Marti: q Deus est ipsius militiæ: & q in gratiam Veneris multa faceret. Nā ei cum Venere consuetudo stupri fuit. ¶ Genitrix q̄ delectatur: periphrasis est Iunonis, q̄ colitur in Samo. mater. n. fuit Martis, quē (ut scribit Ouidius in. v. Fasto.) concepit cōtactis genitalibus flore, quem Zephyrus ostenderat Chloridi uxori, quam latini Florā uocāt, uim generādi habere. ¶ Samia arena. i. Samo ipsa arenosa & parū foecūda. de q̄ sic Apuleius: Ruratio ois est in sarculo & surculo: quorū prouentu magis fructuosa est insula, q̄ frugifera. insula. n. est Icarij maris antea Parthenia noiata: q ibi Iuno adoleuerit: ibique etiā Ioui nupserit. illic. n. est tēplū nobilissimū, atque uenustissimum, & simulachrū in habitu nubentis figuratū: & sacra eius anniuersaria nuptiarum ritu celebrantur. Eā Dea ualde dilexit. unde est illud Virgilii: Post habita coluisse Samo: Est etiam alia Samos insula maris Ionii inter Dulychiū, & Cephalniā, de qua intellexit Ouidius illic: Dulychij, Samiique, & quos tulit alta Zacynthos ¶ Tractemus: ostēdamus. ¶ Cōmoda cōmunia. i. q̄ oibus sunt communiter militibus. ¶ Togatus: militiæ nō ascriptus. Nā toga semp armis opponit. unā Cic. Cedant arma togæ. fuit. n. toga Romanorū, qua ois sexus & cōditio utebatur unā Virgil. appellauit Romanos rerū dños, gentēque togatam. ¶ Offam nigrā: tumorē nigrū ex pcussione. Nā (ut diximus ante, & apud Persium: Aut q̄tas robusti carminis offas ingens.) offa appellat ois res i tumorē crescēs. unā frusta carnis dicimus offas. Var. i re rustica: Dicebat L. Volūnio senatori missam esse offulā cū duabus costis. Plinius itē: Res cōtusas, & in unū cōuolutas appellat offas, ut est illud li. xiii. Pomū purgatū tundunt, seruantque eius offas. Et alibi: Amygdalinū oleū, quod aliq uocāt neopānū arefactis, & in offam cōtusis exprimit. ¶ Liuoribus: liuor ppric appellat nigrū illud, quod apparet in corpore flagellato: metaphoricos aūt p inuidia sumitur. ¶ Bardiacus datur: ut intēdas, inqt, militantiū cōmoda si uolueris accusare militem a quo fueris uerberatus: miles de milite erit iudex. q. d. q militi fauebit: & q aduersabit. ut sit ordo: Bardiachus & calceus & grandes suræ dantur tibi iudex uolēti punire hæc: ut p tria hæc describat ipsum Cēturionē: q gestare solet in castris cucullū bardiacum, & calceū clauatum, & q magnus, procerusque est. Nā ex Gallia mittebātur uestis, q̄ Bardocucullus siue cucullus Bardiacus appellatur. Eratque uestis utilis & apta militibus: in qua et cubarēt in castris: q̄si quæ & simiis ob breuitatē & crassitudinē conueniret. unā Mart. in Distichis: Gallia santonico uestit te bardocucullo, Cercopithecorū penula nuper erat. Et in primo: Vrbica lingonicus tyrianthina bardocucull⁹. Alibi poeta: Tēpora santonico uelas adoperta cucullo. De ea sic & Iulius Capitolinus in P. Heluio pertinace: Auctio sane rerū Commodi in his insignior fuit uestis sub tegmine serico, aureis filis insignior p tunicas, penulasque lacernas, & chiridotas dalmatarū, & cuculli bardiaci. Ergo p bardiacum intelliges cucullū crassioris lanæ, quo maxime Galli utūtur. Nā Bardi natio est Gallorū, q̄ maxime, ut docet Strabo lib. iiii. laudationibus, rebusque poeticis studet. De quibus Lucanus: Plurima securi fudistis carmina bardi. Ex bardo igitur & cucullo fit bardocucullus, siue bardiacus cucullus. Absoluteque quandoque ponitur, ut hoc loco: sicut etiam apud Martialē in. iiii. Lassi bardiacus qd' euocati. sic et absolute laureā enunciamus: cum etiam dicamus coronā Lauream. & rosaceū absolute & oleū rosaceū: sic & multa alia. Bardi et dūr igenio tardi. Nā apud græcos βραδὺς tardū significat. Plaut. in Persa: Nimis tandē eqdē p barda & pro rustica reor habitā esse abs te. Idē in epidico: Me aūt sic assimulabā q̄si stolidū,

Samos

Toga

Offa

Liuor

Bardiacus

Bardocucullus

Bardi

Calceus, & grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Seruato, miles nec vallum litiget extra.
Et procul a signis. iustissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Vltio, si iustæ defertur causa querelæ,
Tota cohors tamen est inimica, omnesq; manipli
Consensu magno officiunt, curabitis, ut sit
Vindicta grauior, q̃ iniuria: dignum erit ergo
Declamatoris Mutinensis corde Vagelli
Cum duo crura habeas offendere tot caligatos,
Millia clauorum, quis tam procul absit ab urbe?
Præterea, quis tam Pylades. molem aggeris ultra
Vt ueniat? lachrymæ siccentur protinus, & se
Excusaturos non solicitemus amicos.
Da testem, iudex quem dixerit, audeat ille
Nescio quis, pugnos uidit qui dicere uidi,
Et credam dignum barba, dignumq; capillis
Maiorum, citius falsum producere testem
Contra Paganum possis, q̃ uera loquentem,

esse bardũ me faciebã. Ci. i li. de fato. Zophyrus physognomõ, q se ꝓfitebaẽ hoium mores, naturãq; ex corpe, oculis, uultu, frõte, pnoscere stupidũ esse Socratẽ dixit & bardũ, q iugula cõcaua nõ hẽet. Q VIS numerare &c. Videẽ poeta (ut in eius uita dixi) hic potius irridere felicitatẽ militiæ, q̃ ex aio laudare. nihil. n. laudis hẽt lectio nocedi. Ordo ẽ O Galle: quis q̃at numerare pmia felicis militiæ: q. d. nullus. Nã si castra subeaẽ ꝓspera. i. ꝓspo tpe. porta. i. introitus castrorũ. excipiet me tyronẽ. i. nouũ militẽ. secũdo. i. ꝓspero sidere. hoc aũt opus est. Etenim: qa certe hora benigni fati. i. bonæ cõstellationis plus ualet ad euẽtum belli: q̃ si epistola cõmendatiua Veneris. i. quã Venus amica Martis scripserit. & genitrix Martis. s. Iuno: q̃ delectaẽ Samia arena. cõmendet nos Marti. i. Deo belli. Cõmoda &c. Ordo est: Tractemus primũ cõia cõmoda: quorum illud erit. haud. i. nõ minimũ, ne togatus. i. imunis a militia. audeat te pulsare. imo si pulsetur a te dissimulet. nec audeat ostẽdere ꝓtori. i. iudici militantiũ dẽtes suos excussos a te. & offa. i. frustum carnis. nigrũ. i. uibicosum & liuidũ in facie sua. cum supple liuoribus. idest. maculis plumbei coloris. timidis. idest. inflatis ex ictu. atq; oculos relictos medico nil promittente de recuperando uisu.

IOAN. BRIT. Calceus militaris ❡ CALCEVS: calceum militarẽ itelligit, quem alio nomine caligam dixere qui multis clauis suffigebat. ut diximus. in tertia Satyra. De quo sic Iosephus in bello Iudaico libro septimo scribens de cæde Iuliani hecatontarchi: Calceos namq; habens creberrimis, atq; acutis (ut cæteri solẽt milites) clauis fixos: dũ strato saxeis crustis solo occurreret labiẽ. ❡ Grãdes suræ. i. magnæ staturæ Cẽturio. Nã Cẽturiones eligebanẽ, q & ꝓceri & magnis uiribus essent. uñ & ĩ. iii. Saty. Magna mox undiq; plãta Calcor: hoc ẽ plãtis magnoꝝ militũ. ❡ Ad magna subsellia: bñ aũt dixit subsellia. nã Tribunalia Subsellia tribunalia maiorũ sũt magĩstratuũ: ut cõsulis & ꝓtoris. Subsellia uero minoꝝ ut ædiliũ, q̃storũ. ❡ Volẽti punire. i. togato uolẽti & cupiẽti militẽ castigari p iudicẽ. ❡ Legibus antiqs. subaudi a seq̃ntibus seruatis: ut sit sensus: Nõ est mirũ si miles militi datur iudex: qa uolũt leges castrorũ antiq̃s ꝑuari: q̃ nõ ꝑmittebãt militẽ uocari ad iudicia extra uallũ: neq; ad aliũ iudicẽ, q̃ ad Cẽturionẽ. ❡ More Camilli: nã Camillus istituit ne miles extra Castra i ius uocareẽ: ut mãdatis imperatoris cõtra hostes dimicaturi ꝓsto esset: hocq; iter alia militantiũ erat cõmoda. de qbus multa apud iuriscõsultos cõmemorãtur ĩ Digestis. ❡ Procul a signis. i. a uexillis, & castris ipsis. ❡ Iustissima Cẽturionũ: ergo inqt, iuste & merito daẽ iudex Cẽturio: qñqdẽ ita & legibus & prudẽtia Camilli cautũ est ad cõmodũ reipu. ne miles aliq̃ iudicii necessitate euoceẽ ex castris: ut sit ueluti ꝯsilio: iniquum nõ esse: si miles de milite iudicet. ❡ Nec mihi deerit Vltio: sensus est: Licet, inqt, miles iudex nobis detur: tñ & ego puniar si peccauero: sed tñ hoc unũ erit illico accusatori incõmodũ: q tota cohors ei aduersabiẽ, & strepitu terrebit, ne grauius ĩ militẽ q̃rat, q̃ fuit iniuria ipsius accusatoris ꝑcussi. ❡ Cohors: decem cohortes erãt in una q̃q; legione: ut diximus ĩ pri. Sat. illic: Curã ꝑerare cohortis. ❡ Manipuli: manipulũ Varro exercitus minimã manũ esse tradit: q̃ unũ Manipulus seqtur signũ. de quo ita Ouid. in Fastis: Illa qdẽ fœno) sederat reuerentia fœno) Quã tã nũc aq̃las cernis habere tuas. Pertica suspẽsos portabat longa maniplos: Inde maniplaris noia miles habet. ❡ Officiũt: cõquerẽtu. ❡ Curabitis ut sit: uerba cohortis & cæterorũ militũ cũ reprehẽsione: uolẽtis ne ut grauius de milite sumaẽ supplicium, q̃ sit eius delictũ? Poeta pñice ostendit iuxta mensurã delicti modũ ẽt adhibendũ plagarũ. uñ Cic. in Officiis: Cauendũ est ẽt ne maior pœna q̃ culpa sit. ❡ Vindicta: illud obseruandũ uindicta esse noiatiuũ: & ultimã produci positione sequẽtis dictionis. ❡ Dignum

erit ergo: Vagellus Mutinẽsis fuit tpibus poetæ causidicus audacissimus: q cãs uel ꝑiculosas suscipiebat defendendas. ait ergo poeta. Potens profecto diiudicari nõ minus temerarius, q̃ Vagellus: si ausus fueris tu togatus offendere accusando tot milites: uñ tñ tibi immineat ꝑiculũ. ❡ Cũ duo habeas crura. i. cũ possit aliq̃ corporis tui ps uiolari. solẽt. n. multi ulciscẽdo crura succidere aduersariis suis. ❡ Declamatoris: ꝓtoris. Declamare aũt est forẽses actiões meditari. ❡ Tot caligatos. i. tot milites. Nã a caliga calciamẽto militari caligati milites dicũr. Trãq. i. Augu. Corõas uallares ac murales q̃ honore ꝓcellerẽt: sæpe ẽt caligatis tribuit: uñ Caligula (auctore Trã.) cognomẽ a castrẽsi loco traxit: qa manipulario habitu inter milites educabaẽ. Ausoni9: Caius cognomẽ caligæ, cui castra dederũt. De caliga plura diximus in. iii. Saty. ❡ Millia clauorum: expositio ẽ. Nã caligæ clauis (ut mõ diximus) suffigebãtur: q ob hoc caligares nũcupanẽ. uñ alibi poeta: Clauus mihi militis hæret. In digesto. Iusti. li. xxxviii. de caliga mẽtionẽ sic facit: Argẽti, auriq; tñ fuit Antiocho: ut ẽt gregarii milites caligas auro figerẽt, ꝓculcarẽtq; materiã, cuius amore populi ferro dimicarẽt. ❡ Quis tã ꝓcul absit ab urbe? Præterea, qs tã Pylades. sensus est: Quis est ille tã rudis, tãq; rusticus: aut tam amicus, qui uelit cãm agere aduersus militẽ: ut sit sensus: ille uere iprudẽs, & parũ peritus dici põt: q imminente sibi tãto ꝑiculo audet hoc agere. ❡ Tã Pylades: tã amicus ut uelit subire periculũ ꝓ amico: ut Pylades fecit ꝓ Oreste: q eũ insanientem in Tauricã usq; regionẽ comitatus est, multa adiens ꝑicula, ut amicus furore liberareẽ. nota est fabula. ❡ Vt ueniat molẽ aggeris ultra. i. intra castra ad Centurionẽ. ❡ Lachrymæ siccanẽ: iudices solent, aut ꝑ lachrymas, aut ꝓ amicoꝝ potissimũ intercessionem placari. Ait ergo poeta hæc nõ esse parãda: qñ nec lachrymæ sint profuturæ: nec amici queant inueniri. Est ergo sensus. Lachrymæ siccentur protinus. i. amoue statim lachrymas: qa tibi nõ ꝓderũt. est aũt iperatiuus modus: Nec solicitemus amicos, q ne ueniant se excusabunt. Sicq; poeta ostẽdit Paganũ & togatũ oĩ genere fauoris esse destitutum, q aduersus militẽ agat. ❡ Da testẽ: esto, inqt, q sit tibi dandus testis tuorũ uerborũ: quẽ iudex dixerit se accepturũ: neminem inuenias, qui audeat testificari, & aperte dicere se uidisse quod uidit. ❡ Audeat ille: nõ cũ interrogatione, sed ꝑ permissionẽ est legẽdũ. q. d. si audeat testificari credã illũ dignũ, q iter auos & maiores nr̃os numereẽ, q summa fuere seueritate & aĩ cõstãtia. Ordo aũt est: ille nescio qs, q uidit pugnos militis. s. ꝑcutiẽtis: audeat dicere uidi & credã dignũ &c. i. si audeat dicere credã illũ esse antiqua illa seueritate. ❡ Barba & capillis: priscis. n. tpibus intonsi & demissa barba incedebãt. ❡ Citius: sensus est Facilius, inqt, inuenias, q falsum dicat testimoniũ aduersus hoiem nõ adscriptũ militiæ. i. nõ militantẽ, q̃ q uerũ dicat aduersus militẽ: ita & dignitatẽ & potẽtiã suscipiũt militis. Paganũ aũt opposuit hoi militãti: ut sint uocabula ꝯtraria. quod colligas ex iuriscõsultis: Iustinia. in institutionibus li. ii. de militari testamẽto: Sed testari qdẽ & si filiifamiliæ sint ꝑ militiã cõceditẽ, iure tñ cõi eadẽ obseruatione, & in eorũ testamẽtis adhibẽda, quã in testamẽtis paganoꝝ ꝓxime exposuimus. Vulpia. titu. de militari testamẽto. Est rescriptũ a diuo Pio i eo, q cũ esset paganus fecit testm̃, mox militare cœpit. Tertullius. Oĩ mõ posthumus rũpet testm̃ illius, sed siqdẽ pagano iã illo facto nat9 sit. Quin ẽt Paulus sic scribit: Fiat testamẽtũ exẽplo eius q paganus fuit: deinde militare cœpit. Cor. Tacitus. Vñ & seditiosa colloq̃a: & iter paganos corruptior miles. Pli. q̃dã epistola ad Traianũ: Apud me & Milites & pagani, a qbus iustitia eius, & hũanitas penitus inspecta est &c. Trãquill. in Galba: Atq; in forum usq; processit, ibi equites quibus mãdata cædes erat, cum per publicũ dimota paganorum turba equos adegissent. Quibus exemplis liquido appareat pa- Paganus

ganũ militi opponi uideturq̃ inde origo uocabuli orta: q̃ Roma (ut scribit Dionysius Halycarnaseus lib.iiii.) diuisa erat in tribus quatuor, quas pagos uocitabant. in quibus habitantes pagani dicebantur, q in nullã aliã habitationem transferri poterãt. Paganos item appellamus rusticanos. Nam Pagi dĩr uici, siue uillæ. πι γὴ.n. fontem significat eo, q̃ iuxta fontes pagi cõstitui soliti sint.

Contra Fortunam armati, contraq; pudorem.
Præmia nunc alia, atq; alia emolumenta notemus
Sacramentorum, conuallem, ruris auiti
Improbus, aut campum mihi si uicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum uetulo coluit plus annua libo,
Debitor aut sumptos pergit non reddere nummos,
Vana superuacui dicens chirographa ligni,
Expectandus erit, qui lites inchoet annus
Totius populi, tunc quoq; mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fusco iam micturiente, parati
Digredimur, lentaq; fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum est, illis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis,
Solis præterea testandi militibus ius
Viuo patre datur, nam quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. ergo Coranum
Signorum comitem, castrorum q; æra merentem
Quamuis iã tremulus captat pater, hũc labor æquus
Prouehit, & pulchro reddi sua bona labori,
Ipsius certe ducis hoc referre uidetur,
Vt qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

ASCen. ¶ Iudex bardyacᵘ.i. cilicio indutus. & rudis datur togato.s. uolẽti punire hæc.i. hãc iniuria & læsionẽ. Calceus sup. grãdis & grãdes surati. ocreæ surara grãdiũ sup. pendẽt ad subsellia.i. tribunalia: ubi cã audit. & hoc legibus antiq̃s: & more Camilli dictatoris seruato: ne.s. miles litiget extra uallũ castrorũ. & ꝓcul a signis.i. uexillis. Igĩ cognitio iustissima de milite est centurionũ. Nec ultio deerit mihi.s. læso: si causa iustæ q̃relæ. defertur ad Cẽturionẽ.s. q̃a ipse iniustus nõ est. tñ tota cohors.s. alioꝝ militũ est inimica. & oẽs manipli: ꝑ manipuli: hoc est manipulares milites. officiũt.i. nocẽt petẽti ultionẽ magno ꝯsẽsu. Vos igĩ togati: q̃ uindictã petitis. curabitis.i. ꝓ cura facietis ut uindicta quã petitis sit uobis, sup. grauior.i. dãnosior. q̃ iniuria prius accepta. Ergo cũ habeas duo. cura sup. tñ offendere.i. obstates habere. tot caligatos.i. manipulares milites & tot sup. millia clauoꝝ q̃ sunt ĩ tibialibus militũ obstanũ. erit dignũ corde.i. ꝑuerso aio. Vagelli.i. illius causidici temerarij & iniq̃ declamatoris mutinensis .i. q Mutinis declamãdo docuit falsas causas defendere: quæ dignæ sunt talẽ exitum habere. Quis aũt alius aduocatus, aut causidicus adẽ tã ꝓcul ab urbe. quis tã Pylades.i. Pyladis similis: q Orestẽ amicũ nunq̃ derelinq̃t: ut ueniat ultra molẽ aggeris.i. itra uallũ. & ad tribunal Centurionis: q.d. nullus. Ergo nos, inq̃t, togati si sumus læsi. lachrimæ nostræ siccẽt ꝓtinus: & nõ solicitemus amicos excusaturos sup. se ne ueniãt. Da testẽ. Impũitatẽ militũ rursus potiᵘ notat, q̃ laudet. Ordo est: Da tu, q offẽsus es testẽ sup. fide dignũ, quẽ iudex dixerit. audeat ille nescio q̃s q uidit pugnos sup. ĩte iactos dicere: ego uidi pugnos .s. & ego credã illũ dignũ barba & capillis maioꝝ.i. seueritate, quã ꝓsci tenuerũt. tu miles possis citiᵘ ꝓducere testẽ falsũ ꝯtra paganũ.i. rusticũ læsum, q̃ loquentẽ uera.

IO AN. BRIT. ¶ FORTVNAM: potẽtiã. ¶ Pudorẽ: dignitatẽ: & cõtra id qđ possit eẽ pudori, & dedecori ipsi militi. ¶ Sacramẽtoꝝ.i. militũ, q iuriurãdo ĩ militiã sũt ascripti: hi aũt erãt iusti milites, q singuli iurabãt ꝓ repu. se eẽ facturos: nec a militia recedebãt nisi cõpletis stipẽdijs. Tale genus militiæ sacramentũ appellabãt. lege Vegetiũ. de sacramẽto ita meminit Val.l.ii. Po. Ro. operã dabat ne iperatoribus capite cẽsos sacro rogare eẽt necesse. Multi aũt ne sacro militari astringerent, fugiebant ex urbe, & tanq̃ serui ĩ ergastulis delitescebant. uñ Trãq̃l. in Tib. Supprimebãt nõ solũ uiatores, sed & quos sacramẽti metus ad hmõi latebras cõpulisset. Sacrum itẽ lõge alia significatione accipit. Nã (ut docet Varro) q in iudicio petebat: & qui inficiebat, de alijs rebus utriq; q̃ngẽtos æris apđ sacrũ põtificẽ deponebãt. Qui iudicio uicerat suũ sacrum a sacro auferebat, uicti ad ærariũ redibat. Ea igit pecunia, q̃ apud sacrũ põtificẽ đponebat ab utroq; litigatore, sacrum dicebat. uñ locus ille apud Valeriũ l. vii. de testamẽtis rescissis a cõmẽtatoribus male ẽ enarratus: ubi sic scriptũ est: Sacro cũ adulescẽtulo cõtẽdere ausi nõ sunt. Nã sacrum ꝓ. iureiurãdo acceperũt. Tu uero ita expone: ut nos monuimus sacro .i. spõsiõe, & pecunia deposita apud sacrũ põtificẽ. ¶ Cõuallẽ ruris auiti: si forte, inq̃t, accident: ut mihi togato, & nõ scripto ĩ militiã litigandũ sit de fundo, siue finibus ꝑturbatis, aut aliq̃ alia re, annus mihi expectandus est. Sed si miles litigat: statim & omni amota cũctatione a iudicibus audit, expediturq;. Ordo est: Annus expectãdus erit, qui inchoet lites totius ppl'i: si uicinus iprobus ademit mihi cõuallẽ ruris auiti &c. ¶ Cõuallẽ: cõuallẽ appellamus planiciẽ, q̃ q̃ uersum mõtibus circũscptã. Vallẽ uero q̃ a duobus laterib' sit mõtibus ꝓcincta. ¶ Aut saxũ effodit.i. si terminũ e ꝯfinio euulsit. Nã lapidis aut stipes ad finiũ discretionẽ defodiebat ita: ut supra terrã extaret, quẽ terminũ ut Deũ & coronis & uictimis uenerabant. uñ Tibullus: Nã ueneror seu stipes hẽt defossus ĩ agro: Seu uetus in triuijs florida serta lapis. Agnus huic imolabat. Ouid. in Fastis: Spargit & cæso cõis terminus agno. Dionysius tñ scribit lib. ii. ex istituto Põpilij. Termino quotãnis pultibus, & libis, atq; alijs q̃busdã fructuũ ꝓmitijs sacrificari: ex q̃ cõsuetudine ait poeta: Mea puls annua. ¶ Limite: semita, q̃ est i cõfinio agri. ¶ Quod.s. saxũ. ¶ Puls: pulte lõgo tpe Romani usi sunt uice panis. ea ꝯficiebat ex farina cocta cũ aq̃. ¶ Debitor: subaudi a superioribus si. ¶ Sũptos: aut fœnore, aut mutuo. ¶ Dicens: cõtendẽs. ¶ Vana esse.i. mẽdacia. Virgi. Nĩ frustra auguriũ uani docuere parẽtes. Sallust. in Iugurth. Mauri genᵘ uanũ. ¶ Chirographa: dĩr a χεὶρ, qđ est manus & γραφὴ scriptura. ¶ Ligni: nã ĩ tabellis ligneis antiq̃ scribebãt. ¶ Supuacui: supuacanei & nihil ꝓficiẽtis cũ scripta denegẽtur. & debitas hocq; ex ꝑsona poetæ ridentis mores sui tp's. supuacuũ .n. est tabellas i iudiciũ ꝓducere debitore scripta inficiẽte. ¶ Lites totius populi: hoc uidetur dicere ex cõsuetudine antiquoꝝ: apud duos in ordine (ut docet Seru. exponẽs illud: Si uno ordine habetis Achiuos) dicebãtur causæ ꝑ multitudinẽ & tumultũ festinãtiũ. causæ.n. audiebãtur ꝑ sortẽ ordinatæ. cõueniebãt.n. oẽs, & ex sorte dieꝝ ordinẽ accipiebãt. Alij uero sentẽtiã Seruij ut falsam iprobãtes, talẽ afferũt sensũ: Longũ tps erit tibi expectãdũ quod inchoet lites totius populi: hoc est diutissime tibi expectandũ erit anteq̃ cõueniãt ad iudicãdũ cẽtumuiri. Nã centũuiri ex .xxxv. tribubus ĩ q̃s totus ppl's Ro. erat diuisus, eligebãtur terni ex singulis tribubus, cẽtũ dicti (ut scribit Põpeius) q̃uis essent centũ & q̃nq;. Hi iudicabãt de tutelis, agnationibus, deposito, finibus, alijsq; ciuilibus causis, q̃les hic cõmemorãtur a Iuuenale: sed lõgis iteruallis ad iudicãdũ cõueniebãt, nec.n. facile cẽtũ iudices cogebãtur oẽs, nec ꝑpetuo ius dicebant. Iccirco lites, q̃ apud eos cogebãtur i multã differebãtur diẽ. ¶ Sed tũc quoq; mille ferẽda: cũ tps ẽt uenerit agẽdæ causæ. ¶ Mille moræ: mille cũctationes, cũ difficile sit tot iudices cõgregari. ¶ Subsellia: (ut diximus) minorũ sunt magistratuũ auctore Pædiano. ¶ Toties tñ sternũtur: sternũtur, inq̃t, sæpe subsellia tantũmõ. nã iudices nõ sedent, cũ maior ꝑs absit. ¶ Iã facũdo ponẽte lacernas Cæditio: sensus est: Rari ueniũt iudices, & q ueniũt sedẽt otiosi, nec nos audiũt ita: ut iã nos parati ad dicẽdũ discedamus nõ audita cã. ¶ Cæditio: nomẽ est iudicis. ¶ Ponente lacernas: deponente lacernas dum alios expectas iudices, ueluti uestium onere grauatᵘ. Sic.n. ĩ iudicijs iudices uestes deponebãt. quod factum fuisse a Cic. docet. Valer. libro. ix. de mortibus nõ uulgaribus sic: C. Licinᵘ repetũdarum reus dum sententiæ dicerẽtur, ĩ Menianũ cõscẽdit, siquidem cum M. Ciceronẽ, q id iudiciũ cogebat ꝓtexta ponẽtẽ uidisset: misit ad eũ, q diceret, se nõ dãnatum, sed rerum perisse. ¶ Fusco micturiẽte: q̃si lõga sedẽdi & expectãdi mora urinã cõtractã emittẽte. Id.n. fieri solitũ docet. C. Titiᵘ ĩ orone: q̃ legẽ Faniã suasit: notãs mores sui tpis ut tradit Macro. lib. iii. his uerbis. Iudex testes poscit. Ipsus it mictũ, ubi redit, ait se

omnia

Cõuallis

Vallis

Sacramẽtum

Locus Valerij declaratus

oĩa audiuiſſe, tabulas poſcit,l̃ras ĩſpicit,uix ꝑuino ſuſtinẽt palbe
bras. ¶ Pugnamus:ſumptũ a gladiatoribus. q in arena dimicãt. ut
ſit ſenſus: Deſcẽdimus,inq̃t,ad certamẽ & cãm agẽdã:ſed res ĩ lõ
gũ ꝑducif.Nã ut teſtaf ĩ.ii.declamationũ: Arena ꝓ foro ponif iudi
ciario:Et ille ideo q ĩ foro primũ dicturus Tyro dictus eſt. põt etiã
ad illud referri q̃ q litigãt mutuis multiplicibuſq̃ cõtumeliis ſe uer
berãt.ſed ꝑor ſenſus magis placet.¶ Arena:theatrũ appellaf arena,
ſpargeref,quo facilius ludi celebrarenf. ¶ Lẽta:q̃a Lẽto iudicio cãæ
ꝑagatur.¶ Aſt illis:ſed milites,inq̃t,ilico ubi uolũt audiũtur a iudi
alteus cibus.¶ Quos arma tegũt:ꝑiphraſis militũ.¶ Balteus: cigulũ ꝓpter
eſt militare ex corio:licet ab Apuleio capiaf ꝓ quocũq̃ cingulo ẽt
muliebri:ĩ de militis depẽdebãt arma,bullis aureis plerũq̃ ornabaf
unde eſt illud Perſii: Sed lato balteus auro Protegit. Diuus Hier.
ad Saluinã Nihil nocuit militãti paludamẽtũ,& balteus. ¶ Nec res
atterit̃.i.nec cã ꝓrogaf,nec ĩ lõgũ ducif,ſed ſtatim expedif.aut res
ufflamẽ .i.ꝑrimoniũ nõ abſumit̃ lõga litis mora.¶ Lõgo ſufflamine longa
mora.nã ſufflamẽ appellaf qđ rotæ obiicif ne currus retro currat:
ſed ſiſtat.de quo diximus plura ĩ.viii.Saty. Ipſe rotã ſtringit multo
ſufflamine cõſul.¶ Solis ꝓterea:aliud militis affert cõmodũ. Licet,
inq̃t,militi uiuo pr̃e teſtari,cũ cæteris filiis familiæ hoc nõ licet. Nã
lege ꝓuiſum ẽ.ut q̃ ĩ militia eẽnt ꝑ filiũ acq̃ſita,in arbitrio eſſent &
ꝑtatẽ filii:ideq̃ peculiũ caſtrẽſe dicebaf.ubi ita legif apud Iuſtin. de
militari teſtõ: Sed teſtari qdẽ,& ſi filiifamiliæ ſint,ꝓp militiã cõcedif.
Et paulo infra Et ꝑcipue militibus,q ĩ ꝑtãte parẽtũ ſunt,q̃bus de eo
qđ caſtris acq̃ſiuerũt ꝑmiſſum eſt ex cõſtitutiõibus principũ teſtm̃
facere:quod qdẽ ius ab initio tm̃ militãtibus datũ eſt, iã ex auctori
tate Auguſti,q̃ Neruæ,nec nõ optimi Imꝑatoris Traiani. ¶ Nõ eſ
ſe ĩ corꝑe cẽſus:nõ cõmemorari iter bona pr̃is.¶ Ergo:cũ ergo, in
q̃t,pr̃ cognoſcat ĩ arbitrio filii ſui Corani eſſe, quę ꝑ labores milita
res acq̃ſiuit.blãditiis tẽtat eũ captare,ut ab eo ſcribaf hæres : allus
ditq̃ ad illũ Coranũ de quo Horat.ĩ ſermon.Captatorq̃ dabit ri
ſos Naſica Corano.¶ Signorũ: uexillorũ.¶ Merẽtẽ æra.i. ſtipẽdia fas
ciẽtẽ.¶ Quãuis iã tremulus:auaritiã ſui ipſius uotat.licet,inq̃t,ẽt ĩ ex
trema ſit ſenectute,tñ captat filiũ.¶ Hũc labor æquus prouehit:nõ
eſt inq̃t,mirũ tãto honore militẽ decorari:æquũ.n. eſt paria labori
ꝑmia reddi.ergo labor æquus,i.iuſtus ꝓuehit hũc.ſ.militẽ.i.extol
lit & decorat.Iuſtũ aũt appellat laborẽ,q̃a iuſtũ eſt unicuiq̃ ꝑ ꝑmia
laborare.¶ Et pulchro reddit ſua dona labori:hũc ego locũ emẽdã
dũ ſic puto: ut dicaf Reddi & ñreddit.ut ſic ordo & ſenſus:Et hoc
ut referre ipſius duci ſua dona reddi pulchro labori.i. ut ꝑmia ſua
habeat pulcher ipſæ militiæ labor.ea rõne.ſ.ut idẽ ſit feliciſſimus,q
erit fortis,ut oẽs lęti ſint phaleris & torq̃bus.Niſi uelim' ita dicere:
Labor reddit ſua ꝑmia labori:quod mihi ſatis inſcitũ ut: ut dicas la
bor labori reddit ꝑmia.ſenſus prior magis placet.¶ Sua dona:pro
pria ꝑmia.¶ Ipſius certe ducis:hic referrę ut. Dux,inq̃t,in rẽ ſuã pu
tat eſſe,ut ſui milites,q fortes ſint:idẽ ſint & feliciſſimi & ornatiſſi
mi quaſi dicat,Imperator ipſe gaudet commodis militum, quos &
phaleris & torq̃bus ſtudet,uultuq̃ ornari.¶ Qui fortis erit.ſ. miles
ualidus & ſtrenuus.¶ Idẽ ſit feliciſſimus:paribus remuneref ꝑmiis.
ſicq̃ ſe in felicitate ſententia.¶ Vt oẽs.ſ.milites.¶ Læti:ſubaudi ex
Phaleræ trinſecus ſint.¶ Phaleris:phaleræ ornamenta ſunt equorũ: declinãs
turq̃ numero tm̃ plurali.gręce τα φάλαρα dr̃ genere neutro.mus
tata a ĩ e ſicut τάλαντον:latine talẽtũ dicif. de phaleris Virg.Prim'
equũ Phaleris inſignẽ uictor habeto. Et añ Iuue. Vt phaleris gau
deret equus. Falluntf aũt q phaleras nõ ſolũ equorũ,ſed et equitũ,
nobiliũq̃ ornamẽta eſſe crediderũt:fuit tñ dicto illo Pliniano q ita
ſcribit lib.xxxiii.ca.pri. Ab ordine eq̃ſtri phaleras poſita fuiſſe ex
ĩdignatiõe:cũ Cn.Flauius eſſet ædilis curulis:tũ illo Liuii ſcribẽtis
in.vii.Domitia Flauii ædilita tñ habuiſſe ĩdignitatis,ut pleriq̃ no
biliũ aureos annulos & phaleras deponerãt: q̃ſi ipſe phalerę eſſent
ẽt ornamẽta hoium,cũ oino tm̃ eſſent equorũ.quã ambiguitatem
Vale.lib.ix.tollit his uerbis: Offenſi annulos aureos ſibimet ipſis,
& phaleras eq̃s ſui detractas abiicerũt.a phaleris deducif phalera
tus. Terẽ. Dictis phaleratis seducis me. Quæcũq̃ igĩ ſunt ad orna
mẽtũ eq̃,phaleras appellari docet Ser.ĩ.vii.illic: Aurea pectoribus
demiſſa monilia pẽdẽt.¶ Torq̃bus:torq̃s ornamẽta erãt militũ au
rea,q̃ circa collũ geſtabãt ſumptũ more a Gallis. uñ Man. Torqua
tus cognoiatus eſt. Ouid.de Ponto:Nec torquem collo,nec habẽs
crinalę capillis.genere autem maſculino & fœminino inuenitur.
¶ CONTRA fortunã.i.ꝑiudiciũ bonorũ.armati.ſ.militis:aut A SCen.
cõtra pudorẽ.i..famã eius. Notemus:uel hoc uerbũ irriſionis notã Vel nota
habet.Notemus nõc alia ꝑmia, atq̃ alia emolumẽta.i.lucra ſacra irridendi
mẽtorũ.i.iuratorũ militũ.Si iꝑꝛobus uicinus ademit mihi nõ mili
tãti.cõualle.i.partẽ ĩ ualle poſitã ruris auiti:qđ bona fide diu ẽt ma
iores mei poſſederũt.aut ſi ademit mihi cãpũ.i. locũ capacẽ & plas
nũ.aut ſi effodit de medio limite.i.de cõfinio & termino . ſacrũ ſas
xũ.i.religioſe cultũ.qđ mea annua puls coluit cũ uetulo libo.i.qđ
annuo ſacrificio ꝓſecutus ſum.aut ſi debitor ꝑgit.i.ꝑſeuerat non
reddere nũmos ſumptos a me.dicens chirographa.i.manu ꝓpria
ſcripta.ligni.i.tabellã ligneę & ceratę.ſupuacui.i.ad nil ſeruiẽtis eẽ
ſup.uana.i.mẽdacia & nullius fidei. annus q ĩchoet lites toti' ꝑpli
erit mihi expectãdus:in urbe.i. ſed mille,inumera tædia. erũt ferẽ
da.i.tolerãda. quoq̃.i.ẽt tũc:cũ annus uenerit.& mille moræ.i.dis
lationes erũt ſup.ferendę.ſubſellia.i.loca in q̃bus iudices ſedeant:
ſternunf toties tm̃.ĩ.ita q̃ nihil agaf,cũ iudices deſint.& hoc Cedi
tio.i.illo cauſidico facũdo,ponẽte.i.deponẽte lucernas:q̃s adduxe
rat:ut uel noctu audiaf.uel ponẽte lucernas.i. nõ amplius uigilãte
ut bene oret cũ nõ ſit locos dicẽdi:ſed melius priori modo. & Fus
ſco.i.alio cauſidico iã micturiẽte.i.exeũte ut mingat. nos ergo pas
rati agere cauſas digredimur.& pugnamus.i.certamus.i.in arena
.i.exercitio fori.lẽta.i.lẽte ꝓcedẽte & ſępe differẽte. Aſt.i.tp̃s agẽdi
ꝑſtaf illis:quos arma tegũt & quos balteus.ſ.militaris ambit.i.cin
git:hoc eſt militibus:quod placitũ eſt illis.nec res atterif.i.cõſumif
ſufflamine.i.dilatiõe lõgę litis:ſint ſufflamẽ atterif.lõgo tractu,aut
deſcẽſu rotarũ.eſt.n.qđ ſub rotis ponif ĩ deſcẽſu.Præterea ius teſtã
di.i.faciẽdi teſtamẽtũ de peculio caſtrẽſi datur ſolis militibus.uiuo
pr̃e.i.exiſtẽtibus ẽt ſub ꝑtãte pr̃is.Nã placuit ſupp.leg. ſtatoribus ea
q̃ ſunt parta labore militiæ.nõ eſſe ĩ corꝑe cẽſus.i.ꝑrimonii : cuius
pr̃ tenet oẽ regimẽ.ergo q̃uis pr̃ iã tremulus.i.uetulus. captat Co
ranum (ſicut apud Horatium:Naſica captauit Coranũ)Coranum
dico comitem ſignorum:& merentem æra caſtrorum. ideſt militãs
tẽ.æquus.i. iuſtus labor.ꝓuehit.i.ad diuitias uehit hũc.ſ. Coranũ:
q̃a pr̃ nõ põt ipſi inuito auferre. & reddit ſua.i.debita dona pulchro
labori.Certe hæc uidenf referre.i. ĩtereſſe ipſius ducis . ut is idẽ,q̃
erit fortis.i.ſtrenuus ĩ bello. ſit feliciſſimus.i.ditiſſimus. ut oẽs ſub
eo militãtes ſint læti phaleris.i.ornamẽtis equorũ ſuorũ . & torques
bus.i.cathenis ex auro intorto:q equitibus iuratis dantur.

Hæc ſunt lector optime : quæ quanta maxime potui
mus facilitate , atq̃ breuitate literarum tyroni
explicimus: ad quem ſic perorare lubet.

¶ Aſcenſius ad literariæ militiæ tyrunculum.

Claude puer faciles(ſat prata bibere)canales:
Arida iam toto non ſitit herba ſolo.
Vis manifeſta loquar?ſatis explanaſſe poetam,
Arbitror: ut deſit quod dubitare queas.
Acria mellifluo diluta falerna liquore
Prominus & liq̃dis cecuba fluminibus.
Quid dubitas?claris obſcura uolumina uerbis
Explicui:iam me credo nouelle capis.
Cratica cui nullo ſapiunt diluto fluento
Ebibat: his nulli demimus œnophorum.
Tarde quid hic hæres?facilis ſi noſtra Minerua eſt
Plus æquo: alterius perlege ſcripta,licet.
Bina tuis poſui(ſi neſcis)pocula menſis
Hæc præbent liquidum flumen: at illa merum.
Dilue fonte merũ, ne ſit tibi ſinciput egrum:
Singula ue ut ſapiunt illa,uel illa bibe.
Nil capies unquam?duo commentaria iunxi:
Vt uel utrunq̃ legas:alterutrum ue,Vale.

VENETIIS. Ex Ædibus Franciſci Bindoni & Maphei Paſini,
Anno a Virginis partu. M D XXXXVIII.

REGISTRVM.
* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S

Omnes ſunt quaterni præter * Ternus.

